K.K.S.KÖN.HOF-BIBLIOTHEK
49.621-B
Neu-

ČIČ
NO
VO

Google

49621-B.

ÖNB
+Z313796509

Franz Hollnsteiner
k. k. Hof-Buchbinder
WIEN

DUHOVNO

PASTIRSTVO.

SLOVENSKIM BOGOSLOVCEM IN MAŠNIKOM

SPISAL

ANTON ZUPANČIČ,

PROFESOR PASTIRSTVA NA LJUBLJANSKEM BOGOSLOVNEM UČILIŠČU.

> »Toraj pojdite, in učite vse narode,
> in keršćujte jih v imenu Očeta, in Sina,
> in svetega Duha. Učite jih spolnovati vse,
> karkoli sem vam zapovedal.«
> Mat. 28. 19—20.

Z DOVOLJENJEM PREČASTITEGA KNEZOŠKOFIJSTVA.

V LJUBLJANI.
ZALOŽIL PISATELJ. — PRODAJA »KATOLIŠKA BUKVARNA«.
1885.

Tisk „Katoliške Tiskarne“ v Ljubljani.

Narod slovanski letos obhaja tisočletnico smerti slavnega svojega blagovestnika in škofa, sv. Metoda. Hvaležno se spominjajo potomci Solunskih bratov, katera sta njihovim predstarišem v jeziku domačem oznanovala vero kerščansko ter mnogoštevilno čedo pridobila nebeškemu Pastirju. Tudi ta knjiga, častiti sobratje slovenski, želí Vas v mili besedi domači učiti: množiti čedo Kristusovo in po izgledu najboljšega pastirja, gospoda Izveličarja, jo voditi na dobro pašo, k večni sreči; — blagovoljno jo toraj sprejmite za spominek letošnje slovanske slavnosti!

Potrebnosti teh bukev mi menda ni treba obširno dokazovati. Kedor se je v semenišču učil dušnega pastirstva iz spisanih sešitkov, je gotovo vže tedaj živo čutil potrebo take knjige. Prav to je krivo, da pri svojem delu nisem ravnal po davnem pravilu: »Nonum prematur in annum«, ampak sem hitel z izdavo »Duhovnega Pastirstva« — spoznam, da knjigi na kvar!

Izdelujočemu slovenski duhovščini ta poduk bil mi je voditelj P. Ign. Schüch po slavnoznani svoji knjigi: »Handbuch der Pastoral-Theologie«. Njene glavne razdelitve in razverstitve učne tvarine sem se večinoma deržal tudi jaz. To delo, pa: Dr. Jos. Amberger, »Pastoraltheologie«; dr. Andr. Gassner, »Pastoral«; dr. A. Ricker, »Leitfaden«; dr. Er. Müller, »Theologia moralis«; A. Lehmkuhl, »Theologia moralis«; dr. Sim. Aichner, »Comp. juris ecclesiastici«; J. Weber, »Die kanonischen Ehehindernisse«; Karl Ohler, »Erziehung und Unterricht«; E. Damroth, »Katechetik«; razni bogoslovni časniki; vladni in škofijski listi domači in tujih diecéz; pa še drugi v knjigi večinoma omenjeni pomočki služili so mi pri poedinostih. Ako vir tù in tam ni imenovan, ali če ni povedano, kateri učenjakov zagovarja to in uno pravilo; naj se mi dobrotno spregleda. Zaterditi pa smem častitemu bralcu, da sem vsak količkaj važneji nauk dobro premislil in le táko zapisal, o čegar gotovosti sem si bil v svesti; le tisto sprejel, kar se mi je najvgodnejše zdelo za naše razmere.

Res, da knjiga obsega tudi kaj stvarí, katere prav za prav spadajo v druge bogoslovne predmete; a menil sem, da bolj vstrežem čitatelju, če mu na dotičnem kraju najpotrebnejše kar povém, kakor da mu velím: tù glej v cerkveno pravo, onega išči v dogmatiki itd. Brez potrebe pa nisem sprejemal tujih tvarin. — Da sem se tù in tam poslužil besede latinske ali nemške mesto slovenske, zgodilo se je zarad tega, da ne nastane kaka dvoumnost; pri nekaterih kočljivejših predmetih tudi iz druzega lahko sprevidljivega razloga.

Da to slovstveno delo vseh udovolilo ne bo, to vém. Nekaterim utegne biti knjiga preobširna, drugi bodo morda marsikaj še pogrešali v njej. Tù je bilo težko vstreči. Ko bi le šoli bilo namenjeno to »Duhovno Pastirstvo«, smelo bi, se vé da, krajše biti. A s tim spisom sem tudi častitim duhovnim pastirjem hotel podati knjigo, v kateri naj bi v raznoterih imenitnejših zadevah in prigodkih svoje službe našli poduka in pojasnila; zato sem v navod vse táko sprejel, kar knjigo te verste rabno, praktično storí — da pa spis le preveč ne naraste, manj važnega nisem podal. Dvojni ta namen bukev naj pisatelja zagovarja tudi, ako bi se kedo spotikal nad rečmi, spadajočimi v zgolj teorijo. — Sicer se pa knjige pomanjkljivosti, notranjih in vnanjih, dobro zavedam tudi sam, in rad jih bom po svoji moči odpravil, ako mi duhovniki slovenski kedaj naklonijo prijetno nalogo, preskerbeti spisu nov natis.

Priserčno zahvalo izrekam vsem onim čč. gospodom, ki so v javnih listih ocenjali pričujoče knjige perve zvezke ter toliko pohvalno poročali o njih. Zahvalim se tudi za nasvete, koje so mi dajali. Nekaterim željam skušal sem vstreči pri nadaljnem spisovanji, žal, da nisem mogel vsem.

Vseskozi sem si prizadeval, pisati v duhu sv. katoliške cerkve in častitim duhovnim sobratom kazati ono pot, ki pastirja in čedo vodi v nebeško krasoto; in če sem účitelju in učencu s tim kaj pripomogel k večni blagosti, prejel sem za svoj trud vže obilno plačilo!

V Ljubljani, meseca novembra 1885.

Pisatelj.

* * *

KAZALO.

Vvod.

Stran

§ 1. Kaj je duhovno pastirstvo 1
§ 2. Namen in pomen duhovnega pastirstva 2
§ 3. Od kod pastirstvo jemlje svoje nauke in pravila 4
§ 4. Razdelitev 5
§ 5. Kratka zgodovina pastirskega slovstva 5

I. Del.

Oseba duhovnega pastirja.

§ 6. Kdo smé duhovni pastir biti 9

A. Naturne vzmožnosti.

§ 7. Poklic k pastirstvu 10
§ 8. Pastirska vednost in pobožnost 12
§ 9. Gorečnost in njeno nasprotje 16
§ 10. Kakšna ima biti pastirjeva gorečnost 18
§ 11. Modrost in previdnost 23
§ 12. Nekatere sv. cerkev izločuje od duhovske službe 25
§ 13. Duhovnega pastirja izobraževanje 30
§ 14. Kako naj se znanstveno izobražuje duhovni pastir 31
§ 15. Kako naj se ascetično izobražuje duhovni pastir 34
§ 16. Kako naj se duhovnik uči praktičnega pastirovanja 40

B. Zakramentalna vzmožnost.

§ 17. Priprava na duhovski stan in sprejetje vanj po tonzuri 42
§ 18. Štirje niži redovi 44
§ 19. Subdijakonat in dijakonat 49
§ 20. Prezbiterat 54
§ 21. Episkopat 59

C. Cerkveno pooblaščenje.

§ 22. Pravica izverševati duhovno pastirstvo 64
§ 23. Skerčena in zgubljena duhovna oblast 67
§ 24. Pastirsko službo opravljati je nekaterim mašnikom celó dolžnost . 68
§ 25. Dolžnost stanovališča 70

II. Del.

Duhovni pastir učitelj.

Stran
§ 26. Duhovni pastir mora biti svoji čedi učitelj 72

A. Duhovni pastir učitelj odraslim.

§ 27. Namen pridigarske službe in nje važnost pa dolžnost 74
§ 28. Pomočki cerkvenemu govorniku 76
§ 29. Kaj je homiletika; nje razdelitev 79
§ 30. Zgodovina in slovstvo cerkvenega govorništva 80

I. Poglavje.

Splošnja homiletika.

§ 31. Kaj naj oznanuje pridigar 84
§ 32. O čem naj ne govorí pridigar 89

I. Člen: notranja naprava verskih govorov.

§ 33. Vvod 90

A. Razsvetljevanje spoznavnosti.

§ 34. O pojasnovanji sploh 91
§ 35. Pojasnovanje z razlaganjem 92
§ 36. Pojasnovanje s poočitovanjem 94
§ 37. Nadaljevanje 96
§ 38. O dokazovanji sploh 100
§ 39. Razna dokazíla. Dokazi iz razodenja 101
§ 40. Dokazi iz pameti 104
§ 41. Dokazi iz zgodovine in skušnje 105
§ 42. Dokazi iz veljave 107
§ 43. Na kaj je gledati pri odbiri dokaznih razlogov 108
§ 44. Oblika dokazovanja 110
§ 45. Katere ugovore in pomišljaje je treba izpodbijati in kako . . . 112
§ 46. Pri zavračanji treba je mnogo razumnosti in previdnosti 115

B. Pridobivanje serca.

§ 47. Pridigar naj čustva vzbuja 116
§ 48. Kako čustva vzbujati 119

C. Nagibanje volje.

§ 49. Čemu nagibati voljo 121
§ 50. Kako nagibati voljo. Raba nagibov 122
§ 51. Odstranjanje zaderžkov, nagibanju volje nasprotnih 126

D. Razporedba pridižnega predmeta.

§ 52. I. Razverstitev predmeta po posameznih delih govora 129
§ 53. Pridižni rék 129

Stran
§ 54. Vvod (exordium) 131
§ 55. Véliki stavek, razdelitev, prestop 133
§ 56. Razprava (tractatio) 136
§ 57. Sklep (epilogus) 137
§ 58. Kratek pridižen načert 138
§ 59. II. Razverstitev pridižnega predmeta po raznih govorih 139

II. Člen: vnanja naprava verskih govorov.

§ 60. Vvod 141
§ 61. I. Slog in njegova poljudnost 141
§ 62. Še druge lastnosti sloga 143
§ 63. II. Važnost dobrega govora, in kako si ga pridobiti 147
§ 64. Lastnosti dobre deklamacije. Razumljivost (razločnost) 149
§ 65. Milóta in živost deklamacije 152
§ 66. Vaje v deklamaciji 156
§ 67. Ponaša v obče 162
§ 68. Razni načini ponašanja 164

III. Člen: O pridigarjevem pripravljanji.

§ 69. Nekoliko o pripravljanji sploh 167
§ 70. Bližnje pripravljanje pridigarjevo 169
§ 71. Nadaljevanje 173

II. Poglavje.

Posebna homiletika.

§ 72. Razdelitev 177

I. Člen: Govori različni po vsebini.

§ 73. Dogmatični govori 178
§ 74. Moralni govori 181
§ 75. Zgodovinski govori pa liturgični 184

II. Člen: Govori različni po obliki.

§ 76. Duhovni govori retorične oblike 187
§ 77. Duhovni govori homiletične oblike 188

III. Člen: Govori različni gledé časa ali prilike.

§ 78. Nedeljske in prazniške pridige 192
§ 79. Postne pridige in priložnostni govori 196
§ 80. Dolgost pridig 199

B. Duhovni pastir učitelj neodraslim ali katehet.

§ 81. Kaj je katehetična služba, nje namen in važnost 200
§ 82. Težave katehetovega posla in pomočki 202
§ 83. Kratka zgodovina katehetične službe in slovstvo katehetike . . . 204
§ 84. Razdelitev katehetike 209

I. Poglavje.

Katehetično podučevanje.

Stran
§ 85. O predmetu katehetovega podučevanja 209
§ 86. Razdelitev učne tvarine na posamezne razrede učencev 212
§ 87. Kako gre podučevati katehetu 218

O obliki verozakonskega podučevanja.

§ 88. Kaj in kolikera je učna oblika 220

A. O notranji obliki podučevanja.

§ 89. Razsvetljevanje spoznavnosti z razlaganjem 221
§ 90. Razsvetljevanje spoznavnosti z dokazovanjem 224
§ 91. Pobijanje dvomov, zmot in predsodkov 227
§ 92. Vzbujanje čustev ali pridobivanje serca 228
§ 93. Nagibanje volje 229

B. O vnanji obliki podučevanja.

§ 94. Katehetična metoda 230
§ 95. Vprašanje in odgovor 235
§ 96. Jezik katehetov 238
§ 97. Katehetovo pripravljanje 240
§ 98. Način katehetične učitve 241

Razne verste podučevanja.

§ 99. Zgodbe sv. pisma in katehizem v obče 243
§ 100. Katehetovo podučevanje pri dolnji skupini ali nižem oddelku . . 245
§ 101. Katehetovo podučevanje pri gornji skupini ali višem oddelku . . 248
§ 102. Dopolnivni verski poduk 253

II. Poglavje.

Katehetična vzgoja.

§ 103. O katehetični vzgoji sploh 256
§ 104. Učiti katehumene notranjega versko-moralnega življenja . . . 257
§ 105. Učiti katehumene vnanjega versko-moralnega življenja 259
§ 106. Poduk katehumenom, kako imajo moliti 261
§ 107. Kako učiti katehumene, vdeleževati se sv. maše 262
§ 108. Priučevanje katehumenov na prejemanje sv. zakramentov. Sv. birma 265
§ 109. Zakrament sv. pokore 268
§ 110. Zakrament sv. rešnjega Telesa 272
§ 111. Disciplina katehetični vzgoji pomoček 276

III. Del.

Duhovni pastir mašnik ali delivec življenja milosti.

§ 112. Važnost liturgije. Liturgika 281
§ 113. Od kod liturgika zajema svoja pravila 283

Stran
§ 114. Nadaljevanje 287
§ 115. Razdelitev 289
§ 116. Kratek pregled liturgičnega slovstva 289

I. Poglavje.

Splošnja liturgika.

§ 117. Kaj je bogočastje in njega pomen 291
§ 118. Oblika bogočastja 292

A. Sveti časi.

§ 119. Cerkveno leto in njega deli v obče 295
§ 120. Vigilije in osmine 297
§ 121. Nedelje in ferije 299
§ 122. Prazniki 304
§ 123. Zgodovina zapovedanih praznikov 306
§ 124. Različne verste praznikov 309

B. Sveti prostori.

§ 125. O liturgičnem prostoru sploh 313
§ 126. Sestavni deli cerkve. I. Svetišče in altar 318
§ 127. Nadaljevanje 323
§ 128. Altare privilegiatum 326
§ 129. II. Ladja cerkve in pridvorje 331
§ 130. Svetost cerkvenega poslopja, njega oskrunjenje in očiščenje . . . 335
§ 131. Cerkvena prizidja in kapele 339
§ 132. Pokopališča 343

C. Sveti ali liturgični jezik.

§ 133. Cerkveni jezik nekedaj in sedaj 347
§ 134. Sveta poezija, petje in glasba 351

D. Svete reči in orodja.

§ 135. Sv. oblačila v obče 355
§ 136. Posamezna sv. oblačila 360
§ 137. Sveto posodje 366
§ 138. Simboli iz nature 371
§ 139. Nadaljevanje 377
§ 140. Svete podobe 382
§ 141. Relikvije ali svetinje 389

E.

§ 142. Simbolična dejanja v liturgiji 393

II. Poglavje.

Posebna liturgika.

§ 143. Vvod 397

Stran

I. Člen: Vkupna sv. opravila.

§ 144. Javne ljudske pobožnosti 397
§ 145. Nadaljevanje 405
§ 146. Duhovne dnevnice, zgodovinsko 408
§ 147. Dolžnost in način opravljati duhovne dnevnice 411

A. O sv. maši v obče.

§ 148. Kaj je treba, da se sv. maša opravlja veljavno in vredno . . . 418
§ 149. O nedostatkih pri sv. maši 420
§ 150. Sad sv. maše in kedo se ga vdeležuje 423
§ 151. Dolžnost opravljati daritev sv. maše 428
§ 152. Kedaj in kolikrat maševati 437
§ 153. Kraj maševanja 441

B. Obred sv. maše.

§ 154. Razvoj mašne liturgije, vzhodni in zahodni obredi 446
§ 155. Razlaganje Rimskega mašnega obreda 450
§ 156. Nadaljevanje 458
§ 157. Nadaljevanje 465
§ 158. Nadaljevanje 474

C. Razne verste maš Rimskega obreda.

§ 159. Maše raznega imena 483
§ 160. Poželjne (votivne) maše, njih razdelitev 485
§ 161. Katere dni in kako se opravljajo poželjne maše 489
§ 162. Černe maše in njih razdelitev 494
§ 163. Nadaljevanje 500
§ 164. Obred černih maš 503

II. Člen: Sv. opravila za posameznike.

§ 165. Vvod 505

A. Sv. zakramenti.

§ 166. O sv. zakramentih sploh 505

I. Sv. Kerst.

§ 167. Obred zakramenta sv. kersta 511
§ 168. Čas in kraj kerščevanja, kerstni botri 519
§ 169. Prejemnik sv. kersta 522
§ 170. Delivec sv. kersta 530

II. Sv. birma.

§ 171. Bistveni obred, prejemnik, botri, delivec sv. birme 535

III. Sv. pokora.

§ 172. Tvarina in slovilo zakramenta sv. pokore 537
§ 173. Nebistveni obred, kraj in čas spovedovanja 542
§ 174. Kedo more veljavno prejemati zakrament sv. pokore 547
§ 175. Spovednik 558
§ 176. Spovedna pravica 558

Stran
§ 177. Skerčena sodnost 564
§ 178. O prideržanji sploh 568
§ 179. Papeževi prideržaji 570
§ 180. Nadaljevanje 577
§ 181. Škofovski in samostanski prideržaji 589
§ 182. Kako prideržaj postane 591
§ 183. Odvezovanje od prideržanih grehov 594
§ 184. Spovedniku potrebne lastnosti in čednosti 597
§ 185. O dolžnostih spovednikovih v obče 603
§ 186. Preiskovanje vestnega stanu spokornikovega z vpraševanjem . . 604
§ 187. Dolžnosti spovednikove po grešnikovi obtožbi 612
§ 188. O pokori v obče, razna pokorila in pravila za njih nalaganje . . 618
§ 189. Odveza 626
§ 190. Ravnanje pri odlogu in odreki odveze 631
§ 191. Vélika spoved 634
§ 192. Različni spovedenci: *a)* Priložnostni grešniki 641
§ 193. Različni spovedenci: *b)* Grešniki iz navade in povračljivi . . . 649
§ 194. Različni spovedenci: *c)* Zarad storjenega greha z novimi dolžnostmi obloženi 652
§ 195. Različni spovedenci: *d)* Otroci, mladenči, ženske 656
§ 196. Različni spovedenci: *e)* Ženini in neveste, zakonski 659
§ 197. Različni spovedenci: *f)* Bolniki in umirajoči 664
§ 198. Popravljanje pogreškov pri spovedovanji storjenih 669
§ 199. Spovedna molčečnost 671

IV. Presv. rešnje Telo.

§ 200. Tvarina in slovilo, obred delitve 677
§ 201. Čas in kraj podelitve, shranjenja in obnove sv. rešnjega Telesa . 682
§ 202. Prejemavec sv. rešnjega Telesa 685
§ 203. Zapoved o prejemanji sv. rešnjega Telesa 693
§ 204. Pogostno obhajilo 696
§ 205. Delivec sv. rešnjega Telesa 700

V. Sv. poslednje olje.

§ 206. Tvarina, slovilo in obred podelitve sv. poslednjega olja . . . 701
§ 207. Prejemnik sv. poslednjega olja 705
§ 208. Delivec sv. poslednjega olja 709

VI. Sv. mašnikovo posvečevanje.

VII. Sv. zakon.

§ 209. Bistveni obred, prejemnik in delivec sv. zakona 712
§ 210. Izpraševanje ženinov in nevest 717
§ 211. Podučevanje ženinov 729
§ 212. Oklici 732
§ 213. Spregled zakonskih zaderžkov 737
§ 214. Poroka 743
§ 215. Sklenitev zakona med katoličanom in nekatoličanom 748
§ 216. Neveljavno sklenjeni zakon in njega poveljavljenje 754

Stran

B. Zakramentali.

§ 217. O blažilih sploh 761
§ 218. Zarotovanje 765
§ 219. Blagoslovi 766
§ 220. Posvečevanja 772
§ 221. Nadaljevanje 780

IV. Del.

Duhovni pastir vodnik.

§ 222. Vvod 789

I. Poglavje.

Duhovno vladanje v obče.

§ 223. Treba je odvračati zaderžke izveličanja 790
§ 224. Treba je podajati pomočke izveličanja 797

II. Poglavje.

Duhovno vladanje posameznih.

§ 225. Privatno duhovno vodstvo sploh 807

I. Člen: Vodstvo duhovnijanov z ozirom na notranje stanje.

§ 226. Nevedni, neverniki, spreobernjenci 809
§ 227. Sumnjivci, žalostni, otožni, samomorci 817
§ 228. Ravnanje z duhobolniki 823
§ 229. Veliki grešniki in pravični 827

II. Člen: Vodstvo duhovnijanov z ozirom na njih vnanje razmere.

§ 230. Ljudje, ki si stan volijo; v prepiru živeči 831
§ 231. Skerb za ubožce in jetnike 837
§ 232. Duhovna skerb za bolnike sploh 842
§ 233. Obiskovanje bolnikov 846
§ 234. Ravnanje z nekaterimi posebnimi bolniki 856

Dodatek.

Pisarniška opravila duhovnega pastirja.

§ 235. O župnijskih máticah sploh 861
§ 236. Rojstna in kerstna knjiga 865
§ 237. Poročna in mertvaška knjiga 873
§ 238. Izpiski iz farnih mátic 876

Popravki in dostavki 882
Stvarno kazalo 883

Začasen predgovor.

Pokojni milost. knezoškof Janez Krizostom dali so podpisanemu nalog, da sestavi ter za tisk pripravi „Duhovno pastirstvo“; kajti spisani sešitki te vede, do sedaj v Ljubljanski škofiji rabljeni, postarali so se po duhu in jeziku, ter jih je vže tudi težko dobiti. Lotil sem se dela; a da bi imeli gg. slušatelji našega bogoslovnega učilišča vže v tej dobi do nove knjige pri učenji kaj v rokah, oklenil sem se izdelovaje „pastirstvo“ slavnoznane P. Ign. Schüch-ove knjige, deržeč se iste glavne razdelitve in večinoma tudi razverstitve učne tvarine. Sem ter tje sprejel sem iz nje tudi poedinosti. — Tù predložim čč. sobratom svojega truda pervi del, ki obsega razpravo o osebi pastirjevi in pastoralno didaktiko, to je, homiletiko in katehetiko. Da namreč olajšam sebi izdavanje, čitateljem pa naročevanje, me je volja, izdati „pastirstvo“ v štirih ne enako obsežnih zvezkih. Ako vstrežem s pervim, izide čez nekoliko mesecev drugi itd. Zadnjemu delu pridénem zaporedno in stvarno kazalo.

Naj dostavim še vljudno prošnjo. Jako ljubo bi mi bilo, če mi kedo dragih sobratov in izkušenih duhovnih pastirjev za naslednjo tvarino (splošnja liturgika, javne ljudske pobožnosti, duhovne urine molitve, sv. maša, zakramenti, blažila, duhovna vladíja in nauk o župnijskih matrikah) sporočí kakih željá in nasvetov. Hvaležno se bom po možnosti na-nje oziral.

V Ljubljani meseca februvarija 1884.

Pisatelj.

Vvod.

§ 1.

Kaj je duhovno pastirstvo.

Da bi človeški rod rešil večnega pogina, je usmiljeni Oče nebeški vže pervima človekoma obljubil Odrešenika, in preroki stare zaveze so ga po božjem navdihnjenji človeštvu napovedovali v trojnem pomenu: kot preroka ali učenika, ki ima narodom postati luč in razsvetljenje ter učiti jih nebeške skrivnosti in postavo božjo [1]; kot vélikega duhovnika, kteremu gré darovati, ter o njem prerokovali, da se bo samega sebe nebeškemu Očetu daroval, pa s svojim terpljenjem in smertjo nam odpuščenje grehov zadobil in spravo z Bogom. [2] Napovedovali so preroki prihodnjega Mesija tudi vladarja, vodnika ljudstvom, kralja mogočnega in večnega, kateremu se imajo podvreči vsi narodi in ga častiti kot edinorojenega Sinu božjega. [3])

In ko se je svetu rodil Odrešenik, je ob svojem javnem nastopu človeštvu res postal vse troje: prerok-učenik, véliki duhovnikodrešenik in kralj-vodník. Bila je pa navada v starem zakonu, da so preroke, duhovnike pa kralje imenovali tudi pastirje, in mnogokrat preroki tudi obljubljenega odrešenika imenujejo pastirja. Sklicevaje se na take prerokbe, imenuje se tudi Jezus Kristus sam pastirja, dobrega pastirja. Kako lepo opisuje svojo trojno zveličavno delavnost pod podobo dobrega pastirja (Gl. Jan. 10). On hodi pred ovcami, jih vodi na dobre pašnike, z izgledom svojim in z nauki jim daje večno življenje, da se ne pogubé vekomaj, ampak poslušajo njegov glas in hodijo za njim. On pa dá tudi življenje za svoje ovce, jim je dober pastir, ki se zanje daruje ter jih celó z lastnim mesom in z lastno kervjo živí za večno življenje. Pa tudi pozná svoje ovce, vé njih lastnijo, njih slabosti in potrebe; ovce pa gredó za njim, se mu dajo voditi, ker poznajo njegov glas! — A Gospod Izveličar ni zadovoljen s tem, da je izgotovil delo našega odrešenja, on hoče, da se to odrešenje nadáljuje do konca sveta, in da bi vsi ljudje postali deležni njegovega truda, njegove prelite kervi. V ta namen je vstanovil svojo sv. Cerkev ter svojim namestnikom aposteljnom pa njih naslednikom dal oblast in dolžnost, delo njegovega odrešenja nadaljevati do konca dní. „Kakor je Oče mene poslal, tudi jaz vas pošljem“ [1], jim je rekel in njim ukazal: „Torej pojdite, in učite vse narode, in kerščujte jih v imenu Očeta, in Sina in svetega Duha. Učite jih spolnovati vse, karkoli sem vam zapovedal. In glejte! jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ [2])

---

[1] Izaija 9. 2: Ljudstvo, ki je po temi hodilo, je ugledalo veliko luč. Prebivalcem v okrajini smertne sence se je luč prikazala. — Joel 2. 23: Tudi vi, sinovi sionski! se radujte in veselite v Gospodu svojem Bogu, ker vam bo dal učenika pravičnosti. -- Psl. 35. 10: Zakaj pri tebi je studenec življenja, in v tvoji svetlobi bomo gledali luč i t d.

[2] Izaija 53. 5: On pa je bil ranjen zavolj naših grehov, in potert zavolj naših hudobij; pokorjenje je bilo nad njim zavolj našega miru, in z njegovimi ranami smo bili ozdravljeni. Mi vsi smo bili ko ovce zašli, slehern se je bil po svojem potu obernil; Gospod pa je nanj položil nas vseh pregreho. — Izaija 53. 10: Ali Gospod ga je hotel potreti v slabosti; ako pa je dal za greh svoje življenje, bo videl velik zarod, in Gospodova volja se bo v njegovi roki spolnila — i. t. d.

[3] Izaija 11. 10: Tisti dan bo Jesetova korenina stala v znamenje ljudstvom; njega bodo narodi molili, in njegov grob bo častitljiv. — Psl. 2. 6—8: Jaz pa sem od njega kralj postavljen čez Sion, njegovo sveto goro, ter oznanujem njegovo povelje. Gospod mi je rekel: Moj Sin si ti; danes sem te rodil. Prosi me, in dal ti bom narode v delež, in pokrajine zemlje v tvojo lastnino — i. t. d.

Jezusovo pastirsko oblast in dolžnost je toraj prevzela Cerkev, in izveršuje jo po svojih pooblaščencih in služabnikih, katoliških škofih in mašnikih, katere tudi zato imenujemo pastirje ali duhovne pastirje. Znanstvo pa, ki uči, kako naj ti pastirji sv. Cerkve opravljajo svojo službo, da nje namen dosežejo, imenujemo pastirstvo ali duhovno pastirstvo.

Je tedaj „pastirstvo“ tisti oddelek splošne bogoslovske vede, ki znanstveno obravnava dolžnosti in opravila duhovnih pastirjev, pa jim tudi podaja navod, kako spolnovati te dolžnosti v duhu in smislu sv. katoliške cerkve pa vernim v izveličanje.

§ 2.

Namen in pomen duhovnega pastirstva.

„Gloria in altissimis Deo et in terra pax hominibus“ — peli so nebeški duhovi nad betlehemskim hlevčekom ono sveto noč, ko so svetu oznanovali rojstvo Izveličarjevo. S temi besedami so pa tudi naznanili namen njegovega rojstva: čast, poveličanje božje pa mir, izveličanje ljudi. — Včlovečil se je Sin božji in učil pa terpel je na zemlji, da bi popravil, poravnal, kar sta s pervim grehom zadolžila Adam in Eva. Odvzel pa je greh pervih starišev Bogu dolžno čast in ljudem izveličanje. Odrešenje po Kristusu je tedaj imelo Bogu dati dostojno čast, človeškemu rodu pa mir božji, zgubljeno izveličanje. — Ker pa duhovno pastirstvo katoliške cerkve nima drugega namena, kot izveličanje po Kristusu samo na sebi izgotovljeno, do konca sveta vresničevati nad posameznimi kristijani, zato ima isti namen, kot pastirska delavnost Kristusova na zemlji, namreč: Boga poveličevati in ljudi izveličati!

---

[1] Jan. 20, 21.

[2] Mat 28, 19—20.

Iz vzvišenega namena, katerega si stavi pastirstvo, moramo sklepati na visoki pomen, na važnost te znanosti ter na potrebo te dejanjske bogoslovske vede za vsacega duhovnega pastirja. Terditi smemo, da je učenje naše znanosti neogibno potrebno zlasti začetniku v duhovno-pastirski službi, vsem pa gotovo silno koristno. Vže Gregor Véliki omeni, da se nihče ne loti drugih učiti kake umetnije, ako se je ni sam prej izučil, in da bi torej čez vse prederzno bilo, ko bi neizvedenec se lotil duhovnega pastirstva, katero je najimenitnejša vednost. [1]) — Kdor ima sicer dobro, resno voljo, samo neko naturno, prirojeno sprevidnost, ne more biti še zato svoji duhovniji dober dušen pastir, ker službo to gré opravljati po gotovih, danih pravilih, ki se po sami pameti najti ne dajo, ampak jih podaja pastirstvo. — Tudi onim, ki so v drugih bogoslovskih vedah teoretično zeló izobraženi in izučeni, je potrebno učenje duhovskega pastirstva. ker skušnja uči, da si sicer zeló spretni in umni bogoslovci brez te znanosti v dejanjskem pastirstvu ne vedó pomagati.

Kdor toraj želí svojim vernim postati pravi duhovni pastir po izgledu dobrega pastirja Jezusa Kristusa, on se bo z vso vnemo poprijel te znanosti, ter vsa leta svojega službovanja se v nji podučeval bolj in bolj. Nauki, katere mu je v bogoslovji podajala eksegeza, dogmatika, morala, cerkveno pravo, oni mašniku ne smejo ostati mertvo znanje, oživeti morajo in porabljivi morajo postati za življenje. Pastirstvo jih oživí; ono učí vse druge bogoslovske vede v duhovski službi vporabljati Bogu v čast in vernim v izveličanje!

---

[1]) Lib. reg. past. I, 1: Nulla ars doceri praesumitur, nisi intenta prius meditatione discatur. Ab imperitis ergo pastorale magisterium qua temeritate suscipitur, quando ars est artium regimen animarum.

§ 3.

Od kod pastirstvo jemlje svoje nauke in pravila.

Iz dvojnega vira zajema duhovno pastirstvo svoja pravila; iz splošnega, za vso sv. cerkev veljavnega — pa iz posebnega, le za posamezne cerkvene provincije ali škofije obstoječega.

1. Med splošne, za ves katoliški svet veljavne vire štejemo: *a)* sv. pismo nove in stare zaveze pa ustno izročilo sv. cerkve. Dragoceni so zlasti sv. evangeliji, ker nam tako lepo popisujejo Jezusa dobrega pastirja, njegov nauk, njegovo življenje in obnašanje do raznih ljudi in v različnih okoliščinah življenja. Tako vabijo k posnemanju ter prave modrosti učé duhovnega pastirja pa ljubezni do ovčic. Enako dragocenih naukov podaja nam tudi dejanje aposteljnov in pisma, zlasti pastirski listi sv. Pavla. — *b)* Sklepi in določila vélicih ali vesoljnih cerkvenih zborov, zlasti Tridentinskega, pa slovesni odloki nezmotljivega sv. očeta papeža. — *c)* Cerkveni zakonik, corpus juris canonici; rimski katekizem in liturgične knjige katoliške cerkve: Missale, Breviarium, Pontificale rom., Caeremoniale Episcoporum in Rituale romanum. — *d)* Določila rimskih kongregacij ali odborov za tridentinski zbor, za sv. obrede, za odpustke i. t. d.

2. Posebnim virom prištevamo: *a)* Sklepe in določila národnih in provincijalnih zborov, izmed kterih so posebno imenitni Rimski za Benedikta XIII., Milanski za sv. Karola Borom.; iz najnovejših časov pa Dunajski in Ostrogonski (oba l. 1858), Pražki in Kolinski (l. 1860), Baltimorski (l. 1866). — *b)* Škofijske sinode, pravila in redovi za obhajanje javne božje službe po posameznih škofijah, škofijski ali pastirski listi. — *c)* Obredniki posameznih škofij ali tudi pravila cerkvenih redov. — *d)* Sem ter tje tudi nekateri ukazi posvetne oblasti, dani ozir duhovnega pastirstva, in sprejeti od strani duhovske gosposke.

Tudi nekatere pobožne navade in kerščanske šege marsikaterih krajev; celó poterjene skušnje posameznih modrih duhovnih pastirjev nam gré šteti semkaj. Ali take navade in šege morajo biti vže zastarane, od nekdaj, cerkveni viši oblasti znane, ter ne prepovedane po njih. Da se pa sme pastirstvo ozirati na stare običaje, ne smejo biti nikdar nasprotni božji ali cerkveni postavi, duhu Jezusove cerkve, ali pa celó nravnim zahtevam.

Pomožne znanosti ter pomočki duhovnemu pastirstvu pa so:

a) Vse druge bogoslovske vede, zlasti dogmatika, morala in cerkveno pravo; tudi eksegeza, patristika, cerkvena zgodovina, življenje tacih svetnikov, ki so delali v duhovnem pastirstvu, n. pr. sv. Karola Borom., sv. Frančiška Ksav., sv. Filipa Nerija, sv. Frančiška Salez., sv. Vincencija Pavl. i. dr.

b) Modroslovske znanosti: logika, psihologija, antropologija, pedagogika.

c) Tudi nekatere strogo posvetne vednosti duhovnemu pastirju dobro služijo, zlasti: znanje deržavnih zakonov, zdravilstvo in enake, ki globoko segajo v življenje vernikov.

§ 4.

Razdelitev.

Namen pastirstvu, kakor smo spoznali, je: učiti duhovnika, kako po izgledu Jezusa najboljšega pastirja more postati vernikom dober pastir, ter svojo službo vspešno opravljati Bogu v čast in duhovnijanom v izveličanje. Naznanil je pa Odrešenik sam delavnost pastirjevo, govoreč svojim namestnikom: „Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti: docentes eos servare omnia, quaecumque mandavi vobis.“ [1])

Duhovni pastir ima toraj po povelji Gospodovem učiti, in sicer vse ljudi učiti, male in velike, otroke in odraščene: Boga spoznavati, častiti, ljubiti, mu pokornim biti. Pa tudi kerstiti, preroditi, novo in pravo življenje dati, življenje milosti božje deliti morajo nasledniki Kristusovi. Slednjič tudi vse in vsacega takó voditi, da spolnuje voljo božjo in se večno izveliča.

Kako ima duhovnik opravljati vse to, uči ga pastirstvo, katerega deli bodo tedaj:

1. Oseba pastirjeva.
2. Pastir učitelj (sacra docens), in sicer:
   a) odraščenim (homiletika).
   b) nedoraslim (katehetika).
3. Pastir delivec življenja milosti (sacra dans; bogoslužje, liturgika).
4. Pastir vodník (sacer dux; vladíja).

§ 5.

Kratka zgodovina pastirskega znanstva.

1. Pervi časi sv. cerkve. — Perve nauke za duhovno pastirstvo dal je nebeški Izveličar sam o priliki, ko je svoje aposteljne

---

[1]) Mat. 28. 19. 20.

in učence razposlal po svetu. Zares prekrasne besede Gospod govori aposteljnom, pošiljaje jih med Jude sv. evangelij oznanovat. Zapisal nam jih je sv. Matevž 10. 5—42. Enako dragoceni so nauki, katere je dal Jezus dva in sedemdeseterim učencem svojim, in jih beremo v evangeliji sv. Luka 10. 1—16. — Sv. apostelj Pavel pa je spisal tri pisma svojima ljubljenima učencema in sodelavcema Timoteju in Titu; pervemu dva, zadnjemu enega. Ti listi so živ in obilen vir podučevanja, opominjevanja in tolažbe za vse, katerim je izročena služba duhovnega pastirstva. Imenujemo te liste sploh „pastirske“, ker so nekaka podlaga pastirski znanosti. — Nekateri apostoljski sv. očetje in nekaj prednikov sv. cerkve pervih stoletij spisali so zanimljive pastirske liste ter navode svojim duhovnikom, kako vspešno opravljati svojo službo. [1])

2. Srednji vek. — Spisali so ondaj o duhovnem pastirstvu malo novega, a školasti dali so tistemu, kar so stari očetje o naši vedi spisali, nekako učenostno obliko, vredujoč staro tvarino na znanstveni podlagi; místiki pa so jo vporabljali v svoj namen za notranje ali premišljevalno življenje. — Tako so pisali n. pr. sv. Izidor „de officiis ecclesiasticis“, Raban Maver„ de caeremoniis ecclesiasticis, de divinis sacramentis“, sv. Bernard „de consideratione, de vita et moribus clericorum“, sv. Bonaventura „de sex alis seraphicis“ i. t. d. Vsi ti in drugi učenjaki tedanjega časa pa niso obdelavali pastirstva kot samostalno znanost, ampak le v zvezi z drugimi bogoslovskimi vedami; najraje združeno z moralo ali s cerkvenim pravom.

3. Novejši čas. — Veliko več se je pisalo o pastirstvu od 16. stoletja naprej. Jeli so po sinodah obravnavati ta predmet in pri duhovnih posvetovanjih ali pastoralnih konferencah, pa tudi pri duhovnih vajah so govorili o tej znanosti. Ta čas so razni znani cerkveni pisatelji spisali duhovnim pastirjem v poduk knjige, v katerih obravnavajo razna opravila in dolžnosti mašnikove. — Taki spisi iz novejšega časa so n. pr. kardinala Kajetana „Summa de casibus“, sv. Karola Borom. „orationes sex in conciliis provincialibus habitae“ in njegove „instructiones pastorum“, Molinova „instructio sacerdotum“; Segnerijeva „instructio parochi“; Posevinova

---

[1]) Takim spisom prištevamo: pisma sv. Ignacija m., posebno list do Polikarpa. — Sv. Ciprijana spis „de lapsis“. — Govori sv. Gregorija Nac.., posebno njegov „Apologeticus“. — Sv. Ambroža spis „de officiis ministrorum“. Sv. Jeronima razlaganje Pavlovih pastirskih listov. — Sv. Avguština knjige „de doctrina christiana“ in „de catechizandis rudibus“. — Sv. Janeza Krizost. delo „de Sacerdotio“. — Sv. Gregorija Vél. „regula pastoralis“ i. dr.

„praxis curae pastoralis“; Lohnerjeve „instructiones practicae“; sv. Alfonsa Ligv. „homo apostolicus“ i. dr.

Nova doba začela se je pastirskemu znanstvu l. 1777, ko je Marija Terezija ukazala, da se ima po vsem njenem cesarstvu učiti duhovno pastirstvo kot posebna in samostalna veda na vseh bogoslovskih učiliščih, in sicer v nemškem jeziku. Kmalo se je učenje te za življenje toliko važne znanosti razširilo tudi po vsem Nemškem. Le škoda, da so bili ravno takrat tako žalostni časi za sv. vero in Cerkev. Neko napuhnjeno naprednjaštvo in človeško modrovanje se je polotilo ondaj duhov; od tod pride, da imajo vsi spisi o pastirstvu iz tistega časa znak svojega časa na sebi. Racijonalizem, kateri je rad preziral razodenje; tako imenovani jozefinizem, ki se je vtikal tudi v zgolj notranje cerkvene zadeve, ter jih po svoje prestvariti hotel; pozneje tudi strogi in osorni jansenizem ... vse to je vplivalo več ali manj na tedanje pastoraliste in je storilo, da v njih knjigah in obravnavah ne najdemo pravega cerkvenega duha. Taki spisi so Lauber-jevi, Lechleitner-jevi, Giftschütz-evi, Reichenberger-jevi i. dr. Nauk o duhovnem podučevanji in o cerkvenem govorništvu pa poduk, kako se je pastirju obnašati v različnih primerljejih svojega službovanja, obravnavali so kaj obširno, z veliko natančnostjo, in gojili so le bolj neko naturno spretnost in izurjenost v besedi. Na pomoč od zgorej, na nebeško razsvetljenje, na milosti, ki nam jih ponuja sv. cerkev zlasti v sv. zakramentih, v presv. daritvi, v blagoslovilih i. t. d. niso opozorovali duhovnega pastirja ter vsled tega bogoslužje ali liturgiko kaj poveršno obdelavali; pa še v tem, kar so podali, so marsikaj po svoje predlagali, ter nasprotno cerkvenemu duhu. Škofu Mihaelu Sailer-ju (umerl 1832) gré zasluga, da je iz vseh moči se jel upirati vladajočemu necerkvenemu in nekerščanskemu duhu časa, in s svojimi „Vorlesungen aus der Pastoral-Theologie“ je pokazal pravo pot. Za njim so v pravem cerkvenem duhu učili pastirsko znanost:

M. Schenkl „Institutiones theologiae pastoralis“ 1802. — Gollowitz „Anleitung zur Pastoral-Theologie im weitesten Umfange“ 1803. Po dr. Fr. Vogl-nu predelano je izšlo to pastirstvo l. 1855 v 7. natisu. — Jais „Handbuch des Seelsorgers“, 1870. — Brockmann „Pastoralanweisung“, 1836. — Herzog „der Seelsorger nach seinen Amtsverrichtungen und Amtsverpflichtungen“, 1839. — Zwickenpflug „Grundzüge zu einer Pastoral im Geiste Jesu Christi und seiner hl. Kirche“, 1844. — Dubois „der praktische Seelsorger“, 1856. — Dr. Fr. Hayker „praktische Anleitung zur christkatholischen Seelsorge“,

1856. — Krasna Eichstaedtska „Instructio Pastoralis“. — Dr. A. Kerschbaumer „Lerbuch der kathol. Pastoral“, 1863; „Pater Familias, eine Pastoral in Beispielen“ 1867. 2. natis. 1876. — Dr. Anselm Ricker: „Leitfaden der Pastoral-Theologie“ 2. nat. 1878, se ozira zlasti na razmere dunajske nadškofije. — Prav res izverstni spisi pa so: pastirstvo dr. Jos. Ambergerja, 4. nat. Regensb. 1883. 3 zv.; dr. Mih. Bengerjeva „Pastoral-Theologie“, 3 zv. 1861. Regensb. (Je izdal tudi „jedro“ — kompendij tega dela). Tema vredni naslednik je P. Ign. Schüch-ov „Handbuch der Pastoral Theologie“ — 1882 vže 6. natis. Dobra delo je tudi dr. Andr. Gassner-ja „Pastoral“ — 2. natis 1881.

Mnogo rabnih in kaj dobrih spisov o duhovnem pastirstvu prinašajo tudi razni katoliški bogoslovski časopisi n. pr. „Theolog. Quartalschrift“, ki izhaja v Tübingu vže od l. 1819; — pastirski listi Augsburški, Monakovski, Kolinski, Münsterski i. dr.; — „Salzburger-Kirchenblatt“; — „Folium periodicum archidioecese's Goritiensis“; — posebno pa vsega priporočevanja vredna Linška „Theol.-praktische Quartal-Schrift“.

I. DEL.

Oseba duhovnega pastirja.

§ 6.

Kdo sme biti duhovni pastir.

Duhovni pastirji sv. cerkve in mašniki sploh oskerbujejo zares službo, ki presega celó angeljsko. Oni niso le služabniki božji, ampak tudi njegovi pooblaščeni namestniki, zato je jasno, da ni za toliko vzvišeno opravilo, kogar ni Bog izvolil in poklical. Smemo pa izvoljenega ter po božji milosti poklicanega imenovati onega, pri komur najdemo vse za ta stan potrebne vzmožnosti in lastnosti.

Treba je duhovnemu pastirju najprej nekaterih naturnih, deloma prirojenih, deloma pridobljenih sposobnosti. — Ali naj ima kedo tudi vse naturne vzmožnosti, naj je še tako pobožen, še tako globoko učen i. t. d. — vse to mu še ne more dati potrebne pastirske oblasti, ki pride le od Boga, in katero on delí v zakramentu mašnikovega posvečenja. — V sv. cerkvi Kristusovi so pa po naredbi njenega nebeškega ustanovitelja pastirji viši in niži. Višim pastirjem je izročena verhovna oblast čez čedo in čez navadne pastirje v tej čedi; zato tudi nihče ne more in ne sme pasti kakega oddelka Jezusove čede, če ni od viših pastirjev za to opravilo pooblaščen in poterjen. Da torej kedo sme postati duhovni pastir, in da vspešno zamore opravljati svojo službo, treba mu je v to:

A. Naturnih vzmožnosti, t. j. poklica in dostojne znanosti;

B. zakramentalne vzmožnosti, t. j. mašnikovega posvečenja;

C. cerkvenega pooblaščenja in poslanja.

A.

Naturne vzmožnosti.

§ 7.

Poklic k pastirstvu.

Bog si je izvolil poseben stan, ki naj bi ljudi k večnemu izveličanju vodil ter skerbel za to, da sleherni deležen postane Jezusovega odrešenja. Duhovščini je izročil to nalogo; po nji Jezus nadaljuje delo odrešenja, po katoliških mašnikih On uči, daruje, grehe odpušča, k izveličanju vodi. . . — Ako pa modrost in previdnost božja skerbi za vse stvarí in se ničesar ne zgodí brez njene vednosti, je gotovo, da ima Bog tudi še posebno skerb za stan, od katerega je v pervi versti odvisen večni blagor in lepota pa sloves sv. cerkve, katero je Kristus toliko ljubil, da se je samega sebe za-njo daroval, da jo je posvetil. Moramo tedaj terditi, da Bog sam odloči in izvoli nje, katere sv. cerkev v število svojih služabnikov in duhovnih pastirjev sprejme. In to dejanje božje previdnosti, po katerem Bog nekatere izmed drugih izvoli, odbere in jim dá potrebnih vzmožnosti, da zamorejo sv. službo prevzeti in prav opravljati — imenujemo poklic.

Vže v stari zavezi si je Bog za službo svetega šotora izmed vseh rodov izraelskih izvolil le Levijev rod, in med tem rodom odbral si je le eno družino v službo duhovsko — namreč Aronovo. Celó Jezus Kristus, najviši pastir, govorí Judóm: „Sam od sebe nisem prišel; ampak resničen je, kteri me je poslal“. (Jan. 7. 28.) In ko si je izbiral aposteljnov pa učencev: „poklical jih je k sebi, katere je on hotel“ (Mark. 3, 13), ter jim rekel: „Niste vi mene izvolili, ampak jaz sem vas izvolil, in sem vas postavil“. (Jan. 15. 16.)

Ko so aposteljni na mesto odpadlega Juda volili druzega, obernili so se k Bogu ter molili: „Ti Gospod! ki poznaš vseh serca, pokaži, katerega si izvolil zmed teh dveh [1]), da prejme mesto te službe in apostoljstva.“ (Dj. ap. 1. 24, 25.) — Kaj določno zahteva tudi sv. apostelj Pavel poklica od Boga, pišoč Hebrejcem (5. 4): „In nihče si ne vzame časti, razun kateri je poklican od Boga, kakor Aron.“

Pač res. Same naturne moči človekove bi ne mogle nositi silnega bremena težkih dolžnosti, katere naklada služba duhovnemu pastirju. Treba mu je pomoči od zgoraj, katere pa le tisti smé pričakovati, kdor je poklican od Boga. Taki je po svojem poklicu združen z Bogom, kakor mladika s terto, in tako zamore prinašati obilnega sadu. Kogar Bog pokliče, njega ne pustí brez pomoči; komur On breme naloží, dá mu tudi potrebne močí, je nositi. — Gorjé pa njemu, kdor se vrine v ovčnjak Gospodov. Zeló greši po prederznosti svoji; še bolj greši, ker izveličanje svoje postavi v največo nevarnost. Vže v drugih stanovih je človek brez poklica nesrečen, usmiljenja vreden. Kaj še le duhovni pastir brez poklica, brez veselja za svoj prevažni stan, za svoja sveta opravila! Vse mu je tako težavno, tako sitno. Vedno je nezadovoljen in otožen. Storiti mora, kar ga ne veselí; in veselí ga, kar mu prepoveduje stan. Bog njegovega delovanja ne blagoslavlja in apostoljska služba njegova prinese mu slednjič le tisto žalostno plačilo, kakor nekdaj Judežu — večno pogubljenje!

---

[1]) Jožef Barsaba in Matija.

Kako spoznati, je li kedo od Boga poklican v duhovski stan ali ni?

Nihče si lahkomišljeno ne smé voliti stanu, najmanj še duhovskega. Kakor pametni prevdarja in premišljuje sem ter tje, kedar se mu je odločiti za važno stvar, tako bi mogel še bolj prevdarjati, moliti, nebeškega razsvetljenja prositi, s svojim spovednikom ali kakim drugim modrim, skušenim, pobožnim možem se posvetovati oni, ki si izvoliti misli duhovski stan. Mora pa tudi samega sebe opazovati, da spozná, je li za ta preimenitni stan ali ni. Smé nam pa znamenje poklica biti: nagnjenje in veselje, pravi namen pa naturna sposobnost.

Ako previdnost božja koga odloči za kak poseben stan, dá mu tudi neko naturno nagnjenje in veselje do tistega stanu in do opravil njegovih. Kolikor veči je to prirojeno nagnjenje, kolikor obilniši človekova naturna vzmožnost za kak stan, toliko gotovši poklic. Kedor tedaj vže od malega, iz otroških let veliko in vedno nagnjenje v sebi čuti za duhovski stan, kogar cerkev, božja služba, sveta opravila silno veselé, kedor ima veliko spoštovanje do mašništva, veselje do molitve — in če mu to nagnjenje in veselje tudi tedaj ne ugasne, ko spozná težave in britkosti tega stanu: o njem smemo reči, da ima poklic za duhovski stan.

Še bolj smemo to terditi, ako nad njim najdemo tudi pravi in plemeniti namen, t. j. če si ne misli zató izvoliti duhovnega stanu, ker ravno ni priložnosti, v kakega drugega stopiti; ne zató, ker misli v tem stanu najložej se preživiti, ali svojim ljudem pomagati; ali po tej poti do kake posebno visoke časti priti in iz enakih sebičnih ozirov — pač pa zató, ker želí dober in pobožen duhovni pastir postati pa ljudstvu moder učenik, ter tako delati Bogu v čast pa sebi in bližnjemu v zveličanje. — Pristaviti pa moramo, da bi napačno bilo, terditi, da tam poklica ni, kjer si kedo še le po raznih britkih skušnjah izvoli duhovski stan. Marsikateri mladeneč podoben je preroku Jonu; Ninivljanom noče oznanovati pokore, za kar ga je odmenil Bog. Ubeží. A Bog pošlje razne viharje, morska zver velikih stisk ga zgrabi in ga verže tje, kamor ga je namenil Bog!

Zraven prirojenega nagnjenja in plemenitega namena je znamenje poklica tudi naturna sposobnost in znanost, o katerej bomo govorili pozneje. Sedaj le še odgovorimo na vprašanje: Kaj pa je storiti njemu, ki je brez veselja, brez nagnjenja, bolj po raznih okoliščinah prisiljen, ali celó iz neplemenitega namena . . . na kratko: brez poklica stopil v duhovski stan, in več nazaj ne more? Je sicer to nekaj jako žalostnega, a obupati mu ni. Sv. Avguštin velí: „Si non vocatus es, fac, ut voceris!“ S temi besedami naznanja svetnik, da se gnada sv. poklica tudi še pozneje izprositi dá od milosti božje. In zares! Saj je usmiljenje božje neskončno, nobenega ne zaverže, ki skesanega serca odpuščenja prosi, in nobenemu ne odreče potrebne gnade k izveličanju, ako je prosi. Naj torej on, ki je brez poklica vstopil v mašniški stan, obžaluje svoj greh, naj prosi Boga potrebne pomoči, da bi zamogel spolnovati sv. dolžnosti, katere je prevzel. Prizadeva naj si, da si pridobí potrebnih vednosti, naj neprenehoma in pobožno moli — in dobrotljivost božja, ki noče pogube nobenega človeka, bo tudi njemu podelila toliko pomoči, da se bo izveličati zamogel, ter bo tudi drugim v izveličanje.

§ 8.

Pastirska vednost in pobožnost.

Duhovni pastirji imajo biti svetu luč. Ta luč pa, ki razsvetljuje pot, po kateri imajo sami hoditi in druge po nji voditi, ni druzega kot vednost ali znanost, katero pobožnost oživlja in previdnost vodi.

1. Duhovni pastir ima biti ljudstvu pervi, ter od Boga postavljen učenik. On ima nalogo, učiti večne resnice, razlagati božje zapovedi, pojasnovati slehernemu njegove dolžnosti, dvomljivim prav svetovati itd. Za vse to pa je treba dokaj vednosti in učenosti, sicer bi se zgodilo po izreku Gospodovem: „Če slepec slepca vódi, oba v jamo padeta.“ (Mat. 15. 14.) — Kako zeló potrebna je du-

hovnemu pastirju ter učitelju ljudstva vednost, ako hoče vspešno delovati. naznanja nam vže sv. pismo stare zaveze. Beremo pri preroku Malahiju (2. 7): „Duhovnove ustnice naj učenost ohranijo, in postava naj se išče iz njegovih ust“ — in po preroku Ozeju (4, 6) Bog žuga: „Ker si ti spoznanje zavergel, bom tudi jaz tebe zavergel, da mi ne boš opravljal duhovske službe.“

Vsled tega je sv. cerkev vsaki čas zahtevala od svojih služabnikov potrebnih znanosti. Tako je n. pr. 3. lateranski cerkv. zbor (1179) določil: „nihče naj ne dobí cerkvene službe, s katero je pastirstvo združeno, ako ni po svoji vednosti in čednosti vsega priporočevanja vreden.“ — Cerkveno pravo pa imenuje nevednost mater vsake zmote ter pristavi, da se je nevednosti varovati zlasti duhovnikom, kateri so prevzeli učeniško službo v soseski. ¹) Tudi pristavi, da se imajo kaznovati škofje, ki bi nevedne in nepodučene posvetili za mašnike, in tudi ti nevedneži, ker so se posvetiti dali; ker je namreč bolje, da je duhovnikov manj pa dobrih, kot mnogo pa slabih. ²) — Tudi sv. očetje cerkveni zahtevajo znanosti od duhovnih pastirjev. Sv. Ciril Aleks. piše: „Le sposobni in pripravni možje se imajo sprejemati v duhovski stan.“ Sv. Gregor Véliki imenuje to silno prederznost, ako se loti nevednež duhovnega pastirstva, katero je največa vednost. — Ker je sv. cerkev prepričana potrebnosti znanja, zato si prizadeva, da se pripravniki na duhovski stan v posebnih šolah dobro izučé zlasti bogoslovnih vednosti, in preden jih pošlje v pastirstvo, se skuša še po posebnih skušnjah prepričati o njih sposobnosti.

Saj služba duhovnega pastirja vže sama tirja dostojne vednosti. Mašnik ima biti svojim duhovnijanom učenik, zdravnik, sodnik, svetovalec in vodnik. Kako pa bi zamogel druge učiti, ako bi sam ne bil dobro podučen? Kako bi celil dušne rane, ako zdravil ne vé? Kako bo sodil, svetoval, ako je neveden? Kako bo druge vodil po potu resnice in pravice, če mu pot ta znana ni? — Nevednost pastirjev ima tudi žalostne nasledke za vso sv. cerkev in za duhovnega pastirja samega. Iz cerkvene zgodovine vemo, da se je krivoverstvo in zmota ravno tiste čase najbolj razširjala, ko je bila nevednost med duhovstvom največa. In kakor je vednost in učenost dober prijatelj in moder svetovalec duhovnemu pastirju, tako je nevednost njegova kriva mnogih žalostnih zmot in hudih napak v službi njegovi, ki se skoraj nikoli celoma popraviti ne dajo.

---

¹) Can. I. Dist. XXXVIII.
²) Can. 14.

Zlasti je še dandanes vednosti in splošnjega znanja treba duhovnemu pastirju. Svet se tako rad ponaša današnje dni z učenostjo svojo, in res je napredek v nekaterih umetnostih in znanostih silen. Žalibog, da današnji neverni svet vednost rad rabi v orožje zoper sv. vero; zato je duhovniku mnogokrat učiti sv. resnice pa jih tudi braniti zoper sovražne napade. V takih primerljejih si neveden pastir ne vé pomagati, ali pa mora celó osramoten obmolčati. Kako spretno pa vé v znanostih izurjen duhovnik varovati in braniti zaklad sv. razodenja; in učenost njegova mu pridobiva spoštovanja in je v čast vsemu duhovskemu stanu.

Modro je tedaj zaukazal papež Gelazij I.: „Noben škof naj se ne prederzne, nevednih sprejemati v duhovski stan, ker nihče dolžnosti svojega svetega stanu spolnovati ne more, če potrebne vednosti nima.“

2. Sama in edina vednost pa še ne zadostuje; k vspešnemu pastirovanju treba je duhovniku še tudi prave pobožnosti, ki pa ni druzega ko obsežek in celota vseh čednosti, duhovnemu pastirju potrebnih; ali z drugo besedo: pastirska pobožnost ni druzega ko apostoljska ljubezen, katero sveti Pavel prelepo popisuje, pišoč Korinčanom (I. 13. 4—7): „Ljubezen je poterpežljiva, je dobrotljiva; ljubezen ni nevoščljiva, ne ravná napčno, se ne napihuje; ni častilakomna, ne išče svojega, se ne dá razdražiti, ne misli hudega; se ne veseli krivice, veseli se pa resnice; vse preterpí, vse veruje, vse upa, vse prenese.“

Kdor se toraj Bogu posvetí in vsaki dan z najsvetejšimi rečmí opraviti ima, pa druge voditi hoče po potu pobožnosti in lepega keršČanskega življenja, on mora najprej sam hoditi to pot čednosti, prave pobožnosti in brezmadežnega življenja. Kdor bi bil pa kerstno nedolžnost zgubil, moral je po pravi in stanovitni pokori vže izbrisati in izprati svoje madeže, pa z dolgotrajnim zatajevanjem ukrotiti svoje strasti — sicer ni za ta stan. Vsak duhovni pastir imel bi biti toliko brezmadežnega pa nesvarljivega življenja, da bi zamogel vprašati z Jezusom: „Quis me arguet de peccato?“ (Jan. 8. 46.) Saj brez prave pobožnosti

a) duhovni pastir še svoje dolžnosti storiti ne more. Da zamore z večo močjó oznanovati besedo božjo, da more druge opominjevati, grajati — mora sam biti mirne in čiste vesti, da mu kedo ne zakliče: „Medice cura teipsum“. (Luk. 4. 23.) Kako bi ljudstvo dostojno spoštovalo presvete skrivnosti, n. pr. sv. mašo, zakrament sv. R. T., ako bi se življenje onega, ki se vsaki dan vdeležuje teh skrivnosti, ne vjemalo s svetostjo teh opravil? Zato ukazuje Conc. Prov. Vien. 1858: „Sacerdos Dei ita vivat, prout eos, qui quotidie communicandi desiderium ei panderent, ipse vivere juberet.“

b) Le pobožnost in nravna popolnost daje duhovnemu pastirju pravo veljavo in moč do serc vernikov. Ljubezen in zaupanje se dá le po krepostnem življenji pridobiti, in zares pobožnega pastirja tudi hudobnež in nasprotnik spoštuje kar nekako nehoté. In ne le veljavo lastno, tudi veljavo duhovstva sploh spodkopava, kdor je poln moralnih madežev; ko sliši ljudstvo o nerodnosti enega, berž govoré: glejte, taki so!

c) Skušnja učí, da so izgledi močneji kot besede. Verba movent — exempla trahunt. Najboljša pridiga duhovnikova je tedaj brezmadežno in pobožno življenje njegovo; in toliko bolj, ker obnašanje pastirjevo nikoli skrito ne ostane. Oči vseh, dobrih in hudobnih, so obernjene nanj — vse ga opazuje. On je zares „mesto na gori“ — njegov izgled, njegovo življenje toraj silne važnosti! O vsacem duhovnem pastirju veljá, kar sv. Pavel piše svojemu učencu Timoteju: „Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate“ (I. 4. 12) — in Korinčanom: „Nikomur ne dajajmo pohujšanja, da se naša služba ne zaničuje“ (II. 6. 3.) — Sv. cerkveni zbor Tridentinski pa je slovesno izrekel: „Nihil est, quod alios magis ad pietatem et Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita et exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt. Cum enim a rebus saeculi in altiorem sublati locum conspiciantur; in eos, tamquam in speculum, reliqui oculos conjiciunt, ex iisque sumunt, quod imitentur. Quapropter sic decet omnino clericos, in sortem Domini vocatos, vitam moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone aliisque omnibus rebus nil, nisi grave, moderatum, ac religione plenum prae se ferant; levia etiam delicta, quae in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem.“ [1]

Ne bilo bi pa še dosti, da bi duhovni pastir živel redno, kerščansko, enak drugim poštenim kristijanom neduhovnikom; ne zadostuje, ko bi se le zderževal hudobije in navadnih pregreh, ampak komur je Bog več dal in izročil, od njega tudi več zahteva. Na višo stopinjo ko drugi je postavljen po mašnikovem posvečenji, več milosti in priložnosti k čednosti se mu deli, zato se tudi po vsi pravici zahteva od njega ne le navadno, lepo kerščansko življenje — ampak on mora biti popoln v vsaki čednosti! Sv. Lavrencij Just. pravi: „In alto gradu positi oportet quoque, ut in sublimi virtutum culmine sint erecti; alioquin non ad meritum, sed ad proprium praesunt judicium.“ — Enako ukazuje sv. Tomaž Akv.: „Illi, qui divinis ministeriis applicantur, perfecti in virtute esse debent.“ Le taki pastirji so vernikom sol, ki obvaruje duhovne gnjilobe.

---

[1] Sess. XXII. de Reform. c. 1.

§ 9.

Gorečnost in njeno nasprotje.

1. Ni ga stanu, ki bi od njega, kateri se mu posveti, zahteval več truda, zatajevanja, darovanja samega sebe, kot je duhovno pastirstvo, ki si prizadeva neumerjoče duše rešiti, jih Bogu pridobiti, jih časno in večno srečne storiti — za vse svoje prizadevanje, za ves svoj trud mnogokrat le nehvaležnost, zaničevanje in preganjanje žanje. A pri vsem tem se vendar-le iz vsega serca svojemu poklicu darovati, k temu ne zadostuje navadna človeška moč in volja, treba je neke svete navdušenosti in neutrudljive delavnosti, katera se popolnoma daruje časti božji in izveličanju duš, in izvira iz prave, čiste ljubezni do Boga in do bližnjega, pa iz globokega spoznanja važnosti svojega stanu. To sveto navdušenost in neumorljivo delavnost za božjo čast in za večni blagor bližnjega imenujemo pastirsko gorečnost, ki se ne ustraši nobenega truda, nobenega terpljenja. Lepo se kaže taka sveta gorečnost pri pervih oznanovalcih sv. vere in tudi pozneje pri zares apostoljskih možéh, n. pr. pri sv. Frančišku Ksav., Vincenciju Pavl. in mnogih drugih.

Ta gorečnost je nekako duša vsega pastirskega delovanja, in prav za prav ni druzega, kot sv. ljubezen, ki oživlja in ogreva vse dejanja. Duhovno pastirstvo v katoliški cerkvi ima namen, nadaljevati delo Jezusovega odrešenja do konca sveta ter slehernega deležnega storiti sadú Gospodove smerti. Odrešenje po Jezusu pa je izviralo iz neskončne ljubezni božje, tedaj se tudi ne dá nadaljevati in vresničevati nad posameznimi brez prave in čiste ljubezni. Ko je naš Izveličar aposteljna Petra postavil pervega pastirja svoji čedi, zahteval je od njega ljubezni, in trikrat je je zahteval, [1]) v opominj, da brez prave, svete in velike ljubezni ne more biti dober pastir dragi čedi Gospodovi. Ta ljubezen daje duhovnemu pastirju moč in stanovitnost; ona ga navdušuje, ter storí, da se ne ustraši truda, ampak skuša vselej storiti svojo pastirsko dolžnost. Ta navdušenost in gorečnost za svoj poklic dela, da dober pastir vedno govorí z aposteljnom Pavlom: „Ljubezen Kristusova nas priganja“ (II. do Korinčanov 5. 14).

---

[1]) Jan. 21. 15—17: Simon Janezov! me ljubiš? Mu reče: To je da, Gospod! ti veš, da te ljubim. Mu reče: Pasi moja jagnjeta — pasi moje ovce.

2. Kako naj se vname duhovni pastir za pravo gorečnost? *a)* Vsak dober dar je od zgoraj, in goreča pobožna molitev nam ga prikliče od Očeta luči. Naj duhovnik prosi pogostokrat tudi daru svete gorečnosti. Bog mu ga gotovo odrekel ne bo, ker mu je tolikanj potreben. *b)* Naj večkrat premišljuje neskončno vrednost človeške duše, in da jo je s ceno lastne kervi večnemu pogubljenju odkupil Sin božji. Kolika nesreča toraj, ako se vekomaj pogubí človeška duša, in kolika odgovornost čaka duhovnega pastirja, ako se pogubí po njegovi zanikernosti. A kako veselje za pastirja in v nebesih, ako se po gorečnem prizadevanji mašnikovem k nebeškemu Očetu verne zgubljena duša in se izveliča! *c)* Da se duhovni pastir vname k veči gorečnosti v svojem delovanji, je kaj dobro, ako časih premišljuje izgled Izveličarjev, ki se je toliko trudil, toliko si prizadeval, najti kar je bilo zgubljenega. Koristen pomoček za vnemanje lastne gorečnosti je tudi prebiranje in premišljevanje življenja svetnikov ali sploh gorečih mašnikov, kateri so zlasti po svojem navdušenem in vspešnem delovanji v duhovnem pastirstvu se skazovali. Tudi branje misijonskih sporočil je pripravno, vneti pastirja k enaki gorečnosti. [1]

3. Ker smo govorili o gorečnosti pastirjevi, spregovorimo še o nasprotni mlačnosti. Mlačen duhovni pastir svojo sveto službo vnemarno in nekako mehánično opravlja, kakor n. pr. kak uradnik, ki se ob gotovi uri vsede k svoji mizi ter opravi akt za aktom, in ko pride odločen trenutek, vstane in gré. Tako mlačen pastir. Po vnanje je morda celó prav natančen: mašuje, ko odločena ura bíje, gré na leco, ko je čas, gré v spovednico, kedar je klican, k bolniku, kedar ga zahtevajo. To vse storí in zato storí, ker bi ga lahko prisilili k temu. Več pa ne stori, ne stopinje ne. To ni moja dolžnost — tako se izgovarja. Ljubezni ne pozná, le sámo dolžnost. Ako zgubljena ovca pride in prosi, puščena biti v božji ovčnjak, jo sprejme; ali da bi šel sam za zgubljeno dušo in je iskal, jo vabil,

---

[1] V primerno branje naj duhovnemu pastirju imenujemo izverstno knjigo: „Anton Martin Slomšek, dargestellt in seinem Leben und Wirken von Franz Kosar. Marburg 1863“, in priporočevanja vreden list s podobami: „Die kathol. Missionen“, ki vže več let izhaja v Freiburgu.

jo klical na pravo pot — tega ne stori. Da bi se trudil in vedno premišljeval, kakó rešiti izročene mu ovčice, tega si ne šteje v dolžnost. Kedor me potrebuje, si misli, saj vé, kje me najde. Da bi duhovne govore uravnal po vsakratni potrebi čede, ne po lastni zložnosti, tudi to mu ne pride na misel. Z eno besedo: mlačni opravlja svojo službo po vnanje, ker jo mora — ljubezni, skerbí, gorečnosti ne pozná.

Kako vse drugače so delovali v duhovnem pastirstvu n. pr. sv. Dominik, Frančišek Salez., Frančišek Ksav., Vincencij Pavl., Alfonz Ligv. i. dr. Njih življenje moramo prebirati, od njih se učiti, da bomo postali pravi in goreči duhovni pastirji, ki delujejo ne iz zgolj dolžnosti, ampak iz ljubezni; ter si štejejo vse tisto v svojo dolžnost, kar zamore biti Bogu v čast in vernim v izveličanje. Nasproti pa je mlačnost pastirjeva čedi največa nesreča, in njemu samemu poguba po besedah božjih: „Ker si pa mlačen, in ne merzel ne gorak, te bom izpljunil iz svojih ust“. ¹)

§. 10.

Kakšna ima biti pastirjeva gorečnost.

Toliko potrebna gorečnost pa ne smé biti slepa, nepremišljena in strastna, ampak da je zares Bogu v čast in bližnjemu v izveličanje, mora vse življenje in delovanje pastirjevo prešinjevati pravičnost, zmernost, serčnost in modrost.

Vse dejanjske čednosti tedaj naj vodijo za svoj poklic vnetega duhovnega pastirja.

1. Spremljuje naj ga pravičnost, ki sleherneniu dá, kar mu gré; čast komur čast, priznanje komur priznanje. Duhovni pastir naj bo pravičen

a) do Boga. Ako vidi, da se mu skazuje velika čast, da ga spoštujejo, ljubijo verniki, naj spozná, da to ne gré toliko njegovi osebi, ampak njegovemu stanu. Naj se ne povzdiguje, naj se ne ponaša s svojimi vzmožnostmi, ker „kaj pa imaš, kar bi ne bil prejel? Ako si pa prejel, kaj se hvališ, kakor da ne bi bil prejel?“ ²) — In če vidi, da verniki radi poslušajo njegove govore, da njegov trud ni zastonj, da njegova beseda sad rodí, da se po njegovem prizadevanji spreoberne marsikateri

---

¹) Raz. 3. 16.

²) I. do Korinčanov 4. 7.

grešnik, naj tega nikar sebi ne pripisuje, ampak pravičen naj bo in pripozná, da je on le orodje v roki božji, ter naj ne pozabi besedí Gospodovih: „tudi vi, kedar storite vse, kar vam je zapovedano, recite: Nepridni hlapci smo; storili smo, kar smo bili dolžni storiti.“ [1])

b) Tudi do svojih predpostavljenih in do višjih gosposk naj bo pravičen in naj jim dá, kar jim gré: čast, spoštovanje. Vselej naj o njih govorí z vso spoštljivostjo, naj vsem pravičnim postavam in ukazom natančno pokorščino skazuje, in tudi vernike k pokorščini in vdanosti vodi.

c) Duhovnemu pastirju gré pa tudi pravičnemu biti do podložnih, do svojih duhovnijanov. Enako skerb, enako ljubezen mora skazovati vsem. Gorečnost njegova se mora kazati do vseh enako; skušati mora, vsem vse postati. Naj si bode kot spovednik ali katehet, ali bolnim oskerbnik . . . vsake delavnosti se mora lotiti z enako gorečnostjo. Ne da bi delal razloček v osebah, ne da bi le nekaterim skazoval posebno svojo skerb: enako ljubezen, enako skerb in pastirsko delavnost jim mora skazovati vsem ovčicam svojim, naj si bodo bogatinje ali siromaki, odraščeni ali otroci, gosposki ali kmetiški, dobri ali hudobni, možki ali ženske. Prava gorečnost in pravičnost podvojí le tam svojo skerb in moč, kjer je veča potreba.

2. Da vspešno deluje, mora se tudi duhovnik voditi dati zmernosti, in sicer pri opravilih svoje svete službe, kakor tudi v zasebnem življenji. Da posnema izgled Jezusov, treba je duhovnemu pastirju poterpežljivosti, krotkosti, pohlevnosti, ki pa ne smé izvirati iz nekake prirojene mehkote serca, tudi ne iz boječnosti, ki si imenitnim in mogočnim svetá ne upa povedati resnice, ampak priti mora iz zatajevanja samega sebe, katero duhovnika pri potrebni gorečnosti vendar-le zmernega ohrani. Treba je te čednosti pri vseh duhovnih opravilih. Zmernosti, krotkosti je treba v šoli, da si ljubezen pridobí in zaupanje učencev; treba mu je je na leci, da ga gorečnost in vnema ne zapelje do razžaljivih besedí. Zmernosti, pohlevnosti mu je treba zlasti v spovednici, ker le krotka ljubezen mehčá terdovratno grešnikovo serce, britka ostra beseda mu je zakèrkne, in je kriva mnogo bogoropnih spoved. Pri vsakoršnem svarjenji, podučevanji naj bi se pastir spominjal nauka, ki ga sv. Pavel podaja svojemu učencu: „Služabnik Gospodov pa se ne smé prepirati,

---

[1]) Luk. 17. 10.

ampak mora do vseh krotak biti, podučljiv, poterpežljiv, s krotkostjo posvariti tiste, ki se resnici vstavljajo.“ [1])

In če se mu hudobni vstavljajo, če britkih ur doživí duhovni pastir, če ima zaničevanje, preganjanje terpeti zavolj gorečnosti svoje in zavolj vestnega spolnovanja svoje dolžnosti — naj ne zgubí zmernosti, in naj se tudi nikar ne čudi takemu preganjanju: vse to je Jezus svojim zvestim učencem že naprej povedal. [2])

Ako hoče duhovnik s svojim živlјenjem biti vernim v spodbudo in nikoli ne v spodtikljej, mora pa tudi v svojem zasebnem živlјenji biti prijatelj zlate zmernosti. Kolikor globokeje se sedanji svet zariva v posvetno, kolikor bolj v zgolj telesnem vživanji išče svoje sreče, in jih mnogo edino veselje najde v jedi, pijači in hrumečih veselicah; toliko bolj je dolžnost duhovnemu pastirju, s svojim nasprotnim izgledom, z zatajevanjem in zmernim vživanjem vsega posvetnega poželjivemu in zabavoljubnemu svetu nasprotovati. Naj se tedaj varuje vsake nezmernosti in potrate

a) v jedi in pijači. Naj ne napravlja nenavadnih, prepogostnih in dragocenih izbranih gostarij. Duhovnika rade spravijo take potratne gostije v dolgove in kaj slab vtisk naredé na večidel ubožno ljudstvo; zlasti dandanes, ko navadno ubogi Lazar pred durmi leži. In kolikokrat so take preobilne gostarije krive, da marsikedo zabrede v strastno nezmernost, ki je vže tolikim in tolikim postala v dušni in telesni pogin!

b) Zmernosti in srednje poti naj se derží tudi v obleki. Naj se nosi kakor gré omikanemu človeku, in kakor želí ali veleva sv. cerkev. Varuje naj se gizdavosti, a ravno tako beraške umazanosti. Naj ne pozabi, da sta kolar in tonzura duhovniku ukazana, in da se mu talar tudi doma najbolj spodobi, zlasti če ima z duhovnijani opraviti, n. pr. pri izpraševanji i. t. d. . . Stanovska obleka, drugim častna, naj bo duhovnu ponos. Marsikatere dušne nevarnosti ga obvaruje in tudi greha! Ravno tako naj se derží zmernosti pri vsi hišni opravi, katera naj sicer ne bo beraška, pa tudi ne preimenitna. Posebno storí jako slab vtisk, kjer je hiša božja zanemarjena, ubožna — pastirska hiša pa kakor palača zunaj in znotraj!

---

[1]) II. Tim. 2. 24. 25.

[2]) Jan. 15. 18—20: „Ako vas svet sovraži, vedite, da je mene poprej sovražil, ko vas. Ko bi bili iz sveta, bi svet svoje ljubil, ker pa niste iz sveta, ampak sem vas jaz od sveta odbral, toraj vas svet sovraži. . . . Ako so mene preganjali, bodo tudi vas preganjali.“

c) Zmernosti in zatajevanja je treba duhovnemu pastirju tudi pri njegovih razvedrilih in veselicah pa oddihljejih, ki so mu sicer časih potrebni v jako trudapolni in težavni službi — potrebni zato, da si odpočije duh in se razvedrí, pa da telo zopet novih moči zadobí. Vendar mu je tu vedno gledati na to, se li veselica, razvedrilo . . . vjema z resnobnim duhovskim značajem in s sveto službo njegovo ali ne. Tudi tukaj veljá: „Duo cum faciunt idem, non est idem“. Marsikaj si zamore in smé dovoliti neduhovnik, nikakor ne duhovnik. Marsikomu laiku po mestih se zdí samo ob sebi umljivo, da gré vsaki večer v gledišče, ali on se izgleduje in spodtika nad tem, če duhovnika tamkaj najde. Isto veljá o plesiščih, o očitnih veselicah, o posedanji ali celó igranji po kerčmah in kavarnah. . . Če tudi se duhovnik na tacih krajih dostojno obnaša, vendar o priliki ne more toliko resno in prosto govoriti zoper nerodnosti ali razuzdanosti, ki se mnogokrat godé na tacih krajih. Obiskovanje kerčem, plesišč, gledišč, očitnih iger, vdeležba pri glasnem lovu je zato po cerkvenih zakonih duhovnikom ostro prepovedana. Tudi naši nastavni dekreti duhovnemu pastirju velé: „Denique te exhortamur, tibique injungimus . . . . . ut loca publica, in quibus vinum, cerevisia, crematum venialia prostant, non visites, in loco saltatorum non compareas, lusibus in locis publicis abstineas, domum suspectam non frequentes.“ — Nasproti pa je duhovnemu pastirju po trudapolnem delu spodobni odihljej: obiskovanje kakega bližnjega bolnika; hoja po cerkvi, krog cerkve, hiše, po pokopališči, da gredé pogleda, če je vse v redu, če ni tu ali tam treba kakega popravka. Káko prijetnejše branje, kak časopis — a pazi naj, da ne podpira cerkvi in veri sovražnih listov. Tudi godba, zlasti glasovir, risanje, obdelovanje kakega verteca, odgoja cvetlic za olepšavo altarjev i. t. d. je duhovniku primerno razvedrilo, da se le prestrastno ne loti teh reči, in zarad njih nikoli ne zanemarja stanovskih dolžnosti. Sem ter tje mu je svetovati obisk kakega duhovnega soseda in enako. — Z zdravilstvom pa in s homeopatijo se pečati, duhovnemu pastirju ni nikakor svetovati. Dosti dragega časa pri tem potrati, dokaj sitnosti si nakoplje, in mnogokrat celó svojo čednost postavi v nevarnost.

d) Dokaj zmernosti, čuječnosti in zatajevanja je treba tudi duhovniku, kjerkoli pride v dotiko z ženskim spolom. Pri nobeni drugi reči niso ljudje tako sumljivi ko tù; koliko pazljivosti je toraj treba, kedar je duhovni pastir primoran občevati z mlajšim ženstvom, da hudobnim natolcevavcem ne dá povoda, slabo o njem misliti, ali celó hudobno govoriti. Le kar je prav potrebno, toliko naj občuje z ženskami. Daróv naj zlasti od mlajših nikakovih ne jemlje, posebno če vzrok obdarovanja ni razviden. Kratkih in resnobnih besedí naj bo do drugega spola, in naj se ogiblje tiste pretirane vljudnosti do njih, kakoršna je najti pri posvetnjakih. Čez vse pa naj pazi, da posli njegovi ne bodo kakega suma vzbudili, ali da obnašanje njegovo do domačih žensk ne bo vzroka dalo kakemu hudobnemu besedovanju!

Pa ne le na obnašanje svoje do ženskega spola ima paziti, čuti mora tudi nad sercem svojim, berzdati očí in jezik, da ohrani sveto čistost, ki mu je v toliki meri potrebna, da pravi sv. Krizostom: „Duhovnik pa ima biti toliko čist, kakor bi bil duh nebeški. Dà, duša mašnikova mora čistejša biti, kot so solnčni žarki, da zamore v njem prebivati sv. Duh in da smé rečí: „Živim; pa ne jaz, Kristus živí v meni.“ Duhovniku je zares vsaki dan moliti: „Cor mundum crea in me Deus!“ pa tudi sam sebi reči: „Pepigi foedus cum oculis meis!“

V vsem svojem življenji in obnašanji naj bi duhovni pastirji ravnali po nauku sv. Pavla apostoljna: „Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum.“ [1])

3. Gorečnost pastirjeva mora pa tudi združena biti s serčnostjo, ki se nikakor in nikoli oplašiti, prestrašiti, in od resnice pa dolžnosti odverniti ne dá. Potrebna je ta čednost duhovnemu pastirju, ako hoče vsestransko storiti svojo dolžnost. Kedar mu veleva stan in tirja to vest, mora biti drugi Janez Kerstnik, ki bogatašu in mogočnjaku brez strahu in obotavljanja zakliče: „Ni ti dovoljeno!“ ali pa s Pijem IX.: „Non possumus!“ — So pa zaderžki notranji in vnanji vestnega in natančnega spolnovanja pastirskih dolžnosti. Prirojena zložnost, neopravičena boječnost, strah pred zamero — pa tudi hrepenenje po časti, pripoznanji, bogastvu, kar vse grešni svet kot Judeževo plačilo ponuja onemu, ki zatají svoj stan in k hudobiji molčí ter greší zoper svojo dolžnost — vse to so notranje opovire pastirski delavnosti. Ali odločnost in serčnost jih mora premagati, kakor tudi vnanja nasprotovanja: zaničevanje, preganjanje, obrekovanje, nehvaležnost in kar še druzega enacega rado

---

[1]) II. Kor. 6. 3.

zadene vestnega in gorečega pastirja. Vendar serčnost se oplašiti ne dá, stanovitno hodi svojo pot, če tudi berž sadu svojega truda ne zapazi. Ne dá se odverniti od dolžnosti, ne z lepa ne z gerda, in slednjič v poterpežljivosti sad obrodí.

Kjer gré za čast božjo, za blagor sv. cerkve, za izveličanje duš, kjer kliče dolžnost, tam se serčnost boja ne bojí. „Deus fortitudo mea!“ [1]) je geslo njeno. Vse drugače ona pretirana odjenljivost, ona brezznačajna slabotnost, ki je znamenje bojazljivega najemnika, ki beží, ko se čedi bliža volk, ker ovac svojih ne ljubi. Le zložnost in mir in pokoj — to gre njemu čez vse, ter si ga časih kupi z zatajenjem najsvetejših dolžnosti.

A pri vsi odločnosti, gorečnosti in serčnosti se je duhovnemu pastirju varovati nepremišljene viharnosti, in ošabne svojeglavnosti pa terme. Da tedaj vselej pravo zadene, in se zmernost njegova ne poniža do slabosti in strahu, pa da iz serčnosti njegove ne postane burna termoglavost, je gorečnosti pastirski treba še daljne lastnosti, namreč modrosti in previdnosti, o kateri bomo govorili v naslednjem.

§. 11.

Modrost in previdnost.

Da duhovni pastir vé v svoji gorečnosti zadeti pravo mero in pravo pot, treba mu je modrosti, ki ni druzega kot neka spretnost in urnost, ki zná v raznih primerljejih duhovskega delovanja porabiti vse okoliščine časa, kraja in ljudi, da doseže namen svojega pastirskega prizadevanja. Tisto spoznati pa in tisto storiti, kar je o raznih dogodkih Bogu v čast in dušam v izveličanje — tedaj verhni in pervi namen vsega pastirskega prizadevanja, k temu je duhovniku pred vsem treba razsvetljenja in moči svetega Duha; in ta nebeška luč, ta modrost od zgorej je bistvo pastirske previdnosti.

Iz tega pa spoznamo, da se prave pastirske modrosti in previdnosti nihče ne more iz knjig naučiti, kakor kake navadne vednosti, ampak ker je nje izvir v moči sv. Duha, more si to modrost duhovnik pridobiti le z gorečo molitvijo. Podpiran pa po božji pomoči, zamore si pastirske modrosti in previdnosti privojskovati počasi po lastnem trudu, ako vé namreč pridno rabiti lastne in ptuje skušnje, lastne in ptuje napake, terpljenja, skušnjave in s pazljivim opazovanjem človeškega življenja. Pastirstvo kot vednost zamore le sostaviti pravila in povedati znamenja modrega pastirovanja. Tu sem spada:

---

[1]) Ps. 17. 2.

a) Da ima duhovni pastir pri svojem prizadevanji pravi, plemeniti in sveti namen. Ne da bi iskal hvale pri ljudeh, posvetne časti, ali da bi celó iz samopridnosti si prizadeval in časnega dobička iskal; njegov namen mora biti: čast božja in izveličanje duš — zraven pa: pridobiti si spoštovanje, zaupanje in ljubezen duhovnijanov iz tega nagibe, da ložej pri njih doseže oni verhovni namen pastirstva.

b) Le s poštenimi ter dovoljenimi pomočki mora pastir skušati doseči svoj vzvišeni namen. Zmota, prevara, laž — ne smejo biti nikoli pripomočki duhovnovi, tudi ne surova sila, ampak v pervi versti sredstva, koje je Jezus Kristus izročil svoji cerkvi: nauk, svaritev, moč sv. zakramentov in molitev; in zunaj teh še pomočki, po dolgoletni skušnji sv. cerkve poterjeni n. pr.: sv. misijoni, bratovščine, kerščansko berilo i. dr. Pastirska modrost namreč ni posvetna prebrisanost, ki vé svoj namen doseči, če tudi po zvijači in prevari ali kakorkoli.

c) Čez vse potrebno pa je, da vé duhovni pastir opaziti in spretno porabiti vse okoliščine časa, kraja, ljudi, in da vporabljati zná vse dane mu pomočke, pa se tudi ozirati na zaderžke, njemu nasprotne. O tem spregovorimo kaj več!

Pervo pravilo pastirske modrosti in previdnosti je: Skušaj doseči le to, kar ti je mogoče doseči; in če ne moreš vsega možnega na enkrat doseči, prizadevaj si za najpotrebnejše in najkoristnejše. Ako pa za sedaj ne zamoreš ničesar doseči, pripravi in ugladi si vsaj pot do tega, kar misliš doseči o lepi priliki. — Dokler najboljšega ne moreš doseči, pa zadovoljen bodi s tistim dobrim, kolikor se dá priboriti, zraven pa si stanovitno prizadevaj, da dosežeš kaj večega in boljšega. — Čakaj, išči prilike ali skušaj sam provzročiti pripravnih trenutkov, o katerih ti bo mogoče in ugodno, da dosežeš svoj dober duhovski namen.

Moder in previden duhovni pastir se nikoli ne loti kake važne reči tje v en dan, ali v pervem ognji. Najprej si postavi pred oči cilj, katerega želí doseči, potem moli, prosi božje pomoči, se posvetuje s kakim skušenim človekom, prevdarja vse razmere njemu ugodne ali tudi sovražne, čaka pripravnega trenutka. On se vpraša: kaj bi bil Jezus, najviši pastir, v takem primerljeji storil; kako bi se aposteljni ali drugi sv. možje obnašali na mojem mestu; kako mi je tukaj ravnati, da bom še smertno uro miren gledé tega? Ko pa vse to prevdari in si v duhu naredí nekaki načert, naj se potem s polnim zaupanjem na božjo pomoč loti reči — pa ne strastno, ne prenagljeno, ampak na tihem, brez zgledovanja, vedno pred očmi čisti in sveti namen, kojega namerava, če tudi ni berž sadu. Nobeno drevo ne pade na en mah! Ako se mu posreči, naj tega ne pripisuje samemu sebi, ampak Bogu naj hvalo daje. Če mu spodleti, naj svoji nespretnosti ali grešnosti pripisuje slabi vspeh, a nikoli naj ne obupa, ampak vnovič poskusi.

Prav posebne previdnosti je treba ob nastopu nove službe, ali kedar hoče kaj novega vpeljati. Moder pastir ne bo začel svoje delavnosti z očitnim grajanjem vsega starega; tudi ne obeta preveč. On skuša prej dobro se seznaniti s šegami kraja in ljudi, preden poskusi vpeljati kaj novega; in kjer hoče kaj odstraniti, naj gleda, da postavi kaj boljšega na mesto starega. Kar ni naravnost pregrešno ali očitno nasprotno postavi cerkveni, onega naj ne odpravlja samo za to, ker njemu ni všeč.

Če se pa tudi moder pastir varuje vsake prenaglice, vsake strasti, in ne skuša vsega prenarediti in prekucniti v eni sapi, pa vendar ni nikoli slep čuvaj, ki ne vidi nerodnosti ali noče zapaziti zmešnjave; tudi ni podoben mutastemu pesu, ki zmiraj molči, ampak vedno ima pred očmi svoj namen. Če tudi z grešniki in zmotenci poterpljenje ima, pa vendar greh, hudobijo stanovitno preganja, kakorkoli, kedarkoli, kjerkoli se mu ponudi priložnost.

§. 12.

Nekatere sv. cerkev izločuje od duhovske službe.

Do sedaj smo govorili o notranjih znamenjih duhovskega poklica. Smeli bi pa neko vnanje znamenje poklica imenovati to, ako nad njim, ki se hoče posvetiti duhovnemu pastirstvu, ne zapazimo nobene tistih nepravilnosti ali irregularitet, katere je sv. cerkev postavila kot zaderžke prejeme sv. mašnikovega posvečenja, ali pa izverševanja oblasti sv. reda.

Cerkev je morala postaviti take zaderžke; vže njena čast in imenitnost njenega delovanja tirja to. Kaki kralj ali drugi mogočnjak noče med najvišimi svojimi služabniki pohabljencev ali bedakov, in tudi tacih ne, ki zarad kakega zločinstva niso v dobrem imenu pri ljudeh; kako bi se tedaj taki in enaki telesno ali dušno pohabljeni mogli sprejemati v najvišo in najsvetejšo službo duhovnih pastirjev — Kristusovih namestnikov! Beremo vže v sv. pismu stare zaveze [1]), da so od službe sv. šotora bili izločeni ljudje telesno pohabljeni. Sv. Pavel pa se ozira bolj na dušne napake ter svojemu učencu Timoteju našteva [2]) lastnosti, ki jih mora škof ali mašnik imeti. Opiraje se na take izjave sv. pisma je sv. cerkev nekatere izločila od časti in službe mašniške postavivši one zaderžke, ki jih imenujemo nepravilnosti. Cerkveno pravo natančno obravnava nauk o irregularitetah; tu hočemo zavolj popolnosti knjige podati samo kratek pregled cerkvenih nepravilnosti.

Izključuje pa sv. cerkev od duhovnega pastirstva in sploh od duhovske službe najprej tiste katere, mora izločiti vže po božji in naturni postavi, to je: ženske pa nekerščene. — One nepravilnosti pa, ki zabranjujejo ali vstop v duhovski stan, ali pa izverševanje oblasti mašnikovega posvečenja, opirajo se na cerkveno, kanonično pravo, in splošnja navada je, deliti jih v take, ki izvirajo iz pregreškov (irregularitates ex defectu), — pa v one, katere izvirajo iz pregreh (irregularitates ex delicto).

Najvažnejši nepravilnosti zavolj pogreškov so:

a) Pogrešek starosti (defectus aetatis canonicae). Zahteva se namreč po sedanjem cerkvenem pravu za subdijakonat začeto 22. leto, za dijakonat začeto 23. in za prezbiterat začeto 25. leto. Za sprejem v duhovski stan po tonzuri zadostuje spolnjeno 7. leto pa prejem zakramenta sv. birme — enako za nižje redove. Da pa more kdo posvečen biti za škofa, moral je 30. leto spolniti.

b) Pogrešek telesni (defectus corporis), ako je kedo telesno toliko pohabljen, da celó opravljati ne more duhovskih dolžnosti, ali pa da bi utegnil s svojo telesno hibo vzbujati gnjus ali zaničevanje. Tù sem prištevamo: celoma ali skoraj celoma slepe, popolno gluhe, mutaste in take, ki le z veliko silo umljivo spregovoriti zamorejo; kruljave, ako brez palice pri altarji stati ne morejo; kateri nimajo roke, ali če na nji nimajo palca ali kazalca; telesno toliko popačene ali majhne, da smeh vzbujajo itd.

c) Pogrešek duha (defectus animi), n. pr. ako je bedak, zmešane pameti, božjasten, obséden.

d) Pogrešek znanosti (defectus scientiae), t. j. ko bi bil toliko neveden, da bi še najpotrebnejših resnic sv. vere ne vedel; da bi mu bila latinščina neznana; da bi še najvažnejših k spolnovanju svojih duhovskih dolžnosti bistvenih znanosti ne imel.

---

[1]) III. Mojz. b. 21. 17—21.
[2]) I. Tim. 3. 2—10.

e) Pogrešek prostosti (defectus libertatis). Semkaj so prištevati sužnji; zakonski, ako žena izrečno ne dovoli ter sama ne stopi v kak samostan pa obljube devištva ne storí; javni uradniki in vojaki, katere še prisega veže na njih stan in njih opravilo, dokler se popolnoma ne oprosté svoje službe.

f) Pogrešek blagoserčnosti ali krotkósti (defectus lenitatis) je zaderžek vsem tistim, kateri kakorkoli resnično in vspešno pripomorejo k usmertenju ali pokvečenju kakega človeka, če so tudi k temu bili opravičeni po svoji službi ali po viši oblasti. Ta nepravilnost zadene vse vojake v kaki krivični vojski. V pravični branilni vojski nihče ne zapade irregulariteti, če tudi je kri prelival. V pravični napadni vojski pa le tisti vojaki postanejo nepravilni, kateri lastnoročno moré ali hudo ranijo. Ozir klerikov pa učí cerkveno pravo, da oni vselej zapadejo nepravilnosti, kedar se podajo v boj in se lastnoročno vojskujejo; in ko bi tudi bilo gotovo, da oni sami nikogar niso usmertili, če so le sploh v tistem boji bili po drugih kateri umorjeni ali pokvečeni. Zarad samega vojaškega stanú pa nihče ne postane irregularen. Zraven teh zapadejo nepravilnosti tudi vsi tisti, ki pri sodniji, akoravno opravičeno, pripomorejo k smertni obsodbi in če se obsodba tudi res izverší; tedaj: sodniki, ki izrečejo obsodbo na smert ali pokvečenje, priče, katerih izjava je pripomogla k smertni obsódbi, porotniki, očitni tožnik, če pri tožbi izrečno ne oporeka smertni obsodbi; oni, ki pišejo smertno obsodbo in kateri jo izveršé. — Ne postane pa irregularen, kedor je táko postavo dal; duhovnik, ki spremljuje obsojenca na morišče, ali kedar spiše za obtoženca kako spričevalo, katero zahteva sodnija.

Sv. Alfons Lig. nam pové, zakaj je sv. cerkev postavila ta pogrešek blagoserčnosti. On piše v svoji Theol. Mor.: „Quod ideo statuit ecclesia, quia sacerdos gerit personam Christi, qui, utpote lenissimus, neminem unquam laesit.“

g) Pogrešek zakramenta, namreč sv. zakona (defectus sacramenti), po katerem so zadeti oni, ki so z dvema ali še več ženami bili zaročeni in so tudi po zakonsko ž njimi živeli (bigamia vera); ali če se je kedo zaročil z vdovo ali po kom drugem sprideno (bigamia interpretativa) — ali če bi kedo, ki je sprejel vže više redove ali pa je samostanske obljube storil, vendar (se vé da neveljaven) zakon sklenil in vže tudi po zakonsko živeti začel (bigam. similitudinaria). Zakrament zakona ima namreč biti podoba zveze Kristusove s svojo cerkvijo. Ta sv. zveza je pa zveza enega z eno, tedaj dvoženstvo ni podoba one zveze, je nekak madež, pogrešek, katerega cerkev šteje med nepravilnosti.

h) Pogrešek zakonskega rodu (defectus natalium), t. j., če ni iz zakonskih starišev rojen in tudi ne pozakonjen po nasledųji poroki roditeljev. Slovesno storjene samostanske obljube izbrišejo ta madež.

i) Pogrešek dobrega slovésa (defectus famae). Ako le kedo, mora na dobrem glasu in spoštovan biti, kedor hoče drugim učenik, vodník, svetovalec biti; zato je cerkven zaderžek pri sprejemu v duhovski stan, ako bi bil kedo očitno doprinesel kako veliko hudodelstvo, ali pa po sodniji obsojen bil zarad velicega zločinstva; če bi se bil dal poročiti s kako znano očitno grešnico, ali ko bil on sam, ali roditelji njegovi očitno odpadli od svete katoliške vere in h krivoverstvu pristopili i. t. d. Svetu neznana ali skrita hudodelstva ne provzročujejo cerkvene nepravilnosti.

II. Nepràvilnosti zavoljo pregreh. — Te nastanejo, ako je kedo katero izmed onih v cerkvenem pravu imenovanih hudodelstev po vnanje, popolnoma ter dognano in na tak način doprinesel, da se mu dejanje vsekako mora vštevati v velik ali smerten greh; naj si bodo zločinstva znana ali skrita — in če je tudi z resnično pokoro vže popravil hudobijo svojo. Pri umoru tudi vdeležitev mala, katero bi ne smeli prišteti smertnim grehom, storí dotičnega nepravilnega. Pregrehe ali hudodelstva, iz katerih nastane irregulariteta, so te-le:

a) Krivoverstvo, razkolništvo in odstop od kerščanske vere (haeresis, schisma, apostasia), od duhovskega stanu ali od meniškega (apost. ab ordine et a religione). Krivoverci so tu sèm vštevati vsi, naj so rojeni in kerščeni v krivoverstvu, ali naj so sami od katoličanstva odstopili k hereziji. — Razkolništvo pa storí nepravilnost le tedaj, če je združeno s krivoverstvom.

b) Kriva raba ali zloraba sv. kersta (abusus baptismi), t. j. ako kdo vedoma in resno sv. kerst ponoví, kóga v novič kersti, o komur vé, da je vže veljavno kerščen bil. Nepravilnost zadene onega, ki prederzno kerst ponovi in njega, ki se vnovič kerstiti dá; pa tudi onega, ki očitno in dejanjsko pomaga k ponovljenju. — Irregulariteta tudi zadene tiste, ki se brez sile in potrebe in vedoma očitnim krivovercem kerstiti dajo. t. j. od krivoverca sv. kerst prejmó; kar pa ne veljá o otrocih keršćenih po heretikih.

c) Zloraba posvečenja (abusus ordinis), ki se zgodí, ako bi kedo vedoma, nalašč in slovesno, t. j. z znamenji kakega reda izverševal opravila takega sv. reda, katerega ni prejel. N. pr. ko bi dijakon enako mašniku napravljen sv. daritev opravljal, ali če bi akolit pri slovesni sv. maši z manipeljnom službo subdijakonovo opravljal i. t. d. Smel bi pa v slučaju resnične potrebe akolit pri slovesni sv. maši list peti, pa brez manipeljna, ali tudi pridigovati, pa brez štole. Tudi bi zapadel tej nepravilnosti, ako bi suspendiran ali izobčen mašnik prederzno in slovesno kot služabnik sv. cerkve izverševal opravila onega sv. reda, katerega izverševati mu je odvzeta pravica.

d) Umor in pokvečenje (homicidium et mutilatio). Zavedni morilec postane vsak nepravilen, če tudi ni naravnost nameraval uboja, in akoravno bi to hudodelstvo ostalo skrivno. Tudi oni zapadejo irregulariteti, ki so ukazali uboj, ali spodbujevali morilca k zločinstvu, ako je njih ukaz ali njih spodbujevanje provzročilo hudodelstvo. Enako zapadejo nepravilnosti, ki zdatno pripomorejo k umoru, ali ki bi bili imeli po svoji službi zabraniti umor, pa ga niso. Ako jih je več skupaj koga napadlo in umorilo, postanejo vsi irregularni, ako se ne vé, kedó mu je dal smertni udarec. Isto veljá o zdravnikih in ranocelnikih, ali sploh o vseh, ki se pečajo z zdravilstvom, če zarad njih zanikernosti in nevednosti bolnik umerje. — Ako pa je kedo zgolj po naključji in po nesreči kriv smerti kakega človeka, ne postane nepravilen. — Umoru enako hudodelstvo je, ako kedo človeško življenje pokončá pred porodom, t. j. če vedoma uniči ali odpravi spočetek (procurans abortum foetus animati, effectu secuto). Njega tedaj tudi zadene nepravilnost.

Okernjitev, pokvečenje (mutilatio), katero zadene irregulariteta, pa je, če kedo nalašč samemu sebi, ali komu drugemu pokonča, odvzame, uniči kak važen in potreben ud telesa, n. pr. roko, oko, jezik. Isto pa ne veljá o manj bistvenih delih telesa, n. pr. o zobu, ušesu i. t. d.

Nekatere naštetih nepravilnosti jenjajo same ob sebi, druge spregledajo sv. oče papež ali škofje; od nekaterih se pa sploh ne daje spregled.

§. 13.

Duhovnega pastirja izobraževanje.

Spoznali smo, da je duhovniku v službi njegovi treba raznih znanosti, pobóžnosti, gorečnosti, previdnosti. Kako naj pride do vsega tega potrebnega? Učiti, vaditi, izobraževati se je treba, in sicer kolikor prej toliko boljše, kajti sv. pismo pravi: „Mladenеč vajen svoje poti, tudi v starosti z nje ne stopi.“ [1]) Ukazal je torej cerkveni zbor Tridentinski, da naj posamezne škofije in nadškofije vstanové in vzderžujejo posebne zavode, v katerih naj se dečki in mladenči v duhu sv. vere odgojujejo pa v vseh potrebnih cerkvenih znanostih izobražujejo; v tak kolegij naj se sprejemajo, kateri nagnjenje in veselje kažejo do duhovskega stanu in je upanje, da se posvetijo službi sv. cerkve. Ko se teh nekateri sprejmó v mašniško službo, naj se zopet drugi vzamejo v zavod, ki naj tako neko sadišče ali duhovno semenišče služabnikov božjih postane. [2])

To pa ni kaj novega, kar je ukazal sveti zbor. Cerkev je vže od časov svojega obstanka skerbela za primerno odgojitev in izobraženje svojih služabnikov, ter je v ta namen vstanovljala posebna cerkvena ali bogoslovska učilišča. Vže v 2. stoletji najdemo slovečo Aleksandrijsko katehetično šolo, iz katere so izšli imenitni cerkveni učeniki. Tudi so takrat vže bile bogoslovske šole v Edesi, Nisibisu, Emesi. Od 4. stoletja naprej so zlasti samostanske šole postale važne za izobraževanje duhovstva. V 5. stoletji je sv. Avguštin združil svoje klerike v posebni hiši k skupnemu življenju, in nobenega ni posvetil v mašnika, če ni v tem zavodu prejel odgoje in poduka. Jeli so škofje po Afriki, Siciliji in Italiji posnemati Avguštinov izgled ter so ustanovili enaka učilišča. Od 6. stoletja naprej je zlasti red sv. Benedikta po raznih deželah napravil mnoga bogoslovska semenišča. V Nemčiji najdemo vže v 8. stoletji razne škofijske bogoslovne šole, in Karol Véliki razglasil je posebno „Constitutio de scholis per singula episcopia et monasteria instituendis.“ V 12. stoletji pa so jela vseučilišča zeló prerivati bogoslovska semenišča, ali zavoljo obilice mladenčev, ki so od vseh vetrov se shajali na univerzah, nastala je med mladim svetom na teh visokih šolah kmalo tolika spridenost, da tudi duhovstvo dohajoče z vseučilišč, sv. cerkvi ni bilo vselej v čast. Škofje so toraj zraven univerz jeli zopet vzderžavati lastna semenišča, ki pa od 13. do 16. stoletja nikakor niso mogla priti do cveta, ter so nekako hirala. Sv. Tridentinski zbor je to reč vnovič v roko vzel. Po vseh deželah katoliških nastale so duhovska vseučilišča na novo vredjena, iz katerih je dohajala verla, vneta duhovščina, in od tistega časa naprej začelo se je povsod lepše cerkveno gibanje in življenje med narodi. Velika nevarnost je cerkvi žugala od strani tako imenovanih „vélikih semenišč“ [1], katere je za Jožefa II. vstanovila deržava po vseh avstrijanskih deželah; mala škofijska semenišča pa je zaterla. A tako žalosten sad so rodila te generalna semenišča za cerkev in za deržavo, da se je Leopold II. čutil primoranega, jih odpraviti in prejšnja diecezanska bogoslovska učilišča vpeljati [2].

---

[1]) Preg. 22. 6.

[2]) Sess. XXIII. c. 18 de Reform.

Ali tudi najboljša izreja po semeniščih bi ne zadostovala duhovnemu pastirju, ko bi se on samega sebe po izstopu iz bogoslovskega učilišča zanemarjal ter ne skerbel za stanu svojemu potrebno nadaljno izobraževanje. Najboljše glave, ki so bile ponos duhovnemu semenišču, vnemarne, mlačne postanejo, se pogubé, ako zanemarjajo nadaljno izobraževanje. To lastno vsestransko spopolnjevanje in doverševanje ima namen, duhovnega pastirja storiti bolj in bolj sposobnega, vspešno delovati Bogu v čast in dušam v izveličanje. K temu pa potrebuje vednosti, katero oživlja pobožnost in jo vodi modra previdnost; tedaj mora tudi pastirjevo nadaljno izobraževanje obernjeno biti na to trojno stran: on se mora v službi svoji izobraževati 1. znanstveno, 2. ascetično, 3. dejanjsko.

§. 14.

Kako naj se znanstveno izobražuje duhovni pastir.

Bogoslovsko učilišče podaja le neko podlago raznih potrebnih znanstev, mladega duhovnika vpelje v poslopje svete modrosti; na tej podlagi mora sam dalje zidati in po lastni marljivosti mora pridno zajemati iz virov, katere so mu pokazali med učenjem. Da bi se prepričala sv. cerkev o tem nadaljnem izobraževanji in je pospeševala, vpeljala je razna sredstva, n. pr. preskušnje pro obtinendis beneficiis curatis ¹), pastoralne konference. . . To nadaljevalno učenje duhovnega pastirja pa mora biti pridno in redno.

---

[1] Več o njih piše n. pr. Sebast. Brunner „Die theologische Dienerschaft am Hofe Josefs II. Wien 1868.“ Braumüller. str. 353: die staatlichen Erzieher des Klerus.

[2] Znamenita je prikazen v zgodovini bogoslovskih učilišč, da ravno ob časih, ko je bilo slabeje preskerbljeno za izobraževanje duhovstva, je tudi pešalo duhovno življenje med narodi, in take dôbe niso bile najsrečnejše za sv. cerkev. n. pr. čas od 13—16 stoletja. — Beri n. pr. Aug. Theiner-jevo „Geschichte der geistlichen Bildungsanstalten. Mainz 1835.“

1. Učiti se je treba pridno. Res da je le Bog gospod učenosti in oče luči, ali on potrebnega znanja delí po navadnem potu, to je, tistim, ki navadna sredstva rabijo za pridobljenje znanosti. Med te pripomočke štejemo zlasti:

a) Molitev. „Ako pa kedo izmed vas potrebuje modrosti, naj je prosi od Boga, kateri daje vsem obilno“ piše, sv. Jakop (1. 5). In res beremo v življenji svetnikov, da so najmodrejši izmed njih svoje učenje in znanstveno premišljevanje začenjali z molitvijo, ali tudi sredi svojega resnega modrovanja prestali in si prosili nebeškega razsvetljenja. Tako n. pr. nam je znana molitev, s katero je sv. Tomaž Akv. vselej začenjal svoje učenje. ²)

b) Pravi namen. Učiti se, množiti znanje pa ne sme duhovni pastir le zato, da bi z učenostjo svojo pohvalo in čast dosegel pri ljudéh, ali da bi s tem pozornost sveta na-se obračal; njegov namen mora biti čistejši: večno resnico bolj in bolj spoznavati in s pomočjo tega spoznanja ljubezen božjo vnemati v sebi in v drugih. Tedaj čast božja in izveličanje duš mora pastirju tudi pri učenji, kakor pri vsem drugem njegovem delovanji, biti poglavitni namen.

c) Lepo in pobožno življenje. „Modrost ne gré v hudovoljno dušo, tudi ne prebiva v telesu, ki je vdano grehom“ — govori sv. Duh ³). Kraljevi pesnik star. zav. pa poje: „Začetek modrosti je strah Gospodov. Pravo razumnost imajo vsi, ki se po njem ravnajo“ (psl. 110. 10). In saj vže skušnja uči, da sercé. po strastih razburjeno, neobčutljivo postane za vzvišene ideje.

d) Pri znanstvenem premišljevanji in učenji naj se nihče na lastni razum in na svojo razsodbo preveč ne zanaša, ampak naslanja naj se zlasti perva leta na priznano in poterjeno veljavo drugih. Rad naj posluša modro besedo skušenih duhovnih pastirjev, z veseljem naj od njih sprejema dober svet. saj pravi

---

[1] Decretum de Concursu parochiali za Ljubljansko škofijo gl. „L. Diöcbl.“ 1876. str. 71—77.

[2] Concede nobis, misericors Deus, quae Tibi sunt placita. ardenter concupiscere, prudenter investigare, veraciter agnoscere, perfecte implere, ad laudem et gloriam nominis Tui. Amen. In sv. oče Leon XIII. podeljuje 300 dni odpustka vsem, ki pred učenjem to molitvico odmolijo s skesanim sercem.

[3] Modr. buk. 1. 4.

sv. pismo: „ako posluša modri, bo še modrejši“. ¹) Kedor pa svojeglavno hodi lastno pot in modro besedo zametuje, kmalo zaide.

e) Branje. Knjige so izobraženemu vsakdanja potreba, slehernemu dobre prijateljice in učiteljice; brez njih tudi duhovni pastir ne more biti. A tukaj je treba izbire in mere, zlasti sedanje dní. Kolikor mu dopušča premoženje, naj skuša napraviti si primerno lastno knjižnico, h kateri se rad zateka v prostih urah, kjer išče tolažbe v britkosti in sveta v dvomih. Vendar paziti mora, kóga vverstí med te svoje prijatelje. Ne nepotrebne šare, še manj pa škodljivega strupa; le zanesljivih, skušenih ali po sveti cerkvi poterjenih pisateljev naj se derží. Iz vsacega oddelka bogoslovske vednosti le kar je najboljšega; najprej pa, česar v svoji službi najbolj potrebuje.

A ta zaklad ne smé mu mertev ležati. Mora ga pridno rabiti in prav rabiti. Ne brati, le da prebere; ampak pazljivo, premišljeno brati in s peresom v roki. Najimenitnejše, njemu najpotrebnejše reči naj si v posebne knjižice zapisuje ali izpisuje ²).

2. Učenje duhovnega pastirja mora biti pa tudi lepo uredjeno. Tu pa nekateri storé preveč, ali se učé prerazličnega in ne poznajo reda.

a) Nekateri se učé preraznega. Sv. Pavel pa piše Rimljanom (12. 3): „Nikar bolj modrovati, kakor se spodobi modrovati, ampak modrovati, kar je prav.“ Kaj pa da je vse dobro, kar človek poštenega vé in zná; danes ali jutri mu koristi — a prekratko je človeško življenje in preslaba njegova moč, da bi obseči in doseči mogel vse znanje. Naj se pri branji in učenji tedaj najprej ogiblje onega, kar bi mu duhovno škodovalo; pa tudi njemu nepotrebnega, ker mu jemlje dragi čas, in ga odteguje od tistega, kar mu je zares potrebno. Česar naj se učí duhovni pastir, in česar ne, ravná se po službi njegovi in pa vzmožnostih.

b) Učenje se ima goditi tudi v pravem redu in s pravo gorečnostjo. Nikoli ne sme duhovnik pozabiti onega, kar je njemu

---

[1]) Buk. preg. 1. 5.

[2]) Star skušen župnik dal je novoposvečenu ta-le svet: „Napravi si pet zvezkov in na posamezne zapiši: pridige — kateheze — spovednica — bolniki — razno. Kedar bodeš pri svojem učenji, branji, premišljevanji ali v svoji službi kaj posebnega opazil, zvedel ali od drugih slišal, berž si zapiši stvar v odločeni zvezek.“ Gospod je poslušal, in tako célo zakladnico zlatih naukov si nabral.

samemu potrebno v izveličanje, kar mu serce blaži, kar ga v pobožnosti vterjuje. Najimenitnejše učenje naj mu bo: Boga bolj in bolj spoznavati in ljubiti. Duhovno branje, premišljevanje, pobožne vaje se ne smejo odstraniti po nobenem študiranji. Pravi red tudi hoče, da imajo bogoslovske znanosti prednost pred drugimi. Posvetne vednosti morajo biti duhovniku lè pripomoček, ne pa namen. Naj je kedo še tolik prijatelj naturoznanstva, zgodovine, filozofije, ali dokler deluje v duhovnem pastirstvu, morajo mu biti pervo: dogmatika, morala, sv. pismo i. dr.

Lotiti se je učenja in branja tudi s pravo vnemo in vztrajnostjo. Ne vsaki dan druge knjige v roko vzeti, par listov prebrati, in v kot položiti pa nove se lotiti. Ako je knjiga dobra, potrebna, naj je ne popustí prej, da njegova duhovna lastnina postane; potlej še-le naj pride druga na versto. Le če se v službi pokažejo posebne potrebe, naj seže po onem, kar mu je v trenutku potrebno. Koliko skušnjav, koliko dušnih nevarnosti duhovnega pastirja obvaruje pridno, goreče učenje, ter mu serce in duha kviško nagiba. A nikoli tako daleč ne smé seči gorečnost njegova pri učenji, da bi opuščal, zanemarjal dolžnosti pastirstva. Naj tudi najslajše veselje vživa pri knjigi sedeč, v tistem trenutku jo mora popustiti brez godernjanja, ko kliče dolžnost!

§. 15.

Kako naj se ascetično izobražuje duhovni pastir.

Vaja v pobožnem življenji, ali ascetično izobraževanje duhovnega pastirja (da na kratko povemo) je v tem, da on, ki ima druge voditi po potu duhovnega življenja, sam pred njimi hodi po isti poti, ter si prav resno in na moč prizadeva za lastno pobožnost in popolnost. K temu mu pripomorejo ta-le sredstva:

1. Molitev. Ako je slehernemu kristijanu pobožna molitev potrebna k izveličanju, veljá to še bolj o duhovniku, ker ima težavnejše dolžnosti, in ga nevarnosti obdajajo na vseh stranéh. Duhovnega pastirja v pravem pomenu besede si še misliti ne moremo brez goreče molitve; nasproti pa je ljubezen do molitve imenitno, smemo reči: bistveno znamenje dobrega duhovnika. Kaj je ptica, ako ji pristrižeš perutnici? Kaj je riba brez vode? To je duhovni pastir brez molitve. Ne mislimo pa le navadne molitve, kakoršno opravljajo tudi neduhovniki, ampak zlasti ono, katerih ena: brevijar, duhovne ure, je njegovemu stanu od subdijakonata više sveta dolž-

nost; druga pa: duhovno premišljevanje, meditacija neizogibna potreba.

Brevijarja duhovni pastir ne opravlja le sam za-se, ampak v imenu svete cerkve in v imenu ljudstva. Kot služabnik vojskujoče cerkve na zemlji ima v njenem imenu, duhovno združen z angeli in svetniki v nebesih, v svojih duhovnih urah večnemu Bogu vedno čast in hvalo peti. Duhovnik je pa tudi sredník med ljudstvom in Bogom, in ker so neduhovni po raznih zemeljskih skerbéh in svetnih opravilih zaderžani, vedno moliti, kakor bi jim bilo treba, zato smejo od mašnika, kateremu so izročeni v duhovno skerb, s polno pravico zahtevati, da on v njih imenu Bogu dan na dan opravlja dar molitve. Da bi tega ne izpolnil vestno, grešil bi, in hudo grešil zoper zapoved cerkveno, zoper ljubezen in zoper pravico.

K premišljevanju duhovnega pastirja sicer ne veže izrečna zapoved, pač pa lastna potreba. Je pa to meditiranje v tem, da resno, mirno in pazno premišljuje kako resnico sv. vere, in si jo k sercu jemlje, naj se vže pri tem derží gotove poti in verste ali ne. Bistvo premišljevanja je tedaj v tem, da si svetih resnic ne vtisne le spominu, kakor pri branji, poslušanji, ampak sercu, ter jih tako žive stori in rodovitne. In v tem smislu moramo reči, da je meditacija res prava „conditio sine qua non“ vsega pravega duhovnega življenja in delovanja. Kardinal Kajetan terdi, da še imena „duhovnik“ ne zasluži, kedor vsaki dan vsaj nekoliko ne premišljuje. Sv. Alfonz Lig. pa piše: „Mnogo jih sicer ustmeno moli, opravljajo brevir i. t. d., a vendar padejo v grehe in obležé v njih. Kako to? Ker opuščajo premišljevalno molitev; kajti greh in ustna molitev lahko skupaj bivata, nikakor pa greh in duhovno premišljevanje.“ — Premišljevanje pripelje duhovnega pastirja do pravega spoznanja večnih resnic in njih moči do človeškega serca, do spoznavanja notranjega življenja; ona ga storí vnetega za njegov poklic, in bolj pa bolj pripravnega za natančno spolnovanje svojih svetih dolžnosti. Duhovniki, ki pridno in goreče premišljujejo, so čversti govorniki, dobri spovedniki, in v svojem življenji podobni rodovitnim drevesom, po besedah psalmistovih: „Blagor človeku, . . . kateri ljubi postavo Gospodovo, ter noč in dan premišljuje, in je enak drevesu, ki je zasajeno ob potocih, in daje sad ob svojem času.“ (1. 1—3.)

Neko, rekli bi, stalno premišljevanje je tudi skerb, vedno zbranega duha biti, si prizadevati, vsa opravila prav in dobro opraviti, ker in kakor jih Bog ukazuje. To se pravi, božje pričujočnosti se zavedati pri vseh svojih opravilih — coram Deo ambulare. Tudi to je važen pripomoček k popolnosti, ker tak duhovni pastir smé vsaki čas z Davidom govoriti: „Vedno vidim Gospoda pred svojimi očmi: ker mi je na desni, da ne omahnem.“ (ps. 15. 8.)

2. Duhovno branje. Sv. Ambrozij piše: „Kedar molimo, govorimo z Bogom; ko pa beremo, govorí Bog z nami.“ Ako je duhovno ali pobožno branje slehernemu koristno, je pa onim kar potrebno, ki so namenjeni druge učiti duhovnega življenja. Duhovni pastir učí, svarí, opominja druge, ali mnogokrat je ni žive duše, ki bi učila njega, ga svarila, ga opozorevala na slabosti, napake njegove! Kar živi ne storé, to imajo storiti knjige, zlasti take, ki obravnavajo razne dolžnosti duhovskega stanu. Spodbudno in pobožno branje mu daje pripravnih resnic za premišljevanje, gradiva za pridige, naukov za življenje in spovednico, mu je v veliko pomoč v šoli in pri bolniški postelji i. t. d. Sv. pismo naj bi bilo pervo in najpoglavitnejše duhovno branje, zlasti ako je pridejano svetim besedam primerno razlaganje; zraven tega spisi cerkvenih učenikov in drugih pobožnih duhovitih pisateljev. [1])

3. Vsakdanje izpraševanje vestí. Duhovno branje in premišljevanje nam je nekako ogledalo serca, in gledanje v to ogledalo imenujemo izpraševanje vestí, ki nam je čez vse potrebno, ako se hočemo kedaj iznebiti svojih napák in grehov. Najvažnejša vseh vednost je, spoznavati samega sebe, spoznavati svoja slaba nagnjenja, lastno dušno bolezen; sicer se greha nikoli iznebiti, bolezni nikoli ozdraviti ne moremo. Do te preimenitne vednosti pa pridemo le po skerbnem izpraševanji vesti, katere bi duhovni pastir noben dan opustiti ne smel. Jutranji dobri sklepi pa večerno preiskovanje, smo li ravnali po njih ali ne, je prevažen pomoček, priti do prave kreposti in popolnosti. Skerbno izpraševanje vesti kaže nam lastno no-

---

[1]) Naj nekatere za duhovno branje priporočevanja vredne knjige imenujemo: „Das Buch von der Nachfolge Christi“; tudi v slovenskem prevodu. „Der geistl. Kampf“ von Scupuli. — „Philothea“ v. hl. Franz von Sales; tudi slovensko. — Razni spisi Ludovika Granadskega. — Humberts „Gedanken über die wichtigsten Wahrheiten unserer hl. Religion“; tudi slovensko. — Tanner „Bildung des Geistlichen durch Geistes-Uebungen“. — Massilon „Conferenz- und Synodalreden von den vornehmsten Pflichten der Priester und Seelsorger“. — Alfons Liguori „Der Priester in der Einsamkeit“; „Handbuch für Priester“ Wien 1855. — Zwickenpflug „Bildung des Geistlichen und Seelenhirten durch kurze Betrachtungen“. — P. Chaignon S. J. „Betrachtungen für Priester“, 5 zv. iz franc. prestav. — Pripravne tvarine duh. branju podaja „ascetische Bibliothek“, ki jo izdaja Herder v Freiburgu, v letnikih po 10 zvezčekov i. t. d.

tranjo siromašnost, ter nas obvaruje nesrečne prevzetnosti in slavohlepnosti; ono nam kaže, ali v duhovnem življenji napredujemo ali zaostajamo; kaže nam napake, ki jih morda storimo pri svojih duhovnih opravilih, da se jih v prihodnje zamoremo varovati, ali vže storjene popravljati. Iz tega namena je razun večernega izpraševanja vesti tudi kaj koristno, po vsakem važnejšem opravilu se poprašati: je li bilo vse prav storjeno, vse v redu?

4. Pogostna izpoved. Dan na dan opravlja duhovni pastir najsvetejše skrivnosti in vživa angeljski kruh; kako čista, res brezmadežna bi tedaj vedno imela biti njegova vest! Premišljevanje pa vsakdanje izpraševanje vesti kaže mu pomanjkljivosti, madeže; dobra spoved mu jih izbriše. Veliko bolj še ko neduhovnom je mašnikom potrebna pogostna izpoved; ne le da si očisti vest, ampak tudi zató, da si pridobí nove moči, nove gorečnosti, svoje dolžnosti spolnovati, v dobrem stanoviten ostati. „Z največo ponižnostjo in pobožnostjo spovej se vsacih osem dni — govorí sv. Frančišek Sal. — in če ti vest tudi večega greha ne očita. Tako ne boš prejemal samo odpuščenja spovedanih grehov, ampak tudi razsvetljenja, spoznati svoje napake, in potrebne moči, se jih varovati.“ Pobožni, vneti duhovni pastirji se res prav pridno poslužujejo prevažnega pomočka k popolnosti, pristopajo k zakramentu sv. pokore vsacih 14 ali tudi vsacih 8 dní, nikdar pa ne odlašajo izpovedi čez mesec dní. [1]) Da pravo korist zajema iz tega zakramenta, pa duhovnemu pastirju ni dosti, ako se sploh pogostoma in skesanega serca, pa odkritoserčno izpoveduje, ampak skuša naj si izbrati modrega, previdnega in pobožnega spovednika.

5. Obiskovanje presv. rešnjega Telesa. — „Blagor tvojim možem, in blagor tvojim hlapcem, ki vedno stojé pred teboj in poslušajo tvojo modrost“ — je govorila kraljica iz Sabe Salomonu (III. buk. kr. 10. 8). Še srečnejši so mašniki, duhovni pastirji, ki vsak dan stojé pred obličjem Najvišega, in vsako uro premišljevati, poslušati zamorejo večno in božjo modrost, ki nam govorí iz najsvetejšega zakramenta; in pri obiskovanji in češčenji Boga v kruhovi podobi pričujočega zajemajo moči in razsvetljenja za imenitno svojo

---

[1]) Dunajski provincijalni cerkveni zbor je svojim podložnim mašnikom ukazal tako-le: „Cum sacerdotis ad Aram agni litantis puritas summa esse debeat, Concilium praesens in Domino congregatum omnes sacerdotes, quicunque in provincia ecclesiastica Viennensi sacrificium missae offerendi licentiam habent, commonet et jubet, ut semel ad minimum in mense peccata sua Poenitentiae Sacramento expient.“

službo! Kolika škoda tedaj za-nj, ako duhovni pastir pušča Gospoda Jezusa v tabernakeljnu osamljenega, zapuščenega; kako žalostno, ako bi mu bila vsaka druga hiša ljubša, vsaka druga družba slajša, kot hiša Gospodova, obhoja z večnim Bogom! Naj bi toraj noben mašnik ne opuščal vsaj po nekoliko vsak dan obiskati in počastiti Gospoda v presv. Zakramentu, ali morda tudi duhovne ure opravljati pred njim. Od tega obiskovanja smeli bi reči z besedami modrosti: „Obhoja ta nima nič grenkosti, druščina ta nič zopernosti, ampak le radost in veselje.“ [1])

6. Češčenje brezmadežne Device Marije. Bog največe milosti človeštvu delí po deviški materi svojega Edinorojenega. Dobro spoznajo to kristijanje, zato se v svojih silah vsaki čas zaupljivo k njej zatekajo, njo pomoči prosijo. Posebno še smejo duhovniki, apostoljski možje, Marijo imenovati svojo mater, saj je ona „kraljica aposteljnov“. „Glej, tvojo mati“ je govoril umirajoč naš Izveličar, in jo s tem svojemu učencu Janezu izročil; a s temi besedami jo je tudi zlasti vsem apostoljskim možem mater dal. In kakor so se po Jezusovem vnebohodu aposteljni krog nje zbirali, in jim je bila tolažnica, svetovalka in podpora, tako so se tudi vse naslednja stoletja vneti in pobožni duhovni pastirji v svojih molitvah k njej zatekali ter njo za Bogom najbolj častili. Spoznali so, da jim je goreče češčenje brezmadežne Device imeniten pripomoček k lastni popolnosti in k izveličanju drugih. Sv. Alfonz Lig. je z obiskovanjem presv. rešnjega Telesa vselej tudi sklenil počeščenje nebeške matere. In kjer nam cerkvena zgodovina pripoveduje o velikanskih vspehih, o imenitnih spreobernjenjih, katere so dosegli sveti apostoljski možje, gotovo tudi izvemo zraven, da se jim je to posrečilo na priprošnjo in pomoč sv. Device Marije. [2]) Smemo reči: priserčna pobožnost do nebeške matere Marije je pri vseh apostoljskih možéh znamenje pravega cerkvenega duha in mišljenja.

Tudi goreče in ponižno češčenje sv. Jožefa, čistega ženina brezmadežne matere Marije, katerega so Pij IX. blagega spomina vsemu katoliškemu svetu patrona dali, je važen pripomoček k vspešnemu pastirskemu delovanju. Za Marijo najbližej stojí Jezusovemu sercu, in gotovo do njega veliko premore v nebesih. Sv. Terezija na vso moč priporoča to češčenje ter zagotavlja, da jej nikoli ni bilo brez vspeha klicanje k sv. Jožefu.

---

[1]) Modr. bk. 8. 16.

[2]) N. pr. sv. Dominik in molitev rožnega venca: vpeljava bratovščine sv. Marijnega Serca na Francoskem. . .

7. Natančen dnevni red. „Vse pa naj se pošteno in po redu godí“ velí sv. Pavel Korinčanom (I. 14. 40), in v vsem stvarjenji najdemo najlepši red. Reda je treba tudi duhovnemu pastirju, in njemu še posebno. Ima namreč tolikera in obilna opravila, dolžnosti razne do Boga, do samega sebe, do bližnjega, ki morajo vse izpolnjene biti; kar bi pa ne bilo mogoče, ako si vseh ur dneva po modrem prevdarku ne razdelí tako, da je vsacemu opravilu odločen poseben čas. Berž ko duhovni pastir nastopi kako službo, naj si precej naredi po lastniji svojih opravil natančen dnevni red, katerega se mora pa tudi vestno deržati in od njega le tedaj odstopiti, kedar ga kličejo druge stanovske dolžnosti, potem pa verniti se k redu nazaj. Kedor tako ravná, on si čas podvoji; veliko pa zapravi in zgubí drazega časa, kedor reda v opravilih ne pozná. Ko pa si sestavlja dnevni red, mora misliti duhovni pastir tudi sam na-se, in ne smé opustiti iz njega premišljevanja, duhovnega branja, obiskovanja sv. rešnjega Telesa, in kar je sploh njemu samemu koristno ali potrebno k napredku v duhovnem življenji. „Pazite na-se in na vso čedo“, opominja sv. Pavel. Čas pred sv. mašo naj bo namenjen molitvi in premišljevanju. Dopoludne naj si odloči učenju (ki naj se zopet razdelí po raznih znanostih), in raznim uradnim opravilom. Okrog poludne bodi oddih, obisk presv. Zakramenta; popoludne obiskovanje bolnikov, zvečer kako duhovno branje i. t. d. Določen naj bo tudi čas, kedaj vstajati, kedaj k počitku iti. Kedor se dnevnega reda derží, on ne vé, kaj je „dolgi čas“.

8. Duhovne vaje smemo prištevati najvažnišim pripomočkom izveličanja in popolnosti; silno dobro bi bilo, ko bi se jih duhovni pastir vsako leto poslužil, ali vsaj takrat se jih prav rad vdeležil, kedar jih višji pastir napravijo za vso škofijo. Kako rado se zgodí, da se duhovni pastir dan za dnevom prizadeva za izveličanje svojih ovčic, zraven pa sam na-se več ali manj pozabi! Z najsvetejšimi rečmí ima vedno opraviti, in bati se je, da mu nekako vsakdanje postanejo in jih le bolj mehanično začne opravljati. Druge učí, drugim govorí, in zraven morda premalo pomisli, da vse to veljá tudi njemu. Po vsem tem dostikrat zabrede v mlačnost in vnemarnost, iz katere ga zdramijo duhovne vaje ter ogenj gorečnosti v njem zopet požívé, kar vsakdo skuša po dobro opravljenih ekscercicijah. Gledé tolike koristi so papež Pij IX. berž po svojem nastopu v posebni okrožnici vsem cerkvenim višim pastirjem [1]) kaj toplo priporočili vsakoletne duhovne vaje za mašnike.

---

[1]) Encikl. dné 9. novembra 1846.

§. 16.

Kako naj se duhovnik uči praktičnega pastirovanja.

Praktično izobraževanje ima duhovnemu pastirju kazati, kako naj vspešno opravlja svojo službo po želji in ukazih sv. cerkve. Teoretična podlaga temu izobraževanju so razne bogoslovske znanosti, ki si jih je pridobil med šolanjem, in jih namnožil po lastnem nadaljevalnem učenji.

Dejanjsko izobraženje pa doseže duhovni pastir:

a) Ako pridno in vestno izpolnuje svoje dolžnosti pod vodstvom in po načinu kakega starejšega skušenega duhovnika. [1])

b) Z medsebojnimi prijateljskimi razgovori o raznih bogoslovskih predmetih, eden drugemu dopovedujoč svoje skušnje in znamenitejše dogodke iz pastirskega življenja, pa bolj zamotane primerljeje, in kako so se razvili i. t. d.

c) ako se marljivo vdeležuje duhovskih očitnih posvetovanj ali tako zvanih pastoralnih konferenc, katere je sv. cerkev v pospeševanje praktičnega duhovskega izobraževanja vpeljala in zaukazala.

Pastoralne konference so skupščine duhovnih pastirjev gotovega okraja, večidel enega dekanata, ki imajo namen, pospeševati znanstveno izobraženje, poživiti pravega duhovskega duha, in posvetovanje o raznih zadevah duhovnikove delavnosti. Vže v 9. stoletji beremo o njih, in kaže se, da so nastale iz škofijskih ali diecezanskih sinód. Razni cerkveni zbori ali tudi papeži sami so namreč škofom veléli, naj bi na vso moč skerbeli za to, da bodo njih podložni duhovniki pobožni in znanstveno izobraženi. Da dosežejo dvojni ta namen, so vpeljali škofijske sinode, ki so res dobro služile in tudi zadostovale, dokler so bile škofije majhne, in je skoraj v vsakem večem mestu bil škofijski sedež. A ko se je sv. cerkev bolj in bolj razširila med raznimi narodi, postale so dieceze toliko obsežne in velike, da je duhovnim pastirjem skoraj nemogoče bilo, ob enem se vdeleževati škofijske sinode; zato so škofje zaukazali, da se imajo zbirati k posvetovanju po posameznih okrajih ali dekanijah. To je začetek dekanijskih ali pastoralnih konferenc, ki so jih začetkoma imenovali „Calendae“, ker so redno bile vsakega pervega dne v mesecu, če ni bil tisti dan kak zapovedan praznik.

---

[1]) Kar se še posebej tiče praktičnega izobraževanja mlajšega duhovnega pastirja v uradnih pisarniških opravilih, glej ukaz Ljublj. knezoškof. ordinarijata dné 18. dec. 1882 (Diocebl. 1882. str. 187.)

Pozneje so začeli le po štiri-, tri- ali celo le dvakrat v letu se zbirati k duhovskim posvetovanjem. Ob gotovih dòbah in po nekaterih deželah so jih opustili celoma, ker se je primerilo, da je tù ali tam taka konferenca le še nekako zbirališče bila v razveseljevanje. Pa tudi cerkvi sovražen in uporen duh se je časih prikazoval na dekanijskih zborovanjih, kar je škofom dalo povod, jih opustiti. Kjeȓ pa so se duhovniki na klic svojega višjega pastirja zbirali k skupnemu posvetovanju v bratovski ljubezni in pokorščini do svojih viših, ter se lotili svojega dela z resnobo in modrostjo, in se voditi dali sv. Duhu in ne lastni termi; tam se je vsaki čas kazal obilen sad pastoralnih konferenc.

Ker imajo pastoralne konference pospeševati vsestransko sposobnost in spretnost duhovniku, je potreba, da se ozirajo na trojno duhovnemu pastirju potrebno izobraženje ter da gojé pobožno življenje, znanost in praktično pastirstvo.

a) Da se podpira ascetično izobraženje, so s takimi posvetovanji vselej v zvezi nekatere pobožne vaje: skupna molitev, duhovno branje, sv. maša ali nagovor do zbranih, v katerem se jederno in mirno obdeluje kaka pripravna tvarina iz ascetike.

b) Drugi del obsega znanstvene razprave. Viši pastirji določijo nekatere predmete, in stavijo posebna vprašanja do konference. Ozir se zlasti jemlje na časove potrebe, in iz raznih teologičnih véd se razpravljajo stvarí, katere najbolj segajo v pastirsko delovanje. Eden ali drugi se na stvar temeljito pripravi in o nji poroča; potem se začne razgovor, reč se razjasnuje in pojasnuje od raznih strani, da po vsestranskem prevdarku in prerešetovanji dozorí do konferenčinega sklepa.

c) Dekanijski zbor se ima pa tudi ozirati na dejanjske potrebe. Stavijo se v ta namen od raznih razna vprašanja, kako ravnati v tem ali drugem primerljeji pastirske službe; pogovoré se o tvarinah, ki bi bilo potrebno v pridigah jih obravnavati in kakó, v kateri versti. Tudi gledé šole, uradnih rečí i. t. d. sklepajo enako ravnanje. V dvomih, katerih konferenca sama ne vé razjasniti, se stavijo vprašanja do škofijstva itd. itd.

Sklene se zborovanje z zahvalno pesmijo ali kako drugo duhovno vajo. Zapisnik zborove seje pa se pošlje škofijskemu ordinarijatu. 1)

---

1) Red za pastoralne konference Ljubljanske škofije naznanja Laib. Diöcesanbl. 1875. str. 21—22; za Lavantinsko gl. „Sammlung.“ str. 11.

B.

Zakramentalna vzmožnost.

§. 17.

Priprava na duhovski stan in sprejetje vanj po tonzuri.

Sama naturna vzmožnost, poklic, znanost, pobožnost . . . še ne daje duhovske oblasti, ampak ona je od zgoraj, Bog sam jo delí po zakramentu mašnikovega posvečenja, ki dá moč in oblast, opravljati trojno pastirsko službo: duhovniško, učeniško pa kraljevo, to je, pooblaščenje darovati in sv. zakramente deliti, učiti, in druge duhovno voditi. Verhovno in popolno oblast duhovnega pastirstva delí škofovsko posvečenje (sacerdotium primi ordinis), omejéno oblast pa mašnikovo posvečenje v ožjem smislu (sacerdotium secundi ordinis). Vsi drugi pa, od dijakona nižej, imajo oblast, mašnikom streči pri svetih opravilih; zato njih službo imenujemo „ministerium“.

Vsaki red posvečenja delí neko posebno duhovno oblast, in zraven tudi čeznaturno sposobnost ali gnado, da ono podeljeno oblast prav izverševati zamore. Viši ko je red, imenitnejša je oblast, veča gnada. Treba je pa k vsacemu redu posebne priprave, znanosti, pobožnosti, svetosti življenja, zato se ne delí ob enem vsa zakramentalna oblast in gnada, ampak polagoma, po posameznih stopinjah ali redovih (ordines), ki se ne smejo vsi ob enem deliti, ampak mora vmes nekaj časa preteči (intersticije) za vredno pripravo, katera se skuša doseči po duhovnih vajah, po molitvi in postu pred vsakim posvečevanjem.

Splošnja priprava na vse redove, nekaki vhod do duhovskega stanu pa je tonzura, [1]) ki ni nikakov red ali blagoslov, ne delí nobene duhovne oblasti, ampak je le tisti sveti obred, po katerem se kedo prestavi iz svetovnega v duhovski stan. Naznani se to s tem, da se dotičnemu pristrižejo lasje na glavi, kar pomeni izstop ali ločitev od sveta, in pa duhovska obleka (koretelj) se mu obleče, kar znači vstop v duhovski stan, v posebno službo božjo.

---

[1]) Izidor Sevilski izpeljuje tonzuro od šege Nazirejcev, ki so si strigli lase in jih na ognji kot dar sežigali, v znamenje, da se popolnoma posveté Gospodu. Toliko je znano, da so menihi v 5. stoletji si začeli lase na glavi odstrigovati v znamenje ponižnosti in zaničevanja sveta, pa da se odpovedó vsi posvetni ničemurnosti. Od redovnikov so tudi svetovni duhovni sprejeli to šego, in v 6. stoletji je bila tonzura vže ukazana.

Kateri želé tonzuro prejeti, zberejo se navadno k sv. maši [1]) in kmalo o začetku (po introitu) slehernega izmed njih arhidijakon pokliče po imenu, kar lepo naznanja, da nihče ne smé stopiti v duhovski stan, ako ni poklican po Bogu.

Sleherni poklicanih odgovorí „adsum“ in stopi pred altar, ob levici roket ali koretelj, v desnici pa svečo. Bela duhovska obleka ob roki pomeni, da ima hrepenenje in voljo, s to obleko vred obleči tudi novega človeka, nedolžnega in svetega. Sveča pa kaže, da hoče z lučjo lepega izgleda ljudem svetiti in se vsega darovati službi božji in izveličanju bližnjega, kakor sveča sama sebe povživa ko gorí. Vsi pred škofom pokleknejo, ter tako dajo na znanje, da ga hočejo kot svojega duhovnega očeta spoštovati in mu pokorni biti. Po glasnem sporočilu, da naj nihče ne pristopi, kedor se zavé kakega cerkvenega zaderžka in kedor ni poklican po imenu, opravi škof stojé molitev, v kateri prosi Boga, da bi oni, ki mislijo zdàj-le stopiti v duhovski stan, se odpovedali svetu in njegovi ničemurnosti, da bi se prenovili v duhu, in s pomočjo gnade božje ozdravljeni bili vsake slepote duha.

Škof potem vsakteremu na petih krajih glave odstriže po nekoliko las: spredaj nad čelom, zadej nad zatilnikom, pri obeh ušesih pa verh temena — tedaj v podobi križa. Vsaki govorí, ko mu škof lase striže: „Dominus pars haereditatis meae, et calicis mei: tu es, qui restitues haereditatem meam mihi.“ Lasje se jim pristrižejo v znamenje, da se s tim, ko stopijo v duhovski stan, odpovedó vsi ničemurnosti in napuhu sveta, in da morajo posvetnega duha pregnati iz svojega serca. V podobi križa se jim odstrižejo lasje v znamenje, da morajo odsihmal, odpovedavši se posvetnemu blagu in sladnostim življenja, zatajevaje se na ramo vzeti križ Kristusov, katerega namestniki imajo postati. Zato sleherni govorí s psalmistom: „Dominus pars . . .“ kakor bi hotel reči: Česar sem se znebil na svetu, povračal mi boš ti, o Gospod, v viši meri; popolnoma tvoja lastnina hočem postati!

Zdaj opravijo škof drugo molitev, v kateri prosijo, naj nje, katerim se bo obleklo sv. oblačilo, blagoslovi Bog, da sv. cerkvi v pobožnosti služijo in se izveličajo. Na to slehernemu ogerne roket, rekoč: „Induat te Dominus novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in justitia et sanctitate veritatis.“ S tem obredom se jim na serce polaga, da jim ni še dosti, svetu se odpovedati, ampak da se morajo tudi odlikovati z neomadeževanim življenjem, in živeti po izgledu, katerega nam je zapustil Jezus Kristus. Zatem jim še govorí škof: „Prizadevajte si, da bote Bogu dopadli po spodobnem obnašanji, lepem vedenji in dobrih delih.“

---

[1]) Smé se pa deliti tonzura tudi zunaj sv. maše, kjerkoli in kaderkoli. Glej Pontificale Rom. „de clerico faciendo“.

To sprejetje v duhovski stan po tonzuri podelí dotičnim predpravice duhovskega stanu, [1]) pa jim naloží tudi dolžnost, nositi znamenja duhovskega stanu: tonzuro pa duhovno obleko. Sprejmó tudi dolžnost, temu zunanjemu znamenju primerno živeti, to je: kraljevati nad grešnim poželenjem, v sebi zatirati nerodno ljubezen do sveta in si prizadevati, Kristusu vedno bolj podobnim postati.

§ 18.

Štirje niži redovi.

Delé se dandanes vsi zapored en dan, časih berž po prejeti tonzuri, ter prejemnika sposobnega storé za službo vratarsko ali ostijarcev, bralcev ali lektorjev, zarotevalcev ali eksorcistov, pa svetilcev ali akolitov. V pervih časih sv. cerkve bile so te čvetere službe samostalne, in opravljali so jih oni, ki so prejeli dotični niži red. Ali razne okoliščine časa, zlasti tudi pomanjkanje klerikov je storilo, da sv. cerkev dandanes opravila naštetih redov prepušča večidel neduhovnikom; redove same obderžala je cerkev kot drage spominke in svetinje svoje nekdanje uravnave, pa tudi zavolj vrednejše priprave na više redove. Duhovni pastirji pa naj nikar ne pozabijo, da so prejeli one redove, in z njimi vred tudi gotove dolžnosti, da so tedaj oni sami pravi ostijarci, lektorji, eksorcisti in akoliti. Ako opravila zlasti sv. vratarstva in akolitov opravljajo dandanes neduhovni cerkovniki in dečki strežniki, je pa mašnikova dolžnost, prizadevati si, da jih o imenitnosti in častitljivosti njih službe podučí in na to gleda, da opravila svoja cerkvena vestno, spodobno in ljudstvu v spodbudo opravljajo. [2])

Spregovorimo še nekoliko o vsacem nižem redu posebej.

I. Perva stopinja svetega mašnikovega posvečenja je ostijarijat ali služba vratarska, ki je nakladala dolžnost, skerbeti za svetost hiše božje in za réd pri božji službi. Silno stara je ta cerkvena služba; nastala je ob času preganjanja. Potrebni so bili takrat zanesljivi možje, ki so naznanovali vernikom kraj in čas božje službe in skerbeli za varnost sv. krajev. Stali so ob vhodih ali vratih, pri katerih so vstopali kristijanje k božji službi, in so pazili, da ne bi se vrinil v sveto skupščino kak nevernik, krivoverec ali izobčenec. Oni so tudi odpirali in zapirali vrata prostora, božji službi namenjenega. Od teh opravil dobili so svoje ime, in berž perve čase delila jim je sv. cerkev poseben blagoslov, o katerem govorí vže četerti cerkveni zbor v Kartagi (l. 398). Pozneje izročili so ostijarcem tudi še opravilo, da so morali zvoniti, cerkev snažiti in lepšati, pa za lep réd skerbeti med božjo službo.

---

[1]) Te so: Privilegium fori; priv. canonis; priv. servitiorum; priv. seu beneficium competentiae; capacitas ad ordines, beneficia ecclesiastica et ad jurisd. eccl. Več o tem gl. cerk. pravo.

[2]) Pripraven pomoček je n. pr.: J. Haberl. Unterrichtsbüchlein für den kath. Messner. Krems 1873. — Obrednik za cerkvenike. Sest. Jernej Voh. V Celovcu 1876.

Delí se red ostijarijata tako-le: Po imenu poklicani pristopijo vsi, ki imajo prejeti ta blagoslov, oblečeni v roket in svečo v desnici, ter pokleknejo pred škofom, ki jim v primernem nagovoru pred oči stavi dolžnosti službe, katero hoté prevzeti. „Ostiarium oportet percutere cymbalum, et campanam; aperire Ecclesiam, et sacrarium; et librum aperire ei, qui praedicat. Providete igitur, ne per negligentiam vestram, illarum rerum, quae intra Ecclesiam sunt, aliquid depéreat. . .“ Opomni jih tudi, da naj svoje dolžnosti zvesto spolnujejo, ne le po čerki postave, ampak tudi po duhu: „Studete etiam, ut, sicut materialibus clavibus Ecclesiam visíbilem aperítis et cláuditis, sic et invisíbilem Dei domum, corda scilicet fidélium, dictis et exemplis vestris claudátis diábolo, et aperiatis Deo; ut divina verba, quae audíerint, corde retineant et ópere cómpleant. . .“

Po tem nagovoru jim škof službo dejanjsko izročí s tem, da se vsakdo dotakne cerkvenih ključev z desnico, in jim govorí: „Sic agite, quasi reddituri Deo rationem pro iis rebus, quae his clavibus recludúntur.“ — Tudi jih pelje arhidijakon do cerkvenih vrat, da jih odpirajo in zapirajo; in k zvonu, da pozvonijo, ter jih spet nazaj spremlja do škofa. Vikši pastir se vzdigne pa s pričujočimi mašniki vred prosi Boga, da bi blagoslovil izvoljene ostijarce, in da bi jih napolnila najsvetejši skerb za hišo božjo i. t. d.

II. Drugi niži red je lektorat ali služba bralcev, ki je najstarši izmed nižih redov, ker začel se je pervi v sv. cerkvi. On sega nazaj celó do apostoljskih časov, kajti vže Justin, Tertulijan, Ciprijan govoré o njem. Drugi cerkveni zbor Nicejski (l. 787) pa izrečno zabranjuje opravljati službo lektorata vsem, kateri niso prejeli tega reda. Lektorjem tedaj je bila izročena služba in dodeljena gnada, očitno v cerkvi brati vernikom sveta berila. Pri sv. maši smeli so le ob začetku, pri vpeljavnem delu, katerega so imenovali

„missa Catechumenorum“ (ker so tudi katekumeni smeli navzoči biti), namreč do evangelija, lektorji brati cerkvena berila. Od „vere“ naprej, pri bistvenem delu sv. dejanja (missa fidelium) so branja prevzeli škofje sami, ali mašniki pa dijakoni.

Ko vsi pred škofa pokleknejo, jih ta nagovori in jim dolžnosti našteje, ki jih bodo prevzeli. Med drugim pravi vikši pastir: „Lectorem siquidem oportet légere ea quae (vel ei qui) praedicat; et lectiones cantare. et benedicere panem, et omnes fructus novos. [1]) Studéte igitur verba Dei, vidélicet Lectiones sacras, distincte et aperte, ad intelligentiam et aedificationem fidelium absque omni mendácio falsitátis proférre. . . Quod autem ore légitis, corde credátis, atque ópere compleatis; quátenus auditores vestros. verbo pariter et exemplo vestro docére possitis. . .“

Na to podelí škof vsakteremu novo službo s tem, da mu podá knjigo, iz katere ima brati [2]), katere se vsi dotaknejo z desnico med tem, ko jim govorí viši pastir: „Accipite, et estote verbi Dei relatores, habitúri, si fideliter et utiliter implevéritis officium vestrum, partem cum iis, qui verbum Dei bene administraverunt ab initio.“ — Izročivši jim oblast, podelí škof še sv. blagoslov in moli nad njimi molitvi, v katerih prosi Boga, naj bi te svoje služabnike blagoslovil za službo bralcev, ter v obilni meri nad nje razlil milost svojo, da bi spodbudno in razločno brali, kar je v cerkvi treba brati, in vse to tudi spolnovali v dejanji.

III. Večo oblast daje tretja stopinja sv. posvečenja, ali niži red, katerega imenujemo eksorcistat ali službo zarotevalcev, ki daje oblast, izganjati hudobne duhove iz kristijanov. Ob času Jezusovem in še pozneje perve čase kerščanstva bilo je veliko obsedencev. Menda je Bog takrat zato dopustil pogostna obsedenja, da vsem očitno postane, kako so ljudje po grehu padli v oblast satanovo, in da le kerščanstvo zamore pomagati ter ukončati to moč peklensko. Jezus sam je izganjal hudiče, pa tudi svojim aposteljnom dal oblast, izganjati hude duhove. Od učencev Jezusovih preselila se je ta oblast na njihove naslednike. Izverševati izganjanje je vže perva stoletja sv. cerkev odbrala možé, katere je po posebnem blagoslovu pooblastila, v cerkvah in po hišah s pokladanjem rok in z zarotitvami izganjati hudiče. Blagoslov ta imenovali so eksorcistat, in take izvoljene more eksorciste ali zarotevalce. Vže četerti cerkveni zbor Kartaginski (l. 398) določuje, kako se ima deliti služba eksorcistov.

---

[1]) Z župnikovim dovoljenjem in brez štole; a po sedanji navadi vsaj slovesno blagoslovljenje lektorjem ni dovoljeno.

[2]) Namreč Lekcijonarij t. j. knjigo listov in prerokb.

V poznejših stoletjih odkazali so zarotevalcem še druga opravila in dolžnosti, n. pr. skerbeti za blagoslovljeno vodo pri božji službi, nevredne odvračati od svete daritve, kakor škof to v nagovoru do klečečih lepo naznani, rekoč: „Exorcistam étenim oportet abjícere daemones; et dicere populo, ut, qui non commúnicat, det locum; et aquam in ministerio fúndere. Accípitis itaque potestatem imponendi manum super energúmenos; et per impositionem manuum vestrárum, gratia Spiritus sancti, et verbis exorcísmi pellúntur spíritus immúndi a corporibus obsessis. Studéte igitur, ut, sicut a corporibus aliórum daemones expéllitis, ita a méntibus et corporibus vestris omnem immunditiam et nequitiam ejiciátis; ne illis succumbatis, quos ab aliis, vestro ministerio, effugátis. . . Tunc étenim recte in áliis daemónibus imperábitis, cum prius in vobis eorum multímodam nequitiam superátis. . .

Na to škof slehernemu izroči novo oblast ter mu podá knjigo z zarotitvami, [1]) da se je dotakne z desnico, in mu reče: „Accipite, et commendáte memoriae, et habéte potestatem imponendi manus super energúmenos, sive baptizátos, sive catechúmenos.“

Slednjič eksorcisti prejmó blagoslov po dveh molitvah, v katerih škof prosi Boga, naj bi blagoslovil te svoje služabnike, da prejmó oblast hude duhove izganjati iz teles obsedenih.

Pri izverševanji zarotevanja se prav lahko primeri kaka prevara ali napačnost, zato je v poznejših časih slovesno zarotevanje cerkev dovolila le škofom in mašnikom; po današnji šegi pa tudi navadni mašniki brez izrečnega dovoljenja škofovega ne smejo slovesno rabiti eksorcizmov.

IV. Silno star je tudi četerti niži red, katerega imenujemo akolitat ali službo svetilcev. Ob hudem preganjanji shajali so se kristijanje k božji službi večidel po noči in po podzemeljskih prostorih, v katakombah. Treba je bilo toraj razsvetljave ob tacih bogoslužnih shodih, in skerb to izročili so posebnim možém. A luč pri božji službi ima tudi viši pomen, zato je razsvetljava pri bogoslužnih opravilih ostala še tedaj, ko so naši predniki vže brez vsacega strahu ob dnevu in javno se shajali. Ostala je tedaj služba akolitov. [2])

---

[1]) Namreč obrednik ali pa Pontificale.

[2]) Imé izpeljujemo od ἀκολουθέω, t. j. nasledovati, spremljevati kóga, ker so vedno spremljevali više duhovstvo.

ki so za leviti najviši cerkveni služabniki, ker v najbližjo dotiko pridejo z najsvetejšo daritvijo sv. maše. Je namreč njim tudi dolžnost, luči nažigati po cerkvi, pri sv. maši svečnik prenašati, [1]) kadilnico oskerbovati, vino in vodo prinašati na altar. Vže Ciprijan, Evzebij in četerti koncil v Kartagi govoré o akolitih.

Posvečevanje akolitov se začne s škofovim nagovorom, v katerem jih podučí gledé njih prihodnjih dolžnosti, ter jih zlasti opominja, naj jih spolnujejo tudi v duhovnem pomenu. Kakor bodo namreč luč nosili v svojih rokah, naj tudi s svojim obnašanjem svetijo ljudem na potu čednosti; in kakor bodo vino in vodo donašali za sv. daritev, tako naj tudi sami sebe Bogu darujejo s čistim življenjem in z dobrimi deli. „Acólythum étenim (jim govori škof) oportet ceroferárium ferre; luminária Ecclesiae accéndere; vinum et aquam ad Eucharistiam ministrare. Studéte igitur susceptum officium digne impléro. Non enim Deo placére potéritis, si lucem Deo manibus praeferéntes, operibus tenebrárum inserviátis, et per hoc aliis exempla perfidiae praebeátis. . . Sint ergo lumbi vestri praecíncti et lucérnae ardentes in manibus vestris, ut filii lucis sitis. . . . Tunc étenim in Dei sacrificio digne vinum suggerétis et aquam, si vos ipsi Deo sacrificium, per castam vitam et bona opera oblati fuéritis. . .“

Po tem nagovoru jim škof izročí službo s tem, da se z desnico dotakne sleherni najprej svečnika z neprižgano svečo, ter jim viši pastir govorí: „Accipite ceroferárium cum céreo, et sciátis vos ad accendénda Ecclésiae luminária mancipári, in nomine Domini. Odg. Amen. Potem se enako dotaknejo še prazne posodice za vino in vodo pri sv. maši, med tem ko jim reče škof: „Accipite urceólum, ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam sánguinis Christi, in nomine Dómini. Odg. Amen.

Na to se blagoslavljajo akoliti s trojno molitvijo z ozirom na trojno njihovo službo. V pervi prosi škof večnega Boga, ki je po svojim Sinu na svet poslal luč svojega veličastva, in je dopustil, da je bil Jezus Kristus na križ razpét in mu je kri pa voda tekla za izveličanje človeškega rodu, da bi svoje služabnike milostljivo posvetil za službo akolitov, vsled katere bi luč nažigali za vstvarjenje kervi Kristusove pri daritvi sv. maše, in s tem zvesto služili njegovemu altarju. V drugi molitvi škof v spomin kliče Mozesa in Arona, katerima je došlo povelje božje, živo ohraniti svetilnico v šotoru; pa prosi Boga, da bi blagoslovil svoje služabnike za akolite v svoji cerkvi, in za varuhe tabernakeljna. V tretji molitvi prosi škof, naj bi Bog, ki je izvir luči in začetnik vsega dobrega, duha akolitov razsvetlil z lučjo izpoznanja in porósil z roso svojega usmiljenja, da bi mu vredno služili kot pravi lučinosci, kateri sami nad seboj izpolnijo to, kar luč pomenja v cerkvi božji.

---

[1]) Od tod tudi imé „ceroferarii“.

§. 19.

Subdijakonat in dijakonat.

I. Subdijakonat imenujemo red ali blagoslov, kateri posvečencu daje oblast pa tudi božjo pomoč, pri daritvi sv. maše streči dijakonu, in s tem tudi mašniku. Beseda poddijakon naznanja, da stojí na nižji stopinji kot dijakon, kateremu streže. Ta red najdemo vže v pervih časih kerščanstva. O subdijakonatu piše sv. Ciprijan, in omenja ga sinoda Elvirska (l. 305), Laodicejska (l. 361), Kartagenska (l. 398) i. dr. Prištevali so poddijakonstvo perva stoletja nižim redovom, še le 13. stoletja jeli so ga šteti med više.

Opravila subdijakonov niso bila povsod enaka. Najvažnejše je to, da so dijakonu pri altarji pomagali ter mu podajali kelih, pateno . . .; da so sprejemali darove iz rok vernikov; da so brali epistelj ali list pri sv. maši i. t. d. Ker je poddijakon pri svoji službi prišel v dotiko s svetimi posodami, zahtevali so od njega popolno deviško življenje; in vže Gregor Véliki je zaukazal, da se nikomur ne smé podeliti subdijakonat, ako ne obljubi, da hoče vedno živeti zderžno in deviško.

Godí se delitev subdijakonata med sv. mašo ravno pred episteljnom. Arhidijakon jih slovesno pokliče pred škofa, rekoč: „Accédant, qui ordinandi sunt Subdiáconi.“ Na to zverstoma kliče po imenu škofijski notar, rekoč: „N. ad titulum Ecclésiae N.; ali: N. ad titulum patrimonii sui: ali: Frater N. proféssus órdinis N. ad titulum paupertátis. . .“ Poklicani odgovoré „adsum“ stopivši pred škofa. Kedor namreč sprejme subdijakonat, se s tem zaveže, da bo vse svoje žive dni ostal v duhovskem stanu, v cerkveni službi; zato mora pa imeti zanesljivo poroštvo, da bo imel o čem živeti in sicer pošteno živeti v duhovskem stanu, v katerem se ne bo smel pečati s posvetnimi opravili, s kupčijo, obertnijo. Zagotovilo zadostnih dohodkov za pošten prevžitek se imenuje „titulus mensae“. Pri nas cesarska vlada zagotavlja posvečenim potrebne dohodke iz verskega zaklada pod nekaterimi pogoji.

Posvečevanci se vstopijo pred škofa oblečeni v humeral in mašno srajco, s pasom prepasani, na levici manipelj pa levitovski plašč ali tunicelo, v desnici svečo. Prav ganljivo jih nagovorí škof ter opomni imenitnih dolžnosti, katere bodo prevzeli; sosebno jih spominja vednega devištva, h kateremu se bodo zavezali s subdijakonatom. Pové jim tudi, da so sedaj še popolno prosti, in da sleherni zamore odstopiti, ako ga je volja. Prav prešinljive so besede višega pastirja: „ . . . iterum atque íterum considerare debétis atténte, quod onus hodie ultro appétitis. Háctenus enim liberi estis, licetque vobis pro arbítrio ad saeculária vota transíre; quod si hunc Ordinem suscepéritis, amplius non licébit a propósito resilíre, sed Deo, cui servíre regnare est, perpetuo famulari; et castitatem, illo adjuvante serváre oportébit, atque in Ecclesiae ministerio semper esse mancipátos. Proinde, dum tempus est, cogitate, et, si in sancto propósito perseverare placet, in nomine Domini huc accédite.“

V znamenje, da se popolnoma darujejo Bogu in njegovi sveti cerkvi ter svetu odpovedó, se posvečevanci veržejo na tla, z obličjem na zemljo obernjenim; škof pa z navzočo duhovščino vred poklekne ter moli litanije vseh svetnikov, da prosi vse nebeščane, naj bi s svojo mogočno priprošinjo podpirali posvečevance v važnem njih sklepu. H koncu vstane škof, in v mitri pa škofovsko palico v rokah, pred seboj ležeče trikrat prekriža in blagoslavlja, rekoč: „Ut hos eléctos bene † dicere . . .; ut hos eléctos bene † dicere, et sancti † ficare, ut hos electos bene † dicere, santi † ficare, et conse † crare digneris.“ Pričujoči vsakokrat odgovoré: „Te rogámus audi nos.“ Škof posvečevance toraj blagoslovi, t. j. izvzame jih izmed sveta; jih svete storí, t. j. s svetostjo jih obdá ter z gnado nebeško jih oboroži za službo božjo in službo sv. cerkve; pa posvetí jih, t. j. Bogu in cerkvi jih izročí kot vedni dar.

Sedaj vsi pokleknejo, in sedé jim škof govorí o dolžnostih, katere bodo prevzeli s subdijakonatom: „Subdiaconum enim oportet aquam ad ministerium altáris praeparáre; Diácono ministrare; pallas altáris et corporalia ablúere; Calicem et Paténam in usum sacrificii eidem offérre. . .“ Tudi jih opomni, da naj si prizadevajo, vidna opravila svoje službe oskerbovati spodobno in kar se dá skerbno, pa tudi v svojem življenji spolnovati tiste dolžnosti, ki jih njih vidna opravila nevidoma naznanjajo.

Potem jim škof izročí novo službo, ko jim najprej podaja prazen kelih s pateno brez hostije, da se posamezni obojega dotaknejo z desnico. „Videte cujus ministerium vobis tráditur (pravi viši pastir);

ideo vos admóneo, ut ita vos exhibeátis, ut Deo placere possítis.“ Arhidijakon pa podá posodice z vinom in vodo, posodo za umivanje rok, pa brisalno ruto, da se posvečevanci tudi teh reči dotaknejo z desnico. — Na to škof stojé moli dve molitvi. V pervi prosi Boga blagoslova in gnade, da bi ti poklicani subdijakoni zvesto opravljali svojo službo in dosegli plačilo svetnikom pripravljeno. V drugi molitvi jih slovesno za novo službo posvečuje in prosi, naj bi sv. Duh počival nad izvoljenimi s svojimi sedmerimi darovi, ter jih poterdil v službi božji, da bi mu pokorno služili z besedo in dejanjem.

Po tej posvečevalni molitvi izročí škof cerkveno obleko subdijakonom namenjeno, ki naj bi jim bila podoba notranje lepote, v kakoršni se imajo njih duše lesketati pred obličjem božjim. Položivši slehernemu humeral čez glavo škof govorí: „Accipe amictum, per quem designatur castigátio vocis. In nomine P. F. S. S.“ Nataknivši manipelj na levico: „Accipe manipulum, per quem designántur fructus bonorum operum. In nomine . . .“ Izročivši vsakteremu tuniko: „Tunica jucunditatis et indumento laetitiae induat te Dominus. In nomine . . .“ Slednjič vsem podá listne bukve, da se jih dotaknejo z desnico, govoreč: „Accipite librum Epistolárum, et habete potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine . . .“

Izmed dolžnosti subdijakonovih so najimenitnejše te-le tri: on mora ves svoj živi dan ostati neoženjen in v popolnem devištvu živeti; mora vsak dan odločeno duhovno molitev ali brevijar obmoliti; pa duhovsko obleko nositi — tedaj trojno življenje sv. cerkve: darovalno, molitevno in duhovno neprenehoma nad seboj kazati!

II. Do sedaj popisane rede ali blagoslove vpeljala je sv. cerkev, a dijakonat je vstanovljen po Kristusu in ima zakramentalen značaj nad seboj; on je s prezbiteratom in episkopatom vred tista celota, katero imenujemo zakrament mašnikovega posvečenja. Je pa dijakonat red sv. mašnikovega posvečenja, pri katerem se po pokladanji rok in molitvi izročí oblast in gnada posvečevancu, da zamore škofom in mašnikom pri slovesni daritvi sv. maše streči, sv. evangelij brati, božjo besedo oznanovati, ljudi kerščevati in obhajati.

Delí se dijakonat med sv. mašo po prebranem listu tako-le: po imenu poklicani pristopijo oblečeni v albo s humeralom, pasom, manipeljnom, deržeč v levici štolo in dalmatiko, v desnici svečo. Vsi pokleknejo pred škofa, kateremu arhidijakon reče: „Reverendissime pater, póstulat sancta mater Ecclesia catholica, ut hos praeséntes Subdiaconos ad onus Diacónii ordinétis.“ Škof vpraša: „Scis illos dignos esse?“ Arhidijakon mu odgovorí: „Quantum humána fragilitas nosse sinit, et scio, et testificor ipsos dignos esse ad hujus onus officii.“ Odgovor škofov je: „Deo gratias.“

Da bi se pa o tem viši pastir kolikor moč do dobrega prepričal, oberne se do vseh pričujočih duhovnov in neduhovnov z besedami: „Auxiliante Domino Deo et Salvátore nostro Jesu Christo elígimus hos praesentes Subdiáconos in ordinem Diacónii. Si quis habet áliquid contra illos, pro Deo et propter Deum cum fiducia éxeat et dicat; verúmtamen memor sit conditionis suae.“ [1])

Škof nekoliko pomolčí; na-to posvečevancem pred očí stavi dolžnosti, ki jih bodo prevzeli ter jih goreče opominja, naj bi jih zvesto spolňovali. Med drugim jim pravi: „Diáconum enim oportet ministrare ad altáre, baptizare, et praedicare . . . estóte nitidi, mundi, puri, casti, sicut decet ministros Christi et dispensatóres mysteriórum Dei. . . Curáte, ut quibus Evangelium ore annuntiátis, vivis opéribus exponátis, ut de vobis dicatur: Beati pedes evangelizántium bona. Habéte pedes vestros calceátos Sanctorum exémplis, in praeparatione Evangelii pacis . . .“

Zdaj se vležejo posvečevanci na obličje, odmolijo se litanije vseh svetnikov, katerim se dostavi prošnja: „ut hos electos benedicere“ itd., vse kakor pri subdijakonatu.

Pri onih redovih svetega mašnikovega posvečenja, ki imajo zakramentalen znak, se je od nekedaj vdeleževala in se dandanašnji le še v obredu vdeležuje kerščanska občina, ljudstvo; vsled tega se škof sedaj oberne do zbrane duhovščine in do ljudstva ter glasno kliče, da naj bi po vzajemnem posvetovanji sledila tudi vzajemna molitev, da bi ti, ki bodo posvečeni v službo dijakonata, po molitvi vesoljne cerkve se svetíli v svoji službi, ter svetlobo na okrog razširjali z duhovnim življenjem in z gnado posvečenja.

---

[1]) Vidimo iz tega, koliko skerb ima sv. cerkev, da bi se kak nevreden ne vrinil med njene služabnike in v sveto cerkveno službo. Je pa tudi bilo treba paznosti v nekdanjih stoletjih še veliko bolj kot dandanes. Ni še bilo semenišč, kjer bi se dotični pred očmi škofovimi in pod nadzorovanjem vzgojevali za duhovski stan. Viši pastirji tedaj niso mogli do dobrega poznati onih, ki so se oglasili za svete redove; treba je bilo zato pozvedovanja in popraševanja pri ljudstvu, kateremu so bili znani posvečevanci. Po zaukazu Tridentinskega zbora se v enaki namen še dandanes po nekaterih škofijah, n. pr. v Lavantinski, med javno božjo službo ljudstvu oklicujejo imena onih, ki imajo posvečeni biti.

Zdaj se začne bistveni del posvečevanja za dijakonat. Škof proti posvečevancem obernjen stojé in odkrit razprostrè svoje roke ter goreče moli nad njimi; na-to pa vsacemu posebej položí svojo desnico na glavo, rekoč: „Accipe Spiritum sanctum ad robur et ad resistendum diabolo et tentationibus ejus. In nomine Domini.“ [1]) Zdaj stegne škof nad vse skupaj svojo desnico ter nadaljuje molitev in prošnjo za tiste čednosti, ki posebno pristojajo dijakonom.

Potem se izveršujeta še dva obreda, s katerima se posvečevancem izročí dijakonska obleka pa evangelijske bukve. Sedé viši pastir vsacemu izmed dijakonov dene štolo čez levo ramo govoreč: „Accipe stolam cándidam de manu Dei, adímple ministerium tuum: potens enim est Deus, ut áugeat tibi gratiam suam. Qui vivit. . . .“ Med temi besedami storí škof čez vsacega znamenje sv. križa; novi dijakoni pa si konce štole skupaj spnó pod desno pazduho. — Na to škof posamnim obleče dalmatiko ter slehernemu reče: „Induat te Dominus induménto salútis et vestimento laetitiae, et dalmática justitiae circúmdet te semper. In nomine Domini.“ — Na zadnje prejmó še evangelijske bukve, da se jih z desnico vsakteri dotakne, in zraven govorí škof: „Accipe potestatem legéndi Evangelium in Ecclesia Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Domini.“

Posvečevanje se končá z dvema molitvama, v katerih škof prosi Boga obilnega blagoslova dijakonom, da bi drugim svetili s svojim izgledom in vredni postali, pridružiti se številu onih sedmih dijakonov, ki imajo sv. Štefana voditelja.

Opravila dijakonov bila so prejšnje čase prav obširna. Stregli so pri sv. maši, sprejemali prinesene darove iz rok vernikov ter podajali jih mašniku. Delíli so sv. obhajilo, donašali presv. rešnje Telo nepričujočim in bolnikom. Očitnim grešnikom so naznanjali pokoro in jih vodíli pred škofa, da so se spravili z Bogom. S škofovim dovoljenjem so pridigovali, učili katehumene, kerščevali itd. Imeli so tudi neko nadzorstvo nad verniki, so razsojevali manjše prepire; njim je bila izročena skerb za bolnike, vjetnike in uboge; shranjevali so cerkvene zaklade in oskerbovali cerkveno premoženje itd. Dandanes se je jako skerčilo opravilo dijakonu: on streže mašniku pri najsvetejši daritvi, in je le izredni delivec sv. kersta in sv. obhajila. Druge dolžnosti prevzeli so mašniki, katerim gré sedaj tudi skerb za bolne in uboge.

---

[1]) Le samo škof, in ne obéh rok, ampak samo desnico jim poklada v znamenje, da še ne prejmó popolne oblasti, kakor pri prezbiteratu.

§. 20.

Prezbiterat.

Mašništvo ali prezbiterat[1]) je red svetega posvečenja, po katerem se z molitvijo in pokladanjem škofovih rok, pa z drugimi svetimi obredi delí oblast in v to potrebna gnada, kruh in vino spreminjati v telo Jezusovo in kri, pa grehe odpuščati ljudem.

Delí se prezbiterat med sv. mašo pred evangelijem, in sicer pred zadnjo verstico trakta. Posvečevanci pridejo v dijakonski opravi pa brez dalmatike, in s skupaj zvitim mašnim plaščem čez levico, v desnici pa svečo. Po imenu klicani pokleknejo pred škofa. Kakor pri dijakonih, prosi naddijakon višega pastirja, naj bi v službo mašništva posvetil navzoče. Škof praša po njih vrednosti, in ko mu arhidijakon po svojem prepričanji poterdi vrednost posvečevancev, se oberne do zbranega duhovstva in ljudstva, pa še bolj živo in resno kot pri dijakonih opominja vse, naj se odkritoserčno in brezozirno izrekó o vrednosti posvečevancev, in da naj brez strahu pové, kedor vé kaj zoper nje. „Quoniam, fratres charíssimi, rectori navis et navígio deferéndis éadem est vel securitátis ratio, vel commúnis timóris, par eórum debet esse sententia, quorum causa commúnis exístit. Neque enim fuit frustra a Pátribus institútum, ut de electione illórum, qui ad régimen altáris adhibéndi sunt, consulátur etiam populus: quia de vita et conversatióne praesentándi, quod nonnúmquam ignorátur a plúribus, scitur a paucis, et necésse est, ut facilius ei quis obediéntiam exhibeat ordináto, cui assénsum praebúerit ordinándo. . .“

Po kratkem premolku se škof oberne k posvečevancem in jim stavi pred oči opravila in dolžnosti, katere bodo prevzeli: „Sacerdótem étenim, pravi med drugim, opórtet offérre, benedícere, praeésse, praedicáre et baptizáre“ [2]), in jih opominja, te dolžnosti vredno prevzeti in zvesto spolnovati. Na-to se odmolijo litanije vseh svetnikov, v katerih škof zopet prosi, da bi Bog posvečevance blagovolil blagosloviti, svete storiti in posvetiti.

Zdaj se začne pravo posvečevanje mašnikov tako-le: Po dva in dva poklekneta pred škofa, ki molčé enemu za drugim obe roki položí na glavo, kar enako storé tudi vsi pričujoči mašniki. Sedaj viši pastir z mitro na glavi stegne svojo desnico nad posvečevance, in tudi navzoči mašniki desno roko nad njimi stegnjeno deržé, in viši pastir stojé moli: „Oremus, fratres charíssimi, Deum Patrem omnipotentem, ut super hos fámulos suos, quos ad Presbytérii munus elégit, coeléstia dona multíplicet; et quod ejus dignatióne suscípiunt, ipsius consequántur auxilio. Per Christum Dominum nostrum.“ To je tisto pokladanje rok in ona posvečevalna molitev, ki storí vidno znamenje zakramenta mašnikovega posvečenja.

---

[1]) Imé izpeljujemo od πρεσβύτερος, senior, starašina, častitljiv mož.

[2]) A navadni mašnik vsled posvečenja smé le maševati, in v cerkvi sv. obhajilo delíti: za druga opravila treba mu je posebnega cerkvenega pooblaščenja.

Da bi gnado svetega Duha vterdil v sercih posvečevancev, moli škof obernjen k altarju ter odkrit še dve molitvi, v katerih Boga prosi, naj bi častitljivost mašništva v teh svojih služabnikih vkoreninil in jih na potu svetosti ohranil, da bi po zvestem oskerbovanji svoje službe kedaj dosegli plačilo večnega izveličanja. — Po dokončanih teh molitvah izročí škof novoposvečencem mašnikovo obleko. Najprej vsakteremu štolo, ki jo je kot dijakon imel čez levo ramo obešeno, nategne čez obe rami, in spredaj na persih v podobo križa skupaj položí, rekoč: „Accipe jugum Domini; jugum enim ejus suáve est, et onus ejus leve.“ Štola je znamenje duhovske oblasti in mašniške časti; v podobi križa se mu razgerne čez persi v znamenje, da mašništvo je križ, breme — a sladek križ in lahko breme onemu, kateri ga nosi s pravo ljubeznijo. Mašni plašč pomenja ljubezen, toraj škof, ko vsakteremu kazulo čez glavo dene na rami, govorí: „Accipe vestem Sacerdotálem, per quam cháritas intellígitur; potens est enim Deus, ut augeat tibi charitátem et opus perféctum.“ Odg. „Deo gratias“. Mašni plašč se novoposvečencem dene čez ramena tako, da zadej ni spuščen čez herbet, ampak še skupaj zvit, kar pomenja, da sicer vže ima mašniško oblast, ampak omejeno, je ne smé še dejanjsko izverševati.

Škof na-to vstane, odloží škofovsko kapo, in opravi daljšo prelepo molitev, v kateri prosi Boga, naj bi tem svojim služabnikom dodelil svojo gnado, da bi bili vredni služabniki Kristusovi, in da bi živeli po nauku, kakoršnega je sv. Pavel svojima učencema Titu in Timoteju dajal; da bi božjo postavo noč in dan premišljevali, in da bodo verovali, kar bodo drugim naročali; da bi pravičnost, stanovitnost, usmiljenje, krotkost in druge čednosti nad seboj razkazovali, pa svojo visoko službo natanko in neomadeževano opravljali.

S poklado rok in s škofovo molitvijo se vtisne posvečevancem neizbrisljivo znamenje ali duhovski znak, ter se jim ob enem dodelí vzmožnost, veljavno oskerbovati mašniško službo. Tako jim je, da povemo v podobi, korenina mašništva vsajena v dušo, in trojna oblast poganja iz te korenine: oblast blagoslovljevati, oblast darovati in oblast grehe odpuščati, koje oblasti z gnado vred škof sedaj še posamezno izroči novomašnikom.

1. Viši pastir pred altarjem klečé glasno začne pesem: „Veni creator Spiritus“, katero pričujoči nadaljujejo. Po odpeti pervi kitici škof z mitro na glavi sede, vsakteri izmed posvečevancev poklekne pred njega, obe roki eno k drugi pritisne takó, da ima dlani kviško in perste stegnjene, in škof mu roki v križevi podobi mazili s svetim oljem za katehumene, ter s palcem v sv. olje pomočenim potegne po posvečevančevih rokah čerto od palca desnice do kazalca levice, in potem od palca levice do kazalca desnice; na-to pa še s sv. oljem pomaže dlani obéh rok. Med tem maziljenjem škof govorí: „Consecrare et sanctificáre dignéris, Domine, manus istas per istam unctiónem et nostram benedictiónem.“ Sedaj škof križ storí nad rokami novoposvečenega, ter nadaljuje: „Ut quaecúmque benedíxerint, benedicantur, et quaecúmque consecráverint, consecréntur et sanctificentur in nomine Domini nostri Jesu Christi.“ S tem maziljenjem se tedaj novomašnikom daje oblast in gnada, da blagoslovljevati in posvečevati zamorejo in smejo. Po maziljenji in molitvi stisne škof novoposvečencu roki skupaj, da pride dlan na dlan; eden pričujočih mašnikov pa mu zveže perve štiri maziljene perste skupaj s platnenim trakom. S tako zvezanima rokama gré sleherni nazaj na svoje mesto; škof pa si po opravljenem maziljenji zdergne palec s kruhovo sredico.

Olje pri tem maziljenji pomenja moč blagoslova, moč posvečenja, kateri blagoslov in posvečenje se izteka iz mašnikovih rok, kedar izveršuje to svojo oblast, to je: kedar blagoslavlja ali posvečuje kako reč. Maziljenje se tù godí s sv. oljem za katehumene, to je, s kerstnim sv. oljem, ker je mašnikovo posvečenje po Jezusovih besedah kerst s sv. Duhom. Oba palca in kazalca (digiti canonici) se v križevi podobi mazilita, ker ravno s temi persti se prijemlje presv. Jezusovo telo in vernikom zavživati daje; in ker se vsaka gnada, tedaj tudi milost svetega mašnikovega posvečenja izhaja iz Jezusovega neskončnega zasluženja, ki nam ga je zaslužil s svojo smertjo na križu. Tudi dlani obeh rok se mazilijo, v znamenje, da se iz mašnikovih rok razteka blagoslov med ljudstvo.

2. Oblast darovati izroči škof novoposvečencem tako-le: vsacemu podá kelih z vinom in vodo, pa pateno z neposvečeno hostijo. Pateno s hostijo vzemó posamezni med kazalca in srednja persta, ter se ob enem dotaknejo tudi kelihove kupe. Izročevaje te reči jim govorí škof: „Accipe potestatem offérre sacrificium Deo, Missas-

que celebrare, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Domini.“ — Sedaj se bere ali poje evangelij sv. maše; novomašniki pa si med tem s kruhom izdergnejo maziljene roke in si jih umijejo z vodo ter z ruto obrišejo.

Ko škof odmoli ofertorij, se vsede pred altarjem; novoposvečenci pa pred njega poklekajo, po dva in dva, ter darujejo goreče sveče, mu pri tem poljubivši roko. [1]) S tem darovanjem dajejo na znanje, da hočejo vse svoje dušne in telesne moči cerkveni službi posvetiti pa ljudem svetiti z lučjo lepega izgleda in gorečnosti v božji službi.

Po tem sv. obredu gré vsakteri na svoje mesto, kjer so pripravljene za vse mašne bukve; kajti od molitve: „Súscipe, sancte Pater . . .“ dalje novoposvečenci presv. daritev de praecepto opravljajo s škofom skupaj in sicer klečé; opusté le narejanje križev nad darovi in drugo telesno gibanje. Škof vse glasno in počasi izgovarja, novoposvečenci pa govoré za njim; kakor oče svoje sinove jih učí opravljati sv. daritev. Tako novomašniki prejeto oblast darovati kar nemudoma tudi izveršujejo ter s škofom vred mašujejo. To vzajemno darovanje lepo kaže resnico, da imamo v sv. katoliški cerkvi le eno daritev in le eno mašništvo, katero se v vsi popolnosti združuje v škofovski časti. — Po pervi izmed treh predobhajilnih molitev dá škof vsakteremu novoposvečenih mašnikov poljubljej mirú. — Da je njihova daritev popolna, prejmó po škofovem obhajilu vsi novomašniki iz rok višega pastirja presveto rešnje Telo; in ko je tako daritev v bistvenih delih končana, se posvečenim podelí

3. tretja oblast, namreč oblast ljudem grehe odpuščati v zakramentu sv. pokore. Jezus Kristus je svojim aposteljnom vže pri zadnji večerji izročil mašniško službo, ter oblast jim dal, presveto daritev nove zaveze opravljati, rekoč: „To storite v moj spomin!“ Oblast grehe odpuščati pa jim je še le tedaj izročil, ko je bil na križu dar za človeštvo opravljen, in je po častitem svojem vstajenji se prikazal v sredi svojih učencev. Enako tudi sv. cerkev novoposvečencem še le tedaj izročí oblast grehe odpuščati, ko je izgotovljena sv. daritev, in Jezus pri sv. obhajilu pride v njihova serca. A preden se odpuščajo grehi, „mora se oznanovati v njegovem (t. j. Jezusovem) imenu pokora in odpuščenje grehov med vsemi narodi“ (Luk. 24. 47); zato je potrebno, da novoposvečenci prej pred svojim škofom očitno spoznajo vero, katero bodo oznanovali ljudem. Toraj se škof z infulo

---

[1]) Darovanje sveč in obhajanje posvečevancev med sv. mašo je lastno vsem redom.

na glavi in s pastirsko palico v roki kot čuvaj sv. vere oberne do novomašnikov, zahtevajoč, da vpričo njega odmolijo vero. Stojé in glasno molijo vsi apostoljsko vero: „Credo in Deum, Patrem omnipotentem. . . .“ Stojé v znamenje, da so pripravljeni, podati se na vse strani sveta in povsod oznanovati pravo ter apostoljsko vero, se je zvesto deržati, in za-njo celó svoje življenje dati, ko bi bilo treba. — Sedaj še-le škof novoposvečenim izroči oblast grehe odpuščati. Pred altarjem sedé položí vsakteremu roki na glavo, ko pred njim klečí ter mu govorí: „Accipe Spíritum sanctum, quorum remíseritis peccata, remittúntur eis; et quorum retinúeritis, retenta sunt.“ V znamenje, da mu je sedaj vsa oblast mašniška podeljena, odvije mu škof mašni plašč, ki je do sedaj na herbtu bil še skupaj zvit, govoreč: „Stola innocéntiae induat te Dóminus.“

Zdaj je novomašnik popolnoma pripraven za delovanje v vinogradu Gospodovem, a ker zamore ta delavnost njegova le tedaj biti vspešna, ako in dokler v edinosti deluje s svojim škofom in njemu podložen, zato morajo novoposvečenci še obljubiti cerkveno pokorščino svojemu višemu pastirju. Vsakteri poklekne pred škofa, ki mu obe roki stisne med svoji roki vprašaje ga: „Promittis mihi et successóribus meis reveréntiam et obedientiam?“ Sleherni odgovorí: „Promitto“, in nato ga škof poljubi na lice ter pravi: „Pax Domini sit semper tecum.“ Tako tedaj škof novoposvečencev ne spusti spred sebe kakor gospodar hlapce svoje, ampak kot ljubeči oče svojega sina; kjer pa je in se ohrani taka zveza, tam tudi pokorščina ni težavna, ni zoperna, ampak lahka in sladka.

Na-to se škof vzdigne in z mitro na glavi in pastirsko palico v roki opominja novoposvečene, da se natančno naučé od skušenih mašnikov opravljati presv. daritev, preden sami k altarju pristopijo; potem jih slovesno blagoslavlja, rekoč: „Benedictio Dei omnipotentis Pa † tris, et Fi † lii, et Spiritus † sancti descendat super vos; ut sitis benedicti in órdine sacerdotali; et offerátis placábiles Hostias pro peccátis, atque offensiónibus populi omnipotenti Deo, cui est honor et gloria per omnia saecula saeculorum.“ — Škof nadaljuje sv. mašo, in po blagoslovu pred zadnjim evangelijem še opominjajo novomašnike, naj premišljujejo visoko čast, katero so dosegli, pa sveto službo, ki so jo sprejeli, ter naj si prizadevajo pobožno živeti in Bogu dopasti. Slednjič viši pastir novoposvečenim še to-le ukaže:

„Singuli ad primam Tonsúram vel ad quatuor minóres Ordines promóti, dicite semel septem Psalmos poenitentiáles, cum Litaniis, Versiculis et Oratiónibus. Ad Subdiaconatum vel Diaconatum, Nocturnum [1]) talis diéi. Ad Presbyterátum vero ordinati post primam vestram Missam, tres álias Missas, vidélicet, unam de Spiritu sancto, áliam de beata Maria semper vírgine, tertiam pro fidelibus defunctis dícite [2]), et omnipoténtem Deum étiam pro me oráte.“

§. 21.

Episkopat.

Škofovsko posvečenje ali episkopat je tisto blagoslovljevanje, po katerem se mašniku podelí oblast, in z njo vred tudi gnada, delíti zakrament sv. birme in zakrament sv. mašnikovega posvečenja, pa vladati cerkev, katera mu je izročena. Škofovska služba je toraj polnost ali spopolnenje in verhunec zakramenta sv. mašnikovega posvečenja, naj višja stopinja mašništva. Prezbiterat daje mašniku oblast nad pravim telesom Jezusa Kristusa, in nad njegovim skrivnostnim telesom, to je, kruh in vino spreminjati v Jezusovo telo in kri — in oblast, ljudem grehe odpuščati. Toda mašnikova oblast je omejena: sam jo zamore izverševati, komu drugemu izročiti, koga v mašnika posvetiti, tega ne more. A škof zamore vstvarjati vernikom duhovnih očetov, in oblast jim izročiti nad pravim in nad duhovnim telesom Jezusa Kristusa.

---

[1]) Haec verba intelligantur „de uno Nocturno feriali, vel de primo Dominicae ut in Psalterio, i. e. 12 Psalmorum cum suis antiphonis de tempore, quem Episcopus ordinans designare potest, vel ipsius diei, quo habet ordinationem, vel alterius pro suo arbitrio. Quando Episcopus ordinans nihil aliud exprimit, quam quod verba Ponficalis sonant, dicendus est Nocturnus ferialis, ut supra, qui respondet illi diei, in quo facta est sacra ordinatio“ — tako S. R. C. dné 11. avg. 1860.

[2]) Quod attinet ad applicationem harum missarum: juxta S. Lig. ex verbis, quae ab episcopo proferuntur, recte infert P. Mazotta, non esse obligationem applicandi praedictas missas juxta intentionem episcopi, dum ibi praescribitur tantum, ut initiati pro eo orent: ideoque ipsi bene possunt missas pro aliis applicare etiam cum stipendio. At juxta Romsée presbyteri, celebrata pro se prima missa (hoc enim suadet maxima congruitas), tres alias ad intentionem episcopi celebrare tenentur, non quidem immediate post primam, sed diebus opportunis, in quibus liceat legere missas votivas. Admissa jam obligatione applicandi praefatas missas ad intentionem Episcopi, seu potius ecclesiae, quaeri potest, quaenam sit illa intentio? R. *a)* Certo non debent applicari Episcopo ordinanti. *b)* Putamus ecclesiae voluntatem esse, ut ordinati per hujusmodi missas colant Spiritum S., Beatamque Virginem, eis gratias pro beneficiis acceptis, novaque auxilia ecclesiae, sibique et pontifici implorent, ac tandem opus misericordiae ac pietatis exerceant erga ecclesiam patientem, erga animas in carcere purgatorii detentas et hoc conformiter verbis Pontificalis: de Spiritu S., de Beata, pro defunctis.

Skofovsko posvečenje delí se le ob nedeljah, ali pa na dan kakega aposteljna. Posvečevanje (consecratio) škofovo opravlja škof posvečevalec (consecrator), kateremu v pomoč morata biti še dva druga škofa. Le kedar je silno težavno ali celó nemogoče, da bi se sošli trije škofi, smeta po posebnem papeževem dovoljenji dva namestovana biti po mašnikih. V cerkvi, kjer se ima veršiti škofovo posvečevanje, primerno ozaljšajo dva altarja, enega škofu posvečevalcu, drugega posvečevancu, ki se s konsekratorjem vred mora postiti na dan pred posvečenjem.

Prične se škofovsko posvečevanje s tem, da spremljajoča dva škofa peljeta posvečevanca v mašniško opravo oblečenega pred škofa posvečevalca, kateri jih pričakuje sedeč pred altarjem. S tem obredom se je ohranil spomin na one čase, ko so celó najsvetejši možje se branili ter prosili, da bi jim ne nakladali bremena škofovske službe, in so jih morali časih kar siloma peljati pred altar, kjer so prejeli važno posvečenje. — Starejši izmed pomagajočih dveh škofov nagovori konsekratorja: „Reverendissime pater, póstulat sancta mater Ecclésia Catholica, ut hunc praesentem Presbyterum ad onus Episcopátus subleves.“ Škof posvečevalec vpraša na to: „Habétis mandatum Apostólicum?“ Odgovorí se mu: „Habémus“; in konsekrator zaukaže: „Legátur“. Noben mašnik namreč ne sme prejeti škofovskega posvečenja, če ni bil prej za škofa poterjen po samem papežu.

Po prebranem papeževem poterjenji pride na versto tako imenovano izpraševanje (examen). Posvečevalec zastavi posvečevancu najprej osmero vprašanj, ozirajočih se na škofovo deržanje in oskerbovanje njegove službe. Na vsaktero vprašanje se vzdigne posvečevanec ter odgovorí: „Volo“. — Za tem pride devetero vprašanj gledé vere, na katera odgovarja vprašanec: „Credo“ — ali: „Asséntio, et ita credo“.

Vse dosedanje je le nekak vvod k posvečevanju. Začne se sv. maša, in posvečevanec moli ob levici posvečevalčevi nastopno molitev; in ko gré konsekrator po stopnjicah k altarju, peljeta škofa spremljevalca posvečevanca pred drug poseben njemu pripravljen altar, kjer mu obujejo škofovske čevlje (sandalia), v znamenje, da se mora njegovo serce odtergati od posvetnih rečí in povzdigniti do nebeških, kakor čevlji od zemlje odločijo in vzdignejo nogi. Prejme tudi napersni križec ali pektoral v znamenje, da naj se odsihmal po besedah sv. Pavla nobene druge reči bolj ne hvali, kot križa Gospoda našega

Jezusa Kristusa [1]). Oblečejo tudi novemu škofu kot spodnjo obleko belo platneno ali svilnato tunicelo pa dalmatiko, v znamenje, da v škofovski časti in oblasti so zedinjeni vsi posamezni redovi zakrakramenta sv. mašnikovega posvečenja; pa tudi njemu v spomin, da čisto in sveto mora biti življenje njegovo. Nadalje se mu izročita tudi štola in mašni plašč. Štolo škofu obesijo čez ramo takó, da mu konca kar naravnost doli visita in nista na persih križem položena, ker njegova oblast ni zvezana in omejena kakor mašnikova, ampak neomejena, popolna. Tako oblečen posvečevanec s posvečevalcem vred opravlja daritev sv. maše noter do „aleluja“ v gradualu.

Ko dospe do tù, začne se pravo posvečevanje. Pomagajoča škofa peljeta posvečevanca pred konsekratorja, ki mu pred altarjem sedeč govorí o dolžnostih škofove službe, ter pravi: „Episcopum opórtet judicare, interpretári, consecráre, ordináre, offérre, baptizáre et confirmáre.“ — Ko je na to škof posvečevalec pričujoče vernike in duhovnike opomnil, da naj molijo za posvečevanca, se vzdigne on in pomagajoča škofa s sedežev in pokleknejo, med tem ko se posvečevanec spustí na tla. Vsi molijo litanije vseh svetnikov, da kličejo na pomoč zmagovalno cerkev, naj bi Bog po priprošnji vseh svetnikov uslišal molitev ter posvečevanca blagovolil blagosloviti, svetega storiti in posvetiti. Po litanijah poklekne posvečevanec pred posvečevalca, ki mu s pomočjo spremljajočih dveh škofov odperte evangelijske bukve molčé položí na zatilnik in potem na persi. S tem se naznanja, da je škof sicer predstojnik, duhovni zakonodajavec in vernikom sodnik, a vendar tudi pod oblastjo, pod višjo božjo oblastjo, in se mora zato pri oskerbovanji svoje službe ravnati po zakonih in zapovedih svetega evangelija.

Pravo posvečevanje se izveršuje tako-le: Konsekrator in spremljajoča škofa se dotaknejo z obema rokama glave posvečevančeve in rekó: „Accipe Spiritum Sanctum“; in posvečevalec še pristavi: „Propitiare, Dómine, supplicatiónibus nostris, et inclináto super hunc fámulum tuum cornu gratiae sacerdotális, bene † dictiónis tuae in eum effúnde virtútem. Per Dominum nostrum . . .“

Ko je posvečevanec prejel sv. Duha, pride na versto maziljenje. Konsekrator pred altarjem klečé zapoje: „Veni Creator Spiritus“, in med tem ko drugi nadaljujejo, se vzdigne in mazili novega škofa s sv. krizmo verh glave na tonzuri, najprej v podobi križa, potem čez vso tonzuro, rekoč: „Ungatur et consecrétur caput tuum, coelesti benedictione, in órdine Pontificáli. In nomine Patris. . .“ Glava škofova se mazili v znamenje, da je škof glava in poglavar duhovščini njemu podložni. Maziljenje samo na sebi pa pomeni, da, kakor se razlito olje na široko razteka, naj se tudi sv. Duh, ki je po pokladi rok prišel nad novega škofa, po njegovi duši razlije in razteče ter jo vso napolni. To je tudi vsébina naslednje molitve. Sedaj se tudi persti in dlani, ki so vže pri mašnikovem posvečevanji bili maziljeni s sv. oljem za katehumene, novemu škofu med primernimi molitvami mazilijo s sv. krizmo. Od škofa namreč se ima iztekati vsa polnost blagoslova in posvečenja, zato se mazili s sv. krizmo, katera je iz balzama in oljkinega olja.

---

[1]) Galač. 6. 14.

Notranje posvečenje škofovo je sedaj doveršeno; gnada sv. Duha ga je napolnila in prevzela, da zamore svojo službo prav oskerbovati vernikom v izveličanje. Služba njegova pa je trojna: učeniška, mašniška in pastirska. Ta trojna služba se sedaj še posamezno izročí s trojnimi pomenljivimi znamenji, in se med izročevanjem prosi Bog potrebne gnade in pomoči. Znamenje ali podoba pastirske službe škofove je pastirska palica, katero konsekrator najprej blagoslovi, in jo potem novemu škofu izročí z besedami: „Accipe báculum, Pastorális offícii; ut sis in corrigéndis vitiis pie saeviens, judicium sine ira tenens, in fovéndis virtútibus auditorum ánimos demúlcens, in tranquillitáte severitatis censúram non déserens.“ — Znamenje mašniške službe je škofji perstan. On pomeni najprej zavezo ali poroko škofovo s sv. cerkvijo. Toda ta notranja zaveza med njim in njegovo nevesto, sv. cerkvijo, se ohranuje in vedno terdnejša postaja s sveto daritvijo. Tudi Kristus sam se je na križu daroval za svojo sv. cerkev, da bi jo posvetil, katero je očistil v kopeli vode z besedo življenja; da bi jo napravil sam sebi častito cerkev, katera nima ne madeža ne gerbe ali kaj enacega, temuč da je sveta in neomadeževana“ (Efež. 5. 25—27). Konsekrator najprej perstan blagoslovi, in ga potem natakne novemu škofu na perst z besedami: „Accipe ánnulum, fidei scílicet signaculum: quátenus sponsam Dei, sanctam vidélicet Ecclésiam, intemerata fide ornatus, illibáte custódias.“ — Znamenje učeniške službe so evangelijske bukve. Škof posvečevalec mu jih zaperte podá v roke, govoreč: „Accipe Evangelium, et vade, praedica pópulo tibi commísso; potens est enim Deus, ut áugeat tibi gratiam suam, qui vivit et regnat in saecula saeculorum.“

Na to škof konsekrator in pomagajoča škofa objamejo novo posvečenega škofa, ter mu dajo poljub miru, rekoč: „Pax tibi“, v znamenje, da je sedaj njihov sobrat. Od starodavnih časov vže se po izgledu aposteljnov škofje med seboj imenujejo bratje.

Novi škof se sedaj verne k svojemu altarju, in ondi nadaljuje daritev sv. maše s posvečevalcem vred, ki jo opravlja pri svojem altarju. Ko oba odmolita ofertorij, gré novi škof zopet pred posvečevalčev altar, pa mu daruje dve debeli goreči sveči (intortitia), dva kruha in dve posodi z vinom. Ta obred lepo stavi pred oči, da se novoposvečeni škof z vsem, kar ima, cerkvi v službo daruje, in da hoče svojim vernikom biti izvir razsvetljevanja, poživljevanja in pokrepčevanja za večno izveličanje. Dvoje in debelejih gorečih sveč daruje škof v znamenje, da še svetlejši kot mašniku mora svetiti njegova luč.

Zdaj stopita oba škofa, novoposvečeni in posvečevalec, skupaj pred tisti altar, kjer mašuje škof konsekrator, in obadva nadaljujeta daritev sv. maše. Imata oba le eno samo hostijo in v kelihu vina toliko, da zadostuje obema. Pri sv. obhajilu zavžije najprej škof posvečevalec dél presv. hostije in izpije nekoliko sv. rešnje kervi, potem pa obedve sveti podobi delí tudi novemu škofu, ki jih pa ne prejme klečé, ampak poleg posvečevalca stojé ob strani altarja. Zgodí se to v znamenje, da kakor škof posvečevalec posvečevancu delí od enega in istega posvečenega kruha in vina, mu tudi v moči te tesne in presvete zveze in tega presvetega zedinjenja delí vso moč in oblast. Navada, da obadva škofa skupaj in ob enem opravljata daritev sv. maše, nam tudi v spomin kliče lepo edinost, ki jo imajo katoliški škofje po vesoljnem svetu med seboj, in z nevidnim glavarjem Jezusom Kristusom.

Na to se sv. maša nadaljuje do blagoslova. Pred zadnjim evangelijem pa blagoslovi konsekrator infulo, in jo s pomočjo obeh škofov spremljevavcev postavi novoposvečenemu na glavo, pa tudi rokovice mu natakne na roko, ko jih je prej blagoslovil. Mitra je znamenje in podoba duhovnega vojvodstva škofovega, ki mora vselej pred svojimi verniki hoditi v boju zoper sovražnike izveličanja. Veršička škofove kape pomenjata oba zakona, in opominjata škofa, da kot najviši učenik mora imeti vsestransko učenost, in da ga zaljšati mora znanje starega in novega testamenta. Pomen škofovskih rokovic je ta-le: Kakor je namreč Jakob si nekdaj roke zavil v kozličevino, da bi postal podoben svojemu starejšemu bratu Ezavu, in da bi si s tem zadobil blagoslov svojega očeta Jakoba, stopi tudi škof pred altar s pokritimi rokami, da bi se „v čistosti novega človeka, kateri je iz nebes prišel“ postavil pred Boga, Očeta nebeškega, in da bi po presveti daritvi za sebe in za vernike zadobil njegov preobilni blagoslov. — Na to peljejo in povzdignejo novega škofa na škofovski sedež, in ondi mu njegova duhovščina roko poljublja v znamenje vdanosti in pokorščine. S tem obredom novi škof slovesno vzame v posest cerkev, katera mu je v skerb izročena.

Ko se je duhovščina poklonila novemu škofu, izreče posvečevalec Bogu zahvalo, ter zapoje zahvalno pesem: „Te Deum laudamus“, in ž njim vred povzdignejo tudi pričujoči verni svoj glas, ter hvalijo Boga, da so dobili novega višega duhovnega pastirja. Med popevanjem zahvalne pesmi gré novoposvečeni škof s svojim spremstvom po cerkvi, da se vernemu ljudstvu kaže višega pastirja, in k altarju posvečevalčevemu se vernivši dá pervikrat slovesen škofovski blagoslov. Lepo kaže ta šega, da kakor te perve stopinje novega škofa od altarja proč, bodo tudi vse druge veljale izveličanju in blagoslovu njegove čede. Klečé potem novi škof k posvečevalcu obernjen zapoje trikrat: „Ad multos annos“ ter s tem izreče svojo zahvalo za prijazno službo, katero mu je storil, da ga je posvetil v škofa.

C.

Cerkveno pooblaščenje.

§. 22.

Pravica izverševati duhovno pastirstvo.

Veljavno posvečeni mašnik ima vže vsled prejetega zakramentalnega posvečenja čeznaturno sposobnost za izverševanje svoje svete službe, pa le — in radice. Da smé to prejeto sposobnost dejanjsko rabiti na kakem posebnem kraji, gledé gotovih oseb, da duhovnopastirsko službo tudi dopuščeno (licite) in deloma veljavno (valide) izveršuje, treba mu je tudi še poslanja ali cerkvenega pooblaščenja od svoje više duhovske oblasti. [1]

---

[1] Od deržavne strani tirja § 2. postave dné 7. majnika 1874 (Bestimmungen zur Regelung der äusseren Rechtsverhältnisse der kath. Kirche):

„Von Staatswegen wird zur Erlangung kirchlicher Aemter und Pfründen erfordert: Die österreichische Staatsbürgerschaft; ein in sittlicher und staatsbürgerlicher Hinsicht vorwurfsfreies Verhalten; diejenige besondere Befähigung, welche

Perva stoletja kerščanstva prejel je vsakdo cerkveno poslanje z mašništvom vred, ker slehernemu so pri posvečevanji vže tudi odkazali kako posebno cerkev, pri kateri bo imel izverševati svojo prejeto oblast. Zarad spremenjenih razmer časa je sedaj posvečenje ločeno od poslanja; a kedor prejme cerkveno pooblaščenje, on potem smé ali celó mora opravljati duhovno-pastirsko službo.

Cerkveno pooblastilo za oskerbovanje duhovskih služb imenujemo sodnost, ali duhovno jurisdikcijo v najširjem pomenu. Podeljuje se ali za vnanje vladanje, „pro foro externo“, ali pa za sodbo vesti, „pro foro interno“, to je: spovedna oblast. Jurisdikcija sploh ali cerkveno pooblaščenje je pa ali redno, ali le prepuščeno.

1. **Redna duhovna oblast** (jurisdictio ordinaria) je ona, ki je navezana na kako cerkveno službo. Kedor po zakonitem potu dobi tako cerkveno službo, prejme s tem vže tudi pooblaščenje, da smé ali sam izverševati vsa opravila, do katerih mu pravico daje služba njegova, ali pa to oblast tudi drugim prepuščati, oziroma jim jo omejiti ali zopet vzeti. Se vé, da vse to le po zakonih cerkvenega prava. Táko redno oblast vsled svoje službe imajo: sv. oče papež in njih namestnik véliki penitencijar, pa apostoljski nunciji ali poslanci; — škof in njegov generalvikar, ali sede vacante kapiteljski vikar; — redovniški generali, provincijali in samostanski predniki; — župniki in njih stalni namestniki (vicarii perpetui).

Da o župnikovi službi posebej spregovorimo, je njegova redna oblast v tem, da smé od dné svojega vmeščenja ali kanonične investiture, pa dokler postavno ostane v službi, po svoji duhovniji za vse vernike, ki tam živé in niso izrečno izvzeti, proprio jure in na lastno odgovornost opravljati trojno pastirsko službo. On je podložnim vernim *a)* redni učitelj; *b)* izveršuje vsa duhovska opravila razun onih, katera so vsled določil cerkvenih naravnost prideržana škofom. Izločno prištevamo farnim pravicam: javno božjo službo obhajati, kerščevati, velikonočno obhajilo in sv. popotnico delíti, kakor tudi zakrament sv. poslednjega olja, poročati, kerstno vodo blagoslavljati, cerkvene procesije v fari voditi, pokopavati i. t. d.; *c)* je svojim faranom redni duhovni predstojnik, kateremu je nadzorovati in voditi občino v versko-nravnih zadevah. Kot duhovnemu vodniku gré mu zlasti skerb za šolo, za uboge, gospodarstvo s

---

für bestimmte kirchliche Aemter und Pfründen in den Staatsgesetzen vorgeschrieben ist. Dieselben Eigenschaften werden bei jenen geistlichen Personen erfordert, welche zur Stellvertretung oder provisorischen Versehung dieser Aemter, oder zur Hilfeleistung bei denselben berufen sind.

cerkvenim premoženjem, oskerbovanje vradnih pisarij, spisovanje fárnih mátic in izpiskov iz njih i. t. d. — Ker je jurisdikcija županikova redna oblast, zamore in smé jo tudi drugim prepuščati, se vé da le takim, ki so po splošnjih cerkvenih postavah sposobni za dotična opravila. On smé toraj ptujim duhovnikom dovoliti, da mašujejo, spovedujejo, pridigujejo, kerščujejo in druga enaka sv. opravila oskerbujejo v njegovi župniji; smé jim pa tudi odtegniti to pravico.

Ravno take pravice kot župniki imajo stalni njih namestniki: Vicarii perpetui in farni oskerbniki. Skoraj iste pravice imajo tisti župnikovi namestniki, katerim je odkazana v duhovno oskerbovanje posebna soseska, imenujemo jih „izpostavljene kapelane“ (Capellani expositi); vendar jurisdikcija farnih oskerbnikov in ekspozitov ni redna, ampak prepuščena.

2. Prepuščena duh. oblast (jurisdictio delegata) je ona, ki ni navezana na službo, se ne prejme z dobljeno duh. službo vred, ampak derží se osebe, katera jo je prejela od tacih, ki imajo redno oblast. Brez posebnega dovoljenja od strani tistega, ki je to oblast komu prepustil, ne more in ne smé se nikomur tretjemu prepuščati. Obseg te delegirane oblasti je kaj različen, ter je razvideti iz besedi ali pisanja onega, ki jo je prepustil.

Prepuščeno duhovno oblast imajo: *a)* Redno pooblaščeni duhovniki, ki v ptuji duhovniji s privoljenjem in pooblaščenjem ondotnega duhovnega pastirja sveta opravila oskerbujejo. *b)* Od škofa poterjeni in pooblaščeni duhovniki, ki so v pomoč poslani kakemu gotovemu samostalnemu duhovnemu pastirju, n. pr. duhovni pomočniki, ekspoziti . . .; in pa taki, ki niso nobeni določeni duhovniji poslani, ampak so v duhovno pomoč pooblaščeni za vso škofijo, ki pa svojo duhovno oblast smejo izverševati le z vednostjo in dovoljenjem župnikovim, n. pr. kanoniki, duhovni profesorji, deficijenti, beneficiati simplices. *c)* Taki, kateri so prejeli izvanredne oblasti, kakoršnih nimajo navadni mašniki v dotični škofiji, n. pr. oblast odvezovati od prideržanih grehov, blagoslavljati križe, svetinjice, molcke ter odpustke na-nje navezovati. [1]) *d)* Prav vsi mašniki, celó izobčeni in odstavljeni, imajo po splošnjem pravu prepuščeno oblast, da smejo v največi sili, to je, in articulo mortis, in če ni domačega duhovnega pastirja, delíti najpotrebnejše zakramente: sv. kerst, sv. pokoro brez vsega prideržanja, sv. popotnico, pa sv. poslednje olje. Vendar bi tudi v taki skrajni sili bilo skerbeti, če je moč dobiti kakega pooblaščenega mašnika, za temi pridejo nepooblaščeni (sacerdotes simplices), potem taki s cerkvenimi kaznimi obloženi, zadnji še le bi smel biti vdeležnik nesramnega greha, complex in peccato turpi. — Kedor ima le navidezno oblast (titulum coloratum), ali če je ozir njegove oblasti med ljudstvom error communis, taki izveršuje duhovno oblasti sicer veljavno, a nedopuščeno.

---

[1]) Tako imajo n. pr. v Ljubljanski škofiji vsi dekanje prepuščeno oblast, odvezovati od 1. in 2. škofu prideržanega greha; — po nakazu obrednika blagoslavljati mašna oblačila, altarne pertove, korporale, tabernakeljne in posodice za presv. rešnje Telo, nove križe in sv. podobe. — Vsi župniki in spovedniki pa imajo pri nas oblast, v slučaju resnične potrebe, olajšati postno zapoved.

§ 23.

Skerčena in zgubljena duhovna oblast.

Vsako pooblaščenje za izverševanje duhovne oblasti je omejeno ali s tem, ker je dano 1. za kak določen čas; 2. za poseben kraj, n. pr. za to ali uno duhovnijo, za kak samostan; 3. za gotove osebe ali ljudi posebnega kraja. Navadno ima duhovni pastir oblast nad vsemi verniki svoje fare, če niso določno izvzeti, kakor n. pr. vladajoče rodovine, redovniki in redovnice, vojaščina i. t. d. 4. Skerčenje duhovne oblasti je tudi, če se podelí za posebne službe ali posamna opravila. Tako ima župnik redno oblast za učeniško, mašniško in predstojniško službo, katehetje le za učeniško službo, bolnišniški duhovniki le za spovedovanje in previdovanje bolnikov v dotični bolnici. Tudi le za posebne primerljeje se časih delí oblast, n. pr. nekatoličana sprejeti v sv. cerkev, od tega ali onega prideržanja odvezovati i. t. d.

Mašnik duhovno oblast časih celó popolnoma izgubi, in sicer: 1. redno jurisdikcijo, ako zgubí ali popustí službo, na katero je oblast navezana bila; n. pr. ako samostalni duhovni pastir nastopi drugo službo, ali če se odpové službi, gré v pokoj . . . 2. Prepuščeno oblast zgubi, kedar čas poteče, za katerega mu je bila dana, ali če sploh jenjajo tisti pogoji, pod katerimi je prejel delegacijo; tudi, ako prekliče pooblaščenje on, ki ga je dal. 3. Obojno oblast, redno kakor tudi prepuščeno, celoma ali deloma izgubí duhovni pastir, *a)* ko bi zapadel kakej nepravilnosti, katera ne sicer neveljavna, pač pa nepripuščena storí ona sv. opravila, za katera ga opravičuje mašnikovo posvečenje ali ordo, ne pa onih, katera opravlja vsled posebne jurisdikcije. *b)* Ako ga začasno ob službo denejo, ker suspenzija mu celoma ali deloma vzame oblast, veljavno in pripuščeno opravljati sv. dejanja. *c)* Interdikt ali prepoved, in pa Cessatio a divinis storí nekatera bogoslužna opravila nedopuščena, če tudi ne neveljavna. *d)* Odstava od duhovske službe in znižanje, degradacija, odvzame za zmiraj vse duhovne oblasti. *e)* Véliko izobčenje (excommunicatio major) storí mašniku vsa duhovska opravila nedopuščena; ako je pa taki izobčenec tudi „vitandus“, ter bil javno, slovesno in po imenu izključen, tedaj je pa celó njegova odveza neveljavna in vsa dejanja jurisdikcije.

§ 24.

Pastirsko službo opravljati je nekaterim mašnikom celó dolžnost.

Govorili smo o cerkvenem pooblaščenji, ki pripuščeno storí duhovno-pastirskod elavnost. Je pa duhovno pastirovanje nekaterim celó dolžnost, in sicer ali samo dolžnost ljubezni, ali celó dolžnost pravice.

I. Kerščanska ljubezen tirja duhovno-pastirske delavnosti v korist in izveličanje bližnjega od vseh posvečenih mašnikov, po kolikor so opravičeni za-njo po cerkvenih zakonih. Sv. mašnikovo posvečenje ni namreč nikakor ne le kaka osebna čast ali odlika, ampak zakramentalna oblast in gnada je podeljena, da bi jo mašnik izverševal ljudem v izveličanje, ker sv. cerkveni zbor Tridentinski je izrekel [1]: „Nullus debet ordinari, qui judicio sui episcopi non sit utilis, aut necessarius suis ecclesiis.“ Kedor se toraj v mašnika dá posvetiti, se s tem vže tudi zaveže, sv. cerkvi služiti, jej koristiti, naj bo vže tako ali drugače. Ljubezen ga priganja, da nastavljenim duhovnim pastirjem pomaga, in da zlasti ob sili in v smertni nevarnosti rabi svojo sv. oblast, ako so domači duhovniki zaderžani, ali pa jih ni berž dobiti.

II. Kedor pa je prevzel ter bil od višega duhovnega pastirja postavljen v cerkveno službo, s katero je združeno pastirstvo, njega še tudi pravica, stroga dolžnost veže, da vestno oskerbuje svojo službo. Zlasti župniki in drugi, kateri imajo samostalne pastirske službe, so ex titulo justitiae dolžni, da natančno opravljajo trojno pastirsko službo, in sicer morajo:

1. Učiti takó in toliko, da vsi njihovi duhovnijani vse za izveličanje potrebno vedó in znajo. Morajo toraj vse nedelje in

---

[1] Sess. XXIII. cap. 16. de Ref.

praznike svoje vernike podučevati in k pobožnemu življenju voditi v primernih pridigah in v cerkvenih katehezah ali keršćanskih naukih. Tridentinski cerkveni zbor (Sess. V. c. 2 de ref.) s cerkvenimi kaznimi žuga duhovnim pastirjem, ki bi po škofu posvarjeni skoz tri mesece zanemarjali to svojo dolžnost. — Skerbeti je tudi župniku, ali sploh tistemu, kateremu je izročeno duhovno pastirstvo kake občine, za reden in temeljit verski poduk v vsakdanji in ponavljavni šoli. Ako sam ne delí tega uka, mora vsaj nadzorovati šolski kerščanski poduk.

2. Duhovnega pastirja veže tudi dolžnost, po pravilih cerkvenih, in določenih obredih dostojno in spodbudno oskerbovati mašniška opravila.

a) Skerbeti mu je za redno javno dopoldansko in popoldansko božjo službo ob nedeljah in praznikih po določilu škofijskega reda za obhajanje božje službe [1]; kakor tudi za opravila, katera n. pr. za svečnico, pepelnično sredo, za véliki teden, za križevi teden . . . sv. cerkev ukazuje.

b) Sveta dolžnost je tudi duhovnemu pastirju, moliti za svojo čedo, pa vse nedelje, zapovedane praznike (tudi ob godovih po papežu Benediktu XIV. l. 1754, in po Klemenu XIV. l. 1771 za naše cesarstvo odpravljenih), daritev sv. maše opravljati za svoje duhovnijane. „Praecepto divino (pravi Tridentinski zbor v seji 23. pogl. 1. de ref.) mandatum est omnibus, quibus cura animarum commissa est, oves suas agnoscere et pro his sacrificium offerre.“

c) Deliti mu je sv. zakramente in blagoslovila svojim vernim, kolikorkrat jih ti po pameti zahtevajo od njega. Najpotrebnejše zakramente je ob času sile, n. pr. in articulo mortis, dolžan deliti svojim ovčicam celó z nevarnostjo lastnega življenja, n. pr. ob času kužne in nalezljive bolezni. Mora pa sv. zakramente vselej deliti sveto, dostojno in po cerkvenih pravilih. Skerbeti je tudi duhovnemu pastirju, da verni prejemajo sv. zakramente dobro pripravljeni ter pridoma. Zato mora verne vestno pripravljati na vreden prejem svetih skrivnosti, nevrednim jih odrekati i. t. d.

3. Samostalni pastir ima med svojo čedo opravljati tudi kraljevo službo duhovnega vodnika. Skerbno mora čuti nad svojimi, da se kje sovražnik ne prikrade in ljulike ne zaseje. Modro in pre-

---

[1] Glej: Ordo cultus divini publ. in dioecesi Labacensi praescriptus. a. 1827.

vidno mora odstranjevati od svojih vernikov zaderžke izveličanja; rabiti vse pomočke, ki mu jih podaja sv. cerkev in lastna gorečnost, ter kot skerbni oče svojim otrokom z besedo in lepim izgledom biti voditelj k večnemu izveličanju.

§ 25.

Dolžnost stanovališča.

Da zamore mašnik svoji čedi res biti duhovni pastir, mora prebivati pri čedi, med svojimi ovčicami stanovališče imeti; sicer svojih dolžnosti ne more izpolnovati, ter svojim duhovnijanom učitelj, mašnik in voditelj biti. Dolžnost stanovališča je toraj izmed pervih in najvažniših samostalnega duhovnega pastirja, župnika; naturno, božje in cerkveno pravo mu jo naklada. „Beneficium datur propter officium“, kedor plačila hoče, mora delati. Duševno delovati za svojo čedo, na njo paziti, za njo darovati, po oznanovanji božje besede in po deljenji sv. zakramentov jo pasti, žalostnim in ubogim oče, tolažnik biti i. t. d., kakor velí božja postava, to zamore le on, ki med čedo biva, in je ne zapušča kakor najemnik. — To materijalno navzočnost pri čedi je tudi sv. cerkev duhovnim pastirjem zaukazala po Tridentinskem zboru. 1) Zlasti ostro veže dolžnost stanovališča ter navzočnosti med čedo: ob nedeljah in praznikih, po noči, ob časih, kedar je obilo bolnikov v župniji. . . Nad dva meseca zapustiti duhovnijo, dovoljuje sv. Tridentinski zbor le iz jako važnih in silnih razlogov, in če nenavzočnost čedi ni v škodo („absque ullo gregis detrimento“). — Kedaj da smé samostalni duhovni pastir za manj ko dva meseca zapustiti čedo, za kar pa tudi mora biti vselej „aequa causa“, to določujejo škofijske postave. 2) A

---

1) Sess. XXIII. cap. 1. de Ref.

2) Za Ljubljansko diecezo o tem govorí „Pastoralis Epistola“ l. 1804 nadškofa Mih. Brigida, ki sub VI. § 1. ukazuje: . . „Quapropter innovantes decreta SS. Conc. Tridentini, et ordinationes Nostras, et Praedecessorum Nostrorum admonemus et hortamur omnes Decanos, Parochos, omnemque Clerum curatum, ut divinorum praeceptorum memores, factique forma gregis, in judicio et veritate pascant et regant, utpote obligati ad personalem in ecclesia sua residentiam, ubi injuncto sibi officio defungi teneantur; neque sine gravi causa abesse possint, nisi obtenta prius superiorum licentia. Et quidem parochi, vicarii parochiales et capellani locales hanc a Decano, cooperatores vero ac reliqui curati officio addicti a suis respectivis Parochis exquirant. Si quis autem ob urgentem aliquam necessitatem ultra hebdomadam, aut per diem festum loco abesse, aut gravium negotiorum

tudi v tem slučaju ima preskerbeti, da čeda med tem ni brez duhovne pomoči.

Ker je samostalni duhovni pastir v pervi versti vezan po dolžnosti stanovališča, je jasno, da bi ne ravnal prav, ko bi le svojega duhovnega pomočnika hotel neprenehoma vezati na dom, kajti tudi ta ima brez dvombe pravico, nekatere krati, in iz pametnih ali potrebnih razlogov iti od doma, n. pr. ad subeundam confessionem, kakega prijatelja obiskati, v kratko razvedrilo. . . A pové naj duhovni pomočnik svojemu župniku, da želí od doma, in navadno naj tudi naznani, kam gré in kedaj se misli verniti. Kjer je več mašnikov v isti duhovniji, naj bi vedno eden bil doma. Kedor koli pa zapusti hišo, če tudi le za nekaj ur, naznani naj domačim, kje bi ga dobili, ko bi bilo treba. [1]

Z zgolj materijalno navzočnostjo bi pa duhovni pastir še ne storil svoje dolžnosti, on mora biti res „pastor vere vigilans“; mora res čuti nad svojo čedo, skerb zanjo imeti, za njih blagor skerbeti, na dobro pašo jih voditi, in sicer on sam, osebno mora opravljati pastirske dolžnosti, po kolikor mu je telesno in duševno, moralno mogoče. To imenujemo formalno stanovališče. Zeló napačno toraj ravná samostalni duhovni pastir, ako skoraj vsa dela v duhovnem pastirstvu prepustí svojemu pomočniku, in to iz same zložnosti, ker se mu ne ljubi; ali tudi če le nekatera duhovska opravila, n. pr. previdevanje bolnikov, šolo i. dr. celoma prepusti duhovnemu pomočniku. Naj pomisli, da je on sam pravi duh. pastir, mlajši tovariš le **ko**operator, **so**delavec, ne pa edini delavec! Zato pravi Dunajski provincijalni zbor: „Parochus, nisi infirmitate aut senio impediatur, muneris sui partes per seipsum implere obligatur.“

* * *

---

causa extra Dioecesim commigrare compellatur, causis officio Nostro Archiepiscopali exponendis licentiam praestoletur. — V Lavantinski škofiji mora duhovni pastir, ako nad 3 dni ostane od doma, imeti dovoljenje svojega dekana. Kedar pa za mesec dni hoče zapustiti svojo župnijo, treba mu je od knezoškofijskega ordinarijata dobiti privoljenja. Kaplani se brez vednosti župnikove ne smejo iz fare podati. Glej „Sammlung.“ str. 17. št. 4.

[1] Kako sv. cerkev misli o tej jako važni dolžnosti pastirske navzočnosti, spoznamo iz naslednjega odgovora S. C. C. 8. febr. 1747. 1. An parochus villae, in qua non est alius sacerdos, etiamsi nullus infirmetur, sine episcopi licentia, gratis ubique concedenda, abesse possit a parochia per duos vel tres dies, nullo idoneo relicto Vicario? R. Negative. 2. An saltem abesse possit a mane usque ad vesperas, et quid, si hoc semel in hebdomada evenerit? R. Affirmative, dummodo non sit die festo et nullus adsit infirmus, et raro id in anno contingat.

II. DEL.

Duhovni pastir učitelj.

Vvod.

§ 26.

Duhovni pastir mora biti svoji čedi učitelj.

Povedali smo vže, da ima biti posvečeni in po cerkvenem poslanji poóblaščeni mašnik svoji čedi dober pastir po izgledu večnega in najboljšega pastirja Jezusa Kristusa, ki je svetu pot, resnica in življenje. On ima svojim duhovnijanom oznanovati večne resnice, jim po daritvi sv. maše in po sv. zakramentih delíti duhovno življenje, jih po pravem potu voditi k večnemu izveličanju (glej § 2. in 4.) — s kratka: duhovnemu pastirju je nadaljevati odrešilno delavnost Jezusovo ter vresničevati jo nad posameznimi.

Jezus pa je svojo odrešilno delavnost na zemlji začel z učitvijo. Evangelisti nam pripovedujejo, da je Izveličar, berž ko je zapustil puščavo, kjer se je skoz 40 dni pripravljal na svojo javno delavnost, začel pridigovati; in ko si je privzel nekoliko učencev, je Odrešenik obhodil vso Galilejo, je učil po shodnicah, in je oznanoval evangelij kraljestva. [1]) — Hotel pa je Odrešenik, da se njegov sv. nauk oznanuje narodom vseh časov in krajev ter sv. učiteljstvo v njegovi sv. cerkvi ohrani do konca sveta; zato je pred svojim odhodom v nebo dal povelje: „Torej pojdite, in učite vse narode, in kerščujte jih v imenu Očeta, in Sina in svetega Duha. Učite jih spolnovati vse, kar koli sem vam zapovedal. In glejte! jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ [1]

---

[1]) Mat. 4. 23. — Mark. 1. 14. — Luk. 4. 14—15.

Zvesto so spolnovali Gospodovi učenci to povelje, kajti sv. evangelij pravi o njih: „Oni pa so šli, in so učili povsod, in Gospod je delal z njimi, in je besedo poterjeval s čudeži, kateri so se po tem godili.“ (Mark. 16. 20.)

V kako sveto dolžnost si učeniško službo šteje n. pr. sv. Pavel! Korinčanom piše: „Zakaj če evangelij oznanujem, nimam hvale, ker je to moja dolžnost; gorjé namreč meni, če evangelija ne oznanujem!“ (I. Kor. 9. 16.) In kako živo učencu Timoteju na serce poklada sveto učiteljstvo! „Zarotim te (mu piše) pred Bogom in Jezusom Kristusom, kateri bo sodil žive in mertve o svojem prihodu in v svojem kraljestvu. Oznanuj besedo, ne jenjaj, bodi si priložno ali nepriložno; prepričuj, prôsi, svari z vsim poterpljenjem in ukom.“ (II. Tim. 4. 1—2.)

Vsled povelja Kristusovega ima toraj sv. cerkev po svojih služabnikih, katoliških mašnikih, učiti vse narode, večne resnice oznanovati vsem ljudem. Ta učitev, to oznanovanje večnih resnic je pa različno, kakor so različni učenci in njih duhovne potrebe pa dušne vzmožnosti. Drugače gré podučevati one, ki še nič niso podučeni v sv. veri, ali le malo, kakoršni so kerščanski otroci, in vsi tisti, ki želé stopiti v pravo cerkev Kristusovo; zopet drugače pa odraščene, dorasle, v svetih resnicah vže podučevane kristijane, naj si bodo pravični, po popolnosti hrepeneči, spokorniki ali pa grešniki. Po različnosti oseb, katere je treba podučevati, ima tudi podučevanje različno obliko ter različno ime. Poduk malih, ali sploh v veri še nepodučenih, imenujemo katehetični nauk, a poduk odraslih, vže podučevanih, homiletični nauk.

Znanstveno sestavljeni navod pa, kakó in po katerih načelih naj duhovni pastir oskerbuje svojo cerkveno-učeniško službo, imenujemo „pastoralno didaktiko“, ki ima po različnosti podučevancev, dva dela, ki kažeta:

A. Kako oskerbovati homiletično službo, t. j. homiletika.

B. Kako oskerbovati katehetično službo, t. j. katehetika.

---

[1] Mat. 28. 19—20.

A.

Duhovni pastir učitelj odraslim ali pridigar.

(Homiletika.)

§ 27.

Namen pridigarske službe in nje važnost pa dolžnost.

1. Pervi in najviši namen cerkvenega govorništva je isti, katerega si stavi pastirstvo sploh: Boga slaviti, poveličevati in ljudi izveličati! Da povemo natančneje: pridigar ima vernike voditi k spoznanju, sprejetju in spolnovanju božje volje, pa ohraniti jih v tem spolnovanji, da tako dosežejo svoje izveličanje. Kakor je duhovni pastir kot katehet pri svojih malih vzbujal in razvijal cerkveno ali kerščansko življenje, tako mora kot pridigar ohranjevati, nadaljevati in spopolnovati ono, kar je dosegel pri mladini. — Lepo opisuje sv. Frančišek Sal. namen kerščanskega pridigarstva, rekoč: „Cerkvenemu govorniku mora biti namen, storiti kar je storil naš Izveličar, in za kar je tudi prišel na svet. Namen svojega prihoda pa je Gospod naznanil sam z besedami: „Ego veni, ut vitam habeant et abundantius habeant.“ Pridigar si mora toraj prizadevati, da po grehu mertvi zopet oživé k pravičnosti; pravični pa, ki vže imajo duhovno življenje, da ga zadobé v obilnejši meri ter k veči in veči popolnosti se povzdignejo.

2. Kako važna in potrebna da je pridigarska služba, spoznamo iz namena kerščanskega govorništva. Boga naj poveličuje in ljudi naj izveličuje cerk. govornik. Človek se pa izveličati ne more brez spoznanja večne resnice in volje božje, brez vere, toraj je treba svete resnice mu razodevati, v njih ga podučevati. Tudi smemo terditi, da je treba ustmeno učiti, ustmeno evangelij oznanovati, ker za mnoge premnoge je to edino mogoče podučevanje. Kako jasno in prepričalno sv. apostelj Pavel govorí o potrebi ustmenega oznanovanja božje besede v listu do Rimljanov (10, 13. 14. 17): „Zakaj kedor koli kliče v imé Gospodovo, bo izveličan. Kako bodo tedaj vanj klicali, v katerega niso verovali? Ali kako bodo vanj vérovali, od katerega niso slišali? Kako pa bodo slišali brez oznanovalca? . . . Vera tedaj je iz poslušanja, poslušanje pa po Kristusovi besedi.“

Da pa večna resnica plodovito vpliva na serce človekovo in voljo njegovo, mora živo vtisnjena ostati duhu njegovemu in spominu, ker le to, kar on jasno spozná in živo veruje, zamore mu voljo nagniti do dejanja. Treba je tedaj pogostnega ter vednega oznanovanja verskih resnic; kar kedo večkrat ne sliši, kar se mu zopet in zopet ne pové, ono pri znani pozabljivosti človekovi, in premnogih zemeljskih skerbéh in opravilih, pa razmišljenostih duha v spominu njegovem temní, zginja in zgine, ter tudi na serce in voljo vplivati več ne more. Sv. pismo primerja besedo božjo semenu. Seme pa je začetek vsacega sadú, brez njega ni žetve; tako tudi duhovne žetve ni brez semena božje besede, ki se seje po verskih govorih, po pridigah. In kakor bi njiva kmalo rodila le plevel in osat, da bi se osejala le enkrat in ne pogostokrat, leto za letom, tako bi bilo v kerščanski občini v duhovnem oziru, ko bi se jej stalno in pogosto ne oznanovala beseda božja.

3. Ker ima cerkveno govorništvo, pridigarska služba, toliko znamenito in važno nalogo 1) in je tako zeló potrebno, je razumljivo, da je sv. cerkev skoz vsa stoletja svojim duhovnim pastirjem vestno spolnovanje pridigarskih dolžnosti ostro zaukazovala. Slišali smo (gl. § 26.), kako pridno so aposteljni ravnali po povelji Jezusovem, ter po vseh deželah oznanovali besedo božjo; v kako sveto dolžnost da si je štel sv. Pavel pridigarsko opravilo, in kako živo ga je priporočal svojemu učencu. In silno potrebo oznanovanja božje besede ali pridigovanja spoznavši, je sv. cerkev večkrat na cerkvenih zborih povdarjala to dolžnost duhovnih pastirjev. Tako n. pr. zaukazuje Tridentinski cerkveni zbor: „Archipresbyteri, plebani, et quicunque parochiales vel alias curam animarum habentes ecclesias obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pascant salutaribus verbis.“ 2)

---

1) O važnosti in pomenu pridigarske službe lepo govorí Kolinski provincijalni cerkv. zbor (l. 1860) tako-le: „Gravissimum sane et plane eximium sacri oratoris est munus. Originem enim si attendis, Prophetarum, Apostolorum ipsiusque Christi premit vestigia: si finem, Dei omnipotentis gloriam et animarum provehit salutem; si res, quas enuntiat, divina pandit mysteria; si illos, ad quos loquitur, animae immortales et Christi sanguine redemptae vocem ejus auscultantur: si adversarios, contra quos nitendum est, portae inferi validissimas objiciunt acies; si auxilia, quibus juvatur, ecclesia opem divinam implorat, spiritus sancti gratia, Christus ipse ei praesto est; si denique laborum praemium — „fulgebunt, qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates.“

2) Sess. V. de ref. c. 2. — Na neko stavljeno vprašanje pa je S. C. Concilii dné 1. aprila 1876 odgovorila: „Tenentur parochi diebus dominicis et festivis de

Službo pridigarsko vestno opravljati, besedo božjo oznanovati je toraj nekaterim ostra dolžnost pravice. Ti so pred vsem škofje kot pervi duhovni pastirje svoji škofiji; potem župniki in vsi drugi, ki službujejo v duhovnem pastirstvu. [1] — Duhovnikov, ki ne oskerbujejo pastirstva, res k pridigovanju ne veže dolžnost pravice, ali kerščanska ljubezen jih priganja, da z dovoljenjem škofovim duhovnim pastirjem pomagajo tudi z oznanovanjem božje besede, ter naj ne pozabijo, da je tudi njim bilo rečeno pri sv. posvečevanji: „Sacerdotem oportet praedicare.“

§ 28.

Pomočki cerkvenemu govorniku.

„Kogar raje poslušajo, njemu tudi raje verjamejo“, pravi vže Kvintilijan. Treba je toraj pridigarju rabiti vse pomočke, da ga bodo radi in s pridom poslušali verniki. Podlaga, serce vseh pripomočkov, je gorečnost, vnema za pridigarski poklic. Brez te so vsi vnanji pomočki brez podpore in brez moči. Naj bi bil govornik od Boga tudi obilnih naturnih pridigarskih darov prejel, on utegne sicer sloveti po svoji zgovornosti, ali koristil bo malo, če ni navdušen za svojo sveto službo. Pred vsem naj se torej skuša pridigar vneti za svoje opravilo; živo naj si stavi pred oči, da dela za božje kraljestvo, Bogu v slavo, ljudem v časni in večni blagor. Naj pomisli: ko bi z vsemi svojimi govori tudi le eno dušo rešil, za nebesa jo pridobil, bi njegovo prizadevanje vže tedaj prineslo neprecenljiv sad. Smé pa pričakovati še veliko več. Ako vestno opravlja svojo službo, jih bo mnogo obvaroval greha, jih veliko poterdil v dobrem, k veči popolnosti jih pripeljal, jim nebesa odperl. Koliki sad!

Govornik pa naj vnema le sveti ogenj v svojem sercu, oni ogenj, ki gorí za božjo čast in izveličanje duš, ne praznega plamena častilakomnosti, človeške hvale, ali celó umazane dobičkarije. Gola častilakomnost mladih pridigarjev — pa prazna slama, hitro pogorí in zapustí kupček pepela! Ne trudi se vsem ljudem dopasti, da sebe in drugih ne pripraviš ob sad besede božje. „Ako bi ljudem dopadel, bi služabnik božji ne bil“, pravi sv. Pavel. — Prizadeva naj

---

praecepto populo sermonem habere juxta Concilii Tridentini praescriptionem, attamen erit prudentiae Episcopi, dispensare ab hac ordinatione in aliquibus solemnioribus diebus.“

[1] Oprostiti te dolžnosti jih zamore le, če ob enem kliče druga in še imenitnejša dolžnost, ali bolezen, legitima consuetudo . . .

si govornik za pravo ljubezen božjo in bližnjo, pa za pobožnost serca, in da bo brezmadežno njegovo življenje; ker prazno bi bilo govorjenje pridigarjevo, kateremu bi poslušalci očitati zamogli, da drugače živí ko učí.[1] Podoben bi bil zvonu, ki druge v cerkev kliče, a sam zunaj ostane.

Med vnanje pomočke cerkvenega govornika pa štejemo:

1. Vsestransko izobraženje, zlasti izurjenost v bogoslovskih vedah. Jezik, v katerem govorí, mora pridigarju biti celoma v oblasti, da ročno in brez zopernega iskanja svojim mislim in čustvom dá pravi izraz. Dogmatika in morala ste mu zanesljiva tla; filozofija, zlasti logika, učite ga pravilno misliti in sklepati, resnično od neresničnega, bistveno razločevati od nebistvenega. Kaj dobro služi cerkvenemu govorniku tudi znanje prirodoznansko, katero ga učí, oznanovati božjo vsemogočnost in modrost, ki se razodeva v vidnem stvarjenji, in nebeške resnice pojasnovati s primernimi prilikami.

2. Pridno branje sv. pisma in izverstnih izgledov govorniškega dela, iz katerih zamoremo nabrati cvetja krasnih besed, čverstih izrekov, pripodob in visocih misel. Sosebno sv. pismo nove zaveze nam prelepo kaže, kako je Jezus Kristus, in kako so aposteljni njegovi po različnosti poslušovalcev odbirali najpripravnejših naukov, in kako so jim najviše resnice tako prosto, umljivo in ganljivo stavili pred oči. — Velike koristi je pridigarju, marljivo prebirati homilije in druge govore cerkvenih očetov. Krasno razlagajo nauke sv. vere, ne le z veliko učenostjo in zgovornostjo, ampak tudi z neko posebno serčno gorkoto! Góvori sv. Krizostoma, sv. Bernarda, Bazilija vélikega i. dr. naj nam bodo izgled prave cerkvene zgovornosti.

In ko beremo izdelke dobrih govornikov, ne gré, da bi ostali pri samem branji, ali da bi koj vse sprejeli, posnemali. Treba je prečitani ptuji govor tudi premišljevati, vso notranjo osnovo pregledati, razlaganje, dokazovanje, sklepanje bolj natanko si ogledati. . . Tako zamoremo zerno od plev ločiti, dobro posnemati, slabo zavreči. Nobeno delo ni tako doveršeno, da bi pomanjkljivosti ne imelo. Kar si ptujega govornik prilasti, mora v svojem duhu prekuhati, po svoje je treba vravnati razno gradivo, da se vzdigne zala stavba cerkvenega govora, na katerem se več ne pozna ptuje blago.

---

[1] Sv. Jeronim (Ep. 2. ad Nepot.) svari pridigarja: „Non confundant opera tua sermonem tuum, ne, cum in ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat, cur ergo haec, quae dicis, ipse non facis? — Prelepo o tem govorí tudi znana „Instr. past. Eystettendis“: Ut . . . sacerdos cum fructu ad populum dicat, necesse est, ut vitae sit integerrimae et inculpatae, ac non tantum verbo, sed etiam exemplo homines ad frugem reducat: frustra enim persuadere aliis adnitimur, quod ipsi refugimus. Certe Christus, Joannes Bapt., Apostoli, Joannes Chrys., Franciscus Sal., aliique viri Apostolici prius vita, dein verbo docuerunt populum.“

Ako najdemo govornika, ki se posebno prilega naši lastniji, našemu duhu, govornika izverstnega, skušajmo ga pregledati do jedra in ga dospeti. Če verlih sprednikov ne dosežemo, skušajmo jim vsaj blizo priti. Izmed domačih govornikov, ki so več ali manj svojih govorov izročili tisku, gré do sedaj gotovo pervo mesto Slomšeku. Dobrega, deloma izverstnega govorniškega blaga so nam podali tudi Škerbinec, Pekec, Kafolj, Volc, Pogačar, Kosar i. dr.

3. Poslušanje dobrih pridigarjev. Ne bodi nikomur predaleč slišati slovečega govornika, in ne zamudi poslušati ga, kolikorkrat ti je mogoče: živi izgledi več pripomorejo kot branje. Da nam bo koristno poslušanje, opazujmo, kako si spretni govornik odbira tvarine po potrebi poslušalcev, kako jim pojme poljudno razlaga, kakih .prilik, izgledov, popisov se poslužuje, s kakimi nagibi njih voljo spodbuja, kako dokaze zverstuje, kako na serce vpliva — glejmo tudi na deklamacijo in ponašo njegovo itd.

Celó poslušanje slabih govornikov utegne biti v veliko korist. Ptuje napake in pomote nam kažejo, česar se je nam ogibati. A varovati se je prederznega presojevanja in zametavanja, ker nam je pomisliti, da je ložej poslušalcu kritikovati, kot govorniku napake se varovati.

4. Tudi podučenje in opomin od strani učenih in skušenih govornikov naj bo mlademu pridigarju ljubo. Naj da svoje govorniške izdelke v presojo modrim možém; ne zato, da bi ga hvalili, temuč da bi pogreške mu popravili, na napake ga opozorili. Ne verjemi vsaki pohvali od strani ljudstva; a graje modrega se tudi ne ustraši. Dober sovet hvaležno sprejet govorniku slavo prinese.

5. Napravi si zapisnik, v katerega pridni bučelici podoben iz raznih cvetlic sladkega medu skupaj nôsi. Kar pripravnega, dobrega, lepega najdeš, naj si bodo pridižni predmeti, izgledi, dokazi, prilike . . . vse si zapiši za prihodnjo rabo. Karkoli bereš, če tudi le časopise, vedno naj ti je zapisnik blizo. Ako rabnega najdeš po lastnih knjigah, zaznamovaj si stvar in knjigo pa stran, pri ptujih bukvah napravi si obširnejše izpiske. Koliko izverstne tvarine se v teku let po tem potu tako rekoč igraje nakopiči!

6. Vaja, brez katere še nikoli nihče ni postal mojster v kateri reči koli. Ona naj obsega pismeno izdelovanje duhovnih govorov,

pa deklamovanje lastnih izdelkov. A izdeluje naj mladi pridigar svoje govore še le tedaj pismeno, ko se je seznanil s homiletičnimi nauki, in vodíli o izdelovanji cerkvenih govorov. Deklamovanje izdelanih govorov uri spomin; in je zlasti koristno, ako se godi vpričo skušenega prijatelja, ki prijazno opozoruje na storjene napake.

7. Treba je tudi pridigarju spoznanja samega sebe, če hoče delovati vspešno. Svojo lastnijo, posebnosti svoje in pomanjkljivosti je treba spoznati, in na-nje se ozirati. Tudi poslušalce mora poznati, da bo vedel odbirati naukov po njih umskem in nravnem stanu.

8. Da govorjenje in trud pridigarju ne bo prazen, mu je čez vse treba nebeške rose, pomoči od zgoraj, katere si mora izprositi s pobožno molitvijo. Pri najučenejših pridigarjih je mnogokrat silno malo sadu, ako molitev opuščajo, in se bolj zanašajo na moč svoje besede. Naj še tako učeno, lepo, in po vseh pravilih govorništva oznanuje resnico, se vendar mnogokrat serc prav nič ne prime; — nasproti pa, pravi sv. Vincencij Pavlj., kedar je pridigarju pomočnica pobožna molitev, tedaj bo ganil serca, in duše poslušalcev pridobil stvarniku. Zato opominja cerkvene govornike provincijalna sinoda Pražka (l. 1860): „Divinum haud intermittant invocare veritatis doctorem et paraclitum, qui solus claves habet, aperitque, quando vult, et potens est, ut verbis suis insinuet fidelibus et corda penetret auditorum.“ — Cerkveni govornik naj nikoli ne zastavi peresa brez pobožnega vzdihljeja, ko se nameni izdelovati govor; pa tudi na leco naj ne stopi, da bi prej v goreči molitvi ne bil prosil pomoči od zgoraj!

§ 29.

Kaj je homiletika; nje razdelitev.

Ko cerkev duhovnim pastirjem sveto dolžnost naklada, pridigovati, javno oznanovati besedo božjo, ona zahteva s tem tudi dostojnega in vrednega oskerbovanja pridigarske službe. Kedor se ne pripravlja na cerkvene govore, kedor sploh le govori, prazne besede dela, on se ne pregreší dosti manj, kakor tisti, ki opušča pridigovanje. Govorjenje brez priprave, prazno besedovanje, ostane brez sadu, in tako se vernikom celó pristudi poslušanje cerkvenih govorov. Tudi takemu govorniku bi smeli reči: „Maledictus, qui facit opus Dei fraudulenter.“ [1]) Sv. Pavel opominja Timoteja (II. 2. 15—16):

---

[1]) Jer. 48. 10.

„Skerbno si prizadevaj, skazati se Bogu doskušenega delavca . . . kateri prav oznanuje besedo resnice . . . praznega govorjenja se pa ogibaj.“ In če je lastni duhovni pastir po važnih rečéh zaderževan, oznanovati besedo božjo, zahteva sv. cerkev [1]) čverstega, pripravnega pridigarja namestnika.

Iz tega spoznamo, da je cerkvenemu govorniku treba poduka; ta poduk pa za pridigarje ali znanstveni navod, kako oskerbovati pridigarsko službo, imenujemo homiletiko [2]) (theologia homiletica). Homilija, to je, cerkveni govor ali duhovni ogovor v širjem smislu, je namreč ono sredstvo, ki služi pridigarju v dosego njegovega namena; in homiletika kot znanost namerava, duhovnemu pastirju kazati, kakó in po katerih pravilih mu je izdelovati in prednašati cerkvene govore, da bo z njimi dosegel pridigarski namen: Boga poveličevati in ljudi k izveličanju voditi.

Homiletiko navadno razdelijo v dvojno poglavje. Pervi del, katerega imenujemo splošnja homiletika, obravnava najprej notranjo napravo cerkvenih govorov, t. j. kako z versko resnico, ki je predmet duhovnega govora, podučevati, prepričevati, in serce mečiti pa voljo nagibati. Nadalje generelni del homiletike govorí o vnanji napravi cerkvenih govorov, t. j. o govorniškem jeziku, o pisavi, deklamaciji, ponaši . . .; in slednjič o pripravljanji pridigarjevem.

Drugo poglavje, ali specijelna homiletika uči izdelavo in napravo posameznih ter različnih verskih govorov. Imamo toraj to-le glavno razdelitev:

I. poglavje. Splošnja homiletika:
1. člen: O notranji napravi cerkvenih govorov.
2. člen: O vnanji napravi cerkvenih govorov.
3. člen: O pridigarjevem pripravljanji.

II. poglavje. Posebna homiletika: Posamezne verste cerkvenih govorov.

§ 30.

Zgodovina in slovstvo cerkvenega govorništva.

Ustanovnik kerščanskega govorništva in vsem nedosegljivi izgled je Jezus Kristus. Najviše resnice in prekrasne svoje nebeške nauke podajal je v besedi tako prosti, jasni, razumljivi, pa vendar toliko plemeniti in ognjeni, da je vse stermelo nad močjo njegovega govora. Poniževal se je do misli, čutov in potreb onih, katerim je bil namenjen govor; navezoval je nauke na reči, ki so zanimale poslušalce; iz njih življenja zajemal je tudi prekrasna svoja pojasnila, prilike, podobe. . .

---

[1]) Conc. Trid.

[2]) Imé to je od ὁμιλία, razgovor, nagovor v skupščini.

Nebeškemu učitelju nasledniki bili so aposteljni in učenci njegovi. Več njih govorov ohranilo nam je sv. pismo, n. pr. govor aposteljna Petra binkoštni praznik v Jeruzalemu, [1] krasni govor sv. Štefana pred vélikim zborom. [2] Zares mojsterski so govori sv. Pavla v Atenah in Efezu pred namestnikom Feliksom in kraljem Agripom. Iz teh izgledov spoznamo, kakó so večno resnico oznanovali aposteljni in učenci Gospodovi. A nje je vodil ter navdihoval sv. Duh, in Bog je mnogokrat njih besedo poterjeval s čudeži, toraj govorov Jezusovih in aposteljnov ne smemo presojevati po zakonih homiletičnih. Zgodovina keršćanskega govorništva začne se tedaj še-le z onimi, ki so aposteljnom bili nasledniki.

V pervem in drugem stoletji po Kristusu se vé da ni še bilo cerkvenih govorov take oblike, kakoršna je dandanes, a toliko je gotovo, da so vže takrat pri božji službi brali lektorji in dijakoni oddelke iz svetih spisov nove in stare zaveze, katere so potem škofje in mašniki pričujočim prav prosto in poljudno razlagali, brez vsake govorniške umetnije, ter pridevali še razna podučevanja, spodbujevanja in tolažila. Tako so nastale homilije. — S tretjim stoletjem še-le se je začelo redno razlaganje sv. pisma pri javnih bogoslužnih skupščinah, in od takrat naprej najdemo v cerkvenih govorih vže več umetnije in učenosti. To je izhajalo deloma od tod, ker so po mnogih sovražnih napadih bili prisiljeni cerkveni govorniki, braniti sv. vero tudi zoper učene napadnike, in ta vaja jih je urila. Pristopali so pa takrat k sv. veri Jezusovi tudi marsikateri paganski modrijanje, dobro izurjeni v svetnem govorništvu, kateri so toraj po svoji spretnosti jako povzdignili cerkveno govorništvo. Četerto in peto keršćansko stoletje sploh imenujemo zlato dôbo pridigarstva. [3]

---

[1] Dj. apost. 2. 14—40.

[2] Dj. apost. 7. 2—53.

[3] Najimenitniši cerkveni govorniki te dôbe, od katerih je po več ali manj homilij še ohranjenih, so:

1. V vzhodni cerkvi: Origen, Atanazij, Bazilij Véliki, Gregor iz Nise, Janez Krizost., Efrem Sirski, Ciril Jeruzalemski in Aleksandrijski. Makarij Vél. i. dr.

2. V zahodni cerkvi: Tertulijan, Ciprijan, Laktancij, Ambrož, Jeronim, Avguštin, Peter Krizolog, Leon I. Vel., Gregor Véliki. . .

Z Gregorijem Vél. (umerl l. 604) začne se čas velicih ljudskih spreobračanj k Jezusovi cerkvi. Med germanskimi ljudstvi so se trudili izmed mnogih drugih Kolumban, Kilijan, Rupert, Bonifacij, Ansgar . . .; nam Slovanom sta aposteljna in duhovna očeta postala Solunska brata Ciril in Metodij. Cerkveno govorništvo se je tisti čas vadilo in trudilo zlasti pri spreobračanji narodov, in je tudi visoko stopinjo doseglo. Nasproti pa je navadno govorništvo po cerkvah takrat jelo bolj in bolj pešati, ter je bilo večidel v tem, da so govorili vernim homilije prejšnjih cerkvenih očakov. Napravili so zato takrat posebne zbirke starih homilij, in imenovali so take nabirke homilijarije ali tudi postile.[1] Pervi homilijarij je na povelje cesarja Karola Vél. sestavil Pavel Warnefried, a pregledal in popravil, po nedeljah in praznikih cerkvenega leta razverstil ter izdal je to zbirko homilij sloveči Alkuin (umerl l. 804). Zaukazano je bilo duhovnim pastirjem, da si imajo preskerbeti v lastno porabo tacih homilijarijev, kakoršnih je pozneje izšlo še več. Tako se je v tisti dôbi ohranil vsaj čisti vir apostoljskega duha.

Nova dôba cerkvenemu govorništvu je nastopila s sv. Bernardom, mojstrom cerkvenih govornikov tistega časa, (umerl l. 1153) in stéza se nekako do srede 14. stoletja. V trinajstem stoletji vstanovila sta sv. Frančišek Asiski in sv. Dominik nove redove frančiškancev in dominikancev, ki so po sv. Bernardu k novemu življenju prebujeno pridigarstvo pri svojem apostoljskem delovanji na dalje razvijali. To dôbo cerkvenega govorništva smemo imenovati šolsko dôbo, kajti školastična metóda, takrat pri obravnavanji raznih znanosti navadna, je vplivati jela tudi na homiletiko, ter je cerkvenemu govoru dala neko stalno, natanko določeno podobo ali obliko. Dandanes navadna naprava pridige, nje razdelitev v vpeljavo, izpeljavo in sklep; glavni stavek, deli in poddeli itd. so iz dôbe školastikov.[2])

Od druge polovice 14. stoletja pa do Tridentinskega cerkvenega zbora bili so jako neugodni in žalostni časi za prídigarstvo. Jelo je propadati. Tega so bili krivi po nekoliko poznejši školastiki s svojo suhoparno zvitostjo in brezvspešnim vertenjem, katero so prenašali celó v cerkev. — Tudi so začeli takrat čez vso mero na dan vleči stare klasike ter njih izdelke toliko povzdigovati, da so zraven sv. pisma in cerkvenih očakov celó paganske Gerke in Rimce na leco vlačili. — Ko pa se začne čas tako zvane reformacije, slišati je bilo iz ust govornikov večinoma le pričkanje in rovarstvo, kar je bil zopet hud vdarec cerkvenemu govorništvu.

---

[1]) Od besedí: post illa. scil. verba Evangelii.

[2]) Imenitnejši govorniki onega časa so: sv. Bernard, sv. Robert, sv. Dominik (umerl 1221), sv. Frančišek Asis. (umerl 1226), sv. Antonij (umerl 1231), sv. Tomaž Akv.. (umerl 1274), sv. Bonaventura (umerl 1274) i. dr.

Sv. Tridentinski zbor skušal je tudi pridigarstvo vzbuditi k novemu življenju, ter je v ta namen dal raznih koristnih ukazov. Po prizadevanji mnogih škofov, zlasti sv. Karola Borom., jel se je, a le počasi, kazati sad na polji cerkvenega govorništva: najprej po Italiji, Španiji, potem na Francoskem; slednjič tudi po Nemškem. — Proti koncu 17. stoletja nastopili so na Francoskem sloveči govorniki, kateri so sveto navdušenost pervih stoletij združevali z globoko modrostjo, šolsko doveršenostjo in krasoto v besedi. Postali so izgledni govorniki vsem drugim deželam. H koncu 18. stoletja jelo se je bolj povzdigovati cerkveno govorništvo tudi po drugih deželah, in v novejših časih lepo napreduje. [1])

---

[1]) Najimenitnejši govorniki zadnje dôbe cerkvenega govorništva so izmed svetnikov: Frančišek Ksav., Karol Borom., Frančišek Borg., Frančišek Salez., Vincencij Pavlj., Peter Kanizij, Leonard od Porto Mavr., Alfonz Ligv. . .; drugi znameniti pridigarji tega časa so: na Laškem: Pavel Segneri S. J., Cassini, Bordoni, Benini, Pellegrini, Pinamonti, Cesari, Fineti. . . . Izmed Španjolov in Portugalcev: Strada S. J., Janez Avil., Ludovik Granad., Alfonz Rodriguec, Vieira S. J. . . . na Francoskem: P. Lejeune, Bossuet, Bourdaloue, Fenelon, Massilon, Cheminais, Brydajne, Lacordaire. . . . Med Nemci: Abraham a Sancta Clara, Hunolt, Neumayr, Schneider, Graser, Gretsch, Sailer, Königsdorfer, Jais, Veith, Hirscher, Diepenbrock, Förster, Ehrler, Zollner i. dr.:

Izmed slovenskih natisnjenih pridig imenujemo:

Janez Kerstnik, kapucin, izdal od l. 1691—1707. 5 zvezkov slovenskih pridig pod imenom: Sacrum Promptuarium; 1 zvezek izšel v Benetkah, ostali v Ljubljani. — P. Rogerij, kapucin, izdal 1731—1743 v 2 zvezkih pridige o svetnikih. — P. Jern. Basar S. J. pridigar v Ljubljani, izdal 1734 zvezek nedeljskih pridig. — Fr. Gorjup izdal v Ljubljani 1770 kratke homilije za vse nedelje in praznike cerkvenega leta. — Janez Čupik na Dunaji 1785 nedeljske pridige. — Jurij Japel, 2 zvezka nedeljskih pridig v Ljubljani 1794. — P. Paškal Škerbinc, 2 zvezka nedeljskih pridig l. 1814. — Gašpar Švab, l. 1835 v Ljubljani 2 zvezka. — Ant. Krempelj, 2 zvezka nedelj. in prazn. pridig izdal v Gradcu l. 1839. — Anton Pekec: Terpljenje Kristusovo (postne pridige). Razlaganje dopoldanske službe božje ali keršč. nauki od sv. maše in pridig, v Ljubljani 1834. — J. Volc, pridige ob posebnih priložnostih, v Ljubljani 1848. — Blaž Potočnik, male homilije v slov. cerkvenem časopisu in „Zgod. Danici“ l. 1848—1850. — Andr. Albreht, kerščanski nauki l. 1850. — Mat. Vertovc, shodni ogovori, v Ljubljani 1850. — Ant. Slomšek: Mnemosynon Slavicum. Glanforti 1840. — Hrana evang. naukov, v Celovcu. 1845. — Apostoljska hrana, v Celovcu 1849. — Misijonski govori, Drobt. 1865—1866. — Nebeško veselje v 8

I. Poglavje.

Splošnja homiletika.

O pridižnem predmetu.

§ 31.

Kaj naj oznanuje pridigar.

Cerkveni govornik ima namen, poslušalce voditi k izveličanju. Sv. pismo pa pravi, [1]) da nobeno drugo imé pod nebom ni dano ljudem. v katerem bi se zamogli izveličati, kakor imé Gospoda našega Jezusa Kristusa. Tedaj je pridigarju oznanovati Imé, ali nauk Jezusa Kristusa križanega. A vsega iz sv. vere Gospodove ne more vsak razumeti, in mu tudi ni vse vsaki čas enako potrebno, toraj mora znati cerkveni govornik izbirati iz dragocenega zaklada večnih resnic, po okoliščinah tisto jemati, kar je ravno njegovim poslušalcem potrebno in koristno.

Da bo tedaj govorjenje pridigarjevo vspešno, gledati mu je: na lastnijo naukov in na lastnijo učencev.

I. Gledé pridižne resnice ali nauka samega smé predmet cerkvenemu govoru biti le sv. razodenje, beseda božja, katero naj-

---

pridigah. Drobt. 1863 i. dr. . . . — Simon Wilfan, Lavretanske pridige 1. 1863. — P. Mansuet Šmajdek, shodni ogovori l. 1854. — Dr. Jan. Zlat. Pogačar: Pridige, v Ljubljani 1864. — Fil. Jak. Kafol: Domači ogovori po nedeljskih evangelijih. v Celovcu 1853. Dom. ogovori po prazniških evangelijih, v Ljubljani 1856. — Pogovori za ljudske misijone. v Gorici 1861. — Cerkveni govornik v Ljubljani 1855. — Slov. Prijatelj v Celovcu od l. 1853 do 1883.

Navod k cerkvenemu govorništvu so spisali med drugimi: Ludovik Granad: Rhetorica ecclesiastica. — Karol Borom.: Instructiones pastorum. — Fenelon: Dialoge über die Beredsamkeit. — P. Rud. Graser: Lehrart zu predigen. — Sailer: Kurzgefasste Erinnerungen an junge Prediger. — Brand: Handbuch der geistlichen Beredsamkeit. — Fluck: Katholische Homiletik. — Seb. Brunner: Stimmen an kathol. Prediger. — Schleiniger: Grundzüge der Beredsamkeit; Bildung des jungen Predigers; Das kirchliche Predigtamt. — F. Dupanloup: Unterhaltungen. über die populäre Predigtweise. — Rigler: Praecepta Pastoralis Didacticae. . . . — Slomšek Ant.: Vaje cerkvene zgovornosti. Drobt. 1862.

[1]) Dj. apost. 4. 12.

demo v sv. pismu, v ustnem izročilu sv. cerkve, in kakor jo obsegajo poterjena verska spoznanja in Catechismus rom.

Ker je pridigar namestnik božji, in govorí v imenu Onega, ki je večna resnica, mora tudi on le resnico učiti, čisto resnico oznanovati. Nič izmišljenega, nič negotovega; ne da bi kot versko resnico terdil, kar je le pobožna misel ali mnenje posameznih učenih. Resnični naj bodo tudi prídigarjevi dokazi, izgledi, sklepanja. . .

Vendar le verska resnica se ima oznanovati. Zgolj posvetne reči, svetovne znanosti, smejo priti na leco le v toliki meri, kolikor oznanovalcu večnih resnic služijo v pojasnjenje, v dokaz, poterjenje. [1])

Pridigar pa naj ne učí le nekaterih večnih resnic, ampak vse svete razodete resnice naj uči. [2]) Kristus velí aposteljnom: „Učite jih spolnovati vse, karkoli sem vam zapovedal.“ (Mat. 28. 20.) Vse kar je razodetega, je v naše izveličanje razodeto. Ne bilo bi prav, oznanovati le nekatere resnice, ker se govorniku bolj prilegajo, ampak z ozirom na potrebe poslušalcev mora zajemati iz vsega zaklada božjega razodenja. Predmet govoru naj bodo toraj zlasti verske resnice, dogme. Brez temeljitega poduka v veri nastane premnogo dvomov, omahovanje, nedoločnosti v verovanji, vnemarnost in slednjič nevera. Tudi še le verske resnice dajó dejanjskim pravo podlago in jasnost.

Obravnavati mora cerkveni govornik tudi moralne ali dejanjske resnice, da verniki spoznajo, kaj jim je storiti, kako živeti, katere dolžnosti spolnovati, da se večno izveličajo.

Tudi zgodbe svetopisemske so deloma potreben, deloma koristen predmet pridigarju. Nekatere so v ozki zvezi z verskimi resnicami in z bogoslužjem. In koliko krasnih izgledov, koliko prepričevalnih dokazov podaja sv. zgodba kerščanskemu učeniku; kako poživí ves njegov poduk! Zlasti zgodba Jezusovega življenja in terpljenja mu daje krasnih tvarin. Vseh zgodb sv. pisma zverstoma obravnavati v cerkvenih govorih pa ne kaže.

---

[1]) Mnogokrat sedanji čas kliče pridigarju: politika ne gré v cerkev. Gotovo da ne! Politika sama na sebi, zavolj nje same ne gré na leco. A mnogokrat sv. cerkvi in veri sovražne stranke s tem izrekom skušajo le to doseči, da bi duhovni pastir ostal mutast pes, ki ne laja, ko se čedi bliža volk. Toda pastir mora biti zvest čuvaj svoji čedi, povzdigniti mora svoj glas, kjer ovčicam nevarnost pretí! Osebnosti, imena ne smejo na leco, ali kjer bi sv. cerkvi, ali tudi posamezni čedi po sovražnem rogoviljenji žugala nevarnost, moral bi duhovni pastir svojo dolžnost brezstrašno storiti ter podučiti verne, pa pazne jih storiti.

[3]) Da nekaterih ne ponavlja brez potrebe, in drugih ne izpušča, naj si zapisuje predmete govor za govorom.

Slednjič tudi sv. bogočastje spada v govorniško tvarino. Saj je marsikaj v liturgiji verska resnica, drugo lepo pojasnuje sv. resnice. In kako globokega pomena je vse! Ako duhovni pastir hoče, da se verniki pridoma vdeležujejo sv. maše, sv. zakramentov pa blagoslovil in bogočastja sploh, mora jih kot pridigar vpeljati v globoki pomen teh svetih rečí.

Vse te resnice, ali vmes tudi splošnje misli pobožnih, naj se obravnavajo tako, da se lepo pokaže njih zveza, kako ena iz druge izhaja, kako imajo vse isti izvir: razodenje božje. Naj kaže tudi govornik, kako koristne ali potrebne da so oznanovane resnice, kako ga storé časno in večno srečnega, kedor po njih vravna svoje življenje!

II. Pri volitvi pridižnega predmeta je govorniku tudi gledati na poslušalce, deloma celó na lastno osebo. Če tudi pridigar ne smé nobene razodete resnice celoma prezreti, mora vendar iz bogatega zaklada božjih resnic vselej ravno tisto jemati, kar je ob tistem času, na tistem kraji, pred tistimi poslušalci najkoristneje in najpotrebneje. Tudi sv. cerkev velí duhovnim pastirjem pri podučevanji gledati na sé in na poslušalce. „Parochi plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis“ — pravi Tridentinski zbor (Sess. V. c. 2).

Ko se pridigar vpraša: o čem naj govorim? mu je toraj ozir jemati tudi na svojo starost, na službo, na lastne dušne vzmožnosti in telesne moči; celó na čas, koliko mu je odmenjenega za govor. Ne podalo bi se, ako bi mladi duhovni pomočnik govoriti hotel n. pr. o dolžnostih zakonskih mož, o izreji otrok. . . Vse bolj resno smé govoriti domači pastir, ko ptuj pridigar. Tudi naj se nihče ne loti važnih in težavnih tvarin, n. pr. zavračati znane verske vgovore, ako nima o stvari temeljitega znanja; spominja naj se besedí sv. pisma: „Altiora te ne quaesieris, et fortiora te ne scrutatus fueris.“ (Eccl. 3. 22.)

Sosebno pa imajo odločiti poslušalci, kedar pridigar išče predmeta svojemu govoru.

1. Ozirati se mora na njih doumljivost, razumnost, versko znanje, kaj in koliko morejo nositi; gledati na njih stan, starost — tudi na njih notranjo ali dušno lastnijo, na čud itd. Saj je tudi izgled vsem pridigarjem, Gospod Jezus, svojim poslušalcem in učencem le táko govoril, kar so zamogli umeti. „Še veliko vam imam povedati; toda zdaj ne morete nositi.“ [1]) Enako se je sv. Pavel oziral

---

[1]) Jan. 16. 12.

na vzmožnost svojih učencev. Korinčanom piše: „In jaz, bratje, vam nisem mogel govoriti kakor duhovnim, ampak kakor mesenim. Kakor otročičem v Kristusu sem vam dal mleka piti, ne jedí; niste bili še namreč za-njo, pa tudi še sedaj niste, ker ste meseni.“ [1])

2. A ne le na lastnijo poslušalcev, tudi na njih dušne potrebe je gledati pri izbiri pridižne resnice. Govoriti jim mora o tem, kar je ali vsacemu kristijanu sploh znati in vedeti potrebno k izveličanju, kakor so dogmata necessaria necessitate medii, in tudi one resnice, ki so potrebne necessitate praecepti, po kolikor so razumljive učencem; — ali kar je potrebno ravno njim, katerim govorí gledé pregreh, zmot med njimi razširjenih; ali zavolj njih posebnih dušnih potreb, nevarnosti, ali kar jim je treba na serce pokladati zarad posebnih okoliščin časa, kraja, stanú, zavolj posebnih dogodkov žalostnih ali veselih.

Med poslušalci ima govornik ozir moralnega stanja večidel jako različne ljudí: grešnike hujše in manjše; spokornike, pravične, bolj ali manj v duhovnem življenji vterjene. Kolikor se dá, naj se pridigar ozira na vse te v svojem govoru, in naj resnico tako obdeluje, da iz nje vsi pripravnih naukov dobé.

Akoravno je koristno, da si pridigar naredí nekak načert o tem, kar bo govoril, in v kateri versti bode obravnaval posamezne svete resnice, da polagoma vsaj imenitnejše vse na versto pridejo; naj vendar pogostoma govorí o pregrehah med poslušalci zeló razširjenih. Naj mu bo čednost, katero bi rad vterdil med svojimi poslušalci, greh, ki ga skuša izkoreniniti, večkrat glavni predmet govoru; pa tudi govoreč o drugih resnicah naj skuša zopet in zopet pozornost oberniti na dotično čednost ali greh. Kjer so v kakem okraji nekatere pregrehe zeló razširjene, je silno dober pomoček, zatreti jih, ako se vsi obližnji pridigarji zmenijo, o gotovem času govoriti zoper dotično zlo.

Naj duhovni pastir tudi nikar ne pozabi stanovskih pridig, katere verni zeló radi poslušajo, in ki prinašajo toliko več sadu, kolikor bolj so proste, razumljive, iz življenja vzete.

3. Pridigar, ko si pripravlja snovi za govor, naj vselej tudi gleda na to, kake volje (Stimmung) da so takrat poslušalci njegovi, in kaj da želé, kaj pričakujejo zavolj posebnih dogodkov, praznikov; — takrat cerkveni čas, praznik . . . kaže govorniku predmet. Prav naravno je, da praznik ali božja služba tistega dne odločuje tvarino,

---

[1]) I. Kor. 3. 1—2.

saj ste si božja služba in pridiga res v prav ozki zvezi notranji in vnanji. Pridiga pripravlja na vredno praznovanje in obhajanje praznikovih skrivnosti; praznik sam in njegova božja služba pa tudi vpliva na serca poslušalcev in jih stori take volje, da raje in z večim pridom poslušajo besedo božjo. Bila je pa tudi vnanja zveza vže od nekedaj med liturgijo in pridigo. Po prebranem listu ali evangeliju je sledílo razlaganje tega odlomka: to je začetek našim pridigam, ki jih še danes prištevamo pervemu glavnemu delu sv. maše. Ker ste božja služba pa pridiga v toliki zvezi, naj se vjemate tudi po vsebini. Maša praznikova, oficij, in še posebno list in evangelij dotičnega godu ali nedelje [1]) naj kolikor moč ter navadno podaja pridigarju gradiva, in naj mu odločuje predmet. Ako tako ravná, ne bo kmalo prezerl in izpustil kake važnejše resnice, ker božja služba vsega cerkvenega leta nam vse dogodke našega odrešenja, in vse skrivnosti božjega razodenja pripelje pred dušno oko. Da pa vsako leto vse imenitnejše resnice na versto pridejo, tega želí sv. cerkev. Dunajski provincijalni koncil n. pr. je ukazal: „Ita conciones suas disponant parochi, ut anni curriculum non absolvant, quin populum de praecipuis fidei mysteriis mandatisque divinis e suggestu instituerint.“

Prigodí se tudi v vsaki duhovniji časih kaj prav posebnega, kaj nenavadnega, ali veselega, n. pr. nova maša, nastop novega samostalnega duhovnega pastirja, pervo sv. obhajilo, posvečevanje nove cerkve . . .; ali žalostnega, n. pr. nagla nenavadna smert, požar, toča. . . . Ob tacih dogodkih naj pridigar odstopi od navadnega reda in določenega načerta, in naj take izredne dogodke vporablja svojim duhovnijanom v izveličanje. Brez volje božje ali dopuščenja njegovega se ničesar ne zgodí, in v takih nenavadnih dogodljajih se bolj ali manj očitno kaže volja Najvišega. Pridigar naj bo razlagavec te razodete volje božje in njenih namenov. Vselej smé pričakovati sadu svojega govorjenja pri tacih dogodkih, ki duhovnijane storé sprejemne, občutljivše, in jih časih močno izdramijo iz vnemarnosti in grešnega spanja.

---

[1]) Berila svetopisemska, ki se pri božji službi ponavljajo gotove dni leto za letom, imenujemo „períkope“. Sicer je bilo branje oddelkov sv. pisma stare in nove zaveze vže od začetka sv. cerkve dél božje službe, ali določeno še ni bilo, kaj naj se bere in koliko. Tudi se je po različnih krajih različno bralo. Prazniška svetopisemska branja so bila določena vže v 5. stoletju, nedeljske perikope še le pozneje. Ni moč za gotovo povedati, kedaj. Sedanji stalni red listnih in evangelijskih perikop za vse godove in nedelje cerkvenega leta je nastal še le s tem, da je po naredbi Tridentinskega cerkvenega zbora rimski misal po popravkih Pija V. (1570). Klemena VIII. (1604) in Urbana VIII. (1634) dobil današnjo obliko.

§ 32.

O čem naj ne govorí pridigar.

Pridigarju mora biti namen, s pomočjo oznanovane besede božje ljudi voditi k izveličanju. Ker je to njegov cilj, tedaj ne smé govoriti o rečéh, ki nikakor ne pospešujejo tega namena. Ne smé oznanovati tacega, kar ni beseda božja, kar z njo ni v zvezi, kar ne more voditi k izveličanju, ali kar bi celó škodovalo poslušalcu.

Govornik tedaj ne smé:

1. Kaj neresničnega, izmišljenega, ali tudi le domišljenega sporočati za pravo in resnično. Ne smé pačiti, po svoje spreminjati besedí in izrekov sv. pisma; ali razlagati jih drugače, kakor jih razlaga sv. cerkev. Izmišljenih dogodeb, nepreiskovanih in nepoterjenih prikazni in čudežev ne smé rabiti v dokaze. Človeških prerokeb in gotovih napovedovanj šib božjih naj se ogiblje; naj pri razlaganji božje volje ne pretira, vsacega prestopka postave božje ali cerkvene naj ne imenuje berž smertni greh. Varuje naj se preostrosti, kakor tudi premehkosti.

2. Tudi zgolj posvetne reči ne smejo biti predmet prídigi. Čenč, novic in pravljic, katere niso v nikaki potrebni zvezi z besedo božjo, naj se ogiblje, tudi burk in smešnjic. Obravnave o svetnih znanostih, n. pr. o zdravilstvu, kmetijstvu . . ., in če so same na sebi morda tudi jako koristne, ne smejo biti predmet cerkvenemu govoru. Nevredno oznanovalca besede božje je hvalisanje mogočnjakov in prilizovanje; enako lastna hvala. — Ne gré vedno grajati, upiti, grometi, ker le rahli dežek koristi, toča pa potolče, ukonča. Prepirov, ki jih morda pridigar ima s posameznimi ali tudi z vso duhovnijo, zagovarjanja samega sebe . . ., naj nikdar ne privleče na leco.

3. Govornik naj opušča tudi táko, kar je ali človeškemu razumu sploh pretežko in neumljivo, ali pa vsaj njegovim poslušateljem. Naj se ne spušča v proumovanja, v špekulativna premišljevanja verskih skrivnosti, n. pr. v razlaganje bistva presv. Trojice, skrivnostne pričujočnosti Jezusove v najsvetejšem zakramentu; naj ne govori o razmeri med božjo gnado in človekovo voljo itd. Graje bi zaslužil pridigar, ki bi se spustil v visoka, vernim neumljiva preiskovanja, le zató, da bi se jim kazal prav učenega.

4. Še bolj se je pridigarju varovati govorjenja, ki bi celó v škodo ali pohujšanje bilo poslušalcem. Tako bi bilo kaj nevarno in škodljivo, ko bi svojim poslušalcem pripovedoval o vgovorih zoper sv. vero, o verskih dvomih, o krivih naukih, njim popolnoma

neznanih, in če se tudi bati ni, da bi taki vgovori, dvomi, krivi nauki kedaj prišli do njihovih ušes. Nevarnost bi bila toliko veča, kolikor slabše bi odbíl in zavernil vgovore in dvome. Škodljivo je tudi vedno ropotanje in žuganje s peklom, kar verne dela obupne. Pogubljivo je pa tudi ono glajenje, ki nikoli ne izpregovori resnobne graje, — to vodi v prederznost. Škoduje pripovedovati spotikljive, slabe izglede viših duhovskih ali svetnih gosposk; preživo popisovati hudobna dejanja, silne pregrehe. Škodljivo je prerazločno, prenatanko razlaganje skrivnih pregréh, ali zvitih izgovorov grešnikovih itd.

I. ČLEN.

O notranji napravi verskih govorov.

§ 33.

Vvod.

Namen notranji napravi ali izdelavi verskih govorov je isti, katerega ima pridigar sploh: posvečevanje ljudi. V posvečevanje in izveličanje pa bo izdelani govor poslušalcu tedaj, ako se v njem božja resnica tako obdeluje, da se je vernik oklene, ter jo sprejme z vsemi svojimi dušnimi močmi: z razumom, sercem in voljo. To je, tako mora cerkveni govornik vernim predlagati sveto resnico ali voljo božjo, da jo spoznajo, nad njo dopadajenje imajo, in jo v življenji spolnovati hočejo. Isto pové sv. Avguštin,[1] rekoč, da naj pridigar tako govorí: „Ut veritas pateat — placeat — moveat“.

Cerkveni govornik mora toraj v izdelavi ali notranji napravi božjo resnico, katero obdeluje, pojasniti, da poslušalci spoznajo nje bistvo, nje pomen in kaj obsega. On mora tudi prepričati verne, ter resnico primerno vterditi, pa dokazati, da je stvar res táka in ne more drugače biti. Volja božja ali sv. resnica se mora pa tudi tako predložiti, da poslušalcem dopade, da veselje občutijo nad njo, da jo v serce sprejmó, in se jim vzbudé primerna čustva, kakor: sv. veselje, ljubezen, upanje, stud nad grehom itd. Pa tudi takó je treba izdelati in predstaviti božjo resnico, da se je poslušalci oklenejo z voljo, to je, da so pripravljeni, v dejanji, v življenji spolnovati, kar se jim priporoča.

---

[1] De doctrina christ. lib. 4. c. 12.

Pri notranji napravi ali izdelavi vernih govorov nam bo toraj govoriti:

A. O razsvetljevanji spoznavnosti, in sicer I. s pojasnovanjem, II. z dokazovanjem.

B. O pridobivanji serca z vzbujanjem primernih čustev.

C. O nagibanji volje.

Navadno skuša cerkveni govornik pri vsakem govoru doseči vse tri namene; smé pa tudi le posebno enega ali drugega pred očmi imeti, vendar naj mu zgolj vzbujanje čustev ne bo nikoli glavni namen govora, ampak le pomoček v dosego tretjega namena.

A.

Razsvetljevanje spoznavnosti.

I. S pojasnovanjem.

§ 34.

O pojasnovanji sploh.

Ako pridigar hoče poslušalce nagniti k stanovitnim sklepom, je najprej treba, da jih pripelje do spoznanja priporočane resnice. Káko resnico spoznati se pa pravi: znamenja in lastnosti njene vedeti ter ločiti jo od drugih. To spoznanje resnice mora biti jasno, to je, določno in natanko. Jasno pa resnico pojasnuje, kedor o nji toliko in taka znamenja in lastnosti pové, da je dotično resnico moč prav spoznati, in jo dobro od drugih razločiti.

Reči vernikom sploh jasnih in znanih govorniku ni treba pojasnovati, ker bi s tem le čas tratil, in morda še razžalil poslušalce. A nasproti naj pojasnuje vse, kar je neznanega poslušalcem, ali vsaj večini izmed njih; o čemur ali nimajo pojma ali le temen, napačen. Tako n. pr. naj vselej pojasnuje ptuje šege, starinoznanske in obredoslovne reči, brez katerih nekatere verste svetopisemske nerazumljive ostanejo. . . Pojasnujejo naj se one čez vse važne glavne resnice sv. vere, katerih spoznanje je prav potrebno za versko-nravno življenje, n. pr. trojedinstvo v Bogu, Kristus pravi Bog, o delavnosti sv. Duha, o namenu človekovem itd. Pojasnuje naj govornik nauke in resnice, o katerih so med ljudmi razširjene napačne misli, krivo mnenje; tudi take, katere najrajše napadajo in krivo razlagajo nasprotniki sv. cerkve, n. pr. nauk o postu, o odpustkih, o nezmotljivosti papeževi i. dr. Tudi rabijo bogoslovci marsikaj besedí, izrazov v drugačnem smislu, kakor ga imajo navadno med svetom, n. pr. milost, svet, meso, zatajevanje itd.; takih in enakih besedí pravi pomen je treba pojasniti poslušalcem.

Da bo pridigar gledé pojasnovanja zadel pravo mero, mora se ozirati na umski stan in na versko izobraženje svojih poslušalcev. Ozir verskega podučenja pa naj tako imenovanim omikancem današnjih dní nikakor preveč ne upa.

Da predstave, pojme in resnice govornik pojasnuje, služi mu v sredstvo razlaganje in poočitovanje, katerih vsako ima zopet po več soverst, kakor bomo videli v naslednjem.

§ 35.

Pojasnovanje z razlaganjem.

Razlaganje se godí ali neposrednje, naravnostno, z besednim ali stvarnim razlaganjem; pa tudi neupravno, nenaravnostno, z nasprotjem.

1. Besedno razlaganje je v tem, da stvar, katero hočemo pojasniti, naj si vže bode posamezna beseda, ali cel svetopisemski stavek, povemo z drugimi poslušalcem znanimi in jasnimi besedami, ki pa morajo biti enacega pomena. Besede razlagovalne morajo tedaj razumljive biti vernim, sicer si pri njih ničesar ne morejo misliti, toraj tudi onega ne, kar reč pomeni, kojo hočemo razložiti. Isto tako je potrebno, da se v razlaganji ne ponavlja beseda, katero pridigar razlaga ker to bi bilo istoréčje, tavtologija. [1]) — Besednemu razlaganju prištevamo tudi opisovanje (Periphrasis), s katero pomen naznanimo z drugimi besedami kar v teku govora. [2])

2. Stvarno razlaganje je v tem, da se povedó znamenja rečí, ki jo pojasniti hočemo, naj si bodo vže bistvena znamenja ali tudi slučajna. Kedar stvarno razlaganje našteva le samo bistvena zna-

---

[1]) Izgled besednega razlaganja: Evangelij je gerška besede in pomeni po naše: veselo naznanilo. — Ali: Nebeško kraljestvo silo terpí, to je, truditi in prizadevati se moramo, da pridemo v sveta nebesa. — Istorečje bi bilo: Ponižnost je poniževanje samega sebe.

[2]) N. pr.: „Bratje! postergajte stari kvas, zapustite in potrebite iz sebe vso pregreho, hudobijo, in se očistite vseh pregreh. . .“

menja stvari, po katerih se ona razločuje od vseh drugih, imenujemo to logično razlago; govorniško pa, ako zraven bistvenih znamenj našteva tudi slučajna.

Med logična stvarna razlaganja štejemo opredelbo, definícijo, pa razlikovanje, distinkcijo. Perva z določnimi besedami povė bistvena znamenja kake reči [1]); druga pa pojasní, v čem se razločujejo podobni pojmi. [2]) — Govorniško stvarno razlaganje pa je objasnilo (Erläuterung), pa popis (Beschreibung). Z objasnilom bolj na obširno popišemo eno ali tudi več znamenj onega pojma, katerega želímo pojasniti. [3]) Popis pa podaja mnogo znamenj bistvenih pa slučajnih od stvari, ki jo hočemo pojasniti, in s tem reč kakor v podobi živo pred oči postavi. [4]) Ako je popis posebno živo in jasno sostavljen, imenujemo ga razložba (Schilderung) ali živi popis. [5])

Vsako razlaganje, bodisi besedno, bodisi stvarno, pa mora biti:

a) Resnično, t. j. znamenja ali prilogi morajo biti taki, ki so zares lastni reči, katera se pojasnuje, pa tudi res v tisti meri jej morajo biti lastni, v kateri se jej pripisujejo; sicer bi bilo razlaganje krivo ali prisiljeno. [6])

b) Popolno in določno, mora obsegati vsa tista znamenja, ki so potrebna k pravemu spoznanju pojasnovane reči, ali katere je treba vedeti, da se razlagovana stvar ločiti zamore od drugih nji podobnih. Razlaga brez teh lastnosti bi bila pretesna, ali pa preširoka. [1])

---

[1]) Izgled definicije: Vice so kraj, kjer duše terpé časne kazni.

[2]) Izgled distinkcije: S krivim natolcevanjem se pregreší, kedor od bližnjega brez pravičnega vzroka kaj hudega misli; prederzne sodbe pa je kriv, kedor brez pravičnega vzroka nad bližnjim slabo sodbo izreče.

[3]) N. pr. da bi kedo v definiciji: Zakrament je vidno znamenje . . ., hotel razlagati pojem „vidno znamenje“, bi utegnil to storiti s tem-le objasnilom: Pri vseh zakramentih zapazite nekaj vnanjega, vidnega, čutnega. Pri sv. kerstu vidite oblivanje z vodo in besede, ki jih zraven govorí mašnik; pri sv. birmi vidite pokladanje rok škofovih, maziljenje s sv. oljem in molitev zraven: pri sv. poslednjem olji zapazite maziljenje na čutilih, in slišite zraven govoriti sv. besede. . . In tako najdete pri vseh sv. zakramentih nekaj, kar vidimo, slišimo, čutimo; — to je vidno znamenje zakramenta.

[4]) Lep in jasen popis bližnje ljubezni nam podaja sv. apostelj Pavel v svojem pervem listu do Korinčanov (13. 4): „Ljubezen je poterpežljiva, je dobrotljiva; ljubezen ni nevošljiva, ne ravna napačno, se ne napihuje. Ni častilakomna, ne išče svojega, se ne dá razdražiti, ne misli hudega. Se ne veselí krivice, veselí se pa resnice; vse preterpí, vse veruje, vse upa, vse prenese. . .“

[5]) Krasno in živo sv. pismo popisuje dobro ženo v bukv. preg. 31. 10—31: „Mulierem fortem quis inveniet? . . . .“ — Krasen je tudi živi popis poslednje sodbe, ki ga beremo pri sv. Matevžu 25. 31—46.

[6]) Taka neresnična razlaga bi bila n. pr.: „Pokora je objokovanje svojih grehov.“

c) Umevno in jasno, to je, s takimi besedami in izreki speljano, katere razumejo poslušalci, in njih pomen poznajo. [2])

3. Posebno krepko razlaganje je posrednje ali nenaravnostno, z nasprotjem, kakor spričujejo znane besede: „Contraria juxta se posita magis illucescunt.“ Nebeški Učenik posluževal se je večkrat tacega pojasnovanja z nasprotjem, n. pr. v zgodbi o bogatinu in ubogem Lazarji, o Farizeji in cestninarji. . . — Táko razlaganje naj pridigar rabi zlasti tedaj, ako: *a)* mu je pojasnovati prepovedi, n. pr. ne obrekovati, ne krasti itd. . .; *b)* ako hoče pokazati veliko vrednost rečí, katere poslušalci malo cenijo, n. pr. mirú, zdravja . . .; *c)* če mu je razlagati duhovne, nadčutne stvari, o katerih je ložej povedati, kaj niso, kakor pa, kaj da so, n. pr.: nebeško veselje, prava prostost . . .; *d)* ako želí pri svojih poslušalcih popraviti pomankljive ali napačne pojme, ki jih imajo o kaki reči, n. pr. o darežljivosti in zapravljanji, o lakomnosti in varčnosti. . . — Vendar naj pridigar ne razlaga edino le z nasprotjem, ampak vselej tudi naravnostno, sicer bi poslušalci nikoli ne dobili v stvari pravega zaumka.

§ 36.

Pojasnovanje s poočítovanjem.

Pri razlaganji je govorniku najbolj gledati na umevnost ali poljudnost. Da doseže ta namen, mora se pri pojasnovanji novih, poslušalcem še temnih resnic deržati znane poti: nove pojme navezovati na stare, katere vže imajo oni, ki jih podučiti hoče. Skušnja učí, da si pri priprostih poslušalcih sploh le čutne in enotne pojme kot njim jasne misliti smemo, to je, take, do katerih s pomočjo vnanjih čutil, po gledanji, slišanji, tipanji . . ., ali pa po notranjem čutu človek pride. Da bo tedaj pojasnovanje pridigarjevo primerjeno razumnosti navadnih poslušalcev ter gotovo poljudno, naj vse kar razlaguje, kolikor moč v čutnih zaumkih pred oči stavi, tako rekoč potelési, in to imenujemo poočitovanje (Versinnlichung). Po šolsko povedano je poočitovanje sostava abstraktnega pojma ali splošnjega stavka, katerega je treba pojasniti, z eno ali več njemu podrednimi (subord.) ali sporednimi (coord.) znanimi predstavami ali mislimi.

---

[1]) Pomankljivo razlaganje bi bilo n. pr.: „Ptuji grehi so tisti, ki jih drugi storé.“ — Nepopolno in nedoločeno razlaganje bi tudi bilo n. pr.: „Ponižnost obstojí v zvestem ogibanji posvetne časti . . .“, ker tu je premalo in preveč povedano.

[2]) Nasprotni izgled: „Ponižnost je ogledalo lastnih slabosti in beg ničemurnega kadila.“

Kaj važen pomoček, nejasno stvar pojasniti, je počítovanje. Kedor v mišljenji ni vajen, on merzlo posluša abstraktne pojme in splošnje stavke, in si zraven ničesar ne more misliti. Ko pa se suhi abstraktni izreki in stavki zvežejo s stvarnimi, konkretnimi nazori, tedaj reč poslušalcu stopi tako rekoč pred oči, on postane pozoren, reč mu je razumljiva, se mu vtisne v spomin, spozná resničnost, in stvar se tako prikupi tudi sercu in nagiba voljo.

Najvažnejša počítovanja so: razšteva ali razdrobitev, specifikácija; izgledi ali prigodbe; podobe (prilike, basni, tipi. . .)

1. **Razšteva ali razdrobitev** je v tem, da se splošnji pojmi ali stavki razdelé v njih posamezne dele, iz katerih obstojé. Specifikácija toraj razdrobi celoto v posamezne dele, splošnjo v posebno, versto v soverste. . . N. pr.: Vse stvari žalujejo ob smerti Jezusovi: solnce otemní, zemlja se trese, skale pokajo, grobovi mertve iz sebe dajó. — Kakor smo vže prej omenili, smemo priprostim slušalcem le bolj čutne zaumeke pripisavati; po čutih pa oni ostajajo le pri posameznih, enotnih pojmih, zato jim je treba splošnje in abstraktne reči razdrobiti v posebne, bitne, ter posamezno razkazati in popisati, da ložej razvidijo in spoznajo, kaj pomeni in obsega splošnji pojem ali stavek. [1]

2. **Prigodba** ali izgled v ožjem smislu predstavlja in pojasnuje kako splošnjo resnico, ali vsaj kak širji pojem, v posameznih dogodkih življenja. Moč in važnost prigodeb, izgledov, sleherni pozná iz skušnje. Cerkvenim govorom dajó prijetnost in mikavnost, poslušalce ohranijo pazne, storé, da se razlagani nauki globokejše vtisnejo spominu; živo kažejo, da je možno to ali drugo dolžnost kerščanstva spolnovati, tega ali unega greha se varovati itd. Posebno do neomikanih imajo prigodbe kaj veliko moč; dokaj prej kot s suhim dokazovanjem, pridigar z izgledi doseže namen. Zato pravi vže Kvintilijan: „Longum iter per praecepta, breve et efficax per exempla.“

---

[1] Splošnji stavek: „Smert je vsem gotova“ kaj lepo razdrobí Slomšek tako-le: „Čujte, smert je vsem gotova! — Smert pokosí kralja na zlatem tronu, pobere berača na slami; ona poterka na bogatina srebernа vrata, in poluka k siromaku skozi pobito okno; — ona vzame Bogu posvečenega mašnika, in zgrabi orača na polji; — ona premaga vojščaka s kervavim mečem, in reši jetnika iz temne ječe. Smerti se ne odkupi skopec s polnimi skrinjami denarja, smerti ne uteče popotnik po železnici“

Jemlje naj pridigar najraje prigodbe in izglede iz sv. pisma stare in nove zaveze; ti so najimenitnejši za poočítovanje večnih resnic. [1]) Zajemlje naj jih pa tudi iz cerkvene zgodovine, zlasti iz življenja svetnikov. Tudi prigodbe iz svetne zgodovine (posebno pred omikanimi) pa iz lastnega življenja pridigarjevega imajo veliko moč do poslušalcev, zlasti če zadevajo njim znane dogodke.

Prigodbe, katere hoče pridigar rabiti v pojasnovanje, naj so resnične, rabne, to je, primerne življenju poslušalcev, ne prepogostne, ker ne smejo biti nikoli namen govoru, ampak le pomoček. Tudi predolge naj ne bodo, pa živo in občutno naj se pripovedujejo, kar se doseže s tem, da se kraj, čas in druge k umevnosti potrebne okoliščine poslušalcem lepo popišejo, in misli, nameni pa dejanja delavnih oseb dobro razgernejo. — Kedar je izgled vže znan, naj mu nova obleka mikavnosti podelí.

Kar tiče rabe izgledov, utegne jih govornik samo v misel vzeti, omeniti, pa le, če so sploh znani [2]); — tudi po več izgledov enake verste zamore tako navesti [3]); — bolj ali manj neznane prigodbe naj pridigar izpelje obširnejše, kolikor se mu gledé pojasnovane resnice in poslušalcev potrebno zdí. [4])

§ 37.

Nadaljevanje.

3. Podobe. V govorniškem pomenu imenujemo podobo kako telesno, očutno, poslušalcem dobro znano reč, po kateri pridemo do jasnega spoznanja druge nadtelesne stvari in resnice, zarad podobnosti, ki je med njima. Še krajše: podoba je pojasnovanje ali predstavljanje resnice s kako primerno očutno rečjó. Tako je, n. pr. potovanje podoba človeškega življenja, spomlad podoba mladosti itd.

Govorniške podobe so silno važna in zeló koristna pojasnovanja v keršèanskem poduku, toraj je tudi nebeški učenik Jezus Kristus, in so za njim njegovi učenci, kakor tudi sv. očetje kaj pogostno rabili prilike in podobe. Kako pa res cerkveni govor živ in prijeten storé, božje resnice lepo pojasnujejo, jih globoko vtisnejo spominu, ter s posebno močjo na serce in voljo vplivajo.

---

[1]) Tako bi se lastnosti in lepota poterpežljivosti pač lepše ne dale pojasniti, kot na izgledih Joba, Tobija, in zlasti iz življenja Jezusa Kristusa.

[2]) N. pr.: In če si padel, če si grešil — stori kakor Peter!

[3]) Izgled: Si mar močneji kot Samson, pravičnejši ko David, modrejši ko Salomon? Vsi ti so padli; bližnja priložnost jih je poderla!

[4]) Primernih izgledov pa prigodeb je najti zraven raztresenih po mnogih spisih svetih očetov, vže zbranih, n. pr.: Nic. Hanap: Exempla biblica. — Domainco: Christkathol. Lehre in Beispielen. — Reebmann: Exempelbuch; — Dr. Herbst: Exempel; — Lud. Mehler: Katech. Handbuch; — J. Schmid: Histor. Katechismus (slovensko izdal Ant. Janežič) i. dr.

a) Da bodo pravo moč imele podobe, mora jih pridigar jemati od rečí in razmér poslušateljem dobro znanih, po izgledu Jezusovem, ki je v pojasnovanje in razlaganje svojih nebeških resnic jemal take reči žive in nežive, katere so ravno takrat pred očmí bile poslušalcem. Učečemu na polji so mu bile v podobo ptičice, cvetlice, drevesa . . .; v puščavi: pastir in ovce; ob morskem bregu mu je v priliko služil ribji lov' itd.

b) Tudi mora pojasnovalna resnica v taki razmeri biti z očutno rečjo, katera se rabi v razlaganje, da lahko in hitro razvidimo podobnost, ki je med njima. Ako v kaki evangelijski podobi prostim poslušalcem podobnost ni lahko razvidna, treba jim je pokazati, v čem je podobnost.

c) Podobe naj bodo pa tudi vselej dostojne, spodobne, vredne božjih resnic, katere pojasnujemo ž njimi. Kaj surovega, prenizkotnega ne smejo obsegati; drugače, ko bi govornik imel namen, da se poslušalcem kaka stvar pristudi. [1]

d) Naj se ista podoba prevečkrat ne ponavlja, sicer izgubí vso mikavnost. Tudi prepogostno naj se ne rabijo podobe, ker ne smejo biti namen, ampak le kinč govoru in pojasnílo. [2]

Podobam v govorniškem smislu prištevamo:

a) Metáforo ali prenos, ki je v tem, da se posamna beseda jemlje v prenesenem pomenu, n. pr.: Vi ste luč sveta . . ., dal ti bom ključe nebeškega kraljestva . . ., varujte se kvasu farizejev. . .

b) Alegorijo ali inorek; kedar se podoba izpelje v enem ali več stavkih, pa se primera nič ne napové. N. pr.: „Kaj pa vidiš pezdir v očesu svojega brata, bruna pa, ki je v tvojem očesu ne čutiš itd.“ [3] Ali: „Vsako drevo, katero dobrega sadú ne obrodí, bo posekano in v ogenj verženo.“ [4]

---

[1] Iz tacega namena sv. Peter (II. 2. 22) piše o tistih, ki se vernejo v prejšnje gerde hudobije: „Zgodí se jim po resničnem pregovoru: pes se verne k temu, kar je izk . . ., in skopana svinja se spet po luži valja.“

[2] Zbirko lepih podob ima: Münch: Das Reich Gottes in Bildern und Beispielen. — Kotte: Gleichnisse und Sinnbilder. — Richter: Goldgrube für Prediger i. dr.

[3] Luk. 6. 40—42.

[4] Mat. 3. 10.

c) Podobo v ožjem smislu; ako se znana očutna reč kolikor treba popiše, in nje primera s pojasnovalno resnico naravnost naznani. N. pr.: „Zakaj ako je kedo poslušatelj besede, ne pa delavec, tak je podoben človeku, kateri ogleduje obraz svojega rojstva v ogledalu; ogleda se namreč in gré, in berž pozabi, kakšen je bil. [1])

d) Priliko ali parabolo, ki je izmišljena pa mogoča zgodba iz življenja, v obliki povesti postavljena pred poslušalce z namenom, po nji jih učiti kake resnice, ali pojasnovati jo. Vže Gospod Izveličar se je kaj velikrat posluževal tega pojasnila [2]), ki je res silne koristi.

Prilike namreč storé:

α) Da poslušalci resnico prav spoznajo in brez pristranosti, ker jim stvar tako stavijo pred oči, da ne razvidijo berž, da njih ali koga iz med njih zadeva, tedaj tudi ne moteni po lastni ljubezni resnico spoznati zamorejo in reč presoditi. N. pr.: Po znani priliki preroka Natana je bil David prisiljen, obsoditi samega sebe, preden je vedel, da njega samega zadeva.

β) Mnogokrat so prilike edini pripomoček, poslušalcem povedati kako resnico, katere bi naravnost in odkrito povedane še sprejeti ne hoteli. N. pr.: Kralj David bi berž ko ne ne bil hotel poslušati Natana, ko bi mu bil ta krivico naravnost očital. Zato je tudi Jezus se navadno poslužil prilik, kedar je judom kaj očital, n. pr. prilika o veliki večerji in povabljenih, o vinogradu i. dr.

γ) Tudi so veliko bolj mikavne prilike, kakor suho učenje in razlaganje resnic, ker delajo poslušatelje pazljive ter željne izvedeti, kako se bo zgodba končala. Zavolj tega tudi prilike prav lahko ohranijo v spominu, in z njo vred tudi nauk.

Pridigar naj rabi pred vsem svetopisemske prilike, pa tudi druge primerne. Smé si celó sam osnovati prilik, pa vselej po izgledu krasnih Jezusovih parabol. Sosebno morajo biti prilike, ki jih hoče rabiti v pojasnovanje božjih resnic: dostojne, spodobne; poljudne, vzete od reči poslušalcem znanih; verjetne;

---

[1]) Jak. 1. 23—24.

[2]) Glej prekrasne prilike o zgubljenem sinu, o usmiljenem Samarijanu, o sejalcu, o delavcih v vinogradu, o desetih devicah, o figovem drevesu, o bogatem možu, o neusmiljenem hlapcu i. dr.

podobnost s pojasnovalno resnico mora biti lahko najti, a se naprej ne smé povedati; s prostimi besedami povedana. in brez posebnega, nepotrebnega govorniškega lepotičja — pa vendar z gorko, živo besedo govorjene. [1])

e) Basen se loči od prilike le v tem, da v izmišljeni povesti, s katero govornik pojasnuje kak nauk, mesto ljudi nastopijo živali ali tudi nežive stvari, govoreče in delavne po svoji lastniji. Le redkokrat naj se cerkveni govornik poslužuje basni, in samo v manj resnobnih govorih. Častitim govorom resne vsebine se ne prilegajo, tedaj vidimo, da jih tudi Kristus in aposteljni niso rabili.

f) Tipi ali predpodobe so take šege ali dogodki stare zaveze, ki pomenijo prihodnje reči, in se ozirajo zlasti na osebo, življenje in delovanje obljubljenega Odrešenika, n. pr.: Izak darovan, bronasta kača, mana v puščavi. . . Pridigar naj se svetopisemskih tipov le pridno poslužuje, saj je Jezus sam in so aposteljni nekatere dogodke stare zaveze naravnost imenovali predpodobe prihodnjih reči. Tako je Jezus Kristus mano v puščavi primerjal pravemu živemu in nebeškemu kruhu, kateri je on sam [2]); in hojo skoz rudeče morje imenuje sv. apostelj Pavel [3]) predpodobo sv. kersta. — Tipi pa zamorejo le tedaj služiti v pojasnovanje, ako so obče znani. Če pa dogodba stare zaveze, na katero se naslanja predpodoba, ni poslušalcem sploh znana, mora se jim vselej pojasniti, sicer tip ostane nerazumljiv. Da bi n. pr. pridigar rabil ta-le tip: „Marija nam je Estera nove zaveze,“ moral bi v pojasnjenje povedati zgodbo pobožne kraljice Estere, da spoznajo poslušalci, kako ste si podobni.

Dostavek. Med pomočke poočitovanja štejemo tudi antropomorfizme in antropopatizme, ki so podobe, s katerimi nam sv. pismo na mnogih krajih predstavlja Boga, ko ga imenuje n. pr.: kralja, očeta, pastirja . . .; govorí o očesu, ušesu, roki božji; pravi o njegovi jezi, ljubezni, kesanju. . . Vsa taka počlovečenja treba je zlasti priprostim poslušateljem pojasniti, da ne dobé kakih napačnih ali nevrednih misli o Bogu.

---

[1]) Lepe so prilike Bonaventurove (izšle tudi slovensko): prav rabnih sta izdala tudi Schwäbl in Reban.

[2]) Jan. 6. 31—35.

[3]) I. Kor. 10. 1—2.

II. Z dokazovanjem.

§ 38.

O dokazovanji sploh.

Ni dosti, da poslušalcem postane kak nauk jasen, ampak morajo tudi kot resnico spoznati, kar jim pridigar govorí, t. j., sprevideti morajo istinitost predloženega nauka. To subjektivno priznatev imenujemo prepričanje. Razložbo (Darstellung), po kateri kako stvar skažemo kot resnično, imenujemo dokaz; ono pa, s katero pokažemo neresničnost kakega izreka, stavka, overžbo, zavernitev imenujemo. V obče človek tisto spozná kot resnično, kar je v soglasji z drugákim njegovim prepričanjem, kar se vjema z drugimi sploh pripoznanimi resnicami. Dokazovati se toraj pravi, pred oči staviti soglasje kakega izreka ali kake predstave, misli, sklepa, z našim splošnjim uverjenjem ali prepričanjem; ali drugače: pokazati, da se dokazovani stavek res vjema, da je v soglasji s kakim drugim, katerega istinitost, resničnost je sploh pripoznana. — Ovreči ali zaverniti se pa pravi, pokazati protislovje (Widerspruch) kakega stavka ali sklepa z našim drugákim uverjenjem, ali s kako sploh pripoznano resnico.

Potrebno je, da duhovni pastir v javnem poduku poslušatelje pripelje do prepričanja, to je, do spoznanja resničnosti kakega nauka, ker tako jim vterdi voljo, jih naredí stanovitne v dobrem in nepremagljive v skušnjavah. Le kedor je do celega prepričan kake resnice ali dolžnosti, on tudi v večih skušnjavah ne bo berž odstopil od nje, kakor tisti, komur terdnega prepričanja manjka. Tacega po besedah sv. Pavla zanese in pripogiba vsak veter krivega nauka, in vihar skušnjave ga berž podere.

Glavne resnice tedaj, katere pridigar obravnava, naj vselej tudi s primernim dokazovanjem vterdi, in to tem bolj, če so med njegovimi poslušalci razširjeni dvomi, ali celó krive misli in zmote gledé kake resnice; ali pa, če je njegovim slušateljem zavolj kakih posebnih razmér kraja in časa treba o nekaterih rečéh posebno terdnega prepričanja. N. pr., ako so v dotiki s krivoverci, ki jih zapeljujejo, češ, ni nič na tem, kake vere je kedo; ali če se po duhovniji razširjajo brezverne knjige in časopisi, takrat je treba verne prepričati njih škodljivosti itd.

A škodljivo bi bilo, da bi govornik dokazoval vsako stvar, tudi resnice, o katerih so vsi prepričani; mnogokrat namreč ravno po takem brezpotrebnem dokazovanji vzbudí raznih dvomov.

Zamore pa cerkveni govornik svoje poslušalce po dvojnem potu pripeljati do prepričanja o kaki resnici: po pozitivnem in po negativnem potu. *a)* Ako dotično resnico dokazuje, to je, če razloge navodi, na katere se opira resnica, imenujemo to pozitivno pot dokazovanje. *b)* Če pa pridigar odstranja zaderžke uverjenja, kakor so: dvomi, vgovori, krive misli . . ., imenujemo to negativno pot overžbo ali zavernitev.

Bolj temeljito in popolno ko je dokazovanje ali zavračanje, toliko terdnejše je uverilo pri poslušalcih.

a) Dokazovanje.

§ 39.

Razna dokazíla. Dokazi iz razodenja.

Razlogi, s katerimi podpiramo istinitost kake verske resnice, so različni; jemljemo jih ali iz razodenja božjega, ali iz pameti, ali iz zgodovine, ali iz skušnje, ali pa iz veljave in spričevanj raznih učenih, modrih in pobožnih. Po tej različnosti vira, iz katerega pridigar zajema razloge pri dokazovanji, imamo tudi razna dokazíla, namreč: dokaze iz razodenja, iz pameti, iz zgodovine, iz skušnje, iz veljave.

I. Razodenjski dokazi so izmed vseh najvažnejši, ter čez vse potrebni v javnem kerščanskem podučevanji. Po razodenji božjem nam je prišla sv. vera, in kaj je bolj samo ob sebi umljivo, kot to, da naj se tudi z razlogi in izreki, vzetimi iz razodenja, v posameznih vernikih vterjuje; in to tem bolje, ker se večina verskih resnic ne dá po pameti skazati, ampak le po razodenji. Razodenjski dokazi se jemljó ali iz svetega pisma. ali pa iz ustnega izročila.

1. Iz sv. pisma naj pridigar prav pridno jemlje razloge za poterditev verskih rersnic, ker:

a) Sv. pismo je pri ljudstvu največe veljave ter pripravno, vernike pripeljati do najterdnejšega prepričanja. Kolikor veča namreč je veljava onega, ki nam kaj spričuje, toliko terdnejše bo naše preprícanje. Svetopisemski dokazi pa se opirajo na veljavo Boga samega, ki je večna resnica.

b) Izreki sv. pisma so navadno prav jasni, krepki, kratki, razumljivi, in poslušalci si jih lahko zapametijo ter v spominu ohranijo, ker so jih od svoje mladosti vže mnogokrat slišali.

c) Se je tudi Izveličar, in so se aposteljni radi posluževali sv. pisma pri svojem podučevanji. Mnogokrat je Jezus opozoroval poslušatelje na Mozesa in preroke, ter prašal: „Kaj je pisano v postavi? Kako bereš?“ O neki priliki pravi judom: „Vi preiskujete pisma . . .; in ona so, ki od mene pričujejo.“ [1]) Poprašan o vstajenji mertvih, Gospod odgovorí: „Ali niste brali, kako je Bog v ognjenem germu povedal Mozesu: „Jaz sem Bog Abrahamov, Izakov in Jakobov — Bog živih in ne Bog mertvih?“ In apostelj Peter se sklicuje na sv. pismo, rekoč: „Njemu (Jezusu) vsi preroki spričevanje dajó.“

Da se prav rabijo pri dokazovanji izreki svetopisemski, naj gleda pridigar:

a) Da vselej izbira takih stavkov, ki res dokažejo resničnost dotičnega nauka.

b) Kedar imamo več svetopisemskih rekov za isto resnico, naj se izvoli poslušalcem najjasnejši, ali vsaj taki, ki se dá lahko pojasniti. Boljši so stavki, ki v besednem pomenu obsegajo resnico, nego uni, ki imajo podobenski smisel; boljši tudi krajši, kot daljši.

c) Ako imajo besede sv. pisma sicer dokazovalno moč v sebi, pa so nejasne, težko razumljive, mora jih pridigar pojasniti ter pokazati, kako sta si v soglasji izrek pa dokazovana resnica. Če svetopisemski dokaz obsega le nekatere neumevne besede, ali kako neznano šego, treba je poslušalcem razjasniti, kar je temnega.

d) Izreki sv. pisma se morajo navesti vselej le v tistem pomenu, katerega je pred očmi imel sveti pisavec; tedaj v besednem pomenu, če je v tem smislu rabil svoje besede, — in v mističnem, tajnostnem, ako je v takem smislu govoril. Smé se sicer pridigar kakih besedi sv. pisma posluževati tudi v tajnostnem ali podobenskem pomenu, a samo v poduk in spodbudo poslušalcem, ne pa v dokazovanje.

e) Ne le v istem smislu morajo se navesti svetopisemske besede, ampak tudi ravno tako, kakor se glasé v sv. pismu. Ne smé jih govornik pačiti, drugače zavijati, kerčiti, spreminjati ali tako iz srede jih iztergati, da bi dobile drugačen pomen. — Ni potrebno pri svetopisemskih rekih praviti poglavja in verste, k večemu pri kakih prav posebno važnih besedah. Povė naj se pa le, kjé v sv. pismu, pri katerem sv. pisavcu so brati dotične besede, ki naj se navodijo po poterjeni izdaji sv. pisma.

---

[1]) Jan. 5. 39.

f) Ako so stavki sv. pisma le količkaj nejasni, ni zadosti, le samo navesti besedí, sklep iz njih ali nauk pa prepustiti poslušalcem samim. Treba je sklep in pomen povdarjati, pa pokazati zvezo svetopisemskih besedí s skazovano resnico. Pridigarju je pomisliti, da so poslušatelji večinoma malo vajeni mišljenja in sklepanja, da mnogokrat najočitnejših dokazov ne razumejo, če se jim stvar dobro ne razdrobi. [1])

g) Ne bilo bi prav, ko bi se pridigar le silno redkokedaj skliceval na sv. pismo, ter njega besedí se posluževal, ker taki govor bil bi bolj podoben zgolj človeškemu umovanju, kot cerkvenemu kerščanskemu poduku. A tudi to ni hvale vredno, ako pridigar za posamezne resnice cele verste svetopisemskih dokazov nakopiči. Ako jih namreč posameznih ne pojasnuje, ostanejo večinoma poslušalcem neumljivi; če jih pa vse razlaguje, jim opeša spomin in pazljivost. Veliko bolj tedaj koristi par modro odbranih krepkih sv. rekov, kot njih preobilica. Le kedar hoče govornik pokazati, kako živo in pogostoma sv. pismo priporoča kako resnico, takrat se utegne poslužiti več izrekov svetih pisalcev.

2. Enako veljavo kakor svetopisemski imajo tudi dokazi iz ustnega izročila, katere zajemamo iz cerkvenih simbolov; iz sklepov in kánonov vesoljnih cerkvenih zborov; iz razsodeb in objav sv. očeta papeža, ako jih razglasi kot verhovni pastir sv. cerkve „ex cathedra loquens“; iz javnih, za vso katoliško cerkev veljavnih liturgičnih knjig; iz vzajemnega nauka svetih cerkvenih očetov.

Dokaze iz ustnega izročila rabiti je dobro in koristno zlasti tedaj:
a) Ako je pridigarju govoriti o resnicah, katerih sv. pismo le temno omenja, ali pa celó ne, n. pr. o kerstu otrók, o češčenji svetnikov. . .
b) Če je treba zavračati kake napačne misli, odpraviti vže zeló zastarane in priljubljene razvade, n. pr. zanikerno in preredko prejemanje sv. zakramentov. Sam poduk pridigarjev bi se ljudem v tacih zadevah zdel morda pretiran, preoster, ali celó nov.

Kar smo povedali gledé rabe svetopisemskih rekov, veljá tudi tù. Tudi pri dokazih iz ustnega izročila naj se jemljó stavki, ki res to dokazujejo in spričujejo, kar govornik hoče dokazati. Reki naj bodo kratki, krepki, kolikor moč jasni, ali vsaj ne taki, da bi jim bilo treba preobširnega razlaganja. Tudi tukaj veljá: le malo, a čversto.

---

[1]) Ko bi n. pr. pridigar hotel v dokaz posebne sodbe navesti besede Izveličarjeve do spokornega hudodelca: „Resnično ti povém, danes boš z menoj v raji“ (Luk. 23. 43), moral bi opozoriti verne, da preden pravični Bog komu kazen ali plačilo odmeni, mora ga prej soditi.

§ 40.

Dokazi iz pameti.

II. Da pridigar učno resnico vterjuje, in poslušalcem dokazuje tudi z razlogi, vzetimi iz pameti, je zlasti dandanes kaj koristno, časih celó potrebno. Kako sedanje čase sovražniki sv. cerkve strastno napadajo najimenitnejše resnice, kako po raznih potih, zlasti po knjigah in časopisih med ljudstvom razširjajo brezverstvo; in mnogo jih je, ki verujejo le to, kar razumejo, kar je jasno njih pameti. Pri tacih le še pameški dokazi kaj premorejo, ki niso druzega kot sklepanja iz sploh priznanih resnic.

Iz pameti dokazati se toraj pravi, razvidno storiti, da je kak nauk ali resnica zapopadena v drugi, nad katero nihče ne dvomi, in se perva neizogibno iz nje izpeljuje. Sploh pripoznajo in kot resnično sprejmó ljudje: kar se izpeljuje iz lastnije ali iz pojma kake znane reči in pripoznane, česar si je slehern v svesti, kar obsegajo splošnja načela, o čemur so v svoji vesti vsi prepričani. Vsled tega pridigar zamore iz pameti dokazati resnico kakega nauka:

1. Ako stvar poslušateljem lepo pojasni, razkaže nje lastnijo, nje obseg, znamenja. . . N. pr.: Ko bi hotel dokazati resničnost reka: „Iz vseh stanov pelje pot v nebesa“, naj bi najprej pojasnil reč ter pokazal, v čem je pot do nebés, kaj je sploh potreba k izveličanju. Potem pa bi naštel stanove, in bi pri vsacem kazal, da mu je mogoče omenjeno pot hoditi.

2. Da pokaže, kako se v tej ali uni resnici zlagajo vsa ljudstva, n. pr. o neumerjočnosti človeške duše itd.

3. Če opozorí na notranji glas, na glas vestí.

4. Ako pokaže, kako se dotična resnica ali nauk vjema z našimi notranjimi prirojeninimi čuti in tirjatvami človeške pameti, n. pr. slehernemu pustiti, kar je njegovega, dobrotniku hvaležnemu biti itd.

Cerkveni govornik smé zraven razodenjskih in drugih dokazov rabiti v javnem poduku tudi pameške; časih je celó potrebno, da jih rabi, in sicer pred vernimi kristijani, pa tudi pred krivoverci in neverci. Nevernim zamore iz pameti pokazati možnost, potrebo in resničnost razodenja božjega. . . Zmotene in krivoverne s pameškimi dokazi in po umskem sklepanji pripelje do tega, da morajo pripoznati, kar tajé, ali pa še tisto zavreči, kar pripoznajo in verujejo. Verne poslušalce pa s pameškimi dokazi govornik pripelje do jasnejšega spoznanja sv. vere, in do terdnejšega prepričanja. Kedaj je sadú pričakovati od pameškega dokaza in kedaj ne, razsodi naj lastnija predmeta in kakšnost poslušalcev. Večinoma pameški dokazi govornikom po mestih, in sploh pri omikanih. dobro služijo. A ne bilo bi prav, ko bi pridigar rabil le samo pameške dokaze, kajti kerščanstvo ni izvir človeškega umovanja, ampak je dana, razodeta, pozitivna vera.

Deloma pameškim, deloma skušenjskim dokazom, o katerih bomo govorili pozneje, prištevamo prislovice ali pregovore, pa druge enake ljudske izreke, kakor n. pr.: Ni rože brez ternja, — brez glave storjeno, gotovo skaženo itd. Prislovice so zlasti priprostim poslušalcem važna dokazíla, ker večidel obsegajo resnice. poterjene po dolgi izkušnji. V njih tičí skoraj vsa ljudska filozofija. Zato imajo tudi veliko veljavo pri národu, in so mu mnogokrat v življenji vodílo. Jasne in kratke kakor so, ljudstvu lahko ostanejo v spominu. Posluževal se je pregovorov tudi Jezus. Tako beremo (Luk. 4. 23—24): „Kaj pa da mi bote rekli ta pregovor: Zdravnik, ozdravi sam sebe!“ ... in: „Resnično vam povem, da noben prerok ni prijeten v svojem kraji.“ Vendar naj pridigar izbirčen bode pri prislovicah. Le resnične, spodobne, dostojne naj rabi; varuje naj se pa napačnih, neresničnih pregovorov, pa tudi tacih, ki se dajo na dobro in na slabo razlagati, n. pr.: „Mladost, norost“; „enkrat, nobenkrat“. . . .

Dostavek. Pač dobro bi bilo, da skuša govornik nekatere krajše in posebno važne reke sv. pisma vdomačiti med ljudstvom po pogostni rabi, in jih tako med narod kot nekake prislovice vpeljati. N. pr.: „Blagor njim, kateri so čistega serca, Boga bodo gledali“; „Bogu je treba bolj pokornemu biti, kot ljudem“; „svet preide in njegovo poželenje; kedor pa stori voljo božjo, ostane vekomaj“ . . . itd.

§ 41.

Dokazi iz zgodovine in skušnje.

III. Kedar govornik vterjuje pridižno resnico z istinitimi dogodki preteklosti, pravimo, da rabi zgodovinske dokaze. Razni dogodki, bodisi cerkvene, bodisi svetne zgodovine, imajo prav res dokazovalno moč v sebi, kajti Bog je središče vse zgodovine, in kar se zgodí, ni slep slučaj, ampak je neka dejanjska priča božje pravičnosti, previdnosti itd. V zgodovinski dokaz smé in zamore služiti le kak važen prigodek, n. pr., osoda celih ljudstev, narodov, dežél ali posebno imenitnih oséb. — Pridigar zamore verske in tudi dejanjske resnice dokazovati z zgodovinskimi dogodki. Da je Jezus nam postal zares luč svetá, in da je gnada božja človeku potrebna, nam lepo kaže zgodovina paganstva. Da je cerkev Jezusova res zidana na nepremakljivo skalo, in da je vedno sv. Duh pri njej, temu vsa cerkvena zgodovina pričevanje daje. Lepo tudi razvidimo iz zgodovine nasledke nekaterih pregreh itd.

IV. Zeló podobni zgodovinskim dokazom in njim sorodni so skušenjski. Zgodovinski dokaz se namreč naslanja na kak imeniten, važen dogodek iz preteklosti, katerega nismo doživeli mi; skušenjski dokaz pa se opira na naše lastne dogodke, ali pa na prigodke naših verstnikov. In kolike važnosti pa cene so taki lastni ali ptuji dogodki iz življenja, zlasti v ljudskem poduku! Kar je človek sam videl, sam slišal, sam občutil, sam doživel, to mu je jasen, močen dokaz. Zarad njih važnosti se je tudi Jezus obilno posluževal skušenjskih dokazov. Tomažu se je dal dotakniti, da se je apostelj po lastni skušnji prepričal Gospodovega vstajenja. Jedel je vpričo učencev v dokaz, da je resnično on, in ne duh. Po izganjanji hudičev je kazal svojo oblast nad hudobnimi duhovi itd.

Posebno koristijo skušenjski dokazi pridigarju:

1. Kedar jim govorí o spolnovanji kake take zapovedi ali dolžnosti, o kateri poslušalci menijo, da jim je pretežko ali celó nemogoče, jo spolnovati. Ako jim tù pokaže, kako je ta ali uni, živeč v enakem stanu, v enacih razmerah življenja, to dolžnost in zapoved vendar le natanko spolnoval, kako prepričalno je to!

2. Ako govorí o resnici, gledé katere so poslušatelji krivih misli, ali jo sploh malo cenijo. N. pr.: Opravljanje je greh, žali bližnjo ljubezen. Mnogi imajo opravljanje za kaj malenkostno reč. Naj poslušalcem dokaže iz skušnje, kako je njih bolélo, kedar je opravljanje zadelo nje.

Kedar rabi govornik skušenjske dokaze, naj gleda:

a) Da je dogodek, katerega navede, tudi resničen, gotov; da ni kaj v njem, kar bi žalilo verski ali nravni čut poslušalcev; da ne obsega kaj spodtikljivega.

b) Skušnje naj so kolikor moč znane, vzete iz življenja poslušalcev. Kaj tacega se pa ne smé povedati, kar bi razkrilo in razodelo kake skrivnosti, ali kar bi komu poškodovalo dobro ime.

c) Kedar pridigar kaj iz lastnega življenja, iz svoje duhovne delavnosti porabi v dokaz, naj gleda, da to storí z največo ponižnostjo in previdnostjo, da ne oškoduje lastne veljave, in tudi veljave koga druzega ne. Največe previdnosti pa je treba, kedar govornik na leci rabi skušnjo iz spovednice. O tacih dogodkih naj govorí le bolj splošnje, in naj nikoli ne pové, da je to spovednikova skušnja. Sploh je bolje, ako v tem, kar se je prigodilo njemu samemu, tako pripoveduje, kakor da bi bila to ptuja skušnja, posnemovaje sv. aposteljna Pavla, pišočega: „Vem za človeka v Kristusu, kateri je bil pred štirinajst leti (ali v telesu ali zunaj telesa, ne vém, Bog vé) zamaknjen v tretje nebo. . . [1])

Dostavek. Ker imajo dogodki iz lastnega ali ptujega življenja toliko dokazovalno moč, zlasti če zadevajo domač kraj in domače ljudi, naj duhovni pastir v posebno knjigo pridno zapisuje imenitnejše dogodke domače fare in domačih faranov, da jih o priliki rabiti zamore, ali on sam, ali nasledniki njegovi.

§ 42.

Dokazi iz veljave.

V. Ako se govornik pri dokazovanji verskih naukov sklicuje na izreke in spričevanja učenih in pobožnih mož, imenujemo take dokaze veljavnostne, ki so zgolj človeške vrednosti. Prištevamo pa tem dokazom:

1. Razglase in ukaze provincijalnih in škofijskih zborov.

2. Spričevanja in izreke svetih očetov in cerkvenih učenikov, ako jih ne imenujemo kot priče ustnega izročila, ampak le po njih človeški veljavi, ki je pa velika zarad njih globoke učenosti in svetosti življenja. Več ko se sv. učiteljev cerkvenih vjema v eni in isti reči, veljavnejše je njih pričevanje. — Zlasti dobro je in vspešno, sklicevati se na izreke sv. očetov in cerkvenih učenikov *a*) kedar govornik obravnava verske resnice; v dokaz, da je to vže od nekdaj bilo versko prepričanje. *b*) Pri naukih, ki se zdé nekaterim poslušalcem novi, ali pa so jim sploh neprijetni. *c*) Če je pridigarju govoriti o velikih pregrehah in hudobijah, da po krepkih dotičnih izrekih sv. očetov njegovo svarílo večo moč dobí. *d*) Pri razlaganji svetopisemskih rekov.

---

[1] II. Korinč. 12. 2 . . .

Govornik naj v dokaz svojega uka ne jemlje preveč izrekov sv. učenikov, tudi ne predolgih ali pretemnih; le jasni, kratki, krepki izreki naj mu služijo pri dokazovanji, kakor so n. pr. naslednji sv. Avguština: „Qui te creavit sine te, non te salvabit sine te. — Aut poenitendum aut urendum. — Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum“ i. dr.

3. V veljavnostni dokaz tudi smejo služiti izreki drugih svetnikov in učenih mož, n. pr. sv. Tomaža Kemp., sv. Frančiška Sal., sv. Ligvorija, Belarmina i. dr.

4. Smejo se rabiti tudi izreki imenitnih lajikov, posvetnih učenjakov; celó važne izjave judov in gerških modrijanov smé pridigar rabiti v poterjenje kerščanske resnice, a le redko kedaj in zeló previdno. Tudi ni treba, da bi priprostim poslušateljem pravil imena tacih učenjakov in modrijanov, n. pr. Platona, Cicerona . . ., ker jih itak ceniti ne vedó. Dosti je, ako reče: neki moder mož, neki učenjak . . ., ali:.celó neki brezverec, neki pagan pravi. . .

§ 43.

Na kaj je gledati pri odbiri dokaznih razlogov.

Našteli smo raznotere dokaze, katerih se sme govornik posluževati pri dokazovanji verskih naukov. A ti dokazi niso enake vrednosti, ampak razne veljave, razne cene, to je, razločujejo se med seboj po veči ali manjši dokaznosti (Beweiskraft).

1. Gledé na resnico ali stavek, ki se ima dokazati, gré pervo mesto dokaznim razlogom v ožjem smislu, katere imenujemo argumenta demonstrantia, ki resničnost stavka dokažejo za vse slučaje, v obče; razlogi, ki so sami na sebi in vselej istiniti (κατ'ἀλήθειαν). Ti imajo absolutno, za vse ljudi veljavno dokaznost. Taki so: *a*) Dokazni razlogi vzeti iz božjega razodenja; pa tudi nekateri skušenjski, n. pr. kedar se sklepa od resničnosti na možnost, kakor n. pr.: Jezus je veliko čudežev storil, toraj so čudeži mogoči. *b*) Taki pameški dokazi, kateri po svoji jasnosti človeka tako rekoč kar mórajo do spoznanja resničnosti, n. pr.: Bog nam zamore vselej pomagati, ker je vsegamogočen. — Nekako druge verste, ter manjše dokaznosti so pa poterdilni razlogi, argumenta confirmantia, ker nimajo splošnje dokazovalne moči. Taki so: razlogi iz človeške veljave, in tisti pameški in skušenjski, kateri dokažejo le verjetnost kakega nauka; kakor so večinoma dokazi po návodu ali indukciji, pa po analogiji.

2. Gledé na poslušatelje razsojamo vrednost in moč dokaznih razlogov, to je, dokaznost se ravná po stopinji njih omike, pojmovitosti in prejšnjega prepričanja. Največo ceno in veljavo imajo namreč pri poslušalcih vselej tisti razlogi, kateri so najpripravnejši, jih prepričati. Najpripravnejši pa, poslušalce pripeljati do prepričanja, so razlogi in dokazi tisti, ki so njim najbolj umljivi, njih pojmovitosti in prejšnjemu prepričanju najprimernejši. Iz tega razvidimo, da mora govornik vselej vzeti dokaze po človeku, argumenta ad hominem. Pridigar naj ima vedno pred očmi ravno svoje poslušalce, ter naj odbira vselej le take razloge, kateri so ravno njim najjasnejši, katere ravno oni pripoznajo. Gledé na resnico samo utegnejo drugi dokazni razlogi veliko veči vrednosti in moči biti, a pred njegovimi poslušalci morda le malo veljajo. Nasproti pa govornik časih pri svojih poslušateljih veliko doseže z razlogi, ki so sami na sebi le manjše dokaznosti. Preden toraj govornik izbere dokazov za svojo pridižno resnico, naj pomisli, kateri razlogi bi bili najmočnejši, najjasnejši njegovim poslušalcem. Take naj odbere in rabi. Proste slušatelje najložej prepričajo dokazi iz razodenja in iz skušnje; bolj učeni so občutljivši za pameške. In če bi govornik pred poslušalci, ki niso terdni v veri, in morda ne pripoznavajo nezmotljivosti sv. pisma, hotel kaj dokazovati z razodenjskimi dokazi, moral bi jih prej prepričati veljave sv. pisma, sicer bi njegovo dokazovanje ne imelo podlage, in ostalo bi brez sadu. — Ker ima govornik navadno različno in mešano poslušalstvo pred seboj, naj rabi tudi različne razloge in dokaze, zdaj take, zdaj drugačne. In kedar eno in isto stvar dokazuje z razlogi različne moči, naj začne s kakim krepkim, prepričalnim dokazom, vmes naj pridejo razlogi manjše dokaznosti, in sklene naj z najboljšim, najmočnejšim dokazom, da krepek vtisk ostane poslušalcem.

Naj pa vže pridigar dokaze rabi kakoršne koli, na to mu je gledati, da so vselej res primerni dokazovani resnici, pa da so poslušalcem jasni in sploh resnični.

a) Primerni, to je, iz pravih virov, dokazovanim resnicam pristojnih, naj bodo vzeti. Ne smé tedaj govornik skušati iz pameti ali zgodovine reči dokazovati, ki se le iz razodenja dá skazati; ali pa nasprotno.

b) Jasni, to je, poslušalci morajo spoznati notranjo zvezo med dokazom in resnico, ki se ima dokazati, — dokaznost razlogov jim mora biti očitna. Treba je zato govorniku temnejše reke sv. pisma ali sv. očetov pojasnovati, manj razumljive besede, podobe, ako jih rabi v dokazu, razlagati.

c) Resnični, to je, našteti razlogi morajo po svojem pravem pomenu res tisto dokazovati, kar govornik spričati hoče. Varovati se je govorniku zato vseh pomot pri sklepanji, sofizmov, vsacega presukovanja in prenarejanja navedenih rekov. . . Tudi dogodbe, zgledi, ki mu služijo v dokazovanje, morajo biti resnični. Govornik naj ima sam za-se prepričanje o istinitosti svojih dokazovalnih razlogov; kakor sploh le on druge do živega prepričati more kake resnice, kedor je sam terdno prepričan.

§ 44.

Oblika dokazovanja.

Dokazovati je treba po zakonih logike, tedaj govornik dokaze svoje vravnava po indukciji, návodu, ali pa po sílogizmu, to je, sklepa po umu.

1. Indukcija (návod) skaže, da je tisto, kar se terdi od splošnjega pojma ali splošnjega stavka, resnično in veljavno, zato ker je resnično in veljavno pri posebnih ali posameznih pojmih ali slučajih, katere splošnji v sebi ima. N. pr.: Resničnost splošnjega stavka: „Vsem je molitev potrebna“, bi po návodu dokazal govornik s tem, da pokaže, kako je molitev potrebna onim, katere obsega splošnji stavek, namreč: pravičnim, spokornikom in grešnikom. Po indukciji dokazuje govornik, ako v poterjenje kake izrečene resnice ali splošnjega stavka našteje po več nedvomljivih slučajev ali izgledov enake verste. [1]) Več ko se našteje tacih nedvoumnih slučajev enake verste, to je, popolniša ko je indukcija, močnejša je in

---

[1]) N. pr.: Čas je drag, ker enkrat zgubljen, se nikdar več ne poverne. — Vprašajte zaveržene v peklenskem ognji za ceno časa, in odgovorili vam bodo: O si daretur hora! O da bi imeli le še eno uro zlatega časa pokore! Toda na železnih vratih večnosti stojí zapisano: Tempus non erit amplius. Ne bo več časa. — Poprašajte zveličane v nebesih, in odgovorili vam bodo: O si daretur hora! Ako bi imeli le nekoliko kratkih trenutkov tistega časa milosti, ki ga vi imate, še višo stopinjo nebeškega poveličanja bi si pridobili. — Poprašajte še spokorne duše v ognji očiščevanja, in tudi one vam bodo odgovorile: O si daretur hora! O da bi imeli le še eno uro, da bi plačale dolgove svojih grehov; toda zginil je čas zveličavnega dela, zdaj zamoremo le terpeti in poterpeti, dokler poslednji vinar doplačan in najmanjši madež izbrisan ne bo. . . . Zato vam kličem: „Delajte, dokler je dan; pride noč, ko nihče ne more delati.“ Slomšek.

veče dokaznosti. Prav do popolne gotovosti bi nas návod pripeljal tedaj, ako bi prav vse slučaje naštel, katere splošnji rek ali pojem obsega; n. pr.: Vsi sv. zakramenti vstrezajo imenitnim potrebam človeškega življenja. Sv. kerst prerodí s podedovanim grehom omadežnega za večno življenje itd. (noter do zakona). — Indukciji sorodna je analogíja, nalíka, ki se loči v tem od návoda, da v dokaz izrečene resnice ali splošnjega izreka ne našteva nedvoumnih slučajev enake verste, ampak le podobne. [1])

2. Najnavadniše dokazovanje je sklep po umu ali sílogizem, ki ima tri reke, namreč rek gornjak (praemissa major), doljnjak (praemissa minor), pa zakluček ali sklep. N. pr.: „Kriva priča ne bo brez kazni, in kedor govorí laži, ne bo ubežal,“ pravi sv. pismo. Kedor pa obrekuje, je kriva priča, laži govorí. On tedaj ne bo ostal brez kazni; nji ubežal ne bo. — Ni pa potrebno, da bi sklep po umu imel vselej vse tri reke. Časih je eden ali drugi rek sploh znan, tedaj se izpusti, zamolčí; pri veljavenskih dokazih navadno gornjak. Taki skrajšan silogizem imenujemo „Enthymema“; n. pr. „Jezus pravi: Blagor njim, kateri so čistega serca, ker oni bodo Boga gledali. Čisti in deviški bodo tedaj Boga gledali!“ Tukaj je izpuščen gornjak ali gornji rek: „Kar Jezus pravi, je resnično“, — ker je znan. Rabi se časih tudi razširjeni silogizem, to je, eni ali drugi premisi, ali pa obema se dostavlja razlog, in to obliko sklepanja po umu imenujemo „Epicherema“. N. pr.: Pravične prošnje Bog ne more zavreči, kajti Kristus pravi: „Prosite, in bote prejeli“. Današnja naša prošnja pa je pravična, ker Izveličar nas v Očenašu učí, in nam velí takó prositi, — toraj nam Bog naše prošnje ne more zavreči.

Veliko dokaznost ima tudi diléma, dvoratec (dokaz na izbiro), ki je iz dveh nasprotnih delov, izmed katerih so poslušalci prisiljeni enega zanikati, zavreči. S tem pa so vže tudi primorani, drugega sprejeti, poterditi, n. pr.: Ali si kristijan, ali nisi kristijan. Ako si kristijan, zakaj ne živiš kakor kristijan; če pa nisi kristijan, zakaj se imenuješ kristijana? Gledé na to dvostransko moč, imenuje se diléma tudi sillogismus cornutus, dvorogatec.

---

[1]) Splošnji stavek: „Ne smemo se bati truda in terpljenja, da dosežemo nebeško veselje“ — dal bi se po analogiji dokazati morda tako-le: Je mar rudokopu kaka jama pregloboka, pretemna, da bi v nji žlahtne rude ne iskal? Je kako morje preširoko, prenevarno, da bi ga kupčevalec s svojimi barkami ne prevozil, dobička iskaje? Je kaka gora previsoka, prestermа, da bi jej ljudje do verha ne prišli, zgolj zavolj lepega razgleda? In mi bi se ustrašili vsake težave, ko nas čaka večno plačilo!

Tudi sorítes se sem ter tje rabi ali sklep verižnjak; to je, versta prostih stavkov, izmed katerih se vsak naslednji izhaja iz prejšnjega. N. pr.: „Kako bodo tedaj vanj klicali, v katerega niso verovali? Ali kako bodo vanj verovali, od katerega niso slišali? Kako pa bodo slišali brez oznanovalca? Kako pa bodo oznanovali, ako niso poslani? . . , Vera je tedaj iz poslušanja, poslušanje pa po Kristusovi besedi.“ (Rim. 10. 14—17.)

Pri dokazovanji pa ne smé ravnati pridigar enako filozofu, ki s suhimi, golimi stavki argumentira. Cerkveni govornik ne obdeluje samo razuma poslušalcem, on mora tudi v njih sercu vzbujati primernih čustev, in tako nagibati voljo. Zato se mora pridigarjevo dokazovanje goditi sicer na podlagi dotičnih logičnih oblik, a izpeljava mora biti živa, krepka, ne brez govorniškega lepotičja. V dokazovalne reke in med nje naj vpleta čednih izgledov, podob . . .; tako bode vstregel umu, pa tudi sercu!

b) Overžba.

§ 45.

Katere ugovore in pomišljaje je treba izpodbijati in kakó.

Dolžnost je govorniku poslušatelje svoje prepričati resnice, katero jim oznanuje; a mnogokrat marsikaj ovira to prepričanje. Taki zaderžki uverjenja so razne zmote, pomišljaji, ugovori itd. Da pridigar s svojimi govori doseže namen, mu je zavračati, izpodbijati zapreke prepričanja, in to ravnanje njegovo imenujemo zavračanje ali overžbo.

I. Ni pa treba duhovnemu pastirju pri javnem poduku pobijati vsacega vgovora, katerega bi zasledil med svojimi duhovnijani. Želéti je, da to stori, ali mu je časih celó dolžnost, to storiti v naslednjih slučajih:

1. Kedar izvé, da se po duhovniji razširjajo ugovori, pomišljaji, pogubno zapeljivo govorjenje, ali praznoverje, ki je verskim resnicam nasprotno.

2. Ako ljudstvo dvomi o veljavnosti, obvezavnosti kakih dejanjskih resnic, moralnih dolžnosti; ali če jih lahkomiselno prestopajo, in to svoje ravnanje zagovarjajo ali izgovarjajo.

A tudi izmed teh imenovanih ugovorov in pomišljajev previdni govornik *a)* le take zavrača in izpodbija, ki so vernikom zares znani, po duhovniji vže razširjeni, ali je vsaj velika nevarnost, da se zatrosijo med nje; *b)* za kerščansko življenje in versko prepričanje posebno nevarne ugovore in zmote, to je take, ki nasprotujejo glavnim resnicam kerščanstva, n. pr. kateri so zoper nauk o neumerjočnosti duše, potrebnosti sv. vere itd. — Ni pa treba pridigarju zavračati ugovorov, dvomov, pomišljajev poslušalcem neznanih, in o katerih se tudi ni bati, da bi jim postali znani. Tudi tacih ugovorov naj ne ovrača, ki presegajo doumljivost njegovih poslušateljev. Z nepotrebnim izpodbijanjem govornik le čas trati, in mnogokrat še novih dvomov vzbudí.

II. Kedar pridigar overžbo ugovorov in pomišljajev spozna potrebno, zamore svoj namen doseči po dvojnem potu: po indirektnem, nenaravnostnem zavračanji, pa po direktnem, neposrednjem.

1. Najboljša overžba in najbolj varna je indirektna, posrednja. Ona je v tem, da govornik lepo in živo pojasni, in jako temeljito dokaže ono resnico božjo, zoper katero so obernjeni ugovori, pomišljaji, krive misli. .. Ako poslušateljem zraven še pokaže, kako dotična resnica ali nauk lepo podpira čednost, kako se sreča človekova in izveličanje izhaja iz nje, tedaj ugovori, pomisliki, krive misli tako rekoč odpadejo kar sami ob sebi, ker nimajo več podlage. Pri takem prikritem zavračanji pridigarju še omenjati ni treba ugovora, pomišljaja; k večemu naj opomni, da bi kakemu nespametnežu ali nevednežu utegnilo to in to na misel priti... Táko izpodbijanje ugovorov poslušalca vterdi zoper vse pomislike, ki bi mu kedaj utegnili priti gledé pojasnovane resnice; ga tudi ne postavi v nevarnost, da bi pozabil overžbo, ugovor, dvom pa si zapomnil v svojo veliko duhovno škodo.

2. Ko bi pa po zapeljivcih se razširjali hudobni ugovori, krivi nauki, škodljivi pomišljaji zoper sv. vero, ali kerščanske dolžnosti, in bi se bilo še večega razširjenja take ljulike bati, tedaj bi učitelj ne smel več molčati, ampak direktno, neposrednje bi se je moral lotiti s čversto overžbo. Neposrednje pa govornik zavrača, kedar verski resnici nasprotni ugovor, dvom, krivi nauk . . . kar imenuje, in poslušateljem pokaže, kako ničev, prazen, neveljaven in poguben da je. K taki direktni overžbi je treba skerbnega pripravljanja pridigarju. — Vsako zlo se najgotovše odverne ali ukonča, če se najde in zamaší izvir, iz katerega dohaja; ako se izruje korenina, iz katere poganja. Tako naj tudi pridigar najprej skuša najti in poizvedeti izvir nevarnih ugovorov, pomišljajev, dvomov . . . Najnavadnejši izvir vsem ugovorom, pomislikom, dvomom je nevednost in nedorazumenje (Missverständniss), ali pa hudobija in spridenost serca;

časih tudi slabost volje. — Nekateri se sklicujejo pri svojih ugovorih . . . na pamet, drugi celó na sv. pismo, ali na kako človeško veljavo, tretji na zgodovino ali na skušnjo itd. Ko je najden vzrok, izvir krivim mislim, ugovorom, dvomom, potem še le naj se loti govornik direktne overžbe, ki se zamore zgoditi:

a) S tem, da pridigar dokaz, izgovor, razlog, na katerega se opira ugovor, podere, zanika, zaverne, ali vsaj omejí in pokaže, koliko ima ugovor morda resničnega v sebi, in koliko neresničnega.[1]) Ali ne bilo bi dosti, samo reči, da je ugovor, pomišljaj napačen, nauku sv. cerkve nasproten; ampak treba je pokazati, zakaj je napačen, v čem se ne vjema s sv. resnicami . . .; ali pa, da je v ugovoru le nekoliko resničnega; ali da zmotenci napačno razlagajo dotični rek, da mu pripisujejo pomen, katerega nima.

b) Nekateri se pri svojih ugovorih, pomišljajih sklicujejo na kako človeško veljavo, na besede tega ali unega. Takrat naj pridigar dotični človeški veljavi kako imetnitnejšo in boljšo, morda božjo nasproti postavi ter pové, da Bog pa to-le veléva, da sv. Duh po ustih tega ali unega svetega moža pa tako-le govorí. — Tudi se časih dá pokazati, da on, na katerega se sklicujejo vgovarjavci in zmotenci, še vzmožen ni, ali ni opravičen, soditi o tej reči. N. pr.: Ako v verskih rečéh nevešči posvetnjaki zaničevalno govoré o skrivnostih božjega razodenja — ali če ljudje terdijo, da človeku ni mogoče živeti po zapovedih kerščanskih, pa še nikoli poskusili niso, po njih živeti itd.

c) Kaj dobro more govornik časih ugovor izpodbiti s tem, da ga lepo pojasni, pokaže njegov pravi pomen, ter opozorí poslušalce, da je v ugovoru samem nasprotje, protislovje ali nezmisel, in da zeló žalostna, nevarna in pogubna je doslednost tacega krivega uka ali ugovora. Z vsem dokazovanjem, pojasnovanjem in zavračanjem pridigar ne opravi toliko, kakor če pokaže nespamet in brezzmislico, ki tičí v ugovoru. Marsikedo brez pomislika terdi kaj božji resnici nasprotnega, ali berž popusti ugovor, se ustraši, ko se mu živo popišejo dosledice ugovora ali krivega nauka njegovega. N. pr.: Mnogo jih brez pomislika kliče dandanes: Človek nima proste volje . . . pekla ni, s smertjo je vse pri kraji itd. Morda bi se dali ozdraviti, ko bi spoznali posledice tacega uka.

---

[1]) Massillon n. pr. je v prelepem govoru stavek: „Ni možno človeku, sovražnika ljubiti“ zavernil po negáciji; in rek: „Evangelij omejuje prostost“ po distínkciji ali razlikovanji.

d) Premnogim je vgovarjanje in tajenje samo hladílo pekoče vestí, izvir spridenega, hudobnega serca. Sodbo, pekel . . . tajé, ker se obojega bojé. Če pridigar spozná, da ugovori, pomišljaji, dvomi izvirajo od tod, tedaj naj se ne spušča v zavračanje; samo pokaže naj: od kod taki ugovori!

Dostavek. Duhovni pastir naj se potrudi, da se med njegovimi duhovnijani ugovori, dvomi . . . . začenjali ne bodo, ali da jim vsaj nevarni ne bodo. Skerbí naj v ta namen za prav jasen in temeljit poduk v kerščanskih resnicah v šoli in cerkvi; za dobro domačo izrejo otrók, za pridno poslušanje pridig, za pobožno branje po hišah, pa za odvernjenje pohujšljivih knjig, slabih časopisov itd.

§ 46.

Pri zavračanji treba je mnogo razumnosti in previdnosti.

Ako se loti govornik zavračanja ugovorov in zmot, mora ga voditi edino le ljubezen do resnice. pa skerb za izveličanje poslušalcev. Nikoli naj ne začenja overžbe brez potrebe ali iz prepirljivosti, in ozir naj ima zraven na samega sebe, na poslušatelje in na razne okolnosti.

1. Zavračevalec naj jemlje ozir na samega sebe. Presodi naj, ima li k temeljitemu izpodbijanju ugovorov, pomišljajev, krivih misli . . . potrebne znanosti ali ne. In če se čuti sposobnega k overžbi, naj tudi pomisli, mu bo li zadostnega časa k temu ali ne? Tukaj veljá: bolje ne zavračati, kot slabo zavračati. Poveršna in netemeljita overžba več skazi, kot dobrega stori. Ako se sposobnega čuti govornik k vspešnemu zavračanju ugovov, naj moli, prosi razsvetljenja Boga, ter naj se pridno pripravlja, da bo zamogel ničevnost ugovorov z nepobitnimi dokazi spričati. Nikoli naj ne smeši, sramoti, ali zaničuje vgovarjevcev in zmotencev, sicer jih prepričal in poboljšal ne bo, ampak zakerknil jim bo serce.

2. Pri overžbi je gledati tudi na poslušalce. Naj pomisli govornik, da mu mora biti pri zavračanji cilj: zmotenca ali zapeljanega boljšati, a ne razdražiti ga. Zato naj pred očmi ima le ugovor, dvom, kriv nauk, pa ne osebe tistega, ki je zabredel v zmoto. — Usmiljenje in poterpljenje naj ima s preprostostjo in slabostjo svojih poslušalcev, in pazi naj, da v svoji nepremišljeni gorečnosti ne bo z ljuliko vred poruval tudi pšenice. Pač je najti med ljudstvom raz-

nega praznoverja, napačnih pojmov o verskih rečeh, mnogih šeg, ki se z verskega stališča zagovarjati ne dajo. N. pr. ljudstvo nekaterim blagoslovljenim rečém preveliko moč pripisuje, od nekaterih molitev, postov kaj posebnega pričakuje itd. A v tacih in enacih zmotah tiči po nekoliko dobrega, hvalevrednega. Dokler take reči ne postanejo nevarne keršČanskemu življenju, naj jih duhovni pastir ljudstvu pustí, in čaka naj priložnosti, ob kateri naj poslušalce pohvali zavolj gorečnosti, pobožnosti, zavolj poštene volje, sploh zavolj onega, kar je v zmotah dobrega; zraven pa naj jih opozorí in prijazno podučí, v čem da so v zmoti; kaj v njih ravnanji ni opravičenega itd.

3. Pri zavračanji ugovorov, zmot . . . mora govornik tudi ozirati se na okolnosti časa, kraja, ljudi. . . Časih kak prazniški ali nedeljski evangelij ponudi priliko, ovreči kake zmote, ugovore, krivé pojme. Najprej naj vselej prav temeljito dokaže resnico, in kedar ima upanje, da so poslušatelji najbolj prepričani, naj jim izpodbije nasprotni ugovor. Ali nikoli naj ne reče: med vami so, ki delajo te in te ugovore . . ., ampak le nedoločno naj omeni, da si utegne kedo tako in tako misliti, in takim bi bilo odgovoriti. . . Kedar se ugovor najbolj razširjuje po duhovniji, takrat je čas, ga zaverniti. — Iz vsega pridigarjevega govorjenja, obnašanja, svarjenja, podučevanja naj spoznajo duhovnijani, da ga vodi prava in čista ljubezen do svojih ovčic. Tudi kedar grajati, resno zaverniti mora, opominja duhovnega pastirja sv. Avguštin, da naj to stori „non aspere, non duriter, non modo imperioso . . ., sed magis docendo quam jubendo, magis monendo quam minando“.

B.

Pridobivanje serca.

§ 47.

Pridigar naj čustva vzbuja.

Ne dosegel bi cerkveni govornik popolno svojega namena, ko bi svete resnice le pojasnoval pa dokazoval; poslušalci morajo spoznati tudi važnost, vrednost božjih naukov, in morajo razvideti, kako je od njih spolnovanja odvisna sreča kristijanova in izveličanje njegovo. In če resnice božje pridigar poslušateljem svojim tako stavi pred oči, vzbudé se v njih primerna čustva, in tedaj tudi v sercé sprejmó svete nauke.

I. Da je pridigarju treba priserčno, spodbudno govoriti, na serce delovati, ter v njem primernih čutov vzbujati, ali pa jih poterjevati, in tako serce pridobiti za resnico, je razvidno od tod:

1. Ker naj predlagana resnica božja posvečuje tudi serce, da se bo razveseljevalo nad vsem dobrim, in studilo pa odvračalo se od hudega.

2. Vzbujanje čustev človeka tudi pripravnejšega stori za sprejem svetih resnic, raznih naukov in opominov. V sercu zbujeni čuti posvečujejo tudi razum, kajti kogar resnica veselí in jo ljubi, on tudi hrepení po njej, in jo rad sprejme. Zato tudi pridigar, kateri zná na serce govoriti, pri poslušalcih berž vzbudí pozornost, jih ohrani pazljive, jih ložej prepriča, in v spominu jim veliko bolj ostane, kar slišijo, kakor da bi jim bil le merzlo pojasnoval in razlagal resnico.

3. Sercé, čustva imajo tudi kaj veliko moč do volje človekove; zato je vzbujanje primernih čutov najpripravneji pomoček, voljo nagniti in posvečevati, da se prizadeva za pravo in dobro, in beží pred slabim in hudim. Zlasti kedar hoče govornik k spolnovanju težavnejših dolžnosti, ali h kakemu naglemu sklepu in dejanju nagniti poslušalce, naj čustva močneje vzbuja.

Prevelike vrednosti pa naj vendar le kerščanski govornik ne pripisuje čustvom, ker nimajo kaj moči človeka pripeljati do stanovitnega poboljšanja. Kakor namreč čuti kmalo pridejo, tudi kmalo zginejo, in z njimi vred večidel tudi sklepi, vsled vzbujenih čustev storjeni. Ker ima cerkveni govornik namen, do stalne čednosti in do stanovitnosti v dobrem voditi poslušalce, ne smé svoje moči staviti v vzbujanje čustev, kakor nekdanji gerški in rimski govorniki, katerih cilj je bil, k naglim sklepom in dejanjem pregovoriti poslušatelje.

Sicer se mora pridigar pri vsacem govoru varovati merzlote in dolgočasnega, mlačnega govorjenja, in vsako njegovo govorjenje mora oživljati nekolika gorkota, ki poslušalcem sega v serce; vendar vselej odločuje deloma namen in kakšnost govora, deloma pa ozir na poslušalce, v kaki meri da mu je vzbujati čustva. Manj mu je treba na serce delovati in čutljivo govoriti, kedar podučuje, pojasnuje, dokazuje, n. pr. v homilijah, katehezah . . ., bolj pa mora vzbujati čute ter gorkejše govoriti pri zahvalnih, tolažilnih, svarilnih, postnih pridigah. . . Tudi je treba v viši meri vzbujati čustva, kedar govorí brezčutnim, mlačnim poslušalcem, pri katerih malo izdá samo dokazovanje. V obče tudi veljá: Več ko je poslušalcev, bolj patetično smé govoriti pridigar.

II. Vsa čustva, katera mora po potrebi vzbujati govornik, delimo v prijetna in neprijetna.

1. Prijetnim čutom prištevamo zlasti čustvo veselja, upanja, spoštovanja in ljubezni. Vsa ta mora pridigar ali vzbujati (ako pomorejo k izveličanju), ali pa pobijati (če so zaderžek izveličanju).

a) Čustvo veselja dobimo, ako si živo predstavljamo kako pričujoče dobro, katero vže imamo v posesti. Kaj pa, da naj cerkveni govornik vzbuja le sveto veselje, n. pr. nad tem, ker smo udje edinoizveličavne sv. cerkve, ker nam je Izveličar tako imenitne pomočke zapustil v sv. zakramentih itd. Veselje nad posvetnimi veselicami . . . naj pridigar pobíja ali zatira.

b) Čustvo upanja nastane, če si predstavljamo kako prihodnje dobro, katerega pričakujemo. Govornik naj vzbuja in gojí čut upanja, da nam bo Bog grehe odpustil, potrebne pripomočke k izveličanju dal . . .; a prederzno upanje in zaupanje v lastne moči itd. naj pobija, ali modro vlada in slabí.

c) Čustvo spoštovanja se rodí iz premišljevanja dragocenega, popolnega, lepega. Gledé na Boga kot najpopolniše, najlepše bitje imenujemo ta čut češčenje, katero naj govornik pri vsaki priložnosti vzbuja in gojí. Kjer pa je čustvo spoštovanja obernjeno morda v preobilni meri na zemeljske reči, n. pr. na bogastvo, čast . . ., naj pobija ali modro vlada ta čutljej.

d) Čustvo ljubezni se vzbudí iz spoznanja onega, kar nam je dopadljivo in prijetno nad kako osebo ali stvarjo; pa tudi nastane, če premišljujemo dobrote, ki smo jih prejeli od kóga. Najviša ljubezen je ljubezen do Boga; in vsako ljubezen, ki je nasprotna božji ljubezni, naj pobija in zatira pridigar, n. pr. svojeljubje, mesno ljubezen. . . Kar pa vodi k božji ljubezni in jo množí, naj gojí in pospešuje govornik, n. pr. ljubezen do molitve, do modrosti. . . Ljubezen do časnih reči, n. pr. do življenja, zdravja, časti . . . naj pa modro omejuje in vodi pridigar, da ne bo ovírala božje ljubezni.

2. Neprijetna čustva imenujemo čute žalosti, sramú, kesanja, strahú, obupnosti, zaničevanja, sovraštva, usmiljenja i. dr. Tudi vsa ta čutila mora pridigar deloma vzbujati, gojiti, deloma pa pobíjati, slabiti in voditi.

a) Čustvo žalosti, sramú in kesanja nastane iz velike nezadovoljnosti zarad kakega sedanjega zla. Če žalost, sram in kes pride od tod, ker si je človek v svesti, da je Boga žalil, milost božjo zgubil . . ., tedaj naj jih govornik le vzbuja in gojí, ker so dober pripomoček k posvečevanju. Pobijati ali vsaj zmanjševati pa bi moral žalost zavolj posvetne zgube, zavolj sreče bližnjega itd.

b) Čustvo strahu ni druzega ko veliko neugodje, neveselje, prihajajoče iz bližnjega ali bodočega zla. Potreben k izveličanju je strah božji, to je, strah pred pravico in sodbo božjo, strah pred grehom itd. Taki strah božji naj pridigar pridno vzbuja in gojí; nasproti pa naj pobija in zatira strah pred ljudmi.

c) Čustvo obupnosti je huda nezadovoljnost zavolj nemožnosti, doseči kako dobro. Ako kristijan obupa nad tem, po svojem razumu priti do spoznanja večnih resnic, ali če se prepriča nemožnosti, po časnih dobrotah doseči prave sreče itd., tedaj je koristna taka obupnost. Pogubljiva pa bi bila obupnost nad božjo milostjo, tedaj jo mora pobijati pridigar.

d) Čustvo zaničevanja, katero izvira iz premišljevanja nepopolnega, sramotnega, zaničljivega, smé govornik vzbuditi le nasproti grehu, ki je zares zaničevanja vreden; sicer pa mora ta čut vselej le zatirati. Isto tako čustvo jeze in sovraštva, ki nastane večidel zavolj kake krivde, dotičnemu storjene.

e) Čustvo usmiljenja pride iz sočutja nad ptujo nesrečo, nad terpljenjem bližnjega. Prav pridno naj pridigar vzbuja ta čutljej, ker je silno važen zlasti za imenitno kerščansko zapoved bližnje ljubezni!

§ 48.

Kako čustva vzbujati.

Po psihologičnih zakonih mora on, kedor hoče koga ganiti, serce njegovo za kako resnico ali nauk pridobiti, ter primerna čustva v njem vzbuditi, pokazati in opisati lepoto, dobroto, vrednost, veljavo . . . tiste stvari ali resnice. Ako pa hoče občutje vneti zoper kako reč, mora kazati ničevost, ostudnost, hudobnost, slabe nasledke tiste reči, zoper katero si skuša pridobiti serce. — Gledé na čustvo, ki ga pridigar hoče vzbuditi, gojiti, pomnožiti, ali pa pobijati, zatirati . . ., mora ravno take nauke in resnice predstavljati, ki so pripravni, v poslušalcu vzbujati ali pobijati dotični čut. Kakoršne lastnije namreč so vzbudilne predstave in opomini, taka bodo vzbujena čustva. Zato mora pridigar vzbujajoč v pervi versti verska čustva, najbolj tudi rabiti verske predstave, opomine, resnice . . . z vednim ozirom na čustvo, katero skuša vzbuditi. N. pr.: Pridigar bi hotel v svojih poslušateljih vzbuditi čut pokorščine, ljubezni in hvaležnosti do Boga; on bi jim moral staviti pred oči neskončno veličastvo, moč, ljubezen in dobrotljivost božjo do nas ljudi. . .

A da bo govornik poslušalce res vnel za kako resnico in njih serce pridobil, ni dosti, sploh imenovati ali našteti tisto dobro, za katero hoče vzbuditi čustva, ali tisto hudo, zoper katero hoče serce pridobiti, on mora tisto dobro ali tisto zlo z živimi, vnetimi besedami, na drobno opisati, tako rekoč pred oči postaviti, da spoznajo, kako dobro, koristno, potrebno . . . je ono za nje, za kar jim pridigar želí serce vneti. Nasproti pa naj ravno tako živo, pretresljivo in prešinljivo in posamno kaže, kako ostudno, zaničevanja vredno in škodljivo je ono zlo, zoper katero jim skuša vzbuditi občutje. Vzemimo da bi pridigar hotel v slušateljih vzbuditi čustvo hvaležnosti do nebeškega Izveličarja zavolj svetih zakramentov, katere nam je zapustil. Nikakovega čuta ne bo vnel, da bi n. pr. le rekel: „Predragi! veliko, čez vse veliko dobroto nam je skazal Jezus s sv. zakramenti. Bodimo mu hvaležni za to!“ Pridigar bi moral z živo besedo in čutljivo jim popisati imenitnost in potrebnost posameznih zakramentov — njih obilne milosti, dobrotljivi vpliv na naše življenje . . .; žalostno stanje človekovo, ko bi teh važnih pripomočkov izveličanja ne imel itd. [1])

Da bo pa vtisk na serce pri takem popisovanji toliko veči, mora vže tudi glas, besede, govorjenje, ponaša biti živahna, sploh taka, da gane in pridobiva serce. V pridigarjevih besedah naj ne bo nič razžaljivega, zbadljivega, surovega, nizkega; pa tudi ne praznega, sladkega besedovanja, nič prisiljenega, pregnanega. . . . Govorjenje naj bo priserčno, kakor ga narekuje notranje čustvo; mikavno, da se slehernemu zdí, kakor bi pridigar govoril ravno z njim. Zato naj rabi pogostne nagovore, vprašanja, očetovski ter prijazni ti. . . Čedne podobe, izgledi, prilike, pregovori naj živost dajó govorici . . . — na kratko: glas, beseda, ponaša, oko . . . vse naj kaže, da govorí serce.

Da govorí serce — to je najvažniše, to je tista moč, ki serce pridobi, čustva vzbudi; ker le ono, kar od serca pride, k sercu gré! Posiliti se ne dá tù nič. Kar je narejenega, umetnega, teatraličnega, ne gane serca, le k smehu sili. Tedaj: Kedor hoče druge giniti, mora najprej sam ginjen biti. To je najimenitnejši pripomoček, čustva v druzih vzbujati. Naj toraj pridigar premišljuje imenitnost resnice, svetost naukov, ki jih hoče drugim podati; zraven naj moli, prosi besedi, blagoslova od zgoraj. In ko bo tako sam živo čutil imenitnost resnice, in bo vnet za božjo čast in izveličanje poslušalcev, potem bo táko za vse sveto vneto serce tudi drugim vdihnilo enakih čustev. Kjer pa tega ni, tam veljá: „Nemo dat, quod non habet.“

---

[1]) Lepo nas uči serce ganiti prerok Jeremija. Kako živo, pretresljivo kaže nesrečo svojega ljudstva vsled storjenih hudobij. in Jude kliče k pokori. (Pogl. 1—5.)

Dostavek. Govornik naj nikoli ne pové, da mu je namen, vzbujati čustva. Neka gorkota naj ogreva ves govor, a priserčnost besede naj bo veča ali manjša po vsebini pridige. Glavno moč za vzbujanje čutov in pridobivanje serca naj pridigar porabi v sklepu, vendar naj vzbujanje ne bo predolgo. Ko vidi poslušalce ginjene, čustva vzbujena, naj kmalo jenja, ker daljno govorjenje občutje slabí!

C.

Nagibanje volje.

§ 49.

Čemu nagibati voljo.

Mnogo kristijanov dobro pozná voljo božjo, znane so jim večne resnice, tudi prepričanje imajo, vendar ne živé po njih. Manjka jim volje, spolnovati to, kar verujejo. Pridigar si mora toraj tudi prizadevati, da si pridobí voljo poslušalcev, da jo posvetí, da jo podobno stori božji volji. Pripeljati mora vernike do terdnega sklepa: svoje življenje vravnati po volji božji, po veri živeti!

Čez vse potrebno je cerkvenemu govorniku, da to doseže, saj ima namen, po oznanovanji besede božje vernike k izveličanju pripeljati. A človeka ne storí svetega, ga ne izveliča samo znanje in poznanje volje božje, tudi pobožna čustva ne, ki se navadno prav berž ohladé in minejo — kristijana izveliča življenje po veri! Treba je tedaj pridigarju, resnico božjo tako staviti poslušalcem pred oči, da terdno sklenejo, svojo voljo po božji volji vravnati, po veri živeti.

Ozir volje delímo poslušatelje navadno v tri verste, ter razločujemo: popolne, katerih volja se celoma sklada z božjo voljo, ter se bolj in bolj odtegujejo celó malim grehom; pravične, ki so dobre Bogu vdane volje, katera je pa še slabotna in nagnjena k manjšim pregreškom; grešnike, katerih volja je obernjena od Boga, ter je obtežena s smertnimi grehi. — Najpotrebniši so tedaj grešniki, da jim pridigar voljo nagiba k Bogu, ker je še najdalje proč od Njega. Potrebno je pa tudi, pravične sicer, a še slabotne, v dobrem vterjevati, da se ohranijo na potu čednosti in se obvarujejo nevarnosti, ki so po raznih stanovih, krajih, in ob raznih časih tudi različne. In kolikor dopustí notranji dušni stan, pa vnanje razmere in dolžnosti stanovske, je dobro, pravičnega pripeljati do prave popolnosti; popolnega pa ohraniti in vterditi v popolnosti. — Gleda naj govornik, da ne prezira nobene verste poslušalcev ozir njih vestnega stanu. Enostransko in škodljivo bi bilo, vedno le enim, n. pr. grešnikom govoriti. Tudi vse imenitnejše čednosti in dolžnosti kerščanske naj pridejo na versto, če tudi pridigar po potrebi kraja nekatere večkrat povdarja.

Pridigar ima dvojno pot, pripeljati poslušatelje do tega, da svoje življenje vravnajo po spoznani in sprejeti božji resnici: pozitivno pa negativno. Kedar rabi pomočke, pripravne voljo človekovo pridobiti, da se oklene volje božje ter jo v življenji spolnuje, imenujemo to pozitivno pot nagibanja volje. Ako pa pridigar le odstranjuje one zaderžke, ki opovirajo in zabranjujejo, da se volja človekova ne sklada z voljo božjo, imenujemo to ravnanje govornikovo negativno pot k nagibanju volje. O obojnem načinu, pridobivati voljo poslušalcev, je treba obširneje govoriti.

§ 50.

Kako nagibati voljo. Raba nagibov.

Pripomočke, s katerimi skuša pridigar poslušalce nagniti, da bi storili, kar zahteva Bog, in da bi svoje življenje vravnali po spoznani resnici, imenujemo nagibe, motive. To so predstave, misli, katere imajo moč, človeku vzbuditi terdni sklep, po tem živeti, kar je kot resnično, pravo, spoznal in kot svojo dolžnost.

Preden pa govornik z nagibi skuša voljo človekovo pripeljati do terdnega sklepa, svoje življenje vravnati po volji božji, treba je poslušatelje nekako pripraviti ter prejemljive, občutljive jih storiti za motive, koje misli rabiti. Ko bi namreč poslušalci dvomili, bi jim li bilo mogoče storiti voljo božjo ali ne, ali ko bi celó menili, da jim ni mogoče spolnovati zapovedi te ali une, tedaj bi se vé da na potu čednosti nobenega koraka ne storili. Treba najprej pokazati, da je mogoče, storiti voljo božjo, in tudi zaupanje v svojo lastno moč, pa serčnost vneti v poslušalcu. Naj mu govornik zato pokaže, koliko moč ima volja človekova; da je po milosti božji podpirana tako rekoč vsemogočna. Naj jim opomni, da Bog nemogočega ne zahteva; naj jih opozori na lastno izkušnjo; naj jim kaže izglede imenitnih spolnovalcev volje božje itd.

Ko jim pridigar tako vname zaupanje v samega sebe, ter jim dá pogum, naj potem s pripravnimi nagibi jih vodi do terdnega sklepa, spolnovati zapovedi božje. Znano je, da vse dolžnosti kristijanove obsega ona imenitna zapoved ljubezni: „Ljubi Gospoda svojega Boga iz vsega svojega serca, in iz vse svoje duše, in iz vse svoje moči, in iz vse svoje misli: in svojega bližnjega, kakor sam sebe“ (Luk. 10. 27). To tedaj je jedro vseh zapovedi, ki jih moramo spolnovati kristijanje: ljubiti Boga, ljubiti samega sebe, ljubiti bližnjega. In dobrotljivi stvarnik nam je zeló olajšal spolnovanje zapovedi trojne ljubezni s tem, da nam je v serce zasadil neko čustvo, neko nagnjenje, trojno nagnjenje, katero imenujemo nagon, namreč: versko-moralen, sočuten ali simpatetičen, pa nagon lastnega blagra. Versko-moralni nagon človeka kar nekako nehoté vleče k Bogu, in k vsemu, kar spozná za dobro. Nagon sočutja človeka vleče k človeku in storí, da mu je dobrohoten. Nagon lastnega blagra pa naredí, da slehern hrepení po lastni sreči. Naloga pridigarjeva je, trojni ta nagon s pomočjo besede božje tako vzbujati v poslušalcih, da jim v sercih vname ljubezen, in sicer pravo, sveto ljubezen do Boga, do bližnjega in do samega sebe. In ta vzbujena ljubezen je nagib, je motiv za pridobivanje ter nagibanje volje. Saj vemo tudi iz skušnje, da v zadnji versti je vselej le ljubezen, katera določuje in premiče človeško voljo. Kar človek ljubi, po tistem hrepení, tistega želí, tisto storí. Vsled povedanega razvidimo, da ima cerkveni govornik tri glavne nagibe za pridobivanje volje, in ti motivi so: prava ljubezen do Boga, prava bližnja ljubezen, in prava ljubezen do samega sebe. Karkoli pridigar rabi še drugih nagibov, vsi izvirajo iz imenovane trojne ljubezni.

1. Da bo ljubezen do Boga odločevala ter nagibala poslušalcem voljo, naj govornik oznanováje resnico božjo skuša v njih zbuditi verski ali pobožni nagon, in sicer najbolje s tem, da jim živo popiše: *a)* Kaj je Bog sam na sebi; *b)* kaj svetu sploh; *c)* kaj je posebno nam ljudém.

a) Kaže naj pridigar poslušalcem, kako je Bog vže sam na sebi najpopolnejše bitje, zgolj dobrota in ljubezen . . .; da tedaj res ni veče sreče za človeka, kakor Bogu, najsvetejšemu bitju s pobožnim življenjem dopasti, svojo voljo po njegovi volji vravnavati itd.

b) Govornik naj kaže, kako je Bog svetu stvarnik, in da vse, kar je in živí na svetu, je delo njegovih rok, izvir vsegamogočne njegove besede. Naj vernim kaže, da Bog ni le vstvaril sveta, ampak da on v svoji neskončni dobrotljivosti in modrosti tudi vse stvarjeno ohranjuje in vlada, da je vse lastnina njegova itd.

c) Kaj pripravno, vzbujati v poslušalcih ljubezen do Boga, je tudi, ako jim mnogokrat in živo pridigar kaže, kaj je Bog nam ljudém. Kako imamo po telesu in po duši svoj začetek v njem; kako se je padlega rodu človeškega usmilil, svojega Edinorojenega mu v odrešenje poslal; kaj je Jezus Kristus storil za nas. Sploh nam zgodba našega odrešenja podaja mnogo mnogo najmočnejših motivov za nagibanje volje. Dalje: Kako sv. Duh v Jezusovi cerkvi deluje za naše izveličanje, kako nam brezštevilnih dobrot delí v sv. zakramentih. . . Tudi nauk o angelih varuhih, o devici Mariji priprošnjici, o svetnikih, o dušah v vicah, kakor sploh resnica o neumerjočnosti človeške duše in o povračilu po smerti, daje pridigarju premnogo nagibov za pridobivanje človeške volje, in ne bo jih prezerl, ako se ozira na godove cerkvenega leta.

K Bogu vleče človekovo voljo tudi moralni nagon, ki ga nagiba k vsemu, kar je spoznal za dobro; pa ga tudi odvračuje od zla in hudobnosti. Tudi tega nagona naj se pridno poslužuje govornik, da si voljo poslušalcev pridobí. Zato naj jih mnogokrat opozori na oni notranji glas božji, ki je sodnik človeških dejanj. Naj učí vernike poslušati glas vestí in po njem ravnati, ter naj jih opozoruje na prijetna notranja čustva, na mir, zadovoljnost, veselje serca, ki ga občuti, kedor storí voljo božjo. A naj jih stori tudi pazne na kazen vesti, na neprijetni notranji čut, na nepokoj, na notranjo britkobo, ki izhaja iz grešnih človekovih dejanj. Varuje naj se pa pridigar pretiravanja v tej reči, kajti marsikateri dober in pobožen kristijan veselje dobre, mirne vesti veliko manj občuti kot kedo drugi, ali zavolj manjše telesne občutnosti, ali ker se v veči meri zaveda svoje slabosti itd. Nasproti tudi marsikateri grešnik po dolgoletni hudobiji toliko omami svojo vest, da ga nič več ne vznemirja, nič več ne grize, se vé da, v pogubo njegovo! — Moralni nagon naj pridigar tudi vzbuja s tem v poslušalcih, da jim čut za lepo, pravo, dobro, resnično z živim, navdušenim popisovanjem vnema in krepí; nasproti pa stud vzbuja in gojí nad vsem, kar je krivičnega, nepoštenega, podlega. . . Tudi zavest imenitnosti svoje kot umnega za večnost vstvarjenega človeka, in zlasti še kot kristijana. naj zopet in zopet vzbuja v poslušatelju.

2. Tudi ljubezen do bližjega je važen nagib pri obdelavanji volje. Vodi naj poslušalce do prave bližnje ljubezni s tem, da oznanujoč božje resnice, budí in gojí v njih jim vže prirojeni simpatični nagon, in z njim vred čut sočutja, usmiljenja, hvaležnosti... V dosego tega namena naj se govornik sklicuje na ta slehernemu prirojena čustva; naj jim stavi pred oči, da je Bog nam vsem ljubi oče, mi pa med seboj bratje in sestre, kot kristijanje pa udje enega velikega duhovnega telesa... Kaj dobro je, če pridigar svoje poslušalce stavi na mesto onih, za katere hoče vneti ljubezen, in da jim pokaže, česar bi si oni sami želeli, in od bližnjega pričakovali v takem slučaji. Kaže naj vernim, kako važna in potrebna čednost v socijalnem življenji je bližnja ljubezen, in kak madež človeštva je terdoserčnost in brezčutje. Zopet in zopet naj opozori poslušalce, da je kristijanu ljubezen glavna zapoved, in da s tem se očitno spoznavamo učence Jezusove, ako ljubezen imamo med seboj.

3. Slehernemu prirojeni nagon lastnega blagra vodi človeka do prave ljubezni samega sebe. Kristijana govornik najložej pripelje do tega, da bo skerbel za pravo srečo, ako mu živo stavi pred oči nasledke čednosti, posledice lepega, pobožnega keršćanskega življenja za ta svet in za večnost; nasproti pa slabe, žalostne posledice hudobije, strasti, pregrehe za časnost in večnost! V ta namen naj mu kaže iz sv. pisma, iz zgodovine narodov in posameznih ljudi, kakor tudi iz skušnje poslušateljev samih, kako pokorščina do Boga in spolnovanje njegove volje človeka dela srečnega tù na zemlji in v večnosti; nepokorščina, pregreha pa ga stori nesrečnega za časnost in večnost.

V pervi versti naj govornik za motiv rabi večne posledice naših dobrih ali zlih dejanj. Smert, sodba, pekel, nebesa so kot najgotovše reči tudi najimenitnejši nagibi za pridobivanje volje. — A človek je ves mesen, in toliko na svet navezan, da se za te prihodnje posledice svojega dobrega ali grešnega življenja manj zmeni, kot za časne, zemeljske nasledke čednosti ali greha; smé tedaj govornik tudi časnih posledic čednosti ali hudobije se posluževati kot motiv pri nagibanji volje k spolnovanju božjih zapoved. Izvoli pa naj nasledke časne take, ki so gotovi in bližnji; in kar se dá živo, občutno naj jih poslušalcem stavi pred oči, in na drobno popiše. Opomni pa naj, da tudi časni nasledki naših dejanj izvirajo iz volje božje, in iz njegove modre naredbe ali pravičnosti, in da ni zadostno, ko bi kristijan le samo zavolj časnih nasledkov čednosti ali greha si prizadeval za dobro, in se varoval hudobije.

Nekaki nagibi pri pridobivanji človekove volje, in zlasti pri priprostih poslušalcih kaj izdatni nagibi so izgledi, dobri, spodbudljivi, kakor tudi slabi, strahovalni. Saj pravi vže Latinec: „Exempla trahunt“; to učí tudi skušnja. Resnični, dobri, lepi izgledi poslušalcu kažejo, da mu je mogoče, to ali uno zapoved spolnovati, tega ali unega greha se varovati, in mu kažejo dobre nasledke človekovega lepega dejanja — in vse to ga vleče k posnemanju. Živo popisane zle posledice hudobnega dejanja v slabih izgledih pa človeka enako odvračujejo od hudobije. Saj vemo, da je ravno ozir na lastno srečo ali nesrečo tisto kolesce, ki mogočno premika človeku voljo!

Tudi pri izgledih se je varovati pretiravanja. Gledé kakšnosti in rabe izgledov ali prigodeb smo obširnejše govorili v § 36.

Z vsemi do sedaj naštetimi pripomočki in nagibi pa govornik le do tega pripravi poslušalca, da je pripravljen, ter sklene, da začne svojo voljo vravnavati po božji, da začne po zapovedih živeti. A to ni še vse. Treba je, da pri tem ostane, in da življenje po volji božji kristijanu pride v navado. Govornik s svojim prizadevanjem le sadi, kedor pa rasti dá, je Bog! Da toraj blagoslov, pomoč pride od zgoraj, naj z vso gorečnostjo učí poslušalce pravega pobožnega življenja, katoliške asceze. Naj jih učí zatajevanja samega sebe, spoštovanja do božjih in cerkvenih zapovedi, serčne ljubezni do Boga. . . Zopet in zopet naj jim priporoča pobožne vaje: molitev, pogostno prejemanje sv. zakramentov, obiskovanje presv. rešnjega Telesa, češčenje device Marije in svetnikov itd. Na vso moč naj pospešuje take in enake pobožnosti!

§ 51.

Odstranjanje zaderžkov, nagibanju volje nasprotnih.

Spoznali smo, da najde pridigar pri dokazovanji resnice pri svojih poslušateljih marsikatere ugovore, pomišljaje in dvome, katere mu je izpodbijati, ako hoče doseči svoj namen. Enako se mu godí pri nagibanji volje. Tudi tù najde raznih zaderžkov, koje treba odstranjevati, sicer je brezvspešen njegov trud.

1. Glavni namen govorniku pri nagibanji volje je, poslušalce pripraviti do tega, da bi spolnovali postavo božjo. Vseh postav postava pa je: Boga ljubiti čez vse, in bližnjega kakor samega sebe. Sicer olajšuje Stvarnik sam človeku to zapoved trojne ljubezni, ker

mu je v serce zasadil trojni nagon, versko-moralni, simpatetični in nagon lastnega blagra. A temu dobrotljivemu trojnemu nagonu nasprotuje skušnjava s trojnim hudim ali slabim poželenjem, s poželenjem mesa, poželenjem oči, in z napuhom življenja. [1]) To trojno slabo poželenje je glavni sovražnik trojni nam ukazani ljubezni, ter trojnemu dobrotljivemu nagonu.

Napuh življenja, častiželjnost nasprotuje versko-moralnemu nagonu in pravi ljubezni do Boga, ker človeka toliko prevzame, da Bogu časti ne daje, in ga ne spoznava kot svojega Gospoda, kot svojega največega dobrotnika, in kot izvir vsega dobrega, vse milosti.

Poželenje mesá ali poželjivost nasprotuje nagonu lastnega blagra, pravi ljubezni do samega sebe, ker mu kaže srečo, kjer sreče ni. Vleče ga v posvetno vživanje, ga dela pohlepnega po zemeljskem veselji — in mesenost ta storí ga nesrečnega.

Poželenje očí, lakomnost nasprotuje simpatičnemu nagonu in pravi ljubezni do bližnjega, ker človeka stori neobčutljivega za ptujo silo in nesrečo. Taki skerbí za samega sebe, pa nespametno in nezmerno, ter greší zoper ljubezen in pravico.

To trojno poželenje tedaj je oni strupeni vir, iz katerega večinoma izhajajo zaderžki nagibanja človekove volje. Največ pomišljajev, izgovorov in zagovorov nespolnovanja božje volje pride iz tega trojnega zla. [2])

2. Vse take in enake zaderžke naj pridigar podira, odpravlja, overže ali pa vsaj oslabí, moč in veljavo jim vzame. Kar smo govorili o overžbi verskih ugovorov (glej § 45), večidel tudi veljá pri odstranjanji zaderžkov, nagibanju volje nasprotnih. Zavračuje jih govornik ali indirektno, če namreč tako tehtne motive rabi pri nagibanji k spolnovanju kake zapovedi, da poslušalec kar nič vgovarjati ne more, in mu zagovori in izgovori tako rekoč kar sami ob sebi razpadejo v nič.

Govornik zamore pa tudi kar direktno, naravnost prijeti zaderžke spolnovanja božje volje in pokazati, kako prazni da so in zaveržljivi. A preden se loti naravnostnega odstranjanja zagovorov in pomišljajev, naj skuša pozvedeti, od kod da izvirajo taki zaderžki pri njegovih poslušalcih; ali iz zmote, ali iz strasti?

---

[1]) I. Jan. 2. 16: Zakaj vse, kar je na svetu, je poželenje mesá, in poželenje očí, in napuh življenja, kar ni iz Očeta, ampak iz sveta.

[2]) Taki prazni izgovori in zagovori so n. pr.: Bog je povsod pričujoč. Zamorem ga doma moliti; čemú bi v cerkev hodil! — Človek le enkrat živí. Čemú bi se ne veselil življenja, ki mi ga je Bog dal; čemú bi ne vžival, kar je Bog vstvaril! — Čemu bi se zatajeval, še blagor, da imam. — Vsak je sam sebi pervi, kedo pa meni kaj dá? — Dolžnost je, za stare dni skerbeti; če mi kaj ostane, bodo vže tedaj drugi dobili, ko sam ne bom več potreboval! itd.

a) Zmotencu je treba poduka. Tako se nahajajo predsodki, n. pr.: da je nemogoče spolnovati to ali uno, ali odvaditi, varovati se hudega tega ali drugačnega. Gleda naj pridigar, da take zmote ne bo nikoli sam kriv; zato naj se varuje pretiravanja, naj ne ostri svojevoljno kakih zapovedi ali dolžnosti; naj ne oznanuje kot dolžnost, kar ni dolžnost in ni zapoved; naj ne prepoveduje, kar je pripuščenega; naj ne imenuje velik greh, kar ni itd. Nasproti naj opozoruje na pomoč božjo, ki podpira našo slabost; na večno plačilo, namenjeno spolnovalcu božje volje; naj ga opomni, da se še bolj trudi za kako posvetno stvar; naj v zgledih mu kaže, kako so drugi v enacih razmerah natanko spolnovali ravno to zapoved, ki se njemu zdí pretežka. . .

Nekateri si domišljujejo razno hudo, ki bi jih zadelo, ko bi v tem ali unem vestno spolnovali voljo božjo. Naj takim pokaže pridigar, ali da je prazen njih strah; ali naj jim zmanjša zlo, ki se ga bojé; ali naj prizná, da bi se zvesto živečemu po božjih zapovedih sicer utegnilo to in to primeriti, da pa se ta malenkost še primerjati ne dá z dobrimi nasledki njegovega dejanja.

b) Kedar pa govornik zapazi, da strast odvračuje voljo od spolnovanja božjih resnic, takrat naj jim kar imenuje primerljeje, ob katerih jih utegne sprideno serce od Boga proč, in v greh vleči. Zgodí se to zlasti tedaj, kedar je spolnovanje keršćanske dolžnosti združeno z nekako težavo in premagovanjem slabega nagnjenja, n. pr. ako je treba ptuje blago poverniti, s sovražnikom se spraviti, staro razvado odložiti. . . Pokaže naj poslušalcem, da je vse prav mogoče, ako jim le terdne volje ne manjka. — Dobro je tudi, če navadnim izgovorom in zagovorom nasproti stavi govornik reke sv. pisma, izrečno voljo božjo. Opominja naj poslušatelje, da se spominjajo pričujočnosti božje, kedar jim spolnovanje kake zapovedi dela težavo; da naj se zamislijo na smertno posteljo, na sodbo, ter naj tako ravnajo, tako storé, da ob tistih zadnjih trenutkih svojega obnašanja obžalovali ne bodo!

D.

Razporedba pridižnega predmeta.

§ 52.

I. Razverstitev predmeta po posameznih delih govora.

Govorili smo vže o pridižnem predmetu (glej § 31.) ter povedali, na kaj je gledati pridigarju, kedar si išče glavne pridižne resnice. Ko pa si je govornik po branji in premišljevanji v svojem duhu vže nabral potrebne tvarine (o čemur bomo obširneje govorili, ko nam pride na versto pripravljanje pridigarjevo), tedaj mora nabrano snov lepo in logično razdeliti in razverstiti. Dobra razdelitev in razverstitev predmeta jako pospešuje spoznanje resnice in podpira spomin, pa jej tudi pot pripravi do serca in volje poslušateljeve.

Pridigar ne more v svojem govoru vsega ob enem povedati, ampak le polagoma. Najprej gré napovedati, o čem misli govoriti, to je predgovor. Potem mora res govoriti o napovedani resnici, jo razpravljati obširneje, to je razprava ali izpeljava. Iz povedanega mora slednjič povzeti kake posledice, to je sklep govora. — Predgovor pa navadno zopet razdelimo na troje: V vvod; véliki stavek, ki napoveduje predmet, in v razdelitev. Večinoma stavimo še pred vvod poseben rék iz sv. pisma, in damo predgovoru primeren sklep, ki je ob enem prehód do razprave. Po današnji šegi vravnana in popolnoma izdelana pridiga ima toraj te-le dele ali člene:

Rék (textus).

Predgovor (protasis) obsegajoč: vvód (exordium), véliki stavek (propositio), razdelitev (partitio), prestop (transitus).

Razprava (tractatio).

Sklep (epilogus).

O vseh nam je govoriti posamezno.

§ 53.

Pridižni rék.

Napovedovalec cerkvenega govora je rék, to je, taka svetopisemska versta, ali sicer važen izrek, ki naznanuje poglavitno pridižno resnico. S svetopisemskimi besedami stopi govornik pred ljudstvo, da se naznani poslanca božjega, ter v jedernem izreku naznani resnico, o kateri ga je volja govoriti. Rék, obsegajoč glavno resnico pridižno, bolj ali manj poslušalcem znan, storí, da si z njim vred ves govor ložej zapomnijo ter v spominu ga ohranijo. — Začetek svoj ima rék v pervih časih kerščanstva, ko so zbranim vernikom prebrali kratek oddelek svetega pisma, kojega je potem škof pričujočim razlagal. Pozneje so nekateri govorniki jeli le o posameznih verstah ali izrekih svetopisemskih pri božji službi govoriti, ter so pred svojo pridigo mesto celega oddelka stavili le dotični stavek. Dandanes rabimo rék le pri pridigah v ožjem smislu, ne pa pri katehezah in malih homilijah. Tù namreč govornik razpravlja po več resnic, ki jih navadno ne more naznaniti z enim in istim rekom.

Začetek pridižnega réka pové, od kod naj ga govornik jemlje. Praviloma iz sv. pisma, in sicer iz evangelijskega ali listnega odlomka tistega dné. Ako bi se iz dotične perikope primerni rék najti ne dal, sme ga govornik vzeti tudi iz kakega drugega svetopisemskega oddelka. Če pridigar tudi tù pride v zadrego, sme govoru vzeti rék n. pr. iz kake cerkvene pesmi, molitve, iz maše, oficija tistega dné.

Kakšen naj bo pridižni rék?

1. Mora res obsegati glavno pridižno resnico, katero ima naznaniti; zato ga govornik mora vzeti v tistem pomenu, katerega ima v sv. pismu. V besednem smislu, če ga rabi sv. pisavec v besednem, v simboličnem, kedar ga rabi sv. pismo v takem pomenu. — 2. Ne smejo se rabiti za rék le posamezne besede, ampak celi svetopisemski stavki. Tudi se ne smé tergati iz srede kakega izreka, da bi dobil drug pomen, kakor ga sicer ima. Enako se svetopisemskim besedam v reku ne smé kaj tacega dostavljati, ali kaj izpuščati, kar bi izreku dalo drugačen pomen. — 3. Kedar ima pridigar več pridižnih rékov enacega pomena na izbiro, naj vzeme najjasnejšega in najbolj znanega. Ako bi utegnil vmes biti tak, ki ga ljudstvo mnogokrat napak ume, izvoli naj si tistega, da ga ob tej priliki lepo pojasní. N. pr.: „In gospod je hvalil krivičnega hišnika, da je bil modro storil.[1]) — 4. Rék ne smé biti predolg, ker bi ga poslušalci sicer ne mogli obderžati v spominu. Tudi ne preširokega pomena, da bi imel v sebi več poglavitnih resnic, in bi se tedaj ne vedelo, o kateri hoče pridigar govoriti. Pretesnega pomena pa tudi ne smé biti, ampak obsegati mora vse dele glavne resnice, katero napoveduje.

---

[1]) Luk. 16. 8.

Samo ob sebi se ume, da se pridižni rék pové v tistem jeziku, v katerem se govorí; latinski rék je nepotreben.

Dostavek. Rék sicer stojí na pervem mestu, vendar je boljši, da ga išče govornik še le tedaj, ko se je odločil za glavno resnico, katero hoče razpravljati v pridigi; ali celó po vže izdelanem govoru. Vsébina govora je poglavitna reč, ne pa rék; zato se spodobi, da se tekst ravná po obsegu. Pa je tudi ložej pridižnemu zapopadku dobiti primerni rék, kakor pa iz reka izpeljavati pripravne vsebine.

§ 54.

Vvod (exordium).

Vvod ali vpeljava je ponaturen začetek pridige. Daljši govor namreč ne more biti brez kacega vvoda, ker bilo bi prav nenaturno, ko bi govornik kar brez vse vpeljave berž začel s poglavitnim predmetom. Le kedar so poslušatelji vsled posebnih, nenavadnih dogodkov vže napolnjeni čustev prijetnih ali neprijetnih, smel bi govornik, istih čutov navzet, brez posebnega vvoda in napovedi začeti. Oni namreč vže sami čutijo in vedó, kaj bo govoru predmet, in ni jim treba priprave nanj.

1. Kaj je namen govorovemu vvodu? Ciceron pravi: „Exordium est oratio animum auditoris idonee comparans ad reliquam orationem; quod eveniet, si eum benevolum, attentum, docilem fecerit.“ Tedaj pazljivega naj storí vvod poslušalca, in da ga bo zanimala pridižna resnica; ali kakor pravi Slomšek: „Vvod ima poslušalce nakloniti, da bodo besedo radi poslušali.“ Dalje naj ga stori poučljivega s tem, da se mu v vvodu podadó taka pojasnila, ki mu naslednji pridižni predmet storé razumljiv. Da bi pa cerkveni govornik svoje poslušalce v vvodu prosil blagovoljnosti, poterpljenja, in da bi po šegi paganskih ali sploh svetnih govornikov s poniževanjem samega sebe, ali s povzdigovanjem svojih poslušateljev pri njih si iskal naklonjenosti, tega njemu ni treba. Saj je namestnik in poslanec Jezusov, ne išče dobička lastnega, ampak izveličanja svojih poslušalcev. Vže beseda božja sama smé po pravici tirjati od vernikov pazljivosti in blagovoljnosti. A smel bi poslušalce prositi blagovoljnosti in zagotoviti jih svoje dobre namere, kedar jim misli kaj neprijetnega povedati, ali kako grešne razvade, razuzdanosti itd. zatreti.

2. Da z vvodom pridigar svoj namen doseže, mora eksordij imeti te-le lastnosti: Naj bo ponaturen, ne prisiljen, od daleč pritiran,

da bi še-le po dolgi versti vmesnih sklepov se prišlo do glavne pridižne resnice. — S pridižnim predmetom ali s priložnostjo govora mora v tesni in bližnji zvezi biti. Vvod tedaj ne smé biti tako splošenj, da bi se prilegal vsaki resnici. — Da bo poslušalce pazljive storil, naj obsega kaj novega, mikavnega. Kaka primerna dogodba za vvod dobro služi. Naj nikar govornik vsake pridige ne začenja enako. — Tudi samostalen naj bo vvod, naj ne sega v razpravo, ter naj ne razlaguje in naj ne obsega stvarí, ki imajo svoje mesto v izpeljavi. — Naj ne bo predolg. Šestinka ali osminka pridige je dovelj za vvod; sicer se ustrašijo poslušalci in nejevoljni postanejo, boječ se silno dolgega govora. — Pridigar naj bo skromen v vvodu, naj ne obeta preveč, naj ne dela obljub, ki jih ne bo zamogel spolniti. — Varuje naj se govornik merzlote in mlačnosti v vvodu, ampak z zmerno vnemo in gorkoto naj ga prednaša, ter naj ga skerbno izdela tudi gledé besedí, da si tako koj v začetku pazljivost zadobí pri poslušalcih.

3. Vvodu izvir je različen po namenu, ki ga skuša pridigar doseči z njim. Z vpeljavo hoče poslušalce časih seznaniti z resnico, o kateri bo govoril, tedaj je vvod podučen. Ali pa skuša z vvodom le pozornost, radovednost vzbuditi, tù mu bo vpeljava vzbujanje. Kedar hoče z vvodom doseči oba namena, bo tudi vvod razen po vsebini.

a) Največkrat jemljemo vvod iz réka. Govornik razlaga tekst, in ga potem vporablja na pridižni predmet, to je, z rékom začne vvod, na to tekst kratko razloži, pa zvezo njegovo pokaže z glavno pridižno resnico. To razlaganje reka v vvodu je le besedno, ali pa stvarno razlaganje, ki ob kratkem pové smisel teksta. Zamore pa biti tudi zgodovinska razlaga, kedar pridigar n. pr. naznani priložnost, kraj, čas, ko so se govorile besede réka; ali pa če na kratko poslušalcem pred oči postavi dogodbo naznanjeno po tekstu.

b) Vvod zamore pridigar vzeti tudi iz prebranega lista ali evangelija, katerega nekoliko pojasní, kedar je perikopa bolj nerazumljiva; ali pa jo z nekoliko drugačnimi besedami ponoví, in s poglavitno resnico sklene.

c) Posebno poljudni vvodi so izgledi ali dogodbe, podobe . . . svetopisemske pa druge, ki pojasnujejo ali dokazujejo resnico, o kateri misli pridigar govoriti. Hotel bi n. pr. govoriti o usmiljenji do ubogih, da pri Bogu ni brez plačila, po Salomonovem pregovoru: „Kedor se ubozega usmili, na obresti posodi Gospodu; on mu bo povernil“ — tù zamogel bi prav primerno za vvod vzeti znano dogodbo iz življenja sv. Martina.

d) Za vvod utegnejo govorniku služiti tudi razni ugovori, dvomi, pomišljaji, razširjeni zoper glavno resnico. Vzemimo, da hoče pridigar pokazati dolžnost, Bogu služiti vže od mladih dní; tù bi zamogel začeti z znanim izgovorom: „Mladost je norost“ — in pokazati prežalostne nasledke za človeško družbo, ko bi resničen bil ta pregovor. — Tudi z nasprotjem bi smel začeti govornik. N. pr. hotel bi pridigar pokazati potrebnost poterpežljivosti. Pripraven vvod bi mu bil živ popis žalostnih posledic jeze.

e) Tudi govoru priložnost je pripraven in mikaven vvod. Priliko govoru dá kak imeniten praznik, shod, nova maša, posvečevanje nove cerkve, nastop službe itd. Povod ta narekuje naj tudi govoru vpeljavo.

f) Pri govorih, ki so v zvezi eden z drugim, je ponavljanje bistvene vsebine zadnjega govora navadni vvod naslednjemu.

Dostavek. Tudi pri vvodu bi utegnil kedo vprašati: Kedaj naj izdelam vpeljavo, berž v začetku, ali še le potem, ko je izdelan glaven del pridige? Slehernemu je svetovati, da izdela vvod še le tedaj, ko je vže gotova razprava, ali vsaj bogato osnovana. Ako bi namreč pridigar napravil vvod, preden še vé, kaj bo pridigal, tedaj ne bo primeren predmetu, in ne bo ponaturno zvezan z glavno resnico.

§ 55.

Véliki stavek, razdelitev, prestop.

I. Za vvodom pridigar napové glavno resnico, o kateri misli govoriti, to je, on naznani pridižni predmet, navadno le sploh; n. pr. govoril bom o napuhu — ali: govorili bomo o zakramentu presv. rešnjega Telesa. Vsako resnico pa zamoremo premišljevati od raznih strani; ker pa ni moč vsega storiti v enem govoru, zato pridigar na to posamno, specijalno naznani odbrano tvarino, to je, on pové, s katerega stališča hoče o predmetu govoriti. In stavek, s katerim to napové, imenujemo véliki stavek, ki je toraj kratek obseg vse pridižne vsebine. V gornjih izgledih bi gledé predmeta „o napuhu“ utegnil véliki stavek biti: Pokazati vam hočem, da napuh dela človeka Bogu zopernega; — in gledé presv. rešnjega Telesa: Povedal vam bom, kaj smo dolžni Jezusu, v presvetem zakramentu pričujočemu!

Taka napoved pridižnega predmeta in stališča, s katerega pridigar misli o njem govoriti, to je, véliki stavek, je potreben ali vsaj zeló koristen. S takim stavkom pozornost poslušalcev oberne le na eno reč, spravi v govor edinost, in stori, da si z jedernim glavnim stavkom vred ložej v spominu ohranijo ves govor.

Da pa govornik z glavnim stavkom doseže namen, mora ta biti: 1. Pridižnemu predmetu primeren in točen, to je, ne sme biti ne pretesnega in ne preobširnega pomena; mora ravno toliko in vse tiste dele resnice obsegati, o katerih misli pridigar govoriti, in ne več, ne manj napovedovati, kakor bo obsegala razprava. 2. Tudi naj bo ta napoved jasna, umevna, zlasti pri prostih poslušalcih, in zato naj véliki stavek ima le besedni pomen, a ne podobenskega ali skrivnostnega. Ne bili bi torej rabni véliki stavki, n. pr.: Govoril bom o rjovečem levu današnjega časa . . .; sekiro bomo nastavili na drevo napuha, in enaki. 3. Tudi kratek naj bo véliki stavek, mikaven, in ne v vsaki pridigi po enakem kopitu sestavljen.

Gledé oblike je ta jedren obseg pridižnega predmeta navadno samostalen stavek, n. pr.: Marija je res pribežališče grešnikov; ali tudi vprašanje, n. pr.: Kedo je resnično ponižen? Tudi obliko naslova ima mnogokrat véliki stavek, n. pr.: O nebeškem veselji; o potrebnosti molitve. . .

Kedar se deli resnice, o katerih hoče pridigar govoriti, ne dajo lahko povzeti v splošenj stavek, smé se véliki stavek z razdelitvijo vred združiti v en rek. N. pr.: Grešniki smo, naj gledamo v preteklost, sedanjost, ali v prihodnost.

Pri krajših ogovorih, zlasti za posebne prilike, n. pr. o poroki, pervem sv. obhajilu itd., véliki stavek navadno odpade.

II. Da se ves govor ložej razvidi, kar dobro služi pridigarju samemu in poslušateljem, navadno napravi govornik razdelitev, to je, on razloží véliki stavek v posamezne resnice ali reke, katere obsega, naznani dele pridižnega predmeta; ali pa pové razna stališča, s katerih hoče govoriti o glavni resnici. N. pr.: Vélik svetnik je sv. Janez Kerstnik, naj gledamo, *a)* njegovo rojstvo, *b)* njegovo življenje, ali *c)* njegovo smert! — Kakor véliki stavek je koristna tudi razdelitev, ker podá pregled vsega govora, in zeló podpira razumevanje.

Svoje mesto ima berž za vélikim stavkom; smé pa tudi stati pred njim, ali pa z njim stopíti se v en stavek, kakor smo vže omenili.

Kar tiče lastnosti njene, naj bo razdelitev:

1. Kratka, jasna, ter naj ima dva, k večemu tri dele; kar bi jih bilo več, bi le um obteževalo.

2. Deli naj bodo kolikor moč tako razversteni, da gledé obsežka pridejo za manj važnimi in manj zanimljivimi vedno bolj važni in zanimljivi. N. pr.: véliki stavek bi bil: Ni je hujše zgube, kot Jezusa zgubiti po smertnem grehu. Razdelitev bi smela biti: „S smertnim grehom zgubimo namreč 1. svojo časno, 2. svojo večno srečo.“ Nasprotno bi ne bilo prav.

3. Tudi psihologično prav vredjeni naj bodo deli, to je, najprej naj stojí tisti, ki se bolj ozira na razum, potem s komur skušamo ganiti serce in nameravamo pridobiti voljo. N. pr. 1. kaj so skušnjave, 2. kako naj jih premagujemo.

4. Razdelitev mora biti tudi logično pravilna, kar je pa takrat, če je *a)* popolna, to je, če posamni deli ravno toliko in vse tisto naznanujejo, kar obsega véliki stavek; deli ne smejo obsegati ne več, kot je v vélikem stavku, in ne manj. Nepopolna bi bila n. pr. razdelitev: Predmet: o kerščanski pravičnosti. Razdelitev: Tisti človek je kerščansko pravičen, kateri 1. vse božje zapovedi, 2. vse cerkvene zapovedi spolnuje. Nepopolna pa tudi, ako bi govoril „o koristi molitve“, pa razdelil véliki stavek tako-le: 1. kaj nam dá molitev, 2. kakšna naj bo molitev. — *b)* Ako se posamni deli razdelitve eden druzega izločujejo, to je, če ima vsak za-se samostalno misel, da se tedaj med seboj ne razločujejo le po besedah, ampak tudi po misli, po vsebini, in da so si deli sporedni (coordin.). S tega stališča bilo bi napačno govoriti „o potrebnosti dobrih del“, pa razdeliti n. pr. tako-le: 1. Zakaj smo dolžni dobra dela skazovati, 2. zakaj smo dolžni miloščino deliti. . .

III. Po napovedani razdelitvi sklene pridigar predgovor, kateri sklep je ob enem prestop na razpravo. Kratek naj bo, jedernat in priserčen. Naj tù ali še enkrat pové, kaj namerava doseči s svojim govorom; ali naj slušatelje opomni važnosti predmeta in potrebe, prav pazljivim biti. Vendar naj se pridigar tù ogiba vsacega preponižnega moledovanja za pazljivost, poterpežljivost, vsacega izgovarjanja, priporočevanja svoje osebe itd., kar delajo posvetni govorniki, a se ne podá oznanovalcu besede božje. Časih se v prestopu podá klicanje božje pomoči, in ob slovesniših priložnostih kratka, goreča, v cerkvenem duhu sostavljena molitev. Tudi tukaj velja: razlika mika!

Dostavek. Najpristojniši nagovori v pridigi so: Vi, ljubi kristijanje, predragi v Kristusu, kerščanska duša itd. Ni pa hvaliti:

dragi prijatelji, moji preljubi, častiti ... Zalivnih besedi naj nikoli ne rabi pridigar.

§ 56.

Razprava (tractatio).

Najvažnejši del pridige je razprava ali izpeljava. V nji govornik odbrano glavno resnico, v vélikem stavku napovedano, namenu govora primerno razpelje, izvede. Razprava toraj skuša doseči namen duhovnega govora, ki je (kakor smo vže spoznali) ali razsvetljevanje spoznavnosti s pojasnovanjem in dokazovanjem, ali vzbujevanje primernih čutov, ali pa nagibanje volje.

Razprava ima posebne dele, — več ko trije naj ne bodo — ki imajo svoje posebne vvode, podrazdelke, sklepe, prestope. Vvod posamnim delom, in razdelitev v podrazdele imata isti namen za poedine dele, in tudi ravno tako naj bosta izdelana, kakor vvod in razdelitev celega govora (glej §§ 54. in 55. II.). — Razprava sama naj kaže v vseh svojih delih prijetno raznoterost, mnogoličnost, da govorjenje postane mikavno, in se poslušalci ohranijo pri pazljivosti. Naj toraj pridigar enake reči podaja v novi obleki, in iste misli naj izražuje z različnimi besedami. Kaj zanimljivo je, ako govornik resnice navezuje na znane okoljnosti časa ali kraja, na imenitnejše dogodbe... Zeló mikavna postane razprava tudi po vprašanjih in po samogovorih, v katerih pridigar posamezne osebe govoreče vpelje, n. pr.: grešnika, njegove stariše, učitelje, sodnika itd.

Tudi spodbujanja k pazljivosti se smejo sem ter tje rabiti v izpeljavi, a le redko; zlasti tedaj, kedar hoče pridigar povedati kako posebno važno resnico, ali táko, katere razumevanje je poslušateljem potrebno zlasti zato, ker bi sicer ne umeli naslednjega. Časih tudi kaka priserčna molitvica dobro služi med razpravo.

Posamezni sklepi ob koncu delov in tudi podrazdelov imajo namen, kratko pa krepko ponoviti vsaj glavne točke, ter globokejše jih vtisniti spominu. V njih naj se moč vsega dela ali podrazdela združi, ter tako na poslušalca močnejši vtisk storí.

Posamezne misli in podrazdeli morajo biti v razpravi tako razversteni, kakor tega tirjajo zakoni zdrave pameti in govorov namen; in naj so med seboj lepo zvezani, kakor tudi s poglavitno resnico vélikega stavka. To doseže pridigar s posebnimi vmesnimi mislimi, katere zvežejo podrazdele med seboj, in z deli vred z glavno pridižno resnico v eno celoto. Take vmesne misli imenujemo prestope; in na tem spoznavamo dobrega govornika, da ume s pripravnimi prestopi vso pridigo v lepo enoto zvezati. S takimi vmesnimi mislimi ali prestopi govornik del z delom stika. Nareja se toraj prestop vže iz vvoda v véliki stavek, potem iz predgovora na razpravo, iz enega dela v druzega, kakor tudi od enega podrazdela na druzega; slednjič iz razprave v sklep.

Prestop naj bo vselej ponaturen, ne posiljen; tudi razumeven naj bo, in zato v besednem, ne v podobenskem ali skrivnostnem pomenu izpeljan. Preveč priprost naj pa tudi ne bode. Prestopi ne smejo biti predolgi, ki bi obsegali preveč vmesnih misli in še nepotrebnih. Sestavljeni naj bodo tako, da spoznajo in čutijo poslušalci, da se dela prestop. Obsegàjo naj toraj glavno misel prejšnjega dela, in napovedó naj naslednji del, to se pravi: prestopi naj so dvostranski.

Tudi v prestopih naj bode sprememba, mnogoterost; varuje naj se pridigar, da jih ne bode narejal vse po enem kopitu, n. pr.: „Do sedaj ste slišali . . ., sedaj vam bom pa pokazal. . .“ 1)

§ 57.

Sklep (epilogus).

Pridižni sklep je zadnji glavni del govora, katerega on doverši, končá po obliki in vsebini. Namen mu je, *stanoviten vtisk narediti na pamet, serce in voljo.* Zavolj tega sklep povzame glavne misli razprave, da tako s krepkimi besedami ponoví na kratko ves govor, ali poslušalce k zvestemu spolnovanju razlaganih naukov vname. Dobro sostavljen sklep je tedaj kaj važen del govora. Kedor dobro sklene, vse zadene. S čverstim sklepom pridigar vselej nekoliko doseže pri poslušalcih, in ko bi bil tudi razpravo slabše izpeljal. Slab in mlačen sklep pa še prejšnje vtise govora uniči. Naj govornik toraj sklep izdela z vso skerbljivostjo!

---

1) Nekateri rabni *prestopi* bi bili n. pr.: O tem tedaj nihče ne bo dvomil. da je . . . velika pregreha pred Bogom; hočem vam pa še pokazati, kako se . . . varovati. — Ali: Nočem vas dalje muditi s tem, da vam dokazujem . . .; prestopimo k drugemu delu. iz katerega bote spoznali. . . — Smel bi vže sedaj-le skleniti svoj govor, ker dovelj je kristijanu, vedeti . . .; ali da se vam . . . še globokeje spominu in duši vtisne. hočem še . . . — Ali kaj sem rekel? Da . . . sam sebi spodkopava zdràvje! Še več! On se celó pod žival poniža. . . — Pri vsem, kar vam je ljubo in drago, vas prosim. vas zarotím: varujte se smertnega greha, ki človeka vže tù na zemlji nesrečnega dela. Ali storí ga tudi večno nesrečnega. — Pa bo kedo morda ugovarjal: Bog človeka usliši, če ga prosi potrebnih reči? Jaz pa ga vže tako dolgo. . . . Poslušaj, predragi, povedati ti hočem. . .

Sklep toraj obsega ponavljanje glavnih misel, sklepanja iz prejšnjih naukov, njih vporabo, ali tudi še kako novo misel, ki je v tesni zvezi s pridižnim predmetom, ter ga pojasnuje. Dobro utegne časih v sklepu služiti kaka zgodba, prilika . . ., na katero govornik navezuje ponavljanja. — Ponovilo naj ne bo presuho, da bi n. pr. le načert, ali glavne točke razprave obsegalo, ampak to sklepno ponavljanje naj bo primerno bogato izpeljano, ter naj bo krepko, gorko, in zavolj mikavnosti naj se ponavljane resnice podajo v novi obleki. Sploh je dobro, ako si pridigar vže pri načertanji govora prav čverstih misli in rekov odbira ter prihranjuje za sklep.

Sklep naj bo v tesni notranji zvezi z razpravo; krepak, živ, primerno kratek, zlasti kedar mu je vsebina mečílo, vžbujanje čustev. Govornik naj posamezne dokaze, nagibe . . . v sklepu tako razverstí, da najprej stojé manj znameniti, potem močnejši nasledujejo, h koncu pa najtehtniši pridejo in najganljivši. Bolj ko se bliža konec, naj tudi besedilo mikavnejše ter vedno živejše postaja.

Sklepu konec naj bo kak znamenit pregovor, pridižnemu predmetu primeren. Še boljše je, skleniti s kakim svetopisemskim rekom; posebno lepo se podá, ako govornik končá z onim rékom, s katerim je začel. Končati utegne pridigar tudi s kakim izrečenim voščilom ali željo, ali z obljubo, storjeno v imenu poslušateljev: življenje vravnati po prejetih naukih. Tudi s kakim blagoslovom smé skleniti, ali s kratko molitvijo; to pa le takrat, kedar se posebno ginjenega čuti pridigar. Celó s kakim važnim vprašanjem smé končati. Naj pa vže sklene tako ali drugače, varuje naj se enakoterosti, in skerb naj bo govorniku, da poslušalce spustí ganjene; ali pa naj jim kako prav tehtno, važno misel za daljni premislek dá seboj domú. Kar se dobro skončá, obveljá!

§ 58.

Kratek pridižen načert.

Zavolj ložjega pregleda podamo začetnikom splošenj pridižen načert, s pristavkom, da se ravná po namenu pridigarjevem, ali sprejme vse točke, ali pa nekatere izpustí.

Rék.

Predgovor: Vvod (podučen, ali vzbudilen, ali obojno); véliki stavek in razdelitev; prestop.

Razprava: I. del. 1. Razlaganje predmeta ali glavne resnice. — 2. Dokazovanje: *a)* iz razodenja, *b)* iz pameti, *c)* iz zgodovine in skušnje, *d)* iz veljave. — 3. Zavračanje ugovorov, pomišljajev. — 4. Pridobivanje serca in nagibanje volje: *a)* vzbujanje čustev, *b)* raba nagibov, *c)* odstranjanje zaderžkov volji nasprotnih. — 5. Prestop na II. del — (II. del, kakor v I.)

Sklep: ponavljanje, spodbujanje, konec.

§ 59.

II. Razverstitev pridižnega predmeta po raznih govorih.

Ker cerkveni govornik ne more vseh resnic božjih, svojim poslušalcem potrebnih, podati v enem govoru, mora si učno tvarino razdeliti na več govorov. Utegnejo pa pridige biti gledé svojega predmeta v nekem redu in notranji zvezi med seboj, to je, sistematično vredjene; ali so pa posamezni govori brez notranje medsebojne zveze, rapsodični. Zlasti nedeljske in prazniške pridige se izbirajo navadno le rapsodično, to je, pridigar se gledé predmeta ne derží nikakega reda, izbira si ga, kakor se mu ravno poljubi, ali kakor mu najbolje kaže. Tako pa poslušalci ne dobé celotnega in popolnega kerščanskega poduka, ker se jim podajajo le posamezni kosci nebeškega kruha brez reda in zveze. Razvidno je, da vedno rapsodično pridigovanje ni hvale vredno, ker je pomanjkljivo. Taki govornik se v nekaterih tvarinah ponavlja in ponavlja, drugih zeló važnih morda ves čas svoje pridigarske delavnosti nikoli ne prinese na leco. — V naši škofiji, in večinoma tudi v drugih, so za popoludanjsko božjo službo zaukazani sistematično vrejeni govori, kerščanski nauki za odraščene, ki po nekoliko popravijo pomanjkljivost dopoludanjskih navadno rapsodičnih pridig. Vsekako pa naj si govornik, ako jemlje tvarino le rapsodično, vestno zapisuje pridižne predmete, katere je vže obravnaval; ter naj od časa do časa pregleda ta zapisnik, da spozná, česar še manjka, in o kateri resnici mu je še govoriti.

Lepo vrejeni, zvezani govori so toraj boljši, koristnejši, kakor uni brez notranje medsebojne zveze; tudi so v dobro versko podučenje poslušalcev kar potrebni. — Sistematično vrejeni verski govori so pa še tudi prijetnejši za pridigarja, kot govori brez zveze. Pri zvezanih ni mu treba dolgo sem ter tje premišljevati: kaj bi govoril, o čem bi pridigal? Tudi za primeren vvod ni v zadregi, ker kratko ponavljanje prejšnjega govora mu je začetek novemu. Naj pa bo govornik edini pridigar v kraju, ali naj bi jih bilo po več govornikov v eni fari, naredé naj si načert za svoje govore, da kaj tacega ne prezró, kar tirja potreba časa ali kraja.

Kako naj pridigar sistematično razverstuje in vreduje svoje govore? Pri razdelitvi pridižnega predmeta na več govorov more gledati ali le na tvarino, ali pa tudi na poslušalce svoje, to je, na njih potrebe in dušne vzmožnosti.

1. Ako pri razporedbi gleda pridigar na predmet, zamore govore spraviti ali v neko vnanjo zvezo, ali pa v notranjo. Vnanja sistematična razporedba zamore zopet biti ali zgodovinska (n. pr. ko bi govornik življenje Jezusovo, ali življenje Marijino obravnaval v celi versti govorov); ali pa topična, krajevna (n. pr. ko bi na znamenite kraje iz našega izveličanja navezal govore, post., da bi govoril o Taboru, o Oljski gori, o Pilatovem sodišču, o Kalvariji . . .). Razporedba govorov utegne tudi biti notranja, logična, če bi po več pridigah predmet tako razverstil, kakor je v zvezi po svoji lastniji in naturi (da bi n. pr. govoril o sedmih sv. zakramentih, o 10. zapovedih božjih . . .). Ali pa, kakor ena resnica iz druge izhaja, n. pr. da bi v celi versti govorov obravnaval verske pa dejanjske resnice v redu katehizma itd.

2. Ker mora govornik pri odbiri pridižnega predmeta še posebno gledati na potrebe poslušalcev in njih doumljivost (gl. § 31. II.), tedaj je jasno, da se mu je pri razporedbi predmeta na več zvezanih govorov ozirati zlasti na resnice svojim poslušalcem najpotrebnejše.

Duhovne potrebe so po raznih krajih jako različne. So duhovnije, kjer je v nevaŕnosti sv. vera, kjer peša in pojema versko prepričanje; tù govornik v zaporednih pridigah najprej obravnava verske resnice. pred vsem one, ki so najpotrebnejše, drugim podlaga, ali gledé katerih peša versko prepričanje. — Po drugih krajih se ni bati za sv. vero, je ljudstvo v verskih resnicah dobro podučeno, a lepo keršćansko življenje peša, čednosti zginjajo, razvade, pregrehe se razširjajo. . . Tukaj je treba le bolj govoriti o zapovedih božjih, o grehu in čednostih, o sodbi in večnosti, o vrednem prejemanji sv. zakramentov itd. Na kratko: skerben in vesten duhovni pastir, ki pozna svojo čedo, ne bo nikoli prišel v zadrego pri iskanji pridižnega predmeta za svoje sistematično vredjene govore. Kakor previden, skušen vojskovodja naredil si bo načert zoper glavnega sovražnika svoje duhovne čede!

II. ČLEN.

O vnanji napravi verskih govorov.

§ 60.

Vvod.

Govoreč o notranji napravi cerkvenih govorov smo spoznali, kako naj duhovnik z versko resnico, katera je pridigi predmet, poslušalce svoje podučuje, prepričuje, jim serce meči in voljo nagiba. Ako si je govornik v ta namen duhovno izdelal, razstavil, lepo vredil homiletično tvarino, mu postane duševna svojina ali lastnina. Da pa pridigar doseže svoj namen, mora govorov predmet postati tudi lastnina poslušateljev, on jim ga mora izročiti, in ti ga morajo sprejeti. Človek pa po naravnem potu ne more drugače delovati na dušo bližnjega, ter vdahniti mu svojih misli, prepričanja, sklepov, čustev, kakor z vnanjimi, očutnimi znamenji, to je, z govorjenjem in simboli. Tudi pridigarju je le ta naturna pot odperta, če hoče delovati na dušo poslušateljevo. On mora toraj najprej svoje misli, čute . . . zavíjati v besede in stavke; potem pa jih poslušalcem podajati z živo besedo. Govoriti nam bo toraj tù: I. O slogu, pisavi. II. O govoru, besedi; ki obsega izreko in ponašo.

§ 61.

I. Slog in njegova poljudnost.

Slog (stylus) ali pisava ni druzega ko zavijanje misel v besede in stavke. Slog je različen, in ravná se ali po poslušalcih, to je, po stopinji njih omike, izobraženosti, ali pa po namenu, ki ga hoče pridigar doseči s svojim govorom. Ozir omike poslušateljev govornik rabi nizki, ali srednji, ali pa visoki slog. Gledé namena pa rabimo pisavo prozajično, prosto, ali poetično, ali pa oratorično, slovesno govorniško. Mirna je pridigarju pisava in prosta brez lepotin, kakor govorica med prijatelji, kedar podučuje, razlaga, izglede, zgodbe rabi. Vže više se povzdigne pisava, lep je slog, ko pridigar serce meči, čustva vzbuja. Visoko pa se povzdigne in praznična, slovesna postane pisava, ko pridigar k dejanju nagiba.

A naj vže bo po raznem pridigarjevem namenu pisava taka ali drugačna, vselej je govorniku gledati na poslušatelje, to je, na njih manjšo ali večo omiko; kakor tudi na glavni namen, katerega vsak pridigar mora imeti, namreč: izveličati vse poslušalce. Vsled tega morajo najpoglavitnejše lastnosti sloga biti prostota (Einfachheit), pa poljudnost (Popularität), to je, po poslušalcih naj bo vbran.

Praznega posvetnega lepotičja v pisavi in bliščave naj se ogiblje cerkveni govornik. Njemu tacih pripomočkov ni treba. On oznanuje besedo božjo, ki svoje veljave ne dobiva še le po besedi govornikovi, ampak ima moč vže sama v sebi, ker je večna resnica. Mar ne oznanuje pridigar tiste besede, o kateri sv. Pavel piše Hebrejcem (4, 12): „Živa je namreč božja beseda in močna, in ostrejša ko vsak na obe strani oster meč, in seže do ločitve duše in duha, tudi sklepov in muzga, in razsodi misli in namene serca.“ Čemú tedaj le v umetniji iskati močí, kjer deluje moč resnice! Tega se je deržal tudi apostelj, pišoč Korinčanom (I. 2. 4): „In moje govorjenje in moje oznanilo ni bilo v pregovorljivih besedah človeške modrosti, ampak v skazovanji duha in moči.“ Saj bi si pridigar še zapravil božjo pomoč, ko bi pisava njegova bila ničemurna, preumetna, prenapeta, ter bi si z njo slave skušal pridobivati.

Ako pa rečemo, da naj pridigar v slogu ne sega previsoko, da naj ne rabi šare posvetnega lepotičja, nikakor s tem ne terdimo, da naj bi govorniku v cerkvi služila najpriprostejša pisava, da naj bi rabil besede in govorico, navadno med neomikanimi, ali da naj bi rabil narečje prav tistega kraja. Nikakor ne! Lepa, pravilna, jederna naj bo pisava, in vselej primerna dotičnim poslušalcem, tedaj tudi viša, umetna, kedar njih omikanost tega tirja.

To ravno je čez vse potrebna poljudnost, ki se vselej ozira na večino poslušateljev, in svoj govor tako vravná, da bi koristil, v izveličanje služil večini. V tem so nam v lep izgled posnemanja sveti cerkveni očetje. Kako častitljiva, jasna, prosta je njih pisava, a ne skoz in skoz. Imeli so v svojih govorih namen, vse pripeljati do spoznanja resnice in do izveličanja. Da bi to dosegli, hoteli so vsem vstreči, ter so v svojih govorih rabili tudi več umetnije, govorniškega lepotičja, kedar je tega zahtevala izobraženost poslušalcev. Omikanim so omikano govorili, da bi jih Kristusu pridobili!

Kar se tiče sloga, naj pridigarju veljajo kot načelo lepe besede sv. Gregorija Vélicega: „Pro qualitate audientium formari debet sermo doctorum, ut et sua singulis congruant et tamen a communis aedificationis arte nunquam recedant.“ To tedaj je prava poljudnost, da se pisava vselej ravná po poslušalcih; ali kakor pravi Dupanloup: „Cerkveno govorništvo naj bo poljudno, to je, táko, da bodo v njem ubogi kakor bogati, omikani kakor neomikani našli luči svojemu umu, gorkote svojemu sercu.“

§ 62.

Še druge lastnosti sloga.

Kar je delavcu orodje — dobro ali slabo — to je govorniku jezik; treba je brusiti ga in pisavo likati, da bo zadostovala vsem pametnim zahtevam. Od lepega, vrednega sloga pa tirjamo: I. da zadostuje jezikovim zahtevam, to je, da ima potrebne slovniške lastnosti; II. da vstreza namenom kerščanskega poduka, to je, da imà potrebne govorske lastnosti; III. da se vjema s pravili dobrega, zdravega okusa, to je, da ima potrebne lepoznanske estetične lastnosti.

I. Slovnica zahteva od sloga:

1. pravilnega jezika, t. j., da je pisava pridigarjeva povsem taka, kakoršne tirja slovnica, treba je pravilno sklanjati, pravilno pregibati, skladbo, sintakso zares domačo rabiti itd. Znanje slovenske slovnice je toraj pridigarju neizogibno potrebno.

2. Čistega jezika, domačih besedí. Ptujk naj se govornik sploh ogiblje; le take smé rabiti, ki so se vže vdomačile v slovenščini, in so sploh znane. Kedar je primoran rabiti izraz, poslušalcem do sedaj še neznan, naj mu enekrati še pristavi navadno besedo istega pomena. Sploh naj skerb za čistost jezika pridigarju ne bo nezmerna, naj ne bo tolika, da bi zavolj mnogih, poslušateljem še neznanih besed, škodo terpel glavni namen njegov. Jezikoslovnih novosti naj ne nosi berž na leco. Vedno naj ima cerkveni govornik pred očmi, da mu je besedo božjo oznanovati, spodbujevati, k izveličanju voditi, ne jezikoslovne svoje vednosti in spretnosti skazovati. Vsak pridigar sme reči s sv. Avguštinom: „Melius est, ut reprehendant nos grammatici, quam non intelligant populi.“

II. Govorske lastnosti. Pridigar skuša um razsvetljevati, serce mečiti, voljo nagibati; pisava njegova mora toraj taka biti, da mu bo z govorom mogoče doseči trojni ta cilj. Slog pa bo služil v dosego tega namena, ako

1. rabi vseskozi le prave in določne besede, ki res povedó ravno tisto, ne več ne manj, kar pridigar z njimi hoče naznaniti in povedati. Varuje naj se izrekov ali besedi dvoumnih; ali celó tacih, katere slišati bi si poslušatelji celó kaj vse druzega utegnili

misliti od onega, kar je hotel povedati govornik; zato naj se poslužuje le splošnje cerkvene terminologije (zakrament, gnada, Trojica itd.). Ogiblje naj se pridigar tudi preabstraktnih izrazov in dolgih, pretemno izpeljanih stavkov. Slovenska pisava ljubi kratke reke; njeni kinč so zernate misli, krepki izrazi in pa v domačem duhu vbrane podobe. Radi rabimo glagole mesto abstraktnih imen. — Kedor prevaja iz ptujih jezikov, naj slovéni po misli, ne po besedi. Jedro naj vzame, pa mu lupino slovensko ogerne.

2. Če bo pisava priserčna, polna duhovnega olja ali mazila (Salbung — suavitas). Kaže ter razodeva se priserčni slog,

a) kedar rabi plemenite, pregnantne izraze, to je, besede take, ki ne naznanujejo samo pomena stvari, ampak tudi njeno notranjo ceno, lepoto, dobroto; nasproti pa ostudnost, škodljivost, in razodevajo tudi notranjo vnemo in čute govornikove. Besede take, ki misli in pojme tako rekoč potelesijo, so n. pr.: priserčna ponižnost, mila pohlevnost, angeljska nedolžnost, cvet življenja, sv. vera, luč nebeška; černa nehvaležnost, v nebo vpijoča krivica itd.

b) Ako se pridigar v svojem govoru obrača naravnost do poslušalcev, ter jih tako ogovarja, da se jim zdi, kakor da bi z vsacim posameznim govoril. To stori, ako ne rabi splošnjih, merzlih izrazov „so ljudje, kristijanje, nekateri, marsikedo . . .“, ampak priserčni, prijateljski „ti, vi, mi . . . .“

c) Če pogostno rabi izraze ljubezni, sočutja . . . ., n. pr.: ljubi kristijanje, dragi mi duhovnijani, obžalujem, da moram . . . ., žalostnega serca naznanjam itd.

Ta priserčnost pisave, to duhovno mazilo v slogu ni druzega ko izraz ljubezni, katero sv. Duh izliva v zares apostoljska serca — je beseda pobožnosti, gorečnosti. Ta skrivna notranja duhovna moč milo oživlja in ogreva naša serca. Tako duhovno pomaziljenje besede (spiritualis unctio) je poseben dar sv. Duha, in dá se izprositi, ne naučiti. Da si priserčnost sloga pridobi, skuša naj se govornik vterditi v pobožnem življenji; naj bere ascetične v božjem duhu pisane knjige, n. pr.: „Hojo za Kristusom“, sv. Frančiška Sal. „Filotejo“ itd. Pridigar, ki pridno premišljuje, pa moli pobožno, on zadobi besedo pomaziljenja, ogreva in vnema poslušalcem serca.

Nasprotno pravi priserčnosti bi bilo: siliti se, afektacija, sentimentalnost, priliznjena govorica . . . ., pa tudi merzla, vnemarna beseda; neotesani izrazi, surovo žuganje, zasmehovanje itd.

Tudi živ, krepak, čverst, resnoben, poln prepričanja naj bo slog, da močen in stanoviten vtisk stori na voljo poslušalcev. Krepko, živo, da v serce seže, je pridigarjevo govorjenje tedaj, ako je sam skoz in skoz prešinjen ter prepričan važnosti večnih resnic, ki jih oznanuje; in pa da resno voljo ima, prepričati tudi druge in serce jim prešiniti. Kjer je lastno prepričanje in navdušenost za pridižni predmet, pa volja, druge prepričati, v serce jim seči, tam ta notranja gorečnost pridigarju poklada na jezik pripravnih besedí.

Da je slog živ, krepak, v serce segajoč, prepričalen, naj govornik

a) rabi pisavo kratko, jederno, to je, izpušča naj v govoru vse nepotrebno, malovažno, da glavne misli bolj stopijo na svetlo, in veči vtisk naredé. Pisava, ki ima veliko besedí pa malo zernja, je vodenična, brez moči. Preobilnost izrekov le razum temní.

b) Naj o pravem času rabi lepe, žive govorne figure, kakor je, n. pr.: predevanje beséd (inverzija), ako kako besedo v stavku postavi na nenavadno mesto, da s tem bolj na svetlo stopi, n. pr.: „Poklicani so vsi, ali izvoljeni niso vsi.“ — Ponova (repeticija), kedar posamne besede ali njih več ponovi, da s tem poslušalce na-nje opozori, n. pr.: v Jezusovi pridigi na gori devetkrat zapored mila beseda: „Blagor ubogim v duhu . . . .“ „Blagor krotkim . . . .“ itd. — Nasprotje (antiteza), ako nasprotne misli, predstave zavolj večega vtisa stavi skupaj, n. pr., ko piše sv. Pavel do Korinčanov (I. 4, 12—13.): „Kolnejo nas, in jih blagoslovimo; preganjani smo, in prenašamo; preklinjajo nas, in molimo; kakor smeti tega sveta smo postali, vseh izveržek do sedaj“. Ali: „Kdo bi si bil mogel misliti kaj tacega: volk, ki čedo preganja, ki ovčice terga — postane jim pastir! Izveličar ga kliče, in on posluša; telesno ga oslepi, da duševno spregleda . . . in glej! iz preganjavca Savla postane apostelj Pavel.“ — Poprava (korekcija), ko pridigar posamezne besede ali izreke videzno preklicuje, da jih potem še krepkeje povdarja, n. pr. sv. Pavel do Galačanov (2, 20): „Živim — toda ne jaz; živi pa v meni Kristus“. Tudi: „Ali kaj sem rekel? Da je obrekovalec tat? Resnično, še več!“ — Sumnja (dubitacija), kedar se govornik navidezno pomišljuje, bi li povedal svojo misel, ali bi je ne, a s tem budi le pazljivost, ter misel svojo še z večim povdarkom naznani, n. pr.: „Ali kako hočem začeti, kje besed dobiti? Jaz siromak naj vam o nebeškem veselji govorim? . . .“ — Zamolk (reticencija), ako pridigar med govorom mahoma prestane, obmolči; ali ker res noče več govoriti o tisti stvari, ali pa, da pazljivost vzbudi. N. pr.: „In vé, zgubljene duše? Menda bi tudi danes govoril gluhim ušesom — zato raje molčim! . . .“ Kaj krepka je ta govorna figura, a redko le naj se rabi. — Poosebitev (personifikacija) n. pr. „Naj ne vé tvoja levica, kaj dela tvoja desnica . . .“ ali: „Ko poželenje spočne, rodi greh; greh pa, ko je storjen, rodi smert“ (Jak. 1, 15).

c) Naj rad rabi izraze naznanujoče oblast, moč, veljavo, gotovost, n. pr.: „jaz pa vam povem“; „kakor gotovo živí Gospod“; „Bog pa ukazuje“; „nebo in zemlja bota prešla“; „to govori večna resnica“ itd. Sploh obilni izreki sv. pisma in cerkvenih očetov govorniku dobro služijo, kedar hoče moč in živost dati svoji pisavi. [1]

Zoper pravo krepost, moč in prešinljivost sloga bi bila afektirana mogočnost; vodena obširnost; prederznost, če tudi le videzna; izrazi jeze, togotenja, zaničevanja; ironije, sarkazmi itd.

III. Slog naj ima tudi potrebne lepoznanske lastnosti, ki storé pisavo prijetno, lepo, milo, kar vgoden vtis stori zlasti na serce, in poslušalce zanima ter pazljive naredí. Vendar estetične lastnosti niso slogu toliko potrebne, kot govorske; še celó škodljivo bi bilo, ko bi pridigar bolj gledal na lepoto besede, ko na jedro, ko bi si bolj prizadeval za milino in krasoto sloga, kot za večno resníco, katero ima oznanovati.

Tirja pa estetika od sloga:

1. da je ponaturen, to je, primeren pridižnemu predmetu; primeren tudi pridigarju, njegovi lastniji, starosti, veljavi; da se vjema tudi z lastnijo poslušateljev, kraja, časa . . . Naj bode toraj pisava primerna rečém, o katerih je govorjenje. Mehka, mila naj bo pisava, kedar se popisujejo bolj ljubeznjive reči, n. pr. tiho veselje, usmiljenje . . .; ostrejša in terša bodi beseda, ako je govor o serditih, strašnih rečéh . . . Gledé osebe govornikove pa pravi sv. Avguštin: „Est quaedam eloquentia, quae magis aetatem juvenilem decet, est quae senilem, nec jam dicenda est eloquentia, si persona non congruat eloquentis“.

2. Po prislovici „razlika mika“ naj skerbi pridigar za prijetno spremembo, različnost v besedah, prilikah, stavkih. Zato naj se varuje,

---

[1] Prekrasen izgled živega, krepkega, prepričalnega sloga je n. pr. Jezusova pridiga na gori.

da ne stavi vedno enakih besedí, da vedno enako ne začenja, enako ne sklepa, istih izgledov ne rabi itd.

3. Da se govornik prizadeva za blagoglasje v besedah, ki izvira zlasti od tod, da so samoglasniki in soglasniki po njih v pravem sorazmerji, da število pervih nekako doseže število poslednjih, ali da posamezni zlogi nimajo čez dva soglasnika. Neprijetne in težko izrekljive so tedaj besede in reki, v katerih po veliko, zlasti terdih soglasnikov skupaj zadene, n. pr.: čverstost, požrešnost, terdoserčnost itd. — Tudi stavki govora naj se verstijo v vednem sorazmerji tako, da eden predolg, drugi prekratek ne bo. Več stavkov zapored naj govornik ne sklepa z enacimi slogi. Vbranost besed (ritem) je v prozi dopuščen le prislovicam, n. pr.: „da se resnica prav spozná, treba čuti oba zvoná“.

4. Gleda naj pridigar, da bo slog njegov živahen, kar se dá, poln podob, prilik. Pridno naj rabi trope, razne govorne figure, vprašanja, da verniki ne bodo samo poslušali, ampak takorekoč tudi pred seboj videli, kar posluša uho. Gledé živahnosti slovenskega sloga piše Slomšek [1]: „Slovenci v svojih pogovorih prilike in čedne podobe radi imajo, in tudi govornik naj se jih vadi modro saditi; post. roža tvoje mladosti, venec nedolžnosti itd. Prilike naj bodo domače; ptujih Slovenci malo poznajo; neznanega pa serce ne poželjuje. Na mesto cedrov z Libana, vedno zelene palme, jemlji lipo in dob, pa tudi zeleno smreko. Ljuba Slovencem je vinska terta, spoštovan zeleni rožmarin. Rožice tvoje zgovornosti naj rastejo iz tvojega vnetega serca kakor same od sebe; kedor jih po drugod išče, je gizdavemu ženstvu podoben, katero svoje bledo lice s kupljenim lišpom lepotiči. Ali bolje rožic manj ko preveč; prenadevane rožice besedo ravno tako mračijo, kakor preveliko vencev podobo; preobilni kinč modrim ljudem merzí, kakor prezabeljena jed preseda. Zdrava pamet, jasne misli, modra osnova, čisti dokazi, lične verste in gladek jezik, so besede pervi in najpotrebnejši kinč; prilike in podobe so le prijetni naveržek, dokler jih preveč ni“.

§ 63.

II. Važnost dobrega govora, in kako si ga pridobiti.

Govor, beseda (pronunciatio) sploh je naznanovanje misel in čustev s telesnimi organi, to je, z glasom, obrazom in telesnim gibanjem. Pri duhovnem govorniku posebej naj govor ne bo druzega, ko umevni izraz večne resnice, katera mu je popolnoma prešinila serce.

---

[1] Drobt. 1862.

1. Kar je sliki kolorit ali izbor barev, to je pridigi govor, prednaška.

a) Ravno dober govor mnogokrat storí, da poslušalci pridigo razumejo, resnico s svojim umom dosežejo, ter jim tako koristna postane in plodovita. Naj n. pr. pridigar slabo izrekuje, preurno, pretiho, prebučeče govori; naj besede krati, požira . . ., tedaj je ravno pomanjkljiva beseda kriva, da ga ljudstvo ne ume, da je govorjenje nevspešno.

b) Tudi na serce in voljo poslušalcev stori dober govor velik vtisk, in skušnja učí, da ravno lépo slovesno govorjenje, spremljevano po primerni ponaši, pridigo najbolj povzdigne. Naj si bode cerkveni govor še tako dobro in spretno sostavljen, vendar pridigar z njim ne bo kaj dosegel, ako je njegova izreka slaba. Nasproti pa pridiga le srednje notranje cene, prednašana z lepo, živo besedo, mnogokrat velik vtisk naredí.

2. Ker je toraj dober govor tolike važnosti, mora duhovni pastir skerbeti, da si ga pridobí. Ali kako? Sama merzla pravila še ne storé dobrega govornika. Dobremu govorniku je treba bistrega razuma, žive domišljije, občutnega serca, omikanega okusa, gibkosti duha, dobrega spomina; — tudi dobrih, zdravih govoril (Sprachorgan) mu je treba, čistega prijetnega glasú, terdnih pljuč . . . Kar pa vsem tem pripomočkom še-le dá pravo moč ter jih oživí, je

a) prava pobožnost pridigarjeva, blago njegovo serce, resnično duhovsko mišljenje, in lastno prepričanje tega, kar hoče druge učiti. Česar je serce polno, tisto usta navdušeno oznanujejo.

b) Pravi in plemeniti namen in navdušenost za izveličanje ljudi.

c) Dober je govor le tudi tedaj, kedar je pridižni predmet popolnoma v oblasti pridigarjevi, to je, ako se je dobro na pamet naučil govora. Ko bi med govorjenjem se moral loviti, paziti, da mu tvarina ne poíde, sproti besed iskati . . ., tedaj mu ne bo moč skerbeti za pravo in dobro naglaševanje, in za primerno ponašo.

Kjer pa najdemo pri duhovnem pastirju te glavne pogoje dobrega besedovanja: lastno prepričanje, pobožnost, gorečnost pa pridno učenje govorov, in v veči ali manjši meri prej naštete lastnosti dobrega pridigarja — tam bo pridna vadba, in opazovanje pa posnemanje dobrih ali slovečih oznanovalcev božje besede mu pridobilo lep in dober govor.

Rekli smo, da je govor naznanovanje misel in čutov pridigarjevih z glasom, in z obrazom pa s telesnim gibanjem. Naznanovanje misel in čustev s primernim glasom se imenuje deklamacija, izreka; naznanovanje čutov in misel z obrazom in telesom pa ponaša. Govoriti nam bo toraj sedaj o deklamaciji in o ponaši.

§ 64.

Lastnosti dobre deklamacije. Razumljivost (razločnost).

Govornik svoje misli in čute poslušateljem naznanuje sosebno z glasom. Da bo pa beseditev njegova res lepa, mora znati rabiti svoj glas v pravem obsegu (modulacija, spreminjava glasú), v pravi moči (temperatura, primerna glasnoba) in v pravi meri (ritem, trajanje). To trojno združeno daje deklamaciji prave in potrebne lastnosti. Po znamenitem izreku sv. Avguština zahtevamo od pridigarja, da tako govorí: „ut veritas pateat, placeat, moveat“. Da to doseže pridigar, govoriti mu je razumljivo (razločno), milo (prijetno) in živo (prešinljivo); toraj so glavne lastnosti dobre deklamacije: razumljivost, milota, živost.

I. Pred vsem naj skerbí pridigar za to, da bo pri oznanovanji božje besede govoril vsem umevno in razločno. To doseže:

1. ako vseskozi dobro izrekuje in čisto izgovarja, in sicer vsako čerko po njenem navadnem, nji lastnem glasu. Nasprotne napake so: žužljanje (zezlanje), hohnanje, keklanje, pogerkovanje. Razločno in popolno se imajo izrekovati tudi posamezni zlogi in besede. Tu bi bili pogreški, ako bi kedo tako hitro govoril, da bi nekaterih zlogov ali besed celó nič ne bilo slišati, ali vsaj premalo. Tudi če končne zloge, ali zadnje besede stavkov pretiho izgovarja ali požira. Cerkveni govornik mora tudi besede izgovarjati pravilno, to je, kakor veléva dobra slovnica, a ne, kakor ljudstvo govorí v tem ali unem kraji dežele, n. pr.: šiša, žavost.[1] Vaditi se je tudi pridigarju, da bo govoríla rabil vselej po šegi omikanih ljudi; da ne bo govoril n. pr.: iz polnih, napetih ust, ali iz gerla, skoz nos, da ne bo ust premalo odpiral, skoz zobe izgovarjal itd.

2. Kedor čisto izrekuje, on razločno govorí, in vsi ga bodo umeli, če bi bil tudi bolj slabotnega glasu. A treba mu je za to primerne glasnobe, to je, toliko močnega glasú, da ga bodo vsi, tudi najbolj oddaljeni poslušalci lahko slišali in umeli od perve

---

[1] Slomšek opomni: „Škoda najhujša pa je, da Slovencev vsaki v svoj domači rog trobi, in se mu hitro po zavijanji besede pozná — kje je domá“.

besede do zadnje. Nasprotni napaki ste pretiho, pa tudi preglasno govorjenje. Kakor pretiho besedovanje pridigo bolj oddaljenim poslušalcem storí nerazumljivo, tako je nepotrebna in prevelika glasnoba, vpitje, razgrajanje vže samo na sebi nespodobno, zlasti omikanim poslušateljem zoperno, in pa še tudi umevnosti nasprotno, ker gluší poslušalce ter se jék močno oglaša. Zeló tudi greši pridigar zoper razločnost deklamacije, ako en del stavka dopoveduje s premočnim glasom, drugo polovico pa zelo tiho, ker tako skoraj nihče ne sliši celega reka. — Gledati je tudi na število poslušalcev, in na prostornost kraja, kjer govorí, ker nepristojen je premočni glas pri jako malem številu vernikov, ali v mali cerkvici. Da bo pridigar zadel primerno glasnobo, naj s krotkim, mirnim glasom začnè, potem pa z njim kolikor treba bolj in bolj narašča, dokler ne doseže tudi za najdalje stoječe potrebne glasnobe. Zato je dobro, da se govornik ozira na najdaljne poslušatelje.

3. Umevnost in razločnost je zeló odvisna tudi od pravega trajanja (Zeitmass) v govorjenji, to je, od primerne hitrosti ali počasnosti govorjenja. Primerno trajanje je ali splošnje, to je, tisto, v katerem se dopoveduje govor v obče; ali pa je posebno, ki se ravna po notranji lastniji govora, to je, po raznosti misli in čutov. Gledé splošnjega trajanja veljá to, da mora v slovesnem govorjenji ali deklamovanji biti bolj počasno, ko v navadnem občevanji; a ne da bi bilo prepočasno. Pridigarju se je tedaj varovati dvojnega: prehitrega in prepočasnega govorjenja. Prehitro govorjenje je vže samo na sebi nepristojno v slovesnem govoru, pa tudi škoduje umljivosti, ker poslušalci, zlasti manj omikani, pridigarja preurno govorečega ne morejo dohajati s svojimi mislimi. Prehitro deklamovanje tudi govorniku samemu škoduje, kmalo se upeha, in obnemaga. Nasproti se pa prepočasnega potegavca tudi naveličajo poslušalci. Vendar je počasnost le tedaj napačna, ko bi pridigar tako potegoval, kot bi štel besede ali celó zloge, kakor pri narekovanji; ali pa, če bi brez ozira na lastnijo vsebine, ne gledé na misli in čustva, vedno enako počasno govoril.

Ozir posebnega govorskega trajanja pa to veljá, da naj skuša pridigar posnemati naturo tistih reči in čutov, o katerih govorí: pri lahkih, hitrih, in nagloma nastopajočih, naj tudi govorjenje bo hitro. Pri počasnih, resnih, slovesnih, premišljeno izveršenih, naj deklamacija bode počasna. Enako naj govornik čute, kateri se razodevajo z naglostjo, n. pr.: veselje, jeza, upanje . . . naznanujejo s hitrejšo besedo; tem nasprotne čute, n. pr.: žalost, usmiljenje . . . pa s počasno.

Kot splošnje pravilo naj veljá še to-le: Veča ko je cerkev, in več ko je poslušalcev, toliko počasnejša bodi lepa beseditev. Bolj ko se pridigar bojí, da bi ga poslušatelji ne umeli, toliko počasneje naj govorí.

4. Posebno veliko pripomore k umevnosti pravilno naglaševanje, to je, prava raba naglasov ali povdarkov. Razločujemo pa besedno naglaševanje, to je, povzdigo kacega zloga ali samoglasnika v besedi; pa govorsko naglaševanje, ki je v tem, da nekatere besede v stavku zavolj njih naravne veljave, ali pa po volji govorečega, ker poglavitno ali sploh kako imenitnejšo misel obsegajo, močnejši glas dobé, in se tudi z bolj ali manj povzdignjenim glasom izrekujejo.

O naglaševanji zlogov in samoglasnikov obširneje govorí slovnica; po njenih vodilih in pravilih naj pridigar naglašuje, ne po šegi posameznih krajev.

Pravilnega naglaševanja zlogov od pridigarja tirja vže omikano govorjenje samo, in dostikrat tudi umevnost govorjenja, ker je mnogokrat pomen besede spoznati le po naglasu, n. pr.: kosíli smo, kósili smo; sédel, sedél . . .

Več je treba spregovoriti o govorskem naglasu, ali o naglaševanji stavkovih členov zavolj važnosti teh povdarkov. Vselej namreč je veliko na tem, da poslušalci spoznajo najimenitnejšo ali sploh kako imenitno misel v stavku, in to jim naznanijo povdarki. Tudi so reki, kateri po svoji zvezi razno pomenijo, in le naglas poslušalcem naznani pravi in natančni pomen. Povdarki tudi pridigarjevi besedi dajó prijetno različnost; brez njih bi govorjenje bilo le enotero, mertvo, poslušateljem zoperno, ter bi jim serca ganiti in volje pridobiti ne zamoglo. Velike važnosti je tedaj pravilno naglaševanje.

a) Povdarki nimajo stalnega mesta, ampak po različnosti pomena zamoremo v enem in istem stavku naglaševati zdaj to, zdaj drugo besedo, in rek potem dobí po različnosti naglasa različen pomen. N. pr.: $\overset{1}{\text{Hvalite}}$ $\overset{2}{\text{Gospoda}}$ $\overset{3}{\text{vsi}}$ $\overset{4}{\text{rodovi}}$. Sem mar $\overset{1}{\text{jaz}}$ $\overset{2}{\text{varuh}}$ svojega $\overset{3}{\text{brata}}$? V teh stavkih vsaka s številko zaznamovanih besed utegne dobiti naglas.

b) Ako je v kakem stavku več važnih misel, na katere hoče pridigar oberniti pozornost poslušalcev, treba mu je več naglasov, pa s tem razločkom, da se na besede, katere obsegajo manj važne misli in čute, stavi slabejši povdarek, na imenitnejše besede pa močnejši naglas. Najslabši povdarek naglasujemo navadno v drugem tonu; srednji v tretjem, najmočnejši povdarek pa v četertem. Povzdige glasu čez četerti ton naj pridigar nikoli ne rabi. V izgled naj služi: „Kedor ljubi $\overset{2}{\text{očeta}}$ ali $\overset{2}{\text{mater}}$ $\overset{3}{\text{bolj}}$ ko mene, ni mene vreden; in kedor ljubi $\overset{3}{\text{sina}}$ ali $\overset{4}{\text{hčer}}$ bolj ko mene, ni mene vreden“ (Mat. 10. 37).

c) So pa tudi stavki, obsegajoči enako važne misli, in ko bi se njih ena z močnejšim povdarkom naglaševala, bi druga s tem zgubila važnosti; zato se take misli naglaševati morajo z enakim glasom, kar pa se podá le v krajših stavkih. N. pr.: „$\overset{4}{\text{Moj}}$ $\overset{4}{\text{učenik}}$!“ „Moj $\overset{3}{\text{Gospod}}$ in $\overset{3}{\text{Bog}}$!“

d) Pri večzložnih besedah dobi govorski naglas navadno tisti zlog, ki ima slovniški povdarek; le kedar govornik pri kaki besedi hoče poslušalce posebno pazne storiti na pomen kakega druzega zloga, ki nima slovniškega naglasa, tedaj smé na tisti zlog dejati povdarek, n. pr.: „Ne samo *od*vezati, ampak tudi *za*vezati je Jezus svojim učencem dal oblast“. O hudobni *ne*hvaležni človek!

5. Gledé na razločnost in umljivost govora je tudi važno stanje pridigarjevo, to je, kraj, kamor se vstopi na leci. Skoraj vsako cerkveno poslopje ima svoje akustične posebnosti. Kjer mu niso znane, naj pridigar vpraša, kam se mu je med govorjenjem obračati. Ako je gledé akustike cerkev prav zidana, je najboljše, da govornik na leci stojí v sredi, ravno pod strešico, da se mu po nepotrebnem ne zgublja glas; in da je obernjen dijagonalno h kaki steni ali širokem stebru, da glas lepo in čisto odmeva, ter se pridigar sliši sam sebe. Kjer se jek hitro oglaša, treba je govoriti rahlo, krotko; kjer pa se kasno oglaša odmev, treba je počasnega in jako razločnega govorjenja, sicer jek vse zmede. — Da ne trati glasu, naj pridigar ne govori obernjen po dolžini cerkvenega poslopja, ali proti odpertim durim, k odpertemu okuu, tudi ne z obličjem v višavo poslopja.

§ 65.

Milóta in živost deklamacije.

II. Da resnica postane poslušalcem jasna, mora slovesno govorjenje, deklamacija, biti razločna; da se pa sercu prikupi ter vernim dopada, treba je lepi beseditvi tudi milote. To lastnost bo imela deklamacija, ako pridigar govorí ponaturno, živahno, blagoglasno, in če izreki svoji vé dati mnogoterost, pa da se varuje nasprotnih napák.

1. Akoravno mora pridigar vselej govoriti z nekako slovesnostjo, mu vendar le mora beseda, izgovarjanje, glas vselej biti ponaturen, to je, primeren njegovemu navadnemu govorjenju, lastniji njegovi, kakor tudi primeren resnicam, čutom govora njegovega. „Nihil bene fit, quod natura repugnante fit“, pravi Ciceron. — Skerbí naj govornik, da bo resnica, katero hoče oznanovati drugim, najprej prešinjala njegovo serce. Izprosi naj si pred pridigo v goreči molitvi pomoči od zgoraj, in potem naj govorí prosto od serca, brez siljenja, brez strahú, kakor mu velí lastno čustvo. — Varuje naj se, da na prižnici ne bo prevergel glasu, to je, da ne bo govoril v vse drugem glasu, kakor mu je sicer lastno; n. pr., ako bi v pretirano tankem glasu govoril, ko mu je vendar srednji ali celó globoki glas navaden. Tudi je velika pomota zoper ponaturnost glasú, ako vedno prav žalostno govorí, kakor na jok; ali preveč milo in boječe, kakor bi vbogajme prosil; ali če nekako poje; če skuša posnemati glas kakega ptujega pridigarja itd.

2. Da bo govor poslušalcem prijeten, naj bo zmerno živ, živahen. Pridigar, govoreč merzlo, mlačno, ali ki čez vso mero zloge in besede zateguje, on serca svojih poslušateljev ne bo pridobil; marveč jih bo dolgočasil in k dremanju vabil. Kedor pa deklamaciji svoji vé dati življenja, ta berž pozornost vzbudi, poslušalce pazljive ohrani, radi ga poslušajo in z veseljem; in to toliko bolj, ako govorí tudi

3. blagoglasno. Ni sicer blagoglasje kaj bistvenega, a posebno lepoto in miloto daje govoru. Kedor vé svojemu glasu vselej dati pravo in primerno moč; komur beseda, kakor serce ravno veleva, zdaj častitljivo, mirno teče, zdaj urno ko reka se vlije; kedor čedno kakor v godbi vé prestopati iz glasu v glas, zdaj više, zdaj niže — on govorí blagoglasno. Zoper milo blagoglasje greší, ako besede, zloge lomi, če stoka, jeclja, če hripavo, zaderávo govorí, ječí, ako skoz nos govorí, in enako.

4. Miloto ter prijetnost beseditve zeló pospešuje tudi različnost v deklamaciji, katero govornik doseže

a) ako na pravem mestu, in ob pravem času dela med govorjenjem premolke (pavze) veče ali krajše; in da ob koncu stavka glas primerno zniža, pri vprašaji in klicaji pa povišа. — Premolki so dvojni: slovniški, s katerimi besedo od besede, stavek od stavka toliko ločimo, da govorjenje postane umevno.

Služijo pa tudi govorniku, da se more ob pravem času oddihovati. Njih mesto naznanujejo ločíla (, . : ; ? ! —), to je, znamenja kažoča, kje si je treba v branji ali govorjenji delj ali manj časa oddahniti. Góvorski premolki pa so prenehljeji v govorjenji, katere govornik dela nalašč, da z njimi svoje poslušalce posebno opozoruje na nekatere misli ali resnice, da jih ne preslišijo; n. pr.: „Človeško življenje je kakor dim, prikaže se in — zgine“. Daljši premolk se tudi dela, kedar govornik iz kacega močnega čustva prestopi v nasprotno; n. pr.: „Tedaj je Jezus rekel: Dopolnjeno je, in je nagnil svojo glavo in dušo izdihnil. — — Veseli se, kristijan, dopolnjeno je delo tvojega odrešenja!“ Govorski premolki se tudi delajo pri naznanovanji najmočnejih čutov, ko je namreč duša toliko prevzeta, da jej kar besedo zaderžuje; n. pr. pri stermenji: „In zemlja se je tresla, — in skale so pokale, — in grobi so se odpirali!“ Tudi pri velikem strahu: „Gospod! — reši nas — poginjamo!“

b) Prav posebno pa doseže pridigar prijetno različnost v deklamaciji, ako vé med govorjenjem svoj glas primerno spreminjati, da gré z njim zdaj višej zdaj nižej, da mu dá zdaj večo zdaj manjšo moč, in da mu teče zdaj urnejše, zdaj počasneje. Vsa ta mnogoterost se ravná deloma po vsébini govora, deloma po notranji razpoložnosti ali volji pridigarjevi. Kakor se namreč v govoru versté različne misli, razne resnice, in so vsled tega razna tudi čustva pridigarjeva, tako mu tudi glas, ako s prepričanjem in od serca govorí, gré vže kar sam ob sebi zdaj višej zdaj nižej, beseda mu teče zdaj urnejše, zdaj počasneje, govorjenje mu je zdaj glasneje, čversteje, zdaj mileje, rahleje. — A pri vsi različnosti glasú mora vendar v vsakem govoru vladati neki gotov, pridigarju lasten glas, tisti namreč, v katerem navadno govorí. Imenujemo ga glavni ali kraljevavni glas (Grundton). V tem osebi njegovi lastnem glasu deklamuje vse misli govora, pri katerih ni vzroka, da bi povzdignil glas, ali ga znižal. Glavni glas je sploh ali nizki, debeli — ali srednji — ali pa visoki, tanki glas. Najboljše je govoriti v srednjem tonu, kajti najprijetnejši je, najrazumljivši, govornika najmanj vtrudi, in iz njega po potrebi najložej prestopa v višjega ali nižjega. Nizki glas je težej umeti, zlasti v daljavi: visoki je ušesam neprijeten, in iz obojega je težaven prestop v nižjega, oziroma v višjega.

Pogreški zoper mnogoterost deklamacije so: α) enoglasje ali monotonija, ako pridigar svojega glasu nič ne spreminja, vse v enakem tonu dopoveduje, naj je zgodba, podučevanje, svarjenje ali kar si bodi. Tako govorjenje je zoperno ušesom, škoduje umevnosti, in zatere vso ginljivost govorjenja. β) Enakopadje ali isotonija, če govornik vedno v isti glasbeni lestvici glas povzdiguje, in zopet znižuje. Silno zoperno je to, ako se ponavlja stavek za stavkom. γ) Ako pridigar nič ne gleda na ločila, ter pri njih z glasom ne zastaja, ampak mu beseda enakomerno, nepretergano teče ko voda. Nasproti pa tudi, če dela preveč, predolgih, in neopravičenih premolkov. Eno ko drugo poslušalcem uho žali, in govor dela neumljiv. δ) Kedar pridigar ob koncu stavkov in period glas znižuje le za pol glasu, ali pa ga celó zvišuje, če tudi ni vprašanja. ε) Ako pretiruje, presiljuje v beseditvi; n. pr., ko bi govoril na jok, kedar dopoveduje kaj žalostnega; ali v smehu, ko pripoveduje kaj veselega itd. Komur eden ali drugi tęh pogreškov pride v navado, pravimo, da ima „pridigarski glas“, kateremu se je lahko ogniti, da se le mladi pridigar pridno vadi govoriti v svojem navadnem, ponaturnem glasu, kateremu dá nekoliko slovesnosti, in da skerbno pazi na povdarke in premolke slovniške in góvorske.

III. Da je pridigarju mogoče tudi voljo nagniti poslušateljem, mora deklamacija njegova imeti tretjo glavno lastnost, to je, govoriti mora živo, prešinljivo. K živosti deklamacije je potrebno, da je pridigarju govor dostojen, navdušen, slovesen. Slovesnost beseditve je različna; najmanjša naj bo pri dopovedovanji zgodb, prilik . . ., pri mirnem razlaganji in pojasnovanji. Slovesnejše naj teče beseda n. pr.: pri resnobnem razkazovanji dolžnosti, pri dokazovanji, pri živih popisih, pri zavračanji ugovorov, pomišljajev . . . Največe slovesnosti je treba pri gorečem nagibanji, pri ostrem svarjenji, pri naznanovanji močnih čutov itd.

Živo, prešinljivo, v dušo segajoč bo pridigarjevo govorjenje, kedar mu bode od serca prišlo. Premišljuje naj toraj govornik, kako vzvišena je njegova služba, kako važna naloga njegova. Gleda naj, da bo sam prav prepričan večnih resnic, katere oznanuje, ter ves navzet svetega ognja. Ako bo res gorel za izveličanje svojih poslušalcev, če bo plamen svetega, čistega navdušenja mu ogreval serce, potem ne more drugače biti, kakor da mu bo beseda živa, goreča, ter bo tudi v sercih poslušalcev ogenj vnemala, in jih pridobila, da bodo pripravljeni storiti vse, kar jim svetuje ali veleva. Kjer pa pri govorniku vneme, ognja ni, bo tudi poslušalcem serce ostalo merzlo.

§ 66.

Vaje v deklamaciji.

I. O deklamaciji sploh. Ako bi tudi stavki in periode bile take, da bi njih vsebina ne tirjala nikakove posebnosti v deklamaciji, morajo se vendar le nekatere besede v višem in močnejem glasu izgovarjati, druge pa v nižjem in slabšem. Ko bi pridigar tega ne storil, je enoterost njegova poslušalcem zoperna, ne bo jih ganil njegov govor, celó neumljiv bi jim bil. Vsak stavek (kedar nima berž perva beseda njegova povdarka) začeti je v krotkem, nizkem glasu, to je, v pervem tonu, ki se polagoma vzdiguje (navadno čez kvarto ne) ali znižuje, kakor tirja vsebina. Konec periode se glas poverne v tisti ton, s katerim se je začelo, to je, v pervi. S tem, da se stavek ravno tako končá, kakor se je začel, se v deklamaciji dá na znanje, da je ena poglavitna misel popolnoma doveršena.

Kedar ima perioda več členov, tedaj glas konec pervega člena, ali če jih je več, konec prednjih členov, obvisí še v višini, kar naznanuje, da stavka misel ni še končana. Drugi člen, ali naslednji členi se deklamujejo ravno tako kot pervi; še le pri zadnjih besedah periode se glas polagoma znižuje, in pri zadnjem zlogu se celoma verne v pervi glas.

II. Deklamacija pri raznih góvorskih oblikah. Govor ima po različnosti namena, katerega si stavi pridigar, tudi različno obliko. Sedaj je pripovedovanje, sedaj razlaganje, učenje, svarjenje, tolaženje, vprašanje itd. Take razne namene govorjenja mora pridigar naznanjevati s posebnim ter obliki govora primernim glasom; potem še le je govorjenje njegovo umljivo in prijetno. Za vajo pristavimo nekoliko dotičnih pravil in izgledov.

1. Najnavadnejšega, najmanj slovesnega glasu se poslužujemo na leci pri dopovedovanji zgodeb ali prilik. Tù je glas nizek, zaupljiv, počasen, ter se ne vzdiga visoko. Navadno se pervi glas pri taki deklamaciji spreminja le v zgornjo in doljno drujko. N. pr.: „Nebeško kraljestvo je podobno kralju, kateri je hotel račun delati s svojimi hlapci. Ko je pa začel računiti, je bil preden postavljen eden, kateri mu je bil dolžan 10.000 talentov. Ker pa ni imel s čim plačati, je ukazal njegov gospod prodati njega, in njegovo ženo, in njegove otroke, in vse kar je imel, in poplačati. Hlapec pa je padel na kolena, in ga je prosil rekoč: Potérpi z menoj, in vse ti bom povernil. In Gospod se je usmilil tistega hlapca, in ga je spustil, in mu dolg odpustil . . .“ (Mat. 18. 23—25).

2. Prejšnjemu najbližji, vendar od njega različen glas, ima razlaganje. Njemu je glas tudi še nizek, vendar za stopinjo viši kot pri povestih; je počasen, vendar nekoliko hitrejši, krepkejši, in bolj spremenljiv, kot prejšnji. Sploh je razlaganju dvojka kraljevaven glas. N. pr.: „Poglejte ptice pod nebom, ki ne sejejo in ne žanjejo, in ne spravljajo v žitnice; in vaš Oče nebeški jih živí. Ali niste vi veliko več, kakor one? . . . Poglejte lilije na polji, kako rastejo: ne delajo in ne predejo; pa vam povem, da še Salomon v vsi svoji časti ni bil tako oblečen, kakor njih ena. Če pa travo na polji, katera danes stoji, in se jutri v peč verže, Bog tako oblači; koliko bolj bo vas, maloverni!“ (Mat. 6. 26).

3. Slovesna učitev. Tej je glas srednje zvišan, resnoben in mogočen, zmerno hiter. N. pr.: „Ne bojte se jih, kateri teló umoré, duše pa ne morejo umoriti; temuč bojte se veliko bolj tistega, kateri more dušo in telo pogubiti v pekel“ (Mat. 10. 28). — Ali: „In ako te tvoje okó pohujša, izderi ga, in verzi ga od sebe; bolje ti je z enim očesom iti v življenje, kakor dve očesi imeti, pa zaverženemu biti v peklenski ogenj“ (Mat. 18. 9).

4. Opominjevanje, kedar je resnobno, ima taki glas, kakor slovesna učitev; krotko opominjevanje pa se deklamuje v nežnem, vzvišanem, precej hitrem, prosilnem glasu. N. pr.: „Noč je prešla, dan pa se je približal. Verzímo tedaj od sebe dela teme, in oblecímo orožje svetlobe. Kakor po dnevu pošteno hodimo, ne v požrešnosti in pijanosti, ne v nečistosti in v nesramnosti, ne v kregu in nehvaležnosti; ampak oblecite Gospoda Kristusa“ (Rim. 13. 12—14). Ali: „Ne bojte se, majhna čeda! ker vašemu Očetu je dopadlo, vam dati kraljestvo“ (Luk. 12. 32).

5. Očitanje, žuganje se izrekuje v nizkem, terdem, polnem, derečem glasu. N. pr.: „Kaj vidiš pezder v očesu svojega brata, bruna pa v svojem očesu ne čutiš? Ali kako praviš svojemu bratu: Pusti, naj izderem pezder iz tvojega očesa; in glej! bruno je v tvojem očesu? Hinavec! izderi poprej bruno iz svojega očesa, in potlej glej izdreti pezder iz očesa svojega brata“ (Mat. 7. 3—5).

6. Pri tolaženji je glas srednje-zvišan, lep, rahel in mil. N. pr.: „Vaše serce naj se ne prestraši. Vérujete v Boga, tudi v mé vérvajte. V hiši mojega očeta je veliko prebivališč. Ako bi tako ne bilo, bi vam povedal; ker grem, vam mesto pripravit. In ko odidem, in vam mesto pripravim, bom spet prišel, in vas bom k sebi vzel, da bote tudi vi, kjer sem jaz“ (Jan. 14. 1—3).

7. Obetanje ima hiter, poln glas. N. pr.: „Ko bi se ravno vsi pohujšali nad teboj, se jaz nikdar ne bom pohujšal“ (Mat. 26. 33).

„Jaz pa sem rekel, in bom to napravil; začel sem, in bom to dognal“ (Izaija 46. 11).

8. Molitev se deklamuje raznotero. Sploh je molitvin glas počasen, pobožen, resnoben, bolj ali manj enoter. Pri navadni pobožnosti je glas globok; pri goreči prošnji pa toliko bolj zvišan, kolikor gorečniše so želje prošnjikove. Za izgled: „Bog, ki te greh razžali in pokora potolaži, ozri se milostivo na prošnje k tebi kličejočega ljudstva, in šibe svoje jeze, ki jih za svoje grehe zaslužimo, od nas odverni“ (cerk. m.). — „Naj bodo tvoje oči odperte nad to hišo po noči in po dnevu; nad hišo, zastran katere si rekel: Ondi bo moje imé; in usliši molitev, ki jo na tem kraji k tebi moli tvoj hlapec. Poslušaj prošnjo svojega hlapca in svojega ljudstva Izraela, karkoli bodo prosili na tem kraji . . .“ (Salom. mol. III. b. kralj. 8. 29—30).

9. Pri vprašanji je gledati, je-li absolutno (ki odgovor vže v sebi ima), ali pa relativno (ki odgovora tirja). Absolutno vprašanje, ako ni združeno z začudenjem ali klicem, začne se z glasom za stopinjo povzdignjenim, to je: drujka navadnega ali glavnega glasu postane pervenka. Potem (ako précej ne pride povdarek) se glas polagoma zvišuje do kvarte, v kateri se vselej izreče beseda, ki náglas ima. Kedar za povdarkom pride še kaj besedí, se tudi izrekujejo v četertinki. N. pr.: „Ga bo li vera môgla izveličati?“ (Jak. 2. 14). „Ali ne vidite, da je človek iz del opravičen, in ne samo iz vere?“ (Jak. 2. 24). „Ali ne veste, da malo kvasú vse testo okisa?“ (I. do Korin. 5. 6).

Relativna vprašanja, in tudi absolutna, kedar so sklenjena z začudenjem ali klicem, se začnó deklamovati v navadnem glasu, če morda nimajo povdarka vže v pervem zlogu. Beseda z naglasom se izgovorí v četertinki, in se ob koncu zniža do drujke. Za vajo: „Čigava je ta podoba in napis?“ (Mat. 22. 20). — „Kedo pa vi pravite, da sem?“ (Mark. 8. 29). — „Kaj pa me kličete: Gospod, Gospod! in ne storite, kar rečem?“ (Luk. 6. 46).

10. Pri govorskem stopnjevanji (rhetor. Gradation), kjer važne in važniše misli sledé, se glas pri vsaki stopinji za en ton vzdigne v isti besedi, katera ima povdarek; v končni besedi ali končnem členu stopinje pa se zopet zniža, dokler se pride do tretje stopinje glasu, v katerem se potem vse naslednje misli taiste periode deklamujejo; in še le po dokončanem celem stopnjevanji se glas poverne v navadno pervenko. Z zavzdigo ali padcem glasu v enaki meri raste ali odjenjuje tudi hitrost govorjenja. N. pr.: „Kedor vas sprejme, mene sprejme; in kedor sprejme mene, sprejme njega, kateri

me je poslal“ (Mat 10. 40). — „Kaj je človek, da se ga spominjaš; ali sin človekov, da ga obiskuješ? Le malo si ga znižal pod angelje; s slavo in častjo si ga ovenčal, ter si ga postavil čez dela svojih rok“ (Ps. 8. 5—6).

11. Nasprotni stavki se naznanujejo s tem, da se en rek deklamuje z višim, močnejšim in hitrejšim glasom, drugi pa v nižjem, slabšem in počasnejšem. N. pr.: „Kedor tedaj meni, da stojí; naj gleda, da ne pade“ (I. Kor. 10. 12). — „In če bo pravični komaj izveličan, kje se bo hudobni in grešnik pokazal?“ (I. Pet. 4. 18).

III. Deklamacija gledé razne vsébine stavkov in period.

1. Kedar pridigar dopoveduje take reči ali zgodbe, ki se počasi veršé, ali polagoma nastopajo, rabiti mora počasen, potegnjen, in sploh tudi globokejši glas. N. pr.: „In je padel na svoj obraz, in je molil, rekoč: Moj Oče! ako je mogoče, naj gré od mene ta kelih; pa vendar ne, kakor jaz hočem, ampak kakor ti“ (Mat. 26. 39). — „Bilo pa je okoli šeste ure: in tema se je storila po vsi zemlji do devete ure. In solnce je otemnelo, in zagrinjalo v tempeljnu se je pretergalo po sredi. In Jezus je zavpil z velikim glasom, in je rekel: Oče! v tvoje roke izročim svojo dušo. In ko je to izrekel, je dušo izdihnil“ (Luk. 23. 44—45).

2. Ko pa je govorjenje o hitrih rečéh, ali dogodbah, katere urno nastopajo druga za drugo, takrat naj se poslužuje pridigar hitrega, gladko tekočega glasú, ali celó derečega. N. pr.: „Ob izhodu Izraela iz Egipta, Jakopove hiše izmed ptujega ljudstva, je bila Judeja njega svetišče, Izrael njega gospostvo. Morje je videlo in je bežalo; Jordan se je vernil. Hribi so poskakovali kakor ovni, in griči kakor jagnjeta. Kaj ti je morje, da bežiš, in tebi, Jordan! da si se vernil? vam, goré! da poskakujete kakor ovni, in vi griči kakor jagnjeta?“ (Ps. 113. 1—6.

3. Ko pridigar popisuje prijetne, vesele reči, ali kedar govori o krotkosti, hvaležnosti, dobrotljivosti itd., tedaj naj rabi rahel, gladek, srednje-zvišan, vesel glas. Izgled: „Srečen človek, kateri zaupa v Gospoda, in je Gospod njegovo upanje: on bo kakor drevo, ki je k vodam presajeno, in v močirnost zaganja svoje korenine, in se ne boji, ko pride vročina; in njegovo perje je zeleno, in ob suši ga ne skerbí, tudi nikoli ne prijenja sadu roditi“ (Jerem. 17. 7—8).

4. Ako pa govornik pripoveduje o neprijetnih, ostudnih, ali sploh graje vrednih, zaničljivih rečeh, naj tudi glas kaže neprijetnost, naj bo terd, poln, nizek, skoraj domač, neslovesen. N. pr.:

„Vsi so prešestniki, derhal hudodelnikov. Oní napenjajo svoj jezik kakor lok za laž, ne pa za resnico; v deželi so se uterdili, ker gredó od hudobije do hudobije, in mene ne poznajo, pravi Gospod“ (Jerem. 9. 2—3). — „Pustite jih; slepci so, in slepce vodijo; če pa slepec slepca vodi, oba v jamo padeta“ (Mat. 15. 14).

5. Pri opisu strašnih, pretresljivih reči ali dogodeb treba je primernega močnega, globocega, tresočega glasu. N. pr.: „Tiste dni pa po ti stiski bo solnce otemnelo, in luna ne bo dala svoje svetlobe; in zvezde neba bodo doli padale, in moči nebeške se bodo gibale. In tedaj bodo videli Sinu človekovega priti v oblakih z veliko častjó in močjó“ (Mark. 14. 24—26).

6. Vzvišene, častitljive, čudopolne ali nadzemeljske reči se deklamujejo v visokem, slovesnem, lepem glasu. Za vajo: „Nebesa pripovedujejo božjo slavo, in dela njegovih rók oznanuje nébes. Dan dopoveduje dnevu, in noč daje noči na znanje“ (Ps. 18. 2—3). — „Dajajte Gospodu slavo in čast; dajajte slavo Gospodu, njegovemu imenu; molite Gospoda v njegovem svetem dvoru. Gospodov glas je nad vodami; veličastni Bog germí; Gospod je nad veliko vodami“ (Ps. 28. 2—3).

7. Napuh se naznanuje z globokim, počasnim, širokim, podpihovalnim glasom. N. pr.: „Bog! zahvalim te, da nisem kakor drugi ljudje, razbojniki, krivičniki, prešestniki, ali tudi kakor ta cestninar. Se postim dvakrat v tednu; dajem desetino od vsega, kar imam“ (Luk. 18. 11—12). Ali: „Vse to bom tebi dal, ako pred-me padeš, in me moliš“ (Mat. 4. 9).

8. Nasproti pa se ponižnost napoveduje z rahlim, zvišanim, lepim in zategnjenim glasom, in z malo spremeni. N. pr.: „Gospod! nisem vreden, da greš pod mojo streho; temuč reci le z besedo, in moj hlapec bo ozdravljen“ (Mat. 8. 8). — „Bog, bodi milostljiv meni grešniku!“ (Luk. 18. 13).

9. Mogočnost ima debel, poln, terd glas; isto tako mogočna učitev. Za izgled: „Gospod je v pišu, in v viharju je njegova pot, in oblaki so prah njegovih nog. On zažuga morju, in ga usuší, in vse reke v puščavo spremení. Goré se zibljejo pred njim, in griči so puščava; zemlja se trese pred njegovim obličjem, in svét, in vsi, ki na njem prebivajo“ (Nah. 1. 3—4). Učitev: „Vsak tedaj, kateri sliši te moje besede, in jih spolni, bo podoben modremu možu, kateri je sozidal svojo hišo na skalo; in ploha se je vlila, in prišle so vodé, in vetrovi so pihali, in so se vperli v hišo tisto, in ni padla, zakaj vstavljena je bila na skalo“ (Mat. 7. 24—25).

10. Vdanost, odjenljivost, poterpežljivost se deklamovaje naznanuje z nizkim, počasnim, rahlim glasom. N. pr.: „Gospod je dal, Gospod je vzel: kakor je Gospodu dopadlo, takó se je zgodilo; bodi češčeno Gospodovo imé“ (Job. 1. 21). — „Oče moj! ako ne more ta kelih memo iti, kakor da ga pijem, naj se zgodí tvoja volja“ (Mat. 26. 42).

11. Terdovratnost, kljubovanje ima debel, hiter, terd glas. N. pr.: „Terdovratni in neobrezani na sercih in ušesih, vi se vedno svetemu Duhu ustavljate, kakor vaši očetje, tako tudi vi!“ (Dj. ap. 7. 51). — „Po svoji terdovratnosti pa in nespokornem sercu si nakopavaš jezo na dan jeze in razodenja pravične sodbe božje“ (Rim. 2. 5).

12. Zalezovanje, zvijača, zapeljevanje se naznanuje s tihim, šepetavim glasom. Izgled: „Kača pa je rekla ženi: Ne bota umerla ne; zakaj Bog vé, da kateri dan koli bota jedla od njega, se vama bodo vajine oči odperle, in bota kakor bogova, in spoznala dobro in hudo“ (I. Mojz. 3. 4—5). — „Pojdite in skerbno poprašujte po détetu, in kedar ga najdete, pridite mi nazaj povedat, da tudi jaz grem in ga molim“ (Mat. 2. 8).

13. Dopovedovanje o malih, ozkih, tesnih rečéh mora imeti tudi glas majhnosti podoben, to je, tenek, hiter, tesen. N. pr.: „Zakaj resnično vam povem: Dokler ne prejde nebo in zemlja, le ena černka ali ena pičica ne bo prešla od postave, dokler se vse ne zgodí. Kedor tedaj razveže le eno teh najmanjših zapoved, in učí tako ljudi, bo najmanjši imenovan v nebeškem kraljestvu“ (Mat. 5. 18—19).

14. Kedar se pa govorí o velikosti, prostornosti, ali o širokih, velikih stvaréh, naj je glas debel, počasen. N. pr.: „Ta pa bo velik, in sin najvišega imenovan; in Gospod Bog mu bo dal sedež Davida njegovega očeta, in bo kraljeval v hiši Jakopovi vekomaj; in njegovemu kraljestvu ne bo konca“ (Luk. 1. 32—33). — „Nebo in zemlja bota prešla, moje besede pa ne bodo prešle“ (Mark. 13. 31).

15. Radost ima visok, hiter, poln pa krotak in lep glas z gostimi spremeni. Izgled: „Moja duša poveličuje Gospoda, in moj duh se veselí v Bogu, mojem Izveličarju; . . . zakaj velike reči mi je storil on, ki je mogočen, in sveto njegovo imé“ (Luk. 1. 46—47). — „Gospod! dobro nam je tukaj biti; ako hočeš, naredimo tukaj tri šotore, tebi enega, Mojzesu enega, in Eliju enega“ (Mat. 17. 4).

16. V žalosti, kesanji, britkosti je duh omamljen in dušna delavnost oslabljena, zato tudi glas nizek, pobit, zategnjen, zastaja in se malo spreminja. N. pr.: „Koliko najemnikov v hiši mojega očeta

ima obilno kruha, jaz pa tukaj lakote poginjam! Vzdignil se bom, ter pojdem k svojemu očetu in mu porečem: Oče, grešil sem zoper nebesa in zoper tebe!“ (Luk. 15. 17—18). — „Mi neumni smo njih življenje imeli za nespamet, in njih konec za nečast! Glej, kako so sedaj šteti med otroke božje, in njih del je med svetniki“ (Modr. 5. 4—5).

17. V terpljenji se duša upira bolečinam, se z vso močjó želi iznebiti terpljenja, ali si ga vsaj polajšati; tedaj mora tudi glas na znanje dajati močno upanje duše, toraj biti zvišan, bolj hiter, in z vedno novo povzdigo in močjo poprijeman. N. pr.: „Oče Abraham! usmili se me, in pošlji Lazarja, da pomóči konec svojega persta v vodo in ohladi moj jezik, ker grozovito terpim v tem plamenu“ (Luk. 16. 24).

18. Ljubezen kot najprijetnejše čustvo v deklamovanji tirja tudi najprijetnejšega glasú, mehkega, gladkega, zvišanega, živega, pri naglasih zategovanega. N. pr.: „Novo zapoved vam dam: Da se ljubite med seboj; kakor sem jaz vas ljubil, da se tudi vi ljubite med seboj. V tem bodo vsi spoznali, da ste moji učenci, ako bote ljubezen imeli med seboj“ (Jan. 13. 34—35).

19. Pri sovraštvu, studenji je glas neprijeten, tedaj globok, terd. N. pr.: „Kateri so te sovražili, bodo s sramoto pokriti, in hudobnih prebivališče ne bo obstalo“ (Job. 8. 22). — „Mar ne sovražim njih, kateri tebe, Gospod, sovražijo, in ne kopernim zavoljo tvojih sovražnikov? S popolnim sovraštvom jih čertim, in sovražniki so mi“ (Ps. 138. 21—22).

20. Začudenje, ostermenje se naznanuje s počasnim, resnobnim glasom, ki se z višega znižuje. N. pr.: „O človek, kedo si ti, da se hočeš pravdati z Bogom? Ali reče posoda njemu, kateri jo je naredil: Zakaj si me tako naredil?“ (Rim. 9. 19). — „Resnično, ta je bil Sin božji!“ (Mat. 27. 54).

§ 67.

Ponaša v obče.

Kar človek ob enem sliši in vidi, mu dvakrat tako zvesto ostane v spominu. Kar mu na uho poveš, pa tudi na oko pokažeš, se ga dvakrat prime. Da tedaj pridigar svoj namen popolnejše doseže, ne smé govoriti le z jezikom, ampak tudi z obličjem in telesom, to je, močno mu je treba primernega spreminjanja obraza in kretanja telesa, ali na kratko: treba mu je ponaše.

Ponaša (Action) kot govorski pomoček ni druzega, ko naznanovanje govornikovih misli in čutov z raznim spreminjanjem obličja in pogibovanjem telesa; tedaj nekako potelesenje misli in čustev. Človek namreč zamore svoje misli in čute ne le z besedo, ampak tudi z obličjem, z očmi, z rokami itd. drugim naznanje dati, in vže kar prirojeno mu je, da to kar živo misli in čuti, berž tudi z obrazom in telesnim kretanjem naznani. Prav ponaturno je toraj, da se tudi pridigar poslužuje ponaše.

Da pa ponaša govorniku res služi v popolnišo dosego njegovega namena, mora imeti gotove lastnosti. Podáli bomo v naslednjem pravíla za dobro ponašo; in sicer najprej za ponašo v obče, potem za razne načine ponašanja.

Ponaša sploh ima namen, spremljevati govorjenje, in tako besedi dati večo moč, izdatnejšo jo storiti. Ker pa ponaša pridigarjeva spremljuje verski govor, besedo božjo, se mora toraj vjemati z verskim značajem govora. Od tod tudi zamoremo povedati, kakošna da naj je pridigarjeva ponaša. Ker je ponaša nekako govorjenje z obličjem in telesom, mora skoraj ravno take lastnosti imeti, kakor dobra deklamacija. Naštejmo le najvažnejše.

1. Ponaturnost. Vsébina pridige naj določuje ponašo; primerna naj je svojstvu, lastniji tistih resnic in naukov, o katerih pridigar govorí. Da je ponaša ponaturna, mora se vjemati s čustvi, ki navdajajo takrat govornika, pa z njegovo individualnostjo ali posebnostjo in starostjo. Ako je taka, imenujemo jo resnično, brez umetničenja in afektacije. K ponaturnosti ponaše štejemo tudi to, da besedo spremljuje, to je, da govornik ne začne prej s telesno ponašo, ko z dotičnimi besedami, in da vselej tudi ponašanje jenja, kedar je stavek končan.

2. Da bo ponaša očesu ugodna, naj je lepa, krasna, mikavna. V ta namen naj gleda pridigar, da mu bo ponaša lahka, in prijetno pa gladko tekoča. Njegovo gibanje in premikanje se mora tako rekoč kar samo ob sebi goditi, in ne smé kazati nič s trudom priučenega, nič terdega, okornega, oglatega. — Da bo pridigarju ponaša prijetna, mikavna, naj je tudi priprosta, to je taka, ki ne spremljuje posameznih besedí, ampak le misli in čute; pa tudi teh ne vsih, ampak samo najvažnejše. Tudi ne smé slepo, tje v en dan ponašati, ampak vsak ponašljej, ki ga storí, mora imeti svoj pomen ter primeren biti reči, katero govornik z njo naznaniti hoče. — Če tudi priprosta, naj je ponaša vendar-le primerno živa in raznotera po različnosti verske resnice, o kateri je govor, in po lastniji in sto-

pinji čustev, ki napolnujejo pridigarja. Urnejše in živejše ko deluje duh, važnejšo stvar ko obdeluje, in bolj ko je serce vneto govorniku — toliko živahnejša naj je ponaša; mirnejši ko je duh, tem mirnejša ponaša. Tudi deli pridige so odločni glede živosti pa obilnosti ponaše: v predgovoru se najmanj ponaša, v razpravi vže bolj; najživejša in obilnejša pa je ponaša v sklepu, zlasti v koncu. — Oziroma govorske oblike je najmirnejša ponaša v povesti (nekateri jo celó opuščajo), živejša je pri razlaganji, še obilnejša in še bolj živa pri slovesni učitvi, najkrepkejša in najbolj živa pa ima biti pri pridobivanji serca in nagibanji volje.

3. Pridigar naj tudi nikoli ne pozabi, da govorí kot poslanec božji, na svetem kraji, in da oznanuje večne resnice, Jezusa Križanega. Vsa njegova ponaša se mora toraj vjemati z imenitnim opravilom njegovim, in tudi vredna biti častitega kraja, kjer govorí. Biti mora toraj dostojna, plemenita, zmerna, brezstrastna, ne gledališka. Ne smé biti zanikerna, pa naj tudi nikar nikoli ne kaže nečimurnosti ali nekake mogočnosti in šopirnosti.

§ 68.

Razni načini ponašanja.

Posamezni udje, ki se vdeležujejo ponaše, so v obče telo, in še posebej glava, obličje in roke.

1. Kar tiče telo, je pravilo, da pridigar lepo ravno stojí v sredi lece, in se mu roke zložno ulegajo na rob prižnice. V to stanje se tudi vselej vračuje, ako bi ga bil spremenil zavolj kake posebne ponaše. Telo naj vselej prav lično spremlja ponašanje z glavo ali z rokami, vendar le prav zmerno. Posebnih ponaškov z vsem životom je kaj malo. Le pri začudenji utegnil bi govornik za kaj malega stopiti nazaj. Ko bi pridigoval duhovni pastir pred altarjem, naj stojí na evangelijski strani, obernjen k sredi cerkve, pa na altar naj se nikar ne naslanja. — Z nogami naj pridigar stojí terdno, zmiraj na obéh, ki naj jih ne ima razkrečenih, da se mu pri močnejšem in daljšem govorjenji ne primeri kaka telesna kvar. — Na leci med govorjenjem sedeti, utegnilo bi dovoljeno biti le kakemu prav staremu in bolehnemu pridigarju.

Napake zoper ponašo z vsem telesom bi bile: ko bi vedno nepremakljivo kakor brez življenja stal na leci, in bi drugih ponaškov nič ne spremljeval z rahlim telesnim kretanjem; ko bi se preveč naprej deržal s telesom, ali pa se stermo nazaj krivil; ko bi z gornjim životom zdaj na desno, zdaj na levo omahoval, se gugal; z ramami migal, na komolca se naslanjal, po leci hodil sem ter tje itd.

2. Vže pristojnost tirja, da človek glavo ne sicer stermo, pa vendar dosti ravno kviško derží. Ako bi pa pridigar imel drugačno navado, n. pr., glavo nekoliko naprej deržati, tedaj bi pa ne bilo prav, da bi si na leci delal posebno silo. Gledé ponaše z glavo sploh je pomniti, da naj druge ponaške lično pa zmerno spremljuje. Naj se suče po pogledu: na desno, na levo, v nebo ali na poslušalce, kamor jo beseda pelje. Posebej še bi bilo opomniti, da se glava pri nejevolji, studu nekoliko oberne v stran; v žalosti se krotko na stran nagne, ali tudi oberne proti nebesom; pri začudenji se z životom vred nekoliko nazaj vkloni; kedar pridigar poslušalcem svojim naznanja pohvalo ali priznanje, se glava zmerno nagne proti njim itd. — Napačno je, ako glava naprej visi, kar je znamenje slabosti ali boječnosti; napaka je pa tudi, ako se stermo nazaj krivi, kar bi utegnilo napuh kazati. Tudi na stran glave ne pobešati, kar mnogokrat kaže čmernost ali tudi afektirano pobožnost.

3. Najimenitnejša ponaša govornikova je ponaša z obrazom. Bog je modro vstvaril človeku obličje tako, da se na njem razodevajo misli in čuti duše; je tedaj obraz človekov zares nekako ogledalo, v katerem vidi oko, kar se godí znotraj v duši. Iz tega je pa razvidno, da ni moč dati strogih pravil, kako ponašati z obrazom, kako z očmi. Tu veljá: kar je v sercu, to naj bo na obličji. Ako je pridigar ves vnet za stvar, o kateri govorí, ako je prevzet resnice, katero oznanuje, tedaj bo tudi oko notranjo navdušenost razodevalo, in ponaša njegova z obrazom bo dobra, ker bo ponaturna. Siliti se, ne gré dolgo. Sploh naj pridigarjevo obličje kaže resnobo, pa ne ostre in temne, ampak krotko resnobo. Tudi serčno prijaznost in dobrovoljnost do poslušateljev naj razodeva pridigarjevo obličje, kakor tudi vnemo za božjo čast in izveličanje ljudi.

Največo moč v obličji ali celó v vsi ponaši imajo oči. V njih se najbolj živo kažejo misli pa čuti govornikovi; z njimi hvalo ali grajo, žuganje ali prošnjo, ljubezen ali stud . . . najlepšo daje na znanje. Pogled poslušatelje budí, mehčí in oživlja; bistro oko mogočno gospoduje. Vže v vsakdanjem življenji odkritoserčnost tirja, da gledamo v njega, s komur govorimo; toliko bolj mora pridigar svoje oči imeti obernjene v poslušatelje in po poslušateljih. Kakor obličje sploh, morajo zlasti oči razodevati milo resnobo, ljubezen, dobrohotnost in vnemo za resnico in božjo čast. Kot splošnje pravilo veljá, da naj oko vse drugo gibanje in ponašanje mično spremljuje, in tako vsemu kretanju živosti in prijetnosti daje. — Gledé oči štejemo med napake, kedar je pridigarju pogled vnemaren, ali celó merzel, mertev; ali preoster, preresnoben. Še bolj, ko bi oči ne obračal v poslušatelje, ampak pred sé v tla, ali v kako nasprotno steno, ali vedno v ene in iste poslušatelje. Kaj zoperno je tudi pomiževati ali celó mižati. Ravno tako napačno pa bi tudi bilo, ko bi pridigar oči ošabno sem ter tje metal po poslušateljih; ali če stermo, serpo v kak poseben kraj pogleduje; tudi, če bi se presladko in priliznjeno oziral po ljudeh; ko bi kakega posebnega človeka pogledoval itd.

4. Največa raznoterost se razodeva v ponaši z rokami, ki je tudi posebne važnosti, ter zlasti k živosti in prijetnosti govora veliko pripomore.

Ponaša z rokami naj je pred vsem lahka, prosta, ne težkotna, terda, okorna, to je, roke se morajo pri vsem svojem gibanji kakor s prirojeno lahkoto premikati. Pridigar ne smé biti preboječ, tako da bi se kar bal stegniti roko, češ, da bo ta ponašljej nepravilen. Nič ne dé, če tudi kak migljej rok ni pravilno storjen; zoperno je, ako je govorniku v tej reči poznati velika boječnost. Tudi lično okrogla naj je ponaša z rokama, to je, vse premikanje z njima godí naj se v valnih čertah. Zato naj se giblje vselej cela roka, ne samo spodnja; in ta, ko se prikazuje v gornji višavi, naj se ne vzdiguje tako stermo, da bi z nadlahtmi delala preoster kot. In ko roko govornik vodi od ene strani v drugo, naj jo tudi premiče okroglo in valno, ne v ravni čerti.

Roke se pri ponaši premičejo v trojni višavi ali trojnem kolobaru, in to z ozirom na vsébino pridige. V doljni višini, to je, od roba prižnice do govornikovih pers, se premičejo roke, ako govornik kaže na stvari nizko ležeče, n. pr., grob, pekel . . ., ali če v govorjenji naznanuje stud, ali kaj podlega; pa tudi ko govor mirno začenja. — V srednji višavi, to je, pred persi z rokami ponaša pridigar, kedar kaj dopoveduje, razlaga, dokazuje, svarí, nagovarja. — V gornjo višavo, namreč od rame pa do verh glave se vzdigujejo roke pri veliki ganjenosti, zlasti pri prijetnih močnih čutih, pa tudi pri rečéh, ki so zgoraj ali si jih zgoraj mislimo, n. pr., Bog, nebesa, angelji, svetniki . . .

Navadno ponaša le ena roka, namreč desnica, zdaj pa zdaj, in le bolj redko vmes sega levica, zlasti ko govornik kaže na kaj nasprotnega. Tudi z obema rokama na enkrat naj se ponaša le redko, ker to ponašanje mora ohranjeno ostati za največe živost govorjenja. Nad glavo naj se roka nikar ne vzdiguje; pa naj tudi nižej ne gré, kot do roba prižnice. Kedar pridigar molči, naj roka nikoli ne visi v višini. Dokler se giblje ena roka, druga počiva na robu.

Kedor govorí izpred altarja, najbolj kaže, da eno roko na persih derží, ko ponaša druga. Slednjič utegne na persih položiti eno verh druge, ali eno v drugo.

Z ozirom na vsébino stavka ponaša roka ali z dlanjo navzgor obernjeno ali pa navdol. Pridigar ponaša z navzgor obernjeno dlanjo pri podučevanji, spodbujanji, vprašanji, ter roko nekoliko steguje proti poslušateljem, kakor bi jim podajal in ponujal svete resnice. Z navdol obernjeno dľanjo roko lepo rahlo višej in nižej pomikovaje svoje izreke, dokaze zaterjuje. Z navdol obernjeno dlanjo, pa v doljni višavi, in nekako od sebe odrivaje pridigar zanikuje, tají, graja, svoj stud izreka. Zaterjevaje pokladamo roko na persi; pri molitvi jih obe pred seboj na persih sklepamo; ko se oko obrača k altarju, sledí mu tudi desnica. Źalost kažemo, ko roki pred seboj tako sklenemo, da se persti vlegajo med perste, jih k sebi pritisnemo in ob telesu navdol spustimo. Z raztegnjenimi in proti nebesom povzdignjenimi rokami naznanjamo veselje, zahvalo, radost.

Zoper lično ponašo rók bi grešil pridigar, ko bi z levico ponašo začenjal, ali če bi sploh levica bolj se vdeleževala ponaše ko desnica; ko bi roki stegoval predaleč od sebe, ali previsoko, to je, nad glavo jih vzdigoval, ali globoko čez prižnico jih spuščal; z veliko naglostjo jih premetaval od ene strani na drugo; ko bi roki na herbet deval, na stran života jih vpiral; ko bi z njimi vedno enake ponaške delal; neprenehoma z obema ponašal; žugaje pest delal ali kazalec povzdigoval, z rokama ploskal, ob pridižnični rob udarjal itd.

III. ČLEN.

O pridigarjevem pripravljanji.

§ 69.

Nekoliko o pripravljanji sploh.

„Munus gravissimum diligentissimam requirit praeparationem. Assidue tela paranda, cui cum hoste validissimo assidue committenda est pugna“ pravi provincij. zbor Kolinski l. 1860, govoreč o pridigarjevem pripravljanji. Je pa pridigarjevo pripravljanje dvojno: splošnje, daljno, to je, pripravljanje na pridigarsko službo v obče; in pa posebno, bližnje, to je, pripravljanje na posamezne cerkvene govore.

1. Vsako prizadevanje pridigarjevo, pridobiti si za svojo službo potrebnih lastnosti, tedaj vsaka omika duševnih in telesnih moči, govorniku potrebnih, je daljno ali splošnje pripravljanje; toraj: pridobivanje bogoslovskega znanja, požlahtnovanje sercá, vaja v pobožnem življenji; vaje v jasnem, logičnem mišljenji, v slogu, v deklamaciji itd. Kaj pa, da je tako splošnje pripravljanje v veči ali manjši meri potrebno vsacemu pridigarju; in bolj ko je vnet za svoj važni poklic, toliko bolj si bo prizadeval, da si pridobí več in več potrebnega znanja, da vedno spretnejši postaja za svoj stan. Več pa ko si potrebnega znanja pridobí, pobožnejši ko je pridigar, bolj ko se vadi v slogu, v govoru, in manj ko kedaj v zadrego pride za besedo, za izraz — toliko boljši govornik postane, toliko vspešnejše bo govoril, in toliko manj bližnje priprave mu bo treba.

O pripomočkih splošnjega pridigarjevega pripravljanja govorili smo obširnejše vže v § 28., zato prestopimo k bližnji pripravi cerkvenega govornika.

2. Bližnje pripravljanje, to je, popolna priprava na vsak posamezni cerkveni govor je v tem, da pridigar premišljuje pridižno resnico, da jo v duhu prekuha in razverstí, da pridigo spiše, da se je naučí na pamet, da poskuša govor, in se postavi v primerno duševno stanje ob dnevu pridigovanja.

Dobrega in pridnega pripravljanja na vsako pridigo treba je slehernemu govorniku, ako hoče, da je govorjenje njegovo poslušateljem res v dušni prid; zlasti pa je marljivega bližnjega pripravljanja treba mlajšemu, manj vajenemu in manj darovitemu pridigarju. Tudi govorniku samemu je dobro in pridno pripravljanje na posamezne pridige v veliko korist. Po tej poti si nabira vedno več in lepših misli pa raznih znanosti; postaja čedalje spretnejši v góvoru, da mu slednjič ne dela prevelike težave, ako bi bilo celo treba brez posebnega pripravljanja govoriti. Stori ga pridno pripravljanje na posamezne pridige tudi vajenega, ob drugih priložnostih in brez priprave o vsaki verski resnici govoriti, n. pr. v spovednici, pri bolniški postelji itd.

Akoravno pa večletno vestno pripravljanje na posamezne pridige govornika stori spretnega v govorjenji, naj si on, če tudi je darovit, brez največe sile nikar ne podstopi, kar brez vsega pripravljanja stopiti pred ljudstvo. Táko govorjenje je zoper spoštovanje, ki ga je pridigar dolžan svojemu častitemu poklicu, sv. veri in poslušateljem. Primeri se pa tudi v duh. pastirstvu, da je treba časih kar nenadoma stopiti na leco, ker v zadnjem trenutku oboli kak govornik, ali se kaj druzega neprevidenega zgodí. Tù je vsaka priprava nemogoča. Berž naj si izvoli kako znano in rodovitno resnico, o kateri je morda vže večkrat premišljeval ali tudi govoril; napravi naj si v duhu načert, naj si odbere pripraven rék in vvod, naj skuša predmet navezati na evangelij dneva, in mirno pa s polnim zaupanjem na božjo pomoč stopi naj na leco. Le v takih slučajih sme se zanašati na obljubo Gospodovo: „dabitur vobis in illa hora, quid loquámini“, ker ne govorí brez priprave iz prederzne zanikernosti, ampak poklic ga mora k govorjenju!

Drugače je govorjenje z nepopolno pripravo, to je, pridigovanje po načertu, osnovi in po premišljevanji. Vsacemu cerkvenemu govorniku naj je pravílo: popolno se pripravljati ter spisavati pridige, dokler mu tega ne brani starost ali preobilnost dela. Ako je pa pridigar veliko let se marljivo in vestno pripravljal na svoje govore, ter si tako napravil zalogo dobro sostavljenih spisanih pridig, in spretnost si pridobil v govorjenji, smel bi se zadovoljiti z nepopolno pripravo, to je, pridigovati bi smel po dobro premišljeni osnovi.

Vendar ne smé naenkrat začeti s takim govorjenjem, ampak polagoma se pripraviti na to. Od začetka naj poskusi kake pripovesti, prilike, ložje dokaze po sami osnovi dopovedovati, vse drugo naj si spiše. Potem utegne si izbrati v pridižen predmet kako vže znano resnico, in naj vso razpravo bogato osnuje pa po takej osnovi govorí; predgovor pa sklep naj si popolno izdela, spiše in naučí. Slednjič naj skusi tudi sklep govoriti po dobro premišljenem načertu, in naj si izdela popolno le še predgovor, ter se ga naučí, da pogumnejše začne, in berž pri pervih besedah ne pride v zadrego.

§ 70.

Bližnje pripravljanje pridigarjevo.

Pripravljanje na vsak posamezen govor ima se začeti dosti zgodaj, to je, berž perve dni tedna. Nikar naj pridigar tega ne odklada na zadnji dan. Kako rado se primeri v pastirstvu, da se ravno pred nedeljo ali praznikom nakopiči raznih opravil. V kako zadrego takrat pride govornik, ako ni ob pravem času vže mislil na pridigo in se jel pripravljati na-njo! V naglici spravi nekaj skupaj in govorí — samo da govorí.

1. Pervo delo pripravljanja je to, da si odbére za pridigo pripraven predmet, da se odloči, kaj, o čem bo govoril. Gledé tega vprašanja, o čem naj govorí pridigar in o čem naj ne govorí, imata §§ 31. in 32. obširnejši poduk; tù naj bo le opomnjeno, da je pridigi predmet časih vže sam ob sebi določen, n. pr. pri govorih o posebnih priložnostih, pri vezanih govorih . . .; sicer si ga pa pridigar bolj ali manj svobodno voliti more. Redno naj bi pridižno resnico govornik jemal iz perikope, iz berila ali pa evangelija. Tudi sv. Tridentinski cerkv. zbor velí: „Mandat s. Synodus pastoribus et singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem . . . ex iis, quae in Missa leguntur (pred vsem tedaj iz perikop) aliquid exponant.“ [1]) Izjemno si smé govornik odbrati tudi take resnice v pridižni predmet, katerih ne obsega perikopa, ako so namreč posebno potrebne za tisto priliko. Taki izjemni predmet pa naj naveže na prebrani svetopisemski odlomek, in tudi med govorom naj se pridigar zdaj pa zdaj na perikopo ozira, ako je to brez posebnega umetničenja mogoče.

Kedar misli iz prebranega lista ali evangelija zajete pridigi dajo predmet, zamore perikopo vzeti kot celoto, poišče njeno bistveno vsébino, in ta mu služi v predmet. Tisti stavek pa, ki najlepše in najjasnejše kaže glavno vsébino, služi v pridižni rek. — Časih pa ima evangelij več delov, po vsébini bistveno ločenih, n. pr., 3. nedelje v postu, 16., 17. nedeljo po Binkoštih in drugi. Tedaj se vzame ta ali uni del kot celota, in se z njim ravná, kakor smo povedali prej od cele perikope. Tudi iz posameznih misli ali stavkov lista ali evangelija utegne se vzeti pridižna resnica. [2]) — Celó posamezne besede časih podajajo pripravnih predmetov. N. pr. v evangeliji II. pobinkoštne nedelje prilika o veliki večerji daje priložnost, govoriti o sv. nebesih, o katoliški cerkvi, ali o sv. obhajilu.

2. Ko se je pridigar odločil za kak predmet, pride na versto premišljevanje. Govornik naj pregleduje in opazuje pridižno

---

[1]) Sess. XX. cap. 8.

[2]) V izgled vzemimo evangelij II. nedelje po razglašenji Gospodovem. Tu zamore berž pervi stavek: „Tisti čas je bila ženitnina v Kani Galilejski . . .“ podati priliko, govoriti o zakramentu zakona, o svetosti njegovem, o dolžnostih ali zaderžkih zakonskih . . . Drugi stavek: „Bil je pa tudi Jezus povabljen in njegovi učenci na ženitnino“ daje priložnost govoriti o tem, kako naj kristijan se poslužuje posvetnega veselja . . . Tretji stavek: „In ko je vina zmanjkalo, reče mati Jezusova njemu: vina nimajo“ podaja predmet: „Marija priprošnjica“. Daljni stavek: „Karkoli vam poreče, storite“ dal bi povod, govoriti „o pokoršèini“ itd.

resnico v svojem duhu od vseh strani, in sicer: po njenem bistvu in notranji lastniji, po njenih znamenjih, lastnostih; po njenih vzrokih in učinkih ali delovanji; po raznih razmerah, v katerih je resnica do Boga, do nas, do bližnjega, do našega dušnega in telesnega blaga; po okoljnostih časa, kraja, ljudi; po njenih zaderžkih, nevarnostih . . . pa tudi gledé pripomočkov itd.

Da pri premišljevanji pridižne resnice govornik kaj važnega ne prezrè, mu navadno dobro služi znani rek: „Quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?“ Tehtno premišljevanje predmeta podá govorniku vseh potrebnih misli za pojasnovanje, razlaganje, dokazovanje resnice, tudi za overžbo nasprotnega mnenja, za nagibanje volje . . . s kratka: za vso razpravo. Da postane tako premišljevanje rodovitnejše, utegnejo pridigarju dobro služiti razne zbirke pripravnih cerkveno-govorskih tvarin, izgledov, izdelanih osnov . . ., bodisi po lastni pridnosti sestavljenih ali natisnjenih. [1]) — Tudi izdelane dobre ptuje pridige pospešujejo koristno premišljevanje. Govornik naj pazljivo prebere po več pridig boljših govornikov, ki so obdelovali isti predmet; naj opazuje, kako so ravno tisto resnico različno pojasnovali, učili, priporočevali. Posebno važne misli naj si zapomni in na priličnem mestu porabi v svoji lastni osnovi. Tako postanejo ptuje pridige koristne; kedor bi pa ptuje govore kar celoma prepisoval, slovenil, se jih na pamet učil kar take, kakoršne so, on bi ravnal jako napačno, in delal bi škodo sam sebi. [2])

3. Ko je pridigar odbrani predmet vsestransko premišljeval, in izbrane misli si v duhu vredil, naj jih potem zapiše, in sicer najprej v velikih potezah, poveršno, to je, osnuje naj si načert, ki je nekako okostje cele pridige. Lepo pregledno naj kaže ta pervi čertež glavne misli vsega govora. Obsega naj véliki stavek, razdelitev, in tudi glavne točke razprave. Namen govora, kaj da želí s pridigo doseči, to naj bo homiletu vedno pred očmí, ko snuje načert, da ne bo v njega sprejemal nepotrebnih misli, ali izpuščal važnih, potrebnih.

---

[1]) Take zbirke so n. pr.: Pavla Segnerija „Homo christianus“; Krönes „Leksikon für Prediger“; Scherer „Bibliothek für Prediger“; Predigtentwürfe von Raess, J. E. Zollner. — Pridige osnovane za praznike in nedelje celega leta v Drobtinicah l. 1850—1853; za imenitnejše sopraznike v Drobt. l. 1856.

[2]) Instr. past. Eystettensis pravi: „Parum fructus sperare poterit, nec officio satisfacit, qui obviam materiam, ex quodam authore memoriae commendatam declamat. Poterunt quidem subsidia ex libris peti; sed ut cum fructu quis dicat ad populum, necessarium est, ut dicenda et proprio et populi genio accommodentur, quod absque labore et studio fieri nequit“.

Jasna, logično storjena osnova jako olajšuje spisovanje pridige in učenje.

Ko je načert gotov, naj se na njegovi podlagi pridigar loti popolne izdelave govora ali sostavka; ta še le dá pravo in primerno vnanjo oblíko pridižni resnici. Pridigarji pa niso vsi enih misli gledé spisovanja cerkvenih govorov. Njih večina priporoča popolno pismeno sestavo pridige; drugi odsvetujejo učenje po celoma spisani pridigi. Pravijo namreč, da se s takim pisarjenjem potrati mnogo dragega časa, ki bi se boljše porabil v premišljevanje pridižne resnice. A čas v spisovanje pridig porabljen ni zgubljen čas. Tudi terdé, da oni, ki pridigo spišejo od besede do besede, in se je tako učé, med govorjenjem mnogokrat obtičé. A tega je krivo gotovo le prerabotno učenje. Pravijo dalje, da mu bolj od serca gré, kedor govorí le po načertu. A tudi ta ugovor, kakor drugi enaki, so le navidezne veljave. Terditi smemo:

a) Od besede do besede spisani in po taki sestavi dopovedovani govori so boljši, koristnejši, spodbudnejši, kakor pridigovanje po osnovi. Med pismenim izdelovanjem je namreč duhovnemu pastirju mogoče paznemu biti na vsaki stavek, na vsako besedo, in zamore s premislikom vselej najpripravnejše izvoliti. Kedar pa prosto govorí, mora biti zadovoljen s tistimi izrazi, s takimi besedami, ki mu ravno na misel pridejo. — Tudi bolj jederne, bolj temeljito sestavljene so pisane pridige: pri govorjenji po osnovi pa mnogokrat pozabi najimenitnejše misli, ali pa jih ne vé dobro izveršiti.

b) In koliko pogumnejše stopi na leco pridigar, ki popolnoma izdelano pridigo v spominu ima, kako serčno in gorko jo dopoveduje, ker si je svest, da mu ne bo zmanjkalo misli ali besedi, in da ne bo v nevarnosti, povedati kaj neprimernega. In ker nima te skerbí, zamore večo pozornost obračati na dobro deklamacijo in lično ponašo, kar govoru dá še večo ceno.

c) Pridno pisanje pridig storí tudi dobrega govornika. S pisanjem si namreč pridobí polagoma zalogo dobrih misli, lepih govorniških podob, primernih izrazov, besedí . . ., kar ga storí zmožnega, ob času sile govoriti tudi po sami osnovi, ali po prav kratki pripravi. Prosti govornik pa se vedno ponavlja v mislih, podobah, besedah; novosti, raznoterosti, mikavnosti v njegovih govorih ni.

d) Spisavanje pridig obvaruje govornika napačne in škodljive misli, da je vže dober pridigar, ker mu besedí ne zmanjkuje na leci.

Med spisovanjem pa berž spozná svojo slabost in nepopolnost, tù sprevidi, koliko je še treba, da bo govor res dober. Kedor svojega govora nikoli spisanega nima pred seboj, svoje pomanjkljivosti, suhote in praznote ne spozna ter se poboljšati ne more.

e) Tudi se zlasti današnje čase utegne zgoditi, da bi govornik zarad svoje pridige kake sitnosti imel, ali zavolj njene vsébine na kak odgovor bil klican. Kedor svoje govore vedno spisuje, vsak trenutek zamore odgovor dati, in v zagovor mu je spisana pridiga. — Iz vsega povedanega je toraj razvidno, da pravo zadene, kedor vse svoje cerkvene govore spisuje, dokler mu starost in opravilo dopuščate.

Kedaj, kako si je treba spisati pridigo? Ko je napravljen načert, naj berž perve dni v tednu govornik začne s sestavkom. Ako more, spisuje naj ob mirnejših jutranjih ali vsaj dopoldanskih urah, ko je duh sposobnejši za taka dela. Pred seboj naj ima osnovo, in brez prestanka naj piše; vsaj kak celoten oddelek naj skončá, preden preterga delo. Kedar pa je med spisovanjem móten, naj prebere, kar je dodelanega, ko se zopet usede k spisu, da mu prejšnja zveza misli vnovič stopi v spomin. Spisováje govor naj nikar preveč v zadregi ne bo zavolj kake besede; ako prave in najpripravnejše berž ne najde, naj za trenutek zapiše kako drugo podobnega pomena. — Ko je ves spis gotov, naj pride poprava na versto. Spisuje naj snažno, nove važne misli naj stavi v nove odstavke, kar mu olajša učenje; tudi naj pušča na papirju praznega roba za poznejše dostavke in popravke. Spisano pridigo pustí naj morda kak dan ležati, potem naj popravi sestavek; ko bi imel spis zarad preobilnih poprav preveč zamazan biti, naj si ga vnovič prepiše, in sicer čedno. Ta trud ne bo zastonj; ako prepisuje s premislikom, se pri tem delu vže na pol nauči.

§ 71.

Nadaljevanje.

4. Ko je pridiga spisana, je treba se je učiti na pamet, to je, po toliko si jo spominu vtisniti, da je govorniku mogoče, jo dopovedovati poslušalcem po vseh bistvenih delih, in bolj ali manj tudi po posameznih izrazih. Nekaterim to učenje pridig dela silen trud, naj toraj pristavimo nekoliko pomočkov lažjega učenja.

a) Najvažnejši pripomoček, govora se lahko naučiti na pamet, je ta, da je pridiga njegova last, njegovo duševno delo. Ako si je duhovni pastir sam poiskal predmeta, ga premišljeval, pregleden načert si osnoval, in pridigo do celega si spisal, njemu je učenje gotovo lahko.

b) Učiti naj se ne začne prej, ko da ima izdelano vso pridigo, in čedno, snažno spisano. V spisu naj se vsak oddelek začenja z novo versto. Posebno važne stavke, n. pr. reke sv. pisma, ali sploh besede, pri katerih mu med učenjem spomin rad zastaja, naj podčerta, ali kako drugo znamenje zraven naredí, ker to spomin podpira. Preveč pa ne smé biti tacih znamenj, sicer begajo zapomin.

c) Najboljši čas in kraj za učenje je, kedar in kjer je duh najbolj pri moči in pri pokoju: samotno stanovanje, pa jutranje in večerne ure. Skušnja učí, da tisto, kar se je kedo zvečer naučil na pamet, naslednje spanje v spominu vterdi; večerne ure so tedaj kaj pripravne za učenje. Zjutraj pa naj govornik ponoví, kar se je učil zvečer. Pozno v noč ni dobro truditi se z učenjem, ker tak trud spanje nepokojno dela in dušne moči slabí. Kaj pa da je najbolje, ako se pridigar privadi, učiti se povsod in ob vsakem času, ker takó najmanj pride v nevarnost, po vnanjih rečéh móten biti v spolnovanji svojih dolžnosti.

d) Gledé učenja samega naj govornik spisano pridigo parkrat počasno, glasno in s premislikom prebere, in sicer brez prenehljeja. Ako to storí, si prisvoja vsébino po dvojnem potu ob enem: po potu vida in po potu sluha; tudi se vadi pri glasnem branji pravilnega izrekovanja in prijetnega spreminjanja glasú med dopovedovanjem. Po branji je najprimernejše, da si pridigar dobro vtisne spominu pervi načert govora, in pa po večem obseg, glavne misli posameznih delov in oddelkov. Kedor tako ravná, njemu se bo pač težko primerilo, da bi zastal v govoru; in ko bi mu tudi pošle misli enega oddela, prestopil bo lahko k naslednjemu.

e) Učenja na pamet naj se govornik ne loti tako, da bi se učil stavek za stavkom, kajti táko učenje je pretežavno in zares tlačansko. Jemlje naj manjše oddelke ali kose pridige ob enem, da opraviti dá ne le spominu, ampak tudi razumu. Vselej naj sklepa konec prejšnjega oddelka z začetkom naslednjega, da ga pri deklamaciji spomin morda ravno ob koncu kakega oddelka ne zapustí. V ta namen je dobro, si zlasti začetek delov in oddelkov dobro zapametiti.

f) Važno je tudi to, da naj se pridigar nikar nikoli ne veže prenatanko in hlapčevsko na posamezne izraze in besede svojega spisa. Veliko bolj naj si zapomni misli, kakor se razvijajo ena iz druge; in privadi naj se, te misli povedati tudi z drugimi besedami. Ako se tega ne navadi, in če se preboječe derží celó posamezne besede spisa, se mu rado zgodí, da zastane.

g) Da govornika pozneje med dopovedovanjem ne bo kaka stvar tako berž zmotila, naj si med pripravljanjem v duhu predstavlja kraj, kjer bo pridigoval, in poslušalce; ali naj si še tudi misli kako motílo, ki bi se utegnilo primeriti. — Dobro naj si vselej zapomni rék pa vvod, da zamore serčno začeti. Posebno pridno naj se naučí perve pridige v kakem kraji, ker tam mu je še vse novo, in ga toliko prej utegne kaj zmotiti. Tudi poslušatelji so takrat posebno pazljivi, ko govornika vpervič slišijo, ter zato tudi vsako pomoto toliko prej opazijo; in na pervem vtisu je vselej veliko.

5. Ob dnevu govora, ali vsaj kratko pred pridigo naj se nikar ne vadi v glasni deklamaciji, to bi ga utrudilo duševno in telesno, ko vendar na leci dokaj potrebuje vseh teh moči. Toliko bolj naj se živo zamisli v pridižno resnico, da se tudi njemu samemu serce vname za-njo; pa osnova govora naj mu bo pred očmi. — Da si telesno ne škoduje, naj pridigar, kedar je mogoče, nikar tešč ne hodi na leco; pa tudi s prenapolnjenim želodcem govoriti je nevarno. Kaj merzlega naj ne pije pred pridigo. — Ako je govornik s pripravljanjem storil svojo dolžnost, naj potem le serčno se podá na prižnico in s polnim zaupanjem na božjo pomoč, katere naj si pred pridigo izprosi v kratki, goreči molitvi, katerej naj še dostavi, da ga le čisti namen, skerb za božjo čast in za izveličanje poslušalcev pelje na leco. [1]

6. Resnih korakov in oči skromno pobešene, naj stopa na leco; tamkej proti vélikemu altarju obernjen vkloni koleno, ako je sv. rešnje Telo v tabernakeljnu, sicer se le prikloni. Na to mirno in prijazno pogleda po poslušateljih, kerščansko naj jih pozdravi, naj se prekriža, povė počasi in razločno pridižni rék in od kod je vzet, in pristavivši:

---

[1] Ako je škof v cerkvi, gré pridigar pred svojim govorom k svojemu višemu pastirju, pred njega poklekne, in poljubivši mu roko, prosi ga blagoslova z besedami: „Jube, domine, benedicere“. Škof mu podelí blagoslov z besedami: „Dominus sit in corde tuo . . .“ in mu položi čez rame štolo, katero jo govornik pred škofa seboj prinesel čez roko obešeno. Ako je govornik kanonik, ne poklekne, ampak roko škofu poljubi, globoko se mu vklonivši (Cerem. Episc. t. 1. c. 22).

„Preden dalje govorim, prosimo sv. Duha razsvetljenja in pomoči“, ali kaj enacega, naj klečé pobožno in razločno obmoli navadne molitve. Potem počasi vstane, vzame evangelijsko knjigo, in v obéh rokah jo deržeč prebere lepo glasno in počasno dotični list in evangelij; pred branjem se pridigar in vsi navzoči prekrižajo, in po prebranem evangeliji poljubivši knjigo pristavi: „To so besede sv. evangelija . . .“ ter naj mirno začne. Govora naj nikar ne dopoveduje brezmiselno, kakor kak učenec svojo lekcijo; pazi naj, da mu misli ne odhajajo od predmeta, da se ne zamisli med govorjenjem v kako drugo reč. Sicer bi obtičal in ne vedel bi, kje in kaj!

Pridigarja govorečega utegne marsikaj motiti. Ljudje prepozno dohajajo, govoré, spé . . .; komu slabo postane, cerkovnik dela ropot, tudi govorniku samemu se utegne kaj primeriti (n. pr. da bi mu jela kri teči skoz nos itd.); nastane lahko treskanje, gromenje, ali drug šum zunaj cerkve in dr. Ako se zgodí kaj tacega ali enacega, je pervo to, da ostane govornik miren, hladne kervi. Naj za nekaj trenutkov postojí, ali naj pogleda mirno in molčé na kraj, od koder v cerkvi dohaja šum, nered . . . in zraven naj pazi, da mu misli ostanejo pri govoru.

Pri vsem tem pa se utegne tudi najboljšemu ali najpridnejšemu pridigarju zgoditi, da ga zapustí spomin in v govorjenji zastane. Pervo je tù, da naj se nikar ne prestraši. Dokler ne zgubí zavednosti, se mu hudega ne more zgoditi. Začne naj ponavljati ono, kar je vže povedal, samo da kaj drugače, z drugimi besedami, in vmes naj misli na svojo pridigo, kaj mu je sedaj na versti. Ko bi mu le še ne prišlo na misel, naj prestopi na slednji oddelek ali del; če je blizo konca, naj seže v sklep. Ako mu vmes pride na misel prejšnje, naj izpuščeno na pripravnem kraju lepo vplete. — Ko bi ga pa spomin kar celoma zapustil, naj serčno seže po spisani pridigi, naj poišče stavka, kjer je obtičal, in naj potem nadaljuje.

Ko bi mu pridižni rék iz spomina zginil, dobro je imeti pripravljenih za take slučaje par tacih, ki se prilegajo vsaki resnici. [1]) — Ako bi govora začeti ne vedel, bi najbolj kazalo, da po svoje ponavlja resnico ali priliko evangelijsko in skuša, da tako pride do vélikega stavka in do razdelitve.

---

[1]) Taki bi bili n. pr.: „Blagor jim, ki besedo božjo poslušajo in jo ohranijo“ (Luk. 11. 28). — „Kaj pomaga človeku, če ves svet pridobí, svojo dušo pa pogubí?“ (Mat. 16. 26). — „To pa je večno življenje, da spoznajo tebe, samega pravega Boga, in Jezusa Kristusa, katerega si poslal“ (Jan. 17. 3).

Pisano pridigo na leci pred seboj imeti, ni nikomur svetovati, kajti govornika dela to še bolj boječega; pač pa je dobro za slučaj največe sile sestavek imeti pri sebi.

7. In po pridigi? Gledé zdravja naj pazi govornik, da se ne prehladí,ko se je na leci bolj ali manj razgrel. Dobro dé zlasti po daljšem govoru nekoliko počitka. — Sicer pa naj se Bogu zahvali, ako se mu je govor posrečil; in poniža naj se, ter svojo nevrednost spozná, če mu ni šlo po sreči. Zapomni naj si napake, pomote v govoru storjene, da se jih vé v prihodnje varovati. Ljudém nasproti naj ne govorí o svoji pridigi, češ, da bi dobil kako pohvalno besedo. Otožen naj ne postane, ako berž ne vidi sadu svojega truda, kajti ne po vspehu, ampak „vsak bo lastno plačilo prejel po svojem delu“ (I. Kor. 3. 8).

II. Poglavje.

Posebna homiletika.

Posamezne verste cerkvenih govorov.

§ 72.

Razdelitev.

Do sedaj smo govorili o verskih govorih v obče, ter podajali načela za njih napravo. Pridigar pa govorí mnogokrat; on različno dopoveduje, in ob raznih časih pa ob raznih priložnostih. Gledé na to raznoterost vsébine, časa in prilike razločujemo tudi razne duhovne govore, katerih vsaka versta ima svojo lastnijo. Posebna ali specijelna homiletika pové, kako načela splošnje homiletike vporabljati pri različnih verstah cerkvenih govorov, po katerih pravilih jih izdelovati.

Razdelimo pa vse govore v tri verste; so namreč cerkveni govori *a)* različni po vsébini; *b)* razni po obliki; *c)* različni gledé časa ali prilike govorjenja.

I. ČLEN.

Cerkveni govori različni po vsébini.

§ 73.

Dogmatični govori.

Dogmatične pridige imenujemo tiste, ki obravnavajo to ali drugo versko resnico, ali pa dogodbo iz razodenja božjega. Pervi namen tacih govorov je, poslušateljem podati prav temeljit verski poduk; jih pripeljati do tega, da radostno sprejmó razodete resnice, ter se jih tako terdno okleuejo, da jim brezverski viharji škodovati ne morejo; pa da začnó sveto vero tudi v življenji kazati.

Iz namena spoznamo važnost dogmatičnih govorov, ker „brez vere ni mogoče Bogu dopasti“. [1]) Zlasti sedanje dni so jako potrebni. Na vseh straneh napadajo verske resnice, a dogmatične pridige imajo ljudstvo vterditi v verskem prepričanji. Kjer bi pridigarji opuščali take govore, tam bi ljudstvo polagoma izgubilo vso katoliško zavest, zapadlo bi mlačnosti, neverju, in zginilo bi kerščansko življenje. Saj je znana reč: morala brez dogmatike biti ne more, je kakor telo brez duše.

Pridigar zamore obdelovati verske resnice v svojih govorih na dvojni način: ali jih pojasnuje, razlaga, resničnost verskih naukov kaže; ali pa katoliške dogme brani zoper ugovore in krive nauke.

I. Kedar govornik v dogmatičnih pridigah verske resnice le razlaga, pojasnuje, dokazuje, zamore to storiti ali tako, da razlagováje deluje le na pamet ter spoznavnost pridobiva; ali pa, da ob enem obdeluje in pridobiva tudi serce pa voljo.

1. Kedar pridigar v dogmatičnem govoru dela le na razum, kar imenujemo teoretični način obdelovanja, takrat mu je glavni namen ta: razodeto resnico pojasniti in dokazati. Gledé pojasnila in razlaganja je pomniti, da se mora zgoditi natanko tako, kakor sv. cerkev razlaga dotično resnico. Zlasti je gledati, da so besede razlaganja določne, prave, jasne. Pri dokazovanji ali vtemeljevanji sv. resnic pa je pridigarju prav posebno previdnemu biti, da v svojih poslušateljih prepričanja še ne omaja, in verskih dvomov ne

---

[1]) Hebr. 11. 6.

vzbudi, mesto poterditi jih v veri. To bi se utegnilo zgoditi, ko bi najnavadnejše verske resnice hotel pred svojimi vernimi poslušalci naravnost dokazovati, n. pr.: da je en Bog, da je človeška duša neumerjoča, da je Jezus Kristus v presvetem zakramentu resnično pričujoč. Pobožne duše, ki še nikdar niso dvomile nad takimi resnicami, katerim se morda celó nemogoče zdí, da bi kedo zamogel dvomiti nad takimi rečmi, onim bi se pri naravnostnem dokazovanji tacih resnic celó dvomi, pomišljaji vzbudili, kakoršnih prej nikoli niso imeli. Naj govornik toraj nikoli ne kaže, kakor da bi dvomil nad pravovernostjo svojih poslušateljev; tudi naj ne izreče, da jim hoče resničnost tega ali unega znanega nauka sv. cerkve dokazati, ampak le obstransko, indirektno naj se to zgodí. Mesto da bi n. pr. rekel: hočem vam dokazati, da je res pekel, utegne reči: Strašno je, pasti v roke živega Boga; on kaznuje z večnimi kaznimi! Tù lahko sedaj pové vse potrebno, in poslušalcem se ne bo zdelo, da jim hoče dokazovati eksistenco pekla. Pridigar naj ne reče: Spričati vam hočem, da je Jezus resnično pričujoč v zakramentu presvetega rešnjega Telesa; ampak naj vzame ta zakrament kot dokaz Gospodove ljubezni do nas. On utegne začeti n. pr. s to-le mislijo: o neskončna ljubezen našega Izveličarja! Ni mu bilo dosti, včlovečiti se zavolj nas, umreti za nas, celó samega sebe se nam zapustí itd. Sedaj naj navede vse navadne dogmatične dokaze za pričujočnost Jezusovo v presv. zakramentu. Tako ravnáje pridigar doseže svoj namen z dogmatično pridigo, in ne vzbudí verskih dvomov.

2. Dogmatična pridiga pa ne smé biti podobna suhoparni šolski učbi, ne smé biti le versta golih dokazov. Ne zadostovalo bi, samo dokazati resnico nauka, treba je pokazati imenitnost, važnost sv. resnice, in kako deluje na naše življenje. Táko obdelovanje verskih resnic imenujemo praktično obdelovanje. Pri takem obravnovanji dogem vzame govornik, da so poslušatelji vže vsi terdno prepričani pridižne resnice, on opustí dokazovanje; le to kaže, kolike važnosti je ta ali una resnica v našem življenji. On pokazuje n. pr., kako ta razodeta resnica razsvetljuje oslabljeni človeški razum, kako mu kaže pravo pot skoz nevarno življenje, kako je velika pomoč v skušnjavah, tolažba žalostnim . . .; kako obupnosti obvaruje, k pravi sreči vodi posamezne in cele družine, dežele itd. Tako obdelovanje kaže razodeto resnico vernikom kot neprecenljivo dobroto, katero je treba hvaležno sprejeti in se je čversto okleniti.

Ker pa ni namen pridigarju samo razsvetljevanje spoznavnosti, ampak tudi pridobivanje serca in volje, zato naj tudi pri dogmatičnih govorih navadno združuje teoretično in praktično obdelovanje verskih resnic, če tudi mu je eno ali drugo glavni namen. Naj toraj sv. nauk najprej lepo pojasnuje, dokazuje, če potrebno, ugovore ovrača, potem pa praktično važnost razodete resnice kaže; tako bode razsvetlil razum, pa pridobil tudi serce in voljo ter celega človeka.

II. Utegne se pa tudi zgoditi, da bi bil govornik primoran, katoliške dogme, ali tudi sveto cerkev, morda celó kerščanstvo sploh braniti zoper sovražnike. To zamore storiti ali apologetično, ali pa polémično.

1. Apologetična pot je bolj prikrita bramba verskih resnic, gotovo najboljša in najbolj varna pot, in je v tem, da pridigar katoliško resnico lepo pojasnuje, temeljito dokazuje, in z vnemo opisuje nje lepoto in važnost za življenje. Zmót in krivih naukov katoliški veri nasprotnih tù večidel še ne imenuje ne, ampak sv. resnico tako jasno kaže in dokaže, da nasprotne zmote in ugovori sami ob sebi razpadejo. Kedar se pa govorniku vendar-le zdí potrebno, v misel vzeti nasprotne nauke, jih imenuje le ko pomišljaje, ugovore, ne da bi rekel: takó in takó krivoverci ali neverci učé. A tudi teh pomišljajev, ugovorov naj ne poklada na jezik naravnost svojim poslušateljem; reče naj le „utegnil bi si kedo misliti . . ., ta ali uni zamogel bi reči v svoji zmoti . . .“ Potem pa naj táko zmoto, taki ugovor prav čversto in prepričevalno zaverne, overže, pa le s krotkimi besedami, polnimi usmiljenja. To je najboljša pot, razum in serce nasprotnikovo pridobiti za resnico.

2. Polemična pot, to je, očitno in naravnostno pobijanje krivih naukov, je nevarna pot, malokedaj komu svetovati. Je pa v tem, da pridigar nauke in zmote krivovercev javno in naravnost imenuje in jih pobija. A to navadno ne prepriča in ne pridobí zmotencev, temveč še razdraži jih in razkači, ker se jim zdí, kakor da bi pridigar ne napadal krive vere, ampak njih osebo. Pri vsem tem pa utegne naravnostno pobijanje nasprotnih naukov kedaj duhovnemu pastirju postati žalostna dolžnost. Res je on poslanec miru, ali on je in mora biti svoji čedi tudi čuvaj, pastir, dober pastir, ki ovčice varuje zgrabljivega volka. Ko bi se v duhovniji prikazovale pogubljive zmote, ako bi krivi preroki z besedo ali s spisi, knjigami razširjali med vernimi ovčicami krivoverskih ali neverskih naukov, takrat bi ne smel pridigar nič več molčati, dolžnost bi ga klicala v boj, moral bi laž in brezbožnost naravnost zgrabiti, ter z močjo božje resnice jo ukončati.

Kakšna pa naj bo ta obramba? Pervo je, da naj pridigar imenuje in navede zmoto brez pretiranja in presukanja. Pokaže naj, da je res v nasprotji s katoliško resnico, da se ne vjema z božjim razodenjem, ter naj prav živo pojasni in popiše žalostne in škodljive nasledke tacega nauka ali zmote za versko in nravno življenje. Pravim, brez pretiranja, kajti kedor hoče komu pokazati, da je v zmoti, mora spaziti, od katere strani si on stvar misli ter ogleduje. Navadno je dvom po neki strani opravičen; in kolikor bi opravičenega bilo pri ugovoru, naj se mu prizná. Tega se ne bo sramoval, ako se mu pokaže, da si stvar ni dosti natančno in od vseh strani ogledal, med tem ko pa noče priznati, da je v zmoti. Resnico čversto uterditi, dokazati, je tudi tukaj glavna reč, overžba zmote le podredna. Pri takem jasnem zavračanji naj bo govor pridigarjev jasen, terden, odločen; nikoli ne smé kazati zadrege ali neodločnosti. Pripravljanje na tak govor mora biti na moč temeljito.

§ 74.

Moralni govori.

Glavni predmet takim pridigam je kerščanska morala, in njih pravi namen: voljo pridobivati za moralnost in čednost. Treba je pa nravstvene nauke učiti na kerščanski podlagi. Prav je sicer, poslušateljem kazati, da tega ali unega kaj zahteva tudi človeška pamet, a ko vzrok in podlago dolžnosti in nravstvenega zakona morajo verniki vselej spoznati voljo božjo, sv. razodenje. Najimenitnejši motiv moralnosti naj vselej bo ljubezen do Boga.

Pridigar pa zamore kerščansko moralo obravnavati teoretično, praktično, ali ascetično. Pri teoretičnem obdelovanji si govornik vzame v predmet kako kerščansko nravstveno načelo, katero lepo pojasnuje, kaže, kako je v notranji zvezi z dogmo, jederno vtemelji nravstveni nauk z dokazi iz sv. pisma, iz tradicije, izkušnje, pameti; — pa omenja in zavrača tudi napačna načela življenja, kakoršna razširja svet. Praktični način obravnavati nravstvene nauke pa je v tem, da si pridigar izvoli kako posamezno dejanjsko dolžnost, in potem kaže, kaj je storiti, spolnovati kristijanu in kaj opuščati. Vendar ne smé le v obče povedati, to in to nam je dolžnost, ampak naj lepo razdrobí postavo; in kakor ima pred seboj pridigar poslušatelje raznih stanov, razne starosti in omike, tako naj tudi našteva razne slučaje in primerljeje iz življenja ter naj pokaže, kako je treba v vsacem posameznem storiti kerščansko dolžnost. Gotovo je za življenje najboljše, ako teoretično in praktično obravnavanje nravstvenih naukov združuje. Koristno je, da pridigar moralne predmete obdeluje tudi ascetično, to je, da dokazuje notranjo bistvo te ali une zapovedi ali dolžnosti, da pové zaderžke izpolnovanja, in nevarnosti, ki čednosti preté; da naznani nagibe, pomočke, kako si pridobiti posamezne čednosti, ali odvaditi se tega ali unega greha itd. Sploh govornik ne sme v nobenem moralnem govoru celoma prezreti ascetične strani. Kaj bi sicer pomagalo, na boj klicati zoper greh, h kerščanskemu junaštvu nagovarjati, če verniku za taki boj orožja ne podá; ali če poslušalec ne spozná, da mu je možno, se hudobije varovati, čednost si pridobiti. Pridigar naj toraj v tacih govorih, zlasti v sklepu, vselej z besedami svetopisemskimi, v izgledih . . . kaže, da mu je z gnado božjo mogoče, priporočano storiti, in podá ter imenuje naj mu pomočke v to. Ko pa popisuje čednost ali pa greh, hudobijo, naj nikar ne pretiruje; resnica naj ga vodi tudi tukaj.

Slog v moralnih pridigah naj je jasen, živ, priserčen. Že vvod naj bo mikaven, in razpravo naj oživljajo ter pojasnujejo zgodovinski izgledi, prilike itd., da ljudje raje in bolj pazljivo poslušajo, ker sicer nihče ne posluša rad, ko se mu o dolžnosti dolgo govorí. Posebno pazen naj je govornik, kedar pojasnuje stanovske dolžnosti, ali ko govorí o nekaterih pregrehah, n. pr. o pohujšanji, nečistosti . . . Skerbno naj si odbira tacih besedí, da ga bodo sicer razumeli oni, katerim veljá, drugim pa da ne vzbuja nikakovih slabih misli ali napačne radovednosti.

K moralnim govorom prištevamo tudi tako imenovane karivne ali kaznovalne pridige, in pa tolažilne.

1. Karivne, svarivne ali kaznovalne pridige (Strafpredigten) imajo v predmet kaj silne graje in kazni vrednega, ki se je zgodilo v duhovniji; njih glavni namen je, ganiti grešnike in jih spreoberniti. Ako duhovni pastir zapazi med čedo velike pregrehe, razuzdanosti, javno pohujševanje, tedaj ima pravico in mu je celó dolžnost, da povzdigne glas in skuša hudobijo zatreti. Slab pastir bi bil, ki bi molčal pri takih dogodkih, ker bi se bal zamere. Sv. Janez Kerstnik, Jezus, aposteljni so vestnemu pridigarju tukaj izgled, in tudi sv. Pavel mu velí: „Oznanuj besedo, ne jenjaj, bodi si priložno ali nepriložno; prepričuj, prosi, svari z vsem poterpljenjem in ukom“.¹)

To javno karanje pa ne smé biti surovo grozenje, ne da bi pridigar vpil, se togotil, pogubljal, vsega hudega voščil itd. Vse táko poslušalce le žali in razdraži, pa gluhe jih storí za pridigarjeve besede. Govornik ima pa namen, s svarjenjem in karanjem zmotenca pri-

---

¹) II. Tim. 4. 2.

peljati do spoznanja svoje pregrehe, ga omečiti in poboljšati. To pa doseže le, če sicer resnico pove resno in odkritoserčno, a vendar v vsem svarjenji in karanji kaže ljubezen, krotkost in usmiljenje do grešnikov, kakor oče, ki tudi kaznovaje najboljšega želí in hoče svojim otrokom.

Med vsako čedo so tudi dobri in pobožni kristijanje, zato naj pridigar javnega karanja ne raztega na vso duhovnijo, ampak naj dopušča izjemo. Tudi ozir grešnikov, katerih naj nikar nikoli očitno in naravnost ne imenuje, naj razodeva upanje za njih poboljšanje. Vselej mora pridigar onega dogodka, pregrehe, razvade, katero na leci hoče svariti, biti popolnoma prepričan; tudi zares zeló pregrešno mora biti in v očitno pohujšanje, kar smé povod dati kaznovalni pridigi. Dalje ne sme biti to taka pregreha, kakor jo je najti povsod, ampak zlasti tej duhovniji lastna. Hudobija posameznega človeka ne smé biti predmet javnemu karanju; še najmanj tedaj, ako je dotični osebni zopernik ali sovražnik pridigarjev. Ni dobro, berž po kacem zeló pregrešnem dogodku javno karati stvari. Bolje je svarjenje za nekoliko odložiti, da se govorjenje o tem malo poleže med ljudmi in se serca ohladé, ter prejemljivša postanejo za lepo besedo; govornik pa tudi stvar zamore vmes zadostno premisliti in skerbno se pripraviti.

Kaznovalno pridigo smé napraviti le domači duhovni pastir, zlasti stalni, ki čedo dobro pozna, in si je pridobil vže zaupanja. Začetniki v službi in ptuji govorniki naj se ne lotijo javnega karanja. Le redkokrat, samo če pastirja dolžnost glasno k temu kliče, naj si osnuje kaznovalno pridigo. Paziti je, da govorniku ne pride javno karanje v navado. Ob praznikih velikega veselja (Božič, Velika noč...), ali žalosti (veliki petek ...) mora govornik opustiti javno svarjenje, če je tudi opravičeno. Najboljše je, da čaka pridigar primernega evangelija ali lista, na katerega zamore brez umetničenja navezati predmet svoje kaznovalne pridige, na katero naj se pripravi z molitvijo in modrim premišljanjem. Prenaglost menda nikjer toliko ne škoduje.

2. Tolažilne pridige imajo namen, po velikih, silnih nesrečah, ki duhovnijo zadenejo (n. pr. požar, povodenj, toča) z besedami polnimi ljubezni in sočutja se oberniti do duhovnijanov, da tužna in poterta serca s kerščanskimi tolažili in svetimi resnicami umiri, potolaži in tako doseže, da nesreča, ki jih je zadela, njim postane izvir večne sreče.

V tolažbo nesrečnim utegne pridigar napraviti poseben govor nalašč v ta namen; zamore pa tudi tolažiti bolj obstransko, poleg drugih resnic in naukov, ki jih obravnava. Tudi sklep pridige utegne biti namenjen tolažilu. Ako faro zadene velika nesreča, tedaj ljudje vže pričakujejo, da jim bo duhovni pastir v misel vzel žalostni dogodek, pa besedo tolažila jim spregovoril. Ne bilo bi prav, ko bi tega ne storil, saj je služabnik Tistega, ki je „Pater totius consolationis“. Porabi naj táko priložnost v boljšanje vernih, ker znano je, da pretresljivi dogodki, velike nesreče kristijana storé posebno prejemljivega za večne resnice.

Da nesrečnikom pridigar zares tolažbe podá, mora njih terpljenje in nezgodo spoznati in pripoznati, jo popisati, in priserčno svoje sočutje jim razodeti — takó si pridobí serce nesrečnikov. Neusmiljeno bi bilo, ko bi pridigar o takih prilíkah se znašal nad svojimi duhovnijani, ter hudobneže jih imenoval, ki so s svojimi pregrehami si z nebes priklicali zasluženo kazen. Bog ima res vselej dobre in najboljše namere, tudi pošiljáje ali vsaj dopustivši velike nesreče; ali da bi si jih bili ravno zadeti vselej krivi, tega ne smemo terditi. Le opomni naj jih, da nekoliko poprašajo svojo vest, če niso morda v kaki reči vredni postali take kazni božje. Njih misli in poterta serca pa naj obrača k Bogu, na previdnost božjo in njena neumljiva pota, na minljivost in goljufivost vsega posvetnega itd.; tako umirí nesrečnikom serce. Tudi k poterpežljivosti in k vdanosti v božjo voljo naj napeljuje, in k lastni pridnosti pa delavnosti, da si z božjo pomočjo kmalo zacelijo rano, in jim iz nesreče in zla za bodočnost priraste dušno in telesno dobro.

§ 75.

Zgodovinski govori pa liturgični.

I. Zgodovinske pridige so cerkveni govori o osebah ali dogodbah iz svete zgodbe. Jemljó toraj predmet iz svetopisemske ali cerkvene zgodovine, tudi iz sporočil razširjanja sv. vere po posameznih deželah ali krajih, ali pa iz življenja svetnikov, kedar se ne oziramo toliko na njih zasebno življenje, ampak bolj na njih javno delovanje. Priložnost k takim pridigam dajó nekateri godovi, izredna praznovanja, jubileji, red katehizma itd. Namen zgodovinskim govorom je, s pomočjo svete zgodbe kerščanske resnice, bodisi verske bodisi dejanjske, jasnejše, živejše razkazati in priporočiti. Doseže pa pridigar ta namen ali tako, da najprej pové zgodbo, potem pa iz nje posnema naukov; ali pa da med posamezne dele dogodbe naukov vpleta; slednjič utegne tudi najprej razkazovati in učiti kako sv. resnico, katero vterdi in pojasní z naslednjo zgodbo, ter v sklepu prejšnji nauk ponoví in vnovič priporočí. [1]) — Zgodovinski izgledi dajo se tudi kaj dobro in koristno rabiti pri stanovskih pridigah, ter mnoge zgodovinske osebe, zlasti svetniki, staviti raznim stanovom v izgled posnemanja.

II. Liturgične ali obredoslovne pridige jemljó predmet iz katoliškega bogočastja, in skušajo vernike pripeljati do tega, da bi svete bogoslužne obrede prav umeli, in se jih vdeleževali v svoje izveličanje. Liturgični govori so tedaj zeló koristni, so celó potrebni, in zato duhovnemu pastirju dolžnost. To razvidimo iz naslednjega:

1. Sv. Avguštin imenuje liturgijo, sv. bogoslužne obrede „pridigo koristnih naukov", a ljudstvo ne ume vselej te pridige, nauka iz nje sámo ne najde. treba je tedaj, da duhovni pastir svojim vernikom pojasnuje to živo pridigo. Saj je Bog vže v starem zakonu ukazal, da se imajo sv. šege ljudstvu pojasnovati [2]); koliko bolj je v novi zavezi potrebno, da pridigar ljudstvu kaže pomen, krasoto in silno važnost javne božje službe. In res cerkveni zbor Tridentinski kar naravnost ukazuje duhovnikom: „Doceant populum, quis sit et a quo potissimum proveniat sanctissimi hujus Sacrificii tam pretiosus ac coelestis fructus". [3]) Kar tù velí gledé sv. maše, isto razlaganje ukazuje sv. zbor o drugi priložnosti [4]) za vse bogoslužne šege.

Razlaganje in pojasnovanje svetih obredov je še posebno potrebno dandanes. Bolj in bolj zanikerno obiskuje ljudstvo javno božjo službo; eni jo opuščajo, drugi so brezmisleno navzoči, mlačni, celó nespodobnega vedenja. In vsega tega je več ali manj kriva tudi nevednost. Ne razumejo pomena, ne poznajo krasote pa imenitnosti tega, kar se verší pred njimi. Česar pa človek ne spozná, tistega ceniti ne vé. Temeljiti poduk po liturgičnih dobro sestavljenih pridigah bi tù veliko pomagal. Pridigar, svest si svoje dolžnosti, jih tudi ne opušča.

2. Kaj naj uči, kaj razlaga v liturgičnih govorih pridigar? Kratko rečeno: vse bogoslužne obrede. Smé pa vendar-le raz-

---

[1]) Prav rabne tvarine zgodovinskim govorom bi dale n. pr. svetopisemske osebe Abraham in Izak, Jakob in Ezav, Job, egiptovski Jožef, Daniel, Tobija . . .; ali zidanje in posvečevanje Salomonovega tempeljna, razdejanje Jeruzalema, razširjanje keršćanstva itd.

[2]) II. Mojz. 18. 20: „Pokaži ljudstvu šege in réd Bogu služiti".

[3]) Sess. XXII.

[4]) Sess. XXIV. c. 7.

ločevati. Kar je važnejšega, kar se večkrat opravlja pred ljudstvom, česar se ljudstvo tudi vdeležuje, to naj se tudi večkrat obdeluje v liturgičnih govorih, n. pr.: sv. maša, sv. zakramenti, nekatera blagoslovila. Naj v liturgičnih govorih tudi nikar ne pozabi cerkvenega leta, da bistvo njegovo in sestavo njegovo ljudstvu pojasnuje ter kaže, da ni druzega, ko vsakoletno ponavljanje in nadaljevanje odrešilnega dela Kristusovega, od njegovega prihoda na zemljo do vnebohoda in drugega prihoda ob koncu dní.

3. Kedaj in kakó naj se napravljajo liturgični govori? Nekaterim liturgičnim predmetom čas odločuje vže cerkveno leto samo. Ob začetku adventnega časa naj razlaga pridigar pomen predbožične in božične dôbe. Da čas napolni do štiridesetdanskega posta, naj govori vmes n. pr. o obredih pri delitvi sv. zakramentov. Razlaganje sv. postnega časa in vélicega tedna naj doverši vže pred Veliko nočjo. Z vstajenjem Gospodovim naj začne pojasnovanje velikonočne in binkoštne dôbe. Poznejši daljši čas utegne porabiti v natančneje razlaganje sv. maše, zakramentalov in drugih cerkvenih obredov. Kaj pa da vmesnih cerkvenih godov in praznovanj ne smé prezreti, n. pr. prošnjega tedna, praznika presv. rešnjega Telesa itd. Tako bi bilo dovelj tvarine za cel letnik liturgičnih pridig, in še preveč!

Naj si govornik za vsaktero pridigo nikar preobširnega predmeta ne odbira; raje po manj, pa prav jasno, umljivo in praktično. Zraven pomena posameznih sv. obredov naj povdarja tudi njih višo moč in delavnost, pa pové naj vselej, kako se jih vdeleževati, da postanejo kristijanu res zveličavni. Po preteku več let naj bi v isti duhovniji zopet ves letnik liturgičnih govorov prišel na versto, obdelovan morda po kakem drugem pridigarju, kjer jih je več na enem kraji. Zraven tega naj pa še nekatere važnejše liturgične reči vsako leto sprejema v razgovor; časih v vvodu pridige, drugokrat v razpravi, sedaj krajše, sedaj obširnejše, kakor spozná za potrebno. Zraven tega, da so liturgične pridige zeló koristne, imajo tudi to prednost, da jih ljudstvo kaj rado in pazljivo posluša. [1]

---

[1] Pripomočki utegnejo biti pridigarju: Das Leben der Kirche in liturgischen Predigten von Sim. Knoll. Predigten über Gebräuche und Ceremonien der kath. Kirche auf die Sonn- und Festtage eines ganzen Kirchenjahres von Joh. Haberl. Slomšekov „Mnemosynon“. Ant. Pekecevo „Razlaganje dopold. službe božje“ in drugi.

II. ČLEN.

Cerkveni govori različni po obliki.

§ 76.

Duhovni govori retorične oblike.

Po formi, dandanes navadni cerkvenim govorom, jih delimo v nagovore retorične oblike pa homiletične. Pervim prištevamo pridige v ožjem in pravem pomenu, pa pareneze ali ekshorte; zadnjim pa homilije in kerščanske nauke.

1. Pridiga v ožjem in pravem smislu besede, na katero smo se v pervi versti ozirali v splošnji homiletiki, je javno razlaganje kake verske resnice, napravljeno ljudstvu v poduk in spodbudo, po znotranje lepo zvezano in po vnanje, gledé oblike, doveršeno. To formo cerkvenega govora so zlasti slavni francoski pridigarji 17. stoletja pa Segneri razvili do doveršenosti. Posebno za veče cerkvene slovesnosti je najprimernejša ta oblika. Znak pridigi je *a*) enota v vsébini ali tvarini, kajti le ena reč, le ena resnica, en rek naj se vsestransko razpravlja v pridigi, ter deluje na razum, serce in voljo; ali vsaj posebno na eno ali drugo. *b)* Dokončana celota v formi ali doveršenost v vnanji obliki z metodičnimi umetnimi razdelki, namreč, z vvodom, vélikim stavkom. razdelitvijo, razpravo in sklepom, o katerih smo obširneje govorili v splošnji homiletiki. (Glej § 53—57.)

2. Pareneza ali ekshorta (παραίνεσις, exhortatio) je kratek, zaupen ogovor, v katerem duhovni pastir pri raznih prilikah vernikom posamezne resnice ali dolžnosti na serce poklada, ali tudi kaka opominovanja, svarjenja . . . izreka. Pareneze so v navadi n. pr. pred delitvijo sv. kersta, pred birmo, pred skupnim sv. obhajilom, pred poroko, ob procesiji itd.

Ekshorta je najprostejši in najložji način javnega cerkvenega govorjenja, tudi na kako gotovo ali določeno obliko ni vezana. Glavna reč je pri parenezi, da ima lepo notranjo edinost; in krajša ko je, bolj je paziti na enoto v predmetu, pa da je čversta, jederna v besedi. Pridigar utegne parenezi dati navadne tri glavne dele duhovnih govorov: predgovor, v katerem naznani predmet, resnico; razpravo, v kateri pojasnuje, vtemeljuje . . .; pa sklep, v katerem na življenje obrača, k spolnovanju spodbuda — a, kakor povedano. navezan pri ekshorti ni na to vnanjo obliko.

§ 77.

Duhovni govori homiletične oblike.

V širjem smislu imenujemo homilijo v obče vsakteri duhovni govor; od tod tudi ime homiletika, nauk o duhovnem govoru. V ožjem, dandanes navadnem smislu pa je homilija spodbudno [1]) razlaganje kakega svetopisemskega oddelka in nauk iz njega. Ako primerjamo homilijo s pridigo, najdemo pri homiliji nekatere prednosti, a tudi brez pomanjkljivosti ni. Solnčna stran homilije je gotovo to, *a)* da je ona pervotna oblika cerkvenih govorov in najstarejša. Cerkvena zgodba nam sporočuje, da je bilo berž perve čase kerščanstva v navadi, pri božji službi vernikom prebrati kak svetopisemski odlomek, katerega je potem škof spodbudno pojasnoval in razlagal. [2]) *b)* Je homilija prav posebno pripravna v verski ljudski poduk. Seznanijo se tako verniki polagoma z važnejšimi odlomki sv. pisma, spoznavajo njih pomen, kar jim dobro služi zlasti v tistih hišah, kjer ob nedeljah doma prebirajo sv. liste in evangelije. Tudi slog v homiliji je prostejši in priserčnejši kot je v pridigi, tedaj za neomikane pripravnejši. *c)* V homiliji govornik podaja po več in različnejših naukov, da tako gotovo sleherni izmed slušateljev za svoje razmere in svoj stan kaj dobí; kar pa ni pri pridigi, ki obdeluje vselej le po eno glavno resnico v lepo logično sestavljenem daljšem govoru. Težko je zlasti manj vajenim mislecem, po dalj časa pozornost duhovo obračati le na eno reč. Ako se tedaj priprosti poslušatelj med pridigo kam drugam zamisli, on večidel naslednjega več ne umé, ali vsaj zadostno ne, ker je izgubil zvezo s prejšnjim. Tega pri homiliji ni. Če tudi se poslušatelj razmisli in presliši en nauk, pa naslednji oddelek zopet zamore poslušati s pridom, ker se mu tam kaj novega razlaga. — Vsekako je toraj homilija prav koristna, poljudna, ljudstvu priljubljena, ki jo posluša jako rado; zato je za našo škofijo homilija za zjutranjo opravilo celó zaukazana. [3])

Nasproti ima tudi homilija svojo senčno stran, ker *a)* ona podaja poslušatelju navadno preveč in prerazličnih stvari, ki jih je treba ravno zato bolj poveršno obdelovati, in toraj ni posebnega sadú pričakovati; kajti v homiliji ne utegne govornik ozirati se zadostno na različne okoljnosti življenja ter posameznim stanovom posebnih naukov dajati. *b)* Ker se po svetopisemskih odlomkih posamezni nauki mnogokrat ponavljajo, je to ponavljanje istih misli in naukov homiliji v kvar, ker zmanjšuje zanimivost pa paznost slušateljev.

---

[1]) Ne znanstveno razlaganje, kakor je eksegeza.

[2]) Glej homilije sv. oo. v brevijariju.

[3]) Infra Missam post Credo legatur Epistola et Evangelium isti diei assignatum, et fiat homilia brevis seu simplex et plana Evangelii vel Epistolae explicatio cum applicatione ad fidei dogmata firmanda et dilucidanda, atque ad mores informandos“. Ordo cultus div. 2. — Glej tudi Michaelis archiep. Labac. Pastoralis epistola II. § 4.

Ker ima tedaj homilija v primeri s pridigo svoje prednosti pa tudi slabosti, je pač najboljše, da govornik napravlja sedaj pridigo, sedaj homilijo, ki pa naj vselej bode temeljita, jasna, popolna in praktična. Temeljito naj bo svetopisemsko razlaganje v homiliji, to je, podá naj poslušateljem pravi in resnični pomen zadevnih verst. Pokaže naj zato, v kaki zvezi je prečitani odlomek s prejšnjim svetopisemskim oddelkom, in v kaki zvezi da so tudi posamezni reki med seboj. Da bo homilija jasna, naj govornik težavnejše stvari lepo razmota in doumne storí, jezik naj bo lepo razumljiv; izglede, prilike, katere v perikopi rabi, jemlje naj iz življenja svojih poslušateljev. Popolna je homilija, ne da bi vse povedala od perikope, kar se sploh dá povedati, ali vendar ne smé prezreti in izpustiti nobenega važnejšega stavka, nobenega imenitnejšega nauka. Praktična postane homilija, ako pridigar vé nauke svetopisemskega oddelka lepo obračati na kerščansko življenje ter lepo kaže poslušalcem, kedaj, kako in zakaj naj jih izpolnujejo. Tudi Jezus ni le učil, kar nam je verovati, ampak tudi, kar nam je storiti, in v krasnih prilikah nam je zapustil lepih izgledov kerščanskega mišljenja in življenja.

Preglejmo še posamezne verste homiletičnih duhovnih govorov. Ti so:

1. Prosta ali mala homilija, ki svetopisemsko perikopo razlaga prav razumljivo, poljudno, versto za versto, tekst za tekstom, brez umetne razdelitve, brez posebne notranje zveze. Zavolj pregleda ima vendar mala homilija navadno te-le dele: vvod, razlaganje, vporabo ali obračanje na življenje, pa sklep.

V vvodu kaže mala homilija, v kaki zvezi da je nje tekst s prejšnjim svetopisemskim oddelkom; ali pa, ob kateri priliki da je Izveličar to govoril, storil, kar obsega perikopa. Dá se tudi v vvodu male homilije popisati kraj, čas ali druge razmere svetopisemske dogodbe. Potem naj pridigar naznani red, v katerem misli razlagati evangelij ali list. Glavna reč pri mali homiliji je razlaganje in vporaba. Je pa več načinov razlaganja v prosti homiliji. Govornik pojasnuje perikopo ali kar zaporedoma, versto za versto; in pri takem razlaganji svetopisemskega teksta nima homilija nobene posebne razdelitve. Časih pa pridigar ne razlaga vse sporéd, ampak si izbere iz perikope le najvažnejše stavke, ter jih obdeluje v posameznih oddelkih razprave; ali tudi nekatere osebe vzame iz evangelija, in na njih vedenje in ravnanje navezuje naukov. To stori govornik zlasti tedaj, kedar po več verst obsega iste nauke, kakor pri svetopisemskih prilikah, parabolah ... To razlaganje mora podati vselej pravi biblični pomen; najprej besedni pomen, potem utegne pridigar pristaviti tudi še mistični, skrivnostni pomen. Pred očmí naj bo govorniku, da nima učenjakov pred seboj, in da mu ni podajati znanstvenega razlaganja svetopisemskega teksta. — Za razlaganjem ali med razlaganjem povzemajo se iz pojasnovanih stavkov primerni nauki, to je, govornik svetopisemsko razlaganje obrača na življenje. Sklepi, nauki se morajo prav ponaturno iztekati iz svetopisemskih besedí, posiljenja se je varovati. Ako pridigar v mali homiliji razlaga versto za versto, tedaj tudi kar sproti in vmes dela vporabo; kedar pa iz perikope vzame le najvažnejše reke, in tako razpravo delí v točke, pa h koncu vsake točke podaja naukov. V sklepu govornik najvažnejše resnice kratko in krepke povzame, in z gorkimi besedami nagiba in spodbuja k življenju in ravnanju po svetopisemskih naukih.[1])

2. Visoka ali vélika homilija perikopo spodbudno razlaga in na življenje obrača v podobi ali obliki pridige. Vélika homilija je tedaj zeló podobna pridigi v ožjem smislu; ker tudi ona ima enoto v tvarini, obdeluje le eno poglavitno resnico, in je tudi doveršena po vnanji obliki. Ako hoče tedaj govornik kako perikopo vporabiti za véliko homilijo, mora najprej pogledati, če je v dotičnem svetopisemskem oddelku najti taka glavna resnica, s katero je moč zvezati vse druge. Kedar je v perikopi najti taka poglavitna resnica, tedaj ona postane véliki stavek celemu govoru, ki ga pridigar razdelí v dele, in sicer v take dele in oddelke, ki se dajo vterditi, razložiti in razširiti iz dotičnega svetopisemskega teksta.[2]) Iz povedanega spoznamo, da se le iz tacih listov in evangelijev dá napraviti vélika homilija, ki podajajo kako glavno misel ali poglaviten nauk, kakor

---

[1]) Prav pripravnega blaga za male homilije ima M. Königsdorfer (Sl. Prij. 1865, 1866); A. Slomšek (evang. in apost. hrana); dr. L. Klofutar (sv. listne bukve) in dr.

[2]) N. pr. v evang. za XVIII. ned. po Bink. (Mat. 9. 1—8) nam zamore ozdravljenje mertvoudnega biti podoba dušnega ozdravljenja ter pravega spreobernjenja. Rék bi bil: „Vstani, vzemi svojo posteljo, in pojdi na svoj dom“. Ta vers vže tudi podaja razdelitev: *a)* Vstani! Iz svojih grehov se vzdigni. *b)* Vzemi svojo posteljo! Jarem pokore si nalóži. *c)* Hôdi! Zanaprej hodi pot pravice, stopaj proti svojemu večnemu domu.

n. pr. svetopisemske dogodbe (evangelij za praznik Marijinega oznanjenja, za Božič, novo leto, sv. treh Kraljev, za Veliko noč, vnebohod . . .) in prilike (o zgubljenem sinu, o delavcih v vinogradu, o figovem drevesu, o neusmiljenem hlapcu in dr.)

Posamezni deli so kakor pri pridigi. Vélika homilija ima rék vzet vselej iż dotičnega svetopisemskega odlomka, vvod in predgovor (ki se izdela, kakor pri mali homiliji, ter pojasnuje čas, kraj, osebe . . . prečitane perikope, pa naznanuje tudi glavno resnico), véliki stavek in razdelitev. V razpravi je paziti, da se s pomočjo pripravnih prestopov in vvodov doseže lepa notranja zveza in celota. Sklep je kakor pri mali homiliji. [1])

3. Katehetični govori ali kerščanski nauki [2]), katerim podlaga je domači škofijski katekizem, in iz njega tudi tvarino jemljó, skušajo poslušatelje prav dobro podučiti v vseh kerščanskih resnicah, in čversto versko življenje vzbujati po duhovniji. Govornik tù s tvarino napreduje po redu domačega katekizma, stavi vprašanja ter (po navadi naše dežele) sam odgovarja. Pridno sestavljeni katehetični govori, z jasnimi, živimi besedami podani vernikom, so jako koristni vsem; takim pa celó potrebni, ki niso bili v mladosti zadosti podučeni v kerščanskih resnicah, ali pa so jih vže pozabili. Saj vemo, da je zoper mlačnost, indiferentizem in zoper spačenost najboljši pomoček temeljit in priserčen verski poduk, kakoršnega skušajo podajati katehetični govori, ki so ravno zarad njih velike važnosti in koristi zaukazani skoraj po vseh škofijah za nedelje in praznike popoludne. [3])

Gledé vnanje oblike imajo katehetični govori pridigam navadno razdelitev: predgovor, razpravo in sklep. Predgovor obsega navadno kratko ponavljanje prejšnjega kerščanskega nauka; ali kedar se resnica verska ali dejanjska, katero namerava razpravljati v katehetičnem govoru, lahko in ponaturno dá izsnovati iz dnevnega evangelija, naj to storí ter predmet naveže na perikopo. Potem naj pové resnico, o kateri misli govoriti, ali vprašanja iz katekizma, na katera meni odgovarjati. V razpravi naj pri pojasnovanji, dokazovanji, overžbi, spodbujevanji itd. gleda govornik, da ne zabrede v suhoparni šolski ton. Sklep povzame prejšnje glavne točke in resnice, podá serčnih nagibov, obrača nauke na življenje, in krepko spodbuja k izpolnovanju.

---

[1]) Slavno znane so vélike homilije Zenger-jeve, Förster-jeve, Veith-ove.

[2]) A ne kateheze za otroke, ki spadajo v katehetiko.

[3]) Naš „Ordo cultus divini publici“ l. 1827 velí v št. 9: „A meridie hora statuta ad parvulorum aeque ac adultorum instructionem catechesis instituatur, atque materiae in catechismo contentae ita distribuantur, ut omnia praecipua fidei dogmata, morumque praecepta uno alterove anno absolvantur“. Kerščanski nauki so pri nas navadno preobširni; treba bi bilo posamne resnice bolj na kratko razlagovati n. pr. tako kakor kaže „Jedro katoliških naukov“ v 70. govorih, izdal A. Einspieler l. 1873.

III. ČLEN.

Cerkveni govori različni gledé časa ali prilike.

§ 78.

Nedeljske in prazniške pridige.

Cerkveni govori, različni po času ali povodu, napravljajo se ob gotovih dnevih, praznikih, časih, ki se leto za letom redno vračujejo; ali pa ob bolj ali manj nenavadnih, neprevidljivih prilikah. Tù sem štejemo:

I. Nedeljske pridige. Kaj posebnega ni več povedati o njih. Gledé načerta in njih posameznih delov veljá o njih vse ono, kar smo o cerkvenem govoru sploh povedali, zlasti v § 52—57. Predmet jemljó navadno iz dotične nedeljske listove ali evangelijske perikope (vsaj popolnoma prezirati se evangelij ne smé), ali pa iz cerkvenega časa. Takó je pristojno, da pridigar eno adventno nedeljo govorí o pripravljanji na Božič; kako postno nedeljo o terpljenji Gospodovem, in par drugih nedelj istega cerkvenega časa o zakramentu sv. pokore in presv. rešnjega Telesa; prošnjo nedeljo (5. po vél. n.) o molitvi itd.

II. Prazniške pridige so jako važne. Serca poslušateljev so take dni vže zarad vnanje slovesnosti bolj prejemljiva, pripravna za poduk, svetim čutom odperta; ljudstva pride več skupaj, kot navadne nedelje, — tedaj dobro izdelane prazniške pridige veliko dobrega sadú obrodé. Kakor praznike, delímo tudi te govore v pridige za praznike Gospodove, za godove bl. device Marije in svetnikov.

1. Pridige za praznike Gospodove jemljó predmet iz praznikove dogodbe ali skrivnosti našega odrešenja. To hoče sv. cerkev, tega želí in pričakuje ob taki slovesnosti tudi verno ljudstvo. Govornik naj toraj ob tacih dnéh pridiguje o prazniški skrivnosti, ako prav važni vzroki ne zahtevajo kaj druzega. Tudi tedaj, če govorí duhovni pastir ob prazniku o kaki drugi verski ali dejanjski resnici, naj si odbere táko, da je v nekaki zvezi s skrivnostjo praznikovo.

Praznikovo tajnost more pridigar obdelovati s trojnega stališča. Ali ogleduje, kar je zgodovinskega pri prazniku, to je, zgodbo dotične skrivnosti; ali pa pomen ter važnost praznikove skrivnosti same na sebi za naše odrešenje, to je, objektivno ali dogmatično stran tajnosti; ali pa nje pomen za versko-pobožno življenje kristijanovo, to je, subjektivno, moralno stran skrivnosti.[1])

Kaj pa da mora pridigar pri skrivnostih sv. vere le tisto in tako učiti, kar uči in kakor uči sv. cerkev, ter je razvideti zlasti iz rimskega katehizma („Catechismus rom.“ I. del), in kakor to tudi kaže specijalna dogmatika. Nikoli naj govornik ne skuša v pridigi pojasnovati bistva verske skrivnosti; smé pa sem ter tje rabiti kak lep, primeren izgled, priliko, kakoršne so sveti cerkveni očetje rabili pri pojasnovanji verskih skrivnosti. — Zlasti naj duhovni pastir pri praznikovih skrivnostnih dogodbah vernike opozoruje na doveršenosti božje ali device Marije, kakor se razodevajo v dotični prazniški dogodbi. Opisuje naj neskončno ljubezen, dobrotljivost, modrost, pravičnost božjo itd., in skuša naj v poslušateljih vzbuditi sveto veselje nad tajnostjo našega odrešenja, in jih voditi k nasprotni ljubezni do Boga, k hvaležnosti, pokorščini in češčenju, pa k terdnemu sklepu, dobrotljivemu Bogu ves čas življenja zvesto služiti itd. Nravstveni nauki, ki jih govornik zavezuje na praznikovo sveto dogodbo, naj so vselej primerni skrivnosti, in naj se iz nje prav ponaturno iztekajo.[2])

Prazniška pridiga utegne imeti časih podobo male homilije, kedar govornik sveto dogodbo obdeluje in pojasnuje kar zverstoma, kakor jo sporočuje sv. pismo; — ali podobo premišljevanja, ako iz skrivnostne dogodbe vzame najvažnejše osebe, dejanja, okoliščine, in na nje navezuje svoje razlaganje, spodbujanje; — ali dobí obliko pridige v ožjem smislu, ter si govornik eno glavno misel izbere iz prazniške dogodbe, pa jo potem ali tako razpravlja, da ogleduje skrivnost v pervem delu z dogmatičnega stališča, v drugem pa z moralnega; ali pa v vsacem delu združuje dogmatično z moralno stranjo. Tudi utegne ali dogmatično ali moralno stran prav posebno povdarjati, a druge strani nikoli ne smé celoma prezirati. Vse kar smo povedali o prazniških pridigah, veljá bolj ali manj tudi za

---

[1]) Tako naj pridigar n. pr. ob Véliki noči govorí o vstajenji Gospodovem s tega trojnega stališča. Z zgodovinskega: tu naj po sporočilih sv. evangelistov popiše vnanjo stran, dogodbo vstajenja. Nato naj kaže dogmatično stran skrivnosti: da je Jezus s tem največim čudežem spričal, da je Bog, da je resničen njegov nauk, ter je zagotovil naše vstajenje. Slednjič naj prestopi na praktično, moralno stran skrivnosti: o našem prihodnjem vstajenji, kako zagotoviti si častito vstajenje sodnji dan . . ., o velikonočnem vstajenji iz groba pregreh itd.

[2]) N. pr.: iz skrivnosti včlovečenja Sinu božjega naj se za nas izpeljuje dolžnost, Boga čez vse ljubiti; iz Gospodovega terpljenja: poterpežljivost v terpljenji, zatiranje poželjivosti; skrivnost Jezusovega vstajenja naj nas priganja k duhovnemu vstajenju in k novemu življenju v Kristusu itd.

2. Marijine pridige ob raznih praznikih preblažene Device, in ob drugih njenih pobožnostih, kedar ima duhovni pastir lepo priliko, med svojimi duhovnijani razširjati pravo in toliko vspešno pobožnost do nebeške Matere. Predmetov Marijinim pridigam pač zmanjkati ne more, če tudi sv. pismo malo o Mariji povė; saj vsa cerkvena zgodovina oznanuje nje imenitnost, moč, milost in usmiljenje! Pridigar svojim poslušateljem zamore Marijo kazati z raznega stališča: ali da povdarja njeno važno mesto pri delu našega odrešenja, da jo kaže kot sodelavko pri odrešenji človeškega rodu, kot mater Izveličarjevo; ali da jo kaže samo na sebi, kot vzor in izgled vseh čednosti ter vabi k posnemanju; ali da razkazuje moč njene priprošnje v nebesih, nje vpliv do nebeškega serca Izveličarjevega, ter da vzbuja pobožnost in otroško zaupanje do nebeške naše Matere itd. Tudi mnoge njene predpodobe v stari zavezi dajó pripravne tvarine: močna žena, ki ima kači streti glavo, Estera, zaperti vert, nevesta v visoki pesmi in dr.

Pri Marijinih pridigah naj se govornik pridno ozira na to, kar je cerkev sestavila in objavila o presv. Devici: skerbno naj se naslanja na sv. branja, pesmi (n. pr. Magnificat), molitve, kakor jih najdemo v Marijinem oficiji, in naj jih porablja. Lavretanske litanije podajajo govorniku krasnih in kaj pomenljivih imén in naslovov za nebeško Mater. Ko vzbuja pridigar ljubezen do Marije, naj večkrat kaže, da se ljubezen do Marije ne dá ločiti od ljubezni do Jezusa. Kedor je z Jezusom v nasprotji, kedor z grehi Jezusa žali, on ne more dopadljiv biti materi njegovi; kedor pa nasproti Marije ne ljubi, gotovo tudi prave ljubezni do Jezusa nima.

3. Govori svetnikom v hvalo ob njih praznikih, ali pohvalni govori, katerim je namen, razširjati češčenje svetnikov, ter spodbujati vernike k posnemanju lepih čednosti, pa k zaupanju na priprošnjo svetnikov. Ta namen pa doseže duhovni pastir s svojimi pohvalnimi govori, ako slušateljem kaže najprej velikost in ljubeznjivost svetnikovo s tem, da popiše njegovo življenje in vse, kar je Bogu v čast in ljudem v blagor storil in preterpel; in da opiše njegovo živo vero, njegovo veliko ponižnost, ljubezen . . . ., pa kako ga je Bog poveličal z znamenji in čudeži ob življenji in po smerti. Dalje naj pridigar kaže pot, po kateri je

prišel do tolike popolnosti: kako se je trudil, kako samega sebe zatajeval, kako vse zaderžke in sovražnike izveličanja premagoval, kakih pomočkov se je posluževal v to. Slednjič naj kaže, kako naj ga posnemajo verniki, in si po enakem potu privojskujejo nebesa itd. Tù pa je treba povdarjati, da svetost ni v velikanskih, nenavadnih rečéh, ampak v pobožnosti sercá in v zvestem spolnovanji dolžnosti, ter da notranji duh, dober namen, pravo vrednost delí človekovemu dejanju. V tem smislu je slehernemu mogoče, hoditi pot svetosti.

Pri govorih, svetnikom v hvalo, naj se navadno obravnava in pojasnuje najbolj znamenljiva, tako imenovana značajna čednost svetnikova, to je tista, ki je dotičnemu svetniku glavni znak, s katero se prav posebno odlikuje. N. pr.: sv. Frančišek As. po svoji ponižnosti, sv. Alojzij po svoji čistosti, sv. Vincencij Pavl. po svoji miloserčnosti itd. Te glavne ali svojstvene čednosti pa niso ostale neplodne rastline, ampak razrastle so se v lepa drevesa, polna najdragocenejih sadežev, to je, značajna čednost rodila je še mnogo drugih. Zato naj je pri napravi pohvalnih govorov pravilo: opisovati znamenljivo čednost svetnikovo, in z njo zvezovati vse druge čednosti njegove, pa z glavno krepostjo pojasnovati vsa njegova dejanja. Tako ravnáje podá govornik svojim slušateljem zares pravo in živo podobo svetnikovega življenja.

Vendar govorniku ni moč, se vselej deržati tega pravila; vže zato ne, ker vse čednosti in pobožna dela svetnikova ne izvirajo iz enega in istega vira, in se tedaj ne dajo izvoditi iz čednosti, katera svetniku določuje značaj, vsaj ponaturno ne. V tem slučaji je pač bolje, svetnikovo življenje opisovati kar zverstoma, ter živo in ganljivo kazati, kako je on živel, kako se vedel v vsaki starosti, kako v raznih stanovih, kako pri mnogoterih opravilih itd. Taki opis svetnikovega življenja z vpletenimi primernimi nauki je zeló spodbuden za ljudstvo ter jako všeč poslušateljem.

Ako so pa poslušalci vže mnogokrat slišali v pridigi o znamenljivi čednosti svetnikovi, naj duhovni pastir svojemu govoru v predmet izvoli kako drugo čednost, ki se tudi lepo razodeva v življenji svetnikovem, zdaj to, zdaj kako drugo. Ali pa naj zavolj razlike časih opisuje kak poglaviten pripomoček, po katerem se je izveličal svetnik. — O nekaterih svetnikih ni skoraj nič zanesljivega znano, ali le prav malo; tedaj naj je predmet pohvalnemu govoru značajna čednost tiste verste svetnikov, katerej prištevamo njega. Ako je bil apostelj, dalo bi se n. pr. govoriti o veri, o sv. cerkvi . . .; ako je izmed marternikov, o stanovitnosti v spoznavanji svoje vere, o potu terpljenja . . .; kak spoznovalec daje priliko, govoriti o živi veri, o stanovitnosti do konca . . .; pri devicah utegne se govoriti o dragocenosti sv. čistosti itd. Vmes pa naj porabi govornik tisto malo, kar mu je znanega o dotičnem svetniku. — Pri svetnikih neznanega življenja utegnil bi pridigar govoriti tudi o kaki splošnji resnici, n. pr., o hoji za Kristusom, o češčenji in posnemanji svetnikov, o občestvu svetnikov itd.

Toliko gledé vsebine pohvalnih govorov. Kar tiče njih obliko, more biti ali zgodbinska, historična, ali podučna, didaktična, ali pa moralna. Historično podobo dá pridigar pohvalnemu govoru, kedar kar zverstoma opisuje življenje svetnikovo, in svoj govor razdeli po raznih dôbah svetnikovega življenja, ali pa po raznih stanovih njegovih. Pri didaktični in moralni obliki pa si pridigar v predmet izvoli kako versko ali dejanjsko resnico, ki se mu najprimernejša zdí za tisti praznik ali za njegove slušatelje; ali pa si odbere glavno čednost svetnikovo, ter jo razpravlja z raznih stališč ali ozirov. Utegne si tudi izvoliti po več svetnikovih čednosti, in jih premišljevati s kakega skupnega stališča.

Kedar je en govor namenjen več svetnikom, more pridigar po šegi male homilije v raznih delih govora opisovati zverstoma njih življenje; predgovor in sklep je skupen. Zamore pa tudi govornik poiskati kako čednost vsem lastno, in oziráje se na življenje posameznih, jo opisovati poslušateljem.

Napačno bi bilo, ko bi v pohvalnih govorih zgolj le svetnikovo življenje dopovedoval brez vporabe na življenje; ali da bi govoril o nezanesljivih čudežih, prikaznih . . .; tudi ko bi enega svetnika silno povzdigal nad druzega itd.

§ 79.

Postne pridige in priložnostni govori.

I. Ob času 40danskega posta so razun navadnih nedeljskih pridig v navadi tako imenovani postni govori, katerih namen je: vernike po premišljevanji Jezusovega terpljenja ali po drugih pretresljivih resnicah k spoznanju in obžalovanju grehov, pa k resnični pokori vodíti, in tako na vreden prejem velikonočnega sv. obhajila pa na dostojno praznovanje Vélike noči jih pripravljati. Resnost svetega postnega časa dela tudi vernike resneje, in posebno prejemljive za keršćanske resnice in krepke opominjevanja; tudi vže sami pričakujejo takrat tacega podučenja. Zlasti želé ob sv. 40danskem postu kaj slišati o terpljenji Gospodovem, ter o njegovi odrešilni smerti na križu. in ne bilo bi prav, ko bi v tem duhovni pastir ne zadovoljil ljudi.

Kak predmet naj se odbira postnim pridigam? V pervi versti ima to odločevati potreba in korist poslušateljev. Najnavadnejša tvarina je Jezusovo terpljenje. Saj je pa tudi res kaj hvaležen predmet, kajti terpljenje Gospodovo je nevsahljiv vrelec prelepih naukov, vsem ogledalo premnogih čednosti. Pridigar more terpljenje Odrešenikovo premišljevati in opisovati na razne načine. Ali tako, da v podobi male homilije dopoveduje povest terpljenja po vzrokih, začetkih in učinkih ter vernim v prid obrača. Utegnejo mu biti v podlago tudi 14. postaje sv. križevega pota, ali skrivnosti žalostnega dela sv. rožnega venca. Navezuje tudi lahko govornik svoje premišljevanja na posamezne osebe in zgodbe Gospodovega terpljenja, — ali pa na posebne in važne besede. Opisovati zamore čednosti Gospodove, katere se posebno lepo razodevajo v njegovem terpljenji, ali naše dolžnosti do njega. Tudi starozakonske predpodobe Jezusove dajó jako mikavne tvarine postnim pridigam.

Mesto Gospodovega terpljenja smé postnim govorom predmet biti tudi kaj druzega primernega, n. pr., razlaganje psalma „Miserere . . .“, poslednje reči, zakrament sv. pokore ali kaj enacega. Vendar naj postne pridige tudi tedaj, ko ne obdelujejo terpljenja Jezusovega, ozirajo se na terpljenje, in bolj ali manj nauke nanj navezujejo, ker tega tudi verniki pričakujejo od postnih pridig.

II. Priložnostni govori so tisti, ki se razun navadnih, leto za letom se vračajočih, pridig napravljajo ob posebnih, izrednih primerljejih ali slovesnostih, kakor n. pr. ob posvečevanji nove cerkve, pokopališča . . ., ob novi maši, pri nastopu duhovnega pastirja v samostalno službo . . ., ob poroki, pogrebu itd.

Taki govori, deloma po sv. cerkvi priporočani, deloma celó ukazani, imajo namen, nenavadne dogodke ali slavnosti porabljati v povzdigo kerščansko-pobožnega življenja med poslušatelji. V takem izrednem govoru duhovni pastir kaže vernikom dolžnosti, katere imajo v dotičnem primerljeji; jih opozoruje na duhovni dobiček, ki si ga morejo zajemati iz dogodka; vzbuja in poterjuje dobre misli, želje, sklepe, ki jih je deloma vže primerljej sam rodil v vernikih. Iz namena razvidna je velika korist dobrih priložnostnih govorov, katero duhovni pastir doseže še toliko ložej, ker k takim govorom navadno pride veliko poslušateljev; celó tacih, ki ne obiskujejo navadnih cerkvenih govorov. Tudi so verniki ob tacih posebnih prilikah bolj pripravljeni, božjo besedo poslušati, in jo tudi res pazljivše poslušajo.

Za priložnostne govore veljájo ta-le splošnja načela: Govornik naj vselej ozir jemlje na dogodek, slovesnost, ki govoru daje povod, ter naj vsikdar na dotični primerljej naveže predmet. Vsébina naj se vjema z lastnijo dogodka. Kedar vesel, slovesen primerljej daje povod priložnostnemu govoru, naj tudi vsa notranja oblika govora razodeva slovesnost, veselje; pri žalostnih, resnih dogodkih naj tudi govor bode tak; s kratka: priložnostna pridiga naj ima vselej značaj dogodka. — Taki govori naj vselej praktični bodejo, to je, iz nenavadnih primerljejev ali slovesnosti naj duhovni pastir izpeljuje naukov, opominjevanj, svaril, kakor so najprimernejši onim po izrednem primerljeji zadetim, ali njim, ki se vdeležujejo slavnosti. Taka vporaba, taki nauki se spominu globoko vtisnejo, kakor dogodek sam. — Tudi dokaj paznosti in previdnosti je treba pridigarju pri tacih govorih, zlasti če mu je treba vpletati kake osebnosti, kakor n. pr. pri novi maši, ob pogrebnem govoru; ali kedar mu je hvaliti, grajati itd. Tù naj prevdarja vsako besedo, da ne bo ne preveč, ne premalo. Kedar vže mora vpletati osebe v govor, varuje naj se pridigar prilizovanja, pa tudi psovk. — Kratki, živi, jederni naj bodo priložnostni govori; to naj bode njim lastnija.

Vse redne govore smemo razdeliti na dve versti, v govore ob posebnih cerkvenih slovesnostih, in v govore ob drugih nenavadnih primerljejih.

1. Med govore ob posebnih cerkvenih slovesnostih štejemo: *a)* Nagovore pri deljenji nekaterih svetih zakramentov, n. pr., pri kerstu odraščenih spreobernjencev, pri birmi, pred skupnim sv. obhajilom, pri poroki. Takim priložnostnim govorom predmet utegne biti važnost, svetost, potreba dotičnega zakramenta, pomen obredov pri delitvi, kakó prejemati zakrament, katere dolžnosti naklada itd. *b)* Nagovore pri zakramentalih, blažilih, n. pr. pri posvečevanji nove cerkve, kapele, altarja, orgelj, zvonov, pokopališča ... ali pri blagoslovljenji kakega pobožnega spominka, križa, štacijona; samostana, bolnišnice, šole itd. Ob tacih prilikah zamore govoriti pridigar o namenu ali pomenu cerkvenega posvečevanja ali blagoslovljenja, o posvečeni, blagoslovljeni reči, kako se je posluževati, o obredu posvečevanja, blagoslovljenja itd. *c)* Govore pri novi maši, zlati maši, pri nastopu nove samostalne duhovske službe, ali pri odhodu. Ob tacih slovesnostih je pridigarju večinoma predmet katoliško duhovstvo in njega pastirska služba, v razmeri ali gledé ljudstva. Zlasti pri teh govorih naj pridigar gleda, da ne bo iskal človeške hvale, ampak da bo razširjal čast božjo in oznanoval Kristusa križanega!

2. **Govori ob drugih nenavadnih primerljejih.** veselih ali žalostnih, so priložnostni govori v ožjem smislu. Pri vseh tacih govorih naj duhovni pastir dogodke pojasnuje z lučjo sv. vere, ter naj jih kaže kot dela božja in opozoruje naj na doveršenosti, na vsegamogočnost, dobrotljivost, pravičnost . . . božjo, ki se razodeva v dogodku. Prav živo, prepričalno naj tudi govori o namenih, katere božja previdnost pri zadetih doseči hoče po tacih primerljejih. Opominja naj vernike, da tudi oni od svoje strani vse potrebno storé, da se v tem dogodku vresničijo in dosežejo nameni božji nad njimi. Lepo nadrobno naj jim pokazuje, kaj je vsakteremu izmed njih storiti, kaj opustiti, kako se obnašati, da mu bo nenavadni dogodek, veseli ali žalostni, v duhovno korist in izveličanje.

Priložnostnim govorom v ožjem smislu prištevamo n. pr.: zahvalnice (za zmago, ob stoletnici . . .); tolažila po velikih nesrečah, ki zadenejo večino duhovnijanov; žalovalne pridige ob smerti kake imenitne, za cerkev ali deržavo zeló zaslužne osebe; po nekaterih deželah navadne nagrobnice itd.

§ 80.

Dostavek.

Kako dolge naj bodo pridige? Tù je gledati na umsko zmožnost poslušateljev, na priliko, in navado kraja. Sploh veljá načelo sv. Frančišeka Sal.: kratko pa dobro! Ravno ta sloveči sv. govornik ozir dolgosti pridig piše: „Ako terta zeló veliko lesa požene, pa toliko manj grozdja rodí. Obilica besedi nikoli velikega vtiska ne storí. Iz svoje lastne dolge skušnje vam povem: več ko pridigar govorí, manj si ljudje zapametijo; manj ko govorí, več koristi. Kedor spomin preobklada, ga oslabi, kakor svetilnica ugasne, če se ji le preveč olja prilije, in cvetlica pogine, ako se ji preobilno priliva. Ako je cerkveni govor predolg, takrat ljudje pred sklepom pozabijo sredo, in pred sredo začetek. Pridigarja srednje vrednosti je vže moč poslušati, ako je kratek njegov govor, a najizverstnejši postane zopern, če predolgo govorí.“ — Razun prav posebnih slovesnosti, n. pr. nove maše, velicega shoda, misijona . . . naj bode pol ure dovelj. Zlasti ob hudem mrazu, ob veliki vročini, za časa velicega pôljskega dela, naj bodo cerkveni govori kratki, a toliko bolj jederni, živi, zanimljivi! Bolje, da žalujejo poslušatelji, ker je govor vže končan, kakor da sklepa željno pričakujejo.

B.

Duhovni pastir učitelj neodraslim ali katehet.

(Katehetika.)

Vvod.

§ 81.

Kaj je katehetična služba, nje namen in važnost.

Oskerbovanje cerkvenega učeništva pri malih, ali sploh pri nepodučenih, imenujemo katehetično službo. Imé svoje ima to opravilo duhovnega pastirja od κατηχεῖν, κατηχίζειν, kar pomeni nagovoriti, podučevati; toraj je kateheza v pervotnem in širjem smislu toliko kot ustmeno podučevanje, zlasti poduk o pervinah kake znanosti ali umetnosti. V našem smislu pomeni kateheza poduk malih v verskih resnicah, da bi po njih živeli. Obsega toraj dvojno: verski poduk, in navod h keršćansko-pobožnemu življenju.

Katehetika je pa ona znanost, ki učí, kakó je treba nedorasle podučevati v verskih resnicah, in kerščansko jih vzgojevati, to je, privaditi jih pobožnega življenja. Njega, ki v tem smislu učí in vzgojuje, imenujemo kateheta ali veroučitelja; učence njegove katehumene, in knjigo obsegajočo one svete resnice, koje svojim malim ali sploh še nepodučenim podaja katehet, zovemo katehizem.

Iz do sedaj povedanega pa vže spoznamo, kako vzvišen cilj skuša doseči duhovni pastir po službi katehetični: male podučevaje v sv. resnicah in kerščansko jih vzgojevaje voditi k Kristusu, jih posvetiti, do kerščanske godnosti in do izveličanja jih pripeljati.

Zarés prevažna namera! Zato smemo terditi, da ga ni imenitnejšega poduka od katehetičnega. Po njem pride mladina do spoznanja onih najviših resnic, brez katerih ni izveličanja; do znanja dolžnosti, po katerih je kristijanu treba svoje življenje vravnavati — katehetični uk je podlaga pobožnemu življenju! Brez tega podučevanja in vzgojevanja bi mladina podivjala, prepustila bi se vsem prirojenim strastim in vsakoršnim razuzdanostim, in prežalostne bile bi posledice za posamezne rodovine in za ves narod, ko bi duhovni pastirji zanemarjali katehetično službo.

Kedo bi se toraj ne poprijel z vso vnemo tega opravila, ker obeta katehetov trud stoternega sadu! Otroško serce je še nepokvarjeno, rahlo, prejemljivo: tu pada seme božje besede na plodna tla. Dete je kakor vosek, iz njega napraviš podobo, kakoršno koli hočeš; je mlado, šibko drevce — rastlo bo, kamor je ganeš! Na mladini svet sloni. Sreča človeštva časna in večna je odvisna od delavnosti katehetove. Ako duhovni pastir pridobí male za Kristusa, in jim pravo keršćansko pobožnost vname v sercu, on po deci vpliva tudi na stariše in na druge dorasle. Iz verlo keršćansko vzgojevanih otrók postanejo pobožni gospodarji, gospodinje, očetje in matere, ki keršćanskega duha v dediščino zapuščajo svojim otrokom — in tako delo katehetovo krasnega sadú rodi še v poznih rodovih.

Spoznavši važnost katehetičnega podučevanja je sv. cerkev vže od pervih časov svojega obstanka vso pozornost in skerb obračala na poduk malih, in si ga še danes šteje v svojo najsvetejšo dolžnost. Po izgledu Izveličarjevem [1]), ki je ljubeznjivo sprejemal otročiče z rok maternih, ter jih jemal na svoje naročje, in male blagoslavljal, pa tistim, ki so hoteli deteta odganjati, govoril: „Pustite malim k meni priti in nikar jim ne branite, ker njih je nebeško kraljestvo“ — tudi cerkev jemlje otročiče v svojo ljubezen, in jih h Kristusu vodi. V svoji materni skerbi za otročiče je cerkev perva vstanovila šole, poterdila razne družbe in redove, katerim namen je, skerbeti mladini za poduk in keršćansko vzgojo; ona zaukazala je na Tridentinskem zboru vsem duhovnim pastirjem skerb za male, in zanikarnim žuga celó s cerkvenimi kaznimi. [2]) Isto velé tudi posamezni škofje svoji duhovščini [3]), ki posnemajoč krasne izglede apostoljskih mož, n. pr. sv. Frančiška Sal., Filipa Nerija, Jožefa Kalasankcija in drugih ljubi svoji mladini rada postane učitelj in vzgojitelj.

Priznavši silno važnost katehetičnega poduka tudi avstrijanske šolske postave veronauku po ljudskih in srednjih šolah odkazujejo pervo mesto [4]), ter od ljudskega učitelja zahtevajo, da si pridobí sposobnost, namestovati kateheta, ako bi bilo treba. [5])

---

[1]) Mark. 10. 13—16.

[2]) Sess. XXIV. c. 4 de Ref.

[3]) Gl. Michaelis archiep. Labac. Pastoralis epistola II. § 6. — Erlass des Fb. Ordin. 1870, Z. 645. — Fb. Verord. v. 16. März 1876; gl. Laib. Diöcbl. 1876, str. 81.

[4]) Postava dné 14. maja 1869, §§ 3., 17., 29., 30. in isti §§ novele od 2. maja 1883.

[5]) Postava dné 14. maja 1869. §§ 5., 37. — post. dné 2. maja 1883 § 48.

§ 82.

Težave katehetovega posla in pomočki.

Opravilo katehetovo nikakor ni lahko. Služba njegova je težavna, ker raznih ovir mu je premagovati ali odstranjevati, ako hoče priti do svojega cilja. Katehizovaje najde težavo:

1. Vže v predmetu samem. Učiti mu je večne resnice in skrivnosti sv. katoliške cerkve, ki presegajo vsak človeški razum; in vendar jih mora jasne storiti slabemu otroku, ki ne zná še misliti, ne zná soditi, ne sklepati. Toliki množici malih, kakor jih ima pred seboj, ki so tako različni po razumnosti, vsi pa jako lahkomiselni, raztreseni, nemirni, treba je sv. resnice globoko vsajati v serce, da bi mogli živeti po njih. To ni kar si bodi, zadeti pravo pot, najti pravo metodo, da pri toliko slabotnih učencih doseže namen.

2. Mora katehet podučevaje svoje male ponižati se do njih mišljenja in razumevanja, celó do njih jezika in govorice, sicer bi pač malo dosegel pri otrocih. A to ni lahko človeku više izobraženemu, ki se pečá le z resno znanostjo, z deco se pa prej morda ni nikoli vkvarjal v svojem življenji.

3. Treba je veroučitelju tudi silne poterpežljivosti pri katehizovanji. Kako berž otrok pozabi, kar se mu pové, ali tudi ono, česar se je že naučil; in zopet pa zopet je treba ponavljati mu isto reč, preden mu postane duševna last. In vendar mu je tvarine dokaj odkazane za vsako leto, učnih ur pa tako malo!

4. In če slednjič večne resnice vtisne svojim malim v spomin in jih tudi razumevajo, pa s tem še ni dobljeno serce in volja učencev. Sv. vera jim ne sme ostati mertev zaklad, treba je po nji živeti. Tudi do tega je treba pripeljati katehumene ter kazati jim, kako imajo izverševati v življenji, kar so se naučili v šoli. — In če je slednjič malim serce navdušeno za sv. vero, in tudi volja pripravljena, po nauku Jezusovem živeti, o koliko vnanjih zaprek se mnogokrat tù prikazuje: slaba hišna vzgoja, zapeljivi izgledi malopridnih odraščencev, malovredna tovaršija itd., vse to neusmiljeno podira, kar katehet trudoma zida.

5. Tudi telesni trud katehetov ni majhen. V soparnih, časih prav velicih šolskih sobah po dve uri zapored ali še dalje neprenehoma glasno govoriti, zraven vedno misliti na predmet, in ob enem pazljivost in réd pa tihoto med učenci ohraniti, to ni lahko. Treba je veroučitelju v to močnih pljuč, terdnega zdravja.

A vse te težave in zapreke skušal in vedel bo premagati za svoj poklic vneti katehet. V ta namen se trudi, pridobiti si vseh veroučitelju potrebnih lastnosti, in poslužuje se vseh pomočkov, da doseže namen. Zlasti

1. notranji ogenj svetega navdušenja za svojo službo v sebi vnema, in zato mnogokrat važnost svojega delovanja premišljuje. Otročiči so izročeni njemu, ljubi otročiči, ki so otroci božji, ljubljenci Njegovi, tempelj sv. Duha, biser cerkve Kristusove, veselje starišem, up domovine. Njemu so izročene njih nedolžne duše, in iz katehetovih rok jih bo tirjal Bog. Na delavnosti veroučiteljevi mnogokrat sloní večna ali tudi časna sreča učenceva!

2. Da bo beseda njegova pot si odperla do serca otrokovega, mora učitelju od serca priti, in podpirana biti po izgledu njegovem. Mora se toraj sam navduševati, poln prepričanja biti za večne resnice, katere učí. Kar učí, mora poterjevati s svojim življenjem, pojasnovati s svojim vedenjem; pred čimur svari svoje učence, tistega se ima sam ogibati. Otroci nepokvarjeni so ostri sodniki, in le če je veroučitelj govoril iz prepričanja, navdušeno, ter z dejanji poterjeval svoj nauk, tedaj bo svoje male pridobil za resnico in čednost.

3. Pridobiti si mora katehet tudi vsega poklicu svojemu potrebnega znanja. Dobro izurjen mora biti najprej v bogoslovnih vedah: v dogmatiki, morali, v obredoslovji in cerkveni zgodovini; znana mu morajo biti tudi načela psihologična in pravila pedagogike pa didaktike. Dobro mora poznati tudi svoje učence, njih dosedanje znanje, vzmožnosti, potrebe in individualnost posameznih, sicer ne bo s pridom učil in vzgojeval.

4. Zraven tega splošnjega znanja mora tudi popolno v svoji oblasti imeti predmet, katerega učí v šoli. Zato mu je treba skerbnega pripravljanja na poduk, ne le v tem smislu, da vé zadeti pravo učbo, najpripravnišo metodo, ampak tudi stvar samo, katehizem, svetopisemske zgodbe ali evangelij . . . mora imeti dobro v spominu, in to od besede do besede. Ako katehet zahteva od učenca, da se lekcije naučí dobro, da jo vé povedati od besede do besede, koliko bolj moramo tega od njega samega tirjati. Da katehizem, svetopisemske zgodbe, evangelije . . . veroučitelj zna od besede do besede, treba mu je tudi zarad javnega izpita, kjer mu ni moč knjige rabiti; a tudi v šoli svoje male izpraševaje ne gré, da bi gledal v knjigo, ko od otroka zahteva, da mu povó na pamet.

5. Da vspešno deluje veroučitelj, in da besede njegove padajo na plodna tla, mora si tudi pridobiti vdanost in ljubezen svojih

učencev. V ta namen naj jim pri vsaki priliki kaže, da jih res ljubi, da pri njih ne išče druzega, kot njihove časne in večne sreče. Veselega obličja naj vselej stopi med svoje male, prijazno, ljubeznjivo in pravično naj vselej z njimi ravná, ter sočutje svoje kaže pri dogodkih veselih ali britkih.

6. Potrebno je tudi, da si pridobi roditelje svojih učencev, ter da jih (zlasti matere) podučuje in nagovarja ob vsaki priliki, kako naj domá podpirajo prizadevanje njegovo. Isto tako mora veroučitelj vedno živeti v slogi in sporazumljenji z učitelji in učiteljicami, da mu bodo podporniki pri trudapolnem prizadevanji, in da bodo podučevali v istem duhu, kakor katehet, kar je silne važnosti. — Kaj pa da tudi brez vnanjega reda v šoli in brez discipline ni vspeha.

§ 83.

Kratka zgodovina katehetične službe in slovstvo katehetike.

1. Berž perve čase kerščanstva je sv. cerkev one, ki so se oglašali za pristop k veri Jezusovi, podučevala in poskušala, preden jim je podelila sv. kerst. To opravilo ali napravo so imenovali katehumenat, o katerem govorí vže mučenik Justin (u. 167). Kaj pa da so bili katehumeni pervih časov večinoma odraščenci, ker so one stoletja večidel dorasli pristopali sv. cerkvi. Tertulijan imenuje katehumene novince kerščanstva. Vsacega, ki se je oglasil za katehumenat, je škof sam, ali v njegovem imenu kak mašnik poskušal, izpraševaje ga po nagibih prestopa, po dosedanjem življenji i. t. d. Časih so koga sprejeli tudi le pogojno. Sprejem bil je slovesen. Škof sam je na nove katehumene roke pokladal, nad njimi molil, s sv. križem jih zaznamoval. Čas tega podučevanja in priprave ni bil za vse enako dolg, ravnal se je po znanji in življenji katehumenovem. Toliko je gotovo, da vsaj od tretjega stoletja naprej je trajal katehumenat eno do dve leti, in njega učenci bili so razversteni v dva¹) oddelka ali razreda. Začetniki, sploh le katehumeni imenovani, spadali so v pervi razred, in navzoči so smeli biti ob nedeljah in praznikih pri javni božji službi noter do darovanja. Od tod še dandanes ta del sv. maše do darovanja imenujemo mašo katehumenov. Učence druzega oddelka

---

¹) Nekateri naštevajo tri razrede katehumenov, ker jim prištevajo tudi one, kojim so sv. kerst zarad velike mlačnosti ali zarad storjenih velicih pregreh odložili časih za več let, prištevši jih javnim spokornikom.

imenovali so prosilce — competentes, ker so bili vže toliko podučeni in vredne spoznani, da so smeli prositi sv. kersta. Rekali so jim tudi odbrani — electi. Bili so le kratko časa v tem razredu, 40 dni do 3 mesece, ter z molitvijo, postom in drugimi pobožnimi vajami se pripravljali na sv. kerst, katerega jim je večinoma škof sam podelil; perve čase le véliko soboto in binkoštno. Kjer je ljudstvo trumoma, v velikih množicah pristopalo sv. cerkvi, ali ob času preganjanja, bil je čas priprave jako kratek.

Po obliki bilo je to katehetično podučevanje večinoma akroamatično, prednašujoče, a jemal se je ozir na starost, stan, znanje učencevo; in vmesna vprašanja, tudi od strani katehumenove, oživljala ter bolj zanimljiv storila so govor učiteljev.

Učili so se katehumeni zlasti zgodbe sv. pisma starega in novega zakona, iz katere je učitelj izpeljeval dejanjske dolžnosti kerščanstva, in na katere je pozneje navezoval tudi važniše verske resnice. Ravno pred sv. kerstom moral je učenec javno pred škofom izpoznati ter odmoliti vero, a očenaš smel je še le po prejetem kerstu z drugimi vred odmoliti, kajti (po besedah sv. Krizostoma) on, ki po sv. kerstu še ni postal otrok božji, ne more še Boga imenovati svojega očeta.

S prejetim sv. kerstom ni še bilo končano versko podučevanje; saj katehumeni še o najimenitnejših resnicah božjega razodenja niso nič izvedeli. Nauk o presv. Trojici, o sv. zakramentih, o sv. maši je namreč cerkev iz modre previdnosti tajen ohranila, in ga katehumenom ni razodela. To pa se je zgodilo deloma zato, da bi kakemu še malo podučenemu in v kerščanstvu še ne uterjenemu novincu ne bili taki verski nauki morda v spodtikljej in pohujšanje; deloma pa, da te najimenitnejše in najsvetejše resnice obvaruje onečastenja, presukanja in zlorabe po ljudéh, ki so se sem ter tje primešali novincem ter priplazili se v zbirališča kristijanov. V tem je bil tajinstven nauk perve sv. cerkve — disciplina arcani. A ker so katehumeni po sv. kerstu takoj prejeli tudi sv. obhajilo in zakrament sv. birme, zato so jim po nekoliko pač vže pred kerščevanjem pojasnili bistvo, vrednost in namen sv. obhajila, vendar so popolni in temeljiti poduk o tem, kakor tudi o drugih sv. zakramentih, dobivali v osmini po prejetem sv. kerstu v vsakdanjih katehezah, katere so imenovali zato skrivnostne, mistagogične.

To podučevanje in pripravljanje katehumenov bilo je v cerkvah ob določenih urah, zlasti v adventu in v postnem času. Zraven tega javnega katehizovanja so pa bolje podučeni laiki tudi domá podučevali katehumene, zlasti kerstni botri in stariši[1]) novincev.

Čutila je pa cerkev potrebo, kerščanske resnice prepričati tudi znanstveno omikane pagane, in jih Kristusu pridobiti, zato je takim katehumenom hotela preskerbeti tudi bolj temeljitega, znanstvenega poduka. Taka potreba pokazala se je najprej v središči takratnega učenega sveta, v Aleksandriji, kjer so iz povedanega namena vstanovili pozneje toliko slovečo katehetično šolo, in enake učilnice v Cezareji, Jeruzalemu, Edesi, Rimu . . . Vže iz namena teh šol je razvidno, da so bile odmenjene bolj odraslim kot otrokom. Iz Aleksandrijske katehetične šole je pozneje postala visoka šola v pravem pomenu, na kateri so podučevali sloveči učenjaki ne le v kerščanskem bogoslovji, ampak tudi v drugih znanostih in umetnijah.

Način učitve na katehetičnih šolah tistega časa spoznamo iz znanega spisa sv. Avguština „de catechizandis rudibus“, pa iz katehez sv. Cirila Jeruzalemskega, katerih je 23 še ohranjenih.

2. Ob začetku srednjega veka zgodila se je popolna sprememba ozir katehumenata. Nekaj vže zarad tega, ker se sv. kerst ni delil več ob gotovih, določenih dnevih, toraj tudi pripravljanje ni moglo biti skupno; še večo spremembo pa je provzročilo, ker so roditelji sedaj, ko je kerščanstvo bilo vže sploh razširjeno, svoje otroke kmalo po rojstvu kerstiti dajali, in je toraj odpadlo njih pripravljanje na ta zakrament. Začelo se je podučevanje vže kerščenih po roditeljih, botrih in mašnikih. Izšli so v tem času vže tudi katehizmi, in tudi sicer so celó jako sloveči možje marsikaj spisali o podučevanji mladine, n. pr. sv. Edmund Canterbury-ski, sv. Tomaž Akv., sv. Bonaventura, papež Celestin V. in dr.

Posebno lastni srednjemu veku pa so razni pomočki katehetičnega podučevanja, ki so jih izumili cerkveni učitelji tiste dôbe. Tem učilom gre nam v pervi versti prištevati biblične podobe. Kar je bila pisana knjiga njim, ki so znali brati, to naj bi priprostemu človeku bile podobe, predstavljajoče razne resnice, nauke in dogodbe iz sv. pisma. V kolikem obsegu se je cerkev v srednjem veku posluževala tega učila, kaže nam vže pogled v cerkve tistega časa: slike na stenah, krasne podobe na oknih, v preprogah pred altarjem, podobe na svetih posodah, na klopéh in na raznem drugem cerkvenem orodji — vse pa predstavljajo prizore iz svetopisemske zgodbe, zlasti iz življenja Kristusovega.

---

[1]) Tako je Origen kot deček obiskoval Aleksandrijsko katehetično šolo, zraven tega ga je pa tudi doma v sv. resnicah podučeval oče Leonida, in moral mu je sin vsaki dan odločeni oddelek sv. pisma iz pameti povedati. Kaj vneta učiteljica je bila mati sv. Gregorija Naz., sv. Nona, ki je perve kali kerščanskega življenja zasadila v sinovo serce. Enako tudi sv. Monika, mati sv. Avguština, ki je sina vže zgodaj cerkvenemu katehumenatu izročila, in tudi sama ga pridno podučevala. Tudi sv. Janez Krizostom prejel je pervi poduk v kerščanstvu od svoje matere Antuze. Zares spodbuden izgled vsem starišem sta Bazilij in Emelija, ki sta svoje otroke (deset jih je bilo) tako lepo podučevala v kerščanstvu, in pobožnega življenja jih vadila, da izmed njih sv. cerkev šteri kot svetnike časti, katerih najbolj znan je Bazilij Véliki.

Posebno izdaten pomoček ljudskemu podučevanju in vzgojevanju so bile tudi pobožne igre, dramatična predstavljanja svetopisemskih dogodb, ki so se začela sicer vže v starejšem času, a popolno razvile so se te igre še le v srednjem veku. Časih so taka predstavljanja bila združena z javno božjo službo, in predstavljajoči so bili perve čase večinoma duhovniki. Skoraj za vsak veči praznik bila je poznejša stoletja te dôbe posebna pobožna igra, ki je kar se dá živo ljudstvu predstavljala praznikovo dogodbo. Najimenitnejše so bile predstave vélicega tedna. — Ko se take igre pozneje niso več veršile v cerkvi, in so predstavljajoči bili večinoma neduhovniki, so se iznerodile, postale posvetne, vrinile so se mnoge razvade . . . in zato jih je cerkev slednjič jela prepovedovati.

3. Na novo se je povzdignilo ter zboljšalo katehetično podučevanje po prizadevanji Tridentinskega cerkvenega zbora [1]), ki je izdal tudi sloveči katehizem „Catechismus Romanus“, kateri je izšel l. 1566, namenjen duhovnim pastirjem, da bi po njegovem navodu zanaprej svoje vernike, nedorasle in dorasle, podučevali in za nebesa odgojevali.

Kar so zaukazali cerkveni očetje Tridentinskega zbora ozir podučevanja mladine in katehetičnega vzgojevanja, jeli so z veliko navdušenostjo izverševati po vsem katoliškem svetu posamezni škofje in razne škofijske sinode. Na vseh krajih so začenjali vstanovljati novih šol po deželi, po samostanih, pri stolnicah, in vže obstoječe so zboljševali.

Izmed mnogih raznih katehizmov iz časov Tridentinskega zbora imenujemo preslavni katehizem, katerega je po želji cesarja Ferdinanda izdal jezuit Peter Kanizij. Pervi del, namenjen veroučitelju, izšel je na Dunaji l. 1554 pod imenom: Summa doctrinae christianae sive Catechismus major; — l. 1563 pa je izšel isti katehizem v skerčeni obliki, nekaki izpisek večega, ki nosi naslov: Institutiones christianae pietatis seu Catechismus parvus, namenjen učeči se mladini. Kanizijev katehizem podaja ves kerščanski nauk v znanih petih poglavjih: o veri, o upanji, o ljubezni, o sv. zakramentih in o kerščanski pravičnosti. Silno naglo se je razširil ta katehizem, vpeljali so ga po vsej Nemčiji, prevodili ga skoraj v vse jezike evropejske in celó v nekatere azijske. Mnogokrat ga je pregledal in zboljšanega izdal spisatelj sam, in za njim tudi drugi. Še danes je v veliki veljavi ter v rabi po mnogih škofijah našega cesarstva. Tudi naši slovenski diecezanski katehizmi so izdelani po Kanizijevem. Jako sloveč je tudi kardinal Belarminov katehizem (izšel l. 1603), katerega je papež Benedikt XIII. za Italijansko ukazal, Benedikt XIV. pa vsem škofom priporočil. Zaslovel je tudi tako zvani Saganski katehizem, katerega je l. 1765 izdal Ign. Felbiger, avgustinski opat v Saganu, Overbergov (izšel 1804), in najnovejše čase P. J. Deharbov, ki je dandanes po mnogih deželah v rabi.

---

[1]) Sess. XXIV. de Ref. c. 4.

Mnogo dobrega, rabnega, vmes celó izverstnega je izšlo novejše čase tudi veroučitelju v pomoč kot pomožna knjiga pri razlaganji katehizma. Naj imenujemo le:

A. Gruber, Praktisches Handbuch der Katechetik für Katholiken; J. M. Leonhard, Vollständige Katechesen, Wien 1840; ravno tistega: Katholische Glaubens- und Sittenlehren in Fragen und Antworten, erläutert durch die biblische Geschichte des alten und neuen Testamentes für Katecheten und Seelsorger, Wien 1829; Deharbe, Erklärung des katholischen Katechismus, als Hilfsbuch zum katechetischen Unterrichte, 5 Bände, Paderborn 1861—1865; istega: katholischer Katechismus für Kinder in katechetischer Lehrweise erklärt; Schuster, Katechetisches Handbuch, zum Gebrauche für jeden Katechismus, 5 Bände, Freiburg 1861; J. Zohner, Praktisches Handbuch für Katecheten, Olmütz 1857; Theoretisch-praktisches Handbuch der Katechetik für Katholiken im Geiste des hl. Augustin von Aug. Gruber, überarbeitet und vermehrt von einem Priester der Diözese Regensburg, Regensburg 1870; Dr. J. Schmitt, Erklärung des kleinen Deharbe'schen Katechismus, in istega: Erklärung des mittleren Deharbe'schen Katechismus, Freiburg i. B. 1871—1872; R. Hirschfelder, Handbuch zur Erklärung der biblischen Geschichte des alten und neuen Bundes in den Volksschulen, 2. natis, Mainz 1874; A. Löffler, Vollständig ausgearbeitete Schulkatechesen zur Erklärung des kleinen Katechismus, Wien 1875; Tom. Mraz, Šolske katekeze za pervence, priloga „Slov. Prijatelju“ 1878.

Teorijo katehetike obravnavajo med drugimi: Galura, Grundsätze der wahren sokratischen Katechisir-Methode, Freiburg 1793; Overberg, Religionshandbuch, 5. natis, Münster 1839; istega: Anleitung zum praktischen Katechisiren, 1825; J. M. Leonhard, Theoretisch-praktische Anleitung zum Katechisiren, Wien 1819; Gruber, Katechetische Vorlesungen, Salzburg 1830; Hirscher, Katechetik, 4. natis, Tübingen 1840; J. F. Benda, Der katholische Religions-Unterricht in der Volksschule, 2. natis, Prag 1879; St. Iliašević, obuka malenih ili kateketika, v Zagrebu 1850; Dr. Martin Štiglić, kratka katehetika, v Kraljevici 1877; Jožef Rozman, Katehetika ali poduk pervencev v sv. Jezusovi veri, v Celovcu 1855.

Jako dobro služijo veroučitelju tudi nekateri katehetični časopisi, n. pr.: Katechetische Blätter, izdaja Fr. Walk na Bavarskem; Christlich-pädagogische Blätter für die österreichisch-ungarische Monarchie, Wien, izdaja J. Panholzer; Ambrosius, Zeitschrift für Kinderseelsorge, Donauwörth in dr.

§ 84.

Razdelitev katehetike.

Povedali smo vže v § 81., kaj da skuša veroučitelj doseči pri svojih malih, namreč, podučevaje jih v svetih resnicah in kerščansko jih vzgojevaje, voditi jih h Kristusu ter pripeljati do izveličanja. Katehetika kot znanost, kažoč, kako ima veroučitelj opravljati svojo službo, da z njo doseže namen, ima toraj dva dela: I. O katehetičnem podučevanji; II. O katehetični vzgoji.

I. Poglavje.

Katehetično podučevanje.[1]

§ 85.

O predmetu katehetovega podučevanja.

Kar smo rekli v homiletiki (gl. § 31.) gledé učitelja doraslim, to veljá tudi učitelju nedoraslim, kajti obema je ista namera: učence voditi do izveličanja. Obema je toraj oznanovati isto reč: nauk Jezusa Kristusa križanega, v katerem edino le je izveličanje. Ali če vže odraščenci ne morejo vsi vsega nositi in razumevati, in mora zatoraj pridigar izbirati ter iz dragocenega zaklada svetega razodenja jemati, kar je poslušateljem potrebno in koristno, so v tem oziru katehetu stavljene še ožje meje. Tudi veroučitelj ima svojim malim oznanovati ime Kristusovo, tudi njemu je predmet podučevanja sveti evangelij, a le v toliki meri, po kolikor je začetnikom razumljiv in neizogibno potreben. Ako gré toraj določevati tvarino katehetičnemu podučevanju, ozirati se je na doumljivost katehumenov, na namen podučevanja, pa tudi na razne okoljnosti časa, kraja . . ., v katerih učenci živé.

---

[1] O katehetičnem podučevanji veljá v obče vse tisto, kar smo povedali o homiletičnem podučevanji, kaj pa da z vednim ozirom na lastnijo učencev.

V obče določuje povsod viša cerkvena oblastnija, škofijstvo, kaj ima katehet učiti in koliko, deloma po zaukazanih verozakonskih učnih knjigah, deloma po pozitivnih določilih; zato v naslednjem vzamemo za podlago dotični ukaz za Ljubljansko škofijo.[1]

1. Glavno učno tvarino veroučitelju odkazuje ona knjiga, katero smemo imenovati zakonik božji, to je, katehizem. Je pa katehizem največa dragocenost sv. cerkve, najvažniša knjiga na polji bogoslovskem. Sveta posoda je, ki obsega voljo božjo, pa kratko, jasno, točno ves nauk našega odrešenja. Najkoristnejša knjiga je malim in doraslim. A knjigo tako dobro sostaviti je težko; najučenejši bogoslovci so se skušali pri tem delu: bl. Kanizij, Belarmin, Fleury, Bossuet in dr. Škofijski ordinarijat ima določevati, katerega izmed raznih katehizmov imajo rabiti veroučitelji v vladikovini, in brez škofovega dovoljenja drugačnega kot za diecezo zaukazanega rabiti ne smejo. Naši škofiji je določen katehizem Kanizijev v raznih izdajah in v različnem obsegu.[2] Kolikor možno naj se enkrat vpeljani katehizem nikar ne preminja, ampak eden in tisti se ima rabiti v šoli, v cerkvi in pri vsakoršnem drugem podučevanji. Le tako je mogoče, da tudi stariši doma podučujejo šolarje, ker so sami se svetih resnic na isti način učili; nad drugačnimi besedami in vprašanji pa se spodtika ljudstvo, misleč, da je tudi nauk nov. Skerb naj bode tudi duhovnemu pastirju, da katehizem med verniki razširja kar se dá; ne le vsak učenec ga mora imeti, ampak nobene družine v župniji naj ni brez škofijskega katehizma.

Učencem svojim katehet ne smé nakladati katehizma, da se ga na pamet učé, ako jim ni dotičnega oddelka prej razlagal, pojasnoval; kajti veliko ložej in prej si človek zapameti stvar, katero razume. Kaže naj pa malim tudi velik pomen, važnost, potrebnost svetih resnic za časnost in večnost, ter naj skuša za-nje pridobiti tudi otroško serce in voljo. V ta namen ni dosti, da šolarji katehizem razumejo, in si ga spominu vtisnejo, ampak prav posebna skerb veroučiteljeva naj je, svojim malim kazati, kako jim je v življenji vporabljati ono, česar so se naučili. Katehizovaje, razlagovaje posamezne resnice naj učencem zraven kaže, kje, kedaj, kako naj priučeno v življenji rabijo ter po uku ravnajo; tako zgodaj vže vzbuja in goji v svojih katehumenih keršćansko mišljenje.

---

[1] „Entwurf des Lehrplanes für die Ertheilung des Religionsunterrichtes in den allgemeinen Volks- und Bürgerschulen der Diözese Laibach“, gl. Diöz. Bl. 1877, pag. 121.

[2] Namreč: Mali katekizem, v c. kr. zalogi šolskih bukev na Dunaji; Kratki katekizem, v Ljubljani; Kerščanski nauk, v c. kr. zalogi šolskih bukev; in Katekizem ali kerščanski katoliški nauk, spisal Ant. Lésar.

V vsakem razredu ima se odločeni katekizem vsaktero leto ves vzeti, to je, vsaj vse važne in bistvene resnice iz njega, da tako otroci vsako šolsko leto prejmó neko celoto. To je potrebno zato, da more veroučitelj v vsakem naslednjem višem razredu obširnejši keršćanski nauk navezovati na vže znane poglavitne resnice — in zarad onih učencev, ki zapustijo šolo, da jim ne ostanejo neznane nobene važnejše reči iz katehizma.

2. Tudi sv. povest je predmet katehetičnemu podučevanju, biblijska in cerkvena. Sveta zgodba katehumenom kaže: *a)* namen človekov, pervotno stanje njegovo in premembo po grehu. Sveta povest učencem stavi pred oči neskončno usmiljenje božje in dobroto njegovo, kažoč, koliko je storil za rešenje in zveličanje rodu človeškega po svojem Edinorojenem, in kake dolžnosti da vsled tega človek ima Bogu nasproti. *b)* Sveta povest lepo razjasnuje ves nauk katehizmov; ona pojasnuje in dokazuje posamezne verske resnice. Živo nam kažejo sv. zgodbe pota božje previdnosti, kako On vse svoje stvari modro vodi in ohranjuje, kako tudi nezgode, nesreče mnogokrat obrača človeku v korist itd. *c)* V živih podobah nas sv. zgodba prepričuje, da je človeku možno pošteno in pobóžno živeti, dobro delati, greha se varovati, ter v raznih okolnostih življenja, v sreči kakor v nesreči, v bogastvu in v siromaštvu Bogu služiti. *d)* „Nauk naj bo nazoren“ je načelo pedagogike. Z nobeno rečjo pa se ne dájo resnice keršćanske tako nazorne, jasne storiti, kakor s pripovestmi, vzetimi iz sv. pisma in iz cerkvene zgodovine. Povest si dete lahko zapameti, in s povestjo vred tudi resnico katehizmovo, katero pojasnuje in vterjuje zgodba.

Iz povedanega razvidimo, da sta si sv. povest in katehizem v ponaturni zvezi, in jih veroučitelj tudi v vedni zvezi podučevaje obravnavati mora. Še več smemo terditi: da se ima katehetično podučevanje začeti s svetopisemsko zgodbo. Pervencem najnižjega razreda je treba najprej pripovedovati sv. zgodbo, in potem iz nje ipeljavati keršćanske resnice; v srednjih in viših razredih ljudske šole pa ima sv. povest spremljevati veronauk, ter pojasnovati pa vterjevati verske resnice in dejanjske dolžnosti, katere podaja katekizem.

Učencem najviših razredov ljudske šole, zlasti meščanske, veliko koristi tudi cerkvena povest, ki je nekak pečat katehetičnemu podučevanju in vzgojevanju. Cerkvena zgodovina ima učence poterjevati v veri, dajati jim prepričanje, da je cerkev delo božje, poslopje zidano na skalo, ob katero človeška sila in peklenska moč zastonj buta.[1]

3. Razlaganje nedeljskih evangelijev, oziroma listov spada tudi v katehetično podučevanje. Pri nas imajo veroučitelji pred vsako nedeljo in praznikom nekako pol učne ure odmeniti tej tvarini. Razlagovaje perikopo ima katehet iz nje povzemati verskih in dejanjskih naukov, kažoč, kako vporabljati jih v življenji.[2]

4. Obredoslovje kaže učencem visoki pomen katoliškega bogočastja, sv. časov, obredov pri deljenji sv. zakramentov itd., ter je potreben del katehetičnega podučevanja, da se otroci vedó pridoma vdeleževati javne božje službe. V viših oddelkih ljudske šole ima katehet ta uk navezovati na nedeljske in prazniške perikope; pa tudi na primernih krajih katehizma naj bolj ali manj obširno, po veči ali manjši važnosti predmeta, skuša svoje učence vpeljevati v spoznavanje, umevanje katoliške liturgije. V tretjem letu meščanskih šol pa se ima obredoslovje učiti samostalno.[3]

5. Tudi nekatere bolj znane molitve in pesmi si imajo spominu vtisniti otroci; molitve zlasti take in pesmi, ki so v rabi pri božji službi. Učni načert katehetu imenuje nekatere molitve, katerih se imajo učenci ljudskih šol priučevati. Kar se imajo katehumeni učiti na pamet, ono jim je treba prej pojasnovati, razlagati, ker le tedaj je duševnega sadu pričakovati od rabe priučenih molitev in pesmi. Najprej se jih šolarji naučé, ako jih delj časa pred in po učni uri skupno molijo.

§ 86.

Razdelitev učne tvarine na posamezne razrede učencev.

Katehet pri svoji mladini tedaj doseže svoj cilj, ako si njegovi učenci v letih šolanja pridobijo toliko verskega znanja, in če jih tudi toliko vpelje v katoliško življenje, da ne bodo le v šolskih letih, ampak tudi v poznejšem življenji napolnjeni kerščanskega mišljenja, v tesni zvezi s sveto katoliško cerkvijo delovali za svoje izveličanje. V dosego tega namena je za ljudske šole na Kranjskem določen za posamezne razrede ta-le učni čertež:[1])

---

[1] Za biblijsko povest se ima rabiti v Ljubljanski škofiji: Dr. J. Schuster, zgodbe sv. pisma stare in nove zaveze. Poslovenil Ant. Lésar. Drugemu letniku meščanskih šol pa so za cerkveno povest odločene: „Zgodbe katoliške Cerkve“, spisal Ant. Lésar.

[2] V učni pomoček ima služiti: „Sv. listi in evangeliji“, na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih bukev.

[3] Učna knjiga v to odmenjena je: Liturgika, spisal Ant. Lésar. drugi natis v Ljubljani 1882.

A. Ljudske šole.

Nerazdeljena enorazrednica (s celodnevnim podukom). Vsi učenci se imajo skupno podučevati. Otroci pervega šolskega leta prejemajo najpoglavitnejše nauke kot versko podlago; pri starejših učencih se ima ono začetno znanje ponavljati, razširjati in vterjevati.

1. Najnižji oddelek (učenci od 6—9 leta) imajo vsako leto prejemati neko celoto katoliškega verouka. Katehet začenja z naukom o Bogu, razlaga nekatere ložej umljive lastnosti božje, pripoveduje o treh božjih osebah, učeč jih delati znamenje sv. križa. Na to pride zgodba stvarjenja, o angelih, o hudobnih duhovih, o ustvarjenji človekovem, o grehu pervih starišev in obljubi Odrešenika. V tem oddelku naj le sposobnejši učenci, kateri vže zadostno beró, dobivajo v roko katehizem, da doma ponavljajo, kar so v šoli slišali in si zapametili.

Iz svetopisemske zgodbe stare zaveze naj veroučitelj precej prilično dopoveduje o Kajnu in Abeljnu, o Noetu in vesoljnem potopu, o Abrahamu, o Izraelskem ljudstvu v Egiptovski sužnosti in v puščavi, o zapovedih božjih na gori Sinaju, o obljubljeni deželi, o poslanih prerokih in pričakovanji obljubljenega Mesija. Iz novega zakona pripoveduje katehet važnejše dogodbe iz Kristusovega življenja, terpljenja, smerti, o vstajenji, vnebohodu, poslanji sv. Duha, in o ustanovi sv. cerkve. Iz dopovedovanih svetopisemskih zgodb razlaguje naj katehet prav poljudno in otrokom razumljivo pojem o dobrem in zlem, daje naj kratko pojasnovanje božjih in cerkvenih zapovedi, o molitvi, sv. maši, sv. kerstu in poslednjih rečéh.

Učenci tega oddelka morajo se naučiti teh-le molitev: Očenaš, češčeno Marijo, vero, deset božjih in pet cerkvenih zapovedi, angeljevo češčenje, malo molitvico k angelju varuhu, čast bodi . . . in „Gospod, daj jim večni mir . . .“

Kako se je otrokom obnašati pri javni božji službi, zlasti pri sv. maši, to naj katehet svojim malim dopoveduje pri uku o sv. maši; primernih opominov naj učencem tudi daje, ko se bliža čas procesij ali drugih cerkvenih slovesnosti.

---

[1]) Glej opombo 1. str. 210.

2. Srednji in gornji oddelek (učenci 9—12letni) ima rabiti „Kratki katehizem“. Znanje iz biblijske povesti starega in novega zakona, prejeto preteklo leto, se mora dopolnovati in razširjati. Veči in darovitejši učenci naj zlasti o prerokih kaj več naučé se pripovedovati, in pridobé naj si nekak kronologičen pregled svetopisemske povesti.

Večim učencem se je zraven molitev iz katehizma naučiti polagoma še drugih, n. pr., „Češčena bodi, o kraljica“; „Pod tvojo pomoč pribežimo“; „Spomni se, o Marija“; ali tudi kratkih molitvic pred in po šoli, pred in po jedi, pri vstopu in izstopu iz cerkve, vaje duhovnega obhajila.

Tudi iz katoliškega obredoslovja naj ti učenci več izvedó, in zarad vdeležbe pri popoludanski božji službi naj se jim razlagajo litanije vseh svetnikov in lavretanske, ter naj se nauče odgovarjati pri njih.

Težavo enorazrednice, kjer ima učence toliko različnega znanja skupaj pred seboj, zmanjšuje naj si katehet s primerno metodo, da bo skušal z vprašanji vedno vse pazne ohranjevati, izpraševaje sedaj učence nižih, sedaj viših oddelkov, le da manj zahteva od mlajših kakor od starejših. Kar bi vsled prejšnjega poduka morali vedeti manjši, to naj dopovedujejo ti; veči pa naj popravljajo in dopolnujejo pomanjkljive odgovore začetnikov.

Dvorazrednica in razdeljena enorazrednica (s poludnevnim podukom). Za obe učilnici veljá isti učni čertež, kajti spodnji razdelek enorazrednice se vjema s pervim razredom, in gornji razdelek z drugim razredom dvorazrednice.

Pervi razred ima tisto nalogo, kakor pervi oddelek nerazdeljene enorazrednice. Učenci, ki vže precej dobro beró, naj dobivajo v roko „Mali katehizem“. Verske resnice naj se izpeljujejo iz biblijskih dogodb, in oziraje se na doumljivost učencev naj jim jih katehet pripoveduje z besedami katehizma, da jih za njim izgovarjajo, ponavljajo, ter si jih tako vtisnejo spominu.

Drugi razred naj rabi „Kratki katekizem“.

Kar gledé svetopisemske zgodbe, liturgičnega znanja in molitev veljá za srednji in gornji oddelek nerazdeljene enorazrednice, to veljá tudi tukaj, le da se namen na dvorazrednici ložej in popolniše dá doseči.

Trirazrednica. Učenci pervega razreda prejemajo verski poduk na podlagi svetopisemskih dogodb. Učna tvarina, najnižjemu oddelku nerazdeljene enorazredne učilnice odmenjena, se tù vsem učencem ob enem podaja, pri izpraševanji in ponavljanji pa se je ozirati na starost in pojmovitost. Vže pervorazredniki naj verski poduk prejemajo v lepi zvezi in nekaki celoti.

Drugemu razredu ima biti učna knjiga „Kratki katekizem“.

Iz biblijske povesti morajo učenci tega razdelka obširnejše znati dopovedovati, kar katehizem le s par besedami omenja.

Učenje navadnih molitev na pamet, in razumevanje bogoslužnih obredov naj v tem razredu postaja popolniše.

Tretjemu razredu je namenjen véliki katehizem „Keršanski nauk“, a tako, da se je učencem, kateri so še le pervo leto v tem razredu, učiti le ložjih in znanih citatov iz sv. pisma.

Iz svetopisemske povesti se da tukaj tvarina, odločena drugemu oddelku enorazrednic, popolniše in temeljitejše učiti, kot v drugem razredu dvorazredne učilnice.

Tudi iz obredoslovja smé tu več podajati in več tirjati, kot v gornjem oddelku dvorazrednice.

Molitve, znati potrebne učencem nerazdeljene enorazrednice, morajo učenci tega razreda jako dobro imeti v spominu, preden zapusté šolo.

Štirirazrednica. V pervem razredu ima katehet tukaj otroke pred seboj, ki pervo leto šolo obiskujejo, in pa slabejše drugega šolskega leta, zato mu ni treba ozira imeti na starejše in vže bolj podučene učence, kakor je potrebno v pervem razredu dvo- in trirazrednih učilnic. Toraj naj veroučitelj pri teh začetnikih uči le najpoglavitnejše resnice kerščanstva; ne obširno, pač pa mora podati neko celóto: Bog stvarnik nebes in zemlje, angeljev in ljudi; dobrota Njegova do nas; dolžnost naša ga ljubiti in mu pokornim biti; padec mnogih angelov; greh pervih starišev; Bog povsod pričujoč, vse vé, kaznuje nepokorščino; nasledki pervega greha: vse ljudi zadene pervi greh in njega kazen; Bog obljubi Odrešenika; Marija mati božja, rojstvo Jezusovo, mladost, kerst, njegova delavnost in čudeži; Izveličarjev nauk o ljubezni do Boga in do bližnjega, o neumerjočnosti duše, o vstajenji. Jezusovo terpljenje, smert, pokop, vstajenje, vnebohod, poslanje sv. Duha, ustanova sv. cerkve, sedem sv. zakramentov.

Vse to naj veroučitelj zopet in zopet ponavlja s svojimi malimi, da se jim te pervine kerščanskega poduka dobro vtisnejo v glavo, in da učenci tako dobé čversto podlago za nadaljni uk. Ako nekateri učenci vže precej dobro brati znajo, naj se jim dá v roke „Mali katehizem“.

Zraven sv. križa se imajo ti pervorazredniki naučiti „očenaš“, „češčenasimarijo“, vero in kratko molitvico k angelu varuhu.

V drugem razredu mora katehet podajati tvarino, odločeno pervemu oddelku dvorazrednic, le da popolniše in temeljitejše po navodu „Kratkega katehizma“, opuščaje težavniše svetopisemske izreke in definicije.

Izmed molitev naj se ti učenci naučijo: „čast bodi Bogu . . .“, „angelovo češčenje“, šest resnic, deset božjih in pet cerkvenih zapovedi. Želeti je, da bi se priučili tudi kake molitvice za pred in po šoli, pred in po jedi.

Tretjerazredniki se imajo učiti „Kratki katehizem“ kar zapored, in tudi svetopisemske citate. Sveta povest naj se uči v tem razredu vže kot samostalen predmet, vendar vedno v zvezi s kerščanskim naukom. Iz obredoslovja naj dopoveduje veroučitelj tem učencem najvažniše reči, kedar mu katehizem k temu daje priliko.

Tù se morajo otroci vže tudi dobro naučiti: skrivnosti rožnega venca, popoln kes in druge spovedne molitve, naštevati grehe, čednosti in dobra dela, evangelijske svete, štiri poslednje reči. Želeti je tudi, da bi znali kako molitvico za vstop v cerkev in za izstop; „Pod tvojo pomoč pribežimo“; „Češčena bodi, o kraljica“.

Učenci četertega razreda se uče vélicega katehizma „Keršanski nauk“; le težavniši svetopisemski citati pa definicije smejo odpasti.

Svete zgodbe jemljó se razun manj važnih kar zapored; a da ne primanjkuje časa za razlaganje katehizma, mora katehet v tej zadevi marsikaj prepustiti domači pridnosti.

V tem razredu naj veroučitelj pred vsako nedeljo in praznikom porablja nekoliko časa v branje in razlaganje dotičnega evangelija, katerega se imajo potem učenci naučiti na pamet.

Ozir katoliškega bogočastja naj katehet na primernih krajih katehizma, in zlasti pri razlaganji evangelijev, svojim učencem toliko podaja, da vedó začetek in pomen imenitnejših praznikov in cerkvenih slovesnosti, pa da se morejo pridoma vdeleževati katoliške javne božje službe. [1]

Molitev naj se otroci v tem razredu teh-le naučé: kerstno obljubo, božje čednosti, vajo duhovnega obhajila, kako molitev pri obiskovanji presv. rešnjega Telesa, n. pr. „o Bog! kateri si nam v prečudnem zakramentu . . .“, ali: „Duša Kristusova posveti me . . .“, nekatere pobožne vzdihljeje, s katerimi so združeni odpustki.

---

[1] Učencem četertega in petega razreda utegne dobro služiti za nauk o liturgiji knjižica: „Cerkveni obredi“, sestavil Sim. Zupan, v Ljubljani 1883.

Petrazrednica. Za perve štiri razrede te učilnice velja učni čertež štirirazrednice, a s tem razločkom, da smé katehet v posameznih nižih razredih tudi manj tirjati, izpustivši kaj nebistvenega, ter dopolnitev in razširjatev si prihranjevati za naslednji oddelek. Tako n. pr. smè v četertem razredu težavniše reči zlasti iz kerščanske pravičnosti si prihraniti za peti razred.

Učenci petega razreda imajo razumevati in se naučiti ves véliki katehizem „Kerščanski nauk“, da zamorejo slehernemu odgovor dati od svoje vere. Treba je zato veroučitelju v tem oddelku sosebno povdarjati važnost sv. pisma in ustnega izročila, pomen neumerjočnosti človeške duše, in podedovanega greha; da je Kristus pravi Bog, da je cerkev božje ustanove in nezmotljiva. Zlasti tem učencem je razlagati premišljevalno molitev, oblast sv. cerkve zapovedi dajati, in dolžnost naša jih izpolnovati . . ., tudi povedati, v čem je opravičenje človekovo, pa prepričati jih o potrebi in lepoti kerščanske kreposti, ter seznanjati jih s pomočki prave čednosti.

Ozir biblijske povesti naj se učencem tega razreda znanje toliko namnoží, da si pridobé nekako celóto vseh važniših dogodeb stare in nove zaveze.

V tem razdelku se ima začeti tudi z razlaganjem nedeljskih in prazniških listov, ki obsegajo najkrasnejših naukov za življenje. Gledé liturgičnega znanja naj skuša doseči, kar je namenjeno najvišemu razredu štirirazrednice, le da v viši meri.

Izmed molitev naj se v tem oddelku učenci naučé na novo: „Pridi sv. Duh . . .“; molitev k sv. Jožefu, k sv. Alojziju . . . ali še druge, kakor se primerno zdí veroučitelju.

Šestrazrednica. V tej učilnici naj katehet skuša popolniše in temeljitejše doseči ono, kar je namenjeno petrazrednici. Kar smo ozir kerščanskega nauka povedali za višji oddelek petrazredne ljudske učilnice, veljá še v viši meri tukaj. Kot učno knjigo smejo učenci petega in šestega razreda rabiti „Katekizem ali kerščanski katoliški nauk, spisal A. Lésar.“

Učencem šestega razreda naj katehet pervo leto pripoveduje tudi najvažniše dogodbe iz cerkvene zgodovine, zlasti naj jim poljudno in prav živo stavi pred oči življenje in delovanje za sv. cerkev zeló zaslužnih móž, da se tako tudi mladini ljubezen vnema do cerkve. Pomoček za domače ponavljanje je knjiga: „Zgodbe katoliške cerkve, spisal A. Lésar.“

Drugo leto pa naj šestorazredniki dobé popolniši poduk o katoliški božji službi, vsaj o onih oddelkih liturgije, ki se v zvezo dajo spraviti s katehizmom. Pripravna učna knjiga je: „Liturgika, spisal A. Lésar.“

B. Meščanske šole.

Pervi letnik ima verski poduk prejemati po Lésarjevem katehizmu „Keršanski katoliški nauk“, a temnejši in težavniši svetopisemski izreki in definicije naj odpadejo, zlasti v oddelku „o keršćanski pravičnosti.“

Iz biblijske povesti se mora popolnoma doseči, kar je bilo povedano za najviši razred petrazrednice.

Drugi letnik naj ponavlja iz katehizma pervo in drugo poglavje, in iz četernega poglavja nauk o zakramentu sv. pokore in sv. rešnjega Telesa; ob enem se ima učiti najvažniših dogodkov iz cerkvene zgodovine s posebnim ozirom na naše dežele. Zlasti naj izvé mladina: o vstanovljenji sv. cerkve, o najimenitnejših cerkvah iz apostoljskih časov in o apostoljskih očetih, preganjanje kristijanov ob času rimskih cesarjev, spreobernjenje Konstantinovo, o pervem cerkvenem zboru v Niceji, o bolj slovečih cerkvenih učenikih, pokristijanjenje Slovanov po Cirilu in Metodu, razkol na Jutrovem, o cerkvi Oglejski, Solnogradski, o križarskih vojskah, nekatere važniše cerkvene redove, vstanovljenje škofije Ljubljanske, o nadškofiji Goriški, o krivoverstvu XVI. stoletja, o cesarju Ferdinandu II., o škofu Tom. Hren-u, koncil Tridentinski, razširjanje katoliške cerkve zadnja stoletja, o Piju IX. . . . V pomoč naj služi: „Zgodbe katoliške cerkve, spisal A. Lésar.“

V **tretjem letniku** se ima iz katehizma ponavljati tretje, četerto in peto poglavje; in ob enem se imajo učenci tega razdelka učiti katoliške liturgike, zlasti: o cerkvenih osebah, krajih, orodjih, dejanjih (o sv. maši, sv. zakramentih in o blažilih); tudi o drugih važniših cerkvenih pobožnostih, in o cerkvenem letu. Rabi naj se v pomoček: „Liturgika, spisal A. Lesar.“

§ 87.

Kako gré podučevati katehetu.

Viša cerkvena oblast določuje po učnih knjigah in učnem čertežu veroučitelju, kaj ima učiti, v kateri versti ima učencem podajati katehetično učno tvarino, in v kakem obsegu. A tudi delavnosti in razumnosti katehetovi je še dokaj prepuščenega: on mora vedeti, kako posamezne dele in stavke katehizma podajati svojim malim. Preden obširneje govorimo o obliki katehetičnega podučevanja, hočemo o učitvi njegovi v obče nekoliko povedati.

Da veroučitelj pri svojih katehumenih doseže namen, mora podučevaje gledati 1. na doumljivost in vzmožnost učencev; 2. na delokrog in potrebe svojih malih; 3. na lastnijo naukov.

1. Oziroma doumljivosti in vzmožnosti učencev ima katehet posamne dele in stavke katehizma tako razverstovati in podajati, da

a) deco vodi od ložjega do težjega, ter da vselej začenja s tistimi resnicami, katere so ložej razumeti, n. pr. da prej govori o dobrotljivosti božji kot o modrosti njegovi, da stopa od povesti k nauku, od nazora do pojma . . .;

b) od znanega do neznanega, od vidnega do duhovnega, od očutnega do nadčutnega, in da skuša zadnje vedno pojasnovati s pervim. Tako je n. pr. vselej prej govoriti o telesu in umerjočnosti njegovi, kot o duši in nje neumerjočnosti.

c) Mu je postopati od posebnega do splošnjega, od znamenj do pojma, n. pr. prej je govoriti o posameznih lastnostih božjih, kakor učiti, da je Bog najpopolniše bitje . . .

d) Resnice, brez katerih ni moč nekaterih drugih razumevati, treba je učiti pred temi. Katehetu bo toraj prej govoriti o pervem grehu, kot o odrešenji i. t. d.

2. Podučevati mora veroučitelj tudi z vednim ozirom na potrebe in delokrog svojih malih, ako hoče pri njih svoj namen doseči; to se pravi, vse resnice in nauke, katere učencem podaja, mora pridno na njih življenje obračati, ter ozirati se na razmere, v katerih otroci živé, na dolžnosti, ki jih izpolnovati imajo vsled onih razmer. Ko pa govorí o dolžnostih, ima najprej povdarjati in pojasnovati tiste, ki jih imajo do ljudi, s katerimi so v bližji dotiki, n. pr. prej gré razlagati dolžnosti do starišev, učiteljev, sošolcev . . ., kot dolžnosti do drugih ljudi.

Z vednim ozirom na potrebe in delokrog učencev podučevati, se pravi praktično podučevati, katehumenom kazati, kako imajo po zaslišanem nauku sedaj, in kako v poznejšem življenji se obnašati in ravnati. Jako napačno bi ravnal veroučitelj, ako bi se zadovoljil s tem, da znajo otroci iz katehizma točno na pamet dopovedovati. za to bi se pa ne brigal, če tudi živé po nauku. Nasledek tacega ravnanja je žalostna prikazen, da mnogi učenci, zapustivši šolo, sicer dobro znajo kerščanski nauk, a živeti po njem, tega ne vedó. Brez praktične vporabe je kerščansko podučevanje brez vrednosti: obračanje na življenje toraj nikdar odpasti ne smé.

3. Katehizovaje je gledati dalje na lastnijo naukov; to je, učiti je treba razne nauke v lepi zvezi, združevati gré verske resnice z moralnimi in nasproti, pameške resnice z razodetimi itd. In ono sredstvo, po katerem združujemo verske resnice z moralnimi, je ravno praktična vporaba, po kateri kažemo, katere dejanjske nauke verska resnica obsega, in kako treba življenje vravnavati po resnici. Ko katehet n. pr. razlaga nauk o angeljih, treba mu je ob enem kazati, kako smo dolžni angelje častiti, ter v molitvi k njim se zatekati; ko pa n. pr. pojasnuje nauk o odpustljivem grehu, treba je zraven pokazati, kako neskončno svet in pravičen je Bog, ki sovraži tudi male grehe in jih kaznuje. Nič ne dé, če takó nekatere resnice pridejo dvakrat v razgovor, kar je važnega in potrebnega, se nikoli prevečkrat ne pové otrokom.

Kaj pa da mora vse katehetično podučevanje biti kar se dá jasno, malim razumljivo; resno, dostojno, kakor tega zahteva svetost, vzvišenost predmeta — pa ljubeznjivo, vodeč jih do spoznanja in ljubezni božje bolj z milobo kot s strahovanjem.

O obliki verozakonskega podučevanja.

§ 88.

Kaj in kolikera je učna oblika.

Ni dosti, katehetu samo vedeti, kaj ima učiti, da namen doseže, on mora svoji učni tvarini dati tudi neko gotovo obliko; podučevaje svoje katehumene se mora posluževati nekakovega določenega načina. Razločujemo pa dvojno obliko katehetičnega podučevanja: notranjo in vnanjo.

Notranja oblika podučevanja obsega razsvetljevanje spoznavnosti, po kateri resnica katehumenu postaja jasna; vzbujevanje čustev pa nagibanje volje, po katerem se resnica učencu prikupi, da se je veseli, in z voljo svojo sklene ter v življenji izverševati hoče.

Vnanja oblika katehetičnega podučevanja pa je v nekem gotovem načinu predavanja, v katehetičnem slogu, v pripravljanji, in v ustmenem prednašanji samem.

O obojni učni obliki spregovorímo nadrobneje.

A.

O notranji obliki katehetičnega podučevanja.

§ 89.

Razsvetljevanje spoznavnosti z razlaganjem.

Katehet um razsvetljuje svojim učencem deloma s pojasnovanjem resnic sploh, in posameznih pojmov in predstav posebej; dalje z dokazovanjem, in s pobijanjem pa zavračanjem raznih dvomov in zmot.

Da veroučitelj pripelje svoje učence do tako potrebnega razumevanja kerščanskih naukov, mora jim najprej razlagati, pojasnovati posamezne dele verskih naukov, to je, posamne predstave in pojme. Nihče namreč ne more razumeti onega, o čemur nikakovih pojmov nima, ali vsaj jasnih ne. Pojmi pa se tičejo nekateri predmeta očutnih, telesnih reči (n. pr. altar, kelih . . .), drugi pa predmeta nadčutnih, notranjih stvari (n. pr. radost, kes . . .). Perve imenujemo konkretne, druge abstraktne pojme; obojne treba je učencem kolikor možno pojasnovati, po kolikor se veroučitelju potrebno zdí.

I. Konkretni pojmi se dajo razjasnovati:

1. Po neposrednjem zaznanji, ako se stvar sama, katero treba pojasniti, učencem naravnost postavi pred čutíla, da si jo sami ogledati, vsestransko opazovati, in njene dele spoznavati zamorejo. Tacega najboljšega načina, pojasnovati konkretne pojme, naj se poslužuje katehet kedarkoli je mogoče, n. pr. gledé liturgičnih posod, oblačil, svetih obredov itd.

2. S podobami in obrazci, kedar ni možno stvari same, ki je pojmu predmet, učencem staviti pred oči, n. pr. ladija Noetova, tempelj Jeruzalemski ali razne dogodbe. Podobo ali obrazec naj katehet otrokom predstavi, kot bi bila reč sama, opozoruje naj jih na nje posamezne dele, ki naj jih dá naštevati, in izpraševaje stvar popisovati. Potem naj pristavi ter pové ona znamenja reči, katerih podoba ne kaže, n. pr. velikost, barvo . . ., in ukaže naj, to pristavljeno ponoviti. Slednjič naj vse, kar so katehumeni spoznali na podobi, in kar se jim je dostavilo z besedo, dá povzeti v celóto, ter naj pové imé te celote, potem pa naj si vse to še enekrati dá ponavljati.

Podobe, ki jih hoče pri svojem poduku rabiti veroučitelj, morajo biti stvari sami kolikor se dá slične, velike, lepe, barvane, in nič otroškemu očesu spotikljivega ne sme biti na njih.[1])

3. Sprimerjanjem, ki je v tem, da učencem še neznano reč skupaj stavi s kako drugo, nji podobno in katehumenom znano, n. pr. tempelj Salomonov in kerščanska cerkev, morje pa jezero . . . Za primerjanje smejo služiti le dostojne, sploh znane, zeló podobne reči enake verste. Katehet naj si dá ono reč popisati, katero rabi v primerjanje, in opozoruje naj učence na one znake, známenja, ki so vkupna obojni reči, kakor tudi na tista, po katerih se razlikujete; in o tih zadnjih velí učencem, naj si mislijo, kakor da bi jih ne bilo. Potem naj jim pové ter dostavlja še one znake, ki so lastni le samo stvari, katero pojasniti hoče, in naj si jih dá ponoviti po učencih. Slednjič naj združuje znamenja vkupna z dostavljenimi, le neznani reči lastnimi, in naj tej celoti dá ter pové imé, in izpraševaje vse ponoví.

4. S popisovanjem in nasprotjem. Popisovanja se more katehet le tedaj posluževati v pojasnovanje, kedar so katehumenom posamezni znaki in deli one stvari, kojo razjasniti hoče, popolnoma znani, kar pa je le redko pri manjših učencih. Tudi pri tem načinu pojasnovanja mora veroučitelj izpraševaje povedano ponoviti, da se prepriča, so ga li učenci umeli, in če so ga prav razumeli.

II. Abstraktne pojme in notranje nazore pojasnovati je zeló potrebno v verskem podučevanju, a tudi težavno, zlasti pri manjših učencih. Zgodí se pa to:

1. neposrednje, ako katehet spominja svoje učence na njih lastna notranja čustva, katera je ali ravno takrat nalašč provzročil, vzbudil v njih duši s primernimi predstavami (n. pr. veselje s kakim obetanjem); ali da jih opomni čutov, katere so vže večkrat imeli ob raznih prilikah (n. pr. sočutje, ako so videli nesrečnega, hudo terpečega svojega sošolca, prijatelja).

2. Posrednje, in sicer

a) če katehumene vodi do tega, da opazujejo na živečih ali pa na podobah, kako se kažejo, razodevajo razna duševna stanja, to je, ona, katera jim hoče pojasniti. Tako bi n. pr. utegnil pojasniti, kaj je molitev in njene lastnosti, opomnivši katehumene na kakega pobožnega v molitev vtopljenega človeka, ali pa kažoč jim primerno podobo n. pr. Jezusa na Oljski gori. Na enaki način se dá razlagati jeza, nevošljivost, skopost, itd. A prav velikrat se ne more, ali ne smé posluževati veroučitelj tega sredstva v pojasnovanje abstraktnih pojmov, kajti nekatera dušna stanja se na živih osebah celó ne razodevajo, ali komaj znatno; nasproti nekaterih notranjih stanj, n. pr. razodevanje pregrešnega stanja na znanih osebah, na stariših, učiteljih ne smé omenjati. Isto tako je težko dobiti dobrih podob, kažočih razodevanje dušnega stanja; ali se pa nekatere v šoli celó rabiti ne smejo.

---

[1]) Jako rabne zlasti pri pervencih so podobe svetopisemskih dogodb: Bilder-Bibel, izdal Herder v Freiburgu.

b) Izgled v ožjem smislu ali pripovest je najložje in skoraj vselej rabno sredstvo za pojasnovanje vseh predstav, toraj tudi notranjih nazorov in abstraktnih pojmov. Pripovest zeló deluje na razum in na serce otrók, ki izglede radi poslušajo in dobro zapametijo. Rabiti pa gré le take, ki dotični pojem res pojasnujejo, ki so dostojni, in ničesar ne obsegajo, kar bi utegnilo nevarno postati moralnosti katehumenov; pa doumne, jasne, da jih otroci razumevajo brez daljnega razlaganja. Najprimernejše za verozakonsko podučevanje so povesti iz sv. pisma. Najraje naj se toraj katehet teh poslužuje. [1]

Dopovedovati pa je treba odbrano pripovest otrokom živo, da se jim zdí, kakor bi vse to tudi videli, kar se jim dopoveduje. Da to doseže, ne smé rabiti le splošnjih izrazov, ampak spustí naj se dopovedovaje v posameznosti, naznanujoč osebe, njih imena, besede, kraj in čas dejanja . . . Pri vsi živahnosti govorjenja pa ima katehet dopovedovati resno, dostojno, brez pretiranja, presukanja, tako kakor se je res godilo, ali kakor bi se bilo zamoglo zgoditi (kedar se poslužuje izmišljenih izgledov). Da pripovest res služi v pojasnovanje kakega pojma ali nauka, naj se le v to potrebno, bistveno iz dogodbe pripoveduje, in vse nepotrebno, nebistveno izpušča.

Gledé porabe tega razjasnila je treba opomniti, da potem, ko je veroučitelj počasi in jasno sam povedal dogodbo, naj jo dá enkrat ali večkrat, kakor je krajša, ložja — ali pa daljša, težja, ponavljati. Najprej naj jo dopoveduje kateri boljših in glasno govorečih učencev. Potem naj opozoruje na one dele v povesti, na one besede ali dejanja, iz katerih se dá dotični pojem razjasniti. Ta važniši del pripovesti naj zato s povdarkom dopoveduje, glasneje, počasneje in večkrat. Na to naj s primernimi vprašanji otroke napeljuje, da najdejo in povedó iz dogodbe znamenja onega pojma, katerega jim hoče razjasniti. Najdene znake naj na to združuje, imé pové, in potem, kakor ob drugih prilikah, najprej z znamenji po imenu vpraša, in slednjič z imenom po znamenjih pojma.

---

[1] Kako lepo se dajo razni pojmi n. pr. napuh, pojasnovati iz dogodbe o farizeju v tempeljnu; častiželjnost (oni ki si izbirajo perve sedeže); nevošćljivost (Kanj in Abelj, Jožefovi bratje); velikodušnost (obnašanje Davidovo do Savla); spoznanje samega sebe, kes, terdni sklep, obtožba, zadostovanje v prekrasni dogodbi o zgubljenem sinu itd.

c) Z nasprotjem, ako dva si v vsem nasprotna pojma postavlja enega zraven druzega, da se po znakih enega različni znaki drugega pojasné n. pr. pokorščina in nepokorščina, hvaležnost in nehvaležnost, čednost in greh . . . Zlasti pri otrocih še malo razvitega uma in slabe glave dobro služi pojasnovanje pojmov po nasprotji. Da bi n. pr. dete ne vedelo, kedo je pobožno navzoč pri sv. maši, bi se mu stvar s tem pojasnila, ako se vpraša: mar tisti, ki med sv. mašo dremlje, ali krog sebe gleda, govorí, se smeja . . .?

d) Sem ter tje, a bolj redko, smel bi katehet v omenjeni namen rabiti tudi kako primerno in dostojno basen, ali kak ljudski pregovor.

Dostavek. Ogibati se mora veroučitelj nepotrebnega pojasnovanja. Naštetih sredstev se ima posluževati le tedaj, če je reč res neznana, nejasna katehumenom, ali če jo je treba posebno globoko vtisniti spominu in sercu. Kedor bi brez potrebe in prepogostno se posluževal v katehetičnem podučevanji pripovesti, izgledov, basni, pregovorov itd., on bi pomoček spremenil v namen, v sverho — postal bi tako ravnaje preobširen, zato nejasen, obteževal bi pamet otroško, in tratil bi dragoceni čas, katerega je itak malo odmenjenega veroučitelju.

§ 90.

Razsvetljevanje spoznavnosti z dokazovanjem.

Nikakor bi ne zadostovalo, ako bi katehumeni le samo uméli svete resnice; treba je, da spoznajo tudi njih istinitost, da pridejo do verskega prepričanja, ter da vedó, zakaj verujejo. Je toraj dolžnost katehetova, pojasnovane nauke tudi vterjevati z dokazi. Naj nihče ne ugovarja: čemú otrokom dokazovati, oni morajo verovati samej besedi učiteljevi. Gotovo morajo verovati na besedo veroučiteljevo, in beseda, veljava njegova je zlasti pri malih učencih mnogokrat mesto vseh dokazov, a pri večih je stvar drugača. Tem bo sedaj in sedaj stopiti med svet, kjer bodo marsikaj slišali, kar se ne bode vjemalo z besedo katehetovo, morda vže sedaj slišijo kaj naukom veroučiteljevim ravno nasprotnega; tù ne zadostuje več veljava katehetova, ampak treba je močnejših podpor verskemu znanju otrokovemu.

Kaj pa, da bi bilo enako napačno, ko bi hotel veroučitelj vse resnice in nauke dokazovati, ali ko bi učence preobkladal z dokazi, in izpraševaje vedno tirjal: dokaži mi . . . So resnice, toliko jasne in umljive same ob sebi, da je nepotrebno vsako dokazovanje, in le čas bi tratil, ko bi take nauke z dokazi hotel vterjevati. Zopet druge so nekako nedotakljive, take, pri katerih si otrok še misliti ne more, da bi kedo o njih dvomiti mogel: take dokazovati reklo bi se dvome vzbujati v katehumenih. Ostanejo toraj katehetičnemu dokazovanju one resnice, ki močno vplivajo na življenje, ter zeló zeló določujejo človekovo mišljenje in dejanje, in pa one resnice kerščanstva, katere morda ravno takrat napadajo razni sovražniki sv. cerkve.

Jemlje naj veroučitelj dokaze za katehetični poduk:

1. Iz svetega pisma. Dokazi iz razodenja božjega imajo se pri katehumenih rabiti na pervem mestu in najpogostneje. To je res ponaturno, kajti po sv. razodenji došle so nam večne resnice, naj se toraj tudi v posameznih vterjujejo po istem razodenji. Odbirati si mora kateheet vselej take svetopisemske stavke, ki resnico naravnost dokazujejo, sicer bi utegnil učence, ko doraste, spoznati, da besede, katere je nekdaj rabil katehet v dokaz, nimajo dotične dokaznosti, in jel bi morda dvomiti o veri sploh. — Tudi ni treba za eno in tisto resnico rabiti po več tekstov, zadostuje eden, a ta naj bode jasen, lahko razumljiv, da učenci razvidijo na pervi mah, kaj jim hoče dokazati učitelj. — Izreka svetopisemskega ne gré katehumenom podajati le po pomenu, ampak praviloma po besedi, da svoje učence tako seznani z biblijskim jezikom.[1]) Poglavja in verste navadno ni treba praviti učencem, a jako koristno je, ako jim pové, kedaj, kje, komu je Izveličar to govoril, n. pr. pri zadnji večerji, na Oljski gori, pred svojim vnebohodom je rekel svojim učencem itd. Tako si tekst otroci ložej zapametijo in se prej nanj spomnijo. — Dokazovaje mora veroučitelj najprej lepo pojasniti učencem besede iz katehizma, obsegajoče ono resnico, kojo hoče dokazati, ako ni morda popolno jasna.

---

[1]) Ne storil bi katehet prav, ko bi otrokom povedal n. pr. „Jezus je rekel, da bodo grehi tistim odpuščeni, katerim jih bodo odpustili mašniki, kot Jezusovi namestniki . . ., ampak od besede do besede mora navesti tekst: Izveličar je rekel: „Prejmite sv. Duha; katerim boste grehe odpustili itd.“

Ko jim je izrek katehizmov popolnoma jasen, potem se pové tekst svetopisemski, katerega zopet treba učencem razjasniti, kolikor se učitelju potrebno zdí. Slednjič naj združi katehizmov nauk in izrek svetopisemski, pa pokaže naj katehumenom, kako odbrani tekst naravnost dokazuje resnico. Ves dokaz naj potem sam ponoví, in s primernimi vprašanji učencem dá ponavljati.

Kar smo povédali o dokazih iz sv. pisma, veljá tudi o *ustnem izročilu*; pristavimo le, da tacih resnic ni treba dokazovati iz ustnega izročila, katere se dajo dobro dokazati iz sv. pisma; le tam, kjer sv. pismo ne govorí jasno, ali kjer celó ne omenja tega ali onega, n. pr. o kerstu malih otrok, o častenji relikvij, o rabi blagoslovljene vode itd., tam naj se veroučitelj zateče k temu bogatemu izviru razodenja. Vselej naj tudi katehet pri rabi tacih dokazov izrečno povdarja, da tako uči *sv. cerkev*.

2. *Iz razuma ali pameti.* Ti dokazi niso druzega kot izpeljavanja ali sklepanja iz obče pripoznanih resnic ali stavkov, n. pr. vsem ljudem je odločeno enkrat umreti, toraj tudi mogočnim sveta, kraljem in cesarjem, ker tudi oni so ljudje. Prav je, da katehet *zraven* razodenjskih dokazov rabi sem ter tje tudi pameške, zato da se otroci navadijo svojo pamet rabiti in *prav* rabiti; a *prepogosto ne* smé po pameti vterjevati verskih resnic, da otroci ne pridejo do napačne misli, češ, zato mi je verovati, ker s svojo pametjo spoznam resnico. Pameški dokazi imajo biti učencem vselej lahko razumljivi, kar so tedaj, ako brez težave spoznajo ponaturno zvezo, ki je med dokazom in dokazovano resnico. N. pr.: Kar hočete, da vam drugi storé, storite tudi vi njim; česar nočete, da vam storé drugi, tudi vi tacega drugim ne storite . . .

3. *Iz skušnje* lastne ali tuje. Posebno gré skušenjske dokaze jemati iz življenja katehumenov, ter vporabljati ono, kar so učenci vže sami videli, slišali, z lastnimi čuti zaznali, n. pr. plačilo mirne vesti in kazen slabe vesti, škodljivost nezmernosti itd. Veliko moč imajo ti dokazi vže sploh, zlasti pa še pri otrocih, in močno delujejo tudi na njihovo serce in voljo.

4. *Iz človeške veljave.* Ako se dokaz naslanja na ptujo veljavo, n. pr. na veljavo starišev, učiteljev ali drugih imenitnih ljudi, imenujemo jih veljavenske. Otroci kaj radi verujejo onim, katere spoštujejo in ljubijo, zlasti roditeljem in učiteljem, in nič ne poizvedujejo, od kod oni to vedó. Dete govorí: mati so rekli, učenik so pravili . . ., in to mu je zadosten dokaz. Učitelj naj toraj sem ter tje rabi take dokaze, in jemlje naj jih iz veljave tacih oseb, ki so

zares pobožni, lepega vedenja, učeni itd. Veljavenske dokaze rabi naj veroučitelj zlasti pri najmanjših učencih; vendar ne gré, da bi rabil zgolj le samo dokaze iz človeške veljave.

§ 91.

Pobijanje dvomov, zmot in predsodkov.

Pred začetniki, malimi učenci, pač ni treba katehetu pobijati dvomov, zmot in predsodkov, [1] ker se komaj dá misliti, da bi med pervenci razširjeni bili. Veroučitelju je ozir svojih malih učencev le gledati na to, da on sam ne bode vzbujal pri njih dvomov. Le dobro in temeljito naj jih podučuje v kerščanskih resnicah, lepo naj jim jih razlaga, odločno, s prepričanjem naj govorí, in z nekako slovesnostjo naj oznanuje večne resnice, in nikar naj jim ne pripoveduje o verskih zmotah, predsodkih, dvomih, ki malim katehumenom še niso znani. Paziti mu je tudi, da njegova vprašanja ne bodo imela oblike dvoma, ugovora . . . n. pr.: Kako more Bog biti povsod pričujoč, saj ga ne vidiš? itd.

Drugače je ravnati pri večih učencih. Tù je pa vže treba opomniti na razne verske zmote in predsodke, in sicer zato, da jim orožja podá zoper take krive nauke, in da jim nevarni ne postanejo, ko jih bodo slišali. A biti mora veroučitelj pri tem jako previden, da otrók ne seznanuje z vsakoraznimi verskimi ugovori, ampak da jim pové le najpotrebniše. Toliko imajo izvedeti veči učenci, da je med svetom krivih naukov, zmot in slabih izgledov, katerih poslušati, na katere gledati ne smejo, ker bi sicer Bogu ne mogli dopasti. — Zlasti je treba učence, kateri imajo šolo zapustiti za zmiraj ter stopiti med svet, vterjevati v verskem prepričanji, in zavarovati jih pred nevarnostimi sveta. Temeljito naj take katehumene podučuje v sv. resnicah, in ko jim je lepo pojasnil svete nauke katoliške cerkve in zraven tudi pokazal, kako srečen je, kedor jih v življenji natanko spolnuje, naj zraven tudi nenaravnostno zaverne dotične dvome, zmote itd. Pové naj jim, da utegnejo med svetom slišati to in to; a nikoli se ne smejo dati odverniti od tega, kar so se učili v šoli, ne smejo poslušati toliko brezbožnih besedí, ne smejo po slabih izgledih zapeljivih ljudi ravnati, ampak vedno morajo imeti pred očmi Boga, in deržati se jim je čversto tega, kar je razodela večna resnica, ko bi tudi človek s svojim otemnjenim razumom ne sprevidel kake verske resnice itd. Časih je tudi dobro kazati, kako slabe učinke imajo taki krivi nauki, in kako nesrečnega storé človeka.

---

[1] Dvom je n. pr.: Bog ni pravičen, ker tolikrat hudobnežu daje srečo, pobožnemu pa pošilja nesrečo in stisko. Zmota: Bogatinu vzeti ni greh. Predsodek: Komur se sveto poslednje olje podelí, on gotovo kmalo umerje.

§ 92.

Vzbujanje čustev ali pridobivanje serca.

Nikakor bi ne bilo dosti, ko bi veroučitelj svojim učencem le spoznavnost razsvetljeval in na to delal, da si katehumeni zapametijo sv. resnice; on mora delovati tudi na serce, ter v njem vzbujati primernih čustev, prijetnih ali neprijetnih, kakor je potrebno.[1] S tem, da svojim učencem živo in nadrobno opisuje lepoto in korist čednosti, pa gnjusobo in škodljivost greha, pridobi učitelj mlada serca za krepost, in stud jim vzbudi nad hudobijo. Vzbujanje primernih čutov je toraj najboljše sredstvo, učence voditi do tega, da se v življenji odločujejo za to, kar so z razumom spoznali. Zares, kar ptici peruti, to so človeku čustva, ki mu voljo nagibajo na dobro ter jo odvračujejo od slabega in hudega. Zeló bi toraj grešil katehet, ko bi primernih čutov v sercih svojih učencev ne vzbujal in gojil.

Kakšne čute pa ima vzbujati veroučitelj v sercih svojih katehumenov? Svete čute, in pred vsem ljubezen božjo in bližnjo ljubezen. To je najviše, najplemenitejše čustvo, in ravno za ta čut, za ljubezen do Boga in do bližnjega, je najbolj prejemljivo nedolžno otroško serce. To čustvo naj katehet vedno vzbuja, gojí, krepí pri svojih učencih. Ker se pa ljubezen vzbuja le po ljubezni, naj jim zopet in zopet, pri vsaki priliki dopoveduje in živo popisuje, kako neskončno Bog nas ljubi, in da le tedaj nad nami svoje veselje ima, ako tudi mi ljudje ljubezen imamo med seboj. Vse resnice katehizma, tudi nauk o pravičnosti božji, treba je učencem tako pojasnovati, da iz njih spoznavajo ljubezen božjo do nas, in da se v otrocih vname ljubezen do Boga, in zavolj Boga tudi ljubezen do bližnjega. Pri tem prizadevanji naj lepo vporablja razne dogodbe sv. pisma kot dokaze in pojasnila božje ljubezni in usmiljenja njegovega.

Po razumnosti in prejemljivosti učencev naj katehet po potrebnosti tudi še druga čustva vzbuja v sercu svojih malih, ter naj kot pomoček rabi primerne svetopisemske dogodbe ali prilike. Tako mu utegne pri vzbujanji ljubezni do terpečega bližnjega služiti prilika o usmiljenem Samarijanu, ali tudi dogodba o bogatinu razuzdancu in ubožnem Lazarji — za čut resnicoljubja dogodba o Ananiju in Safiri — za čut spoštovanja starosti zgodba o preroku Elizeju in razposajenih dečkih itd.

---

[1] Gl. § 47. in 48.

Tudi naj učitelj vzbuja v mladini čustvo veselja nad pričujočnostjo božjo in nad navzočnostjo angelja varuha, spoznanja sreče mirne vesti, čut dopadenja nad vsem, kar je čistega, lepega, neomadežanega pred Bogom, in stud nad vsem nespodobnim in tacim, kar je gnjusoba v božjih očéh itd.

§ 93.

Nagibanje volje.

„Kakor je telo brez duše mertvo, tako je tudi vera brez del mertva“, pravi apostelj [1]), toraj bi pač malo koristilo, ko bi kateheт le samo pamet svojih učencev napolnoval z raznim verskim znanjem, serca otroškega in njih volje bi si pa ne pridobival. Kaj pomaga, katehizem še tako dobro znati, a ne živeti po njem! Neogibno je toraj potreba, voljo katehumenov si pri katehetičnem podučevanji pridobivati za spolnovanje verskih dolžnosti. [2]) V ta namen mora vže ob začetku verskega poduka in ob vsaki priliki pozneje otrokom kazati, kako so v vsem popolnoma odvisni od Boga, in kako da kristijan nikakor drugače svoje sreče in izveličanja najti ne more, kakor v tem, če svojo voljo popolnoma vkloni volji božji, ter da stori, kar hoče in velí Bog. Ob enem naj rabi vse tiste nagibe, izglede in pomočke, za katere so učenci prejemljivi, in ki imajo moč, nakloniti katehumene, da radi in natančno spolnujejo voljo Najvišega, kakor se nam razodeva v zapovedih božjih in cerkvenih, v izgledu Jezusovem, v glasu vestí itd.

Ko pa skuša veroučitelj nagibati voljo svojih učencev za življenje po veri, naj se spominja besedi sv. Avguština, ki pravi, „da le tedaj se spolnuje zakon, ako se to zgodí iz ljubezni do zakonodajalca, in ne pričakovaje časnih rečí“. [3]) Rabi naj toraj pri svojih malih zlasti ta-le nagib: Treba je hudo opuščati in dobro, pravo storiti, ker Bog tako hoče, ker s tem Bogu dopadem, ker me Bog le tedaj ljubi, če to storim, kar on hoče, in ono opustim, kar on prepoveduje. Bog me ima rad, Bog me ljubi — ta živa misel naj čisto, nepopačeno otroško serce mogočno priganja k spolnovanju volje božje.

---

[1]) Jak. 2. 26.

[2]) Glej tudi § 50.

[3]) De catechiz. rud. c. 22.

Hoteč pridobiti si voljo svojih učencev za življenje po veri, naj ima pred očmi veroučitelj naslednja načela: *a)* on sam mora biti navdušen in prepričan o tem, kar govorí, tako bo voljo učencev najprej pridobil za versko življenje. — *b)* Ne sme govoriti le splošnjo, samo v obče o tej ali drugi resnici ali dolžnosti, ampak vedno je treba reč obračati na posamezne slučaje življenja ter kazati: kedaj in kako se mora to izverševati. In ker tudi tukaj veljá, da izgled vleče k posnemanju, naj jim živo predstavlja krasne izglede iz sv. pisma (Jakoba, egiptovskega Jožefa, Tobija . . .); pa tudi iz življenja svetnikov, zlasti mučenikov, ki silno vnemajo k posnemanju. Posebno naj vporablja mladostne svetnike in marternike, n. pr. sv. Alojzija, sv. Nežo, Pankracija, sinove sv. Felicite itd. Pripoveduje naj veroučitelj iz življenja kerščanskih junakov zlasti ono, kar posnemati zamorejo učenci.[1] — *c)* Naj učencem kaže, kako so vse zapovedi in prepovedi božje izvir neskončne njegove očetovske ljubezni do nas, in kako smo kot otroci božji in stvari njegove dolžni, v vsem spolnovati voljo njegovo. — *d)* Prizadeva naj si, v učencih slabíti in zatirati hudo nagnjenje tudi s tem, da jim opisuje prav živo, a vendar dostojno, gerdobijo greha in njega slabe nasledke. V pojasnilo naj tu vporablja prav pridno svetopisemske dogodbe[2], ali druge resnične izglede.

Prepričan naj bode veroučitelj, da le tam je pričakovati pravega vspeha, kjer on in učitelj delujeta složno, kjer kateheta in učitelja napolnuje en duh, duh Jezusa Kristusa. Gorjé pa šoli, kjer te vzajemnosti ni; kjer eden podira, kar drugi zida!

B.

O vnanji obliki katehetičnega podučevanja.

§ 94.

Katehetična metoda.

Ako gledamo na vnanjo učno obliko katehetovo, razločujemo oni glavni učni formi, ki ju imenujemo akroamatično, predavajočo, in erotematično, vprašalno, kateri je treba katehizovaje vporabljati — zdaj eno, zdaj drugo — z ozirom na lastnijo učne tvarine in z ozirom na posebnost učencev. Akroamatična [1]) učna oblika je v tem, da le veroučitelj govori, predmet svoj v zvezi predlaga, učenci pa samo poslušajo. Ako pa katehet vpraševáje učence svoje vodi do izpoznanja resnice, imenujemo to učno obliko erotematično. [2]) Nekateri to učitev po vprašanjih imenujejo heuristično [3]), ker pri tem načinu podučevanja učitelj svoje katehumene s pomočjo vprašanj do tega vodi, da sami najdejo resnico.

---

[1] Primerne tvarine podajajo n. pr. Keržič: Izgledi bogoljubnih otrok, del I., II., III., v Ljubljani.

[2] N. pr. Greh in kazen angelov in pervih starišev, kaznovana nezaupnost Mojzesova, smert Ananija in Safire itd.

Nobena teh dveh učnih oblik ne more in ne smé katehetu služiti izključljivo, ampak obe mora rabiti, zdaj prednašalno, akroamatično, zdaj vprašalno, erotematično, kakor tega ali druzega načina zahteva tvarina ali lastnija učencev. Obojna učna forma ima svojo solnčno, a tudi svojo senčno stran, vendar potrebni ste obe v šoli; in ravno v tem se kaže spretnost katehetova, da se vé o pravem času posluževati sedaj te, sedaj druge.

1. Akroamatična, predavajoča ali prednašalna učna oblika je potrebna in mora jo rabiti katehet, kedar hoče učence svoje seznaniti s pozitivnimi resnicami, do katerih človek po svoji pameti in po svojem umovanji ne more priti, n. pr. če jim podaja razodete resnice ali svetopisemske dogodbe. Vse tako je znano le iz razodenja božjega, ima se tudi po veroučitelju učencem kot tako povedati, razodeti; a po vprašanjih se najti ne dá. — Zeló koristna je omenjena učna forma, kedar želí veroučitelj serce in voljo svojih učencev pridobivati, za kako resnico, zapoved itd. jih vneti. Tù zamore le s primernimi nagovori, opominjevanji svoj namen doseči. — Veči ko so učenci in bolj ko so razvitega duha, toliko ložej in bolj pogostno smé se veroučitelj posluževati pri njih prednašajoče forme. Zato se pri katehezah za odraščene poslužujemo akroamatične oblike, pri kateri se le semtertje, zlasti ob koncu poslužujemo vprašanj, da se prepričamo, so li učenci razumeli in si zapametili, kar smo jim povedali, ali ne.

Nasproti bi pa katehet ravnal napačno, ko bi se pri še malih učencih, pri negodnih otrocih ali večinoma ali celó izklučljivo posluževal prednašujoče oblike, kajti dete je lahkomiselno, nestanovitno, toraj tudi ne sledí daljšemu govoru učiteljevemu, ako je ta z vprašanji tako rekoč ne prisili k pazljivosti. Tudi je potrebno, da se katehet podučevaje zdaj pa zdaj prepriča, če so ga vsi učenci razumeli, in če so ga prav razumeli, da more pomanjkljivo popraviti: tega bi se pa veroučitelj prepričevati ne mogel, ko bi se le samo akroamatične učne forme posluževal. Predenj učitelj more v svojem uku stopinjo dalje storiti, mora se prej prepričati, so si li učenci prejšnje, ki je naslednjemu podlaga, dobro vtisnili spominu ali ne, kar le z vprašanji zamore storiti, in mu k temu toraj ne zadostuje predavajoča učna oblika.

---

[1]) Od gerškega ἀκροάμαι — slušam.

[2]) Od ἐρωτάω — vprašam, izprašujem.

[3]) Ime je od ἑυρίςκω — najdem.

2. Veroučitelju tedaj nikakor ne more zadostovati akroamatična učna oblika; da popolnoma doseže svoj namen, mora se posluževati tudi erotematične ali heuristične metode. Rabi pa katehet to učno formo ali v tem smislu, da *a)* izprašuje tisto, kar je bil povedoval učencem, in kar so se imeli naučiti; ali pa *b*) da izpraševaje podučuje, kar nekateri imenujejo sokratično učno obliko v širjem pomenu. [1])

a) Časih se toraj katehet erotematične učbe poslužuje le v tem smislu, da s primernimi vprašanji zahteva od učencev, da mu povedó tisto, kar je bilo prej brano, kar jim je sam dopovedoval ali kar so imeli doma se naučiti. Jako koristna in potrebna je za šolo ta metoda, kajti po tej učni formi ohrani katehumene pazne ter duševno delavne, ker nikoli ne vedó, kedo bo imel odgovoriti na dotično vprašanje. Otroci se pri tej učitvi misliti učé, kako bodo na to ali uno vprašanje odgovorili, in veselí jih, ako povoljno odgovoré. Na ta način veroučitelj tudi berž spozná, če so ga učenci razumeli ali ga niso, ter tako zamore stvar takoj še bolje pojasniti ali pa dostaviti kaj izpuščenega. Slednjič zamore katehet le po tej učni formi znanje vterjevati v učencih, ker si da povedano ali razlagano tolikrat, izpraševaje ponoviti, da vsi ali vsaj skoraj vsi stvar vedó in umejo. — Razvidno je, da najdemo povod izpraševanju pri vsaki učni tvarini, toraj se mora veroučitelj tudi pri vseh oddelkih katehetičnega podučevanja te metode posluževati prav pridno. Izpraševati mora vse, kar je ravnokar pravil učencem, kar jim je pojasnoval, razlagal, vse kar je iz svetopisemske zgodbe, iz evangelija ali katehizma bilo prebrano. Manjši ko so učenci, v manjših oddelkih je treba izpraševati berilo. Tudi vsako reč, katere so se imeli učenci na pamet učiti . . . vse je treba natančno in še po večkrat izpraševaje ponoviti.

---

[1]) V ožjem smislu dialogično učno formo imenujemo sokratično, ker se je zlasti Sokrat take učbe posluževal.

To popraševanje in izpraševanje pa utegne biti ali zgolj mehanično, ali slovniško, ali pa logično. Ako veroučitelj samo dotično vprašanje iz katehizma stavi ter hoče, da mu učenec pové zadevni odgovor iz knjige, pa se s primernimi vmesnimi vprašanji nič ne meni zato, da bi izvedel, če učenec razume to, kar je ravnokar povedal na pamet, ali pa povedanih besedi ne razume, takrat imenujemo tako izpraševanje mehanično. — Ako si pa katehet dá posamezne stavke razložiti v poedine dele, da tako jasnejši postane stavek, pa se ne trudi s tem, da bi katehumenu pojasnoval ali razlagal posamezne pojme, ali da bi jih pripeljal do prepričanja, in serce pa voljo jim pridobil za resnico, takrat je izpraševanje to slovniško, gramatikalno. Boljše je to izpraševanje kot mehanično, ker tukaj vsaj nekoliko deluje tudi duh učencev; časih je slovniško izpraševanje še prav koristno, n. pr. pri zgodbah svetopisemskih, ko je z vprašanji kedo? kaj? kje? kako? itd. treba učenca opozoriti na razmere oseb, kraja, časa . . . da vsa zgodba takó postane jasna. — Najboljše je seveda logično izpraševanje, ki razjasnuje pojme in kaže pomen, važnost, vzrok in rabo posameznih resnic in naukov.

b) Pri heuristični učni formi ali erotematični v ožjem smislu katehet izpraševaje podučuje, kedar z raznimi vprašanji svojega učenca do tega pripelje, da po lastnem mišljenji in in sklepanji na podlagi svojega prejšnjega znanja kaj novega najde ter do novega znanja pride; ali pa, da učenec po tem potu staro svoje znanje namnoži, in mu ono bolj jasno postane. Res je, da po tej učni formi katehet svojega učenca vedno pazljivega in duševno delavnega ohrani, da ga na ta način do jasnega spoznanja resnice pripelje, pa katehumenu vzbuja, vadi, ostri um, razum, razsodljivost . . . . a velike spretnosti je treba veroučitelju, zlasti pri večem številu otrok, da po tej metodi kaj prida doseže. Tudi se jako počasno napreduje po heuristični učni obliki, ako se je katehet hoče strogo deržati, ker časih še le po mnogih ovinkih in vprašanjih pride do resultata, katerega po akroamatičnem potu doseže s par besedami.

In ko bi tudi katehet imel za to učno obliko potrebno spretnost in dokaj časa, ne smel bi je rabiti vselej in povsod v kerščanskem podučevanji. Veroučitelj stojí pred otroci kot poslanec božji, želeč jih podučiti v svetih resnicah, katere je Bog razodel. Ne gré toraj, da bi skušal posamezne resnice razvijati

> in izvajati iz razuma, ali katehumena do tega pripeljavati, da bi sam našel resnico. Ne kot nekak produkt umovanja, ampak kot beseda božja, kot razodeta večna resnica mora verski nauk stopiti pred učenca. Pri tacih rečéh toraj ne gré iz pameti izvajati, ampak kratko povedati: to-le in tako-le je Bog razodel, naznanil in ukazal! Učenec ima postati dober vernik in ne modrovalec. — Ko pa je katehet po akroamatični metodi seznanil učence z razodeto resnico, potem se smé tudi vpraševalne oblike posluževati, in pri večih učencih naj se je tudi res poslužuje kakor v nekako pojasnilo razodete resnice, jim kažoč, kako tudi pamet človekova poterjuje božje razodenje; ali tudi, da iz razodetih naukov druge verske resnice izpeljuje po omenjeni uči formi, n. pr. Bog je najpopolnejše bitje — toraj je tudi vsegamogočen, neskončno dobrotljiv itd. Ali: Bog je neskončno pravičen, toraj gotovo plačuje vselej vse dobro in kaznuje vse hudo . . .

Prav dobro je, ako katehet časih obojno učno obliko, akromatično in erotematično združuje v lastni osebi, to je, da dopoveduje učencem, vprašanja stavi in sam na-nje odgovarja, nazadnje pa katehumene izpraša, kar jim je dopovedoval in pojasnil po tem potu. Ta način katehetičnega podučevanja imenujemo monologično učno obliko, ki združuje koristi obeh glavnih učnih form, ker tukaj katehet vzbuja vseobčno pozornost pri učencih, ker jih tako nekako vse ob enem vpraša, med tem ko se pri erotematični učni formi vselej peča le z enim samim. Tudi tù ne zgublja časa s popravljanjem napačnih odgovorov; pride po najkrajšem potu do cilja, predavajoč učencem le tisto, kar je prav potrebno. In zraven tega, da se monologično prav temeljito in gotovo dá razložiti stvar, je ta način podučevanja zarad prijetne različnosti tudi učencem jako ljub, ko nasproti raba vedno iste učne forme nauk dela enoličen, dolgočasen.

3. Gledé učne poti razločujemo analitičen [1]), razdrobilen način podučevanja, pa sintetičen [2]), sestavljaven. Analitičen je, kedar učitelj pojèm razdrobiva v njega posamezne dele ali znake. N. pr. Bog je vsegaveden: on vé vse, preteklo, sedanje, prihodnje, on vé tudi naše najskrivnejše misli. Pri sintetičnem podučevanji pa katehet posamezne dele ali znake sestavlja v en pojem, n. pr. Bog vé vse preteklo . . . . in zato pravimo, da je vsegaveden. Veroučitelj naj se poslužuje sedaj

---

[1]) Iz ἀναλύω — razstavljam, razdrobivam.

[2]) Od συντίθημι — sestavljam.

ene, sedaj druge poti, kakor je namreč ali celota učencem bolj znana, ali pa posamezni deli celote. V obče velja: manjši kot so učenci, in bolj kot so slabega razuma, bolj pridno naj učitelj nastopa sintetično pot.

§ 95.

Vprašanje in odgovor.

Kedor vpraša, hoče kaj vedeti, kar mu še ni znano. Vprašanje je toraj toliko boljše, kolikor bolj vprašajoč učitelj svojemu vprašanju vé dati táko obliko in táko naglášenje, kakor da bi mu bil odgovor res še neznan. Ker veroučitelj pri erotematični učni formi vedno in vedno rabi vprašanja, in tudi pri akroamatični učbi brez njih ne more izhajati, treba mu je vedeti, kakih pravil se mu je deržati pri tem.

I. Katehet stavi vprašanje ali zato, da na ta način učence podučuje, ali pa, da jih izprašuje. Dobro vprašanje staviti, ni lahka reč; treba je v to učitelju posebne vednosti in spretnosti, katero si zamore pridobiti le s prav pridnim pripravljanjem na katehizovanje, in po dolgi izkušnji. Tirjamo pa od dobrega vprašanja:

a) da je primerno vzmožnosti in vednosti učencevi, tedaj ne prelahko in ne pretežko. Prelahka vprašanja [1] ne vadijo umnosti, pretežka ovirajo napredek poduka in učencu vzemó pogumnost.

b) Jasno, to je, po vsebini in po obliki tako, da je otroci lahko razumejo. Obsegati mora tedaj le otrokom znane besede in govorne figure. Nejasno vprašanje bilo bi n. pr. „kako bitje je človek?“ mesto: „iz česa, ali iz katerih delov obstoji človek?“ Ali: „katere dolžnosti otrokom vest naklada do starišev?“ mesto: „kaj so otroci dolžni svojim starišem?“

c) Določno, to je, gledé prejšnjega uka naj bo na vprašanje le en pravi odgovor mogoč. Jako nedoločno bi bilo n. pr. vprašanje: „Kaj ne smejo ljudje?“ ali „Kam gredó kristijanje ob nedeljah?“ — kajti dokaj pravih odgovorov je tù mogočih.

---

[1] Prelahka vprašanja so zlasti ona, na katera učenec zamore odgovoriti s samim da, ali ne. Tacih vprašanj naj se katehet navadno ne poslužuje, ker bi se sicer ne mogel prepričati, ali učenci do dobrega razumejo nauk, ali ne. Le sem ter tje naj veroučitelj taka vprašanja stavi, posebno slaboumnim in zeló boječim, plahim, ki nikakovega odgovora ne dajo. Z lahkim vprašanjem, na katero mu je le da ali ne odgovoriti, stori dete pogumno, da začne odgovarjati. A tudi pri tacih vprašanjih naj dela na to, da učenec zraven da ali ne tudi ponoví vsaj nekaj besedi iz vprašanja, da se učí tako malo po malem misliti in točneje odgovarjati. N. pr. „Kaj ne, da pobožno dete rado posluša stariše?“ — „Da, pobožno dete rado posluša“.

d) Kar se dá kratko in jederno, to je, le toliko besedí naj ima vprašanje, kolikor je neizogibno potrebnih, da more učenec točno odgovoriti.

e) Vprašanje naj se stavi le v eni formi, in zahteva naj se le en odgovor. Dvojno, trojno vprašanje ob enem zmede in zbega učenca, n. pr. „ali morejo ljudje vse dobro poplačati — in zakaj ne?“ ali: „kako je grešil Adam, in kako se mu je potem godilo?“

f) Ni prav, izpraševáje pokladati otrokom odgovor na jezik, ter jim ga na pol narekovati, ali začenjati besedo, s katero se ima odgovoriti itd.

g) Vprašanja naj veroučitelj stavi primerno glasno, razločno in počasno. Tudi ne da bi vedno isto dete izpraševal, ker bi potem drugi ne pazili, pač pa je dobro, da eno in isto reč vpraša več učencev. Tudi naj katehet ne izprašuje v kakem gotovem redu, n. pr. po klopéh, po čerkah . . . ampak sem ter tje, da vse ohrani pozorne. Iz ravno tega namena naj redoma stavi vprašanje vsemu razredu ali oddelku, in potem še le naj po imenu pokliče onega, ki naj odgovorí. Ne za trenutek ne smé nihče izmed učencev imeti gotovosti, da mu ne bo treba odgovarjati.

II. Pri izpraševalnem podučevanji vselej od odgovora, katerega dá učenec, zavisi nadaljni razgovor med katehetom in katehumenom. In ravno v tem kaže učitelj svojo spretnost, da se prav obnaša pri učencevih odgovorih ter da jih modro vporabljati zná. Ako

1. učenec prav odgovorí, smé katehet navadno kar nadaljevati podučevanje. Posebno dobre odgovore, zlasti če želí, da si učenci stvar posebno globoko vtisnejo spominu in sercu, naj še po nekaterih drugih učencih daje ponoviti, a ne prevečkrat, da ne trati dragega časa. Ako se veroučitelju iz pedagogičnih ozirov zdi potrebno, naj učencu zarad dobrega odgovora prav na kratko naznani svojo zadovoljnost. Ko bi se katehetu dozdevalo, da učenec pravega odgovora ni našel po lastni delavnosti, ampak je le slučajno uganil, naj n. pr. vprašanje ponoví z drugačnimi besedami ali v drugem besednem redu; ali naj stavi novo vprašanje, po katerem je učenec primoran, obširneje odgovarjati. Tudi utegne kedaj staviti kak ugovor, katerega ima učenec zaverniti itd. — Če učenec sicer prav odgovorí, a preveč pové, in tudi táko, po čemur katehet ni vprašal, skuša naj veroučitelj spoznati, pripoveduje li dete tako, ker se je dobro naučilo

na pamet, ali pa je morda po lastnem bistrem mišljenji prišlo do teh posledic.

2. Kedar je odgovor le deloma dober, katehet ne smé nikoli onega prezirati, kar je dobrega in pravega v odgovoru. Prizná naj učitelj, kar je dobrega v odgovoru, in s primernimi nadaljnimi vprašanji naj učenca pripelje do tega, da bo ločil resnično od neresničnega ter na mesto nepravega postavil pravo; ali pa spoznavši pomanjkljivost svojega odgovora, dostavil kar še manjka. [1])

3. Ako katehumen odgovorí popolnoma krivo, napačno, ne gré da bi se veroučitelj jezil nad odgovorom ali norčeval se iz učenca, ampak naj skuša izvedeti, kaj je vzrok krivemu odgovoru, in po tem spoznanji naj dalje ravná. Morda učenec ni dobro slišal in razumel kateheta, ali ni bil pazen, ali je toliko slaboumen itd. V vsacem takem slučaji je treba vprašanje ponoviti, ali naj kak drug učenec ponoví; ali naj veroučitelj olahkoti vprašanje; ali naj učenca s tem pripelje do spoznanja krivega odgovora in storjenega pogreška, da iz napačnega odgovora izpelje kak smešen sklep, ali da mu kaže čudne posledice njegovega odgovora. [2]) Da bi se napačnemu ali smešnemu odgovoru drugi učenci krohotali, ne smé dopuščati veroučitelj.

4. Časih učenec ne dá nikakovega odgovora, ampak obmolči. Tukaj naj katehet nikar ne kliče berž druzega, tudi sam naj ne odgovarja, ampak nekaj trenutkov časa naj mu dá, da si pomisli; a predolgo ga naj ne čaka, da ne postane še bolj zmeden. Tudi ga ne gré zmerjati zarad obmolčanja, ampak izvedeti naj skuša učitelj, kaj je vzrok molčanja. Da katehumen ne odgovorí, tega je morda kriv veroučitelj sam, ali pa učenec. Morda katehet ni prav vprašal, ni prav naglaševal, ali je dal pretežko, nejasno, nedoločno vprašanje . . .? Ako bi to bilo, naj popravi pogrešek, mesto podobenskega izraza naj rabi besedenskega, nepotrebne besede naj izpustí v vprašanji, ali naj po potrebi nekoliko razširi vprašalni stavek itd.

Še večkrat je vzrok obmolčanja pri učencu. Znabiti je:

a) bojazljiv in slaboumen. Pri tacih otrocih naj katehet bode posebno ljubeznjiv, krotak, naj mu daje poguma, in ponoví naj mu vprašanje, ter naj mu naznani svojo zadovoljnost, ako je le količkaj zasluži učenec.

---

[1]) Da bi učenec n. pr. na vprašanje: „iz česa obstoji človek?“ odgovoril „iz telesa“; bi bilo dalje vprašati: Ko je Bog vstvaril Adama, ali je bil kar précej živ? Kaj mu je vdihnil stvarnik? Iz česa toraj človek obstoji?

[2]) Ko bi učenec n. pr. na vprašanje: „se li smé žival ubiti?“ odgovoril: „ne sme se“; — bi mu utegnil reči: Ko bi toraj tvoj oče videli strupenega gada po skalovji laziti, bi ga ne smeli ubiti? In če materi hočejo gosenice zelje pojesti, jih ne smejo pokončati? itd.

b) Nepazljiv in raztresen. Takemu naj resnobnega obličja ponoví vprašanje, ali ukaže, da ga ponoví kedo drugi izmed sošolcev. Posebno pozorno oko naj ima katehet na tacega nepazljivca, in večkrat ga naj kliče ko druge.

c) Pomanjkanje pripravnega znanja, ki je podlaga zahtevanemu odgovoru. To potrebno znanje naj mu veroučitelj ob kratkem dá, da mu tako omogoči odgovor. — Če se pa učenec po zanikernosti ni naučil lekcije, naj mu strogo ukaže, da se je ima naučiti do naslednjič. Ako se po lastni krivdi tudi do drugega obroka ne nauči, nastopiti ima kazen.

d) Preslabo znanje jezikovo, v katerem ima odgovarjati. To se rado primeri učencem, katerim učni jezik ni ob enem materni. V tem slučaji naj učitelj poterpežljivo pomaga, naj mu pripomore najti dotični izraz, ali naj mu kar sam pové besedo, da tako sestavita pravilen odgovor.

Dostavek. Veroučitelj naj vadi vže s početka svoje učence, da bodo na vsako vprašanje odgovarjali glasno, razumljivo in s celim stavkom. Da se vadijo pravilnega govorjenja in se jim uri spominj, naj katehumeni zlasti nižih razredov v odgovoru vprašanje večinoma ponavljajo.[1] Nikoli pa ni dopustiti, da bi odgovarjal, komur se ljubi, ampak le oni, komur se velí. Otroci se mnogokrat skušajo, kedo bi odgovoril, kažejo roko . . . Naj mladini katehet dovoljuje to veselje, ako se zgodí spodobno in brez šuma. Le izjemoma smé dopustiti veroučitelj, da skupno odgovarjajo učenci; zlasti prav važne stavke in izreke naj časih skupaj ponavljajo po enkrat ali večkrat, da si jih bolje zapametijo. — Napačno bi ravnal katehet, ko bi le take odgovore imel dobre in prave, ki se mu dajo z ravno tistimi besedami, ki jih je on sam rabil. Saj je ravno to znamenje, da učenec stvar ume, ako jo zná povedati z lastnimi besedami.

§ 96.

Jezik katehetov.

Kedor količkaj občuje z otroci, in opazuje njih govorjenje, kmalo spazi, da imajo nekako posebno govorico, poseben otroški jezik.

---

[1] Na vprašanje: „Kaj čaka otrók, kateri četerte zapovedi ne spolnujejo“ ne da bi učenec odgovoril „najhujše časne in večne kazni“ — ampak: „Otrók, ki četerte zapovedi ne spolnujejo . . .“

Ta jezik mora govoriti tudi katehet pri verskem podučevanji, zlasti pri manjših učencih, sicer bi jako malo opravil pri njih. Nekateri menijo, da je to kaj lahka reč, govoriti z otroci, a motijo se. Govoriti z otroci tako, da ga razumejo, ni lahko; ponižati se do otrok, ter posluževati se jezika svojih učencev, je umetnost, katero si veroučitelj pridobiva še le po dolgi skušnji. In te umetnosti mu je treba, sicer je brezvspešno njegovo delovanje pri malih učencih. „Učeno govoriti z otroci, pravi Fleury, je toliko, kot govoriti jim latinsko ali gerško“.

Dete ne pozná dolgih stavkov, ono prav na kratko izrazuje svoje misli; jako pogosto rabi glagole, a redko substantive. Veznika skoraj druzega ne poznajo otroci kot in, s katerim vežejo posamezne besede in stavke. Splošnji in abstraktni pojmi so jeziku otroškemu neznani itd. — Zeló podoben otroškemu jeziku je govor priprostega ljudstva. Tudi tù je vse kratko, živo, konkretno, polno jedernih izrek. In najbližej ljudski govorici je jezik svetega pisma, zlasti stare zaveze in pa evangelijev. Kako je tudi tukaj vse tako prosto, živo, jederno, polno izgledov in prilik. Ta trojni jezik tedaj, otroški, ljudski in svetopisemski mora veroučitelj opazovati, njega lastnijo in posebnost si prisvojati, ako hoče, da ga bodo umeli učenci. Bolj ko je podoben jezik katehetov otroškemu, ljudskemu, svetopisemskemu, bolj ga bodo razumevali, ložej jih bo prepričeval, veči vtis naredil na njihovo serce in voljo.

Da se toraj veroučitelj navadi tacega jezika, malim katehumenom umljivega, naj

a) pridno prebira sveto pismo, ter naj opazuje zlasti jezik Jezusov in njegovih pervih učencev;
b) opazuje naj posebnosti ljudske govorice, in pridno naj čita spretno pisane, ljudstvu in mladini namenjene knjige;
c) naj pogosto občuje ter se razgovarja z otroci, pazoč na lastnijo njih govorjenja;
d) rad naj prebira dobro izdelane šolske kateheze;
e) pridno naj se pripravlja na vsako katehezo, naj si vprašanja po nekoliko vže naprej določi, in katehizovaje naj vedno pazi na to, so ga li otroci razumeli ali ne; in zakaj ga niso umeli, ter naj berž popravi pogrešek;
f) ako mu je prilično, naj rad posluša, opazuje in posnema dobre katehete in učitelje v njih podučevanji.

Ako hočemo sedaj o katehetičnem jeziku še posebej nekoliko povedati, rečemo, da mora veroučitelj svojim učencem govoriti:

1. Jasno in razumljivo, posluževaje se tacih besedi, da otroci koj vedó, kaj hoče povedati katehet. Varuje naj se besedi dvojnega pomena, da ga dete ne bo krivo umelo. Kedar mora rabiti tuje, neznane besede, ali govoriti o še nerazumljivih rečéh, n. pr. katoliška cerkev, mesija, zakrament, birma, bela nedelja, Jezus luč sveta, ključi nebeškega kraljestva itd., mora vse táko učencem prej raztolmačiti. Zaimen naj le malo rabi, in dela naj kratke stavke.

2. Blagoglasno, prijetno ušesu. Kakor odraščeni pridigo poslušajo veliko rajše, in tudi veči vtis na-nje storí, če govornik oziraje se na vsébino nagovora prijetno spreminja v govorjenji, sedaj počasno, sedaj urniše, sedaj rahleje, sedaj močneje, in z glasom hodi zdaj više sedaj niže; tako tudi kateheza veliko bolj dopada učencem, ako se veroučitelj ozira na vse to. Blagoglasno govorjenje katehetovo vso stvar bolj zanimljivo naredí, in pot najde do serca.

3. Dostojno. Kot poslanec božji, namestnik Kristusov stojí katehet pred učenci, večne vzvišene resnice oznanuje; to se ima kazati tudi v vsem govorjenji njegovem. Ne sme toraj rabiti besedi razžaljivih, spodtakljivih, prostaških, podlih, prilizovavskih . . . Dostojna, sveti reči primerna naj je vsikdar beseda.

4. Živahno, to je tako, da stvar, o kateri katehet govorí, učencem tako rekoč pred oči stopa in si pot do serca odpira. Dosegel bo to veroučitelj, ako on zna svoj uk pojasnovati z lepimi izgledi, prilikami, pregovori; če njegov glas, njegovo obličje, vse premikanje in gibanje njegovo kaže, da je sam ves vnet in navdušen za reč, kojo učencem pojasnuje in priporoča.

§ 97.

Katehetovo pripravljanje.

Ako hoče veroučitelj vspešno delovati, treba mu je na vsako posamezno katehezo priprave. Tirjamo pa od vestnega kateheta:

1. Da se sam najprej dobro naučí stvari, o kateri hoče govoriti svojim učencem. Jasna mu mora biti tudi zveza dotične kateheze s poprejšnjo in z naslednjo. Ako bi veroučitelj posamezne resnice podajal svojim katehumenom le kot nekakove odlomke, brez zveze s prejšnjo in naslednjo tvarino, kmalo bi učenci pozabili stvar, med tem ko si človek lahko zapameti nauk, če mu je jasna njega notranja zveza z drugimi nauki; in tudi pozneje se ložej spominja na-nj.

2. Da pred katehizovanjem premišljuje, kaj in katere so glavne misli onega oddelka, katerega podati hoče učencem, ter da pomisli,

bo li znal stvar tako pojasniti in dokazati, kakor sv. cerkev reč pojasnuje in dokazuje?

3. Treba pred ukom pozornemu biti na posamezne pojme in učencem neznane besede v katehezi, ter pomisliti, kako bi najbolje katehumenom temno pojasnil, v dele razložil itd.

4. Tudi naj vže naprej dokaj natančno določi, kakih besedi, izrekov, pojasnil . . . se bode posluževal v predavanji, in kake vprašanja bode stavil učencem.

5. Naj si napravi vselej nekak obseg ali čertež kateheze: vvod, razpravo in sklep. To osnovo naj si zapiše, ker spisovaje dá se tvarina lepše razverstiti, in ložej pa boljše si zapameti veroučitelj predmet, ako ga vsaj v nekoliki osnovi spisanega ima pred seboj. Katehetom začetnikom je svetovati, da si vsaj o težavniših oddelkih katehizma sestavijo popolnoma izdelane kateheze; morda po izgledu in na podlagi priznano dobrih tujih katehez.[1]

6. Da se s kratko molitvijo ali vsaj pobožnim vzdihom k Bogu pripravlja na vsako katehezo, ter jo tudi v šoli začne s primerno molitvijo, in če bi tudi katehetova ura ne bila začetna šolska ura.

Zares težko odgovornost bi si nakopaval na svojo vest veroučitelj, ko bi se nič ne pripravljal na posamezne učne ure, ko bi morda še ne prebral dotičnega oddelka iz učne knjige, ampak zanašaje se na znanje svoje si mislil: čemú za otroke pripravljanja? On bi nikakor ne zadostoval svojemu poklicu, in grešil bi nad učenci, katerim bi s svojimi slabimi katehezami, ali z govorjenjem brez zveze, sveto reč nerazumljivo in zoperno storil. Tudi ni še dosti, ko bi sicer katehet pred učno uro prebral za katehizovanje namenjen oddelek, pa bi nič ne premišljeval zraven, kako bo posamezne reči, besede, pojme pojasnoval svojim malim, kake resnice in nauke bo za življenje izvajal, kako tudi serce in voljo učencev pridobival za svete nauke itd.

§ 98.

Način katehetične učitve.

Na načinu prednašanja samega je ležeče veliko, prednaška dáje še le pravo življenje uku, toraj mora vso pozornost nanjo obračati katehet.

---

[1] Prav rabne tvarine podaja n. pr. J. M. Leonhard: Angewandte Katechetik; Aug. Gruber: Handbuch der Katechetik, nadaljevano po P. H. Schwarz-u: G. Mey: Vollständige Katechesen für die untere Klasse der kath. Volksschule, 5 nat. Freiburg 1884; — tudi „Slov. Prijatelj“ podal je šolskih katehez l. 1878.

1. Ako gledamo na izgovarjanje ter govorjenje pri katehetičnem podučevanji,[1]) je treba, da veroučitelj

a) govori počasno, kajti prenaglemu govorjenju še dorasli poslušalci s svojimi mislimi slediti ne morejo, kaj še le otroci!

b) Ne zaspano in merzlo, ampak z vnemo in nekakim navdušenjem za sveto resnico, katero oznanuje. Ako katehetu beseda pride iz serca, najde tudi pot do serca.

c) Tudi glasno mora biti veroučiteljevo govorjenje v šoli, toliko glasno, da ga vsi učenci morejo slišati in razumevati, ako so pazljivi. Preglasnega govorjenja ali celó vpijočega glasu se ima pa varovati veroučitelj, kajti dolgo preglasno govorjenje škoduje pljučam, in zraven še uči skušnja, da so učenci toliko glasneji in nemirneji, kolikor glasneji je učitelj. Tudi preglasno govoreč katehet presliši celo precejšnje ropotanje in šepetanje svojih učencev.

d) Treba je nekake priserčnosti katehetovemu podučevanju in očetovskega glasu, kar mu bo prišlo samo ob sebi, da le res ljubi svoje učence in skerb ima za njih izveličanje. Tako govorečega veroučitelja katehumeni radi poslušajo, in sežejo jim njegove besede in nauki do serca.

2. Deklamacija je vže na leci pred odraščenimi jako važna reč, nič manj pri katehetičnem podučevanji. Ker pa je dete vže po svoji lastniji vse bolj živahno kot dorasli, zato smemo terditi, da deklamacija na otroka še bolj vpliva, in je zanj večega pomena, kot za odraščene. Mora pa biti deklamacija pri katehizovanji zmerna, resnobna, zaupljiva in predmetu primerna.

3. Tudi na primerno akcijo ali ponašo ima gledati katehet. Tukaj gotovo pravo zadene, ako mu je serce polno skerbí za srečo in večno izveličanje svojih učencev. Oko, obličje, vse gibanje in vedenje veroučiteljevo naj razodeva očetovsko ljubezen do katehumenov. Zlasti naj se okó učiteljevo ozira po vseh učencih.

4. Da ni delo in prizadevanje katehetovo prazno, je neizogibno potreba, da med podučevanjem učence ohrani pazljive. V ta namen naj

a) kolikor možno skerbí, da otroci ne bodo preveč na tesnem sedeli, da odpravlja in zabranjuje vse, kar bi učence bégalo ter jih razmišljene delalo, kakor šepetanje, igro, vedno hojo iz sobe in v sobo itd.

b) Naj svoj poduk storí zanimljiv in živahen. Zanima pa učenca vse, kar razume, in kar se mu kaže kot jako važno ter rabno in potrebno za življenje. Pri posameznih resnicah naj toraj veroučitelj spominja katehumene, kako važen da je za življenje ta nauk, in kje in kako jim bo koristen ali potreben postal. Živahno pa bo katehetovo predavanje, ako nauke lepo navezuje na reči otrokom znane, in če se v njih pojasnjenje poslužuje primernih izgledov, pregovorov in povesti, zlasti svetopisemskih.

---

[1]) Gl. tudi § 96.

c) Podučevaje naj zopet in zopet stavi vprašanja, sedaj posameznim, sedaj vsemu razredu; po potrebi naj tudi eno in isto važnejšo reč večkrat ponovi.

d) Sem ter tje, zlasti ko prestopa od predmeta na predmet, naj spodbuja pazljivost s tem, da učence s povzdignjenim glasom opozorí, da jim hoče sedaj nekaj novega, lepega, važnega povedati, in da naj pazljivo ga poslušajo.

e) Stojí naj učitelj med podučevanjem na kraji, od koder vidi in pregleda vse učence. Nemirne in nepazljive naj večkrat vpraša, posvarí, graja, in če treba, še huje kaznuje.

Razne verste katehetičnega podučevanja.

§ 99.

Zgodbe svetega pisma in katehizem v obče.

Bog se je razodel človeštvu na zgodovinski način, kajti ob raznih časih, na raznih krajih, in različno je govoril ljudem: sedaj naravnostno, sedaj po izvoljenih osebah, n. pr. po očakih, po Mojzesu, po prerokih, in slednjič po svojem Sinu Jezusu Kristusu in po aposteljnih. Govoril je človeškemu rodu, da jim je razodel, kedo je in kaj hoče od človeka, pa kako ima človeštvo živeti, da doseže svoj cilj — svete nebesa. Nekoliko razodenja božjega so sveti možje na povelje in po navdihnjenji sv. Duha zapisali, to je sveto pismo stare in nove zaveze; in „zgodbe sv. pisma“ so nekaki izpisek ali odlomek iz biblije, ki naj bi katehumenom služil v učni pripomoček. Sv. pismo tedaj ne obsega vseh razodetih božjih resnic; v doveršitev mu je tradicija ali ustno izročilo, ki nam podaja oni del razodenja, kar ga ni zapisanega v svetem pismu. Način razodenja božjega (smo rekli) je zgodovinski ali povesten; smeli bi to razodenje tudi imenovati konkretno, ker se božja razodenja pokažejo v obliki, na kraj, čas, osebe ali gotove čutne razmere navezane. Tako nam volja božja, da se n. pr. nihče nad življenjem svojega bližnjega pregrešiti ne sme, stopi pred oči v zgodbi o Kajnu in Abeljnu; ali da ni dovoljeno, poželeti tujega blaga, ali se ga siloma polastiti, kaže nam greh in kazen Ahaba in Jezabele itd. V taki formi podajajo nam razodenje ter voljo božjo „zgodbe sv. pisma“. — Ako pa resnici božji nekako vzamemo vnanjo obliko, če vzamemo proč, kar je zgodovinskega, konkretnega, ako ne oziraje se na imenovani čas, kraj, osebe . . . iz historičnega dogodka le glavno misel vzamemo, ki je potem splošnje veljave, to je, za vse čase, kraje, ljudi: pokaže se nam razodenje božje v abstraktni, posneti obliki. In v taki formi podaja nam razodenje božje katehizem. Iz gori omenjenih dogodeb n. pr. dobimo glavno misel, glavni nauk v abstraktni obliki: ne ubijaj, — ne želi svojega bližnjega blaga, — ne kradi! Katehizem in svetopisemske zgodbe imata toraj v sebi eno in isto — božje razodenje; samo da v različni formi. Tudi so v omenjenih knjigah božje resnice različno razverstene in razdeljene: v „zgodbah“ kronologično, po dôbi, kakor so se veršile, v katehizmu pa po vsebini, ali po njih notranji zvezi.

Po izgledu nebeškega Učenika, ki je svoje svete nauke najraje navezoval na dogodbe, tudi sv. cerkev vže od apostolskih časov, kakor dandanes, v ljudski šoli v keršćanskem nauku tako podučuje, da za podlago verskemu podučevanju jemlje svetopisemske zgodbe, in potem še le začne s sistematično vredjenim ukom iz katehizma. S tem pa ni rečeno, da naj bi se perva šolska leta le zgodbe iz sv. pisma učile, in pozneje samo katehizem, ampak ker je obojno ozir vsebine le eno in tisto, ima se skoz in skoz biblijska zgodba in katehizem staviti v lepo zvezo in vzajemnost. Eno podpira in pojasnuje drugo. Ozir katehumenov dela veroučitelj gledé zgodeb in katehizma le ta razloček, da svojim malim učencem ali začetnikom večne resnice podaja zlasti v zgodovinski, konkretni obliki; večim, godnišim pa bolj v abstraktni formi katehizmovi. Pri učencih začetnikih zgodbe in katehizem nista še ločena predmeta, ampak na podlagi svetopisemskih dogodeb veroučitelj kaže svojim malim, kaj je Bog storil za nas, da se izveličamo. Iz svete zgodbe izpeljuje najimenitnejše verske in dejanjske resnice. Še le v višjih razredih obravnava se ločeno in v posebnih urah katehizem in zgodbe.

Koliko te ali druge učne tvarine ima katehet vsako leto podati vsakteremu razredu ali oddelku, to mu odločuje zaukazani učni černež [1]; veroučiteljeva naloga pa je, to odmenjeno tvarino primerno razdeliti na posamezne tedne in ure šolskega leta, in natančno se deržati razdelitve. Pokazati pa moramo, kakó gré katehetu odločeno učno tvarino, svetopisemske zgodbe in katehizem, učiti v raznih šolskih oddelkih. V ta namen razdelimo po splošnji navadi vse učence v tri verste ali skupine, v doljno ali nižjo, v srednjo in v višjo. Pri čvetero ali še več razredni ljudski šoli dajo se učenci lepo razverstiti na tri skupine: pervi ali nižji prištevamo katehumene pervega in drugega šolskega leta; srednji one tretjega, četertega — in če je otrokom osem let obiskovati šolo — tudi še petega leta; višji skupini učence petega in šestega, in pri osemletnem šolanji, katehumene šestega, sedmega in osmega šolskega leta. Pri enorazrednici kaže veroučitelju učence razverstiti le v dva oddelka, v nižji in višji.

---

[1] Glej § 86.

Ako gledamo na način katehetičnega podučevanja, je bistveni razloček med skupinami ta, da se učencem nižje verste svetopisemske zgodbe in katehizem skupno, združeno podaja, pri srednji in viši skupini pa ločeno; toraj bomo ozir različnega katehetičnega podučevanja v naslednjem govorili le o dolnji in gornji skupini učencev, jej srednjo prištevši.

§ 100.

Katehetovo podučevanje pri doljni skupini ali nižem oddelku.

Preden veroučitelj pravo in redno podučevanje v keršćanskem nauku pri svojih novincih pričeti more, treba je katehumenom začetnikom nekakega pripravljavnega poduka. Ti pervenci navadno niso še za redno podučevanje v keršćanskih resnicah: ne znajo še pazljivi biti, ne znajo misliti in predstavljati si stvari, o kateri se jim govorí, manjka jim znanja, na katero bi katehet navezoval svoj nauk. Mora jih veroučitelj toraj še le pripravne in sposobne storiti za podučevanje. To se zgodí perve tedne šolskega leta z nekakim verskim nazornim podukom. Kaže namreč veroučitelj svojim pervencem izvir in začetek vsega obstoječega, ter da ljudje in živali pa vse nežive stvari prišle so iz roke božje, katera jih tudi ohranjuje itd. Ko jim katehet živo in nadrobno vse to opisuje, začnó spoznavati dobrotljivost božjo, učé se spoznavati razne stvari, in ozirati se pri njih pogledu na Boga kot njih začetnika. Serce se vnema v ljubezni in hvaležnosti do Očeta nebeškega; in ker učitelj dá ponavljati v kratkih koscih, kar jim je ravnokar pravil, učé se učenci pravilnega govorjenja, in se priučé mnogih izrazov v keršćanskem nauku navadnih itd.

K pripravljavnemu poduku spadajo tudi začetne verske vaje. Katehet namreč uči svoje male poslušatelje roke k molitvi sklepati, križ storiti, pravilno in spodbudno očenaš, češčeno si Marijo, čast bodi . . ., kratko molitvico k angelu varuhu moliti, sedaj posamno, sedaj skupno itd.

Ko učenci po tacih in enacih vajah sposobni postanejo pazljivo poslušati, misliti, si kratke stavke zapominjati, slišano pripovedovati . . ., takrat še le je možno, začeti s pravim katehetičnim podučevanjem.

1. Omenili smo vže, da katehet pri dolnji skupini učencev katehizma ne loči od svetopisemske zgodbe. Biblijsko dejanje živo pripovedovano je v tem oddelku ona podlaga, s katere veroučitelj izvaja razodenje božje, verske in dejanjske resnice. Podučevaje naj ravná tako-le:

Najprej naj katehet počasno in razločno pripoveduje svetopisemsko zgodbo; a ker so učenci še jako slabe pojmovitosti, podaja naj jo v malih kosih, če je količkaj dolga. Posluževati se ima kolikor moč onih izrazov, s katerimi sveto pismo samo dopoveduje zgodbo, le sem ter tje smé mesto težko razumljivega izvirnega izraza rabiti drugo otrokom umljivo besedo; a toliko ne smé veroučitelj nikoli spremeniti zgodbe, da bi zgubila svoj biblijski značaj. Tudi ni dosti, le enkrat otrokom povedati zgodbo, ampak večkrat jim jo mora povedati, a vselej z ravno tistimi besedami, ker bi se je učenci sicer ne mogli do besede natanko zapametiti. — Popolnoma napačno bi ravnal, kedor bi hotel učencem zgodbo prebrati. Ko bi jo še tako izgledno bral, bi nikdar z branjem ne dosegel tega, kar s prosto izgovorjeno, z živo besedo, ki pazljivost vzbuja in ohrani, in ker od serca pride, tudi k sercu gré. Zraven tega pri ustmenem dopovedovanji tudi okó katehetovo govorí, kar je velike vrednosti. — Kaj pa da je treba veroučitelju otrokom res tudi otroško govoriti: v kratkih stavkih, nadrobno, prav živo, z milim očetovskim glasom in tako, da osebe govoreče vpeljuje.

Ko je katehet povedal in zopet povedal svetopisemsko dogodbo, mu je skerbeti za to, da si jo učenci tudi zapametijo, in sicer najprej le po vsebini. V ta namen naj učitelj povedano izprašuje, in sicer tako, da vsa vprašanja in odgovori podajo zopet celo zgodbo. Izpraševaje učencem razlaga in pojasnuje neznane besede in stvari, in jim odkriva tudi pomen in važnost zgodbe. Pri tem izpraševalnem ponavljanji naj katehet rabi biblijske podobe, ako so mu pri roki. Biti pa morajo zares dobre in rabne: kar predstavljajo, vjemati se mora z dogodbo; čedno izdelane ne smejo nikoli žaliti rahločutnega očesa otroške nedolžnosti. Tudi velike naj bi bile in barvane. Dobro izdelane podobe tù pri ponavljanji podpirajo spomin, a razdvojile bi pazljivost, da bi jih rabil učitelj vže pri pervem dopovedovanji. — Ko so si učenci tako zapomnili vsebino svetopisemske zgodbe, treba je, da si jo zapametijo tudi po obliki, to je, da jo vedó pripovedovati kolikor mogoče s takimi besedami, s kakoršnimi jo pové sv. pismo. Pri učencih nižega oddelka, ki še brati ne znajo, dopoveduje katehet v ta namen stavek za stavkom, in velí učencem, da jih počasno, razločno in s premislikom za njim govoré; sedaj posamezni, sedaj vsa klop skupaj, ali celi razred. Kar je jedro povesti, najvažnejša dejanja in besede božje ali svetih mož, morajo si katehumeni v glavo vtisniti natančno, od besede do besede. Nato naj poskušajo sposobniši učenci ali taki, ki vže drugo ali tretje leto hodijo v šolo, zgodbo povedati, potem še le drugi. Začetkoma seveda ne gré drugače, kakor da katehet vmes pomaga z nekaterimi vprašanji.

2. V vedni zvezi z zgodbo podajajo se učencem te skupine nauki iz katehizma. Tudi ni drugače mogoče pri teh slabotnih začetnikih; kedor bi jim hotel abstraktno vsebino katehizmovo kar zredoma vbijati v glavo, imel bi silnega truda, a malo malo sadu. Ako so si pa mali katehumeni najprej po vsebini, potem kolikor moč tudi po obliki zapametili zgodbo biblijsko, se iz nje dá kaj lahko posneti ali izvoditi ta ali druga verska resnica ali zapoved iz katehizma; ali se tudi vzame po besedi vprašanje in odgovor, ter se naveže na zgodbo.

Tudi na vporabo ne smé pozabiti veroučitelj, ampak iz svetopisemske zgodbe naj posnema naukov za življenje, pa le takih naukov, ki tako rekoč kar sami izhajajo iz povesti, in jih ni treba še le po dolgih ovinkih dobivati. Jako dobro in pripravno je, nauk iz zgodbe povzeti v kak vers ali jedern stavek, najbolje svetopisemski; taki otrokom globoko v spominu ostane, in jim še za poznejše življenje služi v nauk, spodbudo ali tolažbo.

Ko je veroučitelj na ta način obravnaval svetopisemsko zgodbo, treba je stvar ponavljati v naslednji šolski uri. Ker učenci te verste še ne znajo brati, se toraj niso mogli doma iz knjige učiti; pozabijo pa od zadnje ure vselej po nekoliko, zato naj katehet sam ob začetku ure še enkrat počasi pové zgodbo, potem naj jo dá dopovedovati učencem dobrega spomina in bistre glave, pozneje tudi manj darovitim. Kaj pa, da je treba vmes pomagati; pri zeló slabih ali boječih učencih mora celó vso zgodbo le z vprašanji izvleči. Delati pa učitelj seveda mora na to, da vsi njegovi učenci postanejo vzmožni, samostalno in brez vmesnih vprašanj dopovedovati. Ko je končano ponavljanje zgodbe same, treba je ponoviti tudi še katehizmove verske in dejanjske resnice, in nauke iz svetopisemske zgodbe posnete, v kar treba učencem staviti gotova in določena vprašanja.

§ 101.

Katehetovo podučevanje pri gornji skupini ali višem oddelku.

Omenili smo vže, da je ravnanje katehetovo v srednji in viši skupini učencev v bistvu isto, zato združimo srednjo in višo versto katehumenov v gornjo skupino, ter si ogledamo delovanje veroučiteljevo v tem oddelku.

1. Zgodbe svetega pisma. Katehet naj pové svetopisemsko zgodbo, katero je učencem za tisto uro namenil v nalogo, ali ko bi bila predolga, pové naj je le tisti oddelek, ki se ga bodo imeli katehumeni učiti na pamet. Kar se dá, rabi naj izraze svetopisemske, ter naj dopoveduje s tistimi besedami, katerih se poslužuje učna knjižica, kojo otroci v roki imajo, samo nejasne izraze pojasnuje naj s pridejanimi znanimi. A ne le z besedami sv. pisma naj pripoveduje, ampak podati mora učencem tudi pomen zgodbe, nje vsebino nepremenjeno, ter naj svojevoljno ničesar ne izpušča, in tudi nič ne dostavlja. Razločno in počasi naj dopoveduje, da mu vsi učenci morejo slediti z duhom; tudi prav nazorno in živo, da osebe v zgodbi, kraj dejanja in dejanje samo učencem kar nekako stopi pred oči, ter zgodba tako deluje na domišljijo in serce.

Ko veroučitelj zgodbo pripoveduje, naj imajo učenci knjigo zaperto ter naj gledajo v kateheta. Nato pride na versto razlaganje, pri katerem se rabi šolska knjiga. Učitelj sam, ali kateri učencev prebere dotično zgodbo ali odmenjeni oddelek, in tega branja oklepa se razlaganje, pojasnovanje vsebine in pomena zgodbinega. Zlasti pri zgodovinskih prigodbah stare zaveze je treba navadno marsikaj povedati učencem o osebah in njih lastniji, o kraji dejanja, o šegah, navadah tistodobnih. Tako n. pr. je treba pojasnovati mnogoženstvo stare zaveze, zakonsko ločitev, uničenje Kananitov, zvijačo Jakobovo itd., ker bi sicer večim katehumenom stvar utegnila biti v spotikljej.

Sosebno je še treba učencem kazati notranjo ceno in pomen zgodbe, pa kake važnosti da je v razodenji božjem. Pri tem razlaganji mora se veroučitelj ozirati tudi na prejšnje in na naslednje svetopisemske dogodbe; zlasti ne smé prezirati prerokeb in predpodob stare zaveze, — v novem zakonu pa ima katehumenom kazati, kako so se izpolnovale one prerokbe in predpodobe. — Velike važnosti pri katehetičnem podučevanji so tudi prilike ali parabole Gospodove, katerih nekatere je nebeški Učenik sam razložil, pojasnil, in to prekrasno razlaganje Jezusovo, ki so nam ga zapisali evangelisti, naj je katehetu v izgled posnemanja, ko svojim učencem kaže zlate nauke, zavite v mične podobe in zgodbe.

Z razlaganjem ozko združena je vporaba, s katero skuša katehet razum, serce in voljo svojih učencev pridobivati za večno resnico. V ta namen mora si prizadevati duhovni pastir, da učenci jasno spoznavajo, kolikega pomena in važnosti da so posamezne svetopisemske zgodbe pri delu našega odrešenja, ali za kraljestvo božje na zemlji, in iz tega je potem lahko izvajati naukov za posamezne vernike. To obračanje na življenje mora biti prav ponaturno, ne prisiljeno: nauk mora tako rekoč kar sam ob sebi izhajati iz zgodbe. Ako je skrivnostni pomen prikrit, naj ga učitelj lepo razkrije ter učencem pokaže. Preveliko naukov naj veroučitelj nikar nikoli ne izvaja iz zgodbe, ampak malo in jasnih ter prav rabnih. Kedar je možno, naj se vporaba kar précej takrat izverši, ali pokaže, kakó treba nauk izverševati v življenji, n. pr. ako katehet z učenci opravi primerno molitev, ali da z otroci storí zadevni sklep . . ., ali da kaže, kako naj ravno ta in ta učenec ravná po tem nauku itd. Povedali smo vže, da naj veroučitelj vporabo, nauk za življenje skuša podati v kakem versu ali kratkem, jedernem izreku, da se katehumenom bolj vtisne v spomin.

Ko je veroučitelj na ta način zgodbo povedal, pojasnil, razložil, temu ali drugemu izmed učencev jo dal prebrati, je nato naloga za naslednjo učno uro, da se učenci zgodbe iz knjižice na pamet naučé. Naučiti pa se morajo iz glave kolikor se dá po besedi, tako še le zgodba učencem postane popolna duševna lastnina. Ne smemo reči, da bi bilo to preveč, tirjati od učencev, da se naučé od besede do besede zgodbe, katero jim je povedal, razložil, nauke iz nje posnemal; saj vemo, da je otroku celo ložej naučiti se od besede do besede, kot pa glavno vsebino dogodbe povedati. Zraven besedi svetopisemske dogodbe morajo si učenci po nekoliko zapametiti tudi razlaganje, pa nauke za življenje, iz zgodbe posnete.

Naslednjo uro treba je ponavljati zgodbo. Dopovedujejo naj jo otroci ali célo, ali vsakteri le kak oddelek, počasi, glasno, razločno, z razumom. Ako čas dopušča, naj več učencev dopoveduje zgodbo, bolj daroviti in slabejši, a vsakteri vsaj po veči oddelek, ne samo posameznih stavkov. K ponavljanju spada tudi to, da vedó otroci odgovarjati na poglavitnejša vprašanja po času, kraju, osebah dogodbe, in po nje notranjem pomenu. Jako je koristno, ako veroučitelj ob koncu celega meseca ali poluletja z učenci ponavlja biblijske dogodbe, kolikor so se jih učili v tisti dôbi, da se jim toliko boljše vtisnejo v glavo, in da ložej spoznajo in pregledajo notranjo zvezo med posameznimi svetopisemskimi dogodbami.

2. S katehizmom ima veroučitelj nekako tako ravnati, kakor s povestjo svetopisemsko. Malo sadú bi bilo pričakovati, ko bi katehet svojim učencem vsebino katehizmovo podajal kar naravnost v tistej obliki, kakor jo podaja katehizem, ter bi le še kaj malega dostavil v razlaganje. Vprašanja in odgovori v knjigi so le nekako suho okostje božjih izveličavnih naukov, in naloga veroučitelju je, okostje to obdajati z mesom, ter duha in življenja vdihovati suhoparnim stavkom. Ako katehet to ume, tam tudi slabejše sestavljen katehizem dobro služi; če pa veroučitelj tega ne stori, tudi najboljši katehizem tega ne nadomestí, kajti otroci sami si ne znajo življenja zajemati iz kratkih, suhih stavkov. — Podučevanje v katehizmu se ima toraj začenjati s tem, da si veroučitelj odbere iz knjige vprašanj toliko, kolikor jih meni dati za nalogo; in če le mogoče vselej tacih, da so ozir vsebine za-se nekaka celóta. In v tej obliki, to je, kot nekako celoto, samo za sé razumljivo, mora za tisto uro odmenjeni oddelek v obliki govora podajati katehumenom. Ni toraj dosti, da bi katehet dotična vprašanja in odgovore dobro od besede do besede znal iz pameti, ampak mora tudi spoznati, v kaki notranji zveznosti da so med seboj katehizmove vprašanja, in kaj da je glavna misel vsega oddelka, v nalogo namenjenega. Ko podaja veroučitelj svojim katehumenom odlomek katehizma v zvezi, kot neko celoto, ima se kar se dá posluževati besedí katehizmovih, in vmes utegne vže sedaj vpletati to ali ono v razlaganje, pojasnjenje. Katehet mora zato tudi raznih izgledov, prilik, zgodbic imeti vedno v spominu pripravljenih, da berž vé primerno odbrati v pojasnjenje nadčutnih stvari, pojmov, ali posebno važnih resnic.

Ko je veroučitelj tako v zvezi povedal v nalogo namenjeni kos iz katehizma, začne se nadrobno razlaganje¹), po katerem ima učenca pripeljati do razumevanja. Najprej ukaže katehet vse odmenjene

---

¹) Pri učencih viših razredov smé katehet tirjati, da se katehumeni naloge iz katehizma pred razlaganjem naučé dobro na pamet. Takim otrokom so namreč važniše reči iz verouka vže znane, in tudi dotično razlaganje so vže slišali prejšnja leta. Kar je še treba, smé se takim šolarjem povedati tudi še le pri izpraševanji naloge.

vprašanja in odgovore enkrat ali dvakrat prebrati, da se učencem polajša naslednje učenje od besede do besede, in da se čednega branja in dopovedovanja učé. — A kaj naj katehet razlaga iz prebranega in kako? Ne dá se na to odgovoriti določno in natančno; katehetovo znanje in poznanje pa skušnja njegova mu mora povedati, kaj ima svojim učencem pojasnovati, razlagati in kako. Veroučitelj, ki se vselej vestno pripravlja na poduk, in če je zraven vernega, pobožnega serca, ako ima spretnost, težavno od jasnega razločevati, če dobro pozná svoje učence, njih vednost in njih umsko omiko, pa da vé, po koliko jim je jezik razvit . . .; on gotovo pravo zadene ter sprevidi, kaj mu je ralagati v katehizmu in kako! Ogibati se mora le dveh krajnosti: pretirane temeljitosti, pa nagle poveršnosti, kajti namena ne more doseči ne po eni ne po drugi. Pretirana temeljitost se rada preverže v pedantstvo, cepidlačenje in dolgočasnost, ter učencu jemlje veselje do učenja. In ker hoče vsako stvar, tudi jasno in razumljivo, razlagovati, razkosa predmet in reč storí nejasno. Kedor pa se ne pripravlja na podučevanje, ali pa prave resne volje nima, ali celó še ne pozná silne važnosti verskega poduka; on postane navadno poveršen, greší s tem nad svetostjo predmeta, storí poduk suhoparen, neprijeten — toraj tudi ne pride do zaželenega cilja. Le večletna vaja, in vedna skerbna priprava na katehizovanje, dáje veroučitelju ono spretnost, da vé, katerih reči iz katehizma mu je razlagati in kako. Tudi najboljše tuje izdelane kateheze se ne dajo kar celoma in nespremenjene rabiti, ampak predelovati jih je treba oziraje se na razmere in potrebe dotičnih učencev. V obče derží naj se katehet razlagovaje sintetične učne poti; kajti predmet ima v vprašanjih in odgovorih vže razkosan pred seboj, in ponaturno je, da posamezne dele sklada v neko celoto.

Ker ni namen katehetičnega podučevanja, učencem podajati le versko znanje, ampak jih je pripeljati tudi do tega, da živé po svetih resnicah, zato je obračanje na življenje ali vporaba pri katehizovanji važna in potrebna reč. Zgodí se to ali vže med razlaganjem, ali pa ob sklepu s kratko priserčno spodbudo ali opominjevanjem, ki naj se katehumenom nazadnje po možnosti povzame v kratek izrek ali vers, da si otroci nauk v tej obliki ložej in bolje zapametijo za poznejše življenje. — Da vporaba koristi, mora posneti nauk vselej biti otrokom primeren, to je, tak, da ga katehumeni v svojih razmerah rabiti ali izpolniti zamorejo. Kedar je mogoče, naj se storjena vporaba kar berž izveršuje, ali pa naj z učenci sklep storí, da hočejo ob pervi priložnosti to storiti, uno opustiti itd. A varovati se je veroučitelju, da ne dela preveč vporab in da z nauki ne preobklada učencev. Ni treba, da bi iz vsacega katehizmovega vprašanja izvajal poseben nauk za življenje, ampak le malo naj jih podaja katehumenom, pa rabnih, praktičnih; tacih, da jih otroci v svojih razmerah življenja izverševati zamorejo. Tukaj, kakor sploh v življenji človeškem, ni glavna reč: prav veliko sklepov, ampak izveršitev sklepov!

Naloge se morajo učenci domá naučiti na pamet iz knjige. Še bolj ko pri zgodbah sv. pisma, mora pri katehizmu veroučitelj tirjati od svojih učencev, da se dotične odgovore dobro naučé, to je, kar se dá natanko po besedah knjige. Le natančen odgovor pravo ceno imá, v spominu dalje ostane; in učencu, lastnega mišljenja še malo vajenemu, je tudi ložej, naučiti se iz glave od besede do besede, kot z lastnimi besedami dati pravi odgovor. Kakor učenec, ima se tudi učitelj deržati besedí katehizmovih, in ne smé odgovora po svoje prenarejati ali krajšati; pač pa sme to ali uno vprašanje popolnoma izpustiti, ako s tem zveza ni raztergana, in če zarad tega pomen celote škode ne terpi. Ako to stori, ker se mu vseh vprašanj za eno nalogo preveč zdí, naj pa pri kakem ponavljanji, ali v višem razredu, ko zopet na versto pride dotični oddelek katehizmov, izpuščeno vprašanje učiti dá. Kaj pa da mora veroučitelj ob koncu šolske ure učencem natanko povedati in pokazati, katerih vprašanj in odgovorov se imajo iz glave naučiti do prihodnje ure.

Ob začetku naslednje ure zgoditi se ima ponavljanje, in to na ta način, da veroučitelj stavi vprašanja iz katehizma, in zahteva od učencev, da mu odgovarjajo z besedami učne knjižice. Ako dopušča čas, naj več učencev odgovorí na vsaktero vprašanje, ali vsaj na imenitnejša; najprej bolj daroviti, potem taki slabejšega spomina. Da to ponavljanje ni suhoparna in neplodna ponova katehizmovih besedi, mora veroučitelj staviti tudi dopolnivna in vmesna vprašanja, s katerimi se prepriča, če so si učenci zapametili razlaganje, pojasnila, izglede, nauke . . ., koje jim je podal zadnjo uro med razlaganjem. — Ker katehet tirja od učenca, da mu odgovarja od besede do besede tako, kakor obsega knjiga dotični odgovor, zato mora tudi sam vprašáje se strogo deržati besedi katehizmovih, in tudi v tisti versti staviti vprašanja, kakor jih ima razverstene katehizem, da s tem olajša otroku odgovarjanje. Ako bi veroučitelj sam ne imel naloge popolnoma terdno v spominu, smel bi si izpraševaje pomagati s knjigo, kar pa seveda nikakor ne napravi na učence dobrega vtisa, ker se s tem več ali manj samega sebe sramotí pred njimi. — Stvar pa, katere se je človek naučil po besedi, se kmalo pozabi, zlasti če priučene reči dobro raznmel ni; da se to ne zgodi pri katehizmu, treba je zraven dobrega razlaganja še večkratnega ponavljanja, n. pr. ob koncu meseca, ob koncu kakega poglavja, poluletja . . ., ali tudi pri zgodbah iz svetega pisma, če na primernih krajih opozoruje učence na dotična vprašanja iz katehizma, in jih z učenci ponoví.

§ 102.

Dopolnivni verski poduk.

K dopolnivnemu podučevanju iz kerščanskega nauka štejemo razlaganje evangelijev ali tudi listov, pa liturgiko [1]) in cerkveno zgodovino po viših razredih ljudske šole. Učni čertež (gl. § 86) določuje, v katerih razredih se imajo učiti omenjeni predmeti, potrebni k temeljitejši verski omiki, in tudi pové, kaj se ima učiti iz posameznih naštetih predmetov; tukaj naj spregovorimo le nekoliko o katehetični metodi pri omenjenih predmetih.

1. Izmed perikop jemlje ljudska šola navadno le evangelije; listi so učencem te verste večinoma pretežko razumljivi, zato se jim podajo le prav jasni, kakoršni so n. pr. oni, ki nekako dopolnujejo evangelij, kakor med drugimi list za praznik sv. Stefana, sv. treh kraljev, za binkoštno nedeljo itd. — Z evangelijem ima katehet v obče ravnati, kakor s svetopisemsko zgodbo, (gl. § 101) in sicer s posebnim ozirom na to, če je zgodovinske ali podučne vsebine. Ker pa je evangelij nedelje ali praznika le mali del neke celote, treba ga je v dotiko in zvezo postaviti s celoto, iz katere je vzet, in zraven gré povedati še tudi razne važnejše vnanje okolisčine, n. pr. kjé, kedaj, ob kateri priliki se je to govorilo, godilo itd. Nedeljske in prazniške perikope se pa tesno oklepajo cerkvenega leta, in njih vsebina nam zapored skoz celo cerkveno leto živo stavi pred oči, kar je Bog storil in vravnal za naše izveličanje. To daje katehetu priliko, razlagovaje evangelije, učencem pojasnovati namen in pomen cerkvenega leta v obče, kakor tudi praznikov in nedelj posebej, in vpeljevati katehumene v razumevanje različnih cerkvenih slovesnosti, obredov, pobožnih vaj . . ., ki so lastni nekaterim praznikom ali nedeljam.

Evangelij služi veroučitelju ali v to, da iz njega izvaja razne verske resnice, več ali manj učencem vže znane iz katehizma, in tù mu služi erotematična učna pot; — ali pa želí na podlagi svetopisemskega odlomka katehumenom serce vnemati k ljubezni do Boga in do Odrešenika, in voljo učencev si pridobivati za izpolnovanje evangelijevih naukov, kar pa skuša doseči z jedernim, priserčnim nagovorom. Kedar evangelij obsega kak čudež Jezusov, naj katehet opomni učence, da je Gospod iz lastne moči učinil to čudesno delo; in kakor je ono storilo pri navzočih, da so verovali vanj, tako bo tudi v katehumenih vzbudil terdno vero v Jezusa. Kedar je evangeliju vsebina kaka prilika, naj opozori otroke na nauk, katerega obsega prilika evangelijska, in naj jim jo umevno pojasni. — Razlaganju evangelija gre učna ura v soboto, ali sploh zadnja ura pred nedeljo ali praznikom, in izpraševaje se ponoví pervo uro naslednjega tedna. Ravnanje katehetovo zraven je isto, kakor pri zgodbah svetega pisma. Tudi tù gré tirjati, da se otroci naučé evangelija po besedi.

---

[1]) Gl. § 85 št. 4.

2. Po vsej pravici smemo cerkveno zgodovino imenovati bistven del kerščansko-verskega poduka tudi na ljudski šoli. Cerkvena zgodovina namreč je en del zgodovine kraljestva božjega na zemlji, katero se je začelo s stvarjenjem sveta, in bode za časnost jenjalo še le s sodnjim dnevom. Ko je toraj katehet v verskem podučevanji mladini kazal v zgodbi stare zaveze, kako je Bog človeški rod pripravljal na prihod Odrešenikov, in so katehumeni v zgodbi nove zaveze izvedeli, kako je kraljestvo božje v novi in popolniši obliki kot cerkev kerščanska, po Izveličarju ustanovljena, stopila med svet, ne more in ne sme z zgodbo kraljestva božjega kar mahoma prejenjati, ter prav nič več omeniti o nadaljni osodi cerkve božje — in to bi storil, ko bi z biblijskimi dogodbami celoma končal zgodovinsko-verski poduk. Večkrat je zaukazal Bog v starem zakonu starišem, da naj svojim otrokom dopovedujejo o čudesnih delih in dobrotah božjih; in sv. Avguštin v svojem navodu, kako podučevati nevedne, tudi tirja, da se jim dopoveduje vsa zgodovina sv. vere, od vstvarjenja sveta noter do najnovejših dni. Kar je Bog ukazal za staro zavezo, in kar velí sv. Avguštin za svoj čas, to ni prav nič manj koristno, celó potrebno je tudi za sedanjost.

In saj bi nam svetopisemska zgodba brez cerkvene zgodovine deloma celó nerazumljiva ostala. Kako bi mogli toliko obljub prerokov in Jezusovih o kraljestvu, ki se razteza po vsej zemlji, o gori nad vsemi gorami, h kateri romajo vsa ljudstva . . . umeti in razlagati brez cerkvene zgodovine? In toliko prilik o kraljestvu božjem n. pr. o gorčičnem semenu, o kvasu, o ljuliki med pšenico, o kraljevi ženitnini itd., ali besede Jezusove do svojega aposteljna: „Ti si Peter (skala) . . .“ [1]), s katerimi ga je postavil vidnega poglavarja svoji cerkvi, in mnogo enacega, ali ne najde le v cerkveni zgodovini svojega pojasnila in poterdila? — Nadalje je tudi vsacemu kristijanu, in pred vsem katehumenom potrebno, da mu je več ali manj znana cerkvena zgodovina. Zdaj in zdaj imajo zapustiti šolo, stopiti med svet, kjer se bodo morali čutiti kot samostalne ude Kristusove cerkve, kot deržavljane kraljestva božjega na zemlji, in treba bo, da tudi živé in delujejo kot taki. Tega bi pa ne mogli, ko bi ne poznali svoje sv. cerkve, ko bi ne bili podučeni o njeni osnovi, o njenih napravah, redovih, misijonih, o razvijanji in razširjanji keršČanstva, o njega važniših veselih in britkih dogodkih itd. S kratka: ne mogli bi se vêsti kot udje katoliške cerkve, in ne mogli bi se vspešno vdeleževati cerkvenega življenja, ko bi ne poznali in ne umevali svoje svete cerkve. Ljudska šola bi toraj ne doveršila svoje naloge, ko bi popolnoma prezirala cerkveno zgodovino. Res, da sistematično obravnavati cerkvene zgodovine v navadni ljudski šoli ni mogoče, pa tudi ni potrebno, a kosoma se morajo učencem zadnjih šolskih let podajati važniše dogodbe iz cerkene zgodovine, najbolje navezavši jih na življenje kakega svetnika, ali sicer v cerkveni zgodovini važnega moža, da tako vsaj neki kratek pregled dobé osode kraljestva božjega na zemlji od časov apostoljskih do naših dni. Izrečno tega tirja naš učni čertež za najviši oddelek šestorazredne ljudske šole, in kot samostalen učni predmet zaukazuje cerkveno zgodovino drugemu letniku meščanskih šol (gl. § 86).

---

[1]) Mat. 16, 18.

3. Dopolnivnemu kerščanskemu nauku gré prištevati tudi cerkvene molitve in pesmi, o katerih smo vže nekoliko govorili (gl. § 85). Premnogi le premalo spoznavajo važnost cerkvenih pesmi, zato jih zanemarjajo v šoli, in vendar so najlepši kinč javne božje službe ter pomoček, Boga častiti in serce v svetem navdušenji k Njemu povzdigovati. In če pomislimo, da je Cerkev od pervih stoletij svojega nastanka do današnjega dné pri javni božji službi rabila pesmi, da so imenitni sveti možje, n. p. Bazilij, Ambrož, Benedikt, Gregor Vél. in drugi mnogo se pečali s cerkveno pesmijo in svetim petjem, in ker dalje spazimo, da je kerščanskemu ljudstvu kar nekako prirojeno, da pobožna čustva svoja razodeva v pesmi; bomo iz tega spoznali, da veroučitelj ne smé prezirati te reči, ki je zlasti po takih duhovnijah velike važnosti, kjer je bolj ali manj v navadi vse hvale vredno splošnjo petje pri božji službi.

Cerkvena pesem je pobožna pesem, ima kakor molitev služiti v spodbudo in povzdigo bogabaječnosti, zato katehet z njo ne sme ravnati, kakor z navadnim berilom, da bi le suhoparno razlagal stavek za stavkom in kazal njega pomen. Ko učence vpeljuje veroučitelj v razumevanje cerkvene pesmi, ima ravnati takó, da jim ogreva tudi serce ter vnema za nebesa. Ako se imajo otroci naučiti tudi napeva, naj to oskerbuje učitelj petja v urah petju odkazanih, a dobro je, če učenci časih tudi ob začetku ali ob sklepu katehetove šolske ure skupno zapojó razlagano in priučeno pesem, katere naj se vselej dobro iz glave naučé, ko bi jo tudi morda imeli v svoji pesmarici. — Pri odbiranji pesem naj se veroučitelj ozira na razne cerkvene godove in cerkvene čase. Ravná naj tako, da bodo katehumeni takrat vže razumeli in dobro znali dotično cerkveno pesem, ko pride praznik ali cerkveni čas, kateremu je namenjena. Pesmi, katerih se cerkev sama poslužuje ob gotovih dnevih pri javni božji službi, in druge v tistem kraji navadne, naj v pervi versti veroučitelj sprejema v nadaljevaven kerščanski poduk.

II. Poglavje.

Katehetična vzgoja.

§ 103.

O katehetični vzgoji sploh.

Katehetično vzgojevati, kar je isto, kakor bi rekli, mladino kerščansko vzgojevati, se pravi, katehumene voditi h Kristusu, podučevaje jih, živeti po sveti veri s pomočjo milosti božje, katera se jim delí po kerščanskem bogočastji. Dvojno mora toraj doseči veroučitelj s katehetično vzgojo, on mora svoje učence naučiti pobožnega versko-moralnega življenja, pa navaditi jih, posluževati se sredstev gnade. Katoliška šola ni samo učilnica, ampak tudi odgojilnica, kar pripoznáva tudi naša deržavna postava [1]), govoreč: „Ljudski šoli je naloga, vzrejati otroke, da bodo moralni in pobožni; razvijati jim duševne moči itd.“ Samo na moralnem stanji šole sloni nje pravi napredek. Edini nauk brez vzgoje nič ne veljá, kakor tudi edina vzgoja brez poduka malo koristi. Nauk se od vzgoje ločiti ne smé, ampak najtesneje je treba združevati eno z drugim. To je prava katehetična vzgoja, ki katehumene vodi k njih časnemu in večnemu blagru. Nikakor bi tedaj ne zadostovalo, ko bi katehet svoje učence samo podučeval v verskih in moralnih resnicah, ampak dolžan je, jih tudi do tega pripeljati, da bodo po spoznanih resnicah živeli; in ker jim je k temu potreba više pomoči, mora svoje katehumene tudi učiti, kako si zamorejo pridobivati pomoči božje.

---

[1]) Postava od 14. maja 1869, s katero se vstanovljujejo načela za podučevanje v ljudskih šolah, § 1.

Kazali bomo toraj pri katehetični vzgoji: *a)* Kako ima veroučitelj svoje učence vaditi versko-moralnega življenja; *b)* kako jih napeljevati, da se znajo posluževati sredstev gnade.

A.

Priučevanje katehumenov na versko-moralno življenje.

Razločujemo dvojno versko življenje: notranje, ki je v notranji pobožnosti in moralnosti, pa vnanje, ki je v tem, da človek notranjo pobožnost in moralnost kaže v besedi in dejanji. Obojno versko življenje mora katehet pri svojih učencih gojiti, vterjevati in spopolnovati.

§ 104.

Učiti katehumene notranjega versko-moralnega življenja.

1. Katehet vadi svoje učence notranjega versko-moralnega življenja, ako med podučevanjem vselej, ko je kako važno resnico ali dolžnost predložil razumu, sercu in volji svojih katehumenov, berž tudi kako nauku primerno notranje dejanje z njimi vzbuja, n. pr. dejanje vere, upanja, ljubezni, kesanja, terdnega sklepa, češčenja, hvaležnosti itd.; in to v obliki kake molitvice, kratke pesmice, svetopisemskega reka itd. Ta vaja je velike važnosti pri kerščanskem podučevanji, kajti deloma je otroku vže prirojeno, da to tudi vnanje kaže, kar se godí v njegovem sercu; in potem le taki nauki pravo ceno imajo in vplivajo na življenje otrokovo, ter postajajo ne le lastnina njegovega spomina, ampak tudi serca in volje, ki jih učenec izveršuje v dejanji, kar se s takim priučevanjem godí. Združevaje uk in vajo veroučitelj dosega, da se učenci ne naučé le raznih stavkov in odgovorov iz katehizma, ampak naučé se tudi verovati, upati, ljubiti, Bogu čast in hvalo izrekati — naučé se moliti v duhu in resnici. Ko toraj katehet obravnava posamezne resnice, naj pomisli: katere notranje vaje zahteva ta nauk, ali katera dejanja se dajo

primerno združiti z njim? Kedar je dotični nauk verski, tirja vselej dejanja vere in hvaležnosti do Boga, da nam je razodel to resnico. Ako gledamo še posebej na lastnijo ter vsebino verske resnice, priganja nas časih še k drugačnemu dejanju, n. pr. nauk o popolnostih božjih nas vleče k ljubezni, nauk o peklu k strahu, nauk o nebesih k hrepenenju po večnem izveličanju itd. — Ko veroučitelj razlaga katehumenom dejanjske resnice, zapovedi, naj se vpraša: so li moji učenci vže ravnali zoper to zapoved, so vže kedaj prestopili to dolžnost, so v tej reči vže grešili, ali ni misliti, da bi bili kedaj v tem grešili? Vselej je treba pri dejanjskih resnicah z otroci storiti sklep, natanko ravnati po tem nauku; in če vé katehet, da otroci vže prestopajo to zapoved, treba je storiti neko izpraševanje vesti, pa vzbujati z njimi kesanje. Sploh je velike važnosti za otroke, da se po navodu katehetovem naučé, spoznavati samega sebe. V ta namen naj jih vadi, da bodo vse, kar se jim govorí, obračali sami na-se; zato naj z njimi obravnavajoč razne dejanjske resnice, vest izprašuje, da tako sleherni spozná sam pri sebi, kakšno da je bilo njegovo vedenje in življenje ozir dotične dolžnosti. Sploh gré pri katehetičnem podučevanji tako ravnati veroučitelju, da spoznajo učenci, da glavna reč pri kerščanskem nauku ni znati, ampak živeti po veri, in da človeka Bog ne bode toliko po znanji sodil, ampak po ravnanji.

Kako naj se godé take vaje? Katehet naj ali tako dejanje vere, upanja . . . glasno izreka, in učenci naj tudi glasno ali tiho govoré za njim; ali pa naj velí, da vsak za-se vzbudí tako dejanje. Tudi utegne veroučitelj pred učenci glasno storiti tako dejanje versko-moralnega življenja, in naj potem velí, da učenci to na tihem ponavljajo. — Kar obliko tiče, zgodí naj se taka vaja, poslužujoč se kakega bolj znanega svetopisemskega izreka, znane pesmi, ali besedí kake navadne molitve . . .; in to sedaj med katehizovanjem, ali ob sklepu kateheze, časih večkrat, časih manjkrat, nikakor pa prepogostokrat, in ne vedno v isti obliki.

2. Po tacih vajah katehet v svojih učencih vzbudí sicer notranje versko-moralno življenje, a koristi za življenje bi ne bilo kaj, ko bi otroci tacih dejanj pozneje nikoli več ne ponavljali. Treba jih je toraj napeljevati, da tudi oni sami pozneje, in sicer velikrat, iz lastnega nagona vzbujajo taka dejanja notranjega življenja. V ta namen naj zopet in zopet spominja veroučitelj svoje učence, kako berž človek pozabi svete resnice ter brez sadú zanj ostanejo, ako jih pogostokrat z vajami notranjega življenja, z dejanjem vere, ljubezni, hvaležnosti itd. v spominu, sercu in volji ne vzbuja in ne ponavlja. Pové naj

jim, da le dotlej bodo ostali pobožni, Bogu dopadljivi itd., dokler bodo ostali pri tem prepričanji in v teh sklepih, in dokler bodo napolnjeni te žive vere in te goreče ljubezni, kakor so sedaj; berž pa bodo jeli zapadati grehu, ako bi opuščali vse to, in pozabili na Boga in njegovo sveto voljo.

Priganja naj katehet ob vsaki priliki otroke, da naj tudi sami za-se prav pogostokrat vzbujajo sveta dejanja notranjega pobožnega življenja. A ne le sploh reči katehumenom, da naj se na ta način vadijo notranjega kerščanskega življenja, ampak natanko, določno mora jim veroučitelj povedati, káka sv. dejanja naj vzbujajo, in kedaj, in kakó. Pové naj svojim učencem, n. pr. kedar zjutraj vstaneš, zvečer pred spanjem, ko greš memo cerkve, memo križa ... tako-le reci, vzdihni! Ali, ko ura bije, kedar imaš hudo, zoperno delo, v skušnjavah ... tako in tako moli! Tudi naj otrokom ob enem obliko, besede podá za taka dejanja; najboljše če otroke nauči v ta namen svetopisemskih besedi, verzov, kratkih pesmic. — Treba se je pa tudi prepričati, če učenci res spolnujejo, kar se jim velí. Zato naj veroučitelj poprašuje, pozveda o priliki, ako je dete takó in takó storilo; in jako koristno, celó potrebno je, navaditi svoje male, da izprašujejo vest, ter tako sami sebi odgovor dajó, so li izpolnili to, ali niso.

§ 105.

Učiti katehumene vnanjega versko-moralnega življenja.

Nikakor bi ne zadostovalo, ko bi katehet svoje učence vadil le notranje pobožnosti, ampak treba jih je tudi učiti, kako jim je notranje versko-moralno življenje vnanje, v obnašanji kazati. Je velik razloček med znati pa izverševati; marsikedo dobro vé, kako se mu je obnašati, a vender takó ne storí. Zato mora veroučitelj svoje katehumene zopet in zopet učiti, kako se jim je vesti v cerkvi, kako v šoli, domá, na ulicah — kako do starišev, učiteljev, kako do domačih, kako do tujcev itd. Zlasti jih mora učiti lepega vedenja in pazljivosti v cerkvi pri javni božji službi: med sv. mašo, pri pridigi [1]), pri popoludanski božji službi itd. Da se otroci dostojno vêdejo pri božji službi, in sadú zajemajo iz nje, mora jim vže zgodaj v serce vlivati veliko spoštovanje do hiše božje, opominjajoč jih na

---

[1]) Da se prepriča o pazljivem poslušanji besede božje, naj katehet učence pozneje poprašuje o tem, kar so si zapametili od cerkvenega govora. Šolarjem najvišega razreda smé semtertje tudi dati za nalogo, da napišejo, kolikor so si zapomnili pridige.

Njega, ki v presv. zakramentu biva v njej. Učiti jih mora, kako imajo v cerkev stopati, kako se z blagoslovljeno vodo prekriževati, kako pred altarjem sv. rešnjega Telesa poklekati itd. Nikakor ne smé dopuščati katehet, da bi otroci v cerkvi se razgovarjali, smejali, igrali, prerivali itd. Krivca je dosti v cerkvi le ostro pogledati, ali k večemu mu zagroziti s perstom; v šoli pa naj nastopi primerna kazen. V dosego lepega vedenja pri bogočastnih opravilih je pa treba, da katehet sam ali učitelj mesto njega učence vodi v cerkev, k procesiji . . ., ter da jih tamkej nadzoruje. Tudi naj veroučitelj dela na to, da učenci domače in tujce pozdravljajo z lepim kerščanskim pozdravom: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“

Da vedó katehumeni notranjo pobožnost v življenji kazati, mora jih veroučitelj vaditi in učiti tudi zatajevanja samega sebe, kar je silne važnosti za kerščansko življenje. Tega toliko potrebnega zatajevanja je treba učence učiti tako, da jim nadrobno pové, kedáj in kakó se imajo vaditi te čednosti. Naj jih učí zatajevati samega sebe, premagovati v sebi slabo nagnjenje, pa svojo kerščansko dolžnost storiti v hudi vročini in ob silnem mrazu, pri velikem vtrujenji, pri težavnih, zopernih opravilih, pri zgodnjem vstajanji, pri igri, pri jedi in pijači, kedar se vzbuja v sercu jeza, kedar je kedo razžaljen itd.

A ne le, kedar kliče dolžnost, treba se je kristijanu zatajevati, ampak tudi prostovoljnega zatajevanja mu je treba. Zato naj katehet učí svoje učence, kako si je treba časih n. pr. kake dobre jedí pritergati (zlasti ob postnem času); ali prijetno družbo, igro zapustiti pred odločenim časom; nepotrebnih besedí ne govoriti; po tem ali unem se iz radovednosti ne ozirati itd. — Da se katehumeni navadijo tacega zatajevanja, ne zadostuje, ko bi veroučitelj le enkrat ali parkrat govoril o tem, ampak vedno, ob vsaki priliki treba jih je opozorevati na to toliko potrebno vajo. Vedeti pa mora katehet, da ima otroke pred seboj, toraj od njih ne smé tirjati preveč, ampak le toliko in tacega, kar je njim možno storiti.

B.

Navod, kako se imajo katehumeni posluževati sredstev milosti.

Za versko-moralno, za lepo pobožno kerščansko življenje je človeku neizogibno potrebna pomoč od zgoraj, milost božja. Ako toraj katehet hoče iz svojih učencev narejati verle, pobožne kristijane, mora jih učiti, posluževati se sredstev gnade, ki so: molitev, sv. maša, sv. zakramenti; ali z drugačno besedo: učence mora vpeljevati v katoliško bogočastno življenje. [1])

§ 106.

Poduk katehumenom, kako imajo moliti.

Ako se molitev prav opravlja, ona ne vpliva le samo na versko-moralno življenje učencev, ampak tudi dokaj pospešuje pri katehumenih poduk in vzgojo; zato mora veroučitelj prav pridno učiti z besedo in z lastnim izgledom svoje šolarje, kakó da imajo moliti. Podučevaje jih, prav ter v pravem duhu moliti, derží naj se teh-le načel:

1. Učenci se morajo dobro na pamet naučiti navadnih molitev, in sicer v tisti obliki, s takimi besedami, kakor jih podaja šolska knjižica. Tudi je skerbeti za to, da razumevajo naučene molitve, ter vedó njih pomen. Katerih molitev se imajo učenci vsakterega razreda naučiti iz glave, povė naš učni čertež (gl. § 86).

2. Z učenci naj vselej pred in po katehetični uri moli [2]), in sicer najbolje, da ne moli vedno enega in istega, ampak vse molitve, katere imajo katehumeni dotičnega razreda ali oddelka znati, razverstí naj na posamezne ure. Po taki skupni molitvi, ki se ima seveda goditi v taktu, se otroci najprej naučé raznih molitev, ter se zraven tudi učé, kako jih imajo moliti.

3. Šolarji morajo izgovarjati molitve razločno, pravilno, glasno (a ne kričeč) in počasi (a ne preveč zategnjeno). Ozir vnanjega dostojnega vedenja imajo otroci moliti v šoli lepo ravno stojé, v cerkvi časih tudi klečé, a ne da bi glavo pobešali naprej ali na stran. Lepo sklenjene imajo biti roke med molitvijo, in oči obernjene v šoli na podobo sv. križa (brez katerega bi ne smela biti nobena šolska soba), v cerkvi pa na altar. Najboljši navod za vedenje med molitvijo je izgled učiteljev.

4. Da bodo katehumeni molili tudi pobožno ter napolnjeni s pravim duhom, treba je zraven razumevanja molitvenega obrazca še tudi, da jih katehet dobro podučí o bistvu molitve in nje koristi. Tako potem spoznavajo molitev kot sveto reč, in jo spoštujejo. Treba je učen-

---

[1]) Beri tudi dotične ukaze učnega čerteža § 86.

[2]) Tudi kedar med učno uro mertvaški zvon zapoje, ali pa če mašnik s sv. popotnico gre memo šole, naj učitelj primerno molitev opravi s katehumeni.

cem mnogokrat povedati, da samo blebetanje nič ne veljá pred Bogom, in večkrat jim mora govoriti o lastnostih dobre molitve.

5. Katehet ne smé pretiravati ter preveč tirjati od otrok. Predolge molitve za nje niso, ker jih ni moč dolgo ohraniti pobožnih in pazljivih. Manjši ko so učenci, krajše naj so dotične molitve.

6. Med molitvijo naj veroučitelj na vzvišenem kraji pred učenci tako stojí, da je na pol obernjen proti sv. križu, in da ob enem tudi more opazovati katehumene.

§ 107.

Kako učiti katehumene, vdeležcvati se sv. maše.

Povedali smo vže, da ima veroučitelj v svojih učencih vzbujati spoštovanje do hiše božje, in vaditi jih lepega, pobožnega vedenja med javno božjo službo. Jako važna reč je primerna vdeležitev pri božji službi; saj človek tù Bogu služi, mnogoterih milosti deležen postaja, in notranjo pobožnost tudi drugim v spodbudo po vnanje razodeva. Najvažniši del katoliške božje službe, zares središče našega bogočastja, je sv. maša.

Berž ko otroci pridejo do razuma, to je nekako s sedmim letom, veže jih cerkvena zapoved, ob nedeljah in praznikih pričujočim biti pri sv. maši; in starodavna lepa šega je, poterjena tudi po zakonu 1), da šolarji in šolarice razun časa hude zime tudi ob delavnikih skupno hodijo k sv. maši. Veroučitelju je toraj dolžnost, da jih vže zgodaj nauči, kakó imajo pričujoči biti pri sv. daritvi.

Da se kristijan pridoma vdeležuje sv. maše, mora 1. med célo sv. mašo telesno navzoč biti. Katehet, in pri kerščanski vzgoji njemu pomočnik — učitelj, mora toraj učence opominjati, da ne smejo prepozno, a tudi ne veliko prezgodaj dohajati v cerkev, in je med sv. opravilom brez sile ne zapuščati. Nikoli ne smé dovoljevati, da bi šolarji pred cerkvijo postajali; ko bi kedo prišel tudi prepozno, ima berž v cerkev iti na odkazani prostor. K šolarski maši, katera naj se brez silnega vzroka nikoli ne opušča, se imajo katehumeni zbirati v šolski sobi, od koder naj jih katehet ali pa učitelj paroma vodi v cerkev, ter tam razpostavi na odmenjene prostore. V enakem lepem redu imajo zapuščati cerkev.

2. K vspešni vdeležbi treba je pri sv. maši vnanje pobožnosti, ki je v tem, da se katehumeni zderžé vsega tacega vedenja

---

1) Polit. Schulverfassung VII. § 6, in poznejše škofijske določbe.

in dejanja, ki odvračuje duha od sv. daritve (n. pr. govorjenja, smeha, igre . . .); in da se po vnanje tako vedejo, kakor se vesti mora človek, ki virtualen namen ima, vdeležiti se sv. maše. Da veroučitelj pri otrocih doseže vnanjo pobožnost med božjo službo, je treba,

a) da dorasli dajó mladini v tem lep izgled; pred vsemi kerščanski učitelj, ki bi moral pri prizadevanji za lepo, pobožno življenje med mladino veroučitelju biti desna roka. Pa tudi drugi, zlasti dorasla mladina, mora po vednem prizadevanji duhovnega pastirja z lepim vedenjem med svetim opravilom šolski mladini v izgled posnemanja biti. Na katehumene dečke zeló vpliva tudi vedenje mašnih strežnikov, ministrantov. Ako so ti slabega vedenja pri svojem svetem opravilu, če gerdo, prenaglo molijo, se krog sebe ozirajo, smejajo . . ., tedaj katehet zlasti pri dečkih težko težko doseže in ohrani vnanjo pobožnost med božjo službo. Skerb mora toraj biti duhovnemu pastirju, da ministranti spodbudno opravljajo svoj posel.

b) Mora učencem med sv. mašo odkazati primerno mesto, če mogoče tako, da vsi vidijo na altar, in da niso preveč na tesnem eden pri drugem, ker bi se sicer težko odvračati dalo govorjenje, suvanje, smeh . . . — Tudi ne smejo ostati katehumeni med sv. mašo nikoli brez nadzorstva. Ako veroučitelj sam ne utegne, naj učitelj prevzame to opravilo [1]), ter naj se vstopi na kraj, s katerega pazno njegovo oko pregledati more vse učence. Le izimoma naj se nadzorstvo izroči kakemu večemu učencu, ki je sam vselej lepega vedenja. S kratkim opominom v cerkvi, pa s primernim podukom, svarjenjem, zažuganjem in kaznijo v šoli, doseže učitelj potrebno vnanjo pobožnost med sv. mašo. A ta še ne zadostuje, treba je

3. notranje pobožnosti, to je, goreče volje, Boga častiti po daritvi sv. maše, in pazljivo pa s spoštljivostjo se vdeležiti presv. dejanja. Treba je toraj učence natančno podučevati, in zopet pa zopet jih učiti, kako se imajo s pobožnostjo vdeleževati sv. maše. Pri tem prizadevanji mora se katehet ozirati na starost in doumljivost učencev, kajti po sv. Tomažu razločujemo tri verste ali stopnje notranje pobožnosti:

a) Perva in najniža stopnja je v tem, da otroci kar priprosto pazijo na besede in dejanja mašnikova pri altarju kot na nekaj prav svetega, če tudi teh besedi in dejanj ne razumejo, in da le zraven v obče namen imajo, Boga častiti. Na tako pazljivost ter pobožnost mora katehet priučiti vže najmanjše svoje učence (od 6. do 8. leta). Kriva je misel, da najmanjšim učencem ni treba hoditi k sv. maši, češ, saj ne razumevajo tega, kar se na altarju godi. Če tudi dobro umeti ne morejo svetega dejanja, pa vendar taki otroci vže marsikaj vedó o Bogu, n. pr. da je vsemogočen, povsod pričujoč, vsegaveden, svet itd., oni zamorejo misel in voljo imeti, na to paziti, kar se na altarju pred njimi godí, in sicer zató, ker je to Bogu dopadljivo, zato, da bi tudi nje Bog rad imel. In če to voljo imajo, če se še tudi ob začetku sv. maše prekrižajo, pri povzdigovanji, obhajilu na persi terkajo . . .; tedaj njih navzočnost ni več zgolj mehanična, ampak je njih vedenje res povzdigovanje duha k Bogu, je molitev, pobožnost. Do take pobožnosti naj pomaga veroučitelj svojim najmanjšim katehumenom s tem, da jim prav priprosto, morda s pomočjo kakih podob, pojasnuje poglavitnejše dele sv. maše, in da jim ono, kar se godí na altarju, opisuje kot nekaj prav svetega, na kar imajo paziti zato, da bi Bogu dopadli. Tudi jih utegne naučiti kakih prav kratkih molitvic, ki naj jih govoré pri poglavitnih delih sv. daritve.

---

[1]) Ozir šolarske maše in tudi ozir drugih rednih pobožnih vaj šolske mladine mu nadzorovanje učencev v dolžnost naklada tudi šolski zakon. Glej ukaz ministr. od 20. avg. 1870 § 50 in novela dné 2. maja 1883 § 48.

b) Druga stopnja notranje pobožnosti pri sv. maši je v tem, da človek z vsaj virtualnim namenom Boga častiti, pazi na smisel in pomen dejanja, ki se godi na altarju, zlasti na pomen glavnih delov presvete daritve. Do nekolikega razumevanja vsaj najpoglavitnejših dejanj presv. daritve mora veroučitelj pripeljati katehumene od 8. do 10. leta. Najlepše bi svoje učence pripeljal do druge stopnje notranje pobožnosti, ko bi jih naučil tako-le: Ko mašnik ob začetku sv. maše pred altarjem moli kesanje nad grehi in se terka na persi, molíte tudi vi kesanje, ali vsaj obudite žalost nad svojimi grehi; ko slišite mašnika moliti „Kyrie eleison“ recite tudi vi: Gospod, usmili se nas, Kriste, usmili se nas, Gospod, usmili se nas. Ko slišite „Gloria“, molite: Čast Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji, ki so svete volje. Kedar mašnik na to z razprostertimi rokami moli iz mašne knjige, molite vi „očenaš“ in „češčeno si Marijo“; med evangelijem pa „vero“. Ko vidite mašnika kelih razkrivati in darovati, recite: Ljubi Bog, jaz ti darujem vse svoje misli. želje, besede in dejanja: ves hočem tvoj biti; — ko pred povzdigovanjem mašnik moli za žive, molite tudi vi za svoje starišе, brate. učitelje . . .;

in ko je pozneje molitev za mertve, molite za svoje ranjce dobrotnike. Najbolj pa imate paziti na povzdigovanje. Ko mašnik sv. hostijo povzdigne in kelih s sv. rešnjo kervijo, mislite si, da vidite, kako Jezusa na križ pribitega na Kalvariji vzdigujejo, in kako on za nas umira, in globoko se mu poklonite, na persi se terkajte, rekoč: tudi moji grehi so krivi Tvoje smerti! Ko se mašnik obhaja, recite: kako zeló želim tudi jaz s teboj, o Jezus, se združiti; pri zadnjem blagoslovu prosite Boga, da vas blagoslovi, in pri zadnjem evangeliji molite „Oče naš“ Bogu v zahvalo. Ta nauk je treba mnogokrat ponavljati in tudi večkrat popraševati, če so tako res storili med sv. mašo.

c) Tretja stopnja mašne pobožnosti je v tem, da se vernik z namenom Boga častiti presvete daritve vdeležuje z ustmeno molitvijo in premišljevanjem. Kristijan na tej popolniši stopnji pobožnosti toraj z molitvijo in premišljevanjem spremljuje mašnika pri altarju, okleniivši se njegovega svetega dejanja. Učence viših razredov treba je pripeljati do razumevanja posameznih oddelkov sv. maše, zlasti glavnih delov, da potem z lastnim premišljevanjem, ali s pomočjo primerne molitvene knjige [1]) spremljujejo sveto dejanje. Treba pa je učence naučiti, mašno knjižico prav rabiti. V ta namen naj jih opozoruje na posamezne naslove mašnih molitev, naj jim pové, kedaj imajo začeti to ali uno moliti, in da ne smejo prehitro ali preglasno brati, ampak počasi, s premislikom, in zraven paziti na dele sv. maše.

Tudi rožni venec moliti med sv. mašo, naj veroučitelj nauči svoje katehumene; in tù gré zlasti naglaševati, da je treba zraven premišljevati izrečene skrivnosti. Lepo je in spodbudno, ako semtertje učenci sv. rožni venec pri sv. maši skupno in glasno molijo, tako da kak veči in boljši šolar pričenja. Podá se tudi čedno splošnje petje med mašo pod vodstvom učiteljevim. Vse to naj se verstí, ker razlika mika!

§ 108.

Priučevanje katehumenov na prejemanje sv. zakramentov.

a) Sv. birma.

Ker nam po sv. zakramentih naravnost doteka milost božja, ako jih vredno prejemamo, zato je veroučitelju sveta dolžnost, pripeljati svoje katehumene do spoznavanja svetosti, koristi in potrebnosti teh svetih dejanj, kakor tudi do tega, da znajo prav in vspešno svetstva prejemati. — Po šegi naše dežele učenci navadno najprej prejemajo zakrament sv. birme, toraj hočemo podučevanju in pripravljanju na ta zakrament odkazati pervo mesto.

---

[1]) Vsi učenci viših razredov morajo imeti molitvene knjižice, in najbolje je, ako si jih oskerbujejo po katehetovem posredovanji. da mladini kaj neprimernega v roke ne pride.

Delovanje in moč tega zakramenta se kaže zlasti v življenji tistih, ki so ga prejeli jako skerbno in dobro pripravljeni; toraj mora biti katehetu imenitna dolžnost, za to skerbeti, da le dobro pripravljeni otroci prejemajo sv. birmo. Razločujemo pa notranjo in vnanjo pripravo. K notranji pripravi štejemo: dobro podučenje v najpoglavitnejših kerščanskih resnicah v obče, in o zakramentu sv. birme posebej; čisto vest, gorečo molitev in druga dejanja pobožnosti, pa prejém sv. obhajila pri večih ter za to pripravljenih katehumenih. Vnanja priprava pa je v tem, da birmanci in botri spoštljivo pristopajo v čedni, njih stanu primerni obleki, in da je prejemniku glava umita, lasje počesani, čelo čisto. Bila je nekdaj navada, da sta bila delivec in prejemnik sv. birme ob sv. dejanji še tešča. Če tudi dandanes cerkev tega nič več ne tirja, naj bi se dorasli k temu po okolnosti spodbujevali.

Ozir tega zakramenta ima duhovni pastir imenitne dolžnosti spolnovati pred in med delitvijo sv. birme, pa po delitvi.

1. Pred delitvijo. Ko napové viši pastir duhovniji, da bode tamkej delil zakrament sv. birme, naj dotični duhovnik svojim vernikom to naznani, ter naj opomni roditelje in gospodarje, kateri imajo za ta zakrament pripravne otroke ali posle, da jih berž začnó na sv. birmo pripravljati domá, ter učiti jih najpotrebniših stvari iz kerščanskega nauka, kakor: očenaš, češčeno si Marijo, apostoljsko vero, šest resnic, sedem zakramentov, božje zapovedi in dr.; potem pa pripeljati jih k duhovnemu pastirju, da jih še natančneje podučuje, zlasti o zakramentu sv. birme. Pri otrocih šolo obiskujočih verší se to podučevanje večinoma v šoli. — Veroučitelj pa ne podučuje le otrók, ampak da bo delitev sv. birme tudi doraslim v prid, naj duhovni pastir napravi par govorov, ter naj z lece duhovnijanom govorí o važnosti, potrebnosti tega zakramenta, o milostih, katere delí, o obredih deljenja; dalje o dolžnostih botrov in birmancev pa o obnašanji pri birmi.

Tisti dan pred birmo morajo učenci, za zakrament sv. pokore vže podučeni, spoved opraviti, ali oziroma tudi k sv. obhajilu pristopiti. Vsak birmancev ima dobiti listek, s katerim spričuje veroučitelj, da je dete dobro podučeno in vže sedem let staro. Na to spričalo se zapiše tudi ime svetnikovo, katero se ima birmancu dati. Jako koristno je, ako veroučitelj pred birmo zbranim katehumenom v priserčnem, kratkem nagovoru še enkrat spregovorí o imenitnosti zakramenta, katerega bodo prejeli. — Ako je birma napovedana v sosednji duhovniji, naj duhovni pastir, kedar se lahko dá storiti, svoje učence skupno tje pelje, ter med potjo nadzorúje. Jako spodbudno bi bilo, ko bi potoma rožni venec ali kaj druzega molili.

2. Med delitvijo sv. birme je duhovnemu pastirju skerbeti, da se ohrani lep red, da se vsi spodobno in spodbudno obnašajo. Birmance naj postavi v versto ob listni (moški) strani, birmanke ob evangelijski (ženski); vsakteri naj ima roke na persih k molitvi sklenjene, deržeč v njih birmski listek. Za vsacim birmancem mora stati njegov boter, z desnico na desni rami njegovi. Duhovni pastir si mora prizadevati, da so birmanci z botri vže pri pervih škofovih molitvah v cerkvi, in da ne gredó prej domu, kakor da prejmó konečni slovesni blagoslov.

Obredi pri zakramentu sv. birme pomenjajo poterjenje in oboroženje birmančevo k duhovni vojski po sv. Duhu. Škof v polni škofovski opravi stopi pred birmance kot verhovni pastir in namestnik aposteljnov. Na prihod sv. Duha pripravlja viši pastir birmance in vse navzoče z molitvami, razprostirajoč roki proti njim. Nato začne se birmanje. Škof poklicavši slehernega birmancev po imenu, in položivši mu svojo desnico na glavo, prekriža ga na čelu s palcem v krizmo pomočenim, govoreč zraven slovilo zakramenta. Nato škof birmanca rahlo udari na lice, ter mu reče: Pax tecum! v znamenje, da je sedaj vversten med vojščake Kristusove, in da mora kot taki pripravljen biti, če treba tudi težave prenašati za Kristusa, in brez strahu spoznavati svojo vero. — Birmancu boter zaveže maziljeno čelo s pertenim trakom, in tako obvezan ostane tako dolgo, da kak mašnik sv. krizmo s pavolo do dobrega zbriše. Poslednjič podelí škof vsem birmancem slovesen blagoslov.

3. Po delitvi sv. birme naj duhovni pastir o pervi priliki opominja birmance prejete milosti, naj jih nagovarja k hvaležnosti do Boga in k zvestemu spolnovanju dolžnosti, katere so sprejeli s sv. zakramentom. Tudi mora duhovnemu pastirju skerb biti, da katehumeni ves dan sv. birme sveto preživé, in da z nezmernostjo ali drugo nerodnostjo Boga ne žalijo. Slednjič je treba vse birmance in njih botre skerbno zapisovati v birmansko knjigo, da ohrani pregled vseh birmanih; in zarad duhovnega sorodstva. — Zeló koristno je, ako duhovnik tudi pozneje, n. pr. o obletnici birmovanja ali binkoštno nedeljo

vernike spominja prejetega sv. poterjenja in od tod izvirajoče imenitne dolžnosti, svoje življenje po sv. veri vravnavati, se je nikdar sramovati, in vse dolžnosti kerščanske pobožnosti spolnovati. — Večim birmancem utegne koristen biti kak birmski spominek.[1]

§ 109.

b) Zakrament sv. pokore.

Sleherni vé, kolike važnosti je spoved za versko-moralno življenje kristijanovo; tudi katehetu je eden najboljših pripomočkov, svoje male voditi h Kristusu. Po vrednem in pogostnem prejemanji tega zakramenta šolarji bolj in bolj spoznavajo božje in cerkvene zapovedi, vedno živejše jim stopa pred oči, kaj je greh, dolg, sprava z Bogom, čedalje bolj spoznavajo svoje napake in pregreške, čutijo svoje zadolženje, in hrepené po spravi z Bogom. Po zakramentu sv. pokore dete zadobiva mir svoji nepokojni vesti, ter ne le odpuščenja grehov, ampak tudi milost. da zamore toliko ložej se varovati greha, in dobro delati. Spovedniku pa je mogoče, v otroku spaziti perve kali zla in strasti, ter še ob pravem času jih izkoreniniti, pa seme dobrega zasaditi v rahlo serce. Da zakrament sv. pokore tako blagodejno vpliva na katehumena, treba je, da dober in temeljit poduk prejme o tem zakramentu, in da spretno podučen pogostokrat pristopa k izpovedi.

A tù nastane vprašanje, *kedaj*, o kateri starosti naj pušča veroučitelj pervič k izpovedi svoje katehumene. Občno veljavnega odgovora tù dati ne moremo, kajti odločevati ima to vsakteri katehet sam, ki pozná razumski stan svojih učencev. Dvojnega se mu je varovati: da otrók nikoli *prezgodaj ne* pušča k spovedi, ker bi se sicer navadili rabotno izpovedovati se; pa tudi *predolgo ne smé odlašati* otroške spovedi, da se jim kaka pregreha ne vkorenini v sercu, ali kaka strast vže tako močna ne postane, da bi se več ne dala zatreti. Sv. cerkev ukazuje spoved kristijanu, „postquam ad annos discretionis pervenerit“.[2] Leta razumnosti pa so ceniti ne le po starosti, ampak tudi po brihtnosti otrokovi in po vednosti njegovi. V obče je po spolnjenem *osmem* letu najpripravniši čas za pervo spoved; vsekako pa bi se moralo vsako dete po končanem devetem letu starosti pustiti k izpovedi[3], in ko bi bila tudi še dvoumna njega sposobnost za ta zakrament. Mnogokrat se zgodí, da se veroučitelju med podučevanjem nekatero dete zdí še jako slabe razumnosti in nepripravno za izpoved, ko pa pride v spovednico, pokaže se zadostno razumno in pripravno za sv. odvezo. In ko bi tudi spovednik katehumenu vpervič še ne mogel sv. odveze podeliti, ker bi se kazal še nesposobnega za njo, nič ne dé; saj tudi sv. cerkev le velí: „omnia sua solus peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur“ — ali se mu pa ima podeliti sv. odveza ali ne, to razsoditi prepušča cerkev modrosti spovednikovi. Po opravljeni pervi spovedi je skerbeti duhovnemu pastirju, da otroci večkrat v letu pristopajo k temu zakramentu. V naši škofiji je učencem ljudskih šol ukazana štirikratna spoved na leto.

---

[1] N. pr. knjižica: „Birmski spomin“, v Ljubljani 1874.

[2] Conc. Later. IV. „Omnis utriusque sexus“.

[3] Tudi *Conc. Prov. Colon.* l. 1860 ima določilo: „Ne autem prima confessio ultra nonum annum differatur, stricte prohibemus“.

Glavna stvar pa seveda ni, da šolarji sploh večkrat k spovedi hodijo, ampak kakó opravljajo spoved. Zato mora katehet svoje učence vže na pervokratni prejem tega zakramenta prav pridno in natančno pripravljati. Je pa ta priprava dvojna, daljna in bližnja.

1. Daljna priprava ni druzega kot podučevanje katehumenov v kerščanskih resnicah sploh. Podučevaje svoje male v kerščanskem nauku naj veroučitelj vže od začetka šolanja mnogokrat, kedarkoli se mu v predmetu ponuja prilika, opozoruje na zakrament sv. pokore. Ko učencem razlaga n. pr. lastnosti božje, ter jim govorí o vsevednosti, pravičnosti božji, o njegovem usmiljenji; ko jim pojasnuje božje zapovedi, štiri poslednje reči itd. — naj jim živo dopoveduje, kaj je greh in kako huda reč je greh, kako nesrečnega storí zlasti velik greh, sosebno ko bi človek umerl v njem. Opozoruje naj jih, da tudi oni sami so vže večkrat ravnali zoper voljo božjo, so grešili . . .; da je pa usmiljenje božje ljudém dalo taki zakrament, pri katerem se more grehov iznebiti, z Bogom se spraviti, kazni božji uiti. Pripoveduje naj jim o priliki, da je spoved tisti zakrament, pri katerem Bog človeku, če prav zeló obžaluje svoje grehe, in terdno voljo imá, se poboljšati, in če pové svoje grehe spovedniku, vse grehe odpusti, in ga zopet sprejme med svoje ljubljene otroke itd. — Na taki način katehet vže zgodaj pripelje svoje učence do spoznanja lastne grešnosti, in vzbudi jim v sercu goreče hrepenenje po spovedi in po spravi z Bogom.

2. Bližnja priprava obsega nauk o zakramentu sv. pokore, pa vzbujanje kesanja in terdnega sklepa z učenci ravno pred spovedjo. — Ko so katehumeni vže v splošnjem podučevanji po nekoliko izvedeli o važnosti in potrebnosti omenjenega zakramenta, naj veroučitelj o primernem času začne z bližnjo pripravo na spoved. Najprej

naj ponovi one glavne resnice, na katere se opira nauk o sv. zakramentih (podedovani greh in odrešenje po Kristusu), in nato naj začne podučevanje o zakramentu sv. pokore. Priprosta, otrokom razumljiva naj je njegova beseda, in razodeva naj očetovsko ljubezen; a vendar naj vse govorjenje in vedenje katehetovo kaže predmetu primerno resnobo. Za podlago nauku o rečéh k zakramentu sv. pokore potrebnih naj veroučitelju služi prilika o zgubljenem sinu, na katero naj se med podučevanjem zopet in zopet sklicuje. Nikakor ne smé biti katehet zadovoljen s tem, da bi učenci le odgovorov iz knjige se dobro naučili, ampak morajo tudi vse razumevati, in vedeti, kako to in uno storiti.

a) Ko učencem za pripravo k izpraševanju vesti govorí o potrebi, sv. Duha klicati na pomoč, naj jim tudi pové, kakó. Dobro je, da z njimi skupaj moli, ter jih dejanjsko učí prositi nebeškega razsvetljenja, da bi mogli natanko spoznati vse svoje grehe in napake, jih serčno obžalovati, in se jih čisto obtožiti. — Tudi je treba katehumenom prav živo kazati, kako gré vést izpraševati. V ta namen naj kratko ponoví, kar nam Bog v vsakateri zapovedi zapoveduje, in kaj nam prepoveduje; tudi naj jim pojasnuje poglavitne grehe, in vmes naj jim kaže, v kateri reči se navadno otroci pregrešé. Zraven naj učence opominja, da naj dobro pomislijo, če niso morda vže tudi oni tega ali unega storili v svojem življenji. Ako bi se spominjali kaj tacega, ni treba nikomur praviti, ampak le sami za-se naj si greh zapomnijo, da ga bodo povedali pri spovedi. Treba je katehumene tudi opomniti, da le samo take grehe naj povedó spovedniku, ki so jih res storili, ne pa tacih, ki so jih morda brali v „izpraševanju vesti“. Da bi otroci grehe si zapisovali za spoved, ni svetovati. Ako jim katehet dá v roke kak navod za izpraševanje vestí, naj gleda, da bo taki, ki je nalašč otrokom sostavljen. Vendar je veliko boljše, navaditi katehumene, da znajo samostalno, sami iz sebe spoznavati samega sebe, nego mehanično po natisnjenem navodu. — Podučevaje učence vest izpraševati, šeste zapovedi božje ne smé izpuščati, pač pa naj resnih besedí jim takó govorí, da ga bodo razumeli taki, ki so se utegnili pregrešiti v tej stvari, drugim pa da ne bo v spotikljej.

Učí naj otroke, vseh storjenih grehov se spominjati, in se jih pri spovedi obtoževati, naj si bodo veliki ali mali; a povedati jim mora, da so vselej dolžni, naznaniti tudi število smertnih grehov, pa njih versto. V ta namen naj jim imenuje nekoliko navadniših velicih grehov, in pové naj učencem: tako in tako mora grešnik povedati pri spovedi, da bo naznanil število in versto velicega greha.

b) Najimenitnejši oddelek nauka o zakramentu sv. pokore je gotovo uk o kesanji in terdnem sklepu; pa je tudi najtežavniši. Posebno skerb naj toraj veroučitelj obrača v to, da bodo znali učenci njegovi pravo kesanje v sebi vzbujati. V to ni zadosti, da bi učenec dobro iz glave znal dotično molitev, ki jo imenujemo kes; ne zadostuje vedeti lastnosti resničnega kesanja, ampak veroučitelj naj skuša katehumene do tega pripeljati, da oni prav res v svojem sercu obudijo pravo žalost nad storjenimi grehi in resničen stud nad njimi. V ta namen naj jim, oziraje se na otroško življenje, prav živo in pretresljivo razvija one nagibe k pravemu kesu, katere nam našteva katehizem. Zraven naj učencem živo priporoča, da naj prav goreče molijo ter Boga prosijo darú pravega, priserčnega in čeznaturnega kesanja, in naj tudi v šoli z učenci skupno opravlja tako molitev. — Kar se tiče terdnega sklepa, naj veroučitelj katehumenom stvar lepo razdrobí, in naj jim nad najnavadnišimi grehi pokaže, kakšen sklep in kako naj ga vzbudé; n. pr. da naj vsaki dan rekó pri jutranji molitvi: Zanaprej se bom pridno učil, bom rad molil, starišem ne bom nič več ugovarjal, s porednim I. ne bom več skupaj hodil itd.

c) Kazaje učencem lastnosti dobre spovedi naj si veroučitelj najbolj prizadeva za to, da se otroci izpovedujejo prav odkritoserčno. Mora pa svoje male prav praktično, najbolje v izgledih, učiti, kako se imajo obtoževati svojih grehov. Naj si katehet v primer izmisli kakega porednega otroka, ki se mnogokrat pregreši takó in takó . . ., in naj potem vpraša učence: kako bi ta deček se moral obtožiti pri spovedi? Ali: ko bi kedó storil pregreho to in to . . ., pa bi se tako-le izpovedal, je li prav se obtožil? V izgledih katehumene podučevaje treba je veroučitelju jako paznemu biti, da se ne bo učencem zdelo, kakor da bi jim pripovedoval iz spovedi.

d) Govoreč o zadostovanji naj katehet otrokom prav živo poklada na serce, da je sveta dolžnost spovedenčeva, slušati spovednika, ter vse in natanko tako storiti, kakor mu ukaže. V posameznih izgledih naj jih učí, kakó je treba zadostovati. Bližnjemu na blagu, dobrem imenu . . . storjeno škodo naj učí katehumene prostovoljno, vže pred spovedjo popravljati, in ne še le povelja spovednikovega čakati. Zeló naj jim priporoča, da si mala pokorila nakladajo tudi sami sebi.

Da se učenci potrebnih spovednih molitev dobro naučé moliti in s premislikom, naj jim dotične obrazce natančno pojasnuje, in naj jih potem pred in po uku skupno molijo. — Kaj pa, da mora katehet učiti svoje katehumene tudi dostojnega in spodobnega vedenja pri spovednici.

Ko so učenci vže zadostno podučeni in pripravljeni, naj jim veroučitelj odloči dan za spoved, ali vsem ob enem, ali le enemu oddelku. Ako je več spovednikov v istem kraji, treba je otrokom dati tudi listke v spričevalo, da je dotični podučen za sv. zakrament. Učí naj katehumene, kako se imajo doma z molitvijo, izpraševanjem vestí, z vzbujanjem kesanja in terdnih sklepov pripravljati na spoved. Na vsak način naj skuša veroučitelj pred spovedjo še vse učence zbrati krog sebe, ali v šoli ali v stanovanji. Kratko in priserčno naj jim tù spregovorí o važnosti sv. dejanja, katero nameravajo, in potem naj vsi skupaj klečé zakličejo sv. Duha, in vzbudé kes in terden sklep, opominjajoč jih, da tako bodo morali zanaprej vselej storiti, kedar bodo sami šli k spovedi. Potem naj jih pelje v cerkev, kjer naj jim odkaže prostore, in natihoma še enkrat povè, kako se imajo vesti. Tudi naj jim pokaže prostor, kam imajo po opravljeni spovedi poklekniti, pa naloženo pokoro in zahvalne molitve opraviti. [1]

§ 110.

c) Zakrament sv. rešnjega Telesa.

Najimenitnejši in najsvetejši dan v življenji kristijanovem je dan pervega sv. obhajila, toraj mora biti posebna skerb veroučitelju, da katehumeni njegovi vpervič, in poznej vselej prav dobro pripravljeni, ter vredno vživajo to nebeško jed. K temu pa je treba dobrega podučevanja in primerne odgoje, prave starosti, in za pervo sv. obhajilo tudi nekake slovesnosti.

1. Kar podučevanje in pripravo tiče, razločujemo daljno pripravo, to je, podučevanje učencev v keršćanskih resnicah sploh, toraj ves katehizem, in zlasti ponavljanje nauka o spovedi; pa bližnjo pripravo, to je, posebni poduk o zakramentu sv. rešnjega Telesa. — Kakor na spoved, naj tudi na ta zakrament katehet vže perva leta šolanja o priliki svoje učence opozoruje na sv. obhajilo, ter tako polagoma pripravlja na najsvetejši zakrament. Táko priliko ima n. pr.,

---

[1] Kako je duhovnemu pastirju z otroci ravnati v spovednici. povedali bomo pri zakramentu sv. pokore.

ko v svetopisemskih dogodbah na versto pridejo predpodobe sv. rešnjega Telesa: dar Melhizedekov, velikonočno jagnje, mana, opresni kruhi. Tudi ko jih uči dostojnega vedenja v cerkvi sploh, ali med sv. mašo posebej, pri blagoslovu itd., naj jim lepo pojasnuje, zakaj je cerkev toliko svet kraj, kaj pomeni luč pred tabernakeljnom, čemú je tolika slovesnost ob procesiji sv. rešnjega Telesa, zakaj mašnik nosi presv. Zakrament bolniku na dom itd. Na ta način veroučitelj svoje učence napolni s spoštovanjem do sv. rešnjega Telesa, in vzbudí jim hrepenenje po nebeški jedi, da jo duhovno prejemajo, še preden jim je dovoljeno, resnično jo vživati.

Bližnja priprava ter posebni nauk o presv. zakramentu goditi se ima po navodu škofijskega katehizma, pa priserčno, razumljivo in z nekakim primernim navdušenjem.[1] Za vvod naj katehumenom živo popisuje zgodbo obljube: nasitenje velike množice z navadnim kruhom in obljuba nebeškega kruha — pa dogodbo izpolnjene obljube: zadnja večerja; kakor tudi vsakdanjsko ponavljanje Kristusovega dejanja pri sv. maši. — Kazaje učencem potrebo vestne priprave, je dobro jih opozoriti na dogodbo, ko je Bog na gori Sinajski svojemu ljudstvu dal zapovedi, kako skerbno so se morali Izraelci takrat pred pripravljati: se snažiti, prati, praznično se obleči . . . Ali naj jim v isti namen govorí o osodi človekovi, ki je brez prazniškega oblačila prišel na ženitnino . . .; o žalostnem koncu Juda, ki je nevredno prejel nebeško jed itd. — Prav nadrobno naj katehumene učí vedenja pred altarjem, in med prejemanjem sv. obhajila. — Zeló naj tudi poklada na serce potrebo zahvale po prejetem sv. zakramentu. Tù se utegne veroučitelj posluževati svetopisemske dogodbe o pastircih ali sv. treh kraljih pred Jezusom, o navdušeni zahvali starega Simeona, ker je videl sv. Dete, o desetih očiščenih gobovih, a le enem hvaležnem in dr.

K bližnji pripravi štejemo spoved, ki naj jo katehumeni prav dobro pripravljeni opravijo pred sv. obhajilom. Redoma naj bode vesoljna spoved, ali vsaj tolikega obsega, da spovednik dobí nekaki pregled vsega prejšnjega življenja učencevega. Da bodo obhajanci vero, upanje, ljubezen, kes, zahvalo molili ne le z jezikom, ampak da tudi zares iz serca opravljajo taka dejanja, treba jim je dotične molitvene obrazce lepo pojasnovati, in večkrat z njimi skupaj pobožno vzbujati. Tudi kerstno obljubo bi moralo dete za pervo obhajilo znati s premislekom moliti.

---

[1] Jako izdatna pomoč veroučitelju pri podučevanji za pervo sv. obhajilo je n. pr. Dr. J. Schmitt: „Anleitung zur Ertheilung des Erstcommunikanten-Unterrichtes“ v Freiburgu, 6. natis; — Ant. Ruland: „Praktischer Unterricht zum erstmaligen Empfang der hl. Communion“. Würzburg 1866; — P. Joh. Buchmann: „Der schönste Tag des Lebens“, Einsiedeln 1880: — Th. Rohmann: „Unterricht für die erste hl. Communion“, Wien 1880.

Veliko pripomore k vredni pripravi na pervo sv. obhajilo, ako tudi dorasli domači, zlasti roditelji veroučitelju po svoji moči pomagajo. Naj toraj duhovni pastir opominja in spodbuja stariše svojih katehumenov, da vsaki dan, morda zvečer, z vsemi domačimi vred molijo tudi za milost prav vrednega sv. obhajila; in da tudi z nauki, svarili itd. delajo na to, da njihovo dete prav čistega serca, terdnih sklepov, in z velikim hrepenenjem pristopi k angeljski mizi.

2. Koliko stare naj veroučitelj katehumene pušča vpervič k sv. obhajilu? Cerkev to razsojati prepušča modrosti in previdnosti duhovnega pastirja. V obče je otrok vzmožen prejeti ta zakrament, če sv. rešnje Telo razločuje od navadne jedí, in ima vže toliko oblaženo serce, da more s pobožnostjo in s svetim strahom stopiti k mizi Gospodovi. Toliko pa bi zadostovalo le pri otroku, nevarno bolnem, da se mu podelí sv. popotnica. A da katehumen z večim pridom pristopi, naj se prezgodaj ne pušča k pervemu sv. obhajilu (spolnjeno 10. leto je v obče najugodniši čas za to); predolgo jim pa tudi ne smé odtegovati te nebeške jedi, ter naj zlasti pri učencih slabejše glave ozir verskega znanja ne tirja preveč. [1]) Res je, da se učenci za pervo sv. obhajilo najbolj z veseljem pa z največo pridnostjo učé, in toraj katehet smé o tej priliki dokaj temeljitega verskega znanja tirjati od katehumenov; a to veljá le za otroke zeló ali vsaj srednje darovite. Če pa je učenec vže precéj v letih, morda še tudi jako slabe glave, tedaj bodi veroučitelj zadovoljen z najpotrebnejšim.

3. Pervo sv. obhajilo naj se delí vselej slovesno, da otrokom toliko bolj ostane v spominu, kar je važno za poznejše življenje. Odbere naj si veroučitelj v to primeren dan [2]), otroci naj se snidejo

---

[1]) Na vsak način naj bi vsi otroci tista leta, ko še v šolo hodijo, bili puščeni k pervemu obhajilu. Ako katehet veče učence zarad prepičlega znanja zaderžuje, se časih zgodí, da zapusté šolo, gredó v službo, in nikoli ne opravijo tega nauka, ter ostanejo brez sv. obhajila; bodisi da gospodarju o tem molčé, ali pa da ta nima skerbí za večni blagor svojega posla.

[2]) Naš Ordo cultus div. publ. § 29 pravi: „Consuetudo proles, dum ad primam communionem admittuntur, brevi aliqua et cordiali exhortatione ab altari alloquendi, laudabilis omnino est; quare ea lege hisce commendatur, ut ruri in aedificationem quoque adultorum haec prima communio prolium, omni anno, nisi Dominica in Albis fieri possit, aliqua sequenti Dominica infra tempus paschale habeatur, quin tamen per eandem publicae devotionis ordo turbetur."

praznično napravljeni v učilnici, ali na kakem drugem primernem kraji, odkoder naj jih veroučitelj pelje v slovesnem sprevodu v cerkev, kjer naj pri kerstnem kamnu skupno ponové kerstno obljubo; in potem naj jih razverstí pred altarjem. Pred sv. mašo, ali še bolje, med sv. mašo, ravno pred sv. obhajilom naj duhovni pastir v kratkem pa prisercnem nagovoru se oberne do katehumenov. Govor naj tako napravi, da tudi navzoči roditelji pervoobhajancev in drugi odrašćeni imajo od njega dobička. — Po sv. obhajilu, in preden nadaljuje sv. mašo, utegne duhovni pastir z nekaterimi tehtnimi besedami še spodbadati k hvaležnosti, in k terdnemu sklepu, vse svoje življenje po Jezusovem uku vravnavati. — Dobro je, ako more duhovni pastir tudi še popoludne združiti svoje obhajance v cerkvi pred sv. rešnjim Telesom k litanijam, ali h kaki drugi pobožni vaji.

Zeló je priporočati, otrokom dajati kake spomenike pervega sv. obhajila, najbolje čednih primernih podobic, na katere naj katehet sam zapiše imé vsakterega in praznični dan. — Enako gre imena pervoobhajancev (kakor tudi onih, katere je vpervič pustil k spovedi), berž po prejetem zakramentu zapisovati v farni popis, v „status animarum“, da duhovni pastir vsaki čas berž razvidi, kateri izmed mladine so vže podučeni za sv. zakramente in kateri še ne. — Ako smo rekli, da naj veroučitelj svojim katehumenom naredi dan pervega sv. obhajila slovesen in za vse življenje nepozabljiv, pa s tem vendar nočemo odobravati onih nenavadnih, ničemurnih in skoraj teatralnih uravnav in naprav na dan pervega obhajila, ki nikakor ne pospešujejo pobožnosti med otroci, ampak jih še begajo ob tako svetih trenutkih življenja, ter vso slovesnost preveč posvetno storé.

Po prejetem pervem sv. obhajilu naj veroučitelj skerbí za to, da njegovi učenci zanaprej pogostokrat, večji na mesec, mlajši morda vsaka dva meseca, najmanj pa štirikrat v teku šolskega leta, a vselej skerbno pripravljeni, prejemajo sv. rešnje Telo. Tako se pomnožuje njihova pobožnost, se bolj in bolj vterjujejo v dobrem, in se za vse poznejše življenje privadijo pogostnega sv. obhajila, ki je najimenitnejši pomoček kerščanske popolnosti. [1])

---

[1]) Jako koristno je, ako veroučitelj med starejšimi šolarji razširja šestnedeljsko pobožnost k sv. Alojziju, ter jih uči, kako se je pridoma vdeleževati.

§ 111.

Disciplina katehetični vzgoji pomoček.

Vse tiste naredbe in uravnave, katere imajo namen, katehumene odvračevati od hudega, voditi jih k dobremu, in odvaditi jih razvad, napak in grehov, imenujemo disciplino ali šolsko vstrahovanje. Nje naloga je toraj: učence odvračati od prilike greha, od slabe tovaršije . . ., nasproti pa vaditi jih molitve, pridne vdeležbe javne božje službe, pogostnega prejemanja sv. zakramentov, v vseh rečéh lepega reda, snažnosti, pokorščine, pridnosti, vljudnosti, odkritoserčnosti, sramežljivosti itd.; dalje pazno oko imeti, da nad otroci spoznava napake, še preden se vkoreninijo v sercu, in da jih skuša z opominjevanjem, svarjenjem, žuganjem ali celó s kaznijo odpravljati, zatirati . . . V trojni ta namen je treba veroučitelju marsikaj ukreniti, prepovedati, ukazati, to je, za disciplino skerbeti v šoli in zunaj šole.

Da se disciplina ohrani v šoli, pred vsem dokaj pripomorejo šolske postave, katerih ne smé biti veliko, ampak le malo, kratkih, določnih in jasnih, ter najpotrebniše zapovedi in prepovedi obsegajočih. Učenci morajo te šolske zakone dobro poznati, in spominu si jih vtisniti. V ta namen naj se jim ob primernem času, n. pr. ob začetku vsacega poluletja, preberó ter malo razložé. Tudi kedar ta ali uni greší zoper šolsko postavo, naj katehet otrokom v spomin pokliče zadevni zakon. Ko pa so katehumeni zvedeli iz teh domačih zakonov, kedaj imajo prihajati v šolo, kako se jim je obnašati v šoli pred in med podučevanjem, kako na ulicah, kako doma do starišev, bratov, sester itd., potem morata katehet in učitelj za to skerbeti, da se ti ukazi natančno izveršujejo. Bolje šolskih zakonov ne dajati, kakor pa zanemarjati jih.

Eno najvažniših sredstev, izverševati šolske postave, in sploh med katehumeni ohraniti disciplino, je modra raba plačíl in kazni. S prijetnimi posledicami kakega dejanja, t. j. s plačili skuša učitelj otroka vnemati za zvesto spolnovanje njegovih dolžnosti, pa nagniti ga, da hrepení po tem kar je plemenitega; neprijetne posledice dejanja, t. j. kazni, pa imajo vzbujati britko čustvo, in napolniti s strahom, ter tako odvračati od prepovedanega. Res je šola toliko boljša, kolikor manj je v njej treba rabiti plačil in kazni brez škode za red in napredek; a šola brez vsakoršnega plačila in pokorila je vzor. Pač mora vzgojitelj učenca voditi do tega, da bi dobro, lepo, pravo storil zarad dobrega, lepega, pravega samega, ali iz ljubezni do Boga; a katehet ima opraviti z otroci, z lahkomiselno mladino, ki ima še kaj malo lastnega spoznanja; med katehumeni najde zanikernosti, lenobe, laži, prevare, ali celó upornost — takim napakam ni moč drugače priti v okom, kot z raznimi kaznili. Katehetični vzgoji je tedaj zraven navadnih sredstev, zraven izgleda, privaje in poduka, še tudi treba plačil in kazni. Saj se tudi deržava poslužuje teh pomočkov, da z njimi voljo doraslim nagiba, kako bi toraj šola mogla izhajati brez njih! — A velike previdnosti je treba pri rabi plačíl in pokoril, sicer si z njimi učitelj več škoduje kot koristi.

1. Kar tiče plačila, je katehetu treba vedeti to-le: Prav je, da pridnim učencem s priznanjem, pohvalo, daríli veselje naredi, da njih vnemo za dobro še večo stori, in druge nagiba k posnemanju, a plačevaje treba ozir jemati na naslednja načela:

a) Le pridnost in vztrajnost ste priznanja in obdarovanja vredni, a nikoli sama prirojena vzmožnost učenceva, n. pr. dober spomin ali telesne prednosti itd. Le dobro dejanje, izvirajoče iz proste volje in plemenitega namena, je plačila vredno, zlasti če je katehumena stalo dokaj truda in premagovanja.

b) Plačila gré le redko rabiti. Pri prepogostem priznanji in obdarovanji bi učenec postal neobčutljiv za plačilo, ali bi pa ničesar več ne hotel storiti, če bi mu ne bilo pričakovati darila. Tudi se ni prepogostokrat posluževati plačíl, ker mora veroučitelj katehumene voditi do tega, da bodo pravo in ukazano storili iz plemenitih nagibov: iz spoštovanja do učitelja in do postave, pa iz ljubezni do Boga.

c) Najboljša so naturna plačila, to je, one posledice dobrih dejanj, ki se kar same od sebe izhajajo iz njih. Tako naj je n. pr. odkritoserčnemu ponaturno plačilo zaupanje učiteljevo; kedor je lepega in čednega vedenja, naj v plačilo dobí pervi sedež v klopi, da je drugim v izgled itd.

d) Plačilo katehumenu obljubiti, smé se le prav redkokedaj. Vsako obljubo pa gré izpolniti, in pri rabi plačil vselej s popolno in natančno nepristranostjo ravnati po modri odmeri in versti. Osebno nagnjenje tù ne smé voditi veroučitelja. Neopravičeno plačilo zapelje obdarovanca, da se ima za boljšega kot so drugi, in za boljšega kot je res, pa slabí tudi zaupanje druzih do kateheta. Eno in tisto dejanje, a storjeno od raznih učencev, je mnogokrat prav različne vrednosti. Ako n. pr. sicer leni katehumen kedaj več storí, kakor se je zahtevalo, tedaj dejanje njegovo večega pripoznanja zasluži, kakor bi bil to storil učenec, ki je sploh priden. — Najboljše, najprimernejše plačilo je zadovoljnost, priznanje in ljubezen katehetova, katero naj razodeva učencu s prijaznim, odobravajočim obličjem, s kratkim priznanjem v besedi, da radostno iznenadenje pokaže nad kakim prav posebnim dejanjem, ali da izreče pohvalo vpričo sošolcev ali pred stariši katehumenovimi. V plačilo naj je tudi častni sedež, vpis v zlato knjigo, spominj pridnosti, kako malo darilo, n. pr. čedna podobica, mala knjižica . . . Tudi vsemu razredu, ako je veroučitelj z njim posebno zadovoljen, je dobro sem ter tje v plačilo povedati kako veselo zgodbico, ali dovoliti nedolžno veselico, skupen izlet i. dr.

2. Kaznovati ima veroučitelj pravico in celó dolžnost. Kazen naj bi učenca živo opominjala zapovedi, postave, in tako zabranjevala ponovitev prestopka; ona naj bi pa tudi še dobrega, pridnega katehumena obvarovala slabih izgledov, ter ga močnega storila v dobrem. Oblast kaznovanja pa je treba katehetu rabiti previdno in vestno. Vodijo naj ga naslednja načela:

a) Kaznjivo je le, kar dohaja iz zanikernosti, lenobe, lahkomiselnosti, ali celó iz spridenega serca in hudobne volje. Kar pa izvira iz nezadolžene slabosti, ne smé se kaznovati; tudi ne, ako učenec greší iz nezadolžene zmote, ali v prenagljenji, katerega ne tají. Za zgolj otroške napake, n. pr. razmiselnost, pozabljivost . . ., ali za greh vsled hudega, velikega vnanjega vplivanja, ne gré hudo kaznovati. Tudi kedar ima pregrešek vže sam britke, slabe ponaturne nasledke, naj veroučitelj ne prideva še samohotnih kazni; ampak grešnika naj skuša le pripeljati do spoznanja in obžalovanja svojega prestopka, opominjajoč ga, da je tù vže Bog sam kaznoval.

b) Praviloma naj veroučitelj ne kaznuje, ako ni prej skušal učenca z opominjevanjem, svarjenjem, žuganjem odverniti od ponavljanja kakega pogreška; le zeló velike napake in grehe, po katerih drugi škodo terpé, take gré takoj kaznovati.

c) Pri kaznovanji varovati se je pristranosti in strasti. Modrost velí, v veliki razburjenosti nikdar ne kaznovati, ker človek utegne takrat ravnati nepravično, ter škodovati po prehudem kaznovanji. V takih slučajih je treba kaznovanje za nekoliko časa odložiti. Če tudi ni možno učitelju med kaznovanjem ostati popolnoma mirnemu, hladnokervnemu, naj se vendar tako obnaša, da učenec spozna, da vzgojitelj ne kaznuje iz osebnega maščevanja, ampak v imenu večnega sodnika. in da je učitelju britko pri sercu, ker mora kaznovati.

d) Kazen se mora previdno odmerjati po velikosti zadolženja, in z ozirom na dušno in telesno lastnijo učencevo. Namenu je kazen le tedaj primerna, če storí nameravan neugoden, britek vtisk, če postane zdravilo zoper napako, in da ne škoduje na nobeno stran. Onim pokorílom gre vselej prednost, katera so najbližej naturnim nasledkom grešnega dejanja. Tako n. pr. naj je kazen za laž, zvijačnost — zguba zaupanja; za zlorabljeno prostost — nje omejenje; zanikarnemu kazen bodi povelje, stvar dobro ter boljše storiti; prepirljivcu — da mora sam sedeti; umazanemu, da se mora osnažiti itd. — Kar bi utegnilo škodovati na zdravji, ali surovo sramotenje po raznih psovkah, po zasmehovanji — ne smé biti v kazen. Rahločutnemu je vže žalosten pogled učiteljev veča kazen, kot surovemu učencu hudo grajanje. Tudi takih dejanj katehet ne smé nakladati v kazen, katera otroci radi, veseli opravljajo, ali katera bi morali opravljati vselej z največim spoštovanjem, n. pr. molitev, miloščino, klečanje.

e) Veroučitelj naj kaznuje le redkokedaj; prepogostno kaznovanje zakerkne serce, in stori slednjič kaznjenca popolno oterpnjenega, neobčutljivega za pokorjenje. Kazen napovedano gré tudi izveršiti. Preklicati jo smé veroučitelj le takrat, ko bi se bil prenaglil ter nepravično sodil; pa tudi tedaj, ko bi krivec kazal silno kesanje in bi se sploh tako obnašal, da more učitelj biti prepričan, da istega pregreška ne bo kmalo zopet storil. — Ni segati po hudih kaznih, kjer zadostujejo milejše. Nekatere dovoljene kazni, rasteče od manjših do večih so: resen ter grajajoč pogled, otožen obraz učiteljev; opominj; malo karanje; krepka graja; žuganje; prepisovanje šolske postave, katero je prestopil, ali naloge, katere se ni naučil; stati pred klopjo (a nikoli zunaj šolske sobe); odvzeti izročeno opravilo, ali izključiti ga od kake veselice; prestaviti ga na drugo mesto, mu delj ali manj časa dati samemu sedeti; v šoli ga prideržati (z vednostjo starišev); vpisati ga v černo knjigo. — Telesne kazni, kjer jih postava dovoljuje [1]), smejo se sploh le takrat rabiti, kjer mečje kazni in nobeni drugi pomočki več ne pomagajo, in pa pri otrocih, ki doma popolnoma zanemarjeni, za lepe besede in plemenite nagibe nikakovega čuta nimajo. A tudi tukaj le pri večih pregrehah, n. pr. zarad očitne upornosti, zavolj gerde škodljive laži, prederznega obrekovanja, zarad pretepa, tatvine itd. Kazni vredna pregreha mora vselej prav gotova biti. Telesno naj se nikoli ne kaznuje v razburjenosti, nikoli na kak surov način, ampak spodobno. V pokorílo sme biti le šiba. Zaušnice dajati, po ustih vdarjati, pri ušesih, za lase vleči, po glavi vdarjati, s knjigami nabijati in enako, je surovo, nevarno, prepovedano.

---

[1]) V Avstriji so telesna pokorila prepovedana v šoli po zakonu dné 20. avgusta 1870., §. 24.

Za lepo vedenje zunaj šole in domá skerbeti gre v pervi versti roditeljem; katehet tù ne more veliko storiti drugače kot s primernim podučevanjem in svarjenjem, pa z navodom, ki ga prilično starišem dáje. A deržanje med božjo službo, obnašanje na potu v cerkev in iz cerkve, vedenje na ulicah, pred šolo . . . to spada v šolsko vzgojo, ter v veroučiteljevo disciplinarno oblast.

* * *

III. DEL.

Duhovni pastir mašnik ali delivec življenja milosti.

(Liturgika.)

Vvod.

§ 112.

Važnost liturgije. Liturgika.

V II. delu „Pastirstva“ smo se učili, kako ima katoliški mašnik po izgledu nebeškega Učitelja biti svojim duhovnijanom, doraslim in otrokom, učitelj in razlagavec večne postave. Pričel je namreč Jezus Kristus delo našega odrešenja s preroško ali učiteljsko službo, kazal je človeškemu rodu njega namen in cilj, pa mu z nebeškimi svojimi nauki razodel tudi pot, po kateri sleherni zamore priti do tega cilja. Da v njegovem imenu nadaljuje to delo do konca sveta, ter vsem rodovom kaže pot do nebeškega Očeta, izročil je Izveličar svoji cerkvi oblast svetega učiteljstva. Kristus je pa kot véliki duhovnik človeštvu tudi potrebnih gnad pridobil ter pomoči božje, da zamore hoditi pot do svojega izveličanja, do večnega cilja: s svojo kervijo in smertjo na križu je objektivno doveršil delo našega odrešenja, človeka po grehu ločenega od Boga je zopet z njim združil, ter tako postal srednik med Bogom in človeštvom. Tudi to delo naj bi cerkev nadaljevala do konca sveta: človeku delíla naj bi potrebnih gnad, po Jezusu nam dobljenih, duhovno življenje milosti božje mu podajala, in po Kristusu objektivno doveršeno odrešenje nad posameznimi vresničevala. V ta namen prejela je sv. cerkev duhovniško oblast, da jo rabi Bogu na čast in ljudem v izveličanje. Izveršuje pa ona to nalogo po svojih služabnikih mašnikih v bogočastji, bogoslužji ali v liturgiji. [1])

To besedo rabimo v raznem pomenu, sedaj v širjem, sedaj v ožjem. Liturgija v širjem smislu so vse tiste po Jezusu Kristusu zaukazane in po sv. cerkvi določene svete besede, znamenja, dejanja, po katerih duhovniki kot Kristusovi namestniki in cerkveni služabniki Boga časté, božjo milost ljudem delé, in združenje, spravo človekovo z Bogom činijo, dosegajo, in po vnanje pred oči stavijo. V ožjem smislu pa beseda liturgija pomeni zlasti obhajanje sv. maše, ker je ona najvažnejši ter bistveni del javne božje službe.

Kaj pa je liturgika ali obredoslovje? Je znanje ali znanstvo katoliškega bogočastja, ki učí, kakšno je, in kakšno ima biti katoliško bogočastje v celoti in posamezno, in kako ga imajo duhovniki in neduhovniki vesti in doverševati, da bo primerno visokemu namenu. — Liturgika, ali znanstvo liturgije je zlasti duhovniku potrebna veda. To nam bo jasno, ako premislimo, kaj ima duhovni pastir svoji čedi biti. Pred vsem učitelj in delivec življenja milosti.

1. Kot učitelj mora svoje vernike seznanjati z vsim razodenjem, h kateremu spada tudi bogočastje, ki je po svojih bistvenih delih nekoliko po Jezusu Kristusu samem zaukazano in vstanovljeno, deloma pa po njegovi namestnici sv. cerkvi. Tudi zbor Tridentinski [2]) mašnikom ukazuje, da morajo večkrat vernikom razlagati in pojasnovati mašne obrede in one, ki se nahajajo pri deljenji sv. zakramentov. A malo bi dosegel duhovni pastir, ko bi svojim duhovnijanom razlagal le vnanjo stran bogoslužnih obredov, ter jim samo pravil, kako se verší to ali uno sveto dejanje, kako se delí ta pa uni zakrament itd.; treba je ljudstvu kazati pomen, notranjo ceno sv. obredov, treba jim je podajati pravo razumevanje službe božje: v duha katoliškega bogočastja jih je treba voditi! Ako bi duhovni pastir tega ne storil, ostalo bi bogočastje vernikom stvar, katere pomena, važnosti in cene ne poznajo, in zato tudi dostojno ceníti ne morejo. Žalostni nasledek tako nevednosti pa je, da se duhovnijani le merzlo, po vnanje, mehanično vdeležujejo božje službe, ali se jej celó odtegujejo. Ako pa nasprotniki, drugoverci napadajo katoliško liturgijo, jim odgovoriti ne vedó, in sami omahújejo. Da se to ne zgodí, in da svojo čedo

---

[1]) Beseda λειτουργία (iz λεῖτος — javen in ἔργον — delo, dejanje) je pomenila Gerkom javno službo ali opravilo, do katerega je imel sleherni deržavljanov pravico, ali je je celo moral prevzeti. Pozneje jeli so rabiti besedo zlasti v cerkvenem smislu za sveto opravilo, sveto dejanje ali javno božjo službo.

[2]) Sess. XXII. de sacrif. Missae c. 8. in Sess. XXIV. de Ref. c. 7.

pripeljati zamore do pravega razumevanja svetih obredov, mora duhovni pastir najprej sam biti dobro, temeljito podučen v tej stvari, on sam mora najprej umevati duha sv. liturgije, in navdušen biti za katoliško bogočastje, preden druge zanj navduševati zamore.

2. Duhovni pastir pa ni le učitelj svoji čedi, ampak je tudi mašnik, delivec življenja milosti, liturg. Njemu gré oskerbovati božjo službo, in sicer dostojno, spodobno, pobožno in z veseljem. Vže v starem zakonu je prerok Jeremija (48. 10) gledé božje službe pretil: „Maledictus, qui facit opus Dei negligenter“; koliko bolj še to veljá za katoliško vzvišeno bogočastje! In res tudi mašnikom Kristusovim Tridentinski zbor v spomin kliče one besede prerokove. Duhovni pastir je tudi sam sebi, svojemu stanu dolžan, da božjo službo dostojno, spodobno, pobožno opravlja; toliko bolj, ker iz vnemarnega, mlačnega, zgolj mehaničnega ravnanja duhovnikovega pri božji službi in deljenji svetih zakramentov in zakramentalov izvirajo prežalostni nasledki za duhovnijane: mlačnost, zanemarjanje božje službe, ali celó frivolnost, nje zaničevanje. Da toraj duhovnik v tej zadevi svojo dolžnost zamore storiti, pa da javno božjo službo ter vse njene svete obrede dostojno, pobožno in z veseljem izveršuje, mora zopet dobro poznati in umeti njih pomen in važnost.

3. Duhovniku je tudi izročen ves liturgični zaklad; on naj bi zvesto čul, da se nobeden bistvenih delov bogočastja ne zanemarja, ne opušča; pa tudi, da se odpravijo vse liturgične zle rabe, napake, naj so se začele kakor koli. To je pa duhovnemu pastirju le tedaj mogoče, ako se je po temeljitem učenji vtopil v duha katoliške liturgije, ako pregleduje bogočastje v celoti in posameznih delih, ako ume njega pomen, ter vé bistveno ločiti od nebistvenega itd.; s kratka: učenje liturgike je duhovniku tudi s tega obzira zeló zeló potrebno.

Dostavek. Liturgiki sorodne vednosti so: rubricistika, ki učí, kako izverševati ali opravljati posamezne dele bogočastja, pa se ne ozira na njih pomen ali notranjo ceno, ampak le na mehanično izveršitev. Zgodovina liturgije, ki kaže, kedaj in kako so se začeli posamezni deli bogočastja, kako so se razvijali, preminjali v teku stoletij itd.

§ 113.

Od kod liturgika zajema svoja pravila.

Liturgiki splošnji izvir je sv. pismo in ustno izročilo. Sv. pismo starega zakona kaže bogoslužbeni red, kakoršnega je Bog sam ukazal svojemu izvoljenemu ljudstvu, in je marsikaj iz njega vzelo kerščansko bogočastje ali kar nespremenjeno ali spremenjeno, n. pr. kadílo, rabo olja, vode, soli; duhovenska oblačila, nekatere praznike itd. V sv. pismu novega zakona pa najdemo temelj vsem bistvenim delom katoliškega bogočastja. Ono nas učí po izgledu Jezusovem in aposteljnov v duhu in resnici Boga častiti, moliti, poveličevati, gnade odrešenja ljudém deliti, sprave iskati z razžaljenim Bogom itd. — Iz ustnega izročila, kakor se nam razodeva v sklepih občnih cerkvenih zborov, v papeževih konstítucijah in dekretih, v spričevanji sv. očetov, v liturgijah raznih dežél in časov, pa spoznavamo, kako so se posamezne forme katoliškega bogočastja polagoma razvijale in obrazovale.

Pred vsem pa in v pervi versti katoliška liturgika jemlje svoja pravila iz liturgičnih knjig sv. cerkve in njih rubrik, iz dekretov odbora za sv. obrede (S. Rituum Congr.), in iz zakonitih navad ali običajnega prava.

I. Liturgičnim knjigam sv. cerkve prištevamo: brevijar, misal, Ceremoniale romanum, Pontificale rom., Ceremoniale episcoporum, Rituale, Memoriale rituum. O brevijarju in misalu govorili bomo obširneje poznej.

1. Ceremoniale romanum obsega bogoslužne funkcije, katere izverševati smejo le sv. oče papež, n. pr., obred kanonizacije, kronanje rimskega cesarja, papeževo božjo službo; določuje tudi volitev in kronanje novega papeža itd.

2. Pontificale romanum je izdal Klemen VIII. (l. 1596), in Urban VIII. ga je nekoliko popravil; zadnji pregledal pa Benedikt XIV. Obsega liturgična dejanja, lastna le škofom, in duhovnikom cum usu pontificalium, prelatom. A vendar je pontifikal jako važna knjiga za vsacega duhovnega pastirja, in mora mu biti dobro znana; kajti vsebina njegova se tiče deloma duhovnikove osebe, zlasti v oddelku „de ordinibus conferendis“. Drugih premnogih svetih opravil, v pontifikalu popisanih, se navadni mašniki vdeležujejo, pri njih izveršitvi sodelujejo, in toraj pravila, rubrike Pont. rom. tudi njim veljajo. Tudi obsega ta liturgična knjiga marsikatera bogoslužna opravila škofova, ki jih je treba ljudstvu razlagati, n. pr., posvečevanje altarja, cerkve, zvonov itd., v kar je treba govorniku poznanja pontifikala.

3. Ceremoniale episcoporum, izdano po Klemenu VIII. (l. 1600), pomnoženo po Benediktu XIV., ter namenjeno zlasti škofijskim in kolegijatnim cerkvam. Opisuje in določuje božjo službo

po omenjenih cerkvah, govorí o škofovi maši, o maši coram episcopo, o škofijski sinodi itd. Ceremonijal je tudi nekako dopolnilo misalu, tedaj važen vsaki cerkvi, ker obsega n. pr. officium sacristae, officium Diaconi et Subdiaconi, govorí de ornatu ecclesiae, de genuflexionibus, de impositione thuris itd.

4. Rituale, obrednik nam dandanes pomeni knjigo, v kateri viša cerkvena oblast določuje in popisuje, kako imajo mašniki, zlasti duhovni pastirji deliti sv. zakramente in opravljati druge bogoslužne fúnkcije, za katere so pooblaščeni. Pred Tridentinskim cerkvenim zborom so razne škofije, ali celó posamezne cerkve imele razne obrednike, a Conc. Trid. dal je povod, da je Pavel V. (l. 1614) izdal Rituale romanum, kojega je Benedikt XIV. popravil. Odobren, aprobiran je rimski obrednik za ves katoliški svet ritus latini; zaukazan de praecepto pa je skoraj vsem škofijam Italije, in po vseh drugih krajih, kjer lastnega obrednika (rituale dioecesanum) nikoli niso imeli; tedaj po vseh onih deželah, ki so se izpreobernile h katoliški cerkvi še-le po Tridentinskem zboru. Kjer pa sprejmó rimski obrednik, morajo se ga zanaprej vedno deržati, in nobenemu škofu ni dopuščeno, vvesti mesto njega kakega druzega. Pa tudi tam, kjer imajo lastni obrednik, ravnati se jim je po rimskem v onih slučajih, za katere domači nima določil. Sv. cerkev sicer želí, da bi zarad enakosti v bogočastji polagoma povsod sprejeli Rituale romanum [1]), a zapovedano to ni, temveč je slehernemu duhovnemu pastirju dolžnost, se pri svetih opravilih natančno ravnati po zaukazanem domačem obredniku [2]), da se le v bistvenih rečeh vjema z rimskim, da nima kaj fidei catholicae et bonis moribus nasprotnega. To razsojati gré pa le škofu.

5. Memoriale rituum določuje, kako se imajo opravljati cerkvene slovesnosti na svečnico, pepelnico, cvetno nedeljo in zadnje tri dni vélicega tedna po tistih cerkvah, kjer celebrant nima dijakona in subdijakona. Sicer ima tudi misal pravila za imenovane cerkvene funkcije, a le v tem smislu, da sta levita v pomoč celebrantu. Da bi pa po cerkvah, pri katerih je le eden duhovnik, ona sv. dejanja se dostojno opravljala, je Benedikt XIII. (l. 1725) izdal Memoriale rit., namenjen pervotno le manjšim farnim cerkvam v Rimu. Leta 1821 pa je S. Rit. Congr. ukazala vsem katoliškim višim pastirjem

---

[1]) Na Francoskem, Holandskem in v Belgiji se je to vže zgodilo.

[2]) Mašniki redovniki se morajo pri deljenji svetih zakramentov in pri vseh opravilih v duhovnem pastirstvu ravnati po škofijskem obredniku, sicer pa imajo svoj lastni rituale Ordinis.

rit. lat., da se ima po farnih cerkvah, kjer ni dijakona in subdijakona, zadnje tri dni vélicega tedna obhajati božja služba po omenjenem memorialu, kar je vnovič zaterdil Pij VII. —

Liturgične knjige ne podajajo le besedi, ampak tekstu so pridejane tudi rubrike, pravila, določujoče, kako izverševati posamezne liturgične funkcije. Delímo pa vse rubrike v bistvene, essentiales, katere se ne smejo nikdar opuščati, pa v nebistvene, slučajne, accidentales, ki so sicer ukazane, a se smejo časih, v prav posebnih dogodkih opustiti, n. pr. pri deljenji kakega zakramenta v največi sili in naglici. Nadalje liturgična pravila delímo v ukazujoča, rubricae praeceptivae, ki dolžnost nalagajo, vežejo — pa v učilne, directivae, dane v podučenje.

Ozir razne stopinje obveze, to je, gledé na to, kako nas ene rubrike bolj strogo, druge manj vežejo, so učitelji raznega mnenja. Nekaterim so vse rubrike le učilne, direktivne; drugi terdijo, da so vsa liturgična pravila ukazujoča, preceptivna, in da vežejo sub gravi, ako ne izgovarja levitas materiae. Tretji razločujejo med ukazujočimi rubrikami, ki vežejo pod smertnim grehom (n. pr. pravila sv. maše, slovesnega deljenja sv. zakramentov . . .), in med učilnimi, danimi bolj v poduk (n. pr. gledé molitve pred in po maši, umivanje rok . . .). Četerti zopet imenujejo samo rubrike med sv. mašo ukazujoče, preceptivne in pravijo, da te vežejo sub gravi ex genere suo, ako ne izgovarja levis materia. Ali naj si bode tako ali drugače, toliko je gotovo, da skoraj vse cerkvene liturgične rubrike duhovnega pastirja vežejo v vesti, in Tridentinski zbor[1]) slovesno izreka: „Si quis dixerit, receptos et approbatos ecclesiae catholicae ritus in solemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libitu omitti, aut in novos alios per quemcunque ecclesiae pastorem mutari posse, anathema sit“.

Ko pa večina učiteljev razločuje rubrike preceptivne in direktivne, hočejo s tem le naznaniti, da je razloček pri liturgičnih pravilih, ter da nekatera bolj strogo vežejo kot druga. Nikakor pa ne opravičuje to razločevanje duhovnega pastirja, da bi kar svojevoljno nekatere rubrike imel učilne, samo v poduk dane, ter bi jih kot manj važne zanemarjal, opuščal, prenarejal. Kedor hoče mirno vest ohraniti, zvest služabnik božji biti, on si mora prizadevati, da kolikor moč, vse rubrike natančno izpolnuje, in to toliko bolj, ker je časih težavno razločiti, kaj je ukaz, zapoved, in kaj samo svèt, poduk. Le kedor je v vsem in tudi v malem zvest, bo kedaj postavljen čez veliko![1]

---

[1]) Sess. VII. de Sacr. in gen. c. 13.

§ 114.

Nadaljevanje.

II. S. Rituum Congregatio. Od nekdaj si je prizadevala cerkev, da se javna božja služba obhaja po gotovih pravilih, zakonih, ki naj se vjemajo s starodavnim cerkvenim izročilom, in da bi se bolj in bolj dosegla enakost v bogočastji. Za edinost v liturgiji si je zlasti tudi prizadeval Tridentinski zbor. Vsled želje škofov zborovalcev so se pregledali, popravili in kolikor moč v soglasje spravili razni obredniki; papež Sikst V. pa je ravno takrat (l. 1557) vstanovil stalen odbor, kateremu je dal ime: Congregatio sacrorum rituum. Dal mu je nálog: skerbeti za enakost in nepopačenost sv. obredov, jih varovati zle rabe, odpravljati razvade v bogočastji, pojasnovati, interpretovati liturgične rubrike itd.

Ta odbor za sv. obrede je velike važnosti in veljave. Po papežu postavljen, v njegovem imenu delujóč, imajo njegovi liturgični ukazi in določki isto veljavo in obvez, kakor bi bili dani kar neposrednje po sv. očetu samem. Pri stvaréh posebne važnosti tajnik kongregacije sv. očetu sporočuje in prosi osebnega poterjenja. Táko najviše poterjenje časih odbor tudi na dotični objavi naznani, n. pr. z besedami: „Facta . . . Sanctissimo Domino Nostro relatione Sanctitas Sua Decretum S. Congregationis approbavit, confirmavit typisque editum publicari praecepit, ac praeterea jussit, ut locorum Ordinarii ejus observantiae sedulo incumbant“. Nikakor pa ni potrebno dekretom S. R. C. tega najvišega poterjenja; k njih veljavnosti zadostuje, da jih odbor izdá pismeno, in authentica forma, z navadnim pečatom in podpisane po prefektu in tajniku kongregacije. Tako izdani dekreti v vesti vežejo slehernega, komur so namenjeni, in ni potrebno, da bi jih posamezni škofje objavljali še posebej po svojih škofijah.

---

[1] Znamenite so besede Benedikta XIII.: „Cum invisibilia Dei per visibilia religionis ac pietatis signa, quae caeremoniarum nomine censentur, intellecta conspiciantur, pastoralis nostri muneris curam ad hoc intendimus, et ab omnibus fieri volumus et mandamus, ut in Sacramentorum videlicet administratione, in missis et officiis div. celebrandis, aliisque ecclesiasticis functionibus obeundis, non pro libitu inventi et irrationabiliter inducti, sed recepti et approbati ecclesiae cath. ritus, qui in minimis etiam sine peccato negligi, omitti, vel mutari haud possunt, peculiari studio ac diligentia serventur.

Dekreti odbora za sv. obrede so pa ukazujoči, preceptivni, ali pa direktivni, — tudi so splošnje veljave, dani Urbi et Orbi, ali pa le posamezne kraje, osebe . . . vežejo, katerim so namenjeni. Vse to je spoznati iz vsebine dekretove, pa iz besedi njegovih. Da odbor ukazuje, naznanuje mnogokrat z besedami: „serventur decreta“, „servare mandavit“, „stricte praecipiens“. Splošnjo veljavo kažejo mnogokrat izrazi: „decretum generale“, „sic omnino servari voluit“. Da dekret le nekaterim veljá, spoznamo iz besedí „in casu“, „pro gratia“ itd. Dekreti, s katerimi kongregacija razlaga, interpretuje kako liturgično postavo (rubriko), so iste veljave in ravno toliko vežejo, kakor dotično liturgično pravilo.

III. Zakonit liturgičèn običaj (consuetudo). Navada, običaj nastane iz večkratnega in enako se ponavljajočega dejanja. Da pa kak cerkven, liturgičen običaj zadobí zakonito veljavo, mora biti:

1. pameten, rationabilis, t. j. sam na sebi dober, hvalevreden, pripraven versko resnico tako lepo pred oči staviti, in božjo službo poveličevati, kakor liturgično pravilo samo.

2. Zastaran, legitime praescrip., t. j., mnoge in razne osebe so morale skoz delj časa, in vedno isto dejanje ponavljati, ali celó od nekdaj, da kar ni več moč povedati začetka navadi (consuetudo immemorabilis).

3. Mora dotična, v liturgičnih zadevah kompetentna cerkvena oblast, t. j. apostoljski sedež [1]) na kakoršen način koli priterditi običaju, vsaj z molčanjem, ne ustavljaje se.

Liturgičen običaj pa utegne biti secundum, praeter ali contra legem. Običaj secundum ali juxta legem ni druzega, kot izveršitev postave same. Običaj praeter legem je dejanje, ki se sicer vjema z duhom postave, a ni določeno, ukazano po nobeni postavi, prepovedano pa tudi ne. Liturgična navada contra legem pa je, katera je protislovna, nasprotna dani cerkveni postavi.

Po raznih krajih katoliškega sveta nahajajo se liturgični običaji, ki so praeter ali celó contra leges; a če le niso zeló zeló nasprotni dostojnosti bogočastja, in če jih ni moč odpraviti sine gravi incommodo, vsaj kar précej ne, tedaj cerkev z njimi poterpi, pravimo, jih tolerira. Liturgični običaji contra legem pa zarad tega, ker cerkev one terpí, in ko bi to toleriranje trajalo tudi vže silno dolgo, nikoli ne postanejo zakoniti; ampak odpraviti jih gré, berž ko jenja moralna nevzmožnost, ter se to zgoditi more sine gravi incommodo; a tudi to ni stvar posameznega duh. pastirja, ampak škofova.

---

[1]) Kompetentna zakonodavna oblast v liturgičnih rečéh je edino le apostoljski sedež, oziroma S. R. C. Škofje v bogočastji nimajo zakonodavne veljave; a čuti jim je in skerb imeti, da se natančno izpolnujejo liturgični ukazi in hvalevredni, zakoniti diecezanski običaji. V dvoumnih slučajih gré škofom pri odboru za sv. obrede prositi pojasnila in določila; njim je dolžnost, po svoji moči previdno odstranjevati, kar je v bogočastji nasprotnega cerkvenim pravilom itd.

§ 115.

Razdelitev.

Liturgiko delímo v splošnjo in posebno.

I. V splošnjem delu bomo govorili 1. o bistvu, namenu, obliki, potrebi in občnih lastnostih raznih bogoslužnih dejanj ali opravil; 2. o njih vkupnih delih (o svetih časih, prostorih, o liturg. jeziku in rečeh . . .).

II. V posebnem delu si bomo pa ogledali posamezna bogoslužna dejanja ali sv. opravila, in pa obrede njih izveršitve; in sicer 1. splošnja bogočastna opravila (javne ljudske pobožnosti, duh. dnevnice, sv. maša), katerih se vdeležuje vsa kerščanska občina ter z njimi sosebno Boga časti; in 2. zasebna (svete zakramente in blažila, zakramentale), po katerih posamezni prejemajo raznih gnad v svoje izveličanje.

§ 116.

Kratek pregled liturgičnega slovstva.

I. Stari čas. Mnogo cerkvenih očetov je nam po svojih spisih zapustilo raznih in jako dragocenih opazk o bogočastji, vendar nimamo iz najstarejše dôbe kerščanstva nobene celotne razprave o liturgiji. O posameznih liturgičnih predmetih pa so pisali n. pr. Tertulijan „de baptismo et poenitentia“, „de anima“ (o pogrebih), „de velandis virginibus“ itd. Ciprijan „de oratione dominica“. „de sacrificio“. Ciril Jeruzalemski je pisal o sv. obredih pri kerstu, birmi in sv. maši; in drugih več.

II. V srednjem veku jih je prav veliko pisalo o posameznih bogoslužnih predmetih, zlasti pogostni so spisi o sv. maši. Razni pisalci so mnogo sostavili o obredih sv. cerkve, a redkokrat povedó, kako so se začele te ali druge ceremonije, le v mističnem smislu so jih zlasti radi razlagali.

Znamenitejši pisalci tistega časa so Izidor Sevilski (u. 636) „de divinis officiis“; Alkuin (u. 804) „liber Sacramentorum“, „officia per ferias“, „de Psalmorum usu“, „epist. de baptismi ceremoniis“.

Wallafried Strabo (u. 849) „de exordiis et incrementis rerum ecclesiasticarum“. Rhabanus Maurus (u. 855) „de sacris Ordinibus, sacramentis divinis et vestimentis sacerdotalibus“. Rupert iz Deuca (u. 1135) „de div. officiis“. Viljem Durandus (u. 1296) „Rationale seu Enchiridion divinorum officiorum“ in mn. dr.

III. Novejši čas, zlasti 17. in 18. stoletja jeli so s hvale vredno marljivostjo razpravljati liturgijo in kerščansko arheologijo ali starinoznanstvo. Začeli so priobčevati:

1. Zbirke starih liturgičnih pravil in formularov, večidel s pojasnili. N. pr. Joh. Grancolas: „Antiquae liturgiae in eccl. tum orient. tum occident. Ejusdem: „Vetus ecclesiae Sacramentarium“. Jac. Goar: „Εὐχολόγιον, sive Rituale Graecorum“. Euseb. Renandot: „Liturgiarum oriental. collectio“. Jac. Pamelius: „Missale ss. Patrum latinorum“. Nic. Hugo Menardus: „Sacramentarium Gregorianum illustratum annotationibus“. Joh. Mabillon: „de liturgia gallicana“. L. A. Muratori: „Liturgia rom. vetus“. Zaccaria: „Bibliotheca ritualis“ itd.

2. O liturgičnem starinoznanstvu so učeno in kritično pisali n. pr.: Joan. Casalius: „de vet. sacr. Christianorum ritibus“. E. Schelstrate: „Antiquitates eccl.“ Thomassin: „vet. et nov. eccl. disciplina“. De Montfaucon: „Diarium italicum“. Benedict XIV.: „de sacrificio Missae“; „Commentarius de D. N. J. Chr. matrisque Ejus festis“. Aug. Krazer: „de apost. nec non antiquis eccl. occid. liturgiis“. M. Gerberti: „principia theologiae liturgicae; de cantu et musica sacra“.

Najnovejši čas so spisali: Brenner „geschichtliche Darstellung der Verrichtung und Ausspendung der Sacramente von Christus bis auf unsere Zeiten“ l. 1818. Binterim „die vorzüglichsten Denkwürdigkeiten der christkatholischen Kirche“ l. 1825—1841. Locherer „Lehrbuch der christlich-kirchlichen Archäologie“ l. 1832. Krüll „christliche Alterthumskunde“ l. 1856. Grundmayr „liturgisches Lexikon der römisch-kathol. Kirchengebräuche“ l. 1822 in 1836. Abbé Migne „encyklopädisches Handbuch der kathol. Liturgie“ nemški izšlo l. 1846, 1847 . . . . .

3. Pravo liturgijo so razpravljali, in sicer poljudno: Himioben „die Schönheit der katholischen Kirche“ 13. natis l. 1841. Nussbaumer, „kath. Liturgie, oder Erklärung der Zeremonien und Gebräuche der kathol. Kirche für die Jugend“. H. Kühn „Erklärung der Zeremonien und Segnungen unserer hl. kathol. Kirche“ l. 1830. Staudenmaier „der Geist des Christenthumes“ l. 1842. Nickel „die hl. Zeiten und Feste“ 6 zv. l. 1835. Wiseman „Vorträge über die Liturgie der stillen Woche“ nemški l. 1840; „die vornehmsten Lehren und Gebräuche der kathol. Kirche“ nem. l. 1838. Fr. Göbel „der Gottesdienst der kath. Kirche“ 2 nat. l. 1880.

4. Učene liturgične knjige so iz najnovejših časov: Schmid „Liturgik der christkathol. Religion“ l. 1840. Hnogek „christkathol. Liturgik“ v Pragi 1835—37. Joh. Lüft „Liturgik“ l. 1844. Fluck „kathol. Liturgik“ 3 zv. l. 1853—55. Kössing „liturg. Erklärung der hl. Messe“ 3 nat. l. 1869. Val. Thalhofer „Handbuch der kathol. Liturgik“ l. 1883. Dr. Nic. Gihr „das hl. Messopfer“ 3. nat. l. 1884.

Znamenitejši rubricisti ali razlagavci liturgičnih rubrik so: B. Gavanti „Thesaurus sacrorum rituum"; „octavarium romanum"; „ordo perpetuus recitandi offic. div." M. Bauldry „Manuale sacrarum ceremoniarum". P. M. Quarti „Rubricae missalis rom. commentariis illustratae" itd. Lohner „Instructiones practicae de missa et breviario". Cavalieri „opera omnia liturgica." „Commentaria et decreta authentica". De Herdt „Liturgiae sacrae praxis" 5. nat. l. 1870. J. Bouvry „Expositio rubricarum" l. 1860. Falise „sacrorum rituum compendiosa elucidatio" l. 1863. Hartmann „Repertorium Rituum" nemški. 2 zv. 4 nat. l. 1880 in dr.

I. Poglavje.

Splošnja liturgika.

§ 117.

Kaj je bogočastje in njega namen.

Pri bogoslužji razločujemo dvojno stran, namreč božjo ali objektivno, pa človeško ali subjektivno. Vse tiste dele vnanje božje službe, katere opravlja duhovni pastir kot namestnik božji ter v Njegovem imenu, zovemo božjo ali objektivno stran liturgije; kar pa izveršuje kerščanska občina sama, ali pa tudi duhovnik kot zastopnik ljudstva, to je človeška ali subjektivna stran bogočastja.

1. Oziraje se na božjo stran bogočastja, pravimo, da je liturgija nadaljevanje Jezusovega dela našega odrešenja, ter vresničevanje nad posameznimi kristijani, ali subjektovanje odrešenja. Po svojem življenji in delovanji, zlasti pa po svojem terpljenji in smerti na križu izbrisal je Jezus Kristus večni dolg in kazen greha, katero si je po svojem pervem padcu nakopal človeški rod. Oznanovaje sv. evangelij pokazal je človeštvu pot do nebeškega Očeta, katero je zgrešil po svojem odpadu. Da bi moči imeli, po potu spoznane resnice hoditi do večnega cilja, poslal je svetu z nebeških višav svetega Duha. In ker je po grehu človekovem zapadlo prokletstvu vidno stvarjenje, je Odrešenik po svoji smerti na križu tudi naturo rešil prokletstva. — To objektivno doveršeno odrešenje ima cerkev Kristusova nad posameznimi vresničevati do konca sveta, kar tudi dela v liturgiji ali vnanji božji službi. Cerkev izbrisuje pri Bogu človeški dolg, pri sv. maši nekervavo ponavljaje

Kristusovo smert na križu. V pridigi oznanujoč nauk Jezusov kaže pot do sv. nebes. V sv. zakramentih delí sv. Duha in obilnost njegovih gnad. Z blažili ali zakramentali odjemlje cerkev prokletstvo od stvarí, ki vzdihujejo po odrešenji. Vse to delovanje sv. cerkve imenujemo objektivno stran liturgije, po kateri se nam mnoge, premnoge gnade odrešenja delé.

2. Gledé na subjektivno stran bogoslužja je liturgija človekovo sodelovanje s prejeto gnado božjo. Ponujani gnadi namreč se mora človek bližati, jo sprejeti, z njo sodelovati; in vse človeško, po navodu sv. cerkve storjeno delovanje, s katerim se to izveršuje, imenujemo človeško stran bogočastja. Ta človeška delavnost v bogoslužji toraj obsega: kerščansko vero in javno spoznavanje sv. vere, hvalo in češčenje božje, častenje angeljev in svetnikov, spoznavanje svojih grehov, molitve . . ., pa tudi vnanja znamenja notranje pobožnosti: prekriževanje, klečanje, sklepanje rók, terkanje na persi, pobešanje glave, očí itd.

Iz do sedaj povedanega spoznamo, da nam je vse bogočastje, ali vnanjo božjo službo sploh deliti na dva dela, namreč: *a)* v objektivno ali zakramentalno, posvečevalno, po kateri nam dohajajo potrebne gnade; *b)* v subjektivno ali latrevtično [1], poveličalno, s katero častimo Boga, ter kažemo in spoznavamo svojo zvezo z Bogom, t. j. svojo vero.

Ko spoznamo bistvo bogočastja, vemo vže tudi njega namen. Katoliška liturgija je vedno nadaljevanje ter subjektovanje odrešenja po Jezusu doveršenega, toraj ima isti namen: 1. češčenje in poveličevanje božje; neposrednje kot cultus latriae, in posrednje kot cultus hyperduliae in duliae, častenje device Marije pa svetnikov in angelov. — 2. Izveličanje sveta, ki obsega zopet ohranitev in razmnožitev kraljestva božjega v nas, t. j. posvečevanje človekovo; pa ohranitev vidnega kraljestva božjega zunaj nas, namreč sv. cerkve, ki se tudi brez vnanje božje službe ali bogočastja vzderžati ne more.

§ 118.

Oblika bogočastja.

Da se z bogočastjem dosega namen, treba je, da v nekaki obliki, podobi stopa pred nas. Je pa ta forma bogoslužja neko očutno, pomenito znamenje, obsegajoč kako kerščansko misel, idejo, katerega se cerkev poslužuje, da z njim posreduje gnado odrešenja, in da sprejete milosti, pa po njih učinjeno notranjo pobožnost, vnanje stavi pred oči.

---

[1] Od besede λατρεῖα, ki nam izključljivo pomeni Bogu dolžno češčenje.

I. Pri bogočastji je res treba nekaj vnanjega, t. j. vnanja božja služba je potrebna; to spoznamo, naj si pogledamo objektivno stran liturgije ali pa subjektivno.

1. V objektivnem oziru je bogočastje (posvečevalna božja služba) vedno posredovanje ali vresničevanje odrešenja nad posameznimi. To pa se le more zgoditi, in se toraj tudi mora zgoditi na tisti način, kakor je Kristus sam doveršil odrešenje, t. j. vidno, po oblikah od Kristusa in cerkve njegove določenih. Gnada odrešenja ostala bi brez sadu za človeka, ko bi je ta ne sprejel in z njo ne deloval; da pa to stori, mora biti prepričan, da je prejel gnado, in kedaj jo je prejel, in katero milost je prejel. Do tacega toliko potrebnega prepričanja pa človek nikakor drugače ne more priti, kakor na ta način, če se mu gnada po kakem vnanjem, očutnem znamenji delí. In vendar je neogibno treba človeku uverjenja, da je prejel gnado, in kedaj jo je prejel in katero; ako te gotovosti nima, ne bo nikoli odločno deloval z milostjo. Da bi se človeku samo reklo n. pr., Bog ti bo odpustil grehe, ako jih resnično obžaluješ itd., bi mu to pač malo pomagalo, ko bi po vnanjem potu, po izgovorjenih besedah spovednikovih pri zakramentu sv. pokore ne prejel popolne gotovosti, da so mu res grehi odpuščeni. Iz tega namen toraj je Jezus in je cerkev njegova podelitev milosti navezala na vidna znamenja.

2. Ako pogledamo subjektivno stran bogočastja (častivno božjo službo), pokaže se nam zopet potreba oblik. Prejeta gnada odrešenja provzroči vsled lastnega sodelovanja najprej neko primerno notranje življenje. Prirojeno pa je človeku in lastnija nature njegove je to, da se pobožna čustva, misli, želje . . ., ki ga navdajajo, vsled tesne zveze med dušo in telesom, tudi v vnanjem vedenji njegovem pokazujejo ter razodevajo. Kogar serce je napolnjeno češčenja, on kar nehoté pade na kolena ter roke sklepa k molitvi. To vnanje razodevanje notranjega verskega življenja pa zopet notranjo pobožnost budí in krepčá, in druge k posnemanju vabi. Oblika bogočastja, vnanjost božje službe je toraj potreba ter zahteva človeške nature, brez nje si subjektivne liturgije misliti ne moremo. — Tudi zgled Izveličarja samega kaže nam potrebo liturgičnih oblik ter nekaterih vnanjosti pri bogočastji: Jesus sam je glasno molil, je pred in med molitvijo oči povzdigoval k nebeškemu Očetu; molil je tudi klečé, in spolnoval je celo šege, ki so bile zapovedane le za staro zavezo. Enacega marsikaj najdemo vže tudi pri pervih učencih Izveličarjevih.

II. Vse liturgične forme, t. j., karkoli je pri katoliškem bogočastji vnanjega, očutnega, dajo se razverstiti ter staviti v tri skupine: besede, dejanja in simboli.

1. Beseda se v različnih oblikah, sedaj kot govor, sedaj kot molitev, sedaj kot petje . . . nahaja v katoliškem bogočastji. Ni ga liturgičnega dejanja, ki bi ga ne spremljevala beseda. Je pa tudi jezik res najpripravnejša oblika, posredovati kerščanski občini ideje, resnice in gnade odrešenja, kakor je tudi najprimernejše sredstvo, po katerem kristijanje razodevajo svojo vero in notranjo pobožnost.

2. Dejanje v ožjem smislu pomeni vsako očutno delavnost. Kakor se v besedi razodeva bolj mišljenje, tako v dejanji zlasti volja. Ker pa je volja človekova središče duhovnega, pobožnega življenja, zato je dejanje, kot izraz hotečega duha, glavna oblika, po kateri se razodeva pobožno življenje.

3. Simbol v bogočastji imenujemo (v ožjem in pravem smislu) táko stvar vnanje nature, ki pred oči stavi ter posreduje kako versko idejo vsled neke podobnosti, ki je med njima. Taki simboli, predstavljavci pobožnih idej, so n. pr. voda, olje, pepel, sol, luč itd.

Karkoli v bogočastji najdemo vnanjega, vse liturgične forme in delavnosti so ali besede, ali dejanja, ali pa simboli, katere vse zopet razdelimo v bistvene in nebistvene. *a)* Bistvene liturgične oblike, katere imenujemo bogočastna ali sveta dejanja (Kultacte, hl. Handlungen) so tiste forme, katere so po zapovedi Kristusovi realni, stvarni nositelji in glasilo resnic in gnad našega odrešenja, ali pa izraz notranje pobožnosti vernikov. Taka bogoslužna dejanja so n. pr. beseda kot pridiga, dejanje kot daritev, simbol, znamenje pri sv. zakramentih; molitev. sv. pesem . . . *b)* Nebistvene liturgične oblike, ki jih imenujemo šege, sv. običaje (Ceremonien, hl. Gebräuche) pa so one liturgične forme, katere po sv. cerkvi vsled božjega pooblaščenja ukazane, sveta dejanja, jih podobensko naznanujoč, spremljajo, njih slovesnost povišujejo, in vernike za subjektivno sopraznovanje, za osebno vdeležbo pripravniše storé. Take šege so razno vnanje deržanje in vedenje mašnikovo pri izverševanji, opravljanji liturgičnih funkcij, n. pr. stanje in sedenje, pokrivanje in odkrivanje glave, razno poklanjanje in poklekovanje, umivanje rok in njih sklepanje, razprostiranje itd.

Vse bogočastne oblike, bistvene in nebistvene skupaj, kolikor jih najdemo pri enem in istem liturgičnem činu, imenujemo obred. V tem smislu govorimo n. pr. o mašnem, o kerstnem obredu itd. Z besedo „obred“ zaznamujemo pa tudi posebnosti bogočastnih oblik, zlasti jezikove, ter govorimo o vzhodnem ali gerškem obredu, o zahodnem ali rimskem itd. —

Kakor se je odrešenje po Kristusu izveršilo v času in prostoru, tako se zamore tudi bogočastje katoliško kot vedno posredovanje onega odrešenja tudi le veršiti v času in prostoru. Smemo toraj tudi o liturgičnem ali svetem času in prostoru govoriti; in če še prištejemo besedo, dejanje in simbol kot glavne verste vseh bogoslužnih oblik, imamo ponaturno razdelitev liturgičnega predmeta. Govoriti nam bo toraj v naslednjem o liturgičnem ali svetem času, o liturgičnem prostoru, o liturgičnem jeziku, o liturgičnih rečéh in orodjih, in o liturgičnih dejanjih.

A.

Sveti časi.

§ 119.

Cerkveno leto in njega deli v obče.

Bogočastju je namen, Bogu v poveličanje in ljudem v izveličanje posredovati odrešenje Kristusovo ter nad posameznimi je vresničevati. Kakor pa delo našega odrešenja ni bilo doveršeno v enem trenutku, z enim dejanjem, ampak je Bog prej rod človeški skoz 4000 let na odrešenje pripravljal, in potem še-le po svojem Edinorojenem zveršil, tako se tudi posredovanje, skrivnostno ponavljanje tega odrešenja ne more zgoditi na en mah, ampak polagoma. Res, da se vsaki dan po daritvi sv. maše, katera je središče katoliške liturgije, sad Jezusovega odrešenja človeštvu sploh naklanja, ali da si vsak posamezni vsvoji sad odrešenja, da njega gnad deležen postane, to se zamore zgoditi le stopnjama. Sv. cerkev nam zato vsaki dan le en poseben dogodek, eno važno resnico ali skrivnost našega odrešenja v spomin kliče, le nekaj posebnega iz Kristusovega življenja pred oči stavi, in nam zraven posebno gnado delí, da si zamoremo oní dogodek, ono resnico v korist obračati, v svojem življenji jo vresničevati. In to živo predstavljanje posameznih dogodb in dejanj našega odrešenja v preteku enega leta, ki se godí po sv. cerkvi iz namena, da bi si posamezni verniki prisvojali ter v izveličanje obračali gnade, z onimi resnicami, dejanji, dogodki . . . združene — imenujemo cerkveno leto. Je toraj cerkveno leto posredovanje odrešenja posameznim ljudem od stopnje do stopnje, resnično ponavljanje in nadaljevanje Jezusovega odrešilnega dela; ali z drugimi besedami:

cerkveno leto ni druzega, ko vedno podobensko-živo, skrivnostno življenje in delovanje Kristusovo v sveti cerkvi.

Jezus Kristus pa živí v svoji cerkvi po trojni svoji službi ali delavnosti, s katero je izveršil delo našega odrešenja: po svoji preroški, duhovniški in kraljevski. Kar se je zgodilo v človeštvu pred rojstvom Kristusovim in po rojstvu noter do terpljenja njegovega, je bila zlasti preroška delavnost Sinu božjega; kar se je zgodilo in se še godi v izveličanje človeštvu po vstajenji in vnebohodu Gospodovem, to prištevamo zlasti kraljevi njegovi delavnosti: toraj je terpljenje in smert Jezusova, veliko-duhovska njegova delavnost središče njegovega delovanja, zato tudi središče Jezusovega življenja v svoji cerkvi, središče vsega cerkvenega leta. Terpljenje odrešilno in smert Kristusova se pa v sv. cerkvi skrivnostno ponavlja ob Véliki noči, toraj je Vélika noč z velikim tednom središče cerkvenega leta; vse prejšnje je pripravljanje, vse poznejše je doverševanje. Vélika noč je tudi središče vseh praznikov, kajti po njej se določuje dan drugih, kolikor je premakljivih.

Cerkveno leto ima toraj tri glavne dele, katere imenujemo dôbe ali prazniške kroge: perva dôba, božična, s svojim središčem Božičem, ponavlja preroško delavnost Jezusovo; druga velikonočna, ki svojo sredo v vélikem tednu z velikonočnim praznikom ima, ponavlja velikoduhovsko delo Odrešenikove; tretja dôba, binkoštna, s svojim središčnim binkoštnim praznikom, razodeva in razvija kraljevo službo Jezusovo. —

Cerkveno leto pa ni kakor nekakova podoba, ki bi nam pred oči stavila odrešenje, ni kakor golo, zgodovinsko predstavljanje vsega tistega, ki se je zgodilo v naše odrešenje, ampak je pravo, resnično, notranje ponavljanje Kristusovega odrešenja. Mi se v cerkvenem letu ne spominjamo Izveličarja le zgodovinsko, kakor n. pr. kakega vže davnej zamerlega človeka; nikakor ne. On ni živel le pred osemnajststoleti, ampak vedno še živí v svoji cerkvi; on zato v nji živi, da bi njegovo življenje postalo življenje vseh ljudi, in da bi „kateri živé, ne živeli več sebi, ampak njemu, kateri je za-nje umerl“ [1]), t. j. da bi ne živeli več po mesu, ampak po duhu, po volji in izgledu Kristusovem. Po izveličavnem predstavljanji Kristusovega življenja v teku cerkvenega leta naj bi to življenje postalo tudi življenje vseh kristijanov; Zveličarjevo življenje naj bi vsi posnemali, da bi življenje vsakterega izmed njih bilo podoba Kristusovega življenja. Ako izrečemo natančneje: naloga kristijanova v teku cerkvenega leta je, *a)* da v božični dôbi duha Kristusovega v sebi obnavlja, ter se v svojem notranjem prerodi ali vnovič rodi; *b)* da v velikonočni dôbi s Kristusom popolnoma daruje samega sebe s tem, da odmerje svetu in grehu, in vstane k novemu življenju milosti; *c)* da v binkoštni dôbi to svoje življenje pripelje do doveršenja, do popolnosti, da podpiran po moči sv. Duha izveršuje vse čednosti. Ta krogotek začenja se vsako cerkveno leto vnovič, in kakor n. pr. v drevesu vsako leto vnovič sok prešinja vse žilice njegove ter storí, da se mu deblo, les namnoží za en krog, tako naj bi versko življenje kristijanovo po vsakoletnem novem dotoku obilnih gnad nove dušne moči dobivalo in vedno čversteje postajalo in popolniše. To je namen cerkvenega leta v subjektivnem oziru.

---

[1]) II. Kor. 5. 15.

§ 120.

Vigilije in osmine.

Da bi kristijan zamogel v tem smislu, kakor smo povedali, med cerkvenim letom svoje življenje vpodobljati po Jezusovem življenji, vravnala je sv. cerkev tako imenovano predpraznovanje (predgodove, predpraznike) pa popraznovanje ali nadaljevalno praznovanje. Vsi časi, godovi, dnevi cerkvenega leta so namreč tako razversteni okrog centralnih praznikov, da nekateri na središčini god pripravljajo (predpraznovanje), drugi pa razvijajo praznikovo misel, in jo v posameznih vernikih vresničujejo (popraznovanje). Je pa to pripravljanje na praznik, kakor tudi nadaljno obhajanje bližnje in daljno. Bližnje predpraznovanje vélikih cerkvenih godov so vigilije, preddnevi; in bližnje popraznovanje so osmine, oktave. Daljno pripravljanje na tri centralne praznike cerkvenega leta je za Božič adventni čas, za Veliknoč štiridesetdanski post, in za Binkošti onih 10 dni po vnebohodu Gospodovem. Splošnje povedano pa so daljno predpraznovanje in popraznovanje središčinih godov nedelje pa njih ferije, in pa ostali prazniki Gospodovi, Marijini in svetnikov. Spregovorímo najprej o bližnjem predpraznovanji in popraznovanji.

1. Vigilije so nekako posnemanje Jezusovega nočnega čuvanja; kajti znano je, da je Kristus časih cele noči v molitvi prečul, ne da bi bilo njemu treba pomoči molitve, ampak da je nam zapustil izgled posnemanja. Namen tega preddneva je, serca vernikom po čuvanji, molitvi, postu in zlasti po skesani, odkritoserčni spovedi pripravljati

na vredno obhajanje naslednjega praznika. Vže kristijanje pervih časov sv. cerkve prihajali so na večer pred velikimi prazniki na svetem kraji skupaj, in so tam ostali velik del noči ter so s postom, molitvijo, prepevanjem psalmov in poslušanjem božje besede Boga častili. Na to so se razšli za nekoliko časa, in se ob določeni uri zopet sošli k slovesni prazniški božji službi. Poznejše čase so nekateri jeli zlorabiti te ponočne zbore, godile so se pri njih razne nerodnosti in razuzdanosti, in zato jih je cerkev sama odpravila; sem ter tje so jenjali tudi zarad mlačnosti kristijanov. A pobožnost sama ter pripravljanje na praznik ni jenjalo, le preneseno je bilo na prejšnji dan, in iz psalmov, molitev, branj . . . ., prej ob nočnem čuvanji navadnih, sestavila je cerkev poseben oficij za ta preddan, ki se je še vedno imenoval vigilija, ter zato večinoma tudi bil postni dan.

Vse vigilije razdeljujemo *a)* v take, ki so ob enem posti, in v take, ki niso postni dnevi. Brez posta so bili vže od pervih časov: dan pred ssv. tremi Kralji in pred godom sv. Janeza evangelista (zarad veselega obhajanja Jezusovega rojstva), pa vigilija pred vnebohodom Kristusovim in pred praznikom sv. aposteljnov Filipa in Jakoba (zavolj veselja nad vstajenjem Gospodovim). Vse druge vigilije so po občni cerkveni postavi posti. Taki preddnevi s postom so dandanes v Avstriji: vigilija božična, binkoštna, dan pred praznikom sv. Petra in Pavla, pred velikim Šmarnom in pred vsemi svetniki pa velika sobota (vže kot zadnji dan 40dn. posta). Po papeževem pismu odpravljeni prazniki (soprazniki) nimajo več vigilij s postom, a mesto tega odpravljenega preddnevnega posta so v Avstriji po naredbi papeža Klemena XIV.[1]) vse srede in petki v adventu zapovedani postni dnevi. — *b)* V vigilijo s privilegijo in v vigilijo brez samopravice. Privilegijo imajo vigilije centralnih praznikov, t. j. vsakteri praznik se mora umakniti tacemu preddnevu, le vigilijo sv. treh Kraljev prerine god I. reda. Vse druge vigilije razun imenovanih so brez privilegije, t. j. vsak, tudi navaden god, in tudi osmi dan (dies octava) jih prerine.

2. Cerkvena osmina, ali obhajanje kakega praznika skoz osem dni, ima svoj začetek v judovstvu, kajti vže Izraelci so glavne praznike st. zak. obhajali z osminami. Kristus in aposteljni so sprejeli to šego ter nam jo izročili. Osmine niso vpeljane samo v povišanje slovesnosti praznikove, ampak imajo vzvišani namen: najviše misli cerkvenega leta globoko in stalno vtiskovati sercu in življenju vernikov. Ob godu samem imamo pred seboj vzor, premišljujemo misel

---

[1]) Gl. breve: „Paternae charitati“ dne 22. junija 1771.

praznikovo bolj po njeni objektivni strani; osmi dan pa (in die octava) gledamo posnemo vzora, to je, zadnji dan osmine imamo pred seboj bolj praznikovo misel, kakor se je po praznovanji oktave v vernikih vresničila. Ker se pa v času nikoli doseči ne dá visokost ideje, se osmi dan liturgično sicer tako obhaja, kakor praznik sam, a manj slovesno, le kot god navadnega reda, dupl., če tudi je praznik bil pervega reda, dupl. I. cl. Dnevi med osmino (dies infra octavam) pa so nekake stopinje, po katerih napreduje notranje vresničevanje praznikove misli.

Osmine razdelimo v take s privilegijo in brez privilegije. Osmina velikonočna, binkoštna, sv. treh kraljev, božična in presv. rešnjega Telesa imajo privilegijo, a različno. Največo samopravico imate osmini velikonočna in binkoštna, to je, v njiju ne sme se obhajati noben drugi praznik. Za tema je osmina praznika razglašenja Gospodovega, med katero so dovoljeni samo prazniki I. reda; zadnji dan osmine (dies octava) pa tudi praznika I. reda ne dopušča. V božični osmini smejo se obhajati le tisti godovi, katere je vže cerkev sama vplela tej osmini. V osmini praznika presv. rešnjega Telesa dovoljeno je obhajati godove navadnega reda, ki svoje redno mesto imajo v tej osmini (festa duplicia occurrentia); prenesene praznike (f. translata) pa le tedaj, če so I. ali II. reda. In die Octava smé se obhajati le kak praznik I. reda. — Vse druge osmine cerkvenega leta, razun sedaj imenovanih, so brez privilegije, toraj se v njih praznujejo: festa duplicia occurrentia et translata in tudi festa semiduplicia occurrentia; preneseni godovi niže verste (semiduplicia translata) pa le pod nekaterimi pogoji.[1])

Med osminami se v brevijariju ne molijo Suffragia Sanctorum, pa tudi ne Preces v Primi in Kompletoriju.

§ 121.

Nedelje in ferije.

Kakor se na nebesu krog solnca suče raznih zvezd veliko število v prelepem redu, tako se po modri vravnavi cerkvenega leta okrog centralnih praznikov versté in premičejo nedelje s svojimi ferijami. Te so nekaka podlaga cerkvenemu letu, ker na misel glavnega praznika polagoma pripravljajo, kar je nedelj in ferij pred centralnim godom; one, ki mu sledé, pa jo objektivno in subjektivno nadalje razvijajo.

---

[1]) Gl. Rubr. gen. Brev. X. 5.

I. Nedelja ali pervi dan vsacega tedna je po svoji vstanovitvi in po svojem praznovanji vže iz apostoljskih časov, kajti namesto sedmega dneva v tednu ali mesto judovske sobote postavili so vže aposteljni po navdihnjenji sv. Duha pervi dan vsacega tedna kot dan Gospodov, dies dominica. Nedelja simbolno predstavlja dan stvarjenja po Bogu Očetu, dan Kristusovega vstajenja [1]) ter dokončanega odrešenja, in dan prihoda sv. Duha ter doveršenega našega posvečenja. Vsaka nedelja je toraj zavolj tega trojnega spomina god presvete Trojice, prav res Gospodov dan.

Zavoljo visoke imenitosti Gospodovega dné nikoli noben praznik nedelje celoma ne izpodrine, ampak cerkev se je vsaj spominja v brevijariji [2]) in v sv. maši, katerej se tudi nedeljini evangelij vloži kot zadnji evangelij. — V liturgičnem oziru nedelje delimo:

1. V majores pa minores. Dominicae majores imenujemo tiste, ob katerih obhajamo najimenitnejše skrivnosti stvarjenja, odrešenja in posvečenja, toraj: adventne nedelje, in vse od septuagesime naprej do vštete bele nedelje, pa binkoštno nedeljo in nedeljo presv. Trojice. Vse druge nedelje so minores, ali dominicae per annum, in se umikajo vsacemu godu navadnega reda (festo duplici). — Dominicae majores pa so ali nedelje I. reda ali pa nedelje II. reda. Nedelja I. cl. je perva adventna in perva postna, potem tiha, cvetna, velikonočna, bela, binkoštna in nedelja presv. Trojice. Te se ne umaknejo nobenemu prazniku. Vse druge dominicae majores so II. cl. [3]) in prerine jih v liturgičnem oziru kak praznik pervega reda (f. dupl. I. cl.)

2. Razločujemo domin. vacantes in non vacantes. Kedar zadene nedelja na Božič, na god sv. Štefana, sv. Janeza evang., nedolžnih otročičev, na vigilijo ali praznik razglašenja Gospodovega, ali pa na osmi dan (dies octavae) imenovanih godov, takrat se take nedelje cerkev ne spominja, ne v brevijariji in tudi ne v sv. maši, kajti misel, kojo bi imela naznanjevati nedelja, predstavlja vže dotični dan ali god sam. Take nedelje imenujemo vacantes. Nedelje z oficijem pa so non vacantes.

---

[1]) Zarad veselja nad vstajenjem Kristusovim se cerkvene molitve v nedeljo stojé opravljajo, in nikoli ni posta na ta dan.

[2]) V obéh večernicah in v hvalnicah, pa v jutranjicah, kjer je zadnje branje vselej homilija o nedeljskem evangeliji.

[3]) Namreč: druga, tretja in četerta adventna in postna nedelja, in Septuagesima, Sexagesima pa Quinquagesima.

3. Dalje so nedelje fixae in mobiles. Nedelje, katere se v liturgičnem oziru smejo prenašati, prej ali poznej obhajati, so dom. mobiles, namreč nedelja med božično osmino, nedelja po sv. treh kraljih in triindvajseta po Binkoštih. Vse druge so dominicae fixae, ker imajo ob lastnem dnevu ali ves oficij ali vsaj spomin.

4. Ozir liturgične slavnosti obhajamo nekatere nedelje ritu duplici, namreč velikonočno, belo, binkoštno nedeljo in nedeljo presv. Trojice, ker so to pravi prazniki; vse druge obhaja cerkev ritu semiduplici, ker so te nedelje nekako v taki razmeri do svojih centralnih praznikov, kakor dnevi med osmino do svojega godu, ti dies infra octavam pa ponavljajo praznikovo obhajanje sub ritu semiduplici.

II. Férije. Pervi dan tedna, tako rekoč njegova glava, je po štetvi kerščanske cerkve nedelja, dies ali feria dominica, ker je izključljivo službi Gospodovi posvečena. Z ozirom na nedeljo, ki je feria dominica ali prima, cerkev imenuje dneve med tednom feria IIda, IIItia, IVta itd., s tem imenom vže tudi naznanujoč tesno zvezo, ki je med nedeljo in med dnevi v tednu. Férije so namreč do svoje nedelje v taki razmeri, kakor nedelje do središčinih praznikov, ali dnevi v osmini do svojega godu. Teden, t. j. dôba sedmih dni, ima svoj začetek vže v stvarjenji, in biti ima v kerščanstvu manjši krog cerkvenega leta, v katerem nedelja predstavlja glavno, središčino misel, ki se ima po posameznih férijah nadalje razvijati in v življenje kristijanovo vvesti. Dnevi med tednom so toraj nadaljevanje nedeljskega obhajanja.[1] In ker se v cerkvenem letu versti teden za tednom, posvečuje tako sv. cerkev vso letno dôbo službi božji, in svoje duhovne matere se okleniviši moral bi vsak pravi kristijan leto za letom svojega življenja posvetiti službi večnega Boga.

Tudi dneve med tednom delímo v majores in minores. Férije adventne, postne in kvaterne pa ponedeljek prošnjega tedna so f. majores; te obhajamo vselej ali s celim njim lastnim oficijem[2]) ali pa se jih le spominjamo v brevijarji in v maši. Vsi drugi medtedenski dnevi so feriae minores, preríne jih popolnoma vsaka vigilija in tudi prosti god (f. simplex), ako zadene na tako férijo. Izvzet je le torek in sreda prošnjega tedna, katerih se spomin zgodí v sv. maši. — Nekatere feriae majores imajo privilegijo ter se ne umaknejo nobenemu prazniku. To so: pepelnična sreda in dnevi vélicega tedna. Vse druge f. majores so brez privilegije, to je, preríne jih vsaki god, samo prosti god (f. simplex) in vigilija ne.

---

[1]) Kar naznanuje tudi imé feria, od „feriari“, ki je rabi vže Tertulijan. in je po papežu Silvestru prišlo v splošnjo rabo.

[2]) Vsled dekreta S. R. C. dné 5. jul. 1883 podelil se je od sv. očeta Leona XIII. poterjen „Indultum Generale tam Capitulis et Ecclesiasticorum Communitatibus quibuscunque, quam singulis de utroque clero, persolvendi Officia Votiva per annum loco Officiorum Ferialium, praeterquam in feriis Quarta Cinerum, totius tempore Passionis ac sacri Adventus a die 17. ad 24. Decembris inclusive: quoad choralem quidem recitationem, de consensu Capituli seu Communitatis ab Ordinario semel pro semper adprobando; quoad privatam vero recitationem ad libitum

Posebne važnosti izmed medtedenskih dní so dnevi abstinence ali mali posti pa kvaterni.

1. Vže od apostoljskih časov bila sta sreda in petek dneva pokore in posta. Ob teh dnevih sošli so se kristijani k božji službi, ki je trajala do končane devete duhovne ure (nona), t. j. do treh popoludne, v gotovih, določenih cerkvah, katere so imenovali „stacije“.[1] Do končane te božje službe, toraj do treh popoludne trajal je tudi post za kristijane ob teh dnevih. Epifánij nam pové vzrok tega ravnanja, pišoč: „Za sredo in petek je post ukazan do devete ure; kajti v sredo se je Juda ponudil sinedriju, da jim hoče Jezusa izdati, v petek pa je bil Gospod križan. In vsled apostoljskega sporočila se postimo ta dva dni, da se spolnuje beseda: „Ko pa jim bo ženin odvzet, tedaj se bodo postili tiste dni.“ — Tako je bilo zlasti po vzhodni cerkvi, v Rimski pa je bila navada, se postiti v soboto. Papež Inocencij I. izvaje to šego od aposteljnov, rekoč: „Ako vsak teden na dan Gospodov obhajamo vstajenje Kristusovo, in če se v petek postimo zarad terpljenja Izveličarjevega, toraj tudi sobote ne smemo izpuščati, ker je dan med žalostjo in veseljem. Znano nam je, da so aposteljni žalovali ta dva dni, in se iz strahu

---

singulorum de clero. Officia autem hujusmodi Votiva per annum, Missis Votivis in Missali Rom. positis fere respondentia, haec pro singulis hebdomadae diebus adsignantur, nimirum: pro Feria II. de Angelis, Feria III. de Ss. Apostolis (Romae de Ss. Petro et Paulo), Feria IV. de S. Joseph Sponso B. M. V., Cath. Eccl. Patrono, Feria V. de Ss. Eucharistiae Sacramento, Feria VI. de Passione Domini Nostri J. Chr., Sabbatho de Immaculata Beatae Mariae Virg. Conceptione . . .“ — Novi votivni oficiji smejo se tudi moliti, kedar cerkvena pratika kaže festum simplex; kajti na vprašanje: „An Indultum generale diei 5. Julii 1883 quoad Officia Votiva tantum modo valeat pro officiis stricte ferialibus, an etiam pro festis ritus simplicis ita ut loco Officiorum simplicium liceat uti officiis votivis?“ je S. R. C. 26. marca 1884 odgovorila: „Negative ad primam partem; affirmative ad secundam partem.“

[1] Iz misala zvemo tudi imena nekaterih tacih cerkev. Tako n. pr. beremo pred mašo kvaterne srede: Statio ad S. Mariam majorem; za petek: Stat. ad Ss. XII Apostolos itd.

pred Judi skrivali, in brez dvombe so se tudi postili ta dneva. Ta post moramo tudi mi vsak teden spolnovati, ker nam je vsak teden obhajati spomin tistega dné, ko je Gospod v grobu počival, kakor tudi spomin Jezusove smerti v petek, in njegovega vstajenja v nedeljo." Te šege se je poprijela tudi vsa zahodna cerkev; post na sredo pa je odpadel.

Imenovani medtedenski dnevi bili so le na pol postni dnevi ali mali posti, ker se verniki ob njih niso postili do sončnega zahoda, kakor ob 40dnevnem postu, ob vigilijah in kvaternih dneh, ampak le do opravljene molitve devete ure, t. j. do treh popoludne. Ko se je pozneje začela božja služba obhajati ob jutranjih urah, sta tudi petek in sobota jenjala prava postna dneva biti, ampak sta le še dneva abstinence, zderžanja mesnih jedí. Za mnoge škofije je pa vsled cerkvenega spregleda dandanes sobota jenjala biti dan abstinence.

2. Kvaterni dnevi so tiste srede, petki in sobote, ki jih zahodna cerkev štirikrat [1]) v letu obhaja kot dneve molitve in posta. Sv. papež Leon Vél. meni, da so ti postni dnevi iz aposteljskih časov, in cerkveno izročilo vpeljavo kvaternih dní pripisuje papežu Kalikstu I. († 223), kajti v brevijariji beremo iz njegovega življenja: „Constituit quatuor anni tempora, quibus jejunium, ex apostolica traditione acceptum, ab omnibus servaretur." Sv. Avguštin imenuje kvatre šego Rimske cerkve. Sprejela je polagoma vsa zahodna cerkev to Rimsko navado; vendar od začetka niso povsod ob enem času spolnovali teh postnih dní, ampak še le v enajstem stoletji so bili določeni še danes navadni kvaterni tedni, namreč: teden po pervopostni nedelji (spomladi), po binkoštni nedelji (po letu), teden po prazniku povišanja sv. križa (14. sept. — jeseni) in po tretji adventni nedelji (po zimi). — Kvaterni tedni so od nekdaj tudi v bližnji zvezi z mašnikovim posvečevanjem, z ordinacijami. Perva stoletja sv. cerkve so se v Rimu in zunaj Rima godile navadno le meseca decembra; ta čas je bil rojen Jezus, najviši pastir, ta čas je tudi cerkev po duhovno rodila svoje škofe, mašnike in druge klerike. Ko se je zelo razširila cerkev, treba je bilo bolj pogostnega posvečevanja, in sicer so sobote sploh odločili za ordinacije. Potem pa, ko je navadna sobota jenjala biti dan posta in pokore, so kvaterne sobote bile odmenjene za posvečevanja. Slednjič je papež Aleksander III. za ordinacije ukazal šest sobot, namreč štiri kvaterne, soboto pred tiho nedeljo in soboto vélicega tedna.

---

[1]) Od tod imé quatuor-tempora, kvatre.

Namen kvaternih dní je toraj ta-le: *a)* Cerkev hoče s to napravo vsakteri štirih letnih časov na poseben način Bogu posvetiti, ter vsake tri mesece odbere tri dni, ob katerih posebno vneto z molitvijo, postom in dobrimi deli stvarnika časti. *b)* Da verniki Bogu dolžno hvalo dajejo za dobrote, katere so prejeli tisto četert leta; da si novih dobrot prosijo, in pokoro delajo za storjene grehe. *c)* Da bi verniki vsa takrat storjena dela pobožnosti in zatajevanja Bogu darovali v ta namen, naj bi blagovolil svoji cerkvi dobrih, vrednih mašnikov pošiljati, in kerščanski čedi skerbnih pastirjev. [1]

§ 122.

Prazniki.

Na centralne godove cerkvenega leta pripravljajo, pa njih misel nadalje razvijajo in vresničujejo tudi razni prazniki, namreč: Gospodovi, Marijini, angeljev in svetnikov. Najimenitnejši so:

1. Gospodovi prazniki, ki nas spominjajo največih skrivnosti iz življenja in terpljenja Kristusovega, po katerih je bilo izgotovljeno naše odrešenje in posvečenje. Razun središčinih praznikov imamo še teh-le 13 Gospodovih godov: obrezovanje Gospodovo, praznik presv. Imena Jezusovega, petih rán, ternjeve krone, sulice in žebljev, najdenja sv. križa, vnebohoda Kristusovega; presv. Trojice, presv. rešnjega Telesa, Serca Jezusovega, sv. Kervi Gospodove, preobráženja Kristusovega in povikšanja sv. križa.

Najpoglavitnejše praznike Gospodove obhajali so vže od začetka sv. cerkve, in sicer ne toliko vsled kakega povelja, ampak prostovoljno, iz nekega notranjega nagiba vernikov. Ni bilo namreč mogoče pervim učencem Jezusovim pozabiti preimenitnih dogodeb iz življenja Gospodovega n. pr. vstajenja njegovega, vnebohoda, ali poslanja sv. Duha, dogodeb, katerih so se tudi oni sami vdeležili, ki so toliko odločilne postale za njih lastno življenje. Gotovo, učencem Jezusovim postali so taki dnevi in kraji nepozabljivi! In ko se je ob letu vernil dan tako imenitni, bilo je prav ponaturno, da so se vsega tistega živo spominjali, kar so sami doživeli, sami videli, slišali, in kar so drugim dan na dan oznanovali. Njih serce se je ob tacih dnevih spomina vnelo v svetem ognji ljubezni in hvaležnosti do Boga, obhajali, praznovali so take dni, in z njimi praznovali so jih verniki. Tako so pervi prazniki Gospodovi tako rekoč sami ob sebi nastali; pozneje še-le so bili po posebni naredbi cerkvenih predstojnikov vernikom kot zapovedani, slovesni prazniki ukazani. — O takem začetku praznikov prepriča nas tudi dejanje apostéljnov (20. 7.), apostoljske konstitucije [1]), in spričevanja najstarejših očetov in cerkvenih učenikov, ki omenjajo obhajanja nedelj, rojstva in razglašenja Gospodovega, Vélike noči in vélicega tedna, Binkošti in vnebohoda Kristusovega. Tudi sv. Avguštin [2]) govori o raznih običajih sv. cerkve, in med drugim omeni, da kristijanje vsako leto ob gotovih dnéh obhajajo spomin Jezusovega terpljenja, vstajenja, vnebohoda in prihoda sv. Duha, a ne vsled kake pismene naredbe, ampak vsled ústnega sporočila.

---

[1] Duh. pastir naj svojim duhovnijanom pojasnuje namen in pomen kvaternih dni, in sosebno naj jih opominja, moliti ter prositi od Boga dobrih dušnih pastirjev. V nekaterih škofijah so v to nam ukazane posebne molitve. Tako n. pr. v Lavantinski diecezi, kjer se vse kvaterne nedelje pri božji službi glasno moli za vse tiste, ki imajo ono leto mašniki posvečeni biti. V dnevih ordinacij pa morajo vsi mašniki v maši pristaviti kolekto: Pro omni gradu Ecclesiae. (Gl. Sammlung str. 26).

2. Marijini prazniki so dvojne verste; eni nam kažejo preblaženo Devico kot mater Izveličarjevo, drugi nam jo predstavljajo kot našo mater. Godovi perve verste so zgodovinsko razveršteni v cerkvenem letu, ter nam kličejo v spomin tista dejanja božja, pri katerih se nam posebno lepo Marija predstavlja kot vdeležnica pri delu našega odrešenja. Taki prazniki so zlasti god Marijinega brezmadežnega spočetja, njenega rojstva, oznanjenja, očiščenja, sedem žalosti. Marijini dnevi druge verste nam predstavljajo blaženo Devico kot srednico in priprošnjico, kot najlepši izgled in pomoč kristijanom, toraj kot vdeležnico pri nadaljevanji ter vresničevanji našega odrešenja. Tako praznujemo god Marije pomoči kristijanov, dobrega sveta, sv. rožnega venca itd.

3. Tudi nekatere praznike angeljev cerkev obhaja vže od najstarejših časov, n. pr. god nadangelja Mihaela, Gabrijela, Rafaela in vseh angeljev varuhov; kajti ti poslanci božji imeli so tudi opraviti pri našem odrešenji, in so nam priprošnjiki v nebesih, pa spremljevalci in zavetniki na zemlji.

4. Prazniki svetnikov so enako Gospodovim praznikom, in godovom blažene device Marije, nastali tako rekoč sami ob sebi, vsled nekega notranjega čustva kristijanov, in ne po kaki vnanji vravnavi cerkvenih prednikov. Berž po vnebovzetji Marijinem začeli so se je verniki spominjati pri božji službi, ter njeni priprošnji se priporočevati. Ravno tako je znano, da so vže perve čase obhajali spomin

---

[1]) Lib. V. c. 12; VIII. c. 33.

[2]) Ad Januar. ep. 118 c. 2.

aposteljnov in mučencev s presv. daritvijo, z branjem in pevanjem psalmov. Pervo tako praznovanje, o katerem nam poročuje zgodovina, veljalo je sv. Ignaciju, Antijohijskemu škofu, ki je bil terpinčen v Rimu l. 107. Njegove kosti so prenesli v Antijohijo, in so tamkej vsako leto slovesno obhajali dan njegove smerti. Pri takem praznovanji so vernikom brali zgodbo terpljenja in smerti dotičnega kerščanskega junaka; nato je škof ali kak mašnik v nagovoru spodbujal kristijane k enaki gorečnosti, stanovitnosti in življenju po veri. Slednjič so opravili presv. nekervavo daritev Bogu v zahvalo, da je kerščanskemu junaku tako obilnih milosti podelil. — Perva stoletja kerščanstva so javno obhajali le spomin marternikov. Še le pozneje (baje v četertem stoletji) začeli so praznovati tudi godove sv. spoznovalcev, in sicer najprej v jutrovi cerkvi. Skoraj vse godove svetnikov obhajali so pervotno le v enem kraji, v eni cerkvi ali deželi, tamkej namreč, kjer je dotični svetnik živel, v čast božjo in blagor ljudstva deloval, ali kjer je umerl. Od tam pa se je obhajanje njegovega spomina razširjalo delj in delj. Sploh ter povsod so vže od začetka praznovali le spomin tacih svetnikov, ki so velicega pomena za vso cerkev, n. pr. god device Marije in aposteljnov.

Ozir dné praznovanja svetnikov je veljalo in velja to, da se je obhajanje godilo vsikdar ob njih smertnem dnevu, katerega so sploh imenovali rojstni dan, dies natalis, natale, kajti na dan svoje smerti rodili so se svetniki za nebesa. Izimo dela cerkev le pri preblaženi devici Mariji in pri sv. Janezu Kerst., ker pri teh dveh bil je vže nju rojstni dan — dan veselja; pri Mariji kot brez madeža podedovanega greha spočeti, in pri Janezu Kerst., ker je vže v maternem telesu bil napolnjen s sv. Duhom.

§ 123.

Zgodovina zapovedanih praznikov.

Zapovedanih praznikov v današnjem smislu besede, to je tacih, ob katerih je vernim dolžnost, priti k javni božji službi, pa zderžati se hlapčevskih dél, bilo je perve čase sv. cerkve le malo. Zraven Božiča, razglašenja, vstajenja in vnebohoda Gospodovega pa Binkošti so kot zapovedane praznike obhajali le godove tacih svetnikov, katere vže sv. pismo visoko časti (devica Marija, Janez Kerst., aposteljni, zlasti Peter in Pavel, pervi mučenec Štefan), pa tacih, ki so za posamne kraje ali dežele imeli posebnih zaslug, n. pr. sv. Martin Turski za Galijo, sv. Gregor Vél. za Anglijo, katerej je poslal pervih kerščanskih učenikov itd. A taki godovi bolj lokalne imenitnosti so se tudi le v dotičnem kraji, ali v dotični deželi obhajali kot slovesni prazniki. V različnih krajih so toraj raznih svetnikov spomin praznično obhajali.

1. Bolj in bolj so se namnožili prazniki od 5. do 9. stoletja; zlasti raznim svetnikom posvečenih postajalo je več in več. To se je zgodilo v omenjeni dôbi iz nekake potrebe. Po velikem preseljevanji narodov je namreč mnogo neomikanih in bojevitih ljudstev stopilo v cerkev Kristusovo. Vse te treba je bilo podučevati, pridno podučevati v svetih resnicah, in sicer ustmeno jih učiti, ker drugačno podučevanje je v takratnih razmerah bilo skoraj nemogoče. Vse to se je dalo le doseči po pogostni javni božji službi. Sveti mir cerkvenega praznika naj bi dobrodejno vplival na divja, bojevita serca, pogostna skupna božja služba s svojimi jako pomenljivimi in skrivnostnimi obredi naj bi navzoče napolnovala s svetim spoštovanjem, ter prejemljive jih storila za nebeški nauk, za više misli. Pomnožitev zapovedanih praznikov je toraj bila potreba časa. Kar pa je potrebščina vvedla, je pobožnost ljudstev nadaljevala. — Veliko noč in Binkošti praznovali so v tej dôbi skoz celi teden, za božičnim dnevom so sledili trije prazniki, tudi trije dnovi pred vnebohodom Kristusovim (prošnji dnevi) bili so zapovedani prazniki. Zraven štirih Marijinih praznikov so bili praznični tudi godovi vseh 12 aposteljnov; tudi dnevi nekaterih imenitnejših marternikov in spoznovalcev pa dan vseh svetnikov bili so zapovedani prazniki. — Od 9. do 13. stoletja se število praznikov ni kaj namnožilo, samo praznik sv. papeža Silvestra, obrezovanja Gospodovega, celi véliki teden in god sv. nadangelja Mihaela, so se vnovič zaukazali, kar nam pové neki zapisnik praznikov, katerega je sestavil Gregor IX. l. 1234, v katerem zraven praznikov prejšnje dôbe še te ravno imenovane našteje kot cerkveno poterjene praznične dni.

2. Ozir praznikov je veljalo v tistih časih pravilo: „Sméjo se praznično obhajati tudi še drugi godovi, ako jih škof s svojo duhovščino in ljudstvom v svoji diecezi praznovati hoče.“ Vsled tega se je po nekaterih vladikovinah in deželah tako zeló množilo število praznikov, da se je vže v 15. in 16. stoletji, zlasti v Nemčiji in na Francoskem, kazala potreba omejenja. Papež Urban VIII. lotil se je take omejitve, izdavši dné 13. septembra 1642 slovesno pismo „Universa per orbem“, v katerem določuje število zapovedanih praznikov, in jih po imenu našteva, kateri imajo poslej po vsej cerkvi biti obhajani. Iz tega pisanja tudi

izvemo, kaj je papeža nagnilo do omejitve, oziroma skerčenja prazničnih dni. Sv. oče pravi, da je iz raznih sporočil škofov izvedel, da je pobožnost nekaterih sem ter tje vpeljala toliko množico praznikov, da verniki vže ne vedó več, kateri so po sv. cerkvi zaukazani, in kateri dnevi so prostovoljnemu obhajanju posameznih prepuščeni. Tudi je slišal o britkih tožbah ubožnikov, da jih tolika obilica praznikov odvrača od dela, ter si ne morejo več zadostnega živeža prisluževati; nadalje omeni papež, da jih je tudi veliko tacih, ki obilnost praznikov ne obračajo v češčenje božje, ampak v lenobo in razuzdanost, ter da ravno ob tacih dnevih s svojim vedenjem najbolj Boga žalijo, ko bi si morali najbolj prizadevati za svoje izveličanje. Pismo slednjič ukazuje, da edino le tù našteti imajo zanaprej zapovedani prazniki biti; škofje pa, da se ohrani enakost v sv. cerkvi, naj poslej nobenih praznikov več ne vpeljujejo.

3. Od 18. stoletja naprej vgasovalo je prejšnje lepo cerkveno življenje med narodi bolj in bolj, izginjevala je katoliška svest, skerb za izveličanje, in svet postajal je čedalje bolj materijalističen, v zemeljsko grudo zamišljen; ni toraj čuda, da je v tem stoletji prišlo do skerčenja praznikov. Provincijalni zbor v Taragoni je l. 1727 pervi prosil papeža Benedikta XIII., naj bi število zapovedanih praznikov umanjšal za nekatere dežele Španije, kar se je tudi zgodilo. L. 1754 izveršila se je po papežu Benediktu XIV. redúkcija praznikov za Avstrijo. Vsled tega skerčenja naj bi bilo zanaprej po Avstrijanskem praznovati razun nedelj celega leta še velikonočna in binkoštna nedelja, novega leta in sv. treh kraljev dan, vnebohod, Telovo in Božič, nadalje pet Marijinih praznikov, god sv. aposteljnov Petra in Pavla, vseh svetnikov, in glavnega patrona v vsacem mestu in v vsacem kraji; vsi drugi v pismu papeža Urbana VIII. našteti prazniki so odpadli, samo dolžnost, ob teh dnevih pri sv. maši biti, je ostala. Ta redúkcija pa ni zadostovala. Mnogi so se hlastno poprijeli dovoljenja, ob tacih odpravljenih praznikih hlapčevska dela opravljati, a zanemarjali ter opuščali so pa tudi še zaukazano mašo. Izprosila si je toraj cesarica Marija Terezija od papeža Klemena XIV. l. 1771 novega skerčenja praznikov za Avstrijansko. Ta nova redúkcija spremenila je umanjšanje po Benediktu XIV. dovoljeno tako, da ima zanaprej tudi še dan po Božiču, po Veliki noči in po Binkoštih, tedaj dan sv. Štefana in pa velikonočni pa binkoštni ponedeljek zapovedan praznik biti, in da naj se vprihodnje povsod le en glaven patron praznuje. Za vse odpravljene praznike je s tem pismom jenjala dolžnost, pri sv. maši biti; jenjala je pa tudi dolžnost ob vigilijah

preklicanih godov se postiti, če ni namreč iz kakega drugega vzroka post ukazan za tisti dan, kakor n. pr. ob štiridesetdanskem postu. Mesto teh odpravljenih postov na dan pred sopraznikom pa so postale srede in petki v adventu zapovedani postni dnevi. [1] To skerčenje velja pa le po vnanje, za ljudstvo; cerkev ima omenjene odpravljene praznike še vedno obhajati, kakor prej, zato se tudi brevijar in maša za te dni nista nič spremenila. Kot spomin na odpravljene praznike aposteljnov in marternikov pridejala se je v brevijarju in maši za god sv. aposteljnov Petra in Pavla „Commemoratio omnium Apostolorum“, na praznik pervega mučenca sv. Štefana pa „Commemoratio omnium ss. Martyrum“ [2], kar se ima tudi v cerkveni pratiki vsako leto zaznamovati. [3]

Prav ravno táko umanjšanje kakor za Avstrijo dovolil je l. 1775 Pij VI. nekaterim škofijam na Poljskem in Pruskem; l. 1791 za vso Španijo in l. 1796 za Sardinijo. Posebno veliko je skerčenje praznikov l. 1802 po papežu Piju VII. podeljeno za deželo Francosko. [4] Slednjič zgodila se je novejši čas redukcija praznikov po papežu Leonu XII. l. 1828 za Prusijo.

§ 124.

Različne verste praznikov.

Cerkveni prazniki niso vsi ene verste in enake veljave, ampak

1. Ako gledamo na način njih obhajanja, razločujemo *a)* praznike v pravem ali ožjem smislu, zapovedane praznike, festa fori, ki se obhajajo tudi po vnanje, tako kakor nedelje, ter se ob

---

[1] Glej § 120 št. 1.

[2] Ta spominj pa ne stoji v praznikovi maši berž za praznikovo molitvijo, kajti na vprašanje: „An commemoratio omnium Apostolorum die 29. Junii, et omnium Martyrum die 26. Decembris sit facienda immediate post orationem festi diei, — vel potius suo loco v. g. post Dominicae commemorationem, si occurrat die 29. Junii et octavae Nativitatis 26. Decembris“ — odgovorila je S. R. C. 31. avgusta 1867: „Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.“

[3] Zato nosi praznik sv. Petra in Pavla v direktoriji imé: „Ss. App. Petri et Pauli ac Commem. Oo. Ss. Apostolorum“, in ima enako sv. Štefan pridevek „et Commem. Oo. Ss. Martyrum.“

[4] Ker je silna prekucija ob koncu 18. stoletja v tej deželi zraven vseh cerkvenih praznikov odpravila celó nedelje, ter mesto njih postavila le neke dekade kot dneve počitka, morala se je cerkvena viša oblast zadovoljiti s tem, da je zunaj nedelj rešila vsaj nekatere praznike. Zato je papež v pismu od dné 9. aprila 1802 določil le štiri take praznike, ki se imajo obhajati med tednom, namreč Božič,

njih opravlja javna božja služba, in so prepovedana hlapčevska dela. *b)* Nezapovedane, ki se samo liturgično praznujejo, to je, po duhovnikih s posebno mašo in v brevijariji; imenujemo jih festa chori. *c)* Sópraznike, to so oni, ki so bili nekdaj pravi, zapovedani godovi, sedaj pa po vnanje preklicani, obhajajo se le še kot festa chori.

2. Po kraji praznovanja imamo godove, katere obhaja vsa sv. cerkev, pravimo jim festa universalia; pa take, ki jih praznujejo le v nekaterih deželah, škofijah, mestih, županijah, ali v posebnih redovih; ti so festa particularia.

3. Ako se oziramo na dan praznovanja, imamo premakljive in nepremakljive godove. Kateri se redno vsako leto ob istem dnevu meseca praznujejo, so nepremakljivi, festa immobilia, kakor so prazniki Gospodovi, n, pr. Božič, razglašenje, obrezovanje ... Drugi godovi so sicer vezani na neki gotov dan tedna, a se ne praznujejo vsako leto ob istem dnevu v mescu, to so premakljivi prazniki, festa mobilia. Najimenitnejši vseh premakljivih godov je Vélika noč, ki se vsled nekega določila cerkvenega zbora Nicejskega po vsej katoliški cerkvi obhaja pervo nedeljo po pervem ščipu (polni luni) v spomladi, za katere začetek imamo 21. dan meseca marca. Po tem središču vseh praznikov se ravnajo vsi časi in premakljivi godovi cerkvenega leta, ter so sedaj prej sedaj poznej, kakor se Vélika noč obhaja prej ali poznej. Kako z ozirom na vstajenje Gospodovo vravnavati vsakoletno cerkveno pratiko (direktorij), natanko določujejo rubrike v brevijariji in misalu. [1]

4. Ozir obreda in liturgične veljave imamo praznike pervega reda (dupl. I. cl.), praznike drugega reda (dupl. II. cl.), godove više verste (duplicia majora), godove navadne verste (duplicia min.), godove niže verste (semiduplicia) pa proste godove (simplicia).

Izmed raznih godov imajo zlasti trije posebno veljavo: deželni patron, škofijski in cerkveni.

Vnebohod, Veliki Šmaren in vse Svetnike. Vsi drugi prazniki z vigilijami vred so za Francijo odpravljeni. Prazniki sv. treh kraljev, presv. rešnjega Telesa, Petra in Pavla imajo se obhajati na naslednjo nedeljo, kakor tudi patron vsake škofije in fare. Obletnica cerkvenega posvečevanja ima se praznovati pervo nedeljo po osmini praznika vseh svetnikov.

[1] Primerna knjižica v zadevni poduk je n. pr.: „Der Kirchenkalender mit besonderer Berücksichtigung des Osterfestes.“ Linz 1862; „De computo ecclesiastico“, Oeniponte, 1864.

a) Patron dežele ali kraja (patronus loci) je tisti svetnik, katerega si je ljudstvo kake dežele ali kraja kot svojega varuha, priprošnjika in srednika pri Bogu izvolilo, ali ga vže od nekdaj duhovstvo in ljudstvo kot tacega častí in slovesno obhaja. Dan tacega svetnika je pravi ter zapovedani praznik (festum cum feriatione), ob katerem župnik za duhovnijane mašuje, in je ljudstvo dolžno k sv. maši priti in hlapčevskih del se zderžati[1], — če ni tak praznik morda odpravljen po kaki redukciji.

b) Patron stolnice ali škofije (patronus vel titulus ecclesiae cathedr., aut Dioeces. patr.) je tisti svetnik, angelj, ali tista skrivnost, po katerej stolnica svoje imé ima, ali oni svetnik ali angelj, ki ga dieceza časti kot svojega posebnega varuha. Ta dan se obhaja po vseh cerkvah in kapelah tiste škofije in od vse duhovščine one vladikovine kot nezapovedan praznik I. reda z osmino (festum chori I. cl. cum oct.), — če ni morda ta god iz kakega drugega vzroka tudi za ljudstvo zapovedan praznik.

c) Cerkveni patron (patronus vel titulus ecclesiae) je oni svetnik, angelj, ali tudi kaka skrivnost, kateremu v čast je bila zadevna cerkev sezidana, posvečena, in od katerega svoje imé ima.[2] Ta cerkveni iméndan obhajati se ima kot nezapovedan praznik I. réda z osmino (festum chori I. cl. cum Oct.) Če ni ta cerkveni patron morda iz drugega vzroka tudi za ljudstvo zapovedan praznik, obhaja ga le v brevijariji in maši duhovščina dotične cerkve, in tudi le samo v tisti cerkvi, ne pa v njenih podružnicah in kapelah. To pravico, svoj iméndan na omenjeni način praznovati, imajó vse posvečene ali tudi le blagoslovljene cerkve, v katerih se za kakó občino redno obhaja javna božja služba, naj si bo stolnica, samostanska, ali farna cerkev. Podružnice, kapéle po škofovskih palačah, v semeniščih, bolnišnicah itd., nimajo te pravice.[3] Tudi pravimo: samo duhovščina zadevne cerkve (eccl. stricte adscripti). Ti so: kedor ima pri tisti cerkvi kak beneficij (kanoniki, župniki, beneficijati v ožjem smislu); ad chorum deputati, če tudi beneficija nimajo; vsi po škofu pri taki cerkvi nastavljeni iz namena, da oskerbujejo javno božjo službo, da delé sv. zakramente, ali da ondi opravljajo učeniško službo (farni oskerbniki, expositi, kapelanje, pridigarji . . .) Vsi drugi so non adscripti, toraj: tuji mašniki, deficijenti, upokojenci in taki, ki niso tamkej nastavljeni za oskerbovanje duhovnopastirske službe, če tudi prostovoljno pomagajo n. pr. v spovednici, na leci, ali če samo tamkej mašujejo. Gledé redovnikov veljá to: cerkev tistega samostana, v katerem živé, jim je ecclesia propria. — Kako ima duhovščina dotične cerkve v svojih urinih molitvah in v maši obhajati cerkvenega patrona na njega iméndan in skoz osmino, povedó splošnje rubrike brevijarija in misala, in tudi Ljubljanska cerkvena pratika na str. 10 podaja zadevni poduk.

---

[1] Taki deželni patroni so n. pr. sv. Jožef za naše dežele, sv. Rupert na Solnograškem, sv. Stanislav na Gališkem, sv. Janez Nep. na Českem, sv. Just na Teržaškem, sv. Leopold na Avstrijskem, sv. Štefan na Ogerskem itd.

[2] Tako imamo cerkve sv. Petra, sv. Jakoba, sv. Martina . . ., ali Marijinega vnebovzetja . . ., sv. Kervi, sv. Križa . . ., sv. Duha, presv. Trojice itd.

[3] Gl. De Herdt. p. 4. n. 219.

Dostavek. Ker imamo zraven nepremakljivih godov še tudi dokaj premakljivih, in zraven praznikov, celej katoliški cerkvi lastnih, tudi tacih, ki se obhajajo le v nekaterih krajih, zato se zgodi, da časih po dva godova, ali njih še več na en dan skupaj zadene. V tem primerljeji se mora prazniku veče veljave manjši god umakniti, ali tako, da imenitnejši god obderži lastni oficij, od nižega pa se zgodi le spomin, ali pa se manjši praznik prenese na kak poznejši nezabranjen dan. Vsled tega se mora zarad slovesnega obhajanja cerkvenega patrona po nekaterih duhovnijah leto za letom po več ali manj prenarejati za dotično župnijo škofijski direktorij, kar imajo ob pravem času preskerbeti zadevni predstojniki in vodniki cerkvâ. Kako je pri taki okurenci in translaciji ravnati, povedó natanko cerkvena določila (gl. Rubr. gen. Brev. tit. IX. X). Velika prenaredba se je zgodila o tej zadevi po pismu papeža Leona XIII. od dné 28. julija 1882, ki ozir prestavljanja praznikov ukazuje to-le: „Festa duplicia minora (exceptis illis Sanctorum Ecclesiae Doctorum) et festa semiduplicia, si occursu Dominicae vel Maioris Festi seu officii quomodocumque impediantur, non transferuntur, sed ipso die, quo cadunt, de eis fit in utrisque Vesperis et Laudibus commemoratio, cum nona lectione historica, sive una ex duabus aut tribus, si tamen haec eo die fieri possint; secus hujusmodi festa duplicia et semiduplicia eo anno penitus omittuntur, ut de simplici cautum est in rubr. tit. IX. num. 10, tit. X. num. 8.“ [1])

---

[1]) Da bi vsled te premembe posebno važni godovi nekatero leto ne ostali brez praznovanja, so nadalje Leon XIII. po dekretu S. R. C. 5. aprila 1883 za vso cerkev godove sv. Benedikta op., sv. Dominika in sv. Frančiška As. povzdignili do praznikov više verste (dupl. maj.); in ravno tako tudi spomin sv. Pavla ap. (30. jun.) in sv. angeljev var. (2. okt.) z dekr. S. R. C. 5. julija 1883.

B.

Sveti prostori.

§ 125.

O liturgičnem prostoru sploh.

Svetim ali liturgičnim prostorom prištevamo bogočastna *poslopja* in *pokopališča*. Liturgična poslopja (cerkve, kapele, oratoriji) so kraji izločljivo odločeni božji službi.

I. Pervi sveti prostor kerščanski bil je gotovo oni Coenaculum v Jeruzalemu, v katerem je Jezus Kristus pred svojim terpljenjem jedel s svojimi aposteljni velikonočno Jagnje ter tudi postavil in nam zapustil najsvetejši Zakrament. Učenci Gospodovi posnemajoč izgled Izveličarjev so na prejeto povelje se shajali na odločenih krajih, večinoma po hišah, ter so opravljali presv. skrivnosti. Vže sv. pismo [1]) nam pripoveduje o tacih privatnih hišah, ki so jih posamezni verniki prepuščali aposteljnom v ta namen, da so se v njih kristijanje shajali k skupni molitvi, poslušanju božje besede in k presv. daritvi. Dokazano je pa, da so kristijanje vže v 2. in 3. stoletji po Kr. imeli tudi poslopja, nalašč za obhajanje božje službe zidana, tedaj prave cerkve, katere so jim paganje ob preganjanji večinoma razruševali. Ob času krutega preganjanja so se kristijanje za obhajanje božje službe zadovoljevali, kaj pa da, z vsacim prostorom, da je bil le varen. Dionizij Aleks. (u. 264) piše: „Vsak kraj, kamor koli nas je prignala sila, služil nam je v sveti tempelj: polje, samota, barka, hlev ali ječa.“ Božje službe tistih stoletij spominjajo nas tudi še ohranjene Rimske katakombe. Ko pa je Konstantin Véliki cerkvi dal vso svobodo ter tudi sam se pokristijanil, jeli so po vseh krajih obširne deržave verniki zidati prekrasnih poslopij, v katerih naj bi med svojim ljudstvom bival in največ češčenje prejemal kralj nebes in zemlje.

Pomen in namen teh bogoslužnih prostorov naznanujejo razna *imena*, ki so jim jih kristijanje dajali, ali jih še dajemo svetemu poslopju. Gerško imenovali so bogočastno zbirališče „Κυριακὴ“ (od tod naša „cerkev“ ali „cerkva“), kar pomeni toliko kot „Dominica“ ali „Dominicum aedificium“. Ona je pred vsemi „hiša“ — δῶμα, domus, hiša večnega Boga, perva hiša, ali pervo poslopje v vsakterem kraji.

---

[1]) Dej. apost. 1. 13; 2. 46; 20. 8—9.

Cerkvi dajemo tudi ime „bazilika“, kraljeva hiša, prostor, kjer se časti kralj vseh kraljev. Imenujemo jo „Ecclesia“ kot prostor, zbirališče kristijanov. Po izgledu Gospodovem imenujemo cerkev tudi hišo molitve „Oratorium“. Beseda „Münster“ je od „monasterium“ in znači samostansko cerkev. Za imé cerkvenemu poslopju se nahaja sem ter tje tudi „Titulus“, Apostoleum“, Martyrium“.

Kakor je v starem zakonu Bog sam natanko določil Mojzesu, kakšen ima biti sveti šotor in njega posamni deli (II. Mojz. pogl. 25—30), tako je v novi zavezi cerkev po sv. Duhu razsvetljevana dala raznih modrih ukazov ozir svetih poslopij, želeč, da bi vse dostojno in pomenljivo bilo na kraji, kjer Bog prebiva med svojim ljudstvom, in največe češčenje sprejema od njega. Tako gledé splošnje *oblike* cerkvene stavbe določuje vže starodavna postava[1], da naj bo zidana *v podolgastem četverokotniku*, posnemajoč predpodobi kerščanske cerkve: barko Noetovo in tempelj Salomonov. Noter do srednjega veka bilo je ljudstvo menenja, da je zemlja podolgasto četverokotna, vsled tega je toraj omenjena oblika cerkvene stavbe predstavljala svet, véliki tempelj božji. Zraven te oblike prikazale so se zlasti po prestanem silnem preganjanji pervih treh stoletij bolj in bolj cerkve zidane v podobi *križa*. Ker ta oblika ni druzega kot dvojin, eden čez druzega položen četverokotnik, je križ kot stavbina forma predstavljal vesoljni svet, na križu in po križu odrešen. Okrogle cerkve bile so nenavadne, večinoma so le baptisterijem dajali to obliko. — Isto starodavno določilo tudi velí, da naj je cerkev obernjena *proti solnčnem vzhodu*. Na jutru tedaj, na vzhodu stoji altar, njemu nasproti, toraj na zahodu, je glavni vhod. Zapad je simbol noči, duhovne teme, paganstva. Kedor toraj zapustivši zmoto in temo sveta, tukaj vstopi, zagleda pred seboj altar, Kristusa, s katerim je svetu napočil novi dan, s katerim je svetu zasvetila nova luč. Na Kristusa, naše duhovno solnce moramo gledati, ko molimo in darujemo; iz zmote sveta in greha prišlim tù zasije luč nebeška. — Od nekedaj vže je tudi veljalo kot pravilo: cerkev staviti *na višino*. Saj je cerkveno poslopje podoba cerkve Kristusove, zidane na skalo, saj je podoba mesta božjega, na gori ležečega, ki ne ostane skrito. Tudi ima cerkev spominjati kristijana onega svetega mesta na visoki gori, božjega Jeruzalema, ki ga je z nebes videl priti sv. Janez v skrivnem razodenji (21. 10). Kjer ni primernega sveta ter naturne višine, moralo bi se s podzidavanjem skerbeti za to, da bi se po treh ali petih stopnjicah prišlo v cerkev.[1] Po treh stopinjah dospémo do združenja z Bogom: po veri, upanji in ljubezni; pet pa je bukev Mojzesovih, obsegajočih postavo starega zakona, po kateri je človeštvo prišlo do nove postave, do Kristusa.

---

[1] Const. apost. L. II. c 57.

II. Ako pogledujemo cerkvene zidave[2] raznih časov in različnih dežel, spoznamo, da se v bistvenih delih vse vjemajo. Vže od apostoljskih časov ima vsaka cerkev svetišče, kor z altarjem, ladjo in spredaj lopo; po obliki je podolgasto čveterokotna, navadno proti vzhodu obernjena, in kjerkoli se je dalo, stojí na višini. V nebistvenih rečéh, v načinu zidanja pa stavbe raznih časov in krajev kažejo različnosti, ki storé, da govorimo o raznih zidavnih zlogih, katerih glavna zloga sta rimski pa nemški, gotski.

1. Pervotna cerkvena zidava je rimska, katere posebnost je v tem, da se je nje lepota razodevala le v notranjem; po vnanje pa se ni odlikovala. V tem so se kerščanske cerkve razločevale od paganskih tempeljnov, pri katerih je bilo vse le vnanje, samo na videz: zunaj krasno stebrije, polno zlata, umetniške podobe ... znotranje pa jako ubožno, časih celó nepokrito. Kristijanje pa spominjajoč se besedi psalmistovih (44. 14.): „Vse veličastvo kraljeve hčere (neveste Kristusove, cerkve) je znotraj“, in ozirajoč se na besede Izveličarjeve, da je kraljestvo božje notri, obračali so vso skerb v to, da je bila notranjščina njihovih svetih prostorov primerno ozaljšana, lepa; vnanjščina ostala je večinoma jako skromna.

V teku časa razvila se je rimska cerkvena zidava v tri različne veje ali zloge, namreč, v starokerščanski ali bazilični zidavni zlog, v bizantski, in romanski. — Mnogo stoletij imenovali so vsako kerščansko cerkev baziliko, dandanes pa tako imenujemo le ona cerkvena poslopja, ki so zidana v najstarejši rimski zidavi, nekako do desetega stoletja navadni. Odlikuje se ta kerščansko-rimski bazilični zlog po svojem podolgastem čveterokotniku, ki ima na enem koncu polukrožno nišo (apsis, concha), pred katero je časih poprečna ladja. Skoz prednjo lopo stopimo v srednjo ladjo, ki ima ob desni in levi po eno ali celó po dve stranski ladji, katere drugo od druge loči stebrišče. Srednja ladja je viša kot stranske, in videlo se je v nji perva stoletja golo strešno tramovje, pozneje dajali so bazilikam ploske lesene strope iz lepo izrezljanih in pozlačenih čveterokotnih deščic. Okna so majhna, polukrožna. — Ko je Carigrad ali Bizancija postala prestolno mesto, so se poprijeli tudi Jutrovci rimske zidave, vendar so jo v marsičem predrugačili po svoje, akoravno ne bistveno. Tako je nastal bizantski zidavni zlog, katerega posebnost so krožni obloki, krasna in mnogotera olepotičja, in na stólpih in stebriji sloneča kupola, okrog nje pa še druge, manjše, ki so navadno razstavljene v podobi enakoramnega gerškega križa. V svoji doveršenosti stavi se nam pred oči bizantinska zidava v cerkvi sv. Zofije v Carigradu, ki je bila sezidana v pervi polovici šestega stoletja. — Menda v 8. stoletji nastal je tako zvani romanski zlog, pravijo da pri Lombardih v Italiji. Popustili so razne strope starih bazilik, in jeli cerkvena poslopja sklepati v višini z mnogotero razpeljanimi, večinoma križnimi svodi. To silno težo nositi, napravljali so mesto stebrov čverste stolpe, in stebrije je ostalo večinoma le v olepšavo. Tudi vnanja stran poslopja postajala je po raznih okrajekih, lizénah, frizih, stolpih itd. vedno bolj lična. In ko so zidali vedno više, rabili vedno več okrasja, dostavljali zvonike in velekrasna pročelja, postala je romanska zidava zares veličastna. Bil je gospodujoč ta zlog od 10.—13. stoletja.

---

[1] Acta Mediolanensia P. IV. Instructionum fabricae ... libri duo.

[2] Ker o cerkvenem zidarstvu, kakor sploh o svetih prostorih in liturgičnih rečéh ne more „Pastirstvo“ obširno poročati, imenujemo za nadaljni zadevni poduk: Kreuser, der christl. Kirchenbau, 2 zv. Regensburg 2. nat. 1883; Laib und Schwarz, Formenlehre des romanischen u. gothischen Baustyls, Zürich 1867; Dr. Wilh. Lübke, Vorschule zum Studium der kirchl. Kunst, Leipzig 1866; Aug. Reichensperger, Fingerzeige auf dem Gebiete der kirchl. Kunst, Leipzig 1854; F. X. Kraus, Realencyklopädie der christl. Alterthümer in dr.

2. V 13. stoletji rodil se je nemški ali gotski zidavni zlog. Med tem ko je rimska zidava svojo skerb obračala večinoma na notranjščino poslopja ter puščala vnanjščino bolj siromaško, je skušala gotika tudi vnanjo stran cerkvenega poslopja oduhoviti ter nevesto Kristusovo ozaljšati od znotraj in zunaj. Znotraj je gotski zlog jel napravljati mesto stebrov ali zidanih stolpov táko kamenito stebrije, ki se je kot nekaki povezek več močnejih in šibkejih polustebrov šibko in lahkotno vzdigalo k obloku ter ga nosilo. Vsakteri teh stebrov kaže podobo križa, ko se v višini oprijemlje stropa. Kakor cerkev sploh, kažejo tudi svodi podolgaste četverokotnike, kakor tudi visoka okna s svojim ostrim verhom. Svetišču ali koru dala je gotika impozantno višino in vso mogočno olepšavo po raznem kipovji, slikanji, zlatílu . . . Sanktuariju sklep postal je mnogokoten ter je dobil kapele ob njem razverstene. Navadno jih je sedem, predstavljajoč število zakramentov. — V vnanjščini poslopja ponavlja se misel notranjščine, ter se v vsem ozira na Boga in na odrešenje po Kristusu. Krog in krog končá se stebrije v višini z malimi šilastimi stolpiči. Razno sveto kipovje zaljša stene; kakor na stražo postavljeni angelji

in svetniki čuvajo okrog in okrog nad hišo Gospodovo. Nad durimi in okni so trikotne strešice, spominjajoč na trojedinega Boga. Gotska zidava lepo predstavlja misel, da ima vse stvarjeno služiti Gospodu, živo in neživo mu pokorno biti. Zato vporablja znotraj in zunaj pri stavbi rastlinstvo in živalstvo: tù se spenjajo debla in veje, videti je berstje, cvetje . . ., tam so pomenljive živali: lev, pelikan, golob . . . Celó peklenske pošasti, kraljestvo teme, po Kristusu zmagano, mora služiti. Iz svetišča so pregnane, na posvečenem kraji zanje ni mesta, ali zunaj se prikazujejo v raznih formah, kot zmaji, leteče kače, sove, netopiri . . . sedaj steber noseč, sedaj stolpič podpirajoč, ali kapnico zbirajoč itd. Cvetela je gotika od 13.—16. stoletja.

3. Vže v 15. stoletji prikazovalo se je najprej v Italiji prizadevanje, staro paganstvo nekako oživiti ter v znanosti in umetnosti izdelke predkerščanskih Gerkov in Rimcev posnemati. Tudi v zidarstvu in celo pri cerkvenih stavbah jeli so posnemati paganske Gerke in Rimljane, ne ozirajoč se na duha kerščanstva in njega tirjatve. Po takem ravnanji je arhitektura kerščanska postala vsa posvetna, in kakor paganstvo samo, vsa čutna, poltena. Povsod se je začela šopiriti nagota, katere se je bila skerbno ogibala kerščanska umetnost. „Renaissance“ se imenuje ta dôba, to je, preporod starinskega zidavnega zloga, ki je ob enem propad kerščanskega zloga. Pri cerkvenih zidanjih prikazovali so se staropaganski dorični, jonični, korintski stebri, frizi s cvetličevjem in sadjem, nagi geniji in karijatide itd. Horizontalne čerte prišle so zopet v veljavo pri zidovji, vse je postalo bolj nizko, debelo, neukretno; okna nizka, stene enolične znotraj in zunaj . . . Akoravno pa je ta zidava, ker brez verske podloge, skoz in skoz posvetna, je v 17. stoletji vendar-le še marsikaj dostojnega vstvarjala, a s sedemnajstim stoletjem se je renesanški zlog popolnoma izvergel v neponaturnost in brezvkusnost, posluževaje se prebogate, brezzmiselne ornamentike, form brez pomena in duhovitosti. Stene so dobivale štukaturo iz mavca, kažoč čudno zavite in zakremžene podobe človeške in živalske med listevjem, cvetličjem, sadeži, trakovi in drugimi čire-čarami. Ta zveržek renesanse imenujemo „Roccoco- zidavo“, ki je res največi popad cerkvene arhitekture. Gospodujoča je bila zlasti na Francoskem nekako od l. 1700 do 1770, ter se je od tod razširjala po drugih deželah, postavila marsikako nedostojno cerkveno poslopje, pa je tudi mnogo starih lepih rimskih in gotskih stavb spačila. — Novejši čas se je ozir zidanja cerkvenih poslopij dokaj na bolje obernilo.

§ 126.

Sestavni deli cerkve. I. Svetišče in altar.

Vže iz časov aposteljnov so pri cerkvenem poslopji razločevali tri glavne dele, enega za darovanje ter za duhovnika in učitelja, drugega za občino, in preddvor ali vežo. Sv. Janez evang. omenja celó v skrivnem razodenji (11. 1—2.) teh treh delov; toraj je zares starodavna razdelitev cerkvenega poslopja v kraj za darovanje, svetišče, sanktuarij ali prezbiterij; v prostor za vernike, ladja; in pridvorje ali preddvor.

Najimenitnejši del pri cerkvi je gotovo kraj daritve, kraj najsvetejšega dejanja, zato svetišče imenovan ali tudi duhovnišče, presbiterij, ker je ta prostor odmenjen duhovščini. Tu je stal altar, in zadej v polukrožnem prostoru, v apsidi, stal je nekdaj škofov sedež (cathedra). Bila je katedra na vzvišanem kraju, in ob škofovi desni in levi so bili nižji sedeži za mašnike, razversteni tako v polukrogu, da so vsi s škofom vred obličje imeli obernjeno k altarju. Ko so pozneje altar prestavili k vzhodni steni svetišča, prenesli so sedež škofov na evangelijsko stran bližej ladji. — Ker so v svetišču nekedaj tudi pevci imeli svoje prostore, imenujemo ta del cerkve tudi kor, in razločevali so vsaj po večih cerkvah gornji kor in doljni kor. Med gornjim in doljnim svetiščem je bila pregraja. Rekli so tem zagrajam „cancelli“; od tù doli se je vernikom oznanovala beseda božja, zato še danes kraj oznanovanja večnih resnic imenujemo kancelj, če tudi ima vže od 13. stoletja vse drugej v cerkvi svoje mesto. Tisti prostor v gornjem svetišču od altarja proti zahodu imenovali so perve čase tribunal, sodišče, ker je tukaj škof ali mašnik se posluževal svoje oblasti, grehe odpuščati ali zaderževati v sodbi vesti.

V doljnem svetišču imeli so od najstarejših časov svoj prostor odkazan pevci in nižji kleriki; zlasti pa so tukaj brali ljudstvu epistelj in evangelij. V ta namen bila sta na najdoljnem kraji svetišča, to je ob ladji, dva pulta na vzvišanem kraji, do katerih se je prišlo po dvojnih stopnjicah, ene so bile ob desni, druge na levi pulta; po enih je oznanovalec lista ali evangelija šel gori k pultu, po drugih doli. Rekali so tacemu pultu ambon, tudi pulpitum ali lektorium.[1]) Pult za epistelj stal je na južni, in oni za evangelij na severni strani. Kakor še dandanes obernil se je oznanovalec evangelija proti severu ali polunoči. Ta kraj bil je starim kraj teme, zmote, greha — toraj naj bi oznanovana beseda božja pregnala to temo in zmoto. — Navadno bila je tù ob pultih tudi ograja, ali omrežje, ki je ločilo svetišče od ladje ter duhovščino in klerike od laikov. Neduhovniki smeli so v gornje svetišče stopiti le tedaj, če so hoteli opraviti spoved, in pa kedar so darove prinašali k altarju. Sv. obhajilo prejemali so ob kancelah.

---

[1]) Od tod nemški „Lettner“.

Nad pregrajo, ki je ločila svetišče od ladje, razpenjal se je v višini svodni oblok, kateremu pravimo vrata zmagoslavja ali slavolok (porta, arcus triumphalis), ali zato, ker pod njim pridemo do kraja, kjer se opravlja Jezusova daritev zmage, ali tudi zarad raznih slik, ki so ta oblok zaljšale, predstavljajoč Kristusovo zmago nad grehom in smertjo. Od slavoloka doli visel je navadno velik križ, naznanujoč zmago Odrešenikovo, in ob enem vernike opominjajoč, da kakor sredi cerkve, ima tudi sredi kristijanovega serca kraljevati križ.

V središču gornjega prezbiterija stoji najimenitnejši, najvažniši del, bistveni del cerkve — altar, ki je raznega pomena. Kot kraj, na katerem se opravlja daritev novega zakona, je altar simbol telesa Kristusovega, one mize v Jeruzalemu, na kateri je Izveličar to presv. daritev postavil, križa, Kalvarije. Ker je altar oni prostor, kjer Kristus v tabernakeljnu vedno med svojim ljudstvom prebiva, nam je altar presvetišče nove zaveze, tron božji med človeštvom, prava skrinja zaveze. Iz ozirom na to, da se tukaj Izveličar svojemu ljudstvu v jed daje, nam je altar podoba mize v hiši Očetovi, pri kateri sedé izvoljeni (Mat. 8. 11). Altar pomenja pa tudi v moralnem smislu serce kristijanovo, ki bi edino le Bogu moralo biti posvečeno, in v katerem bi se vedno moral opravljati Bogu dar češčenja, ljubezni, pokorščine itd.

Vže sv. Pavel piše: „Imamo altar . . .“ (Hebr. 13. 10.) in ga imenuje „mizo Gospodovo“ (I. Kor. 10. 21.). Altarji pervih kristijanov bili so leseni in prenesljivi ter so imeli obliko podolgaste čveterooglate mize. Za časa krutega preganjanja tudi ni moglo drugače biti, ker je bilo mnogokrat treba prenašati altar od kraja na kraj, ali ga tudi poskriti. [1]) Od 4. stoletja naprej napravljali so altarje pogostokrat nad grobovi marternikov, tako so altarji postali nepremakljivi ter nekaki grobi mučencev. Leta 517 je sinoda Epaonenska zaukazala, da imajo altarji biti kameniti, ter da le take je dovoljeno maziliti s sv. krizmo. To veljá še dandanes, kakor tudi to, da morajo v vsak altar biti vdelane relikvije sv. mučencev, in pokladanje svetinj v altar je bistven del njegovega posvečevanja.

---

[1]) V Rimu imajo še dandanes shranjena dva taka pervotna lesena altarja, enega v cerkvi sv. Pudencijane, drugega v Lateranski baziliki. Oba sta visoko v časti, kajti ustno izročilo pripoveduje od obeh, da se ju je za presv. daritev posluževal sv. apostelj Peter.

Perve čase imel je vsak altar svoj ciborij,[1] to je, nekako kóčico ali streho štirioglato, ki je slonela na 4 ali 6 stebričih ter bila altarju v varstvo. Verh ciborija napravljen je bil navadno križ s podobo Jezusa križanega. Spominjal je vernike na bronasto kačo v puščavi, ki jo je Mojzes obesil na kol, ter je obvarovala smerti in dala zdravje vsacemu, ki je vanjo pogledal, ter je bila predpodoba Jezusova, ki je tudi o sebi rekel: „In jaz, kedar bom povišan od zemlje, bom vse k sebi vlekel“ (Jan. 12. 32.) — Pod tem križem je od stropa ciborijevega visela nad altarjem ona sveta posoda, v kateri je bila za bolnike in umirajoče shranjena nebeška jed, presv. rešnje Telo. Navadno je ta posoda za Najsvetejše imela podobo goloba,[2] ki je bil votel, ter so v njega polagali posebno zlato ali slonokosteno posodico, v kateri je ležalo presv. rešnje Telo. Podoba goloba pomenila je vernikom sv. Duha, katerega je nekdaj Oče Sinu v spričevanje poslal. — Ves prostor okrog altarja zapirala ter obdajala so zagrinjala (vela, tetravela, cortinae), viseča med stebriči od ciborija. Najsvetejši zakrament je imel po šegi pervih kerščanskih stoletij ostati še nekerščenim tajnost, toraj so ta zagrinjala od vseh strani zagrinjala presv. Zakrament, dokler so še katehumeni in neverniki, judje in pagani smeli biti pri sv. maši. Ko pa so po prečitanem evangeliji in po končanem cerkvenem govoru na klic dijakonov: „Ne quis auditorum! Ne quis infidelium! Ite catechumeni in pace!“ zapustili cerkev vsi oni, katerim ni bilo dovoljeno, navzočim biti pri tako zvani maši vernikov, takrat so odkrili altar razgernivši zagrinjala.[3] — Ko pa je prejenjal tajnostni nauk v sv. cerkvi, so na mnogih krajih omenjena zagrinjala krog altarja ohranili zarad višega, skrivnostnega pomena. Altar katoliške cerkve je namreč podoba presvetišča v nekedanjem tempeljnu Jeruzalemskem, ki je bilo za notranjim zagrinjalom; pomeni pa tudi nebesa, sedež božji, kamor je Kristus šel kot naš predhodnik (Hebr. 6. 19). Zagrinjala pred altarjem so toraj vernike spominjala pregrinjala v Jeruzalemskem tempeljnu, ki je delilo sveto od presvetega; pa so mu v spomin klicala tudi sv. nebesa, v katera je po besedah sv. Pavla (Hebr. 10. 19—20.) tudi Jezus šel skozi zagrinjalo, to je, skozi svoje telo, skozi daritev na križu, potem ko je samega sebe v svoji božje-človeški osebi na križu daroval. Meso, telo, njegova božje-človeška oseba je bila tako rekoč zagrinjalo, skoz katero je k svojemu Očetu v nebesa prišel, pa ob enem tudi ono zagrinjalo, skoz katero mi v svetišče, to je, k Očetu priti zamoremo. ¹)

---

[1] Menda od κιβώριον; pri Latincih najdemo mesto besede „ciborium“ tudi „arca, umbellum, coopertorium, tegimen, baldachinum“.

[2] Od tod Tertulijan imenuje cerkev „hišo našega goloba“.

[3] Te nekedanje šege nas spominja današnja navada pri sv. maši, da se sveta posoda, kelih, odkrije, odgernje še le pred darovanjem.

Ko so nekako z enajstim stoletjem začenjali opuščati ciborije nad altarjem ter k zadnji steni prezbiterija postavljati altarje, napravjali so za altarno mizo višo ali nižo počez ležečo pločo, na katero so postavljali križ in drugo, kar je prej verh ciborija stalo. Take altarje s pristavljeno pločo imenujemo altarje z retablo (retro tabula). S štirinajstim stoletjem jeli so zadej ob altarju napravljati više ali niže nastavke, različne z ozirom na zidavni zlog cerkve. To so dandanes navadni altarji z nastavkom. ²)

S spremenjeno obliko altarjevo spreminjalo se je tudi shranjevanje presv. rešnjega Telesa. Za visečimi svetimi posodami prišle so v navado omarice v steni svetišča, navadno ob evangelijski strani vélicega altarja. Od začetka 14. stoletja do začetka 16. stoletja bile so zlasti po Nemčiji skoraj povsod v navadi tako imenovane hišice presv. Zakramenta, namreč stolpiči krasno izdelani, stoječi v prezbiteriji večinoma na evangelijski strani blizo vélicega altarja. Po zboru Tridentinskem so se pa tudi po Nemčiji bolj in bolj poprijemali

---

¹) Mesto teh zagrinjal krog altarja, visečih skozi celo leto, so v mnogih krajih v srednjem veku vvedli pregrinjala, koje so samo ob štiridesetdanskem postu pred altarjem raztezovali, in jih v nekaterih krajih proč jemali véliki četertek, v drugih pa véliki petek ali celó šele véliko soboto. Takih postnih zagrinjal cerkev ni nikoli sploh ukazala, pač pa dandanes veljá občno določilo, da se imajo vsi križi in podobe Gospodove v cerkvi od tihe nedelje do vélicega petka z višnjevim (véliki četertek z belim) pogrinjalom zagrinjati, in da ta čas ni dovoljeno na altar postavljati podob svetnikov, ali če so vže tamkej, da se imajo zagerniti. To zagrinjanje križev na altarji ima isti pomen kakor tetraveli in postni pertovi, in spominjalo naj bi na zagrinjalo pred svetiščem v Jeruzalemskem tempeljnu, ki se je pretergalo véliki petek, ter je pot do nebeškega presvetišča vsem odperta postala, ko je Kristus vanj stopil po lastni kervi.

²) Ker „Pastirstvo“ nima naloge, obširneje govoriti o zgodovini altarja, opozorimo na izverstne dotične razprave, ki jih podaja: Dr. A. Schmied, der christl. Altar, Regensburg 1871; Georg Jacob v svoji prekoristni knjigi: Die Kunst im Dienste der Kirche. Landshut, 3. nat. 1880; več ali manj tudi knjige, na str. 315. imenovane.

rimske šege, namreč presv. rešnje Telo v tabernakeljnu na altarju shranjevati, kar je sedaj splošnja navada in tudi zaukazano. [1])

Ozir tabernakeljna veljajo ta-le cerkvena določila:

1. Vsa naprava, arhitektura in olepšava tabernakeljnova se ima vjemati z visokim namenom njegovim; jasno mora razodevati, da je shramba Najsvetejšega, da je glavna reč na altarji. Ne smé biti tako neznaten, majhen, da bi kar zginil med drugimi rečmi.

2. Mora služiti izključljivo le v shranjevanje presv. rešnjega Telesa, toraj se druge stvari v tabernakeljnu ne smejo shranjevati, kakor n. pr. sv. olja, svetinje, prazne monstranice, ciboriji itd. A tudi vnanjščina tabernakeljnova ne smé služiti v druge namene, in to najsvetejše ne smé biti kot polica, na katero bi se smele druge reči postavljati, n. pr. cvetlice, svečniki, kipi.. (S. R. C. 31. marca 1821).

3. Da se najsvetejši Zakrament obvaruje vsacega oskrunjenja po roparski roki, mora biti dosti terden in dobro zaklenjen tabernakelj. Dobro mora biti navezan na podlogo, terdne mu imajo biti stene, zanesljiva naj je vselej in močna ključavnica njegova. Ključ tabernakeljnov (ali še bolje, da sta dva, ko bi enega zgubili ali založili) naj dobro, lahko in tiho zapira, naj bo lep ter naj se vže po svoji obliki odlikuje od navadnih ključev. Pražki provinc. zbor pravi o njem: „Clavis inaurata et cordula decenti ornata“. Nikoli ne smé ležati na altarji, ali pa v žagredu na nezavarovanem kraji. Duhovni pastir ne smé ga nikomur izročevati, ne cerkovniku, ne redovnicam (S. R. C. 22. febr. 1593; 30. jun. 1616; S. C. C. 12. jan. 1604; 14. nov. 1693); edinemu župniku ali njegovemu namestniku v duhovnem pastirstvu je tabernakeljnov ključek izročen v skerbno varstvo, le edini duhovni pastir ga smé rabiti, z njim odpirati in zapirati. Ako je pri tabernakeljnovi ključavnici kaj malega popraviti, mora duhovni pastir zraven biti, ko laik to popravlja; če je veče popravilo, naj za tisti čas mašnik presv. rešnje Telo v drug tabernakelj prenese in tam zakljene.

4. Kar tiče tvarino, so tabernakeljni navadno leseni, časih kameneni ali tudi iz kovine. Da ostane kameneni ali kovinski tabernakelj suh, naj se mu notranje stene prevlečejo s kakim mehkim lesom, najbolje s topolovim [2]). — Tudi dovelj prostoren naj je tabernakelj

---

[1]) S. R. C. je namreč 21. avgusta 1863 izrekla: „S. C. legitimis pro tuendis ritibus praeposita.. quod attinet ad custodiam Ssmi Sacramenti.. Sanctitatis Suae nomine omnino prohibet, illud alio in loco servari praeterquam in tabernaculo in medio altaris posito“.

[2]) Intrinsecus.. tabulis populeis circumamictum esse debet.. ut ab humiditate, quae ex metalli marmorisve genere existit, ss. Eucharistia illo amictu omnino defendatur.

in priročno postavljen. Prostora naj ima toliko, da monstranica in če treba dva ciborija ob enem stojé v tabernakeljnu. Vratica naj so toliko visoka in široka, da je možno monstranico postavljati v tabernakelj brez posebnega sukanja in obračanja. Dalje tabernakelj ne smé biti toliko blizo na menzo postavljen, da bi med sv. mašo ne bilo mogoče razgrinjati korporala; a tudi tako dalječ nazaj ne smé stati, da bi moral mašnik na pručico stopati, da pride do sv. posod.

5. Tabernakelj mora biti tudi na vso moč snažen in znotraj pa zunaj dostojno ozaljšan. Treba je večkrat pogledati v notranjščino, da se ne nabere kake nesnage. V tem oziru so jako neprimerni in prav nič priporočevanja vredni tabernakeljni na sukanje, ker se pri njih durice nikoli ne zapró tako na tesno, da bi ob robéh prah in živalice notri ne mogle. — Vse notranje stene imajo čedno prevlečene biti z belo svilo [1]), in na tleh ima čeden korporal razgernjen ležati. Spredaj na vraticah naj bo križ ali drugačna primorna podoba. Ta mali križ na tabernakeljnovih vratih pa ne namestuje altarjevega križa, to je na neko vprašanje izrečno naznanila S. R. C. 17. sept. 1822. Po rimski šegi imel bi tabernakelj s svilo ali drugačnim blagom zagernjen biti. Tudi naš obrednik pravi: „Tabernaculum conopaeo albi coloris decenter opertum“, a pri nas in po nemških deželah skoraj nikjer ni najti zagernjenega tabernakeljna.

Sem ter tje imajo mehanizme pri tabernakeljnu, s katerimi v višino spuščajo presv. rešnje Telo, kedar se ima izpostaviti v češčenje. A na vprašanje: „Utrum admitti possit usus cujusdam machinae, cujus ope elevaretur ac deponeretur Ostensorium dum salutaris hostia populo adoranda exponitur?“ je odgovorila S. R. C. dné 7. julija 1877: „Negative“.

§ 127.

Nadaljevanje.

Ljudstvo imenuje altar oni viši ali niži dandanes navadni nastavek za ali nad altarno mizo. A v liturgičnem pomenu je altar ona podolgasta, čveterooglata, sarkofágu ali mizi podobna stavba, na kateri se opravlja sv. daritev novega zakona. O njem velí cerkvena določba: „Altare, in quo sacrosanctum Missae sacrificium celebrandum est, debet esse lapideum, et ab Episcopo consecratum: vel saltem ara lapidea, similiter ab Episcopo consecrata, in eo (altari) inserta, quae tam ampla sit, ut Hostiam et majorem partem Calicis capiat." [1]) Iz tega določila razvidimo, da nam je razločevati altarje dvojne oblike: ali so nepremakljivi, altaria fixa, immobilia; ali pa premakljivi, portatilia, mobilia.

---

[1]) „Tabernaculum regulariter debet esse ligneum, extra deauratum, intus vero aliquo panno albo serico decenter contectum“ (S. C. Ep. 26. okt. 1575). Dné 16. maja 1871 pa je izrekla S. R. C., da ni treba svilnate oprave v tabernakeljnu, ako so notranje stene dostojno pozlačene.

I. Pontificale Rom. razločuje pri nepremakljivem altarji tri glavne dele, namreč: 1. podstavek ali podzidek (stipes), to je ona stavba, ki se vzdiguje od tal in nosi altarno ploščo, menzo. — Ozir tvarine, iz katere ima biti nepremakljiv altar, nam pové cerkvena določba, da naj je naturni kamen, iz surovega ali obdelanega kamena, in posamezni kosi s cementom ali z dobro malto sklenjeni V krajih pa, kjer ni dobiti naturnega kamenja, smé altarjeva spodnja stavba tudi biti iz opeke, kojo naj veže dobra, mastna mavta, katere naj se med posamezne lege nikar preveč ne nameče; pa tudi spredaj naj se vidi žgani kamen ter naj se ne zamaže z mavto. Ako pa v kakem kraji zarad pomanjkanja naturnega kamenja, podstavek sozidajo iz opeke, naj vsaj ob čveterih oglih napravijo kamenene stebriče, da na teh altarjeva plošča sloní (S. R. C. 7. avg. 1875). To pa seveda le tedaj, če ima altar biti posvečen, kajti pri altarjih s portatilom ni gledati na tvarino podstavka.

2. Plošča (mensa) je toliko bistven del altarja, da po nji in po njeni zvezi s podstavkom še-le nastane altar. Plošča ta bi imela biti vsaj toliko dolga in široka, da bi čez in čez pokrivala podzidek. Neogibno je treba, da je altarjeva plošča kamenena, marmorna ali iz kakega drugačnega terdnega kamena. Tudi ima biti iz enega kosa, (ex integro lapide) in ne sostavljena iz več kamenov. Ako bi nikakor ne bilo dobiti toliko velike plošče, da bi vse poveršje podstavka pokrivala, dovoljena je tudi nekoliko manjša, a vendar veliko večja, kakor kak portatile. Kar manjka dolžine in širine, zadela se z opeko in cementom. Altarna plošča naj je debela vsaj 8 *cm*. Poveršje te plošče ima biti lepo uglajeno, ker mora škof pri posvečevanji altarja na to skalo vlito sv. olje z dlanjo svoje desnice sem ter tje razdergniti. Prav primerno je, ako v altarjevo ploščo na njenem poveršji vsekajo pet križev, na vsacem oglu enega in v sredo enega, a ukazano to ni. — Posebno skerbno je treba s cementom in mavto altarno ploščo združiti s podstavkom, da ne pride altar tako berž v nevarnost, zgubiti posvečenje, o čemur bomo govorili pozneje.

3. Tretji bistveni del altarja je grob (sepulchrum), to je ona jamica, v katero pri konsekraciji altarja škof položi sv. relikvije, jih

---

[1]) Rubr. gen. Miss. XX.

potem zapre s kameneno ploščico ter skerbno zazida. Po določbah cerkvenih se napravi ta grobič ali v podstavku, ali pa v gornji altarjevi plošči. V podzidku je grobek ali na sprednji strani, ali zadej, ali pa verh podstavka ravno pod ploščo. Dandanes se grobič navadno napravlja v altarjevi plošči, ravno v sredi — in medio mensae a parte superiori. Tudi Pontificale Rom. grobeku v menzi daje prednost. Sredi plošče vdolbe se, kakih 15—20 *cm* od sprednjega njenega roba, čveterooglata jamica, kakih 12 *cm* dolga, ravno toliko široka in nekako 6 *cm* globoka; tù notri položí se posodica s svetinjami ter se verh nje ves grobič s kameneno ploščico dobro zapre.[1]

Cerkev želí, da bi vsak altar bil taki „altare fixum lapideum consecratum“, a ker bi bilo jako težavno, sem ter tje celó nemogoče, imeti zgolj nepremakljive posvečene altarje, zato cerkveno določilo pristavi: „vel saltem ara lapidea ... in eo (altari) inserta, quae tam ampla sit, ut hostiam et majorem partem calicis capiat“. Dovoljene so toraj konsekrirane altarne plošče, tako zvani portatili, ki se vložé v primeren podstavek. Ta čveterooglata plošča ima biti marmorna, ali iz kacega drugačnega gostega in terdnega kamena; pa toliko velika, da na njenem poveršji, v katero je vdelan grobek s svetinjami, more sv. hostija ležati in stati tudi kelih. Ker je pa prenesljivi altar le izima, zato je sv. Karol Borom. na provincijalnem zboru Milanskem ukazal, da naj vsaj farne cerkve imajo nepremakljive posvečene vélike altarje. — Podstavek, v katerega se vdela portatile, naj bode kolikor moč ravno tako napravljen in zidan, kakor je pri nepremakljivem posvečenem altarji, le grobeka ne dobí, ker se mesto tega v poveršje menze konsekrirana altarjeva plošča vdela tako, da ne šterlí portatile nad altarno mizo, ampak da je poveršje posvečene plošče v isti višini z drugim poveršjem altarja. Portatilu podstavek smé pa biti tudi lesén. A če je lesén, mora biti leseni podstavek okrog in okrog zadelan, in ne smé se rabiti njega votli prostor v nikako shrambo za različne reči.

---

[1] Ozir velikosti altarjeve ter njegovih posameznih delov imajo „Acta Ecclesiae Mediolanensis“ te-le določbe: (Véliki) altar naj je od tal do verha menze visok 1·11 do 1·16 *m* — dolga naj bo altarjeva miza 2·22 *m* ali še več, če je cerkev velika — široka naj je menza 1·19 *m* ali več, po velikosti cerkvenega poslopja. Poveršje gornje stopnjice, na kateri stojí mašnik, naj od altarja proti cerkveni ladji, to je, na širokost meri 95 *cm*, srednja in doljna stopnjica naj je vsaj 32 *cm* široka in 16 *cm* visoka. Koliko stopnjic naj vodi k altarju, tega ni določila cerkev, le toliko je potrebno, da darilnik stojí vzvišeno, kar vže njega ime naznanja, namreč altare, t. j. alta ara.

II. Naj si pa je altar nepremakljív ali prenesljiv, obojin mora po škofu biti posvečen, konsekriran. Kako se izveršuje to posvečevanje altarja, o tem bode govor pri „blažilih“; a povedati hočemo tù, kako altár izgubi posvečenje ter se več ne sme v to rabiti, da bi se na njem opravljala daritev sv. maše.

1. Ozrímo se najprej na neprenesljivi konsekrirani altar. Ta v obče izgubi posvečenje, ako se mu bistveno premeni ona forma, v kateri je bil po škofu konsekriran. V bistveni reči pa se altar spremení, ako bi se verhna altarna plošča odtergala ali odločila od podzideka. „Execratur altare firmum, quotiescunque ara, sive tabula et lapis mensae disjungitur a suo stipite, cui fuerat in actu consecrationis unita per quatuor cruces angulares praescriptas a Potificali. — Cum enim consecratio altaris fixi consistat principaliter in connexione et conjunctione superioris mensae cum inferiori stipite, per quam cunjunctio animae fidelis ad Deum significatur, merito secuta disjunctione tollitur consecratio.“ [1])

2. Dalje izgubi vsakteri altar, bodi-si nepremakljiv, bodi-si prenesljiv, posvečenje,

a) ako se altarjeva plošča razbije v dva ali več kosov, tako da ni moč več govoriti o eni plošči (fractura enormis ob quantitatem); ali pa če bi bil odbit ter odločen kateri tistih delov plošče, na katerem se je godilo maziljenje s sv. oljem in zažiganje kadila, kateri kraji so navadno zaznamovani z vdobljenimi križici (fractura enormis propter locum unctionum).

b) Ako bi se grobek s svetinjami vlomil, odperl, ali pa ko bi kedo celó relikvije vzel iz jamice. [2]) Če pa poči samo škofov pečat nad grobičem prenesljivega altarja, ali če se v teku časa oddergne, zarad tega altarjeva plošča še ne izgubi posvečenja, ako le ni misliti, da bi bil kedo nalašč odtergal pečat ter morda grobek odperl.

§ 128.

Altare privilegiatum.

Nekaterim altarjem cerkev časih podeljuje posebnih pravic, n. pr. da se tudi take dní, ko so po rubrikah prepovedane zasebne votivne maše, na njih vendar sme opravljati obljubna maša, kakor je po nekaterih slovečih romarskih cerkvah dovoljeno; ali da tisti, ki obiščejo taki altar, morejo zadobiti posebne odpustke za žive ali za ranjce, n. pr. pri obiskovanji sedmerih privilegiranih altarjev cerkve sv. Petra v Vatikanu. To je altarjeva privilegija v širjem pomenu; v ožjem smislu pa imenujemo altare privilegiatum tak darilnik, na katerem je zadobiti popoln odpustek[1]) za verne duše v vicah, ako se na njem v ta namen opravi sv. maša.

---

[1]) S. R. C. 15. maja 1819; 31. avg. 1867; 20. marca 1869.

[2]) S. R. C. 23. maja 1846; 14. maja 1861.

1. Ta altarjeva privilegija, vsled katere zamoremo z daritvijo sv. maše vernim dušam v vicah po priprošnji nakloniti popoln odpustek, je navezana na kraj, ali pa na osebo. Obojna se podeljuje za zmiraj (ad perpetuum), ali za določen čas (ad quinquennium, septennium . . .), le za en dan v tednu, ali za več dni. Lokalna privilegija je navezana na posebno cerkev, in v tej cerkvi na neki določen altar; in vsak mašnik, kateri koli mašuje na tistem altarji, more zadobiti omenjeni odpustek za duše v vicah. Osebna samopravica je podeljena le nekemu gotovemu mašniku, in le za njegovo osebo; kjerkoli pa, in pri katerem koli altarji tak duhovnik mašuje, zamore servatis servandis zadevni odpustek dušam v vicah nakloniti. Stvar, na katero je prav za prav navezan popoln odpustek za duše v vicah, je pro defunctis opravljena sv. maša; mestna in osebna privilegija le določi, katera sv. daritev to prednost ima.

Osebna privilegija altarjeva podeljuje se navadno le za nekaj dni v tednu. Ako so dnevi imenovani, n. pr. fer. IV. et VI., tedaj se mora teh dni deržati, in kak drug dan vsled svoje osebne samopravice dušam v vicah altarjevega odpustka ne more zadobiti. Če je pa le povedano, da za dva, tri . . . dni v tednu se mu podelí privilegija, takrat si smé po lastni volji izbirati dni. — Lokalna privilegija naj se v zadevni cerkvi naznani s tem, da se nad samopravnim altarjem ali zraven njega napravi napis: „Altare privilegiatum“ ali „Altare pro defunctis privilegiatum“; a bistveno potreben tak napis ni. Zunaj na cerkvi naznaniti privilegirani altar, je prepovedala S. R. C. dné 13. avg. 1667.

2. Ta altarjev popoln odpustek zamore se dobivati ter naklanjati ne živim, ampak le samo dušam v vicah[2]) in sicer

---

[1]) Lastníjo tega odpustka je S. C. Indulg. dné 28. julija 1840 tako-le pojasnila: „Per indulgentiam altari privilegiato annexam, si spectetur mens concedentis et usus clavium potestatis, intelligendam esse indulgentiam plenariam, quae animam statim liberet ab omnibus purgatorii poenis; si vero spectetur applicationis effectus, intelligendam esse indulgentiam, cujus mensura divinae misericordiae beneplacito et acceptioni respondeat.“

[2]) S. C. Indg. dné 19. maja 1761 pravi: „Animabus eorum, qui ex hac mortali vita in gratia et charitate Dei, nondum tamen omnibus mundanis sordibus expiatis, decesserunt.“

redno[1]) (regulariter) le za tiste duše, za katere mašnik takrat sv. daritev opravlja. Ako bi toraj mašnik če tudi mašuje pri privilegiranem altarji, ne opravljal sv. maše za ranjce, ampak v kak drugačen namen, n. pr. za žive, bi odpustka ne mogel dobiti. Sicer pa ni treba, da bi mašnik, ali pa tisti, ki naprosi sv. mašo, še posebno vzbudil namen, odpustek zadobiti, ampak zadostí, da se pri privilegiranem altarji mašuje za ranjce. Z izpolnjenim tem pogojem je dobljen vže tudi odpustek, kajti na vprašanje: „Utrum missa celebrata ad altare privilegiatum sit per se privilegiata, an sit necessarium, quod, vel qui praebet stipendium, vel ipse sacerdos intendat privilegium applicare?“ je odgovorila S. C. Indg. dné 12. marca 1855: „Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.“ Samo če je privilegija altarja mašnikovi osebi podeljena za nekaj nedoločenih dni v tednu, takrat mora storiti namen, kateri dan v tednu, in za koga želí zadobiti odpustek. Zadostuje pa intentio habitualis, katero mora vsaj pred povzdigovanjem (konsekracijo) vže imeti. — Če pa tudi mašnik časih mašuje za več ranjcih ob enem, ali ko bi tudi sv. daritev opravljal za verne duše sploh, zamore vendar odpustek altarja pri eni sv. maši dobiti le za eno dušo. Večkrat vže, in zadnjič 14. junija 1880. je izrekla S. C. Indulg., da je namen sv.

---

[1]) Izjemno zamogel bi mašnik odpustek altarjev nakloniti tudi komu tacemu, za katerega takrat ne opravlja sv. maše, kajti na vprašanje: „An, quando requiritur sacrificium missae pro indulgentia lucranda, Missa possit offerri pro uno et indulgentia applicari pro altero?“ je S. C. Indulg. dné 31. jan. 1848 za odgovor poslala mnenje enega svojih konsultorjev, katerega votum se glasi: „Hanc eandem quaestionem enucleandam sibi proponit doctissimus P. J. Cavallieri, scilicet, an indulgentia et sacrificium dividi queant? Respondet, nexum quaestionis pendere ex verbis indulti. Si indultum cantet: „Qui pro defuncto missam in tali altari dixerit, liberat animam ejus etc.“, tunc sacrificium et indulgentia non possunt dividi, sed utrumque pro eodem defuncto est applicandum. Pariter, si fundator, aut stipem erogans imponat onus celebrandi in altari privilegiato, divisibilitas locum non habet: per impositionem quippe talis oneris censetur etiam voluisse applicationem indulgentiae. Si autem in indulto omissum fuerit „Qui pro defuncto etc.“, sed tantum datum fuerit ordinario modo pro altaribus privilegiatis, tunc dividi potest indulgentia, scilicet offerri sacrificium pro uno, et indulgentia applicari pro altero. Si sacerdos onus habens sacrificandi, sed non in altari privilegiato, adhibet siquidem obligationem suam per applicationem sacrificii, et liber est quoad obligationem indulgentiae . . . adeoque sacrificium et indulgentia dividi possunt (saltem dum aliud in indulto non exprimitur) et consequenter in hac hypothesi sacerdos potest sacrificium offerre pro uno et indulgentiam applicare pro altero.“ — Maurel opomni k temu vprašanju, da ni nikakove praktične važnosti, ker imajo dandanes papeževa pisma, s katerimi se dovoljuje altarjeva privilegija, vselej tudi pogoj, da se ima sv. maša za ravno tisto dušo opraviti, kateri se hoče zadobiti odpustek.

cerkve vselej ta, po privilegiranem altarji popolni odpustek podeliti le eni duši, ne več dušam ali vsem ob enem. Kedar tedaj mašnik z namenom, odpustek altarja zadobiti, sv. daritev opravlja pro pluribus, ali tudi pro omnibus defunctis, naj ali določi tisto dušo izmed onih, za katere mašuje, kateri hoče odpustek nakloniti, ali pa naj popolnoma prepusti Bogu, da blagovoli deležno storiti sadú odpustka ono dušo, katero on hoče po svojem božjem dopadenji.

Da se pa odpustek altarja vernim dušam zadobí, treba je nadalje, da se v ta namen opravi Missa de Requiem, in sicer vselej takrat, kedar cerkvena določila tako mašo dopuščajo.[1] To velja o lokalni, kakor tudi o osebni privilegiji.[2] Kedar pa rubrike ne dopuščajo maše de Requiem, ali če se zarad izpostavljenega presv. rešnjega Telesa ne smé černa maša brati, takrat v zadobljenje altarjevega odpustka zadostuje maša od tistega dné.[3])

3. Kakor vsak drugi popolni odpustek, more tudi privilegijo altarja le samo sv. oče podeliti. Splošnje, še sedaj veljavne altarjeve samopravice so te-le:

a) Po pismu od dné 20. julija 1724 je Benedikt XIII. vsem škofijskim cerkvam (patrijarhalnim, metropolitanskim in katedralnim) dovolil po en privilegiran altar za vse dni celega leta, in za zmiraj. Kateri altar v dotični cerkvi naj privilegijo ima, to naj bi škof določil enkrat za zmiraj.

b) Klemen XIII. podelil je 19. maja 1759 vsem farnim cerkvam, kakor tudi opatnim in kolegijatnim po en privilegiran altar, katerega naj bi določil škof; a ne in perpetuum, ampak samo za sedem let. Po preteklih sedmih letih ima škof za vse fare svoje dieceze prositi papeža podaljšanja altarjeve privilegije za nadaljnih sedem let.[4]) Ako v ta leta pride kako sv. leto, se zarad jubileja privilegija ne podaljša, ampak mine s preteklim sedmim letom.[5])

---

[1]) S. R. C. dné 22. julija 1848.

[2]) S. C. Indg. dné 11. apr. 1840.

[3]) S. R. C. dné 19. maja 1857. in 14. avg. 1858.

[4]) Za Ljubljansko škofijo podeljena je privilegija altarja dné 2. marca 1883. vsem župnijskim in kuratnim cerkvam za sedem let. Kot privilegirani altar določen je véliki altar. Po pretekli dôbi bode škofijstvo samo prosilo podaljšanja te milosti. (Diöcbl. 1883. pag. 46.)

[5]) „Sua Sanctitas declarat, quod in omnibus indulgentiis, tam plenariis quam particularibus ad Septennium concessis, debeat computari et continuari Septennium a die dati Brevis apostolici, etiamsi infra dictum Septennium annus sanctus occurat, in quo omnes indulgentiae pro vivis suspenduntur.“

c) Klemen XIII. je z dekretom Urbis et Orbis dné 19. maja 1761 za vernih duš dan vsem altarjem podelil privilegijo, ali prav za prav, za tisti dan dal je vsem katoliškim mašnikom privil. altaris personale.

d) Za tiste kraje in cerkve, kjer se obhaja štiridesetúrna pobožnost pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom natanko po instrukciji Klemenovi, t. j. nepretergano skoz 40 ur, je Pij VII. dné 12. maja 1817 za tiste ure privilegiral vse altarje dotične hiše božje. To toraj ne veljá za pri nas navadno 40urno pobožnost, ker se ne verší po imenovanem papeževem navodu.

e) Dovolili so papeži privilegijo altarja tudi nekaterim bratovščinam, bodisi altarjem bratovščine, ali pa sploh vsem mašnikom tiste bratovščine. Tako n. pr. kongregaciji Marijanski, rožen-kranski, Karmeljski in dr. Natančneje je razvideti iz pravil posameznih bratovščin.

f) Pij IX. je po dekretu S. C. Indg. dné 30. sept. 1852 podelil za vse dni celega leta osebno pravico privilegiranega altarja vsem mašnikom, ki storé velikodušno dejanje ljubezni do vernih duš v vicah. Je pa to dejanje v tem, da kedo vsa svoja zadostilna dela, ki jih sam doprinaša v življenji, in vse molitve in dobra dela, katera mu po priprošnji po smerti utegnejo priti k dobremu, daruje dušam v vicah, ter jih položi takorekoč v roke Marije device, da jih potem ona, kakor skerbna mati, nakloni tistim dušam, katere hoče rešiti iz vic. Tedaj le zadostilna vrednost dobrih del pride po tem dejanji k dobremu dušam v vicah, sad zasluženja ostane, ker tega nihče ne more oddati drugim. Ni pa treba posebnih besedi ali posebne molitve za to velikodušno dejanje ljubezni, ampak dosti je, če se stori v sercu. Vsekako pa je dobro, ako se časi ponoví.

Zraven teh splošnjih altarjevih samopravic podeljujejo papeži tudi še posebne privilegije posameznim cerkvam, mašnikom ali redovom. To se zgodí vsled pismene prošnje, ki se mora po ordinarijatu ali tudi naravnost predložiti sv. očetu. Ta prošnja mora naznaniti imé fare in škofije; in če se privilegija prosi za cerkev, tudi značaj cerkve, in patrona njenega, pa ime altarja, za katerega se prosi odpustka. Ako dotična cerkev vže ima kake privilegije in odpustke, mora se to povedati v prošnji. Če se vsled take prošnje podelí lokalna privilegija, mora papeževo pismo podpisati tudi domači škof; ako je pa samopravica osebna, tedaj je tega poterdila po višem pastirji le samo takrat treba, če papeževo pismo to zahteva z besedami: „De tuí Ordinarii consensu etc.“

4. Privilegija altarjeva mine, ako bi jo sv. oče preklicali, če umerje mašnik, kateremu je bila kot osebna pravica dana, ako čas privilegije poteče, ali pa po razdejanji tiste cerkve ali altarja, kateremu je bila podeljena. Kedar se privilegiran altar samo popravi, prenovi, na drugo mesto v isti cerkvi prestavi, ali če dobi nov portatile, takrat ne jenja podeljena privilegija, če le altar obderží svoje prejšnje ime, t. j. če se ne spremení glavna podoba njegova. (S. C. Indg. dné 24. aprila 1843.)

§ 129.

II. Ladja cerkve in pridvorje.

A. Vže sveti očetje pervih stoletij so mnogokrat cerkev primerjali čolnu ali ladji, ki med viharji in nevarnostmi jadra v večnost. Pri tem nazivanji so v mislih imeli čoln Petrov, v katerega je stopil Izveličar ter je z njega ljudstvo učil; ali jim je pa tudi pred očmi bila barka Noetova, predpodoba edinoizveličalne cerkve Kristusove. Če tudi so od začetka cerkveno poslopje sploh imenovali ladjo, so vendar kmalo s tem imenom začenjali zaznamovati prostor med prezbiterijem in lopo, toraj prostor za kerščansko občinstvo. Ta prostor je razdeljen po večih cerkvah v več oddelkov, katere ločijo verste stebrov. Srednji prostor, višji in širji kot stranski, je srednja ladja, ki ima ob stranéh po eno ali celó po dve stranski ladji. Navadno je toliko velikih vhodov, kolikor ladij. Pervi ob vratih stali so stare čase katehumeni in manjši spokorniki, ki so morali zapuščati cerkev, preden se je začela missa fidelium. V ladji so bili verniki po spolu strogo ločeni, in to berž v pervih časih, kajti vže apostoljske konstitucije ukazujejo táko ločitev, za kar naj bi se duhovni pastirji tudi dandanes prav skerbno prizadevali.[1] Med možkimi in ženskami bila je celó posebna pregraja. Dorasli mladenči imeli so odkazan prostor pred možmi, in veča dekleta pred ženami, manjše dečke in deklice pa so imeli pri sebi očetje in matere. — V cerkveni ladji je dandanes navadno:

1. Prižnica ali leca, kancelj, ob steni ali ob kakem stolpu, in sicer na evangelijski strani, kajti s tega mesta oznanuje se zbrani

---

[1] Glej vprašanja za kanonično vizitacijo v Ljublj. škofiji III. 16: „Ob in der Kirche Anstand und Theilung der Geschlechter stattfindet?“ in dotični ukaz za Lavantinsko škofijo l. 1855, Sammlung str. 28, *a)* in *b)*.

občini sv. evangelij. Da se glas govorniku preveč ne izgublja v višini, ima leca strešico, ki je kakor tudi prižnica sama ozaljšana s pomenljivimi podobami, kakor so n. pr. golobček kot podoba sv. Duha, duha resnice, sv. razpelo, tabli z zapovedmi božjimi, štirje evangelisti in dr.

2. Kerstni kamen, znak župnijske cerkve. V pervih stoletjih kerščanstva ni še bilo kerstnih kamenov v sedanji obliki, ampak za kerščevanje imeli so posebna poslopja, baptisterije ali kerstišča, stoječa zunaj cerkve in blizo nje. V njih je bil tomún, v katerega je bila napeljana čista studenčnina, in po stopnjicah se je šlo do vode. Tù se je delil kerst z vtapljanjem. Ko pa je kerščevanje per immersionem prišlo iz navade ter je cerkev jela male otroke kerščevati, in sicer z oblivanjem, tedaj pervotna globoka kerstišča niso bila več potrebna. Popuščali so jih pa napravljali v cerkvi kerstne kamene današnjim podobne, ter so za-nje mnogokrat naredili posebne kapele na ženski strani poslopja. — Ozir kerstnega kamena veljajo dandanes te-le določbe: Stati ima v cerkvi blizo velikih vrat na evangelijski ali ženski strani. Vnanja oblika naj mu je čedna, dostojna; okrogla ali večoglata. Jako primeren in ličen je osmerooglenik. Medenica za kerstno vodo mora biti iz dobrega, gostega kamena, skoz katerega voda ne vhaja; ali pa ima kerstni kamen imeti kovinsko posodo, kotel bakren in znotraj dobro pocinjen, ki se dá jemati iz kerstnega kamena. Vedno mora biti dobro zapert in zavarovan kerstni kamen, da nihče razun duhovnega pastirja ne more do posvečene vode, pa da tudi prah in nesnaga ne prihaja do kotliča. V varstvo in lepšavo kerstnega kamena naj se nad njim napravlja lesena lepo izdelana in s podobami ozaljšana streha, obliki kamena primerna, tedaj okrogla ali večoglata. Po želji sv. cerkve naj podoba Kristusovega kersta po Janezu Kerstniku lepotiči ta pokrov. Kerstni kamen mora stati nekoliko vzvišen, na dveh ali vsaj na eni stopnjici, in naj je ograjen. A imelo bi biti toliko prostora znotraj ograje, da bi med kerščevanjem mašnik in druge h kerstu potrebne osebe mogle stati med kerstnim kamenom in ograjo. Zraven kerstnega kamena naj je podzemeljska votlina (piscina sacra), kamor se vliva kerstna voda, ki odtéka od glave kerščenca. Navadno ta votlina, ki mora biti zavarovana z dobrim pokrovcem, služi ob enem za sakrarij, v katerega mečejo bombaž, ki se rabi pri raznem maziljenji, blagoslovljeni pepel, sežgane blagoslovljene reči itd.

Za hranjenje posodic s svetimi olji, pri kerščevanji potrebnih, in za drugo kerstno orodje imela bi biti blizo kerstnega kamena v steno vdelana snažna in, kolikor se more vlažnosti obvarovana, čedna omarica, ki se dá varno zaklepati. V naših krajih shranjujejo vse take stvari v nastavku nad kerstnim kotličem. Tù naj je shranjena tudi posoda sreberna ali iz drugačne primerne kovine in vedno snažna, s katero se kerstna voda vliva na glavo kerščencevo, in še druga posoda, ki se podstavlja med kerščevanjem, da v njo odteka kerstna voda, če morda ni tako napravljeno, da voda odteka naravnost v sakrarij. Za umivanje rok imela bi služiti druga posoda. Zraven naj je lična posodica s pokrovom za sol, blagoslovljeno nalašč za kerščevanje. Iz take tvarine ima biti, da je ne razjeda sol. Duhovnemu pastirju je dolžnost, skerbeti za snažnost kerstnega kamena, kerstne vode in druge oprave. Ključ do kerstnega kamena mora mašnik sam shranjen imeti.

3. Spovednice so naprava novejših stoletij. V pervih časih kerščanske cerkve spovedovali so se verniki navadno pri ograji prezbiterija ali pa pred altarjem. V 14. in 15. stoletji jeli so opuščati spovedovanje pred altarjem ali blizo altarja, in ob začetku 16. stoletja vže beremo o spovednicah, ki so jih imenovali „confessaria“ ali „confessionalia“, zastran katerih je cerkveni zbor Tridentinski dal posebna določila. Vsled teh imajo spovednice stati v cerkvi na očitnem, vidnem in pripravnem kraji, in ne v kakem skritem kotu. Med spovednikom in spovedencem mora biti okence s trdnim, gostim omrežjem. Tudi naj je prostor za duhovnega pastirja kakor tudi za spovedenca dovolj velik, in v oddelku za spovednika naj visi tablica z uderžanimi grehi tiste škofije, v prostoru za spovedenca pa naj je kaka primerna, spodbudna podoba, n. pr. sv. razpelo, dobri Pastir, sv. Petra spokornika ali Marije Magdalene, zgubljenega sina . . . Spovednic naj stoji v cerkvi toliko, kolikor navadno tam mašnikov spoveduje. Za jako gluhe utegne spovednica biti v žagradu.

B. Tretji važni del cerkve bilo je pridvorje, to je nepokriti prostor pred cerkvenimi vratmi, kojega je okrog in okrog obdajal pokriti mostovž (pokrito stebrišče). Sredi tega preddvora ali pa blizo cerkvenega vhoda bila je velika okrogla posoda z vodo, ki so ji rekli Labrum, Lymphaeum ali Cantharum, tudi Phiala. Tù so si roke umivali, kateri so prihajali v cerkev, v spomin, da čist na duši, brezmadežen bi imel biti, kedor hoče stopiti pred obličje božje na sveti kraj. Mesto teh velikih posod za umivanje rok imamo sedaj pri cerkvenih vratih kropilne kamene z blagoslovljeno vodo, [1]) s katero se kropimo v cerkev stopivši, nam v opomin, da je treba s čistim sercem pred obličje božje hoditi; pa tudi preden cerkev zapuščamo, se pokropimo v znamenje, da nam je tudi zunaj cerkve brezmadežno živeti. — To pridvorje rabili so v razne namene. Tukaj je bil odločen prostor za javne spokornike perve verste, to je za jokajoče, flentes; tukaj so se opravljala dela kerščanske ljubezni in agape ali gostije ljubezni; ta preddvor služil je tudi v zavetišče (asil) zlasti v poznejših časih, ko je bil pokrit in je tako postal po današnji šegi res pravi del cerkvenega poslopja ali vstopna lopa. — Prav pogosto bila je v pridvorji na cerkveni steni podoba sv. Krištofa z detetom Jezuščekom na ramah, kar naj bi v cerkev gredoče opominjalo, da oni pa imajo Kristusa nositi v svojem sercu, ako se hoté pridoma vdeleževati božje službe. Da bi sv. Krištofa nihče ne prezerl ter lepega nauka ne zgrešil, slikali so svetnika navadno v zares orjaški velikosti. Pod podobo svetnikovo bilo je navadno brati: „Christophorum videas, postea tutus eris“. Kedor Kristusa nosi v sercu, oni gotovo ne umerje nesrečne smerti, od tod pa se je vdomačila v srednjem veku vera med ljudstvom, jako ljudi vabeča v cerkev, da namreč nihče ne bo nagle in nesrečne smerti umerl tisti dan, ko je videl to podobo sv. Krištofa.

---

[1]) Blagoslovljena voda bi se imela vsak teden jemati iz kropilnih kamenov, ki bi se morali takrat očediti in z novo vodo napolniti. Ornat eccl. c. 5.

Nad vhodno lopo, ki nam predstavlja nekedanje pridvorje, je dandanes navadno zvonik z zvonovi, ki v pervi versti vabijo duhovnijane k molitvi in božji službi. Stari cerkvi so zvoniki nepoznana reč, kajti zvonov niso imeli, in bi jih tudi ne bili smeli rabiti, ko bi jih bili imeli. Ker so se pervi kristijanje k božji službi zarad krutega preganjanja shajali skriveje, tudi javno niso mogli napovedovati božje službe, ampak vsaki skupščini so vselej sproti naznanjevali dan in kraj naslednje skupne božje službe, ali pa je poseben sel (cursor, θεόδρομος) jih klical skupaj. Ko se je mogla cerkev svobodno gibati, jeli so javno oznanovati začetek božje službe, ali po glasu trobente, ali s tem, da so s kladvom bili na plošče lesene[1]) ali kovinske. V 6. stoletji jela je cerkev v bogoslužne namene rabiti zvonove, ki so v 7. stoletji kar splošnji postali, in obredne knjige 8. stoletja vže določujejo, kako se imajo posvečevati cerkveni zvonovi. A ti zvonovi pervih časov bili so še jako majhni, za nje ni še bilo treba terdnih zidanih zvonikov, ampak obešali so jih navadno v male stolpiče verh cerkvene strehe. Večji pa in težji ko so postajali zvonovi, in bolj ko je napredovalo zidarstvo, toliko višji in mogočneji so postajali zvoniki. —

---

[1]) Ostanek te šege je menda dandanes še navadno ropotanje z lesenimi klepetci zadnje dni vélicega tedna.

Cerkveni zvonovi smejo se rabiti z dovoljenjem cerkvenih predstojnikov pač tudi v posvetne namene, da le ta namen zvonjenja ni nasproten cerkvenemu duhu,[1] a zapovedovati s posvečenimi zvonovi, t. j. določevati, če in kedaj se ima z njimi zvoniti, ima edino le cerkvena gosposka, oziroma dotični župnik; tudi takrat, če je občina iz lastnega premoženja napravila cerkvene zvonove. Tako namreč je razsodilo tudi c. kr. najviše sodišče.[2]) Vrata do zvonika naj so varno zaperta, kajti zvonovi so jako dragoceno cerkveno blago in tudi blagoslovljeno.

§ 130.

Svetost cerkvenega poslopja, njega oskrunjenje in očiščenje.

Nihče cerkve ne smé zidati brez izrečnega dovoljenja domačega škofa kot višega pastirja. Njemu gré razsojevati, je li treba nove cerkve in če je zato odločeno zemljišče primerno, pa če nihče drugi do njega kakove pravice nima; dalje, če se z nameravanim zidanjem ne bodo kratile pravice koga tretjega, če je vzderževanje poslopja, božje službe in duhovstva zagotovljeno itd. Tudi potrebne čerteže, po spretnem arhitektu na podlagi cerkvene določbe napravljene, treba je škofu predložiti v poterjenje.

I. Ko duhovni pastir z občino dobí privoljenje za zidavo nove cerkve, treba je nameravanemu poslopju po cerkvenih obredih postaviti vkladni kamen, katerega blagoslovi ali škof sam, ali pa kakega mašnika pooblasti v to. O načinu vkladanja podstavnega kamena govorili bomo pri „blažilih“. — Da pa nova cerkev ali kapela postane pripravna za obhajanje božje službe in drugih sv. opravil, mora biti prej posvečena ali vsaj blagoslovljena. Posvetiti smé cerkev le škof sam, blagosloviti pa jo smé z dovoljenjem višega pastirja tudi navadni mašnik. Med posvečevanjem in blagoslovljevanjem cerkve je velik razloček; pervo je dokaj slovesniše in se opravlja po maziljenji s sv. oljem. Način posvečevanja kakor tudi blagoslovljevanja cerkve pride na razgovor pri „blažilih“.

II. Zgodí se, da cerkev zgubí posvečenje ali blagoslov, in to ali kar celoma, za zmiraj (execratio), tako da je treba novega posvečenja ali blagoslovljenja, da se smé božja služba v nji obhajati;

---

[1] „De consensu episcopi campanae benedictae pulsari possunt ad usus profanos, ad quos non sequuntur causae sanguinis, et praesertim si communitatis expensis constructae fuerint, quantumvis tale jus non sibi reservasset.“ Congr. Ep. et Reg. 31. Jan. 1589.

[2]) K. k. oberster Gerichtshof 1873. Z. 16083.

ali pa je samo zaderžano, le začasno ob veljavo dejano, ter ni treba novega posvečevanja, pač pa očiščenja, sprave, če se je namreč cerkveno poslopje le oskrunilo, (pollutio).

1. Popolnoma cerkev zgubí posvečenje, če se poslopje bistveno spremení, ali ozir stavbine oblike sploh, n. pr. kedar se večinoma podere poslopje, bodisi vsled kake nesreče, bodisi da večino cerkve razruščijo zarad kake prezidave — ali pa če se cerkveno poslopje bistveno spremení na tistih krajih, kjer se je zgodilo pri posvečevanji maziljenje, to je, na notranjih stenah cerkvenega poslopja, kjer križi na znanujejo mesto maziljenja. Taka bistvena prememba na posvečenih stenah bi se zgodila, ko bi n. pr. pri hudem požaru naenkrat notranji omet večinoma odletel, ali če bi iz kakoršnega vzroka koli ves omet ali skoraj ves omet s cerkvenih stén ob enem odbíli. Po belenji ali barvanji cerkve pa ne zgubi svojega posvečenja; in tudi ne, ko bi se kos za kos prenovljale cerkvene stene, ko bi se strop vderl, ali ko bi cerkvi kak del prizidali, da je le vselej novi kos ometa ali zidu manjši, kakor je ostali stari. Tu veljá: „Pars major trahit minorem“. Na ta način je možno polagoma prenoviti ali prezidati vso cerkev, in veljalo bi še pervotno posvečenje.[1])

2. Zaderžano pa je posvečenje in tudi blagoslov, ali začasno ob veljavo dejano, po oskrunjenji cerkve, katero nastopi,

a) če se prostovoljno, krivično in na zeló pregrešen način človeška kri preliva zarad dejanja v cerkvi storjenega (voluntaria, injuriosa et graviter peccaminosa sanguinis effusio in ecclesia causata). Ni pa „prelivanja kervi“, ako bi komu le kaj malega kervi izteklo; ni oskrunjenja cerkve, ko bi po nesreči se zgodilo, da bi se kri prelivala, ali vsled ravnanja kakega norca; ni oskrunjenja, ko bi bil kedo opravičen koga raniti, n. pr. v potrebno obrambo; tudi ne, če se pri onem dejanji, ki je provzročilo prelivanje kervi, ne more govoriti o smertnem grehu, n. pr. ko bi se med otroci zgodilo. A tudi takrat ni cerkev oskrunjena, če bi sicer človeška kri v obilici tekla v cerkvi, ker je ranjenec v cerkev pribežal, če se je pa hudobno dejanje, ki je vzrok kervavenja, zgodilo zunaj cerkve. Naj omenimo kar tukaj, da cerkveno pravo zvonika, žagrada in podstrešja ne prišteva cerkvi.

b) Po krivičnem in prostovoljnem umoru samega sebe ali koga druzega, in če tudi pri tem ni prelivanja kervi (voluntarium et injuriosum homicidium sui ipsius aut alterius, etiamsi sanguis non effundatur).

---

[1]) S. R. C. dné 11. marca 1871.

Tudi pri umoru in samomoru veljá to, da se je moralo grešno dejanje zgoditi v cerkvi, če tudi bi bila smert nastopila šele zunaj cerkve. Ni pa oskrunjena, ko bi se bil smertni udarec zgodil zunaj cerkve, in smert bi bila nastopila v cerkvi.

c) Po velikem grehu nečistosti, ko se bi zgodil v cerkvi (effusio seminis humani mortaliter peccaminosa).

d) Po pokopu nekerščenih nevernikov in njih otrók [1] pa z imenom izbočenih (sepultura infidelium non baptizatorum eorumque infantium, item excommunicatorum non toleratorum). Po oskrunjenji cerkve je oskrunjeno tudi pokopališče okrog cerkve, a nasproti ne zadene oskrunjenje cerkve, če postane oskrunjeno pokopališče, ki se tišči cerkve.

Opomniti pa je, da sv. prostor le tedaj postane oskrunjen ter je treba sprave, očiščenja, ako so omenjena hudodelstva ljudem znana, bodisi notorietate juris ali pa facti. Cerkev ali sv. prostor sploh postane oskrunjen le z ozirom na ljudstvo, in tudi očiščenja treba je le zarad ljudstva. Po onih silnih zločinstvih se namreč v človeku vzbudí stud, gnjus, vsled kojega se mu gnjusi tudi kraj storjene hudobije; ta v duhovnijanih provzročeni stud tedaj se ima odvzeti po cerkveni spravi. Ko pa storjeno zločinstvo ljudem ni znano, tudi omenjenih nasledkov ni pri ljudéh, tedaj očiščenja ni treba. Da bi pa hudodelstvo, na sv. kraji storjeno, ljudem neznano, pozneje šele jim znano postalo, morala bi se vsled tega zgoditi sprava (reconciliatio).

Ako je toraj gotovo, brezdvomno, da je cerkev postala oskrunjena, in če je to ljudstvu znano, naj duhovni pastir berž vzame presv. rešnje Telo iz cerkve ter naj je prenese v kako drugo bližnjo cerkev, in če blizo ni v to primerne, naj presv. Zakrament prenese v žagrad; potem naj vse altarje lišpa oropa kakor véliki teden, naj vrata oskrunjene cerkve zaklene, in nobenega cerkvenega opravila naj ne opravlja več v nji, pa tudi nobenega pokopati ne smé na pokopališču tik cerkve, ker je s cerkvijo vred tudi to postalo oskrunjeno. Nato naj kar berž stvar sporoči škofijskemu ordinarijatu, proseč potrebne naredbe. Če pa je oskrunjenje dvoumno (violatio dubia), ne smé duhovni pastir svojevoljno ravnati, ampak mora berž ves dogodek natanko sporočiti škofu in vprašati, kaj mu je storiti. Za slučaj, ko bi se gotovo oskrunjenje zgodilo med sv. mašo, določuje Rubr. Missalis: „Si sacerdote celebrante violetur ecclesia ante Canonem, dimittatur Missa; si post Canonem, non dimittatur.“

---

[1] Kar tiče pokop nekerščenih otrok, so vsi kanonisti te misli, da cerkev in pokopališče postane oskrunjeno, ko bi se tamkej pokopalo nekerščeno dete nekerščenih starišev, in ko bi tudi šele pozneje to sploh znano postalo. Tudi to vsi terdijo, da se sme nekerščeno dete kerščene matere, ki je umerlo v maternem telesu, brez nevarnosti oskrunjenja pokopališčinega, z materjo vred pokopati. Ali pa po pokopu nekerščenega otroka kerščanskih, toraj kerščenih roditeljev, postane cerkev ali pokopališče oskrunjeno, v tem učeniki niso edini. Večinoma učé, da ne. In Ostrogonski provincijalni zbor l. 1858 dopušča pokop tacih otrok, rekoč: „Infantes Catholicorum sine baptismo decedentes in coemeterio communi quidem, non tamen ritu solemni sepeliantur . . . Tandem si constet eos in utero matris jam esse mortuos et si haec simul moriatur, cum matre sepeliantur.“ Sklepi tega zbora pa so bili poterjeni od papeža s pismom dné 31. januvarja 1859.

III. Kako pa se očisti oskrunjena cerkev, kako se zgodí in po kom cerkvena sprava (reconciliatio), da se potem zopet smé v nji obhajati božja služba? Tù gré razločevati, je li oskrunjena cerkev bila posvečena, ali pa je samo blagoslovljena. Posvečeno oskrunjeno cerkev očistiti smé le škof; navadni mašnik smel bi to opravilo izverševati le tedaj, če je od sv. sedeža nalašč v to pooblaščen, a posluževati bi se moral pri tej funkciji tako imenovane Gregorijanske po škofu blagoslovljene vode, v katero je namešana sol, pepel in vino. Vendar tako zvana petletna pooblastila, škofom izredno podeljene, višim pastirjem dovoljujejo, da smejo navadnega mašnika pooblaščevati za očiščevanje oskrunjene posvečene cerkve, a le „aquâ ab episcopo benedicta“, in samo „in casu necessitatis etiam aqua non benedicta ab episcopo“. Izveršuje se ta cerkvena sprava po obredu, kakor ga določuje Pontificale Rom. pod naslovom: „De ecclesiae et coemeterii reconciliatione“. — Ako je pa oskrunjena cerkev bila samo blagoslovljena, tedaj smé vsak mašnik, od škofa v to pooblaščen, z vodo, ki jo sam blagoslovi, izverševati potrebno očiščenje. Godí se to skoraj ravno tako, kakor se je godilo pervotno blagoslovljevanje; obred je natančneje popisan v Ljubljanskem obredniku str. 243 „Ritus reconciliandi ecclesiam violatam, si nondum erat ab episcopo consecrata.“ [1])

Primeri se tudi, da ne nastopi oskrunjenje cerkve v pravem pomenu, ampak le onečastenje sv. kraja (profanatio, violatio), n. pr. ko bi se neverci ali krivoverci polastili katoliške cerkve in v nji obhajali svoje bogoslužne shode, ali ko bi posvečena ali blagoslovljena cerkev se rabila v nedostojne posvetne namene, v skladišče, vojašnico, hlev itd. Tù v pravnem smislu ne nastopi oskrunjenje, zarad tega prav za prav tudi novega blagoslovljevanja ali očiščevanja treba ni (S. R.

---

[1]) Ako se je v kaki duhovniji zgodilo oskrunjenje sv. poslopja in je treba sprave, naj duhovni pastir ob taki priliki v primernem cerkvenem govoru svoje vernike podučí o namenu in pomenu tacega očiščevanja, da jih napolni s spoštovanjem do sv. kraja, in da v njih stud vzbudí nad storjenim zločinstvom.

C. 3. maja 1821). A splošnja navada je, da se v tacih primerljejih storí cerkvena sprava ad cautelam, preden se poslopje zopet rabi v bogočastne namene. Če bi cerkev le par dni služila v vojskine namene, je za ta slučaj S. R. C. dné 27. febr. 1847 odgovorila: „Ad cautelam esse reconciliandam“. Kedarkoli se toraj posvečeni ali blagoslovljeni cerkvi zgodí veliko onečastenje, če tudi ni pravega oskrunjenja v smislu cerkvenega prava, naj duhovni pastir vso stvar natanččno sporočí svojemu škofijskemu ordinarijatu ter prosi naročila za nadaljno ravnanje.

Dostavek. Ker je posvečena ali blagoslovljena cerkev toliko svet kraj, je zadevnemu duhovnemu pastirju zares stroga dolžnost, obvarovati častitljivi prostor vsakoršnega onečastenja po ljudeh ali po živalih. Njemu gré skerbeti, da se bogočastno poslopje ohrani v dobrem stanu, da je vse v njem snažno, lepo, dostojno. Berž je treba popraviti, ako se pokaže kako poškodovanje na zidovji, altarjih itd. Zlasti streha mora biti vedno v dobrem stanu, terdna morajo biti tudi okna in vrata močna. Veče premembe pri cerkvi, n. pr. razširjanje poslopja, naprava novih altarjev in enako, treba je naznaniti škofijstvu, preden se izveršuje, in če bi se tudi ne napravljalo iz cerkvenega premoženja. [1])

§ 131.

Cerkvena prizidja in kapele.

I. Nekdaj bilo je cerkvenemu poslopju prizidano kerstišče, stanovanje za levite in cerkovnika, šola, hiša za sprejemanje in preskerbovanje tujcev, bolnikov in siromakov i. dr., dandanes je najvažniše cerkveno prizidje žagrad. Služiti ima zakristija v shranjevanje cerkvenega oblačila in raznega za božjo službo potrebnega orodja; biti ima prostor, kjer se duhovniki in drugi cerkveni služabniki napravljajo za bogoslužna opravila in razpravljajo, toraj naj je vselej blizo prezbiterija. V žagradu imel bi stati nekak altar, pred katerim naj bi se napravljal mašnik za sv. opravilo, in če zarad prepičlega prostora ni to možno, naj vsaj nad omaro, pri kateri se duhovnik napravlja, bode čedna in dokaj velika podoba križanega Jezusa, ali tudi kaka drugačna. Tudi bi imela biti ta omara čedno pogernjena ali vsaj z zelenim suknom prevlečena. Dalje naj je v žagradu na primernem kraji cerkveni koledar, in zlasti v zakristiji tacih cerkvâ, kjer večkrat mašujejo tuji mašniki, naj bi tabla na vidnem kraji viseča kazala imé cerkvenega patrona, zadevnega škofa in tudi tako zvane „orationes imperatae“, ako so tamkej mašnikom zaukazane za pri sv. maši. Viseti mora tudi v žagradu na steni imenik vstanovljenih maš tiste cerkve; tudi ne smé biti v nobeni zakristiji brez primerne priprave za umivanje rok s čedno brisalko ob strani, in brez vsaj enega klečala s tablo pro praeparatione et gratiarum actione. Dalje mora imeti zakristija zadostno omar in shramb s predali, lično in primerno izdelanih, da je mogoče vsakteri za božjo službo potrebni reči odkazati posebno mesto, ker brez tega ni snage in reda, na katera je prav posebno gledati v vsacem žagredu. Tudi spovednica za zeló gluhe, mutaste . . . naj bode tukaj.

---

[1]) Pri ohranjevanji in popravljevanji cerkve pa razne njene naprave utegnejo duh. pastirju zraven vže imenovane knjige: „Die Kunst im Dienste der Kirche“ dobro služiti: Aug. Reichensperger, Fingerzeige auf dem Gebiete der kirchl. Kunst, Leipzig 1854; Wilh. Giefers, Erfahrungen und Rathschläge für die Erbauung, Erhaltung, Wiederherstellung u. Ausschmückung der Kirchen, Paderborn 1869; St. J. Neher, Vera Idea ornatus ecclesiastici, Schafhusiae 1860; Bernh. Zehe, Anleitung zur Restauration und Ausstattung der Kirchen, Münster 1861 in dr.

Da vsestransko zadostuje, naj je zakristija dosti velika, prostorna, svetla, zračna in suha, toraj če mogoče ob severni strani cerkvenega poslopja. Okna naj ima z železjem vterjena, in duri močne pa z dobrimi ključavnicami zavarovane. Ob suhem vremenu in vetru treba je okna pridno odpirati in tudi shrambe z oblačili, da se žagrad prezrači in osuší. — Nikoli ne smé pozabiti duhovni pastir, da je zakristija svet prostor, toraj mu je skrbeti za to, da tù vlada tihota, in da se vsi spodobno vedejo, kateri imajo opraviti na tem kraji. Tudi za red, snago, varnost je on odgovoren.

II. Kapele imenujemo taka manjša cerkvena poslopja ali tudi le oddelke kakega poslopja, v katerih se obhaja božja služba, a ne farna; ali pa so namenjena le zasebni pobožnosti. Njih začetek je starodaven. Ko še farnih cerkev ni bilo, in se je vsa javna božja služba obhajala le samo v cerkvah, kjer so bivali škofje, vže takrat so mnogokrat nad grobom kakega mučenika postavili malo cerkvico, kamor so se shajali verniki k privatni pobožnosti; tudi veči posestniki in plemiči so za-se in za svoje domače zidali ob svojih graščinah kapele in so imeli v njih božjo službo, da jim ni bilo treba daleč hoditi v škofijsko mesto. Iz tacih kapel so pozneje postajale župnijske cerkve. A tudi tedaj, ko je farnih cerkev vže povsod dovelj bilo, stavili so sem ter tje še zmiraj raznih kapel in molivnic. Delímo pa vse kapele v javne, zasebne in pôljske.

1. Javne kapele (oratoria publica) so cerkvene stavbe, vsled škofovega dovoljenja postavljene, izključljivo in za zmiraj bogočastnemu

namenu posvečene, in sleherncmu pristopne. Kakor cerkev zidati, tako tudi javno kapelo staviti, blagosloviti ter dovoliti, da se v nji mašuje — je zadevnega škofa lastna pravica, in smé jih, enako cerkvam, vsaki čas ogledovati. Javna kapela je v pravem smislu „locus sacer", kar postane po cerkvenem blagoslovljenji, s katerim se stalno in za zmiraj odloči bogoslužnemu namenu, ter se brez onečastenja ne more več rabiti v svetne namene, kakor n. pr. zaseben oratorij, ki se utegne vsaki čas opustiti in zopet rabiti v navadne svetne namene. — Javna kapela mora biti, smo rekli, slehernemu pristopna, kajti ona je po svojem namenu „utilitati publicae inserviens", toraj mora vhod imeti ali s ceste, ulic, terga, ali če je tudi med kakim ozidjem, na dvorišči . . . mora biti vhod do kapele slehernemu svoboden. Ni sicer treba, da bi javna kapela imela zvon, a če ga ima in če z njim ljudi brez razločka vabijo k sv. maši, je to znamenje javnega oratorija.[1]

Pravicam javnih kapel prištevamo:

a) da se ondi smé vsak dan maševati, in tudi po več maš na dan se smé brati v njih; verniki pa brez razločka popolnoma zadosté cerkveni zapovedi, ako so ob nedeljah in praznikih v taki kapeli pri sv. maši. Ker pa javne kapele povsem spadajo v oblast škofovo, smé dotični viši pastir obhajanje sv. maše za nekatere praznike, ali tudi za vse nedelje prepovedati, ali pa ukazati, da se ima ob tacih dnéh pri sv. maši oznanovati tudi beseda božja v javnem oratoriji.

b) Smé se sv. obhajilo delíti v javni kapeli kakor v cerkvi; slovesno keršč̌evati pa le s posebnim dovoljenjem škofovim. Spovedovati v oratorijih ipso jure ni dovoljeno (S. C. C. dné 27. junija 1744), vendar sme škof dovoliti, da se v javno kapelo postavi spovednica ter zakrament sv. pokore delí.

c) Razun oratorijev redovnikov in redovnic, katere imajo v svojih samostanih klavzuro, ne smé po javnih kapelah biti stalno shranjeno presv. rešnje Telo drugače kot z dovoljenjem apostoljskega sedeža. Da pa se presv. Zakrament iz važnih vzrokov skoz nekoliko dni ondi shranjuje, to smé dovoliti škof propria auctoritate.

2. Zasebne kapele (oratoria privata), to je molivnice namenjene le privatni rabi, sme sleherni napravljati v svoji hiši, a da se smé v takem oratoriji maševati, to pa morejo dovoliti le samo papež.[2]

---

[1] Da se javna kapela v tem razločuje od cerkve, je papež Janez XXII. določil, da smé javni oratorij imeti le en sam zvon, kar je tudi škof Karol Borom. ukazal za svojo vladikovino.

[2] S. R. C. dné 1. febr. 1847.

Sv. sedež to privilegijo podeljuje (navadno le imenitnejšim osebam ali rodovinam), ako je prostor v privatno kapelo odločen za sv. namen dostojen, primeren, vsaj od treh strani obzidan (mesto četerte stene smelo bi biti tudi n. pr. kako pregrinjalo), in ne sme ob enem služiti tudi v svetne namene. O teh pogojih se ima prepričati škof. Ob katerih dnéh je dovoljeno maševati v zasebnem oratoriji, to je razvidno iz papeževega pisma. Navadno je dovoljena za vsaki dan le ena maša, a véliki prazniki so izvzeti. Zadosté pa ob nedeljah in praznikih cerkveni zapovedi, poslušajoč sv. mašo v taki kapeli, le oni, katerim je bila ta pravica dana ter so v papeževem pismu imenovani; navadno vsi spadajoči k dotični rodovini, izmed poslov pa le tisti, ki so med mašo gospodarju potrebni. Slovesno kerščevati ali druga farna opravila v zasebni molivnici obhajati ni dopuščeno; spovedovati in presv. obhajilo deliti pa bi se smelo v privatni kapeli le z dovoljenjem škofovim. Presv. rešnje Telo ne sme biti shranjeno v takem oratoriji. — Privatne kapele se ne blagoslavljajo na isti slovesni način, kakor cerkev ali javni oratorij, smé pa se taki prostor blagosloviti tako, kakor se blagoslovi nova hiša, kar smé vsaki mašnik pa vsaki čas storiti.[1] Od nekedaj imajo posebne pravice samostanske kapele in škofovske, kakor tudi oratoriji po semeniščih, po raznih zavodih, po javnih ječah itd. Res da vse te molivnice niso vsem brez izjeme pristopne, ampak bolj zasebnega značaja, a deloma vsled starodavne splošnje navade, deloma tudi vsled izrečnih določeb cerkvenega prava imajo pravice javnih kapel, katerim jih tudi prištevamo.

3. Pôljske kapele so manjše stavbe po vaséh, ob cestah ali na polji, namenjene zgolj privatni pobožnosti, in ne da bi se v njih maševalo. Staviti se smejo le z dovoljenjem škofovim. A preden duhovni pastir tako prošnjo na višem mestu priporoča, naj prevdarja, če je treba, ali če je vsaj zeló želeti take kapele; dalje, če ni samo dozidanje molitvenice zagotovljeno, ampak tudi nje daljni obstanek. Posamezni duhovnijani ali cela vas ali občina ima zložiti primeren zaklad ter obrestinosno ga naložiti, da se bo moglo poslopjiče tudi ohranjevati v dobrem stanu in čedno — ali pa se imajo zadevni v zakoniti obliki zavezati, da bodo vsikdar skerbeli za ohranjenje in zaljšanje kapelice. Tudi naj se napravi čertež, da tako duhovni pastir zagotovilo ima, da se bo zidanje izveršilo v čednem, primernem zlogu, ki vže po vnanje znači namen poslopjiča. Vsaka pôljska kapela

---

[1] S. R. C. dné 11. marca 1820; tedaj po obrazcu: „Benedictio loci", ali pa „Benedictio domus novae"; gl. Ljub. obrednik str. 226.

bi imela dobiti primerno ograjo, da se obvaruje onečastenja po živalih itd. Duhovnemu pastirju je dolžnost, na to gledati, da so razne kapele, kakor sploh razna znamenja ob potih, čedna, dostojna, ali pa da se odpravijo, če bi ne bilo mogoče, ohranjevati jih v dobrem stanji.[1])

§ 132.

Pokopališča.

1. Rimski zakon prepovedoval je, merliče pokopavati v mestu. Po tej postavi ravnali so tudi kristijanje perva stoletja ter svoje ranjce pokopavali zunaj mest. Slavno znana so iz tistih časov kerščanska podzemeljska pokopališča — katakombe.[2]) Pozneje prišlo je v navado pokopavanje ob svetiščih: okrog cerkve in tudi v cerkvi. Kaka misel da jih je pri tem vodila, to spoznamo iz besedi sv. Gregorija Vél. († 604): „Cum gravia peccata non deprimunt, hoc prodest mortuis, si in ecclesia sepeliantur, quod eorum proximi, quoties ad eadem sacra loca veniunt, suorum, quorum sepulchra aspiciunt, recordantur et pro eis Domino preces fundunt.“ Sicer priznáva cerkveno pravo slehernemu katoličanu pravico v cerkvi pokopanemu biti,[3]) da le sploh ni zgubil pravice do cerkvenega pogreba; vendar cerkev tega ne želí, in razni cerkveni zbori so pokopavanje v cerkvi jako ali tudi celoma prepovedali. Nasproti pa cerkev želí ter je to popolnoma v njenem duhu, da so pokopališča okrog cerkve, ali vsaj v njenem obližji. Kaj sv. cerkev vodi pri tej želji, lepo naznanja provincijalni zbor Pražki l. 1860 z besedami: „Coemeteria ecclesiis contigua, sicubi praesto sunt, religiose conserventur, neque nisi ob graves causas ab Episcopo probandas aboleantur. Convenit enim omnino, ut quatenus fieri potest, penes ipsam domum Dei, unde renati in Christo aquam vitae aeternae hauriunt, corpora quoque defunctorum in Domino beatae quietis locum inveniant. Nec illud praeterea parvi momenti censendum est, quod coemeteria in ipso vivorum prospectu posita tum ad fovendam

---

[1]) Pastor. Epistola Ljublj. nadškofa Mihaela Brigida v tej zadevi ukazuje: „Monumenta illa juxta vias erecta, quae plerumque imaginem Crucifixi, vel alicujus Sancti repraesentant, si deformia, aut absoleta sint, aut removeri, aut decenter restaurari curate, ut intentus ex imaginibus fructus percipiatur.“ — Ordo cult. div. publ. § 40 ponavlja to določbo in še pristavi: „ . . . atque ne cujusquam oculos offendant, infirmis scandalo, malevolis vero contemptui aut plane derisui sint.“

[2]) Imenovali so jih tudi „coemeteria“ — spalnice, poslužujoč se navade sv. pisma, ki mertve mnogokrat imenuje speče, z oziroma na prihodnje vstajenje.

[3]) Samo blizo altarja ne smé nihče pokopan biti, vsaj „cubitis tribus“ proč ima biti grob. (S. R. C. 23. maja 1846.)

charitatem erga fideles in somno pacis dormientes tum ad conditionis humanae memoriam continuo excitandam plurimum conferant.“

Deržavni zakoni večinoma prepovedujejo pokopavanje v mestih, tergih in sploh v večih krajih; pravijo, da iz zdravstvenih ozirov. Tudi avstrijansko zakonodavstvo velí, da imajo pokopališča biti zunaj naseljenih krajev.[1]) Vsled tega pokopališča okrog cerkev bolj in bolj zginjajo.

2. Častitljiv mora biti kraj, kjer počivajo telesa katoliških kristijanov, ki so tempelj sv. Duha, ter po prejemu svetih zakramentov in po raznih cerkvenih blažilih posvečena, in bodo vstala k večnemu življenju. Iz tega namena cerkev po molitvah in blagoslovu posvečuje pokopališča, da tako postanejo zares svet kraj — locus sacer. Le tamkej ne more cerkev blagosloviti pokopališča, kjer bi se bilo vsak trenutek bati onečastenja ali oskrunjenja, kakor pri nekaterih tako imenovanih občnih, soseskinih, vsem brez razločka vere namenjenih pokopališčih. Tudi bi morali imeti na vsacem pokopališču neki oddelek, ki ni blagoslovljen ter od drugega blagoslovljenega prostora ločen po ograji ali vsaj po jarku, da semkej pokopavajo nekerščene otroke, drugoverce, zavedne samomorilce . . . sploh vse one, kojim duhovni pastir odrekati mora cerkveni pogreb, a jim vsled deržavne postave[2]) pokopališča odreči ne more. Kjer tacega ločenega neblagoslovljenega prostora na grobišču nimajo, naj bi si ga napravili po razširjenji pokopališča. — Blagoslavlja se pa kerščansko pokopališče na dvojni način: ali zeló slovesno, kakor to določuje Pontificale Rom. „de coemeterii benedictione“, kar sme le škof, navadni mašnik pa samo s papeževim dovoljenjem; ali pa se izveršuje manj slovesno, po navodu škofijskega obrednika,[3]) kar more storiti vsak navaden mašnik,

---

[1]) Dvorni dekret l. 1784, ki tudi se določuje, da pokopališče ne smé biti na močvirnem ali ilovnatem svetu, in da ima biti obzidano. Vsak grob naj je seženj globok, 4 čevlje širok, in zemlje se ima puščati med grobovi za 4 čevlje. Novo pokopališče napraviti se smé le z dovoljenjem deželne politične oblasti.

[2]) Postava dné 25. maja 1868, V. čl. 12 govorí: „Keine Religionsgemeinde kann der Leiche eines ihr nicht Angehörigen die anständige Beerdigung auf ihrem Friedhofe verweigern: 1. wenn es sich um die Bestattung in einem Familiengrabe handelt, oder wenn 2. da, wo der Todesfall eintrat oder die Leiche gefunden wurde, im Umkreis der Ortsgemeinde ein für Genossen der Kirche oder Religionsgenossenschaft des Verstorbenen bestimmter Friedhof sich nicht befindet.“ — In ukaz minist. dne 24. avg. l. 1873 določuje, da ima zanaprej ozir samomorilcev veljati cesarski patent 17. jan. 1850, ki velí: „Die Beerdigung der Selbstmörder ist in der Stille und in dem Friedhof zu veranlassen.“

[3]) Gl. Ljubljanski obrednik str. 246 „Ritus benedicendi novum coemeterium per sacerdotem ab episcopo delegatum.“

da je le od škofa pooblaščen za to. O obojnem blagoslovljevanji kaj več pri „blažilih“.

Ker po cerkvenem blagoslovu pokopališče postane „svet kraj“, treba je duhovnemu pastirju imeti skerb, da je ta kraj res zmeraj snažen, dostojen, in da se na njem ne godí pa ne počenja kaj nespodobnega, ali zgolj posvetnega. V ta namen veleva cerkev, da ima biti pokopališče obzidano ali sicer dobro zagrajeno pa zaperto, da morda žival ne zahaja na sv. kraj ter ga ne skruni. Sredi tega prostora mora stati visok križ kot zastava prihodnjega našega vstajenja. Ne smé se dovoljevati, da bi na pokopališču imeli barantači svoje prodajalne mize, ali da bi skoz njega vodila javna pot . . . Na pokopališču se ne smejo zasajati sadna drevesa ali tako germičevje, ki bi se rabilo zarad vsakoletnega sadú.[1] Lepo je, grobe ranjcih zaljšati s cvetlicami, a ker je ležišče ranjcih resen kraj, zato nekateri provincijalni zbori né dopuščajo, da bi se pokopališče z raznimi nasadi spreminjalo v vert. Dunajski provincijalni zbor l. 1858 pravi: „Ut in horti modum componatur coemeterium, non toleretur. Loci non est, oculis vanam aliquam vitae virentis speciem ostendere, sed mentem erigere ad Regem, cui omnia vivunt.“ In Pražki l. 1860: „Quoniam stipendia peccati mors, utique non decet, ut coemeteria instar horti ita colocantur, ut visitanti recreationis potius, quam religiosae aedificationis materiam praebeant . . .“ Tudi naj gleda župnik, da se ranjcim na grobove ne stavijo kaki neprimerni, necerkveni spominki, da ne ležé polomljeni križi sem ter tje itd., ampak da je na pokopališču vse dostojno in čedno. — Avstrijanske postave zahtevajo, da ima vsako pokopališče svojo mertvašnico s pečjo, za trupla, ki čakajo pokopa in se po hišah ne morejo ali ne smejo polagati na mertvaški oder.

3. Povedali smo vže, kako se oskruni posvečena ali blagoslovljena cerkev ali javna kapela (gl. § 130). Vse tisto velja tudi o pokopališču. Tudi smo tamkej omenili, da pokopališče okrog cerkve ali ob cerkvi ležeče (ecclesiae contiguum)[2] postane oskrunjeno ter mu treba cerkvene sprave, ako je cerkev bila oskrunjena, a ne nasprotno. Naj si je vže tedaj pokopališče ob cerkvi ali pa oddaljeno, ločeno od cerkvenega poslopja, ono vselej takrat postane oskrunjeno,

---

[1] Provinc. zbor v Auchu-u l. 1851 je celo ozir trave na pokopališču ukazal: „Herbae non vendantur, sed comburantur“. Gotovo pa bi se nikdar ne smelo dovoliti, da se trava po grobéh nalašč seje, ali da se živina pase po blagoslovljeni zemlji.

[2] Pokopališče pa je takrat cerkvi „contiguum“, če jej je toliko blizo, pravi Barbosa „ut ecclesiae extrema tangant extrema coemeterii“.

če se na njem katera onih velicih pregreh zgodí in znana postane, ki smo jih našteli po cerkvenem pravu, govoreč o oskrunjenji cerkve. — Ako pokopališče postane poluirano, oskrunjeno, ne smé se na njem izverševati noben cerkveni pokop, in sploh nobeno liturgično dejanje, dokler se ne zgodí očiščenje. Ako pokopališče sámo ni oskrunjeno bilo, ampak je le oskrunjeno postalo s cerkvijo vred „ob ecclesiam pollutam, cui contiguum est“, takrat tudi pokopališču samemu ni treba posebne cerkvene sprave, ampak z rekoncilijacijo cerkve je očiščeno tudi obližnje grobišče. Ako je pa pokopališče samo, bodi-si pri cerkvi, ali oddaljeno, postalo oskrunjeno, takrat mu je treba posebnega očiščevanja. Če je bilo pokopališče po škofu solemniter, to je po navodu Pontifikala blagoslovljeno, tedaj smé cerkveno spravo izverševati tudi le škof; navadni mašnik le z dovoljenjem papeževim, pa bi se moral pri tem opravilu posluževati vode, kojo bi mu moral slovesno blagosloviti škof (S. R. C. 9. febr. 1608; 9. apr. 1633). Obred ta popisuje Pontif. Rom. pod naslovom: „De reconciliatione coemeterii sine ecclesiae reconciliatione“. Če je pa pokopališče le simpliciter blagoslovljeno po navodu obrednika (kar je večina naših pokopališč), takrat pa tudi spravo opravi navadni mašnik od škofa v to pooblaščen cum aqua a se benedicta po navodu domačega obrednika. [1]) — Pokopališče z dovoljenjem škofovim napravljeno, in po njem samem ali po pooblaščenem mašniku blagoslovljeno, postane sveta reč, in kakor druga loca sacra spada tudi tako cerkveno pokopališče pod škofovo oblast, je sub jurisdictione ecclesiastica. Taka verska mertvišča so res cerkvena naprava, toraj jih tudi cerkev oskerbuje; a kar se tiče **zdravstvenih** zadev, smé tudi deržava, oziroma občina ukreniti potrebno ter dajati zadevnih določeb, in jih tudi res daje, toraj se novo pokopališče more le z dovoljenjem ali odobrenjem deržavine oblasti napraviti. Kjer je pokopališče cerkvena naprava ter le katoličanom namenjeno, tamkaj ima tudi cerkev oblast, nastavljati potrebno osebstvo n. pr. grobárja, ki pa svojo službo opravlja z ozirom na obstoječe zdravstvene postave in določbe. [2])

Dandanes, žalibog, skuša cerkvi sovražni duh časa sem ter tje napravljati občna, brezverska pokopališča, vsem brez razločka vere namenjena, kot posvetne, soseskine naprave.

---

[1]) Ljublj. škofijski obrednik str. 247: „Ordo reconciliandi coemeterium violatum, sive ecclesiae contiguum sit, sive separatum, ubi ecclesia non est polluta.“

[2]) Tako je izrekla **upravna sodnija** (Verwaltungsgerichtshof dné 8. novembra 1883.

4. Pravico, oziroma dolžnost, pokopati merliča ima po kanoničnem pravu parochus proprius, tedaj župnik onega kraja, kjer je ranjci imel svoje pravo, ali nepravo, začasno domovališče. Če tudi kedo umerje le slučajno n. pr. vsled nagle nepričakovane smerti v tuji fari, kjer navadno ni stanoval, imel bi ga pokopati domači župnik in na pokopališču one fare, kjer je svoje navadno domovališče imel. Župnik tiste fare, kjer je kóga zadela nepričakovana smert, naj bi ga pokopal le tedaj, če se merlič „absque periculo“ ne dá prenesti domu, ali če ga sploh ne prepeljejo na dom. A določbe naše deržave se deržé drugega pravila; civilna oblast določuje: župnija smerti, t. j. ona fara, v kteri je kedo umerl, ali kjer je bil merlič najden, ima pravico in dolžnost pokopa, brez ozira na navadno domovališče ranjcega. In ker cerkveno pravo tudi dovoljuje, gledé kraja pokopavanja ozir imeti na zadevne navade, zato se je veliko škofij našega cesarstva poprijelo istega pravila: kjer smert, tam pokop!

Smé si pa po zakonu cerkvenem in svetnem sleherni dorasli tudi drugej izvoliti kraj zadnjega počitka; bodi-si, da željo naznani po zadnji volji, bodi-si, da vsaj dva zanesljiva človeka pričata o taki izvolitvi. Ako si je pa kedo na pokopališču tuje fare izvolil zadnje ležišče, tedaj mu je odškodovati domačo farno cerkev, in plačati jej, kolikor je v tacih primerljejih navada v onem kraju. V Avstriji se vsled starih deržavnih določil v tem slučaji navadno plačuje cela štolnina onega reda, katerega je bil pogreb [1]). Ako se pa ima zgodíti prepeljavanje merliča na tuje pokopališče, t. j. v tujo faro zarad ondotnega pokopa, takrat je pa treba dovoljenja od politične gosposke, kajti ukaz c. kr. ministr. notr. zad. dné 3. maja 1874 pravi: „In allen Fällen, in welchen die Beerdigung auf einem anderen Friedhofe, als auf einem zum Pfarrorte gehörigen vorgenommen werden soll, muss die Bewilligung der politischen Behörde erster Instanz nachgesucht werden.“

C.

Sveti ali liturgični jezik.

§ 133.

Cerkveni jezik nekedaj in sedaj.

Ker je beseda, jezik najpripravnejša oblika, kerščanski občini posredovati resnice, ideje in gnade odrešenja, kakor tudi najprimernejše sredstvo kristijanu, da razodeva svojo vero in notranjo pobožnost, zato so vže od začetka kerščanskega bogočastja pervo in najimenitnejše mesto pri raznih bogoslužnih opravilih odkazali jeziku. Ni ga liturgičnega dejanja, da bi ga ne spremljevala beseda. Aposteljni in njih pervi nasledniki so se pri javni božji službi posluževali jezika tistega naroda, kateremu so oznanovali večne resnice. Glavni jezik dežele bil je tudi liturgični jezik. Bili pa so ob vstanovljenji sv. cerkve v jako razširni rimski deržavi trije gospodujoči deželni jeziki: latinski, gerški pa hebrejščini sorodni sirski, kar spoznamo tudi iz napisa verh križa Kristusovega „Jezus Nazareški kralj Judov“, kojega je napraviti dal Pilat. Sv. pismo nam sporočuje o teh besedah: „Bilo pa je pisano po hebrejsko, po gerško in po latinsko.“ Latinščina bila je vže kot sodnijski jezik po vsej širni rimski deržavi dobro znana, in zlasti po vsem zahodu gospodujoči jezik, zato je bila jako pripravna, da postane po vsem zahodu bogočastni jezik, sosebno ker jeziki drugih Rimcem podložnih ljudstev niso bili še dosti omikani, in zraven še razcepljeni v razna narečja. Bolj pa ko je bogočastje določne, stojne forme dobivalo, toliko bolj se je kazala potreba, v dosego stojnosti pri liturgičnih opravilih tudi vedno in povsodi se posluževati pri javni božji službi enega in istega jezika. In med tem, ko je tudi zahodna cerkev pri onih liturgičnih funkcijah, ki služijo ljudstvu v poduk (pridiga, kateheza), ali s katerimi verniki svojo notranjo pobožnost po vnanje razodevajo ter Boga časté (litanije, rožnivenec . . .), se vsaki čas posluževala národnega ljudskega jezika, sprejela je latinščino kot enotni liturgični jezik zlasti za objektivni, zakramentalni ali posvečevalni del bogočastja (maša, zakramenti . . .). Kedar koli je Rimska cerkev v kakem kraji za zakramentalne liturgične funkcije dovolila kak drug bogočastni jezik, bila je to izima. [1])

---

[1]) Stolpatent 27. jan. 1781 št. IX.

Da cerkev tudi še dandanes rabi latinščino kot jezik liturgični, za to ima jako važnih vzrokov. Ona hoče najprej tudi po tej poti kazati lepo edinost, ki je znamenje prave cerkve Kristusove. Čez vse je potrebno, da je Jezusova cerkev edina v bogočastji, kar je pa le tedaj mogoče, ako se v liturgiji rabi povsod le eden in tisti jezik, in sicer kak doveršen, stanovit in ne premembam podveržen jezik. Tak je latinski. On je mertev jezik, noben narod ga več ne govorí, zato se nič ne spreminja, ostane vedno tak, kakoršen je bil v onih časih, ko ga je sprejela cerkev v bogoslužje — toraj je pripraven, da božje razodenje in sv. bogočastna dejanja ohranjuje čista, nespremenjena, in da jih varuje vsacega presukavanja in pačenja. In ker ga Rimska cerkev v bogočastji rabi vse čase in povsod, se po njem med vsemi narodi in skoz vsa stoletja ohranjuje edinost v liturgiji. Enotni liturgični jezik storí, da se katoličan Rimske cerkve, duhovnik kakor neduhovnik, pri javni božji službi povsod čuti domačega. Ko bi pa v liturgijo vvedli kak živ, deželen jezik, kmalo bi prišla v nevarnost edinost bogočastja in s tem tudi edinost sv. cerkve. Živi jeziki namreč se vedno preminjajo, nekateri tako zeló, da posamezne besede in izrazi v kakih 50 letih popolnoma pridejo iz navade, se tako postarajo, da so ljudstvu nerazumljivi ter jih je treba nadomestovati z novejšimi, narodu razumljivimi. Po tem takem bi bilo treba tudi liturgične knjige mnogokrat pregledovati, popravljati, obnavljati; in kako lahko bi se pri takem popravljanji in prenarejanji utegnile vriniti kake pomote, presukanja tudi ozir pomena ter vsebine. Zares, s sprejetjem kakega živega, narodnega jezika v bogočastje, izročila, prepustila bi cerkev liturgijo človeški zmoti, nerazumenju, samohotju . . .; prememb, preobraženja bi ne bilo konca! In s spremembami jezikovimi jelo bi se po več ali manj tudi bogočastje samo spreminjati, sedanje bilo bi komaj še podobno onemu nekdanjih stoletij — in slednjič bi vsaka dežela, ali celó vsaka škofija imela svoje posebne obrede.

---

[1]) Tako je papež Janez VIII. dovolil sv. Metodu javno božjo službo v slovanskem jeziku, ter podelil to-le redko privilegijo: „Da se v vseh deželah Svetopolkovih sme rabiti slovanski jezik pri božji službi, da pa to vendar nima biti nikdar na škodo vseobčnega jezika na zahodu pri božjih službah vladajočega, ampak naj rajši ta po tem načinu k časti pride, da se pri sv. maši evangelij čita najprej latinski in potem slovanski, kakor se to vže v nekaterih cerkvah godí.“ — Papež Inocencij IV. l. je 1248. pripoznal in odobril liturgijo slovansko v Istriji in Dalmaciji, čeravno le z glagolskimi pismenkami in po rimskem obredu.

Mertva latinščina kot liturgični jezik se tudi popolnoma vjema s svetostjo Kristusove cerkve, in s častitljivostjo njenih bogoslužnih obredov. Čut naše nature bil bi žaljen, ko bi gledali mašnika stopati pred altar v njegovi navadni, svetni obleki; enako bi bilo zoper čut nam prirojeni, da bi slišali največe skrivnosti sv. vere obhajati v navadnem, ljudskem, vsakdanjem jeziku, ki se dan na dan zlorabi. ¹) Slehern čuti, da je treba tolikanj sveta dejanja in skrivnosti opravljati v posebnem, posvečenem jeziku, ki je zmožen v navzočih vernikih vzbujati spoštovanje do liturgičnih funkcij, in ki ni izpostavljen vsakdanjemu onečastenju in zlorabi. Le mertvi bogočastni jezik s svojim,

---

¹) Kako vže človeku prirojeni verski čut tirja za bogočastna opravila tudi posebnega jezika, kažejo nam celó nekatera paganska ljudstva, ki v svojem bogoslužji rabijo poseben, od navadnega različen jezik, tako n. pr. Indom služi „Sanscrit“ in „Pankrit“, Perzijanom „Zend“.

navadnemu človeku skrivnostnim glasom je zares nekako mistično zagrinjalo svetega bogočastja, in vernike napolnuje s spoštovanjem; in če tudi beseda ni slehernemu razumljiva, pa sveta dejanja in simboli v liturgiji dokaj razločno kažejo nje pomen. In da verniki še bolj razumevajo javno božjo službo, ukazuje cerkev duhovnim pastirjem, da imajo svojim duhovnijanom razlagati sv. obrede ter kazati jim pomen posameznih liturgičnih opravil in zlasti tudi smisel onega, kar se bere v sv. maši. [1])

Vse kar cerkev v bogočastji izrazuje z besedo, spravila je v gotove, določene obrazce, v stalne **formulare** ter ostro prepoveduje, ponarejati jih, bodi si vže kakor koli; kajti pri liturgični vsebini je edinosti še veliko bolj treba, kot pri jeziku. Ti liturgični obrazci so deloma **latinski**, in podajajo nam jih bogočastne cerkvene knjige: brevijar, misal, pontifikal pa obrednik; deloma v **ljudskem jeziku**, ter od cerkve poterjeni za javno bogoslužje n. pr. apostoljska vera, očenaš, češčena si Marija, litanije, rožnivenec . . . Vsled stare navade je neka določena oblika nastala tudi za vzbujanje božjih čednosti, za očitno spoved, kes itd. Vsi ti formulari se **izgovarjajo**, molijo ali pa **pojó**. Govorí pa ali le mašnik sam, ali pa odgovarjajo duhovnijani skupno, ali po svojem zastopniku strežniku in po pevcih — ali se pa mašnik in občina tako versté, da eden nekoliko formulara moli, drugi nadaljujejo. Govorí pa duhovnik pri bogočastnih opravilih **glasno**, ali pa **tiho**, kakor mu velé cerkvene določbe. Navadno se opravlja glasno vse tisto, kar služi Bogu v češčenje in vernikom v podučenje, da se ljudstvo vdeleževati more. Tiho izgovarjanje naznanuje bolj skrivnost svetega dejanja, zato mašnik tiho govorí, ko n. pr. izgovarja besede spreminjevanja, ko moli kanon sv. maše, ali kaj tacega, kar je nekedaj spadalo med tajínstveni nauk itd.

§ 134.

Sveta poezíja, petje in glasba.

Navdušenost serca razodeva se v živahnejši, afektu primerni vnanji obliki; navadna jezična oblika spreminja se pri odušèvljenji v poezijo, in govorjenje v petje. Pesem in petje sta zares pripravna, notranjo nadušenost razodevati po vnanje in vzbujati jo tudi v drugih. Da je učinek še veči, vporabljamo pri tem časih tudi še razno muzikalno orodje. Poezíja, petje in glasba so tedaj jako dobra bogočastna sredstva, nahajajo se v liturgijah vseh vérstev in narodov.

---

[1]) Conc. Trid. Sess. XXII. de sacrif. Missae c. 8. in Sess. XXIV. c. 7.

I. Ozir poezíje v bogoslužji imenuje nam sv. pismo trojni jezik svete nadušenosti: psalme, himne in duhovne pesmi. Apostelj Pavel namreč piše Efežanom (5. 19): „Govorite med seboj v psalmih, in hvalnih in duhovnih pesmih, in pojte in prepevajte Gospodu v svojih sercih.“

1. Psalmi so nabirek svetih pesmi, deloma po Davidu, deloma po drugih sv. pisalcih zloženih, koje so v poznejših časih v posebno knjigo zbrali in zverstili. Te „bukve psalmov“, obsegajoč 150 ritmičnih spevov, služile so vže Judom v nekako liturgično pesmarico. Zarad krasne in jako pomenljive vsebine sprejeli so psalme v bogočastje najprej kristijanje iz judovstva, pozneje tudi drugi verniki, in dandanes je le malo liturgičnih opravil, da ne bi se zraven rabil kak psalm. — Tu sem nam gré šteti tudi one ubrane hvalnice, „Cantica“, koje najdemo v sv. pismu starega in novega zakona, namreč: Mojzesova hvalna pesem (II. Moj. 15); Izaijeva zahvalna pesem rešenih (12.); Ezekijeva zahvalna pesem (Izai. 38); hvala Habakukova (3.); spev treh mladenčev v peči (Dan. 3. 52—90); Magnificat — hvalnica dev. Marije (Luk. 1. 46—55); Benedictus — hvalnica Caharijeva (Luk. 1. 68—79) in zahvala Simeonova v tempeljnu (Luk. 2. 29—32). Tudi angeljsko hvalnico „Gloria in excelsis“ pa Te Deum, Exultet in prefacije, predglasja nam je prištevati ritmičnim cerkvenim spevom.

2. Himne ali hvalne pesmi so metrični spevi, katere je cerkev sprejela deloma v brevijarij, deloma v misal. Sveti in nadušeni možje jeli so take pesmi skladati po izgledu psalmov in svetopisemskih zahvalnic vže perva stoletja kerščanstva. V zahodni cerkvi nastale so od 4. stoletja naprej najkrasnejše poezije te verste. Naj nekatere imenujemo, po starosti jih razverstivši: sv. Ambroža „Aeterne rerum conditor“, „O lux beata Trinitas“; sv. Avguština „Exultet jam angelica turba“, Avrelija Prudencija „Salvete flores martyrum“, Klavdija Fortunata škofa Poitierškega „Pange lingua gloriosi lauream certaminis“ in „Vexilla regis prodeunt“, Gregorija Vél. „Audi benigne conditor“, „Rex Christe factor omnium“. Dalje pripisujejo Rabanu Mavru himno „Veni creator spiritus“, Teodulfu škofu Orleanskemu „Gloria, laus et honor tibi sit rex Christe redemptor“. Notker, opat šent Galski, jel je zlagati prelepe sekvencije; Peter Dam. je neki sestavil himno „Paschalis festi gaudium“, sv. Bernard „Jesu dulcis memoria“, Tomaž Akv. „Lauda Sion“. Iz 14. stoletja imamo sekvencijo

„Stabat mater dolorosa“. Od 15. stoletja naprej pa cerkev menda ni nobene nove himne več sprejela v liturgijo.[1]

3. Tudi duhovne pesmi v domačem ali ljudskem jeziku so vže davnej davnej v navadi. Najprej so latinske himne prevajali v narodni jezik, pozneje zlagali so tudi v domačem jeziku izvirne cerkvene pesmi, katere so prepevali pri sv. maši, pred pridigo in po pridigi, pri popoludanski božji službi, ob procesijah, pri križevem potu itd. Ker je duhovna pesem velike važnosti in nje prepevanje zelo vzbuja pobožnost v sercih vernikov ter jih napolnuje s svetimi čustvi, zato si je cerkev od nekedaj prizadevala za dobre, primerne pesmi, in ne dovoljuje, da bi se katera v cerkvi ali sploh pri bogočastnih opravilih prepevala, ako ni poterjena po viši duhovski oblasti, t. j. po škofijstvu. Za rabo pri javni božji službi po Slovenskem je vsled želje našega višega pastirja Cecilijino društvo v Ljubljani izdalo po družbi sv. Mohora v Celovcu „Cerkveno pesmarico“; besede vseh napevov v nji poterdilo je knezoškofijstvo Ljubljansko, in diecezanska sinoda Lavantinska jo odobrava in duhovnim pastirjem gorko priporoča.[2] Kar tiče petje v narodnem jeziku med sv. mašo, je dovoljeno pri tihi sv. maši, a pri slovesnem opravilu (missa cantata et solemnis) je kor z mašnikom vred vezan na tekst misala, toraj na besede latinske.

II. Sveto petje ali sploh cerkvena glasba je tako stara, kakor cerkev sama. Angelji so peli nad Betlehemskim hlevčekom ob Jezusovem rojstvu, in od Zveličarja pa od njegovih aposteljnov pové nam evangelist (Mark. 14. 26), da so po zadnji večerji „ko so bili zahvalno pesem speli, šli na Oljsko goro“. Tudi pervi kristijani so po apostoljskem povelji pri službi božji peli psalme in druge sv. pesmi. V latinski cerkvi je šele sv. Ambrož škof Milanski nekako vredil ter organiziral cerkveno petje, in sicer na podlagi starogerškega sistema. Njemu pripisujemo iznajdbo ali vsaj preselitev avtentičnih tonov z gerških na katoliška tla. Učinil je toliko krasnega v tej stroki cerkvene umetnosti, da ga zgodovinarji imenujejo začetnika in vtemeljitelja cerkvene glasbe. A ker je to petje po merilu in ritmu le preveč spominjalo na gerško glasbo paganskega gledišča, lotil se je papež Gregor Vél. († 604) poprave ter stvaril ono resno, prosto in vendar slovesno koralno petje. Pridejal je štirim avtentičnim tonom še štiri plagalne (stranske). Zbiral je tedanje speve, kritično jih presojal, kar je bilo slabega je zavergel, zraven še dokaj novega pridejal, ter vse melodije označil z notami — nevmami. Da bi se to liturgično petje iz Rima kot središča sveta toliko ložej razširjevalo po vsej latinski cerkvi, spisal je veliko knjigo „Antiphonarium“ zvano, ki je imela po cerkvenih časih razverstene antifone, psalme, himne in responzorije z njegovimi melodijami vred. Kmalo se je umaknilo cerkveno petje Ambrozijevo, in v splošnjo rabo prišel je na zahodu veličastni gregorijanski koral. V 11. stoletji je benediktinec Gvidon Areški iznašel nov lahek način podučevanja v liturgičnem petji, ki z malimi premembami še dandanes veljá. On je natanko določil glasbeni sistem, gregorijansko petje je določno in precizno zaznamoval. Odpravil je negotovo lego nevm in vsacemu tonu odkazal določeno mesto in znamenje.

---

[1] Slovencem je J. Bilc prevodil večino himen sv. cerkve, ki so izšle tudi v posebni knjižici.

[2] Gl. Acta et statuta synodi dioecesanae Lavantinae anno 1883 celebratae, pag. 71.

Petje dandanes v cerkvi navadno delímo v koralno in v umérjeno (mensuralno). Koral (cantus choralis, plenus, firmus, Gregorianus ali Romanus) je sostavljen iz zgolj prostih glavnih tonov in poteka brez gotovega takta enoglasno in slovesno. Tù note nimajo prave stalne veljave. V koralu nimamo kratkih in dolgih zlogov, ampak naglašene in nenaglašene. A ta naglas ni daljša doba glasu, tudi ne njegova moč, ampak je dušni povdarek glasu, je javljenje dušnih moči po glasu. Ta povdarek se ne rodi tolikanj z ustmi, ampak njega nekako provzroči duša. Ta naglas je razen, kakor je dušno življenje mnogoverstno. — V širjem pomenu koral imenujemo vsako cerkveno petje, ki je staremu koralu podobno, če tudi je večglasno in se izveršuje v taktu. — Umérjeno ali mensuralno petje ima glasove določenega gotovega trajanja, in če se v njem nahajajo tudi razne glasbene figure, pravimo mu figuralno petje, in ako se izveršuje večglasno, imenujemo je harmonično.

Petju je naloga, dajati besedi večo moč, in po glasu simbolično izraževati ganjenje serca, pa tudi v drugih vzbujati ganjenje; toraj mora petje služiti besedi in verskemu, pobožnemu čutu. Iz tega pa spoznamo, da se

a) liturgični tekst peti mora brez vsacega spreminjenja, presukanja ali skerčenja;

b) beseda se ima razločno izgovarjati in slišati;

c) melodija, napev, mora biti znamenljiva ali oznamenilna, kar je tedaj, če glasovi naznanujejo pomen besedí;

d) mora petje biti vernega značaja, prosto, slovesno, spodbudno, ter naj pospešuje pobožnost.[1]

III. Instrumentalna glasba ali godba sicer nima sama na sebi moči petja, a vendar njega učinek zelo jači. Samostalno v cerkvi ne smé nastopati, ne edino le kot muzika; tudi ne smé motiti petja, ali ga celó preglasovati, prevpivati, temuč služkinja naj je petju, in glasu človeškemu pomaga naj popevati slavo božjo. Stara cerkev instrumentalne glasbe ne pozná, ampak na zahodu dobila je v cerkve vstop šele po figuralnem petji. — Najboljši in najprimernejši glasbini instrument za rabo v cerkvi so brez dvombe orgle. Od začetka (gotovo vže v 7. stoletji) rabili so jih le za intonacijo, z njimi so pri bogočastnem petji ton dajali. V 9. stoletji bila je njih raba vže splošnja, in ko je v 16. stoletji to glasbino orodje vže dokaj popolno postalo, jele so orgle služiti tudi za spremljevanje petja.[2] Razun orgel še v 13. stoleji niso v cerkvi rabili nobenega druzega muzikalnega instrumenta, tudi ni cerkev nikoli odobravala za božjo službo rabo raznega druzega godbinega orodja, le dopušča jo, če ni teatralna, čutna, posvetna, če pobožnosti ne moti in besedí pesme ne dela neumevnih, ampak če je glasba resna, zmerna ter le jači učinek petja. Škofijska sinoda Lavantinska l. 1883 določuje ozir cerkvene instrumentalne glasbe z besedami Benedikta XIV. tako-le: „Ubi sive organo sive cantui lascivi aut impuri quid miscetur, arceatur. Cum organo illa tantum instrumenta permittantur, quae inserviunt ad corroborandas sustinendasque cantantium voces, et quidem solummodo ad vim quandam verborum cantui quodammodo adjiciendam, ut magis magisque audientium mentibus eorum sensus infigatur. Symphoniae i. e. musica instrumentalis sine cantu tolerari tantum possunt, ubi earum usus jam receptus est, dummodo sint graves et non nimis in longum protrahantur, quod taedium et fastidium iis, qui adsunt, pararet.“[3]

---

[1] Kar tiče liturgično petje v ožjem smislu, je dekret S. R. C. dné 10. apr. 1883, poterjen po sv. očetu Leonu XIII. izdajo Fr. Pustetovih liturgičnih knjig z notami proglasil avtentično ter poterdil, pa ukazal, da se ima pri vseh poznejših in drugih liturgičnih knjigah cerkveno petje vravnati po teh notah. Sicer ta izdaja ni vsem škofijam strogo zapovedana, a vendar zelo zelo priporočena.

[2] Caeremoniale episcoporum, lib. I cap. 28. natanko določuje, kedaj se imajo rabiti orgle v cerkvi, in kedaj se ne smejo.

[3] Za temeljitejše podučenje o liturgičnem petji in cerkveni glasbi imenujemo: Magister choralis, Theoretisch-praktische Anweisung zum gregorianischen Kirchengesange von Fr. Haberl, 6 nat. Regensburg 1881; Choral und Liturgie von einem Benediktiner des Klosters Beuron, Schaffhausen 1865: Der gregorianische Koral von J. Pothier, deutsch von A. Kienle, Tournay 1881; Die

D.

Svete reči in orodja — res sacrae.

Svetim rečém ali liturgičnemu orodju prištevamo vse one vnanje, očutne stvari, katerih se poslužuje cerkev pri svojih opravilih ter jih v ta namen navadno tudi blagoslavlja. One ali povekšujejo slovesnost božje službe, ali služijo za orodje pri raznih liturgičnih funkcijah, ali so nam simbolična znamenja, ali pa pomenita lepotina cerkvenega poslopja. Med svete reči štejemo: liturgična oblačila, liturgično posodje, simbole iz nature, sv. podobe in relikvije. O vseh teh rečéh nam je obširneje govoriti.

§ 135.

Sv. oblačila v obče.

Ne dá se sicer zgodovinsko z gotovostjo dokazati, da bi se bili vže apostelji pri obhajanji božje službe posluževali posebnih, nalašč v to odločenih ali blagoslovljenih oblačil, a verjetno je zeló zeló. Saj nam pové zgodovina vérstev, da so pri vseh narodih duhovniki pri svojih bogočastnih opravilih imeli posebna v to namenjena oblačila.[1] To je tudi prav ponaturno; saj je vsacemu človeku vže prirojeno globoko spoštovanje in nekaka plahost pred božestvom, kateremu si ne upa bližati se ne z navadnim posvetnim mišljenjem, pa tudi ne v navadni, vsakdanji obleki. Gotovo je ta misel vodila tudi perve oznanovalce Jezusove vere in delivce sv. skrivnosti, zlasti ker je Bog sam tudi v starem zakonu po Mojzesu judovskim duhovnikom in levitom zaukazal posebno, krasno in pomenito liturgično obleko. Da so vže perve čase kerščanstva rabili pri božji službi posebna oblačila, za to imamo tudi nekaj zgodovinskih dokazov. V apost. konstitucijah beremo: „Škof naj daruje v izborni, prazničui obleki,“ in sv. Jeronim pravi: „Služabniki vere božje imajo drugo obleko pri altarji, in drugo v vsakdanjem življenji.“ Baronij pa l. 260 piše o papežu Štefanu: „Hic constituit, ut sacerdotes et levitae vestibus sacratis non in usu quotidiano, sed in ecclesia tantum

---

katholische Kirchenmusik von A. G. Stein, Köln 1864; der katholische Kirchengesang beim hl. Messopfer von J. Selbst, Regensburg 1880; Cerkvena glasba kakošna je in kakošna bi morala biti, spisal P. H. Sattner. In časopisi za cerkveno glasbo: Fliegende Blätter; Musica sacra; Cerkveni glasbenik, organ Cecilijinega društva v Ljubljani, od l. 1878 naprej.

[1] Pri Rimljanih so se duhovniki in duhovnice gledé njih bogoslužnih oblačil imenovali „velati“ in „velatae“; posebno krasna in pomenljiva liturgična oblačila imeli so duhovniki pri Perzih in Indih.

utantur.“ Bogočastna oblačila so se perve čase le bolj po blagu, iz katerega so bila izdelana, razločevala od vsakdanjih, a menj po obliki. Ko pa so se navadna oblačila po vladajoči šegi jela zelo spreminjati, je cerkev ozir liturgične oprave bistveno ostala pri isti obliki; razloček med vsakdanjo obleko in med bogočastno postajal je veči in veči. Tudi je cerkev začela liturgičnim oblačilom dajati viši, simboličen pomen, da bi s tem ljudstvu predočevala svetost dejanja; duhovnika pa da bi tako spominjala onih čednosti, katere ga morajo zaljšati, ko izveršuje sveta opravila. — Oglejmo si najprej liturgična oblačila sploh, to je, njih tvarino, obliko in barvo.

1. Rubrike sicer ne določujejo natančno tvarine ali tkanine za cerkvena oblačila, a starodavna in splošnja navada velí, da se ne izdelujejo iz navadnega blaga, kakoršno se vporablja za vsakdanja svetna oblačila, n. pr. iz volnenega blaga, ampak da se ima za izdelovanje liturgične oprave jemati kaka odlična tvarina, zlasti svila, srebro in zlato. Platneni ali pavolnati mašni plašči, štole, manipeljni so prepovedani, in ko bi tudi imeli pravo cerkveno barvo (S. R. C. 23. sept. 1837); isto tako kazule s steklenimi nitkami pretkane, ker ta drobna steklenina rada odpada in je utegne kaj pasti v kelih (S. R. C. 11. sept. 1847). Za humeral, albo, korporal, palo in za altarne pertove pa purifikatorije ukazuje odbor za sv. obrede, da morajo biti platneni ali pa konopni (S. R. C. 15. maja 1819). O roketu ali pa koretlji sicer določba molčí, a pristojno je, da je kakor tudi cingul,[1] platnen ali konopenj. — Da cerkev za bela cerkvena oblačila rabi platno in konopnjino, ima zgodovinsko in simbolično razlaganje. Pertena ali platnena oblačila je Bog ukazal vže duhovnikom starega zakona;[2] s pertom se je opasal Jezus pri zadnji večerji, in v čisto tančico zavil je Jožef telo Kristusovo ter položil v svoj novi grob. Lan je čisto zelišče zemlje, tedaj lepo pomenja Kristusa, fructum immaculati ventris Beatissimae Virginis. Tudi ima lan nek poseben lesk, nekako svetlost, in je v tem primerna podoba Jezusa, katerega apostelj[3]) imenuje „splendorem paternae gloriae“. Mnogo dela in truda je treba, da iz lanu postane čedno platno, in v tem nam je ta zel podoba Kristusa poveličanega, ki je moral veliko terpeti, preden je šel v svojo čast. Po vsem toraj platnena cerkvena oblačila mašnika lepo spominjajo na Kristusa, v čegar imenu on deluje v liturgiji. — Tudi

---

[1] S. R. C. dné 22. jan. 1701 pravi: „Congruentius uti cingulo lineo.“

[2] II. Mojz. 28. 4; 29. 5 — III. Mojz. 6. 10.

[3] Hebr. 1. 3.

konopnjina je v tem podobna pertenini, a ne pávola, o kateri S. R. C. pravi, da pri nji ni spoznati „mysticas et reales significationes“, zarad katerih je vvedla rabo lanú. Čedno obdelana tančica mašnika tudi spominja njemu toliko potrebne čistosti serca; in po svoji moči in terdnosti platno kakor konopnjina mašnika učí stanovitnosti, vztrajnosti itd.

2. Oblika liturgičnim oblačilom je po vsej zahodni cerkvi tako zvana Rimska forma, in posameznim duhovnim pastirjem ni dovoljeno, da bi si dali napravljati liturgičnih oblačil kake druge oblike, pač pa je gledati na to, da se odpravijo stare razvade in napake pri napravljanji paramentov. Zlasti mašni plašč pa levitovska oblačila ne smejo biti pretesna in prekratka, tudi ne terda in okorna kot deske, ampak rahla, mehka, prostorna. Kazula ima segati vsacemu mašniku daleč čez kolena, in pokriva naj rame celoma; zato naj je dolga nekako 1·42 *m* in široka 95 *cm*. — Prišlo je v navado, albi, koretlju, korporalu, pali ... za olepšavo ob robeh prišívati zobce ali čipke. To je dovoljeno, da le te olepšave ni preveč, kajti glavna reč je platno. Ni pa dovoljeno čipkom dajati rudečo ali drugače barvano podvleko.[1]) Černa oblačila ne smejo imeti kakih mertvaških podob, in tudi ne belih (ali rumenih) križev.[2])

Ozir vnanjščine liturgičnih oblačil ukazuje cerkev[3]): „Non debent esse lacera aut scissa, sed integra et decenter munda et pulchra.“ Razterganih cerkvenih oblačil toraj duhovni pastir ne smé rabiti, ampak treba jih je popraviti; ako pa to ni mogoče, naj se taka postarana, obrabljena oblačila v druga liturgična oblačila prenaredé, ali pa sežgó, in njih pepel se ima vreči v sakrarij. Ker so paramenti blagoslovljeni, zato postaranih cerkvenih oblačil ni dovoljeno rabiti v posvetne ali vsakdanje namene. Dovoljeno pa je, iz dragocenih posvetnih oblačil napravljati cerkvena, kajti po spremenjeni obliki in po blagoslovljenji jenjajo biti vsakdanja. — Za čistoto je duhovnemu pastirju skerbeti še zlasti pri korporalih, palah in purifikatorijih[4]).

---

[1]) S. R. C. 17. avg. 1833; 5. dec. 1868.

[2]) Caerem. Episc. L. II. c. XI. n. 1.

[3]) Rit. celbr. miss. I. 2.

[4]) Pervo umivanje teh paramentov ima izverševati duhovnik sam (vsaj subdijakon), ter v ta namen rabiti posodo nalašč za to odmenjeno. Ta perva voda vlivati se mora v sakrarij. Daljno pranje korporalov, pal in purifikatorijev smé duhovni pastir prepuščati laikom, a ne smé jim dopuščati, da bi te reči z drugim navadnim, vsakdanjim perilom skupaj prali, kakor tudi alb in humeralov ne. Duhovni pastir, kateremu gré v pervi versti skerb za čistoto cerkvenega oblačila in posodja, najde jako dober navod v knjižici: K. Geiger „Von der Reinhaltung und Reinigung der hl. Geräthe und Gewänder“ München 1875.

Da se snažna ohranijo tudi druga cerkvena oblačila, naj duhovnik prav skerbno nadzoruje zakristijo in druge shrambe, ter naj dela na to, da ima vsak parament svoje odkazano mesto, da je varno in primerno shranjeno, in da se shrambe ob suhem vremenu časih prezračujejo itd.

3. V začetku keršćanstva še ni bilo liturgičnim oblačilom odločene posebne barve. Ko je pojenjało preganjanje pervih stoletij in je cerkev smela javno obhajati službo božjo, bila je nekako do 9. stoletja bela barva najnavadnejša pri bogočastnih opravilih. A papež Inocenc III. († 1216) našteva vže štiri liturgične barve kot navadne v latinski cerkvi, namreč: belo, rudečo, zeleno in černo. Učeni Durand, ki je umerl 1296, pa imenuje vže tudi vijolično. Gotovo je toraj cerkev od 13. stoletja naprej pri raznih liturgičnih opravilih, zlasti pri sv. maši, rabila oblačila bele, rudeče, zelene, vijolične in černe barve, če tudi v začetku še ni bilo tako natanko kakor dandanes določeno, kedaj ima služiti ta, kedaj una barva.

Kako drugo barvo za bogočastna oblačila rabiti razun naštetih pet, ni dovoljeno. Rumena in modra (plava) niste dovoljeni[1]; tudi ne smé rumena ali zlata barva nikoli veljati za belo, rudečo in zeleno[2]). Pač pa se smejo zares zlata (t. j. bogato z zlatom pretkana) oblačila rabiti za belo, rudečo in celó za zeleno barvo. Na vprašanje: „An sacra paramenta revera auro maxima saltem ex parte contexta, pro quocunque colore, exceptis violaceo et nigro, inservire possint?“ je S. R. C. dné 28. apr. 1866 odgovorila: „Tolerandam esse locorum consuetudinem relate tantum ad paramenta ex auro contexta.“ — Liturgična oblačila morajo tudi le eno barvo imeti, ali vsaj prevagovati mora ena, in toliko je mora biti, da ni nihče v dvomu, po kateri barvi naj bi imenoval oblačilo. Sv. sedež samo zeló ubožnim cerkvam dopušča raznobarvne paramente, kjer jih vže imajo, in dokler so za rabo; novih oblačil za razne barve ni dovoljeno kupovati. — Rubrike ozir rabe določenih liturgičnih barv so sicer ukazujoče, preceptivne, a kakor menijo rubricisti, per se ne vežejo sub gravi. Iz prav važnega vzroka smé toraj duhovni pastir odstopati od barve. N. pr. da bi ne imel sv. oblačil tiste liturgične barve, ki je ukazana za dotično opravilo, smel bi rabiti parament drugačne barve, raje ko da bi opustil funkcijo; ali da bi ob velikem shodu bilo toliko mašnikov skupaj, da jim ne zadostujejo oblačila zadevne barve, smejo maševati v kazulah druge barve.[1])

---

[1] Na vprašanje: „Utrum liceat uti colore flavo vel caeruleo in sacrificio missae et expositione ss. Sacramenti?“ je S. R. C. dné 16. mar. 1833 odgovorila: „Negative.“

[2] S. R. C. 29. mar. 1851.

Barva je nekak ponaturen simbol misli pa izraz čustva, toraj tudi pri vseh ljudstvih najdemo simboliko barev. Tudi cerkev se je poslužuje v nekem vzvišenem smislu. Ona hoče z raznimi barvami pri svojih liturgičnih funkcijah predstavljati neke resnice, misli in čute pa vzbujati jih v vernikih in duhovnikih. V ta namen se poslužuje

a) bele barve skoraj ob vseh praznikih Gospodovih v znamenje veselja nad veličastvom Kristusovim in nad dobrotami, ki smo jih prejeli po njem; pa tudi o praznikih Marijinih, angeljev in onih svetnikov, ki niso mučenci — v znamenje njih nedolžnega ali spokornega življenja.

b) Rudeča liturgična barva služi o Binkoštih v znamenje ljubezni, ki jo je sv. Duh binkoštni praznik izlil nad aposteljne v podobi ognjenih jezikov. Tudi se rabi ob nekaterih godovih, posvečenih spominu Kristusovega kervavega terpljenja, in slednjič ob dnevih sv. mučencev v znamenje njih ljubezni do Jezusa, ki jih je gnala, da so zanj svojo kri prelili.

c) Zelena cerkvena barva je znamenje upanja večnega izveličanja, katerega nam je Jezus pridobil s svojim zasluženjem, in nam ga zagotavlja sv. Duh s svojo pomočjo. Rabimo jo ob dnevih, ko se ne obhaja nič posebnega veselega in prazničnega, a tudi niso dnevi pokore in žalosti, namreč ob delavnikih in nedeljah od praznika sv. treh kraljev do septuagesime, in od 3. pobinkoštne nedelje do adventa, kedar ob teh dnevih nobenega posebnega svetniškega godú ne obhajamo.

d) Vijolična barva je ukazana v adventu in postu, za kvaterne dni (razun onih v binkoštni osmini), za prošnje in spokorne procesije, v znamenje ponižnosti in spokornosti.

e) Černa barva se rabi v znamenje velike žalosti véliki petek in pri duhovnem opravilu po ranjcih.

4. Deržeč se pravila „sancta sancte“ cerkev blagoslavlja vse reči, katere kakor koli v dotiko pridejo z Najsvetejšim. Toraj tudi veli: „Sacerdos accedit ad paramenta, quae debent esse . . . ab episcopo vel alio facultatem habente benedicta“ [2]). Tu se ukazuje v obče, da se ima duhovni pastir pri bogočastnih opravilih posluževati blagoslovljenih

---

[1]) Lig. L. 6. n. 378. dub. 5.

[2]) Rit. celebr. Miss. I. n. 2.

paramentov. Ozir mašnih oblačil je izrečno zaukazano, da imajo biti blagoslovljena, kakor tudi korporal, pala in altarni pertovi. Določba sicer ne imenuje pluvijala, roketa ali koretlja in superpeliceja, a blagosloviti se imajo ex decentia. Velum, humerale in velum calicis, burza in purifikatorij [1]) ni da bi morali biti blagoslovljeni. Blagoslovljevanje liturgičnih oblačil ima po obrazcih v to odločenih, ki so najti po raznih liturgičnih knjigah, izverševati škof sam, ali pa smé v to pooblaščevati kakega mašnika svoje vladikovine [2]). — Liturgična oblačila izgubé blagoslov, ako se jim spremení v bistvenem delu ona oblika, v kateri so bila blagoslovljena, n. pr. ko bi se iz blaga kazule naredila štola, manipelj . . ., ali iz albe humeral . . .; tudi če se mašni plašč razpara in se mu n. pr. nova sreda naredí. Tu je treba novega blagoslova. Ni ga pa treba, če se kazuli dá nova podvleka, ali če se jej našijejo nove preme, kajti podvleka in porte niso bistvo mašnega plašča. Tudi ni treba novega blagoslovljenja, če se le mali kosi kakega paramenta popravijo ter z novim blagom nadomesté, pač pa, ko bi se mesto poškodovanih rokavov pri albi napravili novi. — Vsako sv. oblačilo izgubí tudi blagoslov, ako se toliko postara in zarabi, da nikakor ni več za bogočastna opravila. [3])

§ 136.

Posamezna sv. oblačila.

Ako pogledamo liturgično opravo posebej, razločujemo dvojno versto cerkvenih oblačil, namreč oblačila v ožjem pomenu, paramente služeče osebi mašnikovi, in pa oblačila v širjem pomenu, sv. rečém služeče paramente.

I. Liturgična ali sv. oblačila v ožjem smislu so:

1. Humeral ali poramnica, tudi amikt imenovan, s katerim dandanes mašnik rame, pleča in vrat ogrinja; nastal je v osmem stoletji nekako iz potrebe in dostojnosti, da bi se z njim pokrival vrat in navadna oblačila, ki so se videla izpod mašne srajce in na široko izrezane kazule. Do 14. stoletja so duhovniki s humeralom pokrivali

---

[1]) S. R. C. 7. sept. 1816.

[2]) V Ljublj. in Lavant. škofiji je oblast, cerkvena oblačila, korporale in altarne pertove blagoslovljevati, stalno prepuščena dekanom.

[3]) Kedor želí temeljitega poduka o liturgičnih oblačilih, podaja mu ga n. pr. Geiger, Notizen über Stoff und Gestalt der hl. Geräthe und Gewänder; Dr. Fried. Bock, Geschichte der liturgischen Gewänder; Laib und Schwarz, Kirchenschmuck.

glavo ter ga šele pri altarji ob začetku maše spustili zadej na rame. Te šege nas še spominja cerkvena določba, ki velí: „Accipiens amictum circa extremitates et chordulas osculatur illud in medio, ubi est crux, et ponit super caput, et mox declinat ad collum.“ Nekdanji način oblačenja naznanujejo tudi besede, katere ima mašnik govoriti, ko poramnico oblači, namreč: „Impone, Domine, capiti meo galeam salutis ad expugnandos diabolicos incursus“. Iz teh besedi pa tudi spoznamo pomen humerala; je namreč podoba čelade izveličanja, s katero se nam je vojskovati zoper skušnjave, izvirajoče iz počutkov, ki nas kaj radi vlačijo k hudemu.

2. **Alba**, mašna srajca, bela platnena obleka dopetača, ni druzega kot starodavna tunika, katero je cerkev vže perva stoletja [1] kerščanstva sprejela v bogočastno rabo. Ona pomenja pravičnost, pridobljeno po kervi Gospodovi, ter po svoji belini mašnika spominja čistosti in nedolžnosti, njemu čez vse potrebnih čednosti, da se vredno približa sv. daritvi. To tudi duhovnik lepo naznanuje, ko albo oblači, rekoč: „Dealba me, Domine, et munda cor meum, ut in sanguine Agni dealbatus gaudiis perfruar sempiternis.“ — **Koretelj** ni druzega kot prikrajšana alba.

3. **Cingul**, pas, s katerim mašnik albo podpasuje nad ledjem, ga opominja dolžnosti do treznosti in zderžnosti, kar razvidimo iz besedí: „Praecinge me, Domine, cingulo puritatis et extingue in lumbis meis humorem libidinis, ut in me maneat virtus continentiae et castitatis.“

4. **Manipelj**, naročnica, bila je pervotno platnena ruta obrisalka, katero je mašnik nosil ob levi roki. Od 9. stoletja naprej privzemali so manipelj med liturgično opravo ter ga začeli izdelovati iz istega blaga, kakor mašni plašč, a natikal si ga je mašnik šele po konfiteoru, kar je dandanes še v navadi pri škofovi maši. Rabi se manipelj izključljivo le pri sv maši [2] ter z ozirom na njega pervotni namen pomenja pokoro pa trud in težave duhovnopastirskega delovanja, katerih se mašnik ustrašiti ne smé, da si prisluži večno plačilo. Zato moli duhovnik, natikovaje si manipelj na levico: „Merear, Domine,

---

[1] Vže četerti cerkveni zbor v Kartagi (398) govori o tej liturgični obleki.

[2] **Quarti** pové nam vzrok te določbe, pišoč: „Manipulus enim fletum et dolorem significat et ideo singulariter adhibetur in Missa, in qua renovatur sacrificium crucis et repraesentatur cruciatus et dolores Christi Domini et mors ejus acerbissima, qualiter nunquam repraesentatur extra sacrificium, et ideo extra sacrificium non adhibetur manipulus, quia non est dolor similis dolori, quem Christus in cruce sustinuit et quo nos affici in Missa decet.“

portare manipulum fletus et doloris, ut cum exsultatione recipiam mercedem laboris.“

5. **Stola** bila je Gerkom in Rimljanom častno oblačilo, ki so je nosili kralji, duhovniki, plemenitniki, matrone. Ko jo je cerkev sprejela med bogočastna opravila, bila je stola sedanji albi podobna, platnena, jako gubovita obleka, ki je zunaj glave vse telo pokrivala. Edina ozaljšava temu oblačilu bila je proga zláta ali bagrena, ki je na štoli našita ob vratu in spredaj ob robeh segala do spodnjega konca. Ko je s šestim stoletjem prišla v navado mašna srajca, jeli so opuščati stolo ter so od celega oblačila ohranili le še oni pisani, dragoceni rob, in tej progi so sedaj pridejali imé cele prejšnje obleke — stola. A stolo so v starih časih imenovali ne le omenjeno oblačilo, ampak bilo je ime „stola“ skupno ime, pomenilo je vso opravo, vsa oblačila enega človeka, zlasti opravo kakemu stanu, dostojenstvu lastno, tedaj insignije dostojenstva. V tem smislu tedaj večkrat čitamo v starih spisih o „kraljevi stoli“, o „duhovniški stoli“, t. j. opravi. Po tem takem je stola znamenje, simbol mašniške službe, in jo vselej nosi, kedar kot mašnik izveršuje kake funkcije svoje službe, to je, pri vseh onih sv. opravilih, za katera mu cerkvene določbe ali zakonita navada stolo ukazujejo ali vsaj dovoljujejo. Dijakon stolo nosi čez levo ramo položeno in pod desnico priterjeno; mašnik pa, kedar koli nosi albo, ima stolo na persih na križ položeno, in sicer desni konec čez levega (S. R. C. 30. sept. 1679), pri opravilih v koretlji pa mu okrog vratu in čez persi visi prosto doli; ravno takó jo škof nosi vselej, če tudi je v albi. Vsi pa le tedaj, če izveršujejo tako bogočastno opravilo, za katero je raba stole zaukazana ali vsaj dovoljena. Edini sv. oče ima to častno pravico, da smé nositi stolo povsod in vselej. — Stola pomenja v skrivnostnem smislu obleko pravičnosti in svetosti pa neumerjočnosti, ki smo jih zgubili po Adamovem grehu, pa nam jih je zopet pridobila Jezusa smert na križu, kar naznanja tudi molitev, katero mašnik govorí, položivši si stolo čez rame: „Redde mihi, Domine, stolam immortalitatis, quam perdidi in praevaricatione primi parentis, et quamvis indignus accedo ad tuum sacrum mysterium, merear tamen gaudium sempiternum.“

6. **Kázula**, mašni plašč nastal je iz stare toge. Bilo je to nekedaj do tal dolgo, zelo široko, gubovito, krog in krog célo verhno oblačilo, samo v sredi prerezano, da se je natikalo čez glavo. Je toraj človeka pokrivalo kakor nekaka koča, od tod imé „casula“. Da je pa mogel mašnik med sv. daritvijo roke prosto rabiti, so mu po „Confiteor-u“ ob desni in levi mašni plašč nekako do komolcev privzdigali in zvita

konca tam priterjevali,[1]) da so se spredej in zadej v obleki kazale lične gube. V 13. stoletji so začeli ob desni in levi iz mašnega plašča izrezovati kose od doljnega roba pa do rok, da ni bilo treba vselej sproti vzdigovati in priterjevati kazule. V 16. veku pa je prišlo v navado, iz mašnega plašča celó do ram izrezovati kose, pozneje so tudi še ob zdoljnem robu prirezovali kazulo; tako da je nastala današnja, pri nas navadna tako imenovana rimska oblika mašnega plašča. — Kazula pomenja ljubezen, kar razvidimo iz besedi škofovih do novoposvečenca: „Accipe vestem sacerdotalem, per quam charitas intelligitur...“ Ljubezen pa vse zapovedi Gospodove prejemlje kot sladek jarem, jih natanko izpolnuje, in do večnega plačila vodi; toraj moli mašnik, ko oblači plašč: „Domine, qui dixisti, jugum meum suave est et onus meum leve; fac, ut istud portare sic valeam, quod consequar tuam gratiam. Amen“.

7. Pluvijal, večernični plašč nastal je iz kazule pervotne oblike, katero so spredej prerezali in ji zadej prišili kúklico za čez glavo. Rabili so ta plašč ob procesijah pod milim nebom, kedar je bilo slabo, deževno vreme, od tod imé. Kúklica ohranila se je do 16. stoletja, takrat pa so začenjali mesto nje prišivati kos blaga, ob robéh ozaljšanega, s čopom zdolej. — Pluvijal je enacega pomena kakor kazula.

8. Dalmatika in tunika ste namenjeni dijakonu in subdijakonu. Perva ima svoje ime od Dalmacije, kjer so nekedaj nosili oblačila, temu liturgičnemu oblačilu podobna. Tunika, dandanes dalmatiki popolnoma enaka, imela je nekedaj krajše in ožje rokave. Obojno je pražnja obleka, znamenje veselja, kar razvidimo iz besedi pri oblačenji teh oblačil. Dijakon moli: „Indue me, Domine, indumento salutis et vestimento laetitiae et dalmatica justitiae circumda me semper.“ Subdijakon pa: „Tunica jucunditatis et indumento laetitiae induat me Dominus“.

9. V znamenje svoje visoke časti hodi mašnik k altarju pokrit. Nekdaj imel je glavo pokrito z amiktom, a od 13. veka jeli so opuščati to šego, in so prišla v rabo posebna pokrivala, precej velika, okrogla in mehka. Pri odkrivanji in pokrivanji delale so se gube, pozneje so ta pokrivala delali terda in tudi one prej ponaturne gube naznanovali; tako smo dobili današnji biret ali mašno kapo s kviško molečimi tremi ali štirimi[2]) konci ali roglji.[3])

---

[1]) Zato je tiste čase takrat še le si mašnik manipelj natikal na levico.

[2]) Po Nemčiji, Franciji in Španiji so od nekedaj navadni štirirogljati bireti.

[3]) Škof ima zraven navadnih mašnih oblačil za slovesno božjo službo še posebna oblačila — škofovska znamenja — ta so: *a*) posebni čevlji (sandalia),

II. Liturgična oblačila v širjem smislu, to je, v pervi versti služeča sv. rečém, so:

1. Trije altarni pertovi (mappae, tobaleae), ki pokrivajo altarju poveršje. Cerkev jih strogo ukazuje; najprej iz velicega spoštovanja do presv. kervi, za slučaj, ko bi se polila, naj bi ti blagoslovljeni pertovi jo popili ter obvarovali onečastenja. Imajo pa altarni pertovi tudi skrivnostni pomen: altar je Kristus in pertovi simbolizujejo vernike, ki Gospoda obdajajo. Pomenjajo pa tudi, da je tu na zemlji Kristus še prikrit našim očem, med tem ko ga izvoljeni v večnosti gledajo od obličja do obličja. — Mesto spodnjih dveh pertov smé biti tudi le en širok pert na altarji, ki se položi v dve gubi. Ta smé biti iz debeleje pertenine, tudi krajši od verhnega, a vendar toliko širok in dolg, da pokriva vse altarjevo poveršje. Poverhni pert ima pa biti toliko velik, da ne pokriva le vsega poveršja menze, ampak da ob desni in levi še čez altar visi do tal. To pa ima biti le tam, kjer je podstavek izdelan v obliki pravokotnika; ni pa treba, da bi gornji pert segal ob desni in levi daleč čez rob, ako ima altar formo sarkofága, ali pa če menza sloni na stebričih. Altarne pertove menzi priterjevati z okviri lesenimi, ali kovinskimi, ni cerkveno, kajti Caerem. Episc. L. I. c. 12. n. 11. pravi: „Nullae coronides ligneae vel ex aurichalco circa altaris angulos ducantur, sed eorum loco apponi poterunt fasciae ex auro vel serico laboratae ac variegatae.“ — Na konsekrirane altarje poklada se pod omenjene tri pertove še tudi povoskano platno, kojemu pravimo krizmale, ker s krizmo maziljeno altarno ploščo pokriva in pertove vlažnosti kamena varuje. To platno mora zmiraj ostati na menzi, če tudi se gornji pertovi večkrat prenavljajo. Le véliki četertek naj se tudi krizmale vzame raz ploščo, katero je treba takrat dobro osnažiti.

---

naznanujoči, da je škof neutrudljiv oznanovalec sv. evangelija. *b)* Perstan (annulus), znamenje jako tesne zveze s cerkvijo, katerej je tako rekoč zaročen. *c)* Zlati persni križ (pectorale) spominjajoč škofa ljubezni do Jezusa, in da naj le v sv. Križu išče svoje časti. *d)* Levitovska oblačila (dalmatica in tunicella), koja oblači pod mašno obleko v znamenje, da so v škofu združeni vsi redi duhovnega posvečenja. *e)* Rokovice (chiroteca), simbol čistosti in previdnosti pri vseh dejanjih. *f)* Škofovska kapa (mitra) pomenja visoko čast in službo škofovo, zlasti učeniško, kajti dva kviško moleča konca naznanujeta znanost starega in novega zakona. *g)* Pastirska palica (pastorale), simbol više pastirske oblasti nad verniki svoje škofije. — Papež podeljuje tudi nekaterim mašnikom in redovnim predstojnikom zarad njih službe to čast, da smejo pri duhovnih opravilih imeti škofovska oblačila. Take mašnike imenujemo prelate. — Nadškof ima verh mašniških in škofovskih cerkvenih oblačil tudi še palij, t. j. belo volneno, s černimi križeci pretkano in blagoslovljeno ovratnico v znamenje polne škofovske oblasti.

2. Da se zakrije ter ozaljša sprednja stran altarjeva, ima se rabiti tako zvani **antipendij** ali frontale,[1]) katerega pa ni treba, če ima altar obliko sarkofága ali če je vže itak sprednja stran podstavka lična, na primer, če jo krasé podobe ali slike, zale rezbe itd.

3. **Blazine** za podlago mašni knjigi (ako morda ne rabijo mesto njih lesenih naslonjakov).

4. Varovati altarne pertove prahu in druge nesnage, pogrinja se menza ob času, ko ni božje službe tamkej, s posebno **odejo** (vesperale), ki mora poveršje altarne mize zagrinjati čez in čez, in še nekoliko čez rob viseti. Spredaj od menze viseči del utegne s kakim vezenjem ozaljšan biti ali s trepeci ob robu. Med sv. mašo mora se ta odeja celoma proč vzeti, ne samo na konec altarja zviti.

5. **Korporal**, telesnik, tanek, ličen pertiček, na katerega mašnik poklada presv. rešnje Telo, bil je nekedaj zeló velik, ter so ga zadej nazaj vihali in kelih z njim pokrivali. Zadnji del korporala, s katerim so zagrinjali kelih, imenovali so **palo**. Telesnik spominja na plenice, v katere je sv. Devica zavila novorojenega Odrešenika; pa pomenja tudi oni pert, v katerega je Jožef Arimatejec zavil truplo Kristusovo. O njem pravi Rubr. Miss. celebr. I. 1: „Corporale plicatum (mundum) quod ex lino tantum esse debet, nec serico vel auro in medio intextum, sed totum album et ab Episcopo vel alio habente potestatem, simul cum palla benedictum.“

6. **Pala** je iz korporala nastala, ali je prav za prav oni kos korporala, s katerim so zagrinjali kelih. Zato vse določbe ozir korporala veljajo tudi za palo, izvzemši velikost. Pála bi morala biti kvadraten kos čistega, ličnega platna, 16 do 24 *cm* dolg in širok, enako korporalu poštírkan. Ob robu smé zarad ličnosti dobiti zobce; in da je terše, smé se vzeti dvojno platno, in je dovoljeno gornje z raznim, čednim, pomenljivim (najbolje belim) vezenjem ozaljševati in vmes med obojno platno še tudi vtikati kos debelejšega papirja. Zeló razširjena je navada, pale priterjevati debelemu pokrovcu, prevlečenemu s takim blagom, iz kakoršnega je mašni plašč tistega dné. Tega sicer cerkev ni odobrila, dopušča pa vendar to šego, če le pokrovec ni prevlečen s tkanino černe barve, in če ne kaže kakih znamenj smerti (S. R. C. 10. jan. 1852). Svetovati pa je, palo priterjevati pokrovcu z nitkami, ne z iglami, ki utegnejo izpasti in v kelih odleteti.

7. **Purifikatorij** je pertiček, s katerim mašnik med sv. daritvijo po zavživanji snaži in izbrisuje kelih, pateno, perste in usta.

---

[1]) Rubr. gen. Miss. XX.

Da se purifikatorij berž razločuje od drugih podobnih pertičev, naj ima v sredi křižec vdelan.

8. **Velum** ali kelihovo zagrinjalo bilo je nekedaj platneno; sedaj je ukazano, da ima biti **svilnato**, tiste barve kakor mašni plašč, ne terdo in debelo ter toliko veliko, da kelih pokriva popolnoma od vseh strani. Kelih cerkev zagrinja, da s tem razodeva veliko spoštovanje do sv. posode, v kateri se zgodí čudovito spremenjenje vina v presv. kri Jezusovo. — Ogrinjalo, s katerim mašnik prijemlje in derží posodo s presv. rešnjim Telesom, mora biti vselej belo. Velum subdijakonov, s katerim pri slovesni maši pateno derži, se pa v barvi ravná po mašni opravi tistega dne.

9. Ker korporal zunaj rabe ne smé nikoli ležati nezavit, je za njegovo shrambo ukazan nekaki žep, ki mu pravimo **bursa** (theca corporalis). Nikakor ne zadostuje neki kvadraten terd pokrovec, ki bi se pokladal na korporal, ampak kvadratne, na vsako stran vsaj 24 *cm* dolge platnice, na treh stranéh sošite, od četerte pa tako odperte, da se korporal dá brez vse težave med nje devati in ven jemati. Vnanje strani burse imajo imeti barvo mašnega plašča tistega dné, notranja stran je najprimernejše bela. — Kedarkoli se korporal nosi k altarju ali od altarja proč, mora se nositi v burši (S. R. C. 27. febr. 1847).

10. **Plašček okrog ciborija**, ki ima biti vselej bel in svilnat, je od sv. cerkve zaukazan[1]) ne le kot obrana sv. posodi, ampak da se z njim naznanja skrivnostna pričujočnost Jezusova v presv. zakramentu. Kedar ni posvečenih hostij v ciboriji, takrat tudi plaščeka ne smé imeti, tedaj ne pred konsekriranjem hostij in ne po opravljenem osnaženji ciborija, če ga mašnik odnese v žagrad.

§ 137.

Sveto posodje.

Vže v začetku keršćanstva posluževala se je cerkev pri obhajanji božje službe in pri delitvi sv. zakramentov posebnih, nalašč v to namenjenih posod, ki so bile po možnosti dragocene. Najvažniša liturgična posoda bila je od nekedaj tista, v kateri se je vino spreminjalo v presv. kri Gospodovo — pravimo ji kelih.

1. **Kelihu** imé in oblika vzeta je iz rastlinstva, in je podoba one posode, v kateri je Jezus Kristus pri zadnji večerji vino spremenil v

---

[1]) Rit. rom: „albo velo cooperta (pyxide)... Ljublj. obredn. str. 65:... particulae consecratae... conserventur in pyxide... albo velo cooperta... S. R. C. 9. jul. 1678.

svojo rešnjo kri. Perve čase kerščanstva ravnala se je tvarina keliha po imovini vernikov; imeli so kelihe lesene, perstene, steklene, iz razne kovine . . ., pa tudi zlate in sreberne.[1] Dandanes ozir tvarine veljá cerkvena določba: „Calix debet esse aureus vel argenteus aut saltem habere cuppam argenteam intus inauratam; ab Episcopo consecratus.“ [2]) Ako bi pa bila cerkev in verniki toliko ubožni, da bi si tacega keliha omisliti ne mogli, dopuščen jim je tudi cinast ali iz kositra.[3] — V duhovnem smislu kelih pomenja oni kelih terpljenja, ki ga je Izveličar pil za nas; pa je tudi podoba serca Jezusovega, iz katerega rane je pritekel vrelec njegove presvete kervi, in nam pri sv. maši skrivnostno še vedno doteka. — Kelih za sv. mašo pripravljati, je v pervi versti dolžnost mašnika samega.

2. Patena, božja skledica, ker na-njo mašnik poklada presv. rešnje Telo, je v navadi vže iz časov aposteljnov. Imeli so pa nekedaj še posebne, veče patene za obhajanje vernikov, tako zvane patenae ministeriales. Cerkvene določbe ozir keliha veljajo tudi za pateno; ona ima toraj biti zlata, ali pa sreberna in pozlačena. Silno ubožnim cerkvam je dovoljena tudi kositerna patena, a zgoraj mora biti vglobljenje, kjer leží sv. hostija, dobro pozlačeno. Da popolnoma služi svojemu namenu ta sv. skledica, na poveršji ne sme imeti nikakovih vrezanih podob, tenak ima biti vnanji rob, in ob krogu, kamor se poklada sv. hostija, ne sme imeti ostre zareze, iz katere je silno težko dobivati malih drobcev sv. podobe. — Patena pomenja deblo križa — patibulum crucis, na katerem je Kristus svoje telo daroval za nas.

Da se kelih in patena smeta rabiti pri sv. maši, morata biti posvečena po škofu, kateri tacega konsekriranja ne more prepuščati nobenemu mašniku. Nastopi pa razposvečenje ter je treba nove konsekracije, ako se kelih vnovič dá znotraj pozlatiti[4] (kar tudi veljá o pateni) in pa če se kupa odlomi od stajala. Ako je pa gornji del keliha stajalu le privit, tedaj ne izgubí posvečenja, če se kupa loči od vijáka. Tudi izgubi kelih posvečenje, če znotraj postane toliko luknjičast ali počen, da ni več za rabo. Da bi kedo kelih ali pateno oskrunil po kaki posvetni rabi, ne izgubila bi sv. posoda s tem svojega posvečenja; a svetovati bi bilo v tem slučaji, da jo škof ali pooblaščeni mašnik z blagoslovljeno vodo očisti, preden se zopet rabi. Ako je treba zarad kakega popravljanja kelih dati v roke lajiku, naj ga mašnik prej znotraj zmije s čedno vodo, katero mora vliti v sakrarij. V nekaterih škofijah rabijo pri darovanji med sv. mašo male žličice, da z njimi vode prilivajo vinu. Je jako pripravno, a po rubrikah ni ukazano ni prepovedano.

---

[1] Dokler so sv. obhajilo vernikom delili pod obema podobama, dajala je cerkev presv. kri vživati vernikom iz kelihov, ki so bili veči od navadnih mašnih; imenovali so jih calices ministeriales.

[2] Rubr. Miss. de celebr. I. 1.

[3] Bened. XIV. dné 29. marca 1751; S. R. C. 20. marc. 1875; 28. maj. 1877.

[4] S. R. C. dné 14. jun. 1845.

3. Ciborij, obhajilni kelih, shranjuje male sv. hostije za obhajanje vernikov. Velikost ravná se po potrebi zadevne cerkve. Ozir tvarine, iz katere naj je izdelan ciborij, pravi obrednik: „. . . ex solida decentique materia.“ Vsled splošnje navade je zlat ali srebern in znotraj pozlačen; zeló ubožnim cerkvam smel bi služiti tudi bakrén obhajilni kelih pa pozlačen. Znotraj mora ciborij imeti obliko skledice, katere dno je v sredi nekoliko zvišano, da je lahko prijemati sv. hostije, kedar jih je vže malo v sv. posodi. Obhajilni kelih mora imeti pokrivalo, ki se roba dobro in tesno prijemlje. Verh pokrovca bodi križ. Kedar je v ciboriji sv. rešnje Telo, mora imeli bel svilnat plašček ter stati na korporalu. Nikakor pa **ni** dovoljeno, da bi vedno purifikatorij za snaženje perstov med obhajanjem bil ovit ter privezan na stajalu obhajilnega keliha; ta rutica ima svoje mesto na altarji zraven posodice z vodo za umivanje perstov.

Za donašanje sv. popotnice ne daleč od farne cerkve imel bi služiti majhen ciborij (pyxis), v katerega položí mašnik nekoliko sv. hostij; le če je treba daleč ali po težavnem potu nositi sv. popotnico, vzame naj malo posodo (parva custodia), v katero le eno sv. hostijo položi, ali sploh toliko, kolikor jih potrebuje za takrat. Ta posodica ima biti sreberna, znotraj pozlačena, pokrita s tesnim pokrovom, ki je na verhu ozaljšan z malim križem. Poklada jo mašnik v belo posebno burzo, ki si jo obeša okrog vratu, in ogernjeno z belim velumom [1]) jo ima nesti na dom bolnikov. A sploh je vže prišlo v navado, da mesto velikega ogrinjala burzo samo obdajajo z belim plaščekom. — Nikakor ni dopuščeno, napravljati si takih posód, da bi bila pušica za sv. rešnje Telo združena s posodico za sv. olje [2]).

---

[1]) Gl. Ljublj. obrednik in Rimski „de communione infirmorum“.

[2]) Na vprašanje: „Ob distantiam et consuetudinem invaluit in his regionibus, ut sacrum viaticum non in pyxide ad infirmos deferatur, sed in vase, quod operculo munitur, et cui pro sancto oleo aliud vasculum adnexum est. Hoc autem vas linteo obvolutum reponi solet in bursa . . . Quaeritur ergo: qualis color conveniat huic bursae, ubi defertur sacrum viaticum ad infirmos cum sancto oleo?“ je S. R. C. odgovorila dné 26. marca 1859: „Praedictum usum tolerari omnino non posse et curandum ab Episcopo, ut serventur praescriptiones Ritualis rom.“

Vse posode za shrambo ali prenašanje sv. rešnjega Telesa, tedaj ciborij in parva custodia za sv. popotnico, kakor tudi monstranica (ali vsaj nje lunica) morajo biti blagoslovljene. Izveršuje se to blagoslovljevanje po obrazcu obrednika „pro benedicendo tabernaculo seu vasculo pro ss. Eucharistia conservanda [1]), kar spada v oblast škofovo, ki jo smé prepuščati tudi navadnemu mašniku. Pri nas so vsi dekanje v to pooblaščeni.

4. **Monstranica** (ostensorium), v kateri se sv. rešnje Telo skoz steklo vidno izpostavlja v češčenje, pa slovesno prenaša ob procesiji, je sv. posoda, ki je nastala še le tedaj, ko je javno izpostavljanje sv. rešnjega Telesa prišlo v navado. Biti mora zlata, sreberna, ali (zarad ubožnosti) iz pozlačenega bakra ali mesinga. Lunica mora biti vsaj sreberna in dobro pozlačena (S. R. C. 4. febr. 1874), pa tako napravljena, da jo je možno znotraj snažiti malih drobcev sv. hostije. Verh monstranice naj je križec ali podoba Jezusa od mertvih vstalega.

5. **Posode za sv. olja** [2]) imajo biti sreberne ali vsaj kositerne, vedno snažne, dobro pokrite in v čedno, dostojno, za to napravljeno škatljo položene. Da se duhovni pastir v sv. oljih ne moti ter napačnega ne rabi, morajo posode biti določno zaznamovane z velikimi čerkami. Posoda za kerstno olje ima ob strani in tudi na pokrovu imeti čerke *Ol. Cat.* ali samo *O;* isto tako ima dobiti posoda s sv. krizmo čerke *S. Chr.* ali samo *C.* in bolniško sv. olje naj je zaznamovano s čerkami *Ol. J.* ali samo *J.* — Vse do sedaj povedano veljá tudi od manjših posodic za sv. olja, v katerih ima duhovni pastir pávolo z dotičnimi sv. olji dobro napojeno, da se mu sv. tekočina pri rabi ne razliva. — Kje imajo posode s sv. olji shranjene biti? Obrednik [3]) le pravi: „. . . in proprio loco, honesto ac mundo, sub clave, ac tuta custodia decenter asserventur, ne ab aliquo, nisi a sacerdote temere tangantur, aut eis sacrilege quisquam abuti possit.“ Bolj natanko določuje kraj shranjenja S. R. C. dné 16. junija 1863, govoreč: „Vasa olei sancti serventur in loco decenti tam in cornu Epistolae, quam in cornu Evangelii.“ In pri nas je vže od nekedaj ukazana v cerkvi na evangelijski strani vzidana omarica za shrambo sv. olja, do katere mora imeti ključ shranjen duhovni pastir sam. Ako pa vže kje iz posebnih razlogov shranjujejo posodice s sv. olji v

---

[1]) Ljublj. obrednik str. 231.

[2]) Gl. obrednik „Sacr. Bapt.“: de sacris oleis, pa „sacr. extr. Unct.“

[3]) Rimski, in Ljublj. str. 14 in 77.

zakristiji, mora vsekako biti v to odmenjena posebna, čedna in varno zaperta omarica. Zeló je razširjena navada, posodice s sv. oljem za bolnike imeti shranjene pri sebi v stanovanji. Po velikih župnijah, kjer je mnogokrat treba urno urno hiteti k umirajočemu, je to dokaj opravičeno, zlasti če je duhovsko stanovanje daleč od cerkve, samo da je sv. olje hranjeno na dostojnem kraji in pod ključem.[1] — Posode za sv. olja morajo biti blagoslovljene; obrazec za to podaje App. k Rimskemu obredniku. S sv. olji napolnjene posode naj kedar koli je možno prenaša duhovni pastir sam.

6. Majolčice za vino in vodo pri sv. maši (urceoli, ampullae) naj so praviloma steklene, ker se najložej dajo snažiti, in se tudi na pervi pogled razločuje v njih vino od vode. Ako so zlate ali sreberne, naj je na pokrovcih jasno naznanjeno, kje je vino in kje voda. Da se ne poškodujejo altarni pertovi, treba je posodice z vinom in vodo na menzo prinašati na ličném in snažném krožniku ali medenici.

7. Kadilnica (thuribulum) in čolnič (navicula) z žličico služi za kajenje pri slovesni sv. maši in pri mnogo drugih cerkvenih opravilih. Pervotno zažigali so v cerkvi kadilo v kovinastih ponvah in skledicah, a vže o papežu Sergiji (687—701) se nam poroča, da je dal napraviti veliko, čisto zlato kadilnico z veržicami in pokrovcem. Radi so se poprijemali umetniki tega predmeta, ter zlasti v gotski dôbi dajali tej cerkveni posodi krasno obliko. Kadilnica naj ne bo zelo velika, a veržice naj ima dokaj dolge.[2]

---

[1] Na vprašanje: „Sacerdotes, curam animarum exercentes, pro sua commoditate apud se in domibus suis retinent s. oleum infirmorum: an attenta consuetudine hanc praxim licite retinere valeant?“ je dné 16. decemb. 1826 odgovorila S. R. C.: „Negative et servetur Rituale rom., excepto tamen casu magnae distantiae ab ecclesia, quo in casu omnino servetur etiam domi rubrica quoad honestam et decentem tutamque custodiam.“

[2] Ni dosti, da cerkev le ima potrebnega liturgičnega posodja, ampak duhovnemu pastirju je tudi skerbeti, da se posode ohranjujejo snažne. Po raznih liturgičnih knjigah se povdarja, da je mašniku gledati na to „ut omnia sint integra, nitida et munda“. Isto izrekajo razne sinode; in kar se tiče posebej sv. posod, mnogi škofijski obredniki njih snaženje ukazujejo „singulis annis minimum semel“ s pristavkom, da se ima to zgoditi „feria quadam majoris hebdomadae per parochos aut alios sacerdotes.“ V Ljubljanski vladikovini pa je 7. vprašanje za kanonično vizitacijo: „Ob die hl. Gefässe: Kelche, Ciborien, Monstranzen und Versehbüchsen gut vergoldet seien und öfters gereiniget werden?“ — Kako snažiti posamezne posode, ne moremo tù razpravljati, ker so načini jako raznoteri, in je mnogokrat težko povedati, kateremu sredstvu gré prednost. Naj se duhovni pastir od veščih duhovnikov tega učí in pa iz dobrih spisov, kakor je vže omenjena knjiga K. Geiger-jeva (gl. str. 357) in navod v Linzer Quartal-Schrift 1876. str. 26 in 1883.

Kadilnica, kakor tudi majolčice za vino in vodo, altarni svečniki, antipendij, purifikatorij, bursa, velum . . . ni da bi se morali blagosloviti, smejo se pa ex decentia. Tudi je izrekla S. R. C. 12. jul. 1704: „Cruces altarium et processionum non sunt benedicendae de praecepto et potest simplex sacerdos eas benedicere private.“

§ 138.

Simboli iz nature.

Svetim rečém prištevamo tudi naturne simbole, to je očutne stvari iz prirode v kerščansko bogočastje sprejete. So pa dvojne verste: nekateri služijo za oznanovalce verskih idej, drugi pa so orodje posredujoče milost božjo.

I. Naturnim simbolom perve verste, ki so v kerščanski liturgiji vsled svojih lastnosti nekaki naznanovalci ter nosilci verskih idej, prištevamo zlasti:

1. Luč, kajti vže aposteljni so po izgledu Jezusovem v razsvetljenih prostorih obhajali sv. skrivnosti,[1]) in po njih sporoči luniso kristijanje vže pervih časov nobenega bogočastnega opravila, nobene cerkvene slavnosti obhajali brez luči. To pa se ni godilo samo iz potrebe, ker je zarad dôbe dneva ali zarad kraja božje službe svetlobe treba bilo, tudi ne samo kot nekak zgodovinski spomin na čase preganjanja, ko so verniki po temnih, podzemeljskih tedaj razsvetljenih prostorih k božji službi se shajali, ampak vže od nekedaj posluževali so se pri božji službi luči zlasti kot jako pomenljivega znamenja. Naturne lastnosti in učinki materijalne luči namreč jako lepo oznanujejo nadnaturne, božje skrivnosti in resnice sv. vere. Kjer je luč, tam šele je možno gledanje ter spoznavanje razsvetljenih reči; toraj je luč simbol razodenja. Luč pomenja Jezusa Kristusa,

---

str. 102. Le to naj omenimo, da je pred snaženjem treba tiste posode, ki s sv. rešnjim Telesom pridejo v dotiko (kelih, patena, lunica monstranice) dobro v vodi z roko odergniti in to vodo v sakrarij vliti. Kar bi zlatnini, srebernini utegnilo škodovati, n. pr. apno, voda z vitrijolovo kislino mešana, neznane štupe za snaženje . . . ne smé se rabiti. Ako se snažijo posode, iz več delov sestavljene, v tekočini (z lugom, z žajfnico, v vroči vodi . . .) treba jih je razložiti v posamezne dele, in te dele vsacega posebej snažiti, sicer zaide mokrota v notranje dele ter tam napravlja rijo in kovino razjeda. Tudi pozlačenim in posrebrenim posodam neškodljiva, nedolžna snažila so: lug, gorka žajfnica, kuhani in skisani pšenični otrobje in dr. — Mesingaste stvari se najlepše osnažijo, ako se dobro dergnejo s kosom suknja, namočenim s stearinovim oljem

[1]) Dj. ap. 20. 8.

ki je prišel na svet kot prava luč, in hoče, da mi postanemo otroci luči. Kjer je luč, tam je toplota, tam gibanje, življenje; toraj je luč simbol gnade božje. Luč vničuje, povživa samo sebe, da drugim sveti; toraj je simbol požertvovalne ljubezni.

Ker je tedaj luč toliko pomenita, zato se je cerkev poslužuje skoraj pri vseh bogočastnih opravilih; zlasti pa še luči obdajajo med sv. mašo altarjev križ. Pri slovesnem opravilu škofovem v lastni diecezi ima na altarji goreti sedem[1]) sveč, pri drugih slovesnih mašah z incenziranjem vsaj šest, pri manj slovesnem opravilu in pri péti maši de Requiem vsaj štiri (S. R. C. 12. avg. 1856). Pri samitnih, privatnih mašah imate na altarju le dve sveči goreti, in naj je mašnik kateri koli (S. R. C. 19. jul. 1659; 27. sept. 1659), le škofu morajo ob večih godovih tudi pri zasebni maši goreti štiri sveče. (Caerem. episc. I. c. 29. n. 4). Tedaj zarad osebe mašnikove, ad fovendam ambitionem, se pri samitni maši ne smé prižigati sveč več kot dve; a drugače je, če zavolj kake slovesnosti, pobožnosti . . . vže itak na altarji gori več sveč. Samo ena luč med sv. mašo zadostuje le v največi sili; brez goreče sveče maševati ni dopuščeno. Le ko bi po doveršeni konsekraciji luč ugasnila, in je ni moč nadomestiti, takrat mora mašnik sv. daritev nadaljevati tudi brez luči. Kakor pa ni dovoljeno maševati brez luči, tako tudi mašnik ne sme prej začenjati s sv. daritvijo, kakor da so prižgane sveče, ki se tudi ugasovati ne smejo vže pred zadnjim evangelijem. Le misijonarji dobivajo sem ter tje pripuščenje, maševati brez luči zarad prav posebnih izvanrednih okoljnosti (S. R. C. 7. sept. 1850). Svečniki na altarji naj niso vsi enako visoki, ampak proti sredi viši in viši, tako da največa dva stojita ob altarjevem križu. Zažiganje sveč se ima pričeti na evangelijski kot imenitnejši strani[2]) (S. R. C. 12. avg. 1854).

Zraven luči na altarji med sv. mašo, je gotovo najimenitnejša tako zvana večna luč, ki ima po vseh cerkvah, kjer je shranjeno presv. rešnje Telo, pred tabernakeljnom goreti, in sicer najmanj ena, kot simbol pričujočnosti Kristusove v sv. Zakramentu in neugasljive ljubezni Njegove do nas, pa milosti, ki nam jih neprenehoma delí. Ob enem je tudi znamenje žive vere, češčenja in ljubezni vernikov do najsvetejšega zakramenta. Je pa stroga dolžnost duhovnemu pastirju samemu, skerbeti za ohranitev te luči; sv. cerkev in posebni škofijski ukazi[1]) mu to velé, in nikdar se ne smé izgovarjati z zanikernostjo cerkvenikovo.

---

[1]) To število luči pri slovesni škofovi maši ima mistični pomen. Ozira se na besede v skr. raz. 1. 12—13: „Vidi septem candelabra aurea et in medio 7 candelabrorum aureorum similem filio hominis vestitum podere et praecinctum ad mammillas zona aurea, t. j. oblečenega v velikoduhovensko obleko.

[2]) Nekdaj sploh navadna, a danes večinoma opuščena sveča tihe maše (Wandlungskerze) je po rubrikah opravičena (gl. Rub. gen. Miss. XX. in Rit. celebr. Miss. VIII. n. 6) in pomenljiva. Pri tihih mašah namreč se prižiga zraven dveh sveč na altarji, pred povzdigovanjem še tretja sveča v svečniku na steni episteljske strani, ki ima goreti do končanega zavživanja ali obhajanja med mašo. Ona naznanuje pričujočnost Jezusovo na altarji v zakramentalnih podobah, in vabi vernike k češčenju presv. rešnjega Telesa.

Kar pa tiče tvarino luči, to je, substáncijo za ohranjenje liturgične luči, je cerkev vže od nekdaj vselej takrat, kedar je luč pri bogočastnih opravilih simboličnega pomena, in ne edino le za razsvetljevanje temnih prostorov, tirjala čbelni vosek pro candelis, in pa oljkino olje pro lampadibus[2]). Ker bomo o olji pozneje še govorili, naj tù omenimo le o vosku, da si ga je cerkev svečam v tvarino odbrala zarad velike pomenljivosti. Luč je simbol božestva Kristusovega, sveča pa kot tvarina ali truplo luči je simbol človeštva v Kristusu, toraj mora tvarina sveče res takova biti, da zamore pomenjati najsvetejše in najčistejše telo Jezusovo. Taka tvarina pa je ravno vosek, ki ga čbela delavka napravlja, ona, kojo so vže od nekedaj imeli kot tip devištva, ali še posebej kot tip deviške matere Marije, iz katere neomadežanega telesa je bilo vzeto Jezusovo telo. Iz tega namena sv. cerkev tirja čistega čbelnega voska za sveče, kedarkoli ne služijo luči edino le v razsvetljavo, ampak so simboličnega pomena; namreč:

a) Za velikonočno svečo, ki še prav posebno pomenja Jezusa Kristusa.

b) Za sveče, ki se blagoslavljajo na Svečnico, kakor je razvideti iz perve oracije pri blagoslovljevanji.

c) Za sveče iz nebéljenega voska, ki na trivoglatem svečniku goré zadnje tri dni velicega tedna (gl. Caerem. episc. II. c. 22).

---

[1]) Rituale Rom. in z istimi besedami naš Ljublj. pravi: „... Lampades coram eo (tabernaculo) plures, vel saltem una, die noctuque perpetuo colluceat.“ — Naš Ordo § 35: „Lampas adsit semper ardens coram Sanctissimo“; in Dunajski prov. zbor l. 1858 opominja: „Nulla unquam excusatio admittatur; permodici, qui requiruntur, sumtus ad ea pertinent, quae cultus divinus absolute requirit, et si non alio modo, fidelium certe eleemosynis haberi poterunt.“

[2]) Le ko bi oljkinega olja v kakem kraji ne bilo moč dobiti, smejo škofje za razsvetljevanje cerkve in zlasti še za hranjenje večne luči dovoljevati druga rastlinska olja ali tudi petrolej. S. R. C. 9. jul. 1864; 20. mar. 1869.

d) Za sveče na altarji pri sv. maši.[1] Glej de defect. Miss. X. 1., in sv. Alfonz Lig., ki pravi: „Est peccatum grave extra casum necessitatis aliis uti.“

e) Za kerstno svečo; kajti obrednik velí: „candela cerea baptizato ardens tradenda.“

f) Sveče, ki goré med obhajanjem; obrednik namreč ukazuje, da se ima sv. obhajilo deliti „accensis cereis.“ Vsled tega tudi sveče, ki se zažigajo pred sv. rešnjim Telesom, kakor n. pr. v svetilnici, ki se nosi pred sv. Zakramentom, ko se donaša bolnikom na dom, ali ki se prižigajo v procesiji pred sv. rešnjim Telesom, in sveče, ki jih otroci deržé v rokah pri slovesnem pervem sv. obhajilu, slednjič sveče, kolikor jih cerkev ukazuje na altarji prižigati, ko se v češčenje izpostavlja sv. rešnje Telo.

g) Sveče, ki jih nosijo akoliti pri slovesnem opravilu; od tod tudi imé teh cerkvenih služabnikov — ceroferarii.

h) Sveče, katere duhovniki nosijo v rokah pri opravilih po ranjcih in pogrebih, ker tudi tù pravi obrednik, da je starodavna šega „cereos accensos in exequiis et funeribus deferre . . .“

Pri današnjem silnem tekmovanji v obertniji se tudi izdelovalci sveč prizadevajo, da bi mogli svoje blago kar se dá v ceno dajati in si veliko kupcev pridobiti, toraj redko kedaj izdelujejo čisto voščene sveče, ampak vosku pridevajo raznih cenejih tvarin, zlasti parafina, ki je težko spoznati v sveči. Duhovni pastir naj toraj gleda, da le pri prav vestnih in zanesljivih svečarjih kupuje.[2]

2. Kadilo (thus) so rabila pri svojem bogočastji vsa ljudstva. Od Jutrovcev sprejeli so je Gerki in Rimljani ter pridno zažigali svojim bogovom, a tudi Izraelcem bilo je ukazano. V svetem šotoru in pozneje v tempeljnu Jeruzalemskem se je na posebnem kadilnem altarji zjutraj in zvečer zažigalo dragoceno kadilo. Za časa hudega preganjanja so pagani kristijane morali, malikom kadila darovati; in „kadila zažigati bogovom“ je bilo znamenje odpada od sv. vere. Zarad tega tudi cerkev dolgo ni sprejela kadila v kerščansko bogočastje. S četertim stoletjem šele začeli so rabiti tudi kristijanje kadilo pri javni

---

[1] Na vprašanje: „An super altari, praeter candelas ex cera, tolerari possit, ut habeatur etiam illuminatio ex gaz, vel an usus praedictus prohiberi debeat?“ je S. R. C. dné 8. marca 1879 odgovorila: Negative ad primam partem; affirmative ad secundam.

[2] Spoznavati izpačeno blago od pristnega utegne duhovnemu pastirju dobro služiti knjiga: „Ueber die Fälschung der sacramentalen Substanzen“, nemško izdal J. Weicherding, Wien und Olmütz, 1879, kjer je tudi obravnavano izpačenje voska.

božji službi, in sicer najprej na vzhodu. Sprejeli pa so je deloma z ozirom na zgodovino, deloma iz naturnih razlogov. Kadilo ukazal je Bog Judovskemu ljudstvu, kadila prinesli so modri iz Jutrovega novorojenemu Izveličarju v dar, kadila omenja tudi sv. pismo [1], primerjajoč je molitvi svetnikov. — Sprejelo pa je kerščanstvo kadilo v svojo liturgijo tudi zarad njega naturnih lastnosti, jako primernih, predstavljati verske ideje. Njega dragocenost, vonjava, rahle k nebu se vzdigujoče meglice so jako pripravne, pomenjati češčenje, zlasti Bogu dolžno češčenje. V tem smislu zažiga cerkev kadilo pred blagoslovom s sv. rešnjim Telesom in ob slovesnem opravilu pri povzdigovanji. Da cerkev zažiga kadilo Bogu v čast, naznanujejo nam besede, katere mašnik govori pokladajoč kadilo na žerjavico: „Ab illo benedicaris, in cujus honore cremaberis.“ [2]) Zažgano kadilo enako lepo pomenja naše želje, da bi tudi dar naše molitve prišel v sv. nebesa kot Bogu prijeten dar, ter uslišanja našel in milost božjo nam naklonil. In največkrat v tem smislu cerkev rabi kadilo, n. pr. pri opravilu po ranjcih, pri kajenji altarja in darov, kjer besede mašnikove naznanujejo ta pomen: „Incensum istud, a te benedictum, ascendat ad te, Domine, et descendat super nos misericordia tua. Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo . . .“ Ko kadilo vonjavo razširja, drugim prijetno postaja, se samo sebe vkončuje, tako nam je simbol Kristusa, ki se je daroval za naše odrešenje; pa opominja tudi vernike, da naj se v službi ljubezni Bogu darujejo.

Da pa zamore kadilo vse to pomenjati, mora tudi imeti potrebne naturne lastnosti: na ognji ima napravljati gosti dim in zraven razširjati vonjavo. Te lastnosti ima pa le pravo kadilo, to je na zraku sterjen sok ali smola bosvelije (boswellia papyrifera), nekega drevesa, zelo razširjenega zlasti po severni Afriki. To pristno kadilo (thus orientale, olibanum) dobiti je v tergovini v dvojni obliki: čisto, odbrano, v rumenih zerncih, pa navadno, v kosih, kojim je primešano dokaj smeti, lubja, peska . . . Žal, da se redkokrat dobiva čisto, kajti kvarijo ga na razne načine. Kadilu v zerncih radi primešajo gumija, kadilu v kosih ali raztolčenemu pa mnogokrat pridevajo smrekove smole iz mravljišč, ki se po černem dimu in smolnatem duhu lahko spoznáva. Pravo kadilo ima silno prešinljiv in hud duh, zato je dovoljeno, pridevati mu po nekoliko drugih dišav, n. pr. raztolčene storaksove smole ali drobno razrezanega cvetja sivke (lavendel). Caerem. episc. I. 23. namreč pravi: „Materies autem, quae adhibetur, vel solum et purum thus esse debet suavis odoris, vel si aliqua addantur, advertatur, ut quantitas thuris longe superet.“

---

[1]) Razod. 5. 8: „ . . . in vsi so imeli citre, in zlate kupe polne kadila, kar so molitve svetnikov.“ Razod. 8. 3—4: „In drugi angelj je prišel, in se je vstopil pred altar; imel je zlato kadilnico, in mu je bilo dano veliko kadila, da bi položil od molitve vseh svetnikov na zlati altar, kateri je pred sedežem božjim. In dim kadila se je kviško valil z molitvami svetnikov iz roke angeljev pred Boga.“

[2]) O teh besedah omenja de Herdt: „Hanc formulam „ab illo benedicaris . . .“ communem formulam esse thus benedicendi, et illam adhibendam esse, quotiescumque incensum adhibetur, praeterquam ad incensationem post offertorium (in missa solemni), quae peculiarem habet benedictionem, et dum solum Ss. Sacramentum est incensandum, quando thus non benedicitur.“

3. Sol najdemo vsled božje naredbe vže v liturgiji starega zakona, rabili so jo pri vsaki jédni daritvi. Ker je soli lastno, da ohranjuje, bila je Izraelcem znamenje vztrajne, stanovitne zveze z Bogom; Elizej je s soljo zemljo storil plodovito; Kristus mnogokrat sol omenja v svojih prilikah — to so zgodovinski razlogi za rabo soli v kerščanskem bogočastji. Zraven tega je pa še sol toliko pomenitih naturnih lastnosti, da tudi vsled tega jako dobro služi v liturgiji. Sol je silno potrebna v človeški živež, dela jedila okusna, prijetna, in obvaruje gnjilobe — je toraj podoba kerščanske vere, ki človeka prerodí, človeka Bogu dopadljivega stori ter ga pogina obvaruje, pa ga tudi s pravo modrostjo napolnuje. Tudi je sol vsled svojega delovanja simbol nesmertnosti itd.

V kerščanski liturgiji rabimo raznotero sol: pri posvečevanji cerkve, s posebnim blagoslovljevanjem; pri kerščevanji, zopet drugače blagoslovljeno; sol, ki se primeša blagoslovljeni vodi, in pa neblagoslovljeno, ki se rabi le za snaženje perstov po maziljenji s sv. olji. Sol ene verste ne sme se rabiti pri tacih liturgičnih funkcijah, za katere se sol blagoslavlja po drugačnem obrazcu. Zlasti ozir soli, ki se pri kerščevanji poklada novokerščencu v usta, ukazuje obrednik, da ima biti „bene confractum et attritum, siccum ac mundum.“

4. Pepel je od nekedaj bil ljudem podoba človeške ničevosti, onemoglosti, poniževanja, pokore — kajti perhek je, neznaten, neslasten; in ker je ostanek neke ukončane stvari, nam je pepel tudi simbol smerti ter minljivosti vsega časnega. Pepel rabi cerkev v liturgiji pri posvečevanji cerkve in na pepelnico, ko kristijana še zato posebno živo spominja minljivosti vsega časnega, ker se ima tisti dan blagoslavljati ter vernikom pokladati na glavo pepel, [1] ki je dobljen

---

[1] Pontif. Rom. za to pepeljenje rabi besede „cineres imponere super capita singulorum“, a De Herdt ravnanje popisuje natančneje, pišoč: „Celebrans a digniori sacerdote cineres accipit stans renibus versis ad medium altaris, capite inclinato et

iz oljkinih vej, katere je cerkev cvetno nedeljo preteklega leta blagoslovila, ko so bile znamenje veselja nad slavnostnim vhodom Kristusovim v Jeruzalem.

§ 139.

Nadaljevanje.

II. Druge verste simbolov so tiste reči iz vidnega stvarjenja, katere je ali Kristus sam ali pa cerkev njegova izvolila kot orodja k posredovanju milosti božje. To so tvarine pri daritvi sv. maše in pri sv. zakramentih. Govorili bomo tukaj o njih le kot o vidnih znamenjih nevidne gnade božje. Tu sem gré nam šteti

1. darove sv. maše, kruh in vino, namreč: iz čiste, zdrave, nepačene pšenične moke z naturno vodo napravljen in neprekvašen kruh, pa nepokvarjeno iz grozdja vinske terte pridobljeno vino, kateremu se nekoliko vode primeša. Da se cerkev pri sv. daritvi novega zakona poslužuje prav te dvojne tvarine, za to ima važne razloge zgodovinske in naturne. Sv. pismo starega zakona mnogokrat in zelo pohvalno govori o kruhu in vinu; to obojno je Melkizedek za Abrahama in njegove hlapce Bogu v dar prinesel; dvanajst kruhov iz najlepše pšenične moke ležalo je v svetišču Izraelskem na zlati mizi; nad vinom storil je Jezus pervi čudež v Kani Galilejski, in tudi kruhe je parkrat čudežno namnožil; Izveličar se samega sebe primerja vinski terti, in imenuje se kruh, ki je prišel z nebes . . . in slednjič je sam Jezus Kristus pri zadnji večerji si izvolil kruh in vino kot tvarino sv. daritvi. — Kruh in vino sta pa tudi vsled svojih naturnih lastnosti čez vse pripravna tvarina sv. maše ter zmožna, kazati učinke sv. Zakramenta kot daritev in jéd. Oba prištevamo glavnim potrebam človeškega telesa, poglavitna hrana sta nam in krepílo. Kruh in vino človeka redí, jači, oveseljuje, navdušuje . . . oba sta sad mnogega truda in terpljenja itd.

Čeravno je vsaki kruh, da je le iz pšenične moke in z vodo umešen, prava in veljavna tvarina sv. daritve, bodisi kvašen ali nekvašen,

---

manibus junctis; et similiter eos distribuit stans, aperto capite, eos accipiendo inter pollicem et indicem dextrae manus, eosque spargendo in modum crucis juxta verticem capitis super capillos, dicendo: „Memento homo . . .“ Ozir žensk pristavi: „Mulieribus etiam imponendi sunt super capillos, qui apparent juxta frontis extremitatem.“ Ako pa imajo ženske tudi lase na čelu celoma zakrite, za ta slučaj pravi rimski rubricist Martinucci: „Faeminis non est imponendus cinis super velum, sed supra capillos aut in fronte“.

pa vendar katoliška cerkev latinskega in armenskega obreda jemlje k sv. maši le neprekvašen, t. j. opresen kruh, kajti

a) Jezus Kristus sam je spremenil opresen kruh. Bila je namreč zadnja večerja „pervi dan opresnih kruhov“, ko je Judom bilo prepovedano, kaj neopresnega kruha imeti v hiši.

b) Je čist, nekvašen kruh primernejša podoba najčistejšega in poveličanega telesa Gospodovega, kakor pa prekvašen kruh, tedaj taki, kojemu je primešan kvas, stvar, pri kateri se začenja gnjiloba.

c) Tudi spoštovanje do najsvetejšega Zakramenta tirja, da mašnik posvečuje drugačen kruh, nego vsakdanjega.

d) Slednjič je opresen kruh pripravnejši, kakor pa skvašen, vernike opominjati, v kakšnem dušnem stanji imajo vživati nebeški kruh; sv. pismo namreč opresni kruh imenuje znamenje čistosti in resnice, kvas pa primerja grehu in malopridnosti. 1)

Podoba kruha, hostije, bodisi vélike za sv. mašo, bodisi male za obhajanje vernikov, naj so okrogle, (kajti krog je podoba popolnega, podoba boženstva), ozaljšane s kako pomenito podobo, n. pr. s križem ali z imenom Jezusovim . . ., tudi brez madeža morajo biti, ne nalomljene, in mašnik sam jih ima odbirati za sv. daritev in pokladati na pateno. Shranjuje naj jih duhovni pastir v snažnih, ličnih škatljah, na suhem kraji, in težalo naj leži na velikih hostijah, da se ne zvijajo. Male pa je treba osnaževati drobcev ter presévati jih, preden se rabijo.

Cerkev ukazuje sub gravi, da mora duhovnik med sv. mašo pri darovanji, ali vsaj še pred konsekriranjem, vinu prilivati nekoliko vode. 2) Zgoditi se ima to,

a) ker je vsled stare tradicije tudi Jezus pri zadnji večerji rabil vino z vodo mešano;

b) da se podobensko ponavlja, kar se je zgodilo na Kalvariji, ko je iz Jezusove prebodene strani pritekla kri in voda.

c) To zmešanje pomenja zedinjenje vernega ljudstva s Kristusom. Sv. pismo (Raz. 17. 15) človeštvo, ljudstva primerja vodi, ker so kakor vode v vednem premikanji, prihajajo in zginjajo; vino pa, kot zdravilo in krepílo onemoglemu človeku, je podoba Jezusa,

---

1) I. Kor. 5. 7—8: „Postergajte stari kvas . . . Obhajajmo tedaj veliko noč ne v starem kvasu, tudi ne v kvasu hudobije in malopridnosti, ampak v opresnih kruhih čistosti in resnice.“

2) Zadostuje par kapljic. Gury pravi: „Consulendum est, ne sacerdos excedat octo vel decem guttulas. Quodsi casu nimiam aquae quantitatem infuderit, iterum aliqua quantitas vini adjici poterit.“

božjega zdravnika in odrešenika sveta, ali tudi podoba božje nature v Kristusu. Zmešanje vode in vina simbolizuje toraj združenje človeške nature in božje v Kristusu, pa tudi združenje Kristusa s cerkvijo.

Prilivanje vode v vino je potrebno necessitate praecepti, a ne necessitate Sacramenti, zato tudi mašnik po spremenjenji vina ne smé prilivati vode v kelih, ko bi bil pred povzdigovanjem pozabil to storiti.

Ker bi smertno grešil, kedor bi pri daritvi sv. maše vedoma rabil nepravo, neveljavno tvarino, zato je duhovni pastir sub gravi dolžan, skerbeti za prave tvarine, priskerbovati za sv. mašo hostij iz čisto pšenične moke, in pravega nepačenega vina vinske terte. Treba je pa v tej zadevi dandanes zlasti po nekaterih krajih velike pazljivosti. 1) Kolikrat je po mestih na prodaj moka pšenična, kateri je dokaj druge primešane (ječmenove, bobove, fižolove, krompirjeve . . .); ali pa brezvestni prodajalci moki pridevajo celó apna, koščene moke, raztolčenega živca itd. — Še veča je nevarnost, goljufanemu biti, pri vinu, ker se toliko umetnega izdeluje, naturno pa se ponareja. V tergovino pride veliko umetnega vina, ki je večinoma bistveno različno od naturnega, ter kar nič nima od grozdnega soka v sebi. In za nekemika je silno težavno spoznati, je li umetnina ali prirodnina. Še več se izdeluje in razprodaja ponarejenega vina, kojega pridobivajo zlasti po tako imenovanem galizovanji in petiotizovanji. 2) Gledati je toraj samostalnemu duhovnemu pastirju, t. j. predstojniku cerkvenemu na to, da so tvarine za sv. daritev v njegovi cerkvi res zanesljive. Zlasti še, da mašno vino kupuje od popolnoma zanesljivih, vernih in vestnih pridelovalcev samih, ali sicer od prodajalcev, pri katerih se ni bati prevare. Dunajski provincijalni zbor ukazuje: „Religiosa impendatur cura, ut purissima aptissimaque sit materia in Domini Dominantium corpus et sanguinem convertenda . . . Vinum, si haberi possit, seligatur album; nunquam non purum sit et bonum. Intolerabile esset, si ad tantum mysterium adhiberetur vinum, quod convivis apponere ecclesiae rectorem puderet." Tudi v Lavantinski škofiji ukazano je belo vino za sv. mašo (gl. Schl. Protok. X.).

---

1) V tej zadevi utegne duhovnemu pastirju dobro služiti vže na str. 374 priporočena knjiga „Ueber die Fälschung der sacram. Substanzen."

2) Galizovanje (imé je od kemika dr. Gall-a) je v tem, da vinskemu moštu prilivajo vode, in potem sladkorja mečejo v to tekočino, da takó „vino" namnožé za 300 odstotkov. Petiotizovanje ima od izumitelja Pétiot-a ime, ter se takó godi, da na vinske tropine, ko je mošt odlit, cukraste vode vlijejo, da se začne novo vrenje. Takó množino pridelka zvekšajo za 500 odstotkov.

Skerb imeti za pristno tvarino gre, kakor smo rekli, predstojniku zadevne cerkve; drugim duhovnikom, zlasti tujim, ako tam mašujejo, ne gre preiskovati, je li tvarina zanesljiva ali ni. Le ko bi celebrant za gotovo vedel ali vsaj opravičeno dvomil, da tvarina ni prava, tedaj bi je ne smel rabiti.

2. Voda se rabi v kerščanskem bogočastji pri mnogih in raznoverstnih funkcijah: pri sv. maši, pri sv. kerstu, pri posvečevanji in blagoslovljevanji cerkve, pokopališča, zvonov . . . s kratka, skoraj pri vseh zakramentalih in pri raznih očiščevanjih. Navadno se rabi blagoslovljena voda, ter imamo pet raznih obrazcev, po katerih se izveršuje cerkveno blagoslovljevanje vode. Odločevali pa so razlogi zgodovinski in simbolični, da je cerkev vodo sprejela v bogočastje ter jo toliko pogosto rabi. Vže ob stvarjenji sv. pismo večkrat omenja vode. Nje se je posluževal Bog pri raznih velicih delih in čudežih, kateri so ob enem predpodobe poznejših čudežev milosti božje (splošnji potop, hoja skoz rudeče morje, čez Jordan . . .). Izraelci so po božji naredbi v svojem bogočastji vporabljevali vodo za očiščevanja in spravo. Kristus je vodo premenil v vino, kar je ob enem tip zakramentalne konsekracije. Zdravilna, čudodelna voda v Behezdi je bila predpodoba sv. pokore. Kristus sam je vodo posvetil s svojim kerstom v Jordanu, s pervim čudežem, in ker jo je odbral v sredstvo prerojenja pri sv. kerstu. — Voda je pa tudi posebno sposobna, biti vsled raznih naturnih lastnosti pomenito znamenje delovanja in učinkov gnade božje. Voda oživlja, očiščuje, vse prešinja, vse zmaga . . . zato je simbol gnade. Brez vode ni življenja v organskem stvarjenji, in čeznaturnega življenja, življenja milosti ni brez vode sv. kersta. Voda snaži, spira v čutnem svetu, pa tudi v zakramentu prerojenja in pri raznih blagoslovljevanjih, kar naznanuje škropljenje.

3. Olje se kakor kruh, vino in voda vsled božje naredbe rabi v kerščanski liturgiji; zakramentu sv. birme in poslednjega olja je tvarina, ter služi tudi pri sv. kerstu pa pri mašnikovem in škofovem posvečevanji. Vsled apostoljske tradicije pa je cerkev rabo olja ukazala tudi pri raznih blažilih itd. Rabimo pa v bogočastji čveterno olje: slovesno blagoslovljeno kot oleum infirmorum, chrisma, oleum catechumenorum — pa neblagoslovljeno olje kot svetivo pred sv. rešnjim Telesom.

Vzroki toliko pogostne rabe olja so deloma zgodovinski, deloma naturni. Golob z zeleno oljkino vejico je naznanil Noetu konec povodnji; Aron, kralji in preroki bili so na božje povelje v starem zakonu maziljeni z oljem; mazilili so altar in darove; v svetišču Izraelskem gorelo je na zlatem svečniku v sedmih svetilnicah najčistejše olje, in tolikrat in tolikrat so preroki prihodnjega Odrešenika napovedovali kot Kristusa, t. j. maziljenca. In po svojih naturnih lastnostih je olje podoba blagoslova, mirú, gnade. Olje telo stori jako, gibko..., je tedaj simbol oblasti, moči, zmage. Ker je najčistejše svetivo iz rastlinstva, pomenja više razsvetljenje, pravo modrost, ogenj ljubezni itd. Ker so pa vse te lastnosti v polni meri najti le nad oljkinim oljem, toraj je cerkev le to olje[1]) sprejela kot liturgično olje, ter škofom daje oblast, da je vsako leto jako slovesno blagoslové veliki četertek. Kako in kje se imajo shranjevati sv. olja, povedali smo vže na str. 369, govoreč o sv. posodji.

Izmed sv. olj gré pervo mesto krizmi, kojo škof napravlja veliki četertek s tem, da olju priliva dišečega balsama. To mešanje pomenja združenje človeške duše s Kristusom, ki je vir vseh milosti. Prijetno dišeči balsam je simbol Bogu dopadljivega življenja, za katero kristijana vzmožnega stori gnada zakramenta. Ker ima balsam moč obvarovati trohnobe, pomenja gnado, ki vernega prejemnika zakramentov obvaruje duševne trohnobe, spridenosti greha. Cerkev rabi krizmo posvečevaje kerstno vodo, pri sv. kerstu, birmi, pri škofovem posvečevanji, tudi pri posvečevanji cerkve, altarja, keliha in patene...

Neblagoslovljeno olje služi v bogočastji kot svetivo v lampi pred tabernakeljnom, o kateri smo vže govorili (gl. str. 372). Kakšno olje ima goreti pred sv. rešnjim Telesom, o tem sicer nimamo splošnje cerkvene postave, a jasno nam to pové starodavna in splošnja navada, zahtevajoč čisto oljkino olje. Tudi mnogo mnogo partikularnih cerkvenih določeb dopušča le olivino olje, katero edino ima vse one pomenite naturne lastnosti. Le kedar tega ni dobiti, sme škof dovoliti drugačno. Gl. opomnjo 2. str. 373.

Dostavek. Kar krizme in drugih sv. olj ob nadomestovanji z novimi véliki teden ostane še tekočih v posodah, naj duhovni pastir vlije v svetilnico pred tabernakeljnom, da tam zgorí pred sv. rešnjim Telesom. Ono pávolo v manjših posodicah, napojeno z raznimi sv. olji, naj pa véliko soboto ob blagoslovljevanji ognja sežge in pepel veržę v sakrarij. — Ako se med letom kaže, da utegne sv. olja zmanjkati, smé duhovni pastir priliwati nekoliko čistega, neblagoslovljenega olja, a vselej samo toliko, da je prilitega manj, kot je še blagoslovljenega v posodi. To pa je dopuščeno le tedaj, če od nikoder ni dobiti dotičnega blagoslovljenega olja, kajti obrednik pravi: „si . . . benedictum haberi non possit.“

---

[1]) Pridobiva se iz zrelih jagod oljkinega drevesa (olea europea), rastečega po Primorskem, Dalmaciji, Italiji, Španiji, po Francoskem, Gerškem, po severni Afriki, zahodni Aziji itd. Tudi olivino olje pačijo, primešovaje mu drugačnega, cenejega olja. A različno olje se nikoli popolnoma ne zmeša, ampak če posoda s takim oljem 8—10 dni mirno stoji, pade vsako primešano olje na dno, oljkino kot najložje ostane na verhu, kar se pozná na barvi. Tudi začne v mrazu olivino olje najprej gostiti se in zmerzovati.

§ 140.

Svete podobe.

Slike in kipi so v kerščanskem bogočastji velicega pomena. So važne lepotine hiši božji, ki je tudi prebivališče svetnikov; a ne le lepotičje, podobe so stalni oznanovalci lepih naukov, mertvi sicer, vendar dosta glasni. Oni so omikancem in neomikancem odperta knjiga, so izvir tolažbe in spodbude, ter duha našega povzdigujejo k nadzemeljskemu.

I. Govorili bomo najprej o podobah sploh ter povedali, kakšne imajo biti, da se smejo rabiti na svetem prostoru, in kako je duhovnemu pastirju z njimi ravnati.

1. Da se slike ali kipi smejo rabiti v bogočastji, pa da se more z njimi doseči vže naznanjeni namen, morajo opirati se na resnico, in nič ne sme na njih biti tacega, kar bi bilo zoper vero ali moralnost, ali bi jima nevarno bilo. Kar predstavlja podoba, moralo bi se kolikor moč vjemati z zgodovinsko resnico, s svetopisemskim poročilom ali s tradicijo. Nenavadne podobe nihče ne smé postavljati v katero cerkev koli, če je prej ne poterdi škof.[1]) Podobe Jezusa Kristusa, device Marije, angeljev in svetnikov smejo se izdelovati le v taki obliki, kakor je v cerkvi od nekedaj navadna. Ni pa zabranjeno umetniku, na podobi predstavljati kaj tacega, kar nam zgodba sicer ne sporočuje, pa je vendar verjetno. Tudi alegorijske podobe in znamenja so dovoljena. A nasproti je na cerkvenih podobah prepovedano vse spodtakljivo, pohujšljivo, zgolj telesna in zapeljiva lepota, preobilna nagota, nespodobna gestikulacija, pohotljivi pogledi . . . sploh vse táko, kar v gledalcu utegne vzbujati grešne misli. Svete podobe pa tudi ne smejo kazati nič otročjega, smešnega ali preposvetnega.

2. Ozir ravnanja s svetimi podobami velja to, da se smejo v cerkvah na altarje in stene postavljati križi in podobe svetnikov, a prej naj se blagoslové po določenem obredu. Pred podobami svetnikov se smejo prižigati luči, celó kadilo se jim smé zažigati.

---

[1]) Conc. Trid. Sess. XXV. „de venerat. Sanct.“ — S. R. C. 17. sept. 1857.

saj so se na zemlji svetili s svojimi lepimi izgledi ter Bogu prijetni postali, in sedaj bivajo na kraji večne luči. Ako na altarji ni svetinj, morajo se pri slovesni maši kipi svetnikov med svečniki stoječi kaditi duplici ductu (S. R. C. 21. marca 1744). Kjer je to stara navada, smejo se podobe svetnikov tudi ob procesijah slovesno prenašati, le pri obhodu s sv. rešnjim Telesom se ne smejo podobe nositi pred Najsvetejšim. Lepo in pomenljivo je ter dovoljeno, podobe, zlasti podobe blažene device Marije kronati; a kipom dajati oblačila in razni kinč na-nje vezati, ni hvale vredno. Na soboto pred tiho nedeljo se z vijoličnimi pregrinjali zagrinjajo vsi križi in podobe svetnikov ter zakriti ostanejo križi do velicega petka, in podobe svetnikov do „Glorije“ velike sobote. — Tudi kipi in podobe na javnih krajih, po znamenjih itd. naj vstrezajo cerkvenim določbam. Poškodovane je treba popraviti, da niso memogredočim v zasmeh. Kar se ne dá popraviti, naj se odpravi, in kaj boljšega postavi na ono mesto. (Gl. § 131. str. 342.)

II. Ako se ozremo na posamezne podobe, gré pervo mesto križu. Vže pervi kristijanje rabili so križe in v visoki časti jih imeli, a bili so to križi brez podobe Kristusove. Po spreobernjenji Konstantinovem začeli so križe častiti tudi javno, in pozneje (blezo v 6. stoletji) prišla so razpela, križi s podobo Odrešenikovo, v navado. Kèr je maša skrivnostno ponavljanje Kristusove kervave daritve na križu, in ker cerkev hoče, da se mašnik in ljudstvo vedno tega spominja, zato ukazuje, da ima na vsakem altarji, kjer se opravlja daritev novega zakona, stati križ s Kristusovo podobo v sredi med svečniki, in sicer tolik križ, da podoba Izveličarja na njem presega visokost svečnikov ob desni in levi, ter da mašnik in ljudstvo razpelo lahko pogleduje. Križ na tabernakeljnovih vraticih ali križec verh kanontablice toraj ne zadostuje. Ako pa altarna podoba vže itak predstavlja Kristusa na križu, tedaj ni treba še posebnega križa, če je le Jezus križani na altarni podobi glavna, odlična podoba.[1] Kedar je na altarji izpostavljeno sv. rešnje Telo, križa ni treba, a vendar naj se v tem derží mašnik navade svojega kraja (S. R. C. 2. sept. 1741).

Posebne važnosti so križi pri pobožnosti **sv. križevega pota.** Terditi smemo, da so vže Marija in druge pobožne žene, kakor tudi učenci Gospodovi obiskovali po Jezusovem vstajenji in vnebohodu one kraje in pota, po katerih je Izveličar težki križ nosil, za nas udarec in druga terpinčenja prestal pa umerl. Živo so se na tacih mestih spominjali dogodka, ki se je ondi veršil, in so tamkej molili. Zgodovinska resnica pa je, da so kristijanje vže perva stoletja, zlasti ko je cerkev dosegla svobodo, hodili v Jeruzalem, da bi tam videli one sv. kraje in molili na njih, kjer je Jezus za odrešenje človeštva nosil težki križ. Navadno so obhodili pot od Pilatove hiše do Kalvarije; to je v ožjem smislu križevi pot, via crucis ali via dolorosa. Silno se je razširila ta pobožnost vsled križevniških vojsk, in marsikedo teh vojakov in drugih pobožnih obiskovalcev sv. krajev je domu se vernivši dal v domačem kraji napraviti nekakov križev pot, Jeruzalemskemu podoben, ter je zraven dal še podobe napraviti, katere naj bi ga spominjale dogodbe iz Kristusovega terpljenja, ki se je na dotičnem kraji v Jeruzalemu veršila. Cerkev je spoznala korist te pobožnosti, zato je začela odpustke deliti onim, ki bi jo s kesanim srcem opravljali. Razni papeži [1]) so odobrili to pobožnost, in Benedikt XIV. je l. 1742 duhovnim pastirjem vsega kerščanstva priporočil, naj bi v svojih duhovnijah vstanovili to koristno pobožnost. Zlasti so redovniki sv. Frančiška, vže od l. 1342 varuhi sv. krajev in Jezusovega groba, razširjali po vsem katoliškem svetu pobožnost križevega pota, kar jim je še toliko ložej bilo, ker so papeži vse one odpustke, ki so bili podeljeni v teku časa obiskovalcem križevega pota v Jeruzalemu, sedaj dovoljevali vsem onim, ki to pobožnost opravljajo kjerkoli na svetu. Teh odpustkov je obilno, popolnih in nepopolnih, ki se vsi morejo nakloniti tudi dušam v vicah, a natanko našteti in imenovati jih ni mogoče, ker je dokaj dotičnih papeževih pisem, shranjenih ob Jezusovem grobu v Jeruzalemu, za časa Pija V. zgorelo; zato je prepovedano naštevati odpustke križevega pota, ali celó pri posameznih postajah zapisovati jih, ampak učiti je treba: „Kedor štirinajst postaj križevega pota obišče, kakor je treba, dobí vse tiste odpustke, katere bi zadobil, ko bi osebno obiskal križevi pot v Jeruzalemu“ (stationes viae Hierosolymae. S. C. Indulg. 26. marca 1881.) [2])

---

[1] Benedikt XIV. piše: „Dummodo Crucifixus in majori tabula vel pictus vel caelatus primum locum obtineat prae ceteris omnibus, quae in eadem tabula exprimuntur.“

A kaj je treba, da vernik res zadobí odpustek križevega pota? Dvojnega: da je križev pot veljavno postavljen in pa pravilno obiskovan.

---

[1]) Inocenc XI., Inocenc XII., Benedikt XIII., Benedikt XIV.

[2]) Na vprašanje, če se zamorejo dobiti odpustki križevega pota „toties quoties“ na dan, je S. C. Indg. dné 10. sept. 1883 odgovorila: „Ex documentis non constat, indulgentias pro pio exercitio Viae Crucis concessas toties lucrari, quoties praefatum pium exercitium iteratur“.

1. Smé se napravljati križev pot po vseh cerkvah in kapelah, bodisi javnih kakor tudi zasebnih. Tudi smé biti en križev pot v cerkvi, drugi zunaj cerkve, ali celó dva v isti cerkvi na različnih krajih, n. pr. eden za moške, drugi za ženske. Postavljati se smé po mostovžih bolnišnice in po sobah za bolnike, tudi v privatni hiši (a le v posebni sobi, kjer nihče ne stanuje), pa tudi pod milim nebom po holmcih in hribcih. Kjer koli pa se postavi križev pot, zgoditi se mora na spodobnem kraji, in se tudi ohraniti ima v dostojnem stanu. Da pa je križev pot veljavno postavljen, treba je

a) pismenega dovoljenja od domačega škofa. Kedar želí kak župnik v svoji farni cerkvi ali v kakem drugem kraji svoje duhovnije postaviti križev pot, iskati mu je pismenega dovoljenja pri svojem višem pastirju; ako bi pa kedo drugi hotel napraviti sv. postaje, moral bi zraven škofovega dovoljenja dobiti še tudi dopuščenja od svojega župnika. Takim samostanom, cerkvam, bolnišnicam . . . v fari pa, katere oskerbuje poseben od škofa tje poslan mašnik, treba je za napravo križevega pota le samo pismenega dovoljenja škofovega (S. C. Indulg. dne 21. jun. 1879). Cerkvam pa, ki so jure ordinario pod oblastjo generala reda sv. Frančiška, celó treba ni škofovega dovoljenja, ako hoté postaviti križev pot.

b) Imeti ima 14 postaj, ne več ne manj, in sicer tistih 14 znanih postaj, ki se vjemajo s štirinajstimi Jeruzalemskimi [1]. Navadno na vsaki postaji podoba kaže dotično zgodbo iz Jezusovega terpljenja, kar je zato dobro, da verniki ložej premišljujejo Jezusovo terpljenje, in tudi vedó, o čemur jim je premišljevati na zadevni postaji. A bistveno potrebne te podobe niso, pač pa so bistveno potrebni na posameznih postajah križevega pota leseni križi, [2] ki morajo biti blagoslovljeni od mašnika v to pooblaščenega. Na te križe, ki naj so brez podobe Kristusove ter vselej leseni, če tudi pozlačeni ali s kako kovino obrobljeni, so navezani odpustki, a ne na podobe. (S. C. Indulg. 8. jan. 1838; 20. jun. 1838). Kaka zelo ubožna občina bi si toraj tudi zamogla napraviti popolnoma pravilen križev pot brez podob, samo da bi v tem slučaji bilo primerno, po rimski šegi pod vsaki križ pridejati napis postaje, n. pr. I. Jezus k smerti obsojen itd. Tudi ni treba, da bi blagoslovljeni križi bili podobam priterjeni, smeli bi tudi biti od njih ločeni ter na steno priterjeni (S. C. Indulg. 15. nov. 1845). — Postaje ne smejo biti tik ena pri drugi, ampak nekoliko prostora („aliqualis distantia“ S. C. Indulg. 28. avg. 1752) mora biti med njimi.

---

[1] Namreč: I. Jezus k smerti obsojen; II. Jezus vzame križ na svoje rame itd. do XIV. Jezusa v grob položé. A tega nobena postava ne ukazuje, da bi se moral križev pot začeti na evangelijski strani; v tem je ravnati po šegi kraja.

[2] Cruces ex ligno tantum esse debent“ S. C. Indulg. 14. jun. 1845; 15. novembra 1878.

c) Omenjenih 14 lesenih postajinih križev mora, ali preden se postavijo na omenjene kraje, ali tudi šele potem, (S. C. Indulg. 21. jun. 1879) blagosloviti kak v to pooblaščen mašnik, namreč general frančiškanskega reda [1]), provincijali in predniki posameznim samostanom (gvardijani), ali na povelje gvardijanovo vsak drugi redovnik sv. Frančiška, ki je poterjen za pridigarja ali pa za spovednika. V deželah, kjer frančiškanov ni, mora si mašnik, želeč blagosloviti križev pot, posebno dovoljenje v to dobiti ali naravnost pri sv. sedežu, ali pa po svojem škofu ali po generalu frančiškanov. Blagoslovljevanje in postavljanje križev [2]) se pa smé goditi javno in slovesno, ali pa privatim, brez vseh slovesnosti. Želeti je, da se ljudstvu v spodbudo zgodi publice et solemniter, namreč po obredu, kakor ga podaja Rituale Romanum. Brez vsake slovesnosti se mora zgoditi postavljanje križevega pota po ženskih samostanih, kjer imajo papeževi zapor, klavzuro. Pooblaščeni mašnik blagoslovi križe in podobe pri omrežji, ter jih izroči redovnicam, da jih potem same obesijo na določeni kraj (S. C. Indulg. 3. apr. 1731). — Pravilno postavljeni križev pot zgubil bi odpustke, ko bi postajine križe drugam, to je v drugo cerkev, kapelo . . . prenesli. V tem slučaji bilo bi ga treba na novem prostoru vnovič kanonično postaviti po pooblaščenem mašniku (S. C. Indulg. 30. jan. 1839). Ne zgubi se pa blagoslov in odpustki, če n. pr. zarad kakega popravljanja, beljenja . . . v cerkvi križe in podobe snamejo ter jih pozneje zopet postavijo na svoje mesto. In ko bi pri tem posamezne postaje tudi ne prišle na iste kraje, ampak bi nekaterim ali celo vsem odkazali druge prostore, bi ne bili zgubljeni odpustki, da le križi v ravno tisto cerkev ali kapelo pridejo, kjer so bili prej (S. C. Indulg. 16. dec. 1760; 22. avg. 1842;

---

[1]) Ki v Rimu biva v samostanu Ara Coeli.

[2]) Če tudi ni treba, da bi bile slike blagoslovljene, je vendar to sploh v navadi, zato tudi nova izdaja rimskega obrednika l. 1880 ima „benedictio crucium“ pa zraven tudi „benedictio tabularum pictarum, si adsunt“.

20. avg. 1844). Ker so odpustki na križe navezani, zato niso zgubljeni, če se napravijo nove postajine podobe, da le križi ostanejo isti (S. C. Indulg. 15. nov. 1845). In še celo ko bi bilo treba nekatere križe nove napraviti, ostali bi odpustki križevega pota, da le še starih križev več ostane, kot se novih priterdi.[1]

d) Treba je tudi listine o pravilnem postavljanji križevega pota.[2] Ta documentum peractae executionis, kojega imata podpisati blagoslavljajoči mašnik in župnik ali vodja cerkve, bolnišnice ... kjer se križev pot napravi, potreben je sub poena nullitatis ipso facto incurrendae. (S. C. Indulg. 25. sept. 1841).

2. V zadobljenje odpustkov je treba tudi pravilnega obiskovanja, ki je v tem, da mora zadevni vernik zraven tega, da je v stanu posvečujoče milosti božje, da ima pravo kesanje, in vsaj splošnjo namero odpustke zadobiti, tudi še

a) vseh 14 postaj zapored obhoditi, nobene izpustivši. Ker pobožnost križevega pota ni druzega kot posnemanje obiskovanja postaj Jezusovega kervavega pota v Jeruzalemu, zato mora res biti hoja, pomikanje od postaje do postaje. Le samo takrat, kedar je toliko ljudstva v cerkvi, kakor n. pr. pri vkupni pobožnosti križevega pota, da ni možno priti do postaj, tedaj zadostuje, da verniki sicer ostanejo vsak na svojem mestu, a da svoj namen, obiskati posamezne postaje, s tem razodevajo, da poklekujejo in vstajajo, in da se nekoliko proti zadevni postaji obračajo. Vodnik pobožnosti pa mora iti k posameznim postajam ter tamkaj opravljati dotične molitve, kajti da bi le mašnik na leci navadne molitve opravljal, in verniki da bi mirno po klopeh sedeli ali klečali, bi se odpustki ne dobili.[3]

---

[1] „Si cruces pereant, vel tollantur, vel vitientur ex minori parte, licet alias illis substituere absque ulla benedictione' (S. C. Indulg. 20. septemb. 1839; 22. sept. 1842; 14. jun. 1845.)

[2] Sedanji P. general frančiškanskega reda je izvedel, da je mnogo križevih potov do sedaj bilo nepravilno postavljenih, zato je prosil sv. očeta „ut Sanctitas Sua omnes S. Viae Crucis Stationes hucusque invalide erectas convalidare ac ratas habere dignetur", kar so Leon XIII. tudi res storili dné 31. julija 1883.

[3] Za Solnogradsko cerkveno provincijo (Solnograd, Tirolsko, Predarlsko, Štajersko in Koroško) dobil je nadškof Maksimilijan pl. Tarnoczy od sv. sedeža l. 1868 to posebno pravico, da vernikom teh dežel v zadobljenje odpustkov križevega pota ne le pri skupni pobožnosti, ampak tudi če jo posamezni opravljajo ter jim ne manjka prostora za hojo, zadostuje nekakovo telesno premikanje (aliquis corporis motus) proti postajam. (Gl. Solnogr. Dioec. Verordnbl. 1868 pag. 177.)

b) Tudi je treba, da se pobožnost pri vseh 14. postajah opravlja obenem, brez moralnega prestanka. Ne vdeležil bi se toraj odpustkov, kedor bi nekoliko postaj opravil, potem pa n. pr. domu šel zarad kakih opravkov, in se pozneje vernil ter pobožnost nadaljeval (S. C. Indg. 14. dec. 1857). Ko bi pa le toliko prejenjal, da vmes v cerkvi opravi kako drugo pobožnost, n. pr. da posluša pridigo, da spoved opravi, sv. obhajilo prejme itd., tedaj pa sme nadaljevati s križevim potom, kjer je jenjal, in vdeleži se odpustkov (S. C. Indulg. 16. dec. 1760). Prav dobra knjiga za to pobožnost je „Kalvarija“, 15 križevih potov. V Ljublj. 1862.

c) Med pobožnostjo križevega pota mora vernik premišljevati terpljenje in smert Kristusovo, in zlasti še dogodbo dotične postaje. Kedor ni vzmožen premišljevati, njemu zadostuje v zadobljenje odpustkov, da med pobožnostjo sploh na terpljenje Gospodovo misli. Pri postajah brati iz molitvenika premišljevanja ali očenaš, češčenasimarijo obmoliti, je sicer jako koristno, a bistveno ni (S. C. Indg. 16. febr. 1839).

3. Nekako namestilo pravilno postavljenega križevega pota so postajini križi. Mnogim namreč ni mogoče, hoditi v cerkev ali sploh na kraj križevega pota, zlasti bolnikom, jetnikom, njim ki se po morji vozijo, ki prebivajo v deželi nevernikov ali krivovercev, ali tudi v katoliški deželi, pa daleč od kraja, kjer so postavljeni blagoslovljeni stacijoni. Takim tedaj, katerim „ob legitimum impedimentum“ ni mogoče na navadni način pobožnost križevega pota opravljati (a ne da bi iz zgolj zanikernosti ne hoteli v cerkev), so papež Klemen XIV. dné 26. prosinca 1773 podelili pravico, da morejo zadobiti odpustke križevega pota, ako v stanu milosti božje pobožno in s skesanim sercem, deržeč v rokah krucifiks, v ta namen od pooblaščenega mašnika blagoslovljen, brez moralnega prestanka molijo (recitari debent, toraj ne samo v mislih), 14 očenašov in 14 češčenasimarij in „čast bodi . . .“ za štirinajst postaj križevega pota, potem 5 očenašev, češčenasimarij in „čast bodi . . .“ v spomin sv. pet ran Kristusovih, in en očenaš, češčenasimarijo in „čast bodi . . .“ po namenu sv. očeta (skupaj toraj 20 očenašev, 20 češčenasimarij in „čast bodi . . .“) Zeló bolnim, kateri ne morejo moliti toliko očenašev . . . so Pij IX. dné 18. decemb. 1877 podelili posebno milost, da naj mesto njih, deržeč v rokah blagoslovljen krucifiks, vzbujajo dejanje kesanja, ali pa pobožno izrekajo besedice: „Tebe toraj prosimo, pridi na pomoč svojim služabnikom, katere si s predrago kervjo odrešil.“

A kakšen ima biti križ, ki se mora v rokah deržati, da se zadobé odpustki, podeljeni za obiskovanje križevega pota? Celó majhen ne smé biti, ampak srednje velikosti; morda tolik, kakor jih mašniki imajo, ko gredó previdovat. Na njem mora biti podoba Zveličarjeva telesno izdelana, ne samo narisana, ali vtisnjena, in ne iz take tvarine, ki se lahko zlomi; ampak „ex qualibet materia solida et compacta“, n. pr. iz mesinga. Križ sam sme biti tudi lesen. Križ, ali prav za prav podoba na njem, mora biti nalašč v ta namen blagoslovljena od mašnika, ki ima oblast za to. Pooblaščeni za to blagoslovljevanje pa so gvardijani ali predniki frančiškanskih samostanov in drugi višji predstojniki tega reda. Kedar za delj časa ni gvardijana doma, ima to pravico tudi njegov namestnik, vikarij. Kedor ima takó blagoslovljen krucifiks, ga ne sme prodajati, zamenjevati ali posojevati iz tega namena, da bi kedo drugi z njim zadobil odpustek; ker s tem bi zgubil blagoslov in odpustke. Sleherni toraj, ki se želí vdeleževati omenjene milosti, naj si sam preskerbi križ ter naj ga dá za-se blagosloviti. Ako pa želí kedo tak blagoslovljen križ podariti komu drugemu, ki si ne more sam zanj iskati blagoslova, mora ga dati blagosloviti ne za-se, ampak za tistega, komur ga je namenil. — Vendar pa se zamorejo tudi drugi, ki tacega blagoslovljenega postajinega križa nimajo, vdeleževati vseh odpustkov sv. križevega pota. Ako jim namreč ni mogoče, obiskati kak pravilno postavljen in popoln križev pot, zadobé vse duhovne dobrote te pobožnosti, ako s takim, ki blagoslovljen postajin križ v rokah derži, skupaj molijo, kar je v tá namen potrebno, namreč omenjenih 20 očenašev, češčenasimarij in „čast bodi . . .“. To posebno milost so podelili papež Leon XIII. dné 19. prosinca 1884. V resnici neprecenljiva dobrota, katero naj duhovni pastir skuša preskerbeti pobožnim družinam v kakih samotnih oddaljenih krajih duhovnije, zlasti pa bolnikom, hiralcem itd. Veče duhovne miloščine jim skoraj ne more nakloniti, kakor da jim preskerbi tak blagoslovljen postajin križ!

§ 141.

Relikvije ali svetinje.

Čast, ki jo cerkev vže od nekedaj skazuje svetim ostankom, je opravičena s trojnega stališča. Najprej je človeku vže prirojeno tako častenje, kajti ljudem vseh časov in krajev bilo je lastno, da so v visoki časti imeli grobe svojih ljubih ranjcih, in so jim tudi bile drage vse one reči, koje so ranjci v življenji imeli ali rabili. Kako si tudi dandanes marsikedo prizadeva dobiti, ali celó za velik denar kupiti reči, katere so bile lastnina slovečih ranjcih; in z velikim spoštovanjem si ljudje ogledujejo po muzéjih in drugih zbirkah n. pr. obleko, orožje, pisanje . . . tega ali druzega junaka. — Tudi zgodovinsko je opravičena čast, ki jo dajemo sv. relikvijam. Berž ko je Jezus na križu izdihnil dušo, so si prizadevali njegovi učenci, dobiti dragoceno truplo Gospodovo. Z vsem spoštovanjem je snamejo s križa in položé v Marijino naročje, ki z največim spoštovanjem poljubuje kervaveče rane svojega Sinu. Bogati Jožef prepustí sv. truplu lastni skalnati grob. Tudi berž pervim mučencem skazovali so kristijanje veliko čast. Prelita kri, njih truplo, obleka . . . bila jim je jako dragocen ostanek; mnogokrat so si skušali verniki tacih svetinj pridobivati celó z nevarnostjo lastnega življenja. Slovesno in sv. pesmi popevaje so trupla keršČanskih junakov pokladali v grobe, in mnogokrat na njih opravljali sv. daritev. V koliki časti je cerkev imela tudi obleko Gospodovo in orodje njegovega terpljenja skoz vsa stoletja! Tudi potne rute sv. Pavla in njegove pasove so kot svete ostanke pervi kristijanje v velikem spoštovanji imeli, kar je tudi Bog odobril s tem, da so se čudežna ozdravljenja godila po njih.[1] — Slednjič ima častenje svetinj tudi dogmatično podlogo. Tridentinski cerkveni zbor namreč uči: „. . . affirmantes, sanctorum reliquiis venerationem atque honorem non deberi; . . . omnino damnandos esse, prout jam pridem eos damnavit et nunc etiam damnat Ecclesia.“ — „Sanctorum quoque Martyrum et aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quae viva membra fuerunt Christi et templum Spiritus S., ab ipso ad aeternam vitam suscitanda et glorificanda a fidelibus veneranda esse, per quae multa beneficia a Deo hominibus praestantur!“ (Sess. XXV.) Ves človek, duša in telo, postane po sv. zakramentu ud telesa Kristusovega, tempelj sv. Duha. Truplu svetnikovemu tedaj, katero bo po vstajenji mertvih Bog vekomaj v nebesih poveličal, gré cultus duliae absolutus, častenje zarad njega samega; vsem drugim ostankom svetnikov pa le cultus duliae relativus, častenje zarad svetnika, po kolikor so v zvezi bili z osebo njegovo.

Relikvijo ali sveti ostanek v cerkvenem ter ožjem smislu imenujemo tisto, kar je substancije svetnikovega telesa še ohranjene. Ako je ohranjeno še celo truplo njegovo, ali vsaj kak celovit, poglaven del telesa n. pr. glava, cela roka, noga, ali kak drug tak del telesa, na katerem je bil mučenec terpinčen (vendar mora ta del biti ves ohranjen in ne premajhen), takrat imenujemo te ostanke reliquiae insignes ali majores, izborne svetinje. — Relikvija v širjem smislu pa je vse tisto, kar je bilo s svetnikom v kaki zvezi ali dotiki, n. pr. njegova obleka, orodje, katero je rabil, ali s katerim je mučen bil, njih pisanja, knjige itd.

---

[1] Dj. apost. 19. 11—12.

Da se pri častenji svetinj ne vriva kaka napaka, zloraba ali vraža, dala je cerkev nekatere ukaze, katerih se mora duhovni pastir deržati.

1. Le samo take svetinje se smejo javno izpostavljati v častenje, ali v procesiji nositi, katere so poterjene kot prave, in katerih pristnost je spoznana od domačega škofa.[1] Smé pa tudi brez take aprobacije veljati kaka relikvija kot prava, če so jo v kakem kraji vže nad 60 let javno častili, ako se nje nepravost za gotovo ne skaže.[2] Neprave ali dvomne svetinje je treba odpraviti iz cerkve, a le previdno, da ljudstvo ni žaljeno. Zato naj se, če mogoče, prave relikvije postavijo na mesto odpravljenih nepravih ali dvomnih. Nepravi ostanki se morajo sežgati ali pokopati; dvomne naj duhovni pastir zapre v kak varen kraj, in naj na-nje zapiše: „reliquiae dubiae“.[3]

2. Javno častiti smejo se le izborne svetinje (rel. insignes). Take so:

a) relikvije Gospodove, kapljice dragocene kervi, koščeki sv. križa, ternjeve krone, ali kakega druzega orodja Kristusovega terpljenja. Teh reči veljá tudi najmanjši košček kot izborna svetinja.

---

[1] Da kaka relikvija sploh veljá kot prava, in da se smé privatno častiti, dosti je, če je poterjena od katerega koli škofa. — V javno častenje odmenjene svetinje mora episcopus loci poterditi celó takrat, če so relikvije bile aprobirane v Rimu. To pa zato, da se domači škof prepriča, da so bile res poterjene po sv. očetu, in da se med tem z njimi ni zgodilo kako zločinstvo. Da pristnost kakega sv. ostanka postane nedvoumna, mora biti shranjen v dobro zaperti posodi, na katero ima škof v znamenje svojega poterjenja na tako mesto pritisniti pečat, da ni mogoče relikvije vzeti iz posode, ali jo zamenjati z drugo, da bi pečati ne prelomil. Škof poterdivši pravost relikvije, izreče svojo aprobacijo v posebnem pismu (authentica).

[2] S. C. Indg. 14. dec. 1857; 16. jan. 1858; 29. febr. 1864.

[3] Novejši čas prišli so v Rimu na sled nekaterim sleparjem, ki so kosti človeške čedno v posode zadelane prodajali kot častite ostanke svetnikov, in so zakrivali svojo hudobijo celó s ponarejenimi škofovskimi pismi. Zato so papež Leon XIII. s pismom dné 1. februvarija 1883 zaukázali vsem škofom in samostanskim prednikom, da natanko preiskujejo pristnost relikvij, dobljenih od l. 1874 naprej; naj o tem pozvedanji sporočé v Rim in pošljejo tudi avtentike tacih ostankov, da jih presodijo in preiskujejo tudi še pri sv. sedežu (gl. Laib. Diöcbl. 1883 str. 102).

b) Celo truplo kakega svetnika, ali vsaj kak veči in imeniten del njegovega telesa, kakor smo vže prej omenili.

3. Poterjene izborne svetinje Gospodove in svetnikov smejo se z dovoljenjem škofovim v vseh cerkvah izpostavljati v častenje, vendar nikoli ne na altar pred izpostavljeno presv. rešnje Telo, tudi ne na tabernakelj, ali pred durice tabernakeljna, in posoda s svetinjami se ne smé postavljati na palo, še manj pa v tabernakelj.

4. Med tem ko so izpostavljene svetinje, mora pred njimi ves čas goreti luč v svetilnici, in tudi še dve luči na altarji, kjer so izpostavljene.

5. Po izpostavljenji, ali po obhodu, če se vsled stare šege napravlja s svetinjami, smé se z relikvijo svetnikovo ljudstvu dati blagoslov (S. R. C. 24. jun. 1683); ako pa so bile izpostavljene relikvije Gospodove, naj se vselej dá z njimi blagoslov[1] (S. R. C. 15. sept. 1737).

6. Svetinje ne smejo gole ležati in odperte, ampak dobro zavarovane morajo biti; ali pod steklom shranjene naj se kažejo in poljubovati dajó ljudstvu. Kedar se to godi berž po sv. maši, ostane celebrant v mašni obleki, sicer pa daje svetinje poljubovati v koretlji in stoli na listni strani altarjevi, ali pa pri obhajilni ograji. Ako hoče, smé mašnik takrat, ko vsakteremu s pobožnostjo in resnobo svetinjo dá v poljub, govoriti: „Per merita et intercessionem Sancti N. concedat tibi Dominus salutem et pacem.“ Če je pa relikvija košček sv. križa, takrat smé mašnik govoriti: „Per crucem et passionem suam concedat tibi Dominus salutem et pacem.“ Verniki poljubujejo ali steklo posodice, ki naj bi se z rutico obrisovalo po vsakem poljubu, ali pa svilnato odejo sv. ostanka.

7. Svetinje Gospodove smejo se pri procesijah nositi pod nébom, baldakinom (S. R. C. 26. avg. 1752), relikvije svetnikov pa ne (S. R. C. 27. maja 1826). Pri procesiji s sv. rešnjim Telesom pa se ne smejo nositi nikakove svetinje, ne Gospodove in ne relikvije svetnikov, kajti kjer je Jezus sam resnično pričujoč, tam se ima umakniti

---

[1] To se ima tako zgoditi, da mašnik pred svetinjami Gospodovimi (n. pr. pred koščekom sv. križa) z enim kolenom poklekne, spet vstane, stojé in molčé na žerjavico verže kadila, poklekne, in se berž vzdignivši stojé pokadi svetinje trikrat. Nato si ogerne velum, poklekne, vstane, vzame relikvijo ter ravno tako kakor z monstranico molčé dá blagoslov. Peti se ne smé med tem blagoslovljenjem. Ako se blagoslov dá s kako izborno svetinjo svetnikovo, tedaj se mesto genufleksije samo z glavo prikloni pred relikvijo, pokadí le duplici ductu, blagoslov pa se dá, kakor s svetinjami Gospodovimi.

vse drugo, kar bi utegnilo pobožnost vernikov odvračati od sv. Zakramenta (S. R. C. 17. jun. 1684).

8. Ako v kaki cerkvi imajo prave in izborne svetinje svetnika, katerega imé je v martirologiji, in ki ga cerkev sploh častí, tam se njega oficij obhaja sub ritu dupl. min. (če nima vže itak višega reda), in maši njegovi prideva se v dotični cerkvi „Credo“. [1]

9. Kedar se obhaja sv. maša pri altarji, na katerem so svetinje Gospodove izpostavljene v javno častenje, tedaj ima mašnik ravno tako storiti, kakor bi maševal pri altarji, na katerem je sv. rešnje Telo v zapertem tabernakeljnu. On toraj in accessu et regressu relikvijo počastí z navadno genufleksijo (S. R. C. 23. maja 1835). Svetinjam svetnikov ne gré ta čast. Kedar se pa pri véliki maši ali pri „Magnificat“ izveršuje navadna incenzacija altarja, se najprej pokadi križ, potem pa duplici ductu [2]) sv. relikvije, ako so na altarji; najprej one na evangelijski, potem na listovi strani.

E.

§ 142.

Simbolična dejanja v liturgiji.

Bogočastna ali sveta dejanja imenujemo vsa ona od Kristusa ali njegove cerkve ukazana očutna, telesna delovanja, ki obdajajo in spremljajo zakramentalne čine, zlasti presveto daritev, in se nahajajo tudi pri drugih liturgičnih funkcijah. Taka so: stanje, deržanje in razno gibanje telesa in njegovih udov. Njih namen je, da se v bogočastji vse redno, dostojno, spodbudno izveršuje ter po njih Bog tudi po vnanje časti; ob enem imajo simbolno predstavljati razne misli, ideje kerščanstva.

1. Mašnik in tudi ljudstvo pri bogočastnih opravilih navadno stojí. Je pa stanje znamenje vstajenja Kristusovega in našega duhovnega vstajenja pa odrešenja, toraj je duhovniku ukazano stanje zlasti ob nedeljah, in od Velike noči do Binkošti. Pomenja pa stanje tudi veselje, nadušenost kristijanovo in radovoljnost, izpolnovati voljo božjo, n. pr. stanje, ko se moli Te Deum, pri evangeliji itd. — Se-

---

[1]) Te prednosti pa nimajo tako zvane „reliquiae baptizatae“, to je svetinje takih svetnikov, oziroma marternikov, katerih ime je neznano, in so jim dali kar neko poljubno imé.

[2]) Pri sv. maši pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom se ne pokadé svetinje, ako so na altarji.

denje ni le potrebno pri dolgotrajnih liturgičnih opravilih, ampak mnogokrat tudi pomenja mašnikovo čast, dostojenstvo.

2. **Poklekovati in klečati** razodeva poniževanje, podložnost, vdanost, znači največe spoštovanje, češčenje; naznanuje pa tudi čustvo zavisnosti, zadolženja, milo prošnjo, pokoro. Vže sv. pismo nam poroča o tem načinu, kazati največe češčenje, vdanost. O treh modrih iz Jutrovega pravi: „Procidentes adoraverunt eum"; in ozdravljeni sleporojeni, ko se mu je Jezus spoznati dal kot Sin božji „procidens adoravit eum." Marija Magdalena se je pred Jezusom vergla na kolena, isto tako Peter po čudovitem ribjem lovu . . . Jezus sam je klečé molil k nebeškemu Očetu, in o njem apostelj spričuje (Filip. 2. 9—10): „Zato ga je Bog povišal, in mu dal imé, katero je čez vsa imena, da se v imenu Jezusovem vsako koleno pripogiba teh, ki so v nebesih, na zemlji in pod zemljo." Vsled tega cerkev zahteva poklekovanja[1] in klečanja večinoma Bogu nasproti, pred sv. rešnjim Telesom. — Največe ponižanje ter žalost, bridkost naznanuje vleganje na tla (prostratio); v jutrovi cerkvi zelo pogostno, rabi se v latinski cerkvi le redkokedaj, n. pr. véliko in binkoštno soboto, pri ordinacijah itd.

3. Redno je, da duhovnik pri liturgičnih opravilih stoji po koncu in ravno, a v znamenje spoštovanja, poniževanja ali češčenja

---

[1] Poklekniti z enim kolenom je treba: *a)* ako se gré memo altarja, na katerem je v zapertem tabernakeljnu shranjeno sv. rešnje Telo, ali pa med mašo po povzdigovanji na korporalu navzoče. *b)* Pred mašo in po maši, ko k altarju pride mašnik in ko odhaja, ako je na tistem altarji v zapertem tabernakeljnu sv. rešnje Telo, je treba poklekniti in plano pred, a ne na spodnjo stopnjico; ko pa pride od altarja doli, preden začne pristopno molitev, poklekniti je na doljno stopnjico z enim kolenom, in ko bi bilo tudi sv. rešnje Telo izpostavljeno na tistem altarji (S. R. C. 12. nov. 1831). *c)* Kolikorkrat pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom, ali tisti čas od povzdigovanja do zavživanja sv. kervi pri maši v sredo altarja pride, ali sredo zapusti. *d)* Pred in po povzdigovanji sv. hostije in keliha. *e)* Kolikorkrat po povzdigovanji kelih odkrije in pokrije. *f)* Pred besedami: „Panem coelestem . . ." *g)* Kedar je v listu, traktu, ali evangeliji, ali kje drugej v liturgiji ukazano. *h)* V „veri" od besedi „et incarnatus est" do inclusive „homo factus est". *i)* V zadnjem evangeliji pri besedah „verbum caro factum est". *j)* Pri besedah „flectamus genua", in če je tudi pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom, se poklekа z enim kolenom proti altarju obernjen, vsa druga poklekovanja pred izpostavljenim Najsvetejšim se imajo goditi z obličjem proti sv. rešnj. Telesu.

Na obe koleni je poklekovati: *a)* Pred sv. mašo, ko se pride k altarju, na katerem je izpostavljeno sv. rešnje Telo, ali ko gré od tacega altarja, in sicer in plano pred zdoljno stopnjico. *b)* Ako se gré memo altarja, na katerem je izpostavljen presv. Zakrament, ali pri katerem je ravno takrat povzdigovanje ali pa se deli sv. obhajilo. *c)* V pasijonu pri besedah: „emisit spiritum, expiravit, tradidit spiritum." *d)* Pri incenzaciji sv. rešnjega Telesa na altarjevi stopnjici klečé . . .

mu cerkev ukazuje razna priklanjanja glave in telesa. Zlasti mašni obred razločuje trojne verste priklanjanja: inclinatio simplex ali capitis[1], kedar mašnik le glavo prikloni; inclinatio corporis media[2], ko zmerno stori priklon z glavo in z ramami, in inclinatio corporis profunda[3], kedar se mašnik globoko prikloni z životom.

---

[1] Priklon glave je trojne mere: incl. cap. profunda, media in parva. Globoko priklanjanje glave naznanuje Bogu skazano čast, ter je ukazano: *a)* v zakristiji pred krucifiksom, ko gré duhovnik k altarju in ko se verne. *b)* Kedar odpre misal, in vernivši se v sredo altarja, da bi šel po stopnjicah doli; ravno tako ob koncu, ko odmolivši zadnji evangelij v sredo pride, preden gre po stopnjicah doli. *c)* Pri vsacem „gloria Patri". *d)* Med „Gloria" pri besedah: „Deo — adoramus te — gratias agimus tibi — Jesu Christe — suscipe deprecationem nostram." *e)* Kolikorkrat koli izgovori besede: „Jesus — Trinitas — Oremus". *f)* Pri „veri" izgovorivši besede: „Deum — Jesum Christum — simul adoratur". *g)* V začetku prefacije pri besedah „Deo nostro". *h)* Pri obojnem spominu (memento), ko se živih in ranjcih spominja. *i)* Pri besedah: „Tibi gratias agens" pred obojnem konsekriranjem. *j)* Izgovorivši: „Per eumdem Christum dom. nostr." predenj govori „Nobis quoque peccatoribus . . ." *k)* Pri trojnem „Agnus Dei . . ." *l)* Ko moli: „Placeat tibi St. Trinitas . . ." *m)* Kedar govori „Benedicat vos . . ." pri besedi „Deus". *n)* Preden zapusti altar, na katerem ni sv. rešnjega Telesa, in plano pred stopnjicami in še odkrit. — Srednje prikloni glavo proti misalu le kedar izgovorí ime Marije, matere božje. — Rahlo, le malo prikloni glavo: *a)* Kolikorkrat izgovori ime tistega svetnika, o katerem je maša ali katerega se v maši zgodí spomin. Le pri černi maši, če imenuje svetnika tistega dné, in v oracijah „Ad libitum" in „a cunctis" imenovaje svetnika, kojega se spominja, ne stori priklona z glavo. *b)* Kedar imenuje vladajočega papeža. — Globoka priklanjanja glave godé se proti altarjevemu križu, med evangelijem proti knjigi, in če je izpostavljeno sv. rešnje Telo, ali pa ko je po spreminjevanji na korporalu, proti Najsvetejšemu. Srednji in rahli priklon glave goditi se ima proti imenu v knjigi, ali pa proti podobi matere božje ali svetnika tistega dné, če je morda postavljena na vzvišenem kraji altarja.

[2] Z glavo in zmerno z ramami se ima prikloniti mašnik, toraj pri menzi stoječ nekako toliko, da čelo pride do višave keliha: *a)* pri besedah „Deus tu conversus . . ." do (inclus.) besede „Oremus". *b)* Govoreč: „Oramus te Domine . . ." do besedí: „quorum reliquiae . . ." *c)* Pri besedah: „In spiritu humilitatis . . ." „Suscipe sancta Trinitas . . ." pri „Sanctus . . ." noter do „Benedictus . . ." excl. *d)* Pri obojnem spreminjevanji in pri treh predobhajilnih molitvah. *e)* Pri: „Domine non sum dignus . . ." *f)* Zavživaje sv. hostijo.

[3] Globoko se je prikloniti z životom, to je toliko, da s sklenjenimi rokami skoraj do kolen seže, ali pri altarji stoječ s čelom nekako do menze pride: *a)* K altarju prišedši potem ko je strežniku izročil biret, in pa ravno pred nastopno molitvijo, preden se prekriža, ako na tistem altarji ni shranjeno sv. rešnje Telo. *b)* Ko začne „Confiteor" noter do „Amen" po „Misereatur . . ." *c)* Pri: „Munda cor . . . Jube . . . Dominus sit . . ." *d)* Ob začetku kanona pri besedah: „Te igitur . . ." do besede „petimus" incl., in po povzdigovanji pri besedah: „Supplices te rogamus . . ." do besede „quotquot" inclus.

4. Roke mašnik pri bogočastnih opravilih k molitvi razteguje ali pa na persih sklepa (elevatio, plicatio manuum), ter tako tudi po vnanje naznanuje notranje stanje duše. Sklepanje rok kaže zbrane misli, pobožnost, počivanje duše v Bogu; njih povzdiganje pa vzlet misli k Bogu, nadušenost serca, veliko hrepenenje po pomoči od zgoraj, ali tudi stermenje nad božjim veličanstvom. Raztegujoč roke nekako kaže znamenje križa, kar ga spominja na Gospodovo križanje in na skrivnost našega odrešenja. Perve čase so verniki z raztegnjenimi rokami molili, to je, postavljali so se v tako stanje, v katerem je Jezus na križu viseč molil k nebeškemu očetu. Razprostiranje rok je dandanes v liturgiji razun nekaterih škofovskih opravil le še med darîtvijo sv. maše zaukazano. — Časih duhovnik roke razprosterte ima ali poklada na osebe ali reči, kar pomenja izlivanje gnade, blagoslova, ali podelitev neke oblasti, n. pr. pri posvečevanji . . . Izmed raznega v bogočastji natanko določenega gibanja rok je posebno pomenito terkanje na persi, kar naznanuje veliko žalost nad svojimi grehi, spoznanje svoje grešnosti in nevrednosti, n. pr. med povzdigovanjem, pri obhajilu . . .

5. Oči ima mašnik pri sv. opravilu navadno pobešene, kar je treba vže zato, da se varuje razmišljenosti; zraven je to tudi naturen izraz ponižnosti, skromnosti in nevrednosti. Časih posnemajoč izgled Izveličarjev povzdiguje svoje oči kviško, h križu ali na presv. Zakrament, v znamenje žive vere ali prošnje in gorečega hrepenenja.[1]

6. Poljubovanje je znamenje velicega spoštovanja in ljubezni. Mašnik poljubuje altar[2] v znamenje ljubezni in združenja s

---

[1] Pri sv. daritvi ima mašnik oči povzdigovati k altarnemu križu, med povzdigovanjem pa in pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom k sv. hostiji, ter precej jih zopet pobešati: *a*) Preden začne moliti: „Munda cor meum . . .“ *b*) Pri besedah: „Suscipe sancte Pater“. *c*) Pri besedah: „Veni Sanctificator“. *d*) Pri besedah: „Suscipe sancta Trinitas“. *e*) Ob začetku prefacije pri besedah: „Deo nostro“. *f*) V kanonu ravno pred „Te igitur“. *g*) Pred konsekriranjem pri besedah „elevatis oculis“. *h*) Pred blagoslovom pri besedah: „Benedicat vos“. — Nekoliko delj ima oči povzdignjene: *a*) h križu darovaje kelih med vso molitvijo „offerimus tibi . . .“ *b*) K presv. Zakramentu povzdigovaje sv. hostijo in kelih s sv. kervijo. — Ves čas ima mašnik oči obernjene na sv. hostijo: *a*) dokler je „Memento pro defunctis“, spominjajoč se ranjcih. *b*) Med Gospodovo molitvijo začenši od besedi „Pater noster“. *c*) Pri treh predobhajilnih molitvah. — Ni sicer ukazano, a dostojno je, da mašnik gleda na sv. rešnje Telo pri molitvah: „Supplices . . .“, „Agnus Dei . . .“ in „Domine non sum dignus . . .“

[2] In sicer: *a*) pri besedah: „quorum reliquiae hic sunt“. *b*) Preden se oberne k ljudstvu nazaj, da reče „Dominus vobiscum“ ali pa „Orate fratres“. *c*) Ob začetku kanona pri besedah: „uti accepta habeas et benedicas“. *d*) V molitvi „Supplices“

Kristusom, katerega altar pomenja, in združenja s svetniki, katerih svetinje so v altarji vzidane. Poljubuje pa duhovnik take reči, ki so v zvezi z altarjem in z daritvijo, n. pr. humeral, manipelj, stolo, ko se oblači in slači; začetne besede evangelija v misalu (izvzemši černe maše), pateno pri molitvi: „Libera nos . . .“ itd.

II. Poglavje.

Posebna liturgika.

§ 143.

Vvod.

V posebnem delu liturgike nam je govoriti o posameznih bogočastnih opravilih in o načinu njih izverševanja. Prav ponaturno razdelimo vse bogoslužne cerkvene funkcije v dve skupini:

I. Pervi prištevamo vkupna sv. opravila, to je, ona liturgična dejanja, ki se opravljajo za duhovnijo sploh, in katerih se verniki ob enem vdeležujejo, ter z njimi pred vsem (če tudi ne izključljivo) Boga poveličujejo in pa svojo vdanost do Njega naznanujejo. Taki deli božje službe so 1. javne ljudske pobožnosti, 2. cerkvena urina molitev ali duhovne dnevnice, 3. daritev sv. maše.

II. Drugi skupini pripadajo sv. opravila za posameznike, to je liturgična dejanja, namenjena bolj posamnim udom kerščanske občine, pri katerih vernik zlasti raznih milosti božjih prejemlje v svoje izveličanje. To so 1. sv. zakramenti, 2. zakramentali ali blažila.

I. Člen.

Vkupna sv. opravila.

§ 144.

Javne ljudske pobožnosti.

Nekako do 5. stoletja je verno ljudstvo opravljalo z duhovniki vred na svetem kraji cerkvene urine molitve ali dnevnice. Ko pa je to

---

pri besedah „ex hac Altaris participatione“. *e*) Po molitvi: „Placeat“ in če tudi ne dá blagoslova, kakor pri černih mašah. *f*) Pri slovesnem opravilu celebrant in dijakon poljubita altar, preden se dá poljub miru (Pax).

pojenjevalo, začeli so po raznih deželah vstanovljati posebne očitne pobožnosti za ljudstvo v narodnem jeziku. Izmed raznih tacih cerkvenih pobožnosti so nekatere vže vredjene po viših cerkvenih oblastnijah, deloma tudi ukazane, in večinoma jih opravljajo mašniki za ljudstvo ali v imenu ljudstva. Take javne pobožnosti so živ izraz pobožnega mišljenja in serca pa goreče ljubezni do Boga, ter izverstno sredstvo, vzbujevati in vterjevati med ljudstvom vero in ljubezen. Najimenitnejše očitne ljudske pobožnosti so:

1. Litanije[1], ljudstvu jako priljubljena vzajemna molitev, kojo tudi cerkev vporablja pri raznih liturgičnih funkcijah (n. pr. pri ordinacijah, procesijah, pri nekaterih posebno slovesnih blažilih . . .). A razun litanij vseh svetnikov, lavretanskih in onih, koje cerkev podaja po raznih liturgičnih knjigah, mašniku ni dovoljeno brez dopuščenja sv. sedeža glasno ter javno moliti kake druge, kakor je izrekla C. S. Officii 18. apr. 1860.[2] Dovoljeno pa je bilo ob enem škofom, da smejo tudi druge litanije, namenjene privatni pobožnosti ali sploh neliturgični rabi. pregledovati, poterjevati ter dovoljevati, da se natiskujejo, kakor je izrekla S. R. C. 29. okt. 1882. Leta 1862 je papež Pij IX. poterdil še tretje litanije za javno božjo službo, namreč sv. Imena Jezusovega, a ne za vso cerkev, ampak le za tiste škofije, katerih viši pastirji so tega prosili, ali bi pozneje tega prosili.[3] Kakor pa brez dovoljenja sv. sedeža nihče pri javni božji službi ne sme razun onih poterjenih kake druge litanije rabiti,[4] tako tudi ne smé v litanijah kaj preminjati ali novega dostavljati. Leon XIII. je z apostoljskim pismom 24. decemb. 1883 ukazal, da se lavretanskim litanijam kot zadnja prošnja ima pridejati: „Regina sacratissimi Rosarii, ora pro nobis“.

2. Rožni venec, vže do sedaj v mnogih krajih in cerkvah v navadi kot javna ljudska pobožnost, sedanji papež Leon XIII. zelo zelo priporočajo vsem vernikom, ter v apost. pisanji 24. decemb. 1883

---

[1] Od besede λιτανέυειν, prositi, milo prositi.

[2] Besede dekreta glasé: „Litaniae omnes, praeter antiquissimas et communes, quae in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus et Ritualibus continentur, et praeter Litanias B. M. V., quae in sacra aede lauretana decantari solent, non edantur sine revisione et approbatione Ordinarii; nec publice in ecclesiis, oratoriis et processionibus recitentur absque licentia et approbatione S. R. C.“

[3] S. R. C. 21. avg. 1862.

[4] Ako so kje vže od nekedaj v rabi kake druge ljudstvu priljubljene litanije, naj jih posamezni duhovni pastir ne odpravlja, ampak v tej zadevi popraša svojega škofa.

pristavljajo: „... itemque declaramus, Nobis esse in optatis, ut in Dioeceseon singularum templo principe quotidie, in templis Curialibus diebus festis singulis recitetur.“

3. **Križev pot**, o katerem smo vže natančneje govorili v § 140.

4. Ljudstvu jako priljubljena pobožnost so **Šmarnice**, s katerimi nebeško kraljico Marijo pred ozaljšanimi njenimi altarji častimo v molitvah, petji in premišljevanji.

5. Ker pa vse molitve imajo svojo moč in vrednost le v Jezusovi odrešilni smerti, zato je večinoma pri javnih ljudskih pobožnostih središče Jezus Kristus v zakramentu sv. rešnjega Telesa. Naj tedaj tukaj še govorimo o **izpostavljanji sv. rešnjega Telesa** in o **blagoslovu z Najsvetejšim**, ki je pri nas toliko navadno pri očitnih ljudskih pobožnostih. — Sv. rešnje Telo izpostavljati v javno češčenje bila je do 13. stoletja neznana reč, kajti verniki so do tistih časov sv. hostijo videli samo med obhajanjem in med mašo pri povzdigovanji. Potem šele, ko je cerkev vstanovila praznik sv. rešnjega Telesa in pozneje javni obhod z Najsvetejšim, je najprej med slovesno procesijo, pozneje tudi v cerkvi med raznimi pobožnostmi sv. hostija vernikom vidna postala. Kmalo je ljudstvu jako po mislih bilo javno izpostavljanje sv. rešnjega Telesa, ter se je bolj in bolj razširjalo zlasti po Nemčiji in Avstriji, posebno krivovercem nasproti, za časa reformacije, ker so napadali to češčenje presv. Zakramenta. Rimski obred razločuje dvojno izpostavljanje sv. rešnjega Telesa: pri nas navadno **javno izpostavljanje** (expositio publica), kedar se Najsvetejše bodisi v monstranici bodisi v ciboriji **jemlje iz tabernakeljna** ter postavlja na vzvišen kraj altarja — in throno; in pa **zasebno** (exp. privata), pri nas neznano, ki je v tem, da duhovni pastir odpre tabernakeljnove vrata, in ciborij ali pa **zagernjena** monstranica s sv. rešnjim Telesom vernikom vidna postane, a sv. posode ne jemlje iz tabernakeljna.

Kolikokrat v letu naj se sv. rešnje Telo izpostavlja, tega ne določuje nobena **občna** cerkvena postava, kajti stvar je preveč zavisna od raznih okoljnosti časa in kraja. Benedikt XIV. si reči ni upal razsoditi, ampak le pravi: „Nullum his quaestionibus responsum fieri potest, nisi antea declarentur peculiares rerum circumstantiae, ex quibus omnis solutio difficultatis desumenda est.“ In sv. Alfonz Lig. [1]) v vprašanji, ali naj se presv. Zakrament bolj ali manj pogostno izpostavlja, tako-le piše: „Spectandum, an in illis locis, in quibus fit expositio, devotio et cultus Sacramenti magis augeatur vel minuatur, et juxta hanc regulam censeo expositionem faciendam vel omittendam. Ubi enim viget devotio et cultus augetur, debita semper obtenta Ordinarii licentia, nescio, praesertim juxta praesentem nostrarum regionum frequentem usum, cur potius non sit laudanda quam improbanda hujusmodi Ss. Sacramenti expositio, modo (exciperem) non sit nimis frequens; nimia enim frequentia esset quidem causa, ut reverentia erga tantum Sacramentum minueretur.“ — Ker toraj cerkev o tem ni dala občne zapovedi, kolikokrat in kedaj naj se izpostavlja Najsvetejše v javno češčenje, ravnati je slehernemu duhovnemu pastirju po določbah in zakonih svoje domače škofije. [1]

---

[1]) Theol. Mor. l. VI. n. 424.

Da se pa smé v kaki cerkvi javno izpostaviti sv. rešnje Telo (in druzega kot javnega izpostavljanja v naših krajih nimamo), treba je v to tudi javnega vzroka in pa dovoljenja domačega škofa. Prošnja posameznega kristijana toraj ne more biti povod izpostavljanju, ampak občni vzroki n. pr. slovesnost praznikova, povišanje pobožnosti, splošnje potrebe, starodavna navada itd. Ali pa je javen vzrok za izpostavljanje ali ga ni, to gré razsojevati škofu; brez njegovega dovoljenja se v nobeni cerkvi dotične škofije ne sme javno izpostavljati Najsvetejše. [2] To dopuščenje pa se daje s splošnjo diecezansko postavo, ali le posameznim cerkvam, pismeno ali ustmeno, le dozdevno, licentia praesumta ne zadostuje. Zraven dovoljenja višega pastirja pa cerkev tudi še tirja neke vnanje slovesnosti in pristojnosti, in tudi tu gré škofu določevati natančneje, kaj je treba za bolj slovesno in kaj za manj slovesno izpostavljenje z ozirom na vzmožnost vsaktere cerkve. Ako gledé oprave altarja, števila sveč itd. za čas izpostavljenega sv. rešnjega Telesa v škofiji ni posebnih določb, ozirati se ima duhovni pastir na starodavne pametne navade kraja, pa na oni navod, kojega je papež Klemen XI. podal l. 1705 cerkvam Rimskega mesta za štirideseturino slovesno izpostavljenje Najsvetejšega. [1]) Najimenitnejše določbe Klemenove instrukcije so pa te-le:

---

[1] Za Ljubjansko vladikovino določuje Ordo cultus div. publ., kedaj, ob katerih dnevih in godovih cerkvenega leta se smé v češčenje izpostavljati sv. rešnje Telo, oziroma z Najsvetejšim dajati blagoslov. Gl. §§ 6., 14., 25., 28., 30. — Glej tudi obrednik str. 276. sub. 4 in 5: „Supplicationes ad petendam pluviam et ad postulandam serenitatem.“ — Ker je pa po raznih krajih dežele še mnogo drugih izpostavljanj prišlo v navado, je knezoškofijstvo, želeč sčasoma vvesti enakost po vladikovini, l. 1882 za sedaj to-le zaukazalo: „Die Aussetzung des Allerheiligsten wird in dem bisher üblichen Umfange den einzelnen Curazien für die Pfarrkirche gestattet, wenn der Brauch ein altherkömmlicher ist. In jüngster Zeit ohne Wissen und Bewilligung des Ordinariates eingeführte Aussetzungen des hochwürdigsten Gutes sind abzuschaffen. — Bei jedesmaligem Exponiren des Allerheiligsten sind die liturgischen Vorschriften betreffs der äusseren Decenz, als nöthige Anzahl der Wachskerzen u. s. w. genau zu beobachten. Wo das Sanctissimum im Ciborium ausgestellt wird, muss das hl. Gefäss das durch die Rubriken vorgeschriebene Mäntelchen haben. — Neue Aussetzungen des Allerheiligsten, resp. Segenmessen einzuführen, wird den Herrn Pfarrern strengstens untersagt. Liegt dafür aber ein ganz besonderer, wichtiger Grund vor, so haben sie bittlich beim Ordinariate einzukommen. — Bei Filialen, an denen kein ständiger Priester sich befindet, sind Segenmessen verbothen.“ (Diöcblt. 1882. pag. 189.) — Za Lavantinsko škofijo je bilo l. 1850 po Slomšeku določeno, kedaj se smé izpostavljati sv. rešnje Telo ter blagoslov dajati z Najsvetejšim. Gl. Sammlung str. 35—36.

[2] Gardellini piše: „Ut de expositione publica loquar, vel haec solemnissima sit vel minus solemnis, dummodo extrahatur Sacramentum e tabernaculo et

a) Dokler ostane izpostavljeno sv. rešnje Telo, naj mašniki in drugi kleriki, se versteč, klečé pred Najsvetejšim molijo, oblečeni v roket, in mašniki z belo štolo. Kjer so vstanovljene bratovščine, naj se tudi njih udje verstijo v češčenji presv. Zakramenta, a laiki imajo pri tem klečati zunaj prezbiterija.

b) Izpostavljati se ima Najsvetejše na vélikem altarji, na katerem gré podobe zagerniti za tisti čas, pa tudi svetinje in kipi svetnikov nimajo stati na altarji, dokler je na njem izpostavljeno sv. rešnje Telo; le podobe angeljev, deržečih luči, so dopuščene.

c) Tron, kamor se postavi Najsvetejše, mora biti tako visoko na altarji, da se sv. rešnje Telo, če mogoče, vidi po vsej cerkvi, in bel baldakin naj ga pokriva.

d) Najsvetejše ima stati na korporalu, in dokler ostane izpostavljeno, mora pred Njim goreti luči kolikor moč veliko. (Benedikt XIV. in za njim nekaj provincijalnih zborov pravi, da pred Najsvetejšim v monstranici izpostavljenim naj vsaj dvanajst, in pred sv. rešnjim Telesom v ciboriji izpostavljenim naj vsaj šest sveč gori.)

e) Razun slovesne maše ob izpostavljenji, pa one ob shranjenji presv. Zakramenta po končani pobožnosti, bi nobena druga sv. maša ne smela biti pri altarji izpostavljenega sv. rešnjega Telesa. [2])

---

palam collocetur in throno sub umbella, fieri nequit privata auctoritate, sed Ordinarii licentia omnino est necessaria.“ Ravno to je S. R. C. vže mnogokrat izrekla, A. Maier našteva 30 tacih dekretov.

[1]) Vsled nekega vprašanja je S. R. C. 4. junija 1874 ponovila dekret iz l. 1749, ki glasí: „Instructionem Clementinam extra Urbem non obligare, laudandos tamen, qui se illi conformare student, nisi aliud ab Ordinariis locorum statuatur.“

[2]) De Herdt pravi: „Ratio est, ut populus adorationi unice sit intentus et ab ea non distrahatur.“

(A dovoljena je izjema, to je, več maš smé biti pri altarji, kjer je v javno češčenje izpostavljeno Najsvetejše, če je za to „urgens necessitas, defectus altarium, consuetudo longaeva, quae difficillime abrumpi posset, sine populorum offensione et scandalo“ S. R. C. 27. sept. 1864).

S presv. rešnjim Telesom daje se blagoslov, kar je prišlo v navado v 15. stoletji, a imel bi se dajati bodisi z monstranico bodisi s ciborijem po rimskem obredu pri vsacem izpostavljenji le enkrat, namreč ob koncu izpostavljenja. Po Avstriji, Nemčiji in tudi še po drugih deželah zunaj Italije pa je vže sto in sto let stara šega, dajati mnogokrat tudi dvojin blagoslov, pred in po maši, pred in po litanijah .... Ko je škof Limburški o tej zadevi poprašal pri sv. sedežu, mu je S. R. C. 9. maja 1857 odgovorila, da mu te šege poterditi ne more, a pristavila je: „Dum autem ita definivit, ejus mens minime fuit, ut contra abusus adeo generales et inveteratos Amplitudo Tua insurgere statim debeat, omnique vi adniti, ut incunctanter eradicentur. Ex hac enim praecipiti agendi ratione turbae ac dissensiones oriri facile possent.“ In ko sta nadškofa Solnograški in Bamberški sporočala, da ni moč odpraviti toliko priljubljene navade „sine gravi incommodo“, jima je S. R. C. dovolila, da reč ostane pri starem. [1] — Pred blagoslovom in vsled splošnje navade tudi po blagoslovu ima se Najsvetejše v monstranici [2] izpostavljeno pokaditi „triplici ductu cum profunda inclinatione ante et post, interposita brevi morula inter quemlibet ductum“. Incenziranje med blagoslovom ni ravno zapovedano, a ravnati se je po navadi kraja (S. R. C. 7. sept. 1861). Po končanem pokajenji in preden mašnik prijemlje Najsvetejše, si rame, roke in stajalo monstranice ali ciborija zakrije z belim [1]) velumom v znamenje ponižnosti in velicega spoštovanja do posode s sv. rešnjim Telesom, katero si ne upa prijeti z golo roko; pa tudi, da tako kaže, da ob tem svetem dejanji oseba mašnikova nekako popolnoma zgine, kajti tù ni služabnik sv. cerkve, ki blagoslavlja, ampak Kristus sam, v sv. Zakramentu pričujoč. Blagoslovljevaje ljudstvo s sv. rešnjim Telesom mašnik nič ne govori, in tudi petje pa glasba mora takrat prejenjati (S. R. C. 9. febr. 1762). Dajati pa bi se imel blagoslov ne sredi speva pri besedah: „Sit et benedictio,“ ampak po odpeti kitici (S. R. C. 5. febr. 1639).

---

[1] RR. D. M. de Tarnóczy Archiepiscopus Salisburgensis et Germaniae Primas S. R. Congregationi exposuit, in ecclesiis suae archidioeceseos tum Saecularium, tum Regularium adesse consuetudinem a tempore Lutheri invectam et constanter hucusque servatam, benedicendi populo cum SSmo Sacramento ante sacras functiones et in fine, quoties exponitur, nec non cum Pyxide post administratam sacram Synaxin. Hodie vero primo in ecclesia Franciscalium Salisburgensium, ne id amplius fiat, vetuit RR. Pater Minister Generalis eorundem Fratrum in actu sacrae visitationis cum scandalo fidelium et archiepiscopi oratoris moerore. Quapropter hic ab eadem S. Congregatione humiliter postulavit, ut sibi detur facultas injungendi praefatis Religiosis, ut pergant juxta consuetudinem. Proposito itaque in S. R. Congregatione dubio: An in praedicta archidioecesi enunciata consuetudo sit servanda vel abolenda? S. C. re mature perpensa ... rescribendum censuit: „Nihil esse innovandum.“ Die 15. Febr. 1873. Temu dekretu je bilo priloženo pisanje kardinalvikarja Patricija, ki je naznanovalo željo odbora za sv. obrede: „Ut, quod exortum est in populo scandalum ex abrupta hac consuetudine, quam citissime removeatur.“ — Dné 28. aprila dobil je nadškof Bamberški ravno tak dekret.

[2] Na vprašanje: „Utrum expositio et benedictio cum Ciborio absque thurificatione ... et cum quatuor solummodo luminibus pro more Germaniae dioecesium celebrari valeat?“ je odgovorila S. R. C. 9. maja 1857: „Congruentius thurificationem adhiberi: quoad lumina vero saltem sex accendenda sunt . . .“

6. Štirideseturina molitev pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom začela se je v 16. stoletji, bodisi v spomin, da je Jezusovo sv. Telo 40 ur v grobu počivalo, ali pa v spomin onih 40 dni, ki jih je Izveličar v molitvi in postu preživel v puščavi. V namen te pobožnosti, pri kateri perva leta sv. rešnje Telo še ni bilo izpostavljeno, vstanovila se je posebna bratovščina, katero je l. 1560 Pij IV. poterdil. L. 1592 je Klemen VIII. ukazal vsem cerkvam Rimskega mesta štirideseturino molitev, ki naj bi se skoz celo leto tako veršila, da se v drugi cerkvi prične, preden se v eni jenja. Namen papežev je bil, da bi verniki noč in dan v molitvi Boga prosili odvernjenja hudih stisk, krivoverstva in turške sile, ki so tisti čas zeló zeló pretile sv. cerkvi. Da bi se verniki tem rajše vdeleževali te pobožnosti, podelil je popoln odpustek slehernemu, ki bi vredno prejemši zakrament sv. pokore in sv. rešnjega Telesa, vsaj eno uro pobožno molil v zadevni cerkvi pred Najsvetejšim; nepopoln odpustek 7. let in 7. kvadragen pa, če bi manj časa molil v cerkvi izpostavljenja. Pavel V. pa je l. 1606 popoln odpustek podelil vže tudi slehernemu, ki bi prejel sv. zakramente za časa izpostavljenega Najsvetejšega ter bi na namen papežev v zadevni cerkvi pred sv. rešnjim Telesom molil nekoliko časa, če tudi ne celo uro; nepopoln odpustek 10. let in 10. kvadragen pa vsacemu, ki bi, in kolikorkrat bi s sklepom izpovedati se

---

[1]) Pa tudi druga liturgična oblačila (pluvijal, stola . . .) imajo biti bela, kedarkoli se popoludne blagoslov daje s sv. rešnjim Telesom; le samo takrat, če ravno tisti mašnik, ki je imel vespere, kar berž po večernicah daje blagoslov, ne da bi altar zapustil, ostane v opravi, katero takrat ima, t. j. v barvi tistega dné (S. R. C. 20. sept. 1806).

táko cerkev obiskal ter nekoliko molil pred Najsvetejšim. To Rimsko pobožnost štirideseturine molitve pred sv. rešnjim Telesom jeli so posnemati tudi po drugih mestih in škofijah, in dandanes smé se z dovoljenjem apostoljskega sedeža in z odobrenjem domačega škofa vvesti po vseh tacih cerkvah, v katerih je sv. rešnje Telo skoz celo leto ter noč in dan shranjeno, ako le važen razlog imajo za to, n. pr. povišanje pobožnosti, prošnja za velike milosti, za odvernjenje nesreč itd., s kratka: „pro re gravi vel publica ecclesiae causa“. — Omenjene odpustke je le tedaj dobiti, ako sv. rešnje Telo ostane zares štirideset ur zapored izpostavljeno, toraj tudi po noči 1), ter se pred njim molitev godi. In kjer se štirideseturina molitev pred izpostavljenim Najsvetejšim res natanko po navodu Klemenovem verši, toraj noč in dan skoz 40 ur, tistej cerkvi podeljena je tudi posebna pravica, da se smé vsaki dan izpostavljenja ena slovesna votivna maša 2) obhajati, in da je za te ure pobožnosti podeljen privilegium altaris (gl. § 128).

Različna od štirideseturine molitve, kakor smo jo sedaj opisali, in ki smé biti vse dni celega leta izvzemši zadnje tri dni velicega tedna, je pa ono v naših krajih navadno izpostavljanje sv. rešnjega Telesa v predpustnem času, zlasti zadnje tri pustne dneve. Imenujemo tudi to pobožnost štirideseturino molitev, če tudi v pravem smislu ni, kajti po noči se spravlja Najsvetejše in tudi podnevnih ur ni 40 (kar tudi treba ni). S to pobožnostjo hoče cerkev vernike odvračevati od pustnih razuzdanosti, in po molitvi pobožnih kristijanov pred sv. rešnjim Telesom zadostovati za neštevilne grehe, s katerimi Boga svet zlasti tiste dni žali. Papež Klemen XIII. podelil je l. 1765 popoln odpustek vsem vernikom, ki bi v ta namen izpostavljeno sv. rešnje Telo v kateri cerkvi koli enkrat obiskali, pred Najsvetejšim na namen sv. cerkve pobožno molili, pa spovedali se in sv. obhajilo prejeli.

---

1) Zunaj Rima dovoljuje sv. sedež dandanes odpustke 40urine molitve tudi tedaj, če iz tehtnih vzrokov ponoči spravijo sv. rešnje Telo, da le sicer polnih zaporednih štirideset ur izpostavljeno ostane. Provincijalni zbor Pražki l. 1860 pravi: ‚Benignitas apost. sedis . . . Indulgentiarum gratiam precibus 40 hh. concessam etiam tunc impertitur, quando stantibus causis gravibus Ss. Sacramentum continuis 40 horis non proponitur adorandum, dummodo expositio horis diurnis non interrupta 40 horarum spatium assequantur.“

2) Pervi dan in tretji de Eucharistia, drugi dan pa pro pace, ali kaka druga, ki jo določi škof. Le ob nedeljah in praznikih I. in II. reda, med osmino velikonočno, binkoštno in sv. treh kraljev, ob privilegiranih ferijah in na dan pred Božičem in pred Binkoštmi so nedopuščene te poželjne maše.

§ 145.

Nadaljevanje.

7. Procésije so javni in vkupni obhodi duhovstva in ljudstva med petjem in molitvijo, osnovani v kak poseben ter pobožen namen. Taki vkupni sprevodi so nekaka potreba človeške nature, kajti lastno je sleherpemu, veselje in žalost, ali kar mu sicer močno napolnuje serce, razodevati tudi drugim; in če je veselje ali žalost vkupno, skuša te čute v družbi razodevati. Ker je obhodom podloga psihologijska, jih najdemo vže od nekedaj in pri vseh ljudstvih. Znani so sprevodi judovskih duhovnikov, levitov, vojščakov in ljudstva v starem zakonu, osnovani Bogu v poveličanje med petjem, godbo itd. Slovesni vhod Gospodov v Jeruzalem je nekak izgled vsem kerščanskim procesijam, ki so jih iz raznih namenov napravljali vže perva stoletja kerščanstva. Sv. Ambrož obhode kristijanov psalme pevajočih imenuje starodavno šego. — Sprejela pa je cerkev procesije v božjo službo, ker so očitno spoznavanje katoliške vere in javno poveličevanje Božje pa njegovih svetnikov; tudi so lepa podoba našega vkupnega zemeljskega potovanja v nebeško domačijo, in slednjič jako vnemajo k pobožnosti in jo množé. Ozirajoč se na njih namen, delímo cerkvene obhode v prosilne in pokorilne pa v poveličavne ali vesele. Dalje jih delímo v redne cerkvene obhode, to je take, ki se na povelje in naredbo sv. cerkve veršé ob določenih časih in dnevih leto za letom (n. pr. procesija na svečnico, cvetno nedeljo, prošnji teden, sv. rešnjega Telesa . . .), pa v izredne, ki se vsled povelja škofovega ali vsaj z dovoljenjem [1]) njegovim sedaj pa sedaj napravljajo iz kakega važnega in javnega vzroka (n. pr. ob sv. letu, za odvernjenje velicih rev . . .). Izmed prosilnih in pokorilnih procesij so najimenitnejši cerkveni obhodi sv. Marka dan pa prošnje dni, izmed poveličavnih pa gré pervo mesto procesiji sv. rešnjega Telesa.

a) Procesija na dan sv. Marka začela se je, če ne vže prej, vsaj za Gregorija Vél. Spomladanski čas odkazala je cerkev temu obhodu, da naj bi verniki vkupno prosili Boga odvernjenja onih nesreč, s katerimi natura, po pervem grehu človeku sovražna, njemu zlasti ob tej dôbi grozí, ter da si izprosijo blagoslova pôljskim pridelkom. „Litaniae majores“ je cerkveno ime tej procesiji, ker so jo nekedaj, in naj se še sedaj bolj slovesno obhaja kot one ob prošnjih dnevih. Zakaj se ravno 25. aprila opravlja ta obhod, to ni znano; v kaki notranji zvezi procesija ni z godom sv. Marka [1], ker je ta mlajši od obhoda. — Cerkveni obhodi tiste tri dni pred vnebohodom Kristusovim se imenujejo Litaniae minores, manj slovesni. Po sporočilu Gregorija Turskega je pervi osnoval take prošnje in spokorne procesije sv. škof Mamert l. 474 v svoji vladikovini Vijenski, da je prosil in tudi izprosil odvernjenja hudih stisk, ki so terle one kraje. Berž so taki obhodi tudi drugej priljubljeni postajali, in slednjič jih papež Leon III. (795—816) ukaže Rimu pa vsemu kerščanstvu, določivši za njih obhajanje tri dni pred Vnebohodom. Namen jim je: s pokoro Boga potolaževati, pa z gorečimi molitvami si prositi novih dobrot. Vse pa kar imamo Boga prositi, obsega ona prekrasna cerkvena molitev, ki je bistvena tem obhodom, namreč litanije, ki se morajo brez spreminjanja moliti, ravno tako, kakor nam jih podajajo liturgične knjige. [2]) Procesije prošnji teden so enako unim na dan sv. Marka de praecepto; in vsi mašniki, ki se jih ne vdeležé, morajo omenjene dni po opravljenih hvalnicah litanije vseh svetnikov z vsemi dostavljenimi molitvami vred za-se moliti, najprimernejše klečé. Dan prej opravljati litanije, ni dopuščeno (S. R. C. 28. marca 1775; 12. marca 1836). — Obrednik (Ljublj. str. 257) natanko določuje, kako se imajo opravljati prošnji cerkveni obhodi. [3])

---

[1]) Gl. Ljubl. obrednik „de supplicationibus et processionibus extraordinariis“ str. 276.

---

[1]) Kedar god sv. Marka zadene v velikonočni teden, se prestavi god, a procesija ne. Le če bi imel obhod biti véliko nedeljo, takrat se preloží na velikonočni torek.

[2]) Za Avstrijansko („in universa ditione austriaca") je ukazala S. R. C. 11. sept. 1860, da se ima v litanije vseh svetnikov na treh krajih pridejati prošnja za cesarja.

[3]) Važnejše določbe so: Mašnik, ki ima voditi procesijo, obleče pluvijal in stolo vijolične barve, ali vsaj koretelj in vijolasto stolo, gre s spremstvom pred véliki altar, kjer vsi klečé opravijo kratko spokorno molitev, in nato duhovniki ali pevci stojé zapojó antifono „Exurge, Domine . . .", psalm „Deus, auribus nostris . . ." in po ponovljeni antifoni začnó klečé peti litanije vseh svetnikov noter do prošnje „S. Maria, ora pro nobis". Po odpetih teh besedah vsi vstanejo ter se versté v sprevod in stopajo za križem, na katerem ima podoba Kristusa gledati naprej. Le če papež ali nadškof vodi procesijo, se nosi križ tako, da je podoba Gospodova obernjena nazaj (S. R. C. 18. maja 1675). Litanije se opravijo do „Pater noster . . ." excl., in če je pot dolga, naj se ponové, ali pa naj se molijo nekateri spokornih ali grednih psalmov. Zvoniti je ukazano pri cerkvi, iz katere gré procesija, ob izhodu in zopet takrat, ko se verne; zvoniti se ima pa tudi pri tistih cerkvah, memo katerih se pomika cerkveni obhod. Prišed v cerkev, kamor je bila namenjena procesija, je čast skazati vélikemu altarju, in nato se napravi celebrant za sv. mašo. Ako je še drugih maš kaj v zadevni cerkvi branih, tedaj vzame mašo „Exaudivit . . ."

b) **Sv. rešnjega Telesa procesija** ob Telovem, t. j. na četertek po nedelji presv. Trojice, je najslovesnejši vseh cerkvenih obhodov, pri katerem se Najsvetejše pod baldakinom [1]) noši po cerkvi ali zunaj cerkve, ter se (po šegi naših dežel) pri štirih altarjih pojó začetki štirih evangelijev, in se blagoslov daje s sv. rešnjim Telesom. Škof smé to slovesnost preložiti tudi na katero naslednjih nedelj. — Cerkveni obhod na dan sv. rešnjega Telesa začel se je vže l. 1264., a šele l. 1317 ob času papeža Janeza XXII. jeli so pri tej procesiji okrog nositi tudi sv. rešnje Telo. Cerkev hoče s tem najveličastnejšim obhodom javno pred svetom spoznavati svojo vero v Jezusa, pričujočega v sv. Zakramentu, in se mu hoče s to slavnostjo zahvaljevati za neskončno ljubezen, iz katere hoče vidno med nami bivati. Tudi naj bi bil ta praznik in obhod Izveličarju nekako slovesno zadostovanje za toliko nečast, ki mu jo v sv. Zakramentu delajo mlačni kristijanje, ki zanj ne marajo, pa grešniki, ki ga celó nevredno prejemajo. — Rimski obred se z našim ozir te procesije ne vjema. Rituale Rom. (tudi Caerem. Episc. L. II. c. 33) velí opraviti sv. mašo, pri kateri se posvetite dve hostiji; eno zavžije celebrant, drugo dene v monstranico, katero do začetka procesije postavi v tabernakelj ali pa na altarji zagerne s preginjalom. Potem se v slovesnem obhodu med popevanjem cerkvenih himen prenaša sv.

---

de Rogat. v vijolični barvi brez „Gloria“ in brez „Credo“ in ne spominjajoč se godú tistega dne. Ako pa je ta maša tisti dan edina v dotični cerkvi, pa se v tej prošnji maši spominja godú tistega dné. Ko bi pa pri cerkvi, kamor pride prošnji obhod, tisti dan obhajali svojega cerkvenega patrona, tedaj ima mašnik, ki je prišel s procesijo, od tega svetnika vzeti mašo in v njo vložiti spomin prošnje maše („sub unica conclusione cum oratione diei“ S. R. C. 27. febr. 1847). Po sv. maši se procesija enako kakor je prišla pomika nazaj v cerkev, iz katere je prišla, in tamkej se kleče pred velikim altarjem opravijo vse molitve po litanijah, pričenši s „Pater noster . . .“ Ako se cerkveni obhod razide v cerkvi, kjer se je obhajala sv. maša, opravijo se te molitve tù. Preden se razide ljudstvo, je ima celebrant poškropiti z blagoslovljeno vodo.

[1]) Nebo je strogo zaukazano, kajti na vprašanje: „An Processio cum SS. Sacramento omnino, vel saltem intra ecclesiam haberi possit, quin Baldachinus hastatus super Venerabili expandatur; et si negetur, quomodo ecclesiis pauperibus tali Baldachino destitutis providendum sit; et quid faciendum, si ob ecclesiae angustiam et fidelium multitudinem Baldachinus in Processione, quae intra ecclesiam habetur, circumferri nequit?“ je dné 9. maja 1857 odgovorila S. R. C.: „Ubi Baldachinus hastatus deest, vel ob ecclesiae angustiam gestari nequit, adhibendam parvam umbellam.“ — Caerem. Episc. I. c. 14 pa velí: „Color baldachini et umbellae in processionibus, in quibus defertur SS. Sacramentum, sit albus.“

rešnje Telo, a nikjer postavši se sprevod verne nazaj v cerkev, kjer se z Najsvetejšim slednjič podelí blagoslov. Obred za posamezne škofije zunaj Italije natanćno določujejo domači [1] obredniki. (Ljublj. str. 260.)

§ 146.

Duhovne dnevnice, zgodovinsko.

Posnemajoč angelje in svetnike v nebesih prinaša cerkev po svojih služabnikih, katoliških duhovnikih, po natanko določeni obliki Bogu nepretergan dar molitve, ki je imeniten del javnega bogočastja, pravo duhovno opravilo — officium sacerdotale. Bistvo forme, ki jo je cerkev dala tej javni molitvi, je to, da so razni deli te pobožnosti: psalmi, branja, izreki, antifone, verstice in kratki odgovori, molitve, pesmi itd. razversteni na razne ure dneva, ter je po taki urini molitvi ves dan Bogu posvečen.

Večkrat na dan ter ob določenih urah moliti, bilo je vže v starem zakonu navadno. David póje (ps. 118): „Sedemkrat na dan te hvalim zavoljo sodbá tvoje pravice“, in zopet: „O polunoči vstajam, tebe hvalit, zavoljo tvojih pravičnih postav“. Dan v ožjem smislu, to je, svetlo dôbo njegovo, delíli so Judje, po naše ob 6. zjutraj pričenši, na dvanajst ur, in izmed teh ur bile so jim štiri molitvene ure, namreč: perva, tretja, šesta in deveta. Te judovske šege poprijeli so se tudi pervi učenci Jezusovi; toraj beremo (dej. ap. 2. 15), da so bili aposteljni ob „tretji uri“ zbrani v molitvi, ko je sv. Duh prišel nad nje; da je sv. Peter ob „šesti uri“ šel na verh hišne strehe molit (Dej. ap. 10. 9.); da sta šla sv. Peter in Janez ob „deveti uri“ v tempelj molit (Dej. ap. 3. 1) . . . Teh molitvenih ur deržali so se tudi naslednikі aposteljnov in drugi verniki, toraj Tertulijan imenuje 3., 6. in 9. „apostoljsko uro“, in konstitucije apostoljske úrino molitev izrečno ukazujejo.[1] Molitvenim uram iz judovstva privzetim pridevali so kristijanje vže perva stoletja še tri nove, namreč nočno, zgodnjo in večerno uro, sv. Ambrož pa vže tudi govorí o sklepni molitveni uri; tako imamo današnjih sedem molitvenih ur. Za vsako je cerkev sostavila in ukazala posebne molitve, ki jih imenujemo po uri, za katero so namenjene. Imamo toraj:

---

[1] Zarad neenakih obredov pri tem obhodu pristavimo le nekoliko reči, ki veljajo za povsod. Procesijo voditi, to je, sv. rešnje Telo nositi mora tisti mašnik, kateri je ravnokar imel slovesno mašo; le škofje in še imenitnejši cerkveni dostojenstveniki imajo posebno pravico, voditi obhod z Najsvetejšim, če tudi niso sami imeli slovesne maše pred procesijo. Celebrant po maši odloži samó kazulo pa manipelj ter obleče bel pluvijal, ki je za procesijo sv. rešnjega Telesa strogo ukazan. Na vprašanje: „An usus pluvialis in Processionibus cum SS. Sacramento ex decretis... tanto cum rigore requiratur, ut absque eo Processionem initiare non liceat; et si affirmetur, quid consilii pro ecclesiis pauperibus pluviali carentibus capiendum sit?“ je odgovorila S. R. C. 9. maja 1857: „Affirmative, ac proinde curandum esse pluviale.“ Ako se še več drugih mašnikov vdeležuje te procesije, ozir njih S. R. C. 22. julija 1848 pravi: „Ubi adest immemorabilis consuetudo, in processione SS. Corporis Christi sacerdotes casulam induere possunt, sed absque stola et manipulo.“ — Kjer se praznuje slovesni obhod s sv. rešnjim Telesom naslednjo nedeljo, ima biti slovesna maša Missa de officio occurrenti in ne de SS. Sacramento, ter se morajo vzeti vsa spominjanja, kolikor jih imenuje cerkveni koledar za tisti dan, non exclusis imperatis (S. R. C. 10. sept. 1796.)

a) Jutranjice (matutinum) s hvalnicami (laudes) vred za jutranjo uro.

b) Perva (prima) za pervo, po naše šesto uro zjutraj; tretja (tertia) za tretjo, po naše deveto uro dopoludne; šesta (sexta) za šesto, po naše dvanajsto uro, ali poludne; deveta (nona) za deveto, po naše tretjo uro popoludne; večernice (vesperae) za večerno uro; sklepnice (completorium) za sklep úrinim molitvam.[2]

---

[1] „Praecationes facite mane, tertia, sexta, nona, vespere atque ad galli cantum.“ Lib. VIII. c. 34.

[2] Vsem molitvenim uram je vkupno, da imajo (izvzemši sklepnico) za nekako tiho pripravo „Pater noster“ in „Ave Maria“, jutranjice in perva ura pa še tudi „Credo“. „Očenaš“ na kratko vse ono obsega, kar v posameznih úrinih molitvah prosimo; s „češčenasimarijo“ pa duhovnik izroča dar molitve blaženi Devici, da bi ga ona s svojo priprošnjo prinesla pred božji tron ter uslišanja izprosila. Vera pa je vsaki molitvi podloga; kedor namreč hoče Boga prav častiti, hvaliti, prositi itd., mora najprej verovati, da je Bog najpopolniše bitje, vsegamogočen, dobrotljiv . . . Iz tega namena se moli „Credo“ ob začetku nočnega in ob začetku dnevnega oficija. — V vseh urah se mnogokrat ponavlja hvalnica „Gloria Patri . . .“, kar naj bi molivca vselej opomnilo na namen njegove molitve: poveličevanje trojedinega Boga! — Ob začetku ur duhovnik z besedami: „Deus in adjutorium . . .“ kliče na božjo milost, da bi ga zamogel vredno moliti in častiti; in zraven se prekriža, v znamenje, da vsa pomoč od zgoraj je sad Jezusove smerti na križu. — Vsaka ura ima svojo himno, ki je izraz notranje navdušenosti, brez katere ni dobre in vspešne molitve, kajti le notranja gorečnost premaguje naturno lenobo in druge zaderžke molitve. — Ker so vsacemu dnevu in godu lastne posebne prošnje in želje, ima vsak oficij posebne, njemu lastne molitve, oracije, katerih vsebina se ravná po lastniji in pomenu dné in godú. — Vse ure imajo razne antifone, verstice, poglavja, ki navadno podajajo naukov za življenje, ter s tem spominjajo molivca, da se z njegovo molitvijo vjemati mora tudi življenje. — Sklep je molitvinim uram isti: „Dominus vobiscum . . . Benedicamus Domino . . . Fidelium animae per misericordiam Dei requiescant in pace“; in vsaj v koru, kedar ne sledí kar berž na to druga ura, se moli ena izmed sklepnih Marijinih antifon, in konečna prošnja: „Divinum

Jutranjice in hvalnice opravljali so nekdaj deloma po noči, deloma ob svitu, toraj jih imenujemo nočno duhovno opravilo, ali nočne molitvene ure, officium nocturnum; vse druge so se opravljale med dnevom, od tod njih imé dnevne ure, officium diurnum.

Če je tudi úrina molitev iz najstarejših časov, pa vendar niso povsod enacega in tudi ne enako molili, ampak v različnih krajih bila je različna, in tudi v istem kraji ne vedno enaka; sedanjo obliko dobile so duhovne dnevnice še-le v teku dolgih stoletij. Prizadevali so si razni cerkveni redovi, zbori in papeži, tudi v ta oddelek bogočastja vvésti nekakov red in enakost; za to se je trudil Leon I., Gelazij I., Gregor Veliki in dr. Bile so duhovne urine molitve tiste čase zelo dolge, kajti ob mnogih dnevih opravljali so dvojni oficij, namreč dnevnice od dotične férije, in zraven še od godu tistega dne; psalme pa so večinoma iz glave peli ali recitovali, ter so še raznih reči pridevali temu duhovnemu opravilu. Lotil se je toraj papež Gregor VII. zmanjšanja in skerčenja duhovnih dnevnic. Odpravil je dvojne oficije, tudi marsikaj izpustil ali okrajšal . . ., ter v obče dal úrinim molitvam obliko, ki jo bistveno imajo še dandanes. Te skerčene duhovne dnevnice imenovali so „breviarium“, to je, okrajšana knjiga, okrajšana molitev. Ta brevijarij, te skerčene dnevnice namenil je bil Gregor VII. pervotno le svoji kapeli, a kmalo so se jih poprijemali tudi razne cerkve v Rimu in zunaj Rima. Zlasti se je ta rimski brevijar na mnogih krajih in deželah vdomačil po redovnikih frančiškanih, katerim je njihov vstanovnik sv. Frančišek ukazal, da se imajo pri svojih úrinih molitvah posluževati Gregorijevega brevijarija. Te okrajšane dnevnice pa niso bile sploh zaukazane, zato se jih tudi niso

---

auxilium maneat semper nobiscum“. Tako se v sklepnih molitvah brevijarija lepo združuje v pobožnosti bojevalna cerkev z zmagovalno in terpečo. — Ob koncu vsega oficija, to je po končani sklepnici, duhovnik opravlja Leona X. molitev: „Sacrosanctae . . .“, s katero si prosi odpuščenja pogreškov, med dnevnicami storjenih iz človeške onemoglosti, ako jo moli pobožno in kleče. Flexis genibus opravljati to molitev, je toraj pravilo, a vendar S. C. Indulg. pové: „In audientia Sanctissimi die 26. Julii 1855 . . . Sanctitas Sua ex speciali gratia clementer indulsit, ut Oratio „Sacrosanctae“ pro lucranda indulgentia a Leone X. adnexa, seu fructu dictae orationis etiam non flexis genibus recitari possit ab iis, qui legitime impediti fuerunt infirmitatis tantum causa.“

Za spoznanje uravnave duhovnih dnevnic in razumevanje dobro služijo mašniku knjige: „Heiligung des Priesters durch die sorgfältige Verrichtung des Breviergebetes,“ Regensburg, Manz, 1856. — Dr. J. Fr. Allioli, „Ueber die inneren Motive der kanonischen Horen und ihren Zusammenhang“, Augsburg. — Dr. Val. Thalhofer, „Erklärung der Psalmen“, Regensburg, Manz, 4. nat. 1881.

povsod poprijeli, ampak ohranili so se še dalje razni oficiji. Zelo so želeli očetje Tridentinskega zbora, da bi se po kerščanskem svetu ozir opravljanja duhovnih dnevnic vvedla enakost, zato se je Pij IV. lotil pregledovanja in popravljanja úrine molitve, in s pomočjo raznih učenjakov je to delo doveršil Pij V., ter l. 1568 s posebnim pismom, ki se začenja z besedami „Quod a nobis“, ukazal vsem cerkvam, da se imajo zanaprej opravljaje duhovne dnevnice deržati tega po njem ravnokar izdanega ter popravljenega brevijarja. Le onim cerkvam, ki so vže 200 let se posluževale svojega posebnega od sv. sedeža poterjenega brevijarja, dovoljeno je bilo, da ga smejo rabiti še tudi zanaprej. Ta rimski brevijar Pija V. dal je l. 1602 Klemen VIII. očistiti napak, ki so se vrinile vanj, in slednjič je Urban VIII. l. 1631 ga pregledanega in popravljenega izdal ter v tej obliki sploh zaukazal; a nekateri redovi obderžali so svoje lastne duhovne dnevnice, n. pr. benediktinci, cistercijenci, dominikanci . . .

§ 147.

Dolžnost in način opravljati duhovne dnevnice.

Perva stoletja kerščanstva še ni bilo izrečne zapovedi, opravljati úrine molitve; je tudi ni bilo treba, kajti z veliko vnemo, in navadno očitno in vkupno so duhovniki in z njimi celó neduhovniki opravljali molitvene ure. Možno pa je bilo lajikom vdeleževati se teh javnih molitev, ker so one čase psalmi tudi prostemu ljudstvu bili dobro znani; od tistih pa, ki so želeli stopiti v duhovski stan pa prejeti sv. rede, je cerkev strogo tirjala, da dobro iz glave znajo psalme. V 5. stoletji so začeli neduhovniki bolj in bolj opuščati dnevnice, a duhovniki so jih vestno nadalje opravljali, če tudi še ni bilo posebne zapovedi o tej zadevi, kajti nekako samo ob sebi razumljivo se jim je zdelo, da jim je opravljati cerkveno urino molitev po izgledu svojih prednikov. Še-le tedaj, ko se je tudi med kleriki in menihi prikazovala zanikernost, ter so nekateri jeli opuščati zlasti ponočni oficij, ker je bil združen z večimi težavami, kot podnevni, takrat še-le je cerkev spoznala za potrebno, dati ozir duhovnih molitvenih ur izrečno zapoved, a tudi najprej le ozir nočnega oficija. Škofje in mašniki morali so pred posvečenjem slovesno obljubiti: „Spondeo atque promitto, me omni tempore per singulas dies a primo gallo usque mane, cum omni ordine clericorum meorum vigilias in ecclesia celebrare.“ Od tega časa naprej so pa razni cerkveni zbori, n. pr. Tourski, četerti Toletanski, četerti in peti Lateranski, Tridentinski in tudi mnogi provincijalni ozir duhovnih dnevnic določevali in ukazovali, sedaj gledé dolžnosti, vestno opravljati oficij, sedaj ozir načina, moliti duhovne ure, ali pa so zanikernim žugali s cerkvenimi kaznimi itd., kakor je ravno bila potreba časa.

Poglejmo, kaj dandanes cerkev določuje ozir brevijarija.

I. Kedo je dolžan opravljati duhovne dnevnice? Ex titulo ordinis imajo to dolžnost vsi oni kleriki, ki so prejeli više redove. V tisti uri, ko je kedo prejel subdijakonat, nastopi dolžnost, opravljati urine molitve, ter tudi takrat ne jenja, ko bi bil morda izobčen ali odstavljen. Ex titulo justitiae morajo brevijar moliti vsi oni, ki imajo kak cerkveni beneficij, če tudi nimajo višega posvečenja. Vsled redovnega pravila imajo omenjeno dolžnost vsi tisti, ki so v kakem moškem ali ženskem samostanu storili redovniške obljube.[1] Veže pa vse imenovane dolžnost duhovne dnevnice opravljati, ako jim je sploh možno, sub gravi in materia gravi. Pri urini molitvi pa je „materia gravis“ po nauku sv. Ligvorijana: una parva hora, completorium, pars nocturnorum saltem unius parvae horae quantitati aequivalens.“

II. Kaj pa je moliti v duhovnih dnevnicah? Sleherni se ima deržati svojega brevijarija, tedaj Rimskega[2], ali pa brevijarija svojega reda, ako je redovnik; in opraviti mora vsak dan ves oficij enega dné po navodu svojega škofijskega (časih zarad obhajanja cerkvenega patrona za dotično cerkev — gl. § 124 str. 312 — spremenjenega) direktorija, ali tudi redovnega, če je ta njemu pravilo. Ako bi kedo le menil, da je v cerkveni pratiki kaj napačnega ozir duhovnih dnevnic, zarad tega še ne smé odstopiti od določil direktorija; smel bi pa to storiti tedaj, če je prav očitno in gotovo, da se je vrinila pomota ter pogrešek zoper rubrike (S. R. C. 27. avg. 1836). Duhovnik, ki ima službo pri kaki cerkvi tuje škofije, ravnati se mora po oficiju te cerkve; tudi kedor v tujem kraji svoje pravo ali nepravo domovanje ima ter res tam biva, naj moli oficij tistega kraja. Kedor je pa le na potovanji, deržati se ima domačega direktorija. — Officium parvum B. V. M., psal. graduales et poenitentiales ali offic. defunctorum (razun vernih duš dan) extra chorum, tedaj privatno moliti, ni nihče dolžan (S. R. C. 28. jan. 1606; 11. jun. 1629; 20. marca 1660).

---

[1] Na vprašanje: „An professi votorum simplicium, quae professioni votorum solemnium juxta literas encyclicas diei 19. Martii 1857 praemitti debent, teneantur ad officium divinum?“ je odgovoril sveti sedež dné 6. avgusta 1858: „Non teneri ad privatam recitationem divini officii; debere tamen choro interesse, ut solemniter professi.“ In na neko novo enako vprašanje je S. C. Episc. et Reg. odgovorila 24. marca 1882: „Non teneri, ad normam rescripti diei 6. Augusti 1858.“

[2] Breviarium Romanum smé se rabiti le take izdaje, ki ima poterjenje zadevnega škofa, da se knjiga popolnoma vjema z brevijarijem, v Rimu na podlogi pisem papeža Pija V., Klemena VIII. in Urbana VIII. natisnjenim (S. R. C. 26. apr. 1834).

Za slučaj, ko bi se kedo opravljaje úrine molitve v oficiji zmotil, veljajo načela: officium pro officio, to je, ako bi iz nepaznosti ali zmote vzel napačen oficij, in ga vže tudi dokončal, n. pr. da bi bil mesto oficija unius Martyris opravil commune Confessoris Pontificis, ni mu treba pervega moliti, ne tisti dan in tudi ne kak poznejši dan, ko bi bil spazil zmoto. Svetovati pa je v tem slučaji, da od zaukazanega oficija tistega dne, ko se zmote zavé, opravi, kar je tem dnevnicam posebnega, n. pr. čitanja, lekcije. Error corrigatur, ubi deprehenditur: kedor pomoto spazi med molitvijo, naj od tam dalje, kjer je spazil, da moli napačen oficij, začne opravljati duhovne ure iz pravega oficija. Error non corrigitur per errorem, to je, ko bi bil duhovnik odmolil iz nepaznosti tacega godú dnevnice, ki so ukazane v direktoriji še-le kak naslednji dan, mora, ko pride tisti dan, tisti oficij zopet moliti, in ne mesto njega tistega, kojega je zadnjič prezerl.

III. Kako je treba moliti duhovne dnevnice?

1. Ob katerem času dneva mora duhovnik opravljati posamezne úrine molitve? Vsakteri oficij se veljavno opravi le tisti dan, za katerega je ukazan, toraj gré vse úrine molitve opraviti v dôbi od polunoči do polunoči dotičnega dné. A starodavna šega, ki je dobila vže moč zakona, dovoljuje, da se nočni oficij, to je, jutranjice s hvalnicami vred, opravljajo ob predvečeru, potem ko se je začel novi dan v cerkvenem smislu. Cerkev namreč po šegi starega zakona svoj liturgični dan pričenja z večernicami. Večernični čas se pa začenja z drugo polovico one časove dôbe, ki je med poludnevom in solnčnim zahodom; takrat tedaj smé duhovnik začenjati z matutinom in s hvalnicami za naslednji dan. Pravimo, smé, kajti dolžnosti nikakove nima, da bi moral dan prej opravljati nočni oficij. Ker pa večernični čas v raznih časih leta pa tudi po raznih deželah nastopa sedaj prej sedaj pozneje, zato je duhovniku, ki hoče anticipirati nočni oficij, vselej gledati na tabelo. katera kaže nastop liturgičnega dné. Ako bi kedo te dôbe ne počakal, ter vže pred večerničnim časom tistega dne molil oficij za naslednji dan, bodisi po zmoti, ali kakor meni, ex rationabili causa, bilo bi ravno tako neveljavno, kakor bi n. pr. male ure opravil dan

poprej.[1]) — Malè ure naj bi se opravljale vse dopoludne; „šesta“ in „deveta“ smete se odložiti tudi na popoludne. Večernice in sklepnice opravijo se licite kedarkoli od poludne do polunoči. Od perve postne nedelje naprej se vse dní štiridesetdanskega posta, izvzemši nedelje, v spomin starega postnega reda, vsled katerega so kristijanje pervih časov v štiridesetdanskem postu obedovali še-le zvečer, po solnčnem zahodu, in choro imajo večernice (a ne kompletorij) opravljati pred obedom, ante comestionem; po zmožnosti naj se tega tudi derží, kedor duhovne dnevnice opravlja posamno.

2. Vse posamezne ure oficija se morajo opravljati tudi v tisti versti, kakor so razverstene v brevijariji, a vendar zadostuje vsaka „justa causa“, da duhovnik smé odstopati od tega reda. Tako bi smel n. pr. iz prijaznosti s tovarišem vkupno moliti večernice, če tudi on sam še malih ur ni opravil; iz enacega namena bi smel nočni oficij za prihodnji dan začeti, če tudi še ni odmolil vseh duhovnih dnevnic prešnjega dne. — Praviloma treba je tudi vsako pričeto molitveno uro brez prenehanja do konca moliti, pa tudi tù opravičuje vsak pameten vzrok duhovnika, da smé celó sredi ure prejenjati in pozneje nadaljevati. Taka rationabilis causa je vsako dejanje vljudnosti pa bližnje ljubezni, in vsako tako opravilo, kojega je malo težavno odložiti.

3. Posamezne besede in zloge brevijarija je treba tudi res izgovarjati, ne le z očmi brati, in sicer brez pokvečenja izgovarjati. Ni sicer treba, da bi se molilo glasno, po verjetnem menjenji mnogih bogoslovcev še celo tega ni treba, da bi molivec slišal samega sebe (kakor se n. pr. med sv. mašo mašnik vselej mora samega sebe slišati, če tudi mu je tiho izgovarjati), a izgovarjati mu je treba posamezne besede. Le kedor z drugim skupaj moli, mora toliko glasno izgovarjati, da ga tovariš razume; ko pa sodrug moli, treba je paziti na njegove besede. Ako bi jih pa zarad kakega nastalega vnanjega ropotanja ne mogel umeti, mu zavolj tega ni ponavljati. Varovati se je tudi kvarjenja posameznih besedi ali stavkov ter pogoltovanja zlogov in besedic. Varovati se je toraj preurnega izgovarjanja; in njim, ki duhovne dnevnice molijo v koru, gledati je na zvezdice med psalmi. S. R. C. je namreč odgovorila na neko vprašanje 9. julija 1864: „Ad asteriscum in recitatione horarum

---

[1]) Mašnikom, ki imajo s spovedovanjem in z drugimi deli duhovnega pastirstva toliko opravila, da bi jim pozneje ne bilo mogoče dan prej opraviti nočnega oficija, daje sv. sedež na posebno prošnjo izredno dovoljenje, da smejo ob tacih zaderžanih dnevih vže ob dveh popoludne začenjati z anticipacijo.

canonicarum pausam omnino servandam, non obstante quacunque in contrarium consuetudine."

4. Duhovne dnevnice se imajo opravljati pobožno, pazljivo in z namero, Boga častiti. Duhovnik naj med oficijem kolikor se dá svoje misli v Bogu zbrane imá, pazeč na pomen onih besedí, katere izgovarja; a vendar zadostuje, kakor pravi sv. Alfonz Lig.: „Attentio moralis et generalis, qua quis curet, recte omnia dicere, cum intentione orandi." Zadostna je namera, če le knjigo vzame, da bi iz nje opravil oficij; želeti se vé da je zavedna namera, ki jo duhovnik vzbuja z molitvijo „Aperi nobis . . .", ali s hvalnico „Gloria Patri . . ." Da se molivec ohrani pobožnega in pazljivega, naj se med oficijem varuje ter zderžuje vsacega tacega dejanja in ravnanja, ki je nezdružno z notranjo pazljivostjo, n. pr. razgovor s kakim človekom, pisanje . . . Ko pa spazi, da je razmišljen, naj si prizadeva, da odpravi raztresenost.

5. Deržati se je opravljaje oficij po cerkvi določenega obreda, ki veljá prav za prav le za kor, kajti ceremonije extra chorum niso de praecepto. Želeti pa je, da se obredov, za javno in skupno molitev določenih (pokrižanja, priklanjanja, poklekovanja . . .) derží tudi duhovnik, ki moli posamno. Zlasti mora opravljati oficij ob spodobnem deržanji telesa (stojé, klečé, sedé) pa na spodobnem kraji, in kolikor se dá na takem, kjer je po možnosti obvarovan raztresenja. Zeló zeló je priporočati, da bi mašnik vsaki dan vsaj nekoliko duhovnih dnevnic opravljal v cerkvi pred sv. rešnjim Telesom. — Tudi ne smé kaj izpuščati ali premenjevati v besedah, kedor oficij moli sam, kajti opravlja ga v imenu cerkve, toraj tudi govori: „Dominus vobiscum — et cum spiritu tuo"; „jube, domne, benedicere" itd. Le „Confiteor" moli samo enkrat, ter v njem izpusti besede „vobis fratres", „vos fratres"; in mesto „misereatur vestri — dimissis peccatis vestris — perducat vos" samec govorí: „misereatur nostri — nostris — nos . . ."

IV. Učinek dobro, slabo ali celó neopravljenih duhovnih dnevnic. — Če vže dobra, pobožna molitev posamnega kristijana oblake predira, koliko moč ima še-le cerkvena úrina molitev, katero po vsem svetu, dan za dnevom, v imenu cerkve opravlja toliko tisoč in tisoč molivcev, da jo le dobro, t. j. vredno, pazljivo in pobožno opravljajo. Vestno izpolnovanje te svoje dolžnosti obvaruje duhovnika marsikatere napačnosti, in naklanja mu zasluženja in gnad še veliko več, kakor si jih pridobiva z navadno molitvijo. Koliko svetih notranjih dejanj, češčenja, zahvale, prošnje . . . vzbuja pazljiv molivec med oficijem; brevijar je mašniku najlepša priprava na presv. daritev in zahvala za sv. obhajilo; s to molitvijo izprosi si blagoslova z nebes za svoje duhovno-pastirsko delovanje! Tudi se pazljiv duhovnik med čitanjem psalmov, lekcij ... bolj in bolj seznanja z jezikom sv. pisma, spoznava njega krasoto itd. — Berž pa se prikazujejo obžalovanja vredni nasledki, če duhovnik slabo, t. j. raztreseno in brez pobožnosti opravlja svoje dnevnice, ali pa jih celó opušča bolj ali manj. Prej opisanega sadú pobožno opravljenega oficija on ne vživa; in ker izverstnega čeznaturnega sredstva v dosego važnih namer svoje službe ne rabi, prikazuje se vsestranska mlačnost z vsemi posledicami, greh rodí greh, iz dobrega pastirja postane najemnik!

Kedor bi pa celó po zanikernosti ne opravil oficija, ali bi pa le to ali drugo duhovno uro opustil, njega zadene kot cerkvena kazen dolžnost povračila, ako vživa vstanovljene dohodke kake duhovnije ali cerkvene beneficije. V. Lateranski zbor l. 1514 naklada namreč beneficijatom dolžnost povračevanja, če bi ne opravili duhovnih dnevnic. To je poterdil tudi Tridentinski zbor, pa Pij V. v posebnem pismu,[1] kjer pravi: „Ukažemo pa, da tisti, kedor en dan ali več dni vse duhovne úrine molitve zanemari, ima zgubiti toliko od dohodkov svojega beneficija, kolikor jih pride na tisti dan, ali na tiste dni, ko je opustil oficij ... Naj pa tudi ve, da zraven zgube dohodkov storil je on velik greh.“ Isti papež določuje dalje: „Kedor zanemari jutranjice s hvalnicami, ima poverniti polovico dohodkov, ravno tako, kedor opusti vse druge ure enega dne; za eno izpuščeno úrino molitev ima poverniti šestinko dohodkov tistega dné.“ Iz pisem Pija V. tudi zvemo, da to povračilo se ima zgoditi dotični cerkvi ali sploh beneficiju v korist, ali pa je razdeliti med uboge kot miloščina.

V. Kedaj jenja dolžnost, opravljati duhovne dnevnice? Jenja vsled nevzmožnosti, oficij opravljati, ali pa vsled zakonitega spregleda. Nevzmožnost pa je fizična ali pa moralna. Fizična nevzmožnost, opraviti oficij, je, ako bi bil dotični toliko bolan, da bi mu velike težave delalo, ko bi molil duhovne dnevnice; ni pa treba, da bi bila bolezen zeló huda. Tudi perve dni okrevanja smel bi se oficij opuščati, če bi se bilo bati povernitve bolezni, ko bi se trudil z brevijarijem. Fizično nezmožni so tudi slepi in taki, ki so brez lastnega zadolženja brez brevijarja. Ko bi pa dotični, ki je slučajno brez brevijarja, morda ves oficij ali pa kak precejšni del dnevnic, n. pr. katero malih ur ali sklepnico, znal na pamet, je sub gravi dolžan, to moliti kar zná. Kedor bi ne imel brevijarija njemu ukazanega, pač bi pa lahko dobil n. pr. redovni brevijar, dolžan je iz tega moliti; če pa mu je lahko, moliti úrine molitve s kom drugim skupaj, naj to storí. — Moralna nevzmožnost je, ako njega, ki bi imel opravljati oficij, kliče druga in imenitnejša dolžnost, n. pr. pridigovati, spovedovati, umirajočim v pomoč biti itd. A ker se úrine molitve vsakterega dné veljavno opravljajo od polunoči do polunoči, je pač silno redko, da bi se iz omenjenega vzroka v tej dôbi oficij ne mogel opraviti. Kedar duhovnik dvomi, bi mu bilo li možno opraviti dnevnice ali ne, naj se, če lahko, o tej zadevi posvetuje s svojim predstojnikom, zdravnikom ali sploh s kakim vestnim in pametnim človekom, in naj brez potrebe ne bo sodnik v lastni zadevi. — Ker duhovne úrine molitve cerkev ukazuje, zamore cerkev tudi spregledati to dolžnost. Papež smé dati stalno dispenzo, škofje pa iz važnih vzrokov dajó spregled za nekoliko časa, kajti med posebnimi pravicami, ki jih škofje po naših krajih prejmó od sv. sedeža za pet let, beremo sub 18, da smejo dovoliti: „Recitandi Rosarium, vel alias preces, si breviarium secum deferre non poterunt, vel divinum officium ob aliquod legitimum impedimentum recitare non valeant.“

---

[1] Gl. Constit. „Quod a nobis“ l. 1568 in „Ex proximo“ l. 1572.

Daritev sv. maše.

Sv. maša [1]) je resnično, a nekervavo ponavljanje Jezusove kervave daritve na križu, pri katerem se kruh in vino v Kristusovo telo in kri spreminja pa Bogu daruje, ter se sad in zasluženje Gospodove daritve na križu človeštvu naklanja, in sicer na način po Kristusu in cerkvi zaukazan. Ta daritev nove zaveze je glavni del javne božje službe, središče katoliškega bogočastja in središče pobožnega življenja.

---

[1]) Imé te svetovne odrešilne daritve, navadno vže od 4. stoletja kerščanstva, lat. missa je od mittere, missio. Ker mittere dvojno pomeni: poslati in spustiti, razpustiti, imamo tudi dvojno razlaganje tega pojma. Sv. Gregor Vél. pravi: „Missa idem ac missio, et missio idem ac transmissio.“ To bi pomenilo, da verna občina po duhovniku kot posredniku k Bogu pošilja molitve, češčenje, prošnje in dar. Nebeški oče sprejme te darove in nam pošlje svojega sinu kot žertvo na altar, da mu ga darujemo, ter za-se potrebnih milosti dobivamo. Tako nastane neko vzajemno občenje (transmissio). — Drugi (Bellarmin, Bona) besedo „missa“ tudi izvajajo od mittere, a v smislu „spustiti, razpustiti“. Perva stoletja kerščanstva bilo je več razpuščenj pri božji službi; pri sv. daritvi bilo je v navadi dvojno: po evangeliji razpustili so katehumene, in ob koncu opravila so slovesno razpustili vernike sploh, ter so jim klicali „missa (= missio, dimissio populi) est“ ali „ite missa est“. Od tega slovesnega razpuščenja vernikov, pravijo, dobilo je vse sveto opravilo imé.

Maša je neizmerne vrednosti, kajti po nji Boga na najpopolnejši način častimo, v nji se nam bistveno predstavlja vse delo odrešenja, po nji Kristus nadaljuje svoje veliko-duhovniško delo, da bi nas vse deležne storil sadu svojega odrešenja. In kakor je Kristusova daritev na križu izvir vseh gnad, tako je te daritve resnično ponavljanje pri sv. maši središče Kristusovega delovanja v sveti cerkvi.

A.

O sveti maši v obče.

§ 148.

Kaj je treba, da se sv. maša opravlja veljavno in vredno.

Kar cerkveni zbor v Florenciji govorí o zakramentih, to velja tudi o sv. maši, ki je svetstvom izvir, namreč: „tribus perficiuntur, videlicet rebus, tamquam materia, verbis, tamquam forma et persona ministri conficientis cum intentione faciendi, quod facit ecclesia, quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.“

1. O tvarini za daritev sv. maše potrebni smo vže obširneje govorili v § 139. ter spoznali, da je materia debita kruh iz čiste nepačene pšenične moke, z naturno vodo napravljen in neprekvašen, pa vino nepokvarjeno, iz grozdja vinske terte dobljeno. Kruh nepšenični ali pa vže celoma plesnjiv, trohljiv, in vino, ki ni iz zrelih jagod vinske terte dobljeno ali vže popolnoma skisano, je neveljavna tvarina; kruh pa, ki začenja trohneti in vino, ki prehaja v kis, je nedopuščena tvarina. — Da se sv. daritev opravi veljavno, zadostuje pšenični kruh, bodisi opresen ali tudi prekvašen; a vsled starodavne navade ukazal je cerkveni zbor v Florénciji l. 1439, da se imajo mašniki latinske cerkve posluževati pri sv. daritvi le opresnega kruha, mašniki gerški pa vedno le prekvašenega. Kedor bi drugače ravnal, bi sicer veljavno posvetil, a zeló bi grešil. Smel bi pa mašnik latinskega obreda potujoč skoz deželo gerško, ako ni dobiti cerkve latinske, maševati v gerško-zedinjeni cerkvi s prekvašenim kruhom, a po svojem obredu; enako smé tudi gerški mašnik v krajih rimske cerkve maševaje po svojem obredu rabiti opresen kruh, ako ni dobiti cerkve gerške. — Kruh in vino, tedaj materija consecranda, mora biti pri sv. maši pred duhovnikom, sicer bi besedi „hic“ „hoc“ v slovilo bile brez pomena; zadostuje pa moralna navzočnost. O hostiji, ki bi bila n. pr. pod altarnim pertom, ali v zapertem tabernakeljnu, ne moremo reči, da je coram sacerdote. Ni pa treba, da bi mašnik res videl tvarino, s posebnim dovoljenjem

tudi slepi celebrant veljavno mašuje. Tudi hostije, ki so med posvečevanjem v zapertem ciboriji, so veljavno konsekrirane, če je le ciborij stal na korporalu in če je duhovnik vsaj preden je šel k altarju, imel namen, posvetiti jih. A dopuščeno tako konsekriranje ni, ker je ukazano, ciborij odpreti pri darovanji in pri posvečevanji.

Slovilo so besede, katere mašnik kot namestnik Kristusov izgovarja nad kruhom in vinom, spreminjevaje to tvarino v pravo telo in kri Gospodovo. Najbistveneje besede so: „Hoc est enim Corpus meum“ in „Hic est enim Calix sanguinis mei“; a dolžan je mašnik sub gravi, da tudi vse druge besede slovila tako govori, kakor jih je kot besede Jezusove pri zadnji večerji določila cerkev. Kedor bi besede premenil, kaj izpustil, dostavil, da bi tako besede slovila dobile drug smisel, on bi konsekriral neveljavno. Cerkev določuje, da se imajo te najsvetejše besede govoriti natihoma pa spoštljivo, pobožno, v zvezi, z naturnim, neprisiljenim glasom, kakor govorí človek, ako pripoveduje kaj resnega in važnega. Napačno je, izgovarjati to slovilo z nekako močjo in silo, kakor bi besede iz sebe metal, ter besede tergati, med njimi nekoliko prenehovati ali celó ponavljati jih. Še napačneje bi bilo, ako bi kedo te presvete besede tako naglo in s toliko prostim in domačim glasom izgovarjal, da bi ne kazal nikakovega spoštovanja.

Da pa se res zgodí čudežno spremenjenje, mora mašnik, govoreč besede posvečevanja, imeti določno namero, storiti, kar je storil Kristus in kar cerkev dela v njegov spomin, to je, imeti mora voljo, kruh in vino spremeniti v telo in kri Kristusovo ter nebeškemu Očetu darovati. Pač je zeló želeti, da bi namera mašnikova bila aktualna, dejanska, t. j. da bi se svojega namena zavedal takrat, ko izgovarja besede Kristusove; a pri znani slabosti človekovi ter velikem nagnjenji njegovem k raztresenosti, je aktualna namera časih nemogoča, in takrat zadostuje virtualna, vplivajoča, katere se v trenutku sicer ne zaveda, a vendar jo ima, ker jo je prej vzbudil, n. pr. ko je šel v cerkev, da bi maševal, ko se je napravljal za sv. daritev . . . in je ni preklical. Njegov prejšnji namen je neposrednji vzrok sedanjega njegovega dejanja. — Zraven teh bistvenih reči, zraven tvarine, slovila in namere mašnikove, je pa še kot integrujoči del sv. daritve potrebno

a) prilivanje nekoliko vode k vinu (gl. § 139) in darovanje obojne tvarine z molitvami „Suscipe . . .“ in „Offerimus . . .“;

b) zavživanje ali obhajilo mašnikovo v obeh podobah.

2. Ako pravi katoliški mašnik vse do sedaj povedano izverší, tedaj opravi daritev sv. maše veljavno; a da jo opravi tudi vredno in dopuščeno, je dalje treba, da je prost vsakeršne nepravilnosti, irregularitete (gl. § 12), in da ni v nikakov cerkveni kazni, cenzuri; da je od polunoči popolnoma tešč, to je, od trenutka, ko ura pervič udari; za božično polunočno mašo pa da se kakih 6 ur prej zderží vsake jedi in pijače. Le po drugem mašniku vže v bistvenem delu pričeto mašo smé netešč duhovnik skončati [1]. Mora biti v stanu posvečujoče milosti božje; ko bi ne bil in statu gratiae, moral bi se prej izpovedati, ali pa sv. mašo opustiti, sicer bi storil čveterni božji rop, kajti nevredno bi posvetil, nevredno zavžil, nevredno delil sv. obhajilo in vedno nevrednemu. Da bi bil pa moralno prisiljen, opraviti sv. daritev, ali bi vže začeto mašo ne mogel pretergati brez pohujševanja in velicega zgledovanja, moral bi v sercu popolno kesanje vzbuditi pa sklep storiti, berž ko berž spoved opraviti. Ako ni bil zaderževan, naj izmed oficija za tisti dan opravi vsaj jutranjice in hvalnice, pa naj se z molitvijo pripravlja na sv. daritev. Tudi mora dobro znati mašni obred ter pobožno vse izveršiti po cerkvenih določbah, in slednjič še primerno zahvalo opraviti.

§ 149.

O nedostatkih pri sv. maši.

Ako ozir tistih reči, ki so v to potrebne, da se sv. daritev opravlja veljavno pa vredno in dopuščeno, ni vse kakor bi imelo biti, imenujemo tako napako ali tak pomanjkljej **nedostatek**, defekt. Misal o teh nedostatkih govorí nadrobno (glej Rubr. Miss. de defect. VI—IX.), mi o tem predmetu omenimo naslednje:

I. Vsaka vže pričeta maša mora se v njenih bistvenih in poglavitnih delih (darovanje, spreminjevanje in obhajanje mašnikovo v obeh podobah) na veljaven način, — in v nebistvenem obredu natanko po rubrikah tudi **doveršiti**, po kolikor je fizično in moralno možno. Ako bi mašnik vedel vže naprej, da mu ne bo mogoče sv. daritve tudi dokončati, bi je še pričeti ne smel. Iz tega pravila izvajamo:

1. Ako se zapazi **bistven pomanjkljej** pri tvarini, pri slovilu ali pri mašniku (n. pr. ozir namere), takrat ga je treba, berž ko se pokaže in če je mogoče, odpraviti in potem mašo nadaljevati pa dokončati. Ko bi bil toraj mašnik **neveljavno konsekriral**

---

[1] Beri tudi opomnjo v naslednjem §.

kruh ali vino ali oboje, ali da bi bil sicer veljavno posvetil, a sedaj spozná, da so podobe spridene, nevžitne, ali pa se izgubé, tedaj bi moral nedostatek berž odpraviti s tem, da dobí pravo in veljavno tvarino, da jo s „Suscipe . . .“ in „Offerimus . . .“ daruje („saltem mente“), potem (če je v maši vže tako daleč prišel) z „Qui pridie . . .“ ali „Simili modo . . .“ konsekrira, in nato nadaljuje maševanje od tam naprej, kjer je spazil pomanjkljej, pa izpusti vse vmesne, vže prej izgovorjene besede in storjena znamenja. Pri tem novem darovanji ni treba hostije pokladati na pateno in pred seboj jo deržeč zadevno molitev moliti, zadosti je, da hostijo položi kar na korporal. Tudi povzdigovanje pri novem konsekriranji izostane. — Še posebej gledé slovila določuje rubrika: „Si celebrans non recordetur, se dixisse ea, quae in consecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari. Si tamen certo constet, se omisisse aliquid eorum, quae sunt de necessitate Sacramenti, i. e. formam consecrationis, seu partem, resumat ipsam formam et cetera prosequantur per ordinem. Si vero valde probabiliter dubitat, se aliquid essentiale omisisse, iteret formam saltem sub tacita conditione. Si autem non sunt de necessitate Sacramenti, non resumat, sed procedat ulterius.“ Mašniku pretenkovestniku, sumnjivcu, ki vedno meni, da je v besedah posvečevanja izpustil kaj bistvenega, spovednik njegov ne smé drugače dópuščati ponavljanja slovila, kakor če tako za gotovo vé, da je izpustil kaj bistvenega, da bi mogel priseči na to.

2. Ko bi mašnik še-le potem, ko je vže zavžil veljavno posvečeno podobo, spoznal nedostatek, neveljavnost druge, moral bi obojno tvarino, kruh in vino, vnovič dobiti, darovati, spremeniti in povžiti, pa potem mašo nadaljevati. Ako bi pa, še preden zavžije sv. kri, spoznal nedostatek kruha, ali pa neveljavnost vinske tvarine, še preden zavžije sv. hostijo, takrat pa le novo hostijo ali samo novo vino vzame, daruje, posvetí in mašo nadaljuje.

3. Ko bi se vinu prav nič vode ne prililo, moralo bi se to pozneje storiti, ako se ta pomanjkljej spazi še pred konsekriranjem vina; ne bilo bi treba prilivati vode, ko bi mašnik spazil ta nedostatek še-le kelih posvečevaje, ali pa celó po doveršenem posvečenji.

4. Ako mašnik po konsekriranji nágloma zbolí ter ne more zavžiti, treba je dobiti druzega mašnika, ki nadaljuje in skončá sv. daritev, in če tudi bi ne bil več tešč. Ta namestnik mašuje v isti namen, po istem mašnem obrazcu in v isti barvi, kakor je bila daritev pričeta. Ko bi ne mogel bolnik povedati, kje je jenjal, treba bi bilo poprašati strežnika, in pa iz misala, iz lege sv. hostije . . .

bi se skušalo to poizvedeti. Mašnik, kateri bi v bistvenem delu pričeto mašo mesto obolnega nadaljeval, ne smel bi tisti dan nič več maševati, in ko bi tudi ne povžil onega vina, s katerim je kelih spral in perste; in če bi tudi duhovnijani njegovi ob prazniku ali nedelji imeli zarad tega ostati brez sv. maše. Ako bi ne bilo mogoče dobiti mašnika, da bi nadaljeval sv. daritev, moral bi (ako tudi kakega klerika ni dobiti) kak neduhovnik, lajik v tabernakelj shraniti sv. podobe do perve sv. maše, pri kateri jih ima mašnik zavžiti po obhajanji s sv. kervjo. Ko bi pa sv. rešnjemu Telesu pretilo onečastenje, smel bi je zavžiti celó kak lajik. Ko bi pa mašnik, ki je med sv. daritvijo hudo zbolel, ne bil še konsekriral, ali pa je sv. obhajilo vže zavžil v obojni podobi, takrat ni treba maše nadaljevati po kom drugem, ampak ostane nedoveršena.

II. Smé pa mašnik, ali celó mora pretergati mašo ter nedokončano jo pustiti: 1. Po konsekraciji, ako je fizično nemožno doveršiti jo; n. pr. ko bi ne bilo veljavne tvarine in je tudi ni moč dobiti. Ko bi pred spreminjevanjem spoznal, da je tudi le ena izmed obeh tvarin neveljavna, ali če bi po posvečevanji, a vendar še pred zavživanjem, spoznal neveljavnost obojne tvarine, in bi ne bilo mogoče, drugo ter veljavno dobiti — moral bi zapustiti altar. Ljudem navzočim bi bilo treba v takem slučaji razjasniti stvar, da bi ne bilo pohujšanja. Ako bi pa bilo eno, kruh ali pa vino, vže veljavno konsekrirano, in le druge veljavne tvarine ni dobiti, naj mašnik nadaljuje daritev s potrebnimi izpremenami v molitvah, t. j. izpustivši vse besede in dejanja, ozirajoča se na pomanjkljivo tvarino. 2. Pred konsekriranjem smé se pretergati maša, ako je tudi le moralno nemožno doveršiti jo, n. pr. ob požaru, če razpada cerkev itd., moral bi pa mašo pretergati, ko bi se duhovnik še pred spreminjevanjem spomnil, da ni več tešč[1]), ali da je v smertnem grehu, izobčen, v prepovedi . . . in če mu je to mogoče brez velicega hrupa in lastnega javnega osramotenja. 3. Pred začetim kanonom (a ne več po začeti tihi maši) gré pretergati mašo, ko bi bil navzoč kak z imenom izobčen, excommunicatus vitandus, in ga ni moč spraviti iz cerkve; in pa če bi takrat cerkev postala oskrunjena. Ko bi pa duhovnik v takem slučaji zarad vže pričete tihe maše ne smel popustiti altarja, naj sv. daritev nadaljuje do obhajila; ko pa zavžije sv. rešnje Telo, mora altar zapustiti in ostale molitve opraviti v žagradu. — Kedar je moralno nemožno, doveršiti sv. mašo, n. pr. zarad požara, sovražnega napada, podiranja cerkve . . ., in je pretergati ne smé, ker je vže konsekriral, takrat smé sv. daritev okrajšati, t. j. ves obred po povzdigovanji opustí ter kar berž zavžije presv. Zakrament, opere kelih in perste pa odide.

---

[1]) Ker bi pa skoraj vselej nastal velik hrup med ljudstvom in pohujševanje, ko bi mašnik zapustil altar, spominjavši se, da je po polunoči kaj jedel ali pil, zato smé veljati kot pravilo: mašnik, ki se pri altarji spomni, da ni več tešč, naj mašo nadaljuje, in če tudi ni še konsekriral, ali če je tudi še-le k altarju prišel. — Ko bi mašnik o Božiču pri pervi ali pri drugi sv. maši po nepaznosti purificiral kelih in zavžil to vino, ne smel bi druge ali tretje maše opraviti, če je maša njegova le samitna in more brez hrupa in pohujševanja opustiti nadaljno daritev. Drugače pa bi bilo, ako je v duhovnem pastirstvu, in mora drugo ali tretjo mašo opraviti kot farno opravilo, in drugega mašnika ni dobiti, ki bi nadaljeval označenjeno opravilo. Tu bi nastal velik hrup med verniki, veliko zgledovanje in pohujšanje, ko bi máhoma mašnik prejenjal; da se odverne to pohujšanje, smé tudi netešč opraviti drugo, oziroma tretjo sv. mašo. — Iz ravno tega vzroka bi smel

III. Tudi prenehati smé duhovnik s sv. mašo za nekoliko časa v primerljejih, katere cerkvene določbe imenujejo, n. pr. da vernikom besedo božjo oznanuje, sv. obhajilo delí, ob raznih posvečevanjih . . .; potem tudi zarad telesnega oslabenja ali zavolj kake neodložljive fizične potrebščine mašnikove; ali ko bi bilo treba kar blizo tam v cerkvi ali zakristiji umirajočemu podeliti sv. kerst ali sv. odvezo in sv. poslednje olje (S. R. C. 7. dec. 1844). Ako pa je treba delj kam iti, da podelí umirajočemu sv. zakramente, smé, ako je res velika sila in drugega mašnika ni berž dobiti, pretergati ter nedokončano pustiti sv. mašo, če še ni posvetil; ko bi bil pa vže konsekriral, naj okrajša sv. daritev, kakor smo prej povedali.

§ 150.

Sad sv. maše in kedo se ga vdeležuje.

I. Ves notranji učinek pri daritvah starega zakona je slonel na darovalcu, zavisen je bil od njegovega ravnanja in mišljenja (ex opere operantis), kajti žertve starega zakona bile so le predpodobe prihodnje

---

mašnik v duhovnem pastirstvu, ki vsled kake nepaznosti ni več tešč, vendar le ob nedelji ali prazniku, ali tudi ob kakem drugem dnevu, ko je opravilo vže napovedano (n. pr. poroka, pogreb . . .) opraviti sv. daritev, če ne more dobiti kakega duhovnika namestnika, in če bi z opuščenjem sv. maše med ljudstvom res nastala velika nezadovoljnost, hrup in pohujšanje. Ko bi se pa ne bilo bati teh zlih nasledkov med ljudstvom, ne smel bi netešč maševati, in ko bi bila tudi nedelja ali praznik, ampak povedal naj bi ljudem, kaj se mu je pripetilo in zakaj ne smé maševati. (Tako uče Benedikt XIV., sv. Alfonz Lig., Gousset, Müller in dr.)

daritve Kristusove, a obsegale ga niso. Vse drugače daritev novega zakona: ona je doveršenje vseh daritev pred Kristusom ter ne kaže le na Izveličarja, ampak ga tudi v sebi ima. Kristus sam je, ki se tù za nas daruje, on je dar pa glavni darovalec ob enem. Iz tega je razvidna neskončna cena in vrednost te daritve. Ker Kristus sam daruje, so učinki daritve vselej zagotovljeni, kajti daritve Jezusove si še misliti ne moremo brez primernega sadú. Po njej se toraj z ozirom na Boga vselej in gotovo dosega oni namen, zarad katerega se opravlja kot častna, zahvalna, prosna in spravna daritev. „Sacrificium Missae, pravi Belarmin, ut a Christo offertur, vim habet ex opere operantis, sed infallibiliter, quia placet ex bonitate offerentis Christi, quae semper est eadem et nec minui, nec crescere potest.“ Ta pravi in bistveni sad sv. daritve dohaja toraj iz bistva sv. maše, ex opere a Christo operato, ima svoj izvir edino le v Kristusu in v njegovem neskončnem zasluženji, zato nikakor ni odvisen od vrednosti ali nevrednosti vidnega darovalca mašnika. — Ozir človeka pa je sv. maša, zlasti kot spravna in prosna daritev, izvir milosti; po njej dohaja človeštvu bogastvo nebeškega blagoslova, a vsakteremu posamnemu le po njegovi prejemljivosti in po kolikor pri njem ni ovirajočega zaderžka.

K pravemu in bistvenemu učinku sv. maše, ki ni odvisen od mašnika, pristopa še postranska, slučajna korist. V tej zadevi so odločilni: cerkev, v katere imenu se daritev opravlja, pa mašnik darovalec in verniki, ki z njim vred darujejo. Kolikor svetejši in popolnejši so posamezni udje sv. cerkve, toliko prijetniša je Bogu daritev, toliko koristneja ljudem. Kolikor več specijalnih, posebnih prošenj ima mašni formular, in kolikor slovesniše se opravlja daritev, toliko veči je ozir postranskega sadu nje učinek. V tej zadevi je toraj veče cene (ako vzamemo mašo kot prosno daritev, kojo cerkev opravlja) votivna ali černa maša, kakor dnevna; ima slovesno opravilo veči učinek kot tiha maša. [1]) Dalje: kolikor popolniši in svetejši je mašnik darovalec, s kolikor večjo pobožnostjo opravlja daritev, toliko veči je postranski sad sv. daru. Tù pristopa k bistvu sv. maše še neki opus operantis, ki je veče ali manjše cene ter sad sv. maše bolj ali manj namnožuje, kakoršna je ravno dispozicija mašnikova. Opus operatum, kaj pa da, vedno enak ostane, in cena, učinek sv. maše same na sebi se ne ravná po moralni kakšnosti duhovnika darovalca, ampak po svetosti in pobožnosti mašnikovi pristopa k učinku, izvirajočemu ex opere operato, le še neka postranska korist, neki slučajen učinek ex opere operantis. Slednjič nam je v tem oziru še tudi gledati na delavnost vernikov, z mašnikom vred darujočih. Ta njih delavnost je toliko vspešneja, kolikor pobožniše, gorečnejše in tesnejše se vdeležujejo daritve, bodisi z molitvijo, ali kot strežniki pri sv. maši ali pa s tem, da oskerbé potrebnega za sv. daritev itd. Tako zamore od strani vernikov pristopati neki opus operantis, ki storí, da se pravega in bistvenega sadu sv. maše, kojega učini opus operatum, vdeležujejo v obilnejši meri.

---

[1]) Pasqualigo pravi: „Ratio est, quia importat solemnem modum offerendi sacrificium, per quem maior honor et maius obsequium exhibetur Deo, et proinde habet specialem et notabilem rationem acceptabilitatis super alia sacrificia et consequenter novam efficaciam ad movendum Deum, ut concedat quod petitur.“

Sad sv. maše ali nje koristi so trojne verste: 1. splošnji sad, fructus generalis, ki je v prid vsem vernikom in zlasti navzočim. Neposrednje toraj dohaja le vernikom, in sicer v toliko veči meri, kolikor bolj so za-to korist po svoji vrednosti in pobožnosti prejemljivi; v širjem pomenu, posrednje pa tudi nevernikom, krivovercem . . . da bi postali udje sv. cerkve. Ti poslednji sicer nimajo nikakove pravice do sadu sv. maše, ampak na milosti božji je, po koliko jih deležne stori koristi sv. daritve. Splošen sad je neodvisen od volje mašnikove. 2. Posebna korist, fructus specialis, ministerialis ali fructus medius je onim v dobro, živim ali mertvim, za katere darovati mašnik voljo ima. Ta sad sv. maše je odvisen od volje darovalčeve, t. j. on ga nakloni, komur ga hoče, ter to svojo namero naznani pri sv. maši v spominu za žive in v spominu za mertve. 3. Prav poseben sad, fructus specialissimus ali individualis pa koristi mašniku darovalcu, in prejme ga, ako je vreden, t. j. če ni v smertnem grehu. Te svoje koristi duhovnik ne more nikomur prepuščati. — Toraj le posebni sad je ona korist sv. maše, katero vidni darovalec naklanja komur hoče; to pravico ima kot katoliški mašnik, ter jo je prejel v zakramentu sv. reda. To naklonitev posebnega sadu sv. daritve nekomu gotovemu, ali z drugo besedo: to voljo mašnikovo, posebno korist nakloniti temu ali onemu, živemu ali ranjcemu, imenujemo namero (intentio) v ožjem smislu. Biti mora v volji mašnikovi ta namera vsaj vže pred spreminjevanjem, pred konsekriranjem (a želeti je, da to namero storí vže pred mašo); veljá pa, da jo le stori in da jo pozneje ne prekliče. Zadostuje toraj tako imenovana stalna namera, applicatio habitualis. Tudi ni potrebno, da bi prav natanko, ali po imenu določil onega, komur hoče nakloniti srednji sad sv. maše, ampak zadostuje, ako reče ali tudi le samo v mislih sklene n. pr. offero sacrificium hoc pro eo, qui dedit stipendium — pro quo exigit fundatio — pro anima in purgatorio majori auxilio indigenti — pro illo, cui applicare teneor itd.

II. Ker je daritev novega zakona po volji Jezusovi lastnina njegove cerkve, katera jo opravlja na povelje svojega ustanovnika, in ker je mašnik vi ordinis pooblaščen za naklonitev posebnega sadu te daritve, zato je gotovo, da le tedaj veljavno in dopuščeno komu naklanja ta sad, če cerkev po svojem nauku dopušča, dotičnemu nakloniti omenjeno korist. Nastane toraj vprašanje: komu smé mašnik nakloniti srednji sad, ali za kóga smé maševati? Razločevati nam je med živimi in mertvimi ali ranjcimi, pa zopet med udi sv. cerkve in neudi.

1. Živi udje sv. cerkve so ali v stanu posvečujoče milosti božje, ali pa so v smertnem grehu: za obojne opravlja se daritev sv. maše. Pravični, živi udje sv. cerkve so edini sposobni, da se sadu sv. daritve vdeležujejo popolnoma, v vsem obsegu, ker je vdeležba toliko popolniša, kolikor tesneje je kristijan združen s Kristusom in s cerkvijo. Kedor pa je duhovno mertev, v komur ni življenja milosti božje, njemu ni moč nakloniti vseh koristi sv. maše, kajti dokler je sovražnik božji, se mu tudi nobena časna kazen ne more odpustiti. Največe zlo, ki tacega tare, je greh, in sv. maša pridobíva mu pred vsem spravo in usmiljenje božje, razsvetljenja od zgoraj, da grešno pot zapusti, se resnično spreoberne in življenje milosti zopet zadobí. — Tudi za kerščenega otroka, ki še ni prišel do let razumnosti, smé se maševati, kaj pa da mu koristi le kot prosna daritev, ne kot spravna.

2. Kar tiče žive, ki niso udje sv. cerkve in ločeni od njene edinosti, se indirektno in v obče smé v ta namen za nje darovati, da se jim izprosi spreobernjenje in združenje z edino izveličalno cerkvijo. Direktno pa za-nje maševati in specijalno, vsled določeb sv. cerkve ni vselej dovoljeno. Strogo je prepovedano maševati za tiste, ki so izobčeni po imenu, s katerimi cerkev prepoveduje vsakoršno občevanje (excommunicati non tolerati vel vitandi), dokler niso odvezani od cerkvene kazni. Smé pa mašnik kot privatna oseba iz ljubezni se spominjati pri sv. maši tacega nesrečnega, da mu od Boga prosi milosti spoznanja in pokore; a za taki spomin ne smel bi nikoli sprejeti kakega darila, stipendija, ker sv. mašo v pervi versti daruje za kakega druzega. — Ozir tistih, ki so v navadnem izobčenji (excom. tolerati) pa učí mnogo bogoslovcev, da se za-nje smé maševati, naj so še živi ali pa vže umerli. — Krivoverci in razkolniki res nimajo nobene pravice do daritve Kristusove, toraj se v njih imenu ne more darovati sv. maša, ne tako, da bi se oznanila taka maša ali da bi se njih imé v obredu imenovalo; smé pa

vsak duhovnik v svojem imenu maševati za njih spreobernjenje, ter tudi stipendij sprejeti.[1] A paziti je, da zarad tega med ljudstvom ne nastane kako pohujšanje. V polnem obsegu se taki neudje seveda ne morejo vdeležiti sv. daritve, ker se le za njih duhovno dobro sme maševati v namen spreobernjenja. — Enako se smé sv. daritev opraviti tudi za neverce (jude, turke . . .), kar je cerkev vnovič izrekla l. 1865, ko je na vprašanje: „Utrum liceat sacerdotibus Missam celebrare pro Turcarum, aliorumque infidelium intentione et ab illis eleemosynam pro Missae applicatione accipere?“ odgovorila S. C. Officii: „Affirmative, dummodo non adsit scandalum ac nihil in Missa specialiter addatur, et quoad intentionem constet, nihil mali aut erroris aut superstitionis in infidelibus eleemosynam offerentibus subesse.“ Če se pa pod nekaterimi pogoji sme daritev sv. maše opraviti za razkolnike, krivoverce in neverce, smé se toliko bolj za katehumene, ki po veri in želji sv. kersta vže pripadajo cerkvi.

3. Izmed mertvih vernikov so nekateri sprejeti v nebeško veselje, drugi so vekomaj zaverženi, in tretji bivajo še na kraji očiščevanja. Za pogubljene v peklu, to je, za take, ki očitno v stanu smertnega greha umerjó, se ne mašuje in se ne smé, ker iz pekla ni odrešenja. Tudi za nedorasle otročiče, ki so umerli brez sv. kersta, se ne smé daritev sv. maše opravljati. Izveličani v nebesih nikakove pomoči ne potrebujejo, za to se v pravem pomenu za nje ne mašuje: pač pa se opravlja daritev njim na čast, kot hvaležni dar za vse dobrote, katere je Bog svetnikom podelil in jih tudi nam podeljuje na njih priprošnjo. Tudi kot prosna daritev se opravlja za dobrote, katere želimo dobiti na priprošnjo svetnikov, pa za razširjenje češčenja svetnikov, iz katerega vernim na zemlji dohaja velik blagoslov. V pravem smislu se toraj smé, in se vže vsled apostoljskega sporočila tudi opravlja daritev sv. maše le za duše v vicah. Te so za to vselej sposobne, toraj daritev nikoli ne ostane brez sadu, kolikorkrat se zanje opravlja. Ni nam pa znano, po koliko vsaktera sv. daritev posameznim dušam olajša ali prikrajša terpljenje, zato ni brezkoristno, za eno in isto dušo v vicah tudi večkrat in ob raznih časih maševati, da pride gotovejše in prej v nebeško veselje. Od raznih

---

[1] Na vprašanje: „Utrum possit aut debeat celebrari Missa ac percipi eleemosyna pro graeco — schismatico, qui enixe oret atque instet, ut Missa applicetur pro se sive in ecclesia adstante, sive extra ecclesiam manente?“ je odgovorila S. C. Officii 19. apr. 1837: „Juxta exposita non licere, nisi constet expresse, eleemosynam a schismatico praeberi ad impetrandam conversionem ad veram fidem.“ Ta odlok poterdil je Gregor XVI.

koristi sv. maše zamorejo duše v vicah le eno samo dobivati, namreč odpuščenje časnih kazni greha, zadostovaje božji pravici. Kot spravna daritev sv. maša tako rekoč razoroži kaznujočo roko božjo, ki je hudo zadela uboge duše, in izbrisuje naravnost in neposrednje kazni, koje terpeti morajo. A tudi kot prosna daritev zamore sv. maša koristna biti dušam v vicah ter jim pripomoči k rešenju: ali s tem, da se jim od božje dobrotljivosti izprosi odpuščenja zasluženih kazni, ali pa na ta način, da živim nakloni raznih milosti, katere jih spodbadajo, da pridnejše molijo za verne duše, da jim pomagajo z dobrimi deli pa z odpustki. — Gledé doraslih mertvih katehumenov pravijo nekateri bogoslovci, da se za-nje ne sme maševati, drugi pravijo, da se za take ranjce smé opravljati sv. daritev, ako so se kesali svojih grehov in so res želéli sv. kersta. Tudi nekatere novejše sinode to dovoljujejo.

4. Drugače je stvar pri mertvih nekatoličanih. Res je mogoče, da je ta ali uni brez lastne krivde od prave cerkve ločen živel; mogoče, da je umerl v milosti božji in bil rešen — o tem cerkev sodbo prepušča Bogu. A kot vidna družba mora cerkev Jezusova soditi po vnanjem dejanji: po vnanje pa omenjeni niso bili njeni udje, niso bili člani edinoizveličavne cerkve. Takih pa, ki pred smertjo niso bili na viden način njeni otroci, tudi po smerti ne more cerkev spoznavati za svoje, ne more kot s svojimi z njimi ravnati, t. j. ona jih ne more deležnih storiti javnih molitev, daritev, blažil in časti. Po vsej pravici toraj cerkev maševanje, ustanove, odreka vsem, kateri niso kot vidni njeni udje umerli, naj so bili krivoverci ali pa neverniki. Dokler so taki še med živimi, sme se pod nekaterimi pogoji, kakor smo vže povedali, za nje maševati, da se jim izprosi gnada spreobernjenja; po smerti ni spreobernjenja, toraj se tudi za nje ne sme več maševati. A kedar se sv. daritev opravlja za duše v vicah sploh, takrat tudi tem koristi, ako so vzmožni za tako pomoč.

§ 151.

Dolžnost opravljati daritev sv. maše.

„To storite v moj spomin!“ govoril je Jezus Kristus svojim aposteljnom, ter s tem njim in njihovim naslednikom povelje dal, opravljati sv. daritev novega zakona. Kedaj pa in kolikrat mora vsakteri izmed duhovnikov opraviti sv. daritev samo zató, ker je katoliški mašnik, o tem ni postave. Tridentinski zbor (Sess. XXIII. c. 14 de ref.) pravi: „Curet Episcopus, ut sacerdotes saltem diebus dominicis et festis solemnibus celebrent, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant.“ Zelja pa je sv. cerkve, da bi mašnik vredno pripravljen vsaki dan daritev sv. maše opravljal, kajti po besedah Benedikta XIV. „s sv. mašo Boga časti, angelje razveseljuje, cerkev poveličuje, živim pomaga, mertvim pripravlja mir in pokoj, a sebe vseh dobrot deležnega storí.“ — Ako pa ni izrečenega določila, kolikokrat mora katoliški duhovnik samo zarad prejetega sv. reda maševati, pa vendar sedaj pa sedaj temu ali unemu mašniku postane sveta dolžnost, v kak gotov namen maševati, to je, posebni ali srednji sad sv. daritve komu gotovemu nakloniti. Taka dolžnost pa nastopi ali vsled splošnje cerkvene postave, ali pa zavolj kake zasebne zaveze.

I. Vsled splošnje cerkvene postave dolžni so maševati:

1. Župniki vse nedelje in praznike za svoje duhovnijane (pro populo). Župnik v tej zadevi ni le parochus sensu pleno, ampak vsak taki mašnik, ki po cerkveni viši oblasti poslan, v lastnem imenu, oznanovaje božjo besedo in z deljenjem sv. zakramentov pa z drugimi sredstvi izveličanja redno duhovno pastirstvo v nekem določenem okraji škofije tako oskerbuje, da je v tem delovanji neposrednje škofu podložen — naj se vže potem imenuje župnik, vikar, kurat, administrator, provizor ali drugače; in če tudi bi dohodkov ne dobival iz zadevne duhovnije, kajti ne zarad dohodkov, ampak zarad službe ima to dolžnost. Ni pa treba ob omenjenih dnéh za vernike maševati tistim, ki v duhovnem pastirstvu ne delujejo v svojemu imenu, ampak samostalnim duhovnim pastirjem v pomoč poslani, oskerbujejo razna župnijska opravila v imenu svojega neposrednjega predstojnika in temu podložni; taki so n. pr. duhovni pomočniki, kaplani . . . Prazniki, ob katerih je treba prej imenovanim duhovnim pastirjem sv. daritev za duhovnijane opravljati, so vsi tisti godovi med letom, katere papež Urban VIII. v svojem pismu: „Universa per orbem“ l. 1642 določuje kot cerkvene praznike.[1]

---

[1] Ti so: Nativitas D. N. J. Ch., Circumcisio, Epiphania, Resurrectio cum duabus sequent. feriis, Ascensio, Pentecoste cum duabus sequent. feriis; Fest. SS. Trinitatis, Solemnitas Corp. Chr., Inventio S. Crucis, Purificatio, Annuntiatio, Assumptio, Nativitas, Immacul. Conceptio B. M. V., Dedicatio S. Michaelis Arch., Nativitas S. Joannis Bapt., Fest. SS. Petri et Pauli, S. Andreae, S. Jacobi, S. Joannis Evg., S. Thomae, SS. Philippi et Jacobi, S. Bartholomaei, S. Matthaei, SS. Simonis et Judae, S. Mathiae, S. Stephani Protom., SS. Innocentium, S. Laurentii M., S. Sylvestri P. Cf., S. Joseph C., S. Annae m. M., Solemnitas O. O. Sanctorum. Zraven teh vsej cerkvi ukazanih praznikov se obhajajo po raznih deželah in

Ker so starejše cerkvene določbe in tudi izreka Tridentinskega zbora ozir maševanja pro populo le splošnje, nedoločene, so gledé osebe, ki ima sv. daritev opravljati za duhovnijane, in še bolj gledé dni, ob katerih je za ljudstvo maševati, po raznih krajih nastale različne navade. Od začetka so delali razloček med župniki z obilnimi dohodki, ki naj bi vsaki dan maševali za ljudstvo, in med duhovnimi pastirji s pičlimi dohodki, ki naj vsaj ob praznikih darujejo za svoje duhovnijane. A Inocenc XII. je l. 1699 ukazal, da imajo vsi župniki vsaj ob nedeljah in praznikih maševati za ljudstvo, naj je njih plača dostojna ali ne. Ta nedoločen „vsaj“ odpravil je l. 1744 Benedikt XIV. ukazavši, da morajo vsi župniki maševati pro populo „in dominicis aliisque per annum diebus festis de praecepto.“ Ko pa se je pozneje število zapovedanih praznikov skerčilo (gl. § 133) in je zlasti Klemen XIV. izrekel, da ob odpravljenih praznikih ljudstvo nima dolžnosti pri sv. maši biti, tedaj je po mnogih škofijah nastalo mnenje, da vsled tega ob tacih dnevih župnik ni več dolžan za duhovnijane maševati. Vsej ti negotovosti in raznim dvomom je konec storil Pij IX. s svojo okrožnico „Amantissimi Redemptoris“ dné 3. maja 1858, v kateri strogo ukazuje, da morajo vsi župniki in drugi samostalni duhovni pastirji za svoje ljudstvo maševati vse nedelje in vse tiste godove, katere Urban VIII. v svojem pismu „Universa“ našteva. Prej storjene napačnosti sv. oče odpušča, a za naprej velí, da se sleherni vestno derží te določbe; kedor bi pa iz tehtnih vzrokov želel kake polajšave, ima je po svojem ordinarijatu prositi pri sv. sedežu. — Oglejmo si poedinosti tega zakona. Samostalnega duhovnega pastirja veže dolžnost, za svoje duhovnijane maševati:

a) ob določenih dnéh prej imenovanih. Dovolil pa je Benedikt XIV. v svoji konstituciji „Cum semper“ vsem škofom, da smejo ubožnim župnikom dopuščati, ob določenem dnevu, ako so naprošeni, maševati pro stipendio, sv. daritev za ljudstvo pa kak drugi dan med tednom opraviti. Tudi se je zgodilo prejšnje čase, da so vstanovljene maše sprejemali za dan odpravljenega praznika, misleč, da ni treba ob takem dnevu maševati za ljudstvo. Takih starih ustanov ni moč odpraviti, a zadevni duhovni pastirji naj prosijo škofa, da jim dovoli, mesto ob odpravljenem prazniku pa kak naslednji dan za ljudstvo opraviti sv. mašo.

---

provincijah še glavni patroni, in je v dotičnem kraji ob takem dnevu tudi sv. maša pro populo ukazana. Kedar kateri teh godov zadene na nedeljo, takrat duhovni pastir z eno mašo za ljudstvo zadostí dolžnosti ozir nedelje in ozir praznika. Gl. tudi str. 307.

b) Na določenem kraji, t. j. v farni cerkvi, ali vsaj v taki cerkvi tiste župnije, v kateri je ljudstvo zbrano k duhovnemu opravilu. To je pravilo; a dovoljeno je župniku, ki je z dovoljenjem svojih viših šel iz fare, da na kraji, kjer biva, mašuje za ljudstvo, ako je le preskerbel, da doma sposoben namestnik oskerbuje vsa duhovna opravila.[1])

c) Kot službena dolžnost, zato ne jenja, ko bi tudi župnik bil zaderžan n. pr. po bolezni, po preobilnih opravilih, ali ko bi vsled kake druge službe ob istem dnevu moral opraviti sv. mašo še v drug namen (da bi bil, vzemimo, župnik in ob enem kanonik ter bi imel opraviti konventno mašo). Taki župnik moral bi dobiti drugega duhovnika, ki bi proti primerni nagradi mesto njega maševal pro populo (S. C. C. 14. dec. 1872). Ako kak župnik oskerbuje dve samostalni duhovniji, mora ob določenih dnevih v obéh farnih cerkvah za ljudstvo maševati, in sicer on sam, ako smé po dvakrat maševati, sicer po namestniku; ali pa mu je dovoljenja iskati, da smé eno farnih maš pozneje med tednom opravljati.

d) Kot osebna dolžnost, katere brez važnega vzroka ne smé prepuščati drugim. Večkrat vže je S. C. Concilii izrekla, da je župnikova osebna dolžnost, maševati za svoje ljudstvo, in da le iz postavnega vzroka, ob resnični potrebi smé druzega naprositi, da mesto njega daruje pro populo.[2]) Ni pa ravno treba, da bi župnik sam imel tako zvano véliko opravilo ali slovesno duhovno opravilo (če morda posebne diecezanske določbe tega ne ukazujejo); iz pametnega vzroka zadostuje tudi tiha maša, ki jo daruje za ljudstvo.

2. V vseh škofijskih, kolegijatnih in samostanskih cerkvah mora se vsled splošnje cerkvene postave vsaki dan za dobrotnike opraviti tako imenovana konventna maša. S. C. C. pravi: „Canonici Cathedralium et Collegiatarum accipiunt fructus suorum Canonicatuum

---

[1]) Dné 14. dec. 1872 je namreč izrekla S. C. C.: „Parochum die festo a sua parochia legitime absentem satisfacere suae obligationi Missam applicando pro populo suo in loco, ubi degit, dummodo ad necessariam populi commoditatem alius sacerdos in ecclesia parochiali celebret et verbum Dei explicet.“

[2]) Na vprašanje: „An parochi missam pro populo offerre debeant, si legitima causa non impediantur; an vero per alium huic muneri satisfacere possint?“ je 30. marca 1867 S. C. C. odgovorila: „Affirmative ad primam partem; negative ad secundam, excepto casu verae necessitatis et concurrente causa canonica.“

sub onere inserviendi ecclesiae in celebratione divinorum officiorum; quae celebratio non importat solum horas canonicas, sed etiam missam conventualem, tamquam praecipuam partem et proinde ad applicationem ejusdem missae conventualis tenentur pro illis, ex quorum dispositionibus distributiones et emolumenta percipiunt.“ Ako je taka cerkev ob enem farna, morate se ob nedeljah in praznikih opraviti dve sv. maši, ena za dobrotnike, druga za župljane.[1])

3. Škofom je Leo XIII. z apostoljskim pismom dné 4. junija 1882 tako-le ukazal: „ ... His itaque omnibus diu multumque consideratis, auditisque Venerabilium fratrum Nostrorum S. E. R. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum sententiis, decernimus et declaramus, omnes et singulos Episcopos, quacumque dignitate, etiam Cardinalitia, auctos, item Abbates jurisdictionem quasi episcopalem in Clerum et populum cum territorio separato habentes, in Dominicis aliisque festis diebus, qui ex praecepto adhuc servantur, et qui ex dierum de praecepto festorum numero sublati sunt, omni exiguitatis redituum excusatione aut alia quavis exceptione remota, ad Missam pro populo sibi commisso celebrandam et applicandam teneri.“ Dolžnost ta pa ne veže tako imenovanih naslovnih ali titularnih škofov.

II. Ne le vsled vesoljne cerkvene postave, ampak tudi zarad kake zasebne zaveze je časih duhovnik dolžan maševati ter posebni sad sv. daritve nekemu določenemu nakloniti, in to:

1. Ako sprejme stipendij, darilo za sv. mašo. „Delavec je vreden svoje jedi“, rekel je Jezus aposteljnom, ko jih je poslal med Jude, evangelij oznanovat; in sv. Pavel (I. Kor. 9, 13) piše: „Kaj ne veste, da naj tisti, ki v svetišču služijo, jedó kar je od svetišča, in ki altarju služijo, naj imajo delež pri altarji.“ Da toraj preživé svoje mašnike, so vže verniki pervih časov k sv. maši prinašali raznih darov, zlasti kruha in vina; ne le toliko, kar je treba bilo za sv. daritev in za obhajanje vernikov, ampak več, vsak po svojem premoženji, kar je bilo večinoma za vzderžavanje duhovnikov. Kateri so dvakrat darovali, za tiste so mašniki med sv. daritvijo ne le sploh, ampak še posebej molili ter po imenu. S posebnim darom so si verniki toraj hoteli zagotovití prav poseben delež pri sv. daritvi. Polagoma je mesto darov v prirodninah prišel v navado denar, ter so nastala sedaj navadna mašna darila ali stipendiji, ki nikakor niso cena za sv. daritev, ne plačilo za mašo, pa tudi ne prava miloščina,

---

[1]) Bened. XIV. de Sacr. Missae. II. § 57—60.

ampak nekako darilo, katero kot sredstvo za ohranjenje mašnikovo vernik njemu prostovoljno podá, da si vsled starodavne cerkvene navade zagotovi poseben delež sadú sv. maše. Da se ne vrivajo kake napačnosti, je cerkev ozir mašnih stipendijev to-le določila:

a) Znesek stipendija določuje navada ali pa diecezanska postava.[1] Veče darilo kot za dotično vladikovino določeno, smé sleherni sprejeti, ako se mu prostovoljno ponudi, a grešil bi, kedor bi tirjal veči stipendij, kakor ga postava ukazuje za dotični slučaj. Škof smé prepovedati, sprejemati manjša darila, kot so v škofiji določena, ako bi se mu zdelo potrebno. (S. C. C. 12. jan. 1743).

b) Mašnik, ki je sprejel stipendij ali njih več, je iz pravice dolžan, opraviti ravno toliko maš, kolikor je sprejel daril, in to tudi takrat, če je sprejel manjši stipendij, kakor je določen za njegovo škofijo. Tako velí Urban VIII. l. 1625 v pismu „Cum saepe". Le ko bi ne bil imel namere, sprejeti manjšega stipendija, pa se mu je po zmoti ali prevari vendar-le manj dalo, kakor bi se mu bilo imelo, takrat ni dolžan opraviti onega števila maš, vendar naj to po možnosti naznani darovalcu. Zeno in isto sv. mašo nikoli ne more duhovnik dvojni ali več dolžnostim zadostiti. — S sprejetim stipendijem se pa mašnik zaveže tudi na čas, ob katerem, na kraj, kjer, in na obred, po katerem se ima opraviti sv. daritev. Ozir časa velja v obče to, da se mora kmalo opraviti sv. maša, in ne sme duhovnik več stipendijev sprejeti, kakor toliko, kolikor zamore naprošenih sv. maš v kratkem („infra modicum tempus") opraviti, t. j. kakor je splošnja misel, za žive v dveh mesecih, za umerle v enem mesecu, ali sploh v oni dôbi, ki je določena za dotično škofijo. Dovoljen pa je vsakteri odlóg, da je le darovalec zadovoljen z njim. Kedar toraj mašnik vé, da ne bo mogel kmalo zadostiti svoji dolžnosti, naj onega, ki mu ponudi stipendij, na to opozori, ter naj mu pové, kedaj nekako da mu bo mogoče, opraviti naprošeno sv. mašo. Ako je darovalec zadovoljen, je prav, ako pa želí, da bi se kmalo maševalo, ali pa če je njegov namen tak, da se ne more odkladati sv. maša, n. pr. za umirajočega, za srečen porod itd., takrat duhovni pastir ne smé sprejeti stipendija, če vé, da ne bo mogel opraviti sv. maše ob pravem času. Če pa v tem slučaji darilo sprejme in ne opravi sv. daritve ob določenem času, on greší, in celo povračevati bi moral, ko bi zanikarno odlašal, tako dolgo, da n. pr. zadevni vže umerje, da je porod vže končan . . . Tudi pri romarskih cerkvah, kjer verniki veliko daril za sv. maše ponujajo, toliko da jih ni moč kmalo opraviti, ali da se celó drugam, tujim cerkvam morajo oddajati, treba je darovateljem pojasniti stvar, in le če so sami zadovoljni s tem, da se sv. maša sicer opravi na njih namen, a v drugi cerkvi, tedaj se smejo sprejemati stipendiji. — Ozir kraja se je mašniku vestno deržati tiste cerkve ali tistega altarja, kojega si je naprosil darovalec. Ako duhovnik vže naprej dvomi, mu bo li mogoče se deržati kraja ali ne, naj to pové darovatelju; ako pa sprejme stipendij, pa ne stori po želji, naj pozneje to pové onemu, ki mu je dal darilo, ali če ni mogoče, moral bi pomisliti, je li v bistveni reči ravnal zoper voljo dobrotnikovo, in če ga morda zarad tega zadene dolžnost povračila, ali ne. Zlasti kedor je bil naprošen, da za kakega ranjcega mašuje v zadobljenje popolnega odpustka pri altarji s privilegijo [1], mora to storiti (izvzemši, ko bi dotični mašnik imel osebno privilegijo altarja); ko bi maševal pri navadnem altarji, storil bi krivico, bi grešil ter je dolžan povračevati. — Tudi ozir obreda izpolniti ima mašnik prošnjo darovalčevo, ako mu cerkvene rubrike to dopuščajo. Kedar se toraj zahteva černa maša ali votivna, naj pogleda, če jo zadevni dan dopuščajo obredoslovne določbe; ako je dopuščena, mora jo res opraviti, ker bi sicer ne storil svoje dolžnosti.

---

[1] Za Ljubljansko škofijo ozir mašnih stipendijev to-le veljá: „1. Das gewöhnliche Handstipendium wird mit 60 kr. angesetzt. 2. Für die Lesung hl. Messen an bestimmten Tagen, am bestimmten Altare, zur bestimmten Stunde, oder wenn die vorhergehende Verkündigung von der Kanzel verlangt wird, kann ein höherer Betrag bis zu einem Gulden, in sehr später Stunde bei besonderen Anlässen bis zwei Gulden vom Priester verlangt werden. 3. Wird die hl. Messe in einer entfernten Filiale gewünscht, so kann man sich den Weg mit 50 kr. für jede halbe Stunde Entfernung bezahlen lassen. 4. Testirte, jedoch nicht gestiftete hl. Messen, für welche vom Testator letztwillig ein Legat ausgesetzt wird, ohne ausdrückliche Angabe der Anzahl der hiefür zu persolvirenden hl. Messen, dürfen mit 1 fl. berechnet werden. 5. In jenen Fällen, wo gestiftete Messen, Officiaturen . . . die dem Vorangehenden entsprechende Bedeckung nicht finden, hat man sich unter Darstellung der eigenthümlichen Verhältnisse an das Ordinariat mit einem Gesuche um Regelung der betreffenden Messen zu wenden." Gl. Diöcbl. 1878 str. 104. —

V Lavantinski škofiji se je l. 1874 (gl. Sehl. Prot. XXVII.) ukazalo: „Die üblichen Maximal-Ansätze (stille hl. Messe 50—60 kr., Segenmesse oder Aemter 1 fl. 5 kr. bis 2 fl.) dürfen in Zukunft ohne Ordinar. Bewilligung nicht erhöht werden.

---

[1] A samo zarad tega, ker je altar privilegiran, mašnik ne sme jemati véčega darila (S. C. Indulg. 9. maja 1761).

c) Prejete stipendije prepuščati komu drugemu, je takrat dovoljeno, če darovalec ni zahteval, da jih mašnik prejemnik sam opravi, če jih izroči tacemu, ki zamore in hoče opraviti sv. maše, in če mu izroči polno in celo darilo, kakor je je prejel. Neznanim duhovnikom ni dovoljeno izročati stipendijev, ampak vselej le tacim, o katerih ima moralno prepričanje, da sv. maše vestno opravljajo. Kedor bi si oddajaje mašna darila kaj priderževal, grešil bi, in mora povračevati; ko bi pa kedó nabiral stipendije, si nekoliko prideržal, ter pošiljal jih v kraje, kjer so darila manjša, on bi zraven dolžnosti povračevanja si nakopal tudi cerkveno kazen izobčenja.[1] — Dopuščeno pa je od prejetega večega mašnega darila si prideržati in drugemu mašniku izročiti le toliko, kolikor znaša škofijski stipendij v tistem kraji, kedar je gotovo, da je dobil mašnik veči znesek, kakor je navaden stipendij tistega kraja, le iz zgolj osebnih ozirov, n. pr. iz posebne hvaležnosti, zarad sorodstva . . .; če se mašnik, kateremu se stipendiji prepusté, ne da bi bil prošen, popolnoma prostovoljno odreče kakemu delu stipendija ali morda tudi celemu stipendiju; tudi smejo oskerbniki cerkvá od mašnih stipendijev, katere izročajo drugim mašnikom, nekaj malega odtegovati za potrebne sveče, vino, hostije itd., če cerkev res nima nikakovih drugih dohodkov za take troške, in če se le samo toliko odtegne, kolikor je neizogibno treba za omenjene stvari. — Varovati se je duhovnemu pastirju, da ne kaže kedaj dobičkoželjnosti ozir stipendijev; zarad tega ne sme nikoli priganjati vernikov, da bi mu nosili darov za sv. maše, in če vže mora kedaj n. pr. za pokoro naložiti, da spokornik oskerbi sv. maše, naj mu pové, da ni treba njemu ali njegovi cerkvi izročiti stipendija itd. Kaj pa, da je slehernemu mašniku vestna reč, izročene mu stipendije natančno zapisovati, kakor tudi dan, kedaj je bila opravljena sv. maša; denara pa ne smé imeti kot svojo lastnino prej, kakor da mu po natančnem opravljanji sv. maš res postane last.[2]

---

[1] Pij IX. je namreč v pismu „Apostolicae sedis“ 12. okt. 1869 izrekel: „Excommunicationi latae sententiae rom. Pontifici reservatae subjacere declaramus: (12) Colligentes eleemosynas majoris pretii pro missis, et ex iis lucrum captantes, faciendo eas celebrari in locis, ubi missarum stipendia minoris pretii esse solent.“

[2] Gl. Ordo cul. div. publ. § 33. — Izmed vprašanj pri kanonični vizitaciji v Ljublj. škofiji glasi III. 9: „Ob die eingehenden Manualmessen gewissenhaft persolvirt, ein Vormerkbuch über die erhaltenen Messstipendien genau geführt,

2. Tudi sprejeta mašna vstanova nalaga duhovniku dolžnost, maševati v neki določen namen, katerega pové vstanovno pismo, ki se mora v vseh točkah vestno izverševati. Kako se napravlja mašna vstanova in kaj je storiti duhovnemu pastirju, da je taka vstanova pravilna, določujejo diecezanske postave. Za Ljubljansko škofijo glej „Anweisung zur Verwaltung des Kirchen-Stiftungs- und Pfründen-Vermögens“ § 91—121. Za Lavantinsko vladikovino beri „Schluss-Protokoll“ XXX. l. 1877. — Cerkev o vstanovljenih mašah v obče določuje:

a) Sv. maš se mora pri vsaki vstanovi opravljati toliko, kolikor jih je ukazal vstanovitelj, in sicer redoma zanj ali v njegov namen. Le samo ko bi vstanovnik beneficija izrečno povedal, da ni treba v njegov namen maševati, ampak da je zadovoljen s tem, da se sploh ondi opravlja daritev sv. maše, takrat bi smela odpasti aplikacija za vstanovitelja.[1] Dotični beneficiat, župnik ... pa smé vstanovljeno mašo, in če je sam zaderžan, jo tudi mora izročiti kakemu drugemu mašniku, da jo ta opravi ob določenem času. Le ko bi bilo v vstanovnem pismu izrečno povedano, da prav zadevni duhovnik mora maševati[2] in ne kedo drugi, takrat veljá „voluntas institutoris habenda est pro lege“. Ako je v vstanovi določeno, koliko ima celebrant dobiti za vsaktero mašo, takrat mora ves znesek izročiti onemu duhovniku, komur je prepustil mašo; če pa je beneficijat v pravem smislu, in je le naročeno mu, da ima toliko maš na leto opraviti, takrat pa ni treba mašniku, ki je mesto njega opravil sv. daritev, toliko dati, kolikor dohodkov beneficija pride na eno mašo, ampak dolžan mu je dati le toliko, kolikor znaša diecezanski stipendij.

b) Ako je kak beneficijat osebno dolžan vsaki dan maševati, je to umeti v moralnem smislu, on smé toraj „ex causa vel necessaria, vel rationabili et honesta“ časih maševanje opustiti. Taki vzrok je razven bolezni tudi pomanjkanje notranje pobožnosti

---

der Stipendienbetrag für die nicht gelesenen Messen vorhanden sei, und abgesondert aufbewahrt werde?“ — Slične določbe za Lavantinsko škofijo gl. Sammlung pag. 15.

[1] Bened. XIV. „de sacrif. missae“ piše: „Regula est generalis, praesumi, eum, qui beneficium seu capellaniam instituerit et onus celebrandi missam adjecerit, nulla mentione facta applicationis, voluisse, Missam applicari animae suae.“

[2] Ako so v vstanovnem pismu le samo besede „Capellanus celebrat“, tedaj po razlaganji učiteljev cerkvenega prava to pomeni le toliko kot: beneficijat naj skerbi za to, da se opravi maša.

in niprave; ko bi toraj taki mašnik ne bil v stanu posvečujoče milosti božje, in bi tudi takrat spovednika ne mogel dobiti, bi on brez spovedi ne smel maševati samo zarad vstanovnega pisma. Ozir bolezni, ki izgovarja od maševanja beneficijata v omenjenem slučaji, velja pravilo: „Infirmitas excusat a celebratione, quando reddit impotentem ad celebrandum.“ Ako je beneficijat, ki je dolžan vsaki dan maševati, na taki način bolan le kratko časa (15 dni), ni mu treba iskati namestnika in tudi povračevati ne; a preskerbeti bi si moral namestnika, ko bi bil dalje bolan, in pa vselej takrat, če bi vstanova tirjala namestnika za vsakteri primerljej. Beneficijati, ki morajo vsaki dan maševati na namen vstanove, niso zato dolžni v Božiču za vstanovo trikrat maševati, tudi vernih duš dan jim je prost, in smejo med letom kake 4—6 krat maševati za-se ali za sorodovince, prijatelje, dobrotnike, če morda ni to po vstanovnem pismu izrečno prepovedano.

c) Ako beneficijatu ni vsaki dan maševati za vstanovo, ampak le nekatere določene dni v tednu, takrat vendar ni de jure communi dolžan, da bi iskal namestnika, ako je pravno zaderžan, oni dan maševati; dosti da pozneje opravi opuščeno sv. daritev. Ako pa dnevi v tednu, kedaj se ima maševati, niso imenovani, je pa beneficijatu še toliko bolj dovoljeno, opraviti pozneje ali vže prej, kar bi določeni teden ne mogel.

Ako kaka vstanova ne daje več toliko dohodkov, kolikor jih je bilo pervotno zagotovljenih, morda še toliko ne, kolikor bi jih najmanj morala po določbi škofijski, ne smé duhovni pastir sam umanjšati števila maš, ampak se mora v tej zadevi s prošnjo oberniti do škofijstva, ki je za to pooblaščeno po sv. sedežu.[1] — Zraven knjige, v katero se natančno zapisujejo vstanovljene maše, je za Ljubljansko škofijo ukazano, da ima v vsacem žagradu viseti tabla, na kateri so zapisane vse vstanove, ki so opravljati v zadevni cerkvi. Gl. Ordo cul. div. publ. § 24.

§ 152.

Kedaj in kolikrat maševati.

1. Od cerkve maševanju odločeni čas je od jutranje zarje pa do poludne, kar pa ni umeti v strogo zvezdoznanskem pomenu, ampak v moralnem smislu. S. R. C. 18. sept. 1634: „Aurora intelligitur de exordio diei civilis, moralis et usualis, in quo homines diluculo

---

[1] Gl. Anweisung zur Verwaltung des Stiftungs-Vermögens § 118.

surgere solent ad opera, juxta receptas et approbatas regionum consuetudines.“ Iz pametnih razlogov pa je dovoljeno, sv. mašo vže pred jutranjo zoro obhajati, ali pa še-le o poludne jo pričeti. Taki vzroki so: če bi bilo treba konsekrirati zarad deljenja sv. popotnice, potrebno odpotovanje mašnikovo, da morejo posli in delavci biti pri sv. maši, preden gredó po svojih opravkih, stara krajevna šega itd. Tudi škof utegne ob posebnem slučaji dati spregled. Le o Božiču dovoljena je ena slovesna sv. maša po polunoči, a tudi edina ta, kajti druge se tisto jutro ne smejo obhajati pred jutranjo zarjo. Čas konventualnim mašam določujejo Rubr. Miss. gen. XV. 2. 3. 5. — Med pridigo ni dovoljeno maševati.

Kjer več duhovnikov mašuje v eni cerkvi, deržati se jim je nekega reda in določenih ur, tako, da je vernikom možno ob raznih urah biti pri sv. maši. Treba je tudi sv. mašam določevati taki čas, ki ugaja željam in potrebam zadevne duhovnije, in točno naj se pričenja sv. opravilo.

Vsakteri posamezni maši se čas trajanja sevéda ne dá natanko določiti. Toliko si mora mašnik vzeti časa za eno sv. daritev, da ves mašni obred vestno izverši, in da besede (kakor rubrika velí) izgovarja „distincte et apposite, non admodum festinanter, nec nimis morose“. Tiha maša bi se vsled tega nikoli ne smela pred 20 minutami končati, navadno naj bi pa tudi nad 30 minut ne trajala.

2. Po sedanji šegi rimske cerkve sme se daritev sv. maše obhajati razun velicega petka vsaki dan, a vsakteri mašnik sme jo opraviti le enkrat na dan. Za véliki petek je cerkvam, v katerih shranjujejo sv. rešnje Telo in se opravljajo šege vélicega tedna, dovoljena le tako imenovana missa praesanctificatorum, in za véliki četertek le ena slovesna maša, med katero imajo drugi mašniki prejemati sv. obhajilo. Obhaja se namreč ta dan spomin zadnje večerje, pri kateri je Jezus sredi svojih aposteljnov vpervič opravljal sv. daritev in svoje Telo jim vžiti dal, zato ta dan le en mašnik kot namestnik Kristusov opravlja sv. daritev, in drugim delí od nebeške jedi. Le tista leta, ko na veliki četertek zadene kak zapovedan praznik (n. pr. sv. Jožef, Marijino oznanjenje), morajó predstojniki dotičnih cerkvá, v katerih se sicer ob nedeljah in praznikih obhaja več sv. maš, preskerbeti, da se pred slovesno mašo bere toliko samitnih maš, kolikor jih je z ozirom na velikost duhovnije potrebnih, da morejo oni dan vsled cerkvene zapovedi vsi pri sv. maši biti. Véliko soboto pa so, ako cerkev nima za to posebnega dovoljenja od sv. sedeža, razun ene slovesne maše vse druge strogo prepovedane, še celó

tedaj, če bi kak zapovedan praznik zadel na ta dan; kajti v tem slučaji, kakor tudi ko bi na véliki petek zadel zapovedan praznik, so verniki sicer dolžni, zderžati se hlapčevskih del, a dolžnost pri sv. maši biti jenja, ker bi je na veliki petek ne bilo možno izpolniti, véliko soboto pa bi vsaj vsi ne mogli zadostiti dolžnosti. [1])

Božični praznik smé vsak mašnik sv. daritev opraviti trikrat [2]); a kogar n. pr. kaka vstanova ne veže k trikratnemu maševanju ta dan, in če se mu zarad opuščenja ni bati hrupa in pohujšanja med ljudmi, on ni dolžan trikrat maševati o Božiču, kakor tudi ljudstvu ni dolžnost, pri treh sv. mašah biti. Smé toraj duhovnik, izvzemši omenjeni slučaj, tudi le dvakrat ali le enkrat maševati ta praznik, in v tem primerljeji mora rabiti oni mašni obrazec, ki se vjema z uro maševanja, toraj pervi formular, ako mašuje o polunoči, drugi, če daruje ob zgodnjem jutru, in tretji obrazec, ako dopoludne mašuje (S. R. C. 19. jun. 1875). — Sicer pa župnik sme s posebnim dovoljenjem škofovim [3]) le ob nedeljah in zapovedanih praznikih dvakrat maševati ali binirati, ako ima sam oskerbovati dve samostalni duhovniji, katerih verniki ne morejo skupaj priti k duhovnemu opravilu; a opraviti mora obe maši pro populo. Ob odpravljenih praznikih brez posebnega papeževega dovoljenja ni dopuščeno binirati (S. R. C. 11. sept. 1841; S. C. C. 24. avg. 1878). Kedor oskerbuje le eno faro, in je pooblaščen za binirance v eni in isti župnijski cerkvi, ker bi sicer velik del duhovnijanov ostalo brez sv. maše, on je res le enkrat dolžan maševati za ljudstvo, drugo mašo sme opravljati v kateri koli namen, a stipendija za-njo ne sme prejemati. Če pa ima dvojno popolno opravilo s slovesno mašo in s pridigo, eno morda celo pri kaki oddaljeni podružnici, takrat za drugo mašo sicer tudi ne sme jemati darila, vendar sme s škofovim dovoljenjem in po njegovem razsojenji od ljudstva sprejemati nekoliko nagrado (S. C. C. 23. maja 1861; 29. apr. 1871). Ako mašnik, kateremu ni dolžnost za ljudstvo maševati, iz važnih vzrokov dobí pravico biniranja, smé le za eno mašo sprejeti stipendij, poseben sad druge sv. maše smé nakloniti, komur hoče, a darila za-njo sprejeti ne smé drugače, kakor če bi posebno dovoljenje za to imel od apostoljskega sedeža.[1]

---

[1]) Izvzet je praznik Marijinega oznanjenja. Ako ta zadene na véliki petek ali na véliko soboto, se celoma prenese, t. j. in foro et in choro se obhaja v ponedeljek po beli nedelji.

[2]) Po vseh deželah Španjske in Portugiške krone smejo vsled posebnega dovoljenja Benedikta XIV. 13. avg. 1746 vsi tam bivajoči duhovniki tudi vernih duš dan maševati trikrat; a stipendij sprejemati smejo le za pervo sv. daritev, drugo in tretjo mašo morajo opraviti za vse verne duše v vicah. Ker tako prepovedi za Božič ni, toraj veljá, kar piše Gury II. n. 388: „Eleemosyna pro II. et III. missa in die Nativitatis Domini permissa est, cum hic agatur de ritu ordinario et prohibitio specialis non existet, liceitas potius ex verbis Bened. XIV. in Brevi „Quod expensis“ sufficienter colligatur.“ — Kedor je dolžan za ljudstvo maševati, mu je o Božiču treba le enkrat sv. daritev opraviti pro populo.

[3]) S. C. C 14. okt. 1843 je izrekla: „Ordinariorum est, de re cognoscere et perpendere, num revera necessitas urgeat, ut sacerdos duas missas celebrare cogatur.“

Dostavek. Ker cerkev tirja tudi za slučaj, ko dovoljuje mašniku še drugo ali celo tretjo maševanje na dan, da je pri drugi ali tretji daritvi tudi še tešč, zato je tù pravilo, da pri pervi, oziroma tudi še pri drugi maši ne zavživa vina in vode, s katerima je izmil si perste ali tudi izplaknil kelih. Vsled tega cerkev določuje:

1. Za Božič ali sploh za takrat, ko se maše opravljajo v eni in isti cerkvi: „Sacerdos in 1. et 2. missa SS. Sanguine sumpto Calicem non purificat, sed super Corporale depositum Patena tegit, junctis manibus dicens „Quod ore sumpsimus . . .“ Deinde digitos in vase aliquo mundo abluit, et purificatorio exsiccat dicens „Corpus tuum Domine . . .“ Vas cum ablutione Palla coopertum in parte posteriori Altaris prope Corporale locet, purificatorio juxta illud posito. Parte anteriori Corporalis revoluta, et Hostia pro sequente Sacro super Patenam posita, Sacerdos Calicem Palla et velo cooperiat, et M. prosequatur. Si in 1. aut 2. Missa particula Hostiae forte in Calice remanserit, Sacerdos eam per digitum indicem ad labium Calicis adducat, et sic sumit. Sacerdos praesertim labium Calicis diligentius sugat, simulque advertat, ut in 2. et 3. M. SS. Sanguinem per eandem Calicis partem sumat ut in prima. In 2. et 3. M. Calici ante Offertorio extra Corporale extracto Pallam supponat, eumque ante vini infus. purificatorio non extergat. Vinum et aquam caute infundat, ne guttae infra Calicem dispergantur, quae si dispersae appereant, vino circumacto in fundo uniantur. Sacerdos e medio Altaris recedens vel accedens non genuflectit, licet species vini in Calice exsiccatae non sint. In 3. M. purificatione Calicis peracta digitisque ablutis et abstersis Sacerdos ablutionem e vasculo in Calicem immitat, et unacum digitorum ablutione 3. M. sumat. Quo facto os ac deinde Calicem et vasculum exsiccet.“

---

[1] Obširneje o biniranji gl. knjigo: St. J. Neher „Die Bination nach ihrer geschichtlichen Entwicklung und nach dem heutigen Rechte.“

2. Za slučaj, ko duhovnik mašuje dvakrat (ali tudi trikrat) v različnih cerkvah je S. R. C. 11. marca objavila ta-le poduk: „Quando Sacerdos eadem die duas Missas dissitis in locis celebrare debet, in prima, dum Divinum Sanguinem sumit, eum diligentissime sorbeat. Exinde super Corporale ponat Calicem et Palla tegat ac junctis manibus in medio Altari dicat: „Quod ore sumpsimus . . .“ et subinde admoto aquae vasculo digitos lavet dicens: „Corpus tuum Domine, . .“ et abstergat. Hisce peractis, Calicem super Corporali manentem adhuc, deducta Palla cooperiat, ceu moris est, scilicet primum purificatorio linteo, deinde Patena ac Palla, et demum Velo. Post haec Missam prosequatur et completo ultimo Evangelio rursus stet in medio Altaris, et detecto Calice inspiciat, an aliquid Divini Sanguinis necne ad imum se receperit, quod plerumque contingit. Quamvis enim Sacrae Species primum sedulo sorptae sint, tamen dum sumuntur, cum particulae, quae circum sunt, undequaque sursum deferantur, non nisi deposito Calice ad imum redeunt. Si itaque Divini Sanguinis gutta quaedam supersit adhuc, ea rursus ac diligenter sorbeatur, et quidem ex eadem parte, qua ille primum sumptus est. Quod nullimodo omittendum est, quia sacrificium moraliter durat et superexistentibus adhuc vini Speciebus, ex divino praecepto compleri debet. Postmodum Sacerdos in ipsum calicem tantum saltem aquae fundat, quantum prius vini posuerat, eamque circumactam ex eadem parte, qua S. Sanguinem biberat, in paratum vas demittat. Calicem subinde ipsum purificatorio linteo abstergat ac demum cooperiat, uti alias fit atque ab altari recedat. Depositis sacris vestibus et gratiarum actione completa aqua e Calice demissa pro rerum adjunctis vel ad diem crastinum servetur (si nempe eo rursus Sacerdos redeat, Missam habiturus) et in secunda purificatione in Calicem demittatur, vel gossipio aut stupa absorpta comburatur, vel in sacrario si sit exsiccanda relinquatur, vel demittatur in piscinam. — Cum autem Calix, quo Sacerdos primum est usus, purificatus jam sit, si illo ipso pro Missa altera indigeat, eum secum deferat; secus vero in altera Missa diverso Calice uti poterit.

§ 153.

Kraj maševanja.

I. Na veljavnost daritve sv. maše kraj ne vpliva, pač pa na dopuščenost. Dovoljeno je maševati le v cerkvah in javnih kapelah, ki so bile posvečene ali blagoslovljene, in niso razposvečene, oskrunjene ali v prepoved dejane (gl. § 130), ter vselej le na posvečenem altarji, bodisi vže nepremakljiv ali prenesljiv (gl. § 127). V zasebni molívnici ali hišnem oratoriji sme se daritev sv. maše opravljati samo s posebnim papeževim dovoljenjem, navadno le ena sama maša vsaki dan, razun največih praznikov (Božič, razglašenje Gospodovo, Velika noč, Binkošti, oznanjenje Marijino, Veliki Šmaren, sv. Peter in Pavel in vsi svetniki). Sploh je duhovnemu pastirju ozir maševanja v privatnih kapelah gledati na papeževo pismo, s katerim se sv. daritev dovoljuje za tisto molišče. Več o tem gl. § 131. II. — Ob času največe potrebe, n. pr. ko bi se cerkev podirala ali je vže razrušena, ob preganjanji, vojski . . . sme se maševati tudi zunaj cerkve[1]) na katerem koli spodobnem kraji, ali tudi pod milim nebom, kaj pa da vselej le na posvečenem prenesljivem altarji (altare portatile). Tudi je treba za taki slučaj, če le mogoče, iskati dovoljenja škofovega. — Na ládijah se sme maševati le s posebnim dovoljenjem papeževim, katero se daje pod posebnimi pogoji, n. pr. če je ládija zasidrana in ob mirnem morji pa jasnem obnebji . . .

II. Dovoljen kraj maševanja je v širjem pomenu vsakteremu duhovniku tudi le domača cerkev ali kapela. Kedar pa hoče maševati v tuji cerkvi, t. j. v taki, s katero ni v nikaki službeni zvezi, oglasiti se ima pri zadevnem domačem duhovnem pastirji; in če želí celó v tuji škofiji opraviti sv. daritev ter je tam popolnoma neznan, mora ondotnemu župniku s pisanjem lastnega škofa spričati, da je opravičen za maševanje. Tridentinski zbor namreč velí: „Nullus clericus peregrinus sine commendatitiis sui Ordinarii literis ab ullo episcopo ad divina celebranda et sacramenta administranda admittatur“ (Sess. XXIII. c. 16 de Ref.). Vsled tega posamezni škofje ukazujejo voditeljem cerkvâ, da le popolnoma nesumnim duhovnikom dovoljujejo maševanje; ako pa se meni tuj mašnik za delj časa tam naseliti, povedati mu je, da si potrebne pravice za maševanje sam poišče pri dotičnem višem pastirji. — Cerkev po časih tudi v liturgičnem smislu imenujemo mašniku tujo. S tega stališča je duhovniku vsaka taka cerkev tuja (eccl. aliena), ki se poslužuje drugačnega cerkvenega koledarja, kakor je njegov. Njemu zakonit pa je direktorij njegove škofije, ali njegovega reda (če je redovnik), ali v posebnih slučajih, n. pr. zarad obhajanja cerkvenega patrona, le za njegovo cerkev premenjen škofijski koledar. Splošnje pravilo je to, da se ima sv. maša vjemati z oficijem, z duhovnimi dnevnicami, kajti Rubr. gen.

---

[1]) Ako je cerkev toliko majhna, da ob shodih ljudstva veliko vanjo ne more, ne opravičuje to maševanja zunaj cerkve (S. R. C. 27. avg. 1836).

Miss. ukazujejo: „Missa quotidie dicitur secundum ordinem officii“; in sub. IV. 3: „Missa quoad fieri potest cum officio conveniat“. Pravíloma se je toraj vsacemu mašniku posluževati tistega mašnega obrazca, ki se vjema z duhovno urino molitvijo, kojo tisti dan on opravlja, t. j. redno mora vsak duhovnik maševati po svojem cerkvenem koledarji. A časih nastopijo izjeme. Zgodí se, da mora mašnik v tuji cerkvi popustiti določbo svojega direktorija ter ravnati se po tujem koledarji. To se mora zgoditi v naslednjih štirih slučajih:

1. Kedar mašnik v tuji cerkvi namestuje župnika, mora pri vseh tistih mašah, katere opravljati je opravičen le župnik, kak drug duhovnik pa samo z njegovim dovoljenjem (n. pr. slovesna opravila, farne maše ob nedeljah in praznikih, maše ob porokah, pri pogrebih, sedminę itd.) ravnati se po tujem direktoriji. Ako je toraj kam v pomoč klican, da táko opravilo izveršuje mesto župnika, ima on po cerkveni pratiki dotične tuje cerkve razsoditi, ali smé n. pr. ob poroki votivno mašo brati, ali smé za kakega ranjcega černo mašo imeti, ali ne itd. Opravil jo bo, da mu le direktorij zadevne cerkve tako mašo dovoljuje, če tudi je po njegovi domači pratiki morda prepovedana tisti dan (S. R. C. 16. dec. 1828; 23. maja 1846).

2. Tuje cerkve direktorij odločuje mašo, ako ima kak duhovnik tam opraviti koventno mašo, n. pr. v kaki stolnici ali pa v taki samostanski cerkvi, kjer oficij javno opravljajo. Spovednik tacega ženskega samostana, kjer redovnice javno opravljajo korske molitve, in sicer ves oficij (ne morda samo parvum officium B. M. V.) pa tudi vsak drug mašnik, ki ima v taki redovniški cerkvi ex debito opravljati vsakdanjo konventno mašo, posluževati se mora pri tem maše, katero kaže oficij, kojega opravljajo redovnice tisti dan, če tudi je morda nižjega reda, kakor je njegov. Officium monialium toraj odločuje, ne njegov lastni; mašni formular pa ima vzeti iz Rimske mašne knjige (S. R. C. 11. apr. 1840; 7. dec. 1844).

3. Ravnati se ima mašnik po direktoriji tuje cerkve tudi takrat, če tam praznujejo tisti dan kak god z veliko slovesnostjo in z nenavadnim shodom ljudstva, in če ljudstva le zarad one velike slavnosti toliko pride skupaj, n. pr. zarad obhajanja ondotnega cerkvenega patrona.

4. Slednjič odločuje koledar tuje cerkve, ako imajo tamkej god navadne verste, oficij ritus dupl. min. ali še viši, sploh: če tuja pratika kaže tak obred, ki ne dopušča zasebnih votivnih maš, in pa če oficij tuje cerkve ob enem ukazuje drugačno cerkveno

barvo, kakor jo domači direktorij mašniku kaže. V tem slučaji gre mu vzeti mašo tuje cerkve, če bi tudi v domačem cerkvenem koledarji imel viši god, kot ga ondi imajo, tudi ko bi imel doma praznik I. reda (S. R. C. 7. maja 1746; 7. dec. 1816). — In da bi nasproti mašniku v tujo cerkev došlemu domači koledar kazal semidupl., simpl., de ea, toraj dneve, ob katerih smé doma imeti zasebno votivno mašo, a v tuji cerkvi bi je ne smel brati, če imajo tamkej dupl. min. (ali še višji god) in ob enem drugačno barvo, kakor jo določuje njegov direktorij. In če bi pri tuji cerkvi imeli morda ravno pogreb, ter bi ga vabili, da zraven mašuje (a ne kot namestovalec župnikov), ne smel bi maševati černo, kajti rit. dupl. tujega oficija ne dopušča zasebnih černih maš (S. R. C. 11. sept. 1847).

To so edini slučaji, ob katerih mora duhovnik, maševaje v tuji cerkvi, odstopati od svojega domačega cerkvenega koledarja. Iz tega spoznamo:

a) Če ima mašnik v domačem direktoriji vsaj god navadne verste, dupl. min. pa tudi ravno tisto barvo, kojo velí tuj oficij, mora se pri sv. maši ravnati vselej po svoji domači pratiki, če tudi bi imeli pri tuji cerkvi viši god od njegovega, morda celó praznik I. reda.

b) Ako bi imeli pri tuji cerkvi sicer drugačno barvo, kakor je mašniku doma ukazana, a vendar tak god, ki dopušča zasebne votivne maše (sem., simp., de ea), celebrantov oficij pa bi bil rit. dupl. min. ali še viši (sploh tak, da ne dopušča privatnih votivnih maš) — bi tudi v tem slučaji se imel ravnati po svojem domačem direktoriji, ter bi ne smel vzeti ne maše tuje cerkve, pa tudi kake zasebne votivne maše ne (S. R. C. 16. dec. 1828), zato ne, ker je ne dopušča dupl. domače pratike.[1]

c) Kedar imata oba oficija (tuje cerkve in celebrantov) godove niže verste, f. semidupl. (a ne med privilegirano osmino velikonočno, binkoštno, sv. 3. kraljev, sv. rešnj. Telesa in božično), in naj so barve enake ali niso, takrat je celebrantu svobodno, da mašuje po svojem domačem ali pa po tujem direktoriji; ali pa da vzame kakoršne barve koli votivno mašo, ali pa černo. Kaj pa da naj brez pametnega vzroka ne odstopa od svojega oficija.

---

[1] Gledé černe maše v tem slučaji je na vprašanje: „An sacerdotibus, qui recitaverunt officium alicujus Sancti duplicis, licitum sit, celebrare missam de Requiem in aliena ecclesia, ubi non dicitur officium duplex, imo fiunt exequiae pro aliquo defuncto praesente corpore vel anniversarium?“ odgovorila S. R. C. 3. marca 1866: „Affirmative“.

Do sedaj povedano veljá o maševanji v tuji cerkvi. Kaj pa če želí duhovnik opraviti sv. daritev v kakem privatnem oratoriji, kjer je redoma dovoljena le ena sv. maša na dan? V zasebni kapeli opravljena maša se mora vselej vjemati z oficijem celebrantovim (S. R. C. 12. nov. 1831). Ko bi toraj v fari, v kateri je privatni oratorij, imeli tisti dan fest. dupl., smé vendar tudi duhovnik v dotični kapeli imeti votivno ali černo mašo, če mu jo dovoljuje direktorij domače cerkve. Izvzet je le oni dan, ko v okraji privatne kapele obhajajo god krajevnega patrona (patr. loci), kajti ta dan mora se tudi po vseh zasebnih moliščih tistega okraja brati maša ondotnega krajevnega patrona. Kar pa tiče javno kapelo, veljá ozir nje vse tisto, kar smo povedali gledé cerkvâ; tù toraj ravnati se je mašniku ozir maše, mašnega obrazca in obreda po določbah za cerkve veljavnih (S. R. C. 17. dec. 1828; 16. apr. 1852).

In kedar se je mašniku v tuji cerkvi ravnati po ondotni pratiki, od kod naj vzame mašni obrazec, ako ima svetnik, katerega god obhajajo v tuji cerkvi, drugačno mašo, kakor jo ima Rimski misal, kar se zlasti po cerkvah redovnikov primeri? Posebna maša, missa propria, smé se v obče le tedaj rabiti, če je poterjena od sv. očeta ali od S. R. C., in pa dotičnemu mašniku dovoljena. Koncesija za rabo kakega posebnega mašnega formulara se daje ali kraju (deželi, škofiji, cerkvi), ali pa določenim osebam (cerkvenim redom). Če je maša dovoljena za posebni kraj, smejo se (a ne morajo) tiste missae propriae posluževati vsi oni mašniki, ki sv. daritev opravljajo v tistem kraji (deželi, škofiji, cerkvi) drugi in drugod pa ne. Ako pa je posebna maša dovoljena osebam, smejo se je posluževati le dotične osebe, te pa, kjerkoli mašujejo; drugi duhovniki se ne smejo posluževati tacega mašnega obrazca. Tacih maš tedaj, ki so dovoljene le nekaterim redovnikom, svetni mašniki neredovniki, pa tudi redovniki, če niso istega reda — ne smejo jemati iz misala dotičnega reda, kateremu je dovoljen oni posebni mašni obrazec, ampak iz Rimskega misala (ali pa iz svojega redovnega). Če zadevne maše v Rimski mašni knjigi ni najti, vzeti je „de Communi sanctorum". Redovniške cerkve morajo v ta namen pripravljen imeti tudi Rimski misal za tuje mašnike neredovnike, kar je Benedikt XIV. samostanom izrečno ukazal. Nekateri redovi so dobili v tej zadevi posebne pravice; tako je Pij VI. dal 1775 minoritom, l. 1777 karmelitom in l. 1778 kapucinom posebno dovoljenje, da se smejo vsi duhovniki mašujoči v kaki cerkvi teh redovnikov, posluževati misala tistega reda in v vseh missarum propriarum v njem, a vendar po Rimskem obredu. Isto dovoljenje prejeli so 1876 premonstratenci od Pija IX.

A katerega obreda naj se derži duhovnik v tuji cerkvi mašujoč, t. j. katere in koliko oracij naj jemlje, katero predglasje, ali naj vzame „Gloria“, „Credo“, ako direktorija (njegov in tuje cerkve) v tem enacega ne ukazujeta? Tù veljá pravilo: ozir obreda se ima mašnik ravnati v vsem in popolnoma ali po tujem cerkvenem koledarji, ali pa po domačem, kakor vže vzame mašo domačo ali tujo (S. R. C. 7. maja 1746; 16. apr. 1834). Le takrat, če imajo v tuji cerkvi shranjene izborne svetinje (reliquia insignis) onega svetnika, katerega god se obhaja tisti dan, takrat naj tudi tuj duhovnik tamkej mašujoč maši pridene „Credo“, če bi tudi missa propria tistega svetnika, katerega svetinje tamkej imajo, sicer ne imela „Credo“, (S. R. C. 11. apr. 1840).

B.

Obred sv. maše.

§ 154.

Razvoj mašne liturgije, vzhodni in zahodni obredi.

Mašna liturgija je oni po Jezusu Kristusu in njegovi cerkvi zaukazani način, opravljati daritev novega zakona, ter obsega vsa branja, molitve in ceremonije, pri njej navadne. Pervotni mašni obred je od Jezusa Kristusa samega, kajti njegovo govorjenje pri zadnji večerji, kakor je nam opisujejo evangelisti, kaže vse bistvene dele današnje mašne liturgije.[1] On vzame kruh in vino, se zahvaljuje, posveti ter spremeni v svojo telo in v svojo kri, pa oboje navzočim aposteljnom vživati dá — ali ne spoznamo v tem današnjega darovanja, posvečevanja in obhajila? In naše spokorne pa pripravljavne molitve v začetnem delu sv. maše, ali nimajo svoje predpodobe v umivanji nóg in istodobnem govorjenji? In slednjič Izveličar z aposteljni opravi zahvalno pesem, ali ni to podoba naših mašnih poobhajilnih molitev? Vsled povelja Gospodovega: „To storite v moj spomin“ so berž po prihodu sv. Duha obhajali učenci Gospodovi presv. daritev in pri tem gotovo vse ravno takó delali, kakor so Jezusa videli storiti; pozneje pa so oni, in še bolj njih nasledniki, tem bistvenim delom sv. daritve pridevali iz pobožnosti raznih molitev, branj, ceremonij. Tako je po raznih krajih in deželah v nebistvenih delih se prikazala velika mnogoterost v obredu, ker razne cerkve so si prizadevale, to prevzvišeno in najsvetejše dejanje obhajati kar se je dalo vredno in dostojno. Vse mašne obrede, ki so se v teku stoletij med raznimi ljudstvi razvili, delímo z ozirom na njih pervotno domovino v dve glavni versti, v vzhodne in zahodne, katerih najimenitnejši je Rimski. — V soglasji z duhom jutrovcev kažejo zlasti te liturgije nekaj prav skrivnostnega, v njih se razodeva veča obilica ceremonij, in simbolno pokazujejo na razne dôbe v našem odrešenji. Mašni obredi vzhodne cerkve tudi nimajo toliko posebnosti za posamezne dni, nasproti pa imajo v kánonu, ki pri nas ostane skoraj vedno enak, dokaj raznoterosti, katera se ravna po različnih časih in dnevih. Pri jutrovcih tudi nista v maši ločena spomin za žive in spomin za mertve, ampak mašnik se (večidel po konsekraciji) kar zapored spominja svetnikov in potem živih pa mertvih. Največa razlika med obema obredoma je pa ta, da jutrovci kar berž po sanctus-u z nekaterimi stavki, po katerih nekako nadaljujejo predglasje, začenjajo s posvečevanjem. Molitev pred konsekriranjem, podobnih našim „Te igitur — Communicantes — Hanc oblationem“ ne poznajo; a nasproti imajo vzhodni obredi tako imenovano „epiklesis“ [1]), t. j. klicanje sv. Duha, naj bi kruh in vino spremenil v meso in kri Kristusovo, in storil, da bi bilo prejemniku v izveličanje. To klicanje k sv. Duhu je vvod konsekraciji in se nadaljuje po spreminjevanji.

---

[1] Dr. Bickel je v svoji obravnavi „Messe und Pascha“ lepo pokazal, da je Kristus, in kakó je z obhajanjem vživanja velikonočnega jagnjeta združil vstanovitev sv. rešnjega Telesa; in dalje, da in kako so se iz tega pervotnega mašnega obreda razvijale razne poznejše liturgije. — Gl. tudi Münster Pastoralblatt 1882: „Entstehung und Entwickelung der hl. Messfeier“.

I. Najpoglavitnejši mašni obredi vzhodne cerkve so ti-le:

1. Liturgija cerkve Jeruzalemske; sestavljena je v gerškem jeziku in pripisujejo jo sv. aposteljnu Jakobu, ki je bil tamkej pervi škof. Ona je podloga drugim važnim vzhodnim obredom, ter se loči vsled šege stare cerkve v liturgijo katehumenov in v liturgijo vernikov. Besede spreminjevanja mašnik govori glasno in ljudstvo mu odgovarja „amen“.

2. Liturgija cerkve Aleksandrijske ali obred sv. Marka. Starodavna je in pervotno v gerščini sostavljena, a učeni menijo, da je ni moč pripisovati sv. Marku. Tej zeló podobni ste liturgiji Koptov in Abisincev.

3. Liturgija bizantinska. Cerkev Carigradska ima dvojen mašni obred ter rabi obojnega, namreč obred sv. Bazilija, ki je

---

[1]) ἐπίκλησις od ἐπικαλέω, t. j. kličem, prosim.

jako dolg in le redko služi, pa obred sv. Krizostoma, ki je krajši in se največkrat rabi.[1] Obe liturgiji ste prav podobni obredu sv. Jakoba ter se kakor ta delite v mašo katehumenov pa mašo vernikov. — Mašni obred sv. Krizostoma sta sprejela aposteljna Slovanov, sv. brata Ciril in Metod, ga prestavila v staroslovanščino ter razširjala ga po Panoniji in Moraviji; pozneje se je vdomačil tudi po Bulgarskem, Serbiji in slednjič (a v marsičem predrugačen) po Rusiji.

4. Bizantinski zelo podobna je liturgija armenska; iz gerščine prestavljena je v staroarmenščino.

II. Mašni obredi zahodne cerkve pa so:

1. Rimski, kojega poglavitne dele vže papež Inocenc I. pripisuje aposteljnu Petru. Popisano najdemo to starodavno rimsko mašno liturgijo v treh najstarejših obrednih knjigah, katere so imenovali sakramentarije.[2] Pervi je Sacramentarium Leonianum. Vsled izsledovanja učenega Muratorija ta knjiga ni druzega kot neka zbirka liturgičnih obrazcev rimske cerkve, katerih nekatere je utegnil sestaviti Leo I. (440—446). Sacramentarium Gelasianum ima svoje ime od Gelazija I. (492—496), ki je za rabo rimske cerkve preskerbel to liturgično knjigo. Ta dragocena zbirka se deli v tri dele, ki so: „de anni circulo“ — „de nataliciis Sanctorum“ — „de dominicis diebus“. Sacramentarium Gregorianum je nastal

---

[1] Daljši Bazilijev mašni obred se rabi le: vse nedelje postnega časa razun cvetne nedelje, veliki četertek in veliko soboto, na dan pred Božičem in pred sv. tremi kralji, pa ob godu sv. Bazilija. Vse druge dni v letu se rabi krajši Krizostomov obred, razun onih dni sv. postnega časa, ob katerih je v navadi le tako imenovana liturgija „predposvečenih daritev“.

[2] Vsebino teh sakramentarijev spoznamo iz besedi F. A. Zakarija (Zacarria: Bibliotheca Ritualis, T. I. L. I. c. 3) pišočega: „Continebant autem hi libri orationes seu collectas ante epistolam, orationem secretam post offertorium, praefationes statis diebus, canonem et infra canonem praecationem: Hanc igitur — Communicantes, secundum stata tempora; et orationem post communionem, quae olim a solo celebrante dicebantur. Aberant autem, quae a choro, i. e. a cantoribus, a subdiaconis et diaconis cantabantur aut legebantur, nimirum: Antiphonae ad Introitum; epistolae; evangelia; psalmi ad offertorium et ad communionem, quae seorsim in aliis libris exarata erant. Insuper in hisce sacramentorum libris referebantur ritus, et ratio conferendi sacros ordines, ministrandi solemniter baptisma sabbato sancto paschae et pentecostes, conficiendi sacrum chrisma et oleum sanctum, reconciliandi poenitentes, et missae ad nuptias benedicendas. Quum ergo, quae ad omnia seu conficienda, seu administranda sacramenta, ac praesertim Eucharistiam, a vetustissimis ecclesiae patribus Sacramentum κατ’ ἐξοχὴν appellatam, pertinent, ejusmodi codicibus inscriberentur, nullo aptiore, quam Sacramentarii, aut libri sacramentorum nomine denotari poterant.“

tako, da je Gregor I. (590—604) nekatere liturgične obrazce iz Gelazijevega sakramentarija izpustil, druge dodal, nekatere spremenil, vse pa v neki red spravil. Naš sedanji kánon je skoraj do besede še tak, kakor ga ima Gregorijeva obredna knjiga.

Ker v sakramentarjih ni bilo vseh molitev in branj za mašo, moral je duhovnik, opravljaje sv. daritev, imeti še drugih knjig pri rokah, namreč knjigo za liste in evangelije (Epistolare, Evangeliarium), potem tako imenovani antifonarij za razne psalme in njih predpevke, tudi knjigo gradualov, sekvencij in trópov za pevce. V vseh teh posameznih knjigah je bil pa tudi le sam tekst sv. maše, obred sv. daritve je bil opisan zopet v posebnih knjigah, ki so se imenovale „ordines ecclesiastici“. Vse te knjige je moral duhovnik maševaje blizo imeti, kakor je nekaj enacega v navadi še dandanes pri pontifikalni maši. Kmalo se je kazala potreba, vse one posamezne knjige zediniti v eno, zlasti za slučaj, ko mašniku nista bila ob strani dijakon in subdijakon. Jeli so sestavljati knjige, ki so podajale duhovniku vse za sv. mašo potrebno, in rekli so jim „Plenarius“ ali „Missale plenarium“. Imeli so táko skupno knjigo vže davnej pred Tridentinskim zborom, a po raznem prepisovanji so se vrivale marsikatere pomote, in nastala je slednjič različnost med posameznimi. Na željo Tridentinskih očetov se je Pij IV. lotil popravljanja mašne knjige, a doveršil je delo Pij V. ter l. 1570 ukazal, da se ima zanaprej po vseh cerkvah in kapelah, kjer se daritev sv. maše opravlja po rimskem obredu, izključljivo rabiti le novo izdani misal. Kjer pa vže več ko 200 let mašujejo po kakem drugačnem obredu, tam to smejo tudi zanaprej, a dopuščeno jim je, sprejeti rimski obred in rimski popravljeni misal. Trideset let pozneje dal je Klemen VIII. vnovič pregledati mašno knjigo, katere zadnja poprava se je zgodila po Urbanu VIII. l. 1634, ki je pa večinoma zadela le rubrike.

2. Obred Milanski ali liturgija sv. Ambroža, ki je v rabi po vsej nadškofiji Milanski, se od Rimskega v marsičem razločuje. Skoraj vsaka maša ima tri lekcije, katerih perva je vzeta iz sv. pisma stare zaveze ali pa iz dejanja apostoljskega, druga iz listov aposteljnov, in tretja iz evangelijev. Vera se moli še-le po darovanji. Skoraj vsaki maši je lastno posebno predglasje, v katerem se ob godovih svetnikov opisuje njih življenje in dejanje. Pred konsekriranjem je umivanje rók; očenaš se moli še-le po razlomljenji sv. hostije; „Agnus Dei“ se moli le v mašah za ranjce itd.

3. Španjski obred ali liturgija mozarabska, tudi toletanska imenovana. Največa posebnost v tem obredu je, da mašnik posvečeno

hostijo lomi na devet koscev, v spomin devetih skrivnosti iz življenja Kristusovega, in koscem temu primerno imé daje [1], potem pa jih na pateni razloži v obliko križa. Konec maše naznani duhovnik z besedami: „Missa acta est in nomine D. N. J. Chr., perficiamus in pace“; slednjič moli „Salve regina“ in blagoslavlja ljudstvo. — Proti koncu 11. stoletja vvedli so po prizadevanji Gregorija VII. po vsem Španjskem čisto Rimski mašni obred, a ker se je temu ustavljalo ljudstvo in duhovstvo, umirili so jih s tem, da je sv. sedež staro liturgijo dovolil šestim vélikim cerkvam v Toledi. Ko pa je stari častitljivi mozarabski mašni obred jel tudi v omenjenih cerkvah bolj in bolj izginjati, skušal ga je kardinal Himenes († 1517) s tem ohraniti, da je ob stolnici Toledanski dal zidati posebno kapelo, ter je napravil vstanovo za 13 duhovnikov, ki naj bi vsaki dan po mozarabskem obredu tù opravljali daritev sv. maše, kar se še dandanes godi.

4. Tudi cerkev v Galiji imela je od časa pokristijanjenja teh dežel svoj lastni vzhodnemu podoben mašni obred, ki pa ni več v rabi, kajti vže Pipin in zlasti Karol Vél. sta si zelo prizadevala, da po Galiji razširita Rimsko liturgijo.

§ 155.

Razlaganje Rimskega mašnega obreda.

Pri maši razločevati nam je dva glavna dela: neki pripravljavni del ali pripravljanje za sv. mašo, ki sega do evangelija, pa pravo darovanje ali maša v ožjem smislu, ki sega od „vere“ do konca. Tudi Jezus je najprej aposteljne zbral okrog sebe v jedilnici zadnje večerje, in tu jim je noge umil (znamenje notranjega očiščevanja) in jih je podučeval — vse to je bila neka priprava na naslednje dejanje, na postavljanje sv. rešnjega Telesa. Po šegi stare cerkve smeli so katehumeni ali podučevanci kakor tudi očitni spokorniki in neverniki navzoči biti le, v pripravljavnem ali podučevalnem delu, katerega so zato imenovali „Missa Catechumenorum“; pri drugem delu ali pri pravem darovanji smeli so biti le vže kerščeni, verniki v zvezi s cerkvijo živeči, od tod imé „Missa Fidelium“. Te starodavne razdelitve deržimo se tudi v naslednjem razlaganji mašnega obreda.

I. Maša podučevancev. Ta del sv. maše, ne sicer bistven a vendar celovit, ima namen, mašnika in ljudstvo postaviti v tisto duhovno stanje, ki je potrebno, da vredno obhaja tako veliko skrivnost, in da se vdeleži sadú odrešilne smerti Gospodove. Posamezni deli tega pripravljanja za sv. mašo so:

---

[1] Namreč: 1. Corporatio, 2. Nativitas, 3. Circumcisio, 4. Apparitio, 5. Passio, 6. Mors, 7. Resurrectio, 8. Gloria, 9. Regnum.

1. Nastopna molitev ali molitve pred altarjevimi stopnicami, ki niso druzega kot vkupno javno pripravljanje mašnikovo in ljudstva na sv. dejanje. Zaznamovaje se z znamenjem sv. križa začne mašnik sv. opravilo, ki je pravo ponavljanje Jezusove smerti na križu, in zraven izgovarja ime Boga Očeta, ki nam je poslal v odrešenje svojega Edinorojenega, imé Sinu, ki se po mašnikovih rokah na altarji daruje, in imé sv. Duha, po katerega môči se je nekedaj zgodilo učlovečenje in se tukaj zgodi daritev. — Nato začne mašnik z antifono „Introibo ad altare Dei“ in moli versté se z ljudstvom, katero zastopa mašni strežnik, 42. psalm „Judica me Deus“ ter ga sklene z malo hvalnico „Gloria patri“. Po sporočilu sv. Ambroža so besede „Introibo“ nekdaj peli novokerščenci, prerojeni na duši, otroci božji, čisti in nedolžni, gredoč iz kerstišča v cerkev k mizi Gospodovi; naj bi toraj mašnik po tem predpevku bil opominjan, da ima tudi on enako svet in čist vselej pristopiti k altarju. Iz tega namena antifona „Introibo“ ne izpade pri nobeni maši. Psalm „Judica“ je bajè molil David na begu pred Absalomom. Stiskan od sovražnikov in v vedni nevarnosti je vzdihoval in hrepenel po tempeljnu Gospodovem in po altarjih njegovih ter si je z besedami tega psalma svoje žalostno serce tolažil in razveseljeval, ker si je delal upanje, da ga bo Bog od sovražnika in od nezvestega naroda rešil, in mu dodelil milost, da se sme nazaj verniti v Jeruzalem, na sveto goro iti k skrinji zavezi, k božjemu altarju pristopiti in na njem Bogu darovati. Tako hrepenenje naznanuje tudi mašnik z ljudstvom vred, kliče svoji duši, da odloži vso žalost ter naj veselo upa. Zarad teh zadnjih čustev pa se ne podá psalm onim dném in opravilom, ko le bridkost, žalost, sočutje serce napolnuje mašniku in ljudstvu; toraj odpada v dnevnih mašah od tihe nedelje do vélike sobote, pa v černih mašah. — Ker je največi zaderžek povelíčanja božjega in združenja človekovega z Bogom po obhajanji sv. skrivnosti greh, in očiščenje od greha perva stopinja k zedinjenju z Bogom, zato spozna mašnik svoj velik dolg, si svojega zadolženja svest in vedoč, da je odpuščenje grehov odvisno od njih priznanja. V ta namen moli ponižno in globoko priklonjen očitno spoved („Confiteor“), ter svojo grešnost spozná pred Bogom, pred angelji in svetniki in pred verniki, pa prosi, naj bi vsi z njim se združili v molitvi, da mu izprosijo milosti in odpuščenja. To verniki tudi storé ter po svojem zastopniku za mašnika Boga prosijo, rekoč: „Misereatur tui . . .“, mašnik jim odgovori, „Amen“. Bog vas usliši.

A tudi navzoči verniki so grešniki, tudi njim vest marsikaj očita, toraj enako mašniku očitno spoznajo svoj dolg ter prosijo Marijo, ki je pribežališče grešnikov, angelje, svetnike in pa mašnika, da naj zanj Boga prosijo; to duhovnik storí z besedami „Misereatur vestri . . .“ — „Indulgentiam . . .“ Sedaj sledé medsebojne molitve „Deus tu conversus itd.“, v katerih mašnik strežniku, ta pa v imenu ljudstva mašniku milosti prosita. Nato mašnik zakliče „oremus“ ter svoje roke in oči nakviško povzdigne, gre proti altarju in med potjo na tihoma moli z besedami „Aufer a nobis . . .“, da bi Bog od njega in vernikov vse grehe odvzel, in jih vredne storil, približati se svetemu altarju. Ko do altarja pride, roke sklenjene na altar nasloni, moli „Oramus te Domine . . .“ ter vmes altar poljubi, da čast skaže Jezusu in svetnikom, in da se sklene z Jezusom Kristusom, katerega altar pomeni in z marterniki, katerih svetinje so v altarji shranjene.[1]) Tako se mašnik in verniki pripravljajo k daritvi sv. maše.

2. Vhod (pristop), kirie elejson, gloria, in zbirna molitev. Mašnik se podá na listovo stran altarja in prekrižavši se[2]) začne iz misala brati vhod sv. maše, ali pristop. Ta „introitus“ imel je pervotno drugačno obliko; vhod so namreč imenovali ono prepevanje enega ali več psalmov, ki so je izverševali pevci ob altarji postavljeni takrat, ko je škof ali mašnik se bližal altarju. Gregor Véliki je skerčil to petje, in je za vhod vsaktere maše iz prejšnjega celega psalma obderžal le en vers kot predpevek in od psalma samo pervi stih, kateremu je pridejal hvalnico: „čast bodi . . .“; to obliko ima pristop še dandanes. Vhod oznamenuje ono posebno sverho, ki se ima doseči s sv. daritvijo, katera se ravnokrat pričenja; zato obrača

---

[1]) Pri slovesnih mašah z leviti (izvzemši černo mašo) po tej molitvi dene mašnik kadila v kadilnico in pokadí najprej trikrat britko martro na altarji ali pa izpostavljeno sv. rešnje Telo, in nato (če sv. rešnje Telo ni izpostavljeno) pokadí po dvakrat svetinje, ki so morda na altarji, najprej one na evangeljski, potem one na listovi strani, slednjič altar. Na zadnje dijakon pokadí tudi mašnika. Kadilo je znamenje moljenja in spoštovanja; iz spoštovanja do mašnika, ki je zlasti pri sv. maši namestnik Kristusov, dijakon mašnika pokadí, ki naj se spomni, da se mora tudi njegova molitev kakor kadilo proti nebu vzdigovati. — Ta „incensatio altaris“ dovoljena je le samo slovesnemu opravilu z leviti, in pri tem nikoli ne sme izostati (S. R. C. 14. jun. 1845; 29. nov. 1856; 18. marca 1874). Prejeli pa so v nekaterih škofijah prav posebno dovoljenje od sv. sedeža, da smé mašnik pri tacih cerkvah, kjer ni dobiti dijakona in subdijakona, ob velicih praznikih tudi sam izverševati kajenje altarja.

[2]) Pri černih mašah stori mašnik križ nad knjigo ali prav za prav nad ranjcimi, da tako naznani prošnjo, naj bi Gospod zarad Kristusove smerti na križu umerlim podelil, kar izrazuje pristop „Requiem aeternam“.

duha mašnikovega in vernikov na glavno misel ter na vsebino tistega cerkvenega časa, tistega godu ali tiste posebne potrebe, ob kateri se sv. daritev opravlja posamezne dni. Zarad tega so introiti jako različne vsebine: sedaj naznanuje in slaví dogodbo ali skrivnost praznikovo, sedaj razodeva radost, sedaj žalost, sedaj upanje ali prošnjo itd.[1] — Po vhodu mašnik sredi altarja, in pri slovesnem opravilu z léviti na listovi strani stoječ, spomnivši se vnovič človeške slabosti in reve, s strežnikom prosi božje milosti, trikrat zaklicavši „Kyrie eleison“, trikrat „Christe eleison“ in zopet trikrat „Kyrie eleison“. Pérva trojna prošnja je obernjena k Bogu Očetu, druga k Sinu, tretja k sv. Duhu, in tolikratno ponavljanje iste prošnje pomenja, kako silno nam je treba usmiljenja božjega in kako terdno zaupamo, da bomo uslišani. Da se ravno devetkrat kliče k trojedinemu Bogu, je bilo določeno še-le v 11. stoletji, prej je bilo mašniku in ljudstvu ali tudi pevcem prepuščeno število teh klicev. — V terdnem zaupanji, da je prošnja njegova uslišana, mašnik te preobilne dobrote in ljubezni vesel, iz globočine hvaležnega serca po izgledu angeljev zapoje ali moli: „Gloria in excelsis Deo...“ Ta angeljski spev imenujemo véliko hvalnico (doksologijo); v njem se mašnik obrača do Očeta, Sina in do sv. Duha, ter omenja poveličanja božjega, zahvale in prošnje za usmiljenje in uslišanje; po tej hvalnici toraj lepo naznanuje sv. mašo kot častno, zahvalno, prošnjo in spravno daritev. Pervotno bila je ta himna sostavljena v gerškem jeziku, a rabila je gerška cerkev ni pri sv. maši, in je še sedaj ne rabi, ampak le v jutranjih svojih cerkvenih molitvah. Rimska cerkev sprejela je ta angeljski spev najprej le v polunočno božično mašo, in pozneje še v druge maše. Po sakramentariji Gregorija Vél. smeli so škofje vse nedelje in praznike peti to hvalnico, navadni mašniki pa le na Veliko noč, kar je bilo veljalo do 11. stoletja. Od te dôbe so nekaterim mašnikom izjemno dovoljevali, da so smeli enako škofom skoz vse cerkveno leto v maši moliti „Gloria“; 14. stoletja je bilo to vsem mašnikom sploh dopuščeno. Gledé rabe te hvalnice velja kot pravilo: Gloria se vselej takrat moli v dnevni maši, kedar je mašnik pri duhovnih dnevnicah molil Te Deum, kedar pa v oficiji hvalne pesmi ni, takrat tudi v maši odpade Gloria. Izvzeta je maša véliki četertek in véliko soboto, ki imate Gloria. — Preden mašnik v imenu cerkve začne javne molitve, poljubi altar, da se tako tesno zedini s Kristusom in s svetniki, zlasti s tistimi, katerih svetinje so shranjene v altarji, oberne se k ljudstvu, roke razpne in zopet sklene v znamenje, da kot srednik med Bogom in ljudstvom želí v ljubezni tudi vse navzoče vernike združiti s Kristusom in s svetniki, da v takem zedinjenji opravijo naslednje molitve, ter vse pozdravi: „Dominus vobiscum“, na kar mu strežnik v imenu ljudstva odgovorí: „Et cum spiritu tuo“. Ta pozdrav in odzdrav ljudstva zgodí se med sv. mašo sedemkrat. Vzet je iz sv. pisma [1]), in zares boljšega mašnik ne more želeti vernikom, kakor da je Gospod z njimi, t. j. da bi bil Bog njih vedni spremljevalec in varuh ter naj bi uslišal njih molitev; pa tudi verni svojemu duhovnemu pastirju ne morejo voščiti boljšega, kakor da bi ga Gospod Bog spremljeval, razsvetljeval in varoval. — Nato gré mašnik zopet na listovo stran altarja k misalu ter sebe in navzoče vernike opominja k molitvi, rekoč: „Oremus“ [2]), in začne z razprostertimi in nekoliko povzdignjenimi rokami ono prekrasno cerkveno molitev, kojo imenujemo kolekto ali zbirno molitev. V rimskem misalu ima naslov „Oratio“. Benedikt XIV. pojasnuje nje ime, pišoč: „Oratio, quae in missa dicitur, Collecta (= collectio) etiam appellatur, vel quia sacerdos, qui veluti mediator est inter Deum et homines, vota omnium colligit; vel, quia brevis est oratio, quam sacerdos recitat super populum congregatum; vel quia omnes collectis in se animis cogitationes et affectus suos ad Deum elevant.“ Perva stoletja imela je vsaka maša le eno kolekto, a ko se je število cerkvenih godov in spominov množilo, je cerkev zbirni molitvi, prazniku maši lastni, pridevala še tako imenovana spominjanja. Tudi vse te molitve, ki pervej pristopajo, imenujemo „Collectae“, naj so ukazane po rubrikah (Orationes praescriptae), zapovedane po cerkvenih viših (Orat. imperatae), ali pa če jih ob godovih nižega reda, in kedar mu je sicer dovoljeno, mašnik pridene iz lastne pobožnosti (Orat. votivae).[1] — Kolekte so prošnje molitve, in ker je prošnja različna po cerkvenem času, po prazniku ali povodu sv. daritve, so toraj zbirne molitve v maši ravno tako raznotere kakor vhod, vselej pa so ozir oblike proste, kratke, jasne. Skoraj v vseh kolektah se obrača cerkev do Boga Očeta in jih sklepa navadno z besedami: „Per Dominum nostrum J. Chr. Filium tuum: qui tecum vivit et regnat in unitate Sp. S. Deus, per omnia saecula saeculorum“. Cerkev se toraj po Jezusu Kristusu obrača k Očetu, ter storí, kar je Izveličar sam veleval: „Vse, kar boste Očeta v mojem imenu prosili, vam bo dal“ (Jan. 16, 23), in povelićuje tudi presv. Trojico. Strežnik odgovarja „Amen“, t. j. naj se zgodí, Bog nas usliši! Mašnik poje ali moli kolekte z razprostertimi povzdignjenimi rokami, kakor so molili Izraelci in pervi kristijanje, kažoč, kako silno in goreče hrepení, uslišan biti.

---

[1] Ker vhod naznanuje glavno misel sv. opravila tistega dné, so nekatere nedelje in nekatere maše po pervih ali začetnih besedah dobile imé, n. pr. Laetare, Quasi modo geniti, Requiem, Rorate itd.

---

[1]) Angelj govorí Gedeonu (Sodn. 6. 12): „Gospod bodi s teboj!“ Booz svojim ženjcem (Rut. 2. 4): „Gospod z vami“; Gabrijel pozdravlja Marijo (Luk. 1. 18): „Gospod je s teboj“; Pavel piše Timoteju (II. 4. 22): „Gospod Jezus Kr. bodi s tvojim duhom“. — Škof tiste dni, ko v maši moli ali poje Gloria, pozdravlja ljudstvo z besedami: „Pax vobis“, kakor je Jezus večkrat pozdravil svoje učence (Jan. 20. 19; Luk. 24. 36). Pomen škofovega pozdrava je isti, kakor mašnikovega, kajti kjer je Gospod, tam je tudi mir.

[2]) Nekdaj so na to klicanje mašnikovo pričujoči nekoliko časa natihoma molili, in potem še-le začel je duhovnik glasno moliti. Ob dnevih prošnje in pokore pa je po „Oremus“ zaklical dijakon: „Flectamus genua“, in vsi so pokleknili pa delj ko navadne dni molili, ter še-le vstali, ko je dijakon zaklical: „Levate“. Bona (Rer. lit. Lib. II. c. 5) piše: „Haec praxis, ut utraque monitio fieret a diacono, adhuc vigebat saeculo XVI. At hodie, cum nullum fiat intervallum inter „Flectamus genua“ et „Levate“, sancitum est, ut primum a diacono et alterum dicatur a subdiacono idque, ne diaconus utramque monitionem subito faciens, sc. flectendi et se erigendi, contraria videatur proferre.“

3. Berilo (list), vmesni spev in evangelij. Po zbirni molitvi sta mašnik in ljudstvo govorila z Bogom, sedaj pa na versto pridejo čitanja, po katerih Bog govori do mašnika in do ljudstva. Vsaka maša Rimskega obreda ima dvojno branje: list in evangelij, le kvaterne srede pa sobote in srede četertega postnega pa vélicega tedna imajo po več lekcij. Pervo čitanje je iz sv. pisma starega zakona ali pa iz dejanja aposteljnov, iz skrivnega razodenja, večinoma pa iz lista kakega aposteljna, zato se pervo branje navadno le „list“ imenuje. Berilo je cerkev vsakteri maši izvolila z ozirom na cerkveni čas in oziraje se na svečanost dotičnega dne; njega namen je, pripravljati na evangelij, kar lekcija dosega po svoji vsebini. Med tem ko mašnik čita list, poklada roke na knjigo ter s tem naznanja, da je pripravljen tudi v življenji izverševati, kar bere. Po dokončanem berilu se ljudstvo po svojem namestniku strežniku Bogu zahvali za razodeto resnico z apostoljskimi besedami „Deo gratias“. — Perve čase keršćanstva opravljal je to čitanje pri javni božji službi lektor; od 8. stoletja naprej godí se to po subdijakonu. Nekdaj imeli so po cerkvah vzvišeno leci podobno mesto, kateremu so rekli „ambo“, s tega doli veršilo se je čitanje. Ako pa je cerkev imela za evangelij in za list le en ambon, stal je čitatelj lista na nižji stopinji kot oznanovalec evangelija.

---

[1] Cerkev želí, da je vseh teh molitev liho število, in sicer iz mističnega razloga: „Unitas (Dei) designatur, quia impar numerus in aequas partes non potest secari.“ Več ko sedem naj bi pa kolekt tudi nikoli ne bilo, kajti vsega, česar potrebujemo za dušo in za telo, učil nas je Jezus prositi v sedmih prošnjah očenaša.

Lekcijo veže z evangelijem vmesni spev, ki pa ni skoz celo cerkveno leto enak, ampak ob raznih časih različno sostavljen. Vmesnemu spevu prištevamo graduale, aleluja, trakt in sekvencijo. Graduale, t, j. gredne molitve, sedaj le nekatere verstice iz Davidovih psalmov ali iz kake druge svetopisemske knjige, bile so njega dni celi psalmi, ki so jih verniki v cerkvi prepevali po prečitanem listu, da so se s tem svetim petjem pripravljali na poslušanje evangelija in na pridigo. Svoje imé nosi od tod, ker so pevci na najdoljni stopnjici ambona stoječ izverševali ta spev, med tem ko je lektor ali subdijakon prečitavši lekcijo stopal doli po gredah ambonovih. Z ozirom na način prednašanja imenovali so to pevanje tudi „Responsorium“. Vže Gregor Vél. določil je graduale za vse posamezne dni. Gledajoč na vsebino grednih molitev spazimo, da izrazujejo glavno misel dotičnega cerkvenega časa ali praznika, kakor introit, kateremu je gradual časih celó po besedi jako podoben. Vse maše imajo gredne molitve, le veliko soboto pa tisti čas od sobote pred belo nedeljo do sobote pred praznikom presv. Trojice izpada graduale; prerine ga nekako veselje velikonočno, ki se razodeva v radostnem aleluja, hvalite Gospoda. — Vže od pervih časov je cerkev s hebrejskim vzklicem aleluja obhajala spomin Jezusove zmage nad smertjo in peklom, toraj so to radostno klicanje pervotno rabili le velikonočni praznik, pozneja stoletja tudi ob drugih časih in godovih, in dandanes se veséli aleluja opušča le v oni dôbi cerkvenega leta od nedelje septuagesime pa do vélike sobote, ker se nikakor ne podá za čas največega žalovanja sv. cerkve. Zunaj tega časa pridružuje se gradualu dvojni aleluja v zvezi z nekim svetopisemskim versom, kateremu sklep je zopet aleluja. V gori omenjenem velikonočnem času, ko izostajajo gredne molitve, pa mesto njih listu sledí dvojni aleluja z dvojnim versom, katerih vsacega sklepa zopetni aleluja. — Ob dnevih žalosti in pokore, ko se opušča aleluja z versom vred, moli mašnik v nekak namestek tako imenovani trakt, t. j. podaljšano molitev žalostne ali spokorne vsebine, ki je neko nadaljevanje graduala. — Nekatere dni ima v maši radostni aleluja nadušeno nadaljevanje, to so one prekrasne pesmi ter pravi biseri cerkvene poezije, ki jih imenujemo sekvencije, naslednjice, ali tudi „Prosae“. Njih postanek je ta-le. Vže pred 9. stoletjem začenjali so ob večih godovih zadnji zlog besede aleluja, zlasti še čerko *a* skoz delj časa pevajoč nadaljevati; to brezbesedno melodijo imenovali so Jubilus, Pneuma, ali tudi Sequentia. Da namreč ni bilo treba pod vsako sekirico pisati *a a*, zapisali so to čerko le pod pervo noto, in jej pristavljali besede „et sequentia“ v znamenje, da se ima ta glas pevati skoz vso naslednjo melodijo; od tod imé. Taki „Pneuma“ je vzklik duše v največem nadahnjenji nad neskončnim veseljem nebeškim, ki je táko in toliko, da ubogi človek na zemlji nima besedí, ono radóst nebeščanov primerno izraževati. V 10. stoletji začenjali so takim melodijam podkladati besede, in imenovali so tudi te besede ali pesmi sekvencije. Pravijo, da je opat Notker († 912) pervi začel skladati tacih pesmi ter jih podkladati prej brezbesednim napevom. Stvar je tako dopadala, da so več in več tacih pesmi zlagali, in po nekaterih krajih so kmalo imeli skoraj za vsako mašo posebno sekvencijo. Ker pa je cerkev le nekatere godove in dni hotela odlikovati s tacimi himnami, jih je v prenovljeni Rimski misal sprejela samo pet, namreč: za Véliko noč „Victimae paschali“, za Binkošti „Veni sancte Spiritus“, za sv. rešnje Telo „Lauda Sion“, za praznik žalóstne Matere božje „Stabat mater“ in za černe maše pretresljivi, sloveči „Dies irae“.

Ko vse to odmoli, gré mašnik sredi altarja in ponižno priklonjen s sklenjenimi rokami Boga prosi, naj bi mu očistil serce in usta, da bi vredno in dostojno oznanoval **sv. evangelij**. Nato gré na evangelijsko stran ter iz misala bere ali poje oddelek iz onih spisov, ki so nam jih po navdihnjenji sv. Duha sestavili štirje evangelisti. Te svetopisemske verstice so za vsaktero mašo jako modro odbrane ter se vselej vjemajo z dogodbo ali skrivnostjo tistega dné, ali s pomenom zadevnega cerkvenega časa. Evangelij je najimenitnejši del v maši podučevancev, ki tù tako rekoč svoj verh doseže, kajti v tem berilu Kristus sam svojemu ljudstvu govorí; zato se pa to čitanje tudi z večimi vnanjimi slavnostmi izveršuje, kot druga berila v maši. Besede večnega življenja med sv. daritvijo oznanovati je imenitno opravilo, zato je cerkev le tistim dopušča, ki so po zakramentu sv. reda za to pooblaščeni, namreč mašniki in dijakoni. Ta se na desni strani altarjevi vstopi k mašni knjigi tako, da je na pol k ljudstvu obernjen, toraj pri altarji proti vzhodu obernjenem stojí mašnik ali dijakon med evangelijem proti severu ali polunoči. Ta stran sveta pomenja temo, senco smerti; in duhovnik, med evangelijem proti polunoči stoječ, kaže, da je nauk Jezusov tista luč, ki temo zmote in greha preganja pa oblast smerti ukončuje. Ko mašnik pozdravi ljudstvo z navadnimi besedami „Dominus vobiscum“ ter prejme odzdrav, na kratko naznani, kateri oddelek iz štirih evangelijev jim bode govoril, vmes pa prekriža knjigo, t. j. perve besede evangelijskega teksta, in nato se mašnik ali dijakon sam in se navzoči verniki prekrižajo na čelu, na ustih in na persih. Knjigo prekriža v znamenje, da so v nji besede križanega Jezusa, ki od Kristusove smerti na križu moč dobivajo, nas k dobremu nagibati ali v dobrem ohraniti. Duhovnik in ljudstvo se prekrižajo na čelu v znamenje, da se ne sramujejo Jezusovih naukov, na ustih v znamenje, da so pripravljeni nauke križanega Izveličarja tudi z besedo pričati pred svetom, na persih v spomin, da Jezusove nauke tudi v sercu terdno verujejo. Stojé vsi pazljivo poslušajo besede evangelija, kar ima naznaniti, da so tudi pripravljeni, naglo vse dopolniti, kar jim Kristus zapoveduje v sv. evangeliji. Slednjič verniki po strežniku z besedami „Laus tibi Christe“ Gospodu hvalo izrekajo za razodete sv. resnice. Po prebranem evangeliji so nekdaj vsem navzočim dajali knjigo poljubovati, sedaj jo poljubi le mašnik sam kot zastopnik vse občine, in sicer iz časti in hvaležnosti do Jezusa Kristusa, katerega nauke je ravnokar bral, poljubovaje govoreč: „Per evangelica dicta deleantur nostra delicta“.[1] — Pri slovesni maši stojita ob desni in levi evangelijske knjige strežnika s prižganimi svečami v spomin, da je Jezus luč sveta, ki je z evangelijskimi svojimi nauki temo nevednosti pregnal in svetu pot v nebesa razsvetlil. Dijakon tudi pred petjem evangelija pokadí knjigo, kar pomenja, da je sv. evangelij po vsem svetu raznesel lepo dišeči duh božje besede, in da tudi mi naj živeči po naukih evangelija postanemo „prijeten duh“ pred Bogom in svetom.

S čitanjem evangelija bilo je vže perva stoletja kerščanstva združeno njega razlaganje, nagovor do navzočih vernikov, kakor je še dandanes vse nedelje in zapovedane praznike po evangeliji (ali v nekaterih deželah še-le po „veri“) cerkven govor. Po oznanovanji in razlaganji besede božje je perve čase dijakon vsem tistim, ki še niso smeli pri svetih skrivnostih navzoči biti, slovesno naznanil, da imajo odstopiti, govoreč: „Ne quis auditorum, ne quis infidelium! Ite catechumeni in pace, ite energumeni, discedite poenitentes!“ S tem je bila končana maša katehumenov.

§ 156.

Nadaljevanje.

II. Maša vernikov. Nekak prehod od pervega glavnega dela sv. maše do drugega nam je ob nekaterih dnevih „Credo“. Evangelij in vera sta v prav ponaturni zvezi; vera je neposreden sad oznanovanega in sprejetega evangelija, pa tudi lepo pripravlja na naslednja sveta dejanja, kajti mašniku in ljudstvu je treba žive vere, da more vredno obhajati sv. skrivnosti. V pervih časih niso pri sv. maši nikoli molili vere; ko pa so razni krivoverci n. pr. Arij, Apolinar, Macedonij, Nestor . . . marsikatere sv. resnice tajiti in pačiti začeli, primorana je bila cerkev, tirjati javnega in slovesnega spoznavanja vere od vseh tistih, ki so se hoteli vdeleževati sv. daritve, zato je najprej vzhodna cerkev (vže v 5. stoletji), zahodna pa še-le pozneje sprejela veroizpovest v mašni obred. Rimska cerkev vzela je „Credo“ še-le v 11. stoletji v mašo. Jutrovcem je „vera“ stalen del mašne liturgije, le da jo molijo še-le po darovanji; Rimska cerkev pa le nekatere praznike in dni odlikuje s slovesnim spoznavanjem vere v maši. To so godovi, kateri nas posebno živo spominjajo raznih skrivnosti sv. vere, ali kateri nam lepo pred oči stavijo razširjanje Jezusovih naukov, ali katere posebno slovesno obhajamo. — Ta vera v maši se imenuje Nicejsko-Carigradska, ker je bila zložena v vesoljnem zboru Nicejskem in Carigradskem ter ni druzega, kot v nekaterih členih natančneje razložena in razširjena apostoljska vera. Z glasno besedo začenja mašnik veroizpovest, kakor da kaže svojo radost nad razodetimi resnicami, in sredi altarja pred britko martro stoječ svoje oči hvaležno kviško oberne, roke proti nebu povzdigne ter jih spet na persih sklene, kakor da bi hotel Boga za vero, za nezasluženi dar božji zahvaliti in mu pokazati, da je pripravljen vero v svojem sercu ohraniti. Pri besedah „Deum — Jesum Christum — simul adoratur“ z globokim priklonom glave spozná in počastí trojednega Boga; pri besedah „Et incarnatus est“ na desno koleno poklekne, da Jezusovo skrivnostno včlovečenje počastí; izgovarjaje pa zadnje besede „Et vitam venturi saeculi. Amen“ se mašnik prekriža v znamenje, da si zamoremo le po Kristusovi daritvi na križu in živeč po veri Gospodovi svesti biti prihodnjega častitljivega vstajenja in večnega izveličanja.

---

[1] Ako se sv. maša obhaja pred domačim škofom, ali vpričo nadškofa, kardinala, ali pred sv. očetom, takrat ne poljubi celebrant evangelijske knjige, ampak omenjeni navzoči dostojanstveniki, tudi govoreč: „Per evangelica dicta . . .“ — Pri černih mašah odpada poljub knjige z besedami „Per evangelica . . .“ vred (S. R. C. 11. sept. 1847).

Sedaj se začne daritev sv. maše v pravem ter ožjem smislu, in obsega tri glavne dele: darovanje, spreminjevanje in obhajilo.

1. Darovanje v širjem pomenu se začenja s tem, da mašnik altar poljubi, ljudstvo pozdravi z „Dominus vobiscum“, z besedo „Oremus“ (ki se ozira na vse naslednje med darovanjem navadne molitve) navzoče vernike vabi, da se v zbrani, pobožni molitvi zedinijo z njim, in na to oni predpevek moli, kojega imenujemo ofertorij. Perve čase kerščanstva bila je med verniki šega, ki se je ohranila noter do 11. stoletja, da so vsi oni, kateri so se med daritvijo sv. maše

vdeleževali sv. obhajila, a tudi le samo ti, se tudi dejanjsko vdeleževali darovanja. Prinašali so kruha in vina. Neduhovniki izročali so mašniku ali dijakonu pri ograji pred prezbiterijem darilnega kruha v belih pertičih in vina v malih verčkih; duhovniki darovali so v prezbiterji pred altarjom le samo kruha. Potem so odbirali izmed prinesenega kruha in vina, kolikor je bilo treba za sv. daritev, drugo je bilo za agape; ko so pa te vkupne gostije prišle iz navade, sprejel je ostale darove škof, ter jih porabil za vzderžavanje božje službe, za duhovščino in za uboge. Med tem toraj, ko so verniki pristopali s svojimi darovi, prepeval se je psalm ali celó njih več s predpevkom vred; ko pa je v 12 stoletji minulo splošnje darovanje, izostal je psalm, ter je cerkev obderžala le še samo antifono, ki se kakor introit in graduale po svoji vsebini vjema z lastnijo dotičnega godú ali cerkvenega časa ter izrazuje glavno misel praznovanja. Pervotna oblika tega psalmovega speva je le še iz ofertorija černe maše spoznati, kajti ta je še dandanes sostavljen iz antifone, enega versa, in iz sklepnih besedí predpevkovih.[1]

---

[1] On slôve: „Domine Jesu Christe, Rex gloriae, libera animas omnium fidelium defunctorum de poenis inferni et de profundo lacu: libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum: sed signifer sanctus Michael repraesentet eas in lucem sanctam: Quam olim Abrahae promisisti et semini ejus. — V. Hostias et preces tibi, Domine, laudis offerimus: tu suscipe pro animabus illis, quarum hodie memoriam facimus: fac eas, Domine, de morte transire ad vitam: Quam olim Abrahae promisisti et semini ejus.“ Te besede niso kaj lahko razumeti. Da bi jih namreč kedo jemal po besedi, zdelo bi se mu, kakor da tù cerkev prosi, naj bi ranjki rešeni bili iz pekla, ali da bi bile duše ranjih obvarovane večnega brezdna. To, kaj pa bi bilo verski resnici nasproti, kajti „ex inferno nulla redemtio“, in nasproti se dušam v vicah, za katere cerkev tù moli, pekla ni bati, ker so v milosti božji. Izmed raznih pojasnovanj omenjenega ofertorija je gotovo najboljše to-le, kojega so sprejeli in zagovarjajo zlasti novejši bogoslovci: Cerkev ima navado, stvari iz preteklosti si predstavljati v sedanjosti, ona mnogokrat v liturgiji skrivnosti iz svete zgodbe praznuje, kakor bi se sedaj še-le imele goditi, ona n. pr. v Adventu in o Božiču s preroki kliče: „Rorate coeli desuper ... O Adonai veni ad redimendum nos ... Orietur sicut sol Salvator mundi ...“ Enako cerkev ravná, kakor sploh večkrat pri opravilu za ranjce, zlasti tudi tukaj. Ona si v ofertoriji černe maše predstavlja duše ranjcíh, a ne, kako ravno sedaj v vicah terpé, ampak v zadnjih trenutkih zemeljskega bivanja; cerkev si jih misli, ko imajo sedaj pa sedaj se ločiti od telesa in stopiti pred božjo sodbo, misli si ranjce v zadnjem, v odločnem boji, ko še satan na-nje preží ter so še v nevarnosti, zapasti peklenskemu brezdnu. V tem položaji si predstavlja cerkev svoje otroke, ter moli: „naj bi bili rešeni iz levovega žrela, naj bi jih ne pogoltnil pekel, naj bi ne zapadli temi, ampak sv. Mihael naj bi jih vpeljal v sveto luč, ki je Abrahamu obljubljena in njegovemu zarodu“.

Ko mašnik odmoli ofertorij, razgerne kelih, in začne se darovanje v ožjem smislu. O darovih kruha in vina (in tudi o pomenitem prilivanji vode k vinu) smo vže govorili v § 139. Mašnik vzame pateno in jo s hostijo na nji z obema rokama pred seboj kviško povzdigne, jo takó pred seboj derží, kakor da bi stal pred božjim sedežem in bi Bogu svoj dar postavljal pred obličje; oči povzdigne k altarnemu križu ali pa k izpostavljenemu sv. rešnjemu Telesu, ter kruh daruje nebeškemu Očetu, rekoč: „Suscipe, sancte Pater . . . .“, a berž pobesi oči, kar se vjema z naslednjimi besedami njegovimi, v katerih omenja svojo nevrednost in grešnost. Preden hostijo položi na korporal, stori mašnik s pateno in s kruhom križ nad altarjem, v znamenje, da dar ta ima na altarji postati telo Jezusovo, ki je za nas na križu viselo. — Mašnik na to na listovi strani v kelih vlije vina, kateremu prilije nekaj kapljic vode, kojó prej z roko blagoslovi. Vina ne blagoslovi, ker pomenja Kristusa, pač pa vodo, ker je podoba vernega ljudstva, ki božjega blagoslova zeló potrebuje. Ta križ izostane pri černih mašah, ker tù želí cerkev sosebno ranjcim pomagati.[1] Mašnik kelih z vinom pred seboj povzdigne, pogleda na križ ter vino daruje z besedami: „Offerimus tibi, Domine, calicem salutaris . . .“, oči pa tukaj ne pobesi, ampak ves čas jih obernjene ima k Gospodu na križu ali pa v izpostavljenem sv. Zakramentu pričujočemu, kar se vjema s tem kar takrat prosi, „da naj bi kelih šel pred obličje božjega veličastva v prijeten dar za izveličanje naše“. Tudi tù s kelihom znamenje križa naredí nad altarjem v spomin, da se v kelihu in na altarji daruje prav tista dragocena kri, ki je za nas na križu bila prelita. — Mašnik vé, kako svet in nedolžen bi moral biti, kedor se loti. Bogu najsvetejšemu in neskončno mogočnemu darovati, pa tudi spozná svojo slabost in svojo nevrednost, zato ga obide žalost. Zateče se k ponižnosti, da bi pri Bogu milost zadobil, ker vé, da Bog ponižnega in potertega serca ne zaverže; zato se prikloni, sklenjene roke na altar nasloní, ter v imenu svojem in v imenu navzočih vernikov moli: „In spiritu humilitatis, et in animo contrito suscipiamur a te . . .“ — Darovi kruha in vina so pripravljeni, sedaj je na versti nekaka epikleza (gl. § 154), slovesno zaklicanje sv. Duha, ter prošnja, da posvetí pripravljeni dar. Mašnik pogleda proti nebu, razprostre svoje roke, jih kviško povzdigne, kakor da bi videl odperta nebesa in sv. Duha v njih in ga prosi, da naj pripravljeni dar posvetí, in poln zaupanja roke zopet sklene ter moli: „Veni Sanctificator, omnipotens aeterne Deus, et bene†dic hoc sacrificium tuo sancto nomini praeparatum“. [1])

---

[1] Romsée pravi: „Cum enim aqua figuret populum. ideo in missis de Requiem, in quibus pro mortuis orat ecclesia, abstinet a benedictione, ut magis intenta videatur saluti defunctorum; qua etiam de causa populo non benedicit in fine missae.“

Po tem zaklicanji sv. Duha gré mašnik na listovo stran altarja in si umije roke, ali prav za prav konce perstov, s katerimi prijemlje sv. rešnje Telo. To umivanje rok je vže starodavna šega. Perva stoletja je mašnik odbiral mašne darove izmed onega, kar so verniki mu prinesli v ta namen, in pri tem si je utegnil roke onesnažiti, ter mu je treba bilo umivanja, da ni z nesnažnimi persti se pozneje dotikal sv. rešnjega Telesa; a gotovo je, da se je to umivanje izverševalo tudi iz viših, iz skrivnostnih oziroy, ali prav za prav, zlasti in v pervi versti iz viših razlogov: to umivanje naj bi bilo mašniku opominj, da mu je treba znotranje čistosti serca, kedor stoji pred altarjem, da opravi presveto daritev. Tudi psalmovi versi „Lavabo inter innocentes manus meas . . “, katere mašnik med umivanjem moli, lepo razodevajo pomen njegovega snaženja rok, kajti v njih obljubuje, da bo s kar se dá veliko čistoto in gorečnostjo serca obhajal sv. skrivnosti. — Mašnik se verne v sredo altarja, poln zaupanja povzdigne svoje oči k Gospodu na križu, pa zopet jih pobesi, se prikloni iz ponižnosti in časti do Boga, roke sklenjene na altar nasloni ter z molitvijo „Suscipe, sancta Trinitas, hanc oblationem . . .“ daruje hruh in vino, ter sedaj oboje ob enem, presv. Trojici, proseč, naj bi bila sprejeta ta daritev, katero prinašamo v spomin terpljenja, vstajenja in vnebohoda Gospoda Jezusa Kristusa, in v čast Marije, sv. Janeza Kerst., sv. aposteljnov Petra in Pavla in drugih svetnikov. Naj bi bila vsem tem v čast, nam pa v izveličanje, in naj bi oni v nebesih za nas prosili, katerih spomin obhajamo na zemlji. Pa tudi zbrano verno ljudstvo naj bi molilo, da je ta daritev, ki je h krati tudi njih daritev, prijetna Bogu; tega jih prosi mašnik, ko jim nazaj se obernivši polglasno reče: „Orate fratres . . .“ To tudi verni storé ter po svojem zastopniku strežniku molijo: „Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis ad laudem et gloriam nominis sui, ad utilitatem quoque nostram totiusque Ecclesiae suae sanctae.“ Mašnik natihoma pristavi „Amen“, zgôdi se. — Sedaj celebrant proti misalu obernjen moli z razpertimi rokami in brez „Oremus“ natihoma eno ali še več molitev, kakor praznik nanese. Tej molitvi pravimo „secreta“: tiha molitev, ker se tiho moli. Sklepa se kakor kolekta, in se tudi po številu, po versti in sestavi popolnoma vjema z zbirno molitvijo, ki se opravlja pred lekcijo. Vsebina tihe molitve ravná se po lastniji godú ali cerkvenega časa; a če tudi različne po besedi, obsegajo vse prošnjo, naj bi Bog milostno sprejel daritev, naj bi mašnika in verne posvetil in vredne storil, deležnim biti raznih milosti. Zadnje besede v sklepu tihe molitve, namreč „per omnia saecula saeculorum“ mašnik glasno izreče ali zapoje, da opomni vernike, naj bi se z njim sklenili v natihoma opravljeno molitev, kar tudi storé, odgovorivši mu „Amen“; t. j. naj se izpolni, kar je mašnik natihoma prosil za nas vse. Tako je tiha molitev prehod k glasni prefaciji.

---

[1]) Po tej molitvi godí se pri slovesnih mašah z leviti kajenje darov, altarja in darujočih. Podobno je kajenju ob začetku maše (gl. str. 452 opom. 1), a slovesniše je in spremljano od pomenitih besedí. Ko mašnik poklada na žerjavico kadila, je blagoslovi, rekoč: „Per intercessionem beati Michaelis Archangeli . . .“ Cerkev sv. nadangelja Mihaela časti kot svojega posebnega angelja varuha in vednega priprošnjika, zato tù mašnik kliče njega in vse izvoljene, da naj bi po njih priprošnji to kadilo bilo zares blagoslovljeno in Gospodu ljubo. Nato pokadí najprej darove na altarji pripravljene ter nad hostijo in kelihom s kadilnico stori najprej tri križe in potlej tri kroge, dva od listove strani proti evangelijski, in enega od leve proti desni ter zraven moli: „Incensum istud, a te benedictum, ascendat ad te Domine: et descendat super nos misericordia tua.“ Tako mašnik darove kruha in vina nekako okrog in okrog zavija v neko posvečeno, skrivnostno ozračje, zernica kadila se pri tem raztapljajo ter se kot prijeten duh kviško dvigujejo, kar simbolno izražuje prošnjo, da naj bi se kmalo tudi te zemeljske stvari, kruh in vino, po ognji sv. Duha spremenile v meso in kri Gospodovo, da se daruje trojedinemu Bogu kot žertva euharistična, ki je ista s Kristusovo daritvijo na križu, ki se nadaljuje v novem zakonu, in bo še-le v nebesih našla svoj konec in svoje doveršenje. — Na to je na versti kajenje altarjevega križa (ali sv. rešnjega Telesa, če je izpostavljeno), relikvij ali kipov svetnikov, celebranta in njegovih duhovnih strežnikov, ali še tudi druzega duhovstva in ljudstva. Prijetno dišeče kadilo, ki se v svetlih meglicah kviško vzdiguje, pomenja euharistično daritev in molitve, koje duhovstvo in ljudstvo zraven opravlja. „Thymiama sunt ignitae orationes, suspiria et vota tam sacerdotum quam fidelium . . .“ pravi Kornelij a Lap. To kažejo tudi one besede, ki jih govorí mašnik med tem kajenjem: „Dirigatur Domine, oratio mea, sicut incensum, in conspectu tuo: elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.“ In ko tu mašnik prosi, naj bi njegov dar bil Bogu ljub, kakor so mu bili ljubi darovi zažganega darila v svetišču starega zakona, in kakor mu je bila ljuba Jezusova večna daritev na križu kot dopolnitev onih daritev — pa tudi nadalje prosi, naj bi lastno njegovo serce táko postalo, da bi mogla molitev iz njega puhteča Bogu prijetna biti, naj bi bilo čisto, ne oskrunjeno po grešnem govorjenji. Nadalje moli: „Pone, Domine, custodiam ori meo itd.“ Da pa od vseh navzočih, od duhovstva in ljudstva, Bog dar in molitev milostno sprejme, in da vsi deležni postanejo sadu te daritve, jim je to slovesno kajenje nauk, da mora tudi nje napolnovati prava pobožnost in ljubezen božja, zato celebrant izročivši dijakonu kadilnico moli: „Accendat in nobis Dominus ignem sui amoris, et flammam aeternae charitatis. Amen.“

2. Predglasje pri obhajanji sv. daritve je vže iz pervih časov keršćanstva, iz časa aposteljnov, kakor spričujejo sv. očetje, in je

razvidno iz najstarejših mašnih liturgij, katerih nobena ni brez nje. V prefaciji posnema cerkev Jezusa Kristusa, ki se je „zahvalil“, preden je kruh in vino premenil v svoje telo in v svojo kri; tako se tudi cerkev v predglasji zahvaljuje Bogu in ga poveličuje, preden prestopi k tako imenovani tihi maši, v kateri se zgodí čudežno spremenjenje. Predglasje je toraj vvod h kánonu. Kaže se, da so v najstarejših časih imeli pri vseh mašah in vse dni le eno in isto prefacijo, in jutrovi mašni obredi še dandanes rabijo vedno isto prefacijo. V zahodni cerkvi pa so jeli z ozirom na različne godove in cerkvene čase sestavljati vedno več in več novih predglasij, tako da je pred časom Grégorija Vél. skoraj vsak mašni obrazec imel lastno prefacijo. Jako verjetno je, da je ravno Gregor Vél. skerčil število predglasij ter le deset jih obderžal. Tem je papež Urban II. pristavil še prefacijo Matere božje; tako ima Rimska cerkev vže od 11. stoletja sem enajst še dandanes navadnih predglasij, namreč: de Nativitate, Epiphania, Quadragesima, Cruce, Paschate, Ascensione, Pentecoste, Trinitate, Beata, Apostolis in Communis. — Pri prefacijah razločujemo tri dele: začetek, sredo z zahvalo in konec s poveličevanjem; pričetek in konec sta vsem enaka. Ko je mašnik sklenil tiho molitev, pozdravi vernike z navadnim „Dominus vobiscum“, pa se ne oberne proti njim; prejemši odzdrav roke svoje in oči nakviško povzdigne, kakor bi se hotel proti nebu povzdigniti in kliče „Sursum corda“ kristijanom v opomin, da naj se s svojimi mislimi in željami zlasti sedaj k Bogu povzdignejo, ko se bodo kmalo toliko svete reči godile. Ljudstvo po služabniku odgovarja „Habemus ad Dominum“, imamo jih vže k Bogu povzdignjene, pripravljeni smo vže na svete reči. Mašnik dalje opominja „Gratias agamus Domino Deo nostro“ ter roke sklene in se ponižno z glavo h križu prikloni izgovorivši „Deo nostro“. Ljudstvo pripozná potrebo tega z besedami „Dignum et justum est“. S tem je končán vvod. — Mašnik nadaljevaje prefacijo povzame besede ljudstva ter poln hvaležnosti in veselja glavo povzdigne, roke razpne in naštева, zakaj se pri tej sv. maši zahvaljujemo in zakaj posebno Boga častimo in hvalimo. Potem z besedami „Per quem maiestatem tuam laudant Angeli . . .“ prestopi celebrant v poveličevanje božje, in ker si človek sam ne upa dostojno častiti večnega Boga, prosi ponižno, da naj nam je dopuščeno, pridružiti se izveličanim duhovom in častiti ga z angelji in nadangelji. Z nebeškimi duhovi toraj začne mašnik globoko sklonjen klicati: „Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt coeli et terra gloria tua.“ Sedaj pa, kakor bi ga vže videl Gospoda, ki se bliža z nebes, da med nas stopi na altar, začne ga pozdravljati, kakor ga je pozdravljalo Jeruzalemsko ljudstvo ob slovesnem vhodu, ter mu kliče „Hosanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in excelsis.“ Pri besedah „Benedictus ....“ mašnik zopet stopi kviško ter se prekriža, ne le da s tem prekrasni spev dostojno končá, ampak tudi da naznani: Bliža se Kristus, da na altarji ponoví svojo daritev na križu.

§ 157.

Nadaljevanje.

3. Kanon[1]), pravilo, imenujemo najsvetejši del maše, ker podaje mašniku vodilo, po katerem se ima spreminjevanje goditi vedno na en in tisti nespremenljiv način. Kakor je in ostane sv. daritev nove zaveze vedno ena in tista, tako tudi molitve tega oddelka mašne liturgije, v katerem se opravlja daritev.[2]) Sestavljen je kanon iz lastnih besedí Gospodovih (besede spreminjevanja,) iz apostoljskih sporočil, in iz pobožnih naredeb sv. papežev. Kaj je od aposteljnov in kaj je poznejši dostavek sv. očetov, se z gotovostjo ne dá povedati; to pa sploh dokazujejo, da je bil papež Gregor I. zadnji, ki je pravilu sv. maše dostavil nekaj besedí: kanon sv. maše je toraj vže nad 1200 let po obliki in vsebini eden in tisti. Stroga zapoved sv. cerkve je, da mora mašnik moliti kanon tiho (secreto), to je, tako lahno, da celebrant sicer samega sebe sliši, a okoli stoječi ga ne smejo slišati; od tod se kanon imenuje tudi „tiha sv. maša“.[3]) Da mašnik po zapovedi cerkve v kanonu natihoma moli, kaže deloma visoko spoštovanje, ki gré najsvetejši skrivnosti; naznanja pa tudi, da kanon ni toliko molitev, kakor marveč dejanje, katero le mašnik sam opravlja brez sodelovanja vernikov, ki res ves čas tihe maše, to je noter do „očenaša“ po svojem zastopniku strežniku nič ne govoré. Kakor je véliki duhovnik v stari zavezi sam šel za zagrinjalo v najsvetejše, da bi tam ljudstvo spravil z Bogom, tako se tudi mašnik

---

[1]) Beseda κανών pervótno pomenja ravno palico ali mérsko palico, v prenesenem smislu pa postavo, pravilo, ravnilo. Cerkvi služi ta izraz v različnem pomenu.

[2]) Le v mašah nekaterih velikih godov n. pr. véliki četertek, o Božiču, o sv. III. kraljih ... se v molitvi „Communicantes“ in v „Hanc igitur“ zgodé neke male premembe.

[3]) Le pri mašnikovem posvečevanji škof in novoposvečenci glasno skupaj molijo vse molitve sv. maše (gl. str. 57). — V gerški cerkvi in v orijentalskih liturgijah mašnik besede spreminjevanja glasno izgovarja, ljudstvo pa naznanja z besedo „Amen“ svojo vero v navzočnost Jezusa Kristusa v sv. Zakramentu.

novega zakona v kanonu od ljudi nekako popolnoma loči, sam pred sedež božji stopi in se v tih pogovor z Bogom podá.

Razločujemo pa tri dele v tihi maši: kanon pred spreminjevanjem, kanon spreminjevanja, in kanon po spreminjevanji. Perva molitev v kanonu pred posvečevanjem je zopet iz treh delov; kajti da so „Te igitur — Memento, Domine — Communicantes“ skupaj le ena molitev, razvidimo iz zveze in pa od tod, ker imajo vse le en sklep „Per eundem Christum . . .“ Začne pa mašnik kanon s tem, da povzdigne oči in roke v znamenje svojih gorečih želj, s katerimi Jezusa z nebes na altar pričakuje, da opravi nekervavo daritev. Nato pa roke pred seboj sklene, se z životom globoko prikloni v spoznanje svoje nevrednosti, stati pred božjim obličjem, sklenjene roke na altar nasloni ter moli: „Te igitur, clementissime Pater, per Jesum Christum Filium tuum Dominum nostrum, supplices rogamus ac petimus, uti accepta habeas, et benedicas, haec † dona, haec † munera, haec † sancta sacrificia illibata . . “ Kruh in vino mašnik tù imenuje „dona“, darila, ker smo jih od milosti božje kot naturne pridelke prejeli; imenuje jih „munera“, dare, ker jih bomo v znamenje svojega največega spoštovanja Bogu darovali; pravi jim tudi „sancta sacrificia illibata“, svete prečiste žertve, z ozirom na to, kar imajo po konsekraciji postati. Pri besedah „da sprejmi in posveti“ poljubi celebrant altar in nato trikrat prekriža darove. Ti križi so res znamenja blagoslovljevanja [1]), in ker ravno prej poljubi altar, s tem lepo naznani, da vsa oblast blagoslovljevati mu dohaja iz zveze z Jezusom Kristusom. — Dalje pové mašnik, za kóga daruje. „Zlasti, posebno, pravi, za tvojo sveto cerkev;“ in tej sedaj prosi štirih milosti: „da ji mir daš, jo varuješ, jo v edinosti ohraniš in vladaš po vsem svetu“. In nadaljuje: „pa tudi za tvojega služabnika našega papeža I. in našega škofa I. (in našega cesarja I.) in za vse, kateri se prave katoliške in apostoljske vere deržé“. Mašnik pristavi ime papeževo in imé tistega vladajočega škofa, v katerega diecezi takrat mašuje; da bi njegovega imena ne vedel, naj samo reče „antistite nostro“. Kedar je sedež apostoljski ali škofijski izpraznjen, opusté se besede „una cum famulo tuo Papa nostro N.“; ali pa „et antistite nostro N.“. Vsled posebnega dovoljenja sv. sedeža omenjamo pri nas v kanonu tudi cesarja.[1]) — V drugem delu te molitve,[2]), ki se začne s tem, da mašnik govoreč besede: „Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum N. et N.“ roke in oči kviško povzdigne, na to pred seboj sklene, obmolčí in se s pripognjeno glavo spominja vseh tistih živih, ali jih tudi imenuje, s katerimi je on sam v kaki tesnejši zvezi, katerim hoče sad sv. maše zlasti nakloniti, sploh vseh, ki so mu posebno pri sercu, ali katere želi deležne storiti sadu sv. maše. Ko je mašnik vse te v misel vzel, roke razpne, glavo povzdigne in začne Boga prositi za vse vernike, kateri so sedaj pri njegovi maši, in tudi z njim sv. daritev opravljajo. — Da bi mašnikova prošnja večo moč imela, bolj krepka bila, zateče se v tretjem delu molitve „Communicantes et memoriam venerantes“ k nebeščanom, se priporoča njihovi priprošnji, da bi po njih zasluženji in prošnjah nam dano bilo, da smo v zavetji božje pomoči obvarovani vse nesreče. Izmed nebeščanov posebno imenuje blaženo devico Marijo kot mater Gospoda Jezusa Kristusa, potem dvanajst aposteljnov kot neposrednje priče vstanovitve sv. rešnjega Telesa, in dvanajst marternikov, ki so prelivši svojo kri posnemali Jezusovo daritev na križu. Med aposteljni je imenovan tudi sv. Pavel, a ne sv. Matija, menda zato, ker on edini izmed aposteljnov ni bil naravnost po Jezusu poklican v sv. službo. Našteti mučenci so vsi iz pervih štirih stoletij. Imenuje se najprej 5 papežev: Lin († 79), Klet († 91), Klemen († blezo 100), Ksist ali Sikst I. († 128, a nekateri menijo, da nam je tukaj misliti na Siksta II.

---

[1]) Cavalieri piše: „Terna crucis signa sunt verae benedictiones, quibus Dei invocatur omnipotentia, ut oblata in corpus et sanguinem Christi convertat. Ternarius autem signorum crucis numerus hocce mysterium a S. Trinitate perfici indicat.“ — Vsaj od 11. stoletja sèm se, kakor še danes, med kanonom na sedmih krajih delajo križi nad darovi, kajti sv. Peter Dam. († 1057) piše: „Sacrificium septem vicibus signatur in Canone, inter has septem vices sacrificium signatur duabus vicibus bis, tribus vicibus quinquies, et duabus vicibus ter: simul omnibus quinquies quinque, quae sunt simul 25.“

---

[1]) Isto tako se vsled dekreta S. R. C. 10. febr. 1860 po deželah Avstrijanskih prideva „Collecta pro Imperatore in singulis per annum missis vel solemnibus vel Parochialibus, diebus tamen, quibus per rubricas licebit.“ Je toraj ob praznikih I. in II. reda opuščati.

[2]) V Rimskem misalu nosi sedaj imé „Commemoratio pro vivis“, a nekedaj imenovali so jo „Oratio super Diptycha“. Diptihi so bile deske, ali prav za prav dve deski, ena k drugi privezani, na katerih so bila zapisana imena papeža, patrijarha, nadškofa, domačega škofa in drugih tacih škofov, ki so bili z dotično cerkvijo v kaki posebni prijateljski zvezi. Na diptihu stala so nadalje imena posvetnih oblastnikov in slednjič imena posebnih dobrotnikov cerkve. Ako je kedo teh na diptihu zapisanih zapadel izobčenju, so izbrisali njegovo imé. S teh desk tedaj je od najstarejših časov pa do 11. ali 12. stoletja dijakon, ali subdijakon, pri neslovesni sv. maši pa mašnik sam glasno prebral imena zapisanih. Ako je kedo teh umerl, zapisali so njegovo ime na diptihe za mertve, katerih imena so na enak način glasno prečitali po konsekraciji pri spominu za ranjce.

† 258) in Kornelij († 252). Nato se imenujeta Ciprijan, škof v Kartagi († 258) in Lavrencij, dijakon v Rimu († 258); slednjič pa še pet neduhovnikov: Krizogon, v Akvileji obglavljen l. 303; Janez in Pavel, brata, obglavljena v Rimu l. 362; Kozma in Damijan, brata iz Arabije, terpinčena in obglavljena v Ciliciji menda l. 297. Spoznovalcev v tem imeniku ni, ker je bil kanon vže sestavljen, preden je cerkev jela obhajati njih spomin.

V drugi molitvi tihe maše pred spreminjevanjem „Hanc igitur oblationem“ mašnik najprej ponovi prošnjo, naj bi Bog milostno sprejel dar, potem pa v svojem in v imenu vernikov prosi zlasti treh reči: „daj nam v tvojem miru preživeti svoje dni — reši nas večnega pogubljenja — daj nam štetim biti med tvoje izvoljene“. Med to molitvijo mašnik roke stegne in jih nad kelihom in nad hostijo tako derži stegnjene, da ima palec desnice v obliki križa položen čez palec levice. Ta obred je še-le iz konca 15. stoletja; prej se je celebrant med to molitvijo le globoko priklonil; a jako pomenita je ta šega. Kakor je duhovnik v starem zakonu svoje roke pokladal na glavo živine, katero je namenil Bogu v klavni dar, v znamenje, da svoje in grehe ljudstva na-njo položi in jo namesto vseh daruje, tako mašnik novega zakona s poklado rók nad mašne dari naznanja, da je Jezusova daritev prava namestilna daritev za grehe vsega sveta.

Tretja molitev v kanonu je neposredenj vvod k spreminjevanju. Mašnik prosi: „Quam oblationem tu Deus in omnibus, quaesumus, bene†dictam, adscri†ptam, ra†tam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris: ut nobis Cor†pus et San†guis fiat dilectissimi filii tui Domini nostri Jesu Christi.“ Dar tedaj naj bi bil ves posvečen, sprejet, poterjen, resničen in prijeten, ter naj bi nam bil spremenjen, t. j. v naš dušen in telesen prid. Med molitvijo stori mašnik tri križe nad kruhom in vinom obema skupaj, in potem še enega nad hostijo posebej in enega nad kelihom; tako kliče blagoslov božji z nebes nad kruh in vino, da nam kruh postane ravno tisto telo, ki je na križu za nas viselo, in vino da se nam spremeni v ravno tisto kri, ki se je na križu za nas prelivala.[1])

---

[1]) Ozir števila križev meni Dioniz Kartuz.: „Fiunt tres cruces super oblatam materiam, dum dicit „benedictam, adscriptam, ratam“ ad honorem supersanctae et adorandae Trinitatis et ad insinuandum, quod effectus orationis istius a tota beatissima Trinitate nobis donetur. Nam ipsa hanc ineffabilem conversionem panis in corpus et vini in sanguinem Christi facit.“ Zopet drugi mislijo pri teh 5 križih in pri onih, koje stori mašnik berž v pervi molitvi po spreminjevanji na pet ran Kristusovih.

Pridemo do najsvetejšega dejanja v liturgiji, do spreminjevanja. Po cerkvi vse potihne, in kakor je Izveličar nekedaj sredi nočne tihote v Betlehemskem hlevčku stopil med svet, tako ima sedaj med sveto tišino se roditi na altarji. Do sedaj je mašnik govoril v imenu katoliške cerkve, in v imenu vpričnih vernikov; sedaj pa ne govori več v imenu cerkve in vernih, ampak v imenu Kristusa samega, ali prav za prav, Kristus sam iz mašnika govorí, besede mašnikove postanejo besede Gospodove. Toraj začne sedaj posnemati, kar je Kristus delal pri zadnji večerji, in govoriti besede, s katerimi je Kristus taktrat kruh in vino v svoje telo in v kri spremenil. Najprej začne v misel jemati, kaj je Jezus Kristus storil pri oni priliki, rekoč: „Qui pridie quam pateretur accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, (med temi besedami vzame hostijo v roke med perve štiri perste, ob mašnikovem posvečenji s sv. krizmo maziljene in nadaljuje:) et elevatis oculis in coelum ad te Deum Patrem suum omnipotentem, (to govoreč povzdigne oči za trenutek k altarnemu križu) tibi gratias agens, bene † dixit, (tù Gospoda posnemajoč se z glavo prikloni in hostijo prekriža) fregit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite, et manducate ex hoc omnes: (sedaj se mašnik pripogne in v Jezusovem imenu nad kruhom besede izgovori, s katerimi se čudežno spremenjenje izverší, namreč:) Hoc est enim Corpus meum. Mašnik pripogne desno koleno do tal pred sv. rešnjim Telesom, da Jezusu skaže božjo čast; in ker želí, da bi ga tudi verniki po cerkvi molili, torej sv. rešnje Telo nad glavo povzdigne [1]), ter pokaže klečečemu ljudstvu, da ga moli in na persi terkaje prosi odpuščenja grehov. Ko mašnik Jezusovo sv. Telo zopet na korporal položí, še enkrat iz časti do njega do tal z desnim kolenom poklekne. — Nato odkrije kelih, ga vzame v roke in pripovedujoč, kako je Kristus pri zadnji večerji vino v svojo kri spremenil, moli: „Simili modo, postquam coenatum est, accipiens et hunc praeclarum Calicem in sanctas ac venerabiles manus suas: item tibi gratias agens (se prikloni z glavo) bene † dixit, (storí nad kelihom križ) deditque discipulis suis dicens: Accipite et bibite ex eo omnes: (sedaj se mašnik z životom skloni nad kelih in priklonjen govorí nad vinom v Jezusovem imenu:) Hic est enim Calix Sanguinis mei, novi et aeterni testamenti: mysterium fidei: qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. S temi besedami je vino spremenjeno v Jezusovo rešnjo kri, katerej sedaj mašnik skaže največo čast, ki gré le samemu Bogu, pripognivši do tal desno koleno, in vmes govoreč besede Gospodove: „Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.“ Da bi tudi navzoči verniki molili presv. Kri in se pred njo do tal ponižali, povzdigne kelih ter jim ga nad glavo pokaže. —

---

[1]) Do 11. stoletja poklekovanja in povzdigovanja ob spremenjenji ni bilo, prišlo je v 12. stol. najprej na Francoskem, potem sploh v navado, da bi cerkev tako krivovercem nasproti prav jasno pokazala svojo vero v Jezusa, resnično pričujočega v sv. Zakramentu. Tudi kajenje sv. rešnj. Telesa med povzdigovanjem pri slovesni maši je še-le iz 14. stoletja.

Neizmeren zaklad milosti je sedaj na altarji, tega se hoče cerkev poslužiti ter ga v prid oberniti, kar se zgodí v naslednjem delu sv. maše. Perve molitve po spremenjenji imajo dvojno prošnjo: da bi Bog daritev milostno sprejel, in da bi onim, ki jo darujejo in za katere se daruje, bila v blagoslov. Jezus je ukazal svojim aposteljnom, in po njih tudi njihovim naslednikom, da naj tudi oni kruh in vino spreminjajo in darujejo, in v njegov spomin. Tega Gospodovega povelja se mašnik sedaj spomni ter začne, berž ko je kelih iz rok dejal, pokril in z desnim kolenom pokleknil pred sv. rešnjo kervjo, z razpetimi rokami moliti: „Unde et memores, Domine, nos servi tui, (t. j. duhovniki) sed et plebs tua sancta (ljudstvo), ejusdem Christi Filii tui Domini nostri tam beatae passionis, necnon et ab inferis resurrectionis, sed et in coelos gloriosae ascensionis: offerimus praeclarae majestati tuae de tuis donis ac datis Hostiam † puram, Hostiam † sanctam, Hostiam † immaculatam: Panem † sanctum vitae aeternae, et Calicem † salutis perpetuae.“ Teh pet križev, katerih perve tri mašnik stori nad hostijo in kelihom obema kmalo, in potem nad vsakterim posebej po enega, je vse druzega pomena, kot so križi, koje dela pred spreminjevanjem nad kruhom in vinom. Pred povzdigovanjem so križi res prava tvorna znamenja blagoslovljevanja; ko pa mašnik v tej molitvi in še pozneje dela križe, niso znamenja blagoslovljevanja, kajti tù ni več kruha in vina, ampak pričujoč je Jezus Kristus, vir vsega blagoslova; mašnik tukaj ne smé več blagoslovljevati, ampak s križanjem po konsekraciji kaže, da je tù na altarji ravno tisto telo Jezusovo, ki so bili Judje na križ pribili, in ravno tista kri, ki je takrat tekla iz njegovih ran. — Dalje prosi mašnik v molitvi „Supra quae propitio . . .“, da bi Bog s potolaženim in milostnim obličjem sprejel dari, kakor je sprejel dari pravičnega Abeljna, očaka Abrahama in vélikega duhovna Melkizedeka. Pri maši se Jezus sam nebeškemu Očetu daruje, ta presveta daritev je sama na sebi gotovo Bogu vsaki čas neskončno prijetna; a daritev sv. maše je pa ob enem tudi naša daritev, in kot taka je Bogu le tedaj všeč, če je naše mišljenje tako čisto in pobožno, kakor je bilo ono imenovanih očakov, ki so bili predpodobe Kristusove in njegove čiste daritve. — Sledí tretja molitev „Supplices te rogamus“, ki je jako skrivnostnega pomena. Mašnik globoko priklonjen (profunde inclinatus) prosi: „Vsegamogočni Bog, reci prinesti te darí po rokah tvojega svetega angelja na tvoj visoki altar, pred tvoje božje veličastvo . . .“, kakor bi hotel reči: Prenevredne stvari smo, ne upamo si Tebi pokloniti te najsvetejše daritve, ampak po kolikor je ta presv. dar tudi naš dar, naj ga angelj nebeški prinese pred Tvoje obličje, v sv. nebesa, da se tam naš zemeljski dar združi z daritvijo zmagovalne cerkve, s hvalnicami izveličanih. Zadnje besede molitve kažejo, zakaj prosi milostnega sprejetja našega darú: „da bomo vsi, kar nas bo deležnih tega altarja, in zavžilo presveto teló in presveto kri tvojega Sina, napolnjeni z vso nebeško dobroto in milostjo. Po ravnem tem Kristusu, Gospodu našem. Amen.“ Globoko priklonjen moli tu mašnik v znamenje ponižne in silne prošnje; pri besedah „ex hac altaris participatione“ poljubi altar, da bi napolnjen goreče ljubezni in globokega spoštovanja se združil z nebeškim darom; nato stopi po koncu, pri besedah „Corpus“ pa „Sanguinem“ prekriža sv. darove (o pomenu teh križev smo vže govorili), in pri zadnjih besedah „omni benedictione coelesti et gratia repleamur“ samega sebe prekriža v znamenje, da si teh milosti le upa doseči po neskončnem zasluženji križanega Jezusa, ki ga ima pričujočega.

V naslednjih molitvah mašnik prosi, da naj bi sad sv. daritve koristil terpeči in vojskovalni cerkvi in sploh vsem stvarém božjim. Najprej sad sv. maše v prid naklanja vernim dušam v vicah ter moli: „Memento etiam, Domine, famulorum famularumque tuarum N. et N., qui nos praecesserunt cum signo fidei, et dormiunt in somno pacis.“ Čerki N. spominjate nas stare šege, pri spominu za mertve glasno čitati z diptihov imena nekaterih ranjcih. Dandanes mašnik te čerke prezrè, ter še-le po besedi „pacis“ obmolkne in roke na persih sklenjene, s priklonjeno glavo na sv. rešnje Telo gledajoč se natihoma spominja onih ranjcih, katere prav posebno želí deležne storiti sadú sv. maše. In potem, ko je nekatere izmed onih, ki so kot pravoverni kristijanje in v prijaznosti božji umerli, še posebno priporočil božji milosti, dalje prosi, da bi Gospod tudi še vsem drugim dušam v vicah podelil „locum refrigerii, lucis et pacis“, t. j. nebesa, kajti te besede rabile so se v kerščanstvu od nekedaj v tem smislu, celó najstareji kerščanski nagrobni napisi kažejo besede „refrigerium“ — „lux“ — „pax“ v pomenu: nebeško izveličanje. Pri sklepnih besedah „Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.“ mora mašnik ne le roke skleniti, ampak pri besedi „Christum“ tudi z glavo se prikloniti, kar je nenavadno, ker glavo prikloniti ima duhovnik sicer le pri besedi „Jesus“. Sklonitev glave je tukaj mističnega pomena. Kristus je na križu umirajoč nagnil glavo in se potem v kraljestvo smerti podal, tolažit pobožne in pravične starega zakona ter jim oznanovat odrešenje; na to spominja mašnik, priklonivši se z glavo. On prosi za vse, ki v Gospodu spé, naj bi potoki sv. rešnje kervi iz presv. daritve se vlili v kraj očiščevanja ter lajšali ali pogasili jim ogenj terpljenja!

Prosil je mašnik za ranjce, a tudi mi smo popotniki na zemlji, urno potekajo naši dnevi, in zdaj pa zdaj šli bomo tudi mi za onimi ter bomo stali ob grobu. Kaj je toraj bolj ponaturno, kakor da se tudi nas samih še živih spominja in v molitvi „Nobis quoque peccatoribus . . .“ prosi, naj bi nam, ki v Njegovo veliko usmiljenje zaupamo, dal delež in družbo z aposteljni, mučenci in vsemi svetniki, in naj bi nas v njih družbo, v večno veselje in izveličanje vzel, ne zavolj našega zasluženja, ampak zavolj svoje milosti. Perve tri besede v tej molitvi „Tudi nam grešnikom“ so edine v celem kanonu, ki jih mašnik govori malo glasneje (elata parum voce) in zraven se ima udariti na persi. Obojno ima biti mašniku in navzočim vernikom opomin, kako zeló se morajo kesati svojih grehov, da si prikličejo z nebes milost božjo in usmiljenje. Izmed svetnikov, s katerimi želimo po smerti v nebeškem veselji združeni biti, jih mašnik 15 imenuje (8 moških, 7 ženskih), tacih ki so svojo kri prelili za Gospoda. Ti so: Janez Kerstnik, kot zastopnik pravičnih starega zakona; Štefan, pervi kerščanski mučenec; Matija, mesto Juda izvoljeni apostelj; Barnaba, spremljevalec in sotrudnik sv. Pavla; Ignacij, škof Antijohijski, l. 107 v Rimu pred leve veržen; Aleksander I., obglavljen l. 117; Marcelin mašnik in Peter eksorcist Rimske cerkve, oba obglavljena okoli 304; Felicita in Perpetua, ženi, obglavljene v Kartagi l. 202; Agata, rojena na Siciliji, terpičena l. 251, in Lucija iz Sirakuz, umorjena nekako l. 303, obe devici; Neža Rimljanka, devica, terpinčena l. 304; Cecilija dev. umerla nekako l. 230; Anastazija, vdova, sežgana v Akvileji l. 304.

Prejšnja molitev ima sicer navadni sklep: „Per Christum Dominum nostrum“, a „Amen“ ni pridejan, v znamenje, da so te zadnje besede v ozki zvezi z naslednjo molitvijo: „Per quem haec omnia, Domine, semper bona creas, sancti†ficas, vivi†ficas, bene†dicis, et praestas nobis. Per ip†sum, et cum ip†so et in ip†so est tibi Deo

Patri † omnipotenti in unitate Spiritus † sancti omnis honor et gloria. Per omnia saecula saeculorum. R. Amen.“ Tù najdemo dva različna dela. V pervem priznavamo, da nam euharistične dari Bog pripravlja in podeljuje po Jezusu Kristusu; v drugem delu molitve pa naznanjamo, da po daritvi Kristusovi dohaja trojedinemu Bogu največa čast in poveličanje. — Z besedami „Per quem haec omnia itd.“ naznanjamo blagoslov, ki po Jezusovi odrešilni daritvi dohaja vsem, tudi brezumnim stvarém božjim. Prav pred temi besedami so nekedaj ob nekaterih dnéh in godovih po posebnem formularu blagoslovljali razne prirodnine, zlasti nove sadeže n. pr. razno sadje, olje, méd, vosek . . . Cerkev je zedinjala blažila s sv. mašo naznanujoč, da je daritev novega zakona vir vseh milosti in vsacega blagoslova. Dandanes se izmed prirodnin le še olje posvečuje véliki četertek med sv. mašo, in sicer olja za bolnike (ol. infirmorum) neposrednje pred besedami „Per quem . . .“ Besede „haec omnia bona“ so takrat zaznamnjevale tudi vse one prirodnine, ravnokar blagoslovljene; dandanes pomenijo le še darove sv. maše, kruh in vino, katera sta se spremenila v Jezusovo telo in kri, ter so le še podobe onih stvari ostale. Kruh in vino sta najimenitnejša naturna pridelka, tedaj nekako nadomestujeta ali zastopata vse druge prirodnine, toliko bolj, ker izmed vseh edina ta dva v sv. maši doseżeta največe preobraženje. Kruhu in vinu toraj v pervi versti veljajo one besede, a veljajo tudi, če ravno v nekoliko drugačnem pomenu, vsem drugim stvarém božjim, ki so tù na altarji zastopane po imenovanih dveh naturnih pridelkih. Smisel mašnikovih besedí je toraj ta-le: po „Besedi“, t. j. po Kristusu, Bog Oče od nekdaj in še sedaj te dobrote (kruh in vino) vstvarjaš — creas; po Njem jih posvečuješ — sanctificas, ker jih Kristus vporablja pri svoji daritvi; po Njem jih oživljaš — vivificas, ker jih spreminja v svoje živo telo in živo kri; po Njem jih blagoslavljaš — benedicis, ker v sv. Zakramentu na-nje navezuješ polnost milosti in nebeškega blagoslova; po Njem nam jih podeljuješ — praestas nobis, namreč v sv. obhajilu, kjer to nebeško jed vživamo. Kakor pa se nam ti darovi in drugi pripravljajo in podeljujejo po Jezusu Kristusu, ravno tako pa tudi *po* Njem, *z* Njim in *v* Njem vsegamogočnemu Očetu s sv. Duhom vred dohaja največa čast in poveličanje od vekomaj do vekomaj. Po Jezusu Kristusu vživa Bog Oče največo čast in slavo, ker je Kristus grešni človeški rod z Očetom spravil in ga k spoznanju pravega Boga pripeljal, da ga sedaj častí in slavi; z Jezusom Kristusom jo vživa, ker je Kristus z Očetom enak Bog; v Jezusu Kristusu jo vživa, v njegovi božji naturi, v njegovem božjem bistvu, ki je eno in ravno tisto v Sinu kakor v Očetu. Sveti Duh to čast tudi z Bogom Očetom in Sinom vživa, ker se iz Očeta in Sina izhaja in je z njima enak Bog od vekomaj in enak Bog vekomaj ostane. — Tudi obred med to molitvijo se lepo vjema z besedami. Pri „sanctificas, vivificas, benedicis“ dela mašnik križe, ki pomenijo ono posvečenje, oživljenje in blagoslovljenje, ki se je s temi darovi zgodilo pri konsekraciji. Sedaj pa vzame mašnik presv. hostijo, ter z njo pri besedah „per ipsum et cum ipso et in ipso“ naredi tri križe nad odkritim kelihom, ker govorí o Jezusu Kristusu, katerega kri je v kelihu; dva nadaljna križa, pri katerih imenuje Očeta in Sina, stori nad korporalom med kelihom in svojimi persmi. Vsi križi med to molitvijo tudi naznanujejo, da kakor ono posvečenje, oživljenje in blagoslovljenje, je tudi vsa čast in slava Bogu podeljena sad in učinek Jezusove daritve na križu. Pri besedah „omnis honor et gloria“ sv. hostijo in kelih v rokah deržeč nekoliko povzdigne. Ta elevatio minor je veliko starejša, kot je povzdigovanje ob spreminjevanji. To malo povzdigovanje je takrat, ko je še med sv. mašo edino bilo, veljalo za nekak pozív do ljudstva, moliti sv. rešnje Telo; dandanes le še pred oči postavlja pomen besedí, koje zraven izgovarja. Zadnje besede „Per omnia saecula saeculorum“ mašnik glasno izgovorí, da mu more ljudstvo odgovoriti z „Amen“ ter tako vse odobravati, vsemu priterditi, kar je dosedaj natihoma v njih imenu molil in prosil.

S to prekrasno hvalnico je končan kanon; mašnik zapustí tihoto in se v naslednjih molitvah zopet obrača do ljudstva.

§ 158.

Nadaljevanje.

4. Obhajilo. Najdragoceneji sad sv. maše je gotovo ona nebeška jed, katero vživamo v sv. obhajilu. V mašnem obredu pa imamo neko pripravo na sv. obhajilo, in neko zahvalo za euharistično jed. Razločujemo dvojno pripravo na obhajilo: pripravo Zakramenta in pripravo mašnikovo pa ljudstva. Obojnemu pripravljanju vvod je „Oče naš“ z embolizmom.

Očenaš je vže od apostoljskih časov dél mašnega obreda; sv. Jeronim celó pravi, da je od Jezusa Kristusa samega ukazan za obhajanje sv. daritve n. zak. Gospodova molitev je slovesen vvod k obredu sv. obhajila, nekako tako, kakor je predglasje vvod h kanonu. Najprej mašnik z glasnim „Oremus“ ljudstvo opominja k molitvi. In da bi verniki molitev Gospodovo toliko bolj spoštovali, in se kot grešniki ne bali Boga imenovati svojega Očeta ter ga z otroškim zaupanjem prositi, jim povė, da Jezus sam ukazuje tako moliti, ko pravi: „Praeceptis salutaribus moniti et divina institutione formati audemus dicere:“ Potem z razprostertimi rokami glasno moli ali poje mašnik „Očenaš“ do zadnje prošnje, katero ljudstvo po svojem zastopniku strežniku dostavi rekoč: „Sed libera nos a malo“. Ko mašnik natihoma odgovori „Amen“, nato v nekem dostavku ali vstavku razširi, ali prav za prav razlaga zadnjo prošnjo Očenaša. Ta dostavek k Gospodovi molitvi imenujemo embolizem [1]. Pričenši z besedami: „Libera nos quaesumus“ pove mašnik, kakega zlega naj nas reši milostni Bog: preteklih zlegov, t. j. naših storjenih grehov in njih žalostnih nasledkov; sedanjih, t. j. raznega hudega, ki nas stiska sedaj na duši, sedaj na telesu, n. pr. skušnjave, britkost, bolezen, lakota . . .; prihodnjih, t. j. časnih in večnih kazni greha. Dalje prosi mašnik v embolizmu, da naj nam dá Bog mir na zemlji ves čas našega življenja, notranji mir, ki je v tem, da smo z božjo pomočjo vselej brez greha, in vnanji mir, katerega imamo, če smo po božji pomoči obvarovani vse zmote. Da bi mašnik ta mir ložej od Boga dosegel, se zateče k pomoči ter priprošnji blažene device Marije, aposteljnov Petra, Pavla in Andreja pa vseh drugih svetnikov. Pri besedah: „Da propitius pacem in diebus nostris“ se mašnik s pateno, deržeč jo v desnici, prekriža v znamenje serčne želje, da deležen postane onega miru, ki nam ga je Jezus pridobil na križu, ko je za nas daroval svoje telo, ki se kmalo na to položi na pateno; slednjič božjo skledico poljubi iz velicega spoštovanja do sv. posode.

Sedaj je na versti pripravljanje zakramenta za obhajilo, ki je v tem, da mašnik najprej prelomi sv. hostijo, in potem podobi kruha in vina zedini. Med tem, ko sklepa embolizem z navadnimi besedami ter tiho govori: „Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum“ derži v obeh rokah sv. hostijo nad odkritim kelihom in jo spoštljivo prelomi v dve polovici, in kos iz iz desnice položi na pateno. Potem nadaljuje: „qui tecum vivit et regnat“ ter pri teh besedah od polovice, ki jo v levici derži, odlomi zdolej z desnico majhen kosec, katerega v desni roki obderží; pri nadaljnih besedah: „in unitate Spiritus sancti Deus“ polovico v levici na pateno položí k desni polovici tako, da je videti sv. hostija zopet cela in okrogla; ko pa konča sklep s „per omnia saecula saeculorum“

---

[1] Ἐμβολισμός od ἐμβάλλω, vverstim, vmes denem.

te besede vže glasno izgovori. Prejemši odgovor „Amen“ potem glasno moli: „Pax † Domini sit † semper vobis † cum“, ter med tem z malim koscem sv. hostije v desnici trikrat križ stori nad kelihom. Ko je strežnik odgovoril z: „Et cum spiritu tuo“, spustí mašnik koščék hostije v kelih pa zraven tiho moli: „Haec commixtio et consecratio Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi fiat accipientibus nobis in vitam aeternam. Amen.“ Sedaj kelih pokrije. — To liturgično lomljenje in mešanje konsekriranih darov je jako pomenit obred. Z lomitvijo cerkev najprej posnema Izveličarja, ki je pri zadnji večerji razlomil posvečeni kruh, preden ga je razdelil; lomitev nas spominja šege stare cerkve, ko je bilo lomljenje posvečenega kruha na male kosce za obhajanje vernikov potrebno, ker so takrat spreminjevali še velike kruhe pri sv. maši; lomljenje sv. hostije pa tudi lepo naznanuje Jezusovo silno in kervavo smert na križu, ter nam v spomin kliče ono ranjenje in razmesarjenje, ki je provzročilo ločitev duše od telesa, t. j. smert njegovo. Prelomljena sv. hostija nam toraj predstavlja Jezusa kot tisto jagnje; „ki je bilo ranjeno zavolj naših grehov in poterto zavolj naših hudobij.“ (Iza. 53, 5.) Mašnik lomi hostijo nad kelihom, kar je mističnega pomena ter kaže, da je sv. rešnja kri, katera je v kelihu, tekla iz prelomljenega, t. j. iz hudo ranjenega, razbitega telesa Kristusovega, da je tedaj del tega telesa, z njim eno. Rimska cerkev od nekdaj lomi sv. hostijo v tri [1]) dele, in celebrant dandanes vse tri sam zavživa [2]). Nekdaj bila je ena polovica posvečenega kruha za obhajilo mašnikovo in navzočih vernikov, drugi del so razlomili ter razposlali bolnikom, vjetnikom..., ali tudi sosednjim škofom in mašnikom, v znamenje cerkvene vkupnosti in prijateljske zveze. Pomenit je tudi obred zedinjenja telesa in kervi Kristusove v kelihu. Po ločenem spreminjevanji v kanonu in po lomljenji sv. hostije se nam predstavlja silna in kervava smert Gospodova, kri Izveličarjeva zdi se nam ločena od telesa njegovega; ko pa posvečene podobe po zmešanji v kelih zedinimo, nam to mistično združenje telesa in kervi Gospodove naznanuje ter pomenja častito njegovo vstajenje, ob katerem se je telo zopet združilo s kervjo ter oživelo. Po obredu lomljenja in zedinjenja se nam toraj na skrivnosten način oznanuje terpljenje Gospodovo in njegovo poveličanje, tù se nam predstavlja Kristus kot ono jagnje, katero „je mertvo bilo, in je sedaj živo vse vekomaj“ (Raz. 1. 18). — Zmešanje Jezusovega telesa z rešnjo kervjo pa pomenja tudi združenje Jezusa od smerti vstalega s človekom pri naslednjem obhajilu, ki nam je duhovna jed in zagotovilo častitega vstajenja. Po lomljenji in med zmešanjem stori mašnik nad kelihom tri križe ter vernikom vošči mirú, pravega Gospodovega mirú, trojnega mirú, namreč z Bogom, s seboj in z bližnjim, ki nam ga je pridobil Kristus po sv. križu in po kervi na križu preliti. — V molitvi, katero moli mašnik med tem, ko mali kosec sv. hostije spušča v kelih „Haec commixtio et consecratio...“, zadnja beseda ni lahko umeti. Gotovo se posvečenje ne zgodi še-le sedaj, zato nekateri razlagavci umevajo besede v konkretnem smislu, tako da bi „haec commixtio et consecratio“ bilo toliko kakor: ti zmešani in posvečeni darovi telesa in kervi Kristusove itd. Belarmin pa piše: „Non petimus, ut nunc fiat consecratio, sed ut consecratio antea facta sit nobis ad vitam aeternam salutaris“. Drugi menijo, da v tej molitvi beseda „consecratio“ skoraj ravno to pomeni kot commixtio, tedaj: zmešanje svetih reči. Gihr priporoča to-le razlaganje: Obred zmešanja nam ima med drugim simbolizirati vstajenje Kristusovo. Prej ko sta telo in kri bila še pod ločenima podobama, sta predstavljala kervavo darilno smert Kristusovo; sedaj po zedinjenji podob postaneta simbol častitega vstajenja, t. j. telo in kri Gospodova zadobita neki nov in sicer svet pomen, zarad katerega smemo reči, da postaneta (v gotovem smislu) zopet posvečena. Liturgično zmešanje učini toraj vnovič neko „consecratio corporis et sanguinis Domini“ na ta način, da jima podelí nov in skrivnosten pomen.

---

[1]) Jutrovci lomijo posvečeni kruh v štiri delę; Mocarabci v devet.

[2]) Pri papeževi maši služi eden večih delov sv. hostije za obhajanje kardinal-dijakona in subdijakona. — Tudi ob posvečevanji novega škofa prejme novoposvečenec en del sv. hostije iz rok škofa posvečevalca. Gl. § 21 str. 63.

Doveršena je priprava zakramenta; a treba je priprave na sv. obhajilo tudi mašniku in ljudstvu. Kedor hoče sv. rešnje Telo vredno prejemati, treba je, da ima mir, da v njegovem sercu kraljuje mir božji, milost Gospodova; pa tudi vnanjega miru mu je treba, ljubezni in sloge z bližnjim, kajti Tridentinski zbor (Sess. XIII. c. 8) imenuje sv. obhajilo „unitatis signum, vinculum charitatis, concordiae symbolum“. Vže v embolizmu je mašnik prosil: „Da propitius pacem in diebus nostris“; kmalo na to je vernikom voščil: „Pax Domini sit semper vobiscum“ — sedaj pa moli „Agnus Dei...“ ter božje jagnje na altari prosi: „Dona nobis pacem“ (zraven se udari na persi v znamenje svoje grešnosti in kesanja). To prošnjo doveršuje v naslednji molitvi „Domine Jesu Christe, qui dixistí Apostolis tuis...“ ter prosi, da bi Gospod vsi svoji cerkvi mir in edinost dal in ohranil. Kakor v vnanje znamenje ter dejanjski dokaz, da so duhovniki in neduhovniki med seboj združeni v miru ter v ljubezni in sveti prijaznosti, nastopi poljub mirú — Pax. Perva stoletja dajali so si verniki med sv. daritvijo v znamenjo prijaznosti in sloge res poljub (osculum oris), moški moškim, ženske ženskam; a zarad marsikaterih nerodnosti, ki so se zgodile, je v 13. stoletji cerkev opustila poljub ter obderžala le še objém. A dandanes se „Pax“ po objétji delí tudi le-še med duhovščino pri slovesnih mašah z leviti. Po molitvi pro pace poljubita namreč celebrant in dijakon altar, da oba z največim spoštovanjem pozdravita Jezusa in tako rekoč od njega mir prejameta, na to mašnik dijakona nekoliko objame rekoč: „Pax tecum“. Enako storí dijakon subdijakonu itd. Ako se kakemu lajiku podelí „Pax“, zgodí se to podavši mu v poljub oskulatorij ali pacificale.[1])

Naslednji molitvi, prosti a krepki, ste mašniku bližnja priprava na sv. obhajilo. Opravlja ju celebrant, kakor tudi pervo predobhajilno, ponižno priklonjen, z rokami na altar naslonjenimi in na sv. hostijo gledajoč. V pervi: „Domine Jesu Christe, fili Dei vivi . . .“ prosi, naj bi ta presv. daritev in združenje z Jezusom ga rešila vseh grehov in zlegov, in naj bi dal Gospod, da se vselej derží njegovih zapovedi, ter naj bi ne dopustil, da bi se kedaj ločil od njega. V tretji predobhajilni molitvi: „Perceptio Corporis tui . . .“ spoznava mašnik najprej svojo nevrednost, in potem milo prosi Izveličarja, naj bi ga vsikdar obvaroval nesreče nevrednega obhajila in mu po svoji dobroti podelil, da mu je vžitje Jezusovega telesa bramba in zdravje duše in telesa. — Ko to odmoli, skaže presv. Zakramentu vso čast s tem da poklekne, in med tem ko vstaja, kakor od duhovne lakote po Jezusovem telesu gnan, reče: „Panem coelestem accipiam et nomen Domini invocabo“, t. j. hvalil in poveličeval bom Gospoda. Sedaj vzame sv. hostijo v levico in jej podstavi pateno, deržeč jo med kazalcem in srednjim perstom ter na persi se terkaje izreče svojo nevrednost Kristusa prejeti, pa svoje zaupanje na usmiljenje Gospodovo z znanimi evangelijskimi besedami: „Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum; sed tantum dic verbo et sanabitur anima mea.“

---

[1]) Pri černih mašah se izpušča „Pax“ kakor tudi prejšnja molitev za mir. Sv. Tomaž Akv. pravi: „In missis defunctorum, in quibus sacrificium offertur non pro pace praesenti, sed pro requie mortuorum, Pax intermittitur“. — Véliki četertek v maši ni poljuba miru, da cerkev svojo žalost in stud pokaže nad ravnanjem nesrečnega Juda, ki je Gospoda poljubovaje sovražnikom izdal. Tudi vélika sobota v mašnem obredu nima „osculum pacis“, in Durand to pojasnuje, pišoč: „Quia Christus, qui est vera pax nostra, nondum pacem nuntiavit; quia nondum surrexit. qui in die resurrectionis Apostolis ait: Pax vobis“.

Na to vzame mašnik sv. hostijo v desnico, dá sam sebi blagoslov s telesom Gospodovim in zraven natihoma govorí: „Corpus Domini nostri Jesu Christi [1]) custodiat animam meam in vitam aeternam. Amen.“ Sedaj se nekoliko pripogne in z največim spoštovanjem in pobožnostjo zavžije sv. rešnje Telo; potem pa s pripognjeno glavo in z rokami pred seboj sklenjenimi obstoji in obmolči, pa nekoliko časa premišljuje neskončno Kristusovo ljubezen do njega in neizmerno svojo srečo, da je smel Gospoda prejeti — „quiescit aliquantulum in meditatione SS. Sacramenti“ pravi rubrika. — Po tej tihi pobožnosti odkrije mašnik kelih, poklekne pred sv. rešnjo kervjo, vstane in s palo pobere drobtinice sv. hostije, ako bi jih bilo kaj ostalo na korporalu, ter jih s perstom med sv. kri v kelih posterže. Ravnokar je premišljeval mašnik neskončno dobroto božjo do njega, to mu je serce napolnilo hvaležnosti, zato v svetem navdušenji govori: „Quid retribuam Domino pro omnibus, quae retribuit mihi? — Calicem salutaris accipiam et nomen Domini invocabo. Laudans invocabo Dominum et ab inimicis meis salvus ero.“ Nato vzame v desnico kelih, stori z njim križ čez-se, govoreč: „Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam aeternam. Amen“, ter z največo pobožnostjo zavžije sv. rešnjo Kri. Popolnoma se je združil z Gospodom, in sedaj précej [2]) tudi vernikom delí nebeško jed, ako je kaj pripravljenih na sv. obhajilo; sicer pa sledi poplaknjenje keliha in osnaženje perstov, s katerimi se je dotikal sv. hostije. Ker je Gospod v najmanjši drobtinici posvečene hostije in v vsakteri kapljici spremenjenega vina ves in cel pričujoč, hoče cerkev zabraniti vsaktero nečast, ki bi se utegnila Kristusu zgoditi: zato ukazuje, da mašnik kelih, iz katerega je bil sv. rešnjo kri zavžil, podá služabniku, ki mu nekoliko vina vanj vlije, da z njim poplakne kelih. Med tem moli: „Quod ore sumpsimus, Domine, pura mente capiamus: et de munere temporali fiat nobis remedium sempiternum.“ Po teh besedah popije vino, s katerim je kelih poplaknil, da kaj Jezusove kervi v njem ne ostane. — Sedaj prime kelih z obema rokama takó, da mu tisti štirje persti, s katerimi je prijemal sv. hostijo, pridejo verh keliha, in strežnik mu med nje vina in vode vlije v kelih, da si jih splakne, ko bi se jih morda deržala še kaka drobtinica sv. hostije. Med tem izpiranjem perstov moli: „Corpus tuum, Domine, quod sumpsi...“ ter prosi, naj bi Gospod tudi še potlej ostal v njegovem notranjem, v njegovem sercu, ko ne bo več v vidnih podobah v njem, in naj bi ga rešil madeža pregrehe. Na to obriše perste, izpije iz keliha vino in vodo, otrè kelih z rutico, ter ga pregerne, kakor ga je bil prinesel iz žagrada.

---

[1]) Na vprašanje: „An sacerdos seipsum signans cum hostia et calice consecratis ante sumptionem sanctissimi Sacramenti ad verba — Jesu Christi — debeat caput inclinare?“ je S. R. C. 24. sept. 1842 odgovorila: „Affirmative, juxta rubricas.“

[2]) Po zavživanji presv. kervi cerkev mašniku nič ne ukazuje, da bi premišljevaje nekoliko se pomudil, kakor je storil po zavžiti sv. hostiji. Rubrika le velí: „Sumit totum Sanguinem cum particula. Quo sumpto, si qui sunt communicandi, eos communicet, antequam se purificet. Postea dicit: Quod ore sumpsimus... Interim porrigit calicem ministro etc.“ In na vprašanje: „An sacerdos post sumptionem pretiosissimi Sanguinis debeat parumper immorari in adoratione, prout fit post sumptionem sacrae Hostiae?“ je odgovorila S. R. C. 24. sept. 1842: „Serventur rubricae.“

Za toliko skazano milost treba se je mašniku in ljudstvu zahvaliti, kar se zgodí z obhajilno in poobhajilno molitvijo. Mašnik gre na listovo stran ter bere obhajilno molitev. Ta antifona je ostanek nekdanjega psalma, ki so ga od najstarejših časov pa nekako do 12. stoletja prepevali pevci takrat, ko je duhovstvo in ljudstvo pristopalo k sv. obhajilu, od tod tudi imé „Communio“. Pozneje so ono pevanje bolj in bolj skerčevali, in sedaj imamo le še predpevek, ki spada k zahvali in se po svoji vsebini vjema s skrivnostjo ali dogodbo praznikovo, kakor introit in ofertorij. — Ko mašnik zmoli te svetopisemske verstice, gré na sredo altarja, ga poljubi, se oberne proti kristijanom, jih pozdravi z navadnim „Dominus vobiscum“ in prejemši odzdrav, gré zopet nazaj na listovo stran altarja, vernike še enkrat povabi k molitvi rekoč: „Oremus“, in na to začne z razprostertimi rokami iz misala moliti eno ali več molitev, pa v množnem številu, toraj v imenu vseh navzočih vernikov. Te molitve imenujemo poobhajilne, „Postcommunio“; z njimi mašnik Boga hvali, da nas je daritve sv. maše deležne storil, in ga prosi milosti, da bi sad te daritve tudi vedno v nas ostal. V teh molitvah najdemo toraj spominek na nekdanje čase velike gorečnosti, ko so še skoraj vsi, kateri so bili pri sv. daritvi, tudi dejanjsko se je vdeleževali ter sv. obhajilo prejemali, kar naj bi dandanes vsi pri sv. maši navzoči vsaj po duhovno storili. Poobhajilnih molitev je vselej toliko, kolikor je zbírnih in tihih, in se tudi sklepajo, kakor te. — Ob delavnikih postnega časa prideva se navadnim poobhajilnim molitvam še „Oratio super populum“, kateri vvod so besede: „Oremus. Humiliate capita vestra Deo [1]). Do

---

[1]) Ne le pri besedi „Oremus“ se je mašniku z glavo prikloniti, ampak mora tudi govoreč naslednje besede „Humiliate capita vestra Deo“ priklonjeno imeti (S. R. C. 12. dec. 1879).

Gregorja Vél. bila je vse dni v maši ta „molitev čez ljudstvo“, ki je sedaj ostala le še prej imenovane dní, ker cerkev hoče sosebno ob tacih dnéh posta in pokore ljudstvo opominjati z njo, kako zeló potrebújejo božje pomoči, in da jim je zato goreče prositi nebeškega varstva, da se zamorejo ustavljati zalezovanju hudobnega duha.

Konec. Po opravljenih poobhajilnih molitvah mašnik še enkrat vernikom vošči „Dominus vobiscum“. Po sv. daritvi je naša zveza z Bogom postala še tesnejša in priserčnejša, zato mašnik pred sklepom sv. dejanja vsem navzočim vošči, naj bi Gospod s svojo pomočjo in varstvom jih spremljeval ves dan. — Nato ljudstvu govorí sklepne besede „Ite, missa est“, oziroma „Benedicamus Domino“ ali pa „Requiescant in pace“. [1]) Vže od nekedaj bila je navada, ob koncu bogoslužnih opravil ljudstvu naznanjevati razpúst, kar se je v Rimski cerkvi godilo z besedami „Ite, missa (= missio, dimissio) est“. V 11. stoletji nastalo je pravilo še dandanes veljavno, da se razpuščenje slovesno naznani s temi besedami le v mašah slovesne in vesele lastnije, da se toraj „Ite, missa est“ le takrat rabi, če se je v tisti maši molilo „Gloria in excelsis“. Ob dnevih žalosti in pokore niso vernikom naznanjali razpuščenja, ampak z besedami „Benedicamus Domino“ so jih pozivali, da še delj ostanejo na sv. kraji ter se vdeležé vkupnih molitev. Na obojne sklepne besede ljudstvo po strežniku odgovarja „Deo gratias“ — hvala večnemu Bogu, da smo se smeli svetih skrivnosti vdeležiti ter dragocenih milosti prejeti. V černíh mašah odpade veseli ter slovesni razpust, in od 12. stoletja je splošnja navada, maše za ranjce sklepati s pobožnim voščilom „Requiescant in pace“, kajti primerniše bi tù cerkev zares ne mogla skleniti, kakor s prošnjo, da bi dušam ranjcih ta opravljena sv. daritev naklonila večni pokoj in nebeški mir v naročji božjem. — Z enim ali drugim teh sklepnih stavkov bila je perva stoletja (nekako do 12.) končana daritev sv. maše; kar dandanes sledí: Pláceat, blagoslov in zadnji evangelij, nastalo je pozneje, ter je bilo sploh in za stalno ukazano še-le v 16. stoletji.

Mašnik sklenjene roke položí na altar, prikloni glavo in s tiho molitvijo „Placeat tibi...“ na kratko ponoví, kar je vže pred prosil med sv. mašo, namreč, da bi bilo trojedinemu Bogu všeč doveršeno opravilo, in naj bi daritev, če tudi opravljena po nevrednem človeku, vendar bila Bogu prijetna, za mašnika pa, in za vse, za katere je bila opravljena, naj bi po božji milosti bila spravna. Na to mašnik poljubi altar, in med tem ko glasno govorí: „Benedicat vos omnipotens Deus“ povzdigne oči in roke proti nebu, od koder dohaja vsak dober dar, se oberne potem k vernikom po cerkvi, in govoreč: „Pater et Filius † et Spiritus sanctus“ nad njimi križ stori [1]), v znamenje blagoslova ter tako tudi naznani, da vsakoršen blagoslov svoj izvirek ima v daritvi Kristusovi na križu. — Konec sv. mašnemu opravilu je čitanje nekega oddelka iz evangelijev. Ta „zadnji evangelij“ je pri votivnih in černih mašah vselej, sicer pa navadno [2]) začetek iz evangelija sv. Janeza (1. 1—14), katerega so kristijanje vže od nekedaj visoko častili. Prekrasno se podajo za sklep sv. maši zadnje besede tega evangelija. Ob začetku je mašnik poln hrepenenja klical s psalmistom k Bogu: „Emitte lucem tuam et veritatem tuam“ — to se je zgodilo, zato sedaj z evangelistom radostno kliče: „Et Verbum caro factum et habitavit in nobis: et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis“. Verniki pa, osrečeni in oveseljeni po sv. daritvi, zakličejo [3]) po svojem zastopniku strežniku: „Deo gratias!“ kar pa je tudi mašniku poziv, da se s pobožno molitvijo in tihim premišljevanjem Bogu primerno zahvaljuje za skazano mu neskončno milost!

---

[1]) Gledé obreda piše Gavanti: „Ite, missa est“ dicitur versus populum, quia dimittitur; „Benedicamus Domino“ — versus altare, quia ibi peculiari modo Dominus adest; „Requiescant in pace“ — item versus altare, quia sermo est de absentibus.“ — Kedar dijakon te besede poje, mora celebrant „Benedicamus Domino“ in „Requiescant in pace“ tudi govoriti, pa bolj tiho (submissa voce). a ni mu treba izgovarjati „Ite, missa est“. S. R. C. 7. sept. 1816.

---

[1]) Samo škof smé pri maši ljudstvo blagoslovljevati s trojnim znamenjem sv. križa.

[2]) Le pri tretji maši o Božiču bere se ult. Evang. Epiph.; cvetno nedeljo pri zasebnih mašah ult. Evang. e bened. palm.; in pri prazniških mašah, kedar se beró ob nedeljah in ob tacih ferijah in vigilijah, ki imajo lastni evangelij, je ult. Evang. Dom., fer. maj., Vigil.

[3]) Molitve pri sv. maši, o katerih smo govorili, se ne izgovarjajo z enakim glasom, ampak cerkvene določbe ukazujejo jim trojin glas; govoré se glasno, ali polglasno, ali tiho. 1. Glasno, t. j. takó da vsi okolstoječi zamorejo slišati (voce clara) so izgovarjati: *a)* vse molitve in čitanja od nastopne molitve do vštevši ofertorij (izvzemši „Aufer, Oramus te, Munda cor, in Per evangelica dicta); *b*) predglasje in „Očenaš“ od „per omnia“ naprej. Le „Amen“ po očenašu izgovarjati je tiho. *c)* „Per omnia saecula“ in „Pax Domini“ po Očenašu. *d)* Agnus Dei, Communio in Postcommunio; Ite, Benedicamus in Requiescant in pace. *e)* Besede blagoslovljevanja in zadnji evangelij: pa tudi „Humiliate capita vestra Deo“. Pri slovesni maši z leviti pa celebrant vse tisto, kar mu ni peti in bi pri zasebni maši moral glasno govoriti, izgovarja tako rahlo, da ga slišijo le levitje. 2. Polglasno, t. j. tako, da slišati more le služabnik (voce media, mediocriter elata) mora govoriti mašnik: *a)* Orate fratres; Sanctus in Benedictus; *b)* besede „Nobis quoque

Dostavek k sv. maši zaukazan je po naslednjem dekretu S. R. C. dné 6. januvarija 1884: „Iam inde ab anno 1859. s. m. Pius PP. IX. ad impetrandam Dei opem, quam tempora difficilia et aspera flagitabant, praecepit, ut in templis omnibus Ditionis Pontificiae certae preces, quibus sacras Indulgentias adjunxerat, peracto sacrosancto Missae sacrificio, recitarentur. Iamvero gravibus adhuc insidentibus malis, nec satis remota suspicione graviorum, cum Ecclesia catholica singulari Dei praesidio tantopere indigeat, SS. Dom. Noster Leo Papa XIII. opportunum judicavit, eas ipsas preces nonnullis partibus immutatas toto orbe persolvi, ut quod christianae reipublicae in commune expedit, id communi prece populus christianus a Deo contendat, auctoque supplicantium numero divinae beneficia misericordiae facilius assequatur. — Itaque Sanctitas Sua per praesens S. R. C. Decretum mandavit, ut in posterum in omnibus tum Urbis tum catholici orbis Ecclesiis preces infra scriptae, ter centum dierum Indulgentia locupletatae, in fine cujuscumque Missae sine cantu celebratae, flexis genibus recitentur, nimirum: Ter „Ave Maria etc.“; deinde semel dicitur „Salve Regina etc.“, et in fine: V. Ora pro nobis, sancta Dei Genitrix. R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi. Oremus. Deus, refugium nostrum et virtus, adesto piis Ecclesiae tuae precibus, et praesta; ut intercedente gloriosa et Immaculata Virgine Dei genitrice Maria, beato Josepho, ac beatis Apostolis tuis Petro et Paulo et omnibus Sanctis, quod in praesentibus necessitatibus humiliter petimus, efficaciter consequamur. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.“

C.

Razne verste maš Rimskega obreda.

§ 159.

Maše raznega imena.

Sv. mašam Rimskega obreda dajemo z ozirom na nekatere okolnosti razna imena, in sicer:

---

peccatoribus“ in trojni „Domine non sum dignus“. 3. Tiho, t. j. takó da mašnik le samega sebe sliši, strežniki pa da ga ne slišijo (submissa voce v. secreta) je govoriti vse tisto, o čemur ni ukazano, da bi se glasno ali polglasno imelo izgovarjati. Zlasti: *a)* Aufer, Oramus te Domine, Munda cor, Per evangelica dicta in vse one molitve, ki so od odkritja keliha ob darovanji naprej pa do prefacije opravljati, izvzemši Orate fratres. *b)* Ves kanon do mašnikovega obhajila, izvzemši ono, kar je bilo prej povedano. *c)* Tihotno govoriti je tudi molitev Placeat tibi.

1. Ako gledamo na slovesnost, s katero se obhaja sv. daritev, razločujemo:

a) Slovesno ali véliko mašo (missa solemnis), pri kateri strežeta celebrantu dijakon in subdijakon, mašnik poje, izveršuje se kajenje altarja, več luči gorí itd.

b) Peto mašo (missa cantata), pri kateri mašnik poje in mu pevci odpevajo, a ni azistence, ni kajenja (gl. str. 452 opom. 1). Po cerkvah, kjer mašnik ne more imeti dijakona in subdijakona, ima peta maša iste privilegije, kakor slovesna; n. pr. kot poželjna ali kot černa maša.

c) Tiho mašo (missa lecta v. secreta), ki je brez vse vnanje slovesnosti, ali pa tudi, če pevci ali ljudstvo sploh zraven poje, a ne mašnik.

Vse te sv. maše se časih obhajajo tudi pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom, ter jim potem pravimo „maše z blagoslovom“; več o njih gl. § 144 št. 5.

2. Če se oziramo na občino ali duhovnijo, pred katero ali za katero se mašuje, razločujemo:

a) Konventno mašo (missa conventualis), ki se v soglasji z oficijem dan za dnevom po stolnicah, kolegijatnih in samostanskih cerkvah opravlja za vse dobrotnike. Ker ima duhovščina dotičnega kapiteljna ali samostana pri tej maši navzoča biti, imenujemo jo kapiteljsko ali konventno mašo.

b) Farno mašo ali mašo za župljane, to je nedeljsko ali prazniško opravilo, ki se obhaja za ljudstvo. Nekateri tudi tisto mašo imenujejo „farno mašo“, ki se po farnih cerkvah med tednom opravlja ob določeni uri, in h kateri pride dokaj ljudstva iz dotične duhovnije. Ker se konventna in tudi farna maša opravlja pred neko določeno občino, imenujemo jo očitno mašo (missa publica); vse druge maše pa, ki se ne opravljajo zarad vernikov gotovega, določenega kraja, imenujemo samitne ali privatne maše. Nekaterim pa maša privatna pomeni toliko kot tiha.

3. Ako pogledamo mašni obrazec, spoznamo, da molitve in berila zunaj kanona niso v njem vedno enake, ampak se spreminjajo ter se vjemajo ali s skrivnostjo in dogodbo praznikovo, ali pa razodevajo neko posebno prošnjo, željo, zarad katere se opravlja sv. maša, t. j. posamezni mašni formulari se *a)* vjemajo s cerkvenim letom pa z oficijem, ali pa se *b)* ne vjemajo z njim ter odstopajo od oficija. Pervim pravimo maše od dné (missae secundum ordinem officii) in so zopet ali maše od cerkvenega časa (missae de tempore), ali pa

maše od svetnikov (m. de Sanctis); poslednje pa imenujemo miss. extra ordinem officii, in take so poželjne ali votivne, pa černe maše.

Kar se tiče maš od dné, najdemó za vélike praznike Gospodove vže v najstarejših sakramentarijih posebne formulare. Nedelje imajo vse svoj lastni mašni obrazec, po katerem se obhaja ob Gospodovem dnevu sv. daritev, če kak viši god ne prerine nedeljskega oficija. Izmed delavnikov imajo lastne mašne formulare dnevi postni, kvaterni in prošnji. Ako bi bilo kedaj treba de Ea maševati ob feriji, ki nima lastne maše, vzeti bi bil mašni obrazec prejšnje nedelje. Za godove svetnikov podaje mašnih formularov „Proprium“ in „Commune Sanctorum“, semtertje tudi „Proprium Missarum de tempore“. — O mašah, ki se ne vjemajo z oficijem, nam je zarad njih važnosti v naslednjem govoriti obširneje.

§ 160.

Poželjne (votivne) maše in njih razdelitev.

Sv. maši nekaka priprava so nočne molitvine ure sv. cerkve, t. j. jutranjice in hvalnice, izmed dnevnega oficija pa duhovna ura perva in tretja, ki se navadno opravljate pred mašo, in se celó morajo opraviti pred konventno mašo; ostale dnevne duhovne ure pa so nekako nadaljevanje sv. daritve. Vsled tega so v bližnji razmeri med seboj berila in molitve brevijarija, pa berila in molitve mašnega formulara za tisti dan. Cerkev želí, da ostane ta notranja zveza, to tesno razmerje in edinost med oficijem in mašo, toraj ukazuje, da naj mašniki praviloma opravljajo sv. daritev v soglasji z dnevnim oficijem, pa da naj od tega reda ne odstopajo brez zadostnega povoda. Primeri se pa med kristijani časih kaj toliko važnega in pomenljivega, da cerkvi ali vernikom ne zadostuje več zahvala in prošnja dotičnega dnevnega mašnega formulara, ampak želé si posebnih, nalašč za ta slučaj sestavljenih izrazov zahvale ali prošnje; pobožnost, prošnja za odvernjenje kakega zla, ali zahvala za prejeto pomoč utegne biti tólika, da se skuša razodevati v vseh molitvah in berilih sv. maše. Taki želji in potrebi vstreza cerkev s posebnimi obrazci votivnih maš, katere se toraj opravljajo extra ordinem officii, ter se v svojih molitvah in berilih vjemajo s tistimi prošnjami in željami, zarad katerih se daritev sv. maše naprosi. Imena nimajo a voto, kakor bi se bil kedo z obljubo zavezal, da preskerbí táko mašo, ampak votum tù pomenja toliko kot desiderium, želja, prošnja, ker so te maše poseben in lep izraz želje dotičnega vernika; zato jim pravimo poželjne maše, kajti zadevni želji, prošnji sosebno vstrezajo. — Sicer so missae de Requiem tudi nekatere votivne maše, a ker za nje veljajo posebne določbe, nam bo o černih mašah tudi posebej govoriti.

I. Poželjnih maš razločujemo več verst, in razdeljujemo jih deloma z ozirom na njih vsebino, deloma pa oziraje se na način praznovanja. Ako gledamo edino le na vsebino, ali na one vnanje dogodbe, zarad katerih se opravlja votivna maša, jih po različnosti formulara delimo v tri verste:

1. K pervi štejemo vse maše v misalu, namenjene v češčenje kake skrivnosti ali kakega svetnika, po kolikor se smejo rabiti kot poželjne maše. Missae de tempore namreč, n. pr. za nedelje in ferije namenjeni mašni obrazci se ne smejo rabiti za votivno mašo; tudi ne maše glavnih praznikov Gospodovih in Marijinih, namreč maša božična, razglašenja Gospodovega, velikonočna itd., kakor tudi malega in vélikega Šmarina, Svečnična in dr. se ne smejo jemati kot poželjne. Ako bi pa kedó naprosil sv. mašo n. pr. v čast Jezusovemu vstajenju, v čast Marijinemu vnebovzetju . . ., vzame naj se maša „de die cum intentione colendi hoc vel illud Mysterium“ (S. R. C. 22. dec. 1753). Smejo pa se kot poželjne brati maše presv. Imena, Serca, Kervi Gospoda J. Kr.; in po škofijah, kjer vsled dovoljenja apostoljskega sedeža obhajajo godove ternjeve krone, sulice, žebljev, petih rán Jezusovih itd., dovoljeno je tudi od teh skrivnosti opravljati votivne maše. — Kar pa tiče maše de Sanctis, smé se vsacemu kanoniziranemu svetniku v čast brati poželjna maša; vzame se v ta namen maša iz misala, ki je najti ob godu dotičnega svetnika ter se z onimi spremembami, koje ravno takrat zahteva cerkveni čas, vporabi za votivno mašo, pa v oracijah se besede „natalitia, solemnitas, festivitas“ spremené v „memoria“ ali v „commemoratio“; besedi „annua“ in „hodie“ se pa izpusté.[1] Kedar pa svetnik, katerega hoče mašnik počastiti z votivnó mašo, v misalu nima lastnega mašnega formulara, vzame se ex Communi ona maša, katera se vjema z značajem dotičnega svetnika in z zadevnim cerkvenim časom.[2]

---

[1] Na vprašanje: „An in Orationibus tam officii quam Missae variari debeant „hunc diem“ vel „hodiernum diem“ sive „praesentem diem“, cum transfertur officium sive accidentario sive perpetuo?“ je S. R. C. 7. sept. 1816 odgovorila: „Nihil immutandum inconsulta sacra Congregatione“.

[2] Natančniši poduk o tej versti poželjnih maš podaja n. pr. P. J. Schneider v svojem „Manuale sacerdotum“, pars II.

2. Druge verste votivnih maš so oni formulari, katere najdemo v misalu po maši in Dedicat. Eccl., in so odkazani za posamezne dni v tednu, namreč: za ponedeljek de SS. Trinitate, za torek de Angelis, za sredo de Apostolis Petro et Paulo, za četertek de Spiritu sancto in pa de Eucharistia, za petek de Cruce in de passione Domini, za soboto pa de S. Maria, katerih obrazcev je pet, da ni treba celebrantu zarad cerkvenega časa nikakovih prememb delati v maši device Marije. Vsled dekreta S. R. C. dné 5. jul. 1883, s katerim so se mesto ferijalnega oficija dovolili votivni oficiji (gl. str. 301 opom. 2), so se določile tudi tem oficijem primerne „Missae votivae per annum“, ki se večinoma vjemajo z vže imenovanimi, samo da se je ponedeljeku odločila maša de Angelis, torku de Apostolis, sredi nova poželjna maša de S. Joseph, četertku de Eucharistia in petku de Passione izmed prej imenovanih, soboti pa se je odločila maša „Gaudens gaudebo“, ki jo misal ima za praznik neomadežanega spočetja.[1]

3. Tretje verste poželjnih maš je tistih 13, katere misal podaja za posebne vnanje dogodke in primerljeje javnega ali privatnega življenja, v katerih prosimo odvernjenja kakega zla, ali naklonitve neke dobrote; časih pa z njimi zahvalo izrekamo za odvernitev nekega zlega, ali pa za prejeto dobroto. Ti mašni formulari so: Missa pro eligendo summo Pontifice, in anniversario electionis seu consecrationis Episcopi, ad tollendum schisma, pro quacumque necessitate, pro remissione peccatorum, ad postulandam gratiam bene moriendi, contra paganos, tempore belli, pro pace, pro vitanda mortalitate vel tempore pestilentiae, pro infirmis, pro peregrinantibus in pa missa pro sponso et sponsa.

II. Kedar pa pri votivnih mašah ne gledamo le na vsebino, ampak tudi na način praznovanja, razločujemo slovesne in zasebne ali samitne poželjne maše.

1. Slovesna votivna maša je tista, katera se zarad kakega obče veselega ali žalnega, za cerkev in deržavo važnega dogodka, na škofovo povelje ali dopuščenje obhaja s petjem in toliko drugo prazničnostjo, kolikor je v zadevnih razmerah mogoče. Bistveni znak slovesne poželjne maše je toraj to-le troje:

---

[1] A če je mašnik kak dan molil votivni oficij, ni zarad tega dolžan, da bi se moral tisti dan posluževati dotične votivne maše, on smé maševati tudi po svojem direktoriji, n. pr. de ea. Le ko bi v kaki škofiji bili vže prej ex speciali privilegio rabili kak votiven oficij, tamkej se ga mora duhovnik tudi v maši deržati (S. R. C. 24. nov. 1883).

a) Res gravis vel publica ecclesiae causa, splošnja za cerkev in deržavo važna zadeva, kakor so: volitev in kronanje papeža, volitev in posvečevanje škofa, blagor deželnega vladarja, zahvala za dobljeno zmago, jako važne volitve, storjena obljuba celega okraja ali občine, 40urina pobožnost pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom, ako se napravi natanko po navodu papeža Klemena XI. (gl. § 144 str. 404); dalje molitve za odvernjenje vojske, kuge, lakote, velike suše ali moče itd. Zadosten vzrok za obhajanje slovesne votivne maše je po izjavi S. R. C. 23. sept. 1837 tudi „extraordinarius concursus populi ad celebrandum festum, quod transferri debet“. — Ni pa res gravis vel publica eccl. causa, ter ne opravičuje slovesne poželjne maše: nova maša ali vstop v samostan, petindvajset ali petdesetletnica mašništva, poroka, pričetek in sklep šolskega leta in enako, kar je le causa privata, ki dopušča samo zasebno poželjno mašo.

b) Praescriptio vel licentia Ordinarii v. Summi Pontificis, zapoved ali dovoljenje škofovo ali papeževo, ker temu gré razsojevati v vsacem slučaji, se li nahaja splošnja za cerkev in deržavo važna reč, ali ne, in če je toraj slovesna votivna maša obhajati ali ne.

c) Solemnitas saltem extrinseca, ki se po nauku imenitnih rubricistov ravná po vzmožnosti dotičnih cerkvâ. Gardellini stvar pojasnuje tako-le: „Si celebrari velint missae votivae . . . pro re gravi et publica ecclesiae causa, non aliter celebrari poterunt, nisi solemniter et cum ministris paratis; . . . ubi vero ecclesiae egestate premuntur, paramenta desunt et sacri ministri: quid, quaeso, prohibet, si unus sacerdos eo, quo potest, modo cum uno vel duobus clericis missam votivam pro re gravi vel publico ecclesiae bono cum cantu celebret? Isthaec missa non absolute solemnis est; talis tamen relative ad locum, personas, tempus et alias, quae concurrunt, circumstantias, quaeque, ut aliter fiat, non permittunt.“ Ako se toraj z leviti ne more obhajati slovesna poželjna maša, naj je vnanja prazničnost v večem lišpu in obilnejši razsvetljavi altarja, pa v tem, da celebrant mašo poje. — Ako le enega ali druzega naštetih pogojev manjka, je maša le

2. zasebna ali samitna votivna maša, za katero zadostuje vže causa privata, osebna zadeva tega ali unega, ki pa vendar mora biti vselej c. rationabilis, n. pr. posebna in velika pobožnost mašnikova ali kakega vernika do te ali druge skrivnosti ali svetnika,

prošnja tistega, ki mašniku dá stipendij, zadnja volja, v kateri je naravnost izrečeno, da naj bi se opravila votivna maša itd. Brez pametnega razloga pa duhovni pastir ne smé odstopati od maše, katera se vjema z oficijem. Ko bi se kedaj votivna maša obhajala tudi prav slovesno, a vendar v privatni zadevi, n. pr. ob poroki, zarad vstanove . . ., ostane vendar-le zasebna poželjna maša, in tudi za njo veljajo vse tiste cerkvene določbe ozir prepovedanih dni in obreda, kakor za druge privatne votivne maše.

§ 161.

Katere dni in kako se opravljajo poželjne maše.

I. Ker votivne maše navadno praznovanje dotičnega dné nekako motijo in pretergajo, zato je cerkev omejila njih rabo; in da odverne vsako samovoljnost, je natanko določila dni, ob katerih se smejo opravljati poželjne maše, in kedaj ne. Sploh ni nikdar dopuščeno, od dnevne maše odstopati brez pametnega povoda; veča pa ko je prazničnost zadevnega dné, toliko imenitnejši mora biti vzrok, da opraviči votivno mašo na tisti dan. Ob največih praznikih cerkvenega leta naj bi verniki obračali vse svoje misli edino le na dogodbo ali skrivnost tistega dné ter naj bi se Bogu zahvaljevali za neskončno ljubezen, ki se razodeva v praznikovem prigodku, na vse drugo naj bi nekako pozabili ob tacem dnevu; zato je cerkev ob praznikih I. reda (f. dupl. I. cl.) prepovedala vse votivne maše. Ob druzih godovih smejo se brati poželjne maše, a velik razloček je med njimi ozir onih dni, ob katerih so dovoljene. Nekaterim daje cerkev prednost pred drugimi, ter jih dopušča ob večih godovih kot druge. Gledé na to prednost delímo vse votivne maše v take s privilegijo, in v take brez privilegije.

Izmed privilegiranih poželjnih maš so najimenitnejše:

1. Maša blažene dev. Marije ob predbožični devetdnevnici. Povsod tam, kjer je to vže zeló stara navada in ljudstva obilo skupaj dohaja, smé se tistih 9 dni pred Božičnim praznikom vsak dan ena vot. maša de Beata peti, po obredu za slovesne poželjne maše odločenem. Le ob godu Exspect. partus B. M. V. (18. dec.) mora celebrant vzeti mašo od dné. — Po ena peta vot. maša de Beata dovoljena je tudi za vse druge dni adventa, izvzemši veče godove, namreč: praznike I. in II. reda pa I. adventno nedeljo. Te pete votivne maše po izreku S. R. C. dné 29. jan. 1752 niso slovesne, se morajo toraj obhajati po obredu privatnih poželjnih maš, s tremi

oracijami, brez „Gloria“ in „Credo“. Le ob sobotah in v osmini praznika brezmadež. spočetja se privzame „Gloria“. Med ravnokar imenovano osmino se tiste dni, ko je officium de die infra octavam, ne jemlje votivna maša „Rorate“, ampak praznikova maša de Concept. Immaculata z Gl. in Cr., prav po direktoriji; kedar pa je v tej osmini officium de aliquo semidupl. vel dupl., takrat se sicer tudi vzame maša od Marijinega praznika z „Gloria“, a brez „Credo“. — Pomniti je, da se za adventni čas poželjna maša de Beata dovoljuje le s tem pogojem, da se zarad nje nikoli ne opušča farna maša ob nedeljah in praznikih, ali pa konventna maša. Po tistih županijskih cerkvah, kjer se vsaki dan bere le samo ena maša, se toraj ob nedeljah in praznikih ne smé peti votivna maša „Rorate“, ampak obhajati se mora missa diei. [1])

2. Ker je kerščanski sv. zakon silne važnosti za sv. cerkev, podelila je velike samopravice votivni maši pro sponso et sponsa. Smé se namreč extra tempus clausum brati vse dni, razun: nedelj in zapovedanih praznikov, vseh praznikov I. in II. reda, osmin sv. treh kraljev in binkoštne, osmega dne (diei octavae) po Telovem in predbinkoštnega dne. Vérnih duš dan se druge privatne votivne maše ne smejo brati, pač pa pro sponsis (S. R. C. 7. sept. 1850). Ob naštetih zabranjenih dnéh ima duhovni pastir ob poročevanji brati mašo od dné, v katero mora po oracijah, koje za tisti dan ukazujejo rubrike, vložiti vselej sub distincta conclusione spomin votivne poročne maše. Po tej komemoraciji še-le pride „oratio imperata“, ako je takrat jemati. Kedar se pa ob zabranjenih dnéh mesto votivne poročne maše vzame maša tistega dné, se morajo pa vselej, kedarkoli se ima novoporočenima dati blagoslov, zraven spomina poželjne maše vzeti iz nje tudi dotične oracije pro benedictione nuptiarum, namreč: „Propitiare . . . Deus, qui potestate . . . Deus Abraham . . .“, ki se morajo nad poročenima moliti ravno takrat, ko bi se molile v votivni maši. Kedar pa se novoporočenima ne sme dati ta „solemnis benedictio“,

---

[1]) Ozir adventne zorne maše dobile so razne škofije od apostoljskega sedeža posebnih pravic. Češki cerkv. provinciji je Pij IX. l. 1864 dal to-le privilegijo: „In tota Bohemia retineri potest jam diu inducta consuetudo fidelibus acceptissima, qua fit, ut per integrum tempus s. Adventus usque ad 23. Dec. in singulis ecclesiis ad auroram celebretur cum cantu missa „Rorate“ cum Gloria, Symbolo et unica oratione, ipsis non exclusis dominicis.“ L. 1866 se je dovolilo vladikovini Dunajski: „Missa Rorate potest celebrari per Adventum quotidie, exceptis dominica I. Adventus et festo immaculatae Conceptionis et ipsius die octava.“ L. 1871 prejela je Linška dieceza v tej zadevi poseben odlok. Vsak mašnik se mora toraj gledé adventne votivne maše de B. M. V. ravnati po zakonu ali šegi svoje škofije.

takrat se pa tudi ne sme brati votivna maša pro sponso et sponsa, kajti vse privilegije ima ta maša le zarad blagoslovljenja. — Slovesni blagoslov in toraj tudi poželjna maša ob poroki pa se ima opuščati: ako je nevesta vdova[1]) in je blagoslov vže prejela; če se poročanje izveršuje ob prepovedanem času (S. R. C. 23. jun. 1853; 7. avg. 1875); če sta ženin in nevesta sklenila mešan zakon, in ko bi bila tudi spregled dobila od sv. sedeža (S. R. C. 1. sept. 1838; S. C. Inq. 28. avg. 1839), kajti cerkev bila je vsaki čas zoper take zakone, toraj ne gré, da bi jih s slovesnostjo votivne maše ter z blagoslovljenjem slavila. Ako v teh slučajih novoporočena želita sv. maše, naj jo duhovnik opravi de die, ne spominjaje se votivne, ali pa utegne brati kako drugo poželjno mašo, če zadevni dan to dopušča. — Maša pro sponsis ostane vedno le m. votiva privata, če tudi bi jo mašnik pel ali celó z leviti obhajal; toraj se mora po obredu zasebnih poželjnih maš opravljati, brez „Gloria“ in „Credo“, z vsaj tremi oracijami, ob koncu Benedicamus Domino in zadnji evangelij sv. Janeza. Predglasje se ima peti tono feriali (S. R. C. 31. avg. 1839).

3. O slovesnih votivnih mašah med 40urino pobožnostjo smo vže govorili v § 144 str. 404.

4. Dopuščena (a ne ukazana) je za vsako cerkev ena slovesna, ali vsaj peta maša od cerkvenega patrona, de Titulari, ali tudi od kakega druzega praznika, ob njegovem navadnem dnevu (in die propria) — v tistih slučajih, kedar se je zarad višega godu moralo praznovanje cerkvenega patrona ali druzega praznika pro choro preložiti na poznejši nezabranjen dan, a če se vendar-le k obhajanju tacega godu ob njegovem navadnem dnevu snide nenavadno veliko ljudstva. Ta maša de translato festo tituli ecclesiae, vel de festo, ad quod celebrandum concursus populi fit extraordinarius, poje se po obredu slovesnih votivnih maš, ima toraj „Gloria“ in „Credo“ (če bi tudi maša od dotičnega godu sicer ne imela Cr.), le eno oracijo — od preloženega patrona, in zadnji evangelij sv. Janeza. Ta slovesna poželjna maša pa ni dopuščena, kedar dies propria izide na I. adventno, I. postno ali cvetno nedeljo; na pepelnično sredo ali v véliki teden; na velikonočno in binkoštno nedeljo pa na naslednja ponedeljka in torka; na Božič, sv. tri kralje, vnebohod Kristusov in na Telovo. — Ako se pa duhovni pastir ne posluži tega dovoljenja ter ob tacem dnevu

---

[1]) Odrekati pa se ta blagoslov ne sme, če je nevesta le „corrupta“ (S. C. Conc. 2. okt. 1593). — Kedar je ženin vdovec, a nevesta ni še bila zaročena, ravnati ima duhovni pastir po šegi svoje škofije (S. R. C. 3. mar. 1761).

mašuje, kar mu velí cerkveni koledar, takrat pa v to mašo ne smé sprejeti spomina prenesenega godú, kajti same komemoracije rubrike ne dopuščajo.

5. Največe privilegije ima slovesna poželjna maša pro re gravi vel publica ecclesiae causa, od škofa ukazana ali vsaj dopuščena. Smé se obhajati vse dni, tudi ob nedeljah in praznikih, le samo ob nedeljah I. reda in praznikih I. reda ne, tudi pepelnično sredo in véliki teden pa na božično in binkoštno vigilijo ne. A te zabranjene dni se pridene oraciji v maši od dné še spomin votivne maše sub unica conclusione, če je tako ukazano po višem pastirji.

Neprivilegirane votivne maše pa so vse privatne, zasebne poželjne maše, ter se ex causa rationabili smejo brati ali tudi peti samo ob godovih niže verste (f. semidupl.), ob prostih godovih (simpl.), in ob dnevnih brez godu (feriis per annum). Zasebne votivne maše, katerim prištevamo tudi one, koje škof ob mašnikovem posvečenji ukazujejo novoposvečencem (gl. § 20 str. 59), so pa prepovedane: vse godove navadne vrste (f. dupl. m.) ali še više veljave, vse nedelje in zapovedane praznike, v 5. samopravnih osminah, t. j. med oktavo božično, sv. treh kraljev, velikonočno, binkoštno in sv. rešnjega Telesa, ob privilegiranih vigilijah (dnevi pred Božičem, sv. tremi kralji in Binkoštmi) in ferijah (pepelnično sredo in ves véliki teden). Kedar je prepovedana zasebna votivna maša, se tudi komemoracija iz nje ne smé privzemati v dnevno mašo.

II. Kar tiče obred, po katerem se imajo opravljati poželjne maše, nam je vselej na to gledati, je-li votivna maša, ki se ima obhajati, slovesna ali le zasebna. Loči pa se poželjna maša ozir obreda od dnevne maše v obče v tem-le:

1. Slovesna votivna maša ima vselej „Gloria“ in „Credo“; le ko bi se obhajala v vijolični barvi, ne imela bi Gl., „vero“ pa le na nedeljo. Izmed privatnih pa ima poželjna maša de Angelis vselej, ona de Beata pa ob sobotah „Gloria“; sicer pa so vse zasebne votivne maše brez Gl. in brez Cr.

2. Slovesna poželjna maša ima le eno oracijo sine Commem. off. diei curr., če ni kedaj izrečno drugače ukazano; zasebna pa vselej vsaj tri. Prva je oracija votivne maše, druga je molitev dnevne maše in tretja je ona oracija, ki ima v maši od dné drugo mesto. Če pa ima dnevna maša še več oracij, morajo se vse sprejeti v votivno mašo, in sicer v isti versti, kakor so v dnevnem officiji. Mašnik smé še tudi druzih molitev pridevati, vendar onih ukazanih in teh ad libitum skupaj naj ni čez sedem. Izima je pri votivni maši de Beata,

v kateri je tretja oracija de Spiritu sancto, če je ne prerine kaka commemor. specialis.

3. Ozir vmesnega speva (gradual, aleluja in trakt) velja v obče to, kar za maše od časa; tudi pri poželjnih mašah ravnati se je po tistih premembah, koje zahtevajo razni časi cerkvenega leta. — Sekvencije nima nobena votivna maša.

4. Ako ima poželjna maša lastno prefacijo, (kar je razvideti iz dotičnega mašnega formulara), mora mašnik vselej tisto jemati, bodisi v slovesni ali zasebni votivni maši, n. pr. v maši de Spiritu s., binkoštno predglasje, v maši de Eucharistia božično, v maši de Beata: „Et te in veneratione beatae Mariae“ itd. Če pa votivna maša nima lastne prefacije, vzame se predglasje dotične osmine ali dotičnega cerkvenega časa, ako imata posebno prefacijo; sicer pa vselej praefatio communis, ako namreč takrat ni osmine z lastnim predglasjem, in tudi ne tacega cerkvenega časa, ki bi imel svojo prefacijo.

5. Nekatere osmine imajo svoj lastni „Communicantes“ in „Hanc igitur“, ki se tudi v slovesno votivno mašo sprejme, kedar se obhaja v taki osmini; še celó takrat, če se v požéljni maši ne rabi predglasje tiste oktave.

6. „Ite missa est“ se rabi vselej takrat v votivni maši, kedar je mašnik v njej molil „Gloria“. Vse tiste poželjne maše pa, ki nimajo Gl., sklepajo se z „Benedicamus Domino“, in naj se je sv. daritev opravljala v kateri barvi koli. Med velikonočno osmino moral bi se pri slovesni votivni maši „Ite m. est“ ali „Benedicamus D.“ peti brez „aleluja“.

7. Prav vse votivne maše imajo zadnji evangelij sv. Janeza: „In principio . . .“, naj se opravljajo kateri dan koli. [1])

Barva mašnih oblačil ravná se pri poželjnih mašah po lastniji vsaktere. Pri votivnih mašah perve verste (gl. § 160 str. 486) jemati je celebrantu ono barvo, kojo ukazuje cerkev ob godu tistega svetnika ali tiste skrivnosti, katere mašni formular duhovnik vporablja za poželjno mašo. Le ko bi mašo de Innocentibus vzel med letom za votivno, posluževati bi se moral rudeče barve. Kar tiče poželjne maše druge verste, imajo de SS. Trinitate, de Angelis, de Eucharistia in de B. M. V. vselej belo barvo; de Apostolis, de Cruce in de Spiritu sancto rudečo; de passione pa vijolično. Izmed maš tretje verste opravlja se ona pro eligendo summo Pontifice v rudeči barvi, votivna maša in anniversario electionis seu consecrationis Episcopi pa ona pro sponso et sponsa morate imeti belo barvo; vse druge, od maše ad tollendum schisma noter do pro peregrinantibus, beró se v vijolični barvi.

---

[1]) Votivne maše, ki so se v soglasji z novo dovoljenimi votivnimi oficiji vsled dekreta S. R. C. 5. jul. 1883 dovolile, se tudi po obredu nekoliko razlikujejo od navadnih poželjnih maš; kajti o njih pravi cerkv. določba: „Secunda et tertia Oratio erunt ut in Semiduplicibus pro diversitate temporis. Fient quoque Commemorationes de Simplici, ac de feria cum ejus Evangelio in fine Missae, prout de iis actum est in respondente Officio Votivo per annum . . . Dicitur Gloria, et omittitur Credo.“ Gl. § 160 str. 487.

Dostavek. Zeló slabovidnim ali takim mašnikom, ki so popolnoma oslepeli, dovoljujejo papež, ali S. C. Conc., ali škof, če je od apostoljskega sedeža v to pooblaščen, da smejo vsaki dan opravljati votivno mašo de B. M. V., oziroma mašo de Requiem. To posebno dopuščenje daje se slepim mašnikom za zmirom, slabovidnim le za tri in tri leta, a pod pogojem, da je popolnoma slepemu med sv. daritvijo vselej ob strani strežnik mašnik v koretlji, slabovidnemu pa le, po kolikor bi treba bilo. Če bi se bilo kakega hrupa, zgledovanja bati, naj tak duhovnik mašuje v kaki kapeli ali tudi v cerkvi ob tacem času, ko je le malo ljudi navzočih. Kedor prejme to posebno pravico, smé tudi ob največjih praznikih (a o Božiču le enkrat) brati sv. mašo de Beata; ali célo leto po obrazcu, ki veljá a Pentec. usq. ad Adv., ali pa posluževaje se vselej formulara, primernega zadevnemu cerkvenemu času. Brati mora to votivno mašo po obredu zasebnih poželjnih maš de B. M. V.: vselej v beli barvi, brez „Credo“ (tudi ob nedeljah), in „Gloria“ samo ob sobotah, pa vsaj tri oracije, namreč I. de Beata, II. de Spiritu sancto, III. pro ecclesia ali pro papa. — Ako hoče, smé mašnik z omenjeno privilegijo mesto maše device Marije, brati tudi černo mašo, če so tisti dan dopuščene privatne maše de Requiem.

§ 162.

Černe maše in njih razdelitev.

Neka posebna versta votivnih maš so tako imenovane černe maše, t. j. tiste, ki se v černi mašni obleki opravljajo po mertvih, za verne duše v vicah. Sv. daritev opravlja cerkev za ranjce vže od apostoljskih časov. Ozir glavnega učinka sv. maše je res vse eno, naj se mašuje po takem ali drugačnem mašnem obrazcu, ali gledé postranskega, slučajnega sadu sv. maše (gl. § 150) so pa važne tudi molitve mašnikove in zbranega ljudstva. Cerkev je toraj za maše po mertvih sestavila posebne formulare, v katerih se molitve in berila ozirajo na ranjce; ob enem pa ves obred teh maš duhovniku in vernikom živo v spomin kliče umerle ter vabi k pobožnosti za-nje. To so Missae de Requiem, za katere mašna knjiga podaja štiri obrazce. Pervi, „In commemoratione omnium fidelium defunctorum“ je rabiti vseh vernih duš dan, pa ob dnevu pokopa, 3., 7., 30. dan, in na obletnico umerlih papežev, kardinalov in škofov, le da se mesto oracij tega formulara jemljó molitve, za ta slučaj natisnjene pod vkupnim naslovom „orationes diversae pro defunctis“. Na dan pokopa, 3., 7., 30. dan in za obletnico po kakem mašniku smé se jemati pervi, ali pa drugi obrazec, a vedno z molitvijo „Deus, qui inter apostolicos sacerdotes . . .“ Drugi formular, „In die obitus seu depositionis defuncti“ je dovoljen za dan smerti ali pogreba in za 3., 7., 30. dan umerlega mašnika, ukazan pa je za imenovane dni po lajikih in klerikih, ki še niso bili mašniki. Tretji, „In anniversario defunctorum“ velja za obletnico (in vero die anniversario obitus) mašnikov, klerikov in lajikov; in četerti obrazec, „In missis quotidianis defunctorum“ ima služiti za vse černe maše, ki se ne beró niti ob dnevu smerti ali pokopa, niti za 3., 7., 30. dan, in tudi ne ob pravi obletnici kacega ranjcega, ampak sicer med letom.

Vse černe maše delímo v privilegirane in neprivilegirane, kakor so namreč ali tudi ob imenitnejših cerkvenih godovih dopuščene, ali pa le ob dnevih, kedar je dovoljeno opravljati zasebne poželjne maše. Privilegijo imajo černe maše ob dnevu smerti in pokopa, ob 3., 7., 30. dnevu, na obletnico, in na dan vseh vernih duš. Ozir veče ali manjše samopravice nam je pri teh gledati tudi na to, se li opravljajo slovesno (namreč „cum apparatu et pompa exteriori et concursu populi“), vsaj kot pete maše, ali pa le kot tihe maše. Vse druge černe maše razen imenovanih, tedaj tako zvane missae quotidianae de Requiem, so brez privilegije, in ko bi se tudi obhajale slovesno ali s petjem.

I. Černe maše s privilegijo. Sveti cerkvi kot dobri materi je skerb, da slehernega svojih umerlih otrok, ki bi utegnil potrebovati pomoči, berž ko berž po njegovi smerti priporočí usmiljenju božjemu. Želí toraj, da se kmalo po smerti za ranjcega opravlja sv. daritev, zato pa tudi pogrebnim černim mašam izmed vseh podeljuje največe samopravice.

1. Černa sv. maša ob dnevu pokopa ima pa zopet večo ali manjšo privilegijo z ozirom na to, če se opravlja vpričo merliča (praesente cadavere v. corpore), ali v nenavzočnosti mertvega, a ne še pokopanega trupla (absente corpore), ali pa še-le po pokopu merliča (sepulto corpore).

a) Vže perve čase keršćanstva prinašali so mertva trupla kristijanov v cerkev, ter so vpričo njih za dušo ranjcega opravljali daritev sv. maše. „Consuetudine invaluit“, piše sv. Avgustin, „ut sacra in conspectu corporis defuncti celebrentur, antequam sepulturae mandetur.“ Da je to res želja sv. cerkve, spoznamo iz besedi Rimskega obrednika, ki velí: „Quod antiquissimi est instituti, illud, quantumfieri poterit, retineatur, ut missa praesente corpore defuncti pro eo celebretur, antequam sepulturae tradatur.“ V to namero cerkev dovoljuje černo mašo vpričo merliča vse dni, če le zarad nje ni ovirana konventna maša (kjer dolžnost imajo jo opravljati), farno opravilo ob nedeljah in zapovedanih praznikih, in če tudi sicer ni na potu kaka velika slovesnost.[1] Zarad slovesnega opravila po ranjcem ne smé toraj nikoli opustiti se konventna maša, ali pa farno opravilo (maša in pridiga) ob nedeljah in praznikih. Smelo bi pa na tako nedeljo, ki dopušča slovesno černo mašo vpričo merliča, biti to opravilo le v tem slučaji, če ima župnik še druzega mašnika, ki bi po končanem farnem opravilu imel pogrebno mašo. Kaj pa je „velika slovesnost“ (magna diei celebritas), ki zabranjuje pogrebno mašo tudi praesente corpore? Rubricisti opirajoč se na dotične razloke S. R. C. veliki prazničnosti dneva prištevajo: zadnje tri dni velicega tedna; zapovedane praznike I. reda, kateri se zelo slovesno obhajajo[2]; one dni, ob katerih je v kaki cerkvi slovesno izpostavljeno sv. rešnje Telo ob publicam causam, n. pr. zarad 40urine pobožnosti. Kaj pa da ta zaderžek velja le za dotično cerkev. — Nasproti pa je černa maša vpričo merliča dopuščena: vse nedelje I. reda, tedaj pervo adventno, pervo postno, cvetno, tiho, belo in presv. Trojice nedeljo; velikonočni in binkoštni ponedeljek in torek; perve tri dni velicega tedna, in tudi na pepelnico, v privilegiranih osminah, na božično in binkoštno vigilijo; ob nezapovedanih praznikih I. reda in vse praznike II. reda.

---

[1] Obrednik (Ljublj. str. 128) pravi: „Si quis die festo sit sepeliendus, missa propria pro defunctis praesente corpore celebrari poterit; dummodo tamen conventualis missa et officia divina non impediantur magnaque diei celebritas non obstet.“

[2] Taki so: Božični praznik, sv. trije kralji, velikonočna in binkoštna nedelja, vnebohod Gospodov, Telovo, véliki Šmaren, praznik sv. ap. Petra in Pavla, vseh svetnikov, in za vsaktero cerkev glavni nje patron, če tudi ni zapovedan praznik (S. R. C. 27. marca 1779). Slednjič še tudi god sv. Jožefa, kajti na vprašanje: „In festo S. Josephi B. M. V. sponsi et ecclesiae catholicae Patroni potestne cani missa de Requiem, praesente corpore?“ je S. R. C. 7. febr. 1874 odgovorila: „Negative“.

b) Ako se černa maša iz katerega vzroka koli ne opravlja vpričo merliča, ima vže nekoliko manjše samopravice. Maša absente, sed nondum sepulto funere je namreč prepovedana vse tiste dni, ko tudi praesente corpore ni dopuščena, in zraven še ob vseh godovih I. reda, če tudi niso zapovedani prazniki, in na velikonočni pa binkoštni ponedeljek in torek. — Dopuščena je toraj černa maša absente corpore: vse nedelje in praznike II. reda ali še nižega; perve tri dni vélicega tedna, v privilegiranih osminah, pepelnično sredo, in na božično pa binkoštno vigilijo.

c) Ako pa je po ranjcem mertvaško opravilo potem, ko je truplo vže pokopano n. pr. prejšnji popoludne (sepulto corpore), takrat je černa maša prepovedana vse tiste dni, kedar tudi praesente et absente sed nondum sepulto corpore ne sme biti, in zraven še tudi ob nedeljah in zapovedanih praznikih, pa ob godovih I. in II. reda. — Smé pa biti černa maša še-le po pokopu: ob godovih više verste (dupl. maj.), če niso zapovedani prazniki, in ob dnevih še nižjega reda; perve tri dni velicega tedna, med privilegiranimi osminami, pepelnično sredo, in na božično in binkoštno vigilijo.

Kedar se pogrebna černa maša zarad ravnokar naštetih liturgičnih določb ne smé opravljati tisti dan, kedar bi imela biti, naj se prenese na pervi nezabranjeni dan, ob katerem se ima ravno tako obhajati („cum eadem solemnitate“), kakor se sicer opravlja na dan pokopa. Pervi nezabranjeni dan, na katerega se ima preložiti pogrebna maša, je vsled razlok odbora za sv. obrede vsak taki dan, ob katerem se pogrebna maša za ranjcega smé opraviti sepulto jam corpore. Gl. zgoraj pod *c)*. Ako bi pa duhovni pastir pogrebno mašo po ranjcem ne opravil berž pervi nezabranjeni dan, ki je na versti, tedaj izgubi privilegijo, in smel bi, če vže hoče le černo mašo maševati, za ranjcega vzeti missam quotidianam pro def., t. j. po četertem mašnem obrazcu, ali sicer tudi maševati po drugem formularu, ut in die obitus, pa vselej z vsaj tremi oracijami, katerih perva ima biti „Deus, qui inter apostolicos sacerdotes . . .“, druga z ozirom na spol ranjcega „Inclina“ (pro defuncto) ali pa „Quaesumus“ (pro defuncta), zadnja pa vselej „Fidelium Deus omnium . . .“ in le ob godu niže verste (semidupl.), ali sploh na taki dan, kedar so dovoljene privatne černe maše. — To privilegijo, da se sme po ranjcem tudi in duplici opravljati černa pogrebna maša, ima pa za vsacega merliča le ena sama maša. Ako se ob pogrebu opravlja več sv. maš za ranjcega, morajo vse druge razen slovesne pogrebne maše biti de festo ali de officio occurrente. Druge maše ob pokopu smele bi černe biti le samo takrat, če tisti dan dopušča privatne černe maše (tedaj le semid., simpl., feria non privileg.). Če so pa zasebne černe maše dovoljene tisti dan, naj se tudi te obstranske maše beró po formularu „in die obitus“ pa ritu dupl., t. j. z le eno oracijo in s sekvencijo „Dies irae“. — Kakor pa je in dupl. le ena černa maša za ranjcega dovoljena za dan pogreba, tako bi ta tudi praviloma imela biti slovesna ali vsaj peta. Ako so tisti dan dovoljene privatne černe maše, takrat, seveda, smé tudi pogrebna maša biti tiha. Cerkev pa tudi ob pogrebu dopušča tiho černo mašo mesto pete v tistih slučajih, če zarad ubožnosti, ali iz kakega druzega vzroka, ni možno imeti slovesne ali pete pogrebne maše, a to veljá le za godove više verste in navadne verste (dupl. maj. et min.) pa za vigilijo sv. treh kraljev. Ni pa dopuščena tiha černa maša mesto slovesne ali pete na dan pogreba, če je takrat: nedelja ali zapovedan praznik, ali sicer praznik I. ali II. reda; če je med kako privilegirano osmino, na pepelnico, véliki teden, ali na božično in binkoštno vigilijo.

Tudi tiste černe maše, ki se opravljajo po kakem ranjcem, umerlem daleč kje, berž ko se izvé njegova smert — accepto primo nuntio de obitu alicujus — smemo v nekakem smislu prištevati pogrebnim mašam. Cerkev je namreč dovolila najprej nekaterim redovnikom, in sedaj v obče vsem cerkvam dovoljuje, da se smé, „ut citius suffragetur animae defuncti“, berž pervi nezabranjeni dan po prejetem naznanilu o smerti nekoga v daljnem kraji, peti černa maša za dušo ranjcega. Tudi pri tej maši izgubil bi duhovnik privilegijo, ako bi se ne poslužil berž pervega dopuščenega dné po prejetem naznanilu. Prima dies non impedita je tù vsak god navadne ali više verste (dupl. min. ali dupl. maj.), da le ni zapovedan praznik; dopuščen dan za tako mašo je tudi dan pred sv. tremi kralji. Prepovedana je taka černa maša: vse nedelje in zapovedane praznike; vse praznike I. in II. reda, med privilegiranimi osminami, božično in binkoštno vigilijo, pepelnično sredo in véliki teden pa takrat, kedar je v cerkvi javno izpostavljeno sv. rešnje Telo (gl. § 144 str. 399). A pomniti je, da in dupl. je le ena taka maša de Requiem dovoljena, ki mora biti peta. Rabi se na njo drugi formular „in die obitus“, oracija pa ut in die tertio, izpustivši besedo „tertium“.

2. Černa maša ob tretjem, sedmem in tridesetem dnevu je vže od najstarejših časov kerščanstva [1]) v navadi, ne kakor bi sv. daritev ob teh dnevih imela večo ceno, ampak iz mističnih razlogov. Tretji dan je Kristus častito od mertvih vstal in je vse duše pred peklom čakajoče deležne storil svoje zmage, toraj ravno ta dan opravljamo sv. daritev za ranjce, naj bi tudi njih duše bile poklicane v večno radost. Sedmi dan je simbol prihodnjega miru, pokoja, toraj zlasti ob tem dnevu prosimo, naj bi ranjci deležen postal večnega miru. Trideset dni so Izraelci žalovali po umerlem Aronu in Mojzesu, trideseti dan tudi kristijanje s sv. mašo nekako končajo mertvaška opravila po ranjcem. — Ti dnevi (3., 7., 30.) se štejejo ali od dneva smerti, ali pa od dneva pokopa, kakor je vže navada; primernejše je pač preštevati jih od dne pokopa, ker bi sicer tretji dan in pogrebni dan časih skupaj zadela.

Cerkev pospešuje navado, ob teh dneh za ranjcega maševati, s tem, da takim mašam zadušnicam dovoljuje posebne privilegije. Ob 3., 7. in 30. dnevu po pokopu se namreč smé peti černa maša za ranjcega tudi ob vseh godovih ritus dupl. min. et majoris, da le niso zapovedani prazniki, pa se tudi smé na vigilijo sv. treh kraljev. Prepovedana je toraj ta černa maša: vse nedelje in zapovedane praznike, vse praznike I. in II. reda, med privilegiranimi osminami, pepelnično sredo in véliki teden, božično in binkoštno vigilijo, in kedar je v cerkvi sv. rešnje Telo javno izpostavljeno. — Ako 3., 7., 30. dan zadene na katerega zabranjenih dni, takrat se smé cum eadem solemnitate (t. j. z isto oracijo kakor ob pravem dnevu in s sekvencijo) preložiti na pervi naslednji dopuščeni dan (t. j. taki, ki ni več ko dupl. maj.), ali pa se smé obhajati vže pervi nezabranjeni dan pred dotičnim dnevom. Le pri tretjem dnevu se omenjena černa maša ne smé obhajati popred. — Pomniti moramo, da cerkev za 3., 7., 30. dan dovoljuje le eno černo mašo po ranjcem, ki se mora slovesno, ali vsaj cum cantu opravljati. Tihe černe maše dopuščene so ob 3., 7., 30. dnevu le tedaj, če so tisti dan dovoljene privatne černe maše sploh. Tudi je S. R. C. izrekla, da ni dopuščeno, na dan pogreba vže tudi obhajati tretji, sedmi ali trideseti dan.

§ 163.

Nadaljevanje.

3. Da ne ugasne spomin na ranjce, obhajamo obletnice po njih, pa tudi, ker morda še zeló potrebujejo naše pomoči. Navada ta

---

[1]) Vže apostoljske konstitucije omenjajo to šego (L. 8, c. 42).

je starodavna. Apost. konstitucije o nji govoré; Tertulijan obletnic po ranjcih omenja, pišoč: „Oblationes pro defunctis annua die facimus“, in sv. Gregor Nac. je ob mertvaškem opravilu po svojem bratu Cezariji govoril: „Hae sunt oblationes, quas tibi damus, alias offeremus, si tui annuam commemorationem fecerimus“.

Razločevati nam je obletnice po ranjcih (anniversaria) v širjem pa v ožjem smislu. Obletnica v širjem pomenu je vsaka taka maša, ki se po ranjcem opravlja leto za letom, naj si vže je dan maše pravi smertni dan ali ne, natanko določen ali ne. V ožjem smislu pa je obletnica le tista černa maša, ki se za ranjcega vsako lete ob pravem smertnem dnevu njegovem opravlja. Le taka maša zadušnica, ki se „quotannis in die ipsius obitus“ opravlja, je obletnica v pravem pomenu, v nasprotji z obletnicami v nepravem smislu, ki se ne obhajajo ob pravem dnevu smerti, ampak kak drugi dan. Pri vseh obletnicah nam je še tudi na to gledati, so li vstanovljene ali niso vstanovljene; in pri obletnicah v nepravem smislu je še tudi to važno, ali je dan obhajanja jim natanko določen (bodisi po oporoki ali drugače), ali pa jim dnevi niso natanko določeni. Imamo toraj štiri verste obletnic: *a)* prave ter vstanovljene obletnice; *b)* prave a ne vstanovljene obletnice; *c)* neprave, a za natanko določen dan vstanovljene obletnice; *d)* neprave obletnice za dni ne natanko določene. Ker so cerkveni določki za versto *a)* in *c)* popolnoma enaki, se nam je v naslednjem ozirati le na tri verste obletnic po ranjcih.

a) Vse, vsled zadnje volje ranjcega za smertni dan, ali pa za kak drugi pa natanko določen dan vstanovljene obletnice imajo iz spoštovanja do zadnje želje umerlega to privilegijó, da se smejo obhajati tudi in fest. dupl. rit. min. et maj., kakor tudi na vigilijo sv. treh kraljev. Prepovedane so toraj: vse nedelje in zapovedane praznike, vse praznike I. in II. reda, med privilegiranimi osminami, pepelnično sredo in veliki teden, božično in binkoštno vigilijo, in kedar je javno izpostavljeno sv. rešnje Telo. — Ako kako leto vstanovljena obletnica z natanko določenim dnevom zadene na ktere imenovanih zabranjenih dni, naj se ob določenem dnevu ne bere maša od dne, če si je ustanovnik ravno černo mašo izvolil, ampak obletnica naj se preloži na pervi nezabranjeni dan po določenem dnevu obletnice, ali pa na pervi dovoljeni dan popréd. Pervi nezabranjeni, dovoljeni dan za anticipacijo ali za translacijo pa je vsaki dan, ob katerem je obletnica sama dovoljena, toraj dan, ki ni veči veljave kot god više verste. Ko bi si pa duhovni pastir ne odbral pervega nezabranjenega dne, kedar in die fixo obletnice ne more opraviti, ali pa tudi, ko bi brez vzroka in svojevoljno prestavil določeni dan vstanovljene obletnice, izgubil bi privilegijo, in smel bi černo mašo brati le samo še in semid., simpl., pa in feria non privileg. — Te obletnice v černi barvi, da se smejo opravljati ob godovih navadnega in višjega reda, morajo se, če ne vže slovesno, vsaj kot pete maše obhajati; le manjšim cerkvam na deželi, kjer je le en duhovnik in tudi ta navadno nima petih maš, dovoljuje cerkev za take obletnice tiho mašo de Requiem, a le ob godovih navadne verste (in dupl. min.). Ako mašnik obhaja pravo obletnico, bodisi na določeni dan, ali če je ta zabranjen, ob pervem nezabranjenem dnevu, jemlje tretji mašni formular „in anniversario defunctorum“. Če pa duhovni pastir opravlja nepravo obletnico, t. j. ne za pravi smertni dan, ampak za kak drugi natanko določen dan vstanovljeno, tedaj rabi četerti obrazec z oracijo „Inclina“ ali „Quaesumus“, ali pa tudi s kako drugo primerno ex diversis. Te obletnice, ker so privilegirane černe maše, opravljajo se ritu dupl., bodisi in die fixo, bodisi in prima die non impedita, toraj imajo vselej le eno oracijo in sekvencijo „Dies irae“. Ko bi pa mašnik pri prenašanji obletnice ne izbral si pervega nezabranjenega dne, zgubil bi tudi privilegijo unicae orationis, in černo mašo bi smel opraviti kakor edino le in semidupl. . . ., tako tudi samo po obredu zasebnih černih maš, t. j. z vsaj tremi oracijami in s sekvencijo ad libitum.

b) Prave obletnice, a ne vstanovljene, namreč take, koje verniki ex privata devotione svojim ranjcim starišem, sorodovincem, dobrotnikom itd. ob dnevu njih smerti preskerbujejo, imajo nekoliko manjšo samopravico, nego gori imenovane vstanovljene. Smejo se namreč le še ob godovih navadne verste (in dupl. min.) opravljati (a ne in dupl. maj.), pa to tudi vselej le kot slovesne, ali vsaj pete černe maše, in s tem pogojem, kaj pa, da je dan te maše res pravi dan smerti. Kedar bi se pa taka obletnica ob gotovem dnevu ne smela obhajati, n. pr. zarad godu više verste, zarad privilegirane osmine itd., takrat se te verste obletnica ne sme prenašati na kak drug nezabranjen dan, ampak opravi se za ranjcega maša od dné, ali pa je čakati do tacega dné, ob katerem so dopuščene zasebne černe maše, ter naj se v tem slučaji poslužuje četertega mašnega obrazca.

c) Neprave obletnice za dni ne natanko določene, če tudi so vstanovljene, nimajo nikakove privilegije. Ako namreč vstanova dni ne določuje, ampak le pravi: toliko in toliko črnih maš se ima brati na leto, potem samopravice treba ni, kajti zahtevane černe maše naj se opravljajo ob tistih dnevih, kedar so dovoljene privatne maše. Ko bi pa pri kaki cerkvi bilo toliko černih maš te verste vstanovljenih, da bi skoz leto ne bilo za-nje dovelj pripuščenih dni (semid. etc.), moral bi duhovni pastir od apost. sedeža prositi posebnega dovoljenja, da se take vstanove smejo opravljati tudi in duplicibus.

4. Dokaj duš rešenja pričakuje na kraji očiščevanja, katerih se nihče ne spominja, ter jim tudi daritve sv. maše ne preskerbí; a da bi nobena duša v vicah ne ostala brez pomoči, vstanovila je cerkev splošnjo obletnico po ranjcih, vseh vernih duš dan, katerega vedno obhaja pervi dan po prazniku vseh svetnikov, 2. novembra, ter ga preloži le takrat na dan 3. novembra, če nedelja ali kak zapovedan praznik zadene na dan 2. novembra. Ne dá se z gotovostjo povedati, kedaj se je ta splošnja obletnica za vse uboge duše v vicah na pervi dan po prazniku vseh svetnikov začela; pravijo, da jo je Clugnyski opat sv. Odilo nekako l. 998 vsem svojim samostanom zaukazal. To praznovanje, ki jako lepo kaže našo zvezo s terpečo cerkvijo, sprejemati so jeli sosednji škofje, ter so ga slednjič papeži poterdili za vso cerkev. — Zraven celega oficija za ranjce, tisti dan vsem duhovnikom ukazanega, velí sv. cerkev za vernih duš dan, da morajo razun konventne[1] maše, kjer se ima opravljati, vse druge maše biti černe, de Requiem, če tudi je ta dan kak god navadne verste (dupl. min.). Cerkev želí, da bi ta dan vsi mašniki srednji sad sv. daritve naklanjali le ranjcim, t. j. da bi maševali le za mertve in ne v kak drug namen, zato tudi vseh vernih duš dan vsem altarjem privilegij podeljuje (gl. § 128 str. 380). Tudi bi bilo v duhu sv. cerkve, ko bi mašniki ob tej obletnici darovali za vse duše v vicah sploh, a zapovedi v tej zadevi nimamo, in vsak mašnik smé ta dan sad sv. maše nakloniti kateremu koli ranjcih, ter stipendij za to sprejeti, tudi župniki. — Ako se ima vernih duš dan opraviti pogrebna maša praesente corpore, naj jo duhovni pastir opravi po obrazcu „ut in die obitus“, drugi duhovniki v tisti cerkvi pa naj mašujejo „de commem. omn. fid. def.“

II. Černe maše brez privilegije. Vse černe maše razun do sedaj imenovanih, namreč vse take, ki se ne obhajajo ob smertnem ali pogrebnem dnevu, ne 3., 7., 30. dan ali na obletnico, tudi ne vernih duš dan, vse take so brez samopravice, (naj so si vže tihe černe maše ali pa slovesno opravljane); pravimo jim missae quotidianae de Requiem. Ker take černe maše duhovni pastir večinoma ali iz lastne pobožnosti do vernih duš obhaja, ali pa na prošnjo vernikov, pravimo jim tudi privatne, zasebne černe maše, ter so dovoljene tudi le ob tistih dnevih, kakor zasebne poželjne maše, to je, ob godovih niže verste (in semidupl.), ob prostih godovih (in simpl.) pa ob dnevih brez godu (feriis per annum). Prepovedane so privatne černe maše: vse nedelje in zapovedane praznike, vse godove navadne verste (f. dupl. m.) ali še više veljave, med privilegiranimi osminami, ob samopravnih vigilijah in ferijah, pa kedar je sv. rešnje Telo izpostavljeno. Gl. § 160 st. 488.

---

[1] V stolnicah, kolegijatnih in samostanskih cerkvah se imate vernih duš dan obhajati dve konventni maši: ena od dné, po „tretji“ duhovni uri; druga de Requiem, po „deveti“.

§ 164.

Obred černih maš.

Černe maše s privilegijo opravljajo se ritu dupl., one brez privilegije (če se ne obhajajo slovesno) pa ritu semid. ali simpl. Ves razloček med obredoma je v številu oracij pa v tem, da se rit. dupl. sekvencija „Dies irae“ mora moliti, za rit. semidp. pa je „ad arbitrium sacerdotis“. Vse privilegirane černe maše, naj so vže pete ali tihe, imajo vselej le eno oracijo in sekvencijo; pa tudi neprivilegirane, ako se obhajajo slovesno ali vsaj cum cantu, imajo po eno samo oracijo pa sekvencijo. Kedar se pa neprivilegirana černa maša opravlja kot tiha, mora vselej imeti vsaj tri oracije. V privatni černi maši je toraj perva oracija vselej: „Deus, qui inter apostolicos sacerdotes ..“, kakor jo podaja mašni obrazec; zadnja mora biti vselej: „Fidelium, Deus, omnium conditor . . .“ Mesto srednje v misalu „Deus, veniae largitor . . .“ smé si mašnik odbrati katero koli primerno izmed tistih, ki so za četertim mašnim formularom natisnjene pod imenom „Orationes diversae pro defunctis“. Celebrant sme izmed teh oracij vzeti si tudi več kot eno, ter postaviti jih med pervo in tretjo v formularu natisnjeno molitev, a razverstiti jih mora tako zapored, kakor so razverstene v misalu. Gledati mu je tudi na to, da je vseh oracij liho število, in da jih ni nad sedem. Kjer v oraciji stoji čerka *N.*, imenuje se samó kerstno ime ranjcega; kjer ni te čerke, se ne sme dostavljati ime (S. R. C. 7. apr. 1832).

Černe maše vseskozi razodevajo žalovanje, toraj se v njih vse táko izpušča, kar razodeva veselje, slovesnost ali vdeležbo živih pri sadu sv. daritve.

1. Vesele vsebine je psalm „Judica“, mala hvalnica „Gloria patri“, tudi „Gloria in excelsis“ in „Alleluja“ — toraj se v černih mašah vse to opušča.

2. Slovesnost razodeva: luč med petjem evangelija pri sv. maši z leviti, kajenje altarja pri vhodu; kajenje, in poljubovanje evangelijske knjige, roke celebrantove in reči, ki se mu v roko podajajo ali od njega prejemajo; Credo, kajenje duhovščine v koru in ljudstva, poljub miru in perva predobhajilna molitev, prazničen razpust ljudstva ob koncu maše z besedami: „Ite missa est“. Vse to se toraj izpušča pri černi. Ostane pa poljubovanje altarja, kedar je sicer v maši ukazano, tudi po molitvi „Placeat tibi sancta Trinitas . . .“, če tudi celebrant ljudstva ne blagoslavlja. Tudi se pred evangelijem sicer moli „Munda cor meum“, a ne: „Jube Domine . . .“ in „Dominus sit . . .“; po odbranem evangeliji se tudi ne reče: „Per evangelica dicta . . .“.

3. Černim mašam tudi vse tisto ni lastno, kar sicer kaže vdeležbo ljudstva pri sadu in koristi sv. daritve, namreč: blagoslovljenje živih, n. pr. mašnika pri vhodu, subdijakona, dijakona, ljudstva pred zadnjim evangelijem, in vode, ki se priliva vinu, ker pomenja ljudstvo; besede „miserere nobis“ in „dona nobis pacem“ pri Agnus Dei. — Nasproti pa v černi maši razne molitve in priprošnje razodevajo, da se zlasti in pred vsem za verne duše daruje, in da sv. cerkev posebno tém hoče pomagati; to je razvidno iz oracij, iz trakta in sekvencije, iz ofertorija, iz trojnega „dona eis requiem“, tretjič s pristavkom „sempiternam“, iz razpustnice: „Requiescant (vselej v množini) in pace“.

S posebnostjo in obredom maše naj bi se vjemala tudi vnanjščina altarjeva: vsa praznična lepotina, podobe, svetinje se morajo z altarja jemati pri černi maši; a mesto tega se ne smejo nanj postavljati kake slike smerti ali vernih duš, še manj pa mertvaško okostje.

* * *

II. Člen.

Sv. opravila za posameznike.

§ 165.

Vvod.

Ogledovali smo si dosedaj ona sv. opravila in liturgična dejanja, namreč molitev in daritev, po katerih pred vsem Boga poveličujemo, in katerih se vdeležuje sploh ter vkupno keršćanska občina. V molitvi in daritvi imamo vir, iz katerega dotekajo milosti, človeku potrebne, da se izveliča; zlasti sv. maša nam je živ vrelec čeznaturnega življenja, zares fons salutis. So pa še druga sv. dejanja, nekaki potoki in potočeci, ki iz ravno imenovanega bogatega vira dopeljujejo milosti odrešenja slehernemu, ki je sposoben za njih prejém. Teh sv. dejanj se občina navadno ne vdeležuje vkupno; ona se mnogokrat ne opravljajo v javni skupščini, ampak se izveršujejo večinoma nad posameznimi, ki po njih prejemajo milost, v izveličanje jim potrebno. So toraj prava „instrumenta salutis“, o katerih nam je govoriti v naslednjem. Ti pomočki izveličanja so: 1. sv. zakramenti, 2. zakramentali ali blažila.

A.

Sv. zakramenti.

§ 166.

O svetih zakramentih sploh.

Zakramenti so vidna znamenja nevidne milosti božje, po Jezusu Kristusu postavljeni v naše posvečenje. Po teh sedmerih potokih gnada odrešenja doteka v dušo tistega, ki se vrednega stori te milosti. Ta svetstva oskerbovaje mora duhovni pastir rabiti največo skerbnost in vestnost; treba mu je vedeti natanko, kaj je treba njemu samemu, da zakramente delí veljavno in dopuščeno, in kaj onim, katerim so svetstva namenjena, da jih prejemajo veljavno in vredno; tudi obred podeljenja posameznih zakramentov mora mu biti dobro znan. O vsem tem govorí dogmatika in tudi morala, a ozira se bolj na notranjo stran, sega v bistvo zakramentov, pojasnuje njih učinke . . . Mi se bomo ozirali zlasti na praktično stran predmeta, ter v „Pastirstvu“ pred vsem kazali, kako je duhovnemu pastirju oskerbovati in delíti sv. zakramente, da so prejemavcem res izvir življenja. Liturgika ima toraj pri vsakterem svetstvu spregovoriti o vidnem znamenji ali bistvenem dejanji zakramenta (objekt); ima povedati, nad kom se to dejanje smé izverševati, t. j. govoriti mora o prejemniku zakramenta (subjekt); pa tudi o potrebnih lastnostih onega, ki to sv. dejanje izveršuje, t. j. o delivcu zakramenta (minister). Najprej je treba, da govorímo o tem trojnem v obče.

I. Vidno znamenje ali bistveni obred zakramentov obsega trojno važno reč, namreč: tvarino, slovílo in obéh sodôbno rabo.

1. Tvarina je ona očutna stvar ali dejanje, ki se rabi za sv. zakrament, ter njega gnado v obče naznanuje. Ako si mislimo stvar še samo na sebi, od zakramenta oddaljeno, pravimo jej daljna tvarina (materia remota) n. pr. voda pri sv. kerstu; če se pa ta stvar tako rabi, kakor je zapovedano za dotični zakrament, imenujemo to rabo ali dejanje bližnjo tvarino (mat. proxima), n. pr. oblivanje z vodo pri sv. kerstu. Naš Izveličar je vsem zakramentom tvarino kakor tudi slovílo sam odločil (sicer bi ne mogli reči, da je svetstva on postavil), ali kar naravnost, kakor za kerst, za sv. rešnje Telo, ali vsaj posrednje, po svoji nezmotljivi cerkvi. Pri vseh zakramentih treba je delivcu rabiti tvarino tisto, ki je po splošnjem mnenji ljudi od Kristusa odločena za dotični zakrament, t. j. porabljevati ima pravo tvarino. Kot splošnje pravilo tù veljá: gotovo neveljavna, neprava tvarina se nikoli ne smé rabiti; dvoumna, negotova pa le v slučaji sile, zlasti pri zakramentu sv. kersta in pokore.

2. Slovílo (forma) so besede, katere se po naredbi Jezusovi izgovarjajo, ko se podeljuje zakrament. Te besede, ali mesto njih tudi znamenja (n. pr. ob poroki mutcev), ki jih delivec združuje s tvarino, določujejo pomen zadevnega sv. dejanja, in o njih veljajo ta-le pravila: Da se zakrament veljavno podeljuje, mora slovilo po svojem bistvu vselej ravno tisto biti, katero cerkev veleva; nič se ne sme bistvenega izpuščati, dodajati ali preminjati. Tudi se morajo dotične besede izrekovati, ne samo misliti, kajti svetstva niso le viri, ampak tudi očutna znamenja milosti božje. Raba tvarine in izrekanje slovila se mora v obče goditi istodôbno; vsaj v moralnem smislu mora obojno sklenjeno biti, kakor n. p. pri sv. pokorri. Slovilo ima praviloma biti nepogojno, brez dostavljenega pogoja, kakor cerkveni obrednik besede podaja. K slovilu zakramentov pa delivec smé ali celó mora pristaviti pogoj z besedami ali tudi le v mislih zarad izveličanja ljudi:

a) Kedar od ene strani ni moralne gotovosti o tem, ako se nahajajo v dotičnem primerljeji vsi pogoji, k veljavni podelitvi zadevnega zakramenta potrebni, ter se taka gotovost tudi z vsem človeškim prizadevanjem doseči ne more;

b) od druge strani pa je podelitev zakramenta potrebna ali vsaj zeló koristna, in okoliščine ne dopuščajo odloga; pa

c) če se dostavi pogoj o kaki pretekli stvari (de praeterito), ali o sedanji (de praesenti), a ne o prihodnji[1]), in če ta pogoj veljavnost zakramenta bistveno zadeva, n. pr. si non es baptizatus, absolutus . . ., si vivis, si es capax . . ., ne pa: si restitues . . . — Cerkev pogojno slovilo v imenovanih prigodkih ali kar zapoveduje, n. pr. za sv. kerst, sv. poslednje olje, ali pa dopušča, n. pr. pri zakramentu sv. pokore. A nikoli se ne smé dostavljati slovilu pogoj, če ni prave sile, temuč vselej je treba vsega prizadevanja, da se gotovost dobí. Več o tem pri posameznih zakramentih.

3. Bistveni obred zakramenta ni druzega kot sodôbna uporaba prave tvarine in pravega slovila, natanko kakor velí cerkveni obrednik.

II. Prejemavcu sv. zakramentov je treba vzmožnosti ali sposobnosti, da svetstva veljavno prejema; pa tudi vrednosti, da jih vspešno prejema.

1. Sposoben, kak zakrament prejeti, je le živ človek, homo viator; kedar je toraj gotovo, da je kedo vže mertev, ne sme se mu podeliti nobén zakrament. Ako pa se dvomi o njegovem življenji, se mora pri tistih zakramentih, ki so k izveličanju potrebni, storiti ono, kar je varnejše, t. j. podelé se mu. Tako je storiti pri sv. kerstu, pri sv. odvezi, a ne pri sv. redu, sv. zakonu . . . — Veljavno more sv. zakramente, razun pervega, tudi le tisti prejeti, kedor je po sv. kerstu vže sprejet bil v katoliško cerkev, in toraj pravico prejel do njenih svetstev. — Tudi mora prejemavec imeti voljo ali namero (intentio), dotični zakrament prejeti.[2]) Razločujemo pa četerno namero, namreč: dejanjsko, zavedno, aktualno, ki je človeku med dejanjem v svesti; vplivajočo, virtualno, katero je človek res imel in mu je bila neposrednji vzrok dejanja, a sedaj med sv. dejanjem se je ne zaveda; stalno, habitualno, ki jo je človek nekdaj zares imel, je tudi nikoli ni preklical, a sedaj mu ni neposrednji vzrok ravnanja, in se je tudi ne zaveda med dejanjem; prisodno, interpretativno ali tolmačeno, ki prav za prav ni namera, kajti človek

---

[1]) S pogojem de futuro velja le zakrament zakona.

[2]) Le pri zakramentu sv. rešnjega Telesa k veljavnosti ni treba nikakove namere, kajti slehern prejme tù pravo telo in kri Jezusa Kristusa, naj si ima voljo kakoršno koli.

je ni imel in je tudi sedaj nima, a po pameti se sklepa, da bi jo imel, ko bi se zavedal. K veljavnosti zakramentov v obče se tirja praviloma od prejemnika, da ima dejanjski, ali vsaj vplivajoči namen; a po splošnjem mnenji bogoslovcev zadostuje tudi stalna namera, vendar pri sv. pokori in pri sv. zakonu ne, ker tù morajo prejemniki sami delavni biti. Izimoma zadostuje pri nezavednih bolnikih v smertni nevarnosti za sv. pokoro in sv. poslednje olje celó prisodna namera, kar veljá tudi za sv. kerst in sv. birmo pri osebah, ki se še ne zavedajo pameti. — Za veljavni prejem se pri tistih svetstvih, ki so namenjeni posebnim potrebam v človeškem življenji, tudi zahteva, da se prejemnik res nahaja v tistih potrebah ali razmerah, n. pr. pri sv. poslednjem olji, da je nevarno bolan, pri sv. pokori, da je grešnik itd.

2. Da človek sv. zakramente prejema tudi vredno, vspešno, to je, da res zadobí milosti dotičnega zakramenta, treba je zraven do sedaj povedanega doraslim še tudi posebnega pripravljanja, ki je različno za različna svetstva. Za zakramente mertvih je k vrednosti treba vere, upanja in ljubezni, duha spokornosti; za zakramente živih se zahteva stan milosti božje, občestvo s cerkvijo, ali še kaj druzega, o čemur bomo govorili pri posameznih svetstvih. — Tudi učí sv. cerkev, da „sacramenta valida sed informia (veljavno sicer, a nevredno prejeta) obice remoto fiunt formata seu gratiam producunt“; njih djavnost oživí, ko mine nevrednost v prejemniku.

III. Oskerbniki in delivci zakramentov so škofje in mašniki kot Kristusovi namestniki, in sveta dolžnost jim je, da jih delijo veljavno, vredno in radovoljno.

1. Da veljavno in dopuščeno mašnik sv. zakramente delí, treba mu je zraven oblasti, ki jo je prejel v zakramentu sv. reda, posebnega poslanja ali cerkvenega pooblaščenja od svoje više duhovske oblasti, treba mu je jurisdikcije. Več o tem gl. § 22. Vsled te pravice pa je samostalni duhovni pastir v lastni duhovniji vzmožni in redni delivec sv. zakramentov za svoje in za tuje duhovnijane, v tuji duhovniji pa le za svoje duhovnijane. Tujim farmanom pa zunaj svoje duhovnije sme duhovni pastir le v veliki sili ali pa s privoljenjem dotičnega tujega duhovnega pastirja sv. zakramente delíti. Zakramenta sv. zakona pa tudi v sili nobeden mašnik ne sme deliti brez privoljenja lastnega duhovnega pastirja. — Za veljavnost zakramenta zahteva se tudi od delivca, da ima voljo ali namero, zakrament res podeliti, vsaj storiti, kar stori prava cerkev Jezusova — intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia (Trid. Ses. VIII. c. 11). Kristus je namreč oskerbovanje

sv. zakramentov izročil prosti volji svojih namestnikov, deljenje svetstev je tedaj prostovoljno človeško dejanje; ko bi toraj delivec ne imel resnega namena podeliti sv. zakrament, manjkalo bi bistvenega pogoja pravega človeškega dejanja, njegovo delo bila bi le prazna vnanjost. Da toraj mašnik sv. zakrament veljavno podelí, mora bistveni obred sv. cerkve opravljati prostovoljno (ne iz vnanje sile), zares in resno (ne iz šale, iz hlimbe ali zaničevanja), vsaj po vnanjem kot sveto dejanje katoliške cerkve — in ko bi tudi on sam ne veroval. Želeti je, da ima delivec dejanjsko namero, ter da med podeljevanjem zakramenta vzbuja namen, svetstvo podeliti, a vendar zadostuje tudi vplivajoči namen[1]); nikakor pa stalni ali celó prisodni, kajti ta ni zadosten za človeško dejanje. Nikoli ni dopuščeno, in smertno bi grešil, kedor bi se delal, kakor da sv. zakrament delí, pa bi ga ne bilo volja, t. j. kedor bi le navidezno delil, svetstvo simuliral. N. pr., ako bi spovednik nad nevrednim govoril besede sv. odveze, a volje nima odvezati ga; ali če bi med obhajanjem komu podal neposvečeno hostijo mesto posvečene itd.

Ko bi duhovni pastir med podeljevanjem kakega zakramenta kaj bistvenega izgrešil, pozabil, mora tisto popraviti ali dostaviti, kedar in kolikor je možno, a brez zgledovanja in pohujšanja navzočih. Ako bi pa duhovnik le dvomil ter menil, da je kaj bistvenega izpustil, je razločevati med pozitivnim in negativnim dvomom. Ako je dvom terden, t. j. če se opira na razločne razloge, takrat je treba pogrešek popraviti; če je pa le nikaven, t. j. izhajajoč iz nevednosti ali pozabljivosti, takrat se smé po pameti upati, da je sv. dejanje prav opravljeno, zlasti če je je duhovni pastir vže večkrat opravljal ter nekako zadevno ročnost si pridobil. Bolj ko je mašnik sicer vesten in natančen v svojem službovanji, toliko bolj mu je nikavne dvome zaničevati, da ne postane sumnjiv, pretenkovesten.

2. Delivec mora sv. zakramente tudi vredno oskerbovati, v kar mu je zraven do sedaj povedanega tudi še treba: da je v posvečujoči milosti božji, kajti božji rop bi storil ter smertno grešil, kedor bi se zavedal smertnega greha in v takem stanu kak sv. zakrament opravljal. Rit. Rom. in z njegovimi besedami tudi drugi obredniki (Ljublj. str. 7) o tej reči učé: „Cum igitur in Ecclesia Dei

---

[1]) Da bi toraj duhovni pastir šel ter na navadnem kraji kerščeval, v spovednici odvezo dajal . . ., a pozneje bi se spomnil, da je med oblivanjem, med odvezovanjem . . . bil raztresen, in da govoreč slovilo ni se zavedal namere, sv. kerst podeliti, odvezati — naj o veljavnosti podeljenega zakramenta ne dvomi, kajti ravnal je z vplivajočo namero, in iz njegovega ravnanja je spoznati, da ga je volja, sv. zakrament podeliti.

nihil sanctius aut utilius, nihilque excellentius aut magis divinum habeatur, quam sacramenta ad humani generis salutem a Christo Domino instituta; parochus, vel quivis alius sacerdos, ad quem eorum administratio pertinet, meminisse imprimis debet, se sancta tractare, atque omni fere temporis momento ad tam sanctae administrationis officium paratum esse oportere. Quamobrem illud perpetuo curabit, ut integre, caste, pieque vitam agat; nam etsi sacramenta ab impuris coinquinari non possunt, neque a pravis ministris eorum effectus impediri, impure tamen et indigne ea ministrantes in aeternae mortis reatum incurrunt. Sacerdos ergo, si fuerit peccati mortalis sibi conscius, (quod absit), ad sacramentorum administrationem non audeat accedere, nisi prius corde poeniteat: sed si habeat copiam confessarii, et temporis locique ratio ferat, convenit confiteri". — Pri delitvi sv. zakramenta mora duhovni pastir tudi nebistvene šege natanko po navodu svojega domačega obrednika (gl. §. 113 štev. 4) izverševati, ter ničesar opustiti ali predrugačiti, kajti Tridentinski zbor (Sess. VII. c. 13) pravi: „Si quis dixerit, receptos et approbatos Ecclesiae cath. ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos aut contemni (contemnere tù pomeni: cum taedio, indevote facere) aut sine peccato a ministris pro lubitu omitti aut in novos alios per quemcunque ecclesiarum pastorem mutari posse, a. s." Duhovni pastir naj toraj tudi takrat. če med deljenjem zakramenta kaj nebistvenega zgreši, tisto dostavi, kar in kolikor brez zgledovanja in pohujšanja pričujočih storiti more; le v sili se smejo in se celó morajo opustiti nebistvene reči, a imajo se zopet dostaviti, kedar nevarnost odjenja, kakor to navadno vže obrednik sam določuje. — Ves obred je treba opravljati tudi spodbudno in s pazljivostjo. Pred delitvijo zakramenta naj se mašnik, kolikor dopušča čas, nekoliko pripravlja na sv. dejanje; ali premišljevaje svetost opravila, ki ga kliče, ali pa s kratko, primerno molitvijo in vzbudí naj namero. Tudi naj pogleda, če je vse za delitev zakramenta potrebno vže pripravljeno. Menj vajeni duhovnik naj pred izverševanjem sv. dejanja prečita v obredniku dotične rubrike. Med deljenjem sv. zakramenta naj vse obnašanje duhovnega pastirja kaže, da čuti imenitnost in svetost svojega opravila. Posamezne besede mora izrekovati razločno in pobožno ter naj jih kolikor moč iz obrednika bere. Vse šege naj opravlja spodobno in z resnoto, ter se mu je varovati prehitrosti pa tudi prepočasnosti. — Vsa skerb mora tudi biti duhovnemu pastirju, da svetstva delí le sposobnim in vrednim. V dvomu gré vzmožnost in vrednost prejemnikovo preiskovati in ga, kolikor treba, na prejém sv. zakramenta pripraviti, kajti Izveličar pravi: „Ne dajajte svetega psom, in ne metajte svojih biserov pred svinje.“ (Mat. 7. 6.)

3. Tudi radovoljno, brez godernjanja ali odlašanja mora duhovni pastir delíti sv. zakramente. Obrednik ukazuje: „Quacumque diei ac noctis hora ad sacramenta ministranda vocabitur, nullam officio suo praestando, (praesertim si necessitas urgeat) moram interponat.“ Duhovni pastir je zarad sprejete službe iz pravice (ex justitia) dolžan sub gravi, sv. zakramente deliti svojim duhovnijanom, kateri so jih vredni in potrebni, brez ozira na svojo zložnost; v veliki potrebi ali sili je dolžan to storiti tudi z nevarnostjo lastnega življenja, n. pr. ob kužni bolezni. Samostalni duhovni pastir ima to dolžnost jure divino, naturali et ecclesiastico; drugi mašniki v duhovnem pastirstvu delujoči pa imajo iste dolžnosti jure ecclesiastico. Kedar pa ni dobiti domačega duhovnega pastirja, je in extrema necessitate vsak mašnik iz ljubezni (ex charitate), sub gravi dolžan, delíti zakramente, kateri so k izveličanju potrebni, namreč sv. kerst, sv. pokoro in sv. poslednje olje, zlasti v prigodku, ko se kedo ne more več spovedati. — To svojo dolžnost naj duhovni pastir spolnuje vselej z veseljem, da se ne primeri, da bi se ga verniki v dušnih potrebah bali klicati ter ostali brez najpotrebnejše pomoči sv. zakramentov.

I.

Sv. Kerst.

§ 167.

Obred zakramenta sv. kersta.

Sveti kerst je pervi in najpotrebniši zakrament, v katerem je človek z vodo in z božjo besedo od izvirnega greha in od vseh drugih grehov, če jih je kaj pred sv. kerstom storil, očiščen in v Kristusu kakor nova stvar prerojen in posvečen. Njega vidno znamenje ali bistveni obred obsega tvarino, slovílo in obéh sodôbno rabo.

1. Daljna tvarina, da se sv. kerst veljavno podeljuje, je vsaka naturna voda — aqua vera et naturalis (Con. Trid.), bodisi potóčnica, studénčnica, dežnica ali snežnica . . ., merzla ali gorka, čista ali kalna . . .[1]) A za slovesni kerst je dopuščena le tako zvana kerstna voda, namreč tista, ki je bila velikonočno ali binkoštno soboto

---

[1]) V veliki sili smé se kerstiti tudi z dvoumno tvarino. A ko bi bil kedo se take poslužil, n. pr. zelnice, repnice, vode od raztopljene soli . . ., moral bi, ako dotični še živi, berž ko dobi prave vodé, s to ponoviti kerst pogojno: ako nisi kerščen . . .

tistega leta po cerkvenem obredu posvečena.[1]) O njej učí obrednik (Ljublj. str. 13): „Si aqua benedicta tam imminuta sit, ut minus sufficere videatur, alia non benedicta admisceri potest, in minori tamen quantitate. Si vero corrupta fuerit, aut effluxerit, aut quovis modo defecerit, parochus in fontem bene mundatum ac nitidum recentem aquam infundat, eamque benedicat ex formula, quae praescribitur (gl. Ljublj. obr. str. 43). Sed, si aqua conglaciata sit, curetur, ut liquefiat; sin autem ex parte congelata sit, aut nimium frigida, poterit parum aquae naturalis non benedictae calefacere, et admiscere aquae baptismali in vasculo ad id parato, et ea tepefacta ad baptizandum uti, ne noceat infantulo“. — **Bližnja tvarina** je raba vode z oblivanjem telesa (ablutio corporalis) in sicer na najpoglavitnejšem delu telesa, na glavi.[2]) Sicer večina bogoslovcev učí, da veljá tudi kerščevanje na persih ali ramah, a ker reč ni gotova, naj se če možno kerst pogojno ponoví, ko bi se bilo oblivanje zgodilo drugej ko na glavi; kajti sv. Alfonz Lig. (L. VI. n. 107) učí: „Quisquis alibi, quam in capite baptizatus fuerit, rebaptizandus est sub conditione.“ Mnogi tudi terdijo, da kerst ne veljá, ko bi se med oblivanjem zmočili samo lasje in ne tudi koža kerščenceve glave. Dalje je treba vliti toliko vodé, da odtéka, kajti le par kapljic ne zadostuje za sv. kerst, ki je umivanje, ena ali par kapelj pa ne kaže umivanja. Da kerst ni le veljaven, ampak tudi dopuščen, mora se kerščenec obliti trikrat ter vselej v obliki križa. „Ter fundit super caput infantis in modum Crucis,“ pravi obrednik.

---

[1]) O posvečevanji kerstne vóde govorili bomo pri „blažilih“, tù le omenimo tega-le slučaja: Kaj bi bilo storiti, ko bi sv. olja, katera treba med posvečevanjem vodi priliti, ne došla o pravem času. Duhovni pastir bi zarad tega ne smel opustiti slovesnega posvečevanja vode na véliko soboto. A ozir daljnega njegovega ravnanja je treba razločevati: so mar sv. olja, véliki četertek posvečena, le tisto leto in slučajno prepozno došla, ali pa se zarad velike daljave vsako leto to zgodí. Ako le tisto leto sv. olje po kakem naključji ne dojde do pravega časa, ter duhovni pastir ni vedel za to zamudo, naj ob napovedanem času začne posvečevanje vode, in če do trenutka, ko je treba prilíti svetih olj, niso še došla, naj **za sedaj opusti primešanje** olja za katehumene in krizme. Ko pa prejme nova sv. olja, naj jih pozneje prilije privatno, t. j., po dotičnem obredu sicer, a brez slovesnosti, samo v koretlji in z vijolično štolo. Kjer pa je zamuda vsakoletna, tako rekoč redna, ter duhovni pastir vže naprej vé, da ne bo prejel sv. olj do vélike sobote, tamkej naj med posvečevanjem vóde primeša **stara sv. olja**, t. j. olja praecedentis anni; novoposvečena olja pa, ko dojdejo, naj duhovni pastir shrani do binkoštne sobote, da jih takrat pri novem posvečevanji kerstne vode rabi. Tako vsled razsodka S. R. C. 12. avg. 1854. — Kaj pa, če se zarad nenadne zamude posvečeni kerstni vodi ni primešalo sv. olje, ker duhovni pastir čaka, da novo dojde, vmes pa bi bilo treba **slovesno delíti sv. kerst**; ali naj kersti z ravno posvečeno vodó, v kateri pa še ni sv. olj, ali s staro kerstno vodo, ako jo ima še kaj shranjene, ali naj čaka s kerščevanjem? Ne, ampak vzame naj še ostalo staro olje za katehumene in krizmo, naj oboje privatno, a po obredu misala vodi primeša in potem s to novoposvečeno vodo, kateri je primešal stara sv. olja, kerščuje slovesno, t. j. natanko po navodu obrednika, ter naj kerščenca, kakor je ukazano, tudi mazili z oljem za katehumene in s krizmo pretečenega leta. To kerstno vodo, kateri je primešal starih sv. olj, mora potem rabiti noter do binkoštne sobote. Tako je na zadevna vprašanja odgovorila S. R. C. 23. sept. 1837.

[2]) To oblivanje se more zgoditi na tri načine: s potapljanjem, s poškropljenjem ali pa z oblivanjem. Do 13. stoletja so kerščevali navadno per immersionem, in le prav redkokedaj per aspersionem. Dandanes je v Latinski cerkvi kerščevanje z oblivanjem ukazano sub gravi, a Gerki se deržé še potapljanja.

2. Bistveno slovílo sv. kersta so besede, ki jih mora ravno tista oseba, ki z vodo obliva, med oblivanjem izrekovati, namreč: „Ego te baptizo in nomine Patris † (pervič vlije), et Filii † (drugič vlije), et Spiritus sancti † (tretjič vlije). Beseda „Amen“ se temu slovílu ne sme dostavljati (S. R. C. 9. jun. 1853). V slovílu latinske cerkve [1], ki se pri kerstu v sili smé izgovarjati v katerem koli jeziku, so vse besede bistvene, razun perve: „Ego“, katera se razume vže v glagolu; ne smé se toraj tem besedam ničesar dodajati, ničesar spreminjati ali izpuščati. Vsaka bistvena prememba slovíla stori kerst neveljaven.

Bistvenemu obredu pridružuje se pri slovesnem kerstu še **nebistveni obred**; to so razne pomenite šege, ceremonije, s katerimi sv. cerkev obdaja poglavitno sv. dejanje. Rituale Rom. in posamezni škofijski obredniki, ki v nebistvenem obredu kažejo nekatere različnosti, podajajo nam dva glavna obreda sv. kersta, namreč način, kako kerščevati otroke, ki se še ne zavedajo pameti (Ordo baptismi parvulorum) in navod, kako sv. kerst podeljevati večim ali doraslim (Ordo baptismi adultorum). Tudi povedó obredniki, kake premembe se imajo zgoditi pri imenovanih obredih, kedar se nad otrokom ali nad doraslim, ki je bil v sili vže veljavno kerščen, dopolnujejo, dostavljajo samo šege slovesnega kersta, ter oblivanje, celó pogojno, popolnoma odpade (Ordo supplendi omissa super baptizatum). Slednjič se nam v obrednikih podaja še „ritus servandus, cum episcopus baptizat“, t. j., če viši pastir kerščuje „pontificaliter“, ker sicer se poslužuje tudi on navadnega obreda. — Ker je najnavadniše kerščevanje dandanes kerst otrók, hočemo si natančniše ogledati, kako cerkev najpotrebniši zakrament podeljuje otročičem. Deržati se hočemo Ljubljanskega obrednika (str. 15), kateri se v tem skoraj popolnoma vjema z Rimskim.

---

[1] Vzhodna cerkev kerščuje z besedami: „Naj bo kerščen služabnik Kristusov v imenu Očeta itd.“, kar je papež Evgenij IV. poterdil kot veljavno, a le njim dopuščeno.

Vse obrede slovesnega kersta, kakor ga mašnik po cerkvenem obredniku delí, primerno razdelujemo v tri verste, namreč: v obred, ki se izveršuje, preden nesó otroka v cerkev in k kerstnemu kamnu; v obrede ob kerstnem kamnu; pa v tiste, ki se izveršujejo po vže podeljenem sv. kerstu. Pervi del teh ceremonij kaže pripravljanje na opravičenje, drugi del obsega opravičenje sámo po sv. zakramentu, in sklepni obredi predstavljajo sad opravičenja.

1. Otroka ne prinesó kar naravnost v cerkev, ampak obstojé z njim pred cerkvenimi vratmi. To čakanje pred cerkvenimi durmi na znanje daje, da so nekerščenemu še zaperta vrata v katoliško cerkev in do njenih dobrot; zaperta pa tudi vrata do nebeškega kraljestva po besedah Jezusovih: „Ako kedo ni prerojen iz vode in iz sv. Duha, ne more iti v božje kraljestvo“ (Jan. 3. 5). Kerščevanca sprejme mašnik, oblečen v talar, roket in vijolično stolo, tedaj v cerkveni opravi, ker bo izverševal obred v imenu sv. cerkve. Barva stole naznanja žalostni duševni stan nekerščenega.

Pred vsem vpraša mašnik: „Kakó naj je imé[1] temu otroku?“ Kerščevancu se ima dati neko ime, ne le, da bi se po njem razločeval od drugih ljudi, ampak po želji sv. cerkve naj se mu dá imé kakega svetnika, da bi v njem imel pomočnika v nebesih in izgled posnemanja v življenji na zemlji. Ko je dete dobilo imé, je mašnik pokliče po tem imenu ter vprašuje: „Kaj želiš od cerkve božje?“ Botri odgovoré mesto kerščevanca: „Vero“; in na daljno vprašanje duhovnikovo: „Kaj ti dá vera?“ dajo odgovor: „Večno življenje“. Kerščevanec od sv. vere pričakuje večnega izveličanja, a mašnik mu v imenu sv. cerkve pové, kaj mu je storiti, da se izveliča, namreč: „Ako tedaj hočeš v življenje iti, spolnuj zapovedi: Ljubi Gospoda svojega Boga iz vsega svojega serca in iz vse svoje misli; in svojega bližnjega, kakor sam sebe“. — Nato mašnik otroku v obličje trikrat rahlo pihne,[1] govoreč: „Exi ab eo (ea), immunde spiritus, et da locum Spiritui sancto Paraclito“. Mi pihnemo, da se znebimo kake sitne, nepovoljne stvari. Kerščevanec je zarad pododovanega greha še v oblasti hudobnega duha, ta sovražni duh mora pri sv. kerstu iz njega, da zamore serce človekovo postati tempelj sv. Duha. Trikratno dihanje je spomin na presv. Trojico, katera človeku v sv. kerstu novo ter duhovno življenje daje. — Sedaj stori kerščevalec s palcem svoje desnice otroku na čelu in na persih (zadostuje, če se zgodí nad oblačilcem) znamenje sv. križa, s katerim kerščevanca zaznamova kot nekaka lastnina Kristusova; med tem govorí: „Accipe signum crucis tam in fronte †, quam in corde †, sume fidem coelestium praeceptorum et talis esto moribus, ut templum Dei jam esse possis.“ Na čelu ga prekriža v znamenje, da se vere Jezusa križanega ne sme nikdar sramovati, ampak očitno jo spoznavati pred vsem svetom; na persih ga prekriža v opominj, da ima to svojo vero vsikdar tudi zvesto v sercu ohraniti in se je deržati. Sledí primerna molitev: „Preces nostras, quaesumus Domine . . .“ V znamenje, da cerkev s križem zaznamovanega sprejme za svojega uda, in da ga v svoje varstvo in zavetje vzame, položi mašnik svojo desnico na otrokovo glavo, in z molitvijo: „Omnipotens sempiterne Deus . . .“ prosi, da bi mu Bog odvzel vso slepoto serca, ga rešil iz zaderg in mu dodelil milost, Jezusu v njegovi cerkvi zvesto služiti in vsak dan v dobrem rasti. — Nato mašnik blagoslavlja sol, ako ni vže poprej bila blagoslovljena, in par zernic te soli kerščevancu v usta položi rekoč: „N. Accipe sal sapientiae: propitiatio tibi sit in vitam aeternam.“ Sol pomenja modrost, ona tudi jedi dela prijetne in varuje gnjilobe; tako naj bi kerščencu sveti nauki, božje reči postale ljube in prijetne, in modrega naj bi se skazoval v vsem svojem dejanji in obvaroval se gnjilobe, spačenosti greha itd. Potem vošči mašnik kerščevancu miru „Pax tecum“, in z molitvijo: „Deus patrum nostrorum . . .“ prosi mu od Boga gnade, da bi zamogel spolnovati to, kar pomenja sol, katero mu je ravnokar v usta dejal, da bi se po tem takem sv. kersta vrednega skazoval, in enkrat z vsemi pobožnimi kristijani deležen postal nebeškega plačila. — Po tem mašnik kerščevalec vdrugič zaroti hudobnega duha, ter mu z besedami: „Exorcizo te, immunde spiritus . . .“ velí v imenu trojedinega Boga, da zapusti tega služabnika božjega, katerega je Jezus Kristus poklicati blagovolil h kerstnemu studencu. Cerkev ne rabi zarotitve pri sv. kerstu v tem smislu, kakor da bi bil kerščenec morda telesno obseden, a ker je v stanu podedovanega greha, je pod oblastjo hudičevó, in iz te oblasti ga hoče rešiti. In da bi sv. križ bil kerščevancu nekaka straža in bramba zoper hudobo, mu slednjič na čelu naredí z desnim palcem znamenje križa, ter govorí: „Et hoc signum sanctae crucis †, quod nos fronti ejus damus, tu maledicte diabole, numquam audeas violare.“ — Po tem mašnik zopet svojo desnico položí na otrokovo glavo, ter mu z molitvijo: „Aeternam ac justissimam pietatem . . .“ prosi od Boga, da ga očisti, posveti, da mu dá prave modrosti itd. Iz oblasti satanove je kerščenec po zarotevanji rešen, sedaj zamore stopiti v kraljestvo božje, sedaj zamore po sv. kerstu postati ud sv. cerkve, in s Kristusom deležnik večnega življenja; toraj mašnik položí konec stole[1]) nanj, ter ga vpelje v cerkev, rekši: „N. Ingredere in templum Dei, ut habeas partem cum Christo in vitam aeternam.“ Stola, s katero mašnik kerščenca takorekoč vleče v cerkev, pomeni tù oblast, ki jo je Jezus svoji cerkvi dal, po kateri smé v svojo družbo sprejemati vse ljudi, kateri iz serca želijo sprejeti sv. vero Jezusovo.

---

[1] Pervo pravico otroku odbirati kerstno imé, imajo roditelji in botri, kar je razvidno vže iz stavljenega vprašanja. Svojevoljno tù duhovni pastir ne smé ravnati, tudi pri nezakonskih otrocih ne. Terdo, neusmiljeno bi bilo, dajati takim kerščevancem kaka nenavadna imena ter tako osramotiti jih za celo življenje. A svetuje, podučuje naj duhovni pastir. Vže obrednik mu velí: „Curet, ne obscoena, fabulosa, aut ridicula, vel inanium deorum, vel impiorum ethnicorum hominum nomina imponantur, sed potius, quatenus fieri potest, Sanctorum.“ Ako bi hoteli dati otroku imé, sicer spodobno, ki pa ni imé svetnikovo, naj se pristavi še ime kakega svetnika. Celo versto imen dajati kerščevancu, je nepotrebno, morda nečimurno; a če stariši tega zahtevajo, naj duhovni pastir tisto imé, po katerem bodo otroka doma klicali, na pervo mesto postavi in to imé tudi med sv. obredom rabi. Ostala imena naj pa tudi zapiše v kerstno knjigo. Prizadeva naj si tudi duhovni pastir, da roditelji svojim otrokom pri sv. kerstu dajó imena bolj znanih svetnikov, koje si prosti človek ložej zapameti, ložej izrekuje, in ker je tacih svetnikov življenje večinoma tudi dokaj znano, tudi kerščencu pozneje v življenji ložej služi v izgled posnemanja.

---

[1] De Herdt pojasnuje to pihanje rekoč: „Ter exsufflet . . . ore angusto, seu compressis labiis; non vero per modum halantis, ore aperto; id enim foventis est, non expellentis.“

2. Ud sv. cerkve zamore le tisti postati, kedor veruje; zato mašnik in botri v imenu kerščevancevem stopivši v cerkev, a še preden pridejo do kerstnega kamna, navadno pred kakim altarjem glasno molijo „apostoljsko vero“. Veri moč in tudi nje sad je molitev, toraj vsi pokleknejo in opravijo najimenitnejšo molitev, Gospodov „očenaš“. Vsi vstanejo, in preden še tik kerstnega kamna stopijo, opravi mašnik tretjo zarotitev „Exorcizo te, omnis spiritus immunde . . .“, v kateri velí, da duh teme za zmiraj zapustí stvar božjo, ki si jo je Bog izvolil za svoj sveti tempelj, da sv. Duh v njem prebiva. Nato mašnik oslíni palec svoje desnice, ter se s slino dotakne ušes kerščevancevih, najprej desnega potem levega, govoreč: „Ephpheta, quod est, adaperire“, nato se dotakne njegovih nosnic,

---

[1]) De Herdt pojasnuje: „Imponitur tantum extrema pars sinistra super pectus, ut ita sacerdos sit a dextris et a dextris incedat.“

ter nadaljuje: „In odorem suavitatis. Tu autem effugare diabole, appropinquabit enim judicium Dei.“ S to šego posnema cerkev ravnanje Kristusovo o tisti priliki, ko je ozdravil gluhomuteca (Mark. 7. 31—37). Gluhomutecu podoben je tudi nekerščen človek; po svoji spačeni naturi je gluh in mutast za poslušanje božje volje in Jezusovih naukov. Tù se mašnik dotakne njegovih ušes veleč: Odpri se! v znamenje, naj se mu odpró dušna ušesa, in naj vedno odperta ima za poslušanje božje besede. In nosnic kerščencevih se mašnik s slino dotakne v znamenje, naj so mu božji nauki in božje zapovedi prijetni in dopadljivi, kakor prijeten duh, in naj tudi on sam prijetno dišavo razširja s svojimi lepimi čednostmi. — Zadnja priprava na sv. kerst je kerstna obljuba. Da zamore človek iz sužnja satanovega postati otrok božji in dedič nebeškega kraljestva, mora se hudobnemu duhu popolnoma odpovedati in mora obljubiti, da mu bo vodilo v življenji vera v trojedinega Boga. Mašnik se toraj oberne do kerščenca, ga pokliče po imenu ter ga vpraša: „Ali se odpoveš hudiču? In vsemu njegovemu dejanju? In vsemu njegovemu napuhu?“ Vse trikrat kerščevanec po svojih botrih odgovorí: „Se odpovém“. Veden boj zoper satana je sklenil človek, a da bo zmagovit v tej nevarni borbi, podelí mu cerkev moči po maziljenji s sv. oljem. Mašnik namreč pomoči svoj palec v olje za katehumene in kerščenca z njim mazíli na persih in med plečami v podobi križa ter zraven govori: „Ego te linio † oleo salutis † in Christo Jesu Domino nostro, ut habeas vitam aeternam.“ Olje daje udom gibčnost in moč, zato so se nekedaj tekmeci mazilili z oljem, da so bili gibčnejši in močnejši. Jezus mazili svoje vojščake z oljem svoje gnade, da bi urniši bili in tem pripravnejši v boju zoper svoje dušne sovražnike. Na persih se kerščenec mazili, ker je v persih, v sercu sedež želj in človeških sklepov; med plečami se mazili, ker je med plečami nekama strinjena vsa človeška moč. — Sedaj pa sedaj bo kerščenec po sv. kerstu iz stanu pregrehe prestavljen v stan svetosti, to mašnik lepo naznani s tem, da vijolično stolo zamenja z belo[1]), ki pomenja nedolžnost, svetost, veselje. Še enkrat mora kerščenec slovesno spoznati svojo vero. Ko je na trojno vprašanje: „I. Ali veruješ v Boga Očeta . . .? Veruješ v Jezusa Kristusa . . .? Veruješ v sv. Duha, sv. kerščansko-katoliško cerkev . . .?“ odgovoril po svojih botrih „Verujem“, mora še razodeti svojo voljo, kerščen biti. Pokliče ga toraj kerščevalec po imenu ter vpraša: „Ali hočeš keršČen biti?“ — in ko je naznanil svojo voljo, se mu zakrament sv. kersta res podelí. Boter, ali botra ali oba tako deržita otroka, da je obličje deteta obernjeno proti posodi, v katero se odtéka kerstna voda, mašnik pa otroku na glavo trikrat vlije vode v podobi križa ter vmes razločno in pazljivo izgovarja slovilo.[1]) Kedar kerščevalec po pravici dvomi, je bilo li dete vže veljavno kerščeno ali ne, poslužiti se mora slovila: „N. Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Pa † tris, et Fi † lii, et Spiritus † Sancti.“

---

[1]) Ali pa dvobarvno stolo oberne, kajti tudi taka „stola bicolor“ je dopuščena (S. R. C. 26. marca 1859.)

3. Z obredi po podeljenem kerstu cerkev pred oči stavi kerščencu milosti, ki jih je prejel, in ga ob enem spominja dolžnosti, katere je prevzel pri sv. kerstu. Najprej mašnik pomoči palec v sv. krizmo ter z njo mazili novokerščenega verh glave v podobi križa, govoreč molitev: „Deus omnipotens . . .“ V starem zakonu so z oljem mazilili duhovnike in kralje, tudi Jezusa kot velikega duhovna in kralja imenujemo maziljenca, toraj cerkev tudi kerščenca mazili, s tem naznanujoč, da je po sv. kerstu, pri katerem je postal ud Jezusovega telesa, nekako tudi njegove velikoduhovniške in kraljeve časti se vdeležil. Maziljenje s sv. krizmo naj pa tudi kerščenca opominja, kako imeniten da je s sv. kerstom postal, in kako skerben naj je, da obvaruje to svojo imenitnost. — Ko je mašnik si obrisal palec in glavo otrokovo tam, kjer ga je mazilil, vzame belo oblačilce ali čeden pertič ter ga položí na kerščenega, in mu pravi: „Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam aeternam.“ To oblačilce je podoba v kerstu prejete nedolžnosti in čistosti, pa pred oči stavi tudi nebeško oblačilo, svetlobo poveličanega telesa, v kateri se bo ob vstajenji mertvih odlikoval, če bo kerstno nedolžnost skerbno varoval do konca življenja. Nato novokerščenemu podá mašnik gorečo svečo, katero mesto njega boter ali botra prime, in mu velí: „Accipe lampadem ardentem, et irreprehensibilis custodi baptismum tuum, serva Dei mandata: ut cum Dominus venerit ad nuptias, possis occurrere ei, una cum omnibus sanctis in aula coelesti, habeasque vitam aeternam, et vivas in saecula saeculorum.“ Iz teme greha si bil poklican h Kristusu, ki je luč sveta; za to lučjo hodi, tudi sam z lepim življenjem drugim luč postani,

---

[1]) De Herdt opominja: „Quoad susceptores sollicitus esse debet sacerdos, ut baptizandum physice tangant, teneant, manum apponant, aut supponant . . . Si infans sit capillatus, sacerdos digitis sinistrae manus caesariem discriminare debet, dum dextra aquam infundit; vel efficere, ut aqua super frontem aliquantulum fluat: quod etiam fieri debet, dum caput infantis aliqua scabie opertum est.“

da se vekomaj izveličaš. Slednjič mašnik novokerščenega spred-se spustí z voščilom: „I. Pojdi v miru, in Gospod naj bo s teboj.“ Sv. mir si zadobil v sv. zakramentu prerojenja, hoče mu reči mašnik, glej, da si ohraniš ta mir; naj je toraj Bog vedno s teboj, da si z njegovo pomočjo ohraniš pravičnost, katero si prejel, da si obvaruješ mir, katerega si dosegel.

Dostavek. Ako je dete h kerstu prineseno tako slabotno, da se je bati smerti, preden bi se doveršil slovesen kerst, naj duhovni pastir takoj opravi, kar je bistvenega, t. j. oblije naj otroka na glavi slovílo govoreč. Ko je to storjeno, naj izveršuje ceremonije, koje se imajo po obredniku opraviti po kerstu; in če kerščeni še živí, se dostavijo tudi še obredi pred kerstom. — Ko bi se pri otroku, ki je vže slovesni kerst prejel, zarad kakega važnega, t. j. v bistvenem obredu storjenega pogreška moral kerst ponoviti, takrat se izveršuje le bistveno sv. dejanja, ceremonij pa ni treba ponavljati.

§ 168.

Čas in kraj kerščevanja, kerstni botri.

1. Kerščevali so perve čase sv. cerkve navadno le ob določenih dnevih, dorasle še-le po doveršenem katehumenatu (gl. § 83), večinoma ob praznikih, ki so v nekaki zvezi z zakramentom sv. kersta; tako n. pr. v nekaterih krajih vzhodne cerkve o Božiču in o razglašenji Gospodovem, v zahodni cerkvi pa véliko in binkoštno soboto. V posebnih dogodkih, n. pr. v hudi bolezni, pred daljnim potovanjem, ob nevarnem preganjanji . . . kerščevali so vsaki čas. Dandanes nimamo določenih dni za podelitev sv. kersta: doraslim, zlasti prišlecem iz judovstva ali paganstva, se ima sv. kerst še-le tedaj podeliti, ko so vže dovelj podučeni in skušeni; v smertni nevarnosti naj se jim pa sv. kerst brez odlašanja podeli, če so le bistveni pogoji izpolnjení. Zunaj sile je treba škofovega dovoljenja, da se smé kerstiti Jud. Tudi želí sv. cerkev, da bi se dorasli še dandanes kerščevali véliko in binkoštno soboto,[1] po kolikor je to lahko storiti. — Ozir otrók, ker za nje ni druzega pomočka, doseči večno izveličanje, ukazujejo obredniki, da se morajo kerščevati „quam primum fieri potest“. Natančneje govorí S. C. Inq. novemb. 1855: „Si periculum non adsit, ultra tertium diem post nativitatem pueri non differendam Baptismi administrationem“; in provinc. zbor Dunajski: „Infantum Baptismus ultra biduum a nativitate non differatur.“

---

[1] Gl. Rit. rom., tudi Ljublj. str. 11.

2. Dokler kristijanje zarad preganjanja niso še imeli stalnih zbirališč, tudi določenih krajev za kerščevanje ni bilo; berž pa ko so smeli k božji službi se shajati svobodno ter so si zidali cerkve, nastala so tudi posebna poslopijča za podelitev sv. kersta, tako imenovana kerstišča, kjer so delili sv. kerst z vtapljanjem (gl. str. 332). Dandanes smé se kerst v sili deliti na katerem kraji koli, a slovesni kerst mora se redno podeljevati le v tistih cerkvah, ki imajo pravico imeti kerstni kamen, in se v njih ob določenih dnéh kerstna voda posvečuje. Splošnjo pravilo v tej reči podaja Rituale Rom. ukazujoč: „Licet urgente necessitate ubique baptizari nihil impediat, tamen proprius Baptismi administrandi locus est ecclesia, in qua sit fons baptismalis, vel certe baptisterium prope ecclesiam. Itaque, necessitate excepta, in privatis locis nemo baptizari debet, nisi forte sint regum aut magnorum principum filii, ipsis ita deposcentibus, dummodo id fiat in eorum capellis seu oratoriis, et in aqua baptismali de more benedicta.“ Le ob hudem mrazu se smé z dovoljenjem škofovim slovesen kerst deliti v zakurjenem žagradu ali tudi v duhovnikovi hiši v taki sôbi, ki je v ta namen dostojno pripravljena (S. R. C. 16. marca 1861). Po privatnih hišah smé se le z dovoljenjem škofovim slovesen kerst delíti.

3. K sv. kerstu privzemati botre, je bila šega vže najstarejših kerščanskih časov. Po njih si hoče cerkev zagotoviti kerščansko vzgojo kerščenih; oni naj bi bili namestovalci roditeljev, otrokom duhovni stariši, od tod tudi njih imé patrini, matrinae. Pri kerstu doraščenca naj bi bil boter duhovnemu pastirju porok, da dotični iz plemenitih nagibov prosi sv. kersta, in da ga je volja tudi živeti po veri Kristusovi; h krati je priča svetega dejanja, in svojemu kerščencu ima biti v življenji voditelj k pobožnosti z besedo in z izgledom. Pri kerstu otrók pa imajo botri dolžnost, med sv. opravilom ali sami ali po svojih namestnikih za kerščenika odgovarjati, med kerščevanjem ga deržati, ali se ga vsaj dotakniti, in pozneje otroku roditelje nameščevati ter mu za kerščansko vzgojo skerbeti, ko bi stariši sami te svoje svete dolžnosti ne mogli ali ne hoteli storiti. Naloga kerstnim botrom je toraj važna, zato se tudi dandanes slovesen kerst brez botra ne smé delíti; h kerstu v sili sicer botra ni treba, a smé se privzeti. Pravico botra izvoliti ima najprej kerščenec sam, oziroma roditelji ali oskerbniki njegovi, in še-le potem, ko bi ti ne izvolili pripravnega botra, naj to storí duhovni pastir, ki mora tudi svoje duhovnijane prilično o vsem podučevati, kar jim je ozir kerstnih botrov vedeti treba, namreč:

a) Da se mora k vsacemu slovesnemu kerstu privzeti boter, moški ali ženska, ali k večemu dva, namreč en moški in ena ženska, nikoli pa dva moška ali dve ženski (Con. Trid. sess. XXIII. de ref. matr. c. 2). Ko bi jih prišlo več, morejo le kot priče navzoči biti. Duhovni pastir naj večkrat pri javni božji službi govorí o dolžnostih kerstnih botrov, kar je še toliko potrebnejše, ker dandanes zeló zginja med njimi zavest o prevzetih dotičnih dolžnostih ter mnogi menijo, da je z nekaterimi darili vse opravljeno. Starišem pa je treba povedati, kakšnih botrov jim je iskati svojim otrokom.

b) Boter mora biti ud katoliške cerkve, in nikoli ne kak neverec, krivoverec, razkolnik, odpadnik, z imenom izobčen ali v prepoved dejan (interdictus). Kakor pa *ne*katoličan ne more biti katoličanu veljaven boter, tako tudi kak katoličan ne sme iti za botra h kerstu, katerega delí kak protestanški pridigar. — Ozir starosti pravi obrednik (Ljublj. str. 15): „... patrinos saltem in aetate pubertatis ... esse maxime convenit“; tedaj mora biti botra vsaj 12, boter vsaj 14 let star. Kaj pa da mora biti tudi zdrave pameti in da mora voljo imeti, za botra biti; pa tudi birman naj bi vže bil (kar pa Rimski obrednik in po njem tudi Ljublj. le kot željo izreka). — Tudi ne sme biti boter, kedor bi še v najpotrebniših resnicah kerščanstva ne bil podučen, — qui ignorant rudimenta fidei, pravi obrednik; in pa, kogar bi morali vsled njegovega življenja šteti med očitne grešnike.¹) — Botri tudi ne morejo biti redovniki in redovnice v ožjem cerkvenem smislu; obrednik pravi: „... neque monachi, vel sanctimoniales, neque alii cujusvis ordinis regulares a saeculo

---

¹) Pazi naj duhovni pastir, da se ne prenagli v tej reči; ne „occulte criminosi“, ampak „publice criminosi aut infames“ so v cerkvenih obrednikih imenovani kot taki, ki niso sposobni za botre. Da se duhovnik ogne neprijetne dolžnosti, še-le pri sv. opravilu odpraviti nepripravnega botra, naj roditeljem otrokovim, ako se mu dozdeva, da bodo h kerstu poslali za botra nesposobnega človeka, naznani vže prej, naj tega ne storé. Če pa vendar-le pride in hoče boter biti človek, kakoršnega cerkvene postave nikakor ne dopuščajo, naj mu duhovni pastir prijazno a odločno pové, da ga za botra ne smé dopustiti. Ako pa hoče vsakako ostati, naj mu pové, da sme kot navadna priča zraven biti, a otroka se med kerščevanjem ne sme dotakniti. — O šegi po Avstriji navadni, nekatoličane h kerstu dopuščati kot priče, dokazuje dr. Fr. Laurin v Linški „Quartal-Schrift“, 1885 p. 9., da se s cerkvenega stališča nikakor ne dá opravičiti, in „dass der erwähnte Brauch kein Recht auf Fortdauer hat, ja, dass er vollkommen verdient, aus der kirchlichen Praxis gänzlich ausgewiesen zu werden“.

segregati“, in sicer zato, ker so zaderževani, izpolnovati boterske dolžnosti. 1) Tudi lastni oče ali mati kerščenceva ne smeta biti botra, ker bi se sicer ne dosegel glavni cilj, kojega cerkev po botrih skuša doseči.

c) Botri, ki se privzemajo k veljavno podeljenemu kerstu, in če tudi le h kerstu v sili, stopijo v duhovno sorodstvo s kerstiteljem, s kerščencem in s kerščencevimi roditelji, kar je razdiraven zakonski zaderžek, in o čemur naj jih duhovni pastir poduči. Več o tem pové cerkveno pravo. Ko bi ne prišel boter k kerščevanju, ampak bi se dal zastopati po namestniku, takrat pravi boter stopi v duhovno sorodstvo in tudi druge dolžnosti prevzame, a ne namestovalec, ki samo v botrovem imenu otroka derží in mašniku kerščevalcu odgovarja.

§ 169.

Prejemnik sv. kersta.

Ozir podeljevanja sv. kersta nam je razločevati: kedo zamore veljavno kerščen biti, in kedo vredno ter s koristjo.

I. Sposoben, veljavno kerščen biti, je vsak človek, ki se vže rodi ali se je vže porodil, če je še živ in ni še kerščen, pa če hoče kerščen biti. Pri doraslem (adultus), t. j. pri tacem človeku, ki se vže zavedá pameti, ali se je je zavedal, tedaj pri vže sedemletnem, mora volja, sv. kerst prejeti, biti dejanjska, vplivajoča ali vsaj stalna. Nedoumeten otrok (infans) se kersti s prisodno namero, in fidem ecclesiae. Dorasli blazni, kateri od rojstva sem niso nikdar pametni bili, se kakor mali otroci kerščujejo na vero katoliške cerkve. Kedor pa je zblaznil pozneje, in če je prej, dokler je bil pameten, naznanil željo kerščen biti, njemu se podelí sv. kerst v smertni nevarnosti. — Kedarkoli pa se pametno dvomi, je li kedo sposoben, sv. kerst prejeti ali ni, takrat se mora kerstiti pogojno; v pametnem dvomu pa, ali je bil kedó vže kerščen ali ne — pa v dvomu, če je bil veljavno kerščen ali ni bil veljavno kerščen, mora se kerst ponoviti s pogojem.

---

1) Svetnim duhovnikom sicer splošnja cerkvena postava ne brani, kerstnim botrom biti, a zeló jim je svetovati, da bi ne prevzemali te dolžnosti, kajti zapletli bi se v zveze, ki bi utegnile nedostojne biti njihovemu stanu. Mnogo diecezanskih postav kar naravnost prepoveduje duhovnikom dotične vladikovine botrom biti. Tudi za Ljubljansko škofijo je bilo po pastirskem pismu nadškofa Mihaela Brigido l. 1804. ukazano: „. . . ne adhibeatur patrinus Regularis aliquis, nec Clericus saecularis sacris initiatus aut beneficium obtinens.“

1. Sv. kerst mora toraj pogojno podeliti, kedorkoli kerščuje, ko bi bilo kedaj dvomljivo, je-li porojeno človek ali ne. Ozir tacega spačka ukazuje Rit. Rom. in drugi obredniki (Ljublj. str. 10.) tako-le: „In monstris vero baptizandis, si casus eveniat, magna cautio adhibenda est, de quo, si opus fuerit, Ordinarius vel alii periti consulantur, nisi mortis periculum immineat. Monstrum, quod humanam speciem non praeseferat, baptizari non debet[1]); de quo, si dubium fuerit, baptizetur sub hac conditione: Si tu es homo, ego te baptizo . . . Illud vero, de quo dubium est, una ne, aut plures sint personae, non baptizetur, donec id discernatur: discerni autem potest, si habeat unum vel plura capita, unum vel plura pectora: tunc enim totidem erunt corda et animae, hominesque distincti, et eo casu singuli seorsum sunt baptizandi, unicuique dicendo: Ego te baptizo . . . Si vero periculum mortis immineat, tempusque non suppetat, ut singuli separatim baptizentur, poterit minister singulorum capitibus aquam infundens omnes simul baptizare, dicendo: Ego vos baptizo . . . Quam tamen formam in iis solum, et in aliis similibus mortis periculis ad plures simul baptizandos, et ubi tempus non patitur, ut singuli separatim baptizentur, alias nunquam, licet adhibere. Quando vero non est certum, in monstro esse duas personas, vel quia duo capita et duo pectora non habet distincta; tunc debet primum unus absolute baptizari, et postea alter sub conditione, hoc modo: Si non es baptizatus, ego te baptizo . . .“ — Kedar je dvomljivo, če je otrok živ ali mertev, se mora vselej berž kerstiti s pogojem: „Ako živiš, te kerstim . . .“ Le takrat bi se imel kerst opustiti, kedar bi bilo prav gotovo, da je otrok vže mertev, t. j. če se vže trohnoba čuti; dokler pa samo znamenj življenja ni spoznati, ne sme se terditi, da je dete mertvo, ker mnogokrat je novorojenček le v hudi omedlevici. — Pogojno se kersti tudi negodni sad (embryo), ki je še v mreni, akoravno bi se splavil kmalo po spočetji. To naj stori mati sama ali pa babica vselej, če le splav ni očitno gnjil, in sicer takó, da ga, kakoršen je, pomoči trikrat v vodo ter govori: „Ako živiš in moreš kerščen biti, te kerstim . . .“ Ker pa je veljavnost kersta v mreno povitega sadu dvomna, naj zarad gotovosti potem mreno varno prereže in kerst ponoví s pogojem: „Ako moreš kerščen biti, in če še nisi kerščen, te kerstim . . .“ Kedar je splav vže velik, naj se kersti oblivaje ne vtapljaje. Negoden sad, kateremu je po prejetem kerstu ugasnilo

---

[1]) Ker dandanes jako sloveči učenjaki in zdravniki učé, da je od ženske porojeni spaček pravi človek, če tudi telesna podoba ni človeška, zato naj bi se vsakteri živi spovitek kerstil s pogojo: „Ako si človek, te kerstim itd.“

življenje, pokoplje naj se natihoma na blagoslovljeno pokopališče. — Otroku še popolnoma *ne*rojenemu se ne smé delíti sv. kerst, kajti cerkev učí: „Nemo in utero matris clausus baptizari debet.“ Ko pa se je vže začel porod, in če se je zelo bati, da utegne otrok umreti, preden na svet pride, takrat pa naj zdravnik ali babica skuša z vodo priti do otroka, ter naj ga kersti še v maternem telesu, pogojno, med oblivanjem govoreč: „Ako moreš kerščen biti, te jaz kerstim . . .“ Ko je tako dete celoma porojeno, in če je še zmiraj v smertni nevarnosti, naj se kerst ponoví s pogojem: „Ako še nisi keršćen, te jaz kerstim . . .“, to pa zato, ker je veljavnost kersta v maternem telesu vselej dvomna. Za slučaj, ko je otrok, nepopolno rojen, v veliki nevarnosti, ukazuje obrednik: „Si infans caput emiserit, et periculum mortis immineat, baptizetur in capite; nec postea, si vivus evaserit, erit iterum baptizandus. At si aliud membrum emiserit, quod vitalem indicet motum, in illo, si periculum impendeat, baptizetur, et tunc si natus vixerit, erit sub conditione baptizandus hoc modo: Si non es baptizatus, ego te baptizo . . .“ Ako pa otrok, kateremu se je med porojenjem kerst z dvomno veljavnostjo podelil, pride zdrav na svet in dovelj terden, naj babica nikar ne ponavlja pogojnega kersta, ampak nese naj ga duhovnemu pastirju ter naj pové, da ga je kerstila in kakó. — Ako se med težkim porodom dvojčekov zgodí, da se kerst v sili podelí otroku na katerem koli delu telesa, ko pa sta dvojčeka porojena, se za gotovo ne vé, kateri je bil keršćen, takrat se mora, ako je še zmiraj smertna nevarnost za otroka, po babici ali zdravniku, sicer pozneje po mašniku obema podeliti sv. kerst pogojno: „Ako še nisi keršćen, te jaz kerstim itd.“

2. Časih je celo treba kerst s pogojem ponoviti. Ker se zakrament sv. kersta le enkrat zamore veljavno prejeti, bi taki, kedor bi kerst vedoma in prostovoljno ponovil, če tudi je popolnoma prepričan, da je bil veljavno podeljen, zeló zeló grešil in irregulariteti zapadel (gl. § 12). Nekteri bogoslovci terdijo, da si nakoplje nepravilnost tudi on, kedor le pod pogojem kerst ponoví, o katerem pa dobro vé, da je bil vže veljavno podeljen; sv. Alfonz Lig. to mnenje imenuje „probabilior“. Kedarkoli toraj otroka h kerstu prinesó, ali kedar je možno vže prej, naj vpraša duhovni pastir, če je bil morda vže oblit, t. j. v sili keršćen. Ako to poterdijo, naj poprašuje, kedo je to storil in kakó. Ako dobi mašnik, zlasti po pričah, popolno uverjenje, da je v sili kerstila kaka razumna, vestna, skušena, toraj popolnoma zanesljiva oseba, da je namero imela zakrament deliti, da je oblila glavo otrokovo in sicer zunaj maternega telesa, da

se je oblivanje zgodilo z naturno vodo in med izrekovanjem pravega slovila — takrat seveda tudi pogojno ne sme več kerstiti duhovni pastir, ampak dostavi naj samo nebistvene obrede slovesnega kersta, kakor določuje „Ordo supplendi omissa super baptizatum“ (Ljublj. obr. str. 41). Ko bi se pri tem poizvedanji pokazal kak bistven nedostatek, n. pr., ako bi se ne bilo oblivanje zgodilo z vodo, ampak z mlekom ali drugačno tekočino; ko bi se oblivaje ne bilo nič govorilo ali kaj napačnega, n. pr. „kerstim te v imenu Boga Očeta“ ali „kerstim te v imenu sv. Trojice“; ko bi se bilo izrekovalo pravo slovilo, a še-le po doveršenem oblivanji..., takrat, kaj pa, je duhovnemu pastirju kerstiti kar absolute, brez pristavka. Največkrat se zgodi pri takem preiskovanji zarad veljavnosti v sili podeljenega kersta, da duhovnemu pastirju ostane dvom: je bil li kerst popolnoma pravilno ter veljavno podeljen, ali ni bil. Vzrok je v tem, ker babice, ki večinoma kerst v sili podeljujejo, ali tudi zdravniki, sem ter tje niso kaj verni, vestni, zanesljivi, ali pa premalo podučeni o načinu kerščevanja. Dalje se zgodí, da v takem položaji, kedar je treba kerst v sili deliti, kjer je mnogokrat v smertni nevarnosti dvojno življenje, celó najrazumniši postane zbegan ter se je zeló bati, da v naglici kerščevaje kaj napak storí. Tudi je mnogokrat osebo, ki je kerst v sili podelila, sram povedati, da se je zgodil kak pogrešek ter zaterjuje, da je bilo vse v redu. Nasledek je, da pri kerstu, katerega je doma v sili podelil kak lajik, duhovnemu pastirju skoraj vselej ostane opravičen dvom o veljavnosti podeljenega zakramenta, in toraj zanj nastopi celó dolžnost, kerst pogojno ponoviti: „Si non es baptizatus, ego te baptizo...“ Dunajski prov. zbor l. 1858 velí: „Parochus, quando sacramentum valide esse collatum prudenter dubitari nequeat, ceremonias omissas supplere satagat; alias et ipsum Baptismum sub conditione iisdem conferat.“ — Tudi pri najdencih in podveržencih je treba skerbnega poizvedanja, so li bili veljavno kerščeni ali ne. Kak priložen listič, ki naznanja, da je dete kerščeno, ne smé veljati za dokaz. Ako duhovni pastir ne dobi popolnega prepričanja, da je otrok veljavno kerščen, mora ga kerstiti s pristavkom: „Ako nisi kerščen...“

Opravičen je tudi dvom o veljavnosti kersta, po kakem nekatoličanu podeljenega. Res je verska resnica, da kerst podeljen od krivoverca je veljaven, ako je delivec spolnil, kar je oziroma tvarine, slovila in namere bistveno potrebno; a če gledamo, kako razni heretiki zlasti dandanes kerščujejo, spoznamo, da je popolnoma opravičena današnja navada v katoliški cerkvi, ob sprejetji raznih nekatoličanov od protestanških pridigarjev kerščenih jih pogojno kerstiti. Premnogi krivoverci namreč sv. kersta ne priznajo kot neogibno sredstvo za izveličanje, zato tudi ne pazijo kaj na veljavno tvarino in slovilo; drugi vode in besede ne rabijo sodôbno, ali ne oblivajo glave kerščenceve, ampak ob mrazu le obleko njegovo; nekateri celó naturne vode ne rabijo; ali pa pridigar govorí slovílo, oblivanje strežnik njegov oskerbuje itd. Zato je izrekel vže sv. Alfonz Lig.: „Cum tot urgeant motiva dubitandi de valore talium baptismatum (malo prej imenoval je anglikane, luterane in kalviniste), merito dicimus, ordinarie loquendo, illa sub conditione esse repetenda.“ Tudi mnogo provincijalnih cerkvenih zborov novejšega časa ukazuje: „Omnes ab haereticis baptizatos sub conditione esse baptizandos, nisi in aliquo casu particulari compertum haberetur Sacramentum fuisse legitime collatum.“ Tega se tudi v Rimu deržé ter protestanške spreobernjence pogojno kerščujejo. [1] Pri vsem tem je pa vendar treba pred sprejetjem tacih spreobernjencev po ukazu obrednika poizvedati, če morda ni ravno ta bil veljavno kerščen. Utegne se duhovni pastir oberniti do tacega katoliškega mašnika, ki službuje blizo rojstnega kraja dotičnega spreobernjenca; navadno je težko kaj več izvedeti, kakor ime pridigarja kerščevalca. Sicer se je pa itak pri vsacem sprejemanji drugoverca v katoliško cerkev oberniti do škofijstva, in vpraša naj duhovni pastir ob tisti priliki, kaj mu je storiti ozir sv. kersta; kajti nad spreobernjenci tudi pogojno ne sme ponoviti kersta brez škofovega dovoljenja (S. C. J. 17. dec. 1868; 20. nov. 1878).

II. Da zamore kedó sv. kerst prejeti tudi vredno ter pridoma ali s koristjo, treba je doraslim primerne duševne priprave, in pa zagotovljenja kerščanske vzreje zlasti pri otrocih.

1. Toraj najprej primernega dušnega pripravljanja na sv. kerst je treba vsem, ki so vzmožni za tako pripravo, to je vsem, kateri se vže zavedajo pameti, da zakrament vredno in s koristjo prejemajo. Treba je take dorasle podučevati v resnicah katoliške cerkve. Bolj ko je kedo darovit, več verskega znanja je tirjati od njega. Vaditi se mu je tudi kerščanskega življenja in pripravljati se na sv. kerst z dobrimi deli, molitvijo itd. Ako med pripravljanjem pade v smertno nevarnost, smé se kerstiti, ako želí, da le tolikó vé in veruje, kar je kot sredstvo k izveličanju treba znati (quae necessaria sunt necessitate medii). Dorasli mora imeti tudi resnično čeravno

---

[1] Peronne piše (de bapt. c. V.): „Hinc receptum est, ut passim non solum in Anglia, Gallia, Germania, verum etiam Romae sub conditione eis, qui se ex diversis sectis recipiunt ad ecclesiam catholicam, iterum Baptismus conferatur.“

nepopolno kesanje (attritio) nad svojimi storjenimi dejanjskimi grehi, pa terdni sklep, zanaprej božjo postavo spolnovati, in pa pobožnosti med kerščevanjem mu je treba. Spovedi mu, seveda, pred kerstom ni treba, ker mu vse pred kerstom storjene grehe sv. kerst odpusti. Ako bi se pa imel sprejeti dorasli krivoverec, katerega bi bilo treba zarad dvomne veljavnosti njegovega prejšnjega kersta pogojno zopet kerstiti, moral bi po sv. kerstu, s pogojem podeljenem, še vredno se spovedati, in dala bi se mu pogojna odveza, namreč: si indiges. Natančneje o podučevanji in sprejemanji raznih spreobernjencev govorili bomo v IV. delu „Pastirstva“, pri duhovni vladiji.

2. Dorasli mora imeti voljo, namero, zakrament sv. kersta prejeti, ker zoper njegovo voljo bi se „adultus“ še veljavno kerstiti ne mogel; a da vredno, s koristjo prejme sv. kerst, mora ga biti volja, tudi kerščansko živeti, po naukih katoliške cerkve svoje življenje ravnati. Otroci se sicer veljavno kerščujejo s prisodno namero, a da se jim sv. kerst delí tudi vredno in s koristjo, je še zlasti pri njih treba zagotovljenja kerščanske vzreje. V ta namen pa je zlasti pri nedoraslih treba privoljenja njihovih starišev ali rednikov, ali vsaj enega izmed njih. — Razločevati pa moramo pri nedoraslih (infantes ante usum rationis) otroke nekerščenih roditeljev od otrók kerščenih, kerščanskih roditeljev. Do otrók nekerščenih starišev nima katoliška cerkev nikakove pravice, zato velja kot pravilo: „Nekerščenih (toraj judovskih in neverskih) roditeljev otrók, kateri še niso prišli k pameti, nikoli ne kerstiti zoper voljo njihovih starišev.[1]) Take otroke tudi skrivaj, brez volje starišev kerščevati cerkev sicer dovoljuje, ako umirajo (in articulo vel proximo periculo mortis), a pristavlja: „si tamen id fiat sine scandalo“,[2]) kar pa je le redkokedaj mogoče. Da bi katoliški duhovnik skrivaj in brez dovoljenja neker-

---

[1]) Zlasti ozir judovskih otrok imamo v Avstriji starih deržavnih zakonov, ki se nekako vjemajo s cerkvenimi določbami. Tako n. pr. dvorni dekret 20. marca 1787 pravi, da smé judovsko dete, ki je med porodom v največi smertni nevarnosti, navzoči zdravnik ali babica skrivše kerstiti. Ko pa je dete porojeno, in naj bi bilo še tako slabotno, smé se kerstiti le z dovoljenjem starišev. Dvorni dekr. 12. apr. 1787 žuga zdravnikom in babicam z veliko kaznijo, ko bi skrivaj kerstili judovsko dete, če tudi se nahaja v nevarnosti, kajti lastnina roditeljev je (pristavi dekret), in le oni jim smejo ali preskerbeti kerst ali pa ne. Ravno táko prepoved izreka dekret dné 25. sept. 1802. — Vže 15. febr. 1765 je Marija Terezija ukazala, da se imajo judovski otroci, od svojih starišev zaverženi in zapuščeni, izročiti dotičnemu katoliškemu duhovnemu pastirju, da jih kersti in jim preskerbí kerščanske vzgoje. To je poterdil tudi dvorni dekret 25. sept. 1802 in 1. okt. 1818; ni dvombe, da še veljá.

[2]) S. C. de Prop. f. 28. jan. 1637. — C. S. Off. 18. febr. 1705.

ščenih starišev kerstil tako dete, bi pač ničesar ne dosegel, ako bi otrok ostal pri življenji: vzeti ga roditeljem ne smé, da bi se kerščansko vzgojeval; če pa njim ostane, bi dete sv. kerst prejemši vendarle v neverstvu živelo, kar bi gotovo bilo „profanatio et injuria Sacramenti“. Zoper voljo ali brez vednosti nekerščanskih roditeljev se pa smé njihovo dete kerstiti, ako bi bili oni otroka popolnoma zavergli, izpostavili, in če se tudi ni bati, da bi se otrok vernil k neverskim starišem. Tako n. pr. družba sv. Detinstva po lastnih roditeljih zaveržene otroke jemlje, kerščuje in kerščansko vzreja. — Kaj pa če bi nekerščeni stariši, judovski ali neverski, sami prosili ali vsaj dovolili, da se jim kersti dete, ki se še ne zaveda pameti? Tudi na prošnjo lastnih *ne*kerščenih roditeljev duhovni pastir ne sme kerstiti tacega otroka drugače, kakor če bi bila kerščanska vzgoja otroku popolnoma zagotovljena, n. pr. ako bi taki stariši kerščeno dete dali katoličanom v vzgojo, in bi se tudi roditelja sama zavezala s posebno pogodbo, da bodeta dete dala katoliško vzrediti. Je li kerščanska vzgoja tacega otroka zadostno zagotovljena ali ne, to gré razsoditi škofu, do katerega se mora župnik oberniti v takem slučaji.

Nekoliko drugače je z otroci kerščanskih, t. j. kerščenih, če tudi nekatoliških roditeljev. Otroka krivoverskih starišev, ki se še pameti ne zaveda, smela bi, ako stvar vzamemo v principu, katoliška cerkev kerstiti celó zoper voljo njegovih roditeljev, kajti otrok kerščenih starišev je ipso jure nativitatis podložen duhovni oblasti Kristusove cerkve; a da se odverne mnogo zla, dandanes cerkev ne dopušča, kerstiti jih zoper voljo nekatoliških roditeljev — celó takrat ne, če bi le eden, oče ali mati, v mešanem zakonu živeč, bil nekatoličan. Kaj pa, ko bi protestanški stariši dovolili, ali celó prosili kersta svojemu otroku? V takem slučaji naj ga kersti katoliški mašnik, če je dete v smertni nevarnosti, sicer pa velja navod S. C. Off. dné 13. sept. 1827: „... infantes haereticorum a parentibus oblatos non esse baptizandos, nisi probabilis effulgeat spes catholicae eorum educationis.“ V tem smislu so tudi škofje Dunajske cerkvene provincije dali 25. febr. 1856 ukaz, katerega se tudi drugod deržé: „Der katholische Pfarrer kann und soll sich herbeilassen, ein Kind nichtkatholischer Eltern (auf Verlangen derselben) zu taufen, wenn sonst zu befürchten stünde, dass er der Gnade der Wiedergeburt entbehren könnte; wofern aber die Eltern sich nicht verpflichten, den Täufling in der katholischen Religion erziehen zu lassen, so ist derselbe zwar als katholisch in das Taufbuch einzutragen, jedoch beizufügen, dass er das Kind nichtkatholischer Eltern sei, welche kein Versprechen gegeben hätten, denselben in der katholischen Religion erziehen zu lassen. Als Taufpathen sind auch in solchen Fällen nur Katholiken zuzulassen; protestantische Personen können nur als Zeugen für die Thatsache der vollzogenen Taufe dabei erscheinen. Erklären die Eltern, das Kind in der katholischen Religion erziehen lassen zu wollen, so ist diese Erklärung in der Rubrik „Anmerkung“ einzutragen und durch die Unterschrift des taufenden Priesters und der Pathen mit dem Beisatze, dass ihnen die Eltern des Kindes bekannt seien, zu bestätigen.“ — Ko bi pa prosili kersta svojemu otroku stariši, katerih eden bi bil kristijan, ali odpadnik, drugi pa neverec, sploh nekerščen, smelo bi se dete kerstiti, ko bi bilo v očitni smertni nevarnosti; sicer pa le, ako bi bila popolnoma zagotovljena katoliška vzgoja otrokova in bi se roditelja po storjeni pogodbi zavezala, da bodeta otroku skerbela za katoliško vzrejo. Sicer pa se ima duhovni pastir v tacih in enacih težavniših slučajih, če možno, oberniti do škofa.

Do sedaj povedano velja o otrocih, ki še niso prišli do spoznanja. Ko pa dete popolnoma do pameti pride, tedaj nekako z izpolnjenim 7. letom, je ozir spreobernjenja in kersta po cerkvenem pravu z njimi ravnati kakor z doraslimi: smeli bi se kerstiti, ako sami prosijo sv. kersta, in ko so primerno podučeni v katoliških resnicah, pa če je tudi gotova njih kerščanska vzgoja. A to storiti mnogokrat ne kaže, ni varno, ker nastane zarad tega mnogo sitnosti in težav, deloma ozir roditeljev, ako ne dovolijo v tako spreobernjenje, deloma pa zarad deržavnih zakonov, ki dopuščajo spreobernjenje ali prestop od ene cerkve v drugo še-le v neki poznejši starosti, ali sicer svoje lastne, posebne pogoje prestopa stavijo. Brez dvombe je le sv. cerkev opravičena določevati, kedo more ali smé sprejet biti med njene ude in kedo ne. Ponaturna njena pravica je, staviti pogoje sprejema, kedar kedo želí ali po sv. kerstu na novo vzet biti med vernike, ali pa če se vže keršček vračuje v naročje svoje matere katoliške cerkve. Tudi preiskovati, so li izpolnjeni pogoji sprejetja, ali niso, gré cerkvi. A da je prestop h katoliški cerkvi veljaven tudi pred deržavo, in da je posvetna oblast pripravljena, spreobernjencu varovati njegove pravice, zato se mora duhovni pastir ozirati tudi na dotične deržavne zakone,¹) in spreobernjenca na-nje opozoriti.

---

¹) Zadevni oddelki Avstrijanske postave od dné 25. maja 1868. glasé:

I. In Beziehung auf das Religionsbekenntniss der Kinder:

Art. 1. Eheliche oder den ehelichen gleichgehaltene Kinder folgen, soferne beide Eltern demselben Bekenntnisse angehören, der Religion ihrer Eltern. — Bei

§ 170.

Delivec sv. kersta.

Zakrament sv. kersta se podeljuje ali slovesno, z vsemi obredi od cerkve zaukazanimi, ali pa privatno, brez teh nebistvenih obredov. Razločujemo toraj tudi dvojnega delivca sv. kersta: delivec slovesnega kersta je škof, mašnik in dijakon; delivec privatnega kersta ali kersta v sili pa je vsak človek.

1. Slovesni kerst smejo v pervi versti deliti škofje in mašniki, ker ti so redni delivci tega zakramenta. A da se

---

gemischten Ehen folgen die Söhne der Religion des Vaters, die Töchter der Religion der Mutter. Doch können die Ehegatten vor oder nach Abschluss der Ehe durch Vertrag festsetzen, dass das umgekehrte Verhältniss stattfinden solle, oder dass alle Kinder der Religion des Vaters oder alle der Mutter folgen sollen. — Uneheliche Kinder folgen der Religion der Mutter. — Im Falle keine der obigen Bestimmungen platzgreift, hat derjenige, welchem das Recht der Erziehung bezüglich eines Kindes zusteht, das Religionsbekenntniss für solches zu bestimmen. — Reverse, an Vorsteher oder Diener einer Kirche oder Religionsgenossenschaft oder an andere Personen über das Religionsbekenntniss, in welchem Kinder erzogen und unterrichtet werden sollen, sind wirkungslos.

Art. 2. Das nach dem vorhergehenden Artikel für ein Kind bestimmte Religionsbekenntniss darf in der Regel so lange nicht verändert werden, bis dasselbe aus eigener freier Wahl eine solche Veränderung vornimmt. Es können jedoch Eltern, welche nach Art. 1. das Religionsbekenntniss der Kinder vertragsmässig zu bestimmen berechtiget sind, dasselbe bezüglich jener Kinder ändern, welche noch nicht das siebente Lebensjahr zurückgelegt haben. — Im Falle eines Religionswechsels eines oder beider Elterntheile, beziehungsweise der unehelichen Mutter, sind jedoch die vorhandenen Kinder, welche das siebente Lebensjahr noch nicht vollendet haben, in Betreff des Religionsbekenntnisses ohne Rücksicht auf einen vor dem Religionswechsel abgeschlossenen Vertrag so zu behandeln, als wären sie erst nach dem Religionswechsel der Eltern, beziehungsweise der unehelichen Mutter, geboren worden. — Wird ein Kind vor zurückgelegtem siebenten Jahre legitimirt, so ist es in Betreff des Religionsbekenntnisses nach Art. 1. zu behandeln.

Art. 3. Die Eltern und Vormünder, sowie die Religionsdiener sind für die genaue Befolgung der vorstehenden Vorschriften verantwortlich. — Für den Fall der Verletzung derselben steht den nächsten Verwandten ebenso wie den Obern der Kirchen und Religionsgenossenschaften das Recht zu, die Hilfe der Behörden anzurufen, welche die Sache zu untersuchen und das Gesetzliche zu verfügen haben.

II. In Beziehung auf den Uebertritt von einer Kirche oder Religionsgenossenschaft zur anderen:

Art. 4. Nach vollendetem 14. Lebensjahre hat Jedermann ohne Unterschied des Geschlechtes die freie Wahl des Religionsbekenntnisses nach seiner eigenen Ueberzeugung und ist in dieser freien Wahl nöthigenfalls von den Behörden zu schützen. Derselbe darf sich jedoch zur Zeit der Wahl nicht in einem Geistes- oder Gemüthszustande befinden, welcher die eigene freie Ueberzeugung ausschliesst.

slovesen kerst ne delí le veljavno, ampak tudi dopuščeno, treba je delivcu duhovne oblasti, bodisi redne ali prepuščene (gl. § 22.); toraj je pristojni delivec, minister competens, škof v svoji škofiji, župnik v svoji župniji, in drugi mašniki, ki so od škofa ali pa od samostalnega duhovnega pastirja v to pooblaščeni. Tujim kerščencem, t. j. ne v dotični duhovniji rojenim, noben mašnik ne more slovesnega kersta dopuščeno deliti brez dovoljenja domačega duhovnega pastirja; zato ukazuje obrednik, da ima pred kerščevanjem vprašati duhovnik ozir kerščenca: „. . . an sit suae parochiae“. V lastni duhovniji rojene pa župnik mora kerstiti, in naj bi bili tudi nezakonski otroci, porojeni

---

Art. 5. Durch die Religionsveränderung gehen alle genossenschaftlichen Rechte der verlassenen Kirche oder Religionsgenossenschaft an den Ausgetretenen, ebenso wie die Ansprüche dieses an jene verloren.

Art. 6. Damit jedoch der Austritt aus einer Kirche oder Religionsgenossenschaft seine gesetzliche Wirkung habe, muss der Austretende denselben der politischen Behörde melden, welche dem Vorsteher oder Seelsorger der verlassenen Kirche oder Religionsgenossenschaft die Anzeige übermittelt. Den Eintritt in die neu gewählte Kirche oder Religionsgenossenschaft muss der Eintretende dem betreffenden Vorsteher oder Seelsorger persönlich erklären.

Art. 7. Die Bestimmung des § 768 lit. *a)* im a. b. G. B., vermöge welcher der Abfall vom Christenthume als Grund der Enterbung erklärt wird, dann die Verfügungen des § 122 lit. *c)* und *d)* St. G., womit derjenige, welcher einen Christen zum Abfalle vom Christenthume zu verleiten oder eine der christlichen Religion widerstrebende Irrlehre auszustreuen sucht, eines Verbrechens schuldig erklärt wird, sind aufgehoben. Es ist jedoch jeder Religionspartheі untersagt, die Genossen einer anderen durch Zwang oder List zum Uebergange zu bestimmen.“

Ob raznih nastalih dvomljivostih je avstrijansko upravno sodišče, medverski zakon razlagajoč, naslednje objavilo: Erkenntniss des k. k. Verwaltungs-Gerichtshofes vom 28. Juni 1883. Z. 1447: „Ein Glaubenswechsel bei Kindern durch die Eltern kann nur bis zum 7. Jahre vorgenommen werden; nach dem 14. Jahre steht er den Kindern frei; aber zwischen dem 7.—14. Jahre ist eine Aenderung des Religionsbekenntnisses der Kinder unbedingt ausgeschlossen.“ — Erkenntniss des k. k. V.-G.-Hofes v. 2. Apr. 1884. Z. 537: „Ist eines der beiden Eltern, welche das Religionsbekenntniss ihrer Kinder vertragsweise bestimmen konnten, gestorben oder willensunfähig geworden, so hat nicht der andere Theil nun für sich allein das Recht, das Religionsbekenntniss der Kinder zu bestimmen, sondern es kann eine Aenderung des bereits bestimmten Bekenntnisses überhaupt nicht mehr eintreten.“ — Erkenntniss des k. k. V.-G.-Hofes v. 18. Apr. 1884: Z. 668: „Auch bei der durch Confessionsloserklärung eines Ehetheiles entstehende Mischehe ist behufs Bestimmung des Religionsbekenntnisses der Kinder zunächst nach dem Geschlechte zu unterscheiden: jene Kinder, für welche hienach der confessionslose Elterntheil massgebend ist, sind, dafern sie nach der Confessionsloserklärung geboren wurden, confessionslos. Für die vorher geborenen Kinder hat die Confessionsloserklärung keine Aenderung des bereits bestimmten Bekenntnisses zur Folge.“

od oseb, ki imajo le začasno domovanje v dotični župniji. Ako bi duhovni pastir kedaj kerstil rojenčka tuje fare iz toliko važnih razlogov, da smé misliti, dotični sosednji župnik bode odobril njegovo ravnanje, mora mu v osmih dnéh natanko sporočiti o podeljenem kerstu. — Dijakona imenujemo izrednega delivca slovesnega kersta, ker smé po navodu cerkvenega obrednika kerščevati le samo po škofu ali samostalnem duhovnem pastirju pooblaščen. Taka oblast, slovesno kerščevati, se pa dijakonu smé izročati le iz velike potrebe, n. pr. zarad velicega števila kerščencev, zavolj hude bolezni župnikove itd.

2. Privatni kerst ali v sili smé deliti (seveda brez slovesnosti, izverševaje le bistveni obred) vsak človek, bodi-si moški ali ženska, kristijan ali nekristijan, da le resnično voljo ima, storiti to, kar katoliška cerkev veleva pri podelitvi sv. kersta. A vendar se je pri tem deržati nekega reda, kedar je mogoče. Rit. Rom. velí: „Si adsit sacerdos, diacono praeferatur, diaconus subdiacono, clericus laico, et vir faeminae, nisi pudoris gratia deceat faeminam potius quam virum baptizare infantem non omnino editum, vel nisi melius faemina sciret formam et modum baptizandi.“ Le oče ali mati ne smeta kerščevati lastnih otrok, razun smertne nevarnosti in če ni nobenega druzega dobiti, ki bi dete kerstil. V takem silnem prigodku si pa roditelji kerščevaje svojega zakonskega otroka ne nakopljejo duhovnega sorodstva ter ne zgubé medsebojnih zakonskih pravic. — Da verniki v trenutku sile znajo sv. kerst veljavno podeljevati, ukazuje sv. cerkev, da mora samostalni duhovni pastir učiti svoje duhovnijane, kako se ta najpotrebniši zakrament délí, kar naj primerno ali v javnih cerkvenih govorih ali pri velikonočnem izpraševanji tudi res storí. Ker pa največkrat kerst v sili delé babice (obstetrices), naj župnik zlasti tém osebam primerno skerb skazuje.

Ker so babice važne osebe v duhovniji v oziru moralnem in zdravstvenem za rodnice in rojence, mora skerbeti duhovni pastir, da kolikor moč le dobro podučene in poterjene, vestne in zanesljive ženske opravljajo ta posel v fari. O priliki, n. pr. ko kaka nova babica pride v duhovnijo, ob kaki zadevni nesreči, ob prihodu novega župnika . . . naj jih samostalni duhovni pastir podučuje in opominja, da svojo službo zvesto opravljajo ter natančno vsaki čas spolnujejo, kar jim vest, cerkev in deržava [1]) velí. Učí naj jih, da kedarkoli so klicane k porodnicam, naj gredó rade, ne oziraje se na stan materé; naj si prosijo božje pomoči, naj o vseh dogodkih svoje službe terdo molčé, naj so previdne in sramežljive v svojem govorjenji in opravilu, da zmerno, spodbudno in pobožno živé. Naroča naj babicam, da matere učé, kako se imajo vesti in varovati v svojem stanji pred porodom in po porodu; da naj pri nezakonskih materah skušajo storiti kaj za njih poboljšanje; živo naj jim pa tudi stavi pred oči, kako silno bi se pregrešile, ko bi kedaj nalašč kaj storile ad abortum procurandum. Natančen poduk mora župnik tem ženskam dajati o načinu, kako se veljavno delí zakrament sv. kersta v raznih dogodkih, o katerih smo govorili v § 169.; a opomniti jih je tudi, da naj brez potrebe ne kerščujejo v sili, ampak le takrat, kedar se je res bati, da bi otrok umerl, preden bi bil v cerkev prinesen h kerstu. Kedar je nevarnost za otroka dvoumna, naj storé kar je varnejše. Pri navidezno mertvo-rojenčkih naj se prav pridno in vztrajno prizadevajo za njih poživljenje, ter naj táko dete kar berž pri pervih znamenjih življenja kerstijo. Ob hudem porodu je babici dolžnost, da še o pravem času pošlje po zdravnika in tudi po mašnika, če je materno življenje v nevarnosti. Ko bi pred porodom mati umerla, ali tudi taka, ki je vže več mesecev noseča, mora babica skerbeti, da mertvi ostanejo usta odperta in da se dobí berž ko berž zdravnik, ki naj z umetnimi pomočki (sectio caesarea) iz matere dobi dete, katero se mora berž kerstiti, če je še živo, ali vsaj pogojno, če se dvomi o življenji otrokovem.

---

[1]) Ministerstvo za notr. je 25. marca 1874 objavilo poseben podúk za babice, iz katerega pristavimo: § 8. Die Hebamme hat dafür zu sorgen, dass jede

Vsak podeljeni kerst mora duhovni pastir kar precej in natančno zapisati v kerstno knjigo. O tem zapisovanji in o spisovanji

---

Geburt eines Kindes, bei welcher sie Hilfe geleistet hat, innerhalb 24 Stunden dem mit der Führung der Geburts-Register betrauten Organe des Ortes, wo die Niederkunft stattgefunden hat, angezeigt werde. § 9. Bei Geburt eines Lebensschwachen, scheintodten oder sonst in Lebensgefahr schwebenden Kindes christlicher Eltern ist die Hebamme verpflichtet, auf die Nothwendigkeit der Nothtaufe aufmerksam zu machen und selbe, wenn die Eltern, oder bei einem unehelichen Kinde, die Mutter desselben dagegen keine Einsprache erheben, auch wohl selbst vorzunehmen. § 11. Jede vollzogene Nothtaufe ist von der Hebamme dem betreffenden Ortsseelsorger, welchem die Führung der Taufmatrikel obliegt, anzuzeigen. Die Hebamme ist überdies verpflichtet, eben diesem Seelsorger oder dem mit der Führung der Geburtsbücher sonst betrauten Organe über Verlangen mit strengster Gewissenhaftigkeit und voller Wahrheit mitzutheilen, was ihr über den Namen der Kindesmutter, deren ledigen, verheirateten oder Witwenstand bekannt ist. Zu diesem Zwecke wird auch gefordert, dass die Hebamme bei der ceremoniellen Taufe eines Kindes selbst gegenwärtig sei. § 12. Den Hebammen obliegt es auch, die Veranstaltung zu treffen, dass alle todtgebornen Kinder, ohne Rücksicht der erreichten körperlichen Entwicklung, der vorschriftsmässigen Leichenbeschau unterzogen werden.

župnijskih matrik sploh govorili bomo obširneje poznej v posebnem oddelku „Pastirstva“.)1)

Dostavek. Primerno je, da tù govorimo tudi o vpeljevanji ali blagoslovljevanji porodnic, ki se po stari, hvalevredni kerščanski navadi godí kmalo po sv. kerstu. Mati, posnemajoč lep izgled blažene device Marije, ki je vsled Mojzesove postave (III. Mojz. 12, 2—8) prišla v tempelj ter opravila dar očiščevanja, če tudi jej tega ni bilo treba, ona pride v cerkev, ne kakor bi jo vezala starega zakona postava, ampak da se Bogu zahvali za srečen porod in za sv. kerst, v katerem jej je bilo dete prerojeno, pa da novorojenčka Bogu v dar prinese, to je, obljubi, da ga bo z vso materno ljubeznijo in skerbjo za Boga in nebesa vzgojevala. To blagoslovljenje je materam priporočati, a zaukazano ni, ker obrednik le pravi: „Si qua puerpera . . . ad ecclesiam venire voluerit . . .“ Želeti je, da pride porodnica z detetom, pa de praecepto tudi to ni. Kraj za to blagoslovljenje je le samo cerkev, kar je vže iz obreda razvideti; zato je graje vredno in po raznih provincijalnih cerkvenih zborih strogo prepovedano, zunaj cerkve, n. pr. na domu matere, izverševati to vpeljevanje. Ako pa se ima goditi to blagoslovljenje prav v farni cerkvi, in če je to vpeljevanje izključljiva pravica župnikova, je dvomno. Obredniki o tem nimajo določenega, imenuje se v njih le „sacerdos“ ne „parochus“. Kjer toraj nimajo zadevne diecezanske postave, deržati se je stare navade kraja ali dežele. — Ta blagoslov se smé deliti le poštenim katoliškim materam, ki so v pravem zakonu porodile, ne pa nezakonskim,2) kajti Ljublj. obrednik pravi: „Puerperis non conjugatis haec benedictio prorsus non est impertienda.“ *Ne*katoliškim materam gré vselej odrekati ta blagoslov, če bo tudi rojeno dete katoliško vzgojevano. Večina bogoslovnih učenjakov tudi terdi, da se mora odrekati to blagoslovljenje materam katoliškim, v mešanem zakonu živečim,

---

1) To pa naj omenimo vže koj tù, da takrat, kedar duhovni pastir v cerkvi slovesno kerst pogojno ponoví, le ta po njem podeljeni kerst ima veljati kot pravi kerst, toraj se le on v kerstno knjigo vpiše kot kerstnik, in le ti pri slovesnem kerstu navzoči botri veljajo kot pravi botri. Pa tudi v redkem slučaji, da bi mašnik celó ne ponovil kersta pogojno, ampak kerst v sili podeljen odobrivši, bi le samo ceremonije pozneje v cerkvi namestil, naj se le on vpiše v matico kot kerstitelj, kajti o pravilno podeljenem kerstu prav res on zamore pričevati, ker je stvar natanko preiskoval. Tudi Lavantinske škofije Schluss-Protok. XIII. str. 13 velí o tej zadevi: „Nur der die Ceremonien nachtragende Priester hat sich ins Taufbuch als baptizans einzutragen.“

2) Po nekaterih škofijah je v navadi neka „introductio mulieris post partum prolis illegitimae“, tedaj ne „benedictio“.

ako so one same krive, da se otroci ne vzrejajo katoliško. — **Obred** je kaj pomenit. Porodnica pričakuje pri vratih klečé mašnika, ne da bi bila nevredna stopiti v cerkev, ampak le, da je takorekoč slovesno vpeljana v cerkev, ki jo po porodu zopet začne obiskovati, in da pokaže svojo ponižnost v posnemanji Matere božje. V rokah derží prižgano svečo, ki pomenja luč Kristusovega nauka; s tem mati obljubi, da hoče hoditi s svojim otrokom v luči sv. vere. Duhovnik v koretlji in z belo stolo jo pokropí z blagoslovljeno vodo, da jo stori deležno blagoslova cerkvenega. Po navadni vpeljavi: „Adjutorium nostrum...“ molí mašnik 23. psalm: „Domini est terra...“ in jej nato podá stolo ter jo vpelje na svoji levi strani v cerkev z besedami: „Ingredere in templum Dei, adora filium beate Mariae V., qui tibi foecunditatem tribuit prolis“. Mati pri altarji poklekne, duhovnik pa stoječ pred altarjem, obernjen proti materi, moli očenaš in nekatere verstice in konečno molitev, v kateri je izražen pomen blagoslova: „ut post hanc vitam... ad aeternae beatitudinis gaudia cum prole sua pervenire mereatur.“ Slednjič, proseč jej božjega blagoslova, jo še enkrat poškropí z blagoslovljeno vodo „in modum crucis“, t. j. „in medio, a dextris mulieris et ab ejus sinistris“, kakor razlaga de Herdt.

II.

Sv. birma.

§ 171.

Bistveni obred, prejemnik, botri, delivec sv. birme.

Sv. birma je zakrament, v katerem sv. Duh keršćenega človeka s poklado škofovih rok, s sv. krizmo in z božjo besedo v milosti poterdi, da svojo vero stanovitno spoznava ali terdi, in po nji živí.

1. **Daljna tvarina** tega zakramenta je krizma, t. j. oljkino olje z balzamom mešano in od škofa posvečeno. **Bližnja tvarina** pa je maziljenje birmanca na čelu s krizmo v podobi križevi in pokladanje rok, katero to maziljenje spremljuje. Bistveno **slovílo** pa so besede: „Signo te signo crucis: Et confirmo te chrismate salútis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.“ O nebistvenem obredu gl. § 108.

2. Zakrament sv. birme **veljavno prejeti** je sposoben vsak živi, kerščeni in še ne birmani človek. Veljavno bi toraj zamogli birmani biti tudi otroci, ki še niso prišli k pameti, katerim so res nekedaj takoj po sv. kerstu delili ta zakrament. A po sedanji navadi sv. cerkve ne morejo dopuščeno birmani biti otroci, ki še niso spolnili

sedmega leta in ki niso prišli k razumnosti, razun če je kje zakonita navada, otroke prej birmovati (kakor n. pr. pri Gerkih), ali pa v kakem izrednem slučaji ter iz važnega vzroka, n. pr. dete v zelo nevarni bolezni, kateremu se s tem, ako umerje, namnoži slava nebeška; ali pa, ko bi se vedelo, da pozneje prav dolgo ne bo škofa v tisti kraj. — Da se pa sv. birma dopuščeno prejema, se razun omenjene vsaj 7 letne starosti od birmanca zahteva, da je v kerščanskem nauku zadostno podučen, t. j. da vé vsaj one verske resnice, ki so katoliškemu kristijanu potrebne kot sredstvo izveličanja, pa tudi necessitate praecepti, in da je podučen o zakramentu sv. birme. Smé se pa dopuščeno birmati tudi tak, ki je zmiraj trapast (perpetuo amens); njemu zakrament koristi v pomnoženje prihodnje nebeške slave. Ker je sv. birma zakrament živih, mora ga birmanec prejeti v stanu milosti božje, zato ukazuje Pontificale Rom.: „Adulti debent prius peccata confiteri et postea confirmari; vel saltem de mortalibus, si in ea inciderint, conterantur.“ Spodobi se, da se birmanci s pobožno molitvijo pripravljajo na sv. Duha; cerkev tudi izreka željo, naj bi bili tešč, če je možno, prejemajoči ta zakrament. — Sv. birma k izveličanju sicer ni neogibno potrebna, a je vendar vsem vernikom, kateri jo zamorejo prejeti, sub gravi peccato zapovedana. Pražki provinc. zbor l. 1860 pravi: „Licet hoc sacramentum non adeo sit necessarium, ut absque eo salvus quis fieri nequeat, tamen a nemine sine magno peccato negligi potest.“

3. K sv. birmi, ki se iz pametnega razloga smé delíti na katerem koli spodobnem kraji, in kateri dan koli, morajo se privzemati tudi botri, ki enake dolžnosti sprejemajo, kakor kerstni botri, in morajo tudi enake lastnosti imeti, kakor uni (gl. § 168). Vendar smé birmski boter biti le eden, mora z birmancem biti enacega spola, vže birman, in drug od kerstnega botra (pa obrednik pristavi „casu necessitatis excepto“). Ne smé pa biti birmancem boter lastni njegov oče, ali mati, ne mož ali žena; tudi naj bi en boter ne imel ob enem več kot dva birmanca, a Pontif. Rom. pristavlja: „nisi aliter necessitas suadeat, arbitrio episcopi.“ Kaj pa, da kak nekatoličan birmski boter ne more biti. — Boter mora med birmovanjem položiti svojo desnico brez rokovice na desno ramo birmančevo; doraslim birmancem pa velí pontifikal, da naj denejo svojo desno nogo na desno nogo botrovo, vendar je S. R. C. 20. sept. 1749 izrekla, da zadostuje, ako le boter svojo desno roko položi na desno ramo birmančevo. Kakor kerstni boter stopi tudi birmski v duhovno sorodstvo s svojim birmancem in z njegovimi stariši.

4. **Redni delivec** sv. birme je škof za svojo diecezo, ali tuji škof, kateremu je domači to pravico izročil; **izredni** delivec tega zakramenta pa je mašnik, ki je od papeža v to prejel pooblaščenje. Duhovni pastir ima samo dolžnost, svoje vernike podučevati ter pripravljati k vredni prejemi sv. birme, jim zadevna spričala dajati, jih v birmansko knjigo zapisovati . . . o čemur smo obširneje govorili vže v § 108.

III.

Sv. pokora.

§ 172.

Tvarina in slovilo zakramenta sv. pokore.

Besedo „pokora“ rabimo v trojnem smislu; pomeni namreč čednost pokore, zadostovanje za grehe, in zakrament sv. pokore. Pokora kot čednost je spokorni duh, ki grešnika nagiba, da obžaluje in čerti storjene grehe, za nje Bogu in bližnjemu zadostuje — združen s terdnim sklepom svoje življenje poboljšati. Pokoro tudi imenujemo od spovednika naloženo zadostenje za grehe; nam pa je govoriti o pokori kot sv. zakramentu, v katerem pooblaščeni mašnik na božjem mestu grešniku po sv. kerstu storjene grehe odpustí, če se jih skesano in do čistega spové, in tudi resnično voljo ima, se poboljšati in pravo pokoro delati.

1. **Daljna tvarina** (mat. remota, ali bolje: removenda) sv. pokore so vsi po sv. kerstu storjeni grehi, majhni in veliki. A tù zopet razločujemo **potrebno** daljno tvarino (m. rem. necessaria), kar so vsi smertni grehi po kerstu storjeni in pri spovedi ne še neposrednje odpuščeni, kajti tacih se grešnik mora spovedati; pa **prostovoljno** in **zadostno** daljno tvarino (m. rem. libera et sufficiens), namreč majhni grehi in pa grehi, bodi-si smertni ali majhni, vže pri kaki prejšnji spovedi neposrednje odpuščeni; ker ni nikakove zapovedi, se tacih grehov spovedovati, akoravno je dobro in koristno, se jih spovedati; nasproti pa tudi spovedovanje samó tacih grehov zadostuje za veljavnost zakramenta. **Neposrednje** ali naravnost odpuščeni so tisti grehi, kateri so bili pri spovedi odpuščeni sami za sebe, toraj taki, katerih se je grešnik resnično obtožil in je spovednik imel oblast odvezati jih. **Posrednje** pa se odpuščajo grehi, kedar se ne odpusté sami za sebe, ampak v drugih grehih obseženi; kar se zgodí, če se spovedanec kakega greha iz nezadolžene pozabljivosti ali ne-

zmožnosti ne spové; ali pa se ga spové, a spovednik nima oblasti, od tistega greha naravnost odvezati, pa mu zarad prav važnega razloga vendar mora odvezo dati: v tem slučaji, ker se sicer vredno spové, dobi pri odvezi z drugimi spovedanimi grehi vred tudi odpuščenje tega greha. Samo posrednje odpuščen smerten greh ostane tako dolgo potrebna tvarina sv. pokore, da spovedanec od njega dobí odvezo neposrednje. — Bližnja tvarina (mat. proxima) zakramenta sv. pokore so tri dejanja spokornikova, namreč: kesanje, spoved in zadostenje.[1] Kes, spoved in resnična volja zadostiti so bistveni deli zakramenta, vže izpolnjeno zadostenje pa je celovit ali dopolniven del, ker se vže pred izpolnjenim zadostenjem odpusté grehi in večne kazni. Ker ta tvarina ni vidna, očutna, kakor pri drugih zakramentih, ampak se le po obtoževanji grehov itd. vidno razodeva, imenuje jo Tridentinski zbor: „quasi materia“.

2. Slovilo tega zakramenta so besede spovednikove: „Ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris † et Filii et Spiritus sancti. Amen.“ Najvažniši ter najbistvenejši besedi ste: „absolvo te“. Kedor pa hoče v zakramentu sv. pokore doseči spravo z Bogom, treba mu je, da se kolikor moč spravi tudi s sv. cerkvijo; in ker tisti, kogar je zadela cerkvena kazen, zlasti izobčenje, ne more in ne smé prejeti odveze v sv. zakramentu, zato cerkev podeljuje iz previdnosti (v pogojnem smislu namreč, ko bi utegnil spovedenec biti v cerkveni kazni, od katere vsak spovednik odvezovati smé) vselej tudi odvezo od cerkvenih cenzur, katero spovednik neposrednje pred bistvenim slovilom dáje z besedami: „Dominus noster Jesus Christus . . .“ Zraven tega prideva cerkev slovilu še drugih pomenitih molitev, in je vsled tega popolen obrazec odvezovanja, ki ga mora spovednik redno rabiti, naslednji:

„Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam aeternam. Amen.“ Na-to desnico proti spovedencu povzdignivši govorí: „Indulgentiam, absolutionem, et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen. Dominus noster Jesus Christus te absolvat; et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, et interdicti,[2]) in quantum possum, et tu indiges. Deinde [1]) ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, † et Filii, et Spiritus sancti. Amen. (Ako je spovedenec lajik, se izpusti beseda „suspensionis“.) Passio Domini nostri Jesu Christi, merita beatae Mariae Virginis, et omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae, et praemium vitae aeternae. Amen.“ — Odveza od cerkvenih kazni se daje vselej pred odvezo od grehov; kedar se pa spovedencu podeli kak spregled (dispensatio), dá se po odvezi od grehov, ker spregled je milost, ki naj se le s čistim sercem prejema. Praviloma naj spovednik izgovarja nad spovedencem to slovilo célo; vendar je dovoljeno pri veliki množici spokornikov ali pri krajših spovedih izpuščati „Misereatur“ itd., ter

---

[1]) „Omnino conveniens est (oméni Bellarmin), ut qui Deum corde, ore et opere offendimus, cordis contritione, oris confessione et operis satisfactione Deo reconciliemur.“

[2]) Ako je treba dati sv. odvezo od cerkvenih kazni, od katerih odvezovati si je papež, škof . . . sebi prideržal pravico, more spovednik prejemši zadevno pooblastilo, spovedenca od cenzure odvezati za sodbo vesti ter v spovedi, in foro

---

interno, ali pa za vnanji svet, pro foro externo, če je cerkvena kazen javna ter grešniku tudi pro foro externo naložena. Kedar odvezuje od kake cenzure pro foro interno, takrat se poslužuje kar navadnega slovila, kakor ga v vsaki spovedi ad cautelam rabi (če mu v posebnem slučaji viši pastir morda drugače ne ukaže). — Kedar ima od izobčenja odvezovati za vnanji svet ter zunaj spovedi, in foro exteriori, takrat se mu s pooblaščenjem vred navadno vže tudi pošlje obrazec za odvezovanje, katerega se mora poslužcvati. Ako se mu pa ukaže, naj odveže „in forma ecclesiae consueta“, takrat ima rabiti formular, ki ga za tak slučaj podaja Rituale Rom. ali morda tudi diecezanski obrednik pod naslovom: „De absolutione ab excommunicatione in foro exteriori“. Ako pa spovednik od svojega višega ne prejme niti posebnega obrazca niti ukaza, da ima odvezati in forma ecclesiae consueta, naj pri važnih rečeh pri tem odvezovanji od izobčenja za vnanji svet rabi vendar-le ravno omenjeni formular iz rimskega obrednika; če pa stvar ni zeló važna, utegne odvezo tako-le dati: „Dominus noster Jesus Christus te absolvat: et ego auctoritate ipsius et sanctissimi Domini nostri Papae (si a Papa fuerit delegatus — vel Reverendissimi Episcopi N. vel talis Superioris) mihi concessa, absolvo te a vinculo excommunicationis, in quam incurristi (vel incurrisse declaratus es) propter tale factum (vel causam etc.); et restituo te communioni et unitati fidelium et sanctis sacramentis ecclesiae, in nomine Patris, † et Filii, et Spiritus sancti.“ — Za odvezovanje od odstave (suspenzije) in od prepovedi (interdicta), bodisi pri spovedi ali zunaj spovedi, niso ukazane posebne besede, a rimski obrednik podaja pooblaščenemu spovedniku za tak primerljej to-le slovilo: „Auctoritate mihi ab N. tradita, ego absolvo te a vinculo suspensionis (vel interdicti), quam (vel quod) propter tale factum (vel causam) incurristi (seu incurrisse declaratus es), in nomine Patris, † et Filii, et Spiritus sancti.“

[1]) Ozir besede „Deinde“ so bogoslovci raznega mnenja. Eni pravijo, da ne spada k slovilu ter da je rubrika, naznanujoč, kaj je sedaj govoriti. Res je ta „deinde“ v nekaterih obrednikih rudeče natisnjen, a Ljublj. obrednik privzema to besedo k slovilu ter jo enako drugim besedam odveze tiska. In najnovejša izdaja Rimskega obrednika, katero je S. R. C. preskerbela po Fr. Pustetu l. 1884, ter jo tudi pregledala, poterdila in kot „Editio typica“ zaznamovala, ima slovilo sv. pokore z „deinde“ vred tako natisnjeno, kakor smo je tù natisnili.

govoriti samo: „Dominus noster Jesus Christus. . . .“ noter do „Passio Domini nostri etc.“ exclusive (S. R. C. 27. febr. 1847). Ko bi bila tolika sila, da spovednik ne utegne več govoriti popolnega slovila, n. pr. nad umirajočim, takrat cerkev dovoljuje to-le skerčeno slovilo: „Ego te absolvo ad omnibus censuris et peccatis, in nomine Patris, † et Filii, et Spiritus sancti. Amen.“ Ako jih je več, katerim je treba podeliti sv. odvezo, in ni časa, slovilo sv. pokore izgovarjati nad posameznimi, n. pr. vojakom pred bojem, na ladiji, ki se potaplja . . ., takrat naj spovednik rabi slovilo v množini: „Ego vos absolvo . . .“.

Da se slovilo sv. pokore veljavno rabi, mora spovednik res namero imeti, dotičnemu podelíti odvezo; zato naj si na vso moč prizadeva, da se v trenutku, ko slovilo govorí, tudi zaveda svoje volje, odvezati ga grehov. Zadostuje pa za veljavnost sv. odveze tudi vplivajoča ali virtualna namera (gl. § 166 str. 509). Ako bi pa spovednik ne imel volje, odvezo podelíti, tedaj izgovorjeno slovilo ostane brez učinka, n. pr., ko bi bil sklenil, kakemu povračljivemu grešniku odvezo odložiti, pa bi iz raztresenosti in navade vendar-le nad njim jo izgovoril. Tudi se mora slovilo, da velja, izrekovati, če tudi natihoma; samo s kakim znamenjem ali pismeno podeljena odveza bi ne veljala. Spovedenec pa, nad katerim se izgovarja slovilo, mora biti pričujoč, vsaj v moralnem smislu navzoč. Moralno je pričujoč, kedor je toliko blizo, da se sploh misliti more, da spovednik njemu govorí in bi ga tudi slišal, ko bi mu ne govoril tiho, ampak z navadnim če tudi malo povzdignjenim glasom. Spovednik bi toraj veljavno odvezal tacega, ki je šel proč od spovednice, preden je slovilo nad njim izgovoril, da ga le še vidi, ali vsaj z gotovostjo more sklepati, da je še v cerkvi. Enako veljá odveza podeljena tacemu, ki je padel v vodo, ali v kako globočino, ali ki so ga kake razvaline posule in na pomaganje kliče. Tudi bi veljavno odvezal spovednik bolnika spred vrat ali od okna, ko bi v sobo ne mogel . . .

Slovilo zakramenta sv. pokore rabi se včasih tudi pogojno (gl. § 166. I.). Res se cerkev o pogojnem slovilu tega zakramenta ni izrekla, in pogojna odveza zlasti zarad dvoumne notranje priprave spokornikove ima med bogoslovnimi učenjaki tudi nasprotnikov; a enakost z drugimi zakramenti, nauk imenitnih učiteljev, med njimi zlasti sv. Alfonza Lig., nekateri provincijalni cerkveni zbori, splošnja raba pogojne odveze, sv. sedežu dobro znana, proti katerej ne ugovarja . . . nam spričuje, da tudi pri sv. pokori pogojno slovilo veljá, če se le pristavljeni pogoj ozira v preteklost ali v sedanjost, ne pa v prihodnost, n. p. če boš to in to res storil, če se boš res poboljšal..., ker táko odvezovanje bi ne veljalo. Kedaj pa je pogojno odvezovanje dopuščeno? Če je po važnem vzroku opravičeno, kar je takrat, kedar bi spovedenca zadela velika duhovna škoda, ko bi ne dobil odveze, ki se mu zarad nekega opravičenega dvoma ne more nepogojnó podelíti. Ta opravičeni dvom, zarad katerega spovednik ne more nepogojno odvezati, da bi morda ne onečastil sv. zakramenta, zadeva ali neko djanstvo (dubium facti), ali pa se tiče notranje priprave spovedenceve.

a) Ako spovednik dvomi o nekem djanstvu in se dvom odpraviti ne dá, odveza pa je spovedencu v tistem slučaji zelo potrebna, takrat naj brez odloga pogojno odveže. Toraj: ako dvomi, je li dotični še živ ali ne; ali je vže (ali še) zadostno pri pameti (n. pr. otrok, slaboumen, blazen); ali se nahaja pri spovedencu, n. pr. pri otroku, gluhomutecu, trapežu, potrebna daljna tvarina, ali vsaj kaj zadostne tvarine (drugi spokorniki morajo v tem slučaji obtožiti se kakega če tudi vže spovedanega greha iz prejšnjega življenja, ali pa naj spovednik sam vprašaje poizvé za kak greh, vže prej spovedan in odpuščen); če po pameti dvomi spovednik, je li vže dal odvezo ali je ni; ali se more misliti o njem, kateremu hoče odvezo dati, da je še moralno pričujoč, ali ne, n. pr. videl bi človeka z visoke hiše pasti, pa je gotovo več kot 20 stopinj od njega proč itd.

b) Kedar je pa spovednik opravičen dvomiti o vrednosti ali notranji pripravi spovedencevi, takrat pa ne smé kar berž mu dati odveze s pogojem, češ, si dignus es. Da smé spovednik dati sv. odvezo, mora imeti moralno gotovost o vrednosti, pripravi ali dispoziciji spovedencevi; kedar pa je po pravici dvomna bližnja tvarina zakramentova, takrat ni moralne gotovosti o notranji pripravi, toraj se odveza ne smé podeliti. Kedar toraj spovednik najde spovedenca nepripravljenega, si mora najprej prizadevati, da ga sv. odveze vrednega stori, t. j. da v njem vzbudí pravo kesanje in resničen sklep zadostovanja itd. Ako se mu to ne posreči, mora mu odvezo odložíti ali celó odreči. Če pa tudi po takem prizadevanji še vedno dvoumna ostane spovedenceva priprava ter dispozicija za sv. odvezo, h krati je pa res potreba sv. odvezo dati, ker bi sicer dotičnega zadela velika škoda na duši, takrat naj spovednik odveže pogojno; toraj: otroka ali slaboumnega, ako sta v smertni nevarnosti in pa ob velikonočnem času, ali morda še sicer kterikrat v letu, da ne ostane predolgo brez milosti sv. zakramenta; umirajočega, ki leží v nezavednosti in tudi prej ni dajal zanesljivih znamenj kesanja ali hrepenenja po spovedi; vse spovedence z dvomno dispozicijo, ako so v smertni nevarnosti, če tudi niso umirajoči (n. p. vojak pred bitko, bolnik pred nevarno zdravniško operacijo), pa tudi če jim sicer življenje ni v nevarnosti, a zadelo bi jih veliko osramotenje, nastalo bi veliko zgledovanje, duhovna škoda, ko bi ostali brez sv. odveze, kakor n. pr. ženin, nevesta, ki pridéta še-le pred poroko k spovedi, drugi verniki pred vkupnim sv. obhajilom; kedar bi se bilo zeló bati, da spovedenec nič več k spovedi ne pride, ampak ostane v svojih grehih, če se mu odveza odreče . . .[1] Kedar spovednik kóga pogojno odveže zarad dvomne bližnje tvarine, naj spovedenca opozorí na njegov nevarni vestni stan; velí naj mu, da pred sv. obhajilom, katerega hoče prejeti, vzbudí popolno kesanje, pa da kmalo zopet pride k spovedi.

Pogojno odvezovaje ni ravno treba, da bi spovednik slovilu pridevál z besedo: „si vivis, si capax es, si te nondum absolvi, si dispositus es, si dignus es“ itd., ampak zadostuje, če vse táko pristavi le v mislih.

§ 173.

Nebistveni obred, kraj in čas spovedovanja.

1. V znamenje svoje sodniške oblasti mašnik med spovedovanjem sedí in sicer pokrit; odkrije se le pri oracijah, namreč govoreč: „Misereatur tui . . .“ pa „Indulgentiam . . .“ in h koncu „Passio Domini nostri . . .“; sodbo pa z besedami „Dominus noster“ itd. izreka pokrit. A ker z biretom spovedovati ni splošnja cerkvena postava (Rit. Rom. nič ne omenja bireta, in tudi nekateri škofijski obredniki ne), zato ni prepovedano, da célo slovilo moli odkrit. Sploh naj se vsak spovednik ozir pokrivala derží postave ali šege svojega kraja. Ozir oblačila spovednikovega določuje Ljublj. obrednik: „indutus superpelliceo et stola violacei coloris“, Rit. Rom. pa dostavlja „prout tempus vel locorum feret consuetudo.“ Vsled take posebne

---

[1] Ako tak spovedenec, katerega je spovednik zarad dvómne notranje priprave pogojno odvezal od smertnih grehov, pristopi k sv. obhajilu, on ne stori božjega ropa, misleč, da je po zadobljeni odvezí z Bogom spravljen, vendar pa ne prejme sadu sv. Zakramenta, ako mu res manjka moralne dispozicije. Če pa s pravim kesanjem in v dobri misli, da ni v smertnem grehu pa pobožno pristopi k sv. obhajilu, mu ta zakrament podeli odpuščanje velicih grehov, ker sv. rešnje Telo, če tudi zakrament živih, mu v tem slučaji podelí „gratiam primam“.

navade spovedujéjo redovniki še dandanes v svoji redovni obleki. Ob kaki sili, ko omenjenega cerkvenega oblačila ni berž dobiti, sme mašnik zakrament sv. pokore deliti celó brez stole. Spovedenec, pravi obrednik „qua decet humilitate mentis et habitus accedat, et flexis genibus signo crucis se muniat;“ in ko je prosil blagoslova, mu ga mašnik podelí z besedami: „Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis, ut digne et competenter confitearis peccata tua, in nomine Patris †, et Filii et Spiritus sancti. Amen.[1]) Nato moli spovedenec očitno spoved, ali pa naj vsaj reče: „Spovem se Bogu vsegamogočnemu in vam duhovni oče.“ — Mirno in poterpežljivo, brez vsacega znamenja nevolje ali osúpa nad velikimi grehi mora spovedenca poslušati do konca, ne da bi mu v besedo segal brez važnega vzroka.[2]) Zapomnuje naj si grehe, zlasti one, ozir katerih bo treba spovedenca posebno podučiti, ali še kaj natanćneje poprašati; in prevdarja naj, kateri je njegov poglavitni greh, glavna strast, korenina drugim spovedencevim grehom, da bo kot zdravnik mogel ukazovati zdravila, poglavitnemu hudemu nagnjenju nasprotna. Nikoli naj mu spovednik naravnost v obraz ne gleda; zato, in v znamenje molčečnosti je navada, da si obraz z ruto zakriva mašnik, ki naj se tudi pretesno na omrežje spovednice ne naslanja. Govorí naj mašnik med spovedovanjem počasno in le toliko glasno, da ga sliši tisti, ki se takrat spoveduje; preglasnega izgovarjanja se mora skerbno varovati. Ko je spoved končana in pokora vže naložena, govorí spovednik „Misereatur . . .“, in ko začne „Indulgentiam . . .“ povzdigne desnico ter jo z dlanjo proti spokorniku obernjeno, kakor bi mu hotel roko na glavo položiti,[3]) tako dolgo derži vzdignjeno, da po odvezi pri besedi „Patris“ križ nad njimi stori. „Misereatur . . .“ in pa „Passio . . .“ moli s sklenjenimi rokami. Slovila naj spovednik nikoli toliko glasno ne izgovarja, da bi okoli stoječi umeli, kaj govori, zato da v slučajih, ko ne podeli sv. odveze, tega drugi ne izvedó. Iz istega namena, in pa da ga brez vsega blagoslova ter pomoči sv. cerkve ne pustí, naj spovednik tudi nad takim spovedencem, kateremu ne more podeliti sv. odveze, vendar-le vselej kaj moli pa sv. križ čez-nj storí, n. pr.

---

[1]) Gl. Ljublj. obr. str. 52; Rit. Rom. tega nima.

[2]) Smé ga ustaviti med obtoževanjem, n. pr. ako pripoveduje reči, ki prav nič ne spadajo v spoved, ako sumnjivec hoče zopet in zopet govoriti o svojih prejšnjih vže spovedanih in odpuščenih grehih, če grešnika ni razumel, če preglasno ali pretiho govori . . .

[3]) Ta obred je ostanek nekdanje šege, ko je spovednik svoje roke v znamenje sodniške oblasti pokladal na spokornika, kedar mu je dajal sv. odvezo.

samo „Misereatur . . .“ pa „Indulgentiam . . .“ ali pa to-le molitev: „Respice, quaesumus, omnipotens et misericors Deus super hanc animam, quam creasti, et pro qua Dominus noster Jesus Christus non dubitavit manibus tradi nocentium et crucis subire tormentum; in nomine Patris † . . .“ Kedar se otroku zarad spoznane nevzmožnosti ne more dati odveza, se navadno moli to-le: „Domine Jesu Christe, qui dixisti: Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum coelorum; super hunc parvulum tuae benedictionis gratiam infunde, ut gratia, aetate et sapientia apud Deum et homines proficiens salutem consequatur aeternam — in nomine Patris † . . .“ Slednjič naj spovednik spusti spokornika s kakimi primernimi besedami, govoreč mu n. pr. „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ ali „Pojdi v miru!“

2. Ozir kraja veljá to, da se razun prav veljavnega vzroka smé spovedovati le v cerkvi, in tukaj tudi le v spovednici, ki nikoli ne sme stati v kakem temnem kotu ali na prikritem kraji. O spovednici gl. str. 333. Obrednik (Ljublj. str. 51) ukazuje spovedniku: „In ecclesia, non autem in privatis aedibus, confessiones audiat, nisi ex causa rationabili, quae cum inciderit, studeat tamen id decenti ac patenti loco praestare. Habeat in ecclesia sedem confessionalem, in qua sacras confessiones excipiat: quae sedes patenti, conspicuo, et apto ecclesiae loco posita, crate perforata inter poenitentem et sacerdotem sit instructa.“ Veljaven vzrok za spovedovanje zunaj cerkve ni lagotnost, zložnost spovednikova, ampak le sila, n. pr. bolezen, gluhota, visoka starost spovednikova (zlasti ob hudem mrazu); ali pa bolezen, gluhost, imeniten stan spovedencev (n. pr. če je duhovnik) itd. Ker cerkev skerbí za pošteno ter dobro imé svojih služabnikov in da jih kolikor moč obvaruje moralne nevarnosti, je po raznih škofijah prav strogo mašnikom prepovedano, ženske, razun bolnih, drugej spovedovati, kot v cerkvi; in v cerkvi tudi le samo v spovednici. Ljublj. obrednik str. 51 v tej zadevi ukazuje: „Confessiones autem foeminarum nunquam domi in cubiculo, neque etiam in sacristia, vel in ecclesia extra sedem confessionalem, vel in confessionali e conspectu anteriori confessarii, sed a latere poenitentis, et nonnisi crate interposita excipiat, nisi quis ob graves rationes, Ordinario exponendas, speciali gaudeat ab hac lege exceptione.“ Ordo cult. div. pub. l. 1827 § 32 še pristavlja: „nisi . . . speciali et quidem in scriptis gaudeat ab hac lege exceptione.“ A tudi, če bolno žensko na njenem domu spoveduje, naj mašnik to storí pri odpertih durih. — Vsak spovednik naj ima svojo spovednico, katere naj ne preminja brez posebne potrebe, ker bi se sicer verniki utegnili motiti v spovedniku

in morda celó slabo se spovedali, ko bi še-le med spovedovanjem spazili zmoto.

3. Mašniki v duhovno-pastirski službi imajo dolžnost, spovedovati tolikrat, kolikorkrat njih duhovnijani tega od njih po pameti zahtevajo. Gotovo pa verniki tega prosijo rationabiliter vselej takrat, kedar jim božja ali cerkvena postava prejem zakramenta sv. pokore ali ukazuje ali pa svetuje. Vsem kristijanom pa, kateri so sposobni, ta zakrament vredno prejeti, se ukazuje, da ga vredno prejemajo: vsaj enkrat v letu; v verjetni smertni nevarnosti (in articulo mortis); in vselej takrat, če je kristijan v smertnem grehu, ko mu je treba sv. obhajilo ali kak drug zakrament živih prejeti ali kako svetstvo delíti; ali pa, če ga k prejemu sv. pokore veže kaka posebna dolžnost, n. pr. če mu je bila spoved naložena za pokoro. Sicer pa cerkev nasvetuje pogosto prejemanje tega zakramenta; zlasti še želí, da bi verniki opravili dobro spoved: berž ko kedo pade v smerten greh, v posebnih nevarnostih (n. pr. pred zdravniško operacijo, pred nevarnimi opravili . . .), pa takrat, če kristijan spozná, da mu je spoved sredstvo k poboljšanju in pomoček k popolnosti.

Dolžnost velikonočne spovedi za vse vernike, ki so vzmožni prejeti zakrament sv. pokore, izvira iz cerkvene zapovedi, dane v IV. občnem Lateranskem zboru l. 1215, ki slôve: „Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti etc.“ To zapoved je poterdil ter z istimi besedami objavil tudi Tridentinski zbor (Sess. XIV. c. 8). Cerkvena skupščina sicer ne določuje časa, ob katerem se ima spoved opravljati, a ker isti zbor ukazuje prejem sv. obhajila v velikonočnem času, in se je slehernemu pred tem sv. obhajilom spovedati, ako ni v stanu posvečujoče milosti božje, nastala je navada, tudi to za vsako leto zapovedano spoved prejemati ob isti priliki, t. j. ob velikonočnem času. Po današnji šegi toraj tudi to spoved imenujemo „velikonočno“. „Proprio sacerdoti“, pravi zbor; tega še dandanes cerkev želí, da bi se verniki zlasti v velikonočnem času spovedovali domačemu duhovnemu pastirju, a vsled splošnje navade postalo je dandanes vže zakonito, da si tudi ob velikonočnem času sleherni smé po svoji želji voliti spovednika. Po današnji navadi je toraj „proprius sacerdos“ vsakteri mašnik, ki ima spovedno pravico. — Ker je prejemanje sv. zakramentov v velikonočnem času jako važna reč, naj duhovni pastir skuša svoje duhovnijane na to skerbno pripravljati, deloma s primernimi cerkvenimi govori, deloma z velikonočnim izpraševanjem, ki je skoraj po vseh škofijah zaukazano.[1] Navada, da verniki pristopajo k velikonočni spovedi v nekem redu, ločeni po vaseh, hišah in spolu, utegne biti koristna, da le duhovni pastir preveč spovedencev ne povabi na enkrat, in pa, da jih nikoli strogo ne veže na določeni dan, ampak naj jim pové, da jih bode tudi ob drugem času sprejel, ako se za določeni dan ne utegnejo dobro pripraviti. Jako dobro je, kedar o taki priliki domači duhovnik naprosi kakega tujega dobrega spovednika, da mu pride v pomoč in je tako slehernemu mogoče, tudi pri neznanem mašniku opraviti svojo velikonočno dolžnost, če mu to utegne ljubše biti. Listke v dokaz opravljene velikonočne spovedi naj ob primernem času zbira duhovni pastir sam ter naj v knjigi farnega popisa zaznamuje one, ki morda niso storili svoje keršćanske dolžnosti. Varuje naj se župnik ob taki priliki strasti in zasramovanja; tudi takim grešnikom nasproti veljá: „Lepa beseda lepo mesto najde.“ Cerkev tacemu, ki bi o velikonočnem času iz nemarnosti ne izpolnil svoje dolžnosti, žuga s kaznijo, zbor namreč pravi: „Vivens ab ingressu ecclesiae arceatur, et moriens christiana careat sepultura“; a te kazni ste zažugane obsodbe (ferendae sententiae), morale bi se še-le po viši cerkveni oblasti izreči nad dotičnim, toraj duhovni pastir v tej zadevi ne sme svojevoljno postopati. Zlasti cerkveni pokop smel bi se zarad imenovanega prestopka odreči le takemu, ki bi tudi na smertni postelji terdovratno, pred pričami, zametaval sv. zakramente ter v očitni nespokornosti umerl.[2]

Ker je zakrament sv. pokore silne važnosti v življenji kristijanovem, ter ne le tistim, ki so po sv. kerstu smertno grešili, neogibno potreben v dosego milosti božje, ampak tudi pravičnemu preimeniten pomoček, da se ohrani na potu pravičnosti in rasti v keršćanski popolnosti, zato želí cerkev, da verniki ta zakrament prav pogosto prejemajo. Duhovnemu pastirju mora skerb biti, da se to res zgodi. On mora ob raznih prilikah govoriti svojim duhovnijanom o silni koristi in potrebi večkratne spovedi; spodbuja naj jih, ta zakrament pogostokrat prejemati ter naj jim pové, da je vsaki čas pripravljen, ta zakrament delíti, če le še veče dolžnosti, n. pr. božja služba, previdenje bolnikov itd., tega ne zabranjujejo. S takimi besedami se mora pa tudi dejanje ter vedenje njegovo vjemati: vselej naj z veseljem gré v spovednico, naj nikoli ne kaže nevolje, in naj se ne pritožuje čez spovedovanje, če tudi je spovedencev obilno. Strogo mora ukazati cerkveniku, da ga ima vselej berž poklicati, ako želé ljudje k spovedi, in da jih nikdar ne odganja. Cerkev v Tridentinskem zboru ukazuje duhovnim pastirjem: „ut fideles pascant verbo, sacrificio et sacramentis“, kar zlasti velja za nedelje in praznike. Zato morajo spovedniki na to delati, da jih je dokaj vernikov v duhovniji, ki zlasti ob dnevih Gospodovih in ob praznikih prejemajo sv. zakramente. Naj jim toraj ponudi priliko, vredno spoved opraviti ob tacih časih; hodi naj duhovni pastir proti večeru ob sobotah in pred prazniki tudi nepoklican v spovednico, ali naj vsaj pošlje pogledat, če kedo želí k spovedi, ter naj berž gré, da ljudje dolgo ne čakajo. V praznikih in nedeljah zjutraj naj hodi tudi nepoklican prav zgodaj v spovednico, ter naj se na pridigo pripravi vže prej med tednom, da mu ne bo zadnje trenutke skerbi delala. Ako duhovni pastir na tak način svoje vernike z besedo in dejanjem vabi k sv. zakramentu; če ljudem vsaki čas, ako druga važna stanovska opravila ne zabranjujejo, z veseljem postreže in ob nekaterih določenih dnéh in urah celó priliko ponuja, spovedati se: potem se mu spovedencev ne bo manjkalo. Spoved je težavna reč, zato se ravno taki, katerim je najbolj potrebna, mnogokrat sramujejo spovednika klicati in tudi dolgo čakati se naveličajo, toraj je treba, da sleherni vé: ob tej in tej uri najdem spovednika pripravljenega.

---

[1] Za Ljubljansko vladikovino gl. Ordo div. cul.: appendix de examine Paschali; in pa poduk, kako to izpraševanje vspešno opravljati v „Diöcbl.“ 1882 str. 185.

[2] Obrednik (Ljublj. str. 142) pravi: „Negatur ecclesiastica sepultura iis.., de quibus publice constat, quod semel in anno non susceperunt sacramenta confessionis et communionis in pascha et absque ullo signo contritionis obierunt.“

Po noči spovedovati v obče ni dopuščeno, bodisi pozno zvečer ali celó zgodaj zjutraj; ako pa je potreba, n. pr. zarad velike množice spovedencev, mora pri spovednici med spovedovanjem luč goreti. Ljublj. Ordo e. d. p. § 29 velí: „Confessiones ad seram usque noctem protrahere, praesertim luminibus non accensis, serio interdicitur.“ Tudi na sveti večer, t. j. ob polunočnem duhovnem opravilu in proti jutru je prepovedano „SS. Eucharistiam christifidelibus exhibere et confessiones excipere, antequam aurora elucescat“ (Direct. Labac.). Drugih za spovedovanje prepovedanih časov ni, in noben duhovni pastir ni opravičen, določevati dni v letu, n. pr. Božič, Veliko noč, ob katerih „se ne spoveduje“. Veliki petek je prepovedano sv. obhajilo deliti (izvzemši sv. popotnico), a spovedovati ni prepovedano (S. R. C. 17. dec. 1875).

§ 174.

Kedo more veljavno prejemati zakrament sv. pokore.

Da človek ta zakrament veljavno prejema, treba mu je sposobnosti in vrednosti. Sposoben ali vzmožen prejemavec sv. pokore je vsak živ človek, ki je kerščen, se pameti zaveda ali je vsaj vže bil kedaj pri pameti ter je grešil, ki zná in veruje vsaj tiste verske resnice, ki so človeku kot sredstvo k izveličanju potrebne in tudi kolikor je njemu mogoče, take, ki so potrebne necessitate praecepti (ali da vsaj obljubi, da se bo teh poslednjih naučil), ki je moralno pred mašnikom navzoč ter zakrament prejeti hoče. Vredno pa ta zakrament prejme, pri komur je najti bližnja tvarina sv. pokore, t. j., one tri reči: kes, spoved in zadostenje,[1] brez katerih ni odpuščenja grehov, kajti sv. cerkev uči: „Si quis negaverit, ad integram et perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in poenitente, quasi materiam Sacramenti Poenitentiae, videlicet contritionem, confessionem et satisfactionem . . . a. s.“ (Trid. Sess. XIV. c. 4).

I. Kesanje je po razlaganji Trid. zbora notranja žalost (animi dolor) in stud nad storjenimi grehi, s sklepom, ne več grešiti. Ta sernčna žalost, združena s sklepom spreobernjenja in z upanjem na božje usmiljenje je absolutno potrebna, kajti brez nje ni odpuščenja grehov. Grešnik mora pri spovedi vže imeti taki kes, ki ima toraj biti:

1. Notranji, resničen; ne le na jeziku, v besedah, ampak v sercu, pa združen s terdnim sklepom, t. j. z resnično voljo, ne več grešiti, toraj tudi vseh v to potrebnih pomočkov, molitve, prejemanja sv. zakramentov . . . se poprijeti, in bližnjih priložnosti pa nevarnosti greha se varovati. Tudi solze, ker so mnogokrat lažnjive, niso pravo kesanje, ampak duša mora biti užaljena in z britkostjo napolnjena zavolj storjenega greha.

2. Čeznaturen v svojem začetku in v svojih nagibih. Po svojem začetku pravo kesanje izvira iz dobrote božje, brez katerega pomoči v zadevah svojega izveličanja ničesar ne moremo. Izhajati mora pa tudi iz nagibov čeznaturnih, od Boga razodetih, verskih (n. pr. zguba sv. nebes, zasluženje pekla, vic . . .; ostudnost greha; upanje plačila božjega . . .; neizmerna lepota in neskončna dobrota božja), a ne iz nagibov naturnih, samo zavolj naravnih slabih nasledkov greha (n. pr. bolezen, sramota, časna škoda . . .). Z zgolj naturnim kesom si grešnik odpuščenja pri Bogu zadobiti ne more. Čeznaturen kes pa cerkev z ozirom na nagib, iz katerega izvira, delí v popoln čeznaturen kes (contritio), katerega ima tisti, čegar volja iz čiste in nesebične ljubezni do Boga greh zapusti ter obžaluje in studi; pa v nepopoln čeznaturen kes (attritio), ki izvira sicer tudi iz naturnih, a manj plemenitih nagibov, namreč iz strahu pred

---

[1] Natančneje o teh tvarinah gl. dogmatiko in moralo.

kaznimi in nasledki greha, katere je Bog zažugal, iz spoznane ostudnosti greha, iz upanja na nebeško plačilo. O popolnem čeznaturnem kesu cerkev (C. Trid. Sess. XIV. c. 4—5) uči, da človeka z Bogom spravi, ga opraviči ter mu smertne grehe in večne kazni odpusti, še preden zakrament resnično, dejanjsko prejme, toda le tedaj, če je to popolno kesanje združeno s sklepom ali voljo, zakrament sv. pokore res prejeti (contritio cum voto confessionis). Nepopolni čeznaturni kes, ako obsega upanje na božjo milost po Jezusu Kristusu in začetno ljubezen do Boga pa stud nad grehom samim, ne le nad nasledki greha, on grešnika le pripravi na opravičenje po zakramentu sv. pokore. Nepopolno kesanje (attritio) toraj tudi pri prejetji zakramenta ne opravičuje samo na sebi, ampak je neogibno potreben pogoj za vredno prejetje sv. pokore. Več o tem nauku gl. dogmatiko in moralo.

3. Čez vse velik ima biti kes, kar je tedaj, če grešnik spozná greh kot največe zlo, ter zato svoj greh bolj obžaluje, kakor vse druge nadloge tega sveta, in je pripravljen, raje vse zgubiti in terpeti, kakor zopet grešiti. Ni pa treba, da bi kesanje bilo sensitive summus dolor, da bi bilo občutensko največe, ali da bi se moralo po zunanje kazati, le volja mora greh v obče bolj sovražiti, kot vse drugo zlo, in pripravljena biti, vse rajše terpeti, kot zopet v greh privoliti.¹)

4. Tudi splošnje mora biti kesanje, t. j. vse storjene, vsaj vse smertne grehe mora obsegati, kajti ni možno pravo spreober-

---

¹) Spovednik pa ne smé te stvari pretirovati. „Necessarium minime est (piše Sporer), imo infirmis animabus minime consultum, instituere comparationes particulares ejusmodi inter peccatum et hoc vel illud grave malum subeundum: sed potius occurrentes tales comparationes tamquam impertinentes et periculosas debet respuere nihil eligendo. Ex. gr. proponitur poenitenti: „Si occurreret necessitas, ut necesse sit fornicari aut mori: mallesne mori? mallesne omnia perdere bona, in exilium ire, mori, vivus comburi . . ., quam fidem negare?“ et cetera hujusmodi infinita, quae poenitenti scrupuloso proponi possent. Non tenetur inquam aliquid horum eligere, sed omnia respuere tamquam periculosa et impertinentia, sibi ipsi, aut satanae tentatori dicendo: „Non est, nec erit talis necessitas, cum infinita habeat Deus alia remedia, quibus me a peccato eripiat. Et si aliquando occurreret talis necessitas, confido, quod bonus Deus mihi sufficienti gratia adesset, quae nullum facientem, quod in se est, permittit tentari ultra vires. Caveant ergo confessarii a talibus interrogationibus; caveant et poenitentes a talibus comparationibus tamquam satanae laqueis periculosissimis. Cum enim mala poenae, utpote sensibilia, naturaliter magis moveant imaginationem, quam mala culpae, aut periclitari facient voluntatem, aut hominem in infinitos scrupulos, aut etiam desperationem praecipitabunt. Excipiuntur hic animae spirituales exercitatae, heroicae, amore divino flagrantes.“

njenje k Bogu, ako človek svoje volje ne odterga od vseh ter vsacega smertnega greha, ker ravno tù veljá: Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.“ (Jak. 2. 10.) Ozir malih grehov ni ravno potrebno, da bi bil kes splošenj; kedor je le samo male grehe storil, on zamore zakrament sv. pokore veljavno prejeti, da le enega resnično obžaluje, kajti en mali greh zamore tudi brez drugih odpušćen biti, kar pri velicih grehih ni mogoče. Tudi ni treba, da bi spokornik vsak smerten greh posebej obžaloval, ali da bi kesaje se vseh spominjal, dosti je, da vse storjene vsaj smertne grehe resnično obžaluje, znane in neznane ter pozabljene. Taki kes mora spovedenec imeti vsaj vže v trenutku, ko se mu delí sv. odveza. Kedor se berž po prejeti odvezi spové greha, katerega je prej pozabil povedati, mora vnovič kes vzbuditi. Ozir terdnega sklepa, ki ga pravi kes vže v sebi ima, pa to veljá, da je njega vesoljnost v tem, da se grešnik odloči, varovati se vsaj vseh smertnih grehov, ne le vže storjenih, ampak vseh mogočih; malih pa, kolikor se jih bo oziroma človeške slabosti varovati mogel.

II. Spoved je skesana obtožba ali spoznanje svojih po sv. kerstu storjenih grehov (ali vsaj svoje grešnosti) pred pooblaščenim mašnikom, iz namena, da bi od njega odvezo zadobil. Po taki skesani obtožbi mora grešnik spovedniku odkritoserčno predložiti tako zvano potrebno daljno tvarino zakramenta sv. pokore; kedar take ni, smé mesto potrebne (ali tudi s potrebno vred) prostovoljno in zadostno tvarino v spovedi predložiti (gl. § 172).

Poglavitne lastnosti zakramentalne spovedi so: Da je ustna; kajti kedor more, se tudi mora obtožiti spovedniku z besedo, ne z znamenji ali s pisanjem. Kedar pa bi to bilo fizično ali moralno nemožno, smé se obtožba zgoditi tudi s pisanjem ali z znamenji; vendar mora spovedenec biti takrat navzoč, ker po pismu poslana izpoved ne veljá, in tudi ne odveza pismeno sporočena. Kedar se iz zeló važnega vzroka spoved pismeno zgodí, pa mora spovedenec pričujočemu spovedniku ali z besedo, in če to ni mogoče, v pisanji ali z znamenjem povedati, da se teh tù spisanih grehov obtoži ter spové. — Tudi skrivaj se mora vsled modre uravnave sv. cerkve zakramentalna obtožba zgoditi, samo spovedniku na uho, da nihče drugi ne sliši. Po tolmaču se spovedati je v sili (n. pr. ob veliki noči, v smertni nevarnosti) sicer dopušćeno (S. C. de prop. F. 19. jul. 1838), vendar ne ukazano (S. C. C. 28. febr. 1633), kajti dotični se v tacem slučaji tudi z znamenjem smé obtožiti. — Spovedati se je treba tudi odkritoserčno ter resnično, brez zvijačnosti v besedah, brez laži tako, kakor storjene grehe človeku vest narekuje; kar je gotovega, kot gotovo, kar je dvomnega, kot dvomno, brez povekševanja, brez zmanjševanja. Da je laž, v spovedi storjena, še bolj pregrešna, kot ob drugih slučajih, je gotovo; vendar samo na sebi ni vselej smerten greh, ako se kedó pri spovedi v kaki reči zlaže. Zeló bi grešil ter spoved neveljavno storil, kedor bi spovedniku vedoma neresnico povedal v zadevah „potrebne“ daljne tvarine, toraj: ko bi smerten greh, o katerem vé, da ga je storil, prikril ali nalašč tako povedal, da ga spovednik ne razume; če bi se gotovega velicega greha obtožil kot dvomnega; ali ko bi ozir števila, verste in potrebne okolnosti lagal, ali pa si nalašč kak smerten greh izmislil (če ni tega morda iz velike nevednosti ali preprostosti storil). Laž pri spovedi ozir prostovoljne in zadostne tvarine sama na sebi ni smerten greh ter spovedi ne stori neveljavne, a ker verniki mnogokrat vsaktero laž pri spovedi imajo kot velik greh, tréba je mašniku stvar razsojevati z ozirom na vest spokornikovo. — Tudi mora biti spoved storjenega le enemu spovedniku, t. j. grešnik se mora vseh svojih smertnih grehov obtožiti enemu in istemu spovedniku, ker se le od posameznega velicega greha brez drugih ne more odveza dobiti. Pač bi veljala spoved, ko bi se kedo vseh svojih storjenih smertnih grehov spovedal kakemu tujemu spovedniku, ker spokornika ne pozná, malih grehov pa svojemu navadnemu spovedniku (kajti mali grehi niso potrebna tvarina zakramenta), a paziti je, da tega ne stori iz slabega namena, n. pr. da bi premotil svojega spovednika ter se svetega delal pred njim na taki način. — Zakramentalno obtoženje ne smé biti kako merzlo, povestno dopovedovanje dogodkov, ampak skesano, s serčno žalostjo dopovedovano in s sklepom, storiti vse, kar mu bo spovednik ukazal. Tudi ponižna mora biti spoved in spodobna v besedah in vedenji, pa iz prave namere storjena, namreč, zadobiti odpuščenje grehov, ne pa, prazne in nepotrebne reči se razgovarjati, napake, grehe drugih ljudi naznanovati, miloščine spovednika prositi . . .

Najpoglavitnejša ter bistvena lastnost spovedi je popolnost, ki je ali materijalna, ali pa formalna. Materijalno popolna je spoved takrat, če se človek obtoži vseh svojih in posameznih smertnih grehov, katerih se še ni pri spovedi obtožil pa od njih odvezo zadobil, po kolikor se jih po skerbnem izpraševanji vesti spominja. Formalna popolnost pa je v tem, da se človek obtoži vseh svojih storjenih smertnih grehov, po kolikor mu je v tistih razmerah, v katerih je takrat, fizično ali moralno možno. Formalna popolnost spovedi je potrebna za odpuščenje grehov necessitate sacramenti, materijalna pa le necessitate praecepti.

1. Materijalna popolnost spovedi toraj tirja, da se človek obtoži vseh in posameznih smertnih grehov, njih števila in verste, pa okoliščin, katere versto greha premené, ali greh, ki je sam na sebi mali, smertnega storé. — Spovedati se je toraj človeku posamezno vseh storjenih smertnih grehov, katerih se po skerbnem izpraševanji vesti spominja, tudi najskrivnejših. Kaj pa dvoumnih? Ako dvomi, je li res storil to ali uno dejanje, ki je smerten greh; ali tudi če dvomi, je li greh, ki ga je res storil, smerten greh ali ne — moral bi skušati odpraviti dvom. Ko bi pa reč pri vsem tem še vedno ostala dvoumna, tedaj se mu po nauku sv. Alfonza ni treba obtoževati; a da verniki zadobé popoln mir vesti, naj v praktiki duhovni pastir le vselej jim prigovarja, da se vseh velicih grehov, tudi dvoumnih vselej natanko obtožujejo. Le sumnjivcem (skrupulantom) in jako tenkovestnim spovedencem tega ni treba storiti, ker ti smejo z moralno gotovostjo verovati, da niso grešili. Ako bi spovedenec vedel za gotovo, da je storil ta ali uni smerten greh, pa le pametno dvomi, sé ga je li vže spovedal ali ne, mora se ga obtožiti; kakor bi se tudi moral svojega storjenega greha vnovič obtožiti pri spovedi, če bi se ga bil vpervič obtožil le kot dvoumnega, in pozneje spozná, da je stvar gotova. — Treba se je obtožiti tudi verste (species) in števila[1]) smertnih grehov, in kedor se z gotovostjo ne spominja, kolikrat je grešil, mora povedati, da „blizo, okoli“ toliko in tolikokrat. Ako bi mu še tega ne bilo možno povedati, izreči mora, koliko časa da vže ima navado, ta in ta greh storiti in kolikrat na priliko ga je storil eno k drugemu vsaki mesec, teden, dan. Ko bi se spovedenec pozneje spomnil, da se je v naznanjenem številu zmotil, ni mu treba popravljati tega, drugače, ko bi se bil obtožil dokaj manjšega števila; ako pa se je bona fide spovedal prevelikega števila, ni mu zarad tega treba obtožbe ponoviti. — Naznaniti je treba v spovedi tudi okoliščine greha, in sicer najprej take, ki premené versto smertnega greha (circumstantiae speciem mutantes), kajti taka okolnost storjenemu grešnemu dejanju pridene še nov velik greh. Taka okoliščina utegne biti kraj, kjer je bil greh storjen (n. pr. cerkev, pokopališče), oseba, obljuba, zakonski stan... O tem toraj treba je časih poizvedati spovedniku. Mora se spovedenec

---

[1]) Spovedniku je treba vedeti, kako določevati število smertnih grehov. Morala mu v to podaje naslednja načela: 1. Tot sunt peccata, quot sunt circa diversa objecta actus voluntatis completi. 2. Tot sunt peccata, quot sunt circa idem objectum actus voluntatis moraliter interrupti, et completi. 3. Tot sunt peccata, quot sunt quoad eundem actum objecta totalia seu completa.

obtožiti tudi tacih okolnosti, katere greh, ki bi bil sicer sam na sebi mali, premené v smertnega. Kar pa tiče okoliščine, ki kak velik greh sicer ne premené v greh drugačne verste, pač pa ga znatno povekšajo, učé jako sloveči bogoslovci, n. pr. sv. Tomaž, sv. Bonaventura, sv. Alfonz . . , da samo na sebi ni dolžnosti, se jih obtoževati, ker Tridentinski zbor tega ne zapoveduje in je toraj vsaj zeló dvoumno, če je treba povedati spovedniku circumstantias notabiliter aggravantes; dvoumna postava pa nikogar ne veže. Časih pa je vendar-le dolžnost, spovedati se tacih okolnosti, ki smerten greh le povekšajo, namreč v slučaji, kedar provzročijo kako cerkveno kazen ali storé zadevni greh prideržan (n. pr. da bi bil kedo duhovnika pretepal, tù bi moral povedati, ali zeló ali ne hudo, ker je od te okolnosti zavisno, kedó smé odvezati ta prideržaj); pa tudi takrat jih je treba povedati, kedar spovednik po tacih okoliščinah popraša, da vé prav ravnati s spovedencem (n. pr. pri tatvini in drugačnem oškodovanji bližnjega). Sploh pa za ravnanje z grešniki v spovedi veljá to, da spovednik vsakterega na to napeljuje, naj se tudi tacih okoliščin kolikor mogoče odkritoserčno spové, ker je velike važnosti, da spovednik dušni stan spokornikov natanko spozná. — Obtožiti se je treba spovedencu tudi učinkov greha, ako so z njegovim ravnanjem v neposrednji zvezi, toraj, če jih je grešnik nameraval, ali pa z gotovostjo ali vsaj z veliko verjetnostjo spoznal, da bodo nastopili.

2. Zgodí se pa mnogokrat, da kristijanu ni mogoče, se spovedati toliko natanko, kakor to zahteva materijalna popolnost spovedi. Ker Bog nemogočega ne tirja, zadostuje v takem slučaji resnična volja, natanko se spovedati, in pa da se res obtoži svojih grehov, ali vsaj svoje grešnosti, kolikor mu je v tistih razmerah mogoče. To je formalna popolnost spovedi, ki za čas sile zadostuje; vendar pa ostane dolžnost, še tudi izpuščenih smertnih grehov se izrečno obtožiti pri spovedi, ako jenja zaderžek popolne obtožbe. Razločujemo pa trojno nemožnost, zarad katere je časih materijalna popolnost spovedi nemogoča ter zadostuje formalna: umstveno, telesno in nravno. Umstvena ali intelektuvalna nemožnost, se materijalno popolno spovedati, je takrat, če zarad nezadolžene nevednosti ne spozná, da je to ali uno storjeno dejanje, katerega se sicer spominja, pregrešno; ali pa ne vé, da se je treba smertnih grehov obtožiti po številu in versti; enako, ako je kedo toliko preprost in slabotnega razuma, da svojih grehov, katerih se sicer kesá, posamezno ne vé povedati. Umstven zaderžek materijalne popolnosti je dalje, če se spovedenec tudi po pridnem izpraševanji vesti kakega storjenega greha

ne spomni, ali če se ga je spomnil, pa med obtoževanjem pozabil, ker tù veljajo besede Tridentinskega zbora (Sess. XIV. c. 5): „Reliqua autem peccata, quae diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur.“ Ako se greha spomni pozneje, treba se mu je pri pervi spovedi, ki jo nato opravi, le tistega vnovič obtožiti, ako je sicer poprejšnja spoved bila veljavna. — Telesna ali fizična nemožnost izgovarja od materijalne popolnosti: mutce, katerim se je spovedati po znamenjih ali pa s pisanjem, kolikor zamorejo; zeló gluhe, ki mnogokrat ne morejo vsega naznaniti; nevešče spovednikovega jezika, kedar ne morejo dobiti nobenega tacega spovednika, s katerim bi se zamogli sporazumeti v svojem jeziku. Takim se smé podeliti sv. odveza, da le z znamenji kažejo, da so grešniki in da obžalujejo svoje grehe, kajti dolžnost jim ni, spovedati se po tolmaču; ako pa se ga hoče kedo poslužiti, ni dolžan se po tolmaču spovedati vseh svojih grehov, ampak zadostuje, če se obtoži tacih ali tacega greha, katerega se posebno ne sramuje, ter da se ga na ta način obtoži, da vse druge svoje storjene smertne grehe le v mislih v to spoved všteje.[1] Formalna popolnost zadostuje tudi bolnim in umirajočim, ki ne morejo več govoriti. Takim zadostuje spoved z znamenji, ali po okoliščinah tudi sama prošnja za odvezo, na kateri način koli razodeta; pri nezavednih umirajočih je mnogokrat dosti sámo dozdevno hrepenenje po spovedniku. Tudi če bolniku med spovedovanjem silno slabo prihaja in se je bati, da pade v nezavednost; ali če je spovednik sam v gotovi smertni nevarnosti; če je velika množica odveze potrebnih, ki so v nevarnosti, n. pr. vojaki pred bitko, ali umirajočih, n. pr. na bojišču, na barki, ki se vtaplja ... ter ni moč, vseh popolnoma spovedati — zadostuje formalna popolnost. V tem slučaji zadostí, da se vsakteri le enega ali druzega greha obtoži; ali če še to ni možno, je dosti, da se vsi skupaj kot grešnike spoznajo ter kesanje nad grehi pa željo po sv. odvezi pokažejo. Ako to storé, zamorejo prejeti odvezo s skerčenim slovilom: „Ego vos absolvo ab omnibus censuris et peccatis . . .“ Nikakor pa ne zadostuje formalna popolnost, če ima spovednik ob nekaterih dnevih silno veliko spovedencev. — Težje je natanko določiti dogodljeje, v katerih zarad moralne nemožnosti zadostuje formalna popolnost spovedi. V obče se morajo nenavadne vnanje težave ali velike nevarnosti nahajati, da se more govoriti o moralni nemožnosti. To bi bilo, n. pr. ako bi se bilo zarad popolnega obtoženja za spovedenca, ali za spovednika, ali za druge res bati velike škode za telo ali pa za dušo; tako, ko bi spovednik gotovo nalezel kužno bolezen, če bi od bolnika zahteval materijalno popolne spovedi; ali ko bi kak drugi bolnik utegnil umreti brez sv. odveze med tem, ko popolne spovedi zahteva od spovedenca; če bi se kak spovednik gotovega greha ali okoliščine greha ne mogel drugače obtožiti v spovedi, kakor da prelomi spovedno molčečnost. Ko bi mu bilo brez velike težave mogoče dobiti si spovednika, kateremu se dotičnega greha zamore obtožiti brez omenjene nevarnosti, moral bi se spovedati tacemu. Tudi se utegne zgoditi, da bi kedo pri drugih prišel ob dobro imé, ko bi se tako dolgo mudil z obtoževanjem, da se materijalno popolno spové. N. pr. če pride duhovni pastir k bolniku na dom s sv. rešnjim Telesom, in med spovedovanjem spozná, da so dosedanje spovedi bolnikove bile neveljavne in jih je treba z vesoljno spovedjo popraviti, a toliko čakanje drugih ljudi bi med njimi gotovo napravilo veliko zgledovanje; ali pa bi bilo ne malo osramotenje za kóga, ko bi precej takrat k sv. obhajilu ne pristopil, kar bi pa ne mogel, ko bi spoved, katero ravnokar opravlja, materijalno popolna bila. V teh slučajih za takrat zadostuje formalna popolnost; kar še manjka do materijalne popolnosti, nadomesti naj se pozneje. — Formalne popolnosti pa ne opravičuje samo notranja težava spovedi, n. pr. sramežljivost, boječnost spovedenceva; tudi ne dolžnost, storjeni smertni greh toliko natanko določiti, kolikor je za dobro spoved treba, in če bi tudi s tem spovedniku razodel vdeleženca pri grehu. A če lahko more, naj si v tem slučaji poišče spovednika, kateremu ta complex peccati ni znan . . . — Pred očmi je imeti duhovnemu pastirju, da formalna popolnost spovedi le tako dolgo zadostuje, dokler zarad intelektuvalne, fizične ali moralne nevzmožnosti dotičnemu ni mogoče se spovedati z materijalno popolnostjo. Ko bi pozneje jenjal tak zaderžek, treba je grehov, prej ne spovedanih, obtožiti se v pervi poznejši spovedi, da od njih tudi naravnostno zadobi odvezo.

---

[1] Opravil bi spovednik s takim tujcem časih tudi brez tolmača spoved na ta način, če bi si sostavil kratko izpraševanje vesti, v katero postavi vprašanja po navadniših grehih, in pri vsacem vprašanji dal bi si po kakem sposobnem človeku vprašanje dostaviti tudi v jeziku spovedenčevem. Ta spisek med spovedjo predloží spokorniku, kateri pokazuje na grehe, ki se jih ima obtožiti, in naznani s persti njih število. — Ako se hoče tujec, ki ne zná spovednikovega jezika n. pr. na smertni postelji po tolmaču spovedati, zamore duhovni pastir po tem potu celó materijalno popolnost doseči na taki način, da se tolmač pred spovedenca tako vstopi, da ima svoje obličje od njega proč obernjeno ter ga ne more videti. Potem stavi spovednik na bolnika gledoč, vprašanja po grehih itd. Ta vprašanja tolmač v tujem jeziku ponoví, spovedenec pa le prikima ali odkima in s persti število naznanja spovedniku.

III. Zadostovanje je povračilo, katero grešnik dolžuje Bogu zavolj nečasti, in bližnjemu zavolj škode, ki mu jo je storil. Po zakramentu sv. pokore Bog človeku odpustí dolg in večno kazen, a ne vselej tudi vso časno kazen; to si mora človek sam izbrisovati po zasluženji Kristusovem s spokornimi deli, katere mu ali spovednik naloží, ali si jih samovoljno naklada; pa tudi z raznimi časnimi nadlogami, katere mu Bog pošilja, če jih v duhu pokore prenaša. Po svoji notranji lastniji je vsakoršna pokora ali kaznivna (satisfactio vindicativa), s katero greh zlasti nad seboj kaznujemo ter razžaljeni pravici božji zadostujemo; ali pa je zdravilna (s. medicinalis), ki ima pred vsem obvarovati grešnika pred novimi grehi. Govoriti nam je tù le o zakramentalnem zadostovanji, t. j. o pokori, katero spovednik naklada. Ona je popolniša in veče moči, kakor n. pr. ona pokorila, katera si spokornik sam naklada, ker je del zakramenta; nje učinek je odpuščenje vseh ali le nekaj časnih kazni, za grehe zasluženih. K bistvu zakramenta sv. pokore spada, da ima spovedenec voljo, opraviti od spovednika mu naloženo pokoro. Pravi keş in terden sklep vže obsega voljo zadostovanja; kdor bi ne imel te volje, njegova spoved bila bi neveljavna. Naloženo pokoro res opraviti, to pa je dolžnost, izvirajoča iz prejetega zakramenta sv. pokore, ter veže pod smertnim grehom ali pa le pod malim, kakoršen je ravno greh, za katerega se spokorniku naklada, ali pa namera spovednikova, ko mu jo naklada. Volja, naloženo pokoro opraviti, je toraj bistven del tega zakramenta; da jo pa grešnik res opravi, je celovit, integrujoč del zakramenta sv. pokore. Iz tega za spovedenca izvirajo te-le dolžnosti.

1. Mora naloženo pokoro sprejeti pa opraviti, in sicer spovedenec sam, ne kedo drugi zanj. Spokornik je pod smertnim grehom dolžan, za velike grehe naloženo veliko pokoro opraviti; mali greh pa stori, kedor opusti pokoro za majhne grehe naloženo, ali pa za velike, katerih se je vže prej kedaj spovedal. Tudi storí le mali greh, kedor ne opravi velike pokore, pri kateri pa mu je spovednik naravnost povedal, da ga noče vezati pod velikim grehom. Ako je pokora pretežka ali neprimerna razmeram spokornikovim, smé svoje pomislike v tej zadevi povedati spovedniku ter prositi ga primernejše; ko bi spovednik opravičene prošnje ne hotel uslišati, smé se spokornik celó brez zadobljene sv. odveze z isto prošnjo oberniti do druzega spovednika.

2. Spovedenec je dolžan pokoro opraviti ravno tako, kakor mu je bila naložena, toraj ob določenem času, kraji, na naznanjeni način itd. Če

je taka okolnost naložene pokore velike važnosti, takrat celó smertno greší, ko bi iz zanikarnosti takó ne storil. — Kar dôbo tiče, v kateri ima biti pokora opravljena, ni treba, da bi se morala opraviti pred odvezo, ali pred sv. obhajilom, kajti cerkev je zavergla nauk tistih, ki so to terdili; smé pa spovednik iz posebnih razlogov tako uravnati, da se opravi pokora pred sv. obhajilom ali celó pred sv. odvezo, n. pr. pri nevarno bolnih, pri sumnjivcih ... Kedar spovednik dôbo določi, se je spokorniku po tem ravnati; ako tega ne storí, ostane mu dolžnost, opraviti pokoro kmalo. Ako duhovni pastir spovedencu nobenega časa ni naznanil za opravljanje pokore, jo mora opraviti berž ko mu je prilično. Kedor bi le dolgo odlašal, opraviti veliko pokoro za smertne grehe, on zeló greší; sv. Alfonz učí: „peccat, qui diutius eam differt v. g. per annum et etiam per sex menses, non vero qui per mensem eam differt, modo poenitentia non sit medicinalis, et modo in posterum possit eam adimplere.“

3. Pokora se mora opraviti v stanu milosti božje; kedor jo opravi po padcu v smerten greh, on je sicer svojo dolžnost ozir naložene pokore storil, a namena ter učinka zakramentalne pokore, t. j. odpuščenja časnih kazni ni dosegel. Učí pa dokaj bogoslovcev, da v smertnem grehu opravljena pokora vendar-le rodí sad, t. j. odpuščenje časnih kazni, berž ko se spokornik zopet v stan milosti božje postavi.

4. Spokornik ne more kaj tacega opraviti za pokoro, kar mu je naloženo vže po kaki drugi dolžnosti, drugače, ko bi mu spovednik izrečno to dovolil. Ako je dobil za pokoro n. pr., da mora pri sv. maši biti, ne more kot taka veljati nedeljska, ki mu je itak ukazana po cerkveni zapovedi; in če ste mu ukazani dve maši, ne zadostuje, ko bi bil v cerkvi, ko dva mašnika h krati mašujeta, ampak biti mora pri vsaki posebej. Smé pa molitve, koje ima za pokoro opraviti, moliti med sv. mašo v nedeljo ali na praznik, če tudi je vsled cerkvene zapovedi prišel k opravilu; tudi zamore z molitvami, za pokoro mu naloženimi, odpustke dobivati, ako jih je cerkev navezala na nje.

5. Ako bi bil spovedenec popolnoma pozabil, kaj mu je bilo naloženo za pokoro, ni mu treba vnovič spovedi opraviti zarad tega, da bi drugo pokoro dobil; vendar, ako mu je lahko storiti, in če meni, da spovednik še vé za naloženo mu pokoro, naj gré k njemu ter naj popraša. Če se to storiti ne dá, postala je v tem slučaji pokora nemogoča; vendar je prav, če si v takem primerljeji spovedenec mesto pokore sam kaj primernega naloží.

§ 175.

Spovednik.

Kar smo povedali o oskerbniku in delivcu sv. zakramentov sploh (gl. § 166 III.), to veljá tudi o spovedniku ali delitelji zakramenta sv. pokore. Dostavili bomo vse tisto, kar še posebej tiče delivca omenjenega zakramenta. Spovedniku mora biti skerb, da to svetstvo delí veljavno in tudi vredno. Da kedo veljavno zamore oskerbovati zakrament sv. pokore, treba mu je posebnega cerkvenega poterjenja in pooblastila; da tudi vredno in koristno spoveduje, mora imeti posebne ter potrebne lastnosti, in vestno mora izpolnovati svoje dotične dolžnosti. O tem trojnem nam je obširneje govoriti.

§ 176.

Spovedna pravica.

Zakrament sv. pokore veljavno deliti ter grehe odpuščati zamorejo le pravilno posvečeni duhovniki, toraj škofje in mašniki. Vže sv. Ambrož je kot pravilo izrekel: „Jus hoc solis concessum est sacerdotibus“, in isto sv. cerkev uči v Tridentinskem zboru (Sess. XIV. cap. 6 can. 10). A zraven notranje mašnikove oblasti, katero je prejel pri sv. redu, treba mu je k veljavni podelitvi zakramenta sv. pokore še tudi nekega posebnega vnanjega pooblastila ali spovedne pravice, katera se podeljuje s poterjenjem in s sodnostjo.

Poterjenje (approbatio) je očitno spričevanje škofovo ali njegovega namestnika, da je kak mašnik, kar tiče učenost, modrost in nesvarljivo življenje, sposoben za spovedovanje. To poterjenje ali odobrenje, katero ima dati škof tistega kraja, kjer dotični mašnik želí spovedovati, je k veljavnemu odvezovanju v zakramentu sv. pokore neizogibno potrebno (Con. Trid. Sess. XXIII. cap. 23). Spričevalo sposobnosti smejo škofje dajati le takim mašnikom, katere po opravljenem izpraševanji (če se jim potrebno zdí), ali pa tudi brez izpraševanja pripravne spoznajo za to sv. opravilo. Škof smé tudi mašnike, koje je on ali njegov prednik poterdil za spovedovanje, vnovič izprašati, preden jim podaljša odobrenje, katero jim tudi odtegniti ali omejiti more. Mašniki redovniki prejemajo poterjenje za spovedovanje svojih ljudi s sodnostjo vred od svojih samostanskih ali redovnih predstojnikov; da pa smejo druge vernike, neredovnike, duhovnike ali pa lajike spovedovati, morajo spovedno pravico dobiti od škofa onega kraja, kjer hočejo zakrament sv. pokore deliti. Odobrenje za spovedovanje sicer ni še spovedna sodnost, a ker dandanes škofje navadno poterjenje in jurisdikcijo dajó h krati, z enim pismom, zato se mnogokrat beseda „approbatio“ rabi v istem smislu kakor „jurisdictio“.

1. O duhovni oblasti ali jurisdikciji v obče smo slišali vže v § 22, tukaj nam je govoriti le o sodnosti v ožjem pomenu, t. j. o notranji sodni oblasti (Jurisdictio fori interni sc. fori poenitentialis). Ta jurisdikcija je duhovna oblast, spokornike kot svoje podložne v zadevah njih vesti soditi. Spovedna oblast je namreč po svoji naturi sodna oblast, k veljavnosti kake sodbe pa ni dovelj sodnikova vzmožnost sodbe sklepati, ampak on mora imeti tudi vnanjo pravico čez tistega, katerega sodi, t. j. sojenec mora njegovi sodni oblasti izročen in njemu podložen biti. Ravno to veljá o sodbi pri spovedi: ni zadosti, da prejme mašnik v zakramentu mašnikovega posvečenja notranjo ali božjo oblast, grehe odpuščati ali zaderževati, ampak izročiti se mu mora še posebna pravica do tistih, pri katerih hoče to oblast izverševati. Sv. cerkev učí: „Quoniam natura et ratio illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse Synodus haec confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem (Con. Trid. Sess. XIV. c. 7).“ Iz ravnokar navedenih besedí sv. zbora spoznamo, da nam je razločevati dvojno spovedno sodnost, redno in prepuščeno.

Redna sodnost (j. ordinaria) je tista spovedna pravica, ki se ne podeljuje posebej, ampak je lastna sprejeti duhovski službi. Táko jurisdikcijo imajo: papež in véliki penitencijar čez vso cerkev; škofje in njih general-vikarji, sede vacante pa kapiteljski namestnik, čez vso škofijo; samostalni duhovni pastirji čez vso duhovnijo; predstojniki cerkvenih redov čez svoje redovne podložne, namreč: generali čez ves red, provincijali v svoji provinciji, in predstojniki posameznih samostanov (prijor, gvardijan, rektor) čez svoje podložne.[1] Kedor ima redno jurisdikcijo, smé jo prepuščati tudi drugim, razun župnika, ker namreč dandanes škofje z odobrenjem vred navadno tudi sodnost podeljujejo, zato ima samostalni duhovni pastir le še pravico, da mašnikom, ki so od domačega škofa vže prejeli spovedno pravico, dovoljuje v svoji duhovniji zakrament sv. pokore delíti.

---

[1] Tem prištevamo tudi redovne novice in tako svetne posle, „qui sunt vere de familia et continui eorum commensales“. Za vse druge morajo tudi mašniki redovniki imeti spovedno pravico od škofa dotične vladikovine, kajti zbor Tridentinski (Sess. XIII. c. 15 de ref.) in papež Urban VIII. (Constit.: „Sicut accepimus“ 12. sept. 1628) sta odpravila vse nasprotne privilegije.

Prepuščena sodnost (j. delegata) se imenuje tista, katero mašnik, ki nima spovedne pravice zarad svoje službe, n. pr. kanonik, duhovni pomočnik . . . prejme od tacega, ki ima redno jurisdikcijo. Kedor ima le prepuščeno sodnost, je drugim ne more prepuščati, ako nima zato posebnega pooblastila od tistega, ki je njemu prepustil jurisdikcijo. Prepušča se spovedna sodnost na več načinov, najprej direktno pa indirektno. Naravnost se prepušča jurisdikcija, kedar se kakemu mašniku kar neposredno podelí pravica grehe odpuščati, kar se zgodí:

a) Po višem pastirji dotične vladikovine (per Ordinarium dioeceseos, ubi confessiones excipiuntur). Podeliti zamore predstojnik dieceze spovedno pravico izrečno, pismeno in ustno, ali pa molčé, t. j. ko bi mašnik, o katerem je znano, da nima sodnosti, spovedoval sciente et non contradicente Ordinario. Samo dozdevna pravica ne zadostuje, t. j., ko bi mašnik brez jurisdikcije spovedoval, češ, ako bi škof vedel za to, bi mi gotovo dovolil. Ko bi pa sodnost bila po škofu vže podeljena, a dotični mašnik bi vendar ne vedel za gotovo, mu je li vže podéljena, podaljšana spovedna pravica ali ne, on bi v tisti dôbi sicer veljavno odvezoval, a večinoma nedopuščeno. Scavini pa pristavlja: „Licite et valide tamen confessiones exciperet, qui certo scit, jurisdictionem ipsi jam concessam esse, quamvis nondum ex officio de hoc certior factus sit.“ Z negotovo, dvoumno (dubia), ali s samo verjetno (probabili) jurisdikcijo spovedovati, je dopuščeno le izimoma, ter iz jako važnega razloga.[1]) Kedor z dvoumno sodnostjo dá sv. odvezo, naj storí to s pogojem: si possum. (Lig. VI. n. 571.)

b) Po občnem pravu, ex jure communi, ima vsak mašnik pravico, od vseh, tudi prideržanih grehov in vsakoršnih cerkvenih kazni odvezati umirajočega ali sploh tacega, ki je zares v smertni nevarnosti, ako druzega za spovedovanje pooblaščenega duhovnika ni dobiti. Obrednik (Ljublj. str. 53) namreč določuje: „Si periculum mortis immineat, approbatusque desit confessarius, quilibet sacerdos potest a quibuscumque censuris et peccatis absolvere.“ To učí tudi Tridentinski zbor (Sess. XIV. c. 7), ki še dostavlja: „ne hac ipsa occasione aliquis pereat“. Toraj vsak mašnik smé v toliki sili veljavno odvezovati, če tudi ni poterjen ali pooblaščen za spovedovanje, akoravno bi bil odstavljen, izobčen ali kak odpadnik itd. [1]) Periculum mortis pa je, kedar se je prav res smerti bati, bodi-si v hudi bolezni, zarad velikega ranjenja, ob porodu, pred bitko, na nevarni morski vožnji itd. Mnogo učenih bogoslovcev, med njimi tudi sv. Alfonz Lig., učí, da smé prosti mašnik brez spovedne pravice (simplex sacerdos) izimoma časih celó tedaj odvezati umirajočega, če je tudi kak pooblaščen spovednik navzoč, in sicer: če mašnik imajoč sodnost noče ali ne more spovedati umirajočega, če še-le takrat pride, ko je mašnik brez spovedne pravice vže spoved začel; če bi bolnik imel toliko merzost ali antipatijo do pooblaščenega duhovnika, da se je bati božjeropne spovedi; če je za spovedovanje poterjeni mašnik iz tuje škofije; če je odstavljen, z imenom izobčen in pa zlasti še, kó bi mašnik s spovedno pravico bil umirajočega complex in peccato turpi.

---

[1]) N. pr. si urgeat praeceptum annuae confessionis, aut singularis indulgentia lucranda, vel si poenitens secus diu remaneret in statu peccati mortalis, — nec alius adsit confessarius; si poenitens deberet complicem patefacere adeundo confessarium, qui certa pollet jurisdictione; si poenitens deberet celebrare vel communicare, et alias infamiae notam incurreret; si confessarius quoad jurisdictionem dubius timeat, ne poenitens secus sacrilege confiteatur . . .

c) Vsled običaja smejo vsi mašniki, ki imajo sodnost, ne le na kraji svojega službovanja, ampak z vednostjo ondotnega duhovnega pastirja tudi po vseh drugih cerkvah domače škofije vsaki čas, tudi velikonočni, spovedovati, bodi-si domače ali pa tujce, potnike, naj so iz katere duhovnije ali vladikovine koli. Kar še posebej tiče bolnike, smé jih vsak mašnik, imajoč spovedno pravico, v domači škofiji kedarkoli in kjerkoli spovedovati, ne da bi mu bilo treba prej iskati dovoljenja pri ondotnem župniku; a vendar mora bolnikovemu duhovnemu pastirju sporočiti o tem spovedovanji „saltem per scripturam apud ipsum infirmum relinquendam“ (Clemens X. „Superna“). — Običajno je tudi, da si duhovni pastirji sosednjih škofij ob mejah zlasti ob nekaterih časih eden druzemu v spovednici pomagajo, ter imajo za takrat isto spovedno pravico v tuji škofiji, kakor ondotni duhovniki. A to velja le po duhovnijah ob meji, in pa le takrat, če oba škofa vesta za to stvar in običaja ne prepovedujeta. Sicer pa je treba slehernemu, kedor hoče v tuji vladikovini spovedovati, izrečno dane sodnosti od ondotnega škofa. Le kedor ima redno jurisdikcijo, smé svoje duhovnijane, a tudi le samo te,[1]) povsod, toraj tudi v drugi diecezi, veljano spovedovati, ne da bi mu bilo treba posebnega pooblastila od škofa ondotne vladikovine. To pa veljá le o njih, ki imajo redno sodnost (škof, župnik), a ne o tacih, katerim je jurisdikcija samo prepuščena.

---

[1]) Tako med drugimi učí tudi sv. Alfonz Lig.; to sta izrekla papeža Inocenc XI. in Pij VII. . . .

Indirektno se prepušča sodnost, kedar se dovoljuje spovedencu, da si smé voliti spovednika katerega koli, če tudi za dotični kraj sicer nima sodnosti; kajti s tem se nenaravnost daje jurisdikcija onemu mašniku, katerega si izbere spokornik. Biti pa mora ta vselej kak za spovedovanje odobren mašnik. Privilegijo izbirati si spovednika katerega koli imajo po občnem pravu: vsi škofje, da so le vže poterjeni, če tudi ne še posvečeni; praelati minores exempti; avditorji Rotae in drugi prelatje rimske kurije, pa redovni predstojniki (superiores regulares, etiam locales). Po običaji si smejo izmed mašnikov, za spovedovanje poterjenih, poljubno voliti spovednika kralji in sploh vladajoči knezi, hišno osebstvo papeževo in kardinali, kateri, ako v Rimu živeči, ne le za-se, ampak za vse svoje domače ljudi smejo izbirati si spovednika. Ob svetem letu dovoljuje papež svetnim in redovnim, da si smejo izmed spovednikov, od škofa tistega kraja poterjenih, izbirati katerega koli; redovnicam pa, da si smėjo poljubno izvoliti spovednika izmed tistih, ki so odobreni za spovedovanje redovnic v dotičnem kraji, in če tudi le za druge samostane.

2. Spovedna sodnost ugasne na razne načine, namreč: če jo prekliče predstojnik dieceze, ako poteče čas, za katerega je bila jurisdikcija podeljena, če popusti ali izgubi tisto duhovsko službo, s katero je sodnost združena, n. pr. župnik, če se odpové beneficiju... Izgubí tudi spovedno pravico mašnik, ko bi bil z imenom izobčen (excom. vitand.), celoma odstavljen (susp. ab ordine et officio), ali po znižanji, degradaciji. — Sicer ne neveljavna, pač pa (izvzemši slučaj sile) nepripuščena je odveza, kojo delí mašnik, ki je zapadel nepravilnosti; katerega je zadela prepoved, pa ne po imenu izobčenec. — Sodnost ne ugasne, ako umerje papež ali škof, ki jo je podelil, da je le delegatio bila generalis. Le ko bi prepuščenje bilo delno, n. pr. da smé le neki določeni osebi dati sv. odvezo . . ., ali pa podeljeno z besedami: „usque ad beneplacitum nostrum“, ali „ad arbitrium nostrae voluntatis“, ali kaj enacega, takrat podeljena sodnost jenja

---

[1]) Na vprašanje: „An Curati unius dioecesis vocati a parochis alienae dioecesis possint in ista audire confessiones tam suorum subditorum, quam alienorum absque licentia episcopi?“ je S. C. C. 8. dec. 1707 odgovorila: „Affirmative quoad subditos; negative quoad alios“.

s smertjo podelivčevo. Kar veljá o smerti papeževi ali škofovi, isto veljá tudi o resignaciji ali odstavi njegovi.

3. Če tudi je odveza brez spovedne pravice podeljena v obče neveljavna, pa jo vendar časih sv. cerkev, skerbeč za izveličanje vernikov, spoznava kot veljavno, ali prav za prav, ona za tisti slučaj sodnost nadomestuje, molčé podeljuje (supplet seu tacite confert jurisdictionem), tako da grešnika veljavno odveže mašnik, akoravno nima spovedne pravice. To se zgodí:

a) in articulo seu periculo mortis, ako je kedó zares v smertni nevarnosti, ali se mora podati v njo, n. pr. v boj ... a ni dobiti mašnika za spovedovanje pooblaščenega. Glej prej povedano sub 1. *b)*.

b) Ako se ozir spovednika med verniki nahaja error communis cum titulo colorato, t. j. če ne le nekateri ljudje, ampak večinoma, verniki sploh, v kakem kraji ali župniji mislijo, da ima neki mašnik spovedno pravico, sodnost, a je v resnici nima. Sicer jo je od svojih viših res prejel, bodi-si z duhovnopastirsko službo vred, bodi-si ker mu je bila jurisdikcija prepuščena, a ta spovedna pravica je ničeva, neveljavna zarad kakega nedostatka, n. pr. ker je po simoniji samostalno duhovsko službo dobil ..., ali pa je izgubljena ona prepuščena sodnost, ker je vže potekel čas, za katerega mu je bila podeljena. Tak spovednik ima za-se le videz, njegova sodnost je samo navidezna; a če je ljudem neznano, da dotični mašnik nima spovedne pravice, ali da jo je vže izgubil, ter se mu spovedujejo, takrat sv. cerkev nadomestuje sodnost, da izveličanja toliko vernih ne izpostavlja največi nevarnosti. Odveza po takem mašniku dana toraj veljá; vendar vselej zeló greši, ako zunaj smertne nevarnosti spoveduje, vedoč, da nima spovedne pravice, kajti on ravná zoper imenitno prepoved sv. cerkve. Spovednikom s prepuščeno sodnostjo je toraj vestno paziti, da si ob pravem času preskerbé podaljšanja jurisdikcije, kedar jim potéka.

Drugače je reč, ako se ozir spovednikove osebe, nahaja error communis, a le cum titulo existimato ali ficto. To bi bilo, ko bi ljudstvo sicer mislilo o kakem mašniku, da ima pravico spovedovati, a nima je in je tudi ni prejel od svoje dotične duhovske oblasti, ampak sam si jo prilastuje ter se dela, kot bi bil poterjen spovednik; ali pa ga je morda posvetna gosposka, deržavina oblast vrinila v duhovno-pastirsko službo. Ako tak vrinjenec spoveduje, takrat cerkev ne namestuje sodnosti, kakor spoznamo iz apostoljskega pisanja

Pija VII. „Ubi primum“ dné 3. jun. 1816. Vernikom pa, ako so se tacemu mašniku spovedovali, meneč, da je pooblaščeni spovednik, ni treba ponavljati [1]) onih svojih spovedi, kajti od svojih grehov odvezo dobé v poznejši spovedi, katero pri poterjenem mašniku dobro opravijo, ali pa tudi vže berž takrat pri sv. obhajilu, če je bona fide in s skesanim sercem prejmó. [2])

§ 177.

Skerčena sodnost.

Kedor spovedno pravico prepušča, on ima oblast, dotičnemu jo tudi skerčiti, ali mu jo celó vzeti. Spovedna sodnost je res v sv. cerkvi na več načinov omejena, in sicer:

1. Ozir kraja. Kedor ima redno jurisdikcijo, smé sicer svoje lastne duhovnijane povsod, tudi zunaj domače škofije spovedovati, ne pa duhovni pomočnik itd.; a vernikom sploh brez vsega daljnega pripuščenja zakrament sv. pokore delíti smé škof v svoji diecezi, župnik v svoji duhovniji in drugi spovedniki samo v onem kraji, za katerega so dobili sodnost. Vsled splošnjega običaja pa dandanes vsak mašnik s spovedno pravico tudi v tuji duhovniji domače škofije spoveduje veljavno, s privoljenjem ondotnega župnika pa tudi dopuščeno. [3]) Glej tudi § 176 sub 1. *c)*.

2. Ozir časa je sodnost omejena, ker veljá le do tistega časa, do katerega je dana: redna spovedna oblast traja tako dolgo, dokler škof, župnik . . . ima svojo duhovno službo, s katero je sklenjena jurisdikcija; prepuščena pa le do tiste dôbe, katero je določil poob-

---

[1]) Pij VII. namreč piše: „Ne vero fidelium conscientiae perturbentur ac vexentur ob eam causam, quod suas confessiones ediderint penes intrusos, in quibus nulla erat jurisdictio, ea ratio tenenda est, ut qui bona fide egerunt atque in eadem simplicitate perseverant, ad repetendas confessiones ex gravissima theologorum sententia non adigantur; videntur enim id praestitisse, quod a poenitentibus sacrosancta exigit Trid. Syn. Sess. XIV. c. 5, adeoque eorum peccata semel jam excussa, cum iis diligentur cogitantibus et nihil dubitantibus in posteriori confessione non occurrant, in illa jam habita confessione intelliguntur includi.“

[2]) Glej Müller Theol. Mor. L. III. § 89. n. 3.

[3]) Pismo, s katerim se v Ljublj. vladikovini duhovnim pomočnikom podeljuje sodnost, pravi: „Concedimus tibi examinato et approbato jurisdictionem et facultatem . . ., ut in ecclesia parochiali N., et in aliis Ecclesiis Dioecesis Nostrae de licentia et consensu parochorum et curatorum localium sacramentales utriusque sexus Christi fidelium (non tamen monialium) confessiones excipere, eosque, si rite dispositos repereris, a delictis et peccatis (exceptis . . .) rite absolvere possis et valeas“.

lastivec, ako ni prej sodnosti preklical. Podeljuje se prepuščena spovedna pravica ali za nekoliko let, ali za čas bivanja v škofiji, ali „usque ad revocationem“, ali še drugače, kakor je ondotnim razmeram primerno, ter redoma ne neha s smertjo onega, ki jo je podelil. Kedaj da s smertjo pooblastivčevo ugasne jurisdikcija, povedali smo vže v § 176 str. 562.

3. Tudi ozir nekaterih oséb je spovedniku sodnost skerčena, in sicer:

a) zastran redovnic ali nun. Vsled konstitucij „Inscrutabili“ papeža Gregorija XV., pa „Superna“ Klemena X. l. 1670., in „Pastoralis“ Benedikta XIV. l. 1726 ne smé vsak za spovedovanje pooblaščen mašnik spovedovati tudi redovnic, ampak le tisti, ki je od dotičnega škofa nalašč zato prejel posebno odobrenje in sodnost. In če ni pooblaščen za redovnice sploh, smé taki poterjeni mašnik tudi le samo v tistem samostanu veljavno deliti zakrament sv. pokore, za katerega je bil odobren. Redovnicam ima spovednika voliti tisti škof, kateremu so zadevne nune podložne; ko bi pa ne bile pod vladikino oblastjo, ampak izvzete, eksemptne, takrat ima njih lastni predstojnik spovednika za redovnice predlagati škofu, kateri ga mora poterditi (S. C. Ep. et Reg. 20. sept. 1588). Izvoliti ter poterditi bi se moral redovnicam spovednik le za tri leta, a zarad pomanjkanja v to sposobnih mašnikov smé škof dovoliti, da dotični samostanski spovednik opravlja svojo službo tudi nad tri leta (Lig. VI. n. 577). Zraven navadnega za redovnice poterjenega spovednika mora škof ali sploh tisti, ki je izvolil rednega samostanskega spovednika, izvoliti ter poterditi in redovnicam poslati enekrati v letu tudi še druzega izrednega spovednika. Trid. zbor (Sess. XXV. cap. 10) namreč velí: „Praeter ordinarium autem confessarium alius extraordínarius ab episcopo et aliis superioribus bis aut ter in anno offeratur, qui omnium confessiones audire debeat.“ Benedikt XIV. tudi ukazuje, da se mora ob smertni uri vsaki redovnici dovoliti še poseben spovednik, ako ga želí. — Zastran spovedovanja redovnic zunaj samostana daje Instruct. Eystettensis duhovnim pastirjem ta-le navod: „Moniales extra claustra degentes vel peregrinantes, si confiteri velint, interrogandae sunt, quid sibi per statuta et consuetudinem liceat, et an cuivis approbato sacerdoti facultatem confitendi habeant? Si affirmant, credi illis potest, et a sacerdote alias approbato absolvi poterunt; quia constitutiones Pontificum specialem pro monialibus approbationem requirentes loquuntur tantum de confessariis ordinariis et extraordinariis claustralium inter septa monasterii degentium.“ — Vse do sedaj povedano ne veljá samo o redovnicah v ožjem smislu, ki imajo vedno klavzuro in slovesne obljube, ampak tudi o udih raznih ženskih kongregacij, katerih ne veže stroga klavzura in tudi slovesnih obljub nimajo, kakor so n. pr. usmiljenke in dr. Tako je najnovejše čase večkrat razsodila S. C. Ep. et Reg.

Redovniki se morejo veljavno spovedovati samo spovednikom svojega reda, in celó le tistemu, ki je v dotičnem samostanu po predstojniku za to odločen. Posamni lokalni načelniki (prijor, gvardijan ...) pa smejo, ako to ni zoper redovna pravila, dovoljevati redovnikom svoje hiše, da se smejo spovedovati tudi tujemu spovedniku, bodi-si samostanskemu duhovniku drugačnega reda ali pa svetnemu, da je le od svojega škofa poterjen ter pooblaščen za spovedovanje (S. C. Ep. et Reg. 8. jun. 1861). Živeče zunaj samostana ali potujoče redovnike, ako ni dobiti mašnika tistega reda, smé vsak spovednik, sveten ali redoven, veljavno odvezovati; le od prideržanih grehov ne, če ni morda od lastnega dotičnega predstojnika dobil pravico za to.

b) Oseba, do katere spovednik nima sodnosti, je tudi njegov deležnik v grehu zoper VI. božjo zapoved, complex peccati in re turpi. „Ne sacramentum, quod ad expianda peccata divina clementia institutum est, sacrilego abusu convertatur ad turpia peccata fovenda,“ je po konstituciji Benedikta XIV. „Sacramentum poenitentiae“ dné 1. junija 1741 in po pismu „Apostolici muneris“ dné 8. februvarija 1745 vsacemu mašniku, svetnemu kakor redovnemu, zeló strogo ter pod kaznijo izobčenja prepovedano, sogrešno osebo spovedovati in odvezo jej dati, razun na smertni postelji, kedar nobenega druzega mašnika ni dobiti; ter mu je odvzeta vsa jurisdikcija ozir odvezovanja take osebe. Jasno je iz papeževih pisem, da se tù govori le o vdeležencu v nečistem grehu, ne o tovarišu pri kakem drugem grehu; tudi ni da bi sokrivec moral biti ravno ženskega spola, deležnik utegne biti kak moški, kajti bula sv. očeta le splošnje pravi: „Qui confessionem sacramentalem personae complicis in peccato turpi ... excipere audeat.“ Ker v konstituciji ni povedan čas storjenega greha, moramo terditi, da omenjene posledice nastopijo, ko bi se bil spovednik tudi vže prej pregrešil, ko n. pr. še mašnik ni bil. — Da spovednik res zgubí jurisdikcijo ozir deležnika, moral je biti greh po vnanje storjen (ne samo v mislih ali željah), naj so potem bili sermones obscoeni, tactus impudici, ali še hujega kaj.[1] Kar se je zgodilo, moralo je res biti velik ali smerten greh; ko bi to ne bilo gotovo, ali ko bi se celó moralo terditi, da je bil le mali greh zoper VI. zapoved, bodi-si ker ni bilo zadostnega spoznanja, ali pa ker je manjkalo popolne privolitve, takrat ni prej povedanih nasledkov. Pa tudi takrat bi ne bilo teh posledic, ko bi storjeni vnanji smertni greh ne bil obojestrán; kajti to ni „complicitas“, če bi le eden učinil kaj zeló grešnega, drug pa noče o tem kaj vedeti, ampak se ustavlja ter vsaj po vnanje ne dovoli. Kedar pa je storjeni greh res grave, externum, mutuum, takrat dotični spovednik izgubí do svojega vdeleženca vso sodnost, ter ga veljavno ne more odvezati, razun na smertni postelji, in articulo mortis, če nobenega druzega spovednika, tudi mašnika brez spovedne pravice ni dobiti. Če je sicer kak mašnik dobiti, a ta za smert bolne osebe noče spovedati; ali pa ko bi se nevarno bolni kakemu drugemu kot sogrešnemu mašniku nikakor ne hotel spovedati ter bi se bilo bati, da umerje brez spovedi; dalje če se brez gotove nevarnosti osramotenja pred ljudstvom in pohujšanja kak drug mašnik poklicati ne more — tudi v teh primerljejih smé sogrešni spovednik osebi sogrešnici dati sv. odvezo. Táko osramotenje in zgledovanje pa mora spovednik sokrivec na kak moder način skušati odverniti, n. pr. s tem, da gré od doma. Ko bi pa ne hotel klicati tujega mašnika, ali bi celó nalašč zabranil, da brez pohujšanja kakega druzega duhovnika klicati ne morejo, takrat bi sicer za smert bolnega sogrešnika veljavno odvezal, a nepripuščeno, in zadela bi ga zažugana kazen — t. j. ipso facto zapade izobčenju, od katerega odvezovati je papež speciali modo sebi prideržal.[2] Izobčen pa bi spovednik ne postal, ko bi kedaj sogrešno osebo spovedal ter od dotičnega greha odvezal, ker vdeleženca pri spovedi ni spoznal; ko bi pa spovedenca poznal kot svojega sogrešnika v prej omenjenem grehu, takrat ga pa zadene kazen, in če bi se tudi le delal, kakor bi odvezo dajal, a je ne dá.[1] — Ako je sogrešnik vže pri kakem drugem spovedniku opravil dobro spoved, ter od dotičnega greha contra VI. Decalogi praecept. odvezo dobil, takrat spovednik vdeleženec zopet zadobí sodnost čez njega, vendar moralisti učé z Gousset-om: „Si quis pudor manet in sacerdote, qui miseranda fragilitate in peccatum turpe cum alio impegerit, si qua sacramenti reverentia, si qua suae salutis cura, numquam audiet, praeter casum gravis alicujus necessitatis, earum personarum confessiones, quibuscum talis naturae peccatum commiserit.“

---

[1] Na vprašanje: „An prohibitio absolvendi complicem in materia turpi restringi debeat ad tactus; an vero comprehendat omnia peccata gravia contra castitatem exterius commissa…, je C. S. Rom. et Univ. Inquis. 28. maja 1873 odgovorila: „Comprehendi nedum tactus, verum omnia peccata gravia et exterius commissa contra castitatem, etiam illa, quae consistunt in meris colloquiis et aspectibus, qui complicitatem important“.

[2] Gl. § 180. št. 10.

4. Slednjič je tudi ozir nekaterih grehov spovednikom sodnost omejena. So namreč nekatere posebno velike pregrehe, katerih ne morejo odvezovati navadni spovedniki, ker so viši cerkveni predstojniki si prideržali oblast, od njih odvezo dajati. Take grehe imenujemo prideržane ali prideržaje, o katerih nam je govoriti obširneje.

§ 178.

O prideržanji sploh.

Prideržati v našem smislu se pravi, navadnemu spovedniku ozir nekaterih grehov sodnost odtegniti; in prideržaj je tisti greh ali cerkvena kazen, ozir katerega ali katere je navadnemu spovedniku jurisdikcija omejena, tako da od njega ali od nje zunaj smertne nevarnosti le tisti more odvezovati, kateri si je ozir njih spovedno pravico uderžal, ali pa mašnik, ki je za to posebej pooblaščen.

Sv. cerkev je vže od nekedaj pravico, od nekaterih posebno velicih in nevarnih grehov odvezovati, navadnemu spovedniku kratila ter le višim duhovnim sodnikom izročala. To pa zato, da bi spokornik bolj živo spoznal velikost in hudobijo dotičnega greha, in se ga v prihodnje toliko skerbneje varoval pa toliko spokornejšega duha v sebi vzbujal. Pa tudi, da bi grešnik v hudi ter zlasti nevarni dušni bolezni dobil izrednega, posebno modrega in spretnega dušnega zdravnika. Táko prideržanje sodnosti ozir nekaterih grehov Tridentinski zbor slovesno razglaša kot nauk sv. cerkve, rekši: „Magnopere ad Christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis patribus nostris visum est, ut atrociora quaedam et graviora crimina non a quibusvis, sed a summis dumtaxat sacerdotibus absolverentur“ (Sess. XIV. cap. 7. can. 11). — Po prideržanji je toraj neposrednje ter v pervi versti le spovednik zadet, ker mu je na ta način sodnost omejena; spokornika to zadene le indirektno, kajti on le zato ne more dobiti sv. odveze od nekega določenega greha, ker njegov spovednik nima pravice za to. Iz tega pa spoznamo, da se prideržanje grehov ravná po kraji, kjer se spoved opravlja, t. j., vsacemu spovedniku je sodnost skerčena le po prideržajih domače škofije. Da bi n. pr. prišel kak požigavec iz Lavantinske škofije v Ljubljansko diecezo k spovedi, bi ga pri nas navadni spovednik ne mogel odvezati, če tudi v grešnikovi škofiji požiganje ni prideržaj, pač pa je pri nas, in le po prideržanji domače škofije je vezan spovednik. Ko bi se pa vernik Lavantinske vladikovine pri nas obtožil n. pr., da je pretepal svoje lastne roditelje, bi ga naš spovednik smel odvezati, ako je sicer za odvezo, kajti percussio parentum je sicer prideržaj v domovini grešnikovi, a ne v naši škofiji. Ne smel bi pa tujega spovedenca v takem slučaji spovednik odvezati, ako bi bil morda in fraudem legis prišel k spovedi v tujo diecezo, t. j., ko bi prav zato prišel, da od dotičnega greha odvezo dobí ter se odtegne sodbi svojega višega sodnika. Ni pa fraus ter zamore spokornik odvezo dobiti, če je v tujo vladikovino prišel, ker ima tam še druga opravila, zarad kakih odpustkov, da prej opravi spoved, da se more spovedati neznanemu duhovniku itd. Drugače je, ako je tak tuj spovedenec doma zapadel prideržani škofovski kazni, ki v diecezi spovednikovi ni uderžana; te cenzure ga oprostiti ne more spovednik druge škofije (Lig. VI. n. 590, 594).

---

[1] Na vprašanje nekega škofa: „Utrum confessarius, qui unum vel unam complicem in peccato turpi ad mentem Bullae „Apostolici Sedis“ simulaverit absolvisse, recitando e. g. orationem quandam vel alia verba pronuntiando, aut etiam tacendo, ita ut videretur tantum per signa vel manuum gestus revera poenitentem a peccatis relaxare, incurrebat excommunicationem specialiter S. Pontifici reservatam . . .“ je 1. marcija 1878. došel odgovor: „S. Poenitentiaria mature perpensis expositis dubiis super iisdem pariter respondit: Confessarios simulantes absolutionem complicis in peccato turpi non effugere excommunicationem reservatam in Bulla Benedicti XIV. ‚Sacramentum Poenitentiae‘.

Grehi so prideržani ali neposrednje, naravnost, kedar je greh kot taki, t. j. greh sam na sebi uderžan; ali pa so prideržani indirektno, nenaravnost, kedar je uderžana prav za prav le kazen, ki je odločena za dotični greh, in toraj le zarad te kazni ne more mašnik odveze dati od greha, dokler je kazen v veljavi.

Oblast, si priderževati pravico odvezovanja od nekaterih grehov, imajo oni predstojniki sv. cerkve, katerim je dana sodnost za notranje in za vnanje vladanje (jurisdictio fori interni et externi). Ti so: papež, imajoč pravico uderžanja za vso cerkev; škofje, ki smejo prideržaje staviti v svoji škofiji; pa redovni prelatje ter taki, ki imajo čez svoje podložne škofovi podobno oblast (potestatem quasi episcopalem), kateri uderžujejo le za svoje podložne. Imamo toraj trojne prideržaje: papeževe, škofovske in samostanske.

§ 179.

Papeževi prideržaji.

Skoraj vsi papeževi prideržaji (casus papales) so indirektni, t. j. z dotičnim grehom je združena kazen, večinoma excommunicatio major latae sententiae, in ozir te kazni je odveza sv. očetu prideržana. Ako pa kedaj odpade ter ne nastopi izobčenje, n. pr. ker grešnik za to cerkveno kazen nič vedel ni, takrat pa zadevni greh jenja biti papežev prideržaj. — Imamo pa tudi dvoje neposrednjih papeževih prideržajev, ki toraj nista združena s kako kaznijo, ampak sta sama na sebi, zarad greha samega uderžana sv. očetu, ter si ju zato tudi oni nakopljejo, ki za prideržanje nič ne vedó.

1. Pervega papeževega prideržaja brez kazni se krivega storé: „Calumniose denunciantes innoxios sacerdotes apud ecclesiasticos judices de facta sollicitatione ad turpia in confessionali, vel sceleste procurantes, ut id ab aliis fiat.“

Da razumemo ta reservat, opirajoč se na pismo Benedikta XIV. „Sacramentum poenitentiae“, dné 1. junija 1741, treba nam je prej spregovoriti o pregrehi, kojo imenujemo „sollicitatio“.[1] Kaj je to? Sollicitatio est tentata a confessario seductio alicujus personae utriuslibet sexus ad peccatum luxuriae ex abusu confessionis sacramentalis sive vere sive fictae. Grozno zločinstvo sollicitationis sámo ni prideržaj, odvezati toraj smé tacega nesrečneža tudi navadni spovednik, a škofje imajo od sv. sedeža strogo povelje, procedere ad severe puniendos ejusmodi reos, unde poenitens sollicitatus debet obligari ad denunciandum talem confessarium. Papež Benedikt XIV. v prej imenovani buli tako-le ukazuje: „. . . mandamus omnibus locorum Ordinariis, ut diligenter omnique humano respectu postposito inquirant et procedant contra omnes et singulos sacerdotes, tam saeculares quam regulares, quomodolibet exemptos aut quovis privilegio et indulto munitos, qui aliquem poenitentem, quaecumque persona

---

[1] O tem zločinstvu govori Gregor XV. v svoji buli „Universi Dominici gregis“ dné 30. avg. 1622 in Benedikt XIV. v pismu „Sacramentum poenitentiae“; S. C. Inquis. pa je 20. febr. 1867 poslala vsem škofom navod, kako ravnati, ako se zasledí taka „sollicitatio“, ali pa tudi „absolutio complicis in re turpi“.

illa sit, vel in actu sacramentalis confessionis, vel ante vel immediate post confessionem, vel occasione aut praetextu confessionis, vel etiam extra occasionem confessionis in confessionali sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato aut electo cum simulatione audiendi ibidem confessionem, ad inhonesta et turpia sollicitare vel provocare, sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam aut tunc aut post legendam tentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones vel tractatus temerario ausu habuerint¹): et quos in aliquo ex hujusmodi nefariis excessibus culpabiles repererint, in eos pro criminum qualitate et circumstantiis severe animadvertant per condignas poenas juxta Gregorii XV. constitutionem.²) — Meminerint praeterea omnes et singuli sacerdotes ad confessiones audiendas constituti, teneri se ac obligari suos poenitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, sedulo monere juxta occurrentium casuum circumstantias de obligatione denuntiandi locorum Ordinariis praedictis personam, quae sollicitationem commiserit, etiamsi sacerdos sit, qui jurisdictione ad absolutionem valide impertiendam careat, aut sollicitatio inter confessarium et poenitentem mutua fuerit, sive sollicitationi poenitens consenserit, sive consensum minime praestiterit vel longum tempus post ipsam sollicitationem jam effluxerit, aut sollicitatio a confessario non pro seipso sed pro alia persona peracta fuerit.³) — Caveant insuper diligenter confessarii, ne poenitentibus, quos noverint jam ab alio sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius denuntiationem praedictam ad effectum perducentes delinquentem indicaverint competenti judici, vel saltem se, cum primum potuerint, delaturos spondeant ac promittant."

Da vé duhovni pastir z ozirom na to cerkveno zapoved svojo dolžnost storiti, ko bi bilo kedaj treba, pristavimo naslednjo

Praxis confesarii circa personas sollicitatas: Inprimis confessarius legem de obligatione denuntiandi confessarium sollicitationis reum, non ob frequentiam, sed ob enormitatem criminis

---

¹) Sub illis modis comprehenduntur etiam res, quae statim apparent indifferentes, postea vero cognoscuntur appositae ad sollicitandum, ut e. gr. si sacerdos dicat foeminae, ut veniat ad se, eamque deinceps ad peccatum inducat.

²) Sollicitantes incurrunt perpetuam inhabilitatem ad Missae celebrationem, ast post sententiam criminis declaratoriam. Aliae poenae sunt subtractio facultatis confessiones excipiendi, in perpetuum, porro privatio beneficiorum, dignitatum et officiorum, et perpetua ad illa inhabilitas; regulares insuper privantur voce activa et passiva. Sed omnes poenae sunt ferendae sententiae.

³) Mortui denuntiatio non est facienda h. e. si de ejus morte vere constat. Lig. VI. 691.

latam, accurate observet, sanamque constitutionum Apostolicarum interpretationem et eam applicandi methodum apud probatos theologiae moralis doctores e. gr. apud s. Alphonsum et alios, discat, ne aut nimis laxus sit in hac materia, aut, quod accidere potest, sollicitationem nimium extendat.

Quod jam attinet ad denuntiationem sollicitantis a persona sollicitata faciendam, in universum hae regulae a confessariis observandae sunt: Si dubitatur, an factum vel dictum confessarii fuerit vera sollicitatio, poenitens ad denuntiationem non est obligandus, nisi primo accedant indicia vehementia de sollicitatione, vel secundo verba de se prae se ferant sollicitationem, et solum dubitatur, an confessarius ad malum finem ea protulerit.[1] — Confessarius priusquam personam sollicitatam ad denuntiationem, quae est conditio absolutionis, obliget, serio perpendere debet, an haec persona, cujuscunque illa sexus sit, fidem mereat[2]): quia si gravis, justa et magnopere veresimilis suspicio adsit, pluribus indiciis firmata, eam odio ductam aliquem presbyterum calumniari velle, non ad denuntiationem obliganda, sed potius de malitia sua monenda foret. Semper autem persona sollicitata de maximo crimine soli summo Pontifici reservato edocenda erit, quod per falsam denuntiationem committeret. — Abstineant prorsus confessarii a nomine sollicitantis inquirendo, etiamsi de circumstantiis poenitentem interrogare teneantur. — Quodsi confessarius poenitentem certe sciat ab aliis sollicitatam, eam sedulo monere tenetur de obligatione denuntiandi, etiamsi praevideat certo, sollicitatam non esse denuntiaturam. Modum denuntiationis circumstantiis personae, loci et temporis magis accomodatum indicet, et quidem: Quando episcopus[3]) vel vicarius generalis est in vicinia, ita ut a persona sollicitata facile adiri possit, tenetur denuntiare sollicitantem in persona propria, et dicere, quod sacerdos N. N. (parochus, beneficiatus, religiosus . . .) eam sollicitaverit ad turpia in s. confessionis sacramento. Si Ordinarius ob distantiam vel aliam causam (v. gr. morbum) convenienter adiri non possit, tenetur persona sollicitata sollicitantem denuntiare per epistolam, adscripto suo et sollicitantis nomine; literae vero hujusmodi ea praecise cautela et securitate transmittenda sunt, ut nullum plane exstet perditionis periculum. Si persona sollicitata nequidem possit denuntiare per epistolam, tenetur adire decanum ruralem, vel confessarium, vel alium sacerdotem, qui ejus nomine ad Ordinarium scribat. Quando facta fuerit ejusmodi denuntiatio, Ordinarius rescribet viro alicui ecclessiastico, in cujus prudentia confidit, ut excipiat testimonium sollicitatae personae sub juramento, et juratum testimonium, cum suo testimonio de honestate et idoneitate denuntiantis, ad Ordinarium remittat. Et hoc modo actus denuntiationis erit completus. Solummodo quando adest casus necessitatis, confessarius e lege charitatis poenitentem instruat, ut sollicitantis nomen, conditionem et habitationem, vel ipse, vel si scribendi sit ignarus, per alium mandet chartae, quam obsignatam, vel saltem complicatam tradat confessario, qui deinceps poenitentis nomine et permissione totum casum sibi narratum conscribat, et unacum charta a poenitente tradita ad Ordinarium transmittat. Si vero denuntiatio sollicitantis absque exquisitione nominis ejus comparari nequeat, sicuti in periculo mortis accidit, ipse confessarius nomen sollicitantis in scriptura addat, semper tamen et personam sollicitatam nominans et memor secreti praeter denuntiationem ordinarii faciendam. Denuntiatio ergo nunquam anonyma facienda est, et quidem semper ad episcopum vel ad vicarium generalem personaliter, non ad officium ordinariatus dirigenda est.

---

[1]) „Sacerdos, qui alicujus poenitentis fragilitatem ex confessione cognoscens hunc (hanc) poenitentem sollicitaret deinceps, quamvis alibi alioque tempore, tamen esset denuntiandus propter sacrilegium sc. abusum notitiae sacramentaliter acquisitae. — Si de sollicitantis tantum persona dubitatur, e. gr. fueritne Titius, an Sempronius, tunc denuntiatio facienda est, ut episcopus de sollicitante possit inquirere. Si vero agitur de dubio juris, tunc non est facienda denuntiatio, nisi mala confessarii vita contrarium suadeat." Frassinetti.

[2]) Suspecta est muliercula facilem se ostendens ad faciendam denuntiationem.

[3]) Denunciatio vel Inquisitori facienda est, vel Ordinario loci, in quo versatur poenitens, etiamsi confessarius sollicitans ad aliam dioecesim pertineat. Ipsius enim est excipere juratam denunciationem, eamque ad episcopum rei, si diversus sit, transmittere. Gury.

Caveant diligenter confessarii, ne poenitentibus sollicitatis sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius, denuntiationem ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint judici. Denuntiatio quippe est res valde ardua, neque confessarius promissionibus poenitentis nimis credulum se praebeat. Regulariter sollicitatae absolvi non possunt, nisi facta denuntiatione: et si adsit impedimentum statim faciendi denuntiationem, saltem debent esse paratae ad quamprimum denuntiandum; alias peccant graviter et incidunt in excommunicationem (gl. § 180. IV. 4.). Bene autem potest absolvi poenitens ante denuntiationem, si adsit justa causa illam differendi, nempe si ministri tribunalis longe distent, vel si sit necessitas communicandi ad vitandum scandalum vel ob lucrandum jubilaeum, et possit credi personae, quod sit denuntiatura. Quod si poenitens non sit persona fidelis et timorata, de qua credi possit, eam suae obligationi esse satisfacturam, vel, etiamsi de firmo personae proposito illico denuntiandi jure dubitari non posset, at nullum grave inconveniens esset in deneganda absolutione, utique denegando absolutionem ad denuntiationem quamprimum faciendam stimulari oportet. — Si persona certe sollicitata denuntiationem recusaverit, causam inquirere confessarius atque, in quantum potest, auferre debet. Ad eximendum v. gr. denuntiantibus metum infamiae dicere potest: Mulier denuntians a judice ecclesiastico non accipitur ut complex, sed ut testis; nec tenetur manifestare suum consensum, imo de eo nec potest a judice interrogari; quod si ipsa ex simplicitate illum consensum declaret, in actis non ponitur. Non est denuntianti infamiae periculum, quia si confessarius denuntiatus ad minuendum suum delictum coram judice ultro fateretur, se cum persona denuntiante actus inhonestos habuisse, sed illa consentiente, judex non dat fidem confessario, sed credit, id eum dicere ad judicium evadendum, aut poenam minuendam. Ex alia parte mulier non tenetur suum manifestare consensum, nec de eo judex curat. Si poenitens propter munera accepta et speranda ex gratitudine sive necessitate denuntiare non posse dicat, aut alias ad declinandam denuntiationem excusationes afferre nitatur, confessarius serio de gravitate sacrilegii et de ecclesiasticis legibus, ob praecavenda maxima scandala et damna latis, obedientiam exhibendi necessitate, de poena excommunicationis, quam persona sollicitata quamprimum (i. e. infra mensem) absque legitima causa non denuntians ipso facto incurrit, — doceat, moneat atque, quaecumque ad excusandas excusationes in peccatis proferre studuerit, non facile admittat. Nec propter emendationem confessarii personam sollicitatam ab onere denuntiationis eximat; moneat tamen, eam teneri etiam ad addendas circumstantias crimen sollicitantis attenuantes, ex. gr. si sollicitans emendatus fuerit et poenitentiam egerit. Si denique sollicitata falsa verecundia vel impia misericordia ducta, justam causam non afferat, nolitque denuntiare sollicitantem, confessarius non absolvat eam, sed dimittat utpote indispositam.

Quodsi confessarius prudens videat, personam sollicitatam alioquin bene ad poenitentiae sacramentum dispositam justam causam habere reluctandi, sc. propter periculum probabile gravis damni in bonis famae, fortunae aut corporis, vel ob panicum timorem aut magnam verecundiam nullo modo eo adduci posse, ut sollicitantem per se vel per confessarium denuntiet, tunc eam non quidem absolvat, sed alio commodo tempore ad se redire faciat, interea vero totum

casum tecto poenitentis nomine et additis rationabilibus causis, quae exemtionem ejus ab obligatione denuntiationis suadeant, Episcopo exponat: qui deinceps, quid in Domino opportunum visum fuerit, declarabit, aut desuper pro rerum conditione dispensationem a S. Poenitentiaria expostulabit. Sancta enim Sedes aliquando facultatem confessario concedere solet absolvendi pro ea vice poenitentem circa onus denuntiandi, praesertim si sollicitans emendatus jam fuerit et poenitentiam egerit. Imo tunc facta seria promissione de stando resolvendis, etiam in casu necessitatis statim absolvi poterit.

Sedaj nam je jasen oni neposredni papežev prideržaj. Storí se krivega, kedor osebno (ustno ali pismeno) spovednika pri duhovni sodniji po krivem toži de facta sollicitatione ad turpia; nakoplje si pa prideržaj tudi tisti, kateri koga druzega s pregovarjanjem, obetanjem, prilizovanjem, žuganjem . . . k taki krivi tožbi zdatno napeljuje. Prideržanja kaj pa da ni, ako bi kedó sicer zapeljeval h krivi tožbi, a napeljevana oseba ni hotela tožiti. Če se je pa calumniosa denuntiatio vedoma ter iz hudobnega namena izveršila, takrat je prideržaj gotov, če tudi viši duhovni pastir ne verjame, ali če bi bil hudobni tožitelj pozneje tudi preklical obrekovanje. Rekli smo: „če se je kriva tožba zgodila vedoma in iz hudobne namere“; kajti če k tožbi pregovorjena oseba ne vé, da gré za krivo tožbo, ampak po lažnjivem pregovarjanji preslepljena misli, da se je res zgodila sollicitatio ad turpia in confessionali, a da si dotična oseba le sama ne upa tožiti, takrat si tako osleparjena oseba prideržaja ne nakoplje, pač pa šuntar. Tudi se prideržanja ne stori krivega, kedor spovednikovih besedi, vedenja . . . ni prav umel ter zares misli, da je bila to sollicitatio ad turpia in zato meni, da mu je dolžnost tožiti, pa res toži. — Ker je calumniosa denuntiatio silna silna krivica, dotičnemu mašniku na časti storjena, in je utegnila tudi druge zle posledice imeti za nedolžnega spovednika, zato je najprej treba, da tožnik prekliče obrekovanje, potem še-le se more prositi, da bi se mu smela dati sv. odveza. Pregreho calumniosae denuntiationis pa so si papeži toliko strogo prideržali, da celó tisti škofje, ki imajo sicer oblast, odvezovati od vseh papeževih prideržajev, od tega vendar ne morejo odvezovati brez prav posebnega pooblaščenja (C. S. Off. 27. jun. 1866).

2. Drugi neposrednji papežev prideržaj je: „Acceptatio munerum notabilium a religiosis.“

Le kedor od redovnika ali od redovnice kakega od cerkve odobrenega reda veče, imenitnejše darove sprejme, in sicer nepripuščeno, on se stori krivega tega prideržaja. Benedikt XIV. v svoji konstituciji „Pastor bonus“ dné 13. apr. 1744 piše: „Accipientes munera a Regularibus, exceptis rerum medicinalium seu devotionis muneribus, ultra valorem 10 scutorum monetae, contra rescriptum a praedècessoribus nostris Clemente VIII. et Urbano VIII. non absolvat, nisi facta restitutione; vel si eam de praesenti nequeant adimplere cum obligatione eandem, quam primum poterunt, faciendi. Qui vero infra praedictum valorem ejusmodi munera acceperint, eos injuncta arbitrio ipsius Majoris Poenitentiarii, seu confessarii per eum eligendi eleemosyna, quae in beneficium Religionis seu Conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fiere possit, erogetur, absolvere, seu absolvi mandare possit.“ Iz pisma Urbana VIII. „Nuper“ dné 16. okt. 1640 pa izvémo, da pač smejo redovniki dajati darila iz hvaležnosti, prijaznosti, dobrovoljnosti, a le s privoljenjem samostanskega predstojnika pa z dopuščenjem večine redovnikov tiste hiše, ako to zahteva pravo, zakon, ali običaj dotičnega reda.

Razun imenovanih dveh naravnostnih prideržajev so vsi drugi papeževi uderžaji indirektni, t. j. s cerkveno kaznijo združeni ter le zarad te kazni sv. očetu prideržani. Nastalo jih je v teku stoletij jako veliko; Kober jih v svoji knjigi „Der Kirchenbann“ našteva 196. A zarad spremenjenih razmer časa so marsikateri teh prideržajev izgubili vso dejanjsko važnost, zato je Pij IX. v svoji konstituciji „Apostolicae sedis moderationi“ dné 12. oktobra 1869 njih število zeló skerčil, ter izrekel, da v tem pismu imenovani imajo zanaprej povsod veljati, kakor bi bili sedaj še-le določeni. Vse v buli „Apost. sedis“ naštete kazni so latae sententiae ter se delé v izobčenja (excommunic.), odstavljenja (suspens.) in prepovedi (interdic.). Izobčenja posebej so zopet razdeljena v taka, ki so papežu prideržana, v škofom prideržana, in taka, ki celó nikomur niso prideržana ter vsak spovednik smé od njih odvezovati. Izmed papežu prideržanih ekskomunikacij so nekatere sv. očetu uderžane sosebno (speciali modo), druge le navadno (simpliciter). Razloček je v tem, da od tistih, ki so sosebno prideržani sv. očetu, celó oni ne morejo odvezovati, kateri imajo splošnjo oblast odvezo dajati od papeževih prideržajev, ampak jim je ozir teh treba še prav posebnega pooblastila. V naslednjem bomo našteli vse v pismu „Apost. sedis“ objavljene papeževe prideržaje ter za naše razmere važnišim pridejali kratko pojasnilo.[1])

---

[1]) Razlago k tej konstituciji je izdal med drugimi: Peter Avanzini: De Constit. Apostolicae Sedis Commentarii. Romae, edit. 2. 1874. Izšel je v Münster-u tudi nemški prevod te knjige. Dr. Fr. Heiner: Die kirchl. Censuren, Paderborn 1884.

§ 180.

Nadaljevanje.

I. Izobčenja, sv. očetu sosebno (speciali modo) pridržana, zadevajo:

1. „Omnes a christiana fide apostatas, et omnes ac singulos haereticos, quocumque nomine censeantur, et cujuscumque sectae existant, eisque credentes; eorumque receptores, fautores, ac generaliter quoslibet illorum defensores.“ — Odpadniki niso le oni, ki popolnoma zapustivši kerščanstvo javno pristopijo n. pr. k judovstvu, k mohamedancem, k paganstvu ali kateri koli drugi ločini nevernikov, ampak tudi tisti, ki se po svojem odpadu od kerščanstva nobeni verski ločini ne pridružijo, ampak živé sami za-se kot deisti, ateisti, panteisti, brezverci (Konfessionslose), prostomišljaki ali kaj enacega. Kot krivoverca, heretika, zadene tù žažugano izobčenje tacega, ki je prejel sv. kerst, pa se zmote o kaki razodeti verski resnici vedoma ter terdovratno derží in jo tudi po vnanje razodeva, če tudi ne pred pričami. „Eis credentes“ so oni, ki zmotam odpadnikov in krivovercev, katere je cerkev zavergla, verjamejo ter to tudi po vnanje razodevajo, če se tudi še niso njih ločinam po vnanje pridružili in čeravno vnanje razodevanje njihovega neverskega ali krivoverskega duha s terdovratnim tajenjem še ni sklenjeno. Tega pa ni treba, da bi bili odpadniki in krivoverci javno znani. Kedar je toraj gotovo, da je kedo odpadnik ali zavéden heretik, si nakoplje papežu prideržano izobčenje; pa tudi oni, kateri se ga deržé, ki mu verjamejo, ga sprejemajo, podpirajo in zagovarjajo.

2. „Omnes et singulos scienter legentes sine auctoritate Sedis apostolicae libros eorumdem apostatarum et haereticorum haeresim propugnantes, nec non libros cujusvis auctoris per Apostolicas literas nominatim prohibitos; eosque libros retinentes, imprimentes et quomodolibet defendentes.“ — Vsled tega prideržaja zapade toraj izobčenju, kedor bere, hrani, tiska ali zagovarja knjige po kakem odpadniku ali krivovercu (ne po kom drugem) spisane, v katerih se krivoverstvo zares ter resno zagovarja (ne pa, če le obsegajo krivoverske nauke); in tudi tisti si kazen nakoplje, kedor bere knjige po kom koli spisane, ako so po kakem papeževem pismu ali apostoljskem pisanji pod kaznijo izobčenja z imenom, t. j. z izrečno naznanjenim naslovom, prepovedane. Sicer tudi S. Indicis Con. prepoveduje marsikatere nevarne knjige, in kedor jih čita, on zeló greši, a izobčenju, prej za tak slučaj zažuganemu, ne zapade, kajti konstitucija

„Apost. Sedis“ ne omenja knjig in Indice prohibitorum. Po načelu: „Reservata sunt strictae interpretationis“ tudi tak ne zapade izobčenju, kdor le sliši brati iz préj omenjenih knjig; ali kedor kake liste iz take knjige izstergane bere ali kako brošurico . . . kajti to ni knjiga; tudi ne, če iz prepovedane knjige čita le nekaj verstic, ako morda ravno tiste verstice najresneje ne zagovarjajo krivoverstva. Slednjič tudi on kazni ne zapade, ki le malo časa, n. pr. kak dan, pri sebi hrani dotično knjigo, ali pa le tako dolgo, da priliko najde, izročiti jo višemu duhovnemu pastirju. Kedor méni, da mu je potrebno čitati prepovedane knjige, prositi si mora za to dopuščenja pri svojem škofu.

3. „Schismaticos, et eos qui a Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter se subtrahunt vel recedunt.“ — Prideržani kazni ne zapadejo toraj le znani razkolniki ter vsi, ki se pokorščini do vsakratnega rimskega papeža terdovratno umikujejo ali jo naravnost odrekujejo, ampak tudi tako zvani liberalni katoličanje, kateri zakone in ukaze sv. očeta zametujejo in se javno vedejo kot taki, ki so se pokorščini do rimskega papeža odpovedali, če se tudi še ne deržé kake druge cerkvene oblasti, ali nove cerkvene oblasti ne snujejo, da so le v nepokorščini terdovratni uporniki.

4. „Omnes et singulos, cujuscumque status, gradus seu conditionis fuerint, ab ordinationibus seu mandatis Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes, nec non eos, quorum auxilio, consilio vel favore appellatum fuerit.“

5. „Omnes interficientes, mutilantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicae Legatos vel Nuntios, aut eos a suis dioecesibus, territoriis, terris, seu dominiis ejicientes, nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu praestantes in eis auxilium, consilium vel favorem.“

6. „Impedientes directe vel indirecte exercitium jurisdictionis ecclesiasticae sive interni sive externi fori, et ad hoc recurrentes ad forum saeculare, ejusque mandata procurantes, edentes, aut auxilium, consilium vel favorem praestantes.“

7. „Cogentes sive directe sive indirecte judices laicos ad trahendum ad suum tribunal personas ecclesiasticas praeter canonicas dispositiones; item edentes leges vel decreta contra libertatem aut jura Ecclesiae“.

8. „Recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas literas vel acta quaelibet a Sede Apostolica, vel ab ejus Legatis, aut Delegatis

quibuscumque profecta, eorumque promulgationem vel executionem directe vel indirecte prohibentes, aut eorum causa sive ipsas partes, sive alios laedentes, vel perterrefacientes."

9. „Omnes falsarios Literarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis ac supplicationum gratiam vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vice-Cancellarios seu Gerentes vices eorum vel de mandato ejusdem Romani Pontificis signatarum: nec non falso publicantes Literas Apostolicas, etiam in forma Brevis, et etiam falso signantes supplicationes hujusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vice-Cancellarii aut Gerentis vices praedictorum."

10. „Absolventes complicem in peccato turpi, etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo possit excipere morientis confessionem." Razlago tega prideržaja beri § 177. sub 3, *b)*.

11. „Usurpantes aut sequestrantes jurisdictionem, bona, reditus, ad personas ecclesiasticas ratione suarum ecclesiarum aut beneficiorum pertinentes."

12. „Invadentes, destruentes, detinentes per se vel per alios, civitates, terras, loca aut jura ad Ecclesiam Romanam pertinentia; vel usurpantes, perturbantes, retinentes supremam jurisdictionem in eis; nec non ad singula praedicta auxilium, consilium, favorem praebentes".

Tem naštetim 12 prideržajem pridejal je Pij IX. v konstituciji „Romanus Pontifex" dné 28. avg. 1873 še novega, tudi speciali modo papežu uderžanega, po katerem zapadejo izobčenju: „Canonici ac Dignitates cathedralium Ecclesiarum vacantium, qui ausi fuerint concedere et transferre Ecclesiae vacantis curam, regimen et administrationem sub quovis titulo, nomine, quaesito colore in nominatum ac praesentatum a laica potestate ex S. Sedis concessione seu privilegio, vel ubi consuetudo viget, a Capitularibus ipsis, electum ad eamdem vacantem Ecclesiam — ante exhibitionem litterarum apostolicarum de more faciendam. Nominati et praesentati vel ut supra electi ad vacantes Ecclesias, qui earum curam, regimen et administrationem suscipere audent sub nomine Provisoris, Vicarii generalis aliove nomine, ex concessione et translatione in eis peractam a Dignitatibus et Canonicis, aliisque, qui deficientibus Capitulis, Vicarios deputant aut vacantes Ecclesias administrant. Ii omnes, qui praemissis paruerint vel auxilium, consilium aut favorem praestiterint, cujuscumque status, conditionis, praeeminentiae et dignitatis fuerint."

Od teh naštetih prideržajev tedaj, kakor smo vže povedali, nihče drugi ne more veljavno odvezovati, kakor mašnik ali škof, ki je od apostoljskega sedeža za odvezovanje teh sv. očetu sosebno (speciali modo) prideržanih izobčenj pooblaščen, sicer on sam zapade kazni, kajti papež določuje: „Absolvere autem praesumentes sine debita facultate, etiam quovis praetextu, excommunicationis vinculo Romano Pontifici reservatae innodatos se sciant, dummodo non agatur de mortis articulo, in quo tamen firma sit quoad absolutos obligatio standi mandatis ecclesiae, si convaluerint.“

II. Izobčenja, sv. očetu le navadno (simpliciter) prideržana, zadevajo:

1. „Docentes vel defendentes sive publice sive privatim propositiones ab Apostolica Sede damnatas sub excommunicationis poena latae sententiae: item docentes vel defendentes tamquam licitam praxim inquirendi a poenitente nomen complicis, prout damnata est a Benedicto XIV. in Const. „Suprema“ 7. Julii 1745; „Ubi primum“ 2. Julii 1746; „Ad eradicandum“ 28. Sept. 1746.“ — Ker morajo papeži čuvati nad zakladom sv. vere, so v teku časa marsikatere nauke nekaterih bogoslovnih pisateljev zavergli, ne le očitno krivoverske, ampak tudi sicer nevarne. Časih so tudi še izobčenje zažugali takim, ki bi še zanaprej učili ali zagovarjali dotične obsojene terditve; tako n. pr. zavergel je Pij V. l. 1567 pod kaznijo izobčenja Bajevih 79 stavkov, Inocenc X. l. 1644 pet stavkov Janzenijevih, Inocenc XI. l. 1687 Molinovih stavkov 68 itd. Te zažugane kazni ostanejo toraj tudi še zanaprej; zlasti še bi si nakopal sv. očetu prideržano izobčenje, kedor bi terdil ali zagovarjal, da je pripuščeno spovednikom, in confessionali spokornike popraševati po imenu sogrešnikov. Pomniti je, da tù ni kazen izobčenja zažugana onemu, ki bi imel navado, popraševati po imenu complicis, ampak tistim, ki bi poterjevali ali zagovarjali tako navado. Spovednika po imenu sogrešnika vprašajočega pa zadene vsled konstitucije papeža Benedikta XIV. „Ad eradicandum“ dné 28. sept. 1746 drugačna kazen, namreč „suspensio ab officio audiendarum confessionum ferendae sententiae“.[1])

---

[1]) V škofovskih pismih Ljubljanske dieceze, s katerimi se mašnikom podeljuje spovedna pravica, pa se v tej zadevi spovedniki tako-le svaré: „Praeterea tibi prohibemus, ne poenitentes sub quovis excogitabili praetextu, qui peccatum seu crimen aliquod confessi fuerint, cujus socium, vel socios habuerint, sive in tribunali poenitentiae, sive extra illud interrogare audeas aut praesumas de nomine socii seu complicis, de loco habitationis vel aliis quibuscunque circumstantiis ejusdem complicis manifestationem concernentibus, ac eidem poenitenti, si manifestare renuerit,

2. „Violentas manus, suadente diabolo, injicientes in clericos, vel utriusque sexus monachos, exceptis quoad reservationem casibus et personis, de quibus jure vel privilegio permittitur, ut episcopus aut alius absolvat.“ — Beseda „clericus“ pomeni slehernega, ki je bil po tonzuri sprejet v duhovniški stan, če se le oblači po duhovsko; „utriusque sexus monachus“ je vsaki redovnik in vsaka redovnica, in če je tudi še-le v novicijatu. „Violentas manus injicientes“ pa „suadente diabolo“ naznanuje silovitost in veliko pregrešnost, ki jo mora kazati dejanjska razžalitev, da se kazen nakoplje. A perva lastnost ni le po naturni sili presojevati, ampak tudi po stopinji razžalitve, ki jo storjeno vnanje dejanje razodeva, tako da n. pr. tudi zaničevalno zapljuvanje, ometavanje z blatom, polivanje z vodo . . . veljá za veliko razžalitev, s katero se nakoplje cerkvena kazen. „Suadente diabolo“ sevede ni, če se dejanje ne zgodí iz hudovoljnosti in ne takó, da bi bil smerten greh; izobčenju toraj ne zapade, če se vnanje dejanje, n. pr. udarec . . . zgodí iz pomanjkanja paznosti, v prav nagli jezi, iz šale, v brambo zoper krivičen napad ali po predstojniku zarad potrebnega strahovanja itd. Silovitost utegne biti huda (percussio enormis), srednja (mediocris) ali lahka (levis). Huda je silovitost, ako je združena z velikim ranjenjem, ali s hudim kervavenjem (pa ne iz nosa), ali z veliko razžalitvijo; srednja, če je sicer z velikim kervavenjem združena, a je brez velicega poškodovanja ali žaljenja (n. pr. ako bi se zob izbil, ali bi se veliko las izpulilo); lahko je tako poškodovanje ali žalitev, ki je sama na sebi sicer zeló pregrešna, a v primeri z veliko in srednjo silovitostjo se hudo ne more imenovati (n. pr. udarec z roko, ki telesa ne poškoduje). Percussio levis pa postane mediocris ali celó enormis ali zarad častí in dostojenstva razžaljene osebe, ali zarad okolnosti časa in kraja, n. pr. če se zgodí med izverševanjem kakega svetega opravila, na javnem kraji, v cerkvi... tudi zarad kakšnosti razžalitve same, n. pr. ko bi mu iz zaničevanja obličje onesnažil, opljuval itd. — To razločevanje med „percussio enormis, mediocris, levis“ je važno z ozirom na oblast odvezovanja. Kedar je tepenje ali žalitev le lahka, smé škof sam (ali njegov generalvikar) odvezovati, in ko bi bila dotična pregreha tudi javno znana; če je pa silovitost srednja ali huda, smé škof iz lastne pravice

---

sacramentalem absolutionem denegare; alioqui noveris te, ultra peccati lethalis incursum etiam ab hujus sacramenti administratione a Nobis ipso facto suspensum esse, nec non aliis etiam gravioribus poenis subjiciendum fore, vigore constitutionis Benedicti XIV., quae incipit: „Ubi primum“ a de dato 2. Junii 1746 et „Apostolici ministerii“ a de dato 9. Decembris 1749.“

(ex jure ordinario) le takrat odvezo dajati, če je zločinstvo ostalo tajno. Izima je pri ženskah, pri nedoraslih otrocih in pri vseh tacih, ki ne morejo v Rim iti, ker vse te smé odvezovati škof, ko bi bilo njih dejanje tudi očitna razžalitev in huda. Tudi osebe, ki v družbi skupaj živé (collegialiter), smé škof odvezovati od tega prideržaja, če le ni tepenje ali žalitev huda. Na ta določila prejšnje postave se toraj ozirajo besede: „exceptis quoad reservationem casibus et personis . . .“

3. „Duellum perpetrantes, aut simpliciter ad illud provocantes, vel ipsum acceptantes, et quoslibet complices, vel qualemcumque operam aut favorem praebentes, nec non de industria spectantes, illudque permittentes, vel quantum in illis est, non prohibentes, cujuscunque dignitatis sint, etiam regalis vel imperialis.“ — Dvoboj v kaznopravnem smislu je dveh oseb z nevarnostjo smerti ali pohabljenja sklenjeno bojevanje, katero na svojo osebno veljavo med seboj imata, tako da se o tem prej pogovorita ter čas in kraj določita. Dvoboji po javni oblasti dogovorjeni, kakor nam zgodovina o nekaterih dopoveduje, da se je po njih odločil izid vojske, n. pr. med Davidom in Golijatom, ne spadajo semkaj, kakor tudi navadni pretepi in poboji ne. O dvoboji v pravem smislu pravi Tridentinski zbor (Sess. XXV. cap. 19. de Ref.): „Detestabilis duellorum abusus, fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte animarum perniciem lucretur, ex christiano orbe penitus exterminetur.“ Da se to doseže, so papeži zopet in zopet dvoboj prepovedovali pod raznimi hudimi kaznimi. Po Piju IX. zapadejo kazni izobčenja: bojevalca sama, bodi-si vže dvoboj s pričami, ali brez prič, z ranjenjem sklenjen ali ne; kedor na dvoboj kliče, če tudi klicani ne sprejme boja; kedor sprejme klicanje, če tudi ne pride do dvoboja; priče, spremljevalci, sploh vsi, ki dvobojnike podpirajo, jim prijaznost skazujejo, ali se dvoboja s svetom ali z drugačno pripomočjo vdeležujejo; gledalci, kateri nalašč zato na bojišče gredó; in gosposkine osebe, ki dopuščajo dvoboj ter ga ne prepovedujejo, kolikor je v njih moči. Zraven tega cerkev dvobojnikom odreka tudi cerkveni pokop, ko bi eden ali drugi umerl v dvoboji ali vsled prejetih ran kmalo na-to (še tisti dan) tudi zunaj bojišča; še celó takrat, ko bi pred smertjo kazal kesanje ter celó sv. odvezo prejel. A provincijalni cerkveni zbor Dunajski (l. 1858) velí, da je le onim dvobojnikom odrekati cerkveni pokop, ki na bojišču umerjó, ne da bi bili prej kazali kako kesanje.

4. „Nomen dantes sectae Massonicae, aut Carbonariae, aut aliis ejusdem generis sectis, quae contra Ecclesiam vel legitimas potestates seu palam, seu clandestine machinantur; nec non iisdem sectis

favorem qualemcumque praestantes: earumve occultos coryphaeos ac duces non denuntiantes, donec non denuntiaverint." — Cerkev je kmalo po vstanovljenji tajne družbe prostomavtarske spoznala nje veliko nevarnost, je vernike pred njo svarila ter zažugala hude kazni onim, ki bi temu društvu pristopali; tako papež Klemen XII. l. 1738, Benedikt XIV. l. 1751, Pij VII. l. 1821, Leo XII. l. 1825, Gregor XVI. l. 1832, Pij IX. l. 1846, 1865 in Leo XIII. v slovečem pismu „Humanum genus" dné 20. aprila 1884. A ne le pristop k prostomavtarjem, ampak tudi pristop h katerikoli skrivni družbi in pospeševanje tacih nevarnih tajnih društev je od Leona XII. sem cerkev bila pod kaznijo izobčenja prepovedovala, ter je slednjič v konstituciji „Apostolicae Sedis" papežu prideržana ekskomunikacija bila izrečena nad vsemi, ki se vpišejo v prostomavtarsko, ogljarsko, ali katerokoli tako družbo, ki očitno ali skrivno spodkopuje cerkev ali pa zakonito deželno oblast; nad tacimi, ki se sicer niso vpisali v imenovana društva, pa jih kakorkoli podpirajo, n. pr. s tem, da jim prostor prepuščajo za njih shode; pa tudi nad vsemi, kateri in dokler skrivnih vodnikov in predstojnikov tacih tajnih družb (škofu) ne naznanijo.¹) To veljá tudi za dežele, kjer svetna gosposka dopušča prostomavtarstvo.

5. „Immunitatem asyli ecclesiastici ausu temerario violare jubentes aut violantes." — Ker se vsled avstrijanske pogodbe (Concord. art. 15.) na cerkvene zakone o pribežališčini pravici le toliko imamo ozirati „in quantum id publica securitas, et ea, quae justitia exigit, fieri sinant," zato smemo terditi, da besede „ausu temerario violantes" ne zadevajo uradnikov, ki hudodelnika v cerkvi primejo; tudi ne sodnikov, ki velevajo zatoženca v cerkveni svoboščini prijeti: oni sicer velevajo, a iz pokorščine do postave.

6. „Violantes clausuram monialium, cujuscumque generis aut conditionis, sexus aut aetatis²) fuerint, in earum monasteria absque

---

¹) Da je kedo vže ud take družbe, ne zadostilo bi v dosego odveze, ko bi le nič več ne zahajal k skupščinam, ampak moral bi celoma izstopiti, se dati izbrisati izmed društvenikov. Sv. penitencijarija podeljuje spovednikom med drugimi pravicami „facultatem absolvendi a censuris et poenis ecclesiasticis eos, qui sectis vetitis Massonicis aut Carbonariis, aliisque similibus nomen dederunt, aut favorem praestiterunt, ita tamen, ut a respectiva secta omnino se separent eamque abjurent; libros, manuscripta ac signa sectam respicientia, si quae retineant, in tuas manus tradant, ad Ordinarium quam primum caute transmittenda, aut saltem, si justae gravesque causae id postulent, comburenda, injuncta pro modo culparum gravi poenitentia salutari cum frequentia sacramentalis confessionis aliisque injunctis de jure injungendis."

²) Otroci, ki se še ne zavedajo pameti, kaj pa da ne morejo zapasti cerkveni kazni, a zapadle bi jej one redovnice, ki bi taka deteta v samostan spuščale.

legitima licentia ingrediendo; pariterque eos introducentes vel admittentes, itemque moniales ab illa exeuntes extra casus ac formam a S. Pio V. in Const. „Decori“ praescriptam.“ — Da se ohrani disciplina v samostanu, cerkev napoveduje izobčenje slehernemu, ki bi stopil v ženski samostan brez škofovega pripuščenja, in če bi tudi tega ne storil iz slabe namere. To veljá le o hiši, kjer pod klavzuro papeževo bivajo redovnice v ožjem smislu, t. j. imajoče slovesne obljube. Škof smé samostansko prednico ali dotičnega spovednika pooblastiti, da v njegovem imenu dovoljuje vstop. Brez pripuščenja smé se vstopiti le ob veliki sili, n. pr. da kak duhovni pastir sv. zakramente podelí umirajoči redovnici, kedar samostanskega spovednika ni berž dobiti. Oni primerljeji, v katerih je vsled konstitucije Pija V. dovoljeno redovnicam zapustiti samostan, so „magnum incendium, lepra vel epidemia“ (quae coenobium invaserint), pa tudi „inundatio, ruina, latronum incursus et alia similis causa“. Ostati pa smejo redovnice le tako dolgo zunaj samostana, dokler jim je moralno nemožno verniti se.

7. „Mulieres violantes regularium virorum clausuram, et superiores aliosve eas admittentes.“ — Tudi tù nam je misliti le na redovnike v cerkvenopravnem smislu, s slovesnimi obljubami, ne na razne kongregacije, ki se vežejo z neslovesnimi obljubami.

8. „Reos simoniae realis in beneficiis quibuscumque, eorumque complices.“

9. „Reos simoniae confidentialis in beneficiis quibuslibet, cujuscumque sint dignitatis.“

10. „Reos simoniae realis ob ingressum in religionem.“ — Simonija je premišljena volja, za posvetno ceno kupiti ali prodati katero sveto ali duhovno reč, ali stvar pridruženo duhovni reči. Razločujemo razne verste te pregrehe. Storí se z mislimi (sim. mentalis), kedar kedo dá drugemu kaj časnega iz tega namena, da bi od njega zato prejel kako duhovno reč, a namere svoje ne razodene. Taka simonija, ker je zgolj notranja, ni prideržaj. Ako se namera, denarno vrednost dati za duhovno reč, razodene od obeh strank ter izrečna pogodba stori, pa se še ne izverší, takrat je simonija pogodbena (s. conventionalis); ko pa se je pogodba izveršila ter se posvetno vže zamenjalo za duhovno, je simonija stvarna (s. realis). Simonija confidentialis, derzna, zaupna pa se storí pri oddajanji cerkvenih služb: ako kedo preskerbí komu beneficij s pogodbo, da se bo pozneje službi odpovedal temu v korist, ki mu jo je preskerbel ali komu drugemu vže določenemu; če kedo službo vže dobljeno, ki je pa ni še

nastopil, popustí s tako pogodbo, da jo ob nekem gotovem času ali v nekem določenem slučaji nastopi; ako kedo beneficij, kojega vže ima, nekomu odstopi s pogodbo, da ob nekem času ali slučaji popuščeno službo zopet prevzame; slednjič tudi, če kedo komu preskerbí beneficij s pogodbo, da bo njemu ali komu drugemu dohodke te službe celoma ali deloma izročeval ali nekako penzijo mu plačeval. Simonija zadnjih dveh verst (realis pa confidentialis) je toraj pod kaznijo izobčenja prepovedana pri vsakoršnih beneficijih, kakor tudi pri sprejemanji v samostan, ko bi se denar ali sicer časno blago dajalo in sprejemalo edino le zavolj sprejetja v samostan. Ni pa napačno, in je res običajno, da dotična oseba ob sprejetji dá neko svoto denarjev ali druzega časnega blaga, da s tem dobí samostan pomoček, preživljati novosprejetega.

11. „Omnes qui quaestum facientes ex Indulgentiis aliisque gratiis spiritualibus, excommunicationis censura plectuntur Constitutione S. Pii V. „Quam plenum“ 2. jan. 1569. — Omenjeno pismo Pija V. izreka namreč nad kardinali in škofi kazen odstavljenja, nad vsemi drugimi pa izobčenje, ako bi odpustek oznanovali zarad dobička, ali iz tega namena, da bi se miloščina dajala kaki posebni osebi ali posebnemu kraju.

12. „Colligentes eleemosynas majoris pretii pro Missis, et ex his lucrum captantes, faciendo eas celebrari in locis, ubi Missarum stipendia minoris pretii esse solent.“ — Ako bi mašnik pri nekaterih posameznih mašnih stipendijih kolikor toliko prejetega darila za-se obderžal, ko mašo drugemu prepušča, on bi zeló grešil, in veže ga dolžnost povračevanja, a ne zapadel bi izobčenju, kajti napovedano je le tistim, ki bi nabirali denar za maše, ter ga v manjšem znesku pošiljali v kraje, kjer se maše opravljajo za manjše darilo. Gl. tudi § 151. II.

13. „Omnes qui excommunicatione mulctantur in Const. S. Pii V. „Admonet nos“ 1567, Innocentii IX. „Quae ab hac Sede“ 1591, Clementis VIII. „Ad Romani Pontificis“ 1592 et Alexandri VII. „Inter ceteras“ 1660, alienationem et infeudationem civitatum et locorum S. R. E. respicientibus.“

14. „Religiosos praesumentes clericis aut laicis extra casum necessitatis Sacramentum Extremae Unctionis aut Eucharistiae per viaticum ministrare absque parochi licentia.“ — To ne zadeva mašnikov v družtvih z neslovesnimi obljubami živečih, ampak le prave redovnike, ki bi duhovnikom ali laikom, do katerih nimajo duhovne oblasti, zunaj sile in brez dopuščenja domačega duhovnega pastirja delili

sv. poslednje olje ali pa sv. popotnico, kajti ta sv. opravila prištevamo izločno farnim pravicam. Gl. § 22.

15. „Extrahentes absque legitima venia reliquias ex sacris Coemeteriis sive Catacumbis Urbis Romae ejusque territorii, eisque auxilium vel favorem praebentes.“

16. „Communicantes cum excommunicato nominatim a Papa in crimine criminoso, ei scilicet impendendo auxilium vel favorem.“

17. „Clerici scienter et sponte communicantes in divinis cum personis a Romano Pontifice nominatim excommunicatis et ipsos in officiis recipientes.“ Papežu prideržanemu izobčenju zapade toraj vsak kristijan, ki se vdeležuje hudodelstva, zarad katerega si je bil kedo nakopal izobčenje po imenu, in sicer, po papežu izrečeno; vsak duhovnik pa, če vedoma in prostovoljno s takim, ki je bil po sv. očetu po imenu izobčen, v cerkvenih opravilih občuje in mu dopušča, vdeleževati se cerkvenih opravil, n. pr. zakramente prejemati ali delíti, ali z njim duhovne dnevnice moliti.

18. „Absolvere praesumentes sine debita facultate excommunicationis vinculo Romano Pontifici specialiter reservatae innodatos.“

19. „Usurpatores bonorum ecclesiasticorum.“

20. „Personas ecclesiasticas, tam saeculares quam regulares, quae sub nomine missionariorum aut quovis alio titulo ad Indias orientales ac in partes Americae, tam australes, quam septemtrionales pro tempore missae fuerint, aut in illis partibus quomodolibet morantur: si mercaturis et negotiationibus saecularibus hujusmodi se ingerunt vel immiscent.“ To vže po Urbanu VIII. in Klemenu IX. zažugano izobčenje je apostolski sedež novejši čas vnovič poterdil (S. C. Inq. 4. dec. 1872).

III. Izobčenja, vsled konstitucije „Apost. Sedis“ škofom prideržana, zadevajo:

1. „Clericos in sacris constitutos vel regulares aut moniales post votum solemne castitatis matrimonium contrahere praesumentes; nec non omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium contrahere praesumentes.“ — Duhovniki po prejetih viših redovih, in redovniki pa redovnice po storjenih slovesnih obljubah ne morejo veljavnega zakona skleniti[1]); ko bi se pa vendar poročili, zapadejo oni in pa osebe, s katerimi so božjeropno zvezo storili, škofom prideržanemu izobčenju. Ta kazen ne zadeva moških ali ženskih društev,

---

[1]) Tudi po avstrijanski derž. postavi ne; gl. § 63. avst. derž. zak.

kongregacij, ki nimajo slovesnih obljub ter niso po papežu kot pravi redi poterjeni. Ozir vnanje oblike poročevanja postava ne dela razločka; ali je bila poroka sklenjena po ukazu Tridentinskega zbora, ali po vzajemnem privoljenji, ali po civilni postavi — je eno.

2. „Procurantes abortum, effectu secuto.“ — Starejše cerkvene postave, govoreč o tem zločinstvu, delale so razločevanje med oživljenim in neoživljenim sadom; tudi jih je mnogo učilo po sv. Alfonzu Lig., da ne zapadejo izobčenju „mulieres praegnantes, quae in semetipsis abortum procurant“, pač pa vsi oni, „qui vel quae uti principales, vel ut sociae ad tale facinus committendum opem, consilium, favorem, potionem, vel alia medicamenta scienter dederint.“ A Pij IX. ne dela nikakovega razločevanja, niti med oživljenim in neoživljenim sadom, niti med osebami, ki splav provzročijo. Terditi nam je toraj, da vsi „procurantes abortum“, bodi si ženska sama, ali kedorkoli drugi, zapadejo kazni, če je le zločinstvo res izverženo, in ne le poskušano.

3. „Literis Apostolicis falsis scienter utentes, vel crimini ea in re cooperantes.“ — Ponarejalci papeževih pisem si nakopljejo sv. očetu speciali modo prideržano izobčenje (gl. § 180 št. 9); škofom prideržano pa tisti, ki se ponarejenih pisem vedoma poslužujejo, pa oni, kateri jim pri tem pomagajo.

IV. Izobčenje nikomur[1]) prideržano zadeva:

1. „Mandantes seu cogentes tradi ecclesiasticae sepulturae haereticos notorios aut nominatim excommunicatos vel interdictos.“ — To kazen si nakopljejo le tisti, kateri k cerkvenemu pogrebu znanega krivoverca, po imenu izobčenega ali v prepoved dejanega povelje dajó ali silijo, in sicer zdatno silijo; a ne tisti, ki povelje izveršujejo, n. pr. kateri jamo kopljejo, merliča v blagoslovljeno zemljo devajo, duhovniki, ki pokopujejo . . . Tudi zapovedniki in silniki si ne nakopljejo izobčenja, ako so sicer ukazovali, pa se merlič ni res pokopal na blagoslovljeni zemlji.

2. „Laedentes aut perterrefacientes Inquisitores, denuntiantes testes, aliosve ministros S. Officii; ejusve sacri Tribunalis scripturas diripientes, aut comburentes; vel praedictis quibuslibet auxilium, consilium, favorem praestantes.

3. „Alienantes et recipere praesumentes bona ecclesiastica absque beneplacito Apostolico, ad formam Extrav. „Ambitiosae“ de reb. eccl.

---

[1]) Toraj zamore od njega odvezovati vsak mašnik z navadno spovedno oblastjo, a le in foro et pro foro interno.

non alienandis.“ V naših krajih dobivajo škofje od apostoljskega sedeža pooblastila, da smejo iz važnih razlogov dovoljevati prodajo cerkvenega blaga.

4. „Negligentes sive culpabiliter omittentes denuntiare infra mensem confessarios sive sacerdotes, a quibus sollicitati fuerint ad turpia in quibuslibet casibus expressis a Praedec. Nostris Gregorio XV. Const. „Universi“ 20. aug. 1622, et Benedicto XIV. Const. „Sacramentum Poenitentiae“, 1. junii 1741.“ O tej kazni smo vže govorili; gl. § 179 str. 573.

Zraven izobčenj, do sedaj naštetih, poterjuje konstitucija „Apost. Sedis“ še nekaj starejših, po Tridentinskem zboru določenih. Pij IX. govori: „Praeter hos hactenus recensitos eos quoque quos Sacrosanctum Concilium Tridentinum, sive reservata Summo Pontifici aut Ordinariis absolutione, sive absque ulla reservatione excommunicavit, Nos pariter ita excommunicatos esse declaramus; excepta anathematis poena in decreto Sess. IV., de editione et usu sacrorum librorum constituta, cui illos tantum subjacere volumus, qui libros de rebus sacris tractantes sine Ordinarii approbatione imprimunt aut imprimi faciunt. — Raptores mulierum et omnes illis consilium, auxilium et favorem praebentes (Sess. XXIV. cap. 6). — Domini temporales vel magistratus, qui quovis modo directe vel indirecte subditos suos vel quoscunque alios cogant, quominus libere matrimonia contrahant (Sess. XXIV. cap. 9). — Cogentes mulierem ad ingrediendum monasterium, aut suscipiendum habitum cujuscunque religionis, vel ad emittendam professionem, quique consilium, auxilium vel favorem dederint etc., item impedientes sine justa causa“ (Sess. XXV. cap. 18).

Tako imenovanega malega izobčenja (excom. minor) Pij IX. ne omenja; je toraj popolnoma odpadlo.

Slednjič so v konstituciji „Apost. Sedis“ naštete še nekatere „Suspensiones latae sententiae Summo Pontifici reservatae“, pa „Interdicta latae sententiae reservata“. Odstave in prepovedi pa nič ne omejujejo spovednikove sodnosti, od grehov odvezovati; kajti tacega, ki mu je po suspenziji začasno zabranjeno izverševanje nekaterih oblasti, smé vsak navadni spovednik od (neprideržanih) grehov odvezati, še preden mu je odvzeta cerkvena kazen, da je le sploh za sv. odvezo pripravljen in da obljubi, na moč si prizadevati, tudi od suspenzije dobiti odvezo, do takrat pa nič tacega izverševati, kar mu je prepovedano. Ozir duhovnega pastirja nam toraj ni treba naštevati sv. očetu prideržanih odstav in prepovedi.

§ 181.

Škofovski in samostanski prideržaji.

Kakor so vsi papeževi reservati razun dveh (gl. § 179) prideržani indirektno, le zarad cerkvene kazni, tako so pa škofovski prideržaji neposrednji: uderžan je dotični greh sam na sebi. Kedor ne vé za napovedano cerkveno kazen, on jej ne zapade, si toraj ne nakoplje papeževega prideržaja; a pri škofovskih reservatih nevednost prideržanja ne izgovarja: ako zadevno grešno dejanje storí, nakoplje si škofovski prideržaj.

I. Po škofovskih prideržajih naj bi se posebno velika zločinstva zabranjevala in kaznovala; grešnika pa naj bi to prideržanje omečilo ter k pokori ga nagnilo. Ker so zločinstva po raznih krajih in v raznih časih bolj ali manj različna, so toraj tudi škofovski reservati v raznih diecezah različni, in tudi v eni in isti vladikovini ne vedno tisti. Škofje jih določujejo po potrebi kraja in časa. V Ljubljanski škofiji je višemu pastirju prideržano:

1. Incendium deliberate attentatum. — Ta prideržaj zadeva požigalce. Kedor toraj hudovoljno in s premislekom zažge tujo hišo, hlev, gojzd, žito . . ., ali če tudi lastno posest zažge ź namero, na ta način ukončati tuje imetje: on zapade temu reservatu, in ko bi tudi ne pogorela zažgana reč, ker je n. pr. dež pogasil ali kak človek opazivši ogenj. Ni pa prideržaja, ako je kedo samo hotel zažgati, a si premisli, ali ga kedo odpodí. Enako ne nastopi prideržanje, če bi bila zažgana stvar tako majhne vrednosti, da ni moč govoriti o smertnem grehu; ali če je ogenj nastal po nesreči, zanikarnosti, nepaznosti itd. Tudi tisti si ne nakoplje prideržaja, ki ogenj opazivši noče gasiti.

2. Procuratio abortus foetus animati aut inanimati. — Ta greh stori, kedorkoli vedoma provzroči splav; bodi-si ženska sama ali kedo drugi. Kedor toraj noseči osebi zdatno svetuje ali velí, da naj odpravi človeški sad, bodi-si kmalo po spočetji ali še-le čez kaj mesecev; kedor jo podući, kako naj to napravi, ali jej sredstev preskerbi v izveršitev zločinstva; kedor z dopuščenjem dotične ženske ali pa zoper njeno voljo nad njo iz namere, da bi se zgodil splav, s suvanjem, udarci, stiskanjem ali drugače provzroči splav: on si nakoplje ta prideržani greh. Kaj pa da je treba, da se je splav res zgodil, kajti samo svetovanje, nameravanje, posku-

šanje ni prideržano. O sličnem papeževem reservatu glej str. 587 štev. 2.

3. Machinatio aut conjuratio contra religionem, contra terrae principem et rempublicam.[1] Kedorkoli je toraj ud takega društva, ki zaroto kuje zoper cerkev ali Avstrijansko deržavo ter pozná namere družbine; kedor deluje na prekuc postavnega reda, ali je stopil v kako zaroto zoper cerkev ali deržavo: on zapade temu škofovskemu prideržaju. Da mu spovednik more sv. odvezo preskerbeti, mora dotični popolnoma izstopiti iz zarotne družbe. Ni na tem, kako se imenuje taka družba, naj so prostomavtarji, ogljarji, anarhisti ali drugačnega imena. O podobnem papeževem prideržaji gl. str. 582 št. 4.

---

[1] Si quis facultatem a praedictis casibus absolvendi pro sacro tribunali sibi necessariam fore judicaverit, consuetis precibus pro hac facultate ad Reverendissimum Dominum Ordinarium recurrere noverit. Quoad primum et secundum casum A. R. D. Decanis facultas absolvendi hucusque concessa ita confirmatur, ut eam subdelegare nequeant. — V Lavantinski diecezi zapadejo škofovskemu prideržaju: 1. Qui homicidium voluntarium actu exteriori perpetrarunt aut qui abortum et sterilitatem procurarunt, etiam effectu non secuto. 2. Qui violentas manus in proprios parentes injecerunt. 3. Qui in primo vel secundo consanguinitatis vel affinitatis gradu (computationis can.) incestum commiserunt. 4. Qui rei sunt criminis laesae Majestatis. — V Goriški nadškofiji je prideržano: 1. Perjurium sive assertorium, sive negativum solemniter emissum, i. e. falsum testimonium in judicio datum et juramento confirmatum. 2. Attentatio abortus vel inducendae sterilitatis sive effectu secuto sive non secuto. 3. Homicidium voluntarium et intentum, sive per se, sive per alium perpetratum. 4. Concubitus sacrilegus aut cum hebraeis. 5. Incendiarii voluntarii crimen effectu secuto. 6. Attentatio machinationis aut conjurationis contra terrae principem. — Prideržaji Teržaško-Koperske škofije so: 1. Apostasia a fide publice admissa. 2. Perjurium in judicio prolatum. 3. Furtum rei sacrae in loco sacro, ejusdem attentatio per fracturam januarum, fenestrarum vel murorum, et rei sacrae furto ablatae scienter comissa emptio et occultatio. 4. Homicidium voluntarium et procuratio abortus quoad perpetrantes, mandantes, et consilium aut auxilium efficaciter praestantes. 5. Percussio parentum et quaelibet injuria realis graviter peccaminosa et directe intenta in patrem aut matrem a filio vel filia, aut per se aut per aliam personam. 6. Incestus in primo et secundo consanguinitatis et primo affinitatis gradu. 7. Grave damnum ex vindictae studio absque propria utilitate alteri illatum in bonis immobilibus aut mobilibus, sive per incendium voluntarium sive quocumque alio modo. — Reservati Kerške škofije so: 1. Perjurium factum in judicio sive ecclesiastico sive laico. 2. Violenta in proprios parentes manuum injectio. 3. Machinatio in vitam hominis; item abortus et sterilitatis procuratio. 4. Incestus in primo et secundo gradu consanguinitatis vel affinitatis; publica conversatio in adulterio, concubinatu, fornicatione vaga; stuprum violentum, bestialitas. — Prideržaji v Zagrebski nadškofiji so: 1. Haeresis externa. 2. Violatio ecclesiae. 3. Percussio parentum. 4. Homicidium et incendium voluntarium. 5. Procuratio abortus. 6. Sodomia. 7. Incestus. 8. Mensurarum et ponderum falsatio.

II. Apostoljski sedež dovoljuje tudi redovnim predstojnikom, da smejo odvezovanje od nekaterih grehov ozir svojih podložnikov redovnikov sami sebi priderževati. Klemen VIII. je l. 1593 določil ona zločinstva, katera vsa ali le nekatera izmed njih si redovni predstojniki smejo izbrati v samostanske prideržaje. Ta reservata regularium superiorum so: 1. Apostasia a religione, sive habitu dimisso sive retento, quando eo pervenit, ut extra septa monasterii seu conventus fiat egressio. 2. Nocturna ac furtiva a monasterio sive conventu egressio. 3. Veneficia, incantationes et sortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quae sit peccatum mortale. 5. Furtum de rebus monasterii seu conventus in ea quantitate, quae sit peccatum mortale. 6. Juramentum falsum in judicio regulari seu legitimo. 7. Procuratio, auxilium seu consilium ad abortum faciendum post animatum foetum, etiam effectu non secuto. 8. Falsificatio sigilli manus officialium monasterii aut conventus. 9. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 10. Occisio vel vulneratio seu gravis percussio cujuscunque personae. 11. Malitiosum impedimentum aut retardatio aut apertio litterarum a superioribus ad inferiores vel contra. Ako bi se pokazala potreba, tudi še kak drug smerten greh razun imenovanih prideržati redovnim predstojnikom, smé za ves red to storiti veliki zbor ali generalkapitel, za posamezno pokrajino pa provincijalni zbor. Samostanski spovedniki morajo vedeti, kateri prideržaji veljajo za njihov red ali za dotični samostan. Ako se pa redovniki z izrečnim dovoljenjem svojega predstojnika spovedujejo kakemu svetnemu mašniku, je misliti, da predstojnik s takim dovoljenjem vred vže tudi dotičnemu spovedniku dopušča, od vseh grehov, toraj tudi od samostanskih prideržajev zadevnega redovnika odvezati, če morda naravnost drugače ne določi prednik. Če se pa redovnik brez dovoljenja svojega predstojnika v kaki sili, morda na potovanji, spoveduje svetnemu mašniku, ga ta od samostanskih prideržajev le nenaravnostno more odvezati, in moral bi se taki redovnik pozneje dotičnega prideržaja vnovič obtožiti svojemu pooblaščenemu samostanskemu spovedniku, da tudi naravnostno dobí sv. vezo od prideržanja.

§ 182.

Kako prideržaj postane.

K prideržanju je potrebno:

1. Da je storjeni greh res materijalno in formalno velik ali smerten greh, pa učinjen s spoznanjem okolnosti, zarad katere je

greh prideržan. Ne smeli bi tedaj govoriti o prideržaji, ko bi greh le sam na sebi velik bil, a ne tudi po notranjem dejanji, po nameri, ampak reč sama na sebi velika ter zeló grešna storjena mora biti s popolnim spoznanjem pa iz hudobnega namena. Ako bi toraj greh bil le odpustljiv, bodi-si ker je stvar sama na sebi majhna, neznatna, ali ker primanjkuje pravega spoznanja in privoljenja — v tem prigodku za spovednika ni prideržanja. Tudi bi si ne nakopal prideržaja, kedor bi sicer greh storil kot pravi smertni greh, a za ono okolnost bi ne vedel, zarad katere je dotični greh prideržan. N. pr., kjer je prideržan „incestus in primo vel secundo consanguinitatis vel affinitatis gradu“, tam si ne nakoplje prideržaja, kedor je sicer dejanjsko grešil s tako osebo, a je ni poznal ter ni vedel, da mu je toliko v rodu ali svaštvu. To pa ga seveda ne izgovarja, če mu je le prideržanje bilo neznano.

2. Greh mora biti notranji in vnanji ob enem, to je, notranji greh (misli, želje) se je moral tudi z besedo ali z dejanjem razodevati; a tega ni treba, da bi bil greh očitno ter pred pričami storjen. Samo vnanji greh ni dovelj k prideržanju, kajti zgolj vnanje hudobije, n. pr. dejanj blaznih, prideržaj ne zadeva; samo notranjega greha pa tudi ne, ker táko prideržanje bi le dvome in težave delalo spovedniku in spovedencu.

3. Greh in prideržanje mora biti oboje gotovo. Po pravnem vodilu „odiosa restringenda“ gre prideržaje najtesneje razlagati: ni toraj prideržaja, dokler je dejanje dvoumno (dubium facti), t. j. dokler ni gotovo, da je storjeni greh res kot peccatum formaliter et materialiter grave bil doprinesen. A tudi takrat ni prideržaja, če ni gotovo, da bi si bil cerkveni viši táko dejanje hotel prideržati, kakor je bilo v dotičnem slučaji storjeno (dubium juris). Kaj pa da mora dvom o dejanji izhajati iz natančnega premišljevanja, in da se mora dvomljenje o postavi nahajati pri veščem, učenem mašniku, a ne izvirati iz nevednosti spovednikove. Ako se pa po vže prejeti sv. odvezi dvom odpravi ter izvé, da je bil greh gotovo storjen in je gotovo prideržan, takrat se mora spokornik tacega greha sicer še enkrat spovedati zarad popolnosti obtoženja, a sedaj le navadnemu spovedniku; k mašniku za odvezovanje prideržajev pooblaščenemu mu ni treba hoditi, kajti prideržanje je minulo z odvezo, ki mu je bila v prejšnji spovedi naravnost podeljena. Izpovedal se je namreč greha, kakor ga je spoznal, t. j. kot dvoumnega; taki pa prideržani niso, toraj je bil veljavno direktno odvezan tudi od navadnega spovednika, in „ablato peccato, ablata est etiam reservatio“.

4. Da je greh prideržan, moral je biti po svoji versti popolnoma storjen in dognan [1]) (peccatum in sua specie completum), če ni morda zakonodavec izrečno si prideržal tudi nedognano dejanje; a tudi takrat, kedar je prideržano celó samo poskušanje, mora tudi to poskušanje dognano biti. [2])

5. Ker so prideržaji strictae interpretationis, zato obsegajo le tisti greh, katerega naznanjajo besede v postavi, in ne smé se prideržanje raztegovati na podobne dogodke, katerih zakonodavec v prideržaji ne omenja. Tako zapadejo izobčenju, sv. očetu sosebno prideržanemu: „legentes . . . libros haereticorum . . .“ (gl. §. 180, I. 2.), a ne smeli bi terditi, da ista kazen zadene tudi one, ki poslušajo govore krivovercev. Če tudi utegne to še nevarniše biti kot čitanje, pa vendar tega ne omenja papežev prideržaj. In kjer je škofov prideržaj „procuratio abortus“, pa ni zarad tega vže tudi „infanticidium“. Tudi zadeva prideržaj le tiste, koje zakonodavec imenuje, navadno le zločinca samega ter izverševalca dotičnega dejanja, a ne tudi zapovedovalca, svetovalca . . . Drugače je, ako reservat pomagalce naravnost imenuje (n. pr. pri dvoboji); ali pa, če je pregreha naznanjena s tako besedo, ki obsega različne deležnike, kakor „procurantes“, kar ne naznanja samo tistega, kateri osebno greh stori, ampak tudi vse, ki se zločinstva vdeležé s poveljem, svètom, privoljenjem itd.

6. Zraven do sedaj povedanega je ozir papeževih prideržajev še posebej treba zadostne starosti, t. j. da je deklica vže končala 12. leto, deček pa 14. (Lig. VII. 240), in poznanja cerkvene kazni (Lig. VII. 43; VI. 580). Ako je pregreha zarad greha samega prideržana (n. pr. pri škofovskih reservatih), takrat k prideržanju ni treba, da bi grešnik vedel za prideržaj, kajti prideržanje je v tem, da navadni spovednik nima oblasti, odvezo dajati od zadevnega hudodelstva, nevednost grešnikova o prideržanji pa mu take oblasti ne more dati. Druga pa je ozir cerkvene kazni. Ta je postavljena le na terdovratno grešenje, kakoršnega ni, če dotični za kazen ne vé. Cerkvena kazen zadene toraj le tistega, kateri greh stori, akoravno vé, da mu je pod cenzuro prepovedan; kedar pa zarad te nevednosti

---

[1]) Da bi n. pr. kaka ženska poskušala razne stvari iz tega namena, da si odžene človeški sad, a odgnanje vendar ne nastopi, takrat ni prideržaja. Pa bi ga tudi ne bilo, ako bi kak človek iz jeze in surovosti s tako žensko gerdo ravnal, jo pretepal . . . in vsled tega nastopi splav, kterega ni nameraval.

[2]) N. pr. pri Ljubljanskem I. prideržaji. Tù je moral zločinec vže tudi res zažgati, akoravno dotična stvar ni pogorela, ker je morda kedo drugi ogenj berž pogasil.

ni kazni za grešnika, takrat tudi ni prideržanja za spovednika. Vsi papeževi prideržaji, razun onih dvéh v § 179 imenovanih, so združeni s cerkveno kaznijo ter zarad te reservirani, toraj nastopijo le takrat, če nastopi kazen. To pravilo je jako važno za duhovno pastirstvo, ker vsled njega se papeževi prideržaji le redko kedaj primerijo.

§ 183.

Odvezovanje od prideržanih grehov.

V zakramentu sv. pokore daje se odveza od prideržajev na več načinov: naravnost ali nenaravnost; z redno spovedno pravico in s prepuščeno.

I. Naravnost, neposrednje odvezujejo od prideržajev:

1. Vsled redne pravice (potest. ordinaria) tisti, komur je kazen ali greh prideržan (papež, škof...), pa njegov namestnik, njegov naslednik [1]) in predstojnik [2]) v tej zadevi.

2. Vsled prepuščene pravice (potest. delegata) vsi tisti, kateri so po zakonitem potu oblast za to prejeli. Pooblastitev, od papeževih prideržajev odvezovati, podeljuje škofom in mašnikom Rimska penitencijarija pa S. C. de propag. fide. Škofe je vže Tridentinski zbor (Sess. XXIV. c. VI. „Liceat“) pooblastil, da smejo v svojih diecezah odvezovati od vseh papeževih prideržajev, dokler so skrivni; občno pravo pa jim kar sploh daje oblast, odvezovati od vseh znanih papeževih reservatov take grešnike, ki so zaderževani v Rim iti ter si tam odveze prositi, kakor so n. pr. bolniki, slabotni, starčki (60letni), vojaki, redovniki, siromaki, žene in vsi drugim podložni. Tako imenovana petletna pooblastila pa sub X. dovoljujejo škofom, da smejo od vseh papeževih prideržajev (toraj od skrivnih in od javno znanih) odvezovati; izvzeta sta le dva: „Calumniosa denunciatio confessarii de facta sollicitatione ad turpia in confessionali“, in pa „attentata absolutio complicis in peccato turpi“. Od teh dvéh pa vsled dekreta C. S. Officii, dné 27. junija 1866 tudi oni škofje ne smejo odveze dajati, ki po pet- in triletnih pravicah pooblaščeni sicer od vseh papeževih prideržajev odvezujejo. Tudi po konstituciji „Apost. Sedis“, 12. okt. 1869 se v tem nič ni predrugačilo. Ako toraj kak spovednik najde papežev prideržaj, naj se ozir odvezovanja vselej oberne le do svojega škofa, in kedar dobí dotično pooblastilo, je njegova skerb, da vse, kar se mu ukaže, prav natanko izpolni ter pogoje sv. odveze

---

[1]) Kot škofu naslednik veljá v tem oziru tudi kapiteljski vikar sede vacante.

[2]) Sv. oče smé toraj vsacega vernika odvezati od katerega koli prideržaja.

vestno izverši. — Navadnim spovednikom podeljuje sv. oče posebno pooblastilo za odvezovanje od papeževih prideržajev za čas svetega leta, in iz dotičnega pisma je razvidno, kolika je njim prepuščéna oblast. — Od škofovskih prideržajev ne more extra articulum mortis noben spovednik veljano in naravnost odvezovati brez posebne pooblastitve od dotičnega škofa ali njegovega generalvikarja. Navadno pa imajo v vsaki diecezi nekateri mašniki stalno prepuščeno oblast, odvezo dajati od škofovskih prideržajev; ali pa so določeni nekateri dnevi, časi, kraji, ko vsak spovednik smé odvezovati od škofovskih prideržanih grehov. [1]

3. Ex jure communi smé vsak mašnik v smertni nevarnosti (in articulo vel periculo mortis) veljavno odvezovati od vseh prideržanih grehov in kazni, kajti v taki sili neha vsako prideržanje, ne hac occasione aliquis pereat, pravi Trid. zbor. Glej tudi § 176 sub 1. *b)*. Odvezuje pa vsak mašnik v smertni nevarnosti od prideržajev brez kazni kar naravnost, neposrednje, ter se dotičnemu spokorniku, ako ozdravi ali smertna nevarnost mine, nič več in nikomur več ni treba spovedovati prideržanega greha, kajti direktni prideržaji so po odvezi, v smertni nevarnosti po katerem koli mašniku podeljeni, odpravljeni za zmiraj. Ako je pa kak greh prideržan zarad cerkvene kazni, ga pa v smertni nevarnosti navaden spovednik od dotične cenzure le indirektno more odvezati, to je s pogojem, da bo šel, ako ozdravi, pred onega višega pastirja, kateri si je prideržal kazen; ne da bi še enkrat dobil odvezo, ampak da pokaže svojo pokorščino, in da zvé, kaj mu je v zadostovanje in pokoro storiti. A po sedanji navadi v takem prigodku spovednik sam piše dotičnemu višemu pastirju, prosi potrebnega pooblaščenja, potem nad spokornikom izverši, kar se mu je ukazalo ter mu še enkrat, in sicer sedaj direktno dá sv. odvezo od cerkvene kazni. Ko bi pa spokornik, kateri je v smertni nevarnosti, bil v javno znani cenzuri (n. pr. z imenom izobčeni), on pa mora navadnemu spovedniku, preden ga odveže, pred pričami priseči, ali sicer terdno zagotovilo dati, da se bode, ako ozdravi, obernil do zadevnega višega (do papeža ali škofa) in da bo vse izpolnil, kar se mu ukaže. Ako bi grešnik, kedar mu je možno, tega ne storil, zapadel bi vnovič izobčenju.

---

[1] Kakor je v Ljubljanski diecezi dekanom stalno prepuščena oblast, da smejo odvezovati od I. in II. škofovskega prideržaja (gl. str. 590), tako smejo n. pr. v Lavantinski vladikovini od grehov, škofu prideržanih, odvezo dajati: dekani, konsistorijalni svetovalci, in vsi mašniki spovedujoči v bolnišnicah in ječah, župniki tacih cerkvâ, kamor tudi od daleč dohajajo božjepotniki, pa vsi mašniki, ki spovedujejo ob misijonu, ako se višemu pastirju misijon prej naznani.

O slovilu za odvezovanje od cerkvenih kazni smo vže govorili v § 172, št. 2, opomnja 1.

II. Nenaravnost, indirektno se odvezuje od prideržanih grehov tako, da podeljena odveza le neprideržane grehe direktno zadeva in prideržaji se odpusté vmes, ker bi sicer tudi ti ne bili odpuščeni. To se zgodí:

1. Kedar je za grešnika, ki ni v smertni nevarnosti, velika sila [1]) prejeti sv. odvezo, a mu ni mogoče k dotičnemu višemu iti, in tudi spovednik takrat ne more pooblastila dobiti od višega pastirja, ali zarad pomanjkanja časa, ali zarad drugih važnih ovir. V takem slučaji smé tudi spovednik z navadno sodnostjo veljavno in pripuščeno odvezati od vseh prideržajev in kazni (a le od tajnih kazni) — kaj pa da samo indirektno. Ako je toraj grešnik sicer vreden sv. odveze, mu jo podelí; tako mu je nenaravnostno odpuščen tudi prideržaj, a obljubiti mora grešnik, da bo pozneje k spovedi šel k mašniku, ki je pooblaščen za odvezovanje tacih prideržajev, in da se mu bo obtožil svojega prideržanega greha, da tudi direktno odvezo od njega zadobí. Ako je prideržaj združen s tajno kaznijo, bi jej spovedanec zopet zapadel, ako bi pozneje ne šel k spovedi k dotičnemu vikšemu ali k njegovemu pooblaščencu; od javne cenzure pa navadni spovednik, razun slučaja smertne nevarnosti, nikoli odveze dati ne more.

2. Ko bi se kedó spovedniku z navadno sodnostjo bona fide obtožil tudi prideržanega greha, spovednik mu pa iz nepazljivosti ali nevednosti odvezo podeli. Taki spokornik, ako je sicer pripravljen za sv. odvezo, je le od neprideržanih grehov naravnost odvezan, od prideržaja pa samo indirektno, in se mora, če se pozneje tega zaveda, svojega prideržaja obtožiti pri pooblaščenem spovedniku; ali pa mora navadnega spovednika prositi, da si pri višem pastirji dobí potrebnega pooblaščenja, da ga tudi direktno odveže od prideržanega greha. Prav to veljá tudi za slučaj, ko bi se grešnik, za sv. odvezo sicer dobro pripravljen, obtožil navadnemu spovedniku ter odvezan bil, pa je brez lastnega zadolženja pozabil prideržaja se izpovedovati: on je sicer tudi od prideržanega greha odvezan, a samo indirektno; ako se pozneje spomni pozabljenega prideržaja, moral bi skerbeti, da tudi direktno odvezo od njega dobí. — Ako je spovednik iz nepazljivosti koga odvezal od prideržaja, ne da bi bil za tako odvezovanje poob-

---

[1]) Velika sila za spokornika, prejeti sv. odvezo, bi bila, ko bi prišel ob dobro ime, ko bi nastalo pohujšanje, bi ga zadela velika duševna škoda, če bi ne smel k sv. obhajilu, ali bi ne smel maševati; ali če je zadnji dan velikonočne spovedi, ako mora na daljno potovanje ter bi sicer dolgo ostal v smertnem grehu itd.

laščen, on naj, ko se tega spomni, če spokornika pozná ter vé, da bo zopet k njemu prišel k spovedi, berž ko berž si preskerbi pooblastitev za tako odvezo. Ko potem zadevni spovedenec pride, naj ga previdno do tega pripravi, da se prideržaja vnovič obtoži ter naj ga odveže; o zadnji pomoti naj molči. Ako dotičnega človeka ni več k spovedi, pustí ga in bona fide.

Kedar se toraj primeri, da se kak spokornik obtoži prideržanega greha, naj se spovednik najprej s primernimi vprašanji skuša zagotoviti, da je storjeno dejanje res prideržaj. Ako je to gotovo, naj spovedencu naznani, da navaden spovednik nima oblasti, odvezati od tega greha, ampak da si je papež ali škof to prideržal. Ta okolnost bodi spovedniku prilika, da kaže grešniku veliko hudobíjo in zadolženje njegovega dejanja, vzbuja naj mu stud nad grehom in pravi kes, a vendar previdno ter z ozirom na spokornikovo lastnijo, da ga morda v obupnost ne pripravi. Nato naj mu pové, ako sam ni pooblaščen za tako odvezovanje, kam ima k spovedi iti, da odvezo dobí od storjenega prideržanega zločinstva. Ako méni mašnik, da utegne grešniku jako težavno biti, poiskati si pooblaščenega mašnika, in še celó, kedar se je bati, da drugam ne bode šel k spovedi, ampak v grehih ostal: takrat naj mu naznani, da hoče sam pri višem pastirji prositi pooblastitve, da ga smé odvezati od prideržaja. Povó naj mu, da se mu ni bati nikakovega razglašenja ali osramotenja, ker njegovega imena v prošnji ne bo imenoval. Odloži naj mu odvezo za toliko dni, da med tem dobí potrebno pooblastilo ter naj ga podučí, kako naj se s spokornimi deli pripravlja na sv. odvezo. Prošnjo naj spovednik napravi do škofa samega, ne do škofijske pisarne.[1] Ko dobí odgovor na svoje pismo, storí naj natanjko po ukazu; pisanje pa naj sežge.

§ 184.

Spovedniku potrebne lastnosti in čednosti.

Mašnik, prejemši za spovedovanje potrebno cerkveno poterjenje in pooblastilo, zakrament sv. pokore veljavno delí; da pa tudi vredno in koristno oskerbuje ta zakrament, mora svoje dolžnosti kot delivec sv. pokore natančno in vestno izpolnovati. Kot učitelj mora spovednik versko znanje svojih spovedencev spoznavati, in če je jako pomanjkljivo, popravljati, doverševati, zmotene zavračevati, dvomljivim prav svetovati. Zlasti mora vsakemu razkazovati dolžnosti njegovega stanu, pa tiste, ki mu vzrastejo zarad storjenega greha, ter k njih zvestemu spolnovanju spodbadati. Kot zdravnik ima spovednik preiskovati in spoznavati izvir in lastnijo dušnih bolezni; mora grešnikom želje vzbujati po dušnem zdravji, primerna zdravila mu svetovati ali velevati. Spovedniku kot sodniku je grešnikovo obtožbo voljno poslušati, kakšnost njegovega dušnega stanja, ter velikost in hudobijo, število in okolnosti njegovih grehov poizvedati in prevdarjati, vrednost ali nevrednost priprave spoznavati, primerno pokoro nalagati, mu odvezo deliti, odlagati ali odrekati. To trojno opravilo spovednikovo je zeló imenitno, odgovorno, težavno. Da je toraj opravlja vredno, in da mu služba njegova postane zaslužna, zveličavna, treba je, da si spovednik pridobí nekaterih lastnosti in čednosti.

---

[1] Prošnja naj je prav kratka, n. pr.: „Illustrissime et Reverendissime Domine! Cajus (Caja) incidit in casum I. (II. III.), in nostra dioecesi reservatum ... (una, altera vice). At cum peccati commissi vere eum (eam) poeniteat, humiliter petit absolutionem. Rescriptum benignissime dirigatur ad me confessarium infra scriptum humillimum servum ...“

1. Da je spovednikovo delovanje blagonosno, treba mu je sosebno:

a) Znanja, učenosti, kajti sicer bi kot učitelj, zdravnik in sodnik ne mogel storiti svoje dolžnosti. Če je v vseh rečéh nevednost mati zmot, pogreškov, zlih posledic, je to še mnogo hujše pri spovedniku. Ako je on neveden, postavlja v nevarnost večnega pogubljenja sebe in spovedence, kajti tudi o njem veljá: „Caecus si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt“ (Mat. 15, 14). Sub gravi je toraj spovednik dolžan, pridobivati si potrebnega znanja. „Optandum sane esset,“ piše Benedikt XIV., „ut quilibet confessarius ea polleret scientia, quam eminentem apellant; verum cum haec dos paucorum sit, necesse omnino est, ut competenti saltem scientia sit instructus“. Pred vsem mu je gotovo potrebno znanje nravoslovja: nauk o zapovedih, grehih, o povračilu, o prideržajih in cerkvenih kaznih, o sv. zakramentih itd. Ascetika ga mora učiti, kako pravične in pobožne voditi k večej popolnosti; da vé pravično razsojevati, potrebno je spovedniku znanje cerkvenega prava in kolikor toliko tudi poznanje deržavljanskega zakonika... Enako temeljitega znanja si kaj pa da vsi spovedniki ne morejo pridobiti, jim tega tudi treba ni; a toliko je neogibno treba, da vsakteri navadniše reči iz nravoslovja vé prav razsojevati, v drugih pa, da se svoje nevednosti in slabosti toliko zaveda, da začne dvomiti, ter si ne upa prej določiti, kakor da se v tacih težavniših zadevah k zanesljivi knjigi ali k modremu, veščemu duhovnemu pastirju zateče ter svèta išče. Molitev, posvetovanje in čitanje primernih knjig 1) daje spovedniku potrebnega znanja.

b) Modrost mora splošnja pravila bogoslovne vednosti obračati na posebne razmere posameznih spovedencev. Ti pa so različni ozir svojih grehov, grešnih priložnosti, starosti, stanu, spola, značaja..; treba je vsacega vladati na poseben način, rabiti zanj posebnih pomočkov. In vse te vselej primerno izbirati, je gotovo težko; veliko je treba modrosti, da spovednik vsem vse postane in vsacega vodi k izveličanju. Modrost je takorekoč duša spovednikovega delovanja ter mora z znanjem združena biti: naj je spovednik še tako učen, brez evangelijske modrosti ne more duš prav vladati. Modrosti, previdnosti je treba mašniku v spovednici, da ko drugim pomaga k izveličanju, svoje lastne duše v nevarnost ne postavlja; treba mu je modrosti, da izpraševáje grehov ne učí, da je njegovo podučevanje in opominjanje primerno vsemu svojstvu grešnikovemu; da pri nalaganji spokornih del ne gleda samo na velikost grehov, ampak tudi na razmere spovedenčeve; da pri odvezovanji ni prestrog in tudi ne premehak. Veliko modrosti in spretnosti je spovedniku treba, da vé zapletene prigodke prav razreševati, dobrih svetov dajati, na stavljena vprašanja primerno odgovarjati, pri spovedovanji storjene pomote popravljati itd. Da si to čednost pridobí, naj si duhovni pastir pri vsacem spovedovanji živo pred oči postavlja visoki cilj, ki ga ima dosegati, namreč čast božjo pa izveličanje spovedencev; in pomisli naj tudi, kako težka odgovornost ga čaka pred Bogom, ko bi se po njegovi zanikarnosti kedo pogubil! To bo storilo, da si bode na moč prizadeval posebnim potrebščinam slehernega spokornika najprimernejša sredstva voliti in rabiti, da si bo za težavniše prigodke iskal svèta modrih in pobožnih spo-

---

1) Zraven navadnih bogoslovnih knjig spovedniku v poduk jako dobro služijo: Sv. Alfonza Ligv. Theologia moralis, lib. VI. de Sacr. poenitentiae; njegov Homo apostolicus, pa Praxis confessarii; Reuter S. J. Der Beichtvater, Regensburg; Gaume, Handbuch für Beichtväter, Regensburg; Zenner, Instructio practica confessarii, Viennae 1857; Der Priester als Richter und Seelenarzt, Aachen, 1847; Brockmann, Pastoralanweisung zur Verwaltung der Bussanstalt, Münster, 1847; A. Tappehorn, Anleitung zur Verwaltung des hl. Busssakramentes, Dülmen, 1880; Fr. Kosec, spovednik in njegova služba, v Trstu, 1881. — Kot pomoček spovedniku za podučevanje v spovednici in za nakladanje primernih pokoril so priporočenja vredni: Alois Röggl, Zusprüche im Beichtstuhle, Regensburg, 5. nat. 1883; Dr. A. Kerschbaumer, Beichtlehren, Schaffhausen; Bergamo, Ermahnungen im Beichtstuhle, Mainz, 4. nat. 1873; Koseca spovednik, § 134—153.

vednikov pa veljavnih pisalcev, da bo po končanem spovedovanji najtežje slučaje še enkrat premislil ter pregledal, je-li vse prav razsodil itd. Ker pa vsak dober dar od zgoraj pride, naj spovednik ne pozabi pobožne molitve, kakor opominja sv. Jakob (I. 5.): „Ako kedo izmed vas potrebuje modrosti, naj je prosi od Boga, kateri vsem daje obilno . . . in mu bo dana.“

c) Da je spovednikovo delovanje blagovito, treba mu je svetosti, neomadežanega življenja; skerbeti mu ni le, da je zmiraj v stanji posvečujoče milosti božje, ampak tudi biti prav res popolnega življenja, ter mora z lepimi izgledi in krepostnim življenjem dejanjsko kazati, kar v spovednici uči. Kolikor svetejše je življenje spovednikovo, toliko blagonosneje je delo njegovo. Kjer je svetost življenja, prava ljubezen do Boga in do bližnjega, tam so tudi druge spovedniku potrebne čednosti. Prikaže se gorečnost za čast božjo in izveličanje duš, brez katere spovedniku ni mogoče svojih dolžnosti zvesto spolnovati. Izmed vseh duhovnih opravil je najtežavnejše služba spovednikova; le če mašnikovo serce gori hrepenenja, neumerjoče duše k Bogu ter k izveličanju pripeljati, se truda ne ustraši, srečno zmaga vse težave, ki ga čakajo v spovednici, ne občuti zopernosti do spovedovanja, ampak njegovo serce ga žene, več in več duš večne pogube rešiti. Prava pobožnost spovednikova rodí tudi ljubeznjivost in poterpežljivost. Ljubeznjivo mora sprejemati in krotko z njimi ravnati, naj so spokorniki še tako globoko zakopani v grehih, neomikani, surovi, svojeglavni, terdovratni, sitni, nezaupni . . . saj je namestnik Jezusov, ki je z neizrečeno poterpežljivostjo in ljubeznijo sprejemal tudi najhujše sovražnike in največe grešnike, in je v priliki od dobrega pastirja pokazal, kakšni naj so dušni pastirji, zlasti v spovednici. Ljubeznjivosti je spovedniku treba, ko izprašuje, podučuje, opominja, h kesanju nagiba, ker prav z ljubeznjivim in poterpežljivim ravnanjem dobi si spovedenčevo zaupanje, da mu odkritoserčno pokaže svoj dušni stan. Z osornostjo, brezozirno ostrostjo, z nevoljo in vednim godernjanjem pa je mnogokrat spovednik kriv, da spokornik obmolčí, da najhujšo rano zatají in v silnih grehih obtičí. Toraj lepo priporočuje spovednikom sv. Frančišek Sal.: „Pomislite, da vas vsak spovedenec ob začetku spovedi imenuje „oče“, imetje toraj do njih očetovsko serce, sprejemajte jih ljubeznjivo, poslušajte jih ljubeznjivo, ne vjezite se zavolj njihovega surovega vedenja, zavolj njihove nevednosti, nestanovitnosti . . . Res, da so duše umazane z blatom, kakor biseri v nesnagi ležeči, a zato niso nič manj dragocene, ker bodo, ako jih operete v kervi nedolžnega Jagnjeta, z Bogom združene, in nad zvezdami bodo kraljevale, kakor kraljice polne slave.“

2. Spovednik ponižnega, pobožnega serca, kojega v delovanji vodi le plemenita namera: čast božja pa izveličanje duš, on se lahko obvaruje pogreškov, v kakoršne nekateri zabredejo pri spovedovanji. Tak pregrešek je ničemurnost, ki le prerada mašnika zapelje, da v veliko število spovedencev stavi nekako čast, ter skuša si jih prav veliko pridobiti, in zato z njimi premehko ravná, jim preveč prizanaša, ne dopušča, da bi kam drugam k spovedi šli itd. Ta ničemurni namen odvzame spovedniku zasluženje pred Bogom, kateri ne sodi po tem, koliko jih je kedo spovedal, ampak kako jih je vodil k izveličanju. Pristransko ravná, kedor med spovedenci brez pravega vzroka dela razloček, da n. pr. imenitne, gosposke raje spoveduje, kot uboge; ali se najraje pečá z nekaterimi pobožnimi dušami, drugim pa ne daje prilike k spovedi; ali celó med spolom in starostjo razločuje. S tako pristranostjo, katero ljudje kmalo opazijo, odžene marsikaterega spovedenca, ali pa mu odvzame zaupanje do sebe; velikrat je to tudi povod pohujšljivemu govorjenju in sodbam čez njega in čez druge spovednike. Če vže komu večo skerb in ljubezen skazuje, naj so to veliki grešniki. Velik pogrešek v spovednici je tudi boječnost. Brez ozira na osebo spokornikovo in ne gledé na nagnjenje do enega, ali brezčutje do druzega mora spovednik od vsacega zahtevati, kar previdi, da mu je za izveličanje potrebno in bolj koristno. Treba je podučevati, opominjati brez bojazljivosti, zlasti če je treba tirjati povračenja krivice, odpuščenja sovražniku, odprave bližnje priložnosti v greh . . . naj si je grešnik človek kedor koli. Brez ozira na osebo, bodi-si bogatin, mogočnjak, oseben prijatelj ali dobrotnik, treba je zadostno vprašati po rečéh, katere se morajo razodeti v spovedi, treba veliko pokoro naložiti, odvezo odložiti, odreči, če treba. Naj le spovednik ljubeznjivo ravná ozir načina, suaviter in modo, a vedno serčno ozir stvari, fortiter in re, ne gledé na osebo spokornikovo. Besede, katere je govoril Bog preroku Ecehijelu (3. 18), veljajo tudi spovedniku: „Kedar hudobnemu poréčem: umerl boš, umerl! pa mu ne oznaniš ter ga ne opominjaš, da naj se svoje hude poti poverne in živí: bo hudobní sam v svoji hudobiji umerl, toda njegovo kri bom jaz tirjal iz tvoje roke!“ Jako zoperna je tudi samopridnost, ako se jej dá spovednik voditi, kar bi se zgodilo, ako bi se oziral na darila, dobrote, koje je od dotičnih spovedencev vže

prejel ali jih še pričakuje, in bi iz strahu, da bi mu ne ušla ta korist, proti omenjenim spokornikom mehkeje ravnal, si ne upal resnice naravnost povedati, bi gladil, kjer bi moral izruvati, bi iskal najvljudnejših izrazov, ko bi moral grajati z resno besedo. Da bi tudi sence samopridnosti ne bilo v spovednikih, Ljubljanski obrednik celó radovoljno ponujane darove pri spovedi sprejemati ostro prepoveduje, rekši: „. . . occasione confessionis excipiendae, vel jam exceptae quidquam etiam sponte oblatum accipere serio prohibemus." Tudi ne smé duhovni pastir od spovedenca nikoli tirjati, ako mu je za pokoro naložil maše, da bi jih njemu dal brati, ali da bi se v njegovi cerkvi morale brati, ampak še opomni naj dotičnega, da mu je to svobodno, samo da stori svojo dolžnost. Jako žalostne poslédice utegne imeti neprevidnost v občevanji s spovedenci, zlasti z ženskimi, ko bi se spovednik z njimi podal v preveliko zaupljivost, ki je nevarna njegovi kreposti, ali vsaj njegovemu dobremu imenu. Zlasti je treba vse pazljivosti in opreznosti duhovnemu pastirju, kedar ima kot spovednik opraviti z mlajšim ženstvom, in naj so tudi tako imenovane pobožne duše: resna naj mu je beseda, prav vsega nepotrebnega pogovarjanja naj se ogiblje, jako previden naj je pri izpraševanji, in vedno naj čuva nad svojim sercem. V zasebnem življenji naj s spovedenci sploh ne ravná preveč po domače, ker si s tem uniči ali vsaj zmanjša spoštovanje, katero mora spovedenec imeti do spovedi in do spovednika; posebno svaré moralisti pred preveliko prijaznostjo do spovedenk. Sv. Avguštin pravi: „Verujte mi, škof sem, resnico govorim v Kristusu, ne lažem, cedre Libanske in tiste, ki so v čedi zvonec nosili, videl sem pasti pod to podobo duhovne prijaznosti." Slednjič naj gleda spovednik, da ni ne prestrog, ne preprizanesljiv: zlato srédnjo pot naj hodi. Obéh čaka velika odgovornost pred Bogom: spovednika, ki je premehak, ki grešnika po potrebi ne izprašuje, da bi njegovo nepopolno spoved spopolnil, ali ga še celó ne posluša; ki ga kolikor treba ne podučuje, ne opominja, ne svari; ki ga nikoli ne spodbada k prizadevanju za večo popolnost; ki nikoli drugih pokoril ne naklada, kot kake „očenaše"; ki vsacega brez razločka odvezuje, da mu le reče, da se hoče poboljšati — pa tudi preostrega, ki spokornika muči z nepotrebnim izpraševanjem, ali ga s predolgim podučevanjem in prehudim svarjenjem nadleguje; ki le predolgo, prehudo, prerazno pokoro naklada; ki samo takim odvezo daje, ki so brez smertnega greha ali ki so se vže poboljšali . . .

3. Prav zeló je priporočati spovedniku kratko bližnje pripravljanje. Naj ne hodi nevoljen v spovednico, ampak veselega

serca; kajti naj si je tudi res težavno, trudapolno spovedovanje, je pa tudi zeló tolažljivo, zaslužno: koliko duš vesten spovednik reši pekla in jim odpre nebeške duri, pravičnega stori še pravičnejšega, svetega še svetejšega, nebeščani se veselé njegovega delovanja, božja pomoč mu je ob strani, veliko plačilo v nebesih ga čaka. Naj tedaj vže naprej Bogu daruje svoj trud in namero storí: čast božja pa izveličanje duš! Kedar bi se mu dozdevalo, da bo imel opraviti s hudimi, težavnimi prigodki, naj se na-nje pripravlja, naj premišljuje, bere. Da vé takim spovedencem vedno kaj primernega in novega povedati v poduk in tolažbo, ki pogostno prihajajo k spovedi, je dobro, pazljivo prebrati nedeljski list in evangelij, da na to perikopo navezuje svoje nauke; pa tudi razne pobožne knjige mu dobro služijo v ta namen.¹) Nikoli naj ne hodi spovednik na svoje prevažno delo, da bi si ne bil prej vsaj s kratko ter gorečo molitvijo prosil luči in pomoči od zgoraj. Pij IX. dovolil je za vsaki dan enkrat 100 dni odpustka vsem spovednikom, ki bi pobožno in s skesanim sercem opravljali to-le molitev: „Da mihi, Domine, sedium tuarum assistricem sapientiam, ut sciam judicare populum tuum in justitia et pauperes tuos in judicio. Fac me ita tractare claves regni coelorum, ut nulli aperiam cui claudendum sit; nulli claudam cui aperiendum sit. In me sit lenitas non remissa, asperitas non severa; pauperem ne despiciam, diviti ne aduler. Fac me ad alliciendos peccatores suavem, ad interrogandos prudentem, ad instruendos peritum. Tribue, quaeso, ad retrahendos a malo solertiam, ad confirmandos in bono sedulitatem, ad promovendos ad meliora industriam; in responsis maturitatem, in consiliis rectitudinem, in obscuris lumen, in implexis sagacitatem, in arduis victoriam. Inutilibus colloquiis ne detinear, pravis ne contaminer, alios salvem, me ipsum non perdam. Amen." — Počasnih korakov, resnobnega obličja naj se duhovni pastir podaja na kraj spovedovanja, ne da bi si ogledoval ljudi krog spovednice.

§ 185.

O dolžnostih spovednikovih v obče.

Vredno in koristno pa blagonosno oskerbuje duhovni pastir zakrament sv. pokore, ako natančno svoje dolžnosti izpolnuje pri

---

[1] N. pr. Tom. Kempčana „Hoja za Kristusom"; Frančiška Sal. „Filoteja"; Lavr. Skupuli-ja „Duhovna vojska"; Humbertove „Resnice sv. vere"; Frid. Baraga „Zlata jabelka", „Nebeške rože"; Slomšekovo „Kerščansko devištvo;" „Življenja srečen pot" itd.

spovedi in po spovedi. Pri spovedovanji mora kot sodnik, učitelj in zdravnik spoznavati duševno stanje svojih spokornikov, njih grehe in glavne strasti; mora jih učiti, opominjati, svariti, h kesanju nagibati in k sklepu poboljšanja in zadostovanja; mora dušni bolezni primerna zdravila ukazovati, pokorila določevati, in slednjič sodbo izreči ter odvezo dati, odložiti ali pa odreči. Po spovedovanji je duhovnemu pastirju morda storjene pogreške po možnosti popravljati, in dolžnost spovedne molčečnosti natanjko izpolnovati. O vseh teh posameznih spovednikovih dolžnostih moramo nadrobno govoriti.

§ 186.

Preiskovanje vestnega stanu spokornikovega z vpraševanjem.

Da more spovednik svoje trojno opravilo kot sodnik, učitelj in zdravnik vestno izverševati ter do spokornika svojo dolžnost zvesto spolnovati, mora mu spovedenec svoje vestno stanje natanko razodeti ter odkritoserčno se mu obtožiti vseh svojih storjenih vsaj smertnih, še ne naravnost mu odpuščenih grehov po številu, versti in tistih okoliščinah, ki greh v drugačnega spremené. O tvarini zakramenta sv. pokore smo vže govorili (gl. § 172), pa tudi o bistveni lastnosti spovedi, o popolnosti, ter povedali, kedaj zadostuje formalna popolnost (gl. § 174. II. 2). Kedar toraj spokornik sam obtoževaje se predloží potrebno daljno tvarino, in tudi ozir bližnje tvarine ni nikakovega dvoma, ter je spovedniku jasno vestno stanje spovedencevo, takrat duhovni pastir zamore kar berž svojo dolžnost vsestransko storiti. Ako pa spovednik iz obtožbe spokornikove ter iz vsega govorjenja in vedenja njegovega ne spozná zadostno grešnosti njegove, ali umstvenega in nravstvenega stanja spovedenčevega, ali če dvomi o pripravnosti njegovi za sv. odvezo; takrat mora najprej o vsem tem kot sodnik poizvedati, kar se zgodí s primernim vpraševanjem. Za spovednika v tem slučaji nastopi dolžnost popraševanja. O tem toliko važnem spovednikovem opravilu, nam je govoriti nadrobneje, in sicer: kedaj, po čem je popraševati pri spovedi, in kako?

I. Kedaj? Spovednik mora vpraševati, kedar to zahteva namen zakramenta sv. pokore; toraj zlasti tedaj, kedar je treba dopolniti nepopolno obtožbo, pa tudi, da zamore grešnikovo pripravnost za odvezo spoznati in presoditi.

1. Prav mnogi spovedenci se ne obtožijo svojih grehov dosti jasno in določno, ali ne povedó števila, verste velikih grehov: nekateri zavolj nevednosti, iz slabega poznanja samega sebe ali zapovedi božjih;

drugi zavolj zanikarnosti v izpraševanji vesti; eni iz boječnosti in napačne sramežljivosti, ali iz strahu pred spovednikom; morda celó iz hudobne volje, ker se grešnik ne mara poboljšati in zato noče greha povedati pri spovedi, katero opravlja po drugih prisiljen ali iz navade itd. Kedar spovednik meni, da je táko ali enako krivo nepopolne spovedi, mora s primernimi pa krotkimi vprašanji skerbeti, da obtožba postane popolna. Zlasti nevedneža in v izpraševanji svoje vesti zanikarnega ne smé odgnati, češ, ko se bolje pripraviš, pa se verni. Neomikan spokornik pride večinoma ravno tako nepripravljen nazaj, ali ga pa celó ni, ter v smertnih grehih nadalje živí. Takim gre prijazno in poterpežljivo z vprašanji pomagati k popolni spovedi in podučiti jih, kako se morajo vprihodnje pripravljati na spoved. A nasproti bi tudi napačno bilo, ako bi spovednik ne hotel poslušati spokornika, ampak bi ga kar izpraševati začel ter s samimi njegovimi odgovori se zadovoljil. Ko bi tudi grešnik prosil spovednika, naj ga kar poprašuje, moral bi mu ukazati, da se naj prej sam obtoži, kolikor vé in zná; potem še-le naj mu pomaga s primernimi vprašanji.

Nepoznanim spovedencem treba je mnogokrat najprej staviti nekatera vvodna vprašanja, da po njih v obče spozná dušno stanje spokornikovo, n. pr.: Kedaj si bil zadnjič pri spovedi, ali si dobil sv. odvezo, si bil pri sv. obhajilu, ali si naloženo pokoro opravil? Časih je tudi potrebno vprašanje po stanu, opravilu itd. A taka vprašanja treba je zlasti omikancem previdno in takó zastavljati, da spoznajo potrebo vprašanja in da ne menijo, da spovednik poprašuje iz zvedavosti. — Po tacih pričetnih vprašanjih skuša naj še spovednik nepopolno obtožbo dopolniti, in storjene grehe zadostno spoznati, da zamore spokorniku nasproti svojo dolžnost kot učitelj, zdravnik in sodnik storiti. Vpraša naj zato kolikor je treba:

a) po številu storjenih velikih in celó takih malih grehov, kateri prav mnogokrat k smertnim napeljujejo. Pri grehih, katere je spovedenec storil mnogokrat, ter se števila ne spominja, zadostuje približno število; ako še tacega ne more povedati, naj ga vpraša spovednik, kako dolgo je živel v tem grehu ali grešni navadi in kolikokrat primeroma na mesec, teden, dan se je pregrešil v zadevni reči. Pri nekaterih notranjih grehih, n. pr. pri sovraštvu, zadostuje izvedeti čas, trajanje dotičnega grešnega stanja.

b) Treba je vpraševaje pozvedati versto ali posebnost greha. Ako se spokornik n. pr. obtoži: bil sem nezvest, treba je vprašati: kako je bil nezvest? Ali dolžnosti stanú ni vestno opravljal, ali je kako obljubo prelomil, morda kaj ukradel, goljufal, tuje blago si prideržal? Pri obtožbi: sem o bližnjem slabo govoril, bilo bi vprašati, je-li bilo opravljanje ali obrekovanje? Ako se kedó spovè: grešil sem zoper 6. božjo zapoved, treba je vpraševaje izvedeti, če je grešil le v mislih in željah ali z govorjenjem, v dejanji. In če v dejanji, kake verste nečisti greh je bil: ali je bil sam, ko je storil kaj grešnega zoper 6. zapoved, ali s kom drugim, z moškim, z žensko, s samsko, z zakonsko, s sorodno osebo? . . . Enako je treba primernih vprašanj pri nejasnih, splošnjih obtožbah: Zoper vse zapovedi sem grešil, vse grehe sem storil, največi grešnik sem itd.

c) Da more spovednik vsestransko storiti svojo dolžnost, mu je mnogokrat popraševati po takih vnanjih ali notranjih okoliščinah, katere zlobo grehov dokaj zvikšujejó ali zmanjšujejó, n. pr.: če je dotični vedel, da je to greh, če je storil s premislikom, kako namero je imel pri grešnem početji, kake posledice je imelo njegovo dejanje, mu je mar bilo lahko vedeti za take nasledke . . .? Tudi pri nedoločni izpovedi, kakor: sem bil pijan, sem imel nečiste misli, sem pohujšljivo govoril, sem v nedeljo delal, nisem bil pri maši itd. je treba izvedeti, je-li res vse to bilo grešno dejanje, in po koliko je bilo grešno; kajti pri vestnih in pobožnih spovedencih se mnogokrat razodenejo take okolnosti, da še o pravem grehu govoriti ni. — Za preiskovanje posameznih grešnih dejanj spovedniku dobro služijo znana vprašanja: Quis? Quid? Ubi? Quibus auxiliis? Cur? Quomodo? Quando? [1]

---

[1] Quis? Časih je mnogo na tem, kedó je storil grešno dejanje: svetnega ali duhovskega stanu, samski, zakonski, veljaven mož ali prosti služabnik? itd. — Quid? V čem je bil greh? So bile želje, besede, dejanje in kakšno? Po tem vprašanji se mnogokrat pokaže, ali je bil greh velik ali odpustljiv? Velike važnosti je to vprašanje pri 7. božji zapovedi . . . — Ubi? Pri nekaterih grehih je na tem, izvedeti, če so se zgodili n. pr. pred otroci, ljudem v pohujšanje, v cerkvi . . . — Quibus auxiliis? Se je mar vže delj pripravljal na dejanje, kakšna sredstva je rabil, ali je privzel še drugih, jih zapeljal, da so pomagali? — Cur? S kakim namenom, po naključji ali nalašč, s prevdarkom? — Quomodo? Kako je prišlo do grešnega dejanja? Ali se je v dosego cilja rabilo zapeljevanje, obetanje, zvijača, sila? Mar na tak način, da se je sum zvalil na koga druzega? — Quando? To navadno ne dela razločka med grehi, če je bil storjen na nedeljo ali na delavnik, pač pa je n. pr. pohujšanje še veče, ako ga kedó ljudem daje na velik praznik ali véliki petek . . . Važna za presojevanje vestnega stanu pa so časih vprašanja: Kedaj zadnjič? Čez koliko dni po zadnji spovedi?

d) Prašati je po tacih grehih, v katere je grešnik po njegovi spovedi soditi prej ko ne padel, a nič ne omeni o njih. Tako je n. pr. igra za denar kaj rada združena z jezo, kletvijo, hudim prepirom, z goljufijo, pretepom...; pijanost s kletvijo, klafanjem, z nečistostjo...; jeza s preklinjevanjem, pretepanjem, z neusmiljenjem proti živini...; shajanje z osebo druzega spola navadno ni brez raznih grehov zoper 6. zapoved itd. Ako se spovedenec obtoži glavnega greha, o tacih pa molči, ki so večinoma z njim v zvezi, takrat je vprašati po dejanji, katero je utegnil storiti. Sramotnejše grehe spovedenci večkrat naznanijo le na daleč, n. pr. imam nekaj znanja..., pri kupčiji nisem bil prav odkritoserčen..., ter pričakujejo, da jih spovednik popraša, kar naj tudi stori. — Ko bi pa spovedenec nič ne povedal o nekem smertnem grehu, za katerega pa spovednik gotovo vé, da ga je storil, bodi-si, da je dobro mu znanega grešnika sam videl v zločinstvu, n. pr. zeló pijanega, med pobijalci..., bodi-si, da je za pregreho dotičnega izvedel po čisto zanesljivih ljudéh — takrat ga je treba opomniti na greh, a prav opazno. Po končani obtožbi naj ga vpraša, če ima še kaj na vesti. Ako molči, naj mu velí, da naj dobro pomisli, če ni še kaj, kar bi se ne bil spovedal, ter naj morda od daleč omeni stvari. Ko bi še vedno molčal, naj mu prijazno sicer, a naravnost pové: Ali se ne spomniš, da si ta in ta čas, na tem in tem kraji ta-le greh storil? Ako se še ne vdá, naj mu govorí o strašnih posledicah nevredne spovedi in božjeropnega obhajila in naj ga prav živo nagovarja k odkritoserčnemu spoznanju...; če še ne spozná greha, naj mu pové, da mu odveze ne smé dati, kajti za-se ima (spovednik) prepričanje, da je to in to res storil, a ker terdovratno tají, je nepripraven za odvezo. Spominja naj grešnika prežalostnega stanja človeka v smertnem grehu živečega, in prosi naj ga, da kmalo kam gré k spovedi ter naj se odkritoserčno spové. Tako pa gré spovedniku, kaj pa da, le takrat ravnati, če ima prepričanje, da je dotični spovedenec oni smertni greh res storil, in da se ga ni še nikjer spovedal. Kedar pa to dvojno ni prav gotovo in spokornika z modrim popraševanjem ne dovede do spoznanja, takrat mu odveze ne smé odrekati, ker mogoče je, da se on sam moti v osebi (kar se lahko zgodí), mogoče da se mu ni istinito sporočilo, ali da je spokornik v nepremagljivi nevednosti, ali da se je vže kje spovedal dotičnega greha. Kedar je namreč odkritoserčnost spovedenceva le dvoumna, takrat pri spovedi veljá pravilo: „In dubio credendum est poenitenti tam pro se, quam contra se dicenti“. — Težavniše je ravnanje spovednikovo, ako za kak velik greh spovedenčev vé le iz spovedi nekoga drugega, zlasti iz obtožbe sogrešnikove. N. pr., ako prideta mož in žena, ženin in nevesta skupaj k spovedi, ter se morda mož spové tatvine, kojo je storil s pomočjo in sodeležbo svoje žene, ali nevesta se obtoži, da je zadnje tedne enekrati se dejanjsko s svojim ženinom pregrešila zoper 6. božjo zapoved; a ko žena in ženin pri spovedi prideta na versto, prav nič ne omenita o dotičnem vkupnem grehu. Tu spovednik ne more in ne smé naravnost popraševati po zadevnem grehu, ker ga veže spovedna molčečnost, ampak silno previdno in modro mora ravnati, da ne izdá spovedne tajnosti. Vpraša naj njega, ki o dotičnem grehu nič ne omeni, kedaj je bil zadnjič pri spovedi, in če je dobil sv. odvezo; kajti mogoče je, da se je vkupnega greha vže kje drugej spovedal. Ako izvé, da od takrat, ko je bil omenjeni greh storjen, ni bil pri spovedi, naj mu taka vprašanja stavi, da bi se moral spomniti onega greha, ako je morda pozabil nanj. Govori naj mu n. pr. o veliki sreči kristjanov, ako dobro spoved opravi, in o grozni nesreči nevredne spovedi, ter naj mu reče, da mu hoče z nekaterimi vprašanji pomagati k dobri spovedi, in začne naj mu staviti vprašanja v versti dekaloga. Pri dotični zapovedi naj toliko jasno vpraša, da se mora spomniti vkupnega greha. In če pravi: nisem! mu ne more očitati, da neresnico govorí, ker bi s tem prelomil spovedno molčečnost, ampak h koncu vpraševanja naj še reče: „Še enkrat sedaj malo pomisli, morda se še kakega velicega greha spomniš, brez strahu se ga spovej, da prejmeš sv. odvezo“. In če še vedno tají? Za ta slučaj učí sv. Alfonz Lig. (L. VI. n. 631) in z njim dokaj drugih moralistov (Scavini, Kenrick, Schneider, Müller . . .), da spovednik, ki je moralno prepričan, da spovedenec nalašč tají greh, mu ne smé dati odveze, ker mu kot nepripravljenemu nič ne koristi; povedati mu pa tudi ne smé, da mu ne more dati odveze, ker bi s tem izdal spovedno tajnost, ampak samo „Misereatur . . . Indulgentiam . . .“ ali kaj druzega primernega naj moli nad njim ter naj križ stori čez njega. Kedar pa ni prav gotovo, da je spovedenec nalašč zamolčal greh (kar utegne večinoma biti), takrat naj ga spovednik odveže pogojno. So pa drugi nravoslovci, terdeči, da se takemu spokorniku mora dati sv. odveza, ako ni druzega vzroka, da bi mu jo odrekel; kajti ne le, da utegne kaka zmota kriva biti nepopolne obtožbe, pa tudi spovednik, ko bi spovedenec celó res tajil (pravijo) ne smé onega, kar je v drugi spovedi izvedel, tako rabiti, da bi grešniku odrekal odvezo. Zenner piše: „Quibus omnibus tentatis, si tamen negare persistit, absolvatur; strictius enim sigillum quam confessionis materialis integritas obligat, nec illud ad impedienda poenitentis aut aliorum peccata, aut ad quodcunque bonum procurandum violari potest“. Tudi Gury je take misli, ki se nam res najprimernejša zdí; a storí naj spovednik po različnosti dogodka.

e) Ker mnogokrat spovedenci o grehih opuščenja pa o nespolnovanji stanovskih dolžnosti nič ne omenjajo, mora jih spovednik po tem vpraševati, zlasti če se mu dotični spokornik zdi bolj mlačen kristijan. Ako ima duhovni pastir v spovednici opraviti s kakimi višimi osebami ali dostojenstveniki, naj jih po spolnovanji stanovskih dolžnosti vprašuje z vso modrostjo, da se jim ne bo zdelo, kakor bi se spovednik neopravičeno vtikal v zadeve njihove službe.

Jako koristno je, spovedenca slednjič še vprašati, če ima morda še kaj povedati, če mu še kaka reč vest teží? Pri nepoznanih, zlasti bolj zanikarnih spovedencih, pa pri tacih, ki so med spovedovanjem kazali nekako boječnost, ali ki so še-le po prijaznem vpraševanji razodeli veče grehe, o katerih so v začetku molčali, pri tacih naj k sklepu še vpraša duhovni pastir: „Ali ti je vest sedaj mirna? Ali meniš, da so bile vse prejšnje tvoje spovedi dobre? Ali nisi kedaj zamolčal kakega velikega greha?“ S takimi ali enakimi vprašanji utegne spovednik veliko dobrega storiti, dokaj neveljavnih spovedi odverniti, marsikateremu grešniku vest upokojiti in ga rešiti.

2. Tudi spokornikovo pripravnost ali nepripravnost za odvezo je treba mnogokrat poizvedeti še-le po vpraševanji. Da more duhovni pastir kot sodnik prav ravnati z grešnikom ter mu odvezo dati, odložiti ali odreči, mora zraven njegovega vestnega stanja tudi še spoznati resničnost njegovega kesanja in sklepa, ali verjetnost njegovega poboljšanja. Ako mu to iz spovedenceve obtožbe dosta jasno ne postane, mora do te potrebne vednosti priti s primernim poprašèvanjem. A k temu ni dovelj, da bi grešnika v obče vprašal: ali ti je žal, ali se meniš poboljšati . . ., ampak mnogokrat je treba v njegovo prejšnje življenje pogledati, ter poprašati ga n. pr.: „Kedaj si poslednjikrat ta greh storil, kedaj vpervič po zadnji spovedi?“ Dobro

znamenje je, ako se je delj časa po zadnji spovedi zločinstva zderžal ali ga sedaj vže dolgo ni storil. — „Ali si se imel tudi pri zadnji spovedi obtožiti tega greha, koliko časa vže živiš v tem grehu, kolikrat ali na koliko časa v tej dôbi si ga storil, ali si se ga vselej odkritoserčno obtožil v spovedi?“ Po tacih vprašanjih vedel bo spovednik presoditi, če je dotični spokornik grešnik iz navade in kako močna je ta navada. — „Ali te niso spovednik podučili, da je to velik greh, kaj ti niso povedali, kake pomočke moraš rabiti k poboljšanju? Ali si tako storil, kakor se ti je velélo, ali si se prizadeval za poboljšanje?“ Tako spovednik spozná povračljivega grešnika, pa tudi, ali je iz hudobije ali iz slabosti povračljiv. — Ako spovednik izvé, da je spovedenec od zadnje spovedi kak velik greh veliko manjkrat storil, kakor poprej, ali da ga celó več ni storil, naj z modrimi vprašanji skuša poizvedeti, iz katerih nagibov se je greha zderževal: ali iz ljubezni do Boga in ker ga je terdna volja, poboljšati se; ali morda le zato, ker prilike ni imel za greh, ali ker se je slabih časnih posledic bal . . .? Vpraša naj tudi, če je vže storil ali vsaj začel spolnovati, kar je zarad storjenih grehov dolžan storiti in kar mu je bilo morda uže ukazano po spvedniku, n. pr. če je storjeno škodo popravil, obrekovanje preklical, s sovražnikom se spravil? In če ne, zakaj tega še ni storil? Ali si še v isti bližnji priložnosti in nevarnosti greha, kaj da je nisi zapustil? Kake misli in čustva te obhajajo po storjenem grehu, kaj meniš sedaj storiti? . . . Po tacih vprašanjih se spoznava grešnikov kes in sklep poboljšanja.

II. Kako treba spovedniku vpraševati? Kar tiče ravnanje pri popráševanji veljajo ta-le pravila:

1. Pred vsem mora spovednik pred očmi imeti namen izpraševanja, ki je ta, da se nepopolna spoved dopolni, pa da se dušni stan grešnikov spozná, in da tako možno postane, spokornika prav podučiti, primerno pokoro mu naložiti ter odvezo mu dati ali odreči. Pred vsacim vprašanjem naj toraj pomisli duhovni pastir: ali je treba, da to vprašam? Skerbno naj se spovednik ogiblje vseh vprašanj, ki razodevajo le radovednost, n. pr. po imenu, domovanji, po nepotrebnih okolnostih greha itd. Popraševati spovedenca pri spovedi ali zunaj spovedi po sogrešnikovem imenu, stanovanji ali drugih okoliščinah, sogrešnika razodevajočih, je spovedniku pod smertnim grehom in pod kaznijo odstave od spovedovanja prepovedano. Gl. § 180 str. 580 št. 1. Ko bi pa spovedenec sam od sebe imenoval svojega sogrešnika, mora ga opomniti spovednik, da tega ne smé nikoli več storiti. Z vprašanjem po sogrešnikovih okoliščinah ne smemo zameniti vprašanja:

če je sogrešna oseba morda s spovedencem v rodu, pa v katerem kolenu; ali: če z njim prebiva v isti hiši? Ta vprašanja so potrebna, da izvé versto storjenega greha, pa da spozná bližnjo priložnost, in jih spovednik mora staviti, ko bi se tudi na ta način complex zasledil. Zarad odvernjenja kake velike škode je časih potrebno, da se sogrešnik komu naznani. A v tem slučaji naj spovednik spokorniku samo ukaže: temu in temu moraš sogrešnika naznaniti; nikoli pa ne smé tirjati, da se njemu naznani; redno še prevzeti ni treba take naznanitve, ko bi tudi spovedenec sam to prosil.

2. Vpraševati je treba krotko, prijazno, z ozirom na stan, omiko, starost in spol grešnikov. Spokornik naj spozná, da spovednika vodi očetovska ljubezen.

3. Vprašanje naj je kratko, razumljivo, sicer prosti ljudje ne vedó kaj odgovoriti. Ogibati se je toraj spovedniku nepotrebnih pristavkov, govorskih zavinkov, preabstraktnih in presplošnjih vprašanj, n. pr. ali spolnuješ svoje očetovske, materine dolžnosti . . .; razdrobí naj vprašanje ter praša po posameznostih.

4. Spovednik naj vprašuje v pravem redu, t. j. s pervega bolj v obče, potem še-le posebéj; prestopa naj od manjšega do večega; od grešne priložnosti do grešnega dejanja; od pričetka do nadaljevanja, izverševanja in nasledkov storjenega greha. Tega reda naj se derži duhovni pastir pri posameznih grehih, zlasti pri nečistih, ako se pokaže potreba vpraševanja; tako ravnaje ne izpusti kaj važnega, in vé o pravem času jenjati od daljnega izpraševanja.

5. Tudi varno in previdno je treba vpraševati, da z nikavnimi vprašanji [1]) grešniku zvijač in izgovorov ne poklada na jezik; ali da popraševaje po okoliščinah, ki greh zvekšujejo ali predrugačijo, v spokorniku ne vzbuja grešne radovednosti in da ga ne učí grehov, kateri mu še niso znani; ker je gotovo bolje, da ima spoved samo notranjo popolnost, kakor da bi spovednik z neprevidnim vprašanjem ga seznanil s kakim grehom in skušnjave mu vzbudivši ga postavil v nevarnost smertno grešiti. Take previdnosti je treba zlasti pri mladini in še prav posebno pri grehih zoper 6. zapoved. Tù je treba tako vprašati, da spovedenec le bolj sam pripoveduje, kaj in kako se je zgodilo. A tudi takrat, kedar se spokornik nečistega greha spové, pa ne zadostno, smé spovednik le toliko vprašati, kolikor je prav treba k dobri spovedi. Vpraša naj vselej le s spodobnimi besedami, in ko

---

[1]) Taka neprimerna vprašanja bi bila n. pr.: „Maše ob nedeljah nisi opuščal? Pijan nisi bil? Sedaj nista več v sovraštvu?“

bi bil tudi rabil spovedenec nečedne izraze; tega zahteva vže spoštovanje do sv. zakramenta. Sv. Karol Bor. učí: „In peccatis luxuriae summam animi sollertiam cum pari circumspectione verborum debebit usurpare confessarius. Itaque cum in iis speciem peccati et circumstantias, quae multum praegravant illud, satis intellexerit, ulterius nihil studeat inquirere“ (Instit. past. II. c. 12).

§ 187.

Dolžnosti spovednikove po grešnikovi obtožbi.

„Confessione patienter et attente audita, sacerdos perpendens peccatorum, quae ille admisit, magnitudinem et multitudinem, pro eorum gravitate ac poenitentis conditione, opportunas correptiones ac monitiones, prout opus esse viderit, paterna charitate adhibebit, eumque ad dolorem et contritionem efficacibus verbis adducere conabitur; atque ad vitam emendandam ac melius instituendam inducet, remidiaque peccatorum tradet“. Tako spovedniku velí obrednik (Ljublj. str. 52) ter mu s tem naklada v dolžnost: naj prevdarja velikost in število spovedanih grehov, da bo zamogel kot sodnik pravično soditi, kot zdravnik primerna zdravila svetovati, in kot učitelj in duhovni oče grešniku po izgledu usmiljenega Samarijana rane zavezovati z vso ljubeznijo. Da spovedniku samemu ne zginja stud nad grehom in vnema za izveličanje duš, ki so odkupljene z drago kervjo Kristusovo, pa da hladen, brezčuten ne posluša o grešnikovi duhovni revi in nesreči, mora tudi zunaj spovednice mnogokrat premišljevati hudobijo smertnega greha, nesrečo grešnikovo, srečo človeka živečega v posvečujoči milosti božji, dolžnosti spovednikove itd. Le kedor sam čuti, da je greh največe zlo, on more s prepričavno besedo bližnjega odvračevati od greha; kar iz serca pride, k sercu gré. — Omenjene besede sv. cerkve pa spovedniku tudi ukazujejo, naj si prizadeva, da grešnik samega sebe in svoje dolžnosti prav spozná, storjene grehe obžaluje, terdno sklene svoje življenje poboljšati, in da se poprime vseh pomočkov, ki so potrebni k ohranjenju milosti božje. Oglejmo si te dolžnosti spovednikove posamič.

I. Spovednik mora toraj svojo dolžnost kot učitelj storiti: nevednega spokornika mora podučevati. Nevednost pa, katero mora spovednik odstranjevati, zadeva ali najpotrebnejše verske resnice, ali pa dolžnosti spovedenčeve.

1. Ako bi spokornik celó tistih resnic ne vedel, katere je k izveličanju treba vedeti in verovati (necessaria necessitate

medii), on še zmožen ni, zakrament sv. pokore prejeti. Ako bi toraj kak spovedenec še tega ne vedel, da je en Bog, ki je pravičen sodnik ter dobro z dobrim, hudo s hudim povračuje; ko bi ne vedel, da so v Bogu tri osebe: Oče, Sin in sv. Duh, in da se je Sin božji za nas včlovečil, da nas je s svojim terpljenjem in smertjo odrešil; ko bi se ne zavedal neumerljivosti človeške duše . . . tacemu spovednik kot nezmožnemu ne more dati sv. odveze. A skoraj se ni bati duhovniku v katoliških deželah, da bi našel toliko nevednega med doraslimi, ki so zdrave pameti; kajti dovelj je, da se teh glavnih razodetih verskih resnic zaveda in to veruje, če jih tudi ne zná povedati ali našteti, kakor jih katekizem podaja. Ako bi se pa vendar-le zgodilo, da bi pri spovedencu naletel duhovni pastir na tako neznanje, naj ga kar precej podučí o najpotrebnišem. Podučí naj ga tudi takrat, če spazi pri spovedencu, da onega ne vé, kar je potrebno vedeti, da se zakrament sv. pokore in sv. rešnjega Telesa vredno prejeti more. In ko bi spovednik naletel na tacega spovedenca, ki bi neveden bil v resnicah, katere je znati treba necessitate praecepti, naj ga ne odžene, češ, prej se tega in tega nauči. Takó ravnaje bi malokedaj dosegel svoj cilj; naj ga raje takoj on sam v najpotrebnišem podučí, pa naroči naj mu, da se ali sam ali s pomočjo koga druzega naučí najimenitnejših reči; ali pa, da k duhovnemu pastirju pride, da ga ta dalje poduči.

2. Nevednega spovedenca treba je podučevati tudi v njegovih dolžnostih. A tù nam je razločevati med premagljivo nevednostjo (ign. vincibilis) in nepremagljivo (ign. invincibilis), med zadolženo in nezadolženo. Kjer je nevednost nepremagljiva, tam se dotična stvar človeku ne more šteti v greh, kajti „nihil volitum nisi cognitum“; če pa je nevednost premagljiva, toraj bolj ali manj zadolžena, tam za zadevnega odgovornost ne jenja, a ona je toliko manjša, kolikor težje je zmagati, odstraniti nevednost. Po teh pravilih ravnati je spovedniku pri podučevanji tacih spokornikov, pri katerih najde nepoznanje dolžnosti. V obče je spovednik dolžan, vsacega nevednega spovedenca podučevati ozir njegovih dolžnosti, ozir tega, kaj je greh ali ni, kaj dopuščeno in kaj ne. Ako je pa nevednost spokornikova nezmagljiva, toraj nezadolžena, takrat naj ga poduči in opomni le tedaj, če si zares smé misliti, da bo grešnik po opominu ravnal. Če pa nima upanja, da bi kaj dosegel s svojim podučevanjem, takrat naj ga nikar ne opominja, ampak pustí naj spovedenca raje in bona fide; tudi takrat naj spovednik raje molči, če se je prav res bati pohujševanja, velicega zgledovanja, prepirov . . ., ko bi podučil

spovedenca. Izmed dvojnega hudega voliti je manjše zlo; tvarinski greh pa je manjše zlo, kot s premislekom storjeni greh. Dal bi pa spovednik povód k formalnemu grehu, ko bi spovedenca podučil v takem slučaji, on bi mu toraj več škodoval kot koristil. Vsled tega pravila naj toraj spovednik molčí ter naj ne opominja spokornika na dolžnost povračila, ako ga najde v dobri misli, ter nobenega upanja ni, da bi vernil tuje blago, katero do sedaj mirno kot svoje ima v híši; naj ne pové spovedencu, da živí v neveljavnem zakonu, ako je v dobri vestí vstopil v zakonsko zvezo, ter se je za dotična oba zares bati veliko dušne škode, ko bi spoznala neveljavnost svojega zakona. (Kakó je v takem primerljeji duhovnemu pastirju skerbeti za poveljavljenje zakona, o tem pozneje.) — Tudí v slučaji, kedar je spovednik opravičen dvomiti o vspehu dotičnega podučevanja in opominjevanja, naj za takrat še molčí. V obče je toraj vselej takrat poduk in opomin opustiti, kedar spovednik ozir spovedenca v nezadolženi nevednosti nikakoršnega upanja nima, da bi opominjevanje pomagalo; a vendar mora tudi tacega spokornika zastran njegovih dolžnosti podučiti v naslednjih slučajih:

a) če spovedenec sam vpraša, kajti popraševanje njegovo spričuje, da njegova nevednost vže ni več popolnoma nepremagljiva. Spovednik pa naj je v tem primerljeji previden ter naj mu samo toliko odgovori, kolikor vpraša.

b) Kedar je upanje, da bo spovedenec, če ne precej, vendar pozneje po nauku ravnal. Ako tega upanja ni, naj spovednik s podučevanjem čaka na ugodnejši čas.

c) Ko bi spovedenec zarad spovednikovega molčanja imel ostati v bližnji priložnosti greha, v kateri navadno privoli; tù ga mora duhovni pastir opomniti svete dolžnosti, bližnjo priložnost zapustiti, da se greha obvaruje.

d) Ako bi zavoljo spovednikovega molčanja škodo terpel občni blagor. Iz tega razloga mora spovednik vselej podučiti cerkvene in svetne predstojnike: duhovne pastirje, spovednike, učitelje, roditelje, gospodarje . . ., ako svoje dolžnosti zanemarjajo podložnikom v pogubo in pohujšanje; in ko bi to ravnali celó iz nepremagljive nevednosti. Enako je tudi vselej treba podučiti vernike, kateri pogostokrat prejemajo sv. zakramente, če so zarad svojih tvarinskih grehov, zarad pregreškov iz nezadolžene nevednosti storjenih, drugim v pohujšanje in spotikljej.

Ako duhovni pastir najde svojega spovedenca v premagljivi, toraj zadolženi nevednosti ali zmoti, mora ga vselej po potrebi podučiti in opomniti. Podučevati toraj mora spokornike zastran dolžnosti njih stanú in službe, ozir dolžnosti povračevati, bližnjo priložnost zapustiti; povedati jim mora, kaj je greh in kaj ni, ako se morda obtožujejo reči, ki niso grešne, ali vsaj zanj ne. Previdno je treba podučevati spovedniku zlasti ženine in neveste pred poroko, ali vže poročene o poglavitnejših dolžnostih zakonskih, da v svojem novem stanu zarad nevednosti ne bota imela za greh, kar ni, ali za dopuščeno, kar je greh itd.

II. Ko je spovednik storil svojo dolžnost kot učitelj, naj jo potem še izpolni kot zdravnik, t. j. pripravi naj spovedenca, kolikor se mu zdi potrebno, do spoznanja njegove dušne bolezni, vname naj v njem želje po zdravji, in podá naj mu potrebnih zdravil. Z drugo besedo: spovednik naj po potrebi z vso resnobo spovedencu razkazuje gerdobijo in škodljivost storjenih grehov, da se jih sramuje, da jih obžaluje in terdno sklene se nič več v nje poverniti; tako v njem vzbudi k odpuščenju grehov neogibno potrebni kes in terdni sklep.

1. Svarjenje spovednikovo naj je primerno velikosti grehov. Spokornike, ki so storili le male grehe, ali tudi velike, a le bolj po nesreči, zavolj neprevidene slabe priložnosti, v silni starosti . . ., take ni tako ostro svariti, kakor nje, ki vže dolgo v smertnih grehih živé. Onim so primernejši nagibi ljubezni božje, tem nagibi strahú božjega. Izmed raznih smertnih grehov, ki se jih je spovedenec obtožil, naj izbere najhujših nekaj, zlasti tacih, ki so imeli najžalostneje učinke, ter naj mu prav živo postavlja pred oči njih ostudnost in škodljivost. — Svaréč mora se spovednik ozirati na posebne razmere spokornikove. Otroka naj svarí po očetovo, mladenče in dekleta resnobno, zakonske in starejše sploh prijazno, omikanega vljudno; vse pa z ljubeznijo in krotkostjo. — Ravnati se je spovedniku tudi po dotičnih duhovnih potrebah spokornikov. Maloserčnih ne smé terdo svariti, da ne obupajo, marveč naj jim stavi pred oči usmiljenje božje in gotovo pomoč njegovo. Lahkomiselne in vnemarne naj vzbuja iz grešnega spanja, z vso resnobo jim govoréč o pravici božji in o poslednjih rečéh. S takim, ki kaže znamenja nenavadnega kesanja, ravná naj spovednik kakor Kristus z Magdaleno, kakor oče v priliki z zgubljenim sinom, in spodbada naj ga k stanovitni molitvi, da mu Bog pomaga v vojskovanji zoper grešno poželjivost. — Kedor ne razodeva kesanja, ali celó grehe zagovarja, zmanjšuje, njemu naj razkazuje spovednik: kako žalostno je bilo do sedaj njegovo življenje, v koliki nevarnosti večnega pogubljenja je živel, kolika škoda ozir dobrih

del ga je zadela, opozoruje naj ga na posledice njegovih grehov itd. Tako svarjenje je silno koristno, ker beseda spovednikova globokeje v serce sega grešniku kot beseda pridigarjeva; naj ga toraj duhovni pastir nikoli ne opušča, in ko bi spokornik tudi ves ledenega serca ter nepripravljen prišel k spovedi. Ljubeznjivo, priserčno in prešinljivo svarjenje spovednikovo mnogokrat toliko sercé pretrese grešniku, da mu more dati sv. odvezo, o katerem je pervi trenutek mislil, da ga bo moral spustiti brez te duhovne dobrote.

2. Kedar vidi, da je treba, naj spovednik vzbuja v spovedencu resnično kesanje. Kedor hoče zakrament sv. pokore vredno prejeti, mora sicer sam skerbeti za to, da ima vsaj nepopolni kes in terden sklep svoje življenje poboljšati; a vendar jih pride veliko k spovedi brez vsega kesanja in mislijo, da je vse opravljeno, ako spovedniku le povejo svoje grehe. Če tedaj spovednik spozná iz obtožbe ali iz vestnega stanú spokornikovega, da mu manjka resničnega kesanja, mu mora kot učitelj in zdravnik priti na pomoč, ter v njem vzbujati stud nad storjenimi grehi pa žalost zavolj razžaljenja božjega. V ta namen naj spovednik živo pred oči stavi grešniku močne nagibe kesanja, kakoršni so: nesreče iz greha izvirajoče; strah zavolj ostre sodbe božje in večnega pogubljenja; spomin božjih dobrot, katere grešnik vživa; ostudnost storjenega greha, ki tempelj božji, človeško dušo oskrunja ter iz otroka božjega stori otroka jeze božje; primerjanje prejšnjega srečnega stanja s sedanjim nesrečnim grešnikovim stanom; delovanje, terpljenje in smert Izveličarjeva za naše odrešenje; izgledi pravice božje, grešnika ostro kaznujoče, n. pr. Kajn, vesoljni potop, Sodoma in Gomora, Onan, Absalom, Juda izdajalec . . .; izgledi pravičnih, ki so najmanjše grehe britko objokovali in za-nje ostro pokoro delali, n. pr. Terezija, Stanislav Kost., Alojzij itd. Ni pa treba, in tudi čas ne dopušča, da bi duhovni pastir pri vsacem spovedencu rabil vse te nagibe, ampak izbira naj izmed njih vselej tiste, ki utegnejo največo moč imeti do zadevnega grešnika. Beseda naj je pri tem počasna, resnobna ter naj prihaja iz globočine serca, ne le iz spomina, sicer zaželenega učinka nima.

3. Kot zdravnik mora spovednik nadalje v grešniku vzbujati terden sklep poboljšanja, ali pa vterditi ga v sklepu, katerega je vže sam storil. S primernimi opomini ga ima pripraviti do tega, da ga je resna volja, bližnjo priložnost zapustiti ali vsaj z nasvetovanimi pomočki jo spremeniti v daljno; nevarnosti k grehu se ogibati; s grehom bližnjemu na duši, na telesu, časti ali blagu storjeno škodo poravnati, pa vseh potrebnih pomočkov se posluževati, da svoje življenje

poboljša in v dobrem raste. Pri tem spodbujevanji naj se spovednik ozira na posebne razmere spokornikove, kažoč mu, kako se je ravno njemu varovati nevarnosti greha, kaj mu je v njegovih razmerah storiti, da poravná posledice grehov ter se zanaprej ohrani v milosti božji in raste v čednostih. — In da spovednik ne goni svojega spovedenca brez orožja v boj zoper poželjivost in strast, mora mu podajati primernih pomočkov zoper greh, duhovnih zdravil zoper dušno bolezen njegovo. So pa ta sredstva splošnja in posebna, t. j. pomočki zdatni, močni zoper greh kateri koli in za vsacega grešnika, pa posebni, ki so krepki ozir nekaterih grehov ter posebno primerni za dotičnega grešnika. Splošnja sredstva zoper poželjivost in greh so: spomin na vsegapričujočnost božjo, misel na angelja varuha, zlasti ob času skušnjave, klicanje sv. imén, pobožni vzdihljeji [1]) k Jezusu, k Mariji, k svojim patronom; prav pogostno ponavljanje terdnega sklepa „Gospod, raje hočem umreti kot grešiti“; pogostno ter vredno prejemanje sv. zakramentov, spoved berž po storjenem velikem grehu; vsakdanje večerno izpraševanje vesti z vzbujevanjem kesanja; premišljevanje Jezusovega terpljenja, poslednjih reči, duhovno branje ... Posebna sredstva se ravnajo po grehu in razmerah spokornikovih; taka so: vaja v čednostih, ki so glavnemu hudemu nagnjenju grešnikovemu nasprotne, [2]) skerbno ogibanje onih ljudi, krajev ..., ki so dotičnemu bližnja priložnost, sklep, kako se vesti, če zopet nastopi skušnjava in nevarnost, večkratno premišljevanje tacih svetopisemskih besedi, ki so pripravne dotičnega grešnika napolniti s studom pred zadevnim grehom in moralne moči mu dati, ob času skušnjave krepko se ustavljati; pri skušnjavah zoper sv. čistost urni bég itd.

Dostavek. Kar zadeva vnanjo stran spovednikovega podučevanja, opominjanja, svarjenja, bodi krotko in priserčno. Če tudi je časih treba resnejega svarjenja, morajo vendar spokorniki iz vsega govorjenja spovednikovega spoznati, da s svojim prizadevanjem ne želí druzega, kot rešiti njih duše. Govori naj v spovednici duhovni pastir slovesno, prepričalno, da spovedencu sega v dno serca; a le kratko pa jederno, kolikor se dá posluževaje se krepkih besedí sv. pisma in cerkvenih očetov. Preobilno govorjenje slabí v spovedencu pobožna čustva, mu vtrudi spomin in mnogokrat pripravi druge čakajoče spokornike v nevoljo. — Tudi je gledati spovedniku na to, da prav ogovarja spovedence, n. pr.: keršćanski oče, mati . . ., dragi mladenec . . ., nam kristijanom je dolžnost . ., Bog ne daj, da bi mi pozabili . . ., čuj, kaj Bog ukazuje, kaj sv. cerkev zahteva . . ., vem, da sam spoznaš . . ., da ti vže vest pové itd. Na deželi je v obče navada, da se pri spovedi zakonski vikajo, samski tikajo. Čeravno bi spovednik morda spovedenca poznal, naj vendar v svojih ogovorih ne naznani tega, ter naj mu tacih naslovov ne daje, kakor mu jih sicer dajejo ljudje.

---

[1]) N. pr.: Bog me vidi, kako bi mogel grešiti pred njegovim obličjem; — Gospod Jezus, usmili se me, Devica Marija, pomagaj mi; — Gospod reši me, poginjam; — Moj Jezus, usmiljenje; — Angelj varuh, bodi mi pomočnik! itd.

[2]) Več o tem gl. § 188 II.

§ 188.

O pokori v obče, razna pokorila in pravila za njih nalaganje.

Ko je spovednik prevdaril vestni stan spokornikov ter mu potrebnih naukov in opominov dal, mora mu še pred odvezo kot sodnik in zdravnik naložiti pokoro,[1] ki je tretji, potrebni ter celovit, integrujoč del zakramenta sv. pokore. Imenujemo pa pokoro v obče vsa ona notranja in vnanja dejanja, s katerimi si spokornik prizadeva svoje poboljšanje dogotoviti in vterditi, ter za storjene grehe božji pravici po Jezusu Kristusu zadostovati. Kake dolžnosti da spovedenec ima ozir spokornih del, mu po spovedniku naloženih, o tem smo vže slišali (gl. § 174. III, str. 556); tù govorimo le o nakladanji pokore.

I. Govoreč o pokori v obče, razločevati nam je raznotera pokorila.

1. Najprej vsa spokorna dela po njih namenu razdeljujemo v zdravilna, boljšavna (sat. medicinalis), in v kaznivna (s. vindicativa). Zdravilna pokora ima spovedenčevo voljo od hudega odvračevati ali v dobrem poterjevati; s kaznivno pokoro, ki ima vselej nekaj za grešnika neprijetnega, težavnega v sebi, naj bi spokornik za storjene grehe zadostoval, greh sam nad seboj kaznoval. Na dvojni ta namen spokornih del mora se ozirati spovednik, ko odbira in nakladą pokoro; velí mu to tudi Rituale Rom., rekši: „Id vero ante oculos habeat, ut satisfactio non sit tantum ad novae vitae remedium et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum castigationem.“

2. Ozir izvira so spokorna dela božja, prostovoljna in cerkvena. Božja spokorna dela imenujemo one nadloge, stiske, križe . . ., katere Bog ali po naturnem redu ali po drugih neznanih potih grešniku pošilja ali dopušča. Da more grešnik z voljnim prenašanjem tacih nadlog in natornih neprijetnih posledic greha za svoje pregrehe Bogu

---

[1] Ko bi spovedenec po prejeti sv. odvezi še katerega greha se spovedal, za katerega je treba nove odveze, moral bi mu za ta greh novo pokoro naložiti.

po Jezusu Kristusu zadostovati, izrečno uči Tridentinski zbór, rekši: „Docet praeterea synodus, tantam esse divinae munificentiae largitatem, ut non solum poenis sponte a nobis vindicando peccato susceptis, aut sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis, sed etiam, quod maximi amoris argumentum est, temporalibus flagellis a Deo inflictis et a nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Jesum Christum satisfacere valeamus“ (Sess. XIV. c. 9). Zeló koristno je, ako spovednik na ta nauk sv. cerkve spominja spokornike, zlasti take, ki v raznoterih stiskah živé. — Prostovoljna pokora so tista spokorna dela, katera si grešnik sam naklada, ter je jako želeti, da si jih po nekoliko nalaga, da z njimi po Jezusu Kristusu zadostuje božji pravici. Ozir teh spokornih del naj spovednik podučuje zlasti nevedne, kakošna pokorila naj si nakladajo, da niso le kaznivna, ampak tudi zdravilna. — Cerkvena spokorna dela imenujemo tista pokorila, katera cerkev naklada po svojih spovednikih spokornikom v zadostovanje. Perva stoletja kerščanstva so v zadostovanje za očitne pregrehe nalagali očitno pokoro, ki je mnogokrat bila dolga in ostra, kakor nam spričujejo nekedanja spokorna zakonila (canones poenitentiales), ki pa niso bila po vsej cerkvi enaka, ampak različna po različnosti krajev in spokornikovih razmer. Škofje in njih namestniki imeli so oblast, od ostrosti cerkvenih pokoril po potrebi odjenjevati, ali v drugačna spokorna dela, zlasti v molitev in milošćino jih spreminjati. Pozneje je cerkev tudi sploh odjenjala od ostrosti pokore, in dandanes izbiro pa nalaganje spokornih del prepušča razumnosti spovednikovi. Natančno spolnovanje nekedanjih ostrih spokornih zakonil se dandanes sicer ne dá izvesti, ker bilo bi današnjim spovedencem skoraj vselej pretežavno, in odvračevalo bi marsikaterega od spovedi; a vendar naj spovednik posnema njih duha, da pri nalaganji pokore ne ravná samovoljno, ampak po gotovih pravilih, da so naložena spokorna dela primerna grehu in grešnikovi lastniji, in da spovedenca vé zaverniti, ko bi se nekoliko veče pokore strašil.[1]

---

[1] Sv. Alfonz Ligv. imenuje nam važniša nekedanja pokorila, izmed katerih naj po versti dekaloga nekatere navedemo. 1. Qui a fide desciverit, poenitentiam aget annis decem. — Qui magos consuluerit, in poenitentia erit annos quinque. — 2. Quicunque sciens pejeraverit, 40 dies in pane et aqua et 7 sequentes annos poeniteat, et nunquam sit sine poenitentia; et nunquam in testimonium recipiatur, et post haec communionem percipiat. — Si quis Deum, vel B. Virginem, vel aliquem Sanctorum publice blasphemaverit, prae foribus ecclesiae diebus dominicis 7 in manifesto, dum missarum solemnia aguntur, stet, ultimo ex illis die, sine palio et calceamentis, ligatus corrigia circa collum; septemque praecedentibus feriis sextis in pane et aqua jejunet, ecclesiam nullo modo ingressurus. Singulis jam illis

3. Po lastniji razločujemo trojna pokorila: dela zatajevanja ali post, dela dobrotnosti do drugih ali miloščina, pa dela poniževanja samega sebe ali molitev; kajti ta dela berzdajo ali zatirajo ona trojna poglavitna zla nagnjenja, iz katerih vsi grehi izvirajo, namreč: poželenje mesa, poželenje oči in napuh življenja.[1])

a) Dela zatajevanja so: post v ožjem smislu, priteržek v jedi, pa tudi vsako berzdanje čutil, lastne ljubezni, dušnih in telesnih nagnjenj in željá, n. pr. ogibati se pripuščenih veselic, iger, pritergati si po nekoliko spanja, vaditi se molčanja, prostovoljno prevzemati težavna dela, prijazen biti do neprijaznih, ob razpertji odjenjati, lastne hvale se ogibati, predstojnika takoj in z veseljem slušati itd.

b) Med dela dobrotnosti do drugih štejemo vsa dejanja, s katerimi se razodeva ljubezen do bližnjega, toraj vsa telesna in duhovna dela kerščanskega usmiljenja, n. pr., miloščina v denarji, živežu, obleki; za bližnjega delati, za ubogega prositi pri boga-

---

7 diebus dominicis 3, aut 2, aut unum pauperem pascat, si potest, alioquin alia poenitentia afficiatur. Recusanti ecclesiae ingressus interdicatur et in obitu ecclesiastica careat sepultura. — Qui votum simplex violaverit, poeniteat tribus annis. 3. Qui opus aliquod servile die dominica festove fecerit, poenitentiam aget tres dies in pane et aqua. — Si quis jejunia a s. ecclesia indicta violaverit, poenitentiam aget dies 20 in pane et aqua. — Qui in Quadragesima jejunium violaverit, pro uno die poenitentiam aget dies septem. 4. Qui parentibus maledixerit, 40 dies poenitens sit in pane et aqua. — Qui parentes injuria affecerit, tres annos; qui percusserit, annos septem. 5. Si quis hominem occiderit, ad januam ecclesiae semper erit, et in obitu communionem recipiet. — Si qua mulier sponte abortum fecerit, poenitentiam aget annos tres; si nolens quadragesimas tres. — Si quis per iram subitam, aut per rixam hominem necarit, poenitentiam aget annos tres. — Si quis aliquem vulneraverit, vel ei aliquod membrum praeciderit, poenitentiam aget unum annum per legitimas ferias. 6. Si laicus solutus cum foemina soluta concubuerit, poenitens erit tres annos. — Qui turpiloquio aspectuque polluitur negligens... poenitentiam aget 20 dies. — Qui incestum fecerit, poenitens erit 12 annos. — Pro adulteris septenii et decennii poenitentia imponitur. — Pro osculo seu amplexu impudico 30 dierum poenitentia statuitur. 7. Si quis furtum de re minori .. fecerit, poenitentiam aget annum unum. — Qui furatus est aliquid de ecclesiae supellectili, vel thesauro, vel pecuniam ecclesiasticam, oblationesve ecclesiae factas, poenitens erit annos septem. 8. Qui falso testimonio consenserit, poenitens erit annos quinque. — Falsarius in pane et aqua poenitentiam agat quamdiu vivit. 9. 10. Rem alienam nefarie concupiscens, avarusque, poenitens erit tribus annis. — Si quis concupiscit fornicari, si presbyter, poenitens erit annos quinque; si diaconus vel monachus, tres; si clericus aut laicus, annos duos.

[1]) I. Jan. 2. 16: „Zakaj vse, kar je (grešnega) na svetu, je poželenje mesa, in poželenje očí, in napuh življenja, kar ni iz Očeta, ampak iz sveta.“

tejem, bolniku streči, nevednega podučevati itd. Pri nalaganji miloščine v ožjem smislu je spovedniku previdno se ozirati na premoženje spokornikovo.

c) Delo poniževanja samega sebe je najprej molitev v ožjem smislu: očenaš (morda združen s premišljevanjem te ali une prošnje), vera, kerstna obljuba, tri božje čednosti, litanije, rožnivenec (časih za vsaki dan drugo skrivnost), spokorni psalmi (morda za vsaki dan druzega), križevi pot in druge zlasti take molitve, s katerimi se dobivajo odpustki, razni pobožni vzdihljeji večkrat čez dan . . . Molitev kot pokora more biti tudi vsakoršna bogoslužna in pobožna vaja, kakor: poslušanje božje besede, po možnosti sv. maša. ob delavnikih, obiskovanje sv. rešnjega Telesa, pogostneja spoved, izpraševanje vesti vsaki dan ali vsaj ob nedeljah, združeno z vzbujanjem kesa in terdnega sklepa, duhovno obhajilo, čitanje pobožnih knjig, premišljevanje nekaterih verskih resnic (n. pr. poslednjih reči človekovih), duhovne vaje itd.

II. Spovednik mora tudi pokorila za posamezne spovedence modro odbirati. Prav odbrana pa so spokorna dela, ako so primerna obojnemu namenu pokore, poboljšanju in zadostenju, in tudi osebni vzmožnosti spokornikovi pa vsem razmeram njegovim.

1. Pervi namen pokore je poboljšanje grešnikovo, toraj mora biti res boljšavna, zdravilna. Taka je, ako so odbrana spokorna dela poprejšnjim spovedenčevim grehom in zlasti njegovemu poglavitnemu slabemu nagnjenju nasprotna, kajti boljšanje grešnikovo je prav v tem, da se vadi v čednostih, ki so prejšnjim pregreham njegovim nasprotne. Sv. Gregor piše: „Sicut arte medicinae calida frigidis, frigida calidis curantur: ita Dominus noster contraria opposuit medicamenta peccatis, ut lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis masuetudinem, elatis praeciperet humilitatem“ (homil. 32. in Ev.). Rimski obrednik pa velí spovedniku: „Curet, quantum fieri potest, ut contrarias peccatis poenitentias injungat, veluti avaris eleemosynas, libidinosis jejunia vel alias carnis afflictiones, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia. Rarius autem vel serius confitentibus, vel in peccata facile recidentibus, utilissimum fuerit consulere, ut saepe, puta semel in mense, vel certis diebus solemnibus, confiteantur, et si expediat, communicent.“ Ker toraj ni možno, vsacemu velikemu grehu posebej nakladati nasprotnih pokoril, naj spovednik ozir ima na poglavitno hudo nagnjenje spovedencevo in po tem naj odbira pokoro, ker, če je zaterta glavna strast, je pot zadelana tudi vsem drugim grehom, kateri iz nje izvirajo. Nalaga

naj toraj za pokoro napuhnjenim: ogibanje prilizovalcev, spominjanje svojih napak in pregreh, hvala dobrih lastnosti svojega bližnjega, prijazno vedenje do nižih, zlasti do tistih, katere so razžalili s svojo prevzetnostjo, premišljevanje svetopisemskih besedí: „Vsak, kateri se povišuje, bo ponižan; kateri se pa ponižuje, bo povišan“ (Luk. 18. 14); — „Bog se napuhnjenim ustavlja, ponižnim pa daje milost“ (I. Pet. 5. 5)... Lakomnim: milošnja in druga dela dobrotljivosti, n. pr. siromaka ali ubožnega bolnika obiskati ter mu pomagati, ubogemu sosedu dobiček nakloniti, poštenemu bližnjemu brez obresti posoditi, svojim poslom dati boljšo hrano, obilniše plačilo... Nečistemu bodi pokora: post, stanovitna delavnost, goreča molitev v skušnjavah, spominjanje vsepričujočnosti božje, češčenje in klicanje svetnikov, kateri so nam izgled deviške čistosti pa premišljevanje njih življenja, pogostno prejemanje sv. zakramentov, večkratno in s prevdarkom izgovarjane besede: „Ali ne veste, da ste tempelj božji, in da Duh božji v vas prebiva? Ako pa kedo tempelj božji oskruni, ga bo Bog končal“ (I. Kor. 3. 16—17); „Nikar se ne motite!.. Nečistniki .. ne bodo posedli božjega kraljestva“.... Nevoščljivemu: skazovanje posebne dobrotnosti do tistih, katerim je zavidoval, izgovarjanje njih slabosti, razglaševanje njih dobrih lastnosti, molitev za nje; premišljevanje, kako nespametno je zavidanje... Požrešnemu, zlasti pijancu, naj spovednik nalaga v pokoro: post, ki je primeren njegovim opravilom, pridno delavnost, ogibanje zapeljivih tovaršij in prilike k nezmernosti; premišljevanje, kako se taki grešnik znižuje pod živino, kako zapravlja zdravje in premoženje, krivico dela svoji družini, zanemarja dolžnosti, si nakopava ostro sodbo božjo... Jezljivemu: pogostno ponavljanje terdnega sklepa, jezo v sebi zatirati; priserčna molitev za krotkost, kedar se ima podati v take okoliščine, ki napeljujejo v jezo. Naklada naj se jezljivemu, da v jezi nikoli kar berž ne govori ali ne ravná; da v jezi storjeno krivico takoj popravi, da večkrat premišljuje izgled Jezusov, ki je bil krotak in iz serca ponižen... Lenemu v službi božji: obilnejša molitev, pridnejše obiskovanje božje službe, zlasti sv. maše, kedar dolžnost ne veže, pogostnejša prejema sv. zakramentov, čitanje pobožnih knjig...

2. Da se po pokori dosega tudi drugi nje namen, zadostenje, mora spovednik nakladati toliko ostreja pokorila, kolikor veče so pregrehe. Pokora ni le zdravilo, ima biti tudi kazen, toraj tem veča, čem veča je krivda. Velikost grehov se razsoja po njih versti in okoliščinah: po večem ali manjšem spoznanji, prostosti,

po nameri grešnikovi in učinkih njegovega zločinstva, po številu in daljšem ali krajšem času, ki ga je spovedenec preživel v grehu. Na vse to naj ozir jemlje spovednik, ko naklada pokoro. Natančno pravilo, kakšna mora biti pokora, da je primerna velikosti grehov, se kaj pa da ne more določiti, kajti isti greh, storjen po raznih osebah v različnih okoliščinah, je različen oziroma svoje hudobije. V obče veljá to, da naj spovednik za veče grehe večo, za manjše pa manjšo pokoro naklada, in da naj se ne vdeležuje tujih grehov s tem, da bi za prav velike grehe pa jako majhna pokorila nalagal, kajti Rituale Rom. ga opominja: „Videat, ne pro peccatis gravibus levissimas poenitentias imponat, ne si forte peccatis conniveat, alienorum peccatorum particeps efficiatur.“ A vendar smé spovednik zmanjšati pokoro spokorniku: če kaže nenavadno veliko kesanje, če je takrat popoln odpustek dobiti, zavolj telesne slabosti, n. pr. pri hudo bolnih in umirajočih; ako je spovedenec še jako slab v dobrem ter se je bati, da zarad svoje dušne slabosti ne bode opravil, ko bi se mu naložila velika pokora, ampak bi ga huda pokorila še od spovedi odvračala; tudi takim naj spovednik ne naklada prehude pokore, ki opravljajo vesoljno spoved samo zarad veče duhovne koristi, a ne da bi jim bila potrebna. Spovednik pa stori prav, ako spokornikom, katerim zavolj telesne ali moralne slabosti manjšo pokoro naloži, h krati naznanî, da so dokaj ostrejih pokoril zaslužili, in naj jim kaj večega tudi nasvetuje, ako jim bo možno opraviti; zlasti naj jih spodbada k voljnemu prenašanju od Boga poslanega terpljenja in k stanovitnemu pokorjenju, da si več časnih kazni izbrišejo, več zasluženja pridobé.

III. Pri odmeri spokornih del mora spovednik ozir imeti tudi na spokornikovo vzmožnost ter na osebne razmere njegove. Nemogočega od nikogar ne moremo tirjati, zato se tudi grešniku ne smé nalagati pokora, ki vzmožnost njegovo presega; toraj ukazuje obrednik (Ljublj. str. 52): „Salutarem ac convenientem satisfactionem, quantum spiritus et prudentia suggesserit, injungat, habita ratione status, conditionis, sexus et aetatis, et item dispositionis poenitentium.“ Na vse razmere grešnikove se toraj mora ozirati spovednik, ko mu naklada pokoro, na notranje in na vnanje, in zraven mora tudi skerb imeti za spovedencevo dobro imé.

1. Ko duhovni pastir spovedencu naklada pokoro, mora toraj ozir imeti na notranje razmere ali na notranji stan njegov, namreč: na omiko in voljo spokornikovo, na večo ali manjšo moralno moč njegovo . . . Ko bi tega ne storil, utegnil bi marsikatero neprimerno,

brezozirno pokorilo naložiti, n. pr. notranjo molitev, premišljevanje neomikanemu, ogib poštene veselice melanholičnemu, vsakdanjo molitev sv. rožnega venca doslej jako zanikarnemu v molitvi, štirinajstdnevni prejem sv. zakramentov tacemu, ki je do sedaj le po enkrat na leto hodil k spovedi itd.

2. Ozirati se je dalje spovedniku pri nakladanji pokore na vnanje razmere spovedenceve, namreč: je li samski ali zakonski, služabnik ali gospodar, ubog ali premožen, terdnega ali slabotnega zdravja, če opravlja lahka ali težka opravila . . . V tem oziru bilo bi gotovo nepremišljeno, brezozirno, ko bi n. pr. hlapcu, dekli nalagal hojo k sv. maši med tednom, ako tega ne more storiti brez zanemarjenja stanovskih dolžnosti, ali nosni, doječi ženski večdnevni post, otroku, poslu miloščino . . . Zastran bolnikov omenja Rimski obrednik: „Meminerit porro Sacerdos, aegris non esse injungendam gravem, aut laboriosam poenitentiam; sed indicandam tantum illam, quam, si convaluerint, opportuno tempore peragant.“ Gledati je tudi na druge nadloge, katere je morda vže Bog poslal grešniku, in naj mu tacega terpljenja ne shujšuje z ostrimi pokorili, ampak poduči naj spovedenca, kako mora svoje terpljenje prenašati v duhu pokore.

3. Spovednik mora tudi skerb imeti za dobro ime spokornikovo, toraj mu ne smé nakladati tacih pokoril, iz katerih bi drugi utegnili izvedeti njegove grehe; n. pr. ko bi za neki gotov greh vsem enako pokoro nakladal, kakor, če bi vsem nečistnikom ukazoval, da morajo na pokopališču pred križem moliti itd. Rit. Rom. pravi: „Pro peccatis occultis, quantumvis gravibus, manifestam poenitentiam non imponant.“ Za očitno storjena zločinstva je pač treba naložiti očitno pokoro takrat, kedar se po javni hudobiji, n. pr. po zeló pohujšljivih spisih storjena škoda ne dá drugače popraviti. A večinoma zadostí, da se očitno dano pohujšanje popravlja z očitnim poboljšanjem, kar se zgodi, ako prejšnji očitni grešnik z nasprotnim dobrim izgledom javno kaže svoje spreobernjenje; n. pr. s tem, da sedaj pridno v cerkev hodi, pogosto sv. zakramente prejema, se javnih pobožnosti vdeležuje, h katoliškim in dobrodelnim društvom pristopi itd.

Po spovedencevih dušnih lastnostih in po vnanjih njegovih razmerah pa po grehih njegovih je tudi razsoditi, za koliko časa naj se grešniku pokora naloží. Glavno pravilo je tù, da se ima kaznivna pokora spolniti v kratkem času; ona pa, ki ima biti zdravilo in obvarovalno sredstvo pred nadaljnimi grehi, naj se naloží za delj časa. Kedor je le enkrat zeló grešil in sedaj ni več v očitni nevarnosti greha, dobí naj pokoro za manj časa; za več časa taki, ki je večkrat grešil; za najdalje tisti, ki živí v grešni navadi ali v bližnji priložnosti. A tudi pri tacih se je varovati presiljave; boljše je, ukazati jim pogostno spoved, in le do naslednje spovedi naj dela primerno pokoro. Zeló pozabljivim in lahkomiselnim spovedencem, n. pr. otrokom, naklada naj spovednik spokornih del le za malo časa.

Nalagati se mora toraj vselej le taka pokora, da jo spovedenec zamore spolniti, da mu je koristna, zdravilna, a ne brezozirna, škodljiva, nevarna, sramotivna ali celó prehuda. Ko bi toraj spovedenec ugovarjal zoper naložena pokorila, prosil drugačne pokore, terdil, da mu je naložena nemožna, naj se duhovni pastir ozira na spokornikove razloge in naj mu jo spremení, ako je prošnja njegova opravičena. Spovednik smé spokorniku premeniti celó táko pokoro, ki mu je bila naložena po drugem duhovniku; a to smé storiti vselej le pri spovedi in iz prav važnih razlogov. Ako spovedenec prosi spremenjenja pokore, mu pri kaki prejšnji spovedi in po kom drugem naložene, naj duhovnik natančno preišče razloge, zarad katerih grešnik želí dobiti drugačno pokoro, ponoví naj mu prošnjik dotično spoved, vsaj po večem, ker sodnik ne more preminjati kazni, dokler ne pozná krivde. Ko bi se pokazalo (kar je redko kedaj), da je bila dana pokora prav res pretežavna, neprimerna ali celó nevarna, naj mu jo premení v primernejšo; a ravnati mora tako, da ne razdira spoštovanja do pervega spovednika. Ako je pa bila pokora naložena zavolj prideržaja, jo (brez velike sile) ne smé premeniti spovednik, kateri nima sodnosti čez prideržane grehe.

Dostavek. Napoveduje naj spovednik pokoro razločno, umevno, pa tudi določno, da spovedenec vé, kaj, koliko, kedaj in kako ima storiti. To tem bolj, ker se marsikateri bojé ali sramujejo spovednika vprašati, ako ga niso prav umeli. Preraznoterih pokoril in mnogoverstnih naj duhovni pastir ne naklada. Da si naloženo pokoro spovedenci ložej zapametijo, naj jim jo navezuje na primerne okoliščine časa, kraja, opravila itd.; n. pr. na jutranji, večerni čas, ko gré memo cerkve, pokopališča, ko sliši uro biti, vsako nedeljo po sv. maši . . . Sem ter tje je dobro spovedenca opozoriti na korist in potrebo naloženih pokoril, da jih vestneje opravlja. Kedar spovednik dvomi nad spovedenčevo zvestobo in resno voljo, smé mu ukazati, da v naslednji spovedi nevprašan pové, ako in kako je opravil, kar se mu je naložilo.

§ 189.

Odveza.

Ko je spovednik storil svojo dolžnost spovedencu nasproti kot učitelj in zdravnik, in je iz spokornikovega obtoženja pa po raznih stavljenih vprašanjih spoznal vestni stan ter zagrešenje njegovo, mora slednjič kot sodnik nad njim izreči sodbo, t. j. grešniku odvezo podeliti, odložiti ali odreči. Pri tem pa spovednik ne smé ravnati samovoljno, ampak kot sodniku soditi mu je pravično, kot namestniku Kristusovemu mu je soditi tako, da je njegova sodba po božji volji vravnana in toraj tudi v nebesih poterjena. Ker je delivec skrivnosti božjih, mora gledati, da se zakramentu nečast ne dela, in mora tudi skerb imeti, da je to svetstvo vernim v izveličanje. Spovedniku mora toraj biti sveta skerb, kako da izreče sodbo. Kaj pa ima odločiti, bode li spovednik odvezo dal, odložil ali odrekel? Tù odločuje grešnikova priprava, dispozicija, ki se razodeva s kesanjem, obtoževanjem in terdnim sklepom. Kes, spoved pa terdni sklep poboljšanja in zadostovanja [1]) pa so bližnja tvarina zakramenta sv. pokore (gl. § 172). Kjer bližnje tvarine zakramenta ni, se tudi veljavno ne delí; kjer tega trojnega dejanja spokornikovega ni, se grešniku odveza podeliti ne more in ne smé. Pri vseh zakramentih pa mora tvarina biti gotova, toraj mora tudi spovednik zastran grešnikovega kesanja in sklepa, s kratka, zastran njegove priprave imeti gotovost. A ker ta tvarina ni vidna in očutna, kakor pri drugih zakramentih, ampak le moralna, toraj za ta zakrament zadostuje moralna gotovost o tvarini, t. j. pametna ter velika verjetnost o grešnikovi pripravi. Iz te resnice izhaja za spovednika ozir odvezovanja to-le splošnje pravilo: sposobnim in vrednim, t. j. dostojno pripravljenim je podeliti odveza; takim, katerih priprava je dvomljiva, gré odvezo odložiti; nesposobnim in nevrednim mora se odveza odreči. O tem trojnem nam je obširneje govoriti.

1. Sposobnim in vrednim [2]), t. j. takim, katerih priprava je gotova ali vsaj verjetna ter jej ne nasprotuje kak pameten sum o nepripravi, je podeliti odveza. Kedar toraj spovednik spozná iz grešnikove obtožbe, da si je vest izpraševal, kakor gré, in če je tudi pripravljen, vse storiti, kar mu duhovni pastir pri spovedi svetuje in veléva, takrat je vse to znamenje grešnikove priprave in spovednik

---

[1]) Kakošno mora to kesanje, spoved in terden sklep biti, da se sv. pokora vredno prejema, gl. § 174.

[2]) O sposobnosti in vrednosti za zakrament sv. pokore gl. § 174.

mu smé dati sv. odvezo. Catechismus Rom. namreč uči: „Si enim audita confessione judicaverit (sacerdos), neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorem poenitenti omnino defuisse, absolvi poterit.“ Ako pa spovednik spozná, da je spovedenec vzmožen in vreden ter dobro pripravljen, takrat mu celó mora sv. odvezo dati, kajti s tem, da se je prav spovedal, da greh resnično obžaluje ter resno voljo poboljšanja in zadostovanja ima, s tem si je pridobil pravico odveze. Veliko število ali velikost grehov spovedencevih, ali ta okoliščina, da vže prav dolgo ni bil pri spovedi, ali da je neki smerten greh mnogokrat storil, da se še nič ni poboljšal, ali verjetnost, da kmalo zopet pade, to samo na sebi še ne opravičuje spovednika, mu odvezo odreči; razsodno je ter dosti, da je sedaj res pripravljen. Smé pa spovednik tudi zadostno disponiranemu spokorniku za nekoliko časa odvezo odložiti, ako razvidi, da je to koristno za njegovo poboljšanje; a o tem pozneje. — Zgodi se časih, da mora spovednik pri eni in tisti spovedi vnovič dati odvezo, namreč takrat, če se spokornik po vže dobljeni odvezi obtoži stvari, koje bi bil moral povedati vže pri pervem obtoženji; n. pr. če se spové novega velicega greha, na katerega je prej bil pozabil, ali če se smertnega greha obtoži kot za gotovo storjenega, katerega se je prej spovedal kot dvoumnega, ali če sedaj pové take okoliščine, ki versto greha spremené, ali če naznani število velicega greha, ki je dokaj veče, kot je prej se spomnil in obtožil. Sicer mu je tudi to vže bilo s prejšnjo odvezo odpuščeno, a le indirektno; obtožiti pa se mora vsega tega v spovedi, da se tudi naravnost odveže od te potrebne daljne tvarine zakramenta. Treba je pa, da v tem slučaji spovedenec vnovič kes vzbudí, spovednik pa mu mora še nove pokore kaj naložiti. Ni pa treba ponoviti odveze, če bi se spovedenec po pervi prejeti odvezi še obtožil stvari, ki ni potrebna tvarina tega zakramenta, ampak le prostovoljna, n. pr. kakega malega ali odpustljivega greha ali tacih okoliščin greha, ki njega versto ne premené. Ako se pa obtoži po končani spovedi greha, o katerem spovednik ne vé prav, je li velik ali mali, naj mu le vnovič dá odvezo.

Podelitev odveze, smo rekli, je zavisna od grešnikove priprave. A dispozicija zadeva notranji stan spovedencev; in ker človeška serca le Bog sam preiskuje, zamore spovednik samo iz vnanjih znamenj in razodevanj sklepati na notranji stan spokornikov. Spovedniku je toraj treba vedeti znamenja razodevajoča notranjo pripravo.

a) Gotovo znamenje grešnikove notranje priprave je dejanjsko poboljšanje, ki se je pričelo vže pred spovedjo. Tako poboljšanje se razodeva: ako se je grešnik, živeč v ravno tistih priložnostih in skušnjavah, poprejšnjega greha iz viših verskih nagibov delj časa zderžal ter si resnično prizadeval za nasprotno čednost; ako je zapustil bližnjo priložnost, ali jo s primernimi pomočki (z molitvijo, postom, ponavljanjem terdnega sklepa . . .) spremenil v daljno; ako je storjeno škodo po možnosti vže popravil ali vsaj začel popravljati.

b) Sicer ne gotovo, vendar prav verjetno znamenje notranje priprave je grešnikovo zaterjevanje, da se kesá in poboljšati hoče, sklenjeno z vrednim vedenjem pri spovedi pa z zanesljivimi vnanjimi okoliščinami. Kedor toraj pride k spovedi prostovoljno, ne vsled kake postave, in po nikomur siljen; če se odkritoserčno spové ter prosi sv. odveze; ako tudi vnanje njegovo vedenje kaže resnobo in serčno žalost nad storjenimi grehi; če voljno posluša spovednikove nauke in opomine, pa sprejme naloženo pokoro; kedor živo in krepko zagotavlja, da obžaluje greh in se hoče poboljšati: on razodeva navadna znamenja notranje priprave. Za navadne grešnike ta znamenja zadostujejo, iz njih sme spovednik sklepati na dispozicijo spovedencevo in dati mu odvezo; ne zadostujejo pa ta navadna znamenja priprave pri grešnikih iz navade in pri povračljivih; da pri tacih spovednik more sklepati na zadostno notranjo pripravo, treba je posebnih, nenavadnih znamenj dispozicije grešnikove. Sv. Alfonz Lig. in drugi moralisti imenujejo nam kot nenavadna znamenja notranje priprave zraven vže omenjenega pričetega poboljšanja še tudi: ako se grešnik spoveduje s prav posebno ponižnostjo, natančnostjo in žalostjo, ki se razodeva z vzdihovanjem in jokom; če si je spovedenec res prav pridno za poboljšanje prizadeval, ter je n. pr. se postil, miloščino dajal, molil . . . v namero, da bi opravil dobro spoved; ako pride k spovedi iz zgolj notranjega nagiba ob nenavadnem času, ali morda po večletnem opuščenji prejemanja sv. zakramentov, spoznavši svoje nevarno dušno stanje; ali če pride k spovedi prav daleč, z velikim trudom, ob misijonu, sv. letu, ginjen po kaki pridigi, po smerti kakega sorodnika, prijatelja . . .; če se spoveduje grehov, katere je do sedaj zamolčeval; ako je bolj iz nevednosti kot iz hudobije grešil, sedaj pa po spovedniku podučen in opominjan spozná, da nikoli ni tako jasno razvidel hudobije svojega greha in nevarnosti večnega pogubljenja, toraj prosi spovednika pomočkov k poboljšanju, in obeta vse velevano zvesto storiti.

2. Odveza se spovedencu odloží, za poznejši čas obljubi, iz dveh razlogov:

a) Zavolj veče koristi grešnikove, in če bi tudi nič ne dvomil spovednik o pripravi spokornikovi. Gury pravi o tem: „Absolutio differri potest ad breve tempus etiam poenitenti rite disposito, atque etiam sine ejus consensu, quando nempe confessarius judicat, id utile esse ad ejus emendationem.“ Spovednik namreč ni le sodnik, ampak je tudi zdravnik, in kot taki smé in mora rabiti potrebna zdravila. Skušnja pa uči, da je odložitev odveze zeló krepko zdravilo zlasti v slučaji, ko po vseh razmerah spovedencevih soditi od druzih, milejših sredstev ni pričakovati vspeha, ali pa spovednik celó vže vé iz prejšnjih spovedi, da drugi pomočki pri dotičnem spokorniku niso imeli pričakovanega učinka. Vreden in zadostno pripravljen spovedenec ima res pravico do sv. odveze, a pravice nima, jo zahtevati takoj. Kedar toraj spovednik za terdno upa, da bo odlóg sv. odveze spokorniku v veliko korist, da bo n. pr. iz tega tembolj spoznal gnjusobo in velikost greha, da se mu bo zavolj tega vzbudilo veče kesanje ter ga bo to priganjalo, da urniše in ložej izverši svoj sklep: bližnjo priložnost zapustiti, krivico poravnati, s sovražnikom se spraviti, ali kaj enacega; takrat naj mu za nekoliko časa odloží odvezo, če tudi v tistem trenutku prav nič ne dvomi o spovedencevi notranji pripravi. Natanko povedati, kaj pa da, se ne dá, katerim če tudi disponiranim grešnikom naj spovednik v pospeševanje njih poboljšanja odklada odvezo; sv. Alfonz pravi (L. VI. n. 463): „Alii dicunt, raro expedire, quod poenitenti disposito differatur absolutio. Melius dicendum, quod certa regula in hoc statui non possit, sed confessarius ex circumstantiis occurrentibus se dirigere debet, et postquam Deo se commendavit, ut sit a Deo inspiratus, absolutionem differat vel impertiatur.“ O drugi priliki pa Ligv. učí v obče: „Potius iis, qui sunt in occasione externa, quam recidivis ex fragilitate absolutio differenda est.“ A za dolgo naj spovednik nikar ne odklada tacemu spokorniku odveze, da predolgo ne ostane brez pomoči sv. zakramenta, k večemu za 10—14 dni, rajše pa za 3—5 dni; mnogokrat zadostí le en dan odloga. — Ne smé pa spovednik zadostno pripravljenemu spokorniku odložiti odveze, ako bi mu s tem napravil veliko težavo, n. pr. ko bi se pozneje ne mogel k istemu spovedniku verniti ali pa še-le čez dolgo časa, ko bi brez osramotenja ne mogel opustiti sv. obhajila; in tudi takrat naj sicer disponiranemu spovedencu ne odklada odveze, če mora po pameti sklepati, da bo s podelitvijo sv. odveze grešnika pridobil, z odlogom pa gotovo ostrašil ter od spovedi odvernil.

b) Tudi mora spovednik odložiti odvezo, kadarkoli po pravici dvomi nad sposobnostjo in pripravo grešnikovo, in opravičenega tega dvoma nikakor odpraviti ne more; kajti v takem slučaji do potrebne moralne gotovosti o bližnji tvarini pri dotičnem človeku ne more priti, mu toraj tudi odveze dati ne smé. A v času potrebe (casus necessitatis) ali zarad velike koristi (gravis utilitas, t. j. „si negata absolutione notabile detrimentum immineret animae poenitentis“ (Lig.) smé spovednik odvezo dati in naj jo dá tudi grešniku, katerega vzmožnost ali priprava je dvoumna, vendar pa naj ga odveže le pogojno. Več o tem pogojnem odvezovanji gl. § 172 str. 540. — Dvoumno znamenje notranje priprave je sama beseda, golo zaterjevanje grešnikovo, da se kesá in poboljšati hoče, ako temu zaterjevanju nasprotuje njegovo vedenje pri spovedi in druge vnanje razmere njegove. N. pr.: če je vsa spoved dotičnega nekako merzla, vnemarna in poveršna, če grehe prikriva, zagovarja, tají, ali se jih še le po dolgem izpraševanji takorekoč prisiljen obtoži, če nič prave volje ne kaže, storiti kar mu priporoča spovednik, ali se morda še prička s spovednikom, ga ni volja sprejeti pokoro itd. Dvoumno znamenje dispozicije je tudi, če grešnik z lastnim zadolženjem ni spolnil dolžnosti, katere si je bil nakopal s svojimi grehi in na katere je pri prejšnjih spovedih opomnjen bil, ni n. pr. tujega blaga vernil, prostovoljne bližnje priložnosti zapustil . . ., ali če ni rabil pomočkov, ki so mu kot potrebni k poboljšanju priporočeni bili; če se je kot povračljiv grešnik sicer poboljšal, a ne vsled lastnega prizadevanja, ampak zarad vnanjih zaderžkov itd. Takim grešnikom je odveza odložiti, dokler verjetniših znamenj notranje priprave ne kažejo.

3. Gotovo nesposobnim in nevrednim mora spovednik odvezo odrekati, dokler jih z moralno gotovostjo, toraj iz pozitivnih razlogov kot nevzmožne ali nevredne spoznava, kajti zeló zeló bi grešil duhovni pastir, ko bi očitno nepripravljenim ali nesposobnim sv. zakrament delil. Nesposobni za odvezo so: mertvi, taki ki gotovo še moralno niso pričujoči [1]), od svojega rojstva slaboumni ter noroglavi,

---

[1]) „Praesentia moralis“ je po uku sv. Alfonza „illa, intra quam homines communi voce, quamvis altiori, loqui possunt et solent“.

otroci, ki se še ne zavedajo pameti, taki ki še onih resnic ne vedó, katere so k izveličanju kot sredstvo potrebne (gl. § 187. I. 1.) Nevredni odveze so taki, ki z vsim svojim vedenjem brezdvomno kažejo, da prav nič pravega kesanja nad grehi nimajo, ali sicer svojo nespokornost prav jasno razodevajo. Taka gotova znamenja notranje nepriprave so: če se spovedenec noče podvreči potrebnim pokorilom, ako n. pr. noče sovražniku odpustiti, noče krivičnega blaga po možnosti poverniti, se prostovoljne bližnje priložnosti k grehu noče ogibati, gréšne navade noče zapustiti, očitnega pohujšanja noče javno popraviti ... Vse take grešnike naj spovednik skuša omečiti, k spoznanju in obžalovanju grehov in k terdnemu sklepu poboljšanja pa zadostovanja dovesti; a ko bi le še ostali terdovratni, ne more in ne smé jim dati odveze in če bi bili celó v največi smertni nevarnosti, kajti Rituale Rom. spovedniku ukazuje: „Ne absolvat eos, qui talis beneficii sunt incapaces: quales sunt qui nulla dant signa doloris; qui odia et inimicitias deponere, aut aliena, si possunt, restituere aut proximam peccandi occasionem deserere, aut alio modo peccata derelinquere, et vitam in melius emendare nolunt: aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant, et scandalum tollant.“

§ 190.

Ravnanje pri odlogu in odreki odveze.

Slišali smo, kedaj spovednik smé ali celó mora grešniku odvezo odložiti, in kedaj mu jo gré kar odreči. Podelitev odveze kakor tudi nje odlog ali odreka imajo eni in tisti namen: grešnika poboljšati, z Bogom ga spraviti. Da spovednik z odlaganjem ali odrekanjem odveze omenjeni cilj doseže, je skoraj vse na tem, kakó da pri tem ravná. Spregovorimo toraj o ravnanji spovednikovem pri odlogu in odreki odveze.

I. Kar tiče ravnanje duhovnega pastirja pri odkladanji odveze, je paziti na tri reči:

1. Doklej je odložiti odveza? Odložiti se mora odveza za toliko časa, da zamore grešnik med tem svoje poboljšanje ter svojo notranjo pripravo z dosta gotovimi ali vsaj verjetnimi znamenji pokazati. V posameznih dogodkih se pa to presojuje:

a) Po vnemi in pripravi spovedenčevi. Kedor si je dokaj prizadeval, da bi se vredno pripravil, a se vendar še ni dosti, njemu se odveza odloži za manj časa, kot tacemu, ki si je manj prizadeval.

b) Po lastnosti pa naturi greha, od katerega spovednik meni spokornika ozdraviti z odlogom odveze. Če spovedenec greší iz velike slabosti in je podveržen hudim, skoraj vednim skušnjavam, se mu odloži odveza le za malo časa, n. pr. za nekaj dni.

c) Po priložnosti k grehu. Ako je priložnost in skušnjava k dotičnemu grehu pogostna, naj se odveza odloži za malo časa, ker se v že v kratkem času more spoznati, je li grešnika volja, poboljšati se ali ne; če je pa priložnost taka, da grešnika bolj redko vabi v greh, se mu odveza odloži za več časa. Kedor n. pr. zeló greši skoraj vsaki dan, njemu zadostí odlog 8. dni; ako pa navadno greší na teden, odloží naj se mu odveza za dva do štiri tedne.

2. Kakó je napovedati odlog odveze? Nikoli s kratko in merzlo besedo pa kar berž, ko je spoznal grešnikovo dvoumno pripravo, ampak pripraviti ga mora na to in napovedati mu odlog še-le konec spovedi. Ko bi spovednik berž ko je spoznal nezadostno pripravo spovedencevo, mu povedal s suho besedo: „Danes ne boš odveze dobil, ampak še-le tedaj, če to in to storiš“, bi grešnika večinoma toliko zbegal, da bi za daljna opominjevanja ne bil več prejemljiv, ali bi si pa skušal odvezo prihinavčiti. Spovednik naj tudi pri tacem spovedencu stori svojo dolžnost kot učitelj, zdravnik in sodnik, naj ga do konca posluša, vprašuje, podučuje, opominja, svarí in k poboljšanju naj ga priganja; na to še-le naj mu odlog prijazno napové. Vpraša naj ga n. pr. če ima res voljo, poboljšati se, in pové naj mu, da mu hoče k temu pomagati, a da ga mora v vsem poslušati pa storiti, kar mu bo ukazal, da se spravi z Bogom in mir vesti zadobí. Najpotrebniše je sedaj, da to in to in to . . . stori, ker sicer ne more odveze dobiti ter tudi sv. obhajila vredno ne prejeti. Naj toraj to . . . kar berž stori, tako in tako se vêde, teh in teh pomočkov se posluži, in čez toliko in toliko časa naj zopet pride k spovedi; in če to vse stori, kar mu je ravnokar naročil, prejel bo takrat sv. odvezo, kajti danes mu je še ne more dati, toraj tudi k sv. obhajilu danes še ne smé iti. — Ako se spokornik vdá, naj ga opominja spovednik, da ob določenem dnevu, ali če bi mu takrat nemožno bilo, vsaj kmalo potem pride k spovedi, pa da naj brez važnega vzroka ne išče drugega spovednika. Ko zopet pride k njemu, ali drugam, pové naj, da zadnjič pri spovedi ni dobil odveze ter naj takrat to spoved ponoví. Da drugi ne vedó, da odveze ni dobil (naj mu pové), bode neko drugo molitev molil nad njim. — Ako se spokornik ne vdá, ampak prosi in prosi ali celó tirja odveze, naj ga spovednik prepričuje, da ne ravná samovoljno, ampak iz ljubezni do njega in iz skerbi za njegovo izveličanje . . . Ko bi grešnik ugovarjal, kaj bode, ko bi med tem umerl,

naj mu odgovori, da naj le miren bode zarad tega, le večkrat naj vzbuja kesanje in terdni sklep in priporoča naj se v varstvo device Marije; Bog, ki ga je s tolikim usmiljenjem prenašal, ko je živel v grehih, ga tudi sedaj ne bo zapustil, ko poboljšanje obljubuje itd. Ako vse podučevanje nič ne pomaga, naj mu spovednik še enkrat pové prav odločno, da mu ne bo dal odveze, ker ima kot sodnik zakone, od katerih brez greha ne smé odstopati. Ako bi mu zoper cerkveno postavo dal odvezo, bi grešniku nič ne koristila, spovedniku pa bi nakopala oster odgovor pred sodbo božjo. Če postaja glasen in le še zahteva odveze, naj ga spovednik prijazno opomni: naj je miren, naj skrbi za svoje dobro imé pred okolistoječimi itd. Ko bi taki spovedenec začel pretiti, da pojde drugam k spovedi, in da bo vže dobil odvezo . . ., naj ga krotko poduči, da pač smé iti k drugemu spovedniku, toda odkritoserčno mu mora vse povedati, ter razodeti, da ga prejšnji spovednik ni odvezal, kajti po kaki zvijačnosti dobljena odveza bi pri Bogu nič ne veljala. Na to naj spovedencu še enkrat pové, da naj storí, kakor ga je podučil, in da bo sedaj mesto odveze molitev molil zanj. Na to naj se spovednik oberne od njega proč ter naj začne spovedovati drugega.

3. Kako je ravnati z grešnikom, ki po odloženi odvezi zopet pride k spovedi? Ako pride grešnik k pervemu spovedniku in ob odločenem času, mora duhovnik preiskavati, kako si je med tem za poboljšanje prizadeval, kako ukazane mu pomočke rabil . . . Ako vidi, da se je spovedenec kaj poboljšal, ter je za odvezo sedaj pripravljen, naj mu spovednik razodene veselje, spodbuja naj ga k stanovitnosti ter mu odvezo podelí. Če je pa grešnik ostal enak ali je še slabši postal, mora z njim ravnati kakor pervič, še krepkejših zdravil mu svetovati in odvezo mu zopet odložiti. Dobro je pa, da spovednik grešnika vže zavolj tega, ker je o pravem času zopet k spovedi prišel, ali zavolj njegove kolikor tolikošne prizadeve pohvali, ga priserčno spodbada k resničnemu spreobernjenju, da ga potolaži z obljubo božje pomoči in s tem, da mu sedaj odvezo odloží za nekoliko krajši čas. Ako je spokornik prišel pozneje, kakor mu je bilo naročeno, vpraša naj ga spovednik po vzroku, in naj ga če treba zarad tega posvarí; sicer pa naj z njim ravná, kakor v pervem slučaji. — Kedar grešnik ob določenem času ali pozneje pride k drugemu spovedniku, naj ta poizvé, zakaj se ni vernil k prejšnjemu duhovnemu pastirju, in potem naj ravná z njim, kakor bi moral ravnati poprejšnji spovednik; zlasti ne sme biti preodjenljiv do grešnika, ki si je brez važnih vzrokov izvolil druzega spovednika.

II. Tudi kedar mora spovednik zarad očitne nevzmožnosti ali nevrednosti spovedencu kar odreči odvezo, naj ga ne odžene berž ko spozná njegovo nepripravo, ampak z besedo, prijazno sicer a resnobno in živo, naj mu skuša ganiti serce na kesanje. Kaže naj mu neskončno dobrotljivost božjo, pa tudi pravičnost njegovo . . ., govori naj mu o smerti, sodbi, o večnih kaznih, ki ga čakajo, kedor v smertnem grehu umerje itd. Še-le tedaj, ako je brezvspešno vse prizadevanje spovednikovo, naj mu pové, da ne more in ne smé dobiti odveze, dokler je v takem dušnem stanu. Kaže naj mu žalost nad terdovratnostjo njegovo, in pové naj mu, da se ga bo spominjal v molitvi in pri sv. maši ter prosil Boga, naj mu omeči ledeno serce. — Napoved, da ga ne more odvezati, je v obče nepreklicljiva, toraj spovednikovega sklepa ne smé prevreči ne prošnja, ne žuganje, ker bi sicer mislil grešnik, da spovednik odvezo samovoljno daje ali odreka; a o pravičnosti sklenjene sodbe mora prepričan biti spovednik. Ko bi pa grešnik začel obetati ter zaterjevati, da se bo poboljšal, da bo po velevah spovednikovih ravnal . . ., ako obljubuje, kar je prej odrekal; potem naj mu ne odreka več odveze, ampak odloží naj mu jo na primeren poznejši čas.

Ako spovedenec, ki ni dobil odveze, kar précej pride k drugemu spovedniku, da bi morda od tega bil odvezan, naj spovednik posluša njegovo obtožbo, naj ga vpraša, zakaj ni dobil odveze, kaj mu je spovednik naročil in ukazal . . .; in poterdi naj potem, kar je učinil in naložil prejšnji spovednik. Le ko bi bil pervi spovednik res preostro, morda celó nepravično ravnal, naj previdno izgovarja ravnanje prejšnjega spovednika, svetuje naj mu drugih pomočkov k poboljšanju, in če se mu zdi dobro pripravljen, naj mu dá odvezo.

§ 191.

Vélika spoved.

Vélika ali vesoljna spoved je ponavljenje vseh ali le nekaterih spovedi pretečenega življenja.

I. Velika spoved je nekaterim potrebna, nekaterim koristna, nekaterim pa škodljiva.

1. Absolutno potrebna je vesoljna spoved vsem tistim, kateri so eno ali več poprejšnjih svojih spovedi neveljavno ali božjeropno opravili. Neveljavna pa je utegnila biti spoved ali ex parte confessarii ali pa ex parte poenitentis. Zarad spovednika je spoved neveljavna: če ni imel potrebne sodnosti (izvzemši slučaje,

v katerih cerkev nadomestuje spovedno pravico, gl. § 176 str. 563); če ni imel namere dati odvezo; če ni rabil slovíla ali je je bistveno spremenil; če zavolj gluhosti, nepazljivosti, tihega govorjenja spovedencevega ni prav nobenega greha razumel. Ni pa zoper veljavnost spovedi, ko bi spovednik pred odvezovanjem pozabil spovedenceve grehe, da se le še vsaj v obče spominja njegovega vestnega stanú. Zarad spovedenca je spoved neveljavna: če še tistih resnic ne vé, ki so vsacemu potrebne necessitate medii (gl. § 187 sub 1); če se zavolj velike zanikarnosti kakega smertnega greha ni obtožil, če ga je nalašč zamolčal, ga nalašč tako povedal, da ga spovednik razumel ni, ali če se je s kako lažjo v spovedi zeló pregrešil (glej § 174 str. 551); če pri spovedi ni imel potrebnega kesanja ali ni imel terdnega sklepa, kakor n. pr. oni, ki dokaj časa ostanejo v prostovoljni bližnji priložnosti, v sovraštvu, ki nočejo naloženega povračila opraviti ali drugih važnih dolžnosti, dasiravno so bili opominjani in jim je bilo tudi možno storiti, ali ki v smertnih grehih živeč nalašč iščejo gluhih, nevednih, zeló poveršnih spovednikov, da bi ne bili zavolj grehov svarjeni itd. Težje je stvar razsoditi pri grešnikih iz navade in pri povračljivih. Ako se je taki spovedenec vsaj skoz nekoliko časa po vsakteri spovedi vojskoval, nasvetovane pomočke rabil, za poboljšanje si prizadeval, nekaj časa se greha varoval, takrat je misliti, da so spovedi njegove bile veljavne; če je pa vselej kmalo po spovedi, pri pervi priliki in skušnjavi vnovič grešil, padel brez boja in prizadevanja, ali če se ni kaj menil za nasvetovane pomočke, če naložene pokore ni natančno opravljal . . . takrat mora spovednik soditi, da dotični grešnik ni imel pravega kesanja in terdnega sklepa, da so spovedi njegove bile toraj neveljavne, pa da mu jih je treba ponoviti. Opomniti moramo tù, da le takrat je spokornik dolžan, ponoviti svoje prejšnje spovedi, kedar je moralno gotovo, da so res neveljavne, kajti tudi tù veljá: In dubio standum est pro valore actus. Kedar je tedaj gotovo, da je vsled katerega prej naštetih bistvenih nedostatkov bila ena ali več spovedi grešnikovih neveljavnih, gré mu ponavljanje dotičnih spovedi, t. j. veliko spoved kot potrebno ukazati; kedar pa nastane le dvom o veljavnosti prejšnjih spovedi, naj mu vesoljno spoved nasvetuje kot jako koristno.[1])

---

[1]) Ako spokornik prej neveljavne spovedi ponoví pri novem spovedniku, mora tako ponavljanje biti popolno in natančno, t. j. vseh svojih smertnih grehov iz neveljavne spovedi se mora zopet obtožiti posamezno, po versti in številu, pa tudi vse naslednje spovedi mora natanko ponoviti, kolikor jih je opravil v svesti njih neveljavnosti, in povedati mora, kolikrat je v takem stanji spoved božjeropno opravljal

2. Koristna ter svetovati je velika spoved vsem, kateri je še nikoli niso storili, ker s tem najgotovše vse popravijo, kar je napačnega in pomanjkljivega bilo v njih poprejšnjih spovedih. Od spovedi do spovedi ima grešnik le posamne grehe pred očmi ter ne spozná tako natančno, kje je vir njegovim napakam in grehom, kateri pomočki so mu najpotrebnejši k poboljšanju . . .; pri veliki spovedi pa grešnik ves stan svoje duše pregleda, spovedniku pa je takrat možno, natanko spoznati spovedencevo vestno stanje ter ga zamore potem primerneje voditi. Pri vesoljni spovedi spokornik jasnejše spozná velikost in obilnost svojih grehov pa obilnost milosti božjih, tù sprevidi neskončno usmiljenje božje pa svojo nehvaležnost, kar ga zeló spodbada k večemu studu in k veči žalosti nad storjenimi grehi, k terdnejšemu sklepu poboljšanja, k priserčneji ljubezni do Boga . . . Vesoljna spoved (tudi letna) je toraj imeniten pomoček h kerščanski popolnosti. Zlasti je velika spoved koristna ter svetovati: takim, katerih poprejšnje spovedi so dvoumne veljave; tistim, ki nimajó mirne vesti, pa ne vedó, od kod izvira njih notranji nepokoj (ako niso sumnjivci); njim, ki dosedaj mlačni, resnično hrepené po kerščanski popolnosti; osebam, ki stan spreminjajo, n. pr. v zakon, v duhovski stan stopajo; vsem ki so v smertni nevarnosti, n. pr. bolniki, ali ki se morajo podati v smertno nevarnost; vernikom sploh ob nenavadnih prilikah, n. pr. v svetem letu, ob misijonu, pri duhovnih vajah itd.

3. Škodljiva je in ne smé se dopuščati velika spoved sumnjivcem, kateri so jo vže enkrat veljavno opravili, a vendar še vedno dvomijo, če so vse prav natanko razložili ali ne, pravo kesanje imeli ali ne. Taki bi bili še bolj zbegani po zopetni vesoljni obtožbi; ukaže naj jim le popolno pokorščino do spovednika, ki je za-nje edino zdravilo. Škodljiva je velika spoved tudi spokornikom, kateri so v prejšnjem življenji zeló in mnogokrat grešili zoper sv. čistost in so svojo vest vže očistili v veljavni vesoljni spovedi; kajti njih domišljija bi se omadeževala z gerdobijami poprejšnjega življenja, in

---

in druge zakramente prejemal. Ko bi pa spovedi ponavljal pri svojem navadnem spovedniku, ki se še spominja njegovih grehov iz prejšnjih spovedi, ali če mu je spokornikov vestni stan vsaj v obče (in confuso) še v spominu, takrat sicer zadostí, da se grešnik spové onega bistvenega nedostatka, zarad katerega so prejšnje spovedi bile neveljavne, in da pové, kolikrat je sv. zakramente božjeropno prejel, drugih grehov pa da se le splošnje obtoži, n. pr.: spovém se vseh tistih svojih grehov, ki sem se jih preteklo leto vam obtoževal . . .; ali svetovati ter priporočiti je tacemu spovedencu, da tudi pred svojim navadnim spovednikom, ki se še po nekoliko njegovih prejšnjih grehov spominja, storí natančno veliko spoved, da se nje učinek toliko gotovše doseže (Lig. VI. 502).

nečisti ogenj bi se jim utegnil vnovič vneti. Takim spovedencem naj spovednik kar prepové, misliti na prejšnje nesramno življenje; privoli naj jim k večemu splošnje skesano obtoženje iz prejšnjega življenja.

III. Kako je spovedniku ravnati, kedar se razodeva želja po veliki spovedi.

1. Ako grešnik sam prosi velike spovedi, vpraša naj ga spovednik, če je vže kedaj delal vesoljno spoved? Če odgovori, da še nikoli, naj se mu dovoli, a vpraša naj ga prej, zakaj bi jo rad storil? Je bila morda kaka prejšnjih spovedi neveljavna, ali je kaj zamolčal, delj časa v bližnji priložnosti ali grešni navadi živel? . . . Po tacih vprašanjih spovednik spozná vže po nekoliko vestni stan spokornikov, razvidi, če mu je velika spoved potrebna ali le koristna; grešniku samemu se pa tako serce polajša, ker mu je prilika dana, povedati, kar ga morda najhujše teži. Ako spozná spovednik, da spovedenec nima priprave za odvezo, ker še vedno živi v prostovoljni bližnji priložnosti, ali je povračljiv grešnik iz navade, pa velike spovedi le zato prosi, da bi ložej odvezo dobil; naj ga prijazno opomni, da mu je vesoljna spoved res potrebna, a da bi mu nič ne koristila, ako greha ne zapustí. Naj toraj serčno obžaluje svoje pregrehe, naj terden sklep storí in voljo poboljšanja s tem razodene, da . . .; potem naj pride, in pomagal mu bo, da dobro veliko spoved storí ter novo življenje začne. Kedar pa sprevidi spovednik, da ima prosivec notranjo pripravo za odvezo, in če se je vže tudi pripravljal na veliko spoved, naj mu, ako utegne, tako spoved précej dovoli. Ako pa spokornik ni še pripravljen, ali če se zarad mnogo drugih spovedencev . . . ne more takoj delj časa z njim muditi, naj določita oba skupaj ugodnejši čas. Podučí naj mašnik spokornika, po kolikor se mu zdi potrebno, kako naj se pripravlja na veliko spoved, kako naj vest izprašuje, milosti pravega kesanja in terdnega sklepa prosi itd. — Ako pravi spovedenec, da je vže storil veliko spoved, enkrat ali celó večkrat, vpraša naj ga spovednik, zakaj bi jo zopet rad delal? Ako spokornik ne vé na to določnega odgovora, in le pravi, da mu vest ni še mirna, naj skuša spovednik izvedeti vzrok njegovega notranjega nepokoja. Vpraša naj ga: če je v poprejšnji veliki spovedi vse povedal, kar mu je vest očitala; če ga je spovednik tudi izpraševal in če mu je odkritoserčno odgovarjal; če je svoje grehe takrat res obžaloval, sklep poboljšanja imel, če se je takrat tudi res poboljšal, ali morda se zopet v greh povernil in kedaj? Ako se spovednik prepriča, da je bilo v poprejšnji veliki spovedi kaj bistvenega zgrešenega, mora se vesoljna spoved ponoviti; ako pa je bila dobro opravljena,

poduči naj ga, da ni opravičen njegov nepokoj pa spodbuja naj ga k terdnemu zaupanju na božje usmiljenje in na moč sv. zakramentov; nove velike spovedi naj mu pa ne dovoli, zlasti sumnjívcu ne. K večemu naj mu dopusti, da se smé obtožiti iz poprejšnjega življenja enega ali druzega greha, kateri mu najbolj dela nepokoj, sicer naj ga le opominja, da večkrat kesanje vzbudi nad vsemi svojîmi grehi. — Ako spovedenec zato želí zopet delati veliko spoved, ker je od perve preteklo vže mnogo let in je med tem zopet zeló in mnogo grešil, naj mu to dovóli spovednik. Ona dôba življenja, čez katero je spokornik vže delal veliko spoved, obravnava naj se le kratko, popolnoma prezreti pa je ne kaže, ker sedanje življenje grešnikovo mnogokrat še-le iz preteklosti jasno postane; h krati pa tudi spovedenca veliko bolj upokojí, ako se tudi poprejšnji njegov vestni stan v sedanjo spoved vklene. — Ko bi prosil spokornik za veliko spoved le iz ascetičnih razlogov, n. pr. da bi se tako bolj ponižal pred Bogom, se bolj spoznal ter potem ložej napredoval v duhovnem življenji itd., tedaj naj spovednik razločuje: ako prosivec ni navaden njegov spovedenec, naj ga zaverne na njegovega navadnega spovednika, in če stalnega dušnega vodnika nima, naj mu svetuje, da si ga izbere, ter pri njem v omenjeni namen storí veliko spoved. Če na-to prosi, naj bi ga on sprejel v duhovno vodstvo in zato poslušal njegovo vesoljno spoved, naj mu tega berž ne dovoli, ampak opravi naj z njim najprej le navadno spoved, da iz tiste spozná duhovni pastir, je-li potrebno ali vsaj koristno za duhovno vladanje tega spovedenca, da opravi veliko spoved, ali pa bi mu kot sumnjivcu . . . utegnila še škodljiva biti.

2. Ako spovedenec ne prosi sam velike spovedi, a duhovnik iz njegove spovedi spozná, da so bile njegove poprejšnje spovedi gotovo neveljavne, takrat mora grešnika naganjati, da takoj stori vesoljno spoved; vendar naj dela na to s previdnostjo, da ga ne ostraši in maloserčnega ne stori. Če je namreč spovedenec in bona fide ter sedaj dobro pripravljen, ako se je pa po pravici bati, da bi izgubil ves pogum in bi se ne dal pregovoriti k véliki spovedi, ko bi se mu povedalo, da so njegove prejšnje spovedi neveljavne: tedaj naj z njim ne govorí o veliki spovedi, ampak previdno naj mu stavi taka vprašanja, da ponoví prejšnje neveljavne spovedi. Ko je to opravljeno, naj mu pové, da je sedaj storil veliko spoved; to ga bo razveselilo in mirno vest napravilo. — Kedar grešnik vesoljno spoved, bodi-si vže potrebna ali le koristna, na to opomnjen rad stori, naj mu jo spovednik navadno odloží ter naj ga poduči, kako se mu je pripravljati

na-njo. Le izimoma naj spovedenec v tem slučaji precej opravi veliko spoved; takrat namreč, če je njegova notranja priprava gotova, pa če mu je sila, n. pr. ako ne more kmalo zopet k spovedi priti; ker je neomikan, slaboumen ter bi se itak ne znal pripravljati; ako mu je velika spoved neogibno potrebna in mora vže sedaj odvezo prejeti zarad potrebnega sv. obhajila.

III. Vedenje spovednikovo med véliko spovedjo.

1. Spovednik naj grešnika najprej opomni, kako važna da je velika spoved in kolika dobrota, ker vest upokojí, prejšnje lahkomiselne in neveljavne spovedi popravi in vseh grehov očisti. Naj toraj svoje serce spovedniku odpre z otroškim zaupanjem, in odgovarja naj na vsa vprašanja tako odkritoserčno, kakor da bi bila ta spoved poslednja njegovega življenja ... Ako duhovnemu pastirju spovedenec ni znan, vpraša naj ga po stanu, opravilu, starosti, da mu vé poznej primerna vprašanja staviti. Jako koristno je, ako reče spokorniku, da naj se najprej spové tistih grehov, katere je storil po zadnji spovedi. Potlej naj grešnika vpraša, če je kedaj pri spovedi kaj zamolčal iz sramežljivosti ali strahú; tisto naj pové najprej, ali sploh táko, kar ga najbolj peče. Večinoma so grehi zoper 6. božjo zapoved, ki grešniku najbolj težé serce; ko se teh spové, se mu kamen odvali od serca, in mnogokrat je vélika spoved s tem vže skoraj dokončana. Razodeva naj grešnik svoj vestni stan ali po dôbah svojega življenja, ali še bolje po redu božjih in cerkvenih zapovedi; ako pa ni tako pripravljen, naj naznani, kar ga najbolj teží iz prejšnjega življenja. Nato pa naj mu pomaga spovednik z vprašanji po versti dekaloga, poglavitnih grehov, stanovskih dolžnosti dotičnega spokornika, poizvedajoč tudi število morda storjenih božjih ropov. Kar tiče način, kako izpraševati, učiti, opominjati, veljajo o tem tudi pri veliki spovedi splošnja pravila (gl. §§ 186, 187). Kar je tù posebnega, je to-le: spovednik naj ima vedno pred očmi namen velike spovedi. Grešnika, katerega prejšnje spovedi so bile gotovo veljavne in popolne, ni treba tako skerbno popraševati po številu in tvarinski lastniji posameznih grehov, ampak je dovelj, da spovednik vestni stan spovedencev prav spozná, in izvé njegove misli, poglavitna nagnjenja, pričetek in ték njegove dušne nesreče ... Toliko natančneje pa naj spovednik ravná pri potrebnih velikih spovedih. Tù ni treba dosti popraševati po malih grehih, ker je dovolj, da se nazadnje vsi v spoved vklenejo; vprašuje pa naj po vseh raznoverstnih smertnih grehih, izvzemši take, o katerih pač ni misliti, da bi jih bil spovedenec po njegovi lastniji in v njegovih razmerah storil; vendar naj ga od daleč tudi na take

opomni, da mu obtožbo polajša, ko bi bil zadet, in da mu jih pokliče v spomin, ko bi bil na-nje pozabil. Ko bi moral spovednik vprašati po kakem nenavadnem, ostudnem grehu, naj v izgovor pristavi, da je v natančnosti velike spovedi nje velika korist, in zato se pri njej vprašuje po vsem, kar se utegne človeku pripetiti v življenji, in po čemur bi se pri navadni spovedi ne poprašalo. Ako ima spovednik pred sabo grešnika iz navade, ki je dolgo časa v raznih okoliščinah svojega življenja greh ponavljal, število dotičnega velikega greha najložej izvé, če mu grešnik svoje življenje na kratko opiše, in potem naj začne izpraševati tam, kjer se je greh pričel, ter naj preišče posamezne okoliščine in zadeve. Kedar spovednik še-le med spovedovanjem spozná, da ima grešnik kako posebno dolžnost izpolniti, n. pr. bližnjo priložnost zapustiti, krivico popraviti, s sovražnikom se spraviti, mora ga précej o njej podučiti in zahtevati, da to stori berž ko berž; in ko bi ne bil za to dosti pripravljen, moral bi z veliko spovedjo prenehati in jo z njim še-le tedaj opraviti, ko bi grešnik gotova znamenja poboljšanja dal. Ako je pa spokornik pripravljen vse storiti, kar bi se mu velélo, naj nadaljuje spoved, a opomni naj ga, da ko bi ne imel resnične volje, spolniti dotične dolžnosti, bi bil ves trud zastonj, velika spoved bi bila neveljavna in z novim božjim ropom bi se še huje pogreznil v pogubljenje. — Ko je izpraševanje končano, naj vselej spovednik vpraša, če ima še kaj povedati, po čemur ga ni vprašal in kar ga nemirnega dela? Dá naj mu kaj trenutkov časa za premislek; potem naj spokorniku reče, da vklene v to spoved še vse velike grehe, kojih se ne spomni ali katerih prav ne spozná, pa tudi vse male grehe (nepoterpežljivost, ničemurnost, male neresnice, zanikarnost v božji službi . . .), kakoršnih naj se le v obče obtoži. Nato pové naj spokorniku, da je sedaj obtožba popolna ter dobra, glavna stvar je še: serčno kesanje nad vsemi grehi in resničen sklep poboljšanja.

2. Spovednik mora potem, kolikor se mu zdi potrebno, kazati spovedencu velikost in škodljivost storjenih grehov, veliko dosedanjo njegovo nehvaležnost do neskončno dobrotljivega Boga; vnema naj v grešnikovem sercu pravo obžalovanje in terden sklep poboljšanja pa zadostovanja, nasvetuje naj mu primernih pomočkov k poboljšanju . . .; kakor smo o tem vže govorili natančneje v § 187 II. Z ozirom na spokornikove razmere naj mu kaže, kaj in kako mu je ravnati, da se ohrani v milosti božji. Priporoča naj mu zlasti pogostno prejemanje sv. zakramentov. Naloži naj grešniku primerno pokoro. Ako je velika spoved bila spokorniku le koristna, naj mu

naloží manjša pokorila; če mu je bila potrebna, pa po modrem prevdarku za en do šest mesecev, toda pové naj mu, da ni nepokojen, ko bi sem ter tje iz pozabljivosti, zarad bolezni ali posebnih opravil kaj opustil, ampak dostavi naj pozneje, kar bi odpadlo. — Po sv. odvezi naj ga prijazno opomni, da je sedaj veljavno vesoljno spoved opravil ter odpuščenje vseh grehov zadobil. Ni mu treba več premišljevati prejšnje grešnosti; če mu pa pride še kaj na misel, naj pové pri prihodnji spovedi. Poslednjič naj še spokornika kratko spodbada k stanovitnosti in k hvaležnosti zarad božjega usmiljenja.[1])

§ 192.

Različni spovedenci: *a)* Priložnostni grešniki (occasionarii).

Z različnimi ter posebnimi spovedenci je treba spovedniku tudi različno ravnati. Grešniki pa so različni z ozirom na njih notranje ali vnanje stanje. Ogledali si bomo nekatere važniše verste spovedencev in spovednikovo ravnanje z njimi.

I. Zlasti skerbno mora duhovni pastir ravnati z grešniki v bližnji priložnosti. Tù je treba najprej poizvedati: kedo se nahaja v priložnosti greha in v kakšni? — Priložnost k grehu v obče je vsaka vnanja stvar, oseba ali reč, katera kóga ali vže vsled splošnje človeške slabosti, ali pa zarad njegovega osebnega nagnjenja k nekemu grehu postavi v nevarnost, ta greh res storiti. Kedor pa zavolj tacih okoliščin res greší, ali pa se prostovoljno le v nevarnost grešiti podá, on je priložnostni grešnik. Pojem „priložnostni greh“ obsega toraj tri reči: neko vnanjo, v greh vabečo stvar (osebo ali reč); splošnje ali osebno nagnjenje k nekemu grehu; pa od tod za vse ljudi ali le za posamezne izvirajočo nevarnost grešiti. Z ozirom na nevarnost razločujemo bližnjo in daljno priložnost k grehu; ozir nagnjenja imamo priložnost samo na sebi in po naklučji; ziroma vnanje stvari v greh vabeče pa je priložnost naravnostna, neiskana in nenaravnostna, iskana, pa tudi prostovoljna in neprostovoljna.

1. Bližnja priložnost (occasio proxima) je táko vabilo, ki postavlja človeka v verljivo nevarnost grešiti; ako je pa ves položaj taki, da je za dotičnega človeka pač možno, da bi grešil, a verljive nevarnosti ni, takrat je priložnost k grehu le daljna (occ. remota). Bistveno znamenje bližnje priložnosti je toraj v tem, da je nevarnost, smerten greh storiti, verjetna; ni pa treba, da bi se bil kedo v

---

[1]) Prav primeren poduk spovedniku podaja P. Mich. Heilig: Methodus confessiones generales excipiendi, Ratisbonae, 1857.

teh ali unih okoliščinah vže tudi pregrešil, dovelj je, da je nevarnost greh storiti verljiva.

2. Bližnja in daljna priložnost pa je ali sama na sebi bližnja in daljna, ali le po naklučji, kakoršen je vir, iz katerega izhaja verjetnost ali neverjetnost smerten greh storiti. Ako je vzrok verjetnosti v lastniji vseh ljudi, ter v takih razmerah večidel, navadno grešé, n. pr. če kedo prav pohujšljive spise bere, nesramne slike gleda, s sogrešnico skupaj biva . . ., je to bližnja priložnost sama na sebi (occ. absolute proxima, per se). Če je pa v lastniji posamnega človeka, ravno v njegovi slabosti, v nagnjenji dotičnega človeka vzrok verjetnosti, da bo grešil v teh ali unih okoliščinah, a navadno ljudje ne grešé v takih razmerah, n. pr. zahajanje v kerčmo, v gledišče . . ., je to bližnja priložnost le za dotičnega, po naklučji (relative proxima, occ. prox. per accidens). — Tako je tudi z daljno priložnostjo, ki je sama na sebi daljna, če je vir, iz katerega izhaja neverljivost nevarnosti smerten greh storiti, reč sama, n. pr. kvartanje, zahajanje v gostilnico; in po naklučji daljna, če je lastnija dotičnega človeka vir, iz katerega izhaja neverljivost nevarnosti smerten greh storiti, n. pr. za deklo, služečo pri zapeljivem gospodarji, ki je pa zeló pobožna in previdna, ali pa ima veliko zamerzo do zapeljivca.

3. Bližnja priložnost je nadalje naravnostna, neiskana (occ. prox. praesens ali in esse), kedar je človek vedno ali skoraj vedno v nji ter mu ni treba za to še posebnega prizadevanja ali iskanja, n. pr. če sta v grešni ljubezni živeča v isti hiši skupaj; ali pa je nenaravnostna, iskana (occ. prox. absens ali non in esse), kedar prilika grešiti ni vedno pričujoča, ampak je treba nekega prizadevanja, da je za dotičnega nevarnost, smerten greh storiti, n. pr. zahajanje v tako hišo, družbo, kjer se zeló nesramno govorí itd.

Razločujemo tudi prostovoljno grešno priložnost (occ. voluntaria), katero dotični človek lahko ali vsaj brez posebnih težav odstrani ali se je ogiblje; pa neprostovoljno (occ. necessaria), če se je človek zavolj fizičnih ali moralnih zaderžkov ne more ogibati ali jo odstraniti. Fizično nemožno, grešno priložnost zapustiti, je takrat, če kar nič ni zavisno od volje dotičnega človeka, ogibati se prilike, n. pr., ako bi moral kedo v ječi, na barki skupaj biti z nesramno zapeljivo osebo . . . Moralno nemožno, grešno priložnost zapustiti pa je takrat, če bi bilo samo na sebi sicer od človekove volje odvisno, zapustiti grešno priložnost ter fizično mogoče, a zapustiti je ne more brez greha, t. j. ne brez prestopka drugih, viših dolžnosti, ne brez velicega pohujšanja, ne brez provzročenja velicih razpertij, sovraštva, ne drugače, kot da napravi bližnjemu veliko škodo na premoženji, časti, zdravji ali življenji ...; ali je pa zapustiti ne more brez velike škode ali težave za lastno premoženje, čast, zdravje, ne drugače kot da zapusti svojo službo, opravilo (zdravnik, tergovec, gostilničar), ki pa njemu in njegovim daje potreben živež. Če se je pa zavolj odstranjenja grešne priložnosti bati le majhne škode ali ne velike težave za dotičnega človeka, veljati mora taka grešna prilika kot prostovoljna. To presojevaje se pa mora spovednik skerbno ozirati na vse razmere dotičnega spovedenca; kar ima tù odločevati, ni velikost težave ali škode same na sebi, ki bo nastala iz odstranjenja grešne priložnosti, ampak kako velika je škoda ali težava ravno v tem slučaji, prav za tega spovedenca. Sploh smé grešna priložnost takrat veljati kot neprostovoljna v moralnem smislu, kedar je v dejanji težje, grešno priložnost odstraniti, kot s pomočjo primernih sredstev v priložnosti sami se greha varovati.

Za razsojevanje zadolženja pri spovedencih v grešni priložnosti ima duhovni pastir ta-le pravila:

a) Kedor se v verjetno nevarnost smerten greh storiti prostovoljno podá ali prostovoljno v njej ostane, on vže s tem smertno greší.

b) Kedor se neprostovoljno ali iz moralne sile podá v bližnjo priložnost, ali v njej ostane, ne greší: če je sila resnična, če smertno pregrešenje ni gotovo, in če se v zadevni nevarnosti poslužuje vseh mogočih pomočkov, obvarovati se greha.

c) Kedor je zarad fizične sile v bližnji priložnosti, se s tem, da v njej ostane, ne pregreši, ker se nikomur ne more nakladati kaj nemožnega. A vendar je njemu dolžnost, posluževati se vseh mogočih pomočkov, da nevarnost zmanjša ter bližnjo priložnost spremeni v daljno.

d) Nihče ni dolžan ogibati se daljnih priložnosti, v katerih je grešenje le možno; a vendar je časih zavolj drugih vzrokov (n. pr. da ne daje pohujšanja) človek dolžan, ogibati se tudi daljne priložnosti k grehu.

II. Kako je spovedniku ravnati s spovedenci v bližnji priložnosti smertnega greha?

1. Ako je duhovni pastir spoznal iz grešnikovega obtoženja ali po lastnih vprašanjih, da ima pred seboj človeka živečega v bližnji grešni priložnosti, naj še skuša izvedeti, če spovedenec spozná dolžnost priložnost zapustiti, pa če je tudi pripravljen to storiti, ali ne. Ko bi grešnik vže sam omenil, da ga je volja zapustiti tóliko dušno nevarnost, naj ga spovednik v tem poterjuje in močno k temu spodbada.

— Ako pa ne razodene spovedenec o tem svoje misli, naj jo poizveduje spovednik, popraševaje ga n. pr., če je vže dolgo v teh okoliščinah; če se je vže spovedoval teh reči; kaj mu je spovednik rekel, naročil in zakaj onega ni storil? ... Gledati je duhovnemu pastirju tudi na to, ali je priložnost k grehu vže sama ob sebi, po svoji lastniji pregrešna, ali ne. Vže sama na sebi grešna priložnost je n. pr. življenje v konkubinatu, na skrivnem se shajati z osebami drugega spola, občevanje z brezverci, čitanje veri ali čednosti nevarnih spisov itd. Kedor biva v tacih razmerah, se nikakor ne more izgovarjati, o njem ni misliti, da bi bil bona fide; tacega gré vselej podučiti, mu veliko nevarnost kazati, pa priganjati ga, da berž ko berž odstrani bližnjo grešno priložnost. Drugače je pri tacih priložnostih, ki so sicer tudi nevarne, zapeljive, a same na sebi še niso pregrešne, v nekaterih slučajih dopuščene, n. pr. hoja na ples, v gledišče, obisk oseb drugega spola z dovoljenjem starišev, in če dotična dva res nameravata, kmalo stopiti v zakon itd. Ozir tacih grešnih priložnosti res dokaj ljudi živí in bona fide, vedóč sicer, da se ob tacih prilikah grešiti ne smé, ne pa, da se je treba ogibati tacih nevarnosti. Ko se taki podajajo v grešno priložnost, grešé le materijalno; a vsa lastnija tacih spovedencev je mnogokrat taka, da nima spovednik nikakovega upanja, da bi se dotične priložnosti ogibali, ko bi jih podučil o potrebi, varovati se nevarnosti. V takem slučaji utegne marsikaterikrat biti previdno, za sedaj jih samo učiti, kako se morajo vesti v tacih priložnostih, katerih pomočkov se posluževati, da se nevarnost za-nje zmanjša in da tako bližnjo priložnost spremené v daljno. Ko bi tacemu spovedencu kar berž strogo ukazal in pod smertnim grehom tirjal, nič več se podati v to priložnost, če tudi spozná, da s tem nič dosegel ne bo, naredil bi ga formalnega grešnika. A skuša naj ga vendar polagoma privesti do tega, da je pripravljen nevarnost spoznavši ogibati se grešne priložnosti. Gl. tudi § 187. I. 2.

Ako grešnik obeta poboljšanje, zagotavlja, da ne bo več grešil, vendar meni, da mu zarad tega ni treba zapustiti priložnosti, naj mu spovednik to napačno misel izbija iz glave, rekši mu, da bi to bilo ravno tako prederzno ravnanje, kakor človeka, ki bi n. pr. skočil v ogenj, pa pričakoval od Boga, da ga nesreče reši. Pové naj mu, da se človek smertno pregreši vže s tem, ker se prostovoljno podá v nevarnost, ko bi se tudi sicer nič ne pregrešil v dejanji. Kedor se greha res bojí, se varuje tudi vsega, kar napeljuje v greh; kakor se tudi tisti, ki se bojí telesne smerti, pridno vsega ogiblje, kar človeku smert nakopuje ... Ako spovedenec spozná dolžnost zapustiti grešno priložnost, a ugovarja, da tega ne more storiti, naj spovednik poprašuje po zaderžkih; in če spozná, da ovíre niso tolike, da bi priložnost bila neogibljiva, opomni naj ga, da je vsacemu kristijanu dolžnost, samega sebe premagovati in darovati vse, da se le smertnega greha obvaruje in večno življenje doseže ...[1]) Če spovedenec pravi, da bo zapustil priložnost, a ne précej, še-le pozneje, opomni naj ga duhovnik, da se bo pozneje težje premagal, da ga morda ne bo več tako podpirala milost božja, kakor sedaj. Vpraša naj ga, če bi se tudi obotavljal in bi se ne ogibal z vso skerbjo hiše ali osebe, kjer bi kužno bolezen nalezel? Toliko bolj se mu je ogibati hiše ali osebe, kjer njegova duša kugo nalezuje itd. Ako to ne pomaga, stavi naj spovednik grešniku pred oči smertno uro; opomni naj ga, da se mu danes milost božja morda zadnjič ponuja, Bog je prizanesljiv, a tudi strašen maščevalec tistemu, ki zametuje njegovo pomoč itd.

2. Kar se tiče odvezovanja priložnostnih grešnikov, veljajo ta-le pravila:

a) Kedor je v prostovoljni bližnji priložnosti (bodi-si sama na sebi ali po naklučji; neiskana ali iskana), in je noče zapustiti, je kot nespokoren grešnik odveze nevreden, in spovednik mu jo mora vselej odreči, ko bi tudi obetal, da ne bo več grešil.

b) Kedor je v prostovoljni bližnji priložnosti, ki je naravnostna, neiskana (in esse), pa resnično obljubi, da jo bo precej odpravil, njemu naj spovednik odvezo odloží pro medicina, dokler priložnosti zares ne odpravi, in ko bi tudi pervič prišel k spovedi s takim grehom. Vzrok je ta-le: grešniku v taki priložnosti se je večidel treba hudo premagovati, da nevarnost odpravi; v tem boji ga mora spovednik kot zdravnik podpirati s tem, da mu odloží odvezo. — Le izimoma smé spovednik précej odvezo dati tacemu grešniku, in sicer: če sv. obhajila ne more brez velicega pohujšanja ali brez škode na svojem poštenji opustiti, in če mu sedaj gotovo ne manjka notranje priprave; kedar se resnično skesani grešnik ne more več, ali le čez dolgo časa k temu spovedniku verniti, pa ima resno voljo, priložnost berž ko berž zapustiti; če spovedenca do sedaj še noben spovednik ni podučil ter opomnil na dolžnost, bližnjo priložnost odpraviti, smé se mu za vpervič dati odveza, če mu le ni v grešno priložnost ženska, pri njem živeča; kedar spokornik razodeva nenavadna znamenja resničnega notranjega spreobernjenja, (nenavadna znamenja kesanja, gl. § 189, sub 1, *b)* st. 628), tako da se smé po pameti terditi ali soditi, da zanj ni več nevarnosti, da bi ne izpolnil sklepa. A tudi v tem prigodku je previdnejše odložiti odvezo, če se le brez škode za spokornika zgoditi more, zato da svoj sklep toliko hitreje izpolni.

---

[1]) Da spovedenca dovede do sklepa, ogibati se bližnje priložnosti ali jo zapustiti, govorí naj mu spovednik zlasti o minljivosti vsega časnega, o smerti, sodbi, o upanji nebeškega veselja ...; poslužuje naj se primernih svetopisemskih izrekov, n. pr.: „Kedor ljubi očeta ali mater bolj ko mene, ni mene vreden; in kedor ljubi sina ali hčer bolj ko mene, ni mene vreden“ (Mat. 10. 37). — „In ako te tvoje oko pohujša, izderi ga, in verzi ga od sebe; bolje ti je z enim očesom iti v življenje, kakor dve očesi imeti, pa zaverženemu biti v peklenski ogenj“ (Mat. 18. 9). — „Kaj bo namreč človeku pomagalo, če ves svet pridobí, svojo dušo pa pogubí? Ali kakšno menjo bo človek dal za svojo dušo“ (Mark. 8, 36—37).

c) Kedar je v nenaravnostni, iskani bližnji priložnosti (non in esse), pa resnično obljubi, da se bo ogibal priložnosti, njega smé, če le ni dvomiti o njegovem kesanji in terdnem sklepu, vpervič — in če se je tudi zopet podal v grešno priložnost, a ni več, ali je vsaj manjkrat grešil kot prej, tudi drugič, celó še tretjič odvezati spovednik. Potem pa se mu mora odveza odložiti, dokler s stanovitnim ogibanjem priložnosti skoz delj časa svojega terdnega sklepa ne pokaže samo z obetanjem, ampak z dejanjem. Vzrok pa, da se smé s tacimi grešniki mileje ravnati, je v tem, ker je ložej, priložnosti ne iskati, kakor pa odpraviti jo, in toraj ni toliko treba, da bi se spokornik z odlogom odveze priganjal k izpolnjenju svojega sklepa. [1]

---

[1] Kar tiče ljudi živeče v iskani bližnji priložnosti greha, ima spovednik največkrat opraviti s tacimi spovedenci različnega spola, ki so v tako imenovanem „znanji“ med seboj. Zarad velike moralne nevarnosti, ki je v tacih „znanjih“, naj si duhovni pastir na vso moč prizadeva v spovednici in zunaj spovednice, vplivajoč zlasti na roditelje in gospodarje, da mladi ljudje različnega spola tacih zvez ne sklepajo. A vendar je razločevati med tacimi, ki sklenejo znanje zato, ker imata dotična dva resno voljo, se poročiti ter upanje, da kmalo stopita v zakon, pa če se z dovoljenjem staršev in v njih, ali drugih poštenih ljudi pričujočnosti časih shajata, in dokler tak sestanek za nju ni nevarnost k grehu — pa med tacimi v znanji živečimi, ki ne mislijo na poročenje. Ako toraj spovednik izvé, da ima spovedenec tako „znanje“, naj ga vpraša, čemu je sklenil to zvezo, če morda misli dotično osebo vzeti v zakon? Ako pravi da, preiskuje naj duhovni pastir, če so res razmere obéh take, da se bosta zamogla poročiti. Kedar so okoliščine res po tem, naj ne vznemirja spovedenca zavolj tacega znanja, a ukaže naj mu: da morajo obojini stariši vedeti za to znanje; da se ne smeta pogostokrat shajati, nikoli skrivaj, nikoli ob poznem večeru, nikoli na samotnih krajih, in da predolgo skupaj ne smeta ostati; da se ne smé nič tacega zgoditi, česar bi ju sram bilo pred poštenimi ljudmi; in da morata skušati, da se kmalo poročita. Ako je spovedencu tako opravičeno znanje krivo bilo, da se je smertno

d) Kedor je v neprostovoljni bližnji priložnosti, toraj v taki, katere ali kar ne more popustiti, ali pa le z velikimi vnanjimi težavami ali z veliko lastno škodo . . . (o tej fizični in moralni nemožnosti gl. prej pod I. 3. povedano), smé odvezo dobiti, ako resno obljubi, da bo rabil pomočke, s katerimi se bližnja priložnost spremení v daljno. Taka sredstva, katera mora spovednik ukazati grešniku, so v obče bég, molitev in zakramenti. Spovedenec mora toraj obljubiti: da se bo skerbno varoval priložnosti k grehu, kolikor je mogoče (n. pr.: da se z nevarno osebo brez potrebe ne pogovarja, da ni sam ž njo, da oči va-njo ne vpira, da se do nje bolj merzlo vêde in resnobno

---

pregrešil, mora spovednik z njim ravnati, kakor s tistimi, ki se nahajajo v moralno-neprostovoljni bližnji priložnosti, t. j. prové naj mu, kako je treba ravnati, da nevarnost zmanjša. Ako obljubi, da vse to stori, smé ga odvezati enkrat, dvakrat, trikrat; potem pa ne več, če dejanjsko ne pokaže poboljšanja. — Ako pa spovednik izvé, da se dotična dva ne mislita poročiti, ali da ni upanja za-to, takrat pa mora kar strogo tirjati, da jenja vsako zaupno občevanje med njima. Ako to obljubi in je sicer pripravljen, smé ga do trikrat odvezati, kakor smo prej povedali ozir živečih v bližnji priložnosti non in esse. Ko bi pa grešnik rekel, da znanja noče popustiti, ali če je vže enkrat, dvakrat . . . obljubil, da razruši zvezo, pa je ni, tedaj se mu mora odveza za tako dolgo odrekati, da jenja grešno znanje. Kardinal Picus de Mirandola imenuje „znanja“ po vsem nedopuščena v naslednjih slučajih, ki jih tudi sv. Alfonz Lig. omenja: „1. Quandocumque ita fiat, etiam inter pares et causa matrimonii, ut intercedant oscula vel tactus vel amplexus vel delectationes morosae, aut periculum labendi in quodvis grave peccatum; 2. quando fit inter eos, qui sunt disparis conditionis, propter scandalum et periculum, mortaliter peccandi; 3. si fiat cum illis, cum quibus impossibile est contrahi matrimonium, ut sunt uxorati, claustrales, et in sacris ordinibus constituti, tum quia non potest cohonestari talis amor fine matrimonii, tum quia intercedit scandalum et periculum labendi in culpas letales; 4. si fiat in ecclesia . . .; 5. si adsit praeceptum patris vel matris aut tutoris rationabiliter prohibens talem amorem . . .; 6. quando clam fit et occulto tum quia est expositus gravibus periculis et occasioni proximae graviter peccandi, tum quia, quando ita fit, regulariter exercetur contra voluntatem parentum, vel tutorum, quibus filii vel pupilli obedire debent; 7. si tempore nocturno fiat propter scandalum et periculum labendi; 8. si fiat sub praetextu honestae recreationis et relaxandi animum, quia semper urget periculum et occasio proxima labendi ex longa mora, in qua habentur colloquia, mutui aspectus, protestatio amoris . . .; 9. si eo modo fiat, ut ex se involvat periculum proximum osculorum, tactuum etc., etiamsi aliunde ille amor esset licite exercitus, quia est inter solutos et causa matrimonii . . .; 10. si amator vel amatrix animadvertat, complicem amoris esse graviter tentatum, vel alterum urgere verbis turpibus vel alio modo ad inhonesta etc., etiamsi alter complex nihil tentetur et nullam sentiat inclinationem ad peccandum . . .; 11. denique universaliter loquendo, quotiescumque ab causam amoris amator vel amatrix frequenter labitur in aliquam gravem noxam, tunc amor induit rationem occasionis proximae mali, et est omnino illicitus.“

derží . . ,); da si z gorečo molitvijo pogostokrat prosi pomoči k poboljšanju, da vsaki dan in po večkrat ponavlja terden sklep; da se serčno ustavlja in pobožno kliče sveti imeni Jezus in Marija berž ob začetku vsake skušnjave; da vsaki dan po nekoliko premišljuje sv. resnice, zlasti poslednje reči . . .; da pogostokrat pride k spovedi, če mogoče vedno k istemu spovedniku. — Če ravno grešnik obljubi, da bo rabil te pomočke, in če je tudi njegova volja gotovo dobra in sklep njegov terden, vendar menijo moralisti, da spovednik prav stori, ako tacega spokornika ne odveže precej, ampak da mu kot zdravnik odvezo za nekaj časa odloží, da velevane pomočke toliko zvesteje rabi, ker bi sicer lahko zabredel v mlačnost in poslednjič v poprejšnji grešni stan. Zlasti s tistimi, ki v neprostovoljni priložnosti nečistega greha živé, meni sv. Alfonz Lig., naj bi vsi spovedniki tako ravnali.[1] Izimo naj dela spovednik pri tacih grešnikih ozir odvezovanja ter naj v neprostovoljni grešni priložnosti živečim vže pervič odvezo podelí, če obljubijo vse pomočke vestno rabiti, ako bi jim sv. odveze berž takrat res prav zeló treba bilo, n. pr. zarad smertne nevarnosti, če bi brez osramotenja ne mogel ostati brez sv. obhajila, če bi mu ne bilo možno, kmalo zopet k spovedi priti. — Ko bi spovedenec v neprostovoljni bližnji priložnosti velevanih pomočkov ne rabil, in ravno tako zopet grešil, mora mu spovednik odvezo odložiti za tako dolgo, da se pokaže poboljšanje, če morda ne razodeva nenavadnih znamenj priprave. Ako je pa sicer rabil zaukazana sredstva, a ne dosti vestno, le zanikarno, in je toraj ravno tako zopet grešil, mora ga spovednik na vso moč priganjati, da pomočke natančno rabi ter si bolj prizadeva za poboljšanje. Če nič ne opravi, in se spovedenec vedno enako povračuje v greh, tedaj je odveze nevreden, in tacemu mora spovednik povedati, da mu je po vsaki ceni priložnost zapustiti, da reši svojo dušo, naj bi ga tudi zadelo zarad tega kar koli, kajti v tem slučaji, ko ni več upanja poboljšanja, če v grešni priložnosti ostane, veljajo besede Jezusove: „In ako te tvoje oko pohujša, izderi ga, in verzi ga od sebe itd“ (Mat. 18. 9).

---

[1] Sv. Alfonz namreč piše: „Sed ego semper sic me gessi in praxi et sic pergam me gerere cum iis, qui sunt in proxima occasione quamvis necessaria, et quamvis extraordinaria signa doloris haberent, semper ac mihi non ostenderetur specialis necessitas, eos statim absolvendi, et sic censeo multo prodesse poenitentium saluti. Utinam et omnes confessarii sic etiam se gererent! Quot peccata evitarentur, et quot salvarentur animae!“ (Prax. conf. n. 69.)

Kedar v bližnji grešni priložnosti živeč s tem tudi daje očitno pohujšanje, ne more dobiti prej odveze, kakor da odpravi pohujšanje, n. pr. da iz hiše spravi svojo priležnico ali pa da se poroči z njo. Ako je pa dotični spovedenec na smertni postelji, ter ne more odpraviti sogrešnice, ker n. pr. ona nikakor noče iz hiše, takrat mora pred pričami izreči povelje, da mora oseba iz hiše. Ko bi pa bila tolika sila, da celó ni več možno klicati prič, naj grešnik spovedniku resno obljubi, vse storiti, da se odpravi pohujšanje; na-to smé odvezo dobiti.

§ 193.

Različni spovedenci: *b)* Grešniki iz navade in povračljivi.

Grešniki iz navade (consuetudinarii) so oni, kateri so si z večkratnim ponavljanjem enega in ravno tistega greha nakopali veliko moralno slabost ter strastno nagnjenje k grehu, in si pridobili neko posebno lahkoto, ob vsaki priliki ali skušnjavi ravno ta greh zopet storiti, — pa če se tega greha še niso spovedovali, ali pa so se ga sicer vže obtoževali v spovedi, a niso bili podučeni po spovedniku, kake pomočke morajo rabiti, da se obvarujejo greha. Razloček med priložnostnim grešnikom in med grešnikom iz navade je toraj ta, da onega bolj neka vnanja prilika, vnanje vabilo zapelje v greh, temu pa je v pervi versti tisto veliko nagnjenje k grehu, katerega si je pridobil po večkratnem ponavljanji pregrehe, vabilo, ki ga zapelje. Včasih je grešnik iz navade tudi priložnosten grešnik. Kolikrat mora biti greh ponovljen, da ga smemo imenovati greh iz navade, se ne dá za vse prigodke enako določiti. Po sv. Alfonzu veljá to-le: Če kedo vnanji greh petkrat v mesecu storí, in če med posameznimi grehi nekoliko časa preteče, je to vže grešna navada; pri grehih zoper čistost še tolikega števila ni treba k grešni navadi.

Povračljivi grešniki (recidivi) so tisti grešniki iz navade, ki so se svojega privajenega greha vže spovedovali, podučeni bili, pomočke zoper dotično pregreho izvedeli in poboljšanje obljubili, pa so vendar ta greh ravno tako ali skoraj ravno tako zopet storili. Pri teh grešnikih moramo razločevati: so se li povernili v greh iz slabosti ali pa iz hudobije. Iz slabosti je grešnik povračljiv (materijalna povernitev), če je spovedani smerten greh sicer zopet storil, a je svoje poboljšanje razodeval z nedvomljivimi znamenji, zlasti s tem, da je zvesto rabil velevane pomočke ter v istih razmerah bivajoč manjkrat grešil; ali če sicer ni manjkrat grešil, a se je delj časa po zadnji spovedi greha zderževal, in še-le ob hudi skušnjavi zopet padel.

Iz hudobije pa je povračljiv tisti grešnik (formalna povernitev), kateri je vže spovedani greh ravno tako, ali skoraj ravno tako zopet storil brez posebnega znamenja poboljšanja.

I. Grešnike iz navade in povračljivce je večinoma prav težko spreoberniti; le polágoma se to posreči spovedniku. Kar tiče obnašo proti takim spovedencem, je najprej treba, da tacega grešnika v notranjem pretrese, živo mu kažoč nevarnost večnega pogubljenja, če si kar berž in z vso močjo za poboljšanje ne prizadeva. Greh, ki človeku v navado pride, otemní razum, da večnih resnic pa gerdobije in škodljivosti svojega greha nič več jasno ne spozná; oslabí mu voljo, da se čedalje težje ustavlja skušnjavi, postane sužen svoje strasti, ne more si več pomagati, navada mu postane železna srajca, spreobernjenje je čedalje težavniše — ker je zametaval milosti božje, ga Bog poslednjič mnogokrat prepustí oterpnjenosti; marsikaterega zgrabi smert sredi hudobij ter nespokorno umerje. Tudi na prežalostne učinke za telesno in časno, ki jih provzročujejo nekateri grehi iz navade, n. pr. pijančevanje, nečistost, naj prilično opozoruje grešnika. — Ko je tacega spovedenca z očetovsko resnobo podučil, pretresel, mu žalostno prihodnost živo pred oči postavil, ako v tem smertnem grehu ostane, naj potem v njem vzbuja pogum, serčnost, zaupanje na božjo pomoč in usmiljenje, in spodbada naj ga k junaškemu sklepu, takoj raztergati vezi grešne navade. Kaže naj mu, da Bog nemogočega ne tirja, in da tistemu, ki si za poboljšanje prizadeva, potrebne pomoči nikoli ne odreka; da bo poboljševanje vedno ložej, kajti vsaka zmaga dala mu bo nove moči, novega poguma ... Veleva naj spovednik posameznim takim spokornikom primernih pomočkov (glej § 187 str. 617), da se morejo zoper grešno navado vspešno vojskovati in jo premagati. Najboljše sredstvo k poboljšanju za grešnike iz navade in za povračljive je vselej pogostna spoved. Kedor se zateka k vrelcu sv. zakramentov, najgotovše in najhitreje doseže popolno ozdravljenje svoje duše. Opominja naj tacega grešnika, da ko bi tudi zopet v greh padel, naj ne obupa, ampak precej naj kesanje vzbudi, terden sklep ponoví, pa kakor hitro mogoče zopet k spovedi pride. A tudi spovedniku samemu bodi skerb, da pri tacih grešnikih ne izgubí poterpežljivosti in serčnosti ter da ne obupa nad njih spreobernjenjem.

II. Ozir odvezovanja veljajo ta-le pravila:

1. Grešnikom iz navade, toraj takim, ki se privajenega greha pervič spovedujejo ali pa vsaj ozir dotične grešne navade pri spovedi še niso bili podučeni in opominjani, sedaj pa podučeni

razodevajo terdno voljo, svoje življenje poboljšati, smé spovednik odvezo dati, zlasti če jim navada ni še zeló vkoreninjena in če ne zadeva posebno velikih grehov, in ko bi se tudi doslej še ne bili v djanji nič poboljšali. Ukazati pa jim mora, da kmalo zopet pridejo k spovedi, da spozná, so se li res poboljšali ali ne. Grešna navada namreč sama na sebi še ni znamenje grešnikove nepriprave, ker grešnik iz navade pri vsem nagnjenji k grehu, ki je neogibljiv nasledek večkrat ponavljanega greha, vendar utegne imeti z božjo pomočjo resnično kesanje in terden sklep poboljšanja. Ako tedaj grešnik iz navade sam od sebe brez kake vnanje sile k spovedi pride in znamenja notranje priprave vsaj s tem razodeva, da podučevanje in opominjanje spovednikovo zvesto posluša, in resnično obeta, da bo natanko rabil velevane pomočke, smé ga spovednik praviloma vpervič brez odloge odvezati. Ako taki spovedenec po spovedi zopet pade v privajeni greh, mora spovednik pri naslednji spovedi ravnati z njim kot s povračljivim grešnikom.

2. Kedar je povernitev v greh materijalna, smé spovednik tacemu spovedencu dati odvezo, ako zavolj drugega vzroka njegova priprava ni dvoumna. Priprava povračljivih grešnikov iz slabosti je namreč moralno gotova, ker so se začeli poboljševati in so si za poboljšanje resnično in močno prizadevali. Da pa poboljšanje še ni doveršeno, je pripisovati njih slabosti, a ne pomanjkanju dobre volje. Stara navada se ne more naenkrat odpraviti, ampak po dolgem vojskovanji. Spovednik naj toraj tacega spokornika poprašuje, če je naloženo pokoro opravljal, velevane pomočke rabil, kolikrat in v katerih razmerah je vnovič storil dotični greh, čez koliko časa po zadnji spovedi, kedaj zadnjič po sedanji spovedi je v greh padel . . ., in če se prepriča, da sí je zeló prizadeval za poboljšanje ali se tudi precej poboljšal, smé mu podeliti odvezo.

3. Ako je pa povernitev v greh formalna, mora se praviloma odveza odložiti spovedencu, dokler v dejanji ne pokaže poboljšanja, kajti tacih grešnikov priprava je silno dvoumna. Povračljivemu grešniku iz hudobije se odveza ne sme odkladati za dolgo časa, da ne obupa nad svojim poboljšanjem. Navadno, ako greh ni sklenjen z vnanjo priložnostjo, je za odlog dosti 8 ali 10 dni in ne smé presegati 14 ali k večemu 20 dni. Ako pa spovedenec, katerega povernitev v greh je bila formalna, kaže nenavadna znamenja notranje priprave (gl. § 189 str. 628), mu spovednik smé odvezo podeliti, kajti taka znamenja utegnejo spričevati, da se je grešnik z božjo pomočjo v svojem sercu spreobernil, če tudi v dejanji še ni pokazal poboljšanja.

Vsem grešnikom, katerim po omenjenih pravilih spovednik kot sodnik smé odvezo podeliti, naj jo katerikrat vendar-le odloží kot zdravnik. A tega naj ne stori, kedar bi odlog več škodoval kakor koristil, ali če bi imel spovedenec zarad nepodeljene odveze osramoten biti itd. Pri grešnikih iz navade je mnogokrat zeló koristno, in če je navada vže zeló zastarana, je skoraj vselej dobro, da se jim odveza odloží; nekoliko zato, da imajo veči stud nad grehom in se bolj bojé povernitve v greh, nekoliko pa, da jih duhovni pastir s tem prisili, z večo gorečnostjo rabiti potrebne pomočke poboljšanja. Kar pa zadeva povračljive grešnike iz slabosti, in povračljive iz hudobije, razodevajoče nenavadna znamenja resničnega kesanja in terdnega sklepa, je razločevati:

a) Ako je vzrok povračevanja v greh neka vnanja priložnost, je odveza praviloma odložiti, dokler ni priložnost odpravljena ali pa v daljno spremenjena.

b) Kedar je pa vzrok povračevanja v greh notranja slabost (preklinjanje, jeza, nečiste misli, pollutio . . .), je odveza praviloma podeliti, ker taki grešniki zeló potrebujejo pomoči sv. zakramenta, da zamorejo hudo nagnjenje premagovati. — Sicer pa ozir vseh grešnikov iz navade učí sv. Alfonz Ligv.: „Certa regula in hoc statui non potest, sed confessarius ex circumstantiis occurrentibus se dirigere debet, et postquam Deo se commendavit, ut sit a Deo inspiratus, absolutionem differat, vel impertiatur.“

§ 194.

Različni spovedenci: *c)* Zarad storjenega greha z novimi dolžnostmi obloženi.

Iz bistva resničnega kesanja in terdnega sklepa je očitno, da grešnikom, katerih pregrehe imajo tudi za bližnjega slabe posledice, ni zadosti, da se vprihodnje varujejo poprejšnjih grehov, ampak morajo tudi hude nasledke svojih grehov kolikor mogoče popravljati. Takim grešnikom prištevamo spovedence, ki so svojega bližnjega poškodovali na duši, na poštenji, na zdravji in življenji, na blagu in pravicah.

I. Kako da mora grešnik popravljati škodo, storjeno bližnjemu po pohujšanji, obrekovanji, opravljanji, pohabljenji, uboji in po oškodovanji na imetji in pravicah, učí kaj natančno morala v oddelku „de restitutione“; tù hočemo spovednika le prav kratko opomniti na ta važni predmet.

1. Kedor je bližnjemu na duši škodo storil, ker ga je pohujšal ali v smerten greh zapeljal, dolžan je to škodo po možnosti popraviti in zapeljanega na pot čednosti zaverniti: z lepim izgledom, z molitvijo in z opominjanjem, ako je treba in primerno. Očitno pohujšanje (n. pr. s slabimi spisi učinjeno) mora se tudi očitno popraviti. Zapeljivec mora popravljati tudi škodo, izvirajočo iz njegovega zločinstva, n. pr. ako je zapeljal deklico in jej s tem škodoval tudi na posvetnih stvareh.

2. Na poštenji škoduje bližnjemu opravljivec, obrekovalec, zasramovalec. Kedor je bližnjega opravljal, mora njegove pregreške modro izgovarjati in njegove verle lastnosti in dobra dela razglaševati. — Kedor je bližnjega obrekoval, mora svojo laž kakor hitro je mogoče preklicati pred tistimi, pri katerih je bližnjega obrekoval, in kolikor je možno mora poštenje popraviti oškodovanemu bližnjemu pri vseh, ki so slišali o obrekovanji. Ako je gotovo ali vsaj zeló verjetno, da zavolj njegovega obrekovanja ljudje nič več slabo ne mislijo o dotičnem človeku, naj le precej o njem dobro govori, naj ga hvali zlasti pred tistimi, pred katerimi ga je prej na poštenji oškodoval. — Kedor je bližnjega zasramoval, ga mora ali odpuščenja prositi (zlasti če je zasmehoval svojega predstojnika ali sploh dokaj višega od sebe); ali mu obilnišo čast in prijaznost skazovati (če sta si enaka); ali mu dobrovoljnost skazovati (če je razžalil nižega ali sebi podložnega) — vse to očitno, če je bilo zasramovanje očitno. Spovedniku ni treba tirjati zadostila, če je razžaljeni vže gotovo odpustil razžaljenje, ali pa, če se je vže sam maščeval nad razžaljivcem. Kedor je bližnjega poškodoval na poštenji, popraviti mora tudi vso škodo, ki je iz njegovega obrekovanja sledila, in se je vsaj slutiti mogla, da bo sledila, n. pr., če je obrekovani zgubil službo zarad tega, ker mu je bilo vzeto dobro ime.

3. Kedor je bližnjega poškodoval na zdravji, mu mora plačati zdravila in zdravnika; poverniti mu, kar z boleznijo zamudí; če in kolikor si ne more živeža prislužiti, tudi za njegov živež skerbeti po tej meri, kar bi si bil on sam tisti čas z delom pridobil; dati mu mora tudi povračilo za prestane bolečine, ali se sploh z njim pogoditi. Ko bi bil poškodovani celó umerl zarad tega, mora poškodovalec bližnjim dedičem vso škodo, kar je mogoče, poverniti, kolikor so imeli od umorjenega pravico tirjati za svoje preskerbljenje.

4. Kar tiče povračevanje škode, ki je bila bližnjemu storjena na blagu in pravicah, veljá načelo: „Vsaka tuja stvar se mora berž ko mogoče verniti; kedor je pa verniti ne more, mora vsaj za

terdno skleniti precej verniti, kedar bo mogel, kajti storjeno krivico le podaljšuje, kedor noče verniti. Ozir povračevanja je tù razločevati: Kedo mora poverniti? Kedorkoli ima krivično blago ali njega ceno, ali kedorkoli je škodo zares storil. Ako se jih je poškodovanja več vdeležilo ex conspiratione, in sicer po enakem, mora tudi škodo vsak po enakem poverniti in h krati za vse druge porok biti. Če pa vdeleževanje ni enako bilo, veže dolžnost povračila najprej tistega, kedor je škodo storiti zapovedal; za njim izveršilca, ki je škodo dejanjsko storil; poslednjič pomagalca. — Kaj se mora poverniti? Kedor ima tuje blago z dobro vestjo, meneč, da je res njegovo, pošteno pridobljeno, mora precej ko izvé, da ima tujo stvar, izročiti jo pravemu gospodarju, célo ali nje del, ako céle več nima. Ako dotičnega tujega blaga več nima, ni mu treba ničesar vračevati, če se po tisti tuji stvari ni okoristil; ako bi se bil pa okoristil s tujim blagom, katerega več nima, verniti mora toliko, kolikor je obogatel z njim. Kedor dvomi, je li kaj obogatel z rečjo ali nič, ni mu treba ničesar vračevati, ker dvomna postava ne veže. Posestnik z dobro vestjo smé zahtevati od prodajalca povračenje cene, katero mu je dal za ukradeno stvar, ki jo je, spoznavši tatvino, vernil pravemu gospodarju; ako pa pervega prodajalca ne pozná, ali od njega cene dobiti ne more, terpeti mora zgubo cene, katero je dal za tujo stvar, če ga morda ne odškoduje lastnik, komur jo poverne. Posestnik s slabo vestjo, namreč taki, ki vé, da ima tujo, nepošteno pridobljeno stvar, mora lastnika popolnoma odškodovati, t. j., verniti mora tuje blago, ako ga še ima, če ga več nima, poverniti mora njega ceno in dobiček, katerega je iz tuje stvari imel; in zraven mora še popraviti vso škodo, katero je pravi gospodar imel zavolj tega, ker mu je bila vzeta dotična reč, in nadomestiti mu mora dobiček, kolikor se more primerno računiti, da je lastniku odšel. Odbiti pa se smé od tega, za kar je nepošteni posestnik reč zboljšal, a ne k svojemu razveseljevanju; pa tudi znesek vseh stroškov, katere bi bil moral imeti tudi pravi posestnik. — Kedor ne vé, ali je njegovo posestvo postavno ali ne, si mora prizadevati, da to poizvé, do tistega časa pa se šteti le oskerbnika. Tudi tisti, ki je svojega bližnjega nalašč, iz vnemarnosti, ali iz zadolžene nevednosti poškodoval, mora storjeno škodo po svojem zadolženji popraviti. — Komú se mora poverniti? Lastniku, po njegovi smerti pa njegovim dedičem; in le če ni možno izvedeti poškodovanih, dá se ubogim tistega kraja ali dobrodelnim napravam, sploh: po verjetnih željah poškodovane osebe.

II. Grešniki, kateri imajo slabe nasledke svojih grehov popraviti, tuje blago, čast... verniti, so nekako prištevati grešnikom v naravnostni, neiskani bližnji priložnosti (in esse) — gl. § 192 — ker se tudi od njih tirja neko vnanje dejanje, katero jim je večidel težavno, in ki ga ne izpolnijo, ako si ne storé velike sile. Zato ozir odvezovanja tacih spovedencev veljajo enaka pravila, kakor za grešnike v bližnji priložnosti in esse; razun ko bi bila reč malo vredna in bi bil spokornik pripravljen, naloženo dolžnost precej spolniti. Posebna pravila pa so:

1. Kedor ima krivično blago, ali je bližnjemu kakorkoli škodo storil in je noče popraviti, dasiravno mu je to možno, on je nespokoren grešnik, in zato se mu mora odveza naravnost odreči.

2. Kedor resnično obljubi, da bo storjeno škodo popravil, smé pervič ali še drugič odvezo prejeti; vendar mu mora spovednik odločiti čas, v katerem naj spolni naloženo dolžnost, in mu tudi povedati, kako naj jo spolni, ter naj mu poslednjič zaterdi, da se pri pervi spovedi obtoži, ako bi ne bil opravil vsega, kar mu je bilo naloženo.

3. Ako je grešnik vže večkrat pri spovedi obetal, da bo povernil storjeno škodo, a doslej še vendar ni storil svoje dolžnosti, akoravno mu je bilo mogoče, tedaj mu ne gré dati odveze, dokler resničnosti svojih obljub ne pokaže v dejanji. V takem prigodku naj toraj spovednik grešniku odvezo odloží.

4. Ako grešnik terdi, da bi rad popravil storjeno škodo, pa mu to ni mogoče, naj mu spovednik prehitro ne verjame, ampak naj nekoliko preiskuje razmere spovedenceve. Če spozná, da fizična ali moralna nemožnost grešnika za sedaj res izgovarja od povračila, mu mora spovednik ukazati, naj si z vso skerbjo prizadeva, da mu poznéje postane mogoče svoji dolžnosti vsaj nekoliko zadostiti. Tudi mora duhovniku od časa do časa pri spovedi o tem odgovor dajati, da spozná, če morda spokornik svojevoljno ne zaderžuje povračila. Odvezo pa naj tacemu grešniku spovednik podelí, da ima le resnično voljo popraviti škodo, kakor hitro mu bo mogoče. — Dolžnost povračevanja jenja, ako je krivičniku poškodovanec krivico odpustil, ali pa če se je vže sam odškodoval.

5. Kedar se primeri zamotan dogodek, da spovednik ne vé berž za terdno razločiti, je-li spovedenec dolžan poverniti ali ne, in kaj ali koliko je dolžan storiti, takrat naj odloží razsodbo na poznejši čas. Reče naj spovedencu, da mu bo v tej zadevi natančno odgovoril pri prihodnji spovedi, pri kateri naj ga spokornik opomni na to. Spovedencu pa naj dá precej odvezo, če je sicer pripravljen, skesan, in če resno obljubi, da bo storil, karkoli se mu ukaže v tej zadevi. Med tem naj se duhovni pastir posvetuje z zanesljivimi knjigami ali s skušenim spovednikom, da je pripravljen na odgovor, ko spokornik zopet pride.

Dostavek. Povračilo skrivnih krivic naj se vselej na skrivnem zgodí. Ako more grešnik sam izveršiti povračilo, izverší naj je sam; spovednik naj samo svetuje, kakó najložej to storí. Le na prošnjo spokornikovo, in če je stvar res težavna za njega, naj spovednik mesto spovedenca izverší povračilo; a vselej silno previdno, da ne prelomi spovedne molčečnosti, in da se ne izvé oseba krivičnikova. Ako je povračilo obilno, naj od prejemnika tirja spovednik prejemni list, katerega mora spokorniku izročiti pri prihodnji spovedi, da njegovo vest upokojí in od sebe odverne vsako možno natolcevanje. Časih je dobro, ako spovednik povračilo opravi po kakem daljnem in previdnem duhovnem tovarišu. V posebnih slučajih utegne spovednik iz ljubezni prositi za spovedenca odpuščenja pri poškodovancu, se ve da, s prikritim imenom, ako je bila krivica skrivaj storjena. Deržavi storjena škoda se najkraje in najgotovše poravná, ako se kupijo koleki v dotičnem znesku in ukončajo.

§ 195.

Različni spovedenci: *d)* Otroci, mladenči, ženske.

1. Ker so otroške spovedi velike važnosti za vse njih poznejše življenje, treba je duhovnemu pastirju v spovednici z otroci ravnati jako skerbno in vestno.[1]) Sprejema naj malega spovedenca z vso ljubeznijo, dete naj spozná, da je prišlo pred svojega duhovnega očeta, katerega se mu ni bati; le tedaj bo odložilo boječnost in postalo odkritoserčno. Ako je otrok ves plašen, in ne vé začeti, naj mu spovednik pomaga, odmoliti navadne molitve in poterpežljivo naj posluša njegovo obtoževanje, ne moteč ga brez posebnega vzroka, da ga ne zbega. Ako spovedenec ni znan spokorniku, vpraša naj ga, kedaj je bil zadnjič pri spovedi, če se je vselej odkritoserčno obtožil, če je opravil naloženo pokoro? Kedar zapazi spovednik nad otrokom med spovedovanjem veliko boječnost, opomni naj ga prijazno, naj se nikar ne boji ter naj vse povė, kar je grešil, da bo spoved dobra in da mu Bog grehe odpusti. Če dete obmolčí, pomaga naj mu duhovni pastir s primernimi vprašanji, poizvedáje po rečéh, v katerih otroci navadno grešé, n. pr. z opuščenjem molitve, z nepokorščino do starišev in učiteljev, z nespodobnim vedenjem v cerkvi, z lažjo, sladkosnedostjo, tatvino itd. Izpraševati je treba take spovedenčke jako previdno, zlasti pri grehih zoper 6. božjo zapoved, ter vprašati od

---

[1]) Kako otroke pripravljati na pervo spoved, glej § 109.

malega do večega, od misli do besedí, poslušanja . . ., da otrok ne izvé kaj, kar mu še ni znano. Če si je dete prilastilo kako tujo stvar, je spovedniku strogo tirjati, da grešnik reč skrivaj poverne. Ako spazi duhovnik, da otrok pripoveduje celo versto pregreh kar zapored in prav s takimi besedami, kakor jih je najti v kakem natisnjenem izpraševanji vestí, naj ga vpraša, če je res vse to storil? Zgodí se, da slabo podučeni otroci vse to spovedniku pripovedujejo, kar so brali v molitveni knjižici. Tudi se taki spovedenec časih poslužuje izrazov, s kakoršnimi naznanjamo smertne grehe, a pri modrem vpraševanji se pokaže, da je dete storilo le prav malenkostne stvari. Kedar se pokaže, da otrok ne razločuje med tem, kaj je greh ali ni, kaj velik kaj majhen, naj ga spovednik kolikor treba podučí, da ni taka conscientia erronea pozneje kriva raznih grehov. — Po končani obtožbi naj spovednik vselej z nekaterimi krepkimi besedami v otroškem sercu vzbuja čez vse potrebni kes in terdni sklep, greha se varovati in vse natanko storiti, kar se mu pri spovedi naroči. Živo naj govorí spovedencu o ljubem Bogu in o tem, kar je storil za nas; pripoveduje naj otroku o obilnih dobrotah, ki jih tudi on prejema dan na dan od nebeškega Očeta . . . pa opozorí naj ga, kako mu je s svojimi grehi bil nehvaležen, kako si je s svojo nepokorščino zaslužil, v večnosti kaznovan biti, kako pa da je Bog usmiljen, da mu hoče vse odpustiti, ako le obžaluje grehe, in če sklene pravo poboljšanje . . . Svetuje naj mašnik otroku primernih pomočkov zoper greh, priporoča naj mu zlasti gorečo molitev, češčenje device Marije in angelja varuha, svetnika pomočnika; naroča naj mu, da se mora varovati slabih tovaršev, porednih otrok itd. — Pokora mora biti sicer primerna grehom, a sploh lahka in nikoli za dolgo časa naložena, sicer otrok pozabi na-njo. Dobro je, ako spovednik ukaže pokoro vso ali deloma opraviti takoj po spovedi v cerkvi pred tem ali unim altarjem. — Gledé odveze je gledati na to, če se spovedenec vže popolnoma zaveda pameti ter je zamogel grešiti ali ne. To spozná duhovni pastir iz otrokovega govorjenja in vedenja. Ako dobro spozná svoje grehe, če na stavljena vprašanja modro odgovarja, če veliko žalost razodeva zavolj storjenih pregreškov, če je iz vsega otrokovega obtoževanja spoznati, da dobro vé, kaj je greh kaj ni: tedaj so to zanesljiva znamenja, da se spovedenec zaveda pameti, da je sposoben za odvezo. Če pa kako dete pri spovednici ne vé ničesar povedati, ali pa pripoveduje kaj ničevega, prav po otročje, kakor kako zgodbico; ali če isto stvar z istimi besedami povė tri- štirikrat; če k vsemu priterdi ter na vsaktero vprašanje odgovarja z dà, dà; če se odgovori med seboj ne vjemajo; ako se dete pri spovedi igrá, smeje, nazaj gleda, ali celó jokati začne: to so znamenja, da se spovedenec še ne zaveda pameti, da ni vzmožen greha, toraj tudi ne odveze. Tacega otroka naj spovednik prijazno spustí s kakim blagoslovom, ali govoreč nad njim: „Domine Jesu Christe . . .“ (gl. str. 544). Kedar spovednik po pravici dvomi, je li otrok vže za greh sposoben ali ne, podelí naj mu ob velikonočnem času, pa če je dete v smertni nevarnosti, sv. odvezo s pogojem: „Si es capax“; to še zlasti takrat, če se obtoži stvari, ki bi bile pametnemu človeku velik greh. Paziti je spovedniku, da ne reče k sv. obhajilu iti otroku, ki še ni prejel dotičnega poduka. Zlasti skerbno naj opravljajo otroci spoved za pervo sv. obhajilo; koristno je, ako takrat vsaj po večem ponové vse poprejšnje spovedi.

2. Mladeniška dôba je silne važnosti za vse poznejše življenje. Za vse vtise, dobre in slabe, sta jako prejemljiva mladeneč in dekle, razne strasti se prebudé v njiju, zapeljivi svet na oba preží, satan jima povsod zanjke nastavlja . . ., toraj jima mora biti spovednik angelj varuh, skerbno pazeč nad nju sercem, ju svareč pred vnanjim zapeljevanjem, kažoč nesrečne posledice greha, svetujoč jima pripomočkov, po katerih je možno premagovati dušne sovražnike. Zlasti naj spovednik mladenče in dekleta ob vsaki priliki resno svarí pred slabimi tovaršijami, pred zahajanjem v kerčmo in na ples, pred gizdavostjo in dopadljivostjo; strogo naj jima prepoveduje vsakeršno nepotrebno in prezaupljivo občevanje z drugim spolom, veri in nravnosti nevarne spise itd. Ako se prikazujejo take napake, treba jih je berž ob začetku z vso resnobnostjo zatirati in odpravljati. Da na potu kreposti ohrani mladino, naj spovednik od mladenča in dekleta tirja prav krepko in vztrajno: da vestno opravljata vsakdanje molitve, zlasti jutranje in večerne; da nikdar ne zanemarjata nedeljske in prazniške božje službe pa da pazljivo poslušata cerkvene govore; silno naj jima priporoča, da večkrat v letu dobro pripravljena prejemata sv. zakramente (v ta namen naj mladini priporoča vstop v nekatere bratovščine, šestnedeljno pobožnost k sv. Alojziju . . .); zahteva naj od mladine zveste pokorščine, spoštovanja in ljubezni pa odkritoserčnosti do starišev ali njih namestnikov itd. Z navdušenjem naj mladini govorí o krasoti čistega, neomadežanega, Boga ljubečega serca, ter naj jo priganja, da se skerbno varuje vsake nevarnosti greha . . . Skoraj ravno tako previden, kakor pri otrocih, naj je spovednik pri mladenčih in dekletih, ko jih podučuje ali izprašuje zlasti zastran grehov zoper sv. čistost, da morda kaka nepremišljena beseda ne postane nepokvarjeni mladini vzrok pohujšanja. Nikoli naj ne rabi tacega izraza, za katerega

ne bi rad, da bi se izvedelo, da je prišel iz njegovih ust. — Ni dobro znamenje, ako mladina nestanovitno leta od enega spovednika k drugemu; želeti je, da imata mladeneč in dekle stalnega dušnega vodnika. A hudovati se nikoli ne smé spovednik, ako spovedenec časih drugam gré k spovedi; bolje da se drugej odkritoserčno spové, kakor pred navadnim spovednikom morda nevredno. — Kedar mladina pri spovedniku išče svéta ozir izvolitve stanu, naj se duhovni pastir pri tem nikari ne prenagli. Opozorí naj mladenča ali dekle na to, da človek ni vstvarjen za ta svet, ampak za Boga in večnost, toraj ne gré pri izvolitvi stanú gledati samo na posvetnost, ampak zlasti na to, v katerem stanu se mu bo ložej izveličati. Izroči naj se Bogu v ponižni molitvi, prosi náj razsvetljenja, da spozná, v kateri stan ga kliče volja božja. Prevdarja naj svoje telesne in duševne vzmožnosti in vnanje razmere; premišljuje naj težave in dolžnosti prihodnjega stanu, da vidi če je za-nj. Priporoča naj mu spovednik, da se posvetuje s svojimi stariši in da naj se v porazumljenji z njimi odloči za prihodnji poklic. Tedaj le svetovaje, ne ukazovaje, naj spovednik postopa pri tej silno važni zadevi.

3. Kar se deklet posebej, ali ženskih spovedencev sploh tiče, je treba spovedniku velike opaznosti, da si lastnega miru, čistosti serca in dobrega imena ne oškoduje, in da tudi spovedenkam ni v kvar. Vse govorjenje spovednikovo mora toraj biti resno in posebno previdno pa premišljeno; sicer ne osorno, a tudi nikdar ljubko, kakor pri otrocih. Vprašuje naj le to, kar je neogibno potrebno; nauke in opomine naj daje bolj kratke, a vendar zadostne. Če začnó zlasti mlajše spovedenke govoriti o stvaréh nepomenljivih, za spoved nepotrebnih, naj jim kratko opomni, da to ne gré v spoved. Tudi pri prav pobožnih spovedenkah treba je velike, morda še veče previdnosti kot pri drugih, kajti sv. Avguštin pravi: „Ne ideo foeminae, quia sanctiores sunt, minus cavendae; quo enim sanctiores fuerint, eo magis alliciunt.“ Kje ženske spovedovati, gl. str. 544. — Ako želé dekleta storiti obljubo vednega devištva, naj jim spovednik to dovoljuje le za nekoliko časa, n. pr. od enega Marijinega praznika do druzega, ali od leta do leta sproti.

§ 196.

Različni spovedenci: *e)* Ženini in neveste, zakonski.

Pri ženinih in nevestah je razločevati, ali pridejo k spovedi še dosti zgodaj, kakih par tednov pred poroko, ali pa zadnje dni, morda še-le na dan nameravanega poročenja.

I. Z ženini in nevestami prišlimi dosti zgodaj k spovedi, morda berž ko je sklenjenje zakona popolnoma dogovorjeno, ni posebnih težav ali napotkov. Opozorí naj jih spovednik na to, da je čez vse potrebno, prav vestno in dobro se pripravljati na zakrament zakona; kajti na vredno ali nevredno prejetem zakramentu sloní večinoma prihodnja sreča ali nesreča zakonskih. Pové naj jima, da sta v vesti dolžna zakonske zaderžke, ako bi se katerega zavedala, takoj naznaniti ali svojemu župniku, ali če bi se tega sramovala, pa spovedniku, da se napotek odpravi, dokler je čas. Prav storí, ako spovednik poprašuje zaročnika po navadniših zakonskih zaderžkih. Poizveda naj tudi, če morda ženin in nevesta v eni in tisti hiši stanujeta; kajti Tridentinski zbor (Sess. XXIV. de ref. matr. c. 1), in razne provincijalne in diecezanske sinode zaročencem ostro prepovedujejo vkupno bivanje. Prepovedovati mora spovednik ženinom in nevestam tudi medsebojno prezaupljivo občevanje, skrivno shajanje, prepogostno obiskovanje eden druzega, ker v vsem tem je silna nevarnost za sv. čistost. Ako se zaročenca obiščeta, ne smé se to zgoditi na skrivnih krajih, ali ob temi, ampak občujeta naj (a ne prepogostno) vselej le vpričo starišev, sorodnikov ali drugih poštenih ljudi. Ako se spovedniku gledé posebnih razmer in lastnije ženinov potrebno zdi, opomni naj zaročnika, da se morata skerbno varovati vsega, kar bi pregrešno bilo ozir 6. božje zapovedi, kajti kar je greh samskim, nezaročenim, to je greh tudi njima pred zakonom. Če spazi duhovni pastir, da poročenje le odkladata in odkladata, naj dela na to, da se zakon sklene berž ko berž. Tudi si mora spovednik prizadevati, da se ženini in neveste s pobožno molitvijo, z lepim krepostnim življenjem in prejemanjem sv. zakramentov pripravljajo na sv. zakrament, ter se vredne storé blagoslova božjega. Zlasti naj dela na to, da zaročenca storita dobro véliko spoved, preden stopita v noví stan. — Duhovni pastir naj ženine pri spovedi po potrebi tudi podučuje o zakonskih dolžnostih; govorí naj jima o namenu kerščanskega zakona, opominja naj zaročenca, da živita v prihodnjem stanu lepo kerščansko, spolnujoča zapovedi božje in cerkvene, v vzajemni ljubezni in poterpežljivosti itd. Spregovorí naj jima tudi o svetosti obljube, ki jo bota eden drugemu storila pred altarjem. Ozir zakonskih dolžnosti v ožjem smislu (debitum conjugale) treba je pač tudi nekoliko povedati zaročencema, ko prideta k spovedi pred pokoro, to pa zato, da se jima morda ne bo greh zdelo, kar je poročenim dopuščeno, ali da nasprotno ne mislita: zakonskim je dovoljeno vse. A silno previden mora biti spovednik pri tem podučevanji. Ženinu in nevesti, ki sta do sedaj živela deviško, naj le na kratko in v obče pové, da táko, kar služi poročenima v dosego zakonskega namena, jima je brez greha, da pa nič ne smeta storiti zoper namen zakona in zoper vest. Prideta naj kaj tednov po poróki k spovedi, in če bodeta ozir zakonskega življenja o čem dvomila, je li prav ali ne, naj odkritoserčno vprašata spovednika. Ženinom, ki do sedaj niso živeli neomadežano, smé se ve da dati jasneji poduk, a vselej na kratko in s spodobnimi besedami. Da duhovni pastir vé zaročence prav učiti, skerbi naj, da je njemu dobro znano, kar zanesljivi moralisti o tem učé.

II. Velike težave utegnejo nastati, ako ženin in nevesta prideta k spovedi še-le pred poroko, ko je za svatovščino vže vse pripravljeno, in sicer težave:

1. Zarad notranje priprave spovedencev. Dispozicija ženinov se presojuje po navadnih pravilih; le če sta zaročenca do sedaj živela v bližnji grešni priložnosti ali če sta bila povračljiva grešnika, smé se jima prav pred poroko dati odveza, ako sta sicer pripravljena ter skesana, kajti s poročenjem jenjala bo bližnja priložnost in grešna navada sama ob sebi. Ako zaročenca ne kažeta nikakoršnih znamenj kesanja, naj si spovednik na vso moč prizadeva, da jima omeči serce. Vzdihuje naj k Bogu, prosi naj razsvetljenja od zgoraj, in če se spovedniku posreči z božjo pomočjo, vzbuditi v grešnikovem sercu pravo kesanje in terden sklep, naj ga odveže; če notranja priprava po takem prizadevanji ostane dvoumna, dá naj se ženinu pogojna odveza. Ko bi pa spovedenec le še ostal terdovraten, ne hotel bi n. pr. kake bližnje priložnosti zapustiti, ne hotel bi krivice poravnati . . ., s kratka: ako bi razodeval gotova znamenja nepriprave, tedaj mu mora spovednik odvezo odreči ter povedati mu, zakaj mu ne more odveze dati in da toraj ne smé k sv. obhajilu. Ako tak spovedenec zahteva spovedni listek, naj mu ga dá, če se je dotični le res spovedoval. Če je za poroko vže vse pripravljeno, naj spovednik ženinu nikar ne reče, da se brez odveze ne smé dati poročiti; o tem naj molčí, in le prav živo naj ga opominja, naj si prizadeva popolno kesanje vzbuditi, če se bo dal poročiti, in da kmalo zopet k spovedi pride. — Kako ravnati v težavnem dogodku, kedar se eden ženinov obtoži smertnega greha, a njegov sogrešnik o tem nič ne pové, gl. § 186 str. 608.

2. Ko bi se kedó ženinov pred poroko spovedal prideržanega greha, a spovednik nima oblasti, odvezati reservat, in tudi ni časa, si iskati pooblaščenja, tedaj veljá kot splošen nauk sv. cerkve, da v taki sili smé spovednik od prideržaja odvezo dati indirektno. Sv. Alfonz

Lig. (L. VI. 585) o tej zadevi uči: „Quando adest impedimentum et urget gravis causa confitendi (kar je gotovo v našem slučaji), quivis confessarius potest indirecte absolvere a casibus reservatis ab episcopo (et etiam a reservatis a Papa, si episcopus non possit adiri). Ita communiter doctores. Et hoc etiam si peccatum sit reservatum cum excommunicatione. Diximus, si adsit gravis causa, nempe si nequeat adiri superior sine scandalo aut nota infamiae, vel si magna difficultate, puta si habens facultatem longe distet et ex alia parte urgeat necessitas communicandi vel implendi praeceptum annuae confessionis, aut ne diu poenitens maneat in peccato mortali . . .“ Da ženin od prideržanega greha dobí tudi naravnostno odvezo, mora obljubiti spovedniku, da se bo pri pervi spovedi tega greha zopet obtožil, ali temu mašniku, ki si mora med tem dobiti pri svojem višem oblast, od dotičnega prideržaja odvezati, ali pa, da ide k spovedi h kakemu za odvezovanje tacih grehov pooblaščenemu mašniku. (O nenaravnostnem odvezovanji sploh gl. § 183. II.)

3. Težava spovedniku dohaja tudi od tod, ako še-le v spovedi prav pred poroko izvé zakonski zaderžek. V tem slučaji je duhovnemu pastirju gledati pred vsem na to, kake lastnije je zaderžek: odjenljiv ali neodjenljiv, skriven ali očiten, dotičnima zaročencema znan ali neznan.

a) Kedar je spažen zaderžek odjenljiv (dispensabile), mora spovednik praviloma ženine podučiti o zaderžku, če tudi sta oba bona fide ter se ne zavedata skrivnega zaderžka, — ako je le kaj upanja, da bode koristil opomin in da bosta zaročenca poroko za tako dolgo odložila, da dobita spregled. Ko bi pa spovednik z moralno gotovostjo vedel, da bo opominjanje brezvspešno, ker se brez velicega zgledovanja med ljudmi in brez osramotenja za ženina res ne dá več poroka odložiti, tedaj naj o zaderžku molčí, ter naj raje pusti, da materijalno grešita, kakor da bi ju storil formalna grešnika; a naroči naj jima, da ob nekem določenem dnevu k spovedi prideta. Med tem časom naj dobí spovednik spregled od dotičnega zaderžka, da se poveljavi neveljavno sklenjeni zakon. — Ko bi pa ženin in nevesta oba vedela za skrivni zaderžek, ter sta in mala fide, treba je tirjati, da poroko preložita za tako dolgo, da dobita spregled. Ako tega nočeta storiti, če se ravno brez posebne težave in brez osramotenja to dá storiti, tedaj jima odveze ne smé dati. Ako se pa res ne dá več preložiti poroka brez pohujšanja in brez velike gmotne škode, kajti vse je vže pripravljeno za svatovščino, znanci pričakujejo svatbe itd., takrat se jima pač smé dati odveza, a le, če sta resnično skesana in če resno obljubita: da hočeta zakon skleniti le s pogojem, če dobita spregled (za katerega naj spovednik nemudoma prosi), med tem pa, dokler ne dojde spregled, da bota kakor brat in sestra skupaj živela ter skerbno se varovala bližnje priložnosti k grehu. Prav tako mora ravnati spovednik tudi tedaj, če je le eden zaročnikov in mala fide, pa svojemu družetu zaderžek more naznaniti brez posebne težave in brez velicega osramotenja. Ko bi pa zaderžka brez velicega lastnega osramotenja ne mogel razodeti sozaročniku, n. pr. pri svaštvu ex copula illicita, poroka se pa tudi nikakor ne dá preložiti brez silnega pohujšanja, osramotenja . . . takrat se je, če še možno, oberniti do škofa, ki v toliki sili smé spregled dajati ordinaria potestate. Ako pa ni več mogoče, se oberniti do višega pastirja, smé se v toliki stiski duhovni pastir deržati mnenja sv. Alfonza Lig. ¹) in drugih bogoslovcev, namreč, da cerkvena postava v tem slučaji ne veže, ker začenja škodljiva postajati, kar gotovo ni namera zakonodavčeva. A po poroki moral bi se spovednik oberniti do penitencijarije ali do škofa, da prejme dispenzo, prav za prav, da se odobri njegovo ravnanje. V tem in v prejšnjih dogodkih smo imeli pred očmi le skriven zaderžek, kajti da bi bil javen, ljudem znan, potem spovednik nikoli in nikakor ne sme pustiti ženinov k poroki, dokler ne dobita spregleda.

b) Kedar pa je zakonski zaderžek neodjenljiv, n. pr. impotentia, ligamen, consanguinitas in linea recta . . ., ali tak, da se nikoli ne spregleda, n. pr. affinitas in I. gr. lin rect. ex matrimonio orta . . ., takrat mora spovednik podučiti dotičnega zaročnika, da zarad tega zaderžka, ki je neodjenljiv, nikakor ne more skleniti zakona. Ko bi ga sklenil, bil bi neveljaven ter bi neveljaven ostal pred Bogom, pred vestjo in pred cerkvijo. To mu mora povedati, naj si je spovedenec v dobri ali slabi vesti, naj spovednik upa, da bo opomin kaj koristil ali če tudi vé, da ne bo nič opravil z opominjevanjem. Ko bi ne hotel spovedenec odstopiti od svoje namere, moral bi mu spovednik odreči odvezo.

III. Ko poročeni pridejo k spovedi, naj duhovni pastir zakonskim priporoča čednosti, ki so njim najbolj potrebne: medsebojno

---

¹) Sv. Alfonz učí: „Quodsi aliquando nec etiam ad episcopum aditus pateret et nullo modo aliter vitari posset gravissimum periculum infamiae aut scandali, posset parochus, vel alius confessarius declarare, quod lex impedimenti eo casu non obligat, quia . . . cessat lex, quando potius est nociva, quam utilis.“ (VI. n. 613.)

ljubezen in pomoč, radovoljno poterpljenje s slabostmi svojega družeta, kerščansko življenje, zvesto spolnovanje svojih stanovskih dolžnosti. Možu posebej naj priporoča serčno ljubezen in spoštovanje do žene; ženi pa ljubezen in spodobno spoštovanje do svojega moža, in pokorščino v vseh dopustljivih stvaréh. O spolnovanji zakonskih dolžnosti (de debito conjugali) spovednik ne smé vpraševati brez važnega razloga. Ko bi se mu pa zdelo, da sta zakonska v tej zadevi se kaj pregrešila, tedaj naj samo v obče vpraša: če ti ozir zakonskega življenja vest kaj očita? in zlasti ženo naj vpraša (ako ima vzrok za tako vprašanje): če si bila pokorna svojemu možu v vseh rečéh? Ako duhovni pastir iz spovedenceve obtožbe spozná, da je zlorabil zakonsko pravico, zabranivši spočetje (onanismus), naj mu za pervikrat razloží gnjusobo tega smertnega greha, katerega je kriva tudi žena, ako svojega moža kakor si bodi zapelje v tako ravnanje, ali pa če ga z opominjevanjem noče odverniti od zločinstva, akoravno bi ga zamogla. Ako resno obljubi poboljšanja, naj spovednik odveže tacega zakonskega; če bi pa pri naslednjih spovedih prišel z ravno tacimi grehi, treba bi bilo z njim ravnati kot s povračljivim grešnikom — gl. § 193.

Kaj je duhovnemu pastirju storiti, ako iz spovedi zakonskega spovedenca ali spovedenke spozná, da je sklenjeni zakon zarad kakega razdiravnega zaderžka neveljaven, povedali bomo pri zakramentu sv. zakona.

§ 197.

Različni spovedenci: *f)* Bolniki in umirajoči.

Najvažnejšim dolžnostim duhovnega pastirja moramo prištevati skerb za bolnike in umirajoče, o kateri bomo govorili v IV. delu „Pastirstva“. Tukaj nam je le to povedati, kako z bolnikom opraviti dobro spoved, kar je zanj glavna reč in najpotrebnejša.

I. Pravilo je, da se mora bolnik spovedati toliko popolno, kolikor mu je takrat mogoče; a vendar je spovedniku bolj za to skerbeti, da ima spokornik pravo kesanje, kakor da se prav natančno obtoži.

1. Kedar je bolniku možno, spovedati se z materijalno popolnostjo, naj mu spovednik na vso moč pomaga k temu. Želeti je, naj bi spoved bolnika na smertni postelji bila vélika spoved, obsegajoča vse življenje spovedenčevo, ali vsaj dôbo od poslednje zanesljivo dobre spovedi. Naj se spovednik nikoli ne straši tega truda, kajti neprecenljivo duhovno dobroto s tem skaže bolniku. Kadar ni možno opraviti popolne vesoljne spovedi, naj se to vsaj počez stori. Vpraša

naj spovednik v ta namen bolnika: ako je vselej dobro ter veljavno spoved opravil, če ni kaj zamolčal, če je vselej pravo kesanje imel, odvezo prejel; če je kedaj dolgo živel v grešnih zvezah, v hudem sovraštvu, v pregrešni navadi; če ima morda kako storjeno škodo poravnati; če mu ozir zanemarjenih stanovskih dolžnosti vest kaj očita itd. Od zeló bolnega ter slabotnega naj ne zahteva spovednik, da bi mnogo govoril, ampak olajša naj mu obtoževanje s tem, da mu stavi vprašanja, na katera večinoma le z dà ali ne odgovarja. Spovednik sam naj hudo bolnemu govori počasno, razločno, ne preglasno; časih je dobro za nekoliko pojenjati, da bolnik med tem premišlja, kar mu je govoril spovednik, pa da se spovedenec preveč ne utrudi z govorjenjem.

2. Mnogokrat je pri spovedencih na smertni postelji možna le formalna popolnost. Ako se je n. pr. bati, da bolnik izgubi zavednost, preden končá popolno spoved, naj se spové le nekaterih grehov, ki mu najbolj obtežujejo vest, druge naj samo v obče všteje in obljubi naj, da se jih bo pozneje natančno obtožil, če bo mogoče. Ravno tako je ravnati pri bolnikih, katerih zdravnik ali strežniki zarad hudega ranjenja ali težkega poroda . . . ne morejo dolgo ali celo nič samih pustiti. Tudi pri zeló gluhih [1]) bolnikih mora mnogo-

---

[1]) Zeló gluhe osebe spoveduje naj duhovni pastir razun bolezni na posebnem kraji, v spovednici, nalašč v ta namen v žagradu ali na drugem primernem kraji postavljeni, kjer zamore glasno z njimi govoriti. Prizadeva naj si, da zlasti kesanje vzbudi v njih, in tudi najpotrebniših naukov naj jim daje, ker večinoma z lece poduka prejemati ne morejo. Ako glušec pride k spovednici med druge ljudi, in če spovednik to spazi berž ob začetku, še preden se je začel obtoževati, pové naj mu glasno, da ker je gluh, naj pride ob drugem času, ali da naj ide na poseben kraj, za táko spovedovanje pripravljen. Ko bi pa spovednik še-le med obtoževanjem ali po končani obtožbi pri vpraševanji spoznal spovedencevo gluhobo, ne smé mu več glasno reči, naj gré, ampak zadovoli naj se z njegovo obtožbo, disponira naj ga kolikor možno, in naj mu naloží kaj malega za pokoro, ker jo drugi slišijo. Odveže naj ga brezpogojno, če ne dvomi o gluščevi pripravi, sicer le pogojno. Samo nekoliko gluhe spoveduje naj duhovni pastir v spovednici, zlasti ženske, katere akoravno bi jih zarad velike gluhote moral v žagradu spovedovati, naj jih le ob navadnih urah spoveduje in pri odpertih durih. Popolnoma gluhi spovedenci smejo, ako so izšolani, spisano obtožbo podati spovedniku, a preberó naj mu jo sami, če mogoče. S pisanjem si pomaga tudi spovednik, da popolnost obtožbe doseže, akoravno bi formalna popolnost zadostila v takem slučaji. Če zná glušec samo brati, pomaga naj si duhovnik z natisnjenim izpraševanjem vesti; kazaje na posamna vprašanja, naj spovedenec odgovarja. Ako popolnoma gluhi ne zná brati ne pisati, naj mu po končani samoobtožbi spovednik kar je treba govori prav rahlo in počasno, kajti mnogo gluščev spoznáva na ustnicah, kaj se jim pripoveduje. Tudi z znamenji naj si pomaga, n. pr. kazaje na križ . . . da mu kes vzbudi; pokoro naj mu naznani n. pr. s pomočjo moleka.

krat zadostovati formalna popolnost spovedi, zlasti v slučajih, ko duhovnik zavolj drugih ljudi ne more glasno govoriti ter izpraševati. V posebno veliki sili je dosti, da bolnik le spozná, da je grešnik, da obžaluje vse storjene grehe, in da se obtoži samo enega greha, katerega hoče, druge da sploh všteje in sklene, se pozneje natančno spovedati, če bo moč. Ako bolnik ne more več govoriti, a sicer se še zavéda, naj mu spovednik stavi vprašanja, da s kimanjem, z očmi ali rokami ali sicer s kakim znamenjem odgovarja. Tudi če je bolnik gluhomutec[1] ali tacega jezika, da se s spovednikom kar nič porazumeti ne moreta, zgodi se spoved večinoma z znamenji, če morda ne posrednje kaki tolmač (gl. str. 554).

Ko je s pomočjo spovednikovo obtožba končana ter popolna, kolikor razmere in bolnikovo stanje dopušča, naj si duhovni pastir prav živo prizadeva, da v spokornikovem sercu vzbudi resnično čeznaturno kesanje, poslužujoč se primernih krepkih opominov in nagibov, kolikor čas dopušča. (Gl. § 187. II.) — Ako spovednik spozná, da je bolnik disponiran, naloží naj mu primerno pokoro in podeli odvezo. Pokoro je treba odbrati po velikosti in lastniji grehov, a pri bolnikih naj je le majhna, ne težavna, tolika, da jo spokornik v takratnih razmerah lahko opravi. Večo pokoro napové ter naloži naj spovednik, ako se mu zdi potrebno, za poznejši čas, ko bode ozdravel, ter naj bolnika opominja, da kmalo po ozdravljenji pride k spovedi, kjer mu hoče še marsikaj natančneje povedati. Pri zeló bolnih in umirajočih mora biti pokora prav majhna, n. pr. en očenaš, češčena

---

[1] Razumne gluho-neme naj duhovni pastir razun smertne nevarnosti tudi še v velikonočnem času spoveduje, ali še sicer katerikrat med letom, ako razodevajo željo po sv. odvezi in če razume njih znamenja. Z izšolanimi gluhomutci naj spovednik ravná nekako tako, kakor smo prej povedali o celoma gluhih, ki znajo brati in pisati; le to bi še svetovali, da naj nazadnje spovedencevo spisano spoved in vse, kar je spovednik sam med takim spovedovanjem napisal, vpričo gluhomutca razterga ter kosce papirja njemu izročí, ker so taki spovedenci večinoma zeló sumni. Ako gluhomutec ni izšolan, zamore se spoved zgoditi le z znamenji, toraj na kraji, da spovednik in spovedenec eden drugemu gledata v obličje. Tudi spovednik govori z obličjem in z rokami, naznanujoč mutcu kar misli: sočutje, priznanje, žalost, stud itd.; ali sklepaje roke, kazaje na križ, proti nebesom, s terkanjem na persi itd. Ako duhovni pastir spozná iz mutcevega obtoževanja tudi le en greh z gotovostjo in če je nedvomno njegovo kesanje, naj mu dá odvezo nepogojno, sicer pogojno. Da si duhovnik olajša spovedovanje, naj vselej, preden kakega gluhonemega te verste vpervič spoveduje, vpraša pri njegovih domačih: kake lastnije je spovedenec, kaj so njegove poglavitnejše napake, s kakimi znamenji naznanja to ali uno stvar . . . Ako to poizvé, ne bo mu težko, vsaj deloma razumeti nemega. Pokoro naj mu naznani kazaje na moleku.

Marija, kaka druga kratka molitvica, klicanje sv. imen, poljubovanje križa, skesano terkanje na persi itd. Umirajočemu naj spovednik pomaga, da kar skupaj opravita kaj malega za pokoro. Da bolnik težave svoje bolezni prenaša v duhu pokore, naj mu spovednik priporoča, a za pokoro naj mu nikar ne naklada voljnega prenašanja bolečin. Ko bi imel bolnik morda kaj povračevati, mora spovednik tirjati, da to ako je mogoče takoj storí po kakem prijatelju ali po spovedniku; le če takrat ni mogoče poverniti, naj umirajoč ukaže v zadnji volji svojemu dedíču, da mora toliko in toliko izročiti temu ali unemu zanesljivemu človeku ali spovedniku, da ta z denarji storí, kar mu je povedal, da je storiti.

II. Ozir sv. odveze je spovedniku gledati na to, če se bolnik še zaveda ali pa se nič več ne zaveda.

1. Ako je bolnik pri zavesti in se ali z besedo ali vsaj z znamenji obtoži razločno vsaj enega greha, ter vse druge v obče všteje, vzbudí naj spovednik v njem kes, in če je o njegovi pripravi prepričan, odveže naj ga nepogojno. Če se razločno ne more nobenega greha več spovedati, a daje duhovniku znamenja kesanja ter naznanja željo po sv. odvezi, naj mu jo dá spovednik absolute, ako ne more po pameti dvomiti o grešnikovi pripravi; če pa je dispozicija dvoumna, odveže naj ga pogojno. Naznanjeno kesanje pa želja po odvezi, t. j. nekaka obtožba sta tù bistvena dela zakramenta. Ako se bolnik brani prejeti sv. zakrament, ali če sicer jasno kaže svojo nepripravo, mora si spovednik na vso moč prizadevati, da ga disponira; če ostane nespokoren, odreči mu mora sv. odvezo.

2. Kedar se bolnik nič več ne zaveda, je razločevati, če je morda prej ob zavednosti dajal znamenja kesanja ali ne. Ako je prej dajal znamenja kesanja, ali če je klical po duhovniku, želel spovedati se . . . in če tudi samo en človek o tem spričuje, vzeti so ta razodevanja kot nekaka spoved po tolmaču in dati mu je sv. odveza. A sv. Alfonz pristavlja: „Absolutio conditionata tutior videtur, praecipue ubi prudenter de signis datis dubitatur“. — Če nezaveden bolnik tudi prej ni dajal znamenj kesanja, ali vsaj o tem nihče ne vé, ali če je morda po kaki nezgodi naenkrat prišel ob svest, da ni mogel več naznanjati želje po spovedniku in tudi sedaj nikakovih razločljivih znamenj kesanja ne daje, odveže naj ga spovednik pogojno „si capax es“, če je le sicer kerščansko živel. Pa tudi tedaj naj pogojno odveže duhovni pastir nezavednega umirajočega, če njegovo poprejšnje življenje spovedniku ni znano, (ako le vé, da je katoličan), in tudi takrat, če je bolnik bil nerodnega, nekerščan-

skega, hudobnega življenja.[1]) — Celó takrat, če duhovni pastir nezavednega ter v smertni nevarnosti najde katoličana, ki je vsled svojega življenja prištevati očitnim grešnikom; ali tudi, če kedó in ipso actu peccati, n. pr. v poboji ali dvoboji, v prešestvu, v pijanosti, pri poskušanem samomoru . . . pade v nezavednost — smé mu dati in naj mu dá pogojno odvezo (sv. Alfonz to mnenje ozir zadnjega slučaja imenuje „satis probabilis“). In da vže kar tù omenimo: podelí naj mu tudi sv. poslednje olje (a ne sv. popotnice) in sicer absolute, brez dostavka: „si es dispositus“, da je le sposoben, ta zakrament „valide“ prejeti; zakaj takó, povedali bomo pri zakramentu sv. poslednjega olja. Razloge za to milo ravnanje smo povedali ravnokar v opomnji. „Quis divinae misericordiae (pravi Müller), cujus non est numerus, limites ponere velit, ut impossibile dicat, hujusmodi moribundum Deo auxiliante in lucido aliquo intervallo dolorem de peccatis et desiderium absolutionis concipere, quamvis sensibiliter haud percipiantur?“ Le takrat bi duhovni pastir ne smel tako ravnati, ako bi se bil umirajoč ravno prej branil prejeti sv. zakramente, ali če je odganjal duhovnika ... pa če je gotovo, da je to storil iz zaničevanja ¹) — in v teh jasnih znamenjih nespokornosti pade v nezavednost. Tù še o dvomni tvarini zakramenta ne moremo govoriti, ampak o gotovih znamenjih nepriprave, toraj se mu niti pogojna odveza ne more dati drugače kot v slučaji, ko bi bil pozneje spovedniku ali drugim navzočim s kakimi znamenji razodeval, da je druge misli ter da greh obžaluje in prosi odveze. — Kedar duhovni pastir iz prej omenjenih razlogov sv. odvezo dá in v sv. olje dene nezavednega umirajočega katoličana, katerega zeló nerodno in pregrešno življenje je ljudem znano, naj jim pojasní vzrok svojega ravnanja, ako bi se sicer utegnili pohujševati zarad podeljenja svetih zakramentov.

---

[1]) Ne more se namreč terditi pri tacih nezavednih, da ni bližnje tvarine zakramenta sv. pokore. Saj se utegne umirajoč po notranje še zavedati ter pri pameti biti, če tudi vnanjih čutil ne more več rabiti, ker mu polagoma odmirajo. A sluh mu mnogokrat še ostane, ko vsi drugi čuti vže oterpnejo. Moralist Marchantius pripoveduje v dokaz, da umirajoč, kateremu so vsi čuti razun sluha vže odpovedali, še zamore rabiti svojo pamet, to-le iz lastnega življenja: „V sv. olje so me dejali, vse čute razun sluha sem izgubil, a pri pameti sem bil in vzmožen prav misliti in soditi. Razumel sem zdravnika, ki je mojo smert napovedoval, z zaupanjem sem se priporočal božji milosti in sem skušal svoje misli po vnanje pokazati.“ Enacega kaj je gotovo vže marsikedo doživel v svoji duhovno-pastirski službi. Mogoče je tudi, da je kedó nezaveden, a vendar mu pridejo vmes svetle dôbe, trenutki, ob katerih zamore pamet rabiti. Utegne mu tudi neskončna milost božja v nezavesti podariti nekaj trenutkov zavednosti, ob katerih zamore vzbuditi kesanje nad svojimi grehi. — Tudi se ne smé zoper odvezovanje nezavednih ugovarjati: ni dosti, da ima umirajoč v svojem sercu kesanje in željo spovedati se, ampak bi moral obojno tudi po vnanje pokazati, da bi se vsaj o nekem splošnjem obtoževanji govoriti smelo, ker tvarina vsacega zakramenta mora biti očutna, sensibilis. Odgovoriti je: če bolnik obžaluje grehe in želí sv. odveze, on gotovo to na kak način po vnanje kaže, n. pr. z vzdihovanjem, premikanjem oči, gibaje z ustnicami . . . če tudi okoli stoječi tega ne spazijo ali vsaj kot znamenje kesanja ne spoznajo. Kardinal Francelin v svoji knjigi „de Sacramentis“ piše: „Moraliter fieri nequit in hac nostra natura composita, ut dolor et desiderium se subjiciendi clavibus Ecclesiae, quae interne habentur, nullo actu sensibili se manifestent, licet ab aliis forte non animadvertatur, vel quia praesentes non sunt, vel quia signa non valent distinguere.“ — A če je bližnja tvarina in nje razodevanje pri nezavednem tudi res negotova, je vendar v obče treba vselej boljše, za bolnika ugodniše si misliti, toraj: da je umirajoč pred popolno nezavednostjo, ali tudi pozneje v kakem svetlem trenutku spoznal veliko nevarnost večnega pogubljenja, da obžaluje grehe, da po kakih vnanjih znamenjih odveze prosi, če tudi tega ne more drugim razločno naznaniti. V toliki sili toraj, ko je duša rešiti večnega pogubljenja, smé spovednik celó z dvomno tvarino zakrament delíti, t. j. zarad dvomljive priprave odvezo dá s pogojem: si capax es. Tù namreč veljá načelo: „In extremis extrema tentanda“. (Gl. Quartal-Schrift, 1884, str. 257.)

Kedarkoli pride duhovni pastir k bolniku, kateri se še z znamenji ne more več spovedati, toraj k nezavednemu, naj mu vselej naznani, da je spovednik prišel ter mu bo podelil sv. zakramente; pa reče naj mu, da naj v sercu vzbudí kesanje. Na to naj k umirajočemu sklonjen, preden mu dá sv. odvezo, na kratko in s krepkimi, priserčnimi besedami moli v bolnikovem imenu dejanje kesanja, in če je še čas, tudi prav na kratko dejanje vere, upanja in ljubezni. Od tega ravnanja utegne biti odvisna veljavnost zakramenta. Ako namreč umirajoči še sliši (kar je mnogokrat), ga dejanja, koje mu mašnik moli, storé pripravljenega za sv. odvezo, če še ni bil. Ko bi duhovni pastir tega ne storil ter k nezavednemu umirajočemu prišedši takoj mu začel odvezo dajati, prejel bi jo bolnik brezkoristno, ako ni za-njo pripravljen.

§ 198.

Popravljanje pogreškov pri spovedovanji storjenih.

Po spovedovanji naj duhovni pastir ves svoj trud daruje Bogu, naj se mu zahvali za podeljeno pomoč, preiskuje naj nekoliko svoje ravnanje z raznimi spovedenci, da spozná, če je prav storil in prav

---

¹) Marsikaterikrat se bolnik brani sv. zakramentov, a ne ravno iz zaničevanja, ampak n. pr., ker ne spozná nevarnosti, kajti slepé ga drugi, češ, ni take sile, bo kmalo odleglo itd.

razsojeval; storjene pogreške naj pred Bogom obžaluje, zastran spokornikov pa naj jih skuša popraviti, kolikor je možno. Pri spovedovanji storjeni pogreški pa zadevajo ali veljavnost odveze, ali popolnost obtoženja, ali razne spokornikove dolžnosti, n. pr. povračilo.

1. Ako je spovednik storil pogrešek ozir bistva zakramenta ter n. pr. spovedenca s smertnimi grehi, a dobro pripravljenega, odvezal ni, ali vsaj veljavno ni odvezal, morda zavolj pomanjkanja sodnosti ali ker slovila ni prav izgovarjal; tedaj mora ta pogrešek popraviti če mogoče berž v tisti spovedi, ali pa v prihodnji. Če spazi spovednik pomoto, ko je spokornik vže odšel, in če vé, da je spovedenec vsaj moralno še pričujoč, toraj blizo tam kje med ljudmi v cerkvi, naj mu takoj dá odvezo, ko bi ga tudi ne videl. To naj storí, če je ravno vže delj časa poteklo od njegove spovedi, morda cela ura; kaj pa vselej le, če se mora misliti, da je spovedenec moralno še navzoč. Ako spokornik po taki spovedi, pri kateri po spovednikovi krivdi ni odveze dobil, gré (kar se navadno zgodí) k sv. obhajilu, katero sicer vredno pripravljen pa z vsaj nepopolnim kesanjem prejme, odpuščeni so mu grehi pri sv. obhajilu. Če pa ne gré k sv. obhajilu, ali pa mu je obhajilo zavolj druge okoliščine nevredno, a gré drugokrat k spovedi h kakemu drugemu spovedniku, ki se vé da o pogrešku pervega spovednika ničesar ne vé, tedaj so mu z odvezo pri tej spovedi odvezani indirektno tudi grehi iz omenjene perve spovedi, kajti spovednik mu dá odvezo čez vse njegove grehe, znane in neznane. Prav to veljá, če bi bil bolnik kmalo po spovedi, pri kateri vsled mašnikove pomote ni odveze dobil, zakrament sv. poslednjega olja prejel, ki mu v tem slučaji odpustí tudi smertne grehe. Ker toraj verniki po spovedi pristopajo k sv. obhajilu, kedar menijo, da so odvezo prejeli; nevarno bolni pa prejemajo sv. popotnico ali vsaj sv. poslednje olje: zato skoraj nikoli nima spovednik stroge dolžnosti, zunaj spovedi opomniti spokornika, kateremu po pomoti ni odveze dal, na storjeni pogrešek, da bi ga popravil; pač pa naj pomoto obžaluje ter sklene, da vprihodnje bolj pazi.

2. Ako spovednikov pogrešek zadeva samo materijalno popolnost spovedi, ker grešnika ni popraševal po številu in versti smertnih grehov, ni nikoli dolžan te pomote popravljati zunaj spovedi. Če se duhovni pastir spomni storjenega pogreška, dokler je dotični spokornik še pri spovednici, naj ga modro do tega pripravi, da spopolni obtožbo, tudi takrat, ko bi mu bil vže odvezo dal; ako je vže šel od spovednice, naj ga pri naslednji spovedi opomni na zadnjo nepopolno obtožbo, a le, če mu je to lahko storiti.

3. Ozir spovedenčevih *dolžnosti* stori duhovni pastir pogrešek na dvojen način: s tem, da spokornika ne opomni na njegovo dolžnost, ali pa, če ga odveže dolžnosti. Obojno se utegne zgoditi brez velicega zadolženja spovednikovega, ali pa z velikim njegovim zadolženjem. Ako je spovednik samo *opustil* opominj ozir velike spokornikove dolžnosti, n. pr. da mora bližnjo grešno priložnost zapustiti, škodo popraviti . . . mora ga opomniti na to kar berž, ako je še pri spovednici; če je vže odšel in ga pozná, pa ob prihodnji spovedi, ako je dotičnega opomina še treba. Zunaj spovedi o tem govoriti ter opominjati spokornika na njegovo dolžnost, ni spovedniku treba drugače, kakor če bi mu to lahko bilo. Ko bi pa imel lepo priliko, spovedenca nagovoriti, da naj kmalo zopet k spovedi pride, ne omenivši storjénega pogreška, naj to stori, da popravi pomoto. — Ko bi pa spovednik iz velicega lastnega zadolženja spokornika dolžnosti povračila *odvezal*, mu naravnost rekel, da krivice ni treba popraviti, ali mu dolžnost povračevanja neopravičeno naložil, je strogo dolžan, v naslednji spovedi pogrešek popraviti. Ko bi pa spovedenca ne bilo več k temu spovedniku k spovedi, je tak spovednik tudi z veliko lastno težavo, „cum gravi suo incommodo“ dolžan, ga zunaj spovedi opomniti na dolžnost — kaj pa, po zadobljenem privoljenji, da smé z njim o spovedi govoriti; *ako tega noče storiti, je spovednik sam dolžan povračevati* vselej, kedarkoli je misliti, da bi bil spovedenec škodo poravnal, ko bi ga bil spovednik opomnil na to dolžnost. Ako bi pa bil duhovni pastir brez velicega lastnega zadolženja, n. pr. iz zmote, razmišljenosti . . kóga oprostil dolžnosti povračila, je sicer dolžan pogrešek po možnosti popraviti v spovedi, a zunaj spovedi le tedaj, če mu je to mogoče brez velike lastne težave in škode na časti. Tudi ni dolžan mesto grešnika povračevati, ako spovednik samo opomnil ni spokornika, da je dolžan storjeno škodo popraviti, in ko bi bil tudi zeló grešil s takim molčanjem (Lig. VI. n. 584).

§ 199.

Spovedna molčečnost.

Spovedna molčečnost (sigillum confessionis) je sveta dolžnost spovednikova, tega kar mu je iz spovedi znano, nikoli in nikomur nič ne razodeti, kar bi spoved težavno in zoperno delalo. Dolžnost spovedne molčljivosti je absolutna, nepogojna ter se opira na naturno, božjo in cerkveno postavo. Vže *naturno pravo* zabranjuje oskrunjevati dobro ime bližnjega, in prepoveduje razodevati kaj tacega, kar je bilo komu povedano pod pogojem molčanja. In to se zgodi pri spovedi. Vsak namreč, ki pride k spovedi, molčé storí s spovednikom pogodbo: razodeti svoje grehe proti temu, da ostanejo tajni; in spovednik, ki posluša njegovo spoved, prav s tem naznanja, da privoli v to pogodbo. Grešil bi toraj vže zoper naturno postavo, ko bi prelomil to pogodbo. Božja postava, ki veleva spoved, zahtevala bi kaj moralno nemogočega, ko bi za spovednika ne bilo dolžnosti stroge molčečnosti; kajti grešniki bi se ne hoteli odkritoserčno spovedovati, ko bi ne imeli zagotovila, da njih obtožba tajna ostane. Cerkvena postava vže za časa Gregorija I. ukazuje spovedno molčečnost; zlasti ostro IV. Lateranski zbor spovednikom zapoveduje molčljivost rekši: „Caveat omnino (confessarius), ne verbo aut signo aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem; et si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personae caute requirat: quoniam qui peccatum in poenitentiali judicio sibi detectum praesumserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam poenitentiam in arctum monasterium detrudendum“ (can. 21).

I. Da bolje spoznamo dolžnost spovedne molčečnosti, oglejmo si nje obseg in poedinosti tega zakona.

1. Izvir spovedne molčečnosti je vsaka zakramentalna obtožba, t. j. spoved, ki jo kedo stori z namero, da bi prejel sv. odvezo; naj je samo pričeta ali vže končana, veljavno ali neveljavno opravljena, odveza podeljena ali nepodeljena. Ako pa kedó pride k spovedniku ne da bi se mu spovedal, ampak da ga prosi miloščine, ali da ga zasramuje, zapeljuje, njegove misli poizveda itd., tedaj spovednika ne veže dolžnost spovedne molčečnosti; a pač naturna molčljivost, ker bi sicer iz tacega pripovedovanja utegnilo izhajati natolcevanje, da stvari iz spovedi razodeva. Spada pa v spovedno tajnost, če kedo svojega spovednika vže pred spovedjo ali tudi po odvezi še poprašuje ozir svojega vestnega stanja. Kedar duhovni pastir ne vé prav, ali mu je bilo kaj povedano v spovedi ali zunaj spovedi, takrat ga veže dolžnost spovedne molčečnosti (Lig. VI. 633).

2. Kóga veže dolžnost spovedne molčečnosti? Vse tiste, ki so o spovedi kaj izvedeli, po dopuščenem ali nedopuščenem potu, naravnost ali nenaravnost. Zavezan k spovedni molčečnosti je toraj: spovednik; vikši, katerega je spovednik prosil pooblaščenja, odvezati spokornika od kazni ali prideržaja; tisti, katerega je spovednik z grešnikovim privoljenjem vprašal za svèt; tolmač, s čegar pomočjo se je grešnik spovedoval; kedor je kacemu spovedencu spoved spisal; kedorkoli je iz spovedi

kaj slišal, bodi-si brez zadolženja ali z zadolženjem; taki neduhovnik, ki bi se spovednika delal ter spovedoval; kedor bi našel spisano spoved, kojo je spokornik vže rabil pri zakramentalnem obtoževanji. Edini spokornik ni zavezan k spovedni molčečnosti ozir svojih grehov in ozir tega, kar mu je spovednik povedal zastran njegovih grehov; a vendar veže spovedenca samega dolžnost naturne molčljivosti, da nič tacega, kar mu je spovednik rekel, ne razodene, ko bi to razodetje bilo spovedniku škodljivo ali neprijetno.

3. Predmet spovedne tajnosti je v obče vse tisto, kar bi, ko bi se razodevalo, spoved delalo težavno in zoperno; toraj: vsi grehi mali in veliki pri spovedi razodeti pa njih okoliščine; grehi drugih ljudi in sogrešnikov, za katere je duhovni pastir izvedel med spovedovanjem; tudi nezadolžene pomanjkljivosti spovedenceve, n. pr. skrivna bolezen, revščina, nezakonski rod, nevednost, surovost, sumnjivost — tudi nauki, svarila spovednikova in naložena pokora; celó lepe lastnosti in čednosti spokornikove, ker bi bila hvala nekaterih mnogokrat graja drugih, kojih bi spovednik ne mogel hvaliti; slednjič tudi nenavadne milosti (vidi, prikazni, zamaknjenja).

4. Obsežnost ter dolžnost spovedne molčečnosti je nepogojna; ona se razteguje na vse osebe, na vse prigodke, na vse čase in na vse načine razodetja. Ta dolžnost se razteguje na vse osebe brez izime. Duhovni pastir ne smé iz spovedi nič razodeti: ne takim, katerim je dolžnost čuti nad spovedencem, n. pr. starišem, oskerbnikom, gospodarjem; ne duhovski gosposki, ko bi pri nji za odvezovanje iskal posebnega pooblastila, katerega mora vselej z zamolčanjem pravega imena iskati; ne deželski gosposki, pred katero bi smel, ko bi bil izpraševan po zločinstvu, njemu samó iz spovedi znanem, terditi in pričati, da nič ne vé in nič ni slišal, kajti kar iz spovedi vé, tega ne vé kot človek, ampak kot Kristusov namestnik. Iz spovedi nadalje ne smé razodevati duhovnik: sogrešniku, ki se ne obtoži pregrehe, katere se je spovedal njegov sokrivec (kako ravnati v takem slučaji gl. § 186. str. 608); ne drugemu spovedniku, tudi tacemu ne, pri katerem je bil dotični spovedenec vže tudi pri spovedi (če se spovednik posvetuje z modrejšim duhovnikom, naj le vpraša: kako bi bilo razsoditi, ako bi se kedaj tako in tako primerilo pri spovedovanji); ne cerkveniku vprašajočemu, če bo obhajan človek, ki se je ravnokar spovedal (odgovorí naj spovednik v tem slučaji služabniku: bo vže sam povedal, če bo hotel k sv. obhajilu; ali: vprašaj ga sam, če zahteva sv. obhajila). — Dolžnost spovedne molčečnosti veljá za vse prigodke življenja. Nič se toraj ne smé razodeti iz spovedi, ko bi

tudi s takim razodetjem največjo nesrečo odvernil: ne da sebi življenje reši, ne da spokornika krivične obsodbe obvaruje, ne da deržavo nevarnosti otme, ne da božji rop zabrani itd. — Spovedna tajnost se razteguje na vse čase. Ne le ob življenji, ampak tudi po smerti spokornikovi se mora spovedna skrivnost z vso skerbjo ohraniti, ker bi bila spoved silno težavna, ko bi se tudi le po smerti grešnikovi smelo kaj izvedeti iz nje.

Spovedna molčečnost obsega tudi vse načine razodetja. Prelomiti bi utegnil spovednik sveto dolžnost molčanja naravnost ali nenaravnost. Naravnost bi se zgodilo razodetje, ko bi spovednik kar z imenom ali drugače naznanil osebo in nje greh, kojega le iz spovedi vé. Táki prelom spovedne tajnosti se menda ni še zgodil; saj so še odpadniki ohranili spovedno molčečnost. Sv. Janez Nepomucen († 1383), jezuit Henrik Garnet († 1606), zvel. Janez Sacrander († 1620), Andrej Faulhaber († 1757) so raje življenje dali, kakor da bi bili iz spovedi kaj razodeli. — Indirektno bi se zgodilo razodetje, ko bi spovednik sicer naravnost nič ne naznanil iz spovedi, a kaj tacega bi storil ali govoril, iz česar bi drugi zamogli sklepati na grešnika ali na greh, katerega se je v spovedi obtožil; ali pa bi utegnili izvedeti kaj druzega iz spovedi, kar bi spokorniku nadležno in zoperno bilo. Nenaravnost bi se prelomila spovedna tajnost med spovedovanjem: ko bi spovednik grešnika glasno svaril ali kaj druzega tacega storil, po čemur bi okoli stoječi sklenili, da se je spovedenec velicega greha obtožil; ko bi za skrivne grehe hudo očitno pokoro naložil. Velika nevarnost, prelomiti spovedno molčečnost, je zlasti v neprevidnem govorjenji[1], n. pr.: Danes skoraj nobenega spovedenca ni bilo brez smertnega greha; pervi in zadnji, ki se je včeraj spovedoval, je bil tat; neki tujec me je s strašnimi rečmi zeló dolgo zaderževal; na vašo hčer, deklo bolj pazite itd. S svojim vedenjem bi spovednik grešil zoper spovedno molčečnost: ko bi kacega spokornika ne hotel več spovedovati zarad reči, ki jih je v poprejšnjih njegovih spovedih spoznal; ko bi zavolj tega, kar je pri spovedi slišal, posla iz službe dal, pred njim shrambe zaklepal, jako merzlo z njim ravnal; ko bi tacemu, kateremu ni dal odveze, ne hotel spovednega listka dati, akoravno se je res spovedal dotični ter tudi prosi listka; ko bi človeku, katerega je pri spovedi spoznal, záto dal slabeje spričalo itd. — Naravnostni prelóm spovedne tajnosti je vselej smerten greh, tudí takrat, če bi se na taki način razodel le kak mali greh; kajti tù ni nikakove parvitas materiae. Indirektno prelomljenje spovedne molčečnosti utegne pač kedaj biti samo majhen greh, n. pr., če je nevarnost razodetja prav majhna, ali zarad neprevidnosti spovednikove, ki se mu po vseh razmerah soditi ne more v velik greh prištevati.

---

[1] „Intolerabile esset, quosdam tanti officii adeo fore immemores, ut etiam in conviviis referrent, tacito sane nomine, quae in confessione audivissent, aut modum, quo quidam confessi essent. Talibus facetiis, etsi sigillum non frangeretur, odiosam redderent confessionem. Generatim coram domesticis, ancillis, vel quibuscunque laicis de confessionibus, casibus conscientiae etc. verba non sunt facienda“ (Statut. Leodien.).

II. Spovednik vendar smé časih porabiti tisto, kar je izvedel v spovedi, in sicer v obče takrat, če se spovedna tajnost porabi brez neprijetnosti za spokornika in brez nevarnosti natolcevanja. Posebej smé duhovni pastir:

1. O grehih in zoper grehe, ki jih je slišal pri spovedi, govoriti v pridigah, a vselej jako previdno, le v obče, in nikoli tako, da bi se poznalo, da govori iz spovedi. Spovednik smé moliti za grešnika, o katerem iz spovedi vé, da je molitve zeló potreben; smé premišljevati, kake pomočke bi rabil k njegovemu poboljšanju; smé se v ta namen posvetovati s knjigami . . . Prav je, da se spovednik sam ogiba nevarnosti, v katerih so spokorniki padli, da druge spovedence svarí pred takimi nevarnostmi; prav je, če razne skušnje iz spovednice in storjene pogreške porabi v lastno poboljšanje, n. pr. da zanaprej natančneje ravná, previdniše vprašuje, milejše ali ostreje sodi . . ., da bolj vestno čuje nad svojo dušno čedo itd.

2. Spovednik smé tudi zunaj spovedi rabiti spovedno tajnost, ako mu spokornik sam naravnost in izrečno, ter popolnoma prostovoljno dovoli, da smé o tem ali onem grehu ali sploh o njegovem vestnem stanu govoriti z njim ali s kom drugim. Ker je spovedna molčečnost ukazana najpervo spokorniku v prid, more ta pooblastiti svojega spovednika, da smé to kar se mu je spovedal zunaj spovedi vedeti in rabiti. Tako pooblaščenje smé spokornik dati le iz prav imenitnega ter svetega namena, t. j. zavolj lastnega izveličanja ali v dušni blagor bližnjega. Spovedenec more dati to pooblaščenje ali z besedo ali pa z dejanjem. Dejanjsko se to zgodi, ako spokornik k istemu spovedniku zopet k spovedi pride ter tako pokaže, da hoče ali vsaj dopušča, naj spovednik tudi o njegovih prejšnjih spovedih z njim govorí, kolikor je treba k njegovemu vladanju. A previdnejše ravná duhovnik, da ne začne naravnost o grehih govoriti, katerih se je dotični spokornik obtoževal v poprejšnjih spovedih, ampak z modrimi vprašanji naj ga tako vodi, da spovedenec sam pové, kar spovednik želí, da se

omeni. Z dejanjem dá grešnik spovedniku privoljenje iz spovedi govoriti tudi takrat, kedar sam od sebe omenja reči iz svoje spovedi, ali iz nje kaj vpraša. A naj si je spovedenec tudi iz važnega vzroka dal svojemu spovedniku dopuščenje, spoved njegovo porabiti zunaj spovednice, in če tudi izrečno pa prostovoljno danega dovoljenja ni preklical, se vendar duhovnik ne smé poslužiti dopuščenja, če bi bilo to komu v pohujšanje ali sploh brez prida. — Navadni vzrok spovednika pooblastiti, da rabi spovedno tajnost zunaj spovedi, je spokornikova dolžnost bratovskega svarjenja, pa dolžnost svoj ali tuj greh komu naznaniti, ako po drugem potu ne more velike duhovne ali časne škode odverniti od sebe ali od drugih. Ako bi spovedenec naprosil spovednika, naj bi ta kóga posvaril, da se odverne velika dušna nesreča, pohujšanje, zapeljevanje…, naj pomisli duhovni pastir: če je res treba take svaritve, če je ne more spovedenec izveršiti sam ali po kom drugem, če je od posvarjenja resnično pričakovati sadú. Ko bi spoznal spovednik, da je v tem slučaji res potrebna taka correctio fraterna, da je vspešno nikdo drugi izveršiti ne more, ter je po pravici pričakovati, da se doseže cilj, tedaj naj mu spokornik vso stvar pové in razloží zunaj spovedi. Spovednik sam naj izveršujoč spokornikovo prošnjo dotičnemu pové, da je bil zunaj spovedi naprošen za svaritev. Kedar prosi spovedenec, da spovednik mesto njega naznani komu ta ali oni greh, da se odverne velika škoda ali nesreča, naj tudi tega ne prevzame brez velike sile. Le če je gotovo, da se bo dosegel namen naznanitve (odvernjenje velike duhovne ali časne škode od sebe, ali od bližnjega, od cerkve ali deržave); če ni nobene druge in mečje poti, po kateri bi se isto dalo doseči; če prav res spovedenec ne more niti sam niti po kom drugem izveršiti naznanitve, ki je potrebna — tedaj naj spokornik vso prigodbo in vse razmere spovedniku pové zunaj spovedi, ali pri posebno važnih rečéh naj mu reč spisano izroči, da tako duhovnik po možnosti zavaruje sebe in svetost svoje službe.

3. Poslednjič smé spovednik govoriti tudi o tacem, kar mu ni samo iz spovedi znano, ampak tudi od drugod, če pri tem spovedi nič ne omeni, pa če se ni bati natolcevanja, da duhovni pastir iz spovedi govori.

Da spovednik zvesto ohrani spovedno molčečnost in vse krivično natolcevanje in pohujšanje odverne, naj brez potrebe sploh nikdar ne govori o spovednih rečeh, deržeč se izreka sv. Tomaža Akv.: „Ex confessione scitum sit quasi nescitum“.

IV.

Presv. rešnje Telo.

§ 200.

Tvarina in slovilo, obred delitve.

Zakrament sv. rešnjega Telesa je najsvetejši zakrament, je pravo telo in prava kri našega Gospoda Jezusa Kristusa v podobah kruha in vina. Najsvetejši zakrament imenujemo sv. rešnje Telo, ker ne daje človeku samo raznih milosti v posvečenje, kakor druga svetstva, ampak ker je v njem Jezus, začetnik vse milosti. Zato obrednik (Ljublj. str. 64) ozir tega zakramenta mašniku ukazuje: „Omnibus quidem ecclesiae catholicae Sacramentis religiose, sancteque tractandis, magna ac diligens cura adhibenda est: sed praecipue in administrando ac suscipiendo sanctissimae Eucharistiae sacramento, quo nihil dignius, nihil sanctius et admirabilius habet ecclesia Dei; cum in eo contineatur praecipuum et maximum Dei donum, et ipsemet omnis gratiae et sanctitatis fons, auctorque Christus Dominus.“

O presv. rešnjem Telesu kot daritvi novega zakona smo vže govorili (str. 418—504) ter tudi vse potrebno povedali o tvarini in o slovilu najsvetejšega zakramenta (gl. §§ 139 in 148); tù nam je govoriti le o sv. Zakramentu kot dušni hrani ali o sv. obhajilu, pa povedati kaj več o shranjevanji in delitvi te nebeške jedi.

I. Tvarina, namreč vidna in tvarini druzih zakramentov podobna znamenja so (ako o presv. rešnjem Telesu kot dušni hrani govorimo) podobe kruha in vina, ki telo in kri našega Gospoda Jezusa Kristusa kot nebeško jed naznanujejo in jo tudi zares obsegajo. Po sedanji uravnavi sv. cerkve prejema zakrament sv. rešnjega Telesa v obeh podobah samo mašnik, ki opravlja daritev sv. maše, vsi drugi le v podobi kruhovi; samo s papeževim dovoljenjem smel bi tudi kedo drugi sv. obhajilo prejeti v obeh podobah. — Slovilo podelitve zakramenta sv. rešnjega Telesa so besede mašnikove: „Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam. Amen.“ Kedar pa sv. zakrament delí kot popotnico, takrat bolniku govorí: „Accipe, frater (soror), Viaticum corporis Domini nostri Jesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno, et perducat in vitam aeternam. Amen.“ Ako vernik v dolgi bolezni prejme večkrat sv. obhajilo, ne kot sv. popotnico, ampak iz pobožnosti, tedaj mašnik rabi navadno slovilo: „Corpus Domini nostri . . .“

II. Ozir **obreda delitve** je razločevati: ali se najsvetejši zakrament vernikom v cerkvi podajá, bodi-si med sv. mašo ali zunaj sv. daritve; ali pa bolnikom kot sv. popotnica.

1. Ko obredne knjige govoré o obhajanji **med sv. mašo**, menijo sv. obhajilo cum hostiis in eadem Missa consecratis, ker to je najstarejši način obhajanja, še dandanes ukazan za nekatere slovesne maše, n. pr. ob delitvi sv. redov, pri posvečevanji novega škofa, na véliki četertek za slovesno obhajilo ... Dandanes je splošnja navada, tudi med mašo (razun omenjenih slučajev) obhajati cum hostiis in alia Missa praeconsecratis. To pa je želeti in v duhu sv. cerkve je, da se sv. obhajilo vernikom delí med sv. daritvijo, kedarkoli se to brez težave storiti dá.[1] Zaukazani obred je ta-le: Po zavžiti presv. kervi postavi mašnik kelih na evangelijsko stran, a vendar ne zunaj korporala, odpré tabernakelj, pa ne s palcem in kazalcem, katera mora še vedno štisnjena obderžati, poklekne, vzame ciborij in postavivši ga sredi korporala ga odkrije, zopet poklekne, in z rokami na persih sklenjenimi čaka, da strežnik odmoli Confiteor. Na to mašnik zopet poklekne, stopi obernivši se proti ljudstvu na evangelijsko stran, moli „Misereatur“ in „Indulgentiam“, a vselej v množini, čeravno bi imel obhajati le enega človeka, se zopet k altarju oberne, poklekne, vzame ciborij v levico, s palcem in kazalcem desnice pa prime eno sv. hostijo, in sredi altarja (če bi bilo pri tistem altarji takrat izpostavljeno sv. rešnje Telo[2]) na evangelijski strani) stoječ, proti obhajancem obernjen, govorí na presv. Zakrament gledajóč glasno in resnobno: Ecce Agnus Dei ... pa trikrat: Domine, non sum dignus ...[3]). Na to začne obhajati vernike pričenši na listovi strani, ter s sv. hostijo nad ciborijem stori križ, a ne tako velik, da bi segal čez rob sv. posode,

---

[1]) Obrednik (Ljublj. str. 67) namreč velí: „Communio populi intra missam statim post communionem sacerdotis celebrantis fieri debet (nisi quandoque ex rationabili causa post missam sit facienda, cum orationes, quae in missa post communionem dicuntur, non solum ad sacerdotem, sed etiam ad alios communicantes spectent.“

[2]) Po starejših dekretih je bilo prepovédano, sv. obhajilo deliti pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom, a na vprašanje: „Utrum, si per preces 40 horarum, vel quando venerationi fidelium exponitur ss. Sacramentum, permitti possit distributio sacrae Communionis intra vel extra missam coram SSmo super Altari exposito, ratione maxime difficultatis aliter agendi, ne sacra Communio fidelibus denegetur?“, je S. R. C. odgovorila 26. sept. 1868: „Servetur consuetudo“.

[3]) To dvojno moral bi mašnik vselej latinsko moliti (S. R. C. 23. maja 1835); a naš Ljubljanski in še dokaj drugih v Rimu poterjenih obrednikov navaja te besedé tudi v ljudskem jeziku.

pa govoreč: Corpus Domini nostri J. Ch... Ko končá slovilo, naj je tudi vže sv. hostija na jeziku obhajancovem. Po obhajanji se verne k altarju, postavi ciborij na korporal, poklekne, pokrije sv. posodo, jo postavi v tabernakelj, in preden ga zapre zopet poklekne. Na to zavžije mašnik kapljice sv. kervi, ako bi se je bilo med obhajanjem morda kaj nabralo na dnu keliha, zmije kelih in nadaljuje mašni obred. — Iz pametnega vzroka je tudi dopuščeno obhajanje takoj po končani maši ali celó pred začeto mašo; in vsled dekreta S. R. C. dné 23. julija 1868 smé se „ex rationabili causa“ celó med-, po- in pred sv. mašo v černi barvi obhajati, tudi s sv. hostijami vže prej posvečenimi.

Kedar je treba sv. obhajilo v cerkvi deliti celoma ločeno od sv. maše, ima si mašnik najprej, kakor pred sv. mašo, umiti roke, obleče koretelj in stolo „coloris officio illius diei convenientis“, se podá s strežnikom k altarju sv. rešnjega Telesa, na katerem morate goreti vsaj dve voščeni sveči, poklekne in plano, gré verh stopnjic, razgerne po altarji korporal, odpre tabernakelj, poklekne, postavi z desnico ciborij na korporal in vse drugo izveršuje, kakor pri obhajanji med mašo. Presv. Zakrament mora mašnik delíti z vsem spoštovanjem, ne preurno. Nedostojno je, ko bi duhovni pastir, posodo s sv. rešnjim Telesom v roki deržeč, ljudí javno grajal, ako nastane kako prerivanje ali druge nerednosti. V tacih primerljejih naj samo za kaj trenutkov prejenja z obhajanjem in pogleda na kraj nereda. Ako mu persta, s katerima obhaja, postaneta mokrotna, mora ju najprej nad ciborijem osnažiti malih drobcev sv. hostije, ki so se morda prijeli, potem še-le smé palec in kazalec, a skupaj stisnjena, obrisati s purifikatorijem. Pazi naj mašnik, da ne bo h krati dveh hostij vzel iz ciborija[1], da mu ena ne odpade. Ko bi pa pri vsej previdnosti vendar-le sv. hostija mašniku padla na altarno mizo ali celó na tla, naj jo spoštljivo pobere, in položí naj na kraj, kamor je padla, palo ali purifikatorij. Na to naj nadaljuje obhajanje ter pozneje pert obhajilne mize na dotičnem kraji nekoliko izmije; če bi bila pa sv. hostija padla na tla, naj ono mesto z nožem nekoliko osterga, z vodo ali z vinom umije, in to, „abrasio et lotio“ v sakrarij vlije. Ako sv. hostija kómu pade na obleko, na brado, na molitvenik, takrat se vé da odpade izmivanje; mašnik spoštljivo pobere sv. hostijo in jo podelí dotičnemu. Če bi kedaj sv. hostija padla kaki ženski med ali za obleko, sploh na taki kraj, da bi ne bilo spodóbno, ko bi jo mašnik pobiral, takrat naj si jo ženska sama na jezik položí in na to perste izmije, ali berž tamkaj, ali če bi se ne spodobilo v cerkvi iskati sv. hostije, naj gré v ta namen v žagrad ali drug primeren kraj, da jo tamkaj vžije.

---

[1] Po več sv. hostij enemu obhajancu dajati, je prepovedala S. C. Conc. 12. febr. 1679.

Po končanem obhajanji postavi mašnik ciborij na altar, poklekne, zmije v posodici z vodo persta, s katerima je prijemal sv. rešnje Telo, ju obriše s purifikatorijem, pokrije ciborij, moli s sklenjenimi rokami (obrednik pravi: „dicere poterit“) „O sacrum convivium . . .“, verstico „Panem de coelo...“, kateremu ob velikonočnem času dostavlja „Alleluja“ [1]), in slednjič oracijo „Deus, qui nobis . .“, ali mesto te ob velikonočnem času „Spiritum nobis . . .“ Na to postavi ciborij v tabernakelj, poklekne, zaklene tabernakelj in potem (tako velí Rituale Rom.) „extenta manu dextera, benedicit iis qui communicarunt, dicens: Benedictio Dei omnipotentis, Patris †, et Filii, et Spiritus sancti, descendat super vos, et maneat semper.“ [2]) Ljubljanski obrednik, in večinoma tudi drugi po Avstriji in Nemčiji, pa ukazujejo: „Postea benedicat eis, qui communicarunt, faciens super eis cum pyxide sanctarum hostiarum signum crucis, nihil dicens.“ Izima je le, ako je takrat v tisti cerkvi sv. rešnje Telo izpostavljeno, ali pa, če je ravno prej bil vže dán blagoslov s presv. Zakramentom.

2. Sv. popotnica se bolniku na dom prinaša ali zeló slovesno, kar se navadno le po mestih izveršuje, ko mašnik sv. rešnje Telo v ciboriju prav praznično nosi tje in nazaj, stopajoč pod baldakinom ter obdan od več strežnikov z gorečimi svečami; ali pa manj slovesno, kar se sploh godí, ko mašnik v sveti posodici le toliko seboj vzame sv. hostij, kolikor bolnikov ima prevideti, ter ga spremljuje le en strežnik z lučjo. Nositi mora duhovni pastir sv. popotnico oblečen v koretelj in stolo bele barve (pri zeló slovesnem previdovanji je želeti, da je ogernjen z belim pluvijalom), pa odkrit [3]) in prav spoštljivo. V sili naj sicer urnejše stopa, a teči s sv. rešnjim Telesom nikoli ne smé. Skrivaj nositi sv. popotnico, t. j. brez cerkvenega oblačila in brez luči, smejo škofje vsled petletnih pooblastil tedaj dovoliti, ko

---

[1]) Ako mašnik obhaja pred ali po černi maši, se ta „Alleluja“ ne govorí (S. R. C. 26. nov. 1878).

[2]) Ako mašnik obhaja pri černi maši, mora tudi to blagoslovljenje z roko odpasti (S. R. C. 23. julija 1868).

[3]) S škofovim dovoljenjem smé mašnik ob hudem pa neugodnem vremenu s kapico pokrit biti, a le zunaj mesta in vasi (S. R. C. 10. jan. 1693), kajti skoz mesto ali skoz vasi sv. rešnje Telo nositi s pokrito glavo, smé se le z dopuščenjem apost. sedeža (S. R. C. 23. avg. 1695).

bi se bilo bati onečastenja od strani krivovercev ali nevercev. Gotovo bi smel duhovni pastir sv. rešnje Telo tudi tedaj skrivši nesti bolniku, ko bi brezbožni sorodovinci njega drugače ne pustili do umirajočega [1]. Kedar je treba sv. rešnje Telo bolniku nesti na dom, mora se (po dnevu) ljudem znamenje dati z zvonom, da jih kaj pride, ki spremljujejo presv. Zakrament s prižganimi svečami ali da vsaj glasno molijo med potjo [2]. Tudi mašnik naj moli medpotoma psalm „Miserere“, druge psalme, ali pa po navadi kraja: rožnivenec, ali druge pobožne molitve. Stopivši v stanovanje bolnikovo pozdravi vse navzoče z besedami: „Mir bodi tej hiši!“ položí posodo s presv. Zakramentom na mizo, za to pripravljeno, počasti klečé sv. rešnje Telo, poškropí z blagoslovljeno vodo bolnika in sôbo govoreč: „Asperges me, Domine, hyssopo . . .“, na to verstice „Adjutorium nostrum itd.“ pa oracijo „Exaudi nos, Domine sancte . . .“, stopi potem k bolniku, da spozná, če je dovelj pripravljen na sv. obhajilo ter ga vpraša, če se ima še kaj spovedati. Po cerkveni naredbi bi moral namreč bolnik spoved praviloma vže prej opraviti, „prius deberet esse rite confessus, nisi necessitas aliter urgeat“ ukazuje Rit. Rom. in tudi Ljubljanski; to je gotovo jako modro pravilo, a na deželi je duhovni pastir zarad velike daljave k bolniku večinoma primoran, zakrament sv. pokore in sv. popotnico h krati deliti. Na to (po Ljublj. obredniku) mašnik moli vero, upanje, ljubezen in kesanje; in ko bolnik ali kedo drugi v njegovem imenu odmoli „Confiteor . .“, moli duhovni pastir nad njim „Misereatur . . . Indulgentiam . . .“ ter mu pokaže presv. rešnje Telo govoreč: „Glej! Jagnje božje . .“ in mu s slovílom „Accipe frater . .“ (ali „Corpus Domini nostri . . .“, če sv. obhajila ne prejme kot sv. popotnico) podá sv. rešnje Telo. Ko bi bila velika sila, naj duhovni pastir opusti vse pripravljavne obrede in molitve, naj takoj moli „Misereatur . .“, in naj umirajočemu podá presv. Zakrament. Ako obhajanec vmes ne umerje, ni treba mašniku izpuščenih molitev namestovati, ker so le priprava na sv. obhajilo. Slednjič mašnik umije perste, jih osuši s purifikatorijem, to vodo podá bolniku, da jo vžije, in če je ne more ali noče, vzame jo duhovni pastir seboj, da se vlije v sakrarij, ali pa ukaže, da se kar tamkej v bolnikovi hiši verže v ogenj. Ko duhovni pastir odmoli še oracijo „Domine sancte . . .“, dá (če ima še katero sv. hostijo seboj) bolniku blagoslov s sv. rešnjim Telesom, sicer pa le z roko, govoreč „Benedictio Dei omnipotentis . .“ Kedár se mašnik slovesno verne v cerkev s sv. rešnjim Telesom, postavi posodo s presv. Zakramentom na altar, moli „Panem de coelo . .“, oracijo „Deus, qui nobis . . .“ in dá nazadnje ljudstvu blagoslov s sv. rešnjim Telesom. To sta po Rimskem in tudi po Ljublj. obredniku edina blagoslova s sv. rešnjim Telesom ob previdevanji bolnika; po mnogo krajih daje se vsled starodavne šege še večkrat blagoslov s presv. Zakramentom, n. pr. med potjo, kjer se snide več ljudstva, pred hišo bolnikovo . . . Ako viši duhovni pastir vé za taki običaj in ga ne prepové, naj ga posamezni duhovniki nikar ne odpravljajo. [1])

---

[1] Ko bi duhovnik kedaj moral skrivaj prinesti sv. popotnico umirajočemu, gré v koretelji in stoli k altarju, položí sv. hostijo v posodico, katero dene v obhajilno burso, ki jo pustí na altarji. Na to odloží v žagradu roket in stolo, gré nazaj k altarju, skrije burso s sv. rešnjim Telesom pod verhno obleko in se v tihi molitvi podá k bolniku.

[2] Da verniki rajše to čast skazujejo sv. rešnjemu Telesu, naj duhovni pastir prilično ljudem pové, da zadobé odpustek 7 lét in 7 kvadragen pobožno spremljujoči presv. Zakrament z lučjo; kedor pa to storí brez luči, si odpustek 5 let in 5 kvadragen dobi (Inocenc XII. 5. jan. 1695).

§ 201.

Čas in kraj podelitve, shranjenja in obnove sv. rešnjega Telesa.

Kako naj duhovni pastir mladino pripravlja na pervo sv. obhajilo, v kateri starosti naj otroke pušča k mizi Gospodovi, in kako naj se jim delí sv. rešnje Telo, o tem smo vže govorili v § 110; tù naj spregovorimo o času in kraji podelitve presv. Zakramenta sploh.

1. Sv. obhajilo smé se vernikom delíti vse dni celega leta, ako izvzamemo sv. večer do zorne maše (S. R. C. 7. dec. 1641), véliki petek (S. R. C. 19. febr. 1622) in véliko soboto, ko se še-le po slovesni maši smé obhajati, med véliko mašo po mašnikovem obhajilu le tam, kjer je to stara navada (S. R. C. 23. sept. 1837; 13. jan. 1882). V obče je dopuščeno obhajanje v cerkvi le v tisti dôbi dneva, kedar je dovoljeno maševanje, toraj od zore do poludne, pa tudi berž po tisti sv. maši, ki se še-le ob poludne začne. Kedar bi bilo toliko spovedencev, da ne morejo vsi pred poludnevom opraviti spovedi, smejo celó popoludne puščeni biti k mizi Gospodovi, ako so le še tešč (S. R. C. 7. sept. 1816). — Sv. popotnica se smé v sili deliti vsak

---

[1]) Ako duhovnemu pastirju ni znan bolnik, h kateremu je klican, da ga previdi s sv. zakramenti, naj popraša po njegovi osebi, preden gré k njemu: kakega življenja je, kje stanuje, če se zaveda, če morda nima take bolezni, da bi ne mogel vžiti sv. rešnjega Telesa, če je sam poslal po duhovnika itd.

čas brez izime, zunaj sile delí naj se le po dnevu, zlasti dopoludne; a ni treba duhovnemu pastirju zastran tega preboječemu biti.

2. Sv. obhajilo se le v cerkvah in javnih kapelah (gl. str. 341) smé deliti; po zasebnih oratorijih ter privatnih kapelicah edino le z izrečnim dopuščenjem dotičnega škofa (S. C. C. 12. febr. 1697 pa Bened. XIV. v konstit. „Magno“ dné 2. jun. 1751). Podeljuje se sv. obhajilo mašnikom (ki morajo prejemajoč sv. Zakrament imeti stolo) in drugim klerikom, pa redovnikom, kateri pod cerkvenim višim po poterjenih pravilih vkupno živé — na altarjevih stopnicah; redovnicam pri omrežji[1]) na klavzuri (a pred lajiki); udom ženskih kongregacij, ki niso v cerkveno-pravnem smislu redovnice in nimajo klavzure pa laikom, neduhovnikom sploh, pri obhajilni mizi ali ograji, ki mora z belim pertom pogernjena biti. Izmed lajikov je le gosposkinim osebam v službeni noši dovoljeno véliki četertek slovesno sv. obhajilo prejemati v prezbiteriju, in sicer na altarjevih stopnicah (S. R. C. 27. avg. 1836). — Sv. popotnica smé se v sili delíti na vsakterem kraji.

3. Da se more sv. rešnje Telo delíti zdravim in bolnim, kedarkoli je treba, se morajo vedno shranjevati posvečene hostije v lepem, terdnem, dobro zaklenjenem tabernakeljnu (gl. st. 322), v katerem pa razun posód s sv. rešnjim Telesom (gl. str. 368) nič druzega ne smé biti hranjenega, in pred katerim mora noč in dan goreti vsaj ena svetilnica (gl. str. 373). Perve čase kerščanstva imeli so mašniki v svojih stanovanjih shranjeno sv. rešnje Telo, da so je mogli vsak čas delíti umirajočim; ob preganjanji dajali so celó lajikom presv. Zakrament na dom. Ko so kristijanje smeli javne cerkve si zidati, je kmalo cerkev postala edino dopuščeno hranišče za sv. rešnje Telo. O načinu shranjevanja sv. rešnjega Telesa po cerkvah ob raznih dôbah gl. str. 320, 321. Dandanes je vedno shranjanje sv. Zakramenta nekaterim cerkvam strogo ukazano, namreč: stolnicam, vsem farnim in drugim cerkvam, pri katerih stalno živi mašnik, izveršujoč duhovnopastirsko službo, pa vsem samostanskim cerkvam, pri katerih bivajo pravi redovniki ali redovnice pod kanonično klavzuro. Po vseh drugih cerkvah razun imenovanih, in po javnih kapelah smé se sv. rešnje Telo vedno shranjevati le s posebnim papeževim dovoljenjem[2]);

---

[1]) Pri obhajanji nun ne smé mašnik od strani altarjeve iti s sv. rešnjim Telesom k omrežju, ampak po prednjih stopnjicah doli, in ravno tako nazaj (S. R. C. 18. sept. 1736).

[2]) Prednica neke kongregacije na Nemškem prosila je po škofijstvu, da bi sv. sedež dovolil, naj bi se sv. rešnje Telo smelo shranjevati v neki privatni kapeli

škofje smejo le za nekaj časa dovoljevati shranitev sv. rešnjega Telesa, ko bi bilo koristno ali potrebno. — Kjerkoli mora ali smé shranjeno biti sv. rešnje Telo, ima stalno to biti samo na enem altarji; le za nekoliko časa smé presv. Zakrament pač tudi na dveh altarjih iste cerkve shranjen biti, če bi bilo tega potreba. Na katerem altarji da naj je tabernakelj s sv. rešnjim Telesom, pové S. C. Ep. 28. nov. 1594 rekši: „Tabernaculum Ssmi Sacramenti in Cathedralibus non debet esse in altari majori propter functiones pontificales, quae fiunt versis renibus ad altare: in parochialibus vero et regularibus ecclesiis debet esse in altari majori regulariter tamquam digniori.“ Altar sv. rešnjega Telesa mora bolj ozaljšan biti, kot drugi altarji po cerkvi (S. R. C. 2. jul. 1661). — O izpostavljanji in javnem češčenji presv. Zakramenta smo vže govorili v § 144; o procesiji sv. rešnjega Telesa str. 407.

4. Ker je Jezus Kristus v podobah kruha in vina le tako dolgo pričujoč, dokler ostanete podobi ter se ne spremenite, ne spridite, zato je duhovnemu pastirju sveta dolžnost, hostije v ciboriji in v monstranci pogostokrat obnoviti, novih posvetiti; in sicer toliko bolj pogosto, kolikor bolj se je zarad vlage cerkvenega poslopja ali iz drugih vzrokov bati pokvarjenja zakramentalne podobe. Kar tirja vže potreba in spoštovanje do Najsvetejšega, to ukazujejo duhovnim pastirjem mnoge določbe sv. cerkve, občne in posebne. Rituale Rom. in Ljublj. pravi v obče: „Sanctissimae Eucharistiae particulas frequenter renovabit (parochus)“; Ceremon. Episc. (L. I. c. VI. n. 2) velí, da se ima to zgoditi „saltem semel in hebdomada“; S. C. Ep. 5. apr. 1573 „qualibet dominica“; in Ljubljanski direktorij ukazuje: „Renovatio Sacr. Specierum qualibet dominica fieri debet, non autem ad quindecim dies differenda est.“ Renovatio Ssmi v Lavantinski škofiji gl. Schl. Prot. X. str. 1. Ti določki vežejo mašnika „stricte et religiose“; še toliko bolj, ako dotična cerkev ni kaj suha. — Da se doseže namen obnavljanja, mora duhovni pastir pri novem posvečevanji za ciborij in monstranco vselej vzeti hostij, ki še niso stare. „Particulae consecrandae sint recentes“, pravi obrednik. A katere so

---

družbinega zavoda. Dné 19. dec. 1882 je Rim to dovolil za 7 let pod naslednjimi pogoji: „Dummodo 1. Missa quotidie inibi celebretur; 2. una saltem lampas semper accensa diu noctuque colluceat et clavis tabernaculi penes presbyterum diligenter custodita remaneat ac caetera serventur, quae ad rem in Rituali Rom. expressa atque praescripta reperiuntur.“ A ker je bilo težko dobivati mašnika, prosili so pozneje, naj bi smelo dovoljenje veljati, če bi se tudi le samo enkrat v tednu maševalo v dotični kapeli. Apost. sedež je odgovoril 11. febr. 1884, da naj veljá, kar je bilo dovoljeno, ako se bode vsaj dvakrat na teden maševalo tamkej.

recentes? Pozitivne cerkvene zapovedi o tem nimamo; izrekla pa je S. R. C. 16. decembra 1826, da se tri mesece stare hostije ne smejo posvečevati. Najvarnejše ravná duhovni pastir, ako se derží sv. Karola Borom. zapovedi, objavljene na 4. Milanskem provincijalnem zboru: „Renovetur (Eucharistia) ex hostiis non ante viginti dies ad summum confectis“. Tedaj k večemu 20 dni naj bi smele biti hostije stare ob prenavljanji.[1] Kaj pa da mašnik novoposvečenih hostij nikoli ne smé kar verh starih v ciboriji devati, ampak mora najprej prejšnje hostije med obhajanjem razdeliti ali jih sam zavžiti (veteres primo distribuat, vel sumat, velí obrednik) in potem sv. posodo očistiti drobcev in jih zavžiti, ter ciborij izplakniti z vinom, preden v njega položí novoposvečene hostije. Tega obnavljanja hostij (ki naj jih pri dotični maši v kakem kelihu ali ciboriji postavi na korporal, ako jih je toliko, da na pateni nimajo prostora), pa očistitve ciborija naj kolikor moč ne opravlja mašnik, ki je zeló slabega vida. Kjer je več mašnikov pri isti cerkvi, morajo si skerbno zapomnjevati čas zadnje obnove, da euharistične podobe ne izpostavljajo nevarnosti pokvarjenja. Pražki provinc. zbor l. 1860 v ta namen ukazuje: „In tabulis (in sacristia) servandis renovationes Ss. Eucharistiae sedulo descriptae sint.“ Purifikatorij, katerega mašnik rabi pri očiščevanji ciborija, naj berž takrat tako zgane, da na notranjo stran oberne tisti del, s katerim je izbrisoval sv. posodo; in nič več naj se ne rabi ta rutica pred novim pranjem, kajti utegnejo se je še deržati majhni očesu nespazljivi drobci sv. hostije.

§ 202.

Prejemavec sv. rešnjega Telesa.

Pri prejemanji zakramenta sv. rešnjega Telesa razločujemo sposobnost, vzmožnost prejemnikovo pa njegovo vrednost.

I. Sposobnost za prejemanje sv. obhajila je dvojna: moralna in fizična.

1. V moralnem smislu je po sedanji šegi[2] latinske cerkve vzmožen prejemati zakrament sv. rešnjega Telesa samo kerščeni človek, kateri zamore presv. Zakrament razločevati od navadne jedi in ga s

---

[1] V Rimu za vse katoliške cerkve hostije napravljata dva pekarja, a priseči morata pred kardinal-vikarjem, da ne bodeta nikoli prodajala hostij, ki bi bile vže 14 dni stare.

[2] Perve čase kerščanstva delili so sv. obhajilo tudi nedoraslim otročičem, vpervič vže po prejetem sv. kerstu, a navadno le v podobi vina.

pobožnostjo prejemati. Iz tega spoznamo, da se malim otrokom, ki se še ne zavedajo pameti, kakor tudi onim, ki so od rojstva sem popolnoma bebasti, noroglavi in niso nikoli k pameti prišli, zakrament sv. rešnjega Telesa ne smé deliti. Otroci pa, ki se vže pameti zavedajo ter so njihove dušne moči toliko razvìte, da razločujejo dobro in hudo, in tudi vže vedó sv. obhajiło razločevati od navadne jedi, ti smejo sv. rešnje Telo prejeti, in duhovni pastir jim je v smertni nevarnosti tudi mora deliti kot sv. popotnico.[1] — Ravno to veljá o slaboumnih, na pol bebcih (semifatui), o gluhomutcih od rojstva sem, pa o tacih, ki so zarad starosti slabega uma. Po stopinji njihove slaboumnosti in po drugotnem njih vedenji je presojevati, ali jim je razun smertne nevarnosti in velikonočnega časa tudi še drugekrati podeljevati sv. rešnje Telo. Ako razodevajo pobožnega duha, če nimajo nič pohujšljivega ali smešnega nad sabo, ako se pri sv. obhajilu pobožno obnašajo in je sploh njihovo življenje kerščansko, zlasti če želje po sv. Zakramentu kažejo: smé se jim sem ter tje (a ne pogostokrat) v zdravji in bolezni podeliti zakrament sv. rešnjega Telesa (Lig. VI. n. 303). — Duhobolnikom (norćem, blodnomiselnim), ki so bili nekedaj zdrave pameti in se sem ter tje zbrihtajo, smé se sv. rešnjo Telo podeliti le takrat, kedar imajo svetlo dôbo in pobožnost razodevajo, ako se ni bati onečeščenja. Obrednik (Ljublj. str. 68) namreč učí: „Amentibus seu phreneticis communicare non licet; licebit tamen, si quando habeant lucida intervalla, et devotionem ostendant, dum in eo statu manent, si nullum indignitatis periculum adsit.“ Da duhovni pastir sv. rešnjega Telesa pri tacih obhajancih ne postavi v nevarnost onečeščenja, naj vselej poizvé, kako dolgo navádno traja svetla dôba. — Norci, ki so bili nekedaj zdravega uma, a se sedaj nikoli ne zbrihtajo, smejo se v smertni nevarnosti (in le samo takrat) obhajati, ako so pred boleznijo duha lepo kerščansko živeli, ali vsaj kesanje razodevali, preden so oboleli, pa če se ni sv. rešnjemu Telesu onečastenja bati. Takim vedno blaznim pa, ki so poprej hudobno ter v velicih grehih živeli in niso nič kesanja razodevali, preden so zboleli na umu, se tudi na smertni postelji ne smé deliti sv. popotnica. Sv. Tomaž Akv. ozir duhobolnikov učí: „Si prius, quando erant compotes suae mentis, apparuit in eis devotio hujus Sacramenti, debet eis in articulo mortis hoc sacramentum exhiberi, nisi forte timeatur periculum vomitus vel expuitionis.“ Tudi Catechismus Rom. učí, da se norcem smé podeliti sv. popotnica, če, preden so zblaznili, „piam animi voluntatem prae se tulerint“, pa če se ni bati onečeščenja presv. Zakramenta. Sv. Alfonz Lig. (VI. n. 302) navaja nauk tega sv. učitelja ter pristavlja: „Hinc sufficit, quod talis aeger pie vixerit, quia ex una parte praesumitur is interpretative communionem petere, ex altera huic Eucharistia adhuc necessaria esse potest, nempe si incidisset in amentiam existens in peccato mortali, de quo solum attritus fuerit. Excipiunt tamen D. D., si certo praesumatur talis in amentiam incidisse penitus impoenitens“. Vse to veljá tudi o tacih umirajočih, ki so nezavedni ali pa bolj ali manj zmešani vsled kake hude bolezni. Smé se jim sv. popotnica podeliti, ako se ni bati onečeščenja sv. rešnjega Telesa, če le ni nezavednost nasledek smertnega greha, ali če niso ob zavest prišli v stanu očitnega smertnega greha in ni dobiti nobenega zanesljivega znamenja kesanja.[1] — Sv. popotnica delí se tudi k smerti obsojenim, ako so po dobri spovedi za to pripravljeni. Na vprašanje: „Potestne capite damnatis deferri ss. Sacramentum pridie vel ipso die eorundem executionis? Et tunc, debetne illis administrari tamquam Viaticum moribundis vel tamquam Communio ordinaria bene valentibus?“ je S. C. de Prop. fide 5. jul. 1841 odgovorila: „Affirmative, et per modum Viatici.“

---

[1] Benedikt XIV. pravi: „. . . poterit (episcopus) parochos compellere ad administrandum ss. Viaticum pueris mox decessuris, si eos compererint tantam assequutos judicii maturitatem, ut cibum istum coelestem et supernum a communi et materiali discernant: haud enim leviter delinquere credimus, qui pueros etiam duodennes et perspicacis ingenii sinunt ex hac vita migrare sine Viatico hanc unam ob causam, quia scilicet nunquam antea . . . eucharisticum panem degustarunt.“

---

[1] Nezavednih ter zeló zmešanih bolnikov pri nas ni navada obhajati, a iz do sedaj povedanega vedel bo duhovni pastir razsoditi, kedaj mu je dopuščeno takim deliti sv. popotnico. Duhobolni in nezavedni niso namreč vže samo zavolj tega nesposobni za prejem sv. rešnjega Telesa, ker v sedanjem njih stanji pobožnosti do presv. Zakramenta razodevati ne morejo. Ako so namreč prej bili pri zdravi pameti ter so si pridobili potrebno znanje in poznanje nebeške jedí ter spoštovanje do sv. rešnjega Telesa, je vse to postalo njih duhovna last, katere po obolenji niso izgubili. Saj jim duh sam ni postal drugačen, ugasnil jim tudi ni, ampak zboleli so telesni organi, po katerih se duša po vnanje razodeva, toraj tudi poznanja nebeške jedí in spoštovanja do nje kazati ne more. Duhovni pastir naj pa vendar tacemu bolniku, ki blêde ali je nezaveden, ne podeljuje kar berž sv. popotnice; če je kaj upanja, da pred smertjo pride k zavesti, naj s tem zakramentom nekoliko počaka. Kedar se duhovni pastir bojí, da se utegne pri obhajanji tacega bolnika zgoditi sv. rešnjemu Telesu kaka nečast, naj mu prej podá neposvečeno hostijo, da pri tem spozná, če je varno mu podati presv. Zakrament, ali ne (Lig. VI. n. 292). Tudi je dobro, da se takim précej po sv. hostiji dá nekoliko vode ali vina; tekočina gré v goltanec ter ga sili k požiranju, sicer utegne nezaveden in zmešan bolnik sv. rešnje Telo v ustih obderžati.

2. Fizična sposobnost prejeti zakrament sv. rešnjega Telesa je v tem, da obhajanec zamore sv. hostijo povžiti in v želodcu obderžati. Ako toraj bolnik bljuje, če se mu kri vliva, kedar ga neprenehoma terpinči kašelj [1]), ako mu želodec jed neprebavljeno précej nazaj verže; se mora počakati z obhajanjem, dokler ni upanja, da se nadloga ne ponoví, vsaj kmalo po obhajanji ne ponoví. Ako bljuvanje jenja za kaj ur (mnogo moralistov tirja vsaj šest ur prestanka), naj se bolniku v smertni nevarnosti sv. popotnica podelí. V posameznih slučajih naj duhovni pastir vpraša zdravnika, ako meni, da se bolniku sv. obhajilo podati more brez nevarnosti? Tudi je prav dobro, če se bolniku v poskušnjo dá požreti mali kosec kruha ali nekoliko vode; če želodec to obderží, smé se mu tudi sv. popotnica dati. Po zavžitji sv. hostije naj je bolnik prav miren, in če vže mora kaj požreti, popije naj kaj malega prav merzle vode. — Ako bolnik ne more nič suhega povžiti, smé se mu košček sv. hostije dati z vodo, vinom ali zdravilom v čedni žlici.

Ako bolnik izbljuje sv. hostijo in če je še vidna, naj jo duhovni pastir pobere, v kozarec z vodo ali vinom dene in na svetem ter zavarovanim kraji hrani, dokler se podoba ne spremení ter razkrojí, in potem naj se vse izlije v sakrarij. Ko bi umerl bolnik, ko ima sv. hostijo še v ustih, moral bi jo mašnik iz ust vzeti in z njo storiti, kakor z izbljuvano hostijo. Če bi bljuvanje se zgodilo, še preden je poteklo pol ure [2]) po obhajanji, in se hostija ne more več razločiti, mora se izmeček sežgati ter pepel vreči v sakrarij.

---

[1]) O kašlji piše dr. Karl Capellmann v svoji „Pastoral-Medicin“: „Husten, auch häufiger Husten mit starkem Auswurf, ist kein Hinderniss für die Communion, weil die Sputa, die beim Husten ausgeworfen werden, nicht aus Magen und Speiseröhre, sondern aus der Lunge und Luftröhre kommen. Nur bei momentan sehr heftigen Hustenanfällen könnte die Hostie durch die Gewalt des Hustens oder durch reflectorisch erregtes Brechen herausgeschleudert werden; in diesem Falle ist es nöthig, von der Communion abzustehen oder wenigstens das Vorübergehen des Anfalles abzuwarten.“

[2]) O tej zadevi piše dr. Capellmann: „. . . es ist anzunehmen, dass eine halbe Stunde nach der Communion die Species vollständig verdaut ist und als nicht mehr vorhanden betrachtet werden kann. Eine mechanische Lösung und Zertheilung geht wohl früher vor sich, doch ist diese nach meiner Auffassung nicht gleichbedeutend mit der Corruption der species panis; die Letztere kommt, wie ich meine, erst dadurch zu Stande, dass die Einwirkung der Verdauung die Natur der Species chemisch verändert, so dass sie die physikalischen und chemischen Eigenschaften der Brodesgestalt verloren hat . . . Als Minimum glaube ich eine halbe Stunde verlangen zu müssen, ehe ich eine vollständige wahre Corruption der Species annehmen kann.

II. Da vredno prejema zakrament sv. rešnjega Telesa, zahtevamo od obhajanca:

1. Stan posvečujoče milosti božje; tedaj pri tacem verniku, ki je v smertnem grehu, popredno spoved in odvezo; ali če sedaj ni spovednika dobiti, sv. obhajila pa tudi ne more opustiti sine periculo diffamationis — popolno kesanje in resnično voljo spovedati se, kakor hitro mogoče. Treba je tudi obhajancu javno poštenega življenja, ali pa odprave in poprave danega pohujšanja z očitno pokoro. Zato ukazuje obrednik (Lublj. str. 68) ozir sv. obhajila: „Arcendi autem sunt publice indigni, quales sunt ... manifeste infames, ut meretrices, concubinarii, foeneratores, magi, sortilegi, blasphemi, et alii ejus generis publici peccatores; nisi de eorum poenitentia et emendatione constet, et publico scandalo prius satisfecerint.“ O sv. popotnici cerkev velí: „Cavendum imprimis est, ne ad publice indignos cum aliorum scandalo deferatur, quales sunt publici usurarii, concubinarii, notorie criminosi ..., nisi sese prius sacra confessione purgaverint, et publicae offensioni satisfecerint“ (Ljub. obr. str. 69).¹) Tedaj „publice indigni, manifeste infames“ t. j. očitni grešniki ne smejo puščani biti k sv. obhajilu, ko bi tudi tirjali ali javno pristopili k mizi Gospodovi — dokler ne pokažejo zadosti gotovih in očitnih znamenj, da se hočejo zares poboljšati in dano pohujšanje popraviti. Očitnost je dvojna: ali je očitnost obsojenja (notorietas juris), kedar je kedó pri duhovski ali deželski gosposki kriv spoznan po sodnikovi razsodbi ali po lastni izpovedbi; ali pa očitnost dejanja (notorietas facti), ako je bila pregreha vpričo drugih storjena in je vže toliko razglašena med ljudmí, da se ne dá več tajiti ali prikrivati. Grešnik toraj še ni očiten, če je slovez o njegovih pregrehah le dvoumen, negotov; tudi ne, če je njegovo zeló grešno življenje le nekaterim znano. Duhovni pastir mora tedaj zastran očitnosti pregrehe popolnoma veljavne dokaze imeti, in tudi zastran gotovosti nepoboljšanja, da smé komu sv. obhajilo javno odreči. Kedar pa je obojno prav gotovo, ter je dotičnega

---

¹) V obredniku imenovani „foeneratores, usurarii“ so javno znani odertniki, ljudje, ki se s tem pečajo, da na napete ter zoperpostavne obresti posojujejo in svoje krivice še nič niso začeli poravnavati. Zarad spremenjenih razmer časa je pri tacih treba duhovnemu pastirju veliko previdnosti, in težko je človeka prištevati očitnim grešnikom, ako ni njegova odertija sodnijsko spričana. „Magi, sortilegi“ so taki, ki se očitno s copernijami in vedeževanjem pečajo ter kar živé od tega. „Blasphemi“ so, kateri vedno, pismeno ali ustno, Boga, svetnike ali sv. vero in cerkev sramoté in preklinjajo.

človeka greh in nespokornost res obče znana, takrat je svetovati, da mašnik tacega očitnega grešnika, ako pristopi k mizi Gospodovi, pri obhajanji na tihem prezre; ali kar je še bolje, da tacega človeka duhovni pastir sam, ali pa vpričo enega ali dveh poštenih mož vže prej opomni, da naj se varuje javnega osramotenja, ko bi se prederznil k sv. obhajilu pristopiti. Opomniti moramo še, da k očitnemu dokazovanju poboljšanja ni ravno treba, da bi grešnik vže pred sv. obhajilom vse zadostenje in popravo očitnega pohujšanja popolnoma spolnil; zadosti je, če svoje kesanje nad poprejšnjim življenjem tako razodeva, ali svoje zadostovanje tako pričenja, da morejo iz tega duhovnik in ljudje sklepati, da mu je s poboljšanjem resnica, in da ima terdno voljo, tudi še vse drugo storiti, kar je k popolnemu zadostenju potrebno: n. pr. ako priležnico iz hiše dá, če začne krivično blago povračevati, ali tudi, če je znano, da je bil pri spovedi... Kenrick (v svoji Theol. mor. Vol. II., Trac. 17 de Euchar.) pravi: „De omnibus, qui censentur ad tribunal poenitentiae accessisse, praesumendum plerumque est, eos emendasse mores et satisfecisse scandalo: quapropter vix unquam repellendi sunt etiam qui noscuntur gravissime deliquisse.“ — Ako je pregreha skrivna, ljudém ne znana, pač pa vé za njo duhovni pastir, ki jo je izvedel zunaj spovedi, naj grešnika skrivaj ter prijazno opominja, da v takem grešnem stanji ne pride k sv. obhajilu. Ko bi pa taki grešnik vendar-le očitno pristopil k mizi Gospodovi, mu duhovnik ne smé odreči sv. obhajila, ker ne more imeti terdnega prepričanja, da se med tem ni poboljšal, in ker duhovni pastir nima pravice za skrivne pregrehe nakladati očitne kazni, kar bi pa storil, ko bi mu sv. rešnje Telo očitno odrekel in bi s tem napravil očitno pohujšanje ter sam storil greh, da bi druzega odvernil od pregrehe. — Kedar duhovnik za greh le iz spovedi vé, ne more zunaj spovedi storiti druzega, kot grešnika v molitvi Bogu priporočati; ako pa dotični stopi k mizi Gospodovi, mora ga obhajati in ne smé ga osramotiti, da ne prelomi spovedne molčečnosti, kajti obrednik (Ljublj. str. 68) velí: „Occultos vero peccatores, si occulte petant, et non eos emendatos agnoverit, repellat; non autem, si publice petant, et sine scandalo ipsos praeterire nequeat.“ Tega ne ukazuje sv. cerkev, kakor pravi sv. Alfonz: „ut fama ipsi (sc. peccatori occulto) servetur, sed potissimum, ut vitentur gravia incommoda, nempe scandala aliorum“.

Pri bolnikih je zastran podelitve sv. popotnice to-le opomniti:

a) Ako je očiten grešnik na smertni postelji in če še ni velike sile, naj ga duhovni pastir najprej samo obišče, oziroma samo spovedovat gré, da se prepriča, ali je pač pripravljen za prejemo sv. zakramentov. Še preden ga začne spovedovati, pové naj mu, kaj sv. cerkev tirja od njega, če hoče prejeti sv. zakramente, namreč, da pred pričami prekliče očitno dano pohujšanje in da takoj odpravi ali popravi vse tisto, s čimur je občino pohujševal, kolikor je v tistih razmerah možnò. Ako je pripravljen to storiti, naj ga duhovni pastir spové in odveže, a preden mu prinese sv. popotnico, mora očitni grešnik dano pohujšanje s tem popraviti, da pred duhovnikom in dvema pričama izreče obžalovanje nad svojim grešnim življenjem ter da odpravi spotikljej; ali če bi takoj ne bilo mogoče, da vsaj pred pričami obljubi, da bo berž ko moč odpravil pohujšanje. Tudi v prigodku, ko bi bil očitni grešnik pripravljen za preklic pred pričami, a to se ne more več izveršiti, ker se n. pr. bolniku med tem toliko shujša, da ne more več govoriti, podelí naj mu duhovni pastir sv. zakramente za umirajoče.[1] Glej tudi § 197. II.

𝔟) Kedar duhovni pastir pride s sv. popotnico k bolniku, kateri ni očiten grešnik, ampak še-le iz njegove spovedi mašnik spozná, da je nevreden sv. odveze in sv. obhajila, takrat naj si na vso moč prizadeva, da ga storí pripravljenega. Ako se ne dá disponirati, ter kaže gotova znamenja notranje nepriprave, mora mu odvezo odreči. Kar tiče sv. rešnje Telo, naj mu strašno pregreho nevrednega obhajila z vso živostjo stavi pred oči in naj ga skuša pregovoriti, da po spovedi pred ljudmi izreče, da noče še sedaj obhajan biti, ali da vsaj dovoli, da mašnik sv. rešnje Telo skrivaj nese nazaj. Če bolnik to storí, mašnik s sv. rešnjim

---

[1] Ako bi duhovni pastir prišel k nevarno bolnemu, katerega concubinatus je obče znan, moral bi tirjati, da sogrešnico berž ko berž vzame v zakon, ali pa, da jo precej iz hiše dá ter tako pohujšanje odpravi. Ako bi osebe ne mogel niti v zakon vzeti niti takoj spustiti, ker n. pr. nikogar druzega nima, da bi mu stregel v bolezni, tedaj če je sicer skesan in za odvezo pripravljen, naj mu dá sv. odvezo in sv. popotnico, ako resno obljubi, da bo po spovedi pred pričujočimi ljudmi javno izrekel ter obljubil, da sogrešnico berž iz hiše spusti, ko bode ozdravel. Ko bi pa grešna zveza ljudem ne bila znana, je dosti, če bolnik samo spovedniku resnično obljubi, da bo sogrešnico ali v zakon vzel, ali pa iz hiše jo précej dal, če mu ni sedaj v strežbo neizogibno potrebna; ko bi jo pa takoj ne mogel spustiti, da se bo zgodilo berž ko ozdravi. V obojnem slučaji pa je ukazati, da bolnik ne govori in ne občuje s sogrešnico, kedar ni zares potrebno. — Tudi od konkubine, ako ona zbolí, je tirjati, da hišo sogrešnikovo takoj zapustí, če je mogoče, sicer pa mora, če je obče znana njena grešna zveza, pred pričami, ako je pa le skrivna priležnica, samo duhovnemu pastirju resno obljubiti, da ide iz hiše berž ko to možno postane.

Telesom javno odide; oziroma spravi sv. hostijo v posodico nazaj, pogasi luči, pokliče zunaj čakajoče ljudi ter jim reče, da sta vže vse na tihem opravila, sleče cerkveno opravo, odide ter natihoma domá sv. rešnje Telo nazaj v ciborij položí. Ako bi pa ne hotel tega javno izreči in tudi ne dovoliti, da mašnik sv. rešnje Telo skrivaj nese nazaj ter bi le zahteval obhajan biti, moral bi mu duhovni pastir sv. popotnico podeliti, če tudi nevrednemu, zato da ne prelomi spovedne molčečnosti. — Temu slično je ravnanje duhovnikovo, ko bi prišel s sv. rešnjim Telesom k bolniku, ki ni očiten grešnik in ki se celó spovedati noče, ampak pravi, da je samo zarad vnanje dostojnosti ali po domačih ljudeh siljen mašnika poklical, da ga previdi. V takem slučaji za duhovnega pastirja sicer ni spovedne molčečnosti, zarad katere bi moral skrivnemu grešniku podelíti sv. obhajilo, a vendar je duhovnik dolžan molčati zarad naturne molčljivosti in da ne provzroči pohujšanja (gl. § 199. I. 1). Ako bolnik pri vsem prizadevanji mašnikovem le še terdovraten ostane in ne odjenja od predeznega zahtevanja, naj ga, ko domači ljudje zopet vstopijo, glasno popraša, če hoče sedaj tudi zakramente za umirajoče prejeti? Ako pravi, dà, naj mu jih podelí, ker jih očitno zahteva.

2. K vredni prejemi sv. rešnjega Telesa je dalje treba pobožnosti serca, pripravljanja z molitvijo in premišljevanjem, zlasti vzbujanja vere, upanja, ljubezni in hrepenenja po Jezusu.

3. Telesne priprave, ozir katere zahtevamo od obhajanca:

a) Da je od polunoči tešč, tako, da ne smé sv. rešnjega Telesa prejeti, kedor je od trenutka, ko ura [1]) s pervim udarcem polunoči naznani, vžival pijače, jedi, zdravila, če še tako malo, razun v smertni nevarnosti. Rubr. gen. Miss. de defect. pravi: „Si quis non est jejunus post mediam noctem, etiam post sumptionem solius aquae, vel alterius potus aut cibi, per modum etiam medicinae, et in quantacumque parva quantitate, non potest communicare nec celebrare.“ Kedaj smé duhovnik netešč maševati gl. § 149. Da človek jenja tešč biti, mora: ono kar zavžije od zunaj priti v usta, toraj bi se ne odteščal, ko bi komu izpod zoba ali iz jezika tekla kri, katero bi požerl; — mora se stvar v pravem pomenu zavživati, toraj res jesti, piti; tedaj je še tešč, komur kaj nehoté zaide v goltanec in želodec per modum respirationis, attractionis aut salivae, n. pr. dim tobakov, duh od jedi, prah, mušica, kapljice dežja, mali ostanki jedi deržeči se med zobmi, kaj kapljic vode s slino vred, ko se izpirajo usta . . .; — mora stvar, ki pride v želodec res vžitna (digestibile) biti; je tedaj še vedno tešč, kedor požre kak kamenček, las, nit, zernce tobaka pri nosljanju itd. Kedor dvomi o tem, če je še tešč ali ne, če je bilo vže polunoči ali ne, ko je jed ali pijačo zavžil, on mora skušati dvom odstraniti ter do neke gotovosti priti; če pa le še ostane dvom, smé prejeti sv. obhajilo.

---

[1]) „Causa jejunii naturalis et ecclesiastici, aliorumque Ecclesiae officiorum fideles sequi debent publica horologia in singulis locis, quamvis tempus verum non signent“ (S. Poenitent. 18. Junii 1873).

b) Naj je obhajanec čistega telesa, ter se zato zakonskim priporoča (ne ukazuje) zderžnost; obleka bodi spodobna, snažna, in vsa vnanjost kristijanova naj razodeva notranjo pobožnost in spoštovanje. Mašniki prejemajo sv. obhajilo s stolo. Vojakom se spodobi, a zapovedano ni, da orožje odložé pred sv. obhajilom.

§ 203.

Zapoved o prejemanji sv. rešnjega Telesa.

Prejemati sv. rešnje Telo kot hrano našim dušam za večno življenje ukazal je Jezus Kristus sam. „Resnično resnično vam povém (pravi Gospod), ako ne bote jedli mesa Sinu človekovega, in pili njegove kervi, ne bote imeli življenja v sebi. Kedor pa jé moje meso in pije mojo kri, ima večno življenje, in jaz ga bom obudil poslednji dan“ (Jan. 6. 54—55). Cerkev je samo čas odločila, kedaj se mora ta božja zapoved spolnovati, namreč:

1. Najmanj enkrat v letu, in sicer o velikonočnem času. Tako je cerkev ukazala na IV. Lateranskem zboru l. 1215, z besedami: „Omnis utriusque sexus fidelis . . .“, kar je poterdil Tridentinski zbor (Sess. XIII. can. 9) določujoč: „Si quis negaverit, omnes fideles teneri singulis annis saltem in paschate ad communicandum juxta praeceptum s. matris Ecclesiae, a. s.“ Prav v tem času pa se vernikom ukazuje sv. obhajilo: ker je tudi Jezus Kristus o velikonočnem času dal svojim učencem lastno telo in kri v duhovno jed, veleč jim, da tudi oni tako storé v njegov spomin; ker je sv. obhajilo spomin Jezusove smerti in morajo toraj verniki vsaj o tistem času, v katerem se obhaja smert Gospodova, resnično vdeleževati se nekervave daritve Jezusove; ker se morajo o Veliki noči, kot osrednjem prazniku vsega cerkvenega leta, vsi kristijanje po duhovno prenoviti, kar se zgodi z vredno prejemo sv. zakramentov.

a) Kedó mora prejemati velikonočno obhajilo? Vsi verniki, kateri so vže prišli k pameti [1]) in se je tudi sedaj zavedajo, tudi slaboumni, na pol bebci, gluhomutci, kolikor potrebno spoznanje sv. rešnjega Telesa imajo, duhobolni (a le, kedar imajo svetlo dôbo; gl. § 202. I.), zdravi in bolniki (ti tudi, čeprav so bili morda ravno pred velikonočnim časom [2]) obhajani), in vjetniki; ne pa blazni in nezavedni, ki so brez svetle dôbe.

b) Kedaj se mora prejemati letno sv. obhajilo? „Velikonočni čas“ je po izjavi papeža Evgena IV. v pismu „Fide digna“ ona dôba od cvetne do bele nedelje; a škofje so po apost. sedežu pooblaščeni, da smejo ta čas bolj ali manj podaljšati z ozirom na potrebe posameznih vladikovin. [3]) — Kedor ob začetku velikonočnega časa spozná, da pozneje ne bo mogel prejeti sv. zakramentov, mora jih prejeti précej. Ako bi kedo presv. Zakrament prejel pred začetkom velikonočnega časa iz namere, da s tem storí svojo velikonočno dolžnost, ker meni, da mu ob določeni dôbi ne bo možno, mora vendar-le o velikonočnem času prejeti sv. obhajilo, če bi jenjal zaderžek. Ko bi kedo o velikonočnem času ne storil svoje dolžnosti, dolžan je sv. obhajilo prejeti pozneje, berž ko mogoče, kajti vedno ga še veže cerkvena zapoved, ukazujoč, da se ima sv. obhajilo prejeti vsaj enkrat v letu. Le z vrednim obhajilom se spolni cerkvena zapoved, ne z božjeropnim. Ako bi kedo prišel k spovedi še-le zadnje dni velikonočnega časa ter bi ne bil pripraven za sv. odvezo in bi ga spovednik ne mogel disponirat, mu ni dolžan dati odveze zavolj potekajočega velikonočnega časa, ampak smé mu velikonočno obhajilo odložiti na poznejši čas. Govoreč o velikonočnem obhajilu pravi namreč IV. Later. zbor: „Nisi forte de proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum.“

c) Kje je prejemati velikonočno sv. obhajilo? Ker mora pastir nad svojo čedo čuti, svoje ovce poznati in pasti, pa za nje odgovor dajati, morali bi verniki velikonočno obhajilo prejemati v domači farni cerkvi iz rok svojega duhovnega pastirja; drugod iz rok druzega mašnika pa le z dovoljenjem domačega duhovnika. Tako določuje Rit. Rom.; obrednik Ljubljanski (str. 69) pa o tej zadevi velí: „Quotannis octiduo ante initium communionis paschalis promulget parochus, teneri parochianos ex praecepto ecclesia ad Eucharistiam in propria parochia sumendam, praeter eos, quibus parochus ex peculiari ratione concesserit, ut dominicam coenam in alia parochia manducare licite possint.“ Oni, ki so brez domovine, kakor tudi popotniki, tujci, kateri so daleč proč od svoje duhovnije, smejo po splošnji šegi velikonočno obhajilo povsod prejemati. Kakor so razmere dandanes, duhovni pastir najmodrejše storí, ako ob začetku velikonočnega časa svojim vernikom sicer jako priporoča, da presv. Zakrament doma prejemajo, a dá naj jim dovoljenje, da smé velikonočno sv. obhajilo prejeti tudi kje drugej, kedor poseben razlog za to ima. — O pripravljanji vernikov na vredno prejemanje sv. zakramentov po cerkvenih govorih in po velikonočnem izpraševanji, pa o kazni, s katero cerkev pretí onim, ki bi o velikonočnem času svoje kerščanske dolžnosti ne storili, smo vže govorili; gl. § 173. sub 3.

---

[1]) Otroci še-le tedaj, ko so za ta zakrament prejeli zadosten poduk, kar spoznamo iz splošnjega ravnanja sv. cerkve.

[2]) Ako je bolnik prejel o velikonočnem času sv. popotnico, veljá mu to tudi za velikonočno obhajilo.

[3]) Velikonočni čas za Ljubljansko škofijo terpi od II. nedelje v postu do Vnebohoda Gospodovega; za Lavantinsko od II. postne nedelje do IV. nedelje po Veliki noči.

2. V verjetni smertni nevarnosti je vsak vernik dolžan, prejeti sv. obhajilo kot popotnico. V ravno tisti bolezni se smé sv. obhajilo iz novega kot popotnica (neteščemu) podeliti in naj se tudi podelí, če smertna nevarnost še terpí, in zlasti, ako bolnik želí zopet obhajan biti. Čez koliko dni naj bolnik v isti smertni nevarnosti vnovič prejme sv. popotnico, ali čez osem (kakor navadno pravijo), ali vže prej, to je prepuščeno previdnosti duhovnega pastirja, ki naj se pri tem ozira na razmere kraja in na željo bolnikovo. Kedor ni nevarno bolan, a želí v dolgi bolezni večkrat doma obhajan biti, mora sv. rešnje Telo tešč prejemati; ko bi pa nikakor ne mogel ostati tešč, smé se mu sv. obhajilo za Veliko noč ali še tudi sicer katerekrati v letu prinesti prav zgodaj zjutraj, ali celó kmalo po polunoči. Ako je kedo zjutraj še zdrav, ko je iz pobožnosti pri sv. obhajilu, čez dan pa tako nevarno zboli, da se je smerti bati še tisti dan, on smé (ako želí) iz novega prejeti sv. obhajilo kot popotnico, vendar nima dolžnosti, jo prejeti; če je pa ob zjutranjem obhajilu bil vže bolan, ne sme se mu tisti dan podeliti sv. popotnica. Kedor je še-le en dan ali malo dni poprej iz pobožnosti prejel sv. obhajilo, smé (a ne da bi moral), ako smertna nevarnost nastopi, sv. popotnico prejeti, če je sedanja nevarnost le nasledek poprejšnje (namreč ob času iz pobožnosti prejetega sv. obhajila vže imete) bolezni; ko bi bila pa

smertna nevarnost nanagloma prišla, tedaj mora bolnik prejeti sv. popotnico, če je bil tudi le en dan ali malo dni poprej, a še zdrav, pri sv. obhajilu, kajti zapoved sv. popotnice se more in se tudi mora še-le tedaj izpolniti, ko nastopi verjetna smertna nevarnost.

3. Marsikateremu je dolžnost ljubezni do samega sebe, tudi zunaj velikonočnega časa in zunaj smertne nevarnosti še večkrat v letu prejemati sv. obhajilo, ako mu je namreč potrebno „ad superandas graves tentationes, praesertim luxuriae, ad cavendum relapsum in vitium consuetum“. Zastran kristijana, ki tega ne storí, pravi sv. Alfonz (VI. n. 295): „Quum enim s. Eucharistia tunc suscipienda est ratione praecepti tentationem superandi: omissio non est peccatum distinctum ab eo, quod committitur succumbendo tentationi.“ — Cerkev svetuje in želí, da bi verniki pogostno pa vredno se združevali z Jezusom v presv. Zakramentu, če vže ne zakramentalno, pa vsaj duhovno, v pobožnih in gorečih željah.

§ 204.

Pogostno obhajilo.

„Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos!“ je klical naš Izveličar na zemlji bivajoč; tako nas še danes k sebi vabi v presv. Zakramentu pričujoč; tako v Gospodovem imenu sv. cerkev skoz vsa stoletja kliče, svoje vernike k pogostnemu prejemanju sv. rešnjega Telesa vabeč. Pervih časov kristijanje, spoznavši silno silno duhovno korist nebeške jedi, so radi poslušali ta glas ter zeló pogosto pristopali k mizi Gospodovi. Po spričevanji sv. Justina, sv. Ciprijana, sv. Jeronima in dr. so verniki takrat prejemali sv. obhajilo, kolikorkrat so bili pri daritvi sv. maše pričujoči, toraj vsak dan, ali posebne dni v tednu, zlasti ob nedeljah. Ko je perva gorečnost bolj in bolj omerzovala, je cerkev začela ukazovati, kolikrat najmanj je vsacemu verniku prejemati sv. rešnje Telo. Perva taka zapoved je določila, da vsako leto vsaj trikrat: o Veliki noči, o Binkoštih in o Božiču moral je sleherni prejeti sv. obhajilo; Inocenc III. pa je v IV. Lat. zboru postavil zadnjo mejo, rekši: vsaj enkrat v letu. A zraven tega strogega ukaza je cerkev vedno želela in skoz vsa stoletja svojim vernikom jako priporočala pogostno prejemanje zakramenta sv. rešnjega Telesa, ter je zlasti Jansenistom (najhujšim zopernikom pogostnega obhajila) nasproti učila, da sv. obhajilo ni le neko plačilo svetosti, ampak je zdravilo duhovno bolnim in pomoček slabotnim, da se ložej obvarujejo padca. Zmiraj še veljajo besede

Tridentinskega zbora (Sess. XXII. cp. 6): „Optaret quidem sacrosancta synodus, ut in singulis missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiae perceptione communicarent, quo ad eos ss. hujus sacrificii fructus uberior proveniat . . .“ Duhovni pastirji in spovedniki toraj prav ravnajo, po želji in v duhu sv. cerkve storé, ako vernikom vroče priporočajo pogostno sv. obhajilo.

A kar je samo na sebi dobro, ni še zato v vseh okoliščinah koristno in zveličavno; tako tudi pogostno obhajilo, dasi ravno samo na sebi silno koristno, ni kar sploh priporočati in tudi ne vsem dopuščati. Kolikrat naj bi ta ali uni pristopal k mizi Gospodovi, to razsojevati prepušča cerkev posameznim spovednikom; jedro tega vprašanja pa je priprava prejemalčeva. Kolikor večja je potreba, prejeti sv. obhajilo, kolikor večje je hrepenenje po nebeški jedi, kolikor boljša je priprava za sv. obhajilo: toliko pogostneje smejo verniki pristopati k mizi Gospodovi. — Za ravnanje v duhovno-pastirski službi so naslednja po sv. Alfonzu Lig. in po drugih poterjenih učiteljih sostavljena pravila priporočati:

1. Duhovni pastir naj si zlasti, ako so bili njegovi duhovnijani doslej zanikarni v prejemanji sv. zakramentov, z vso vnemo najprej prizadeva za to, da njegovi verniki (tudi moški) vsaj na tri mesece pristopajo k mizi Gospodovi.

2. Enkrat na mesec sv. obhajilo prejemáti ne smé duhovni pastir braniti nikomur, ki je dobro pripravljen; temveč naj mesečno sv. obhajilo slehernemu goreče priporoča, zlasti grešnikom v bližnji priložnosti in onim, katerim je kak greh vže v navado prišel. Da cerkev za prejemanje sv. rešnjega Telesa po enkrat na mesec ne tirja posebne popolnosti življenja, spoznamo od tod, ker ima navado, velikim grešnikom, koje odvezuje od nekaterih zločinstev in kazni, za nekoliko časa kot pokoro nalagati mesečno prejemanje sv. zakramentov[1]).

3. Enkrat v tednu sv. ohajilo prejemati smé duhovni pastir dopuščati ali naj še celó svetuje vsem, ki razodevajo resnično voljo, varovati se vsacega smertnega greha, dasiravno nimajo enako terdne volje varovati se malih grehov in prizadevati si za kerščansko popolnost. Takim pa, ki so v hudih skušnjavah, ali se imajo vedno vojskovati zoper vkoreninjeno strast, ali živečim v neprostovoljni bližnji priložnosti, enkratno obhajilo v tednu ni le svetovati, ampak po razmerah

---

[1]) Otroci pred 14. letom naj se praviloma tudi le enkrat na mesec, k večemu na 14 dni puščajo k sv. obhajilu. Deloma ker navadno niso v tolikih dušnih nevarnostih, deloma ker še ne vedó svetosti tega zakramenta prav ceniti, in bi se utegnili privaditi rabotnega obhajanja, ko bi se prepogosto pošiljali k mizi Gospodovi.

celó ukazati, zlasti če ni upanja, da bi se brez sv. obhajila greha zderžali. Le ko bi se bilo zarad tedenskega obhajila biti med ljudstvom zgledovanja in pohujšanja, takrat se ne smé dovoljevati, n. pr. osebam sedaj sicer resnično spreobernjenim, ki so pa prej očitno pregrešno živele ter na slabem imenu bile, in s sedanjim spodbudnim življenjem onega slabega sloveza niso še odpravile. To enako veljá za osebe, ki se prostovoljno če tudi le v male grehe povračujejo, in s tem pohujšanje napravljajo ter so zato na slabem glasu, kakor n. pr. prepirljive, opravljive, sovražne, napuhnjene osebe; takim ni dopuščati pogostnega sv. obhajila, ker si ga ne obračajo v prid.

4. Večkratno obhajilo v tednu ima le namen dušam pomagati, da rastejo v kerščanski popolnosti. K temu je treba od strani obhajanceve višje stopinje daljne in bližnje priprave, kakor za enkratno obhajilo na teden. Če pa je pri tem ali unem primerna višja stopinja daljne in bližnje priprave, to razsojevati gré spovedniku. — Višja stopinja daljne priprave je veliko in resnično hrepenenje po sv. obhajilu, in goreče prizadevanje za kerščansko popolnost. Hrepenenje bi pa ne bilo resnično, ko bi izviralo samo iz vnanjih vzrokov, n. pr. iz posnemanja drugih, ali celó iz ničemurnosti, da bi se oseba komu prikupila s pogostnim prejemanjem sv. obhajila itd. Resnično je hrepenenje le tedaj, če izvira iz prave ljubezni do Jezusa in namerava tesnejo sklenitev z Gospodom pa pridobitev kerščanskih kreposti: ponižnosti, poterpežljivosti, pokorščine . . ., to je, kedar je hrepenenje združeno z gorečim prizadevanjem za kerščansko doveršenost in tudi sklenjeno z vestnim posluževanjem primernih pomočkov. Kedor toraj hoče večkrat v tednu pristopati k mizi Gospodovi, mora imeti vsaj nekoliko duhovnega življenja; zlasti da se vadi v premišljevanji, ali da si vsaj prizadeva pogostokrat svojega duha k Bogu povzdigovati, vse Bogu v čast delati in iz ljubezni do njega, v vseh rečéh se v Njegovo sveto voljo vdajati . . .; tudi mora tak obhajanec skerbno čuti nad svojo vestjo, pa tudi malih grehov se resnično varovati, ter njihove vire, t. j. huda nagnjenja in slabe navade odpravljati. Ozir malih grehov je razločevati, se li storé iz človeške slabosti ali pa s premislekom: v pervem slučaji moder spovednik ne krati večkratnega obhajila, razun pri večih pogreških, pri katerih je po mnenji sv. Alfonza sedaj pa sedaj kako obhajilo odreči, da se spovedencu veči stud nad dotičnim grehom vzbudí; takim pa, ki male grehe s premislekom delajo, naj se dovoljuje le samo eno obhajilo v tednu ali tudi le v 14 dneh. Poslednjič mora tudi vnanje obnašanje tacih oseb nesvarljivo biti, in ne smé nič tacega razodevati, kar bi dobrim kristijanom

dajalo priliko k pohujšanju, na kar je zlasti v manjših duhovnijah gledati. — Ker se sad sv. obhajila prav posebno na bližnjo pripravo opira, je v posameznih prigodkih tudi še na to gledati, s koliko gorečnostjo in skerbjo se zamore in hoče obhajanec po svojih vnanjih in notranjih okoliščinah za vsaktero sv. obhajilo pripravljati in zahvaljevati. Moder duhovnik ne bo toraj večkratnega obhajila v tednu dovoljeval tacim, ki ne morejo ali nočejo skerbno se pripravljati in zahvaljevati se za sv. obhajilo; tako so n. pr. velikokrat vnanje okolnosti zaderžek večkratnega obhajila v tednu takim, ki zarad obilega dela, skerbi in opravil pri hiševanji ali v službi ne utegnejo za sv. Zakrament se dostojno pripravljati. Res je, da obilna opravila sama na sebi, ali ta okolnost, da je kedo obertnik ali v zakonu živeč ne smé biti razlog, odrekati tacim večkratno obhajilo vže samo zavolj tega, ker imajo veliko opraviti ali samo zarad tega, ker so zakonski — vendar mora duhovni pastir pri njih imeti večo previdnost, ker so taki večkrat prav res zaderžani. Gledati je tudi na notranje okoliščine obhajancev: če so ali vsaj morejo biti v takem dušnem stanji, ki je potreben za večkratno obhajilo v tednu. Tacim, ki so slabega uma in omahljive lastnije, dasiravno ne razodevajo velike strasti, in so še celó lepega vedenja, večkratno obhajilo v tednu ni dovoljevati; kajti če take slaboumne ter preproste osebe ne kažejo strastnosti, ampak so čednega življenja, izhaja to bolj iz nature in se tudi ohraniti dá z naturnimi pomočki, kakor s podučevanjem, svarjenjem, opominjevanjem, z ogibanjem grešne prilike, z molitvijo itd. Pogostno obhajilo takim osebam toraj ni potrebno in tudi ne zeló koristno, pa utegnilo bi nekaterim v spotikljej biti.

Cerkev želi, naj bi verniki pogostno prejemali zakrament sv. rešnjega Telesa; zato si mora duhovni pastir prizadevati, da se v njegovi duhovniji tudi res to godí: v cerkvenih govorih in v spovednici naj v ta namen svojim vernikom govori o koristi, oziroma potrebi pogostnega prejemanja sv. zakramentov ter naj jim vzbuja hrepenenje po nebeški jedi, napravlja naj posameznim pobožnim družbam in bratovščinam slovesna vkupna obhajila itd. Težavno je vprašanje, po kolikrat naj bi spovednik posamezne pobožne vernike puščal k mizi Gospodovi. Določno na to odgovoriti ni mogoče, a na podlagi povedanih načel vedel bo duhovni pastir v posamnih slučajih razsojevati. Mnogokrat so odločilne tudi razmere kraja. Na deželi sem ter tje pomanjkuje spovednikov, vernikom pa časa, se na pogostno obhajilo dostojno pripravljati in zadostno se zahvaljevati; v takih krajih smé duhovni pastir biti zadovoljen, ako nekoliko pobožnih duš vsako nedeljo (ali praznik) pristopa k mizi Gospodovi, mnogo druzih vsak mesec, ostali pa vsaj trikrat ali štirikrat na leto. Po mestih so razmere v tej zadevi se vé da ugodnejše in pogostno obhajilo zlasti med ženstvom bolj v navadi. Da tù duhovni pastir hodi pravo pot, treba mu je veliko modrosti in opaznosti. Večkratnega obhajila na teden naj nikar ne ponuja ter tudi preveč ne priganja k pogostnemu obhajilu, dokler dotične osebe ne spozná, temveč naj čaka, da se duši vzbudí resnično hrepenenje po pogostnem prejemanji sv. Zakramenta, ter da sama razodeva take želje. Tudi za pogostno obhajilo sposobnim naj navadno čez tri- ali štirikrat na teden ne dovoljuje sv. obhajila. Vsakdanje obhajilo moralo bi ostati le kaj nenavadnega, prav posebnega. Sv. Frančišek Sal. pravi v svoji Filoteji: „Da vsak dan prejme sv. obhajilo, moral je kristijan svojo dušo vže skoraj od vsacega hudega nagnjenja očistiti“. A tudi v izrednem slučaji, ko bi spovednik morda kedaj dopustil vsakdanje obhajilo, je koristno, da takemu verniku sedaj pa sedaj kako obhajilo na teden odtegne.

Jako napačno ravnajo tisti dušni vodniki, kateri pogostno puščajo k mizi Gospodovi osebe, ki mnogotere strasti, n. pr. lažnjivost, opravljanje, jezljivost, zbadanje in žaljenje bližnjega, sovražnost, nerodno nagnjenje do drugega spola, ničemurnost, jezičnost . . . v svojem sercu pasejo in si za poboljšanje nič ne prizadevajo; ki po svoji lastniji niso vzmožne notranjega življenja, ali če so tudi vzmožne, pa nič ne storé v ta namen in pri njih ni poznati napredovanja v kerščanski popolnosti. Veljá toraj tudi v tej reči: „Ex fructibus cognoscetis eos“.

§ 205.

Delivec sv. rešnjega Telesa.

Redni delivec tega zakramenta je prav za prav lastni škof in duhovni pastir, a po današnjem običaji smé vsak mašnik vernikom sv. obhajilo deliti v vsaki javni cerkvi ali kapeli. Izredni delivec sv. rešnjega Telesa je dijakon, in sicer v tem smislu, da v mašnikovi nepričujočnosti ali tudi v njegovi pričujočnosti na njegovo povelje ali dopuščenje smé sv. obhajilo očitno in slovesno (cum stola transversa) deliti, a le kedar je sila, n. pr. če ima duhovni pastir vže sicer prav veliko opraviti, če je silno veliko obhajancev, ali sploh za obhajanje ni dobiti mašnika. Sam sebé obhaja po sedanji navadi le mašnik pri sv. maši. — Sv. popotnico dajati smejo le domači duhovni pastirji. Redovnikom je celó pod kaznijo izobčenja prepovedano, duhovnikom ali neduhovnikom zunaj sile in brez dopuščenja dotičnega duhovnega pastirja sv. obhajilo kot popotnico deliti, ako nimajo sami oskerbovati duhovnije, ali če nimajo posebne pravice za to. Gl. papežev prideržaj str. 585 št. 14. V sili, kedar lastnega duhovnega pastirja ni doma, ali ko bi ta bolniku sv. popotnico po krivem odrekal, toraj v nevarnosti, da utegne bolnik sicer brez zakramenta sv. rešnjega Telesa umreti, smé deliti in naj mu tudi sv. popotnico podelí vsak mašnik ali celó dijakon.

V.

Sv. poslednje olje.

§ 206.

Tvarina, slovilo in obred podelitve sv. poslednjega olja.

Sv. poslednje olje je zakrament, v katerem bolnik po maziljenji s svetim oljem in po zapovedani mašnikovi molitvi gnado božjo prejme k dušnemu in večkrat tudi k telesnemu ozdravljenju. Ozír učinka tega zakramenta sv. cerkev (Con. Trid. Sess. XIV. c. 2) učí: „Res et effectus gratia est Spiritus sancti, cujus unctio delicta, si quae sunt adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit; et aegroti animam alleviat et confirmat; magnam in eo divinae misericordiae fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus et morbi incommoda ac labores levius fert, et tentationibus daemonis calcaneo insidiantis facilius resistit, et sanitatem corporis interdum, ubi saluti animae expedierit, consequitur.“ Sv. poslednje olje odjemlje toraj tudi grehe; sicer v pervi versti majhne, a vendar tudi smertne: kateri brez zadolženosti bolnikove pri zakramentu sv. pokore niso bili odpuščeni (n. pr. zarad kakega skrivnega nedostatka spovednikovega); kateri so bili po spovedi storjeni, če se jih grešnik sedaj ne zaveda; katerih se bolnik spovedati ni mogel, ker se ni pameti več zavedal in tudi prej ni imel popolnega kesanja — da le sedaj, sv. olje prejemajoč, ima nepopolno čeznaturno kesanje. Sv. olje, če tudi pervotno zakrament živih, je v drugi versti zakrament mertvih, zato se more zgoditi, da je izveličan po tem sv. maziljenji, ki bi bil brez sv. olja pogubljen.

1. **Daljna tvarina** tega zakramenta je olje iz olivk, po škofu (ali mašniku po sv. očetu pooblaščenem) nalašč v ta namen posvečeno. Ko je véliki četertek novo olje posvečeno in razdeljeno, ne smé se oleum infirmorum prejšnjega leta nič več rabiti. Gl. str. 381. Ako začne med letom zmanjkovati sv. olja in ni dobiti posvečenega, smé duhovni pastir priliti neposvečenega olja, a vselej manj kot je še posvečenega v posodi. To bi smel, če je sila, celó večkrat storiti (C.

S. C. 25. sept. 1862). Ko bi mašnik v kaki sili ne imel oleum infirmorum, smel bi se za podelitev sv. poslednjega olja poslužiti krizme ali olja za katehumene, a s pogojem: Si materia sit valida; berž pa ko bi dobil pravega olja, moral bi maziljenje ponoviti s pogojem: Si nondum es sacramento refectus. Prav to bi moral storiti, ko bi se bil duhovni pastir zmotil v sv. oljih (Lig. VI. n. 709). — **Bližnja tvarina** je maziljenje peterih čutil bolnikovih; „in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem“ (Decr. Conc. Florentini). Niso pa vsa ta maziljenja bistvena, kajti po navodu obrednika se ledja zarad spodobnosti pri ženskah ne mazilijo, in tudi pri moških le, če se še lahko obernejo. V mnogo škofijah se pa maziljenje ledij tudi pri moških nikoli ne izveršuje. K veljavnosti zakramenta tudi maziljenje nóg ni potrebno, a vendar se smé opustiti samo tedaj, če se sine incommodo izveršiti ne more, n. pr. pri porodnicah. V sili zadostuje, da se izmed dveh čutil mazili le eno, n. pr. samo eno uho, ena roka . . . Če je bolnik pohabljen in kakega čutila nima, mazilijo se bližnji deli telesa z istim slovilom.

2. **Slovilo** so one besede, ki jih mašnik govorí pri maziljenji posameznih čutil, namreč: „Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum (auditum, odoratum, gustum et locutionem, tactum, gressum, lumborum delectationem) deliquisti. Amen.“ Pri maziljenji čutil, katerih človek po dvoje ima, ne smé duhovni pastir prej izgovoriti slovila, kakor da je maziljen tudi drugi organ. „Amen“ konec slovila izrekuje mašnik, ne strežnik. Za slučaj največe sile, kedar se je bati, da bolnik umerje, preden se izveršé vsa maziljenja na navadni način, smé se po nauku nekaterih bogoslovcev (med njimi tudi Benedikt XIV., sv. Alfonz Lig., Scavini) zakrament sv. poslednjega olja podeliti z maziljenjem enega samega čutila ter s splošnjim slovilom. A ker se cerkev o tem ni izrekla, je stvar dvomne veljave, toraj smé duhovni pastir na ta način sv. olje deliti le pogojno, namreč: si valeat . . . Mazili naj tacemu umirajočemu glavo, iz katere izvirajo živci vseh čutil, in sicer na čelu, govoreč: „Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti [1]) per sensus: visum, auditum, odoratum, gustum et tactum.“

---

[1]) „Deliquisti“ se tù ne izgovorí še-le ob koncu, kajti zakrament bi ne bil podeljen, ko bi bolnik umerl, preden se izgovorí ta beseda.

Ako je po takem maziljenji bolnik še živ, mora ga duhovni pastir na posameznih čutilih maziliti v navadni versti in z navadnim slovilom, samo da pogojno: Si nondum es hoc sacramento refectus . . ., ali: Si nondum es valide unctus . . . Obrednik (Ljublj. str. 88) za slučaj sile ukazuje tako-le: „Si quis autem laborat in extremis, et periculum immineat, ne decedat, antequam finiantur unctiones, cito inungatur, incipiendo ab eo loco: Per istam sanctam unctionem . . .; deinde si adhuc supervivat, dicantur orationes praetermissae, suo loco positae. Quodsi dubitet, an vivat adhuc, unctionem prosequatur, sub conditione pronuntiando formam, dicens: Si vivis, per istam sanctam unctionem . . .

3. Ozir načina ter obreda podelitve sv. poslednjega olja je vsacemu duhovnemu pastirju ravnati po zapovedanem obredniku njegove škofije. Ljubljanski obrednik ukazuje za podelitev sv. olja šege, ki se nekoliko razlikujejo od rimskih ter so obširneje. Mašnik stopivši v kraj, kjer leží bolnik, reče: „Mir bodi tej hiši“, položi posodo s sv. oljem na pripravljeno mizo, obleče koretelj in stolo [1]) vijolične barve, dá bolniku križ poljubiti in potem v obliki križa poškropi z blagoslovljeno vodo [2]) bolnega, stanovanje in okol stoječe, govoreč: „Asperges me, Domine . . .; Miserere mei Deus etc.“ Na to stopi k bolniku, ga keršČansko pozdravi, ga spové in odveže, ako se želí še kaj spovedati, ga kolikor čas dopušča tolaži in mu po potrebi razloží moč ter učinke sv. poslednjega olja. Potem k bolniku obernjen moli oracije: „Introeat . . .; Oremus et deprecemur . . .; Exaudi nos . . .“, katere v sili deloma ali celoma smé izpustiti. Pred križem klečé na to duhovni pastir glasno moli psalm: „Iz globočine vpijem k tebi . . .“ in kratke litanije, v katerih mora na primernem kraji pridejati patrona farne cerkve in bolnikovega. Nato je moliti očitna spoved „Confiteor“, ki se zunaj sile nikoli ne smé izpustiti, čeravno je morda ravno prej ob podelitvi sv. rešnjega Telesa se molil in se bo pri deljenji papeževega blagoslova še tretjič molil, kajti vsakokrat ima očitna spoved drug pomen. Nad bolnikom potem moli duhovnik „Misereatur tui . . . Indulgentiam . . .“, in opomni navzoče, da molijo za bolnika med tem ko bode maziljen.

Duhovni pastir vzame v levico posodico s sv. oljem, stopi k bolniku, stori nad njim znamenje sv. križa in svojo desnico stegnjeno deržeč nad glavo njegovo, govori: „In nomine Patris . . .“ Nato začne maziliti bolnika na posameznih krajih telesa, ki smo jih vže imenovali, in sicer v ravno tistem redu, kakor je zaznamovan v obredniku. Maže se s palcem [1]), ki se poprej v sv. olje pomoči, in sicer toliko pomoči, da ozir bližnje tvarine ni nič dvoma. Pri vsacem novem mazanji se mora palec pomočiti v sv. olje, razun če je čutilo dvojno, ker se v tem primerljeji drug ud smé pomazati tudi brez novega pomočenja. Maziljenje se ima goditi v križevi podobi, dasi to ni potrebno k veljavnosti zakramenta. Ko je organ pomazan, se mora mazilo précej in vselej z novo pávolo izbrisati. Ako ima čut dva uda, začne se maziljenje na desnem organu, in ko bi se n. pr. pri maziljenji ušes eno uho ne moglo pomazati tako, da bi se bolniku ne bilo treba oberniti ter bi tako drugo uho po dotikovanji z rjuho ali blazino sv. olja ne zgubivalo, bi bilo to poslednje kar précej po maziljenji zbrisovati. Pávolo ali predivo, s katerim je duhovni pastir zbrisoval, moral bi v čedni posodi seboj v cerkev nesti, potem sežgati in pepel v sakrarij vreči. Kar zadeva bližnji kraj maziljenja, se pri očéh mažejo oculis clausis trepalnice, pri ušesih ušesca, pri nosu in summitate nasi unica unctione, tako da počezna čerta križa nosnice mazili, pri ustih compressis labiis [2]) ustnice, na rokah dlani (mašnikom pa od zunaj), na nogah podplati ali tudi zgoraj, kakor je šega v škofiji (S. R. C. 27. avg. 1836). Ako bolnik vže od rojstva nima kakega čuta, n. pr. vida, sluha, se vendar-le maziljenje na dotičnem čutilu ne smé opustiti, ker se je taki utegnil pregrešiti z zadevno dušno močjo v mislih, željah, z nepoterpežljivostjo zarad pomanjkanja dotičnega čuta, ali z neizmernimi željami po čutu.

---

[1]) Le v veliki sili smé se zakrament sv. poslednjega olja podeliti brez štole in koretlja, tudi brez strežnika; mašnik naj v tem slučaji sam sebi odgovarja.

[2]) Ko bi blagoslovljene vode ne imeli v hiši, naj jo duhovni pastir, ako ni sile, kar tam v kaki posodi blagoslovi, saj je voda in sol povsod dobiti.

---

[1]) Pri kužnih, stoklih, gobovih, rakovih . . . bi se po Benediktu XIV. smelo mazati s paličico, na kateri je privezan kos pávole s sv. oljem namočene. A dr. K. Capellmann o tej zadevi piše: „Ich möchte davon entschieden abrathen. Einmal weil diese Vorsicht überflüssig ist, da die Gefahr der Ansteckung immer höchst gering sein wird. Selbst bei denjenigen Krankheiten, welche nur durch Berührung anstecken, schützt schon das Oel selbst gegen die Uebertragung des Krankheitsstoffes. Ausserdem kann man an allen zu salbenden Theilen noch die Stellen auswählen, welche von Geschwüren, Pocken etc. weniger bedeckt sind. Bei den meisten ansteckenden Krankheiten liegt aber nicht in der directen Berührung der Kranken die Gefahr der Ansteckung, sondern schon in ihrer Nähe und in der mit dem Krankengifte geschwängerten Stubenluft. Die Vermeidung der Berührung nützt also hier gar nichts. Ein anderer Grund, weshalb ich von diesem Verfahren abrathe, ist das scandalum. Die Umstehenden dürfen und werden sich wundern und scandalisiren über die Scheu und Angst des Seelsorgers . . . Wohl wäre es möglich, durch wiederholtes Eintauchen des Fingers in das hl. Oel das Oel selbst zu inficiren. Um dieses zu vermeiden, reicht es hin, ein Stück Baumwolle mit dem hl. Oel so zu befeuchten, dass man mit der Baumwolle als Instrument alle Salbungen ohne erneuertes Eintauchen vornehmen kann. Hierbei wird der Schein der Aengstlichkeit vor eigener Ansteckung vermieden.“

[2]) Ako bi imel umirajoč usta odperta, ni si treba prizadevati duhovniku, da jih zapre, ampak mazili naj ga na zgornji ali pa na doljni ustnici.

Po maziljenji si duhovni pastir odergne palec s kruhom ali soljo, si izmije in osuší perste (vodo to pa kruh ali sol velí v ogenj vreči); potem nadaljuje molitve za bolnega, ga večkrat blagoslavlja s križem, mu položí desnico na glavo in prosi: „Sanet te Deus Pater, qui te creavit in carne etc.“ Slednjič bolniku podá sv. križ, da ga poljubi, opominjajoč ga, da vse svoje zaupanje stavi v terpljenje in smert Gospodovo, ki je za nas neskončnega zasluženja. Obrednik pristavlja, da naj duhovni pastir, končavši sv. dejanje, bolniku po potrebi in razmerah daje še raznih koristnih naukov.

§ 207.

Prejemnik sv. poslednjega olja.

Razločevati nam je pri prejemniku tega zakramenta sposobnost in vrednost njegovo.

I. Sposoben sv. poslednje olje veljavno prejeti je vsak živ kristijan, ki je prišel do razumnosti ter vzmožen postal dejanjskega greha, ki je nevarno bolan ali mu starost enako nevarnost dela kakor bolezen, in ki hoče zakrament sv. poslednjega olja prejeti.

1. Živi človek, ki je keršćen, veljavno prejme zakrament sv. maziljenja, toraj smé bolnik, ki je bil kot vže dorasli človek keršćen, kar précej po sv. kerstu poslednje olje prejeti.

2. Bistven pogoj veljavnega prejetja je tudi, da se je dotični vže kedaj pameti zavedal ter sposoben postal dejanjsko grešiti, ker bi se sicer nad njim ne mogle vresničiti besede slovila: „. . . indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum etc. deliquisti.“ Sv. poslednjega olja toraj ne morejo veljavno prejeti: otročiči, ki se še ne zavedajo pameti. Smé pa se in se celó mora deliti v smertni nevarnosti zakrament sv. poslednjega olja otrokom, ki so vže gotovo prišli do razumnosti (nekako s sedmim letom) če tudi niso še bili nikoli prej pri spovedi in niso še prejeli sv. obhajila. V dvomu, se li dete vže zaveda pameti, ali ne, podelí naj se mu sv. olje s pogojem: „Si capax es“. Tudi se ne more deliti sv. olje vedno blaznim, norcem od rojstva sem, ki se niso nikdar zavedali pameti in se nikoli ne zbrihtajo. Smé pa se jim podeliti sv. olje, ako imajo svetlo dôbo;

kakor se tudi taki duhobolni smejo v sv. olje dejati, ki so bili nekedaj zdravega uma, če so tudi ob delitvi zakramenta zmešane glave, da se le ni bati onečeščenja sv. zakramenta. Obrednik (Ljublj. str. 76) namreč določuje: „Sed si infirmus, dum phrenesi aut amentia laborat, verisimiliter posset quidquam facere contra reverentiam Sacramenti, non inungatur, nisi periculum tollatur omnino.“ Nevarnost onečastenja naj se odverne s tem, da tacega bolnika med delitvijo sv. olja drugi terdno deržé ali celó zvežejo. Ker se sv. poslednje olje tudi s prisodno, interpretativno namero veljavno prejme, se smé podiliti vsakemu takemu verniku, ki je v hudi bolezni brez zavesti ali zmotenega uma, če tudi morda ni nikoli poprej naravnost razodeval željá po tem zakramentu, kajti obrednik učí: „Infirmis autem, qui, dum sana mente et integris sensibus essent, illud petierint, seu verisimiliter petiisent seu dederint signa contritionis, etiamsi deinde loquelam amiserint, vel amentes effecti sint, vel delirent, aut non sentiant, nihilominus praebeatur.“

3. Le nevarno bolnim se zakrament sv. poslednjega olja more veljavno deliti. Evgen IV. pravi v pismu do Armencev: „Hoc sacramentum dari non debet, nisi infirmo, de cujus morte timetur“; obrednik pa ukazuje, naj se sv. olje delí njim, „qui tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur“; — pa takim starčkom „qui prae senio deficiunt et in diem videntur morituri, etiam sine alia infirmitate“. Ne smé se pa deliti sv. poslednje olje zdravim, če so tudi v smertni nevarnosti, n. pr. vojakom v boj gredočim, hudodelnikom k smerti obsojenim, porodnicam z navadnimi bolečinami, če tudi so pervič na porodu in čeravno so pri poprejšnjih porodih bile v smertni nevarnosti; takemu, ki ima prestati nevarno operacijo, s katero hoče zdravnik odpraviti kako telesno hibo, ako je dotični sicer zdrav. Podelí pa naj se tacemu sv. olje, če med operacijo nastopi smertna nevarnost, kakor se tudi ta zakrament smé podeliti pred nevarno operacijo, če je za odstranjenje kake smertne nevarnosti ali bolezni potrebna.

II. Vredno, t. j. vspešno, s pridom prejme zakrament sv. poslednjega olja, kedor je:

1. V občestvu s cerkvijo in v stanu posvečujoče milosti božje. Kedor se toraj zaveda smertnega greha, mora poprej spoved opraviti, ker je sv. olje dopolnilo zakramenta sv. pokore; če se pa bolnik ne more več spovedati svojih grehov, mora pred podelitvijo sv. poslednjega olja prejeti sv. odvezo, nepogojno ali vsaj pogojno. (O odvezovanji umirajočih gl. § 197. II.) Kedor sv. olje sicer veljavno, a v smertnem grehu prejme, on se učinkov tega zakramenta vdeleží tedaj, ko odpravi zaderžek. Ako bi bil toraj bolnik v smertnem grehu,

a bona fide prejel sv. poslednje olje, ker je menil, da je dostojno pripravljen, ali če se mu je sv. olje podelilo v stanu nezavednosti, njemu zadostí, ako pozneje vzbudi nepopolno čeznaturno kesanje. Kedor pa je vedoma in z lastnim zadolženjem sv. olje prejel v stanu smertnega greha, toraj s tem nov velik greh storil, on pozneje brez spovedi ali popolnega kesanja ne more prejeti milosti zakramenta.

2. K vspešneji prejemi sv. poslednjega olja se tudi še zahteva pobožnost, zlasti živa vera, kesanje, izročenje v božjo voljo. Ravno zato naj se ta zakrament bolniku podelí, ako je mogoče, dokler se še popolnoma zaveda; in zeló bi grešil duhovni pastir, če bi brez potrebe odlašal podelitev tega zakramenta tako dolgo, da se bolnik vže nič več ne zaveda.

Odrekati se mora sv. poslednje olje gotovo nevrednim. K takim prišteva obrednik: očitno izobčene, dokler niso s cerkvijo spravljeni; očitno nespokorne, t. j. take, ki so javno grešili pa nikoli niso razodevali kesanja in o katerih nihče ne vé, da bi se bilí poboljšali; one, ki v očitnem smertnem grehu umirajo. Ta nevrednost pa mora biti popolnoma gotova; v dvomu, če je bolnik v smertnem grehu, če je zadostno pripravljen in vreden, naj se mu podelí sv. poslednje olje, kajti „in extrema necessitate praesumendum est in favorem hominis, pro quo instituta sunt Sacramenta“, učé moralisti. Tudi naj duhovni pastir ne pristavlja pogoja „sí dispositus es“, kajti če je človek sposoben, zakrament sv. olja veljavno prejeti, mora se mu ta zakrament absolute podeliti (učé zlasti novejši nravoslovci); pogojno pa le takrat, če je dvoumna prejemnikova sposobnost.¹) Za podelitev in oziroma za odreko sv. poslednjega olja veljá to-le splošnje

---

¹) Ako bi namreč duhovni pastir delíl sv. olje s pogojem „si es dispositus, si es dignus“, utegnilo bi to časih jako žalostne nasledke imeti za bolnika. Če bi mašnik n. pr. bolnika, ki je prav hudobno živel, našel v nezavesti ter bi nihče ne vedel pričati o kakem znamenji kesanja, da bi ga bil dotični dajal, dal bi mu duhovnik pogojno odvezo, in vzemimo, da mu tudi sv. poslednje olje podelí s pogojem „si es dispositus“. Ako bi ta umirajoč v tistih trenutkih res ne bil „dispositus“, tedaj ni prejel niti odveze niti sv. poslednjega olja — prežalostno! Če mu je pa sv. olje, ker je sposoben ta zakrament veljavno prejeti, absolute podelil, je morda ravno s tem rešil njegovo dušo. Ko bi namreč ob prejemu obéh zakramentov bil umirajoč nevreden, on sv. odveze ni prejel, a prejel je sv. poslednje olje; sicer ne vredno, a vendar veljavno. Za tisti trenutek se res ne more vdeležiti učinkov sv. poslednjega olja, ali če še kaj časa živí, se lahko zgodí, da se zavé ter spoznavši prežalostno svoje dušno stanje in bližajočo večno nesrečo, začne obžalovati svoje grehe. In če je le nepopoln njegov kes (attritio), je zadosten, da veljavno prejeti zakrament sv. olja stopi v delavnost, ter po njem celó odpuščenje smertnih grehov zadobí. Umirajoči je toraj po absolute prejetem zakramentu sv. poslednjega olja rešen, čeravno je odvezo brezvspešno prejel.

pravilo: Komur se sme na smertni postelji odveza (pogojno ali nepogojno) dati, njemu se smé podeliti tudi sv. poslednje olje, ki je dopolnilo zakramenta sv. pokore. Katerim umirajočim pa je odveza absolutnó ali pogojno dajati, smo vže povedali v § 197. II.

III. Kedaj in kolikrat naj se prejema sv. poslednje olje? Duhovni pastir mora bolniku podeliti sv. poslednje olje, kedar je smertna nevarnost vže bližnja, in takrat ne smé poslednjih trenutkov čakati, ampak podelí naj se zakrament, dokler je bolni še pri dobri pameti, da med maziljenjem s sv. oljem zamore sam v sebi vzbujati vero, kes in vdanost v voljo božjo ter se vdeležiti obilnejših milosti tega zakramenta. Smé se pa sv. olje podeliti, kedar je bolnik v smertni nevarnosti, če se tudi ne more še bližnja imenovati; toraj kedar se je po pameti bati, da bi se bolezen s smertjo končala. V posameznih dogodkih duhovni pastir nevarno bolezen spoznava iz sporočil modrega in vestnega zdravnika, iz lastne skušenosti in opazovanja bolezni, in iz pripovedovanja bolnikovega o notranjem počutenji, na katero naj se ozira duhovnik. — Sv. poslednje olje se bolniku v ravno tisti bolezni in v ravno tisti smertni nevarnosti le enkrat more veljavno podeliti. Kedar pa in kolikorkrat nova nevarna bolezen, ali pa v isti dolgi bolezni nova smertna nevarnost nastopi, se smé vnovič podeliti. Tridentinski zbor (Sess. XIV. c. 3) namreč uči: „Quod si infirmi post susceptam hanc unctionem convaluerint, iterum hujus sacramenti subsidio juvari poterunt, cum in aliud simile vitae discrimen inciderint.“ Obrednik pa velí: „In eadem infirmitate hoc sacramentum iterari non debet, nisi diuturna sit, ut cum infirmus convaluerit, iterum in periculum mortis incidit.“ Dunajski provincijalni zbor duhovnim pastirjem zastran podelitve sv. olja tako-le ukazuje: „Aegrotis in eodem vitae periculo constitutis semel tantum conferri potest; si autem convalescere coeperint et postea redeunte morbi vi denuo de vita periclitentur, ipsos denuo inungere licet. In dubio parochus partem laboranti utiliorem amplectatur“. Kedar se toraj po pameti dvomi, ali je nastopila nova smertna nevarnost, naj se tedaj duhovni pastir raje nagne k podelitvi sv. poslednjega olja; tudi Benedikt XIV. pravi: „Ne nimium scrupulose in hoc se gerant (parochi).“ A vendar naj se nova smertna nevarnost, katera vže malo dni po poprejšnji smertni nevarnosti nastopi, vselej raje ima za nadaljevanje prejšnje nevarnosti; ako se pa bolniku od dné do dné zboljšuje tako, da prejšnja nevarnost za delj časa popolnoma preneha, in če se potem zlasti z novimi znamenji smertna nevarnost zopet verne, smé duhovni pastir sv. poslednje olje z novega podeliti.

IV. Da je kristijanu dolžnost, prejeti zakrament sv. poslednjega olja, o tem ni dvomiti; ako pa ta dolžnost veže pod velikim ali samo pod malim grehom, o tem bogoslovni učitelji niso ene misli. To pa vsi učé, da bi bolnik v posebnih razmerah imel smerten greh, ko bi ne hotel prejeti sv. poslednjega olja, zlasti če bi s to vnemarnostjo druge pohujševal in jih k nespoštovanju tega zakramenta zapeljeval, ali ko bi iz zaničevanja ali nespoštovanja ne hotel tega zakramenta prejeti. Kedor bi se pa iz druzih vzrokov branil sv. olja, n. pr. ker ne spozná nevarnosti svoje bolezni, ker meni, da bo potem gotovo umerl . . ., bi smertno ne grešil. V tem smislu govorí papež Martin V.: „Hoc sacramentum (extr. unct.) neque negligi sine culpa, neque contemni posse sine peccato mortali.“

§ 208.

Delivec sv. poslednjega olja.

Veljavno more ta zakrament deliti le mašnik. V cerkvi Latinskega obreda delí sv. poslednje olje le en mašnik, v vzhodni cerkvi pa njih več.[1]) Redni delivec je lastni škof, domači duhovni pastir in višji redovnikov za svoje podložne; izredni delivec je v sili, n. pr. ako lastnega duhovnega pastirja ni doma, ali če bi ne mogel ali ne hotel nevarno bolnemu podeliti sv. poslednjega olja . . . vsak mašnik, bodi-si svetni ali redovni. Kedor bi pa zunaj sile brez dovoljenja lastnega škofa ali dotičnega domačega duhovnika zakrament sv. poslednjega olja podelil, bi zeló grešil, in si še, ako je redovnik, nakopal s takim dejanjem izobčenje, ki je prideržano papežu. (Gl. str. 585 štev. 14.) — Duhovni pastir je iz pravice ter sub gravi dolžan, svojim duhovnijanom, ako so nevarno bolni, deliti sv. poslednje olje; v veliki potrebi je dolžan to storiti celó z nevarnostjo lastnega življenja. (Gl. str. 511 sub 3.) — Tudi naj si prizadeva duhovni pastir, da iztrebi izmed ljudstva nekatere nevarne in praznoverne pomislike ozir sv. poslednjega olja, ki so sem ter tje zlasti med tako imenovanimi omikanimi najti, n. pr. da mora vsak umreti, ki je prejel ta zakrament. Taki predsodki so krivi, da odlašajo s prejemanjem sv. olja do zadnjih trenutkov ter duhovnika kličejo, ko je bolnik vže brez zavednosti. Kot katehet v šoli, kot pridigar in spovednik v cerkvi, tudi pri velikonočnem izpraševanji in ob bolniški postelji naj duhovni pastír svoje vernike temeljito podučuje o bistvu in važnosti sv. poslednjega olja, o milostih, koje delí, o času in načinu prejeti ta zakrament, pa o dolžnostih bolnikovih sorodnikov in domačih, opomniti dotičnega na pravočasno previdenje.

---

[1]) Pri Gerkih delí sv. poslednje olje sedem mašnikov ali vsaj trije, kar Rim dopušča tudi zedinjencem. Benedikt XIV. ozir Gerkov pravi: „Nihil refert, utrum Extrema Unctio per unum vel plures presbyteros fiat, ubi hujusmodi viget consuetudo, dummodo credant et asserant, illud Sacramentum servata debita materia et forma ab uno presbytero valide et licite confici.“

Dostavek. Podelivši nevarno bolnemu zakrament sv. poslednjega olja, dá mu duhovni pastír večinoma ob isti priliki tudi tako imenovani „papežev blagoslov“, zato kar tù govorimo o tem blažilu. Vže v pervih stoletjih kerščanstva je bila navada, da so si umirajoči prosili mašnikovega blagoslova za zadnjo uro; posebno zaželen je bil blagoslov, po kakem škofu podeljen. Sv. Karol Borom. prosil je papeža Gregorija XIII. l. 1580, da bi smel s takim blagoslovljenjem umirajočih deliti jim tudi popoln odpustek, ter je res za-se in za druge škofe Milanske provincije prejel tako pooblaščenje. Moral je pa v ta namen bolnika škof osebno obiskati, ali kakega mašnika poslati, da je v njegovem imenu podelil blagoslov in odpustek. Začenjali so tudi drugi škofje sv. očeta prositi take pravice, ter so jo pod raznimi pogoji in navadno le za 3 leta prejemali; a večinoma se je zahtevalo, da škof blagoslov sam delí, samo v sili in po noči smel ga je namestovati navaden mašnik. Vsled tacega omejenja jih je pač le malo umirajočih deležnih postalo omenjene duhovne dobrote, zato je Benedikt XIV. dné 5. aprila 1747 s pismom „Pia mater“ dovolil vsem škofom in za ves čas njih škofovske službe, da smejo umirajočim deliti papežev blagoslov s popolnim odpustkom, pa da smejo tudi mašnike, svetne in redovne, kolikor se jim za diecezo potrebno zdí, pooblaščevati za podeljevanje tega blagoslova ob vsacem času, po dnevu in po noči. To pooblaščenje smejo škofje svojim mašnikom delíti sicer tudi ustno, a S. C. Indg. 15. nov. 1878 pravi: „consultius tamen esse, si subdelegatio fiat singulis speciatim et in scriptis“. Ako škof umerje ali odstopi, ostane mašniku ta prepuščena oblast, ter le tedaj mine, ko bi mu jo viši pastir odvzel.

Veljavno smé toraj ta popoln odpustek umirajočim deliti le v to pooblaščeni mašnik, a tudi ta le v tisti škofiji, v kateri ima spovedno pravico. Pogoj za veljavno podelitev je tudi, da se je treba natanko deržati po Benediktu XIV. določenega obrazca in obreda; kedor bi se ne poslužil formulara, po omenjenem papežu ukazanega, kakor je najti po raznih liturgičnih knjigah (Ljublj. obredn. str. 115), on bi odpustka umirajočemu ne podelil.[1] Ko bi v sili ne bilo več časa, nad umirajočim opraviti vseh zaukazanih molitev, začne naj mašnik kar berž z besedami „Dominus noster . . .“. — Bolnik naj papežev blagoslov prejme praviloma še-le po podeljenih zakramentih za umirajoče. Kedor je sv. odvezo prejel in sv. poslednje olje, njemu naj se tudí podelí ta popoln odpustek, toraj tudi otrokom, ki so zamogli vže grešiti, čeravno do sedaj še niso prejemali sv. obhajila. Delíti se smé papežev blagoslov celó nezavednim in takim, ki so blazni, zmešane pameti, ako le tudi zakramente za umirajoče prejeti smejo; tudi k smerti obsojenim se ne smé odrekati, da so le spokornega duha. Odrekati gré papežev blagoslov samo izóbčenim, nespokornikom in v očitnem smertnem grehu umirajočim. — Da bolnik res zadobí popoln odpustek, potreben je: 1. „Articulus mortis“, kajti le in vero mortis articulo, ko se duša loči od telesa, prejme se odpustek. Podelíti pa se bolniku smé prej in naj se mu tudi res prej podelí (navadno po prejetem sv. poslednjem olji), ker bi se umirajoči v zadnjih trenutkih ne mogel več zadostno pripraviti na to duhovno dobroto ter se je s tolikim pridom vdeležiti. Podeljuje naj toraj duhovni pastir ta blagoslov vže in periculo mortis; ako bolnik ozdravi, je prejel sicer blagoslov, a popolnega odpustka ni prejel. — 2. Namera, prejeti odpustek. Želeti je dejanjska ali vplivajoča namera, vendar zadostuje tudi prisodna, kajti Benedikt XIV. pravi: „Illis infirmis impertiri solet (ben. ap.), qui illam petierint, dum sana mente et integris sensibus erant, seu verisimiliter petiissent.“ — 3. Stan milosti božje pa dejanje kesa in ljubezni. — 4. Voljno prenašanje vseh težav in terpljenja bolezni kot sprava za preteklo življenje in sprejem smerti iz roke božje, to je najvažnejši pogoj za dobitev odpustka — „hoc enim praecipue opus in hujusmodi articulo constitutis imponimus“, pravi Benedikt XIV. Bodi toraj duhovnemu pastirju posebna skerb, na to pripraviti bolnika. — 5. Da bolnik s skesanim sercem ter pobožno kliče sv. ime Jezus, z ustmi ali vsaj v sercu. S. C. Indg. je 20. sept. 1775 za vse, ki se zavedajo, to klicanje sv. imena imenovala „conditio sine qua non ad indulgentiam vi istius benedictionis lucrandam“.

---

[1] Le „Pax huic domui“ pa „Asperges“ ni mu treba moliti, ako je mašnik ravno kar delil sv. olje ali tudi sv. popotnico, ker omenjeni vvod se izveršuje le „ingrediens locum etc.“.

Naštete pogoje mora bolnik, se ve da, le toliko izpolniti, kolikor mu je v njegovem stanji takrat možno. Če je od prejema sv. zakramentov preteklo vže delj časa ali se je sicer bati, da bolnik ni več v milosti božji, naj se pred podeljenjem papeževega blagoslova z njim vnovič opravi spoved. Papežev blagoslov se smé nad istim bolnikom ponoviti ter se mu podeliti tolikrat, kolikorkrat nastopi nova nevarna bolezen, ali tudi v isti daljni bolezni, če nastopi nova smertna nevarnost, ne pa v eni in tisti nevarni bolezni in smertni nevarnosti, če tudi dolgo terpí; — z blagoslovom sklenjenega odpustka se kaj pa sleherni vdeleží le samo v trenutku smerti. Zarad tega pa, ker je bolnik v nezavednosti prejel blagoslov ali v smertnem grehu, ali zato ker je po podeljenem blagoslovu padel v grehe, če tudi velike: ne smé se ponavljati papežev blagoslov (S. C. Indg. 20. jun. 1836.).

VI.

Sv. mašnikovo posvečevanje.

Tù opozorujemo na I. del te knjige: „O osebi duhovnega pastirja", in zlasti še na oddelek „o zakramentalni vzmožnosti", §§ 17—21.

VII.

Sv. zakon.

§ 209.

Bistveni obred, prejemnik in delivec sv. zakona.

Zakon kot zakrament je s cerkveno veljavo sklenjena in po Bogu z milostmi obdarovana nerazvezljiva zveza enega moškega in ene ženske k vsestranski združbi v življenji in h kerščanski vzreji otrók.[1]

1. Bistveni obred obsega istodobno uporabo prave tvarine in pravega slovíla. Daljna tvarina zakramenta sv. zakona so po splošnjem moralno gotovem uku bogoslovcev telesa poročencev (corpora contrahentium), ali prav za prav pravice pogodnikov do svojih teles; bližnja tvarina je izročitev teles (traditio corporum), t. j. vzajemna izročitev pravice do njunih teles; slovílo pa je z besedami ali z znamenjem naznanjena nasprotna sprejema izročene pravice, ali z drugo besedo: vzajemno z besedami ali z znamenjem naznanjeno privoljenje v zakon.[2]

2. Veljavno zamorete prejeti zakrament sv. zakona, t. j. v veljaven cerkven zakon stopiti, dve živi in kerščeni osebi različnega spola, ki ste sposobni po postavah sv. cerkve zakon veljavno skleniti,

---

[1] Ker se v dogmatiki in v cerkvenem pravu z različnega stališča obširno obravnava zakrament zakona, si hočemo v naslednjem ogledati le ravnanje duhovnega pastirja z ženini pred poročenjem pa ob poroki ter skerb njegovo za veljavno in vredno sklepanje zakona med duhovnijani.

[2] Ne dá se več zagovarjati mnenje tistih, katerim je mašnik delivec sv. zakona, toraj pogodba zakonska ter vzajemno privoljenje v zakon tvarina, slovílo pa mašnikove besede: „Ego conjungo vos in matrimonium in nomine Patris †, et Filii, et Spiritus sancti. Amen", ali tem podobne.

katerima tedaj ne nasprotuje nikak razdiraven zakonski zaderžek in ki tudi vzajemno privolite v zakonsko združbo.[1] — Da tudi vredno prejmó zakrament sv. zakona ter se njega milosti vdeležijo, morajo se zaročniki res keršćansko na-nj pripravljati. Vže namera, iz katere se moški in ženska poročiti hočeta, naj je Bogu dopadljiva, toraj taka, zarad katere je Jezus vstanovil zakrament zakona, namreč: rojenje otrók, ki naj bi ne bili samo nasledniki v imetji, ampak dobri kristijanje, verli častivci božji; medsebojna pomoč pri gospodarstvu in v prenašanji zemeljskih težav; sredstvo proti nezderžnosti. Temu namenu smejo tudi še drugi taki pristopati, ki niso nasprotni svetosti zakona, n. pr. telesna lepota, bogastvo, imeniten stan in enako. Dalje morata zaročenca pred poroko lepo keršćansko in čisto živeti, ne smeta v eni hiši skupaj prebivati (Con. Trid. Sess. XXIV. de. ref. matr. c. 1) niti po noči niti po dnevu, morata v poglavitnih resnicah sv. vere zadostno podučena biti, nameravanemu poročenju ne sme nasprotovati kak oviraven zakonski zaderžek, in ker je sv. zakon zakrament živih, morata ga dotična dva prejeti v stanu posvečujoče milosti božje, ker dvojen božji rop bi storila, ako bi se poročila v smertnem grehu: nevredno prejemajoč sv. zakrament in nevredno ga deleč.

Sv. cerkev vsled tega v zboru Tridentinskem govorí: „Sancta synodus conjuges hortatur, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonii consummationem, sua peccata diligenter confiteantur et ad S. Eucharistiae sacramentum accedant“; in enako tudi obrednik (Ljublj. str. 194): „. . . sponsi admoneantur, ut, antequam contrahant, sua peccata diligenter confiteantur, et ad ss. Eucharistiam pie accedant.“ In znana avstrijanska Instructio duhovnim zakonskim sodnijam v § 75 slove: „Decet, ut sponsi, priusquam in facie Ecclesiae foedere mortem usque duraturo jungantur, poenitentiae sacramento cor emundent et corpus Domini nostri devote suscipiant.“ Pri nas duhovni pastirji vže od nekedaj tirjajo od ženinov in nevest spovedne listke v spričevalo, da so bili pri spovedi. A današnje dni je vera mnogih opešala in zgodí se, da se kedó zaročencev brani k spovedi iti. Kaj je storiti duhovnemu pastirju v takem žalostnem primerljeji? Navedena cerkvena določila ozir prejemanja sv. zakramentov pred poroko rabijo izraze: „hortatur, admoneantur, decet“; ne dajó toraj strogega povelja, prejeti pred poroko zakrament sv. pokore, ampak le opomin, pred sklepanjem zakona poslužiti se tega rednega sredstva v očiščenje vesti in zadobljenje milosti božje. To je umljivo. Saj vemo, da se grešnik tudi po popolnem čeznaturnem kesanji postavi v stan milosti; edini spovedni listek, kojega pri spovedi dobí tudi oni, ki odveze ni prejel, pa tudi ni zagotovilo, da je dotični res v stanu milosti božje. Ne prejeti zakrament sv. pokore samo na sebi ni zakonski zaderžek, ampak pomoček za vredno pripravo na sv. zakon. Ako bi toraj kak zaročenec duhovnemu pastirju naravnost rekel: „K spovedi ne grem“, naj duhovni pastir ostane miren in naj mu ne zažuga koj: „Če k spovedi ne greš, te ne bom poročil.“ Prijazno naj mu pové, zakaj sv. cerkev hoče prejem sv. zakramentov pred poroko, kako koristna, celó potrebna je spoved sploh, zlasti še njemu, ki namerava stopiti v težaven stan, v katerem bo zeló potreboval blagoslova, pomoči od zgoraj itd. Če se upornik še ne vdá, oberne naj se duhovni pastir do njegovih starišev ali drugih sorodovincev, do kakega prijatelja njegovega; do neveste, ako je bolj kerščanska, da ti nanj vplivajo ter ga skušajo pogovoriti, da je pokoren sv. cerkvi in da jim ne storí sramote ... In če le še terdovraten ostane? Poizveda naj duhovni pastir, zakaj se brani k spovedi. Morda se izgovarja: ni še dolgo kar sem bil pri spovedi, sem bil za veliko noč, nimam posebnih grehov itd. Ko bi duhovnik tu tirjal izpoved kot pogoj cerkvene poroke, utegnil bi se tak zanikaren in slab kristijan, kakoršen je gotovo uporen zaročenec, poslužiti avstrijanske postave dné 25. majnika l. 1868, ki dovoljuje civilni zakon, in katere člen II. glasí: „Wenn einer der nach den Vorschriften des allg. bürgl. Gesetzbuches zum Aufgebote der Ehe berufenen Seelsorger die Vornahme des Aufgebotes oder einer von den zur Entgegennahme der feierlichen Erklärung der Einwilligung zur Ehe berufenen Seelsorger, welcher von den Brautleuten deshalb angegangen wurde, die Vornahme des Aufgebotes oder die Entgegennahme der feierlichen Erklärung der Einwilligung zur Ehe aus einem durch die Gesetzgebung des Staates nicht anerkannten Hinderungsgrunde verweigert, so steht es den Brautleuten frei, das Aufgebot ihrer Ehe durch die weltliche Behörde zu veranlassen und die feierliche Erklärung der Einwilligung zur Ehe vor dieser Behörde abzugeben ...“ Vsled te postave bi politična oblast gotovo ne pripoznala ter ne sprejela duhovnikove branitve zarad neopravljene spovedi. — Pomniti je pa tudi, da se za vreden prejem zakramenta sv. zakona zahteva le stan milosti. In statu gratiae pa zaročenec res utegne biti, če tudi ni bil pri spovedi; spoved sama, še celó prisiljena, tudi ni zagotovilo, da je dotični v stanu milosti božje. Ne ostalo bi duhovnemu pastirju v našem slučaji druzega storiti, kakor poročiti ženina, ako ni drugih zaderžkov. A povedati mu mora prej, da bo to storil le zato, ker pravi, da mu ni treba spovedi, da nima nič posebnega na vesti... Cerkev hoče spoved pred poroko, da bi se zaročenci s tem zakramentom postavili v stan milosti božje; ako pa meniš, da ti spovedi ni treba, te hočem poročiti. A glej, kako boš to enkrat pred Bogom odgovarjal, kajti božji rop boš storil, če nisi v stanu milosti... Ravno tako naj stori duhovni pastir, če bi se ne bilo sicer bati civilnega zakona, pač pa, da dotična dva brez zakona skupaj ostaneta in grešno živita.

---

[1] Izimno veljá tudi privoljenje, dano po pooblaščencu (per procuratorem), a le s škofovim dopuščenjem in (v Avstriji) z vladinim dovoljenjem.

Kaj pa ko bi ženin ali nevesta, ali celó oba ozir spovedi ne delala nič izgovora, ampak bi se naravnost reklo: „Nočem! Spoved se mi zdí prazna reč, nihče me ne spravi k nji.“ Kaj ko bi kedó zaročencev ali celó oba bila tacega življenja, da sta šteti med očitne grešnike, ali ko bi bila v očitni cerkveni kazni? Najprej bi si moral prizadevati duhovni pastir na vso moč, da tacega zaročenca pregovorí do prejema sv. zakramentov, do pokore, do sprave s cerkvijo. Goreče naj moli za siromaka, priporoča naj ga tudi drugim v molitev, naj podučuje, prosi, svari; po osebah dotičnemu ljubih in dragih nanj vpliva... in če ne opravi nič? Tedaj pa tudi za ta prežalostni primerljej veljá: V največi stiski, in extremo casu smé ga poročiti, če tudi nevrednega.[1]) Tak casus extremus je, kedar bi se bilo bati (ako se odreče poroka), da se bosta dotična dva dala civilno poročiti, ali da bodeta v grešni zvezi skupaj živela drugim v veliko pohujšanje, da odstopita od katoliške cerkve ter se dasta pred nekatoliškim cerkvenim služabnikom poročiti... In kaj opravičuje sodelovanje duhovnega pastirja pri sklepanji tacega zakona?

a) Branitev k spovedi iti ali očitno grešen stan zaročencev ni nikakov razdiraven zakonski zaderžek, ki bi zakon storil neveljaven. Ko toraj duhovni pastir poročí tega zaročenca, je ta res zakrament zakona prejel nevredno, a vendar veljavno. Kaj pa da je zakon nevredno prejeti jako žalostna reč, pravo zlo; a še bolj žalostna reč, še veče zlo bi bilo, ko bi taka poročenca po zakonsko skupaj živela in bi zakonska ne bila; ali pa če bi sklenila civilen zakon, ki po nauku sv. cerkve pred Bogom in pred vestjo tudi ni veljavna zakonska zveza. Znan nauk morale pa je, da izmed dveh neogibljivih zel je voliti manjše — tedaj v našem slučaji: zakon je veljaven, če tudi nevreden.

---

[1]) To je nauk sv. Alfonza Lig. (VI. n. 54) poterjen po Rim. penitencijariji dné 10. dec. 1860; tako učé Gury, Gousset, Müller in dr.

b) Ako duhovni pastir cerkveno poročí taka dva, gotovo od nju odverne večo dušno škodo, kakor ko bi ju ne poročil. V veljavnem zakonu živeča utegneta pozneje priti do treznejšega mišljenja, in morda zarad marsikaterih britkih skušenj do spoznanja svoje pregrehe, pa začneta kerščansko živeti. Tudi njunim otrokom skaže duhovnik s poročenjem veliko dobroto, storí jih zakonske, ter jim gotovo boljšo vzgojo preskerbi, kot da bi bil roditeljema odrekel poroko.

c) Duhovnemu pastirju se tudi ni bati, da bi se s takim ravnanjem hudo pregrešil, češ, da je pripomogel k sakrilegiju; kajti bil je le postavna priča, testis auctorizabilis, in kot tak je storil samo to, da se je izmed dveh neogibnih zel hujše odvernilo in manjše zgodilo, kar je dovoljeno storiti.

Sicer pa za take in enake težavniše primerljeje veljá nauk cerkvenega prava in moralistov: „Res ad Episcopum deferenda est.“ Tudi avstrij. Instr. § 70. velí: „Quod si contingat, ut parochi monita nihil proficiant, res ad Episcopum deferenda. Hoc ipsum fiat, si alia quacumque ex causa difficultates vel dubia enascantur.“ — Ko bi duhovni pastir v spovedi izvedel nevrednost zaročencev, moral bi si sicer na vso moč prizadevati, da dotičnega odverne od božjeropnega sklepanja zakona, a če bi zadevni vendar-le prišel k poroki, moral bi ga, kaj pa da, poročiti, da ne izdá spovedne tajnosti. Pa tudi tacega bi moral župnik poročiti (ako javno to prosi), katerega nevrednost (greh ali cerkvena kazen) je duhovnemu pastirju znana, a ne iz spovedi, drugim ljudem pa je neznana.

Priprava na prihodnji zakon so tudi zaroke (sponsalia). Da moremo govoriti o pravi zaroki, mora taka obljuba za prihodnji zakon biti resnična, premišljena, nasprotna, prostovoljno storjena med dvema osebama, ki ste sposobni za zakon, pa izražena z določno besedo, pismom ali sploh z zunanjim razumljivim znamenjem. O zarokah in njih učinkih, pa kako se pravilno razveže taka pogodba za prihodnji zakon, o tem obširno govorí cerkveno pravo. Duhovnemu pastirju je na vso moč delati na to, da njegovi verniki ne sklepajo zarok lahkomiselno, brez premislika, skrivaj, morda na plesiščih, po kerčmah, ob samotnem shajanji. Zopet in zopet naj svarí dekleta, da ne verujejo skrivnemu obetanju zakona, kar je vže mnogo mnogo jih nesrečne storilo. Prizadeva naj si duhovnik tudi, da se tam, kjer je resna volja zakon skleniti, zaroka storí pismeno, ali vsaj pred pričami.[1])

---

[1]) Kako v spovednici z zaročenci ravnati gl. § 196 I.

3. Delivec zakramenta sv. zakona sta po splošnjem moralno gotovem uku zaročenca sama. Kristus je namreč zakonsko pogodbo povzdignil k časti zakramenta ter je sedaj vsaka med verniki veljavno sklenjena zakonska pogodba h krati tudi zakrament. Ker se toraj zakonska pogodba še ločiti ne dá od zakramenta zakona, sta kerščanska pogodnika tudi delivca tega zakramenta. Več o tem pové dogmatika. — Delivec sv. zakona kot javna priča (testis auctorizabilis) sklenjene zakonske zveze je v imenu sv. cerkve: škof za svojo škofijo, in lastni duhovni pastir ženinov ali nevestin, ali pa mašnik, ki je po škofu ali po lastnem duhovnem pastirju pooblaščen; in v imenu deržave: lastni duhovni pastir („der ordentliche Seelsorger eines der Brautleute“ § 75 av. derž. zak.). — Duhovnemu pastirju kot delivcu sv. zakona v omenjenem smislu je dolžnost skerbeti, da se v njegovi duhovniji zakoni veljavno in vredno sklepajo in sklenjeni v svetosti ohranijo; v ta namen mora zaročence izpraševati, k veljavni in vredni sklenitvi zakona pripravljati, zakone po postavi sklepati, neveljavno sklenjene po moči poveljavljati, in zakonske prepire odpravljati. O vsem tem nam je podrobneje govoriti.

§ 210.

Izpraševanje ženinov in nevest.

Da je možno še dosti zgodaj odstraniti vse zaderžke, ki bi nameravani zakon storili nedopuščen ali celó neveljaven, mora se izpraševanje zaročencev goditi berž ko se dotična dva pri svojem duhovnem pastirju oglasita za zakon, tedaj vselej vže pred pervim oklicem. Kedarkoli je mogoče, naj izpraševanje ženinov izveršuje župnik sam ali vsaj kak starejši mašnik, kateremu je pri tem treba največe pozornosti, razumnosti in poznanja dotičnih postav, ¹) kajti nikjer se tako lahko kaj ne zgreši in ne pregleda kakor tù, in nikjer ni tako težko popraviti, če je bilo kaj neprevidno storjenega ali opuščenega.

---

¹) Jako dobra pomoč v tej zadevi so duhovnemu pastirju med drugimi te-le knjige: Loberschiner, Praktische Anleitung zum gesetzmässigen Verfahren in Ehe-Angelegenheiten, Budweis 1857; Matth. Jos. Binder, Praktisches Handbuch des kathol. Eherechtes, für Seelsorger im Kaiserthume Oesterreich, St. Pölten 1865; J. Weber, Die kanonischen Ehehindernisse nach dem geltenden gemeinen Kirchenrechte, für den Kuratklerus praktisch dargestellt, Freiburg, 3. nat. 1883; Knopp, Vollständiges kathol. Eherecht mit besonderer Rücksicht auf die prakt. Seelsorge, Regensburg, 4. Auflage 1873; Dr. Jos. Symersky, Die Verehelichung der Stellungspflichtigen und der Militärpersonen, Olmütz 1874; J. Max. Stepischnegg, Compendium des kathol. Eherechtes, Marburg 1882.

Duhovni pastir na Avstrijanskem mora pri izpraševanji zaročencev imeti pred očmi dvojno postavo, cerkveno in deržavno. Za cerkveno pravo mu ima biti vodilo „Instructio pro judiciis ecclesiasticis imperii austriaci quoad causas matrimoniales“ — navod za cerkvene sodnije v zakonskih zadevah; pa razni poznejši ukazi ozir zakonskih reči, v Ljubljanski vladikovini objavljeni v cerkvenem ukaznem listu „Laib. kirchl. Verordnungsblatt“, od 1875 naprej v škofijskem listu „Laib. Diöcesanblatt“. Za deržavo je sedaj v zakonskih zadevah razsoden deržavljanski zakonik „Allgem. bürgl. Gesetzbuch, 1811. Erster Theil, zweites Hauptstück: Von dem Eherechte“, pa medverska postava „das confessionelle Gesetz vom 25. Mai 1868. R.-G.-B. Nr. 47.“ Dasiravno o veljavnosti zakona pred Bogom in pred vestjo le cerkev more postave dajati in edino cerkvena sodnija razsojevati, ima vendar tudi deržavna postava ozir zakona veliko moč. Deržavljanska oblast določuje namreč pogoje, pod katerimi hoče združbo dveh oseb pred svojo sodbo spoznati kot zakon in jima braniti pravice, ki izvirajo iz zakona; in na te postave se opirajo deržavne pravice zakona.

Kedar se duhovnemu pastirju oglasé ženini, se mora najprej prepričati, ali sta oba ali vsaj eden zares iz njegove duhovnije? Ako je dvomljivo, če imata zaročenca ali vsaj njih eden v dotični župniji svoje stanovanje, kar se zlasti v večih mestih lahko primeri, takrat naj duhovnik zahteva, da od mestne gosposke ali od zanesljivega gospodarja, oziroma od župana, prineseta spričalo, da res v naznanjeni hiši stanujeta, pa od kedaj da vže ondi stanujeta. Ko zastran duhovnijanstva ženinov ni nič dvoma, naj stavi duhovni pastir daljna potrebna vprašanja do zaročencev ter vpraša po dotičnih dokazalih. Odgovore naj natančno zapisuje. V naslednjem nam bodi v podlogo za Ljubljansko škofijo ukazani zapisnik pri izpraševanji ženinov in nevest pred oklici.

Vprašanja za ženina, po kolikor reč ni vže itak znana duhovnemu pastirju:

1. Kerstno ime priimek, služba, znamek ali rokodelstvo?

2. Rojstni kraj: dežela, župnija, mesto, terg, vas, hišna štev., dan in leto rojstva, katere vere?

3. Kerstno ime, priimek, služba, znamek ali rokodelstvo starišev, katere vere so, kje bivajo, če še živé? — Na ta vprašanja večinoma odgovarja kerstni list, katerega naj zahteva duhovni pastir od vseh, ki niso rojeni v ondotni fari, (če je iz domače duhovnije, se pogleda v kerstno knjigo). Inostranci iz tacih deržav, kjer imajo

civilne matrike, kažoče le čas rojstva a ne kersta, morajo še s posebnim kerstnim listom ondotnega duhovnega pastirja spričati, katere vere so. Spreobernjenci naj z zanesljivim pismom izkažejo svoj prestop. Ako bi kateri poročencev nikakor ne mogel dobiti kerstnega lista, oberniti se ima duhovni pastir do škofa, pa tudi do deželne vlade, da to potrebnost spregleda, kar smé v sili, t. j. v smertni nevarnosti enega zaročencev, storiti tudi okrajno poglavarstvo. Zarad domovališča ali službe, znamka, je od poročenca treba zahtevati domovinski list ali pravna pisma, iz katerih je razvideti njih služba, opravilo, kedar je to posebne važnosti; n. pr. če je še vojak ali ni če je stalno ali le začasno v pokoj dejan častnik, z dekretom nastavljen uradnik ali ne . . .

4. Če je ženin neoženjen, ali vdovec; in če je sicer opravičen v zakon stopiti? (Gl. Instr. §§ 20, 21, 23, 70, 194, 198, 199, 202, 203, 248, 249. Laib. kirchl. Verordnbl. XXIII. 1869/d str. 143. Derž. zak. §§ 53, 61, 112). — Ženini iz tuje škofije ali iz tuje deržave, pa tudi poročenci domače dieceze, kateri so post adeptam aetatem nubilem delj časa na tujem živeli, morajo, kolikor se to za gotovo ne razvidi iz drugih pisem, v spričevanje da so še neoženjeni prinesti spričevalo samskega stanu (testim. status liberi). Vdovci in vdove morajo prinesti mertvaški list prejšnjega soproga, ako ni njegova smert obče znana; v slučaji pa, ko bi se bil poprejšnji soprog zgubil ter bi ga bila gosposka kot mertvega oklicala, treba je, da dotični prinese zadevno spričevanje od pristojne gosposke.[1] A ne smel bi duhovni pastir edino le zarad tacega smertnega oklica civilne gosposke dovoliti prosilcu novega zakona, ampak moral bi vso zadevo sporočiti svojemu škofijstvu, da še tudi viši pastir reč preiskuje, ako se mu potrebno zdí.[2] Če je bil prejšnji zakon razvezan ali neveljaven spoznan, mora se duhovnemu pastirju prinesti dotična razsodba cerkvene sodnije.

5. Stanovanje, pravo ali nepravo? ali nobeno? od kedaj? (Gl. Instr. §§ 39—49). To vprašanje je važno zlasti zarad oklicev. Poizvedati je toraj treba: če je stanovališče pravo (verum domic.), ali ne

---

[1] Gl. „Gesetz v. 16. febr. 1883, betreffend das Verfahren zum Zwecke der Todeserklärung und der Beweisführung des Todes“, katerega zakona § 1. slôve: Zur Todeserklärung eines Abwesenden (Vermissten) ist der Gerichtshof erster Instanz zuständig, in dessen Sprengel der Abwesende seinen letzten Wohnsitz, und in Ermangelung eines Wohnsitzes seinen letzten Aufenthalt hatte.

[2] Za táko cerkveno poizvedanje priobčena je bila posebna „S. Inquisitionis Instructio ad probandum obitum alicujus conjugis“.

stanuje ondi še šest tednov? Kje je poprej šest tednov stanoval? (Gl. Instr. §§ 61, 62; derž. zak. § 72). Ako je stanovališče nepravo (quasidomic.): če ni ondi vsaj vže eno leto. (Gl. Instr. § 63; derž. zak. § 72.) Ako ni stanovanje niti pravo niti nepravo (vagi), gl. Instr. §§ 45, 63, 73; derž. zak. § 72. Po večih mestih je zaročencem z nepravim domovanjem dobro povedati, da naj se, če mogoče, pred poroko ne selijo v drugo duhovnijo, ker jim s tem tudi za poročanje pooblaščeni parochus proprius drug postane.

6. Ali je k ženitvi dobil privoljenje, ki ga po njegovem stanu, službi ali domovini zahteva gosposka? — Tù se nam je ozirati najprej na ženine, ki so **vojaki** ali sploh v vojaških letih. Taki ženini morajo od svoje vojaške gosposke spisano privoljenje k ženitvi prinesti, in duhovnemu pastirju treba je pri njih zeló previdno ravnati, da ne greší zoper dotične ukaze, ki jih mora toraj dobro vedeti. Velike važnosti je brambovska postava, dné 5. decembra 1868, določujoč v § 3: „Die Pflicht zum Eintritte in das stehende Heer, in die Kriegsmarine, oder in die Landwehr, dann in die Ersatzreserve, beginnt mit 1. Jänner des Kalenderjahres, in welchem der Wehrpflichtige das zwanzigste Lebensjahr vollendet.“ § 32: „Alle vom 1. Jänner bis 31. Dezember eines Jahres geborenen Männer bilden zusammen eine Altersklasse, und diese wird nach dem Geburtsjahr bezeichnet.“ Brambovske postave §§ 44, 45, 52, govoreči o ženitvi mladenčev v vojaških letih, premenjeni so po novi postavi dné 2. oktobra 1882, in ta sedaj veljavna „Wehrgesetz-Novelle“ določuje: § 44. „Eine Verehelichung vor dem Eintritte in das stellungspflichtige Alter und vor dem Austritte aus der dritten Altersklasse, beziehungsweise vor der vollständigen Erfüllung der Stellungspflicht ist nicht gestattet. Für die vierte Altersklasse ist dieses Verehelichungsverbot nur insoferne und insolange wirksam, als die Heranziehung derselben in einem bestimmten Verwaltungsgebiete im Sinne der Bestimmungen des § 32 ausgesprochen und öffentlich kundgemacht worden ist. Bei besonders rücksichtswürdigen Umständen kann vom Ministerium für Landesvertheidigung oder von der hiezu delegirten Landesbehörde eine ausnahmsweise Ehebewilligung ertheilt werden; es begründet jedoch diese Bewilligung keine Befreiung von der Erfüllung der Wehrpflicht.“ — § 45. „Derjenige, welcher sich mit Uebertretung des im § 44 enthaltenen Verbotes verehelichet hat, wird von Amtswegen gestellt, im Falle der Untauglichkeit aber mit einer Geldstrafe bis zu 1000 fl. für den Gemeindefond, im Falle der Zahlungsunfähigkeit mit Haft bis zu sechs Monaten bestraft. Gegen Diejenigen, welche zu der verbotenen

Verehelichung schuldbar mitgewirkt haben, ist eine dem Gemeindearmenfonde zufallende Geldstrafe bis zu 500 fl., im Falle der Zahlungsunfähigkeit Haft bis zur Dauer von drei Monaten zu verhängen, unbeschadet ihrer Behandlung nach den Dienstesvorschriften, falls sie in Staatsdiensten stehen. Die Uebertretung verjährt binnen drei Monaten nach Ablauf der Stellungsperiode desjenigen Stellungsjahres, in welchem der Betreffende zum letzten Male stellungspflichtig gewesen ist.“ [1]) — Ta §§ govorita tedaj o ženitvi mladenčev, ki so v vojaških letih (Wehr- und Stellungspflichtige). Ozir ženinov pa, ki so vže vojaki ali vojaščini pristeti (dem Militärverbande Angehörige) govorí brambovske postave § 52, ki se po noveli l. 1882 nekoliko premenjen sedaj tako-le glasí: „Rücksichtlich der Verehelichung unterstehen ausser der Zeit der activen Dienstleistung und mit Aufrechthaltung der Heeres- (Kriegsmarine-) oder Landwehrdienstpflicht den allgemeinen Gesetzen und Vorschriften (t. j. ni jim treba privoljenja k ženitvi od vojaške gosposke): *a)* Die dauernd beurlaubten Liniendienstpflichtigen, sobald sie die dritte Altersklasse überschritten haben; *b)* die Reserve-, Ersatzreserve- und Landwehrmänner; *c*) die Officiere und Beamten der Reserve und der nicht activen Landwehr [1]); *d)* die mit Beibehalt des Militär-Characters pensionirten Officiere [2]) und Beamten des Heeres, der Kriegsmarine und der Landwehr; *e)* die Patental-Invaliden, wenn sie nicht im Invalidenhause untergebracht sind.“ [3])

---

[1]) Tej noveli pridani doverševalen ukaz (Durchführungs-Verordnung) dné 1. nov. 1882 zastran §§ 44 in 45 tako-le določuje: „Hinsichtlich der Verehelichung der Stellungspflichtigen treten folgende Bestimmungen in Wirksamkeit: *a)* Das Verbot der Verehelichung erstreckt sich hinsichtlich der in der dritten Altersklasse stehenden, zeitlich befreiten und zur Zurückstellung classificirten Stellungspflichtigen im Allgemeinen bis nach vollzogener Stellung. *b*) Sobald die Heranziehung der vierten Altersklasse zur regelmässigen Stellung ausgesprochen und öffentlich kundgemacht worden ist, unterliegen die Stellungspflichtigen der vierten Altersklasse jenes Gebietes, in dem diese Heranziehung erfolgt, bis zur Erfüllung der Stellungspflicht in dieser Altersklasse dem Verehelichungsverbote. Wo in einem Jahre die vierte Altersklasse zur Stellung herangezogen war, findet das Verehelichungsverbot auf die jeweilig in die vierte Altersklasse tretenden Stellungspflichtigen des betreffenden Gebietes für die folgenden Jahre insolange Anwendung, als nicht für dasselbe die Auflassung der vierten Altersklasse ausgesprochen und öffentlich kundgemacht wird. Wo die Ergebnisse der Stellung unmittelbar mit Sicherheit entnehmen lassen, dass es auf eine fernere Heranziehung der vierten Altersklasse nicht anzukommen haben werde, hat die bezügliche Kundmachung sofort zu erfolgen. *c)* Diejenigen, welche ihrer Stellungspflicht nicht nachgekommen sind, unterliegen auch nach dem Austritte aus der dritten und beziehungsweise vierten Altersklasse bis zur vollständigen Erfüllung ihrer Stellungspflicht dem Verehelichungsverbote. *d)* Die Uebertretung der unbefugten Verehelichung verjährt bei jenem Wehrpflichtigen, welcher sich vor vollständiger Erfüllung der Stellungspflicht, aber erst nach Ablauf der Stellungsperiode desjenigen Stellungsjahres, in welchem er zum letzten Male stellungspflichtig gewesen ist, verehelichet hat, binnen drei Monaten vom Tage der Trauung an gerechnet.“

Ko bi kak mladeneč v vojaških letih ali vže k vojaščini vzet z višim dopuščenjem se ženil, pa je še nedoleten, zanj veljajo se ve da vse one postavne določbe, kakor za maloletne sploh. Kaka pisma mora vojak od naddesetnika ali stražmeštra niže priložiti svoji prošnji za privoljenje k ženitvi, gl. Laib. Diöcbl. 1877. str. 137. Kedar bi duhovni pastir imel ozir ženinov, ki so v vojaških letih, kake dvome in pomislike, zlasti, če so res kot popolnoma nesposobni vojaščine oproščeni, ali če so vže celoma zadostili dolžnosti vojaške službe . . . tedaj naj zahteva, da od svojega okrajnega glavarstva ali v mestih s samoupravo od mestne gosposke prinesó poterdilo, da od strani vojaške oblasti ni zaderžka ozir nameravane ženitve. [4]) — Žandarji spadajo k vojaščini ter jim je k ženitvi treba dovoljenja od vojašk. minist.;

---

[1]) Častniki in uradniki deželne brambe, dokler so v službi (in activer Dienstleistung), ti k ženitvi pač potrebujejo dovoljenja (landwehrbehördliche Bewilligung). Tako vojsk. min. 8. nov. 1882.

[2]) Častniki, za vojsko sicer nesposobni, a vendar ne stalno v pokoj dejani, se brez dovoljenja ne smejo ženiti, kajti minist. za bogoč. in uk naznanja škofijstvom 11. dec. 1880: „Halbinvalide und Officiere des Ruhestandes, welche bei der Superarbitrirung als zum Truppendienste untauglich, zu Localdiensten geeignet qualificirt worden sind, sind an eine militärische Heirathsbewilligung der zuständigen General- oder Militär-Commanden gebunden.“ Da to še veljá, poterjuje isto ministerstvo dné 25. okt. 1883 št. 18757. Pri tacih ženinih se mora toraj duhovni pastir iz prinesenih pisem prepričati, na kak način je dotični častnik vpokojen.

[3]) Doverševalen ukaz (1. nov. 1882) k temu § pravi: „Im nicht activen Verhältnisse befindliche Reservemänner und Ersatzreservisten, dann die Landwehrmänner der k. k. Landwehr bedürfen, auch wenn sie die dritte Altersklasse noch nicht überschritten haben, zur Verehelichung weder einer Bewilligung ihres Standeskörpers noch der politischen Behörde.“

[4]) Na neko vprašanje, kedó naj daje pojasnila v dvoumnih primerljejih, je c. kr. minist. za voj. dné 9. aprila 1883 odgovorilo: „dass zur Ausfertigung der fraglichen Bestätigung vorzugsweise die politische Behörde des Heimatbezirkes des Ehewerbers, beziehungsweise die evidenzzuständige politische Bezirksbehörde desselben berufen sei, und dass das vollendete 36. Lebensjahr die äusserste Grenze bildet, bis zu welchem die Wehrpflicht für Ehewerber, welche nicht activ dienen, überhaupt (selbst für den Fall des Versäumnisses der Stellungspflicht) ein Hinderniss der Verehelichung bilden kann.“ — Naj še pristavimo izjavo apostol. vojsk. vikarijata dné 8. nov. 1883 „dass die Civildienstbothen der zur militia vaga gehörigen Militärpersonen nunmehr der civilgeistlichen Jurisdiction unterstehen“.

finančna straža se ne šteje med vojake, a za ženitev morajo dobiti privoljenje svojih viših (ukaz fin. minist. 27. nov. 1857).

Uradniki, stalno postavljeni, morajo svojo nameravano ženitev naznaniti svojemu vikšemu; isto tako cesarski služabniki, katerih nekateri, n. pr. sluge c. kr. pošte, pazniki po ječah, potrebujejo izrečnega privoljenja za ženitev od svojega vodstva ali višega urada. Nedefinitivnim ljudskim učiteljem je treba dovoljenja k ženitvi od c. kr. okrajnega šolskega sveta.

Kedar se oglasijo za zakon ženini **inostranci**, mora duhovni pastir na to gledati, da se pri sklepanji tacega zakona v Avstriji natanko zadostí cerkveni postavi ter zakon cerkveno-veljavno in dopuščeno sklene; zadostiti je pa tudi treba svetni domačinski postavi inostrančevi, določujoči, kaj je treba k deržavni veljavnosti zakona v dotični tuji deželi. To je potrebno zato, da sklenjeni zakon vseh političnih pravic in dobrot ženinove domovine deležen postane ter je tudi ondi veljaven spoznan. Inostranske deržave ozir zakonskih postav delímo v dve versti. Nekatere imajo zakone, ki jih njih podložniki sklepajo v tujih deržavah za veljavne, da so le veljavni pred postavo dotične vlade, kjer se je zakon sklenil. To veljá n. pr. za podložnike Angleške, in za deržavljane severo-amerikanskih zveznih dežel. Po drugih deržavah se ravná osebna zmožnost, veljaven zakon skleniti, po lastni postavi dotične inostranske dežele; ozir oblike, kako se sklepa zakon, po načelu „locus regit actum“ odločuje postava tiste dežele, kjer se zakon sklene. Pri ženinih iz tacih deržav mora toraj duhovni pastir v Avstriji zraven drugih potrebnih pisem vselej tudi zahtevati, da prinesó od svoje domačinske pristojne gosposke spričalo, iz katerega je razvidno, da ni od strani ondotne deržave nikakovega zaderžka zoper nameravan zakon, ali pa, da se dotičnemu podložniku deržavno privoljenje daje za poročenje v Avstriji. Ako tuja deržava zahteva civilne oklice (v Italiji, Švici, Nemčiji...), prinesti mora inostranec pred poroko tudi še dokaz opravljenih civilnih oklicev. Ker so postave po raznih deržavah zeló različne, in se še tudi zdaj pa zdaj spreminjajo, zato naj duhovni pastir od vsacega ženina inostranca zahteva postavnega razglasa od njegove domače pristojne gosposke, da zoper njegovo ženitev v Avstriji ni nobenega zaderžka, ali pa, da se mu od deržavine strani dovoljuje nameravana ženitev.¹) Tako spri-

---

¹) Madjarski podložniki obojnega spola (sicer navadno le inostranec ženin potrebuje dovoljenja od domače deržave) morajo ne gledé na njih starost tako spričalo (Ehefähigkeits-Certificat) dobiti od kralj. madjar. ministerstva za bogočastje in poduk, in priložiti morajo svoji prošnji za to dovoljenje 1 gld. za kolek (C. kr.

čalo inostranec najložej dobí po svojem poslanstvu ali po konzulu. Gleda naj duhovni pastir, da se pri tacih pismih ne zgodí kaka prevara, pazeč zlasti na to, da prineseno spričalo ima pečat dotične civilne oblasti. Ta listina se mora vpisati v poročno knjigo in shraniti pri druzih dokaznih pismih. Z inostrancem, ki je pri nas vže zadobil avstrijansko deržavljanstvo, ravnati je v zakonskih zadevah kakor z rojenimi domačini.

Gosposkinega privoljenja k ženitvi ali tako imenovane ženitovanjske zglasnice (polit. Eheconsens, Ehemeldzettel) potrebujejo dandanes le še ženini, ki imajo domovinsko pravico na Kranjskem ali na Tirolskem in Predarlskem.[1]) A tudi na Tirolskem in Predarlskem je tacega privoljenja treba samo onim, ki ondi nimajo stalne posesti, n. pr. posli, dninarji, obertnijski pomočniki . . .

7. Ali je v kerščanskem nauku zadostno podučen? (Gl. Instr. § 74). — Ako je ženin iz druge duhovnije, mora v dokaz potrebnega verskega znanja prinesti od lastnega duhovnega pastirja spisano spričalo kerščanskega nauka.[2]) Vlada vsled postave 25. maja 1868 pomanjkanje tacega spričala nima več za oviro nameravane ženitve (minist. za notr. pa minist. za bogoč. in uk 3. avg. 1869 št. 11952).

---

min. za bog. in pod. 22. apr. 1882 št. 6180). — Ozir ženinov iz Hervaškega in Slavonije naznanja kralj. madj. minist. za bogoč. in uk dné 26. sept. 1883 št. 29923, da spričala za ženitev v tujih deželah dajó „im bisherigen croatisch-slavonischen Provinzialate die königl. Vicegespannschaften und die Stadtmagistrate in Agram, Karlstadt, Buccari, Sissek, Warasdin, Kreutz, Kopreinitz, Požega, Esseg und Ruma; in dem nunmehr mit dem Provinziale vereinigten vormalige croatisch-slavonischen Grenzgebiete die königl. Bezirksämter und die Stadtmagistrate in Carlopago, Zengg, Petrinja, Kostajnica, Brod a. d. Save, Mitrovic, Semlin, Carlovic, Peterwardein, Belovar und Festung Ivanić.“ — Bavarci, ki v Avstriji hoté zakon skleniti, morajo iz svoje domovine prinesti „von der competenten Districts-Verwaltungsbehörde (k. Bezirksamt)“ spisano in postavno poterjeno (legalizirano) poročno spričalo (Verehelichungszeugniss), gl. „Laib. Diöcbl.“ 1882 str. 74. — Švicarjem, ki se v Avstriji poročajo, daje privoljenje k ženitvi ali spričevalo o vzmožnosti za sklepanje zakona „der Zivilstandsbeamte des Heimatortes“, gl. „Laib. Diöcbl.“ 1883 str. 19. — Ako se kak Italijan ženi v Avstriji, mora dobiti od dotičnega „Zivilstandsbeamten“ (Syndicus, župan) ali pa od njegovega namestnika v uradu zraven poterdila opravljenih civilnih oklicev še spričevalo, da od strani laške vlade ni zaderžka zoper nameravani zakon. — Da duhovni pastir tako spričalo zahteva od vsacega inostranca, veléva mu tudi avstrijansko zakonodavstvo, tako: Hofdecret 22. dec. 1814; minist. za bogoč. 22. nov. 1859, 8. apr. 1865.

[1]) Na Solnograškem ne več; tako naznanja deželna vlada Solnograška 22. marca 1884.

[2]) Brez koleka; imeti mora podpis duhovnega pastirja in farni pečat. Pisnine za to spričalo ne gré tirjati.

8. Če je polnoleten, ali ima privoljenje starišev? (gl. Instr. § 68); oziroma dovoljenje zakonskega očeta? (Gl. derž. zak. § 49). — Vže po naturni postavi so otroci (bodisi mladoletni ali polnoletni) roditeljem svojim dolžni spoštovanja in pokorščine, gotovo še prav posebno v tako važni zadevi, kakor je sklenitev zakona, zato pravi § 68. instrukcije: „Etiam in nectendo matrimonii vinculo memores sunto filiifamilias Domini dicentis: Honora patrem tuum et matrem tuam!“ ter pristavlja: „Quocirca illicita sunt matrimonia, quae parentibus justis ex causis assensum denegantibus contrahuntur.“ Ko bi stariši iz neopravičenih, praznih vzrokov ugovarjali ter bi ne dovolili ženitve, takrat otroci res niso dolžni pokorščine; a v lastni zadevi sami ne smejo biti sodniki, ampak spovedniki in drugi modri in pobožni možje naj razsojujejo, je-li vzrok oporekanja pravičen ali ne. Ko se toraj oglasijo za zakon ženini, katerih stariši so še živi, naj duhovni patir vselej vpraša, če roditelji vedó za nameravano ženitev in če so zadovoljni ž njo. Ako polnoletni zaročenec pravi, da stariši odobravajo njegov zakon, ni treba duhovniku stvari dalje preiskavati; če bi pa rekel, da niso zadovoljni z ženitvijo, naroči naj mu, da skuša stvar s stariši z lepo vravnati, njih privolitev in blagoslov k ženitvi si pridobiti . . . a strogo naj od doletnega ženina tega nikar ne zahteva in naj tudi ne tirja, da prinese kako spričalo dovoljenja. Ako bi pa stariši sami prišli, oziroma oče, ter bi ugovarjali zoper nameravano poročenje svojega vže polnoletnega sina ali hčere, naj jih vpraša duhovni pastir po razlogih nasprotovanja. Če se župniku zdí vzrok ugovora pravičen, vtemeljen, naj ženinom nameravano poroko odsvetuje; ako ugovor ni zeló važen in opravičen, skuša naj duhovni pastir stariše z lepa pregovoriti, da odobré naméro sinovo ali hčerino. Ako ne pride do sprave in dogovora, potem veljá, kar Instr. (§ 70) ukazuje za vse dvoumne pa težavne prigodke: „res ad Episcopum deferenda“. Duhovni pastir naj v tem slučaji dotičnih dvéh ne oklicuje, dokler škofovega odgovora ne dobí. (Gl. tudi derž. zak. §§ 1222, 1231.)

9. Če je mladoleten, ali je privolil še živi oče ali varstveni urad (gl. Instr. 68; derž. zak. §§ 49—51). — Pri nedoletnih osebah je treba izrečnega privoljenja očetovega; ali ko bi bil oče vže umerl, privoljenja varuhovega in c. kr. sodnije kot varstvenega urada; ali pa spričevanja spregleda v letih; ali izpuščenja iz oblasti očetove ali varuhove pred dopolnjenim 24 letom. A tudi polnoletne osebe, katere so po gosposki še dalje v očetovi ali varuhovi oblasti podveržene, ali pa po gosposki javno za zapravljive oklicane, ne morejo brez očetovega ali varuhovega privoljenja v zakon stopiti. Ako je ženin ali

nevesta nezakonskega poroda, potrebuje, če dotični ni bil z naslednjim zakonom pozakonjen, privoljenja varuhovega in c. kr. sodnije kot višega varstva. Doletnost inostrancev se razsojuje po postavah njih domačije. Privoljenje očetovo k ženitvi se daje ustno ali pismeno. Ustno se mora to zgoditi pred dotičnim duhovnim pastirjem in pred dvema pričama, kar se zapiše v izpraševalni zapisnik in zlasti še v poročno knjigo, in oče s pričama naj podpiše to vpisano dovoljenje. Ako oče ne more ustno izreči privoljenja pred župnikom, naj dá dovoljenje k ženitvi mladoletnega sina ali hčere pismeno v popolnoma pravoveljavnem pismu (50 kr. kolek), katerega podpiše on sam in dve priči ter naj je to očetovsko privoljenje legalizirano po c. kr. okrajni sodniji, ali po beležniku; ali pa naj vsaj ondotni župnik ali občinski predstojnik s svojim imenom in uradnim pečatom poterdi istinitost podpisov. Take previdnosti je treba zlasti pri ženinih iz tujih škofij in provincij. To pismeno dovoljenje očetovo priloži se drugim dokaznim pismom. [1])

10. Ako je vojak, ali je (če treba) vojaški duhovnik privolil v poroko po civilnem župniku? (Gl. L. k. Verord.-B. št. XXIV, 1870/a str. 151 in 157; št. 1870/b str. 167 in 169; št. XXIX, 1871/c str. 209. „L. Diöcbl.“ 1876 str. 134). — Ako želí vojaški ženin po duhovnem pastirju nevojaške neveste poročen biti, smé se to zgoditi še-le tedaj, če zadevni vojaški župnik civilnemu duhovniku s spričevalom opravljenih oklicev vred pošlje vselej tudi prepustilo (Entlasschein), ker nevojaški duhovni pastir ne more vselej vedeti, ali so vsa pisma, k poroki vojaške osebe potrebna, v redu ali ne, in se tudi vojaškemu duhovniku ne more odrekati perva pravica k poročevanju vojaške osebe.

11. Če nevesta, da-si kristijana, ni katoličanka, ali se bode spolnovalo, kar katoliška cerkev ukazuje? (Gl. Instr. § 66; derž. zak. § 77; medverska post. 25. maja 1868. L. k. Verord.-B. št. XVIII, 1868/b str. 96: čl. 1. t. 2. in čl. 2. t. 2.). Več o tem pozneje, ko bomo govorili o mešanem zakonu.

12. Če se ni s kako drugo osebo razun s to nevesto zaročil? s katero? kako? (Gl. Instr. §§ 2—10, 57; derž. zak. §§ 45, 46). — Kaj ga je nagnilo, da je od poprejšnje zaroke ali obljube odstopil? (Gl. Instr. §§ 107—112.) — Tù gré preiskavati, če je bila drugi

---

[1]) C. kr. dežel. vlada za Štajersko izrekla je 4. sept. 1880, št. 15451, da tudi zadostí pred tremi zanesljimi pričami ustno dano privoljenje, ako oče zarad bolezni ne more priti pred župnika in se sicer v dotičnem kraji pravoveljavno pismo sestaviti ne dá. V tem slučaji svedoki pred duhovnim pastirjem pričujejo o očetovem dovoljenji k ženitvi, kar se vpiše v zapisnik in poročno knjigo.

ženski dana obljuba prava ter veljavna zaroka; in ako je bila, naj ravná po cerkvenem pravu ter po določbi naše instrukcije.

13. Ako ni morda kakega zaderžka, vsled katerega s sedanjo nevesto ne smé v zakon stopiti? Posebno: neslovesne ali slovesne obljube (gl. Instr. §§ 24, 33, 58; derž. zak. § 63); — kervno sorodstvo ženina in neveste v ravni versti, ali do četertega oziroma drugega cerkveno-pravnega kolena stranske verste vštevši, brez razločka zakonskega ali nezakonskega rodú (gl. Instr. § 26; derž. zak. § 65); — svaštvo, ki je nastopilo *a)* pravo: iz sklenjenega in izverševanega zakona brez razločka zakonskega ali nezakonskega rodú s kervnimi sorodovinci nevestnimi v ravni versti ali do četertega oziroma drugega cerkveno-pravnega kolena stranske verste vštevši (gl. Instr. § 30; derž. zak. § 66); ali pa iz nedopuščenega življenja s kervnimi sorodovinci nevestnimi v 1. in 2. cerkveno-pravnem kolenu (gl. Instr. § 31). *b)* Nepravo s kervnimi sorodovinci nevestnimi do 4. cerkveno-pravnega kolena vštevši, in sicer: iz veljavnega, ne izveršenega zakona (gl. Instr. § 33); ali pa iz neveljavnega, ne izveršenega zakona (gl. Instr. § 34). — Duhovno sorodstvo med kerstiteljem ali kerstnimi in birmiskimi botri s kerščencem in birmancem ali njih stariši (gl. Instr. § 27); — deržavljansko sorodstvo vsled posinovljenja med posinovljavcem, posinovljencem, njih zakonskimi druženi in otroci (gl. Instr. §§ 28, 29); poprejšnja obljuba zakona s kervnim sorodovincem nevestinim v ravni ali stranski versti do 1. kolena (gl. Instr. § 35); — obstoječa zakonska vez (gl. Instr. §§ 20—23; derž. zak. § 62); — verska različnost med kerščenimi in nekerščenimi (gl. Instr. § 25); med kristijani in osebami, ki se h kerščanski veri ne štejejo (gl. derž. zak. § 64); — prešeštvo, ako je sklenjeno z obljubo v zakon stopiti, ali če se zakon dejanjsko sklene, ko drugi zakonski še živí, ali če se vspešno streže po življenji njegovem, ako se tudi to godí le po enem zaročencu (gl. Instr. § 36). Zakon med osebama, ki sta prešeštovala med seboj, je neveljaven. Prešeštvo se mora pa pred sklenitvijo zakona dokazati (gl. derž. zak. § 67); — umor zakonskega družeta, med zakonskim in drugo osebo, če je tudi le en del umor doveršil z namero, zakon skleniti z drugo osebo (gl. Instr. § 37; derž. zak. § 68). — Natančneje o vseh teh in drugih zakonskih zaderžkih glej cerkveno pravo. — Preden duhovni pastir zaročencem stavi vprašanja ozir razdiravnih in oviravnih zaderžkov, opozoruje naj jih na važnost te reči, proseč jih, da mu odkritoserčno naznanijo, ako za kaj tacega vedó; ali da vsaj prav kmalo gredó k spovedi in spovedniku povejo o

zaderžku, ker bi sicer nameravana zakonska zveza bila neveljavna ali vsaj zeló grešna. Kaj pa da ni treba ženinov popraševati po vseh zaderžkih, ampak le po tacih, ki bi se utegnili pri njih nahajati. Po potrebi naj jim pojasnuje zaderžke, a ogiblje naj se pri tem predmetu, kakor pri izpraševanji ženinov sploh, vseh nepotrebnih, nepristojnih in zgolj radovednih vprašanj.

14. Ako se bode zakon sklenil s sedanjo nevesto premišljeno, prosto, brez nasilstva in stavljenih pogojev? (Gl. Instr. §§ 3, 13, 18, 19, 51—55; derž. zak. §§ 48, 55, 56). — Ako bi se župniku dozdevalo, da stariši ali kedó drugi n. pr. nevesti silo delajo v tej zadevi, naj jo po tem vpraša, in če poterdi, naj reč dalje preiskuje.

15. Če bosta trikrat oklicana? katere dneve in v katerih župnijskih cerkvah? (Gl. Instr. §§ 59—65; derž. zak. §§ 69—74). — Ako ni važnih razlogov, naj duhovni pastir ne podpira prošnje ženinov za dva- ali celó le enkratni oklic. Paziti je na postave določujoče kraj oklicevanja za posamezne zaročence. Kedar se morajo opraviti oklici še tudi v kaki drugi duhovniji, naj jih župnik tje naznani, in pred poroko mu mora od ondot donesen biti oklicni list.

16. Ako zamore to, kar je dosedaj govoril, s prisego poterditi? — Pové naj župnik ženinu, da je pred Bogom in pred postavo odgovoren za vse, kar je povedal in da bo moral podpisati ta zapisnik, katerega je zlasti bolj neznanim zaročencem dobro prečitati, preden se podpiše.

17. Kedaj in kje bosta poročena? (Gl. Instr. §§ 38, 39, 46, 50, 67, 73, 77; derž. zak. §§ 75, 76, 81, 82). — Ako niti diecezanska postava niti zakoniti običaj ne določuje kraja poročanja ženinov iz različnih duhovnij, pové naj duhovni pastir zaročencu, da mu je to svobodno. Če bi si izvolil za kraj poroke kakó tujo cerkev in mašnika, ki nima oblasti poročati dotična dva, naznaniti je treba ženinu, kaj zahteva postava za táko poročanje. Na vso moč naj si duhovni pastir prizadeva, da so poroke dopoludne ter s sv. mašo.

Vprašanja za nevesto so ista kakor za ženina, kolikor so potrebna; le pri 4. od neveste vdove ni zahtevati samo mertvaškega lista prejšnjega soproga, ako njegova smert ni obče znana ali sicer spričana, ampak je paziti na dôbo, ki je potekla, od moževe smerti. Ako je namreč vdova noseča, ne more pred porodom, in ko bi bila nje nosečnost dvomljiva, ne pred pretečenim 6. mescem v zakon stopiti. Ko bi pa vendar ali po okolnostih ali po spričevanji izvedencev nosečnost ne bila verljiva, smé po preteklih 3 mescih od smerti prejšnjega soproga c. k. okrajno glavarstvo in v mestih s samoupravo mestna gosposka privoljenje dati k novi poroki. — Ako je gotovo, da je samska nevesta noseča, naj vpraša duhovni pastir ženina, če spozná otroka za svojega ali ne, ali če mu je vsaj znan stan nevestin? Enako je vprašati, ako je nevesta, ki je vdova, noseča in sicer po 10. mesecu, odkar je njen mož umerl. Če je iz obče znanega življenja zaročencev kak otrok pri življenji, pa oče ni v kerstnih bukvah zapisan, naj duhovnik najprej nevesto in potem še ženina vpraša po otrokovem očetu, iz namere, da se po postavnem izreku ženinovem in dotični opazki v kerstni knjigi vpiše po doveršeni poroki pozakonitev onega otroka. — Ako nevesta v zakon jemlje vojaka, kateri k ženitvi potrebuje privoljenja od svoje više oblasti, mora se dotični prošnji priložiti od župnika spisano spričevalo o življenji in nravnem vedenji nevestinem (Sittenzeugniss), v katerem (ako jemlje častnika) mora poročati tudi o zadostni omiki njeni. To nravno spričalo mora imeti kolek za 50 kr.

Po doveršenem izpraševanji morata ženin in nevesta svoje zapisane odgovore z lastnoročnim podpisom ali podkrižanjem poterditi. Zapisnik podpiše tudi župnik ter ga priloži drugim dokaznim pismom dotičnih poročencev. Ako sta ženin in nevesta iz raznih duhovnij, tedaj ali dotična duhovna pastirja vsak svojega zaročenca izprašujeta ter zapisnike eden drugemu pošljeta; ali pa oba zaročenca vsa potrebna pisma prineseta onemu izmed pristojnih župnikov, ki ju bo poročal (navadno nevestin duhovni pastir), kateri potem z obema zaročencema opravi izpraševanje ter vse potrebno vravná.

Prinesene dokumente naj si duhovni pastir ogleda, da spozná, če so zanesljivi in pravoveljavni ali ne. Ako manjka le tacega dokaznega pisma, o čemur ni dvomiti, da se kmalo dobí, naj župnik zarad tega vendar-le začne z oklici, a povė naj, da mora biti vse potrebno skupaj vsaj pred poroko. Če zakonski zaderžek pride na dan, naj duhovni pastir dobro preiskuje in prevdarja, ali in kako se zamore odstraniti; po tem se ravná nadaljno podučevanje in napeljevanje.

§ 211.

Podučevanje ženinov.

Dvojno obsega podučevanje ženinov, namreč kerščanski uk sploh, in pa uk o zakramentu sv. zakona posebej. Pervo bi smelo odpasti pri zaročencih, ki so duhovnemu pastirju kot v kerščanskem nauku jako dobro podučeni znani; drugo ne smé odpasti nikoli.

I. Sv. cerkev veleva, da morajo oni, ki hočejo stopiti v zakon, po svojem stanu v verskem nauku dobro podučeni biti, ker bi sicer ne mogli svojih otrok keršćansko vzgojevati. Ako bi toraj ne bili še zadostno podučeni, se morajo sedaj po potrebi podučevati. Dobro podučenim naj stavi duhovni pastir le posamezna vprašanja, nevednim treba je popolnejšega uka, n. pr. o šest resnicah, o apostoljski veri, upanji, molitvi, o ljubezni ter spolnovanji božjih in cerkvenih zapovedi, o grehu, o zakramentih itd. Tega podučevanja naj duhovnik predolgo ne odlaša, vže pred prvim oklicem, ali vsaj berž po pervem oklicu naj začne. Kedaj in po koliko časa naj se podučuje, odločujejo posebne razmere ženinov; kaj in koliko iz keršćanskega nauka naj se uči, odločuje dosedanje versko znanje pa sposobnost zaročencev. Zlasti pri omikanih zaročencih je svetovati, da se po šolsko ne izprašuje, ampak keršćanske resnice naj se razumno vpletajo v pogovor, da je vse podobniše verskemu razgovarjanju kakor izpraševanju. Podučevaje naj se duhovni pastir ozira vselej tudi na prihodnji stan ter opravilo ženinov, in naj zlasti na cerkvene zapovedi ne pozabi. Pri mešanih zakonih se morajo ločivne resnice temeljito in natanko podučevati. Prizadeva naj si duhovnik, da vse verske resnice bolj sercu vtiskuje kot spominu, in naj se ogiblje vse nagajivosti. Kedar sta oba zaročenca iz domače duhovnije in pri domačem duhovnem pastirju podučevana, tedaj jima, se ve da, pisanega spričala iz keršćanskega nauka ni treba, ampak le, ako sta iz različnih duhovnij, ali če hočeta v drugi fari poročena biti, ali kedar prosita kakega spregleda.

II. Uk za ženine o bistvu sv. zakona in o zakonskih dolžnostih posebej je zeló važen in koristen, velikrat celó potreben; kajti kjer ni tega podučevanja, jih mnogo po neversko stopa v zakonski stan in po neversko v njem živí. Zato velí obrednik (Ljublj. str. 194): „Admoneantur conjuges . . ., quomodo recte et christiane conversari debeant, diligenter instruantur ex divina scriptura, exemplo Tobiae et Sarae, verbisque Angeli Raphaelis eos edocentis, quam sancte conjuges debeant convivere“. Da duhovni pastir o zakonu preveč a tudi premalo ne pové, in da sploh vé prav govoriti, naj se za ta uk dobro pripravi, spiše ali vsaj osnuje naj si, kar misli povedati, govorí naj z vso resnobo in dostojnostjo, ogibaje se vsega, kar bi bilo zoper sramežljivost ali kómu celo v pohujšanje. Pred očmi imej podučevalec namen tega uka, ki je pospeševanje sreče ženinov, da o zakonskem stanu dobro podučeni va-nj stopijo, srečno in Bogu dopadljivo živé in se izveličajo. Podučevati je duhovnemu pastirju z ozirom na umski in nravni stan in na vnanje okolnosti ženinove (n. pr. različnost starosti, prebivanje pri roditeljih, očmu, mačehi, tastu ali taščì). Obnaša naj se duhovnik učitelj z vso prijaznostjo, kot prijatelj, svetovalec in oče, da ženini z zaupanjem hodijo k nauku, ne s strahom.

Duhovni pastir utegne tako-le začeti:

Silno važno je, kar mislite storiti, kajti zakonski stan, v katerega hočete stopiti, je imeniten za nebesa in za zemljo, za cerkev in deržavo in za vas same, ker na to, kako va-nj stopite in kako v njem živite, se opira vaša sreča za ta in za uni svet. Cerkev je zato z materino skerbjo in ljubeznijo do svojih vernikov zapovedala, da naj se zaročenci o bistvu zakonskega stanu in o zakonskih dolžnostih dobro podučujejo, da jim je v srečo in izveličanje, ne pa v pogubljenje; kar vam bom sedaj v imenu in na povelje sv. cerkve povedal, to pazljivo poslušajte ter z dobrim sercem sprejmite.

Naslednji poduk utegne duhovnik imeti po tej-le osnovi:

1. Postavljenje zakona (v raju: en mož, ena žena, za vse življenje).

2. Zakon po Kristusu zakrament (njega namen: množenje človeškega rodú, vzreja otrók, vzajemna pomoč).

3. Potrebščine za vstop v zakon:

a) potrebne lastnosti zaročencev, kar tiče telo (zdravje in moč), kar tiče duha (omika, potrebno znanje, samostalno delanje);

b) ozir vnanjih razmer v prihodnjem družbinem življenji (rokodelstvo, pridobitev živeža za rodbino, različnost starosti, vere, prebivanje v domači ali tuji deželi itd.).

c) vezavnost cerkvenih in deržavnih postav (zakonski zaderžki: razdiravni, oviravni, cerkveni, državni).

4. Pravice in dolžnosti, ki iz zakona izvirajo:

a) kot soprogi, občne: ljubezen, enaka ljubezni med Kristusom in cerkvijo (surovega ravnanja se varovati), edinost, zvestoba, zakonska dolžnost, vzajemna pomoč (telesna, nravna, verska, da vsestransko ložej svojo dolžnost storita in se izveličata), skupno življenje do smerti, dokler ju Bog ne loči (prepire odvračevati, molčati, ne drugim ljudém tožiti); — posebne: mož je glava družine, njemu gré gospodarjenje in zastopanje vse rodbine, skerb za njen živež in za njeno čast, pa oskerbovati ima družino in hišo z modrostjo, ljubeznijo in poterpežljivostjo do žene in otrók (mož ne smé biti preterd, pijanec, zapravljivec, vnemaren, brezbožen, len v božji službi itd.). Žena bodi možu podložna, kakor je cerkev Kristusu podložna; ponižna, postrežljiva, ljubeznjiva, poterpežljiva, molčeča, dobra gospodinja, skerbna za otroke, snažna, vse v lepem redu imajoč (varuje naj se prepirljivosti, jezičnosti, lahkomiselnosti, zanemarjanja otrók, nesnažnosti, nevednosti v gospodinjstvu, neomikanosti itd.).

b) Kot roditelji, ozir življenja in zdravja otrokovega: potrebni opomini zarad pravega vedenja noseče matere in matere po porodu, tudi opominjanje zarad kersta v sili in zarad vpeljanja (malih otrók ne k sebi v posteljo jemati); — ozir umske, nravne in verske vzgoje otrók: poduk, kako vzmožnosti deci budíti in razvijati, verske vaje z otroci, šolska dolžnost.

c) Kot gospodarji in gospodinje, obnašanje proti poslom: dolžnosti do njih v umskem, nravnem, verskem oziru, posebej v oziru šole, cerkve in domače službe božje (če moč vkupna molitev zjutraj in zvečer, zlasti v adventu in postu), ozir spolnovanja cerkvenih zapovedi (ob nedeljah in praznikih prepovedanega ne delati, poste zvesto spolnovati), čuječnost nad življenjem hišnih poslov; — ob posebnih okoliščinah: podučevanje zarad keršćanskega vedenja do očeta, matere, tasta in tašče pa do drugih sorodovincev v hiši.

d) Kot sosedje: prijaznost, miroljubnost, pravičnost, dobrotljivost.

5. Napoved raznih težav in terpljenja v zakonskem stanu, n. pr. zgodnja smert enega soprogov, nič ali veliko otrok, bolezen v hiši, uboštvo, razne zgube pri imetji, preganjanje, obrekovanje itd. Nauk, kako vse táko z božjo pomočjo voljno prenašati.

6. Kerščanska priprava na zakonski stan: molitev, pobožno, brezmadežno življenje pred poroko, spoved kar berž po pervem oklicu, najbolje vélika spoved. Glej tudi § 196. Poduk, kako obnašati se v dan poroke, razlaganje šeg pri poročanji, ogibanje vsega nepristojnega oni dan, obhajanje obletnice poroke. K sklepu jedernato opominjanje v duhovni spomin.

Dostavek. Kar smo omenili v točki 4. „pravice in dolžnosti, ki iz zakona izvirajo", dá se natančneje, kakor je to možno pri podučevanji ženinov, obravnavati pri velikonočnem izpraševanji, ko pridejo zakonski možje in žené na versto. — V pomoč duhovnemu pastirju pri izpraševanji in podučevanji ženinov utegne dobro služiti: H. Dubois, der praktische Seelsorger, XIX. Kapitel; Dr. A. Gassner, Ausführlicher Unterricht über die Ehe für Brautleute und Verehelichte, Regensburg, 3. nat. 1875; Joh. Försch, Das praktische Brautexamen, Würzburg 2. nat. 1884. — Ozir podučevanja ženinov in nevest v Lavantinski škofiji gl. Sammlg. str. 9 in Schlussprotok. XV. str. 1—7.

§ 212.

Oklici.

I. Končavši izpraševanje in podučevanje zaročencev vpiše duhovni pastir ženina in nevesto v oklicno knjigo. Da se namreč pride na sled znabitnim zakonskim zaderžkom, kojih župnik pri izpraševanji ženinov ni našel, strogo ukazujeta cerkev (Conc. Later. IV.; Trid. Sess. XXIV c. 1. de ref.; Instr. §§ 60—65) in deržava (avstr. derž. zak. §§ 69—74; medv. zak. 25. maja 1868), da se mora nameravani zakon objaviti ali oklicati. Instr. § 60 velí: „Preden se zakon sklene, se mora še po ženinovem in nevestinem duhovnem pastirji ob treh nedeljah ali praznikih med opravilom sv. maše oklicati, in slehern, komur je znan kak zaderžek, se mora opominjati, da ga razodene; oseba obéh zaročencev naj se natanko določi s tem, da se pové kerstno ime obéh in priimek, pa rojstni kraj in starost in stan in domovališče." Natančneje o obliki, dnevih in kraji oklicev govorí cerkveno pravo, razločujoč in pojasnujoč tudi pojem „pravo domovališče" in „nepravo domovališče" (Instr. §§ 40—44); mi podamo na podlagi postavnih velév za oklice le naslednja pravila:

1. Kjer ima dotična oseba pravo domovališče, tam se morajo oklici vselej zgoditi [1]; ravno tako tudi vsaj v eni duhovniji nepravega domovališča (ako kedó več kot eno nepravo domovanje ima).

2. Še v drugih duhovnijah se imajo oklici le tedaj veršiti, ako dotična oseba ali domovališča (v pravniškem smislu besede) celó nima, ali vsaj skoz neki gotovi čas ondi še ne domuje.

3. Kedor ob času pervega oklica na kraji svojega takratnega prebivanja (bodi-si pravo ali nepravo domovališče) ni še polnih 6 tednov stanujoč, mora tudi še oklican biti v tisti duhovniji, kjer je zadnjič polnih 6 tednov bival.

4. Kedor je na kraji svojega pravega domovališča vže polnih 6 tednov prebival in nepravega domovanja nima, on ima oklican biti samo v duhovniji svojega pravega domovališča.

5. Kedor pravega domovališča nima, pač pa nepravo, moral je tukaj vže celo leto prebivati, da so samo oklici v duhovniji nepravega domovališča zadostni. Ako ne prebiva tù še celo leto, mora tudi še v tisti duhovniji oklican biti, kjer ima domovinsko pravico [2], ali če bi te pravice nikjer ne imel, v svojem rojstnem kraji.

---

[1] Je važno zlasti za mladoletne, ki imajo pravo domovališče tam, kjer imajo njih stariši ali varuh svoje pravo domovanje (Instr. § 41), toraj morajo vselej tudi ondi oklicani biti.

[2] V dokaz, kje ima dotična oseba domovinsko pravico, zahteva naj duhovni pastir „domovinski list“. Ozir domovinske pravice veljá za vse avstrijanske dežele, razun madjarskega kraljestva, postava dné 3. decembra 1863, iz katere navedemo za nas važnejše določbe. § 5. Das Heimatrecht wird begründet: durch die Geburt, durch die Verehelichung, durch die Aufnahme in den Gemeindeverband, durch die Erlangung eines öffentlichen Amtes. § 6. Eheliche Kinder erlangen in jener Gemeinde das Heimatrecht, in welcher der Vater zur Zeit ihrer Geburt heimatberechtiget ist, oder falls er früher gestorben, zur Zeit seines Ablebens heimatberechtiget war. Uneheliche Kinder sind in jener Gemeinde heimatberechtiget, in welcher ihrer Mutter zur Zeit der Entbindung das Heimatrecht zusteht. Legitimirte Kinder, insoferne sie nicht eigenberechtiget sind, werden in jener Geimeinde heimatberechtiget, in welcher ihr Vater zur Zeit der stattfindenden Legitimation das Heimatrecht besitzt. Durch Annahme an Kindesstatt oder Uebernahme in die Pflege wird das Heimatrecht nicht begründet. § 7. Frauenspersonen erlangen durch die Verehelichung das Heimatrecht in der Gemeinde, in welcher ihr Ehegatte heimatberechtiget ist. § 8. Das Heimatrecht wird durch ausdrückliche Aufnahme in den Gemeindeverband erworben. § 10. Definitiv angestellte Hof-, Staats-, Landes- und öffentliche Fondsbeamte, Geistliche und öffentliche Lehrer erlangen mit dem Antritte ihres Amtes das Heimatrecht in der Gemeinde, in welcher ihnen ihr ständiger Amtssitz angewiesen wird. § 11. Bei Veränderungen in dem Heimatrechte folgt die Ehefrau, insoferne sie nicht gerichtlich geschieden ist, dem Ehemanne und sie behält auch als Witwe das Heimatrecht in jener Gemeinde, in welcher der Gatte

6. Ako zaročenec nima ne pravega ne nepravega domovališča, naj se zakon okliče v duhovniji, kjer dotična oseba takrat prebiva in tudi še v fari tiste občine, kjer ima domovinsko pravico, ali če je nikjer nima, (če možno) v nje rojstnem kraji.

7. Pri zakonih med katoliškimi in nekatoliškimi kristijani veljajo za katoliškega zaročenca do sedaj povedana pravila; nekatoličana pa vsled postave 31. decembra 1868 oklicuje le dotični nekatoliški dušni pastir (§ 71. derž. zak. toraj več ne veljá). Katoliški duhovnik oklicevaje mešani zakon o veri ženinov nič ne povė.

8. Zakone oséb, ki se štejejo v nestoječe vojaštvo (militia vaga, tudi žandarji), bodi-si da so v vojaški službi ali pa le začasno izpuščeni, oklicuje samo vojaška duhovščina, oziroma vojaški župnik, s katerim vojaški zaročenec tudi vse drugo za poročitev potrebno uravná (ukaz min. 19. avg. 1858). Ako je eden poročencev nevojaškega stanú, ravná civilni župnik ozir oklicev ž njim po prej omenjenih splošnjih pravilih.

9. Oklici se morajo ponoviti, če se v 6 mescih, ko so bili opravljeni, zakon ne sklene, ali če škof ukaže ponavljenje, ko je še krajši čas potekel (gl. Instr. § 64; derž. zak. § 73).

II. Dokler oklici niso prav opravljeni, se zakon ne more dopuščeno skleniti. Ako bi kak duhovni pastir brez oklicev kóga poročil, zadela bi ga huda cerkvena in tudi deržavna kazen. A dasiravno cerkev in deržava oklice terdo zapoveduje, se vendar iz posebnih razlogov more zadobiti spregled oklicev. Spregled vseh treh oklicev se daje samo v prav silnih prigodkih; spregled 2. in 3. oklica pa samo iz važnih in dovelj dokazanih vzrokov. Vse tri oklice spregledajo škofje: kedar se je bati, da bi kedo sklenitev zakona iz hudobije ne zaderžal; ako je smertna nevarnost bližnja, pa bi dotični

---

zur Zeit seines Ablebens heimatberechtiget war. Gerichtlich geschiedene oder getrennte Ehefrauen behalten das Heimatrecht, welches sie zur Zeit der gerichtlichen Scheidung oder Trennung hatten. Wird eine Ehe für ungiltig erklärt, so tritt die Frauensperson, die in dieser Ehe gestanden war, in jenes Heimatsverhältnis zurück, in welchem sie sich bis zum Eingehen der Ehe befunden hat. § 12. Bei Veränderungen in dem Heimatrechte der Eltern folgen eheliche und legitimirte Kinder dem Vater, und uneheliche der Mutter, wenn sie nicht eigenberechtiget sind. Die eigenberechtigten Kinder bleiben aber in jener Gemeinde heimatberechtiget, in welcher sie bei Erlangung der Eigenberechtigung heimatberechtiget waren. Uneheliche Kinder, welche bei der Verehelichung ihrer Mutter nicht legitimirt werden, behalten, wenn sie auch zur Zeit dieser Verehelichung nicht eigenberechtiget sind, das Heimatrecht, welches sie bis dahin hatten. § 13. Der Tod des ehelichen Vaters oder der unehelichen Mutter ändert nichts an dem Heimatrechte der Kinder. § 17. Das Heimatrecht in einer Gemeinde erlischt durch die Erwerbung des Heimatrechtes in einer anderen Gemeinde.

osebi vendar-le radi zakon sklenile n. pr. zarad pozakonitve otrók; kedar imajo ljudje sploh dva človeka za poročena, da-si med njima ni pravega zakona, toda skerbno je treba poizvedeti, če je to res, da ju kar sploh imajo za poročene; ako je osebama iz moralnih ozirov jako svetovati poročenje, a med njima je tolika razlika v stanu ali starosti, da bi ji zadelo veliko osramotenje, ko bi se oklicevala. Spregled enega ali dvéh oklicev dajó škofje: kedar se bliža adventni ali postni čas ter se zakon ne more odložiti; ko bi se moral ženin naglo preseliti zarad imenitnega opravka; če bi zadela poročenca velika časna škoda, ko bi se do opravljenih vseh treh oklicev moralo čakati s poroko; kedar bi odkladanje zakona zarad poprejšnjega pregrešenja preveč pohujšanja delalo ... Kedar bi duhovni pastir moral poročiti in articulo mortis, ko zarad bližnje smerti enega poročencev ni več mogoče pri škofijstvu prositi spregleda oklicev, smé (v Ljubljanski vladikovini) dekan, in v največi sili domači duhovni pastir sam dati spregled, a pozneje naj duhovnik prosi škofa, da odobri njegovo ravnanje. Taka zaročenca pa, in sploh zaročenci v vseh primerljejih, kedar se jim spregledajo vsi trije oklici, morajo pred poročenjem s prisego poterditi pred lastnim duhovnim pastirjem, da ne vedó za noben zaderžek, ki bi njih zakonu nasprotoval [1]) (Instr. § 85; derž. zak. §§ 86, 87). — Ker oklice zahteva tudi deržavina postava, zato je spregleda iskati tudi pri deržavini oblasti. Vsled postave dné 4. julija 1872 [2]) odpušča en ali dva oklica, v sili tudi vse tri oklice c. kr. okrajno glavarstvo in v mestih s samoupravo mestna gosposka. Kedar pa ni sile, daje od vseh oklicev spregled dotična deželna vlada (ukaz. min. pravos. in notr. dné 1. jul. 1868, s katerim se je tudi občinskim predstojnikom (Ortsobrigkeit) razun prej omenjenih mest vzela pravica, v bližnji smertni nevarnosti spregled od oklicev dajati vsled § 86. derž. zak.). — V dosego spregleda oklicev morata toraj zaročenca napraviti dve prošnji, v katerih je treba navesti resnične razloge. Prošnji do škofijstva ni treba koleka, a priloží naj se jej spričalo iz kerščanskega nauka, če morda župnik tega znanja ne poterjuje vže v onem dostavku na prošnji sami, v katerem uradno pričuje, da so navedeni razlogi istiniti in da je spregled oklicev v tem slučaji res voščljiv. Ako zaročenca nimata pametnih vzrokov za svojo prošnjo, naj je duhovni pastir ne priporoča. Prošnja do deželne gosposke mora imeti kolek za 50 kr. Ako sta ženin in nevesta iz različnih diecez, morata vsak za-se pri svojem škofijstvu iskati spregleda, če morda sosednji škofje niso drugače vravnali. Isto tako morata zaročenca iz različnih kronovin ali iz različnih okrajnih glavarstev pri obojni gosposki prositi spregleda.

---

[1]) To prisego mora sprejeti duhovni pastir, kateri ima pravico poročiti dotični osebi, in še-le potem, ko je od cerkvene in od deželne gosposke dobil spregled vseh 3 oklicev. Poduči naj zaročenca o važnosti in svetosti prisege, opominjajoč oba, da govorita čisto resnico. Napravi naj se zapisnik. Prisega bodi n. pr. taka-le: „Jaz I. I. prisežem pri Bogu vsevednem, da mi ni znan prav noben zaderžek mojega nameravanega zakona z I. I. Kakor gotovo naj mi Bog pomaga. Amen.“ Ko sta oba slovesno prisegla, podpišeta zapisnik, kakor ga podpiše in farni pečat pristavi župnik. Vlada veleva, naj bi se taka prisega storila „če mogoče“ vpričo kakega političnega uradnika, ki tudi podpiše zapisnik. Ako ni moč dobiti vladnega zastopnika, naj duhovni pastir privzame dve priči, ki tudi podpišete zapisnik, kojega treba priložiti drugim dokaznim pismom ter nanj opozoriti v poročni knjigi.

[2]) Táko-le slôve: „Folgende Angelegenheiten werden aus dem Wirkungskreise der polit. Landesbehörden ausgeschieden und den polit. Bezirksbehörden zugewiesen: 1. Die Ertheilung der Nachsicht von der Vornahme einer 2. und 3. Verkündigung ... 2. Die Ertheilung der unter dringenden Umständen erbetenen gänzlichen Nachsicht des Aufgebotes ... 3. Die Entscheidung darüber, ob eine Eheschliessung im Falle einer bestätigten nahen Todesgefahr ungeachtet des Mangels des erforderlichen Tauf- und Geburtsscheines vorzunehmen sei. 4. Die Ertheilung der nach § 120 all. bürgl. Gesetzb. zulässigen Dispensation (Witwenfrist).

III. Vsacemu verniku, ki sliši oklice, nastane stroga dolžnost, vsakoršen zaderžek oklicanega zakona, razdiraven ali oviraven, očiten ali skriven, naznaniti dotičnemu duhovnemu pastirju, bodi-si da za gotovo vé za-nj, ali da se mu le zeló dozdeva, naj si je tudi sramotiven za dotičnega zaročenca, ali če tudi samo on za-nj vé; celó tedaj, če mu je bil zaderžek po kom drugem kot tajnost razodet. Da bi ne hotel naznaniti, zeló greší. Ni pa dolžan znanega mu zaderžka naznanjati duhovnemu pastirju, kedor ga je izvedel izverševaje opravila svoje službe, ki ga veže k molčanju, n. pr. babica, zdravnik, spovednik; tudi ne, ako se naznanitev ne more drugače zgoditi, kakor da naznanivca zadene velika škoda ali da nastane veliko pohujševanje drugih. Kedor vé za skriven osramotiven zaderžek, naj dotičnega poročenca najprej svarí, da sam naznani zaderžek župniku ali spovedniku; ako bi zaročenec tega ne hotel, moral bi zaderžek naznaniti, kedor za-nj vé. — Ako se med oklici duhovnemu pastirju kak zaderžek razodene, naj stvar preiskuje in zlasti tudi na to pazi, če je dotičnemu naznanivcu verjeti, če ga morda ne vodi kako sovraštvo, ali želja, zdražbo napraviti. Ako se pokaže istinitost naznanitve, gré oklice ustaviti, in če je eden zaročencev iz druge duhovnije, reč tudi ondotnemu župniku (če treba, tudi škofu) naznaniti. Le kedar je gotovo upanje, da se spregled prav kmalo dobí, utegnejo se oklici nadaljevati. — Da verniki zamorejo svojo dolžnost ozir naznanitve zaderžkov storiti, mora jih duhovni pastir v cerkvenih govorih in ob drugih prilikah podučevati o zakonskih zaderžkih, kolikor se reč javno more obravnavati.

Ko so končani oklici, ki so se veršili v različnih duhovnijah, mora župnik, kateri ne bo poročal, onemu lastnemu duhovnemu pastirju, ki bo poročal, poslati pravilno spisan in podpisan oklicni list (50 kr. kolek), a praviloma še-le 24 ur po zadnjem oklicu, zlasti v prigodkih, kedar sta se dotična zaročenca oklicala enkrat za trikrat. Duhovnika poročevalca stroga dolžnost je, zahtevati od ženinov oklicni list, preden ju poročí. Ako bi pri mešanem zakonu ženina kedaj zahtevala od katoliškega duhovnega pastirja oklicni list iz namere, da ju poroči nekatoliški župnik, ne smé jima ga dati, ker ne smé pripomoči k takemu zakonu. Če bi katoliškemu duhovnemu pastirju taka zaročenca vže pred oklici ali med oklici povedala, da se bodeta dala poročiti samo pred nekatoliškim pridigarjem, tedaj tacega nameravanega zakona katoliški duhovnik celo oklicevati ne smé, oziroma mora oklice ustaviti, ako bi bil že pričel z njimi.

§ 213.

Spregled zakonskih zaderžkov.

Ker o zakonskih zaderžkih v obče in posamezno cerkveno pravo obširno govorí, nam je tù le na kratko pokazati, kaj ima storiti duhovni pastir, če se pokažejo zaderžki, in kako jih je moč odstraniti.

I. Ako se pri izpraševanji ženinov ali pozneje med oklici razodene kak zakonski zaderžek, treba se je najprej ozirati na njega lastnijo v cerkveno-pravnem smislu.

1. Če je zaderžek neodjenljiv (imp. indispensabile), n. pr. impotentia, consanguinitas in linea recta, ligamen matrimonio consummato . . .; ali če zaderžek sam ob sebi sicer ni neodjenljiv, vendar ga cerkev nikoli ne spregleda, n. pr. consanguinitas in linea collaterali primi gradus, [1]) affinitas in primo gradu lineae rectae (óčem in pastorka, máčeha in pastorek), imp. criminis publici occisione conjugis secuta . . . — tedaj mora povedati, da je tù veljaven zakon med njima nemogoč pa da morata vsako tovarštvo pretergati.

2. Drugi zaderžki so odjenljivi (imp. dispensabilia); a med njimi tudi taki, katerih spregled se le silno redko kedaj ter samo iz najvažniših razlogov podeljuje, kakoršni zaderžki so: matrimonium

---

[1]) To je, med bratom in sestro. Nekateri sorodstvo v pervem kolenu postranske verste štejejo med absolutno neodjenljive zaderžke.

ratum non consummatum, votum solemne castitatis (če se spregleda, zgodí se redno le ex causa publica), ordo sacer (vzrok spregleda more biti edino le publica causa), disparitas cultus inter baptizatum et non baptizatum, cognatio spiritualis inter levantem et levatum, affinitas in primo gradu lineae transversae (vdovec in sestra ranjce žene, vdova in brat ranjcega moža — se dandanes spregleduje bolj pogostno kot nekedaj) . . . Duhovni pastir naj tudi zarad odjenljivih zaderžkov nameravani zakon praviloma odsvetuje, kajti vedno mora imeti pred očmí, da je cerkev zaderžke postavila iz važnih razlogov, in da Tridentinski zbor (Sess. XXIV., c. 5 de ref.) veleva, naj se zakoni le redkokedaj s spregledom sklepajo. (Gl. tù Lavant. Schl. Protok. XXXIV., str. 1—7.) Župnik naj po okoliščinah pojasnuje ženinom vzroke postavljenega zaderžka, in le tedaj, če se od namere odverniti ne dasta, ali če je zarad posebnih razmer res želeti, da se dotična dva cerkveno poročita, naj ju podučí, kako je možno spregled dobiti. Vpraša naj duhovni pastir, ako imata zadostnih razlogov za svojo prošnjo, zlasti, če se dá prošnja za spregled podpirati s cerkvenopravnimi razlogi.[1]) Opomni naj župnik, da mora prošnja za spregled biti jako vestno sestavljena, in da je treba vse prav odkritoserčno povedati; kajti da bi se kaj neresničnega povedalo ali kaj resničnega, kar je treba povedati, zamolčalo, bil bi na tak način dovoljeni spregled neveljaven.

II. Kam se je oberniti s prošnjo za spregled? Tù je gledati na to, ali je zaderžek očiten ali skriven; in če je očiten, je li cerkven, ali deržaven, ali cerkven in deržaven ob enem. Oblast, dajati spregled cerkvenih zaderžkov, od katerih se sploh spregleduje, ima papež; škofje jure proprio spregledujejo navadno le oviravne zaderžke, a dandanes prepušča jim papež po tako imenovanih petletnih, triletnih in raznih prav posebnih pooblastilih pravico, spregled dajati tudi še od raznih drugih zakonskih zaderžkov. Ako sta ženin in nevesta iz raznih škofij, je dosti, da le en škof dá spregled (C. S. Off. 22. nov. 1865). Prošnje za dispenzo od papeževih zaderžkov se navadno ne pošiljajo naravnost do apost. sedeža, ampak zgodí se to po škofijstvu. Ima pa sv. oče v tej zadevi dvojno namestništvo: Rimsko datarijo, katerej se morajo pošiljati prošnje, kedar je treba spregleda za vnanji svet in od očitnega zaderžka, ali pa od tacega, ki utegne kmalo znan ter očiten postati; in Rimsko penitencijarijo, ki redno daje spregled le od skrivnih zaderžkov in za sodbo vestí.

---

[1]) Leta 1877 objavila je S. C. de Prop. Fide poseben navod: „Instructio super dispensationibus matrimonialibus“, v katerem se naštevajo naslednje „causae dispensandi“: „Angustia loci, aetas foeminae superadulta, incompetentia aut deficientia dotis, lites super successione bonorum, paupertas viduae, bonum pacis, nimia suspecta periculosa familiaritas, infamia mulieris, revalidatio matrimonii, periculum matrimonii mixti vel coram acatholico ministro celebrandi, periculum incestuosi concubinatus, periculum matrimonii civilis, remotio gravium scandalorum, cessatio publici concubinatus, excellentia meritorum“. (Natančneje gl. „Laib. Dioecbl.“ 1877 str. 152).

1. Kedar je toraj zakonski zaderžek očiten in cerkven, morata zaročenca napraviti prošnjo (brez koleka) in izročiti jo svojemu škofijstvu; duhovni pastir pa ima pristaviti vradno poterjenje, da so razlogi, na katere se prošnja opira, resnični, in da je spregleda res želeti. A silno vesten naj je župnik pri tej reči ter naj ne pozabi, da bi s poterjenjem neresničnega razloga dal priliko k podelitvi neveljavnega spregleda in toraj k sklenitvi neveljavnega zakona. [1]) V poterjenje navedenih razlogov treba je mnogokrat prošnji priložiti nekatera spričala, n. pr. kerstne liste, rodovinsko drevo ali rodovnik (če se prosi spregled od sorodstva ali svaštva), ubožni list (kedar se prosi in forma pauperum). [2]) V mnogo škofijah (tudi v Ljubljanski) je običajno, da kar župnik sam za poročenca prosi spregleda pri škofijstvu ter vse potrebno natančno pové; ordinarijat pa na podlogi tega župnikovega pisanja sestavi potem latinsko prošnjo do apost. sedeža. Zraven tega, da zahteva župnik popolne odkritoserčnosti ozir vsega onega, kar je treba povedati v prošnji, mora tudi povedati prosilcema, da med tem časom ne smeta imeti med seboj nikakega prezaupljivega občenja, kajti da bi se pred zadobljenim spregledom kaj pregrešila ali vnovič grešila, bi zadobljeni spregled ne veljal, in bilo bi treba vnovič prositi, da se odobrí podeljeni spregled [3]) („Perinde valere“).

---

[1]) Vže prej omenjeni navod S. C. de Prop. Fide 9. maja 1877 pové, da se mora v tacih prošnjah povedati: Nomen et cognomen oratorum, dioecesis, originis vel actualis domicilii, gradus consanguinitatis vel affinitatis . . ., numerus impedimentorum . . ., variae circumstantiae (an matrimonium sit contrahendum vel contractum, an bona fide saltem ex parte unius vel cum scientia impedimenti . . .), copula incestuosa habita inter sponsos ante dispensationis executionem, sive ante, sive post ejus impetrationem, sive intentione facilius dispensationem obtinendi, sive etiam seclusa tali intentione, et sive copula publice nota sit, sive etiam occulta. Si haec reticeantur, subreptitias esse et nullibi ac nullo modo valere dispensationes super quibuscumque gradibus prohibitis consanguinitatis, affinitatis, cognationis spiritualis et legalis. nec non et publicae honestatis . . .

[2]) Formularov za take prošnje, in sploh obrazcev za razna pisma v zakonskih zadevah, podaja duhovnemu pastirju: Binder, Eherecht; Helfert, Geschäftsstyl; Schneider, Manuale sacerdotum; Weber, Ehehindernisse in dr.

[3]) Rimska penitencijarija je na neko vprašanje izrekla 25. febr. 1884, da v prigodku, ko zaročenca, katera pri apost. sedežu prosita, da se jima spregleda za-

2. Če je zaderžek očiten ter deržaven, morata dotična zaročenca sama in pod svojim imenom prositi spregleda (derž. zak. § 84), in sicer, izvzemši slučaje na str. 735 opomnja 2. imenovane, pri c. kr. deželni vladi. Prošnja mora imeti vselej kolek za 50 kr. in priložena jej morajo biti potrebna dokazna pisma; ako se prosi spregled od sorodstva ali svaštva (derž. zak. §§ 65, 66), pridejati je treba tudi rodovinsko drevo.[1] — Kedar je očiten zaderžek cerkven in deržaven ob enem, naj se zaročenca s prošnjo za spregled oberneta do škofijstva, pa tudi do pristojne deželne gosposke, da prejmeta spregled enako od deržavine oblastnije.

3. Kedar je zakonski zaderžek skriven, t. j. le dotičnima zaročencema znan (imped. omnino occultum), ali da le nekaj malo (3—5) molčečih ljudi, pri katerih se ni bati razglašenja, zanj vé (imp. quasi occultum), in je toraj duhovni pastir ali na spovedi ali sicer pod zavezo molčanja ga izvedel, tedaj navadno dotični spovednik sam za poročenca prosi spregleda za sodbo vestí (pro foro interno). Instrukcije § 87. namreč velí: „Quod si impedimentum occultum, nec ipsius propalatio prudenter timenda sit, ad conscientiae consulendum dispensatio supresso conjugum nomine etiam per confessarium seu aliam idoneam personam peti ac impetrari potest.

---

deržek sorodstva ali svaštva, kervosramno grešita, potem ko je dotični škof vže prejel pooblastilo iz Rima, da jima smé podeliti spregled in potem ko je zadevni dekret vže spisan v škofijski pisarni, samo da prosilca nista še izvedela po svojem župniku za podeljeni spregled — ni dotičnima treba prositi za „perinde valere“. Morala bi pa novo prošnjo vložiti, t. j. za „perinde valere“ prositi, ko bi bila grešila, preden je bil v škofijski pisarni spisan spregled, in če se pri sestavi tega dekreta ni vedelo za storjeno kervoskrunstvo.

[1] Dunajski „Dioezesanblatt“ št. 8 l. 1883 podal je duhovnim pastirjem v tej zadevi ta-le poduk: „Dem Gesuche um die Nachsicht von einem bürgerlichen Ehehindernisse sind die Matrikenscheine, welche die Verwandschaft oder Schwägerschaft nachweisen und zur Uebersicht ein Stammbaum (15 kr. Stempel) beizuschliessen. Diesem Stammbaume darf aber weder eine Bestätigung noch eine amtliche Fertigung beigesetzt werden. Sobald dem Stammbaume eine Bestätigung oder ämtliche Fertigung vom Matrikenführer beigesetzt wird, unterliegt der Stammbaum so oftmal dem Stempelbetrage von 50 kr., als Geburten, Trauungen oder Todesfälle durch denselben ausgewiesen werden. Die Ansicht, dass dann, wenn ohnehin die mit den vorschriftsmässigen Stempelmarken versehenen Matrikscheine über die einzelnen im Stammbaume verzeichneten Fälle beiliegen, der Stammbaum bestätiget werden könne, ohne für denselben eine höhere als die Beilage-Stempelmarke von 15 kr. zu verwenden, ist eine irrige. Nicht der Umstand, ob die Matrikenscheine über die einzelnen Matrikenfälle beiliegen oder nicht, sondern der Umstand, ob eine ämtliche Fertigung beigesetzt erscheint oder nicht, entscheidet über die Stempelpflicht des Stammbaumes.“

Hujusmodi tamen dispensatio in foro externo nullatenus suffragatur: quocirca quando impedimentum praeter exspectationem publicum fieret, ne matrimonium coram judice humano in discrimen adducatur, dispensationem pro foro externo valituram servatis servandis petere oporteret.“ Dotični duhovnik, ki je izvedel skrivni zaderžek, oberne naj se do škofa ter v imenu zaročencev prosi spregleda. Imena in kraja stanovanja ne smé imenovati, (piše naj: Titus, Caja, quidam, quaedam, orator . . .), pač pa mora dotični zaderžek določno opisati in tudi povedati, da je res skriven. Kot razlogi prošnje navedejo naj se cerkvenopravni in tudi drugi važni, a vselej le resnični. Ako nima škof oblasti, dati spregled povedanega zaderžka, prosi naj duhovni pastir, da blagovoli škofijstvo zadobiti na višem mestu spregled.

III. Kako je dobljeni spregled izverševati? Spregled javnih zaderžkov, pro foro externo, izveršuje se zunaj spovedi; spregled skrivnih zaderžkov, pro foro interno, vselej le pri spovedi.

1. Ko prejme župnik od škofa pismo podeljenega spregleda, pokliče ženina in nevesto in pové, kaj jima je storiti, da se nad njima izverší spregled očitnega zaderžka. Pové naj jima vse pogojke in pristavke spreglednega pisma (clausulae dispensationum), ki jih je treba čisto natanko izpolniti. Kedar se je podelil spregled ex causa infamante, ukazuje se navadno, da se zaročencema naloží primerna pokora, in da morata pred župnikom priseči „quod incestum non commiserint sub spe facilius habendae dispensationis, quodque talia deinceps non sint commissuri . . .“ Slednjič ju pooblaščeni duhovni pastir od pregrehe kervoskrunstva ali od enacih zločinstev odveže in forma Ecclesiae consueta za sodbo vesti in za vnanji svet. Ko so vsi pogojki spreglednega pisma izpolnjeni, pové mašnik zaročencema, da je sedaj odstranjen zaderžek nameravanega zakona. Taki za vnanji svet podeljeni spregled očitnega zaderžka mora se vpisati v poročno knjigo in dotično pismo gré priložiti drugim dokaznim spisom.

2. Spregled skrivnega zaderžka, pro foro interno, izverší se v spovedi. Kedar je bil duhovni pastir izvedel skrivni zaderžek pri spovedi in je naročil zadevnemu spovedencu, da naj čez toliko in toliko zopet pride k spovedi, pové naj mu ko pride, in potem ko je poslušal njegovo zakramentalno obtožbo, a še pred odvezo, da je došel spregled, in da to in to so pogojki podeljene milosti. Ko zaročenec obljubi, da bo vse naročeno storil, odveže naj ga spovednik najprej od grehov, in potem naj mu podelí spregled skrivnega zaderžka, govoreč za besedami „Deinde ego te absolvo a peccatis tuis . . .“ še tako-le: „Et insuper auctoritate Apostolica mihi specialiter delegata

dispenso tecum super impedimento N. (se imenuje skrivni zaderžek po njegovi lastniji), ut praefato impedimento non obstante matrimonium cum dicta muliere publice servata forma Conc. Tridentini contrahere, consummare et in eo manere licite possis et valeas, in nomine Patris et Filii et Spiritus s. Insuper eadem auctoritate Apostolica prolem, quam ex matrimonio susceperis, legitimam fore pronuntio et declaro in nomine Patris et Filii et Spiritus s.“ Nato se moli: „Passio Domini . . .“ — Kedar je pa duhovni pastir izvedel skrivni zaderžek zunaj spovedi, pokliče naj po prejetem spregledu dotičnega zaročenca k sebi in naj mu pokaže spregledno pismo še zapečateno, kakor je je prejel. Potem odpre pisanje, mu prebere in pojasni vse pogojke spregleda in naj mu napové dan in uro spovedi. Ako bi dotični želel spoved kje drugej opraviti, naj mu pismo izroči zapečateno, da je nese onemu mašniku, pred katerim želí opraviti spoved, ki mora tudi pred njim odpečatiti spregledno pismo in določiti mu čas spovedi. To se smé, ker imajo taka pisanja penitencijarije napis: „Discreto viro ex approbatis ab Ordinario per latores eligendo“. Po zaslišani obtožbi je storiti ravno tako, kakor smo prej povedali. Ko je spregled skrivnega zaderžka na ta način izveršen, mora se spregledno pismo ukončati, najbolj sežgati, in v poročno knjigo se nikoli ne smé vpisati taki za sodbo vesti dobljeni spregled. — Ako bi se kedaj pokazalo, da so ob zadobljenem spregledu razmere v prošnji naznanjene bistveno drugačne, ali da je med tem nastal še kak novi zaderžek, ne smel bi se izveršiti spregled, ampak z novo prošnjo treba bi bilo dobiti „Perinde valere“.

Dostavek. Kedar duhovni pastir pri izpraševanji ženinov ali vsled oklicev izvé za veljavno zaroko, mora tistega, ki enostransko in brez pravega vzroka odstopa, opomniti, da ga veže svetost njegove obljube, in da toraj ne more zakona z drugo osebo po pravici skleniti, dokler veljá zaroka s pervo osebo. Ako duhovnikovo opominjevanje nič ne pomaga, skuša naj osebo, ki je z odstopom razžaljena, k temu nagniti, da se z dotično osebo lepo zmeni ter da se razdere perva zaroka, ker ni upati srečnega zakona s človekom, ki od veljavne zaroke odstopa le zato, ker ne želí zakona s pervo zaročeno osebo. Če je oseba, zarad neopravičenega odstopa razžaljena, škodo na premoženji terpela in ima toraj pravico tirjati odškodovanja pri sodniji, naj duhovni pastir na vso moč odvračuje tožbo pri deželni gosposki, in spodbada naj jo k prijazni spravi in prijateljskemu pobotanju. V prigodku pa, ko bi se poškodovanje na premoženji ne dalo pravno dokazati, mora župnik krivičnega odstopnika (zlasti pri spovedi) opominjati, da storjeno škodo popravi, kakor mu vest veleva.

§ 214.

Poroka.

Ko je vse odstranjeno, kar bi nameravani zakon storilo nedopuščen ali celó neveljaven, smete se dotični osebi poročiti. Kar tiče način poročitve, razločujemò bistveno obliko poročenja in nebistveno.

I. Cerkev je določila v zboru Tridentinskem (Sess. XXIV. de ref. matr. c. 1.), da ima zanaprej le taki zakon biti veljaven zakon, ki bode sklenjen „praesente parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus“. Zakon, ki ni sklenjen v tej formi, imenujemo skriven zakon; ta skrívnost pa je razdiraven zakonski zaderžek (imped. clandestinitatis), storí toraj sklenjeni zakon neveljaven.[1] Vsled tega učí naša Instr. § 38: „Ad matrimonium valide ineundum requiritur, ut contrahentes coram parocho proprio utriusque vel unius partis aut alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia et duobus vel tribus testibus consensum declarent.“

1. Ker je toraj k veljavnosti zakona potrebno, da se privoljenje v zakon zgodí vpričo lastnega duhovnega pastirja ali njegovega namestnika, mora zaročenca vselej poročati ali namestnika izvoliti tisti dušni pastir, v katerega duhovniji imata svoje pravo ali nepravo domovališče. Kedar sta ženin in nevesta iz raznih duhovnij, je zakon veljaven, naj se poroka zgodi pred nevestinim ali pred ženinovim duhovnim pastirjem; vendar se je pri tem ozirati na znabitno škofijsko postavo ali na ondotni zakoniti običaj. Njim, ki nimajo ne pravega ne začasnega domovališča, je lastni župnik tisti, v čigar duhovniji takrat bivajo; a vendar tacih ne smé prej poročiti duhovni pastir, dokler ni skerbno poizvedel vseh razmer, jih škofu sporočil in od njega privoljenja prejel. Vojaškim osebam, ki se prištevajo k nestoječemu vojaštvu (militia vaga), je lastni župnik dotični vojaški

---

[1] Ker je cerkveni zbor tudi določil, da se ima dotični dekret „Tametsi“ objaviti po posameznih duhovnijah, in da naj moč zadobí še-le 30 dni po objavljenji, zato je zakon, kojega skrivši skleneta ženin in nevesta, imajoča pravo ali vsaj nepravo domovališče na kraji, kjer imenovani Tridentinski dekret ni bil objavljen in tudi ne sprejet — sicer nedopuščen in grešen, a vendar veljaven, če ni druzega razdiravnega zaderžka. In še celó v krajih, kjer je v veljavi Tridentinski dekret, veljaven bi bil zakon, pred dvema pričama sklenjen a ne pred župnikom, če je pričujočnost lastnega duhovnega pastirja ali kakega druzega od dotičnega župnika ali škofa pooblaščenega mašnika nemogoča, n. pr. če sploh tam ni katoliškega župnika, ali če brez velike nevarnosti ni moč do njega priti, ali ko bi bil javno pristopil k hereziji.

duhovni pastir.[1] Ako je ženin vojak v dejanjski službi, nevesta pa civilna, imata sicer oba župnika pravico do poročanja, a duhovni pastir nevestin dotičnih ne smé prej poročiti, dokler da dobí prepustilo od vojaškega župnika (gl. str. 726 št. 10); dokazna pisma ostanejo in se vpišejo pri duhovnem pastirju, ki je poročil. Ko pa civilni župnik taka dva poroči, mora v osmih dneh poslati po vojaškem župniku izpisek iz poročne knjige poveljstvu ženinovega polka; obrazec za taki „Trauungsbuch-Extract“ gl. „Laib. Dioecbl.“ 1877 str. 139. Vojaške osebe, ki se štejejo k stoječi vojaščini, ima pravico poročati lastni duhovni pastir njihovega domovališča. Zakoni med katoličani in nekatoliškimi kristijani se morajo sklepati pred katoliškim duhovnim pastirjem; celó tedaj, če poročenca ne obljubita katoliške vzgoje otrók. Izvzeto je Madjarsko in Sedmograško, za kateri deželi je apost. sedež 30. aprila 1841 določil, da naj so veljavni mešani zakoni, ki se samo pred nekatoliškim dušnim pastirjem sklenejo. — Ker cerkev za veljavnost zakona ne zahteva pripomoči lastnega župnika (assistentia activa), ampak le pričujočnosti njegove v trenutku nasprotno izrečene privolitve v zakon (assistentia passiva) iz namere, da je popolnoma zanesljiva priča sklenjenega zakona (testis autorizabilis, spectabilis): zato bi bil zakon veljaven, čeravno je župnik prisiljen navzoč ali po zvijači privabljen, da mu le pred danim nasprotnim privoljenjem v zakon dotična povesta, čemú je bil poklican, in da ženina in nevesto ne samo sliši, ampak tudi vidi. Več o tem cerkveno pravo.

2. Razun pred lastnim duhovnim pastirjem se more zakon veljavno skleniti tudi: pred papežem po vsem kerščanstvu; pred domačim škofom[2] ali sede vacante pred kapitelskim vikarjem po vsej diecezi; pred vsakim drugim mašnikom z dovoljenjem ali pooblaščenjem (papeža), domačega škofa ali dotičnega lastnega duhovnega pastirja. Vsak parochus proprius, bodi-si ženinov ali nevestin, ima pravico, katerega koli mašnika pooblastiti za poročenje. Dati pa se more táko dopuščenje ali prepustilo (delegatio) pismeno ali ustno,

---

[1] Apost. vikarijat za c. kr. vojsko je vsled nekega vprašanja dné 8. nov. 1883 to-le vradno objavil: „In Gemässheit der organischen Bestimmungen für die Militärseelsorge erstreckt sich die militärgeistliche Jurisdiction auf die Gattinen und Kinder der nach zweiter Art verheirateten, activ dienenden Mannschaft nicht; gleichwie auch nicht auf die Ehefrauen und Kinder jener Militärpersonen des Ruhestandes, des Verhältnisses „ausser Dienst“, der Reserve und Landwehr, welche im Kriegs- (oder Mobilisirungs-) Falle zu einer activen Dienstleistung einrücken.“

[2] Zarad deržavnih postav je svetovati, da je vselej tudi lastni dušni pastir navzoč, kedar škof poroča.

izrečno ali molčé. Kedar dotična želita v tuji duhovniji in po tujem mašniku poročena biti, izročí naj jima župnik spisano prepustilo.[1]) Molčé je dano privoljenje za poročanje takrat, če se dotični lastni duhovni pastir sicer o prepuščenji ne izreče, niti pismeno niti ustno, pač pa kaj tacega storí, da je iz njegovega ravnanja sklepati, da ga je bila volja, pooblaščenje dati; n. pr. ko bi vsled prošnje zaročencev, da bi smela v tuji fari poročena biti, jima izročil v tá namen vsa dokazna pisma, a delegacije bi ne priložil. Taka licentia tacita sicer ni veljavnosti zakonske zveze na poti; vendar naj nihče brez najsilnejše potrebe ne opravlja poroke, ako ni prejel izrečnega pooblaščenja. Samo dozdevno pooblastilo (licentia praesumpta) nikakor ne zadostuje, tudi takrat ne, ako bi lastni duhovni pastir vsled prošnje pozneje privoljenje dal, ali ko bi reč potem odobraval. Telegrafičnim potom dano prepustilo ni zadostno, ker je tù prevara mogoča; zato je v mnogo škofijah prepovedano. — Pooblaščenje za poročanje podeljuje se komu ali sploh za vsa pota (deleg. generalis), ali le za neki posebni pot (deleg. specialis). Kedor je dopuščenje poročevati prejel za vsa pota, zamore je za vsak posamezni slučaj izročiti tudi kakemu drugemu mašniku; ako pa kedo prepustilo dobí le za neko posebno poroko, nima pravice koga druzega pooblaščevati, razun če mu je bila dana taka pravica (potestas subdelegandi).

3. Da je zakon veljaven, morate biti zraven duhovnega pastirja ob sklepanji navzoči tudi dve priči, od katerih se druzega ne zahteva, kakor da ste ob nasprotni privolitvi v zakon s pristojnim maš-

---

[1]) V tej delegaciji naj lastni duhovni pastir vse tisto naznani o ženinu in nevesti, kar je treba vpisati v poročno knjigo (izvzemši priče) in pové naj, da je vse v redu in da imenovana zaročenca moreta veljavno in dopuščeno poročena biti. Iz previdnosti naj zraven mašnika, kojega izrečno pooblasti za poročenje, tudi še drugemu ali drugim duhovnikom tiste fare dovoli poročiti dotična zaročenca v slučaji, ko bi pooblaščenec morda zaderžan bil. Ko je zakon sklenjen in v poročno knjigo vpisan, mora mašnik poročevalec v 8 dnéh o izveršenem poročenji vradno naznaniti duhovnemu pastirju, od katerega je prepustilo dobil. Delegacija utegne latinsko glasiti: „Ego infrascriptus tenore praesentium plurimum R. Domino N. N. parocho (curato), vel de ejus, casu aliquo improviso impediti, licentia alteri sacerdoti facultatem impertior, assistendi meo nomine matrimonio juxta formam S. Conc. Tridentini in parochia N. contrahendo inter juvenem N. N., filium legitimum conjugum N. N. et N. N. parochianum meum, et virginem N. N., filiam legitimam conjugum N. N. et N. N. meam itidem parochianam, eorumque nuptias rite benedicendi. — Exinde vero non gravabitur R. Dominus parochus mihi desuper communicare in scriptis testimonium circa tempus, locum ac testes nuptiarum, ut omnia matriculae conjugatorum debite inscribi possint. In quorum fidem hasce litteras propria manu subscripsi et sigillo parochiali signavi.“ — Koleka tej listini ni treba.

nikom vred h krati pričujoči, zdrave pameti, da vidite in slišite, kar se godí ter morete o tem pričati.[1]) Spodobi se, da so za priče katoličanje in moški, čeravno k veljavnosti zakona tega ni treba.[2])

II. Da zakon ni le veljavno sklenjen, ampak tudi cerkveno dopuščen, treba je dejavne pričujočnosti duhovnega pastirja, t. j. izverševati mora mašnik nad ženinom in nevesto vse zaukazane sv. obrede, in sicer deloma ob slovesnem sklepanji zakona, deloma ob blagoslovljevanji novoporočenih med sv. mašo.

1. Šege pri poroki so (po Ljublj. obredniku) te-le: mašnik v koretlji ali albi z belo stolo stopi pred zaročenca, s pričama pred altarjem stoječa, in jima v kratkem nagovoru pojasnuje svetost in dolžnosti zakonskega stanú; potem vpraša ženina zarad privolitve v zakon, rekoč: „Ako hočeš to tukaj pričujočo nevesto I. za svojo pravo ženo vzeti po postavi naše sv. matere katoliške cerkve, reci: hočem“. Ravno tako vpraša nevesto: „Ako hočeš tega tukaj pričujočega ženina I. za svojega pravega moža vzeti po postavi naše sv. matere katoliške cerkve, reci: hočem.“ Ko sta oba priterdila, deneta ženin in nevesta perstana na krožnik in si podasta desnici v znamenje, da

---

[1]) Minist. za bogoč. in uk je 3. jan. 1881 opozorilo, naj so te priče vže po 20 let stare, da je njih pričevanje o sklenjenem zakonu postavno.

[2]) Vže v § 209 str. 714 smo omenjali avstrijanske postave 25. maja 1868, ki za posebne slučaje dovoljuje civilni zakon. Važen v tej postavi je zlasti člena II. § 2., določujoč: „Um das Aufgebot und die Eheschliessung bei der weltlichen Behörde verlangen zu können, haben die Ehewerber vor dieser Behörde die Weigerung des competenten Seelsorgers entweder durch ein schriftliches Zeugniss desselben, oder durch die Aussage von zwei im Amtsbezirke wohnenden eigenberechtigten Männern nachzuweisen. Wird ein solcher Beweis nicht erbracht, so liegt es der weltlichen Behörde ob, an den betreffenden Seelsorger eine Aufforderung des Inhaltes zu richten, dass derselbe das Aufgebot vornehmen und beziehungsweise die Erklärung der Einwilligung zur Ehe entgegennehmen oder mittelst amtlicher Zuschrift die entgegenstehenden Hindernisse anzeigen wolle. Erfolgt hierauf aus Gründen, welche in den Staatsgesetzen nicht enthalten sind, oder ohne Angabe von Gründen eine ablehnende Antwort des Seelsorgers, oder ergeht innerhalb eines Zeitraumes von längstens acht Tagen, in welchen die Tage des Postenlaufes nicht einzurechnen sind, keine Antwort, so hat die politische Behörde nach Beibringung der durch die Vorschriften des allg. bürgl. Gesetzbuches sammt Nachtragsverordnungen vorgeschriebenen Ausweise und Behelfe das Aufgebot und den Eheschliessungsact sofort vorzunehmen.“ — Vse postave 25. maja 1868 so natisnjene v „Laib. kirchl. Verordbl.“ 1868/b, XVIII: kako naj politične gosposke izveršujejo postavo o civilnem zakonu, daje navod minist. ukaz 1. jul. 1868, gl. „Verordbl.“ 1869/c, XXII. str. 131. — Kako je ravnati duhovnemu pastirju ozir civilne poroke in tacih, ki so jo sklenili, glej poduk za Ljubljansko škofijo v k. „Verordbl.“ 1868/c, XIX, str. 104—113.

sedaj pred Bogom in keršćansko družbo sveto poterdita, da eden druzega ne bosta zapustila, če jima Bog tudi nadlogo pošlje, temuč da bosta ljubeznjivo eden drugemu pomagala in do smerti skupaj ostala. Potem mašnik v znamenje, da Kristus sam ženina in nevesto v zakramentu zakona zveže z nerazvezljivo zavezo, sklenjeni desnici poročencev s stolo navzkriž obvije in svojo desnico na nji položivši govori: „Ego conjungo vos in matrimonium in nomine Patris †, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.“ Na to ju pokropi z blagoslovljeno vodo v križevi podobi, in blagoslovi prestana, ki si ju ženin in nevesta nasprotno deneta na zlati ali četerti perst leve roke v vedno opominjanje, da naj si zakonsko zvestobo do smerti natanko ohranita. Poslednjič mašnik še opravi molitev za poterjenje in ohranjenje ravnokar storjene zveze ter pokropi ženina, nevesto in okoli stoječe z blagoslovljeno vodo v križevi podobi. — Ozir časa cerkvenega poročanja velí Ljublj. obrednik (str. 214): „Meminerint parochi, a dominica prima adventus usque ad diem epiphaniae, et a feria quarta cinerum usque ad octavam paschae inclusive solemnitates nuptiarum prohibitas esse: ut nuptias benedicere, sponsam traducere ad domum viri, nuptialia celebrare convivia. Matrimonium autem omni tempore contrahi potest; attamen servandus est mos dioeceseos, matrimonia etiam sine strepitu et solemnitate nuptiarum supradictis temporibus ab ecclesia prohibitis prorsus non celebrandi, quin accesserit ordinarii licentia.“ Ker naj se poroka kolikor moč vrší v zvezi s sv. mašo, ukazuje naš obrednik zastran poročanja: „quatenus fieri potest, non pomeridiano, sed potius antemeridiano tempore.“ — Kraj za sklepanje zakonov je cerkev, zlasti farna cerkev. Če se pa zgodí, da ženin ali nevesta toliko zboli, da ne more v cerkev, ko je vže vse pripravljeno za poroko, smé duhovni pastir, ako ga prosijo, poročiti tudi na domu bolnikovem. Ako je lahko, naj mašnik za táko poročanje prosi škofovega pripuščenja, sicer naj pozneje stvar naznani višemu pastirju, da mu odobrí ravnanje. Za taki slučaj določuje obrednik: „Matrimonium . . . si domi celebratum fuerit praesente parocho et testibus, sponsi veniant ad ecclesiam benedictionem accepturi, et tunc caveat sacerdos, ne iterum a contrahentibus consensum exigat; sed tantum benedictionem illis conferat, celebrata missa.“

2. O poželjni maši pro sponso et sponsa in o slovesnem blagoslovljenji ženinov med to mašo smo vže govorili (gl. § 161, št. 2), ter povedali, katere dni se smé opravljati ta votivna maša in kedaj je slovesni blagoslov opuščati. Podelitev in oziroma prejem slovesnega blagoslova med sv. mašo je po sv. cerkvi zapovedan, čeravno ne pod

smertnim grehom; sv. Alfonz Lig. celó pravi: „Sine hac benedictione etsi valide, illicite tamen contrahitur matrimonium (VI. n. 988).“ Duhovni pastir naj si toraj kolikor moč prizadeva, da deležni postanejo tega blagoslova novoporočeni, kateri ga smejo prejeti. Ako se ta blagoslov précej po poroki ne more podeliti, naj bi se pozneje podelil med sv. mašo za ženina in nevesto, ki ima v tem prigodku ravno tiste pravice, kakor na dan poroke, in tudi mašnik v tem slučaji ozir blagoslovljenja vse tako opravi, kakor bi se godilo précej po poroki.

Kako gre sklenjeni zakon berž po poroki zapisati v poročno knjigo, o tem pozneje. Kako na željo zakonskih cerkveno obhajati petdesetletnico poroke, gl. v Ljublj. obredniku str. 216 „Benedictio matrimonii jubilaei“.

§ 215.

Sklenitev zakona med katoličanom in nekatoličanom.

Ozir mešanih zakonov pravi Gregor XVI. v pismu do avstrijanskih škofov l. 1841: „Ecclesia tamquam illicitas planeque perniciosas semper habuit ejusmodi nuptias tum ob flagitiosam in rebus divinis communionem, tum ob impendens catholico conjugi perversionis periculum pravamque sobolis institutionem.“ Cerkev toraj nikdar ne dovoljuje tacih zakonov, dokler ni vsaj imenovana nevarnost za katoliškega soproga in za otroke po možnosti odvernjena. Duhovni pastir naj ima tedaj v tej zadevi ta-le pravila pred očmí:

1. Kedar hoče katoliška oseba z nekatoliško zakon skleniti ter se v ta namen oglasi pri župniku ali pri njegovem namestniku, je njegova dolžnost, odsvetovati tak zakon ter mirno, krotko in ljubeznjivo jo odvračati od nameravane združbe. Opomni naj katoličana na nevarnost, katerej izpostavi sebe in otroke zarad vere; stavi naj mu pred oči, kako težko je ohraniti toliko potrebno edinost in mir med zakonskimi, ki niso edini v veri; opozori naj ga, da bi se utegnilo celó zgoditi, da nekatoliški soprog po svoji veri in po svojih postavah kak razlog najde, da se dá ločiti in z drugo osebo poročiti, on kot katoličan pa bi moral v tako žalostnem prigodku samec ostati do smerti; pové naj mu, da tudi protestanje zabranjujejo mešane zakone itd. Ako se katoličan precej od nameravanega zakona ne dá odverniti, naj mu naroči, da stvar še enkrat resnobno premisli in čez kaj dni zopet pride; med tem pa naj skuša duhovni pastir morda po roditeljih, sorodovincih, prijateljih dotičnega na-nj vplivati, da ne sklene mešanega zakona.

2. Ako se katoličan nikakor ne dá odverniti od sklenitve zakona z nekatoliškim kristijanom, pové naj mu duhovni pastir, da katoliška cerkev dovoljuje mešani zakon ter dopušča celó cerkveno poroko samo pod temi-le pogoji:

a) Ako oba, ženin in nevesta, resnično ter pismeno obljubita, da bodo vsi otroci tega zakona, sinovi in hčere (ne samo otroci, ki so spola katoliškega soproga, kajti to je vže v avstrijanski postavi 25. maja 1868, glej str. 529 opomnjo 1. zagotovljeno) skerbno vzgojevani v katoliški veri. To je najvažnejši in bistven pogoj.

b) Če se nekatoliški poročenec zaveže, da ne bo katoličanu kar nič branil, živeti po zapovedih svoje vere.

c) Ako tudi katoličan obljubi, da se bode na moč prizadeval, z resnično pobožnim življenjem svojega zakonskega družeta pridobiti za katoliško cerkev.

3. Ako ženin in nevesta sprejmeta pogoje ter oba vse to obljubita, napraviti se mora (najbolje po beležniku) pravoveljavno pismo, namreč pogodba, po njima in po dveh pričah, ako pa kateri zaročencev ni še polnoleten ali za doletnega spoznan, tudi še po njegovem očetu ali varuhu podpisana.[1]) Ko je dobil duhovni pastir po-

---

[1]) Naj pristavimo za tako pogodbo obrazec, ki je v Linški in v nekaterih drugih avstrijanskih škofijah ukazan: Vertrag (50 kr. Stempel), welcher zwischen den endesgefertigten Brautleuten, N. N. katholischer Religion und N. N. Augsburger (oder . . .) Confession geschlossen worden ist. 1. N. N. (akath.) verpflichtet sich hiemit frei und ungezwungen, alle Kinder, womit der Herr den mit N. N. (kath.) zu schliessenden Ehebund bedenken wird, in der katholischen Kirche taufen und als Glieder dieser Kirche in der römisch-katholischen Religion erziehen zu lassen, wesshalb der (o. die) selbe hiemit auf jene Rechte verzichtet, welche rücksichtlich der religiösen Kindererziehung den Anhängern der Augsburger Confession durch die bürgl. Gesetzgebung eingeräumt worden sind oder in Hinkunft eingeräumt werden sollten. In gleicher Weise verpflichtet sich der (o. die) selbe, seinem (ihren) katholischen Ehegatten niemals weder in der Ausübung seiner Religionspflichten, noch in der katholischen Erziehung aller aus der abzuschliessenden Ehe anzuhoffenden Kinder in irgend einer Weise zu beirren. 2. N. N. (kath.) nimmt diese feierliche Zusicherung der (des) N. N. (protest.) hiemit an, und wie die (o. der) selbe gelobet, der katholischen Kirche treu anzuhängen, wie auch ihre Vorschriften und Satzungen genau und unverbrüchlich bis an sein Lebensende befolgen zu wollen, so ist es auch ihr (o. sein) fester und unabänderlicher Wille, alle Kinder ohne Unterschied des Geschlechtes, welche aus der Ehe mit N. N. (protest.) werden geboren werden, in der katholischen Kirche taufen und als Glieder dieser Kirche in der römisch-kathol. Religon erziehen zu lassen, auch wenn die (o. der) selbe so unglücklich sein sollte, jemals von der katholischen Kirche abzufallen, weshalb derselbe (o. dieselbe) hiemit auf alle jene Rechte ausdrücklich verzichtet, welche

godbo, naj izprašuje in podučuje katoličana iz veronauka, napravi naj se z zaročencema zapisnik in poizveda naj se, če ni razun različnosti vere še kakih drugih zakonskih zaderžkov; opominjati je treba ženina in nevesto, kako se jima je vredno pripravljati na sv. zakon, katoličanu je ukazati prejem sv. zakramentov. Ko je od obeh prejel vsa potrebna pisma, tedaj naj katoliški zaročenec napravi prošnjo, ali pa naj jo duhovni pastir v njegovem imenu spiše ter pošlje škofijstvu, da se dóbí spregled ab impedimento mixtae religionis. V dokaz zagotovljene katoliške vzreje otrók priloží se pogodba; duhovni pastir pa na prošnjo poterdi, da je katoličan v resnicah sv. vere zadostno podučen, da ni nobenega druzega zaderžka, in da so v prošnji navedeni razlogi istiniti. Ko apost. sedež podelí spregled (ne prej), naj se zgodé oklici, v katerih se nič ne omeni, katere vere sta ženin in nevesta. Ko bi nekatoliški dušni pastir ne hotel oklicevati svojega vernika, ker je katoliško vzrejo otrók obljubil, naj zaročenca napravita prošnjo do tistega c. kr. okrajnega glavarstva, kateremu pripada oklice odrekajoči pastor, da se zgodé uradni civilni oklici; ali pa naj prosita, da se jima spregleda oklic v ondotnem kraji. Ako ni zaderžka, smé po našem sedanjem običaji duhovni pastir taka zaročenca cerkveno poročiti, prav po navodu domačega obrednika, le samo sv. maša s slovesnim blagoslovljenjem ženinov se ne smé obhajati. In celó cerkvena poroka bi morala izostati, če bi se bila dotična dva morda vže pred pastorjem dala poročiti, ali če bi se hotela pozneje še tudi po protestantovskem obredu dati poročiti. Spisana pogodba se vpiše v poročno knjigo, in varno mora hraniti duhovni pastir to zagotovilno pismo, pa tudi čuti nad tem, da se izveršuje, zlasti da se vsi otroci tacega zakona katoliško kerščujejo in vzgojujejo. Ko bi se pogodba ne spolnovala, posvetuje naj se župnik s svojim višim pastirjem, kaj bi bilo učiniti.

4. Ako katoličan in nekatoliški kristijan, ki se hočeta poročiti nočeta dati zagotovila, da bodo vsi otroci katoliško kerščeni in vzgojevani, mora tudi tù duhovni pastir ostati miren ter naj prijazno

---

in einem solchen Falle durch die bürgerliche Gesetzgebung rücksichtlich der religiösen Kindererziehung ihm (o. ihr) eingeräumt sind, oder in Zukunft eingeräumt werden sollten. 3. Beide Brautleute verpflichten sich hiemit, diesen Vertrag durch die Dauer ihres Ehebundes unverändert aufrecht zu erhalten; sie erklären daher jede Aenderung desselben im Vorhinein als unzulässig und unwirksam. Sie gestatten endlich zur Erfüllung dieses Vertrages behördlich und insbesonders gerichtlich verhalten werden zu können. Urkund dessen der den Vertrag schliessenden Theile und zweier Zeugen Fertigung. Datum. N. N. Bräutigam, N. N. Braut, N. N. Zeuge, N. N. Zeuge.“

pa živo govorí katoličanu na serce. Pové naj mu, da v takem slučaji cerkev ne more dati spregleda od različnosti vere, ne more dovoliti tacega zakona, toraj tudi ne more dopuščati cerkvene poroke. Opozoruje naj katolika: da bi smertno grešil s takim poročenjem, da tako ravnaje pokorščino odreka sv. cerkvi, da zaničuje njene prepovedi, in da ga zarad tega noben spovednik ne smé odvezati, ako gré k spovedi; stopil bo toraj v smertnem grehu v zakonski stan in v smertnem grehu živel v njem, ter si bo silno silno odgovornost nakopaval za dan sodbe s tem, ker bo on kriv, da bodo otroci v krivoverstvu živeli in umerli, in se morda z njim vred in zarad njega vekomaj pogubili itd. Ako prijazne prošnje, živo opominjevanje in podučevanje nič ne opravijo ter dotična po vsaki ceni hočeta zakon skleniti, ne da bi zagotovila katoliško vzgojo otrók, naj župnik pové, da ju v tem slučaji poročiti ne more in ne smé, pač pa hoče, ako drugih zakonskih zaderžkov ni, poslušati obéh nasprotno privolitev v zakon pred dvema pričama ter s táko tako imenovano terpno pomočjo [1]) storiti, da bo njun zakon, čeravno nedopuščeno in nevredno sklenjen, vendar pravi in veljaven zakon pred Bogom in pred deržavo. Naj toraj prideta po tretjem oklicu z dvema pričama k njemu v stanovanje ter naj prineseta od pastorja oklicni list. Ako ženin in nevesta obljubita, da bodeta tako storila, naj župnik vse potrebno poizveda in pogleda, če so vsa pisma v redu, in prepriča naj se, če je katoličan vsaj v najpotrebnejših verskih resnicah zadostno podučen. Ko bi duhovni pastir pri izpraševanji ženinov zasledil zaderžek kervnega sorodstva ali svaštva, naj jima pové, da v tem slučaji, ko katoliške izreje vseh otrok nočeta obljubiti, ni mogoče spregleda dobiti, in ustavi naj vse nadaljno prizadevanje, tudi oklicev naj ne sprejme. Če pa druzega zaderžka ni, naj tudi katoliški župnik taki nameravani zakon okliče (ne omenivši vere poročencev), kajti apost. sedež tudi v Avstriji dandanes dopušča oklicevanje tacega zakona. — Ako določeni čas zaročenca z dvema pričama prideta in oklicni list od nekatoliškega dušnega pastirja prineseta, naj ju duhovni pastir sprejme v svojem stanovanji ali na drugem dostojnem kraji zunaj cerkve (tudi v žagradu ne) v navadni obleki, toraj brez koretlja, stole in bireta, da zasliši nasprotno privolitev v zakon „excluso quovis ecclesiastico ritu (pravi Gregor XVI, v pismu do avstrij. škofov 22. maja 1841), perinde ac si partes unice ageret meri testis, ut ajunt, qualificati seu autorizabilis, ita scilicet, ut utriusque conjugis audito consensu deinceps pro officio actum valide gestum in matrimonium librum referre queat.“ A preden duhovni pastir izrekovanje privoljenja v zakon posluša, mora katoliškemu poročencu še enkrat krotko in resnobno povedati, da je njegovo ravnanje zeló grešno in si veliko odgovornost pri Bogu nakopuje. Ako sta poročenca zbegana ter ne vesta kaj in kako bi rekla, naj jima duhovni pastir previdno zastavi nekaj tacih vprašanj, da obema dá priliko, določno izreči svojo voljo, zakon skleniti. Ko se je to zgodilo, vpraša priči, če sta slišala in razumela to privolitev, in ko priterdita, naj pové, da je to sedaj prava, veljavna ter nerazvezljiva zakonska zveza, ki jo bode kar précej zapisal v poročno knjigo. Priči naj se vpišeta sama; v isti predalček, toraj za pričama podpiše naj se tudi župnik, morda tako-le: „Mutuum in matrimonium consensum declararunt coram parocho N. N. in aedibus parochiae N.“ Predal „mašnik poročevalec“ ostane prazen. Ako bi katoliški župnik vedel, da se hočeta ravnokar veljaven zakon sklenivša tudi še nekatoliškemu pridigarju po ondotni šegi dati poročiti, moral bi katoliškemu soprogu mirno in resnobno povedati, da bi bilo to zeló pregrešno, [1]) toliko bolj, ker take naslednje poroke avstrijanska postava ne tirja, ampak samo dopušča. — Katoličan, ki je sklenil mešani zakon brez zagotovila katoliške vzgoje vseh otrók, s tem (kakor smo vže omenili) zeló zeló greší, toraj ni vreden sv. zakramentov; če pa taka oseba po poroki svojo krivico spozná in resnično obžaluje, če si na moč prizadeva, storjeno popraviti in zlasti obljubi, otroke lepo keršČansko vzrejevati, naj se jej pozneje ne odrekajo zakramenti. Kar tiče vero otrók iz tacega zakona, imajo po deržavini postavi dečki biti očetove vere, deklice pa materine; duhovni pastir naj gleda na to, da se izpolnuje vsaj ta postavna zahteva. Če poročenca želita spričevala o sklenjenem zakonu, jima sicer poročnega lista v navadni obliki ne more dati, ker cerkvene poroke ni bilo, a naredí naj jima „izpisek iz poročne knjige“ (Ehe-Matrikenschein) tako-le: „Podpisani spričujem, da sta I. I. in I. I. po v farni cerkvi I. opravljenem trikratnem oklicu dne . . meseca . . . leta . . vpričo I. I., duhovnega pastirja v I., in vpričo obeh prič I. I. in I. I. izrekla obojestransko slovesno privoljenje v zakon.“ Ta listina imeti mora kolek za 50 kr.; poročnine pri takem sklepanji zakona duhovni pastir ne smé zahtevati.

---

[1]) Ta „assistentia passiva“ je skrajna meja, do katere cerkev v svoji ljubezni in odjenljivosti sploh zamore iti, ter jo dopušča, da odvračuje hujše zlo. Če tudi duhovni pastir ne smé nič tacega govoriti ali storiti, kar bi bilo odobravanje tega pregrešnega načina, zakon skleniti, pa vendar v slučaji, ko vse prigovarjanje nič ne pomaga, te terpne pomoči odrekati ne smé, kedar drugih zaderžkov ni. Kot zadnje sredstvo, rešiti vsaj Tridentinsko obliko, naj uporna zaročenca še nagovarja, da pred njim skleneta zakon; to je v Avstriji še toliko potrebnejše, ker postava dné 31. decembra 1868 zaročencem različne vere dopušča, da smeta zakon skleniti ali pred katoliškim ali pa pred nekatoliškim dušnim pastirjem. Ko bi se toraj brez drugih važnih razlogov odrekla taka „assistentia passiva“, bil bi nasledek zakon, pred nekatoličanom sklenjen, toraj v krajih, kjer je v veljavi dotični Tridentinski dekret, neveljaven zakon — ali pa celó civilna poroka.

---

[1]) Papeževa instrukcija 17. febr. 1864, dana najprej škofom Hanoveranskim, pozneje poslana vsem višim pastirjem, in l. 1879 vnovič objavljena, v tej zadevi tako-le velí: „Sciant . . . parochi, si interrogentur a contrahentibus, vel si certe noverint, eos adituros ministrum haereticum sacris addictum ad consensum matrimonialem praestandum, se silere non posse, sed monere eosdem debere sponsos de gravissimo peccato, quod patrant, et de censuris, in quas incurrunt. Verumtamen ad gravia praecavenda mala, si in aliquo peculiari casu parochus non fuerit interpellatus a sponsis, an liceat nec ne adire ministrum haereticum; et nulla fiat ab iisdem sponsis explicata declaratio de adeundo ministrum haereticum, praevideat tamen eos forsan adituros ad matrimonialem renovandum consensum: ac insuper ex adjunctis in casu concurrentibus praevideat, monitionem certo non fore profuturam, immo nocituram indeque peccatum materiale in formalem culpam vertendum, tunc sileat, remoto tamen scandalo et dummodo aliae ab Ecclesia requisitae conditiones rite positae sint, praesertim de libero religionis exercitio parti catholicae concedendo, nec non de universa prole in religione catholica educanda. Quod si tandem consensus coram parocho velit renovari, postquam praestitus jam fuerit coram

5. Če bi hotela mešan zakon skleniti ženin in nevesta, ki nočeta obljubiti katoliške vzgoje vseh otrok in ki še celó terpno pomoč župnikovo zametujeta ter hočeta le samo po nekatoliškem pridigarji poročena biti, moral bi duhovni pastir povedati katoliškemu zaročencu, da bi takó sklenjeni zakon bil pri nas cerkveno neveljaven. Kaže naj mu tudi silno grešnost tacega ravnanja: veliko pohujšanje med verniki, zaničevanje sv. cerkve in njenih zakramentov, silno odgovornost pred Bogom, ker sebe in otroke stavi v največo nevarnost večnega pogubljenja; povdarja naj, da taki zakon pač ne more biti srečen itd. In ko jima je prijazno sicer a resnobno govoril, oba prosil in opominjal, naj ju slednjič zopet vpraša, če še vedno ostaneta pri svojem sklepu ter še celó zakona cum assistentia passiva skleniti nočeta? Ako rečeta, da ne, povė naj jima župnik odločno, da v tacih razmerah mora odreči vsakoršno pripomoč, ker ne smé

---

ministro haeretico, idque publice notum sit, vel ab ipsis sponsis parocho notificetur, parochus huic matrimonio non intererit, nisi servatis, uti supponitur, ceteroquin servandis, pars catholica facti poenitens, praeviis salutaribus poenitentiis, absolutionem a contractis censuris rite prius obtinuerit.“ — Tù omenjene cerkvene kazni, katerim so prej zapadali lajiki „propter communicationem in divinis cum haereticis“, se v Pij-evi konstituciji „Apost. sedis“ l. 1869 nič več ne nahajajo, toraj nam je dandanes pri teh censurah misliti na kazni, katere smejo škofje izrekati nad tacimi, ki na prej omenjeni način grešé.

pomagati k sklepanju toliko pregrešnega zakona, toraj ju tudi v katoliški cerkvi oklical ne bo. Ko bi bil duhovni pastir vže začel z oklicevanjem, ko izvé, da dotična celó terpne njegove pomoči nočeta, moral bi ustaviti oklice; in ko bi bili morda vže izveršeni, mora takima poročencema odreči oklicni list; sploh: razun rojstnega lista, katerega odrekati ne more, naj jima ne daje nobene listine.

Dostavek. Tako imenovani „Altkatholiken“ so v cerkvenopravnem smislu heretiki, z njimi je toraj pri sklepanji mešanih zakonov ravnati kakor s protestanti. Tudi z brezverci (Confessionslose), ako so od kerščanstva odpadli ter so kerščeni, bi moral duhovni pastir ravnati kakor z nekatoličani sploh, ali oni v Avstriji ne morejo s katoličanom skleniti zakona, ki bi bil veljaven in foro civili, kajti derž. zak. § 64 pravi: „Eheverträge zwischen Christen und Personen, welche sich nicht zur christlichen Religion bekennen, können nicht giltig eingegangen werden.“

§ 216.

Neveljavno sklenjeni zakon in njega poveljavljenje.

A. Če duhovni pastir izvé, da je bil kak zakon z razdiravnim zaderžkom, toraj neveljavno sklenjen, mora zeló previdno ravnati, da, ako je mogoče, neveljavni zakon poveljavi, pa da zakonskega mirú ne podere in tvarinskih grehov v zavedne ne spremení. Najprej je treba z vso razumnostjo preiskovati lastnijo zakonskega zaderžka (skriven ali očiten), kakor tudi lastnijo poročencev (če sta z dobro ali slabo vestjo v zakon stopila, če v miru ali vednem prepiru živita), in misliti na pomočke, s katerimi bi se dušna škoda odvernila.

I. Ako je zaderžek, zarad katerega je bil zakon neveljavno sklenjen skriven, je razločevati, od kod ga je izvedel duhovni pastir, ali iz spovedi ali zunaj spovedi.

1. Kedar duhovnik iz spovedi zakonske osebe izvé, da je bil zakon neveljavno sklenjen, naj preiskuje, ali je zaderžek neodjenljiv ali odjenljiv; in v obéh prigodkih, ako je obema neznan, ali pa le eni ali obema osebama znan.

a) Če je zaderžek odjenljiv in obema neznan, naj spovednik dozdevna zakonska v dobri vesti pustí: ako se zaderžek pravno ne more skazati; če bi podučenje o neveljavnosti zakona dalo bližnjo priložnost k zavednemu grehu, ko bi še skupaj živela; in ko bi bila velika nevarnost osramotenja, pohujšanja ali nezderžnosti, ako bi se zares ločila. V takem prigodku naj toraj spovednik molčí, ker je bolje tvarinske grehe dopustiti, kakor priliko dati zavednim grehom. — Ako je pa neodjenljivi zaderžek enemu ali obema znan, naj spovednik s prikritim imenom slučaj sporočí škofu in naj potem stori, kakor se mu veleva. Ali bo treba spovedencu naložiti, da naj poprosi cerkveno sodnijo, da izreče neveljavnost sklenjenega zakona: kedar se zaderžek dá skazati in ni pričakovati mirnega življenja med poročencema, če še ni otrók iz te zveze in tudi od deržavine strani ni zaderžka ozir sklenitve novega zakona; — ali pa bota smela kakor brat in sestra skupaj živeti: ako je zaderžek obema znan in se zakon po postavi ne dá razdreti, ker se neveljavnost ne more spričati, ali pa ker družeta neveljavnosti nočeta dokazati, da bi se pohujšanje ne napravilo (n. pr. pri zaderžku telesne nevzmožnosti) in če ob enem iz skupnega življenja ne izvira bližnja grešna priložnost. To poslednje privoljenje, da namreč smeta kot brat in sestra še dalje skupaj ostati, se daje le starejim in sploh takim, katerih zderžnost je moralno gotova.

b) Ako je zaderžek, zarad katerega je zakon neveljaven, odjenljiv, je zopet razločevati: če je zaderžek obema neznan, in se je, ko bi spovednik o tem podučeval, bati slabih nasledkov, pohujšanja, škode za otročjo vzrejo, ločitve ali nezderžnosti, takrat naj pustí v dobri vesti, in naj sporočí škofu, ki ima preiskovati, ali naj se pomaga z izceljenjem v korenini (sanatio in radice), ali naj sploh v dobri vesti skupaj živita; če se pa iz podučenja ni bati slabih nasledkov, naj duhovni pastir za sedaj molčí, dobí naj spregled, in še-le po prejeti dispenzi naj ju podučí. O pridobivanji spregleda gl. § 213. — Če je pa razdiravni zaderžek le enemu znan, ki ga pa drugemu ne more razodeti zarad osramotenja, pohujšanja ali druzih hudih škód, tedaj ne smé zakonskega dela prositi in mora tudi s kakim resničnim izgovorom družeta odvračevati, da ne tirja svoje pravice, in ko bi bil v bližnji nevarnosti nezderžnosti, bi se moral ločiti (n. pr. kam potovati), dokler se spregled ne dobí; — ako pa more spovedenec zaderžek brez nevarnosti družetu razodeti, naj to stori, pa z vso razumnostjo, in potem se morata ločiti od zakonske postelje, se zderžati zakonskega življenja in sploh skupno prebivanje v daljno priložnost spremeniti, ko bi se brez pohujšanja in s pametnim izgovorom, n. pr. potovanja, ne mogla popolnoma ločiti, dokler spovednik spregleda ne prejme. — Kedar je pa razdiravni zaderžek obema znan, se morata oba zderžati zakonskega življenja, zakonskega dela ne smeta prositi ne spolnovati, in sploh vkupno bivanje v daljno priložnost spremeniti, ko bi se brez pohujšanja in s pametnim izgovorom n. pr. potovanja ne mogla popolnoma ločiti, dokler spregleda ne dobita in zakona ne poveljavita.[1]

2. Kedar pa duhovni pastir zunaj spovedi izvé, da je bil zakon zarad razdiravnega zaderžka neveljavno sklenjen, naj tako-le ravná: Pred vsem naj z vso previdnostjo in natančnostjo preiskuje, ali je bil zakon res z razdiravnim zaderžkom sklenjen, v kar mu bodo farne matrike najbolj služile. Ako naznanilo ni resnično, naj duhovni pastir naznanilca poduči o neresničnosti njegovega naznanila; ako je pa resnično, naj duhovni pastir poprašuje naznanilca, ali je zaderžek le njemu ali tudi drugim znan, in koliko jih je, ki zanj vedó; če tudi zakonska vesta, da je njun zakon zarad dotičnega zaderžka neveljaven. Ako je razdiravni zaderžek samo naznanilcu ali k večemu le nekaterim znan, na katerih molčanje se je zanesti, naj duhovni pastir veleva molčati o tem ter naj pové, da bo sam storil vse, kar je treba k odpravljenju zakonskega zaderžka in k poveljavljenju neveljanega zakona; nato naj napravi prošnjo za spregled skrivnega zaderžka, če je odjenljiv. — Če je pa naznanjeni zakonski zaderžek zunaj nekaterih zanesljivih molčečih oseb tudi zakonskima znan, naj jima duhovnik pové, da morata, dokler ne dobita spregleda in dokler se zakon ne poveljavi, zderžna biti; pri tej priliki naj ju tudi vpraša, ali sta oba ali vsaj eden v dobri vesti zakon sklenila in doveršila ali ne, ker se mora ta okoliščina v prošnji za spregled povedati.

II. Ako je zaderžek, zarad katerega je bil zakon neveljavno sklenjen, vže očiten, ali se je bati, da bi ne postal očiten, je razločevati, je-li neodjenljiv ali je odjenljiv. Če je očiten zaderžek neodjenljiv, je dolžnost duhovne sodnije, zakon spoznati za neveljaven in dozdevna zakonska za vselej ločiti. Ako je pa očitni zaderžek odjenljiv, naj se napravi prošnja za spregled za vnanjo sodbo, in dokler spregleda ne prejmeta in zakona ne poveljavita, morata dozdevna zakonska vsaj po noči ločena živeti, da se javno pohujšanje odverne. Tudi v tej očitni prošnji za spregled se mora določno povedati okoliščina, ali sta z dobro ali s slabo vestjo zakon sklenila in doveršila.

---

[1] Kedar koli duhovni pastir pri spovedi izvé zaderžek, mora jako previdno ravnati, da ne prelomi spovedne molčečnosti; in če je treba za vnanjo sodbo dobiti spregled in zakon poveljaviti, naj spovedencu naloží, da mu mora vso reč zunaj spovedi, ali po okoliščinah, svojemu župniku razodeti. Kedar se dá spregled k izceljenju v korenini za sodbo vesti (pro foro interno), naj spovednik pri spovedi tistega soproga, kateremu je zaderžek znan, po odvezi od grehov za izveršenje spregleda še pristavi to-le: „Ego potestate apostolica mihi specialiter et expresse demandata matrimonium a te N. cum N. in consensu adhuc permanente nulliter contractum in radice ejus sano et consolido, prolemque susceptam et suscipiendam legitimam declaro in nomine Patris, et F., et S. S. Passio . . .“ To se smé tudi zgoditi, če zaderžek ni nobenemu znan in se tudi nobenemu brez največe nevarnosti ne more razodeti; ni pa treba, da bi se prejeti spregled nad obema tako izverševal, kajti če se izverši le nad enim, je zaderžek odpravljen.

B. Vsak z razdiravnim zaderžkom sklenjeni zakon je neveljaven; in ko se zaderžek odstrani, s tem dotična združba še ne postane pravi in veljaven zakon, ampak zadevnima osebama sedaj še-le postane možno, pravi zakon skleniti, kar se zgodi s tem, da oba ter eden drugemu vnovič dasta privoljenje v zakon, kajti perva privolitev zarad zaderžka ni bila veljavna. To dejanje imenujemo poveljavljenje zakona, in sicer redno poveljavljenje (convalidatio matrimonii ordinaria), kajti izredno poveljavljenje je tako imenovano izceljenje zakona v korenini (dispensatio v. sanatio matrimonii in radice), s katerim sv. oče v posebno težavnih prigodkih, ko se ne dá izveršiti navadno poveljavljenje, poterdi pervo privoljenje v zakon tako, da ga ni treba več ponavljati, ter s tem zakon ravno tako veljaven postane, kakor bi bil vže v svojem začetku, v svoji korenini veljaven, in kakor bi dotičnega cerkvenega zaderžka za te dve osebi nikoli ne bilo. Več o tem gl. cerkveno pravo. — Ponovljenje obojestranskega privoljenja v zakon pri rednem poveljavljenji je ali skrivno, kedar se zgodi samo med obema zakonskima; ali pa očitno, kedar se zgodí pred duhovnim pastirjem in dvema pričama.

I. Skrivno poveljavljenje neveljavnega zakona je le za sodbo vesti. Ako je bil razdiravni zaderžek, zarad katerega je bil zakon neveljavno sklenjen, skriven ter spregledan po skrivnem potu ali samo za sodbo vesti, se tudi privoljenje v zakon skrivaj ponovi, t. j. za poveljavljenje je zadosti, če oba dozdevna zakonska le med sabo vnovič izrečeta privoljenje v zakon, ako je le perva privolitev v zakon se zgodila in forma Tridentina, vpričo lastnega duhovnega pastirja in dvéh prič. To ponovljenje privoljenja v zakon se mora pa zgoditi: obojestransko v zavednosti dosedanje neveljavnosti zakona, z vso prostostjo in z zunanjimi znamenji. Spovednik mora toraj v tacih prigodkih dotična dozdevna zakonska podučevati, kako naj privolitev v zakon ponovita; a tù je razločevati, ali oba dozdevna zakonska vesta za zaderžek, ali je samo enemu znan.

1. Če je sedaj spregledani razdiravni zaderžek obema znan, morata po prejeti odvezi, tedaj v stanu milosti božje, privoljenje v

zakon med seboj ponoviti takó, da moški reče ženski, da jo hoče vzeti za svojo pravo ženo, in žena reče možu, da ga hoče vzeti za svojega pravega moža.

2. Ako je zaderžek le enemu znan, mora ta po dobljenem spregledu svojemu družetu najprej povedati, da je bilo prejšnje privoljenje v zakon neveljavno, pa toliko previdno, da se vzrok neveljavnosti ali pregreha ne razodene in zdražba ne napravi; potem še-le morata oba dozdevna zakonska si vnovič dati privolitev v zakon, kajti penitencijarija v dispenzaciji vselej ukazuje: „Dicta muliere (viro) de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute, ut latoris delictum numquam detegatur.“ Posebno slovilo za to ponovljenje ni zapovedano; oni izmed dozdevnih zakonskih, kateremu je neveljavnost zakona znana, naj svojemu družetu reče n. pr.: „Ko je bila najina poroka, je manjkalo pravega privoljenja; jaz ga hočem sedaj dati, ali ga hočeš dati tudi ti?“ Jasno je, da je izveršitev tega pogojka zlasti pri poročencih v nemiru in prepiru živečih jako težavna in nevarna reč. Ako toraj mašnik, kateremu je spregled izveršiti, po dobrem prevdarjenji pride do prepričanja, da bi se s tako naznanitvijo neveljavnosti sklenjenega zakona napravila huda zdražba, ali bi se še celó zakon razderl, naj vso stvar (se ve da tectis nominibus) škofu sporočí in razloží ter prosi, naj bi se pri apost. sedežu izprosilo ali opuščenje pristavka „altera parte de nullitate prioris consensus certiorata“, ali pa izceljenje zakona v korenini. V prav nujnih okoliščinah škof sam z dozdevnim dopuščenjem papeževim (ex praesumta licentia) spregleda omenjeni pogojek. — Skrivno poveljavljenje neveljavnega zakona se ne smé nikoli zapisati v poročno knjigo.

II. Očitno ponovljenje obojestranskega privoljenja v zakon ali poveljavljenje neveljavnega zakona za vnanjo sodbo se zgodi, kedar je razdiravni zaderžek očiten, ali se je bati, da bi ne bil očiten, in se spregled dobí po javnem potu. Zgodí se to ponovljenje privolitve v zakon pred duhovnim pastirjem, v čegar duhovniji imata dotična svoje domovališče in pred dvema pričama, a bolj na tihem in brez slovesnosti, praviloma brez oklicev, v cerkvi pri zapertih vratih, ali v žagradu, v duhovnijskem poslopji, če zaderžek ni obče znan. Ako je pa neveljavnost zakonske zveze, n. pr. civilne poroke, sploh znana v kraji, kjer se ima poveljavljenje zgoditi, tedaj se mora privoljenje v zakon, da se očitno pohujšanje popravi, očitno ponoviti, če škof zarad posebnih razmer tihega ponovljenja ne ukaže. A v tem prigodku se mora očitno pohujšanje kako drugače popraviti. — Župnik naj to očitno poveljavljenje zakonske zveze vselej zapiše v poročno knjigo;

ako je pa neveljavni zakon bil sklenjen v kaki drugi fari, naj to še naznani duhovnemu pastirju ondotnega kraja, da tudi on storjeno poveljavljenje skerbno vpiše v knjigo, kjer je dotični zakon zapisan.

III. Kedar je razdiraven zaderžek odnehal brez spregleda samo s tem, da se je reč spremenila (n. pr. različnost vere med keršćenim in nekerščenim neha, ko se nevernik pokristijani; zakonska vez mine, ko umerje prejšnji drug itd.), morata dozdevna zakonska privolitev v zakon pred duhovnim pastirjem in dvema pričama ponoviti, kaj pa da bolj natihoma, če zaderžek ni obče znan v kraji stanovališča. Tako poveljavljenje se vselej zapiše v poročno knjigo. — Če je bil pa zaderžek, ki je prejenjal brez spregleda, skriven, in se ni bati, da bi se kedaj razglasil, morata dozdevna zakonska s dopuščenjem cerkvene oblasti sama med seboj privoljenje v zakon ponoviti.

IV. Zakon, ki je bil neveljaven zarad hlinjenega privoljenja, ali ki mu je bila pomota, ali sila in strah nasproti, se poveljavi: ako dotični drug, ki se je hlinil, zares privoli, ali potem, ko je pomoto spoznal ali popolno prostost dosegel, z besedo poterdi, da hoče v tem zakonu živeti: ali pa z dejanjem, t. j. s prostovoljnim sobivanjem skozi delj časa (pol leta), ali s spolnjenjem zakonske dolžnosti popravi pomanjkljivo privoljenje. To molčeče privoljenje onega družeta, ki bi smel zakonsko zvezo spodbijati, veljá le tedaj, če je bil zakon po ukazu Tridentinskega zbora, t. j. vpričo župnika in dveh prič sklenjen, in če je privatni zaderžek skriven; ko bi bil pa zaderžek očiten, ali če se je bati, da bi se ne razglasil, morata dozdevna zakonska pred duhovnim pastirjem in dvema pričama ponoviti privolitev v zakon, se ve da, na tihem, da se pohujšanje odverne. [1])

Dostavek. Če se zakonski mož z osebo, ki je z njegovo soprogo v pervem ali drugem kolenu v rodu, t. j. z njeno sestro, materjo, ali s hčerjo svoje žene; ali s sestro ženine matere, s hčerjo ženine sestre ali z vnukinjo svoje žene zoper 6. zapoved popolnem pregreši, tako, da bi bil greh lahko imel očitne nasledke, če jih tudi ni — ravno tako če zakonska žena z rodovinci svojega soproga v pervem ali drugem kolenu, t. j. z bratom, očetom ali sinom svojega moža; ali z bratom moževega očeta, s sinom moževega brata ali z vnukom svojega moža zoper 6. zapoved popolnem greší: takrat nastane med dotičnima zakonskima svaštvo, affinitas superveniens, ki njun zakon sicer ne storí neveljaven, a tacega zakonskega moža oziroma ženo zavolj storjenega prešeštva ipso facto zadene kazen, da izgubí pravico, od svoje žene, oziroma od svojega moža tirjati zakonsko dolžnost (debitum conjugale), vendar mu dolžnost ostane, svojemu nedolžnemu drugu zakonsko dolžnost spolniti, ako jo tirja. Ta jus petendi se pa po storjenem čeravno popolnem prešeštvu ne izgubí:

---

[1]) Po poveljavljenji zakona se ne ponavlja blagoslov nad ženinom in nevesto, če je bil podeljen pri pervi dasiravno neveljavni poroki; a gledati je na to, da se poveljavljenje zgodí v stanu posvečujoče milosti božje. — Ozir učinkov poveljavljenja pravi naše instrukcije § 94: „Convalidatione peracta matrimonium quoad effectus civiles ita considerandum venit, ac si ab initio valide contractum esset. Idem de effectibus ecclesiasticis obtinet, quando vel una tantum pars nuptiarum celebratarum tempore ignorantia facti aut juris detenta fuerit. Alias ad dispensationis remedium confugiendum erit."

a) Če je zakonska oseba, navadno žena, bila k grehu primorana (per vim oppressa), ali s hudim žuganjem zapeljana (per metum gravem inducta, kar pa je le sententia communior et probabilior);

b) ako zakonski ob storjenem prešeštvu dotične sogrešnice ni poznal ali vsaj vedel ni, da je sorodna njegove žene (ignorantia facti);

c) kedar soprog ob storjenem grehu prav nič ni vedel za cerkveno prepoved (ignorantia juris), ali, kar je pa le sententia satis probabilis, če res ni poznal zažugane kazni (ign. poenae). Spovednik mora toraj v takem prigodku modro in dostojno poizvedati, če je bila pregreha popolnem storjena in svobodno, pa s poznanjem osebe in cerkvene prepovedi (kar je zlasti pri tacih, ki so bili vže prej zarad tacega zločinstva pri spovedi podučeni in svarjeni). Ako spozná spovednik, da ima res tacega spovedenca pred seboj, mora ga podučiti, da je izgubil pravico tirjati zakonsko dolžnost in da se mora od žene zderžati, dokler ga škof v izgubljeno pravico nazaj ne postavi, da pa vendar mora nedolžnemu drugu, če tirja zakonsko dolžnost, voljno spolniti. Potem naj mu po primernem opominjevanji naročí, da čez toliko in toliko dni gotovo pride k spovedi; duhovni pastir pa naj med tem pod prikritim imenom grešnikovim prošnjo do škofa napravi. Viši pastir spregled podelí navadno s pristavkom: „remota occasione peccati, et injuncta gravi poenitentia salutari et confessione sacramentali semel quolibet mense per arbitrium tuum statuendum (t. j. vsaj dva meseca zapored). Ko spovednik ta ukaz izverší, podelí dotičnemu pri spovedi, če je sicer disponiran, sv. odvezo, in nato mu podelí spregled, morda tako-le: „Et insuper auctoritate mihi delegata dispenso tecum, ut non obstante affinitate, quam contraxisti cum tua uxore ex illicita copula a te habita, debitum conjugale etiam exigere licite possis et valeas. In nomine P. †, et F., et S. S. Amen. Passio etc.

B.

Zakramentali.

§ 217.

O blažilih sploh.

Po Kristusu objektivno doveršeno odrešenje ima sv. cerkev nad posameznimi vresničevati do konca svetá; v ta namen svojim vernikom po sv. zakramentih naklanja in delí sad odrešenja. A ne le človek, temuč vsa natura, vse stvari božje, žive in nežive potrebujejo odrešenja in sprave z Bogom. Ker je priroda v prepovedanem sadu, če tudi brezvoljno, človeku v greh služila, zadelo jo je prokletstvo božje; „maledicta terra in opere tuo“ je rekel Bog Adamu po storjenem grehu, in od takrat je vsa natura, prej človeku podložna, prijazna, dobra, postala mu sovražna, nepokorna, vabeča ga k grehu in v oblast satanovo, katerej je sama zapadla. Da bi se toraj tudi vsa natura vdeleževala sadú odrešenja Kristusovega ter se rešila prokletstva in satanove sužnosti, in da bi potem človeku zopet služila v dušni in telesni blagor, in Bogu v poveličanje, pa da bi s tem dosegla tudi svojo lastno oslavitev: vporablja cerkev zakramentale. So pa blažila ali zakramentali bogočastna dejanja, sv. zakramentom podobna, po sv. cerkvi vsled oblasti blagoslovljenja, ki jo je prejela od Jezusa Kristusa, postavljena, da z njimi deloma odstranjuje, kar je nesvetega, deloma pa nesvobodni naturi in ljudem podeljuje božje milosti in dobrote. Ker so blažila sv. zakramentom nekako podobna, zamoremo tudi pri njih govoriti o tacih rečéh, ki so potrebne k vsacemu zakramentu:

1. Tvarina zakramentalov je vsaka po sv. cerkvi v to odločena stvar (oseba ali reč), ki se ima ali še-le posvetiti in blagosloviti; ali pa je vže posvečena in blagoslovljena reč, s katero se blažilo izveršuje (n. pr. blagoslovljena voda pri slovesnem škropljenji ljudstva, koščck sv. križa, s katerim se daje blagoslov). Potrebno ter splošnje slovílo blažil je: klicanje najsvetejšega imena Jezusovega; znamenje sv. križa; molitve od cerkve sostavljene in določene, pa simbolična dejanja (maziljenje, pokladanje rok . . .), in škropljenje z blagoslovljeno vodo. — Zakramental se le tedaj veljavno podelí:

a) ako je oseba ali reč, ki se ima posvetiti, blagosloviti, vsaj moralno navzoča;

b) če v to poblaščeni delivec obred izveršuje, kakor je po sv. cerkvi zaukazan. Zlasti se smejo pri blažilih rabiti samo po sv. cerkvi poterjeni obrazci, ki nam jih podajajo liturgične knjige,[1] ali sploh taki, katere je odobril odbor za sv. obrede. Drugačne rabiti ali v poterjenih formularih kaj spreminjati, ni dopuščeno.

2. **Učinek** blažil je:

a) **očiščenje nature**, kajti z zakramentali se stvari prokletstvu greha odtegujejo, prežene se hudoben duh, podelí se bramba zoper njegovo zalezovanje, odvračajo se časna zla kot kazni in nasledki greha, in izbrisujejo se po njih odpustljivi grehi;

b) **posvečenje in blagoslov** naturnih stvari, da zamorejo ljudem v izveličanje služiti pa tudi Bogu in njegovi sv. službi, da postanejo sredstva, po katerih se božjih milosti in dobrot vdeležujemo pa zaderžke izveličanja odstranujemo, in da nas pripravniše storé za sprejem božje gnade.

Blažila res ne delujejo iz doveršenega dejanja, kakor zakramenti, čeravno je njih moč naposled od Jezusa Kristusa; a vendar tudi ne samo iz dejanja delujočega kot kaka navadna molitev, temuč delujejo kakor molitev, podpirana in posvečena od sv. cerkve, ki je vidna namestnica Kristusova. Zakramentali kažejo svojo moč, kedar Bog v svoji previdnosti usliši molitev cerkveno in se človek ne ustavlja, ampak je delavno sklenjen z njo.

3. **Prejemavec** zakramentalov je prav za prav le človek, kajti samo njemu v dušni in telesni blagor jih je postavila sv. cerkev; in kedar posvečuje in blagoslavlja druge stvari, vselej namerava, da naj bi posvečene in blagoslovljene reči bile človeku v korist. Sposoben, opravičen in vreden prejeti blagoslov zakramentalov je zlasti le tisti človek, kateri je v zvezi s sv. cerkvijo, v stanu milosti božje, veren, pobožen, vdan v voljo božjo; kedor ni v zvezi s cerkvijo, se redno njenih milosti in blažil ne more vdeleževati. V obče toraj nekatoličanje ne morejo prejemati zakramentalov; samo tak, ki še ni vnanji ud sv. cerkve, pa vse izveličanje od nje pričakuje in si resnično prizadeva, da se ga vdeleží, smel bi cerkvenih blažil deležen postati, da

---

[1] **Rituale Rom.** v najnovejši izdaji (Ratisbonae, 1884, Fr. Pustet) podaja med raznimi obrazci za blažila tudi naslednjo „benedictio ad omnia“, katero smé vsak mašnik rabiti takrat, če za dotično blažilo ni posebnega poterjenega formulara: „Adjutorium nostrum . . . Dominus vobiscum . . . Oremus. Deus, cujus verbo sanctificantur omnia, benedictionem tuam effunde super creaturam istam (or. istas): et praesta, ut quisque ea (eis) secundum legem et voluntatem tuam cum gratiarum actione usus fuerit, per invocationem sanctissimi Nominis tui, corporis sanitatem, et animae tutelam, te auctore, percipiat. Per Christum Dominum nostrum. Amen. Nato stvar pokropí z blagoslovljeno vodo.

se pospeši njegovo spreobernjenje. Tudi smé mašnik kot privatnik blagosloviti nekatoličana, ako ga prosi blagoslova.

4. Cerkev delí zakramentale po svojih služabnikih, ki so v sv. redu za to prejeli vzmožnost, in katerim tudi še posebno pooblastilo daje. Sposobnost za deljenje blažil imajo žakonito posvečeni: škofje in mašniki; dijakoni, kateri po sv. redu prejmó vzmožnost, blagoslavljati velikonočno svečo pa slovesen kerst deliti, toraj tudi vsa ona blažila, ki jih obsega kerstni obred; lektorji, ki so prejeli sposobnost blagoslavljati nove sadeže in kruh; pa eksorcisti, ki so po svojem redu vzmožni zarotovalci. — A zraven sposobnosti treba je za veljavno in pripuščeno deljenje zakramentalov tudi še cerkvenega pooblaščenja.

a) Nekatera blažila izveršuje samo papež, namreč: blagoslov palija, zlate rože, vojvodskega klobuka in meča, božjega jagnjeta („Agnus Dei“).

b) Škof je v svoji vladikovini pooblaščen za vsa blažila, razun onih, ki so prideržana sv. očetu. Izključljivo smé le škof: blagoslavljati sv. olja in izverševati posvečevanja, t. j. z maziljenjem združena blagoslovila, n. pr. posvečevanje cerkve, altarjev, kelihov, zvonov... (navadnega mašnika more le papež pooblastiti za taka blažila); posvečevati opate, opatinje, pa deliti niže redove (ord. minores); blagoslavljati sveta oblačila, altarne pertove, korporale ... tabernakelj, sv. podobe[1]), (izverševati ta blažila smejo škofje vsled petletnih pooblastil dopuščati navadnim mašnikom; v Ljubljanski diecezi je dekanom stalno prepuščena oblast za delitev teh blažil); vsa druga v pontifikalu in ritualu našteta ter škofu prideržana blažila deliti, kar pa smé vladika ordinario jure prepuščati tudi navadnim mašnikom, n. pr. blagoslov cerkvenega temelja, nove cerkve, kapele, pokopališča itd.

c) Mašniki so pooblaščeni za delitev vseh tistih zakramentalov, ki so združeni z opravili njih duhovno-pastirske službe, če le niso škofu prideržani. Farna duhovščina delí jih jure ordinario; izključljivo domačemu duhovnemu pastirju pripadajo ona blažila, katera so v zvezi ali združena z zakramenti, koje le farna duhovščina smé deliti (gl. str. 65). Taka blažila so n. pr. blagoslov kerstne vode, blagoslavljanje novoporočenih, opravila po mertvih in drugi zakramentali, pri katerih obrednik župnika kot delivca imenuje. Kar je še drugih blažil v misalu in obredniku, jih smé delíti vsak mašnik, samo da v tuji cerkvi ali kapeli ne brez vednosti in zoper voljo ondotnega župnika.

---

[1]) Kar tiče blagoslovljanje svetih podob, učí de Herdt: „Notandum est, solam solemnem benedictionem crucis et imaginum reservatam esse episcopis, quae fit publice, cum concursu populi, cum solemnitate, cantu, pluribus ministris etc., non autem privatam, quae fit absque praedicto apparatu a solo sacerdote cum unico ministro.“ Enako S. R. C. 12. jul. 1704.

Da duhovnik zakramentale vredno oskerbuje ter njih dejavnost, po kolikor se tiče delivca, namnožuje, mora jih delíti v stanu milosti božje, s čistim sercem, živo vero, s pobožnostjo in terdnim zaupanjem, v vsej ponižnosti, in natanko po zaukazanem obredu. Ljudstvo naj duhovnik podučuje o bistvu in koristi blažil, pa o načinu, kako se jih vspešno vdeleževati; prazno vero in zlo rabo zakramentalov naj previdno odstranjuje.

5. Pri blažilih, ki se morajo opravljati pri altarji, nosi mašnik pluvijal (brez manipeljna), in če ni dobiti pluvijala, oblečen je v albo in stolo; pri drugih zakramentalih ima samo koretelj in stolo, in le pri bolj slovesnem blagoslovljenji tudi pluvijal. Barva stole in pluvijala je liturgična barva tistega dné, če za dotično blažilo ni morda drugače ukazano. Pri zarotilih in pri vseh tacih zakramentalih, pri katerih se nahaja zarotovanje, ima se vselej rabiti vijolična barva. Pri izverševanji tacih blažil, ki se v zvezi s sv. mašo ter ob altarji godé, morajo goreti luči; pri drugih ni sicer to ukazano, a spodobi se, kakor je tudi želeti, da se zakramentali delé pred podobo križanega Jezusa. Mašnik blagoslavlja vselej stojé in odkrit, kajti on deluje kot namestnik Kristusov in v imenu pa na povelje sv. cerkve ter govorí z Bogom poln spoštovanja in ponižnosti; začenja pa blažilo vselej z besedami „Adjutorium nostrum . . .“, med katerimi se prekriža. Duhovnik ima pri molitvah roke vedno le na persih sklenjene ter jih pri „Dominus vobiscum“ in pri „Oremus“ nič ne razprostre, pač pa se pri „Oremus“ in pri izgovarjanji presvetega Imena z glavo prikloni h križu. Poslednjič stvar, ki jo blagoslavlja, pokropí z blagoslovljeno vodo v obliki križa, ne da bi kaj govoril zraven. Pri nekaterih slovesnih blažilih rabi se tudi kadilo, in sicer kakor škropílo v križevi podobi. — Kraj za deljenje zakramentalov je cerkev, vendar se taka blažila, ki niso združena s sv. mašo, in za katera ni cerkev izrečno določena kot kraj izveršitve, smejo tudi zunaj cerkve delíti na spodobnem kraji. Kedar se ima kaj blagoslavljati pri altarji, zgoditi se mora na listovi strani, vendar se nedostojne reči, n. pr. jedila, ne smejo pokladati na altar, ampak na kako mizo, za to pripravljeno.

6. Ozir sverhe zakramentalov delímo vsa blažila v tri verste. Ona namreč imajo ali vpliv satanov preganjati ter nas iz njegove oblasti rešiti, kar storí zarotovanje (exorcismus); ali se po njih

posebne milosti delé, blager zemeljski in nadzemeljski, to so blagoslovi (benedictiones invocativae); ali se pa po zakramentalih osebe ali reči odtegujejo posvetni rabi ter se izročajo v posebno službo božjo, kar učinijo posvečevanja (benedictiones constitutivae).

§ 218.

Zarotovanje.

Da imajo hudobni duhovi nesrečen vpliv na človeka in na vse zavolj človeka vstvarjene reči, kaže nam mnogo izgledov sv. pisma. Kristus je večkrat pokazal svojo moč čez satana, ker ni le zmagovalno zavergel skušnjave hudobnega duha, ampak je tudi izganjal hudiče iz obsedenih; slednjič je s svojo odrešilno smertjo zaterl moč hudobe, in človeka odkupil sužnosti tega grozovitega sovražnika. A boja s satanom Izveličar ni odpravil, le olajšal ga je človeku. Hudobni duhovi so s pripuščenjem božjim obderžali moč, da človeku v izveličavni spomin vedne čuječnosti skušnjave napravljajo, mu škodovati skušajo, in nadlegujejo tudi druge stvari, ki so v zvezi s človekom; toraj piše sv. Peter (I. 5, 8—9): „Bodite trezni in čujte; ker hudič vaš zopernik hódi kakor rjoveč lev okoli, in išče, koga bi požerl. Temu se ustavljajte v terdni veri, ker veste, da so vaši po svetu razkropljeni bratje v ravno takem terpljenji.“ Naš Izveličar Jezus Kristus je nam v tolažbo in pomoč dal svoji cerkvi oblast, da zatira škodljivi vpliv satanov, in da svoje verne varujo njegovega zalezovanja. To oblast je Odrešenik dal svojim aposteljnom, ko jih je pervikrat razposlal v razna mesta judovske dežele, podelivši jim moč, izganjati nečiste duhove (Mat. 10, 1); in preden se je ločil od njih, jih je zagotovil, da tudi oni, ki bodo po njihovi pridigi v njega verovali, bodo delali čudeže, in v njegovem imenu hudiče izganjali (Mark. 16. 17). Katoliška cerkev se je vedno posluževala te jej podeljene oblasti, in je vže perva stoletja postavila celó poseben red, ki se imenuje „eksorcistat“ ali služba zarotovalcev ter podeljuje oblast, izganjati hudobne duhove iz obsedencev (gl. § 18. str. 46).

Eksorcizem je rotitev, ki se ali naravnost izveršuje, t. j. tako, da se hudobnemu duhu ukaže v imenu božjem, umakniti se iz neke stvari (exorc. imperativus), ali pa nenaravnost, s prošnjo do Boga, naj bi neka stvar bila oblasti in vpliva satanovega rešena (exorc. deprecativus). Po današnji navadi sv. cerkve dopuščeno je samo mašnikom izverševati oblast zarotovanja, a tudi ti smejo najprej rabiti le tiste eksorcizme, ki se nahajajo v kerstnem obredu pa pri onih blažilih, koje smé navadni duhovnik opravljati. Za slovesno zarotovanje treba je vsacemu mašniku posebnega in pismeno danega privoljenja škofovega; v redkem prigodku pa, ko se mu oblast za slovesen eksorcizem podelí, mora ga izveršiti natanko po navodu Rimskega obrednika (gl. Rit. Rom. Tit. X. c. 1. „de exorcizandis obsessis a daemonio). To slovesno zarotovanje ima tri dele, katerih pervi je pripravljanje: mašnik in drugi navzoči molijo klečé navadne litanije s psalmom „Deus, in nomine tuo salvum me fac . . .“ in še nekaj molitev. Drugi del obreda oznanuje oblast sv. cerkve čez satana: nad obsedencem se bere začetek evangelija sv. Janeza, pa ona oddelka iz evangelijev sv. Marka in sv. Luka, v katerih je pisano o izgnanji hudobnih duhov. V tretjem delu se godí pravo ter slovesno zarotovanje: mašnik položí del stole na zatilnik obsedenca, in svojo desnico na njegovo glavo, in govorí tri eksorcizme, sostavljene večinoma iz besedí sv. pisma, pred vsacim pa še posebno molitev.

§ 219.

Blagoslovi.

Sv. katoliška cerkev blagoslavlja osebe in reči. Blagoslavljanje oséb ali osebni blagoslovi so ona sv. opravila, s katerimi cerkev po moči presvetega imena Jezusovega prosi milosti božje na kako osebo, da bi bila rešena dušnega in telesnega zla, in da bi jej Bog dodelil kako posebno dobroto na duši in na telesu. Blagoslavljanje reči ali rečni blagoslovi so ona sv. opravila, s katerimi cerkev prosi milosti božje na kake reči, da bi bile v dušno in telesno izveličanje njim, kateri take blagoslovljene stvari pobožno in verno rabijo.

A. Blagoslavljanje oséb je ali splošnje, ki se izveršuje navadno nad več osebami h krati, ali pa posebno, kedar se blagoslov podelí le posameznim ljudem. Splošnjim osebnim blagoslovom prištevamo;

1. Blagoslov s presv. rešnjim Telesom, o katerem smo vže govorili v § 144, str. 402.

2. Blagoslov s svetinjami; več o njem gl. §. 141, str. 392.

3. Mašnikov in škofov blagoslov, z roko podeljen s tem, da storí duhovnik znamenje sv. križa, govoreč ukazano slovílo. Delí se ljudstvu javno in slovesno pri očitni božji službi, zlasti ob koncu sv. maše (gl. str. 482), po obhajanji (gl. str. 680), po pridigi itd. Mašnik blagoslavlja z enkratnim, škof s trikratnim znamenjem sv. križa, poslužujoč se besedí: „Benedictio Dei omnipotentis . . .“, ali pa „Benedicat vos...“ Škofje imajo to predstvo, da smejo ljudstvo slovesno

blagoslavljati tudi zunaj javne božje službe, celó zunaj cerkve, na katerem koli kraji lastne dieceze (ako ni pričujoč kak cerkveni prednik, ki je viši od njega), molčé storeč znamenje sv. križa. — Privatno smé tudi navadni mašnik blagoslavljati vsaki čas, posamezne ali njih več skupaj; storí naj nad njimi znamenje sv. križa, govoreč katere koli primerne besede.[1]

4. Apostolski ali papežev blagoslov, ki je, kedar se slovesno delí, združen s popolnim odpustkom. Da se zamore sleherni vdeleževati tega blagoslova, dovoljuje papež vsem škofom (ako prosijo), da smejo dvakrat na leto, namreč velikonočno nedeljo in še kak drug praznik, kojega si smejo sami izvoliti, v imenu sv. očeta ta slovesen blagoslov z odpustkom ljudstvu delíti. Prejme ta odpustek, kedor vredno opravi spoved in sv. obhajilo ter v cerkvi pri podelitvi blagoslova navzoč moli za sv. očeta, za blagoslovečega škofa, in za sv. katoliško cerkev. — O papeževem blagoslovu, ki se umirajočim delí, smo že govorili; gl. § 208, str. 710.[2]

---

[1] N. pr. „Benedicat te (vos) omnipotens Deus . . .“ ali „Benedictio Dei omnipotentis . . .“ Novomašnikom je S. R. C. dné 30. jan. 1878 poterdila ta-le obrazec za blagoslavljanje: „Oremus! Deus, qui charitatis dona per gratiam S. Spiritus tuorum fidelium cordibus infudisti; da famulis et famulabus tuis, pro quibus tuam deprecamur clementiam, salutem mentis et corporis, ut te tota virtute diligant et quae tibi placita sunt, tota dilectione perficiant. Per Christum D. n. Amen. (Postea dicatur:) Benedictio Dei omnipotentis Patris et Filii † et Spiritus S. descendat super te (vos) et maneat semper. Amen.“

[2] Nekateri imenujejo papežev blagoslov tudi ono vesoljno odvezo (absolutio generalis), s popolnim odpustkom združeno, kojo prejemajo udje tretjega reda sv. Frančiška ob gotovih dnevih. Dandanes smé tretjerednikom sv. Frančiška vsak za spovedovanje poterjeni in pooblaščeni mašnik delíti vesoljno odvezo, a le pri spovedi. Potem, ko je dotičnemu dal sv. odvezo, kakor je navadno, naj še tako-le govori nad spovedancem; „Dominus noster Jesus Christus, qui beato Petro apostolo dedit potestatem ligandi atque solvendi, ille te absolvat ab omni vinculo delictorum, ut habeas vitam aeternam, et vivas in saecula saeculorum. Amen. Per sacratissimam passionem et mortem Domini nostri Jesu Christi; precibus et meritis beatissimae semper Virginis Mariae, beatorum apostolorum Petri et Pauli, beati patris nostri Francisci, et omnium sanctorum; auctoritate a summis pontificibus mihi concessa, plenariam indulgentiam omnium peccatorum tuorum tibi impertior. In nomine Patris et Filii † et Spiritus Sancti. Amen.“ Ko bi kedaj ne bilo možno, vse tako govoriti, smé spovednik vesoljno odvezo dati tudi s tem-le skerčenim slovilom: „Auctoritate a summis pontificibus mihi concessa plenariam omnium peccatorum tuorum indulgentiam tibi impertior. In nomine Patris et Filii † et Spiritus Sancti. Amen.“ Med tem, ko mašnik daje vesoljno odvezo, vzbudi naj spokornik kesanje nad svojimi grehi. Udje III. reda sv. Frančiška se morejo devetkrat na leto vdeležiti tega blagoslova, namreč božično, velikonočno in binkoštno nedeljo, ob godu sv. serca Jezusovega, praznik brezmadežnega spočetja dev. Marije, sv. Jožefa, 17. septembra (sv. Frančišek prejme rane Jez.), 25. avgusta (sv. Ludovik, franc. kralj), 19. nov. (sv. Elizabeta kr.).

Posebnim osebnim blagoslovom prištevamo:

1. Blagoslavljanje in kronánje kraljev. Obred za to redko slovesnost določuje in opisuje Pontificale; gl. poglavje „de benedictione et coronatione regis“.

2. Slovesno blagoslavljanje novoporočenih pri sv. maši za ženina in nevesto. O tem blagoslovu smo vžé govorili v § 161, str. 490 in v § 214, str. 747.

3. Blagoslov matere po porodu ali vpeljevanje; več o tem blažilu gl. § 170, str. 534.

4. Blagoslov romarjev daje se božjepotnikom pred odhodom in po srečni vernitvi. Po stari lepi uravnavi sv. cerkve naj bi na daljno božjo pot odhajajoči opravili spoved in prišli k sv. maši, ki se ima obhajati za srečen pot, ter naj bi med to sv. mašo prejeli sv. obhajilo. Opravlja naj se ob taki priliki votivna maša „pro peregrinantibus“, ako dotični dan dopušča poželjne maše; sicer se v mašo od dné privzame spomin votivne maše. Po sv. daritvi duhovnik pred altarjem klečeče romarje blagoslavlja ter moli nad njimi antifono: „In viam pacis . . .“, spev „Benedictus Dominus Deus Israel . . .“, in še nekaj primernih molitev; slednjič jih pokropí z blagoslovljeno vodo. Ko se vernejo božjepotniki, naj bi se zopet v cerkev podali, da se nad njimi izverší novo blažilo, deloma Bogu v zahvalo za srečno vernitev, deloma kot prošnja, da duhovni sad božjega pota v njih obstane. Natančneje gl. Rit. Rom. Tit. VIII. „Benedictio peregrinorum ad loca sancta prodeuntium“.

5. Blagoslov merličev ali kerščanski pokop. Skoz vse življenje spremljuje katoliškega kristijana skerb sv. cerkve, in tudi po smerti nas njena materna ljubezen ne zapustí: ona moli za dušo ranjcega, opravlja zanj sv. daritev, da bi mu Bog, ako se ni popolnoma čist ločil od tod, skazal milost, ga terpljenja rešil ter ga k sebi v nebesa vzel. Pa cerkev tudi telesa ne zapustí; kakor mu je v življenji delíla mnogotera blažila, tako mu še sedaj, ko je že mertev, skazuje ljubezen, ter s svojimi blagoslovi izročí truplo černi zemlji, iz katere je vzeto. Telo kristijanovo cerkev še po smerti častí, ker je res vse časti vredno: saj je pri sv. kerstu postalo tempelj sv. Duha, prejemalo je ob življenji sv. rešnje Telo in sv. rešnjo Kri Jezusa Kristusa, kar mu je poroštvo častitljivega vstajenja. Obred za kerščanski pokop je cerkev natanko določila ter je drugačen za dorasle, drugačen za otročiče. Pervega obrednik imenuje „ordo sepeliendi adultos“, tega pa „ordo sepeliendi parvulos“. Obred za pokopavanje doraslih kristijanov, ordo sepeliendi adultos (gl. obr. Ljublj. str. 129) kliče nam z vsemi

svojimi psalmi in molitvami v spomin ostro sodbo božjo, pred katero je bil poklican ranjki. Gledé na slabost človekovo spominja se sv. cerkev zadolženosti umrlega. Bil je človek, zavedal se je pameti, razločeval je med dobrim in hudobnim, vojskovati se mu je bilo zoper meso, svet in satana . . ., gotovo je časih padel, grešil, Boga razžalil. Sedaj je zapadel kazni. A cerkev je prepričana, da verna, pobožna molitev živih ranjcim pri Bogu usmiljenja izprosi; zato se iz vsega tega obreda glasí milo klicanje po božjem usmiljenji za ranjcega. Berž ko mašnik stopi pred truplo zamerlega, vzdihuje s psalmistom: „De profundis clamavi ad te, Domine . . .“, in še ponižnejša prošnja duhtí iz besedi: „Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam etc.“ — in kmalo na to: „Non intres in judicium cum servo tuo, Domine . . .“ Vže je truplo zemlji izročeno, pa cerkev še prosi: „Fac, quaesumus Domine, hanc cum servo tuo defuncto misericordiam, ut factorum suorum in poenis non recipiat vicem etc.“ Žalovanje tedaj in klicanje k božji milosti kaže ves „ordo sep. adultos“. — Popolnoma drugačen je ordo sepeliendi parvulos; gl. obr. Ljublj. str. 187. Cerkvena zgodovina nam pové, kako slovesno so perva stoletja prenašali trupla mučenikov k zadnjemu počitku. Vesele psalme prepevaje, lepodišeče kadilo zažigaje, obdana z bakljami in raznimi znamenji veselja so prenašali trupla onih, ki so življenje dali za Jezusa in o katerih je bila cerkev prepričana, da so dosegli vzvišeni svoj cilj, večno izveličanje. Pokop mučenikov bil je nekako zmagoslavje. Kaj enacega najdemo pri pogrebu otročičev, to je tacih, o katerih govori Izveličar: „Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum coelorum.“ Prepričana, da je „parvulus“ vže sprejet v nebeško kraljestvo, vravná sv. cerkev njegov pokop kot nekako zmagoslavje. Razodeva se veselje, da je Bog čisto dušo vzel izmed zapeljivega sveta ter jo sprejel med število svojih izvoljencev. Tù ni nikakovega žalovanja po ranjcem, nobene prošnje zanj, le sveta radost je, ker se je z zamerlim pomnožilo število izveličanih. To veselje cerkev razodeva z belo stolo mašnikovo, z radostnim zvonjenjem, v spevih polnih svetega veselja: „Laudate pueri Dominum . . . Beati immaculati in via . . . Laudate Dominum de coelis etc.“ Tudi v molitvah, ki se tù opravljajo, se ne moli kar nič za ranjcega, ampak mašnik prosi Boga za ostale žive, naj bi tudi tako srečni postali, da bi deležni bili nebeškega veselja! A kedaj naj rabi duhovni pastir ta obred? Gotovo le takrat, ako se pokopava „parvulus“, ali, kakor odločno pové obrednik: „infans vel puer baptizatus defunctus ante usum rationis.“ Tedaj le za take, ki se pameti niso zavedali, ki Boga še niso mogli razžaliti, ki kerstne obleke nedolžnosti gotovo niso omadeževali, ker grešiti celó niso mogli, in ki berž ob smrti pridejo k gledanju božjemu ter nobene priprošnje ne potrebujejo: za te je „ordo sepeliendi parvulos“. Pri nas otroci nekako s spolnjenim sedmim letom pridejo k razumnosti, k spoznanju ter grešiti zamorejo, zato mora veljati kot splošnje pravilo: „Vsi pred spolnjenim sedmim letom zamerli otroci pokopavajo naj se, kakor določuje „ordo sepeliendi parvulos“; vsi po spolnjenem sedmem letu umerli pa, kakor ukazuje „ordo sepeliendi adultos“. Koder bi toraj devet-, deset- ali še večletne otroke pokopaval v beli barvi, prišel bi v nasprotje z duhom in pomenom obreda, ter bi tacim ranjkim celó krivico delal in veliko škodo napravljal: pameti so se zavedali, so več ali manj Boga razžalili, so potrebni molitve, priprošnje, morda zeló potrebni; a te pomoči ga oropa, mu jo odtegne duhovni pastir, ako ga pokoplje po šegi „sepeliendi parvulos [1]. — O kraji kerščanskega pokopa gl. § 132. — Jasno je, da more cerkev le takim dovoljevati čast kerščanskega pokopa, ki so bili njeni udje in so jej do zadnjega zvesti ostali, toraj mora odrekati cerkveni pokop:

a) Vsem neudom, toraj: nekerščenim, če so tudi brez sv. kersta umerli otroci kerščanskih roditeljev [2]; znanim in javnim izobčencem, pa z imenom v prepoved dejanim, če pred svojo smertjo kar nobenega znamenja kesa niso dali [3]) in tudi želje po spravi s cerkvijo niso razodevali; znanim in zavednim krivovercem, razkolnikom in odpadnikom, če kot taki umerjó.

---

[1] Ko bi tudi otrok, več kot sedem let star, bil na videz še ves priprost, popolno nedolžen, bi se pri njem vendar ne smelo odstopiti od splošnjega pravila, kajti vnanjost mnogokrat moti. Tako je izrekla tudi cerkvena oblast. Umerl je bil namreč deček, še ne celih devet let imajoč. Njegov župnik menil je za-se popolno prepričanje imeti, da je otrok še čisto nedolžen in da ranjcega po vsej pravici smé prištevati nebeščanom ter ga pokopati po obredu za otročiče. Ko pa so vprašali v Rimu: „Quid dicendum de parocho, qui ita se gessit?“ — je S. R. C. odgovorila 7. sept. 1851: „Male se omnino gessit.“

[2] V dvomu, je li dete kerščeno ali ne, ali če je veljavno kerščeno ali ni, smé se cerkveno pokopati. Ako umerje brez sv. kersta dete še v maternem telesu, preden se je rodilo, pokoplje se z materjo vred kot del njenega telesa. Znana Instr. Past. Eistaedt. za taki prigodek ukazuje: „Si constet certo, matrem praegnantem mortuam esse, foetus partu caesareo, idest facta caute sectione extrahi debet et, si fuerit vivus, baptizari, si vero mortuus deprehendatur, in utero matris repositus unacum ea sepeliatur.“

[3] Ako je izobčenec pred smertjo razodeval znamenja kesanja, smé se sicer cerkveno pokopati, a prej se mora nad njim izveršiti odveza od cenzure; gl. Rit. Rom. Tit. III. c. 4 „Ritus absolvendi excommunicatum jam mortuum“.

b) Takim udom katoliške cerkve, ki kot očitni grešniki umerjó, ter se s tem častí cerkvenega pogreba nevredne storé, katerim pričtevamo: v dvoboju padle, če tudi pred smertjo znamenja kesanja dajó (več o njih gl. str. 582); samomorilce, kateri pri polni pameti in zdravi zavednosti, vedé in hoté, toraj premišljeno in z namero sami sebe končajo, in pred smertjo nobenega znamenja pokore ne dajó [1]; očitne in znane grešnike, ki brez pokore umerjó, pa njih grešnost in njih nespokornost mora biti gotova in toliko znana, da bi iz privolitve cerkvenega pokopa pohujšanje nastalo; take, kateri spoznavši bližnjo smertno nevarnost, so se ponujane sv. zakramente umirajočih prejeti, terdovratno in pred pričami branili [2]; one, o katerih je obče znano, da še enkrat na leto niso zakramentov sv. pokore in sv. rešnjega Telesa prejemali, in ki brez vsacega znamenja kesanja umerjó (več o tacih gl. str. 546). — Ozir odreke cerkvenega pokopa sploh Ljubljanski obrednik (str. 142) tako-le velí: „Cum tamen ecclesiastica sepultura in certis praecipue casibus raro sine magna turbatione negetur in externa communione ecclesiae defunctis, cumque in hac materia oriri soleant quaestiones et dubitationes frequentissimae, etiam ipse parochus haud facilis esse debet ad negandam suis parochianis sepulturam ecclesiasticam, sed re semper diligenter pervestigata, casum, praecipue si in eo dubium occurrerit, genuine exponens, prius recurrat ad ordinarium, ejusque consilium, seu decretum exspectet.“

B. Blagoslovljanja rečí ali rečni blagoslovi izveršujejo se nad vsim, kar človeka obdaja, kar ima in rabi, da bi mu postalo v telesni in dušni blagor. Cerkev blagoslavlja človeku stanovališče, hišo, ki naj bi bila nekaka podoba hiše božje, cerkvenega poslopja. Pobožni kristijanje so vže perva stoletja časih prosili, naj bi jim sv. cerkev blagoslovila njih stanovanja, hiše, da bi bile zavarovane pred zlim vplivom hudobnega duha, in napolnjene milosti in blagoslova božjega. Za tako blagoslovljenje ima Ljubljanski obrednik (str. 226) trojni obrazec:

---

[1] Tudi tù velja: „In dubio odia sunt restringenda.“ V dvoumnih slučajih naj toraj duhovni pastir dovoljuje cerkveni pokop, a bolj natihoma, brez posebnih slovesnosti.

[2] Na vprašanje: „An sit deneganda sepultura, si sacerdos solus testis fuerit repulsae et impoenitentiae moribundi?“ odgovarja Gury: „Negative, nisi aliunde ipsi denegari debeat, sed tacere debet sacerdos de impia dispositione moribundi, et sinere, ut credatur, eum fuisse sacramentis rite expiatum. Debent enim vitari scandala, quantum fieri potest.“

„Benedictio domus novae“, „benedictio loci (domus)“ in „benedictio thalami“. — Cerkev kliče po svojih zakramentalih blagoslov božji tudi nad vse reči, katere človek ima in rabi, da bi mu ne bile v pogubo, ampak v časno in večno srečo. Ona blagoslavlja nove sadeže, jedila in pijače . . . ; in Rituale Rom. imenuje kot „benedictiones non reservatae“ med drugimi: benedictio vini in festo S. Joannis Ap. et Evang., candelarum in festo S. Blasii Ep. et Mart., instrumentorum Organi in ecclesia, vexilli processionalis, domus scholaris noviter erectae, viae ferreae et curruum, novi pontis, fontis, putei, fornacis calcariae, seminum, cujuscumque medicinae, apum, pecorum et jumentorum, equorum, animalium peste vel alio morbo laborantium . . . podajavši za vsaktero teh blažil dotični formular.

§ 220.

Posvečevanja.

Posvečenje vtisne osebi ali reči poseben značaj, jo odtegne posvetni rabi in jo določi za božjo službo, za bogočastno porabo. Učinek posvečenja je toraj vselej dvojin: neka oseba ali reč se posvetí božji službi ter v ta namen prejme višo moč, in hkrati postane za druge nosilec milosti in blagoslova. Delíti se ima ta blagoslov pri posvečenih osebah po njih delovanji, pri posvečenih rečéh po njih uporabi. Bistvena razlika med blagoslovi in posvečevanji je toraj v tem, da blagoslovljenje ne spremení stanja osebe ali reči, ampak se le na njo prosi moč blagoslova božjega, zato se blagoslovi smejo ponavljati; posvečenje pa osebo ali reč postavi za stalno v versto svetih stvari, in se toraj nad isto rečjo ne smé ponavljati. Blagoslovi nimajo vselej za gotovo svoje moči; oni svoj namen dosežejo, kedar Bog po svoji neskončni modrosti za dobro spozná, uslišati željo, voščilo ali prošnjo tega, ki blagoslavlja, ali tega, kateri blagoslov prejema; njihova moč se toraj večinoma ravná po vrednosti delivca in prejemalca; — posvečevanje pa ima vsled cerkvene oblasti vselej svojo moč, bodi-si delivec ali prejemavec vreden ali ne.

A. Posvečevanja oséb so vsa prideržana škofom, namreč deljenje nižih redov (gl. § 18), in slovesno posvečevanje opatov in opatic. Natančni obred gl. Pontific. Rom. „de benedictione abbatis“ pa „de ben. abbatissae“.

B. Posvečevanja rečí se ali ozirajo na skrivnosti cerkvenega leta in se izveršujejo ob gotovih časih in dnevih, ali pa niso v zvezi s cerkvenim letom ter se godé, kedar je ravno treba. Rečnim posvečevanjem, ki se oklepajo cerkvenega leta, prištevamo:

1. Posvečevanje svéč na praznik Marijinega očiščevanja, ki je v tesni zvezi z dogodbo tega dné: blažena Devica prinese nebeško dete v tempelj, ter opravi dar očiščevanja, in bogaboječi starček Simeon Jezusa pri tej priliki imenuje „luč v razsvetljenje nevernikom in v čast Izraelu svojemu ljudstvu“. Po tem blagoslovu svéč se tudi praznik imenuje „Svečnica“. Na ta dan pred sv. mašo posvečene sveče imajo pred vsem namen, da jih duhovstvo in ljudstvo pri naslednji procesiji prižgane nosi v rokah kot jako pomenita znamenja, in pa da se tudi pozneje rabijo pri božji službi kot naznanovalci verskih idej, svetih resnic. O pomenu luči sploh in svéč posebej gl. § 138 sub 1. Obhod z gorečimi svečami okoli cerkve, ki je baje vže od enajstega stoletja v navadi, spominja nas tistega pota, katerega je ta dan storila devica Marija z nebeškim detetom v Jeruzalemski tempelj, da ga je darovala nebeškemu Očetu; prižgane sveče v rokah vdeleževalcev procesije naj bi pa dajale na znanje veselje, da nas je luč Jezusove vere razsvetila, in terdni sklep, po tej sv. luči se vedno ravnati. — Natančni obred za „benedictio et distributio candelarum“ gl. Missale: in festo purif.; obrednik Ljublj. str. 250 „de processione in die purif. B. M. V.; in za cerkve, kjer le en mašnik izveršuje to sv. opravilo, podaja navod Memoriale rituum, Tit. I.

2. Posvečevanje pepéla in pepeljenje na pepelnično sredo naj bi nas spominjalo, kako minljivo je vse posvetno, in naj bi nas priganjalo k pokori za storjene grehe. V pervih stoletjih kerščanstva je cerkev pepelila samo očitne grešnike, kateri so ob začetku 40danskega posta pričenjali naloženo javno pokoro; a s časoma so se iz ponižnosti in pobožnosti tudi drugi kristijanje med spokornike družili k pepeljenju, in slednjič je l. 1091 cerkv. zbor v Beneventu zapovedal splošnje pepeljenje, kakoršno je dandanes lepa in jako pomenita šega. Gl. tudi § 138 str. 376. — Obred tega blažila in pepeljenja gl. Missale: fer. IV. cinerum, in za manjše cerkve Memoriale rit., Tit. II.

3. Posvečevanje palem ali oljk in druzega mladega zelenja in cvetja na cvetno nedeljo in obhod okoli cerkve pred véliko mašo nam stavi pred oči, kako je Jezus na oslici sedeč jezdil v Jeruzalem, kamor ga je spremljala velika množica, mu v čast in slavo pot potresala z vejami, pa veje palmove in oljkine v rokah mu veselo klicala: „Hosana sinu Davidovemu! češčen bodi, ki pride v imenu Gospodovem.“ Ta bogočastna šega je v katoliški cerkvi starodavna, v osmem stoletji vže splošnja, in zlasti v srednjem veku še veliko slovesnejše izverše-

vana kot dandanes. Palmove veje so znamenje veselja in zmage, tedaj tudi znamenje Jezusove zmage čez smert in pekel; oljkine in druge zelene vejice razodevajo naše upanje, da bomo s Kristusom častitljivo od smerti vstali. Oljka je tudi znamenje miru, z njo toraj pozdravljamo Jezusa kot kralja mirú in sprave, katero nam je pridobil s svojim terpljenjem in smertjo. Muževne ali vže zelene veje naj bi vernike opominjale, da morajo tudi oni oživeti, iz smertnega spanja pregreh vstati, tako rekoč ozeleneti v resnični pravi pokori, da niso podobni suhim vejam, ampak živim, sadonosnim drevesom. Da bi se vsega tega večkrat spominjali in po cerkvenem blažilu božje varstvo dosegli, verniki oljkine veje in drugo posvečeno lesovje na dom jemljó in na kakem očitnem kraji shranjujejo do cvetne nedelje prihodnjega leta. — Kar tiče obred gl. Missale: dominica in palmis; Ljublj. obrednik str. 251 „de processione in die palmarum“; pa Memoriale rit. Tit. III.

4. Posvečevanje raznega olja na véliki četertek med pontifikalno mašo, katero se zgodí vselej javno v cerkvi in nikoli v domači škofovi kapeli. To posvečevanje, ki je smejo le škofje izverševati, ima svoj začetek v apostoljski dôbi, in vže v 5. stoletji bilo je ukazano, da se smé samo véliki četertek goditi. Perve čase morali so duhovni pastirji osebno priti k temu posvečevanju ter prejeti sveta olja, ali pa mesto sebe poslati kakega mašnika, dijakona ali vsaj subdijakona, a nikoli lajika. Od 8. stoletja naprej smeli so daljni župniki, njih osem ali deset skupaj, mesto sebe pošiljati mašnika, da je prinašal sv. olja za vse skupaj; bližnji duhovni pastirji morali so priti osebno. To je veljalo v nekaterih diecezah noter do 18. stoletja. Dandanes vsaka dekanija pošilja svojega človeka lajika po sv. olja; a gledati je na to, da je ta sel zanesljiv, spoštovan mož, ter da sv. olja nosi v dobro zaklenjeni skrinjici. — O pomenu olja sploh in o posvečenih oljih posebej gl. § 139 str. 380; o posodah za sv. olja gl. str. 369. — Olja posvečuje škof veliki četertek jako slovesno, in obdaja ga pri tem sv. opravilu: dvanajst mašnikov v belih mašnih plaščih, v spomin 12 aposteljnov, ki jih je Jezus ta dan okrog sebe imel; sedem dijakonov pa sedem[1] subdijakonov v beli opravi, katerih eni nosijo sv. olja. Bolniško olje (ol. infirmorum) posvečuje se med véliko mašo po povzdigovanji, in sicer pred besedami: „Per quem haec omnia ...“ gl. str. 473; po zavživanji pa krizma in kerstno olje (ol. catechume-

---

[1] Sedem dijakonov in sedem poddijakonov je bilo po nekdanjem cerkvenem pravilu odkazanih vsaki stolnici.

norum). Nataněneji obred podaja Pontificale Rom.; gl. ondi „de officio in fer. V. coenae Domini, cum benedicitur oleum catechumenorum et infirmorum, et conficitur chrisma.“

5. Posvečevanje ognja, velikonočne sveče, in kerstne vode na véliko soboto. Kakor pogašenje luči po cerkvi pomenja Jezusovo smert, tako iskra, ki se ukreše iz kremena, naznanja novo življenje Gospodovo, vstajenje njegovo iz skalnatega groba Luč naj bi pa tudi vernika opominjala, kaj se mora v njegovem sercu goditi, zato mašnik posvečevaje moli: „... ut ab eo lumine accendamur, atque illuminemur igne claritatis tuae: et sicut illuminasti Moysen exeuntem de Aegypto, ita illumines corda et sensus nostros, ut ad vitam et lucem aeternam pervenire mereamur.“ Berž potem blagoslavlja mašnik pet kadilnih zern za velikonočno svečo ter ogenj in zerna pokropí z blagoslovljeno vodo. Verniki si jemljó posvečenega ognja na dom in z njim podnetijo tisti dan ogenj v zaupanji na božjo vsegamogočno varstvo pred vsem hudim. Nato dijakon nese stalnico s tremi roglji, na katerih vsacem je nataknjena bela sveča, in k velikemu altarju gredé se sveča za svečo s posvečenim ognjem vžge, perva précej ob vstopu v cerkev, druga sredi cerkve, in tretja pred vélikim altarjem. Ko je vsaka sveča vžgana, dijakon s stalnico vselej poklekne in drugi z njim vred in dijakon zapoje: „Lumen Christi“, ter prejme odgovor: „Deo gratias!“ Trirogelj pomenja, da v pravi veri razsvetljen človek v Bogu spoznava skrivnost presv. Trojice. S posvečeno lučjo se potem prižge tudi velikonočna sveča in svetilnice po cerkvi. Angelj v belem oblačilu je nekedaj pri grobu Kristusovem oznanil veselo vest: „Vstal je“; onega poslanca božjega predstavlja dijakon v beli opravi, ki isto veselje sporoča na treh krajih cerkve: pri vhodu, kjer je bil nekedaj prostor odmenjen katehumenom; sredi cerkve, na kraji kerščanskih vernikov; in pred vélikim altarjem, kjer je mesto za duhovstvo. Vsem toraj veljá veseli glas: „Vstal je Kristus, naša luč!“ — Tudi velikonočna sveča je simbol od smerti vstalega Izveličarja; voščena sveča sama pomenja človeško naturo Kristusovo, luč pa, s katero se prižge sveča, spominja na božjo naturo Njegovo. Pet vže prej posvečenih kadilnih zern se v podobi križa vtakne v svečo, kar pomenja pet ran Gospodovih, ki jih je Kristus tudi še po vstajenji obderžal na poveličanem svojem telesu. Posvečevanje velikonočne sveče ni blažilo v pravem smislu, ampak je prav za prav le veličastna hvalna in zahvalna pesem na Jezusa Kristusa, ki je s svojim častitljivim vstajenjem premagal smert in satana ter nas zagotovil tudi našega vstajenja; toraj dijakon v tej pesmi kliče

nebo in zemljo, da z njim vred hvali in slavi vstajenje Gospodovo. Nad svečo samo se toraj ne izveršuje nikakoršno posvečevanje v navadnem pomenu, ampak zgodí se združenje vže prej posvečenega ognja in kadila s svečo. Ker spada med dijakonova opravila, slovesno pevati evangelij, blagovést, zato tudi posvečevanje velikonočne sveče on izveršuje, kajti spév: „Exultet jam angelica turba coelorum . . .“ je blagovést, veselo naznanilo Kristusovega vstajenja. Štirideset dni je bil Jezus na zemlji po svojem vstajenji, in štirideset dni je tudi velikonočna sveča v cerkvi ter se prižiga pri slovesni božji službi [1]; na praznik vnebohoda Kristusovega se zopet spravi, v spomin, da ta dan je on zapustil zemljo in se nazaj podal v svoje nebeško veličastvo. — Kerstna voda se posvečuje véliko (in binkoštno) soboto, ker so v pervih časih zlasti ta dva dni slovesno kerščevali. Zastavljen je namreč sv. kerst na skrivnosti smerti in vstajenja Jezusa Kristusa, toraj na Veliko noč; pa tudi na skrivnosti svetega Duha, toraj na Binkošti. Apostelj Pavel piše Rimljanom (6, 3—4): „Ali ne veste, da, katerikoli smo kerščeni v Kristusu Jezusu, smo v njegovi smerti kerščeni? Pokopani smo namreč z njim po kerstu v smert, da, kakor je Kristus vstal od mertvih po veličastvu Očetovem, tako tudi mi v novem življenji hodímo“; in Janez Kerstnik je pričal o Jezusu: „On vas bo kerstil v svetem Duhu in v ognji“ (Mat. 3, 11). Na Velikonoč je Kristus iz groba vstal; tudi človek naj iz groba vstane k novemu življenju. K tacemu novemu življenju pa vstane človek v sv. kerstu; in to novo življenje v njem učini sv. Duh, ko s svojimi gnadami napolni serce kerščencu, kakor je binkoštni praznik nad aposteljne prišel in so „kerščeni po sv. Duhu“ bili napolnjeni z božjim duhom ter vsi prestvarjeni. Zavolj te notranje tesne zveze med sv. kerstom in med praznikovo skrivnostjo je ukazano, da se kerstna voda mora slovesno posvečevati ne le véliko, ampak tudi binkoštno soboto, če bi se tudi od vode na velikonočni preddan posvečene morda še nič ne bilo porabilo (S. R. C. 13. apr. 1874). Nekak vvod k posvečevanju kerstne vode so čitanja iz star. zakona ali prerokbe, v katerih so zaznamnjane podobe ali obljube sv. kersta, ki ga je Jezus zapovedal v novem zakonu. Po tem branji gré mašnik z vsim spremstvom h kerstnemu kamnu v procesiji; spredaj se nosi križ in goreča velikonočna sveča, in gredé se prepevajo besede 41. ps.: „Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus...“, naznanujoč hrepenenje po Bogu, s katerim se duša sklene pri sv. kerstu. Končavši dve pričetni molitvi poje mašnik prelepo in slovesno predglasje. Med to prefacijo duhovnik vodo v posodi z roko razdelí v podobi križa, v znamenje, da ima sv. kerst posvečujočo moč od daritve Kristusove na križu; dotakne se z roko vode po verhu, naznanujoč, da bo ta voda odsihmal pod posebnim varstvom božjim, in kakor sè je nekedaj Duh božji pri stvarjenji razprostiral nad vodami, tako se bo razprostiral s svojo gnado tudi nad tistimi, kateri prejmejo sv. kerst; storí z roko nad vodo tri križe zapored, in potem nekoliko vode iz posode na vse štiri kraje svetá pluskne, kar pomenja prošnjo, naj bi bila vsem ljudem in rodovom v izveličanje Jezusova daritev na križu, od katere sv. kerst svojo moč ima. Potem spremení glas in v vodo trikrat dihne, v znamenje, da po sv. kerstu daje Bog človeku dušno življenje, kakor mu je bil nekedaj dal po navdihnjenji dušo in življenje; nato velikonočno svečo, ki je podoba Kristusa, trikrat potakne v vodo, kar pomenja, da hoče Kristus sam po milosti sv. Duha to vodo posvetiti in jej dati moč, keršččence grehov očiščevati, toraj mašnik trikrat in zmiraj bolj živo prosi: „Descendat in hanc plenitudinem fontis virtus Spiritus sancti.“ Nato se vzame nekoliko te blagoslovljene vode v posebno posodo, in duhovnik po cerkvi gredé pričujoče vernike z njo kropí, v opominj, da so tudi oni pri sv. kerstu se vdeležili očiščenja in posvečenja, in da naj se spominjajo tiste obljube, ki so jo takrat Bogu storili. Od te posvečene vode, kateri še niso primešana sv. olja, smejo tudi verniki seboj na dom jemati. [1]) Sedaj še-le vlije mašnik nekoliko sv. kerstnega olja, potem nekoliko sv. krizme, in poslednjič obojega skupaj v kerstno vodo, v znamenje milosti, koje se delé pri sv. kerstu. Obred za blažila vélike sobote natanko opisuje Missale, gl. „sabbato sancto“; cerkvam pa, kjer mašnik ta opravila izveršuje brez dijakona in subdijakona, podaja dotični navod „Memoriale rituum“, Tit. VI.

---

[1] Cereus pasch. accenditur ad Miss. et Vesp. solemn. in triduo Pasch., Sabb. in Alb. et in Dom. usque ad Asc. Dom., non vero quando adhib. c. viol. S. R. C. 19. maji 1607.

---

[1]) Da dovelj ostane posvečene vode za kerščevanje, pa da je tudi verniki za na dom dobé, kolikor želé, je pri mnogo cerkvah v navadi, da vže prej blizo kerstnega kamna pripravijo veliko posodo navadne vode in v to neposvečeno vodo vlijejo po nekoliko kerstne vode, preden ji primešajo sv. olij. A na ta način navadna voda v veliki posodi ne postane blagoslovljena, ker se ji je manj posvečene prilílo, kakor je bilo neposvečene; tù veljá: „Pars major trahit ad se minorem“. Da ostane zadostno kerstne vode in da tudi ljudstvo dovolj zares posvečene vode za pobožno rabo dobí, naj duhovni pastir ravná tako-le: Začetkoma naj se kotliček kerstnega kamna celoma napolni z vodo ter naj se posvečuje noter do primešanja s sv. olji. Takrat pa naj se vzame iz njega ter v pripravljeno dovelj veliko prazno posodo vlije te posvečene vode za ljudstvo. Ali ker je je premalo, naj se jej prilije navadne vode, toda gotovo manj, kot je posvečene; tako vsa voda postane posvečena. To prilivanje se smé ponavljati tolikrat, da je dovelj blagoslovljene vode, in gledati je samo na to, da se nikoli več navadne vode ne prilije, kakor je prejšnje vže posvečene v posodi (de Herdt).

6. Navadno posvečevanje vode. Od nekedaj imela je voda pri nevernikih in Izraelcih viši pomen ter so jo rabili vsi narodi pri svojih daritvah. Sploh pomenja voda očiščevanje zunanje in notranje. Judom pomenjala je voda tudi: blagoslov božji, srečo, izveličanje. V novem zakonu je voda še veliko više povzdignjena. Jezus jo je izvolil v vidno znamenje pervega in najpotrebnejšega zakramenta ter po njej v sv. kerstu človeka očiščuje vsega greha in kazni, in ga posvečuje v otroka božjega. Zarad tega je sv. cerkev vže od nekedaj vodo posvečevala ter jo rabila pri raznih blažilih, da kakor je pri sv. kerstu znamenje v očiščevanje vseh grehov in vseh kazni in v znamenje posvečevanja, naj bi tudi pri blažilih pomenjala očiščevanje duše in posvečenje človeka in tudi drugih reči. Še lepše se razodeva pomen in raba posvečene vode v tem, da se jej primeša blagoslovljene soli, ki je vže sama na sebi simbol jakosti, prijetnosti, izverstnosti, in tudi modrosti, bistroumnosti pa sredstvo zoper trohljivost, spridenost. Kaj več o skrivnostnem pomenu vodé gl. str. 380, in o pomenitih lastnostih soli str. 376. — Učinki pobožne rabe posvečene vode so razvidni iz molitev, ki jih opravlja mašnik ob posvečevanji soli in vode. Blagoslovljena voda nam

a) izbrisuje odpustljive grehe in časne kazni, ako se v duhu pokore z njo pokropimo;[1]

b) je imeniten in zdaten pomoček zoper zalezovanja in vpliv hudobnega duha, kajti cerkev prosi pri tem zakramentalu: „Effugiat atque discedat a loco, in quo aspersum fueris, omnis phantasia et nequitia vel versutia diabolicae fraudis omnisque spiritus immundus etc.“;

c) nas otéva bolehnosti, slabosti, in odvračuje razna zla, ker mašnik vodo posvečevaje moli k Bogu: „... ad morbos pellendos divinae gratiae sumat effectum, ut quidquid in domibus vel in locis fidelium haec unda resperserit, careat omni immunditia, liberetur a noxa: non illic resideat spiritus pestilens, non aura corrumpens; discedant omnes insidiae latentis inimici etc.“

---

[1] Sv. Alfonz Lig., pojasnujoč ta učinek, pravi: „Sententia communior et verior tenet, per Sacramentalia non remitti venialia ex opere operato, sed tantum quia per ea prius motus doloris aut charitatis in nobis excitatur, quo venialia remittuntur. Hinc omnibus fidelibus consultum sit, post sumptionem aquae benedictae ... se excitare ad actum doloris, sive amoris (VI. n. 92).

Zavolj tolike moči tega blažila želí sv. cerkev, da verniki posvečeno vodo tudi doma shranjujejo in da se je prav pridno ter z velikim zaupanjem poslužujejo, kakor se je ona jako pogostokrat poslužuje: rabi jo pri vseh blagoslovljevanjih in posvečevanjih, ponuja jo vernikom ob cerkvenih durih, z njo kropí bolnike, umirajoče in mertve itd. Zlasti pa še ukazuje, da se vse nedelje (na praznike med tednom ne) po vseh stolnicah, kolegijatnih in župnijskih cerkvah pred glavnim ali velikim opravilom zbrani verniki slovesno poškropé s posvečeno vodo, tudi tedaj, če ni pete maše, ali čeravno je izpostavljeno sv. rešnje Telo. Ta „Asperges“ je v omenjenih cerkvah integrujoč del nedeljske božje službe ter izostane samo tedaj, če ima škof to opravilo, kajti on vže pri vstopu v cerkev pokropí ljudstvo; Caerem. Episc. L. II. c. 31 namreč določuje: „Si episcopus celebrare voluerit solemniter, non esset facienda hujusmodi aquae benedictae aspersio.“ Po tem kropljenji s posvečeno vodo naj bi bili zbrani verniki očiščeni malih grehov, da bi več sadú prejemali iz daritve sv. maše, in naj bi se odganjala moč satanova, zalezovanje hudobnega duha in vse, kar bi utegnilo kristijane v pobožnosti motiti pri božji službi. Pa še drugega pomena je to kropljenje ljudstva: ob nedeljah obhajamo spomin Kristusovega vstajenja, pa se tudi spominjamo svojega lastnega skrivnostnega vstajenja s Kristusom, ki se je zgodilo v sv. kerstu. Nedeljsko pokropljenje s posvečeno vodo toraj vernikom v spomin kliče zakrament sv. kersta, pri katerem smo bili očiščeni vsega greha in vse kazni, za katero milost naj bi se zlasti pri tej priliki Bogu zahvalili ter kerstno obljubo ponovili. — Obred za to kropljenje Missale tako-le opisuje: „Sacerdos celebraturus (toraj ne kedo drugi ali morda dijakon), indutus pluviali coloris officio convenientis (ali vsaj v albi in s stolo dotične barve) accedit ad Altare et ibi ad gradus cum ministris genuflexus, etiam tempore paschali, accipit a Diacono aspersorium, et primo ter aspergit Altare (t. j. „scabellum, non mensam“ in sicer najprej v sredi, potem na evangelijski in slednjič na listovi strani. Ako je na tem altarji izpostavljeno sv. rešnje Telo, se mora opustiti kropljenje darilnika), deinde se [1])

---

[1] Kedar je domači škof pričujoč, ne pokropi mašnik sam sebe, ampak takoj po kropljenji altarja gré k višemu pastirju in mu podá kropilo. Škof poškropi najprej sam sebe, potem celebranta in svoje spremstvo, dá kropilo nazaj mašniku, ki se k altarju verne in sedaj še-le dijakona, subdijakona, drugo duhovstvo v koru in poslednjič ljudstvo poškropí. Pomniti je še, da se edino le škofu podaja kropilo, da se je sam dotakne, vse druge, tudi dijakona in subdijakona, moral bi celebrant sam pokropiti. (S. R. C. 12. sept. 1699; 26. apr. 1704; 11. jul. 1857.)

(dotaknivši se s kropilom lastnega čela), et erectus ministros, incipiens antiphonam „Asperges me“ (v velikonočnem času „Vidi aquam“). Et chorus prosequitur „Domine hyssopo . . .“ Interim celebrans aspergit clerum, deinde populum, dicens submissa voce cum ministris Ps. „Miserere mei Deus“ (ali „Confitemini“). Et repetitur antiph. „Asperges me“; ea finita sacerdos, qui aspersit aquam, reversus ad Altare, stans ante gradus altaris junctis manibus dicat: „Ostende nobis Domine etc“. — Ordo ad faciendam aquam benedictam gl. v misalu in v obredniku, Ljublj. str. 223. Posvečevati bi se imela voda vse nedelje in še sicer, kedar je treba; samo velikonočno in binkoštno nedeljo ne, ker se takrat rabi voda, prejšnjo soboto posvečena in iz kerstnega kotliča zajeta, preden so se primešala sv. olja.[1]

§ 221.

Nadaljevanje.

Rečnim posvečevanjem, ki se ne oklepajo cerkvenega leta, katerim niso odločeni posebni časi ali dnevi, ampak se smejo po pooblaščencu sv. cerkve izverševati vsaki čas, prištevamo:

1. Vkladanje temeljnega kamna za novo cerkev. Ko dobé dušni pastir in duhovnijani od škofa privoljenje, da se smé zidati nova cerkev, mora se najprej slovesno ter po cerkvenih obredih vkladni kamen postaviti novi stavbi. To izveršuje ali škof sam, ali po njegovem pooblaščenji kak navaden mašnik. Dan pred tem posvečevanjem postavi mašnik lesen križ na mesto, kjer ima stati véliki altar; s tem znamenjem kerščanstva se odbrani prostor nekako v posest vzame za bogočastno rabo. Temeljni kamen mora biti velik, na štiri vogle, ter nas spominja na Kristusa, ki se vogelni kamen imenuje (Mat. 21. 42). Na dan vkladanja pokropí pooblaščeni mašnik kraj, kjer je križ postavljen, z blagoslovljeno vodo, in pevci med tem pojó 83. psalm „Quam dilecta tabernacula tua . . .“ z antifono. Na to posvečevalec opravi molitev, s katero prosi, naj bi Bog na prošnjo in zasluženje

---

[1] Ker se na praznik sv. treh kraljev cerkev spominja tudi kersta Jezusovega v Jordanu, so vže perva stoletja kerščanstva jeli na vzhodu ta dan vodo jako slovesno posvečevati, kar so tudi v zahodni cerkvi začeli sem ter tje posnemati. Za tako posvečevanje vode na vigilijo sv. treh kraljev imel je prejšnja stoletja celó Rituale Rom. poseben, obširen obred, a izpustili so ta formular in ga prepovedali, berž ko so spoznali, da tega obrazca v pervotni izdaji Pavla V. ni bilo. Dandanes smé se „sv. treh kraljev voda“ le tam po posebnem obredu posvečevati, kjer domači obrednik to dovoljuje, sicer se pa ima tudi na preddan omenjenega praznika voda posvečevati na navadni način.

Marije device, tistega svetnika, kojemu v čast se bo stavila cerkev, in vseh svetnikov dopadljivo pogledal na ta kraj, nanj razlil svojo milost, ga očistil vse oskrumbe in čistega ga ohranil. Potem se mašnik oberne k vkladnemu kamnu, opravi nad njim priserčno posvečevalno molitev, ga pokropi z blagoslovljeno vodo, mu na vseh štirih stranéh z dletom zareže znamenje sv. križa, rekši: „In nomine Patris †, et Filii †, et Spiritus † sancti“, in prosi Boga, naj kamen posveti ter na klicanje njegovega imena dodelí, da katerikoli bodo k zidanju te cerkve s čistim sercem kaj pomogli, naj telesno zdravje in dušno pomoč doseżejo. Opravijo se litanije vseh svetnikov, posvečevalec začne in drugi nadaljujejo antifono „Mane surgens Jacob erigebat lapidem . . .“ s 126. psalmom „Nisi Dominus aedificaverit domum . . .“, in nato se mašnik dotakne temeljnega kamna ter ga s pomočjo delavcev vloží na odmenjeno mesto z besedami: „In fide Jesu Christi collocamus lapidem istum primarium in hoc fundamento: In nomine Patris †, et Filii †, et Spiritus † S., ut vigeat vera fides hic et timor Dei, fraternaque dilectio, et sit hic locus destinatus orationi etc.“ Kamen se zazida, posvečevalec ga pokropí in kliče milost božjo z besedami 50. psalma „Miserere mei . . .“ Poslednjič pokropí mašnik še vse pričeto, ali vsaj zaznamovano obzidje, in pevci vmes pojó antifono „O quam metuendus est locus iste . . .“ pa 86. psalm „Fundamenta ejus . . .“ Med tem poškropi posvečevalec še tudi notranji odmerjeni prostor in slednjič sveto opravilo končá z dvema molitvama. Natančneje gl. obrednik, Ljublj. str. 233.

2. Najslovesnejše vseh blažil je posvečevanje cerkve in altarja. Kakor je Mojzes posvetil šotor z altarjem vred in Salomon krasni tempelj Jeruzalemski, tako so tudi kristijanje, ter še z večo pravico, berž perve čase posvečevali kraje, katere so odločili v službo božjo. Perva tri stoletja se je zarad hudega preganjanja táko posvečevanje godilo bolj skrivej, ko pa je za Konstantina Vél. cerkev zadobila svobodo, je tudi jela svoja bogočastna poslopja posvečevati javno in zeló slovesno, in kmalo je nastala zapoved, ki še dandanes veljá: da se daritev sv. maše ne smé obhajati v nobeni cerkvi, ako ni posvečena ali vsaj blagoslovljena.

Dan pred cerkvenim posvečevanjem je škofu posvečevalcu in duhovniji, katerej je namenjena nova cerkev, zapovedan post, da bi izprosili od Boga milost za to imenitno opravilo, pa tudi v znamenje, da moremo le po potu pokore priti v nebeško kraljestvo, katerega podoba je katoliška cerkev. Pred cerkvijo se napravi šotor, v katerega se na večer v slovesni procesiji nesó relikvije svetnikov, da jih drugi dan škof zazida v véliki altar. Te svetinje se položé v čedno skrinjico in pridenejo se tri zerna kadila pa pismo, v katerem je zaznamovano leto in dan posvečenja, ime škofovo in imena svetnikov, katerih sv. ostanki so v skrinjici. Ta posodica, dobro zapečatena, postavi se v šotor, kjer vso noč luči gorijo. Verno ljudstvo hodi te svetinje častit, in mašniki pred njimi opravijo jutranjice in hvalnice. V dan posvečevanja gré škof z duhovstvom k šotoru, kjer se molijo spokorni psalmi. Nato se viši pastir obleče v škofovsko opravo in gré z duhovstvom pred velika cerkvena vrata, ki so zaperta; tù se škof verže na obličje, in pojó se litanije vseh svetnikov noter do prošnje: „Ab omni malo, libera . . .“ Sedaj škof vstane, posveti sol in vodo, pokropí sebe in navzoče ter gré z duhovstvom in ljudstvom trikrat okrog cerkve, kropéč stene nove stavbe in vedno ponavljajoč besede: „In nomine Pa † tris, et Fi † lii, et Spiritus † Sancti“. Kolikorkrat pri tem obhodu pride do velikih vrat, poterka s škofovsko palico na duri, in zakliče s psalmistom: „Attollite portas, principes, vestras et elevamini portae aeternales, et introibit rex gloriae?“ Dijakon v cerkvi vpraša: „Quis est iste rex gloriae?“ Pervič in drugič odgovorí škof: „Dominus fortis et potens: Dominus potens in praelio;“ tretjič pa škof in duhovstvo odgovoré: „Dominus virtutum ipse est rex gloriae.“ In ko škof na vratih storí s palico znamenje sv. križa, se odpró duri, škof s tistimi, ki imajo pri posvečevanji opraviti (ljudstvo ostane zunaj) stopi v novo cerkev, govoreč: „Pax huic domui“; dijakon jim odgovori: „In introitu vestro.“ Vsi vstopivši gredó do srede, kjer škof poklekne in proti velikemu altarju obernjen moli: „Veni creatur Spiritus.“ Ko se ta pesem moli, posuje eden služabnikov pepela po cerkvi v podobi križa sv. Andreja, namreč, od zadnjega kota na eni strani do nasprotnega sprednjega kota na drugi strani cerkve, in spet tako od druge strani. Zopet se molijo litanije vseh svetnikov, in se jim pridenejo posebne prošnje, ozirajoč se na posvečevanje cerkve. Nato viši pastir v posvečevalnih molitvah prosi Boga, naj je velik in poveličan v svojih svetnikih in naj pride v ta tempelj, ki je Njemu zidan, in naj dodelí to posebno milost, da bo neprenehoma hvaljen tukaj v svojem deležu. Potem pevci pojó „Benedictus“ z antifono „O quam metuendus est locus iste . . .“ Med tem petjem škof s svojo škofovsko palico piše po potresenem pepelu od enega kota do nasprotnega najprej gerško abecedo in na to po drugi ridi pepela od kota do kota latinske čerke, tako da se abecedi križate in križ sega po vsej cerkvi, kar naj bi pomenilo, da je le ena prava cerkev, ki v sebi strinja verne izmed vseh narodov.

Po teh opravilih začne se posvečevanje vélicega altarja. Najprej škof v ta namen posveti s posebnimi molitvami vodo, ki se imenuje sv. Gregorija voda, in je zmešana s soljo, s pepelom in z vinom ter je lepega pomena. Ta voda meri namreč na Kristusa, ki se na altarji daruje, in na pravoverne kristijane, kateri so pri daritvi pričujoči. Vino in voda sta podoba zedinjene božje in človeške nature v Kristusu; pepel pomenja umerljivost, sol pa neumerljivost, ker trohnobe varuje: pepel in sol pomenjata toraj človeka, imajočega umerjoče telo pa neumerjočo dušo. Kakor se pa pri tem posvečevanji skleneta pepel in sol z vinom in vodo, tako se moramo v novi cerkvi tudi mi sklepati z Jezusom Kristusom v veri, ljubezni in v gnadah sv. zakramentov. Zlasti pa smo po daritvi sv. maše s Kristusom in v Kristusu nekako eno serce in ena duša, eno telo in en duh, en duhovnik in ena daritev, kakor je v eno sklenjeno voda, vino, sol in pepel, kajti daritev sv. maše s Kristusom skupaj, združeno darujemo nebeškemu očetu. Ko je voda sv. Gregorija posvečena, verne se škof še enkrat k velikim cerkvenim vratom in s spodnjim koncem pastirske palice zaznamnja na durih križ pri verhu in pri tléh ter moli prelepo molitev: „Sit positis crux invicta liminibus . . .“, v kateri raznega blagra nad vse verne kliče. Škof gre zopet k altarju, potakne palec v vodo sv. Gregorija, naredí znamenje križa sredi altarne plošče in potem na njenih štirih voglih, kjer so vsekani križeci, vsakokrat govoreč: „Sancti † ficetur hoc altare in honorem Dei omnipotentis et gloriosae virginis Mariae, atque omnium Sanctorum, et ad nomen ac memoriam sancti N. In nomine Pa † tris, et Fi † lii, et Spiritus † Sancti. Pax tibi.“ Na to gré viši pastir sedemkrat okoli altarja vedno ga kropéč, in moli se med tem opravilom 50. psalm. Vse to ima pomeniti, da nam vsi darovi in milosti, ki jih v cerkvi prejemamo, izvirajo iz presv. daritve, katera se na altarji opravlja; pet vsekanih križcev pa pomenja pet ran, iz katerih je v naše odrešenje tekla Jezusova kri. Potem gré škof za altar, in od tam na desno po cerkvi, vedno s posvečeno Gregorijansko vodo notranje stene ob tléh kropéč; na to ravno tako v drugo, le da stene kropi v srednji višavi; še v tretje pa gré škof iz-za altarja na levo stran in stene nekoliko višje kropi kot drugič. Med temi obhodi se pojó antifone in 67. pa 90. psalm. Dalje škof kropí cerkvena tla od velicega altarja naravnost do velicih duri, in potem navskriž od vogla do vogla. Doveršivši kropljenje cerkvenih tal, škof sredi cerkve stoječ posvečene vode na štiri strani svetá izlije, poje nato kaj pomenito prefacijo, napravi s posvečeno vodo in apnom nekoliko mavte, ki se pozneje rabi, in poslednjič, kar Gregorijanske vode še ostane, izlije po tleh okrog altarja. — Sedaj gré škof v procesiji po svetinje v šotor; ko se tam nekatere molitve opravijo, dva mašnika na ramo vzdigneta relikvije, katere duhovnik ob strani vedno kadi; procesija gré okoli cerkve, in po končanem obhodu duhovnika svetinje pred velika vrata postavita na tla, in škof sam, ali kak mašnik pričujoče ljudstvo, zlasti duhovnijane nagovorí v primerni kratki pridigi. Opominja viši pastir vernike tudi, naj molijo za tiste, ki so cerkev sezidali alí vstanovili ter jih zagotavljajo, da bodo deležni vsega dobrega, ki se bo v tem poslopji storilo in godilo. Po kratki molitvi potem s sv. krizmo pomazili velika vrata od zunaj; mašnika pa vzdigneta svetinje ter jih v procesiji med petjem neseta v cerkev, kamor sedaj tudi verno ljudstvo smé iti. Pred velikim altarjem se relikvije postavijo na tla, strežniki pa jim pristavijo svečnike s prižganimi svečami. Škof sedaj začne posvečevati grobek za svetinje vsekan, ter jamico s sv. krizmo pomazili na vseh štirih vogalih, skrinjico s svetinjami vanjo položí, relikvije pokadí, in tudi malo ploščico, ki ima grobek pokrivati, na strani, ki bo v jamico obernjena, s sv. krizmo pomazili; potem jo z lastno roko nanjo vzida in zazidano tudi na vnanjem licu s krizmo mazili pa altar kadí na desno in levo, na sprednji in gornji strani. Ko strežniki altarjevo poverhno ploščo z belim pertom izbrišejo, začne jo škof posvečevati: najprej jo sredi in na vseh štirih vogalih v podobi križa kadi, in potem ves altar okoli njega gredé; na to pet križcev v gornjo ploščo vsekanih dvakrat s sv. kerstnim oljem in enkrat s sv. krizmo mazili ter po vsacem maziljenji altar pokadi, okoli njega gredé. Med tem maziljenjem in daljnim posvečevanjem en duhovnik okoli altarja hodé vedno s kadilom kadí, drugi duhovniki pa pojó psalme. Po dokončanem trikratnem maziljenji križcev škof kerstnega olja in sv. krizme po plošči izlije ter jo z desnico razmaže tako, da je vse gornje lice altarne menze pomaziljeno. Sedaj gré škof po cerkvi in pomazili s sv. krizmo dvanajst križev na cerkvenih stenah, ki so vže prej napravljeni, in pri kterih sveče goré. Po vsakterem maziljenji križ pokadí. Ti križi na dvanajsterih mestih pomenjajo 12 aposteljnov, katere je Jezus svoji cerkvi kot nekake stebre dal, ki so njegov nauk nesli po vsem svetu. Škof se nato podá s svojim spremstvom zopet k altarju in naredí na peterih vže prej z Gregorijansko vodo in s sv. oljem pomaziljenih mestih iz blagoslovljenega kadila pet križcev, vsacega iz pet kadilnih zern. Na vsak taki križec položi spet drugi križec iz drobne voščene svečice; zgornje križce prižge, da kadilo in svečice zgoré na altarji. Kakor goreča luč sama sebe povživa, tako se bode zanaprej na tem altarji Kristus daroval nekervavo nebeškemu Očetu, kakor se je na križu kervavo daroval za odrešenje človeštva. Poslednjič pomazili škof še altarja sprednjo stran in tamkej, kjer se altarna plošča svojega podstavka derží; s tem pa je doveršeno posvečenje cerkve in altarja. Škof si roke zbriše in umije, nekateri strežniki poveršje altarja izbrisujejo, drugi prinašajo pertove, posode in drugo, kar je treba za sv. mašo, da vse to, ko bi treba bilo, škof posvetí. Ko je altarjeva oprava doveršena, škof sam (ali kak mašnik) na novo posvečenem altarji vpervič opravi daritev sv. maše. — Natančni obred gl. Pontificale Rom. „de ecclesiae dedicatione seu consecratione.“ Več o altarji samem gl. § 127 I.

Blagoslovljenje cerkve je veliko krajši in ne toliko pomenit obred, kakor ravnokar opisano posvečevanje. Tù se godí le kropljenje notranjih in vnanjih stén z navadno posvečeno vodo, opravljajo se razne molitve in pojó se psalmi. Namen tega blagoslovljenja je, da se dozidano poslopje odvzame iz oblasti satanove, kateremu je po grehu zapadla tudi vsa natura, in da se odloči službi božji. Altar se ne posvečuje, ampak vdela se v njega poveršje le posvečen portatile. Blagoslovljevanje opravlja večinoma navaden mašnik, od škofa v to pooblaščen. Natančneje gl. Ljubljanski obrednik str. 238: „Ritus benedicendi novam ecclesiam seu oratorium publicum, ut ibi ss. missae sacrificium celebrari possit.“ Privatni oratorij smé blagosloviti vsak mašnik, in sicer po obrazcu: „Benedictio domus novae vel loci“ (S. R. C. 11. marca 1820).

3. Cerkev posvečuje pokopališča, da se spodobno ter v sveto zemljo spravljajo telesa vernih, ki so bila v življenji tempeljni sv. Duha in bodo enkrat častitljivo vstala k novemu življenju; pa da nas svetost tega kraja toliko bolj spominja, moliti za ranjce, s katerimi nas sklepa upanje in ljubezen kerščanska. Godí se to posvečevanje na dvojin način: zeló slovesno, ako škof ali kak mašnik cum usu pontificalium izveršuje obred (natanko ga popisuje Ponficale rom., gl. „de coemeterii benedictione“); ali manj slovesno, kakor določuje obrednik (Ljubl. gl. str. 246: „Ritus benedicendi novum coemeterium“), kedar pokopališče posvečuje od škofa pooblaščen mašnik. Pred ta dan se postavi v sredi ograjenega pokopališča za moža velik lesen križ, porok našega prihodnjega vstajenja, in pred njim se v zemljo zasadi triročnat lesen kol, kak komolec visok, za tri sveče. Ako se pa zeló slovesno, po navodu pontifikala ima posvečevati pokopališče, postavi se pet križev: eden v sredi, viši memo druzih, ki se na naj zadnjih koncih prostora tako postavijo, da s srednjim

križem zopet delajo križ. Škof pri vsacem križu opravlja molitve in vse drugo, kar navadni mašnik le pri edinem križu stori. Naslednji dan gré mašnik posvečevalec v beli cerkveni opravi z blagoslovljeno vodo in s kadilom pred križ sredi pokopališča. Na trirogeljnik se postavijo in prižgó tri voščene sveče, in mašnik prične blažilo z molitvijo, v kateri prosi, naj Bog, ki je varuh duš, to pokopališče očisti, blagoslovi in posveti, da bi človeška telesa, po dokončanem življenji tù počivajoča, ob sodnjem dnevu s srečnimi dušami vred vredne bile, doseči izveličanje večnega življenja. Pojó se klečé litanije vseh svetnikov, mašnik pokropí križ z blagoslovljeno vodo, pevci zapojó 50. psalm, posvečevalec pa obhodi vse pokopališče na okrog in poprek, in povsod kropí. Ko pride nazaj pred križ, opravi še eno posvečevalno molitev, vzame tri sveče s trirogeljnika ter jih postavi na križ, eno na verh, drugi na obe rami križa, pokadi in poškropi še enkrat križ in odide. Ako je na pokopališču cerkev ali kapela, končá se slovesnost z daritvijo sv. maše, pri kateri se privzame molitev za vse, ki bodo na tem pokopališču počivali. — Obširneje o pokopališčih sploh gl. § 132.

4. O očiščevanji (spravi) oskrunjene cerkve in pokopališča smo vže govorili. V § 130, str. 336, pa v § 132, str. 345 smo povedali, kako cerkev in pokopališče postaneta oskrunjena, in kaj je duhovnemu pastirju storiti v takem prigodku. Tudi smo omenili, kako se izveršuje očiščenje posvečene ali le blagoslovljene cerkve (gl. str. 338), in kako se doseže rekoncilijacija oskrunjenega, bodi-si solemniter ali le simpliciter posvečenega pokopališča (gl. str. 346). — Kakor je posvečevanje cerkve podoba sv. kersta, tako je oskrunjene cerkve očiščevanje podoba pokore. Kakor je človek le enkrat keršćen in takrat postane tempelj sv. Duha, tako je cerkev le enkrat posvečena v tempelj božji. In ako človek z velikim grehom oskruni svojo dušo in tudi svoje telo, on oskruni tempelj sv. Duha, a ne more še enkrat prejeti sv. kersta, da bi bil zopet očiščen, temuč očistiti se zamore le v zakramentu sv. pokore. Ravno taka je s posvečeno cerkvijo: ako je bila nesrečno oskrunjena, se posvetiti več ne smé, temuč le očistiti se mora z novim ter posebnim blagoslovljenjem. Zato se to drugo blažilo poluirane cerkve ne imenuje posvečevanje, ampak le očiščevanje, sprava, ter je prava podoba pokore, v kateri se zopet očisti dušni tempelj, ako je bil z grehom oskrunjen. Iz oskrunjene cerkve se odnese presv. rešnje Telo in skrivnosti božje se ondi ne smejo obhajati, dokler se ne izverši sprava; ravno tako se z velicimi grehi oskrunjena duša tudi ne smé približati altarju Gospodovemu, ne smé prejemati sv. rešnjega Telesa, dokler ni očiščena z resnično pokoro.

5. Tudi o posvečevanji liturgičnega orodja smo najpotrebnejše vže povedali. O posvečevanji sv. oblačil gl. § 135. sub 4; gledé obreda gl. Ljubljanski ritual, str. 229: „Benedictio sacerdotalium indumentorum in genere“, in str. 230: „Benedictio mapparum altaris“ pa „benedic. corporalium“. O posvečevanji sv. posodja gl. § 137, in sicer o konsekraciji keliha in patene str. 367, in o posvečevanji ciborija pa monstrance str. 369.

6. Posvečevanje zvonov spada med najslovesnejša blažila ter je zarad imenitnosti zvonov in zarad njih tesne zveze z božjo službo v navadi menda vže od 7. stoletja. To posvečevanje tudi kerščevanje zvonov imenujemo (cerkev ne rabi tega imena) zavolj sličnosti obreda, ker se tudi zvon s posvečeno vodo očiščuje, se mazili s sv. oljem, dá se mu imé itd. Škof (ali mašnik, po apost. sedežu za to pooblaščen) najprej sol in vodo posvetí s posebnimi molitvami, oboje zmeša, in začne s to posvečeno vodo umivati zvon. Strežniki nadaljujejo to umivanje ter izpirajo zvon od zunaj in od znotraj, in ga potem do čistega obrišejo, kar vse naj bi pomenilo, da si s kesanjem in pokoro očistimo dušo, preden gremo k božji službi, kamor nas kliče zvon. Med izmivanjem molijo duhovniki s škofom šest psalmov, v katerih kraljevi prerok hvali vsegamogočnega Boga in vabi vse stvari, naj z njim vred pojó hvalo pravičnemu in dobrotljivemu Bogu. Nato škof naredí zunaj na zvonu s sv. oljem za bolnike znamenje križa ter prosi Boga, naj on zvon milostno posvetí in svoj blagoslov nanj razlije, da kolikorkrat njegov glas v ušesih vernikov zadoní, se v njih ogenj sv. vere močnejše vname, — in naj se daleč odžene vse zalezovanje satanovo, vse rožljanje toče, sila viharjev, togota hudih ur, da naj, ko zvon zaslišijo, se tresejo vse moči v zraku in bežé pred znamenjem sv. križa, ki je zaznamnjan na zvon . . . Potem napravi posvečevalec z desnim palcem še sedem križev zunaj zvona s sv. bolniškim oljem, in štiri križe od znotraj s sv. krizmo, pri vsacem križu govoreč: „Sancti † ficetur et conse † cretur, Domine, signum istud. In nomine Pa † tris, et Fi † lii, et Spiritus † sancti. In honorem sancti N. Pax tibi.“ Po maziljenji s sv. oljem in s krizmo dene škof na žerjavico kadila, tudi mire ali drugih dišav, in kadilnico tako pod zvon postavi, da se ves dim v zvon kadí, kar opominja verne, naj bi se s toliko pobožnostjo vdeleževali svetih opravil, h katerim jih bode vabil zvon, da se tudi njih molitev kot Bogu prijeten dar vzdiguje v nebesa. K sklepu poje dijakon evangelij (Luk. 10), ki pripoveduje, da je bil Jezus prišel v Lazarjevo hišo, sprejet od Marte in Marije, in je tam govoril pomenite besede: „Le eno je potrebno“, kar nam tudi

zvonovi oznanujejo, vabeč nas v svetišče Gospodovo. Poslednjič blagoslovi še škof novi zvon z znamenjem sv. križa, in sv. opravilo je končano. — Natančneje glej obred v Pontif. Rom.: „De benedictione signi vel campanae;“ o zvonovih sploh pa § 129, str. 334. — Posvečeni cerkveni zvonovi naj bi se rabili samo v bogočastne namene, n. pr., da se verno ljudstvo vabi k božji službi, k javni molitvi, k raznim pobožnostim, ali da se smert, pokop naznanuje itd. V posvetne namene cerkev sicer dopušča rabo zvonov, a vzrok zvonjenja nikoli ne smé biti kaj tacega, kar bi nasprotovalo duhu ter postavam sv. cerkve. Tako n. pr. je pripuščeno s posvečenimi zvonovi ob ognji, povodnji . . ., ob cesarjevem prihodu zvoniti, ali za dobljeno zmago; nikoli pa v vojskine namene, da bi se n. pr. moštvo skupaj klicalo na kervavi boj. Cerkev namreč vsakeršno prelivanje človeške kervi zavrača, se toraj klicanje na boj ne more in ne smé odobravati. Prepovedano je cerkveno zvonjenje tudi zadnje tri dni vélicega tedna, to je, od „Gloria“ slovesne maše na véliki četertek pa do „Gloria“ vélike sobote. To je deloma znamenje žalosti nad Jezusovim terpljenjem in smertjo, deloma nas pa spominja molčanja Izveličarjevega, ki se je, kakor ovca v mesnico, molčé v smert za nas peljati dal. Zvonjenje s cerkvenimi zvonovi prepovedano je tudi ob času in na kraji prepovedi (interdikta). Na takem kraji se namreč božja služba obhajati ne smé, in se zato tudi ljudstvo ne smé skupaj klicati z zvonovi; molčanje zvonov ima pa v takem prigodku tudi žalost razodevati nad onim zločinstvom, zarad katerega je bila omenjena cerkvena kazen izrečena.

* * *

IV. DEL.

Duhovni pastir vodník.

(Vladíja.)

§ 222.

Vvod.

Gospod Izveličar hoče, da po njem vstanovljena cerkev delo odrešenja, ki ga je on objektivno sicer doveršil enkrat za zmiraj, v večno srečo posameznih ljudi nadaljuje in nad posameznimi vresničuje do konca dní; izročil ji je zato trojno opravilo in oblast: učeniško, duhovniško in kraljevsko. Kakor toraj služabniki in pooblaščenci katoliške cerkve, škofje in mašniki, v cerkvi in šoli kot učitelji razlagujoč sveto razodenje božje kažejo duhovnijanom namen in cilj pa pot, da sleherni vé priti do večnega cilja; kakor jim kot duhovniki v sv. maši in zakramentih pa zakramentalih dobivajo in delijo potrebnih gnad, nadzemeljske pomoči, da jim je možno hoditi pot izveličanja: tako jim je kot predstojnikom cerkvene občine skerbeti za to, da njihovi duhovnijani tudi res hodijo pot izveličanja ter svoje življenje po veri vravnajo. Duhovni pastir kot vodník mora skerbno čuti nad svojo čedo, da se jej ne približa zgrabljiv volk, ter mora vsacega svojih podložnikov tako voditi, da resnica, po sv. učeništvu sprejeta, s pomočjo one milosti, ki mu dohaja po sv. duhovništvu, živa postane, t. j. da po njej živí in se izveliča.

Ker mora duhovni pastir to nalogo spolnovati ne samo v obče svoji čedi nasproti, ampak tudi nad vsacim posameznim duhovnijanom, zato nam je treba pri nauku o vladíji govoriti:

1. o duhovnem vladanji v obče, in
2. o duhovnem vladanji posameznih.

I. Poglavje.

Duhovno vladanje v obče.

§ 223.

Treba je odvračati zaderžke izveličanja.

„Glej, postavim te danes čez narode in kraljestva, da ruješ in podiraš, razdevaš in razmetuješ, zidaš in sadiš“, tako je Bog govoril Jeremiju (1. 10), ko ga je poklical v preroško službo. Vse to enako veljá duhovnemu pastirju; tudi njemu daje Gospod povelje, z vso vnemo sredi svoje čede v imenu Najvišega delovati deloma negativno, deloma pozitivno. Vse slabo, pogubno, ki se je vrinilo v duhovnijo, mora ukončevati, zaderžke izveličanja odvračati, korenine spridenosti pokončevati; a tudi dobro zasajati, blago vzgojevati, čedi odpirati vire večnega izveličanja. Oglejmo si natančneje to delavnost duhovnega pastirja.

I. Zaderžkom izveličanja, katere mora duhovni pastir odstranjevati, prištevamo:

1. Veliko nevednost ljudstva v verskih resnicah ali v kerščanskih in stanovskih dolžnostih. Dandanes si jih mnogo prizadeva, več in več raznega znanja si pridobiti za življenje, a v zadevah sv. vere je med tako imenovanimi omikanimi najti časih silna nevednost. Pri tacih razmerah je treba duhovnemu pastirju biti jako pridnemu in gorečemu sejalcu besede božje v šoli, cerkvi in zasebnem občenji; vestno mora storiti svojo dolžnost pripravljaje mladino na prejem sv. zakramentov, podučevaje ženine in neveste, pri velikonočnem izpraševanji itd.

2. Velik zaderžek izveličanja je v nekaterih duhovnijah mlačnost, malomarnost ali zgolj vnanjost. Zlasti po večih krajih, po tergih in mestih, jih mnogo živi edino le tergovini, obertu; hité za mamonom, ríjejo po zemeljski grudi, a za vse više, nadzemeljsko, nebeško so mertvi, neobčutljivi; ali pa je vsa vdeležba cerkvenega, verskega življenja le vnanjost, mehanizem. Tù treba goreče molitve, dobrih, primernih, vnetih govorov; napravljajo naj se izredne cerkvene slovesnosti in pobožnosti, ljudski misijoni.

3. Tudi nenravnost, razuzdanost in mnogokrat z njo združena upornost, nepokorščina do duhovnih pastirjev postaja sem ter tje veča in veča. Zraven goreče molitve in lepega izgleda du-

hovnikovega so dober pripomoček zoper taka zla: misijon, cerkvene bratovščine, razširjanje primernih dobrih knjig in časopisov; vzajemno ravnanje in delovanje med duhovniki istega okraja … Treba si je pridobiti zlasti serca mladine v šoli in zunaj šole, treba je duhovniku ob vsaki priliki kazati v besedi in dejanji, da čedi le dobro hoče, ter jo izveličati želi itd.

4. Prava kuga v fari so tako imenovana znanja med osebami različnega spola, ki se brez vednosti in dopuščenja starišev in roditeljev sklepajo in brez resne volje, se kmalo poročiti, zlasti če so združena s skrivnim, samotnim shajanjem po dnevu ali po noči. Duhovni pastir zoper take grešne zveze govôri, opominjaj, svâri, prôsi roditelje, gospodarje, doraslo mladino … v cerkvi, pri izpraševanji in kjer mu je prilično. Kako mu je zoper taka znanja z vso odločnostjo postopati pri spovedi, smo vže slišali; gl. str. 646, opomnjo 1.

5. Moralnosti jako nevarni so plesi, zlasti taki, ki se napravljajo po kerčmah, in h katerim sleherni smé. Duhovni pastir sicer vsacega plesa ne smé kar a priori proglašati za pregrešnega, sv. Alfonz Lig. učí namreč z drugimi veljavnimi bogoslovci: „choreae per se licitae sunt, modo fiant a personis saecularibus, cum personis honestis et honesto modo, scil. non gesticulationibus inhonestis.“ A če tudi ples ni vže sam na sebi slab, nedopuščen, je vendar redko kedaj brez nevarnosti, toraj ga duhovnik ne smé odobravati, še manj priporočati, ampak odvrača, zabranja naj dušni pastir plese, kolikor je v njegovi moči: vpliva naj na kerčmarje, da ne napravljajo plesov; na župana, da jih če mogoče ne dovoljuje; na stariše, gospodarje, da mladini po možnosti na plesišča branijo itd. Delujoč zoper ples mora vendar jako previdno postopati mašnik, zlasti po krajih, kjer so plesi nekak naroden običaj. Ako bi pretiraval ter ples vselej imenoval velik greh, bi pač več škodoval kot koristil. Le bolj indirektno naj deluje zoper ples, govoreč zoper one nerodnosti in razuzdanosti, ki so navadno združene z njim. Bolj naravnost je zoper ples postopati pri posameznih duhovnijanih v spovednici, ako je treba. Če spazi, da je komu ples bližnja priložnost smertnega greha, naj z njim ravná kot s priložnostnim grešnikom; gl. § 192, II. str. 643.

6. Viri dušne pogube ter silno zlo v fari so mnogokrat slabe kerčme in žganjarije, shajanje dorasle mladine različnega spola ob raznih prilikah in zlasti zvečer, znani konkubinati, sovraštva in pravde itd. Ako duhovni pastir taka in enaka zla spazi v fari, ne smé biti podoben mutastemu pesu, ki molčí in molčí, a tudi prenaglice in strasti se mora varovati; móli naj, prosi božje pomoči,

posvetuje naj se s skušenim duhovnikom, premišljuje, prevdarja naj vse dotične razmere, naredi naj si v duhu nekak načert, kako priti do cilja, in na tihem se mora lotiti reči. O modrosti in previdnosti, za tak slučaj pastirju zeló potrebni, beri § 11.

7. Tudi **duhovnik** sam utegne biti čedi zaderžek izveličanja, kar je vsega hudega najhuje. To se zgodí, če nima dušni pastir vseh onih lastnosti in čednosti, ki so potrebne njegovemu stanu: če mu manjka vednosti in pobožnosti (gl. § 8), žive vere, pravega prepričanja; če nima gorečnosti (gl. §§ 9 in 10), previdnosti (gl. § 11); če je ves mlačen, len, vnemaren, nezadovoljen s stanom in službo; če se ga loti prevzetnost, neki duhovski napuh, ki pozabi, da je mašnik le orodje v roki Gospodovi; če zapade dobičkariji, lakomnosti, po kateri duhovni pastir pri svoji čedi vse zaupanje in spoštovanje zgubí; če med duhovniki ni edinosti, vzajemnosti, porazumljenja, ali se med tovariši, sosedi celó zavid vname, kljubovanje začne itd.[1]) V tacih razmerah le lastno poboljšanje omogoči vspešno duhovno-pastirsko delovanje.

II. Zaderžki izveličanja v širjem smislu so mnogokrat nekatere važne osebe in reči v duhovniji, če si jih dušni pastir ne vé pridobiti za-se, da bi mu bili nekaki podporniki ter pospeševalci njegovega prizadevanja in truda. Take osebe in reči so:

1. **Duhovniki** v fari, pri katerih brez složnega delovanja v pastirstvu ni pričakovati vspeha. Vsi so poslanci in namestniki enega in istega dobrega pastirja Jezusa, toraj morajo vsi v istem duhu Kristusovem, v bratovski ljubezni in edinosti, pa eden drugemu pomagajoč delovati. Izveličar sam je molil k nebeškemu Očetu za svoje učence: „Da bodo vsi eno, kakor ti, Oče, v meni, in jaz v tebi; da bodo tudi oni v nas eno, da svet veruje, da si me ti poslal“ (Jan. 17, 21). Da se toliko potrebna edinost in ljubezen ohrani, naj:

a) **župnik** svojega duhovnega pomočnika spoštuje in za to skerbí, da mu tudi drugi spodobno čast skazujejo, vedoč, da kaplan ni hlapec pri hiši, ampak tovariš, pomočnik, ki je z njim deležen enake mašniške oblasti. Tudi Kristus govorí svojim učencem: „Posihmal vas ne bom več imenoval hlapcev, ker hlapec ne vé, kaj dela njegov gospod; prijatelje sem vas imenoval, ker sem vse, karkoli sem slišal od svojega Očeta, vam naznanil“ (Jan. 15, 15). Naj se toraj župnik ne obnaša mogočno, prevzetno do duhovnega pomočnika, naj ne zapoveduje terdo in samooblastno; in če je kedaj treba svarjenja, graje, ne smé se izrekati vpričo druzih ljudi. V prijaznih razgovorih naj samostalni duhovni pastir podučuje svojega kapelana; pové, pokaže, svetuje naj mu vse potrebno, opozarja naj ga na lastnijo čede, na razne nevarnosti ... z lastnim lepim izgledom naj ga učí pobožnega življenja, spodbudnega vedenja, modrega, vnetega pastirovanja; veselí naj se nad tem, če mlajši tovariš pridno, vspešno deluje. Župnik tudi ne smé svojega duhovnega pomočnika preobkładati z deli, naloživši mu skoraj vse breme pastirske službe, če ga k temu morda bolezen ali visoka starost ne sili; a enako napačno je, ako mu skoraj nobenega opravila ne prepušča, ter mu na taki način jemlje priliko, izuriti se v vseh delih duhovno-pastirske službe. Ker je župnik svojemu kapelanu pervi predstojnik, ima pravico in dolžnost, po očetovo čuti nad njegovim življenjem in vedenjem. Ako je v važnih zadevah treba svarjenja, naj je župniku pred očmi nauk sv. Pavla do Galačanov: „Bratje! ako je kedo od kakega greha prenagljen, tacega vi, ki ste duhovni, podučite v duhu krotkosti; in glej sam na-se, da ne boš tudi ti skušan“ (6. 1). V zeló važnih zadevah, zlasti če je župnikova svaritev brez vspeha, gré stvar škofu naznaniti.

---

[1]) Marsikedo vže ob nastopu službe dokaj pokvari, in si serca duhovnijanov neprijazna storí. Veliko je na pervem vtisku: vsak hoče novega duhovnega pastirja videti, slišati, vse ga opazuje in si stori sodbo o njem, pri kateri navadno tudi pozneje ostane. Naj toraj duhovnik ob nastopu jako pazi na vsako besedo, ki jo izpregovorí in na vse svoje vedenje. Perva pot mora biti v cerkev. Naj ne nastopi kot gizdalin, ne kot širokoustnež, ki vse najbolj vé in zna, vse kritikuje, vsacemu svoje mnenje vriva, svoja načela razklada. Malo naj govorí, še manj obljubuje, in nikoli naj samega sebe ne hvali, nikoli prednika svojega ne graja. Naglih prenaredeb naj se ogiblje. Opazuje naj vse razmere kraja in se varuje zlasti tacih, ki v njegovi pričujočnosti grajajo in ponižujejo prednika, njega pa v obraz hvalijo: jako nevarni ljudje so to, in večinoma nimajo pravih namér.

b) Duhovni pomočnik mora župnika kot svojega predstojnika spoštovati, tudi spodobno vnanjo čast mu skazovati, v vseh rečéh, katere kot duhovni predstojnik po pravici od njega zahteva, mu poslušen biti, svoje mnenje pohlevno povedati in brezstrastno zagovarjati, v zadevah duhovske službe z njim se posvetovati; brez njegove vednosti in njegovega odobravanja ne smé kaj novega pričenjati v cerkvi, šoli ali sploh v cerkvenih zadevah. Brez vednosti župnikove naj kapelan ne zapušča hiše, domačega reda naj se kolikor moč natanko derží; kako duhovno opravilo naj časih prevzame iz prijaznosti in ljubezni do župnika, oziraje se na to, da ima samostalni duhovni pastir tudi dokaj dela z uradnim pisarjenjem, s cerkvenim premoženjem, z gospodarstvom itd. Župnikovih slabosti duhovni pomočnik nikoli ne smé iznašati med ljudi, še prikriva naj jih ter zagovarja svojega predstojnika, kolikor resnica dopušča, ako ga v njegovi navzočnosti kedó graja in napada. Nikdar se kapelan ne vstopaj na stran župnikovih nasprotnikov in ne obiskuj njegovih zopernikov; slehern v fari naj vé: kedor se hudovoljno loti župnika, loti se kapelana! Skerbno naj se varuje duhovni pomočnik vsega tacega, kar bi župnika razžalilo, nasproti pa naj gleda, kako bi mu storil kako veselje; v žalosti skuša naj ga potolažiti, ga udobrovoljiti. Povsod naj mu je krepka podpora; le v domače reči in v gospodarstvo župnikovo naj se kapelan nikoli ne vtika, če ni morda za to posebno naprošen.

2. Jako veljavno osobje v duhovniji so tudi razne svetne gosposke: cesarske, deželne, občinske. V marsičem morejo dušnemu pastirju gosposkine osebe biti koristne in v pomoč, a tudi v veliko škodo: one utegnejo zeló pospeševati duhovnikovo prizadevanje, pa tudi uničiti ves njegov trud — zato mora duhovnemu pastirju biti pravilo: s svetno oblastjo v slogi, miru, prijaznosti živeti, dokler vest dopušča. V ta namen mora duhovnik: čast in spoštovanje skazovati raznim oblastnijam, kakor jim gré, pa z naukom in lastnim izgledom vernike voditi k pokorščini do gosposke. Naredeb javne oblasti naj očitno ne graja; z oblastnijskimi osebami naj vsaki čas vljudno, prijazno občuje; z ljubeznijo, postrežljivostjo skuša naj si pridobiti njih naklonjenost, a prevelike zaupnosti in pobratovanja z njimi naj se ogiblje, kajti večinoma je duhovnemu pastirju v kvar. Tudi v uradnem občenji skušaj duhovnik z gosposkami ostati v prijaznosti in slogi; modro, previdno naj se ogiblje vsakterega razpora, prepira. — A če tudi na moč skuša v miru živeti s svetno oblastjo in v ta namen celó kako zopernost poterpí, mora pa vendar kot katoliški duhovnik in zastopnik sv. cerkve tudi storiti svojo dolžnost, kedar je treba. Ne vjemalo bi se s stanom in službo njegovo, da bi se kedaj dal rabiti za nekako policijsko sredstvo, in zeló bi grešil zoper svojo vest, ko bi molčal in bi ne imel serčnosti, storiti svojo dolžnost, kedar bi svetna oblast prederzno segala v čisto cerkvene zadeve, kratila priznane pravice. Tudi mora duhovni pastir storiti svojo dolžnost, če je kaka gosposkina oseba slabega, nekerščanskega življenja ter duhovnijanom v spotikljej in pohujšanje. Naj si je ravno uradnik zastopnik javne oblasti, po svoji službi više postavljen nego župnik, a kot katoličan in vernik dotične duhovnije je njegov podložnik, in če kot ud sv. cerkve svoje dolžnosti ne stori, če hudo greši, tedaj čuvaj molčati ne smé, sicer si nakopava silno odgovornost pri Bogu. A stori

naj župnik to svojo dolžnost z vso modrostjo: osebno naj se oberne do dotičnega, vljudno naj ga prosi, opominja, pové naj mu, da kot duhovni pastir bode od slehernega svojih vernikov odgovor dajal, toraj mu vest in postava božja pa cerkvena velí, da svari itd. Ako je vse poskusil, kar je v njegovi moči, in če očitnega pohujšanja ne more odverniti niti z ljubeznjivim opominjevanjem niti z resno besedo, naj se o takej zadevi oberne do svojega višega pastirja ter prosi ukaza ali pomoči. [1])

3. Tudi cerkovnik, orglavec, učitelj, so duhovnemu pastirju važne osebe, kajti vsak po svoje ga morejo v njegovem svetem delovanji dokaj podpirati, ali pa delo njegovo v marsičem ovirati. Zlasti učitelj more župniku biti desnica, ali pa tudi razruševalec vsega blagega, kar duhovnik v cerkvi in šoli trudoma stavlja. Duhovniku bodi skerb, da, kolikor on pripomoči more, le pošteni, keršćanski, zanesljivi, spretni ljudje dobivajo v fari učiteljsko, cerkovniško, orglarsko službo; vljudno, prijazno naj z njimi ravná, naj jim, ako zaslužijo, svoje priznanje in pohvalo izreka, sem ter tje skaže kako ljubav, da si tako pridobí njih zaupanje in vdanost. Med prijaznim (a ne prezaupnim) občevanjem jim dušni pastir skušaj vdihniti dobrega duhá in gorečnosti za poklic, učeč jih, kako naj svojo službo opravljajo v časni in večni blagor duhovnijanom, in sebi v čast in izveličanje. Cerkovniku in orglavcu preskerbi župnik dostojno plačo, da moreta toliko bolj svojemu poklicu živeti, in da je moč natančneje izpolnovanje dolžnosti od njiju zahtevati. Modro naj duhovni pastir čuje nad življenjem in vedenjem omenjenih oséb; če treba, naj jih očetovsko opominja, svarí. Ako je njihovo življenje duhovnijanom morda v očitno pohujšanje ter večkratna svaritev ne pomaga, je delati na to, da se dotična oseba odstrani.

4. Med reči, jako važne za versko življenje v duhovniji, štejemo fábrike, rudnike in druge obertnijske zavode in podjetja, ki so mnogokrat prava gnjezda popačenosti ter okužujejo mlado in staro. Večinoma tù ne more veliko storiti duhovni pastir, ako si ne pridobí lastnika, ali vodjo tacega zavoda, oziroma tudi deržavnega

---

[1]) Duhovni pastir smé pač svetno oblast klicati na pomoč v primerljejih, ko se mu po zakonu podeljuje, n. pr. za odpravo velicega pohujšanja, pri upornosti . . ., a zgodi naj se to le v najsilnejših prigodkih. Redno naj mašnik se poslužuje v dosego svojega cilja le duhovnih sredstev: prošnje, opomina, svaritve, molitve . . .; vnanja sila ni nikoli mila, poslednja naj je. Zlasti Bog obvaruj, da bi kak duhovnik svetno gosposko na pomoč klical zoper lastne cerkvene predstojnike, kajti v takem slučaji utegnilo bi ga zadeti celó izobčenje; gl. str. 578, št. 6.

obertnijskega nadzornika, za kar naj si na vso moč prizadeva. Z vso prijaznostjo in ljubeznijo naj skuša po voditeljih in podjetnikih doseči, zlasti: da se premladi otroci ne sprejemajo, in da sprejeti, kolikor možno, ne delajo skupaj z doraslimi; da so delavci po spolu ločeni med delom; da se ženske ne vporabljajo za ponočna opravila; da ob nedeljah in praznikih delo prejenja, in če vže to ni popolnoma mogoče, naj se opravila tako vravnajo, da sleherni delavcev zamore na dan Gospodov izpolniti svojo katoliško dolžnost; da se posebno sprideni delavci in delavke iz službe dajo itd. Vsekako duhovni pastir previdno in modro delaj na to, da se izpolnujejo vsaj avstrijanski deržavni zakoni.[1]) Beri v tej zadevi tudi Acta et statuta synodi dioeces. Lavantinae 1883: „De cura juventutis in fabricis occupatae.“

5. Slehern pozná silno važnost berila; knjiga, časnik, o koliko dobrega storita, ali pa hudega učinita! Sveta dolžnost je toraj duhovnemu pastirju, med svojimi verniki na vso moč odstranjevati, zatirati cerkvi sovražne, sv. veri in moralnosti nevarne knjige[2]) in novine; nasproti pa kolikor možno razširjati dobre, podučne, spodbudne kerščanske knjige in časnike, ter tudi osebno jih podpirati. Dobra knjiga je pravi apostelj v hiši, in kerščanske novine so družini vsakdanji pridigar. Dobroto skaže duhovniji, kedor vstanoví ter spretno vredí farno knjižnico, a še več dobrega storí, če v posamezne hiše in rodovine spravi dobro kerščansko knjigo in če doseže to, da gospodar, hišna mati, ali kedo drugi vsaj ob nedeljah in praznikih iz nje družini glasno čita. Najprimernejše berilo v ta namen je zlasti razlaganje evangelijev, zgodbe sv. pisma (ne célo sv. pismo), življenje

---

[1]) Gesetz v. 21. Juni 1884 über die Beschäftigung von jugendlichen Arbeitern und Frauenspersonen, dann über die tägliche Arbeitsdauer und Sonntagsruhe beim Bergbaue (gl. „Laib. Diöcbl.“ 1885, št. 4). — Gesetz v. 8. März 1885, betreffend die Abänderung und Ergänzung der Gewerbeordnung hinsichtlich der Sonn- und Feiertagsruhe, der Abend- und Sonntagsschulen, der Verwendung von jugendlichen Hilfsarbeitern und Frauenspersonen zu gewerblichen Beschäftigungen und des Haltens von Lehrlingen. Verordnung des Handelsministers v. 27. Mai 1885, Nr. 83, womit die gewerbliche Arbeit an Sonntagen bei einzelnen Kategorien von Gewerben gestattet wird. Verordnung des Handelsministers v. 27. Mai 1885, Nr. 86, womit jene Kategorien von fabriksmässig betriebenen Gewerbeunternehmungen bezeichnet werden, bei denen jugendliche Hilfsarbeiter zwischen dem vollendeten 14. und dem vollendeten 16. Jahre, sowie Frauenspersonen überhaupt zur Nachtarbeit verwendet werden dürfen (gl. „Diöcbl.“ 1885, št. 9).

[2]) Kolikor je v duhovnikovi oziroma katehetovi moči, naj s paznim okom čuje nad šolskimi knjižnicami.

Kristusovo in svetnikov, pa razlaganje sv. maše in katehizem.[1] — Ker zlasti časniki delajo tudi v verskem življenji toliko odločno tako imenovano „javno mnenje“, zato mora duhovni pastir bistro oko imeti obernjeno na novine, ki dohajajo v faro. Ako izvé, da tù pa tam beró brezveren ali katoliški cerkvi sovražen časopis, skuša naj ga natihoma in previdno, prijazno dotičnega naročnika podučivši, izpodriniti ter namestiti z dobrimi, v čverstem, kerščanskem duhu pisanimi novinami, kakoršne naj na vso moč razširja, zlasti skerbeč, da župani in drugi veljavni možje pa gostilničarji po duhovniji zanesljive, dobre časnike naročajo ali vsaj beró. Kaj pa, da mora duhovnik, vsem drugim v izgled, tudi sam po možnosti podpirati kerščanske novine, ter malopridnim na nikakov način ne smé pospeševalec biti.

§ 224.

Treba je podajati pomočke izveličanja.

Duhovni pastir ne storil bi do cela svoje dolžnosti, ko bi samo odganjal derečega volka od čede, zlo zatiral, zaderžke izveličanja odstranjal; on mora svojim duhovnijanom tudi vire večnega blagra odpirati, razne pomočke k izveličanju jim podajati. Taka sredstva so zlasti:

1. Lepo vravnana cerkev in božja služba. Hišo božjo, vrata nebeška imenujemo katoliško cerkev; naj je toraj vse v nji in ob nji tako, da je spodbudno in primerno namenu svetega poslopja. Stavba v obče in nje posamni deli, notranja oprava, liturgična orodja in oblačila . . . vse naj je kolikor moč enega sloga, lepo kolikor dopušča imenje, ali vsaj snažno. V cerkvi, v žagradu, na pokopališču vlada naj oster red in čistota. Ako razmere kraja dopuščajo, naj je

---

[1] Čeravno naj duhovni pastir družbo sv. Mohora sploh ljudstvu priporoča, so vendar zlasti te-le dosedanje njene knjige na moč razširjenja po fari vredne: „Slovenski Goffine“ ali razlaganje cerkv. leta, predelal Lambert Ferčnik, v Celovcu 1878—1881; „Kristusovo življenje in smert,“ poleg G. Erharda predelal Štef. Kocijančič, v Celovcu 1868—1877; „Življenje svetnikov in svetnic božjih,“ spis. dr. J. Rogač in Mat. Torkar, v Celovcu 1867—1874; „Nebeška krona,“ spis. J. N. Stöger, posl. J. Šmuc, v Celovcu 1876; „Filotea“ sv. Frančiška Sal., poslov. Fr. Rup, v Celovcu 1880. — Tudi v družinah nemško čitajočih mora duhovni pastir vedeti kaj poštenega in primernega svetovati in priporočati, kajti v tacih hišah se je še bolj bati, da sicer kaj strupenega v roko dobé. — V obče ni svetovati, da bi duhovnik sam knjige izposojeval, zlasti mlajšemu ženstvu ne; če pa vže komu kaj posodi, bódi mu pravilo, da vselej sam prej prečita dotično knjigo ter da spozná, je-li zadevnemu primerna ali ne.

čez dan cerkev odperta; saj ondi biva v presv. Zakramentu Gospod, ki vabi: „Pridite k meni vsi, kateri se trudite in ste obteženi, in jaz vas bom poživil“ (Mat. 11. 28). Da se duhovnijani rajše in pridnejše vdeležujejo sv. opravil, bodi čas božji službi odločen po razmerah in željah ljudstva, in točno ob uri naj se pričenja duhovno opravilo; jako pobožno, spodbudno naj se vse izveršuje; cerkveni govor ne bodi predolg, a krepak; petje na koru lepo, res cerkveno; duhovni pastir dohajaj ob gotovih ljudstvu znanih časih tudi neklican v spovednico; napravi naj se sedaj pa sedaj kaka izredna pobožnost, devetdnevnica, križev pot, šmarnice itd. — a v vsem je duhovniku ravnati po določbah sv. cerkve ali pa po zakonitem običaji.

2. Za cerkvijo je največe važnosti v duhovniji šola, ki bi dušnemu pastirju morala biti neka drevesnica, kjer si za bodočnost vzreja rodovitnih dreves, poslušnih vernikov, dobrih kristijanov. Važnost šole dobro spoznajo tudi sovražniki sv. cerkve, od tod njih vedni in silni napori, jo popolnoma dobiti v svojo oblast, kajti: čegar je šola, njegova je prihodnost! Kot učitelj in vzgojitelj mora duhovni pastir po povelji Odrešenikovem in v imenu sv. cerkve delovati v šoli, h Kristusu vodeč svoje male. Po sedanjih avstrijskih šolskih zakonih je duhovnikovo delovanje res težavno postalo: ne more storiti, kolikor bi hotel in moral, kajti roke so mu v marsičem zvezane po civilnem zakonodavstvu — toda, poguma zgubiti ne smé. Ako je goreč za svoj poklic, nevtrudljivo delujoč in spreten kot katehet, če si vé z modrim, ljubeznjivim ravnanjem pridobiti serca učiteljev in učencev, ako vestno porablja mu odmerjeni čas; tedaj bo tudi v nevgodnih razmerah marsikaj dosegel. Ves trud, ki ga s šolo ima, mu bo prihodnost bogato povernila. Glej tudi § 81.

3. Važni pomočki izveličanja so razne bratovščine in družbe, zlasti dandanes, ko tudi sovražniki cerkve v združenji iščejo moči ter v raznih društvih spodkopujejo cerkveno in deržavno oblast. Kerščanske bratovščine in družbe so v fari nekako središče, katerega se oklepajo dobri, pobožni duhovnijani, še druge k sebi vabeč; one, če so veljavno vstanovljene in spretno vladane, jako poživljajo in širijo kerščansko, cerkveno življenje v duhovniji. Dušni pastir naj se toraj ne ustraši nekolikega truda, ki ga z njimi ima, naj ga ne oplašijo neprijetnosti, kojih sem ter tje pri društvenikih doživí: saj se nepopolnost vsega človeškega derží. Cerkvene bratovščine in pobožne družbe [1])

---

[1]) Razlika je v tem, da imajo bratovščine (confraternitates) v neki gotovi cerkvi svoj dom ali sedež (n. pr. bratovščina presv. serca Marijinega v Parizu v cerkvi Notre Dame des victoires), večinoma tudi še po raznih deželah svoje

si stavijo raznotere namene: ali notranje boljšanje, pospeševanje lastne popolnosti, ali razširjanje sv. cerkve na zemlji, ali jim je cilj povišanje vnanje božje službe, ali opravljajo razna dobra dela milosercnosti itd. Ves sad cerkvene bratovščine pa je zavisen od nje pravilne vstanovitve in od modrega vladanja društvenikov. Ako se toraj duhovni pastir morda s tem ne zadovolji, da v bratovščino sprejema ude kot pooblaščenec nekega druzega duhovnika, ki je vodnik cerkvenopravno vstanovljene bratovščine, ter da imena sprejetih temu pravemu voditelju pošilja, tedaj, če želí samostalno sprejemati in voditi dotične ude, mora najprej skerbeti za to, da se v njegovi cerkvi zadevna bratovščina cerkvenopravno vstanoví.

Za kanonično vstanovitev bratovščine je pravila podal vže papež Klemen VIII. v posebni konstituciji „Quaecumque“ dné 7. dec. 1604, kar je 8. jan. 1861 Pij IX. vnovič poterdil ter izrekel, da vsaj v bistvenih rečéh se je pri osnovanji in pridruževanji bratovščin deržati Klemenovih določil sub poena nullitatis. Po izjavi teh dveh papežev so pogoji pravilne vstanovitve:

a) Ut unica tantum confraternitas ejusdem nominis et instituti (sverha) in eadem ecclesia et urbe vel vico possit institui et aggregari, neque etiam in loco vicino, nisi ultram horam (prav za prav 3 laške milje = 5 kilometrov) a proxima ecclesia ejusdem confraternitatis distet. Različne bratovščine smejo toraj v eni in isti cerkvi svoj sedež imeti; le bratovščine istega imena in namena se ne smejo vstanovljati, če je kaka taka bratovščina vže cerkvenopravno osnovana blizo tam, t. j. ne čez $^5/_4$ ure proč. Ko bi pa vendar bilo zeló želeti, da se vstanovi, dobiti se mora prej od apostolskega sedeža „dispensatio a debitae distantiae defectu“. To omejenje pa ne veljá za vse bratovščine, kajti nekatere se smejo vstanovljati absque ullo distantiae respectu, n. pr. bratovščina presv. rešnjega Telesa, keršćanskega nauka, Jezusovega serca, Marijanske kongregacije. Skoraj brez ozira na bližnjo enako družbo se smete sedaj vstanovljati tudi bratovščini Marijinega serca in sv. rožnega venca.

---

podružnice, kjer se njeni udje ob nekaterih praznikih zbirajo k posebnim pobožnostim. Tudi imajo bratovščine v dotičnih cerkvah časih svoje kapele ali altarje, pri katerih se udje raznih duhovnih milosti vdeležujejo. Tega ni pri družbah (sodalitates, associationes), katerim so mnogokrat navadni mašniki ali celó lajiki bili vstanovniki; one so brez cerkvenega doma, čeravno njenim udom apostoljski sedež podeljuje raznih odpustkov. Taka pobožna društva so n. pr. sv. Detinstvo, družba sv. Mohora, sv. Leopolda, sv. Bonifacija . . .

b) Ut id fiat de consensu Ordinarii et cum litteris testimonialibus ejusdem, et post examinata ab eo, revisa et approbata statuta. Ni toraj treba, da bi župnik, ki želí v svoji cerkvi vstanoviti bratovščino ter jo pridružiti dotični véliki bratovščini (archisodalitas), njena pravila kar nespremenjena vzel, smé jih po razmerah tistega kraja v marsičem premeniti, da le v glavnih rečéh nespremenjena ostanejo ter da poterjenje škofovo zadobé.

c) Ut in instituendis et aggregandis confraternitatibus litterae patentes servent formam a S. Sede praescriptam (saltem quoad substantialia).

d) Ut confraternitates eleemosynas et alia charitatis subsidia excipiant et erogent juxta formam ab Ordinario praescribendam. S tem hoče apost. sedež zabraniti vsaktere napake in zlorabe pri nabiranji miloščine.

e) Ut gratiae et indulgentiae confraternitati concessae praevia cognitione Ordinarii dumtaxat promulgentur.

f) Ut confraternitati institutae vel aggregatae expresse et in specie communicentur privilegia et indulgentiae Ordini instituenti et Archiconfraternitati aggreganti nominatim concessa, non vero ea, quibus per privilegium communicationis gaudet. Pri vsacem vstanovljenji bratovščine nova podružnica toraj redno (kajti izredno utegne se to naravnost po sv. sedežu zgoditi) še-le s tim zadobi odpustke in druge duhovne milosti, če v zvezo stopi z dotičnim pooblaščenim redom ali z zadevno veliko bratovščino, t. j. če si jo dotični red ali dotična velika bratovščina pridruži.

Ako bi toraj kak duhovni pastir hotel v svoji fari cerkvenopravno vstanoviti n. pr. bratovščino sv. rožnega venca ali Marijinega serca, moral bi se vsled povedanih občnih pravil najprej oberniti do svojega škofa s prošnjo: da dovoli to vstanovitev, da priložena pravila (ako jih je morda v kaki reči kaj spremenil) poterdi, in da mu zarad pridruženja dajo potrebne litterae testimoniales. Škofovo dovoljenje in dotično spričalo pošlje potem za bratovščino sv. rožnega venca o. generalu redovnikov dominikancev (morda po dotičnem o. provincijalu tega reda), za bratovščino Marijinega serca pa vodju velike bratovščine v Parizu ter prosi pridruženja. V tej svoji prošnji naj župnik povė imé škofije, kraja in cerkve ali altarja, kjer se ima vstanoviti bratovščina; pa kedo jej bode vodja (redno ondotni samostalni dušni pastir). Pristavi naj se tudi vselej prošnja, da bi smel voditelj bratovščine, kedar je zaderžan, koga druzega mašnika pooblastiti, da mesto njega sprejema nove ude. Povė naj se tudi, koliko blizo tamkej je vže kaka bratovščina istega imena in namena kanonično vstanovljena ter naj se za slučaj, ko bi daljava ne zadostila, pristavi prošnja za spregled. Ko župnik prejme pridružilni diplom, mora ga škofu poslati v poterjenje, ker še-le s tem zadobí agregacija svojo moč; in še-le sedaj smé bratovščina pričeti svojo dejavnost. Prav je, ako se pridružilna listina s škofovim poverilom vred dene v okvir in pod šipo, ter zraven družbinega altarja na steno priterdi. Spravijo naj se tudi vsa druga pisma, tikajoča se vstanovitve dotične bratovščine.

Ko je vstanovitev na ta način cerkvenopravno izveršena, objavi duhovni pastir to reč vernikom, jim pojasni duhovne dobrote dotične bratovščine, in povabi k pristopu; voditelj začne ude sprejemati in njih imena v posebno knjigo, v družbino matico, vpisovati, in ne samo na sprejemne podobice. Za uda smé sprejet biti ne le domač, ampak tudi tuj farán, in imén vpisanih ni treba veliki bratovščini pošiljati, ker popolnoma zadostuje vpis pri pravilno vstanovljeni podružnici. A previdnosti je treba pri sprejemanji udov, da je veljavno, ter da se društveniki res vdeležujejo odpustkov itd. Vže l. 1761 je apost. sedež izrekel kot pravilo: Le kedor je za to pooblaščen, smé ude sprejemati; pa: Nenavzoč ne smé sprejet biti. Zoper to dvojno pravilo se je zlasti novejše čase zeló grešilo. Sprejemal je ude za razne bratovščine kedor koli, pošiljal njih imena k cerkvenopravno vstanovljeni podružnici, kjer so jih vpisovali — toraj nepričujoče. Celó nedoumne otroke, take ki niso za to nič vedeli, in mertve so sem ter tje sprejemali. Dné 13. apr. 1878 je sv. oče s posebnim dekretom sicer poveljavil vsa dosedanja neveljavna sprejetja, a tudi ukazal, da se je vprihodnje ravnati po dekretu l. 1761. Mnogo škofov in vodnikov bratovščin je menilo, da bode dokaj pobožnih družeb razpadlo, jenjati moralo, ako se nenavzoči ne bodo smeli sprejemati, zato so prosili papeža, naj bi ostalo pri dosedanji navadi ter naj bi se smeli še dalje vpisovati tudi nepričujoči. Apost. sedež dekreta l. 1878 ni preklical, pač pa je objavil 14. junija 1880 neko pojasnilo, katerega najvažnejše točke so:

a) Določilo, da se nepričujoči ne smejo sprejemati, ostane veljavno, a dopuščene so izjeme.

b) Dekret 13. apr. 1878 ne zahteva, da bi oni, ki želé pristopiti, morali priti tjekaj, kjer je bratovščina cerkvenopravno vstanovljena, ampak dosti je, ako se osebno za ude zglasijo pri človeku, ki je od voditelja za prejemanje družbenikov pooblaščen.

c) Strogo osnovane bratovščine, ki ude po nekem posebnem obredu, ali s posebnimi slovesnostimi sprejemajo, ali jim ob sprejetji posebna znamenja izročajo, n. pr. pas, škapulir (III. red sv. Frančiška, Karmelitarska škap. bratovščina) morejo, seveda, le osebno navzoče sprejemati.

d) Bratovščine in pobožne družbe, ki po nikakovem obredu udov ne sprejemajo in jim nikakovih posebnih društvenih znamenj ne izročajo (toraj naše navadne bratovščine, kajti sprejemne podobice ali knjižice niso bistveno potrebne), one naj določbo, da se nepričujoči ne smejo sprejemati, izveršujejo, kolikor se brez škode dá storiti. Da ložej osebno pričujoče sprejemajo, naj te verste bratovščine pravilno vstanové več podružnic (morda v vsakem dekanatu eno), v bolj oddaljenih krajih pa naj več mašnikov za sprejemanje udov pooblasté.

e) Pobožne družbe, ki le s tem dosežejo svoj namen, če prav veliko društvenikov imajo (n. pr. sv. Detinstvo, misijonske družbe, Vincencijeve, družba sv. Mohora) smejo tudi tako, ki se ne morejo lahko (commode) osebno za sprejem zglasiti, sprejemati, da se le pismeno ali po sredníku zglasijo.

f) Vedno se je pri sprejemanji novih udov ozirati na namero dekreta dné 13. apr. 1878, namreč, da ni glavna reč, imeti v bratovščini veliko veliko udov, ampak tacih, ki prostovoljno, premišljeno pristopivši se tudi res njenih duhovnih milosti vdeleževati hoté.

Kar tiče dobro, modro voditev bratovščin in družeb, naj duhovni pastir nastopivši novo samostalno službo skuša najprej poizvedeti: kako je s cerkvenim društvenim življenjem v dotični duhovniji; katere bratovščine ali pobožne družbe se ondi nahajajo; ali je gotovo, da so pravilno vstanovljene, ali so vpisani njih udje v posebno knjigo, koliko jih je? Če bratovščina ondi ni cerkvenopravno vstanovljena, ali je ude sprejemal vsaj taki, ki je bil po voditelju družbe za to pooblaščen, in če mu je imena pošiljal, da so se vpisovala v glavno knjigo? Káko je bilo vodstvo, káko prejemanje sv. zakramentov, réd med udi itd. Katera bratovščina ali družba je ljudstvu najbolj priljubljena? Ko župnik to in táko poizvé, potem še-le more spoznati, bi li še katero bratovščino ali družbo vpeljal v duhovniji, pa katero? [1]) Dvojnega se je ogibati: fare ne smé preobkladati z bratovščinami in družbami, pa brez vsakoršne naj tudi ni. Ako sklene duhovni pastir, še katero pobožno družbo sprejeti v faro, ni ravno treba, da bi jo v svoji cerkvi cerkvenopravno vstanovil (če je morda ondi vže več druzih vstanovljenih), ampak dobí naj si pooblastitev sprejemanja od voditelja dotične bratovščine, kateri mu je najbližej. — K dobri voditvi je pred vsem treba, da je duhovnemu pastirju samemu dobro znan nauk sv. cerkve o bratovščinah in družbah sploh, in da dobro pozná pravila, vravnavo, odpustke tistih bratovščin, ki se vže nahajajo v njegovi duhovniji, ali katere hoče še-le vvesti, sicer bi slepec slepca vodil.[1]) Duhovnik naj ne sili vernikov k pristopu, naj ne zasramuje tacih, ki se nočejo vpisati v nobeno družbo, ampak na leci in ob drugih prilikah svojim vernikom govóri o bistvu, pomenu in važnosti cerkvenih bratovščin sploh, in še posebej o tisti, katero priporoča svojim faranom. A povdarjati mora, da so stanovske dolžnosti veliko imenitnejše od tistega, kar nalagajo bratovščine; da je slehern dolžnost svojega stanú v obče sub gravi dolžan storiti, med tem ko pravila pobožnih družeb ne vežejo pod grehom: nihče toraj ne smé zanemarjati dolžnosti svojega stanú zarad bratovščine. Opozoriti je tudi treba duhovnijane, da ni na tem, v koliko družeb se vernik vpiše, ampak na tem, kako tesno se dotične bratovščine in njenih pravíl oklene in kako natanko jih izveršuje v svojem življenji. Da duhovni pastir v fari razširjene bratovščine čverste ter v cvetu ohrani, je treba zraven natančnih zapisnikov vseh udov še tudi vestno paziti na življenje med društveniki, nepoboljšljive in kateri so drugim v veliko pohujšanje treba je izločevati; društveni govori se morajo slovesno obhajati, dotični altarji zaljšati, vkupno sv. obhajilo s primernim nagovorom ter podučenjem vsaj enkrat na leto za vsako bratovščino posebej napravljati.[2])

---

[1]) Pastoralne konference Lavantinske vladikovine so l. 1881 na dotično škofijsko vprašanje kar vse odgovorile, da izmed raznih bratovščin najblagonosneje na cerkveno življenje društvenikov vpliva bratovščina živega rožnega venca, če je pravilno osnovana in spretno vladana. Primeren poduk daje: P. Thom. Leikes, Handbüchlein des lebendigen Rosenkranzes, Dülmen, 7. nat. 1882. — Izmed družb

---

delujočih na keršćanski podlagi so za današnje socijalne razmere velike važnosti katol. rokodelska društva, ki marsikaterega mladenča obvarujejo moralnega pogina. Po krajih z mnogo obertnijo naj duhovni pastir pospešuje vstanovitev tacih družeb ter naj prevzame vodstvo. Poduk mu daje: Kolping, der Gesellenverein, Köln, 1849; Mittheilungen für den Vorsteher der kathol. Gesellenvereine, Köln. Pri vstanovitvi tacih katoliških družeb, ki niso strogo cerkvene, ozirati se je tudi na avstrijanski „Vereinsgesetz v. 15. Nov. 1867.“

[1]) V ta namen duhovnemu pastirju jako dobro služi: P. Jos. Schneider, die Ablässe, ihr Wesen und ihr Gebrauch, Paderborn, 7. nat. 1881. — P. Gaudentius, Ablass- und Bruderschaftsbuch, Innsbruck, 1870.

[2]) Gledé odpustkov je na vprašanje: „1. Utrum nisi aliquid expresse habeatur in indultis, indulgentiae lucrandae incipiant a media nocte, an vero a primis vesperis? 2. Utrum si quis utens recenti privilegio (decr. 6. Oct. 1870) confessionem

4. Ljudski misijon je izreden in najkrepkeji pripomoček, vnemarno ali celó versko ali moralno sprideno duhovnijo pretresti, iz spanja grehov izdramiti, zastarane pogubne napake odstraniti, dobrega duha vzbuditi in poživiti, ter pot si napraviti za nadaljno vspešneje pastirovanje. Papež Benedikt XIV. imenuje misijone „remedium malis curandis aptissimum et fortasse unicum.“ Dobro osnovan ljudski misijon deluje kot nekaka brana, ki razterga koreníne raznih hudobij, zemljo terdih serc zrahlja in jo prejemljivo storí za naslednjo moralno setev; pa tudi sicer nepopačeno duhovnijo vse nekako prenoví ter k veči gorečnosti vname. O koliko ljudi je na ljudskem misijonu zadobilo mir serca in izveličanje. Naj se toraj dušni pastir ne ustraši niti truda in vpitja nasprotnikov, niti stroškov, ako spozná, da je vernikom njegovim sv. misijona treba, ali da jim bode zeló koristil. Pokliče naj skušenih mašnikov misijonarjev, ali pa naj sostavi v ta namen družbico sosednjih domačih duhovnikov, dobrih govornikov in vestnih spovednikov. A treba je ljudstvo prej na misijon pripravljati: o pomenu in namenu ter o koristi tega izrednega pomočka k izveličanju jim govoriti, in učiti vernike, kako naj si čas milosti v dušno korist obračajo. Po končanem misijonu mora domači duhovnik pridno porabljati vtise ter vpliv svetega časa, mora marljivo sejati v zrahljano zemljo, spomin in obletnico misijona praznovati, farmane spominjati na storjene obljube itd. [1])

5. Še enega pomočka nam je omeniti, zlasti dandanes zeló važnega, s katerim more duhovni pastir dokaj koristiti duhovniji in domovini sploh, pa od sv. cerkve in od posameznih vernikov marsikaj hudega odverniti; to je porabljevanje deržavljanskih pravic zlasti ob času volitev za razne ljudske zastope. Koliko cerkvi sovražnega so vže sklenili in izveršili razni občinski, šolski, deželni, deržavni zastopi ali zbori! Naj li dušni pastir mirno gleda tako počenjanje, naj li roke križem derží in pusti, da gré kakor gré? Je mar dosti, da le z glavo zmajuje in toži: oj žalostni, žalostni časi! Ne, s tacim ravnanjem bi duhovnik grešil ter kriv bil mnogo hudega; njegova

---

et communionem pridie ejus diei peragat, cui affixa est indulgentia, etiam reliqua opera praescripta pridie fieri adeoque pridie etiam indulgentia lucrifieri possit?“ izšel dekret S. C. Indulg.: „Ad primum: a media ad mediam noctem. Ad secundum: Negative.“ Omenjeni odlók 6. okt. 1870 pa določuje: „Tum confessionem dumtaxat, tum confessionem et communionem peragi posse die, qui immediate praecedit sequentem, pro qua concessa fuerit Indulgentia.“

[1]) Gl. Acta et Statuta Synodi Dioec. Lavantinae a. 1883: „De sacris missionibus“.

dolžnost je, kolikor mu deržavljanske postave dopuščajo, delati na to, da se v razne zastope volijo verli možje, dobri verniki, zanesljivi poslanci ter udje. Saj je duhovni pastir najprej zastopnik sv. cerkve in vsega mašniškega stanú, skerbeti mu je toraj za blagor sv. cerkve in katoliškega mašništva; on je nadalje tudi občan, državljan, mora mu zato ležeče biti na pravi sreči občine in deržave: za občni blagor, za pravo srečo deržave in cerkve, kakor posameznih duhovnij pa so v konstitucijonalnih deržavah silne važnosti razni zbori, vdeležujoči se bolj ali manj zakonodavstva. Skerb mora toraj biti duhovnemu pastirju, kolikor v tej zadevi storiti more in smé, da sedé in sklepajo po posameznih zastopih res kerščanski možje. Da mašnik, kolikor je na njem, pripomore k temu cilju, naj se vselej vdeležuje volitev v razne zastope, naj (če ni posebnih težav) izvolitev tudi sprejme, in ob času važnih volitev bodi ljudstvu učitelj in voditelj.

a) Duhovni pastir naj se toraj vselej tudi sam vdeležuje raznih volitev, če ima volilno pravico, ker utegne tako z izgledom in besedo zabraniti, da se ne izvolijo brezverni, cerkvi sovražni zastopniki ali volilni možje. Tudi posvetovanj o raznih volitvah naj se vdeležuje, da pozornost volilcev obrača na sposobne, kerščanske kandidate, kajti duhovni pastir je večinoma najzmožneji, ljudem pojasniti, kateri izmed kandidatov zasluži zaupanja, t. j. kateri ima potrebno znanje pa voljo, dobri reči koristiti, in povedati volilcem, kako je ponudnik morda vže dosedaj deloval in glasoval v dotičnem zastopu.

b) Ako volilci skažejo duhovniku zaupanje, da ga izvolijo, naj volitev redno sprejme. Gré naj za volilnega moža, ker utegne tako pripomoči do srečne izvolitve. Sprejme naj izvolitev v občinski zastop, morda v soseskinem zboru veliko koristi dobri stvari, ali pripomore, da se kak pošten, čverst možak izbere za župana. Za občinskega svetovalca ali celó za župana se pa duhovni pastir nikar nikoli ne daj voliti; deloma ker mu sveta služba njegova ne pušča zadostnega časa tudi še za ta posel, pa tudi zato ne, ker si utegne marsikaterih sitnosti nakopati, ki bi le ovirale mu duhovno-pastirsko delavnost. Tudi izvolitev v krajni šolski svèt naj duhovnik sprejme, kajti veliko je upanja, da (vsaj kakor so razmere pri nas) z modrim ravnanjem in vljudnim postopanjem, marsikaj koristi šoli ali slabega odverne od mladine. Izvolitev v deželni ali deržavni zbor naj bi pa duhovni pastir le tedaj sprejel, če se čuti za to posebno zmožnega, pa če mu služba dopušča.

c) A ne le, da se duhovni pastir sam poslužuje deržavljanske pravice dobri reči v korist, on ima tudi svojemu ljudstvu biti v tej zadevi učitelj in voditelj. Katoliški volilci bi se zeló pregrešili, ko bi se ne vdeležili volitve v slučaji, ko se je po pravici bati, da s tem opuščenjem oni krivi postanejo, da ne bo dovelj dobrih poslancev izvoljenih ter da ostanejo škodljivi zakoni, ali se še novi cerkvi sovražni dajo. Odtod izvira dolžnost za domačega dušnega pastirja, da ob času važnih volitev duhovnijane volilce učí, opominja, svarí. V ta namen naj tudi z lece govorí o važnosti volitev ter o dolžnosti vernikov: voliti ter dobro voliti. Razširja naj v kerščanskem duhu pisane novine, in po možnosti naj zatira brezverne časnike. Raznih volilnih posvetovanj naj se vdeležuje ter na moč dela na to, da se izvolíjo zanesljivi možje volilci. Strastnega agitovanja se mora kaj pa da varovati duhovnik, tudi v cerkvi ne smé imenovati nikakovih imén, le v obče, objektivno naj pové, kake lastnosti mora imeti zastopnik katoliškega ljudstva. Zunaj cerkve, kjer govorí kot privatnik, pač smé naravnost priporočiti kandidata, ako je zanesljivo dober, kerščansk, priporočevanja vreden. Ako so duhovnijani dobro volili, smé jih duhovni pastir pohvaliti, ko bi tudi ne bili zmagali s svojim možem. Ko bi bili pa volili slabo, naj o reči za takrat molči, a zapomni naj si stvar za vprihodnje.[1]

---

[1] Res so se vže tudi oglasili eksegetje, češ: „Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus“ — duhovnik naj se ne vtika v volitve! To bi pač jako ljubo bilo sovražnikom sv. cerkve; a kedor bi katoliškemu duhovniku dandanes kaj tacega naročal, on ne ume potreb časa! In saj tudi niso tako razumevati one besede sv. Pavla. Kakó, sv. apostelj Pavel naj bi bil pisal v tem smislu, on, ki se je sam in toliko vspešno skliceval na svoje rimsko deržavljanstvo (dj. ap. 16, 37—40), on, ki je sam slovesno izrekel: „Civis Romanus sum, Caesarem appello“ (dj. ap. 25, 11), ter tako se sklicevaje na predpravico rimskega deržavljana dosegel, da so pravičneje z njim ravnali! In če bi tako smeli umevati besede blagovestnikove, kako nam je potem soditi one sloveče borivce za katoliško reč: Daniel O'Connel-a, grofa Montalembert, škofa Freppel, predsednika Garcia Moreno in mnogo druzih; kaj nam je potem reči o Piju IX., o Leonu XIII., ki je l. 1882 italijanskim škofom v posebni okrožnici priporočal vdeležitev pri volitvah; kako nam je potem umeti ravnanje avstrijanskih škofov, ki so l. 1885 pred volitvami v deržavni zbor skoraj vsi svojemu ljudstvu v posebnih pastirskih listih naročali, vdeležiti se volitev in dobro voliti!? Rečemo toraj: kedarkoli ti more deržavljanska pravica pripomoči pri dobri reči, posluži se je!

II. Poglavje.

Duhovno vladanje posameznih.

§ 225.

Privatno duhovno vodstvo sploh.

Zasebno duhovno vodstvo imenujemo prizadevanje dušnega pastirja, posamezne svoje vernike v osebnem občevanji ter z ozirom na lastnijo in potrebo vsakterega k poboljšanju in izveličanju voditi. Ker je dušno vladanje posameznih zlasti v podučevanji dotičnih, imenujemo je tudi privatni poduk.

1. Posebno ter domače vladanje je potrebno in toraj duhovnemu pastirju dolžnost: ker se javnega ter splošnjega uka ne vdeležujejo vsi, in se ga tudi ne morejo (n. pr. bolniki, močno gluhi), ali ga pa ne razumevajo (n. pr. slaboumni); ker se pri očitnem in vkupnem podučevanji duhovnik ne ozira in se tudi ne more ozirati na tisto, kar je ravno takrat le nekaterim posameznim potrebno; ali pa še celó iz viših, moralnih ozirov o marsičem javno govoriti ne smé, kar bi sicer bilo kómu jako potrebno povedati. Da se toraj dosega cilj duhovnega pastirstva, t. j. izveličanje vseh, treba je v zasebnem poduku namestiti, kar se v javni skupščini storiti ne dá; kakor tudi Jezus Kristus ni le javno učil, ampak tudi posameznike, n. pr. Lazarja in njegove sestre, Nikodema in Caheja, Samarijanko itd. To veljá v obče. Kedaj pa duhovnega pastirja v posameznih slučajih veže dolžnost, in v koliki meri ga veže, da v privatnem duhovnem vodstvu preskerbí za izveličanje dotičnega, to je zavisno: od veče ali manjše nevarnosti, katerej je kedo izpostavljen, in ki se le po zasebnem poduku odverniti dá; od fizične in moralne možnosti dušnega pastirja, mu po tem potu pomagati; tudi od večega ali manjšega upanja, namen doseči po privatnem poduku, akoravno mora duhovnik to upanje tako dolgo imeti, dokler ni nasprotnega prepričan. A tudi tedaj ne izgubi poguma goreči dušni pastir, kedar se takrat ne dá kaj doseči, ampak ob vgodni priliki se vnovič loti dela. — Modrost in previdnost veléva duhovnemu pastirju, da se kot učitelj, sodnik, vodnik ne vríva slehernemu in povsod; on pa tudi ne molči, kjer se mu prilika ponudi, doseči kak duhovni dobiček, zlasti: kedar je naravnost podučenja, sveta, tolažbe prošen; kedar dotični verniki, ki so

poduka, opominjanja, svarila potrebni, po kakem opravku k dušnemu pastirju dojdejo; kedar mašnik zarad kakega službenega opravila v zadevno hišo pride. Nahajajo se tudi ljudje, ki so podučenja, tolažbe, svarila zeló potrebni, ki se pa duhovnika še nalašč ogibljejo; tù mora dušni pastir sam tako vravnati, da se snide z dotičnimi in da jim prijazno ponudi svojo pomoč. Kedar je urne pomoči treba, takrat duhovniku veljá beseda sv. Pavla: „Oznanuj besedo, ne jenjaj, bodi-si priložno ali nepriložno; prepričuj, prôsi, svari z vsim poterpljenjem in ukom.“ (II. Tim. 4, 2.)

2. Da more mašnik v privatnem duhovnem pastirstvu vspešno delovati, treba mu je zraven prave ljubezni do svojih vernikov in gorečnosti za njih izveličanje (gl. §§ 9, 10.) še tudi poznanja čede. Zlasti samostalni dušni pastir mora poznati lastnijo in potrebe svoje duhovnije in nje posameznih udov; vedeti mora, kje je obilnost in kje revščina, kje lepo kerščansko življenje in kje spačenost, kje zadostno versko znanje, kje velika nevednost; znani mu morajo biti bolniki, sirote, vdove, pa tudi očitni grešniki in zapeljivci itd. Do tacega spoznanja pride dušni pastir deloma po sporočilih zaupnih oséb, zlasti duhovnih tovarišev in sosedov, ki so priliko imeli dotično čedo spoznavati, deloma po lastnem opazovanji. Priliko, opazovati ter bolj in bolj spoznavati svojo čedo iz namere, da jim postane dober pastir, ima duhovnik: ob raznem pogovarjanji in občenji s posameznimi verniki; pri obiskovanji bolnikov; v šoli, kajti kedor spozná otroke, večinoma s tem vže tudi roditelje spozná; v spovednici, pa tù se mu je ozirati na to, koliko takošno poznanje rabiti smé (glej § 199, II.). Kaj pa da naj se dušni pastir meni samo za stvari, katere vedeti mu je potrebno ali vsaj zeló koristno za vspešno duhovno vladanje. Na moč pa se mu je ogibati donašalcev, zlasti žensk, kajti redkokrat jim je verjeti; dostikrat govoré iz sovraštva, ali pa da bi dosegli kak samopriden namen, in duhovnega pastirja k prenaglici in krivični sodbi zapeljejo. [1])

Mašnik kot dušni voditelj posameznim se mora pri svojem delovanji ozirati na notranje stanje dotičnih, in tudi na vnanje razmere, v katerih bivajo; zato mora tudi nauk o duhovnem vladanji posameznih govoriti

---

[1]) Poznanja čede je tudi zato treba dušnemu pastirju, da vé spisati spričalo nravnosti, kedar je zahteva kaka gosposka ali kak privatnik. Ta spričala morajo biti resnična, se morajo opirati le na istinite, znane prigodke, nikoli samo na kak sum ali na ljudsko govorico. Tudi kaj tacega, kar je službena tajnost, ne smé duhovnik povedati v nravstvenem spričalu. Kedar tacega spričala ne zahteva kak urad, ampak zasebnik, imeti mora kolek za 50 kr. — O spričalih, ki jih mora župnik napraviti tistim, ki želé sprejeti biti v kak cerkven red, gl. „Laib. Diöcbl.“ 1885 str. 65.

1. o vodstvu faranov z ozirom na njih notranje stanje, in
2. o vodstvu duhovnijanov z ozirom na njih vnanje razmere.

I. Člen.

Vodstvo duhovnijanov z ozirom na notranje stanje.

§ 226.

Nevedni, neverniki, spreobernjenci.

1. Akoravno duhovni pastir vestno stori svojo dolžnost kot učitelj ter si v šoli in na leci prizadeva, da bi nedorasli in dorasli bili zadostno podučeni v sv. resnicah, so vendar-le, zlasti po večih mestih, najti ljudje v zadevah sv. vere skoraj popolnoma nevedni, ali pa polni zmot in prazne vere. Tolika verska nevednost izvira deloma od tod, ker dotični po lastni ali po tuji krivdi niso kar nič ali silno malo šolskega poduka prejemali ter brez kerščanske vzgoje dorasli, deloma ker so se šolo zapustivši zanemarili, nikdar besede božje v cerkvi poslušali, nikoli za duhovno branje se menili. Ako dušni pastir izvé za take nevedneže ali zmotence, ni drugače, kot da jih v posebnem ter privatnem podučevanji potrebnega nauči. Z ljubeznijo in poterpežljivostjo skuša naj si pridobiti zaupanje tacega človeka, da bo rad sprejemal poduk, ki se mora ravnati po razumnosti in potrebi podučevanca. Kako v spovednici ravnati z nevednimi, smo vže povedali; gl. § 187 I. — Zlasti bebcem, slaboumnim, je edino le z zasebnim podučevanjem pomagati, kolikor so za poduk. Takih siromakov ne puščaj duhovni pastir, da bi vzrastli brez vsega verskega učila, ampak z ljubeznivostjo in krotkostjo si mora najprej pridobiti njih serce, in potem naj jih skuša v najpotrebnejšem vsaj toliko podučiti (morda s pomočjo primernih slik), da bodo ob Veliki noči mogli prejemati sv. zakramente, in na smertno uro prevideni biti. Duhovnik naroča naj tudi njih domačim ljudem, o čem in kako naj slaboumne doma učé, in kako naj z njimi ravnajo, da jih odvračujejo od greha in rednemu življenju priučé.

2. Nevernika imenujemo človeka, ki tají verske resnice, kakoršne kerščanstvo sploh spoznava, n. pr. neumerljivost duše, večno povračilo ... Vroden nevercu je dvomljivec, ki verske resnice iz nekakovih razlogov napada ali v njih prepričanji omahuje, pa malomarni, indiferentni, kateri se sploh ne meni za verske resnice ter

prav za prav nobene določene vere nima. Le dvomljivec se časih oberne do duhovnika, in mu pripoveduje o svojih pomislikih in dvomih ter prosi pojasnila, ki naj mu jih dušni pastir z vso ljubeznjivostjo daje, opozorivši ga zlasti, kako je človeški razum po pervem grehu otemnjen, zmotam podveržen, in kako je čez vse treba, da se ponižno oklenemo božjega razodenja in nezmotljive sv. cerkve, da pobožno Boga prosimo darú sv. vere, večkrat dejanje vere vzbudimo, pa da se varujemo radovednega verskega túhtanja. Nevernik in malomarni se redno ogibljeta duhovnega pastirja, in le izjemno ju pred-se dobí. Kedar se pa mašniku ponudi lepa prilika, da more posebej s tacim človekom govoriti, tedaj molčati ne smé. Z vso ljubeznijo in krotkostjo naj stori svojo duhovno-pastirsko dolžnost; kedo vé, če morda ravno takrat, podpiran po milosti božji, ne pridobí njegovega serca in njegove duše? Način poduka se mora ravnati po vzroku in izviru neverja, ki naj ga skuša duhovnik spoznati. Ako je dotični zašel v nevero po lastnem mišljenji in krivem sklepanji, treba ga je opozoriti na omejenost človeškega razuma, na toliko skrivnosti v naturi sami... na potrebo višega razodenja... na nepravilno sklepanje itd. — Kedor je pregovorjen po drugih, po čitanji... postal neveren, njemu je kazati, kako enostransko in pogubno bi bilo, ko bi v toliko važni, usodni zadevi samo besede enega poslušal ter se jih deržal, ali da bi le táko bral, kar njegovemu mišljenju ugaja. Potem naj se mu pojasné dotični nauki katoliške cerkve, ali naj mu duhovnik ponudi primerno knjigo ter naj ga prosi, da jo pazljivo prečita.¹) — Marsikedo zoper vero in cerkev govorí, slepo druge posnemajoč; je neveren, ker je tù in tam to nekaka šega med tako imenovanimi omikanci. Pri tacih je večinoma najti velika verska nevednost: kričé zoper reč, katere ne razumejo, ali pa govoré tje v en dan, brez premisleka. Dobro je opomniti take verste ljudem, da njihov ugovor ni nikakor nov, vže ta in ta čas, tù in tam se je tako govorilo, a stvar je vže davnej temeljito overžena, ničevost ugovora v tem ali onem spisu dokazana itd. Sploh se dušnemu pastirju pri tacih nevercih in verskih zasramovalcih ni treba truditi z izpodbijanjem, najbolj je, ako jih s tim osramotí, da jim zastavi taka vprašanja, po katerih razkrije njih nevednost in versko neznanje, ter da jih potem vpraša, kaj bi

---

¹) N. pr.: Drei, Apologetik; Nikolas, Studien über das Christenthum; Vosen, das Christenthum und die Einwürfe seiner Gegner; Balmes, Studien eines Zweiflers; Wiseman, Zusammenhang zwischen Wissenschaft und Offenbarung; Weninger, Katholizismus, Protestantismus und Unglaube; Hettinger; Apologie des Christenthums.

oni sami rekli človeku, ki bi v zadevah njihove službe brez vse vednosti in preiskave tako lahkomiselno sodil, kakor oni o naukih sv. cerkve. — Mnogokrat je vzrok nevere spridena volja, strastno nagnjenje do neke pregrehe; taki ljudje zato tajé versko resnico, ker jim je neljuba, zoperna, in jih spominja na božjo pravičnost. Tudi tù je vsako ovračanje nevspešno. Edino zdravilo je boljšanje serca in volje; in edini odgovor na vse njih napade in ugovore bodi, resnica ostane resnica, naj si je komu še tako neprijetna, nadležna.

3. Mi razločujemo dvojne spreobernjence: prišlece, proselite, t. j. take, ki po sv. kerstu še-le želé stopiti v sv. cerkev; pa spreobernjence v ožjem smislu, konvertite, ki se vže keršćeni vračajo v naročje katoliške cerkve. O sprejemanji otrók nekerščenih in krivoverskih roditeljev v katoliško cerkev po zakramentu sv. kersta smo vže govorili (gl. § 169 pod II. 2) ter tudi povedali, kaj avstrijanski deržavini zakoni določujejo o spreobernjenji ali prestopu od ene cerkve v drugo (gl. str. 529, opomnja 1.): tukaj nam je natančneje govoriti samo o podučevanji in sprejemanji raznih doraslih, t. j. vže 14 let starih spreobernjencev, kajti po sedanjem civilnem našem zakonu je le takim prestop dopuščen.

Poglejmo najprej, kako je duhovnemu pastirju ravnati s proseliti; in ker ima pri nas težko kedaj opraviti z drugimi, kot s prišleci iz judovstva, govorimo zlasti o teh. Ako se jud oglasi pri dušnem pastirji ter razodene željo, sprejet biti v katoliško cerkev, sprejmi ga mašnik prijazno in srečo mu vošči, da mu je Bog dal misel, iskati resnice in izveličanja v pravi cerkvi božji. A tudi previden mora biti duhovnik, kedar se oglasi za prestop drugoverec, zlasti še jud, kajti redko kedaj ga vodi prava, plemenita namera, večjidel so razni časni oziri, ki ga priganjajo k tej stopinji. Z modrimi vprašanji naj toraj skuša duhovni pastir izvedeti od prišleca, kaj ga je napotilo do tega sklepa. Če spazi, da motivi niso plemeniti ter ga v katoliško cerkev vleče morda upanje, kako pomoč, službo dobiti, z bogatim katoličanom v zakon stopiti ali enacega kaj, tedaj ga mora opozoriti, da pri tako važni, usodni stopinji ga ima voditi višji ozir: ljubezen do resnice in skerb za izveličanje. Povè naj mu, da pri katoličanih nima pričakovati časnega dobička, pač pa si bode od strani sorodnikov in drugih dosedanjih sovernikov nakopal dokaj preganjanja, zaničevanja . . ., ako se kerstiti dá. Če dušni pastir spozná, da prišleca vodi čist namen, da je terden v svojem sklepu, ali če je znati, da ga zraven kakega časnega ozira vodi vendar-le tudi ljubezen do resnice in skerb za izveličanje, tedaj ga smé začeti podučevati v sv. veri ter naj mu odloči za to gotove ure. Pové naj mu, da je pravo spreobernjenje delo božje milosti, katere naj si izprosi s pobožno molitvijo, in se je naj vredne stori z lepim, brezmadežnim življenjem. Z navdušeno in prepričevalno besedo naj ga podučuje, in tako se vêdi do njega, da si zaupanje in spoštovanje spreobernjencevo pridobí. — Pri prozelitih iz judovstva mora se podučevanje začeti s prerokbami stare zaveze, in da mu kaže, kako se je vse napovedano natanko izpolnilo v Jezusu Kristusu, ki je toraj po Bogu vže v raji napovedani in obljubljeni Odrešenik svetá, naš Izveličar.[1]) Ko je prejel prišlec ta dokaz v podlago, treba mu je podati popoln, obširen in temeljit poduk v vseh keršćanskih resnicah, verskih in dejanjskih. Podučevalec naj se ne zadovolji s tem, da bi se katehumen dobro naučil razuih potrebnih naukov, ampak naj tudi deluje na njegovo serce in voljo, kažoč mu lepo zvezo med razodetimi resnicami in dejanjskimi zapovedmi, in kako da življenje po katoliški veri človeka storí zares srečnega itd. Judovstva naj ne napada z zaničljivimi besedami, in naj ne smeši njega zmote, ampak le prav živo in temeljito naj mu skazuje istinitost keršćanskih naukov, kajti spozná naj katehumen, da tù ne gré za osebo, ampak za resnico. Zraven poduka v verskih resnicah in dolžnostih katoliškega kristijana povedati mora spreobernjencu tudi, kako se ima na sv. kerst pripravljati z brezmadežnim življenjem, z dobrimi deli, s pobožno molitvijo in obžalovanjem do sedaj storjenih dejanjskih grehov, pa s terdnim sklepom, v sv. veri lepo, pobožno živeti. Tudi obrede sv. kersta naj mu razjasni. — Ko je prišlec vže dobro podučen in zadostno pripravljen, mora duhovnik, redno župnik, kateri ga misli sprejeti v sv. cerkev, prositi za to dovoljenja pri svojem škofijstvu.[2]) Brez pripuščenja dotičnega ordinarijata nihče ne smé kerstiti proselita, razun na smertni postelji, ako vže dorasli jud umirajoč prosi sv. kersta. Škof se mora namreč prepričati: da katehumena vodijo čiste namere k spreobernjenju, da živí v tacih razmerah, da se ni bati poznejšega odpada, da ni kakega zaderžka od vladine strani itd. Duhovni pastir naj toraj sostavi zapisnik, v katerem pové imé, stan, starost, rojstni kraj in prejšnje stanovanje proselitovo, njegovo dosedanje življenje, če ima morda otroke, in po koliko stare. Priložiti se mora zapisniku rojstni list prišleca in pismeno zagotovilo njegovo, da prostovoljno in iz plemenite namere prosi sv. kersta, ne pričakovaje časnega dobička, in da ga je terdna volja, ne le ime kristijansko nositi, ampak tudi lepo katoliško živeti. Ako katehumen ne zná pisati, naj po kom drugem pisano zagotovilo podkriža pred dvema pričama. — Če škofijski ordinarijat spozná, da je vse v redu ter je pričakovati, da s tem kerstom pridobí sv. cerkev zvestega vernika, dá pismeno dovoljenje za sprejem. Ko duhovni pastir to pripuščenje vže ima, opomniti mora proselita (kar za vsacega spreobernjenca veljá), da ima vsled avstrijanskega civilnega zakona pri dotični gosposki sam zglasiti svoj izstop iz dosedanje vere.[1] — Sv. kerst se podelí proselitu slovesno v cerkvi, tako kakor obrednik določuje za odraščene; gl. Ljublj. obrednik str. 24. „Ordo baptismi adultorum“. Po prejetem sv. kerstu se obhaja daritev sv. maše, med katero spreobernjenec prejme sv. obhajilo; tudi mora duhovni pastir opomniti novokerščenca, da ob pervi priliki prejme sv. birmo. Kerst doraslega proselita vpiše se v navadno kerstno knjigo, v katerej se napolnijo vsi predelki; v „opomnjo“ ali pa pod ime mašnika keršČevalca se mora vpisati dovoljenje škofijskega ordinarijata z dnevom in vradno številko. — Še tudi po podeljenem sv. kerstu naj je duhovni pastir novospreobernjencu ljubeznjiv in skerben učitelj pa vodnik; ostane naj z njim v prijazni dotiki, spodbuja naj ga k pogostnemu prejemanju sv. zakramentov, ter naj pazi nad njim, da ne zaide v druščine, kjer bi škodo terpela sv. vera, v kateri je še malo vterjen.

---

[1]) Za podučevanje tacih spreobernjencev je duhovniku dober pomoček: Al. Keith, Zeugnisse für die Erfüllung der Weissagungen, Frankfurt.

[2]) Primeri se, da se želí pokristijaniti kak judovski vojak, ki je še v dejanjski službi. Če je v tistem kraji nastavljen vojaški duhovnik katoliški, mora se pri tem oglasiti zarad prestopa, ki mu za to preskerbí dovoljenje vojaškega škofa. Ako tamkej ni vojaškega duhovnika, smé ga v keršćanskem nauku podučevati ter na sv. kerst ga pripravljati civilni duhovni pastir, a ker je vojak dejanjsko službujoč podložnik vojaškemu župniku, ki tudi vse matrike spisuje za svoje podložno vojaštvo, zato mora civilni duhovnik stopiti v zvezo s kompetentnim vojaškim župnikom, in po posredovanji tega prejme on dovoljenje za kerst od vojaškega višega duhovnega pastirja.

---

[1] C. kr. minist. za bog. in uk pa minist. za notr. je 18. jan. 1869 objavilo k dotičnemu zakonu od l. 1868 (gl. str. 530) ta-le izverševalni ukaz: „§ 1. Die zur Entgegennahme der Erklärung des Austrittes aus einer Kirche oder Religionsgenossenschaft berufene politische Behörde ist die k. k. polit. Bezirksbehörde (Bezirkshauptmannschaft) des Wohn- oder Aufenthaltsortes des Meldenden und in jenen Städten, die eigene Gemeindestatute haben, die mit der politischen Amtsführung betraute Gemeindebehörde. § 2. Die Kompetenz der Behörde zur Entgegennahme der Austrittserklärung ist durch die österreich. Staatsbürgerschaft des Austretenden nicht bedingt. § 3. Die Meldung muss bei der Behörde mündlich zu Protokoll gegeben oder in einem, an diese gerichteten, mit der Unterschrift des Austretenden versehenen Schriftstücke niedergelegt sein und jene Angaben enthalten, die nöthig sind, um zu beurtheilen, wem sie zu übermitteln sei. Ist diesen nicht entsprochen, so muss der Austretende zur Ergänzung des Fehlenden vorgeladen werden. § 4. Die Identität der Person des Anmeldenden und ob derselbe das 14. Lebensjahr zurückgelegt und sich in dem erforderlichen Geistes- und Gemüthszustande befinde, hat die Behörde nur dann zu prüfen, wenn Umstände vorliegen, die gegründete Zweifel zu erregen geeignet sind. § 5. Die Austretenden sind von der über ihre Anmeldung getroffenen Verfügung schriftlich zu verständigen. Die schriftliche Verständigung kann unterbleiben, wenn die Parthei, deren Identität nachgewiesen ist, hierauf verzichtet, oder wenn die mündliche Verständigung ausreicht.“

Kar smo povedali o sprejemanji in podučevanji prišlecev, to v obče veljá tudi za konvertita ali spreobernjenca v ožjem smislu. Tudi tega je treba prijazno sprejeti, poizvedati po vnanjih razmerah njegovih in po nagibih, ki ga vlečejo k prestopu, do tega ga pripraviti, da iz pravih, plemenitih motivov želi sprejetja itd. Le gledé podučevanja doraslih konvertitov je treba še posebej nekoliko omeniti. Obrednik (Ljublj. str. 12) velí: „Haeretici ad catholicam ecclesiam venientes . . . prius errorum suorum gravitatem agnoscant et detestentur et in fide catholica diligenter instruantur.“ Spreobernjenec potrebuje toraj skerbnega poduka [1]), kajti temeljito podučen v katoliških resnicah bode tudi spoznal svojo zmoto in žalostní svoj dušni stan. Kar tiče vprašanje, naj li duhovnik s katehumenom obravnava ves katekizem zapored, ali le nekatere oddelke, se to ravná po verski izobraženosti spreobernjenčevi. Kaj pa da mora podučevanje drugačno biti pri konvertitu teologično izobraženem, in drugačno pri človeku, ki je v verskih rečéh sploh le malo podučen. Preveč verskega znanja naj tudi tako zvanim omikancem duhovni pastir nikar ne prisoja in ne zaupa; v posvetnih vedah zeló izobraženi so časih v verskih zadevah jako nevedni. Konvertite iz protestanstva gre posebno dobro in temeljito podučiti v onih resnicah, katere so heretiki popačili ali celó zavergli, n. pr. nauk o sv. pismu in ustnem izročilu, o nezmotljivosti sv. cerkve, o podedovanem grehu, o opravičenji, o zaslužnosti dobrih del, o sv. zakramentih, o odpustkih, o vicah, o češčenji svetnikov . . . Gledé na večo ali manjšo versko omiko spreobernjenčevo naj se učitelj tudi bolj ali manj ozira na razne ugovore in predsodke, med drugoverci razširjene o katoliški veri in cerkvi, ter naj mu lepo njih ničevost pokaže. Berž ob začetku podučevanja povė naj duhovnik svojemu učencu o nezmotljivosti sv. cerkve. Pri uku o zakramentu sv. kersta in njega potrebnosti ga utegne vže tudi opozoriti, da bo morda treba kerst pogojno ponoviti nad njim. Zlasti živo in prepričalno govôri katehet o znamenjih prave Kristusove cerkve, in kako so lepo najti edino le pri rimsko-katoliški cerkvi. Tù in pri drugih oddelkih katekizma naj duhovni pastir opušča vso nepotrebno polemiko ter naj se zlasti varuje strastnih napadov ne vero, v kateri je katehumen živel do sedaj. Zeló duhovnik pospešuje podučevanje, ako spreobernjencu dá primerno knjigo za berilo, da jo vzame domú. — Da katoliški mašnik konvertita vže zadostno podučenega in pripravljenega smé v sv. cerkev sprejeti, mora si prej od svojega višega pastirja preskerbeti oblast, odvezati ga „ab haeresi“. Vsled konstitucije Pija IX. „Apostolicae sedis“ (gl. str. 577) zadene izobčenje sv. očetu sosebno prideržano „omnes a christiana fide apostatas, et omnes ac singulos haereticos, quocumque nomine censeantur . . .“ Kaj pa da tej cerkveni kazni le tisti zapade, ki živí v zavednem krivoverstvu, in če vé za omenjeno kazen. Premnogih protestantov krivoverstvo pa je le nezavedno, haeresis materialis, premnogim je neznana kazen izobčenja; a vendar cerkev za vnanji svet, pro foro externo, ne razločuje med zavedno in nezavedno herezijo ter z vsemi spreobernjenci heretiki, kakor tudi z razkolniki in odpadniki, ko se vračajo v sv. cerkev, ravná kakor z ekskomunikaciji zapadlimi, jih „pro majori securitate“ in foro externo vse odvezuje, in sicer v dvomu, so li zapadli cerkveni kazni ali ne, odveže jih „ad cautelam“ pogojno, dodavši besedam odveze „absolvo te a vinculo excommunicationis, in quam . . .“ še besedico „forsan“ (C. S. Off. 29. jul. 1859). Duhovnemu pastirju, kateri želí heretika sprejeti v katoliško cerkev, je pa tudi prositi pooblaščenja [1], da ga smé odvezati „ab haeresi in foro interno“, pri spovedi, kajti ono odvezovanje in foro externo ni zakramentalno, ne odpravi toraj greha „haereseos“, kojega je spreobernjenec storil, če je bil zaveden heretik, ampak je samo odveza od kazni izobčenja. Je li treba spreobernjenca odvezati „ab haeresi“ tudi pri spovedi ali ne, to kaj pa je duhovnemu pastirju le in confessionali mogoče razločiti, ker le tukaj je možno spoznati, če je dotični zaveden heretik ali ne. Pri spovedi mašnik spreobernjenca od izobčenja odveže z navadnim slovilom (gl. str. 538, opomn. 2); in če bi po vestnem preiskovanji le še dvom ostal, je li bil to zaveden krivoverec ali ne, odveže naj ga od cerkvene kazni pogojno, si indiges. — Ko je dušni pastir prejel od svojega škofa oblast, dotičnega odvezati ab haeresi in v naročje sv. cerkve ga sprejeti, izveršiti mora to po navodu domačega obrednika (Ljublj. str. 54—64); in sicer brez posebne slovesnosti, ali pa javno in slovesno, kakor razmere dopuščajo. Če želí spreobernjenec sprejet biti brez posebne slovesnosti, naj v cerkvi (pri zapertih durih) le vpričo vsaj dveh svedokov pooblaščeni mašnik izverší obred sprejetja; potem naj konvertit spoved opravi, kjer pred odvezo od grehov prejme še odvezo od cerkvene kazni „propter haeresin“. Kedar se ima veršiti prestop bolj slovesno, kar je prav spodbudno, naj spreobernjenec najprej opravi spoved in prejme odvezo a censuris et peccatis, potem se v cerkvi pred pričami, koje si sam izvoli, med sv. mašo po evangeliji pred navzočim ljudstvom zgodí sprejem po ukazanem obredu. Po mašnikovem obhajilu tudi konvertit javno prejme sv. obhajilo. Naročí se mu, da ob pervi priliki prejme zakrament sv. birme. — Ker je gledé na današnji način kerščevanja med heretiki opravičen dvom o sv. kerstu, po kakem nekatoličanu podeljenem, zato mora duhovni pastir pred sprejetjem konvertita tudi še vselej preiskovati veljavnost ali neveljavnost v krivoverstvu prejetega kersta; gl. tudi § 169 str. 525. Če se pokaže, da konvertit v hereziji ni bil veljavno kerščen, podelí se mu sv. kerst kakor doraslim sploh; gl. obredn. Ljublj. str. 24. Večinoma ostane pameten, opravičen dvom o veljavnosti spreobernjenčevega kersta. V tem slučaji ni le dopuščeno, ampak celó dolžnost, kerst ponoviti pogojno. Ako toraj duhovni pastir po skerbnem popraševanji izvé, da v kraji, kjer je bil dotični kerščen, pri krivovercih gledé kerščevanja ni tako, kakor bi imelo biti, da se morda ozir tvarine, slovila ali istodobne rabe obéh, ali gledé potrebne namere nahajajo bistvene napake, tedaj mora vselej stvar sporočiti škofijstvu (najbolj kar takrat, ko prosi pooblaščenja za sprejetje), ter naj vpraša, kaj mu je v tej zadevi storiti. Ako se ukaže ponovitev kersta, pogojna ali nepogojna, zgôdi se to bolj skrivej, ne pred kerščansko občino, in če bi se tudi sprejemanje sicer godilo slovesno. Tudi pri pogojno podeljenem kerstu se ima izveršiti ves obred, kakor ga opisuje „ordo baptismi adultorum“, ne da bi se samo oblivanje pogojno ponovilo. Imamo toraj trojen način, konvertita sprejeti, kojega C. S. Off. dné 20. jul. 1859 tako-le določuje:

---

[1]) Podučevalcu utegne dobro služiti: Merz, Systematische Methode, die Protestanten von der Wahrheit der kathol. Kirche zu überzeugen; Möhler, Symbolik; Hurter, Geburt und Wiedergeburt; v. Segur, Vertrauliche Unterredungen über den heutigen Protestantismus, Mainz 1859; Vosen, der Katholicismus und die Einsprüche seiner Gegner, Freiburg 1866; Gronheid, Konvertiten-Unterricht, Münster 1873.

---

[1] Čeravno je to izobčenje sv. očetu prideržano „speciali modo“, imajo vendar pri nas škofje pravico, da smejo od tega papeževega prideržaja sami odvezovati, in tudi navadne mašnike pooblaščevati, odvezo dajati od omenjenega greha, in od kazni z njim združene.

a) „Si baptismus absolute conferatur, nulla sequitur abjuratio, nec absolutio, eo quod omnia abluit sacramentum regenerationis.

b) Si baptismus sub conditione iterandus est, hoc ordine procedendum erit: 1. abjuratio seu fidei professio; 2. baptismus conditionatus; 3. confessio sacramentalis cum absolutione conditionata.

c) Quando denique validum judicatum fuerit baptisma, sola recipitur abjuratio seu fidei professio, quam absolutio a censuris sequitur. De facultate absolvendi ab haeresi pro confessario a convertendo libere eligendo mature provideatur.“

Sprejem konvertita mora se po opravljenem sv. dejanji vpisati v matico za spreobernjence, natanko tako, kakor je ukazano po knezoškofijskem ordinarijatu (gl. „Laib. Diöcbl.“ 1883, str. 46). — Kar o prišlecih iz neverstva, veljá tudi gledé spreobernjencev: duhovnik, ki ga je podučeval in sprejel, bodi mu še nadalje ljubeznjiv vodnik, skerben oče, ki naj novopridobljeno ovčico skuša vterditi v dobrem, in jej zlasti po pogostnem prejemanji sv. zakramentov podajati čverste hrane in moči zoper notranjo slabost in hudobni svet.

§ 227.

Sumnjivci, žalostni, otožni, samomorci.

1. Sumnjivost je veden neuterjen strah zavolj lastnega vestnega stanja, zlasti zarad svojih dozdevnih grehov ali umišljene nespokornosti, mlačnosti, neveljavnosti prejšnjih spovedi, zapuščenosti od Boga itd. Sumnjivec navadno ne vidi druzega kot greh in vedno le greh; najnedolžnejša stvar zdí se mu hudobija, svèt mu je dolžnost, pri vsem kar reče ali stori, ga takoj obide strah, da morda ni prav rečeno, ne prav storjeno. Pretankovestnik ni nikoli pokojen: léta od spovednika do spovednika, vsacega izprašuje, sveta prosi, a ni pokoren nobenemu; obtožuje se vedno istih ter vže večkrat izpovedanih reči, a vedno meni, da ni povedal dovelj natančno, da ga spovednik ni razumel . . . in tako postaja sumnjivec ves zmešan. Sumnjivost je prava dušna bolezen, a razločevati nam jo je od vestnosti, natančnosti vesti, in od opravičenega strahú zavolj lastnega vestnega stanú, kakor tudi od tako imenovane farizejske boječnosti, ki komarje preceja in vendar velblóde požira. Sumnjivosti izvir je časih telesna pogrešnost, n. pr. melanholičen temperament, prirojena velika boječnost; časih neko topoumje ali slaba razsodljivost, nevednost v stanovskih dolžnostih, nekaka svojeglavnost, ki se noče ukloniti tuji razsodbi; časih vnanje razmere, n. pr. občenje s sumnjivci, čitanje prestrogih knjig; časih hudič, ki na ta način duše vznemirja, od duhovnih vaj odvračujoč, in v grehe tira. Slednjič časih tudi Bog

pošilja sumnjivost, da duše poskuša, ponižuje, čisti, v kreposti vterjuje. — Po vzroku skrupuloznosti se ravná zdravilo zoper to dušno bolezen. Ravnaje s sumnjivci naj se derží duhovni pastir teh-le pravil:

a) Najprej se je treba prepričati, je li to, kar se razodeva kot sumnjivost, tudi res skrupuloznost, in ne marveč opravičen strah za svoje izveličanje; in če je dotični res sumnjivec, skuša naj duhovni pastir izvedeti, kaj je vzrok te dušne bolezni. Dovóli naj mu toraj vpervič, da vse pové, kar ima na sercu, in tako natančno, kakor mu drago. Ako ga duhovnik ljubeznjivo sprejme in poterpežljivo posluša, dobí si dušni pastir serce, zaupanje njegovo, kar je potrebno za ozdravljenje sumnjivčevo.

b) Ko mašnik spozná naturo in lastnijo njegove sumnjivosti, pové naj dotičnemu, da za svoj dušni stan res potrebuje stalnega duhovnega voditelja, a da ga on le tedaj vzame pod svoje duhovno vodstvo, če mu terdno obljubi, ne po svoji glavi ravnati, ampak mu v vsem poslušen biti, kar bo ukazal in kakor bode razsodil. Le če bode s popolnim zaupanjem vse storil, kar se mu bo velélo, ter lastne misli, lastno sodbo, lastno serce in voljo popolnoma podvergel vodstvu duhovnega pastirja, bode zadobil dušno zdravje in pokojno serce.

c) Pri vladanji sumnjivega mora dušni pastir vsako reč po modrem prevdarku kratko, krepko povedati, z vso gotovostjo, odločnostjo ukazovati, od naročenega nikoli odjenjati, in pri odgovarjanji in naročanji nikoli razodevati zadrege, omahljivosti. Ako dotičnega terpinči zopet nova sumnja in prosi sveta, naj ga duhovni pastir zopet posluša in podučí, tolaži; če pa sumnjivec stare dvome na dan vlači, pomislike razodeva, čeravno je bil ozir njih vže potolažen, naj ga le na to opomni, kar mu je vže povedal, veleč mu, da je miren in da naj ravná, kakor mu je ukazal; toliko bolj, ker bode on sam kedaj odgovor dajal pri Bogu od svojega ravnanja kot dušni voditelj. Sploh naj duhovni pastir s pokornimi sumnjivci ravná jako rahlo, ljubeznjivo; s svojeglavnimi, neslušnimi pa kar strogo.

Po viru sumnjivosti ravná se zdravilo: če ima svoj vzrok v telesni bolehavosti, treba se je oberniti do modrega zdravnika; sicer je po razmerah rabiti poduk, svaritev, molitev, vredno prejemanje sv. zakramentov, ali pa se dotični mora vaditi v ponižnosti, poterpežljivosti, vdanosti do Boga, v zaupanji na božjo pomoč itd. Naj pa vže vporablja duhovni pastir zoper sumnjivost pomočke katerekoli:

najvažnejše, pervo in zadnje je — natančna pokorščina do vestnega in skušenega duhovnega vodnika.[1])

2. Velika žalost in terpljenje mnogokrat človeka odvračuje od Boga, in ga zapelje v marsikateri greh, toraj mašnik ne smé hladen, vnemaren ostati, ko izvé, da velika žalost tare katerega njegovih vernikov; ampak kot duhovni oče in dobri pastir naj ga tolaži, naj mu zmanjšuje britkost, ali celó popolnoma odvzame žalostne misli. To doseči, treba je najprej vedeti vzroke žalovanja, kakošnost terpljenja, ter tudi poznati lastnijo žalujočega. Popolnoma odpraviti žalost je takrat možno, kedar je dušnemu pastirju moč, odstraniti vzrok terpljenja, tedaj: pri telesnih, vnanjih britkostih s telesno pomočjo (če ga n. pr. z modrim svetom reši zadrege, če za njegovo ozdravljenje preskerbí, ali da mu zasližka, denarne pomoči nakloni); pri duševni britkosti z duševno pomočjo (n. pr., če ga po dobri spovedi spravi z Bogom, s podukom v dvomih, zmotah ali domišljevani stiski). A če tudi časih ni moč celoma odpraviti vzroka terpljenju, mora si dušni pastir vendar prizadevati, da zmanjšuje žalost, da polagoma odstrani britkost, in da terpljenje, žalostne razmere dotičnega obrača v njegovo boljšanje, vporablja v njegov dušni blagor, njemu v izveličanje, kajti prav to imenujemo keršćansko ali duhovno tolaženje terpečih. — Pervo pravilo pri tolaženji žalostnih, terpečih je: pridobiti si zaupanje njegovo. V ta namen ga duhovni pastir prijazno obišči ali ga sicer skušaj dobiti na primernem kraji, razodeni mu svoje priserčno sočutje, povej mu, da dobro sprevidiš težo njegovega terpljenja, da spoznaš velikost njegove reve in mu pomagati želiš. Še veliko prej si duhovnik pridobi zaupanje žalostnega, ako mu more po resnici zaterditi, da je tako ali kaj enacega vže sam skusil in prestal. Voljno, poterpežljivo naj ga posluša, če mu začne razkladati svojo stisko; nikoli naj ga ne graja, če svojo veliko žalost glasno, celó z jokom razodeva, ampak miluje naj ga, žalujoč z žalujočim. Ko bi dotični ne hotel kaj povedati o svojem terpljenji, naj ga dušni pastir prav prijazno sam nagovarja, da začne govoriti o svoji stiski: tako si olajša serce, in terpeči mnogokrat še-le tedaj postane prejemljiv za tolažbo, ko solzé tekó. — Ker se velika žalost ne dá naenkrat odstraniti, ampak le polagoma oslabiti in odpraviti, zamore tudi duhovni tolažnik le stopnjama priti do cilja. Razločujemo pa tri verste tolaženja. Pervo je, da skuša duhovni pastir pozornost, misli terpečega,

---

[1]) Duhovnemu pastirju za vladanje sumnjivcev dobro služi n. pr. Jos. Quadrupani, Unterweisungen zur Beruhigung ängstlicher Seelen, Frankfurt; Blosius, Trost der Kleinmüthigen, Wien; Skaramelli, Unterscheidung der Geister,

žalujočega oberniti na druge stvari, ga razmisliti, svetujoč mu, ali da za kaj časa zapusti kraj britkosti, ali da se z vnemo loti tacih opravil, n. pr. branja, raznih mu sicer priljubljenih dél, ki serce oveseljujejo in vtise žalosti odstranjujejo. Dalje naj duhovnik skuša glede na versto in lastnijo terpljenja žalost zmanjševati, kažoč mu: ali da njegova nesreča ni tako velika, kakor se mu zdí, da je navidezna ter utegne dobre posledice imeti . . .; ali da vsaj tolika ni, da bi jo z božjo pomočjo mirno prenašati ne mogel, kajti tega . . . unega je enacega kaj, celó še hujšega zadelo, pa je terpljenje prenašal tako in tako . . .; da si ni sam kriv tega terpljenja, ga toraj ložej prenaša itd. Slednjič naj skuša duhovni pastir žalostne misli terpečemu popolnoma odvzeti, vzrok žalovanja mu izpodbivši s tim, da mu pojasnuje, kako da so z verskega stališča kristijanu koristne razne časne reve, zemeljsko terpljenje, kako nam serce odvračajo od minljivega ter nagibajo k Bogu . . ., s kratka: kako oko sv. vere v zemeljski britkosti, nesreči, ne vidi kaj hudega, strašnega, ampak nekaj dobrega, katero nam previdnost božja iz blage namere pošilja ali vsaj dopušča. — Kaka tolažila da rabi duhovni pastir v posameznih prigodkih, to seveda je zavisno od lastnije britkosti pa od osebnosti in značaja žalujočega. Zgolj navideznih tolažil in sofizmov duhovnik ne smé rabiti, ampak zraven človeških, naturnih, zlasti še verske, kajti kerščanska tolažila imajo največo vrednost, ker so vterjena na božjo veljavo, in najprimernejša, terpečega v veri in zaupanji na Boga poterjevati, pa za voljno prenašanje terpljenja ga vterditi. Ta verska tolažila naj se ozirajo na Boga kot najmodrejšega vladarja vseh stvari in najboljšega našega očeta, kakor naznanjajo n. pr. svetopisemski izreki: „Ali se ne prodasta dva vrabca za en vinar? In le eden izmed njih ne bo padel na zemljo brez vašega Očeta. Vaši lasje na glavi pa so vsi razšteti. Nikar se tedaj ne bojte; boljši ko veliko vrabcev ste vi“ (Mat. 10, 29—31). „Vsako mladiko, katera rodí sad, bo otrebil, da več sadú rodí“ (Jan. 15, 2). „Kogar namreč Gospod ljubi, ga pokorí; in tepe vsacega otroka, katerega sprejme“ (Hebr. 12, 6). „Blagor zavoljo pravice preganjanim, ker njih je nebeško kraljestvo. Blagor vam, kadar vas bodo kleli in preganjali, in vse hudo zoper vas lažnjivo govorili zavoljo mene; veselite se itd.“ (Mat. 5, 10—11). „Bog pa je zvest, ki vas ne bo pustil skušati bolj kakor premorete, temuč bo storil tudi s skušnjavo izid, da jo zmagate“ (I. Kor. 10, 13). „Blagor človeku, ki ga Bog tepe; toraj ne zametuj Gospodovega strahovanja. Ker on rani in céli, on udarja, njegove roke pa ozdravljajo“ (Job 5, 17—18). Drugi bogati vir kerščanskih tolažil je izgled Kristusov. Ta kaže žalujočemu, da je terpljenje na zemlji potrebno; kaže mu pa tudi raznotere dušne in telesne težave, bolečine, ki jih je Izveličar iz ljubezni do nas terpel ter nas s tim učil, kako je nam prenašati razne stiske ... Tretji vir verske tolažbe, ki naj ga pridno rabi duhovni pastir, je opomin na prihodnje večno povračilo, na katero nas opozoruje sv. pismo. N. pr.: „Blagor žalostnim, ker oni bodo oveseljeni“ (Mat. 5, 5). „Menim namreč, da se terpljenje sedanjega časa ne dá primeriti prihodnji časti, katera bode nad nami razodeta“ (Rim. 8, 18). „Zakaj naša sedanja, kratka in lahka nadloga nam pripravlja nezmerno visoko, večno čast, katera vse preseže“ (II. Kor. 4, 17). „Žena, kedar je na porodu, ima žalost, ker je prišla njena ura; kedar je pa porodila dete, ne misli več v britkost od veselja, da je človek rojen na svetu. Tako tudi vi imate sedaj sicer žalost; pa zopet vas bom vidil, in vaše serce se bo veselilo, in vašega veselja vam ne bo nihče vzel“ (Jan. 16, 21—22).

3. Otožnim prištevamo človeka hipohondra, ki se, ako se njegovo stanje shujšuje in shujšuje, mnogokrat spreverže v melanholika, katerega pa vže prištevamo pravim duhobolnikom. Obojno stanje se razodeva v tem, da se dotičnega loti neka tesnoba, klavernost, žalost, strah pred nekim domišljevanim hudim; je čmeren, zle volje, se ogiblje druščine, je v vedni britkosti in nepokoji, se naveliča življenja. Razlika med njima je ta, da hipohondričen svoje misli in čustva le na svojo osebnost obrača; vsa pozornost njegova je obernjena na lastno zdravstveno stanje, domišljuje si sedaj to, sedaj uno bolezen ter z nekim prepričanjem terdi, da jo res ima. Hipohondrijo mnogokrat porodí pogostno čitanje zdravniških knjig, občenje s težkomiselniki, strah pred okužbo ob času nalezljivih bolezni. A med tem ko hipohonder pripoveduje, o svojem stanji toži, pomoči išče, zdravnike, knjige poprašuje, razna zdravila poskuša ...; pa melanholičen odbija vsako pomoč, češ, da mu ni pomagati, nobena stvar ga ne more razveseliti, vse se mu studi, celó domačih ne more videti, se bolj in bolj od njih odločuje — prikazujejo se razne krive misli, blodnje, ki ga navdajajo s strahom ter mnogokrat tirajo v samomor. Hipohonder bolj ali manj še ohrani oblast nad seboj ter opravlja navadna dela, melanholik pa se časih kar popolnoma vdá svoji blodnji. — Otožni so velicega usmiljenja vredni, jako potrebni duhovnikove tolažbe in pomoči; a da kaj doseže dušni pastir pri njih, mora dotičnega najprej dobro poznati, njegovo lastnijo, sedanje in prejšnje njegovo življenje; mora skušati poizvedeti vzrok, izvir njegove žalosti, otožnosti. Izvira li njegovo terpljenje iz telesne bolehavosti (slabotni živci,

huda kri, slabo prebavljanje, posledice prejšnje bolezni . . .); ali iz duše (storjene pregrehe, vzbujena vest, nesrečna ljubezen, nezvestoba prijateljev . . .); morda so otožnosti krivi vnanji prigodki (razne nesreče in zgube, revščina . . .)? Ko duhovni pastir izvé vzrok težkomislija, naj:

a) skuša, da si pridobí zaupanje dotičnega človeka. V ta namen naj ga iz prijaznosti obiskuje, vselej milo, sočutno, z nekako veselostjo duhá z njim občuje, poterpežljivo naj ga posluša, ter mu dela upanje, da bo ozdravljen, če bo poslušal svet modrih mož. Razgovarja naj se z njim zlasti o rečéh, ki otožnega zanimajo; vselej naj mu kaj veselega pové, ali sicer kako veselje mu storí itd.

b) Z ozirom na izvir otožnosti naj duhovnik poskuša s primernimi pomočki zoper težkomislije: vsacemu naj naroča gotovi red življenja in prav marljivo delavnost, da mu misli vedno in vedno ne prehajajo na umišljevano zlo. Ko žalujoči toži, naj mu naravnost ne ugovarja in ne pobija njegovih misli in terditev, še manj pa, da bi se norčeval iz njega zarad njegovih blodenj, kajti na taki način zgubil bi duhovnik vse zaupanje pri njem. A tudi priterjevati mu ne smé v vsem, da ga še bolj ne vterdi v krivih mislih; le prilično ter obstransko naj izreče nekatere dvome; pozneje še-le, ko si je vže popolnoma pridobil zaupanje terpečega, naj se duhovni pastir naravnost loti zavračanja krivih misli njegovih. Kedar rabi v tolažbo svetopisemske izreke, opozorí naj otožnega na božjo veljavo teh besedí.

c) Mnogokrat je treba otožnemu tudi prigovarjati, da se oberne do spretnega zdravnika, ter da natanèno izpolnuje, kar mu ta velí. Domače ljudi je časih treba opominjati, da prijazno in poterpežljivo ravnajo s terpečim, ker sicer se mu stanje še bolj shujša. Na hudo melanholičnega je navadno treba zeló paziti, samega ne puščati, da si v svoji blodnji in strahu kaj žalega ne storí.

4. Najhujša otožnost človeka marsikaterikrat pripravi do samomora. Tù nam je razločevati: je li za dotičnega iz poskušanega samomora nastala smertna nevarnost ali ne. Ako je bil samomor zabranjen, ali pa sicer vže izverševan, a ne dognan, in toraj dotični ni v smertni nevarnosti, skušaj duhovni pastir najprej izvedeti vzrok nameravanega samomora, ki utegne biti: kaka bolezen, veliko terpljenje, pomòt uma; ali strasti, velike hudobije, moralna spridenost, morda verska sanjarija itd. Z ozirom na vzrok je dalje ravnati s siromakom, vselej pa s sočutjem, ljubeznijo, prizanesljivostjo, da si duhovnik dobí njegovo zaupanje. Tudi naj skuša v njem vselej vzbuditi ljubezen

do življenja, kažoč mu, kolike vrednosti je dôba zemeljskega življenja, in kako more zanaprej svoje dni koristno in izveličavno preživeti. Odstraniti naj skuša duhovnik nesrečnežu temno misel, češ, meni ni pomagati, s tim, da mu kaže, kako mu je mogoče pomagati, in da mu po možnosti tudi res kar berž pomaga. Potem še-le, ko samomorec postane mirnejši ter prejemljiv za besedo, prizadeva naj si dušni pastir za njegovo boljšanje, kažoč mu zlasti grešnost njegovega dejanja, strašen konec, ko bi bil v toliko žalostnem stanu stopil pred večnega sodnika . . ., da ga tako nakloni k resničnemu kesanju in sklepu poboljšanja. Če je samomoru izvir bil greh, treba je se ve da najprej tega odpraviti in nesrečnežu ponuditi sredstva milosti, sv. zakramente. Tudi poznej naj mu je duhovnik usmiljen tolažitelj in pomočnik, pa priporoča naj mu vztrajno delavnost, primerno raztresenje, pošteno druščino, da ne zabrede v prejšnjo otožnost. — Ako je vsled izverševanega samomora se zgodilo hudo ter smertno ranjenje, in je nesrečnežu le še malo časa živeti, takrat kaj pa da ni dolgo premišljevati, kaj bi se dalo storiti za boljšanje dotičnega, ampak porabiti je treba še ostale trenutke njegovega življenja, kolikor dobro je moč: pripravi naj samomorca, a z vso ljubeznjivostjo, do spoznanja velike grešnosti njegovega dejanja in do pravega kesanja. Sicer pa je s takim človekom ravnati, kakor z umirajočim grešnikom; gl. § 197, II. in § 219, str. 771.

§ 228.

Ravnanje z duhobolniki.

Veliki reveži ter največega usmiljenja vredni so duhobolniki, zato naj jim tudi dušni pastir skazuje vselej posebno skerb. Akoravno mašnik pri njih naravnost z verskimi pomočki navadno ne more kaj doseči, je vendar on zlasti na deželi skoraj edini, ki vé prav svetovati, kar je toliko bolj potrebno, ker domači ljudje duhobolnikovi večinoma prav neprimerno s siromakom ravnajo, ter so tako mnogokrat krivi, da se bolezen shujšuje in neozdravljiva postane. — Kar tiče bistvo duševne bolezni, je pomniti, da ona nikakor ni obolenje pametne duše, kajti duša kot duhovno bitje celó oboleti ne more; tudi ni zguba spoznanja ali volje . . ., ampak v tem je pomot uma, da je pametna duša zaderžana, ovirana v svojih funkcijah vsled neke nepravilnosti ali popačenja tistih organov, po katerih se ona razodeva ter na vnanje deluje, toraj vsled kake nepravilnosti ali pačitve v možgovem živčji, ali pa v pletežu ganglijev. Je toraj resnica dušnega zdravilstva: vsaktera duševna bolezen izvira iz neke telesne bolezni kot iz svoje korenine. Ta telesna bolezen pa zopet utegne imeti fizične ali psihične vzroke. Razni so vzroki dušnega narušaja, telesni in dušni, daljni in bližnji; mnogokrat se jih združi več, da provzročijo pomot uma. Najnavadnejši vzroki duševne bolezni so: prirojeno ali podedovano nagnjenje, zlasti če je mati dotičnega bila na duhu ali na živcih bolna, ali pa če je dete bilo spočeto v pijanosti; nekatere telesne bolezni, zlasti na možganih in v herbtenjači; neskladnost med dušnimi močmi dotičnega človeka, posebno prenapenjanje razuma, hudo razdraženje fantazije; razni afekti in strasti, n. pr. huda jeza, strah, groza, silna skerb, napuh, tudi ljubezen in ljubosumnost, zlasti pri ženskah, pa častilakomnost, spohotnost . . . Slednjič utegne časih po posebnem božjem dopuščenji vzrok duševne bolezni biti vpliv hudičev na človeškega duha pri obsedenji. [1])

1. Pomotu uma prištevamo: halucinacije, čutna mamila, v katerih bolnik meni kaj videti, slišati, čutiti, sploh reči zapaziti, ki takrat prav nič ne delujejo na njegova čutila; iluzije, kedar kedo pričujočim stvarem prideva lastnosti, kakoršnih v resnici nimajo; razne monomanije, n. pr. kleptomanija, piromanija . . . strastno, nepremagljivo nagnjenje do kraje, do požiganja. Prave dušne bolezni zdravniki raznotero delé; mnogokrat: v bolezni serca in v bolezni duha, uma. Boleznim serca prištevajo melanholijo, besnost in apatijo, brez-

---

[1]) Ako se po duhovniji razširja glas, da je ta ali uni obséden, ne smé duhovni pastir stvari koj verjeti; popolnoma naj pa tudi ne prezira govorice. Natihoma in bolj od strani naj poizveda o reči; in če se vedno bolj govorí o tem, gré naj v dotično hišo, da sam vidi, kako in kaj, pa reče naj, da je prišel, ker je slišal, da je tù nekdo „bolan“. Časih tako „obsedenje“ ni druzega ko goljufija in sleparija. Če bi se to dozdevalo duhovniku, skuša naj dotičnega zasačiti na laži in nasprotji, ga vjeti v besedi itd.; in če prevara pride na dan, mora ga prijeti s primerno ostrostjo. Tudi se primeri, da je namišljeni obsedenec samo duhobolnik, imajoč stalno pomisel, da je od hudiča obseden. S takim je ravnati kakor sploh s človekom, na duši bolnim: treba je ljubeznjivo, sočutno z njim občevati, da si duhovnik pridobí zaupanje njegovo; dela naj mu upanje, da se mu bode pomagalo; od začetka naj ne ugovarja krivi njegovi misli, a priterditi jej tudi ne smé, da ga še bolj ne vterdi v zmoti; najbolj naj ga skuša pregovoriti, da se oberne do veščega zdravnika ter rabi njegove pomočke itd. Ko bi se pa nad dotičnim človekom prikazovala izredna znamenja, n. pr. ko bi umel in govoril jezike, kojih se nikdar ni učil, ko bi razkrival tajnosti, ali bi kazal čeznaturno fizično moč . . . tedaj naj dušni pastir stvar previdno in brez zgledovanja dalje preiskuje; a sodbe naj nobene ne izreče, ampak vso reč naj opiše in o vsem škofijskemu ordinarijatu sporočí, da se mu, če so res znamenja pravega obsedenja, pismeno dovoli, rabiti cerkveno slovesno zarotilo. Gl. tudi § 218.

čutje. Melanholija (gl. str. 821) je bolj terpne nature. Taki bolnik je ves prevzet od svojih britkih čutov, pa zoper nje ne deluje odbojno, marveč je gluh za vsako prijazno, dobrohotno prigovarjanje, čeravno njegov um ni zaderžan in je celó navadno jako bistroumen v pobijanji in zavračanji vsega tistega, kar se mu povė v tolažbo in razvedrilo. Temu nasproten je besni. Bolnik v besnosti (Tobsucht) sicer tudi vidi vse temno, sebi sovražno, a on se zarad tega ne vtopí v tugo, ampak z nekako bolehavo energijo se upre ter se skuša iznebiti onega, kar meni, da mu je nasprotno, ker čuti v sebi neko nepremagljivo tiščanje, vse razrušiti, ukončati, na kar zadene. Brezčutje, apatija je v tem, da vse dušno in čutensko življenje nekako zamerje v človeku, katerega potem nobena stvar več ne gane, nobena ne veselí, in serce mu je neobčutljivo za vsako vzbudo. Boleznim duha ali uma prištevamo blaznost, blodnomislije ali brezumje, pa slaboumje ali topoglavost. Blaznost (Narrheit) je popolna nevzmožnost človekova, združevati svoje misli in se porazumeti z drugimi. Ni mu mogoče svojih misli lepo razverstiti; beseda mu gré kakor v nekem toku, ena misel podi drugo, a med njimi ni notranje zveze — govorica njegova je popolna zmeda. V blodnomišliji ali brezumji (Wahnsinn) ima bolnik o kaki stvari stalno pomisel, idejo, ki mu je popolnoma resnična, a da bi bil zdrav, bi takoj spoznal, da je neresnična, lažna. Blodnomislec živí v nekem notranjem svetu, katerega si sam stvari z utvori lastne fantazije; vnanji, pravi svet je zanj, kakor bi ga ne bilo, ali pa se mu je v umišljiji toliko prenaredil, da ga več ne spozná. Domišlja si, da je s to ali uno stvarjo vnanjega sveta v neki posebni razmeri in svoje vedenje po tem vravnava; a v drugih zadevah nosi se večinoma prav pametno. Jako pogosto se nahaja blodnoveličje (Grössenwahn). Slaboumje, topoglavost (Blödsinn) je nesposobnost, skazovati, razodevati pravo umstveno življenje. Nahaja se v veči ali manjši meri; najviša stopnja slaboumja se kaže pri tako imenovanih kretinih. — Enako telesnim se tudi duševne bolezni navadno delj časa pripravljajo, počasi zbirajo, in se potem časih kar nagloma pokažejo. So nekateri dušni in telesni simptomi, iz katerih je moč sklepati na postanek dušne bolezni; toraj je treba skerbno opazovati taka znamenja, da se, če mogoče, še ob pravem času bolezen odverne. Dušni simptomi nastajajoče duševne bolezni so n. pr.: če dotični človek postane zeló čmeren, zlovoljen, dolgo mirno sedí v misli zatopljen, se časih nasmehlja, serpo gleda . . . in kar nenadoma kakor v velikem strahu ves plašen poskoči; če postane tih, se ljudi ogiblje, v samoti tičí, gre redko iz hiše, hodi v sobi gori in doli sam saboj govoreč; če začne opuščati svoja dela in opravila ali pa jih opravlja jako zanikarno, tje v en dan, in se tudi za svojo družino ne meni več dosti; če postane nekako ves drugačen v mišljenji, govorjenji, značaji, kaže neko čudno, nenavadno obnašanje, se loti velikih podjetij ... Časih se mu zdí, da mu pretí nevarnost, a ne vé, katera, od kod, in mu je zato še bolj hudo; ves obupljiv postane, a ne vé zakaj; strah ga obhaja, pa ne zná, pred čem; nekaterega vedno le ena in ista misel navdaja itd. *Telesni simptomi* so zlasti: ako začne človeka glava boleti in kar ne prejenja, sedaj na čelu, sedaj zadej, na desni pa spet na levi ...; sedaj mu je, kakor bi mu tolklo v glavi, sedaj ga bôde, terga, in zopet mu pride, kakor bi glava hotla razpočiti ali kakor bi možgani iz nje tiščali itd. Kri prîtiska v glavo, časih mu postane tako nekako tesno pri sercu, kar sapo mu zapira. Temu ne diši nobena jed, pa spet mu pride, da bi vse povžil kar vidi; časih je po telesu ves zapečen in zapert, čuti razne bolečine. Sedaj je vedno zaspan, sedaj spati ne more, ker zopet pa zopet ves preplašen kviško plane; jame hujšati, obledeva, oči mu vpadajo, pogled mu je mertev, časih nenavadno svetel itd. Kolikor več tacih znamenj je opaziti na človeku, s toliko večo pravico je sklepati na nastanek duševne bolezni.

2. Ker je dušni bolezni korenina, podlaga, vselej neki narušaj v organizmu ali telesna bolezen, je umljivo, da bi samo duhovnikovo tolaženje, versko podučevanje, svarjenje ne pripomoglo k ozdravljenju duhobolnika. Pač pa na drug način duhovni pastir veliko more koristiti, ako se pokaže dušna bolezen; s tem namreč, da dotičnemu nesrečnežu preskerbi *zdravnika*, dušnim boleznim veščega. Zdravnikova reč je potem, spoznati ono telesno zlo, iz katerega nastaja pomot uma ter z zdravniškimi sredstvi odpraviti vzrok in koreniko dušne bolezni. Da domači modrega zdravnika preskerbé duhobolniku in da tudi sicer primerno ravnajo z bolnikom, mora jih duhovni pastir podučiti: da pomot uma ni druzega kot bolezen, ki sama na sebi nima nič sramotnega; ni toraj prav, ako se ljudje sramujejo tacega bolnika, če ga skrivajo, zapirajo, morda še zaničujejo, zasramujejo, tepejo. Pové naj domačim, da morajo z duhobolnikom imeti še veče usmiljenje kot z navadnim bolnikom; prijazno, ljubeznjive, poterpežljivo gré z njim ravnati, da takó zdravnikovo delanje podpirajo in ne vničujejo. Podučí naj duhovnik dalje ljudi, da ne smejo priterdovati napačnim mislim duhobolnikovim, da ga še bolj ne vterdijo v stalni ideji, a tudi naravnost nasprotovati mu ni prav, ker ga s tim razdražijo; pač pa naj vedno misli bolnikove in pozornost njegovo

obračajo na druge strani, da kriva pomisel moči zgubi. Če je dušna bolezen vže celoma nastala in za to reč spretnega zdravnika ni blizo, ali če so sicer okolnosti take, da doma ni pričakovati ozdravljenja, takrat je skerbeti za to, da bolnik pride še dosta zgodaj v bolnico-blaznico. Ako je čas zamujen, postane bolezen neozdravljiva. A v tej zadevi je med našim ljudstvom razširjen predsodek: sramotno za domače ljudi je, poslati bolnika v bolnišnico, ker to je znamenje, da ga doma ne marajo. Tudi se ugovarja: v blaznici se mu bo še shujšalo, ker bo sredi med drugimi in še hujšimi duhobolniki. Vse ugovore zoper bolnico naj skuša duhovni pastir domačim ljudem ovreči, opozorivši jih na to, da če le kje, je v blaznici pričakovati ozdravljenja, kajti le tam je za to vse preskerbljeno. Doma ni potrebne priprave, ni zdravnika vedno pri rokah, bolnik v lastni hiši noče pokoren biti zdravniku in domačim itd.; s kratka: največa dobrota duhobolniku je blaznica, in zares sovražnik mu je, kedor mu zabranjuje bolnišnico! Vsekako pa se je treba z zdravnikom dogovoriti zarad sprejema v blaznico, in želeti je, da on vredi preselitev.

3. Ako duhobolnik ozdravi, naj dušni pastir domače poduči o tem, kako jim je ravnati z okrevancem, da se mu ne poverne bolezen. Ne smejo mu v misel jemati prestane duševne bolezni, ali norčevati se iz njega zarad prejšnjih neumnosti; če je popolnoma ozdravljen, vže sam vé, kako in kaj je bilo z njim. Jako ljubeznjivo in poterpežljivo naj vsi občujejo s prebolnikom; nihče naj ne kaže, kakor da bi se ga bal; še manj, da bi mu kedo očital bolezen, in ko bi jo bil morda tudi res sam zakrivil z razuzdanim življenjem. Z njim je ravnati kakor s človekom, ki preboli hudo telesno bolezen ter je še slab in tuje pomoči potrebuje; glavno pravilo domačim naj je: ne puščajte tacega okrevalca nikoli brez vsakoršnega dela in res keršćansko ga ljubite.[1]

§ 229.

Veliki grešniki in pravični.

1. Najzaslužneje opravilo duhovnega pastirja je spreobračanje velicih, terdovratnih grešnikov. Nikakor bi ne storil svoje dolžnosti,

---

[1] Jako podučne in tudi duhovnemu pastirju koristne knjige o duhobolnikih so n. pr. Bruno Schön, Mittheilungen aus dem Leben Geistesgestörter, Wien 1859; Dr. Alb. Erlenmeyer, Wie sind die Seelenstörungen in ihrem Beginne zu behandeln, Leipzig, 5. nat. 1866; Dr. F. Köstl, Winke zur Würdigung und Behandlung der genesenen Seelenkranken, Graz 1847.

ko bi čakal, da zgubljena ovca sama pride ter prosi sprejeta biti v ovčjak Kristusov; ne smel bi mirne vesti biti dušni pastir, ko bi samo v spovednici si prizadeval za spreobernjenje grešnikov: dober pastir pustí devet in devetdeset ovac in gré iskat ene zgubljene. Duhovnik mora posnemati Izveličarja, ki ni le v obče podučevaje in opominjevaje iskal, kar je bilo zgubljenega, ampak si je pri vsaki priliki še posebej prizadeval za spreobernitev posameznih: grešnika, ki ga je prosil telesnega zdravja, ozdravil je tudi duševno, n. pr. mertvoudnega (Mat. 9, 2—8); kedor sam ni prišel, iskal je Gospod prilike, ter se je dal povabiti k jedi, da je tamkej na serce govoril grešnikom (Mat. 9, 10—13); ob drugi priliki stopil je sam in nepovabljen v hišo grešnikovo, govoreč n. pr. Caheju: „Danes moram v tvoji hiši ostati.“ (Luk. 19. 5). Spreobernjenje grešnika je sicer brez posebne milosti božje nemogoča reč, ker je nekako vzbujenje od mertvih: Bog sam najprej zakliče grešnika iz groba teme, iz duševne smerti, kliče ga na razne načine, časih po kaki nesreči, bolezni . . . časih po srečnih, veselih dogodkih . . . časih po posebnem notranjem razsvetljenji itd.; duhovni pastir pa mora biti tolmač glasú božjega, razlagavec nebeškega klica. Stopi naj dušni pastir ob tacih prilikah pred grešnika, ali tudi še sicer ob priložnosti, kedar meni, da bo serce njegovo prejemljivo za dobrohotno besedo; ljubeznjivo, po očetovo, brez ostrega očitanja, z ozirom na stan, starost, temperament naj mu kaže, v kolikem nasprotji z božjo voljo in zapovedjo je življenje njegovo, milo pa odkritoserčno naj ga opozorí na časne in večne posledice tacega življenja itd. Ako se duhovnemu pastirju ponudi prilika, grešniku storiti kako prijaznost, skazati mu časno dobroto, naj mu to storí, da s tim njegovo zaupanje pridobí, in da je vspešneje njegovo prizadevanje za spreobernitev. Če mašnik dotičnega pripravi do spoznanja lastne grešnosti, skuša naj potem v njem vzbuditi pravo kesanje in resničen sklep poboljšanja, rabeč v to enake motive, kakor jih vporablja v spovednici (gl. § 187 II.), in z vednim ozirom na grešnikove posebne razmere kaže naj mu, kako izkopati se iz groba pregrehe in spraviti se z Bogom. Uči naj ga pomočke poboljšanja rabiti, nasledke greha poravnati; tudi naj dušni pastir sam kolikor mogoče pomaga grešniku odstranjati zaderžke spreobernjenja, in goreče naj zanj moli pa pobožnim vernikom naj ga priporoča v iskreno molitev.

2. Dušnemu pastirju ni le dolžnost, grešnike z božjo pomočjo voditi k resničnemu spreobernjenju, ampak tudi, pravične in po popolnosti hrepeneče duše ohraniti v tej želji, greha jih obvarovati,

in vsa primerna sredstva k popolnosti jim podajati. Grešil bi duhovnik zoper voljo Kristusovo in zoper željo sv. cerkve, ko bi odganjal od pogostnega prejemanja sv. zakramentov vernike, katerim se sv. obhajilo pogostno deliti smé (gl. § 204); ogibati se je pa tudi vsake prenapetosti. Jako napačno bi ravnal, kedor bi se s tako imenovanimi pobožnimi dušami toliko ukvarjal, da bi druge duhovnijane, zlasti moške, zanemarjal, ter takim vernikom dolgo dal pri spovednici čakati, ki le redko pristopajo k sv. zakramentom.

Dušno vodstvo pravičnih ima biti dvojno: pozitivno in negativno. Negativno vladanje po popolnosti hrepenečih duš je v navodu k duhovnemu boju zoper greh (via purgativa), t. j. v izčiščevanji duše od malih grehov in strasti, pa od slabega nagnjenja, ne dosti plemenitih namér, čutov itd. Pozitivno duhovno vladanje je v vedno popolnišem razsvetljevanji duše in v spopolnjenji pa vterjenji njenih kreposti, ter v bolj in bolj doveršenem izpolnovanji vseh dolžnosti, po možnosti tudi svetov (via illuminativa et unitiva). Glavni pripomočki k čednosti in doveršenosti so:

a) Zatajevanje samega sebe, zlasti prostovoljna in popolna vdanost in pokorstvo pod božjo voljo v vseh prigodkih in razmerah življenja. Po kerščanski popolnosti hrepeneči verniki naj se prav pridno vadijo zlasti v notranjem zatajevanji, zatirajoč v sebi svojeglavnost, žlobudravost, čujoč nad svojimi čuti... Zraven utegne duhovni pastir priporočati tudi nekatera ložja vnanja zatajevanja in pokorila; ne smé pa dopuščati tacih, ki bi škodovala zdravju. Tudi ne gré dovoljevati tacih posebnosti, po katerih se vzbuja pozornost; pobožna duša skazuje naj se le s tim, da je bolj ponižna, poterpežljiva, molčeča..., kot drugi.

b) Duhovne vaje: molitev, premišljevanje ali vsaj premišljevalna rožénkranska molitev, duhovno branje, kratki vzdihljeji k Bogu, po katerih se človek navadi vse na Boga obračati, vedno pred njegovim obličjem hoditi; vsakdanje izpraševanje vesti, goreča priprava na sv. obhajilo in zahvala, duhovno obhajilo, po možnosti obiskovanje sv. rešnjega Telesa itd.

c) Razmeram in stanovskim opravilom dotične osebe primerjen dnevni red, v katerem naj se lepo versti „moli“ in „delaj.“

Da duhovni pastir duše mu izročene vspešneje more voditi po potu popolnosti, treba mu je dobro poznati notranje stanje in vnanje razmere dotične osebe; pa tudi on sam mora biti ascetično dobro izobražen, znano mu mora biti bistvo kreposti in pobožnosti, in razločevati mora znati pravo čednost od hinavščine in navidezne svetosti.

Vsaktero dušo je treba voditi po njenih posebnih jej od Boga podeljenih darovih, duševnih in telesnih močéh, in z vednim ozirom na razmere stanú, opravila itd. Da pa kaka oseba duhovnega pastirja ne slepí ter s svojo navidezno svetostjo ne zapeljuje, treba mu je jako opaznemu biti in duše preiskovati. Ako je taka, tako imenovana pobožna duša zeló čenčava, hudega jezika; če jo duhovnik zasači na laži, hinavščini, potuhi; ako manjka ponižnosti, pokorščine ter najmanjše graje ne prenaša; če vedno le življenje drugih opazuje in v raznih prepirih živí; ako zanemarja dolžnosti stanú in ne razodeva nikakega napredka v dobrem, in tudi nasvetovanih pripomočkov k čednosti vestno ne rabi itd.: takrat je treba prijazno sicer a resno opomniti zadevno osebo, da to prava pobožnost ni. Odkritoserčno naj jej stavi pred oči nje pravo dušno stanje, opominjajoč je, da naj nikar še dalje ne moti same sebe in drugih, ampak da nastopi pot prave in resnične pobožnosti. S tacimi osebami naj pa dušni pastir poterpljenje ima, pri katerih spozná dobro voljo, pravo hrepenenje po popolnosti, a veliko slabost. — Ker marsikateri duhovni pastir pri občevanji s tako imenovanimi pobožnimi dušami bodi-si v spovednici ali zunaj spovednice zabrede v napake in pregreške, naj dostavimo še nekoliko naukov gledé duševnega vodstva omenjenih oseb:

a) Kar smo povedali ozir ženskih spovedencev v obče (gl. § 195, str. 659), veljá še posebno tù: jako previden, kratkih resnih besedi bodi duhovni pastir občevaje s pobožnimi dušami, ogibaje se vsake mehkočutnosti; sicer nastane za-nj nevarnost, da se vgnjezdi napačno nagnjenje na eni ali drugi strani, ali pri obéh, in čistost serca ali tudi še dobro imé duhovnikovo škodo terpí.

b) Mašnik ni opravičen, od vsake osebe, ki se mu izročí v dušno vodstvo, tirjati, da pri njem storí veliko spoved, ako jo je vže prej kedaj dobro opravila. Tudi je napačno in nevarno, hudovati se nad pobožnimi dušami, ako kedaj gredó k drugemu duhovniku k spovedi, ter morati jih, edino le pri njem in nikoli drugej se spovedovati. Še pové naj dušni pastir takim osebam, da iz važnih vzrokov smejo tudi drugej opraviti svojo pobožnost, ne da bi jim bilo treba o tem kaj praviti navadnemu spovedniku.

c) Brez prave potrebe naj ne dopušča duhovni pastir, da bi ga tako imenovane pobožne duše obiskovale v stanovanji. Ako katera pride in hoče govoriti o rečéh spadajočih v spoved, naj duhovnik tacega ne posluša v sôbi. Če govorí nepotrebnih stvari, morda čez bližnjega . . ., osebo zaverni in kratko odpravi. Redno naj duhovnik ženskam ne reče sesti, tudi roke naj jim ne podaja. Svojih spovedenk mašnik nikoli ne obiskuj, če nima kaj zeló važnega opravila.

d) Praviloma ne prejemaj daril od tacih oséb, in jim jih tudi ne dajaj, ker jih rade okoli kažejo kot dokaz, koliko veljajo pri gospodu. Ako bi duhovnik sprejemal za-se daril od bogatih in imovitih, potem menijo ubožne, da tudi one ne smejo zaostati, in tratijo svoj pičli zaslužek, kar vesten duhovnik nikakor ne smé dopuščati. Tudi je potrebno, da se duhovni pastir vsem vernikom nasproti ohrani svobodnega, nezavisnega, kajti le tako more vsaki čas in kogar koli neboječ, serčen, kolikor treba svariti, grajati . . ., kar pa težko brez velike zamere storí osebi nasproti, od katere je prejemal kakovih daril.

e) Ako se zgodí, da začne pobožna oseba dopovedovati dušnemu pastirju o izrednih milostih, o prikaznih, razodenjih, zamaknjenji itd., varuje naj se duhovnik, da berž ne verjame; kajti prava čudesna stanja so jako, jako redka. Če osebe slabega razuma in slabotnega telesa, ali histerične, melanholične, spovedenke zeló žive fantazije, o tacih rečéh govoré, navadno niso druzega kot zmota, produkt bolezni ali celó prevára. Ako se duhovniku dopoveduje o tacih nenavadnostih, naj nikoli ne kaže radovednosti, začudenja, ampak dela naj se, kot bi se nič ne zmenil za stvar; dotični osebi pa naj nikakove prednosti ne skazuje zarad tega, ampak ravná naj z njo kakor z drugimi. Vsled tacega preziranja mnogokrat kmalo jenjajo čudesna stanja, dokaz, da je bila prevara. Ko bi se le še ponavljalo, duhovnik dotični osebi nasproti sicer le še môlči, in naj nikakove sodbe ne izreče, vendar naj skerbno preiskuje vse okolnosti, moli naj, prosi razsvetljenja, išče sveta skušenih móž. Ako bi se prepričal o resničnosti tacih nenavadnosti, porablja naj take izredne milosti k veči popolnosti in svetosti duše. Veča ko je milost, bolj je treba napredovati in vterjevati se v ponižnosti, pokorščini, pravi ljubezni do Boga in do bližnjega.

II. Clen.

Vodstvo duhovnijanov z ozirom na njih vnanje razmere.

§ 230.

Ljudje, ki si volijo stan; v prepiru živeči.

1. Pravilo naj je duhovnemu pastirju, da se ne vtika v stvar, kadar si kedo njegovih faranov voli stan, zlasti če veljá za vse

življenje; razun če ga dotični naravnost popraša, ali pa iz zeló važnega vzroka, n. pr., ako kedo namerava stopiti v mešani zakon (gl. § 215). Znati pa mora duhovni pastir prav svetovati. V ta namen mora zadevnega duhovnijana pri volitvi stanú podučiti, da se mu je ozirati:

a) na svoje večno izveličanje, in zato izbirati si stan iz čiste, plemenite namere, in zraven goreče moliti, proseč si razsvetljenja, da spozná poklic ter voljo božjo.

b) Na dolžnosti, težave, nevarnosti nameravanega stanú.

c) Na lastne vzmožnosti in pripravnost za stan, na katerega misli, t. j. če ima tacih telesnih in duševnih lastnosti, darov, da bode mogel dolžnosti novega stanú vestno spolnovati, težave premagovati itd.

d) Če ima pravo nagnjenje do zadevnega stanú, in ga ne vodi samo slepa, strastna afektacija.

Na vse to mora dušni pastir opozoriti dotičnega človeka, in podpira naj ga z lastno izkušnjo, da bo znal pametno voliti; nikoli pa naj nikomur ne določuje in ne velí kar naravnost katerega si koli stanú, a naj mu ga tudi naravnost ne odsvetuje, razun če dotični prav gotovo ni za nameravani stan. Slehernega, ki si voli stan, je prilično treba opominjati, da se v tej zadevi posvetuje s svojimi stariši, sorodniki . . ., in da brez posebnega razloga ne prezira njih besedí. Roditeljem pa je povedati, da naj se varujejo vsacega siljenja, zlasti če si otroci volijo stan, s katerim se zavežejo za vse življenje. — Ako je kak duhovnijan nesrečno volil ter stan zgrešil, in mu ni več mogoče, ali le z veliko težavo možno, ga zapustiti, tacega naj duhovni pastir opominja: da se v voljo ali pripuščenje božje vdá, križe, britkosti voljno nosi ter za pokoro, če je morda lahkomiselno, brez Boga ravnal pri izboru stanú; pa da tudi prav goreče prosi božje pomoči, da bi mogel spolnovati stanovske dolžnosti.

2. Duhovni pastir kot oznanovalec mirú mora si tudi prizadevati, da prepire, sovraštva, izmed čede po možnosti odstranja, zlasti če razpor napravlja očitno pohujšanje. Pervi pogoj, razpertijo poravnati, sovražnike spraviti, je vselej to, da si duhovni pastir kot posredovalec pridobí zaupanje oseb v prepiru živečih. Da vspešno deluje kot mirivec, mora duhovnik tudi izvedeti vzrok prepira, da ga, če treba, odstrani. Kedar toraj namerava dušni pastir spravo doseči med prepirajočimi, utegne tako-le postopati:

a) Pokliče naj k sebi, ali naj sicer skuša dobiti vsacega posebej izmed duhovnijanov v razporu živečih, ki naj kar zverstoma, natančno ter odkritoserčno razloží ves prepir. Mirno naj dotičnega posluša mašnik, in še tudi sam kaj popraša, da tako zadobí neki pregled vse razpertije, zlasti da mu jasen postane nje vzrok in pričetek.

b) Na-to naj duhovni pastir nenavzočega kolikor mogoče izgovarja, vsaj namero njegovo, če se morda dejanje sámo ne dá zagovarjati. Navzočega je pa treba opozorovati, da v tem in tem je tudi on grešil, on razpora kriv, ker takó ga storí k spravi še bolj privoljnega. Podučí naj ga, kaj mu je storiti, káko pot do sprave nastopiti; n. pr. da zopernika ob pervi priliki prijazno pozdraví ali mu kako ljubav skaže, da kóga naprosi za posrednika . . .

c) Ako sta oba voljna, pomíriti se, naj dušni pastir oba h krati pokliče k sebi, in sicer kmalo, da ju med tem ne mine spravljivost ali da se nov prepir ne vname. Prišlema mora najprej naznaniti svoje veselje, ker sta pripravljena razporu konec storiti, pohvali naj ju ter z verskimi nagibi oba še bolj vterjuje v razodeti nameri. Potem naj duhovnik ponovi vpričo obéh ves dogodek, kakor ga je izvedel od posameznih, in točko za točko naj kaže, kedo izmed njiju je v tem in tem ravnal prav in kedo napak. Strastno pričkanje, ako se hoče vneti, naj modro in z največo ljubeznjivostjo zabranjuje. Ker je žaljenje navadno obojestransko, povdarja naj duhovni pastir, da sta zarad tega še toliko bolj dolžna, eden drugemu odpustiti.

d) Previdno duhovnik pripravi razžalivca do tega, da spozná svojo krivdo, da jo obžaluje ter je pripravljen kolikor treba in možno zadostiti; razžaljenca naj pa nagovarja k spravljivosti in miloserčnosti. Poslednjič naj ju nagovorí, da tudi po vnanje razodeneta spravo ter morda s tem, da si roke podasta, naznanita, da si odpustita. Opomni naj oba, da pozabita na vse, kar se je godilo, pa da se morata skerbno vsega ogibati, kar bi provzročilo nov prepir. Zlasti naj donašalcev ne poslušata; spominjata pa naj se večkrat storjene sprave in prijetnosti mirnega življenja.

e) Ako bi po večkratnem prizadevanji duhovnik ne mogel pomiriti prepiralcev, ter bi si hotela pri svetni gosposki iskati pravice, naj jima na moč odsvetuje pravdo, živo kažoč zle posledice tožarjenja. Ko bi nikakor ne mogel zabraniti pravdanja, naj ju živo svari, da vsaj strast odložita in osebno jezo, pa da pred gosposko pošteno in odkritoserčno ravnata in mirno pričakujeta razsodbe, ter tudi po končani pravdi ne smeta pozabiti, kaj tirja bližnja ljubezen.

3. Če vže navadnih hujših prepirov ne smé duhovni pastir gledati merzlega serca, temuč si prizadevati mora za spravo med na-

sprotniki, mu je še strožja dolžnost, pomiriti v razporu živeče zakonske, ker imajo taki prepiri za vso dotično rodovino celó hude posledice. Kot angelj mirú ima župnik stopiti med razperte, ko bi ga tudi nobeden soprogov ne bil klical na pomoč. Kedar toraj duhovni pastir izvé za zakonski prepir v svoji fari, naj previdno skuša izvedeti od zanesljivih ljudi, káka je stvar, zlasti še: od kod izhaja razpor. Na vzrok prepira, kakor tudi na stan, omiko, temperament dotičnih zakonskih se je ozirati duhovniku, ko stopi kot posrednik med njiju. Vir zakonskim prepirom je navadno: ljubosumnost, napuh in surovost, čmernost, zapravljivost ali skopost, napačna vzgoja (zlasti žene), nekerščansko življenje, nesramnost, strastna poželjivost... Duhovni pastir naj skuša najprej z vsacim razpertih soprogov posebej govoriti ter naj si prijazno in ljubeznjivo prizadeva za spravo in mirno zakonsko življenje; tolaži naj ga in podučuje, česa se mu je ogibati, da se zabrani prepir. Ko bi posamezno opominjevanje ne pomagalo, naj oba zakonska druščeta skupaj pokliče k sebi. Prijazno naj ju sprejme in svoje milovanje izreče nad needinostjo med njima. Živo naj jima kaže, kako škodljiv je vsak zakonski prepir zdravju, notranjemu miru, gospodarstvu, vzgoji otrók; spominja naj ju ob poroki storjene obljube vzajemne ljubezni in voljne prizanašljivosti; svarí naj pred grenkim očitanjem, toženjem, hudobnim donašanjem in podpihovanjem, in naj poslednjič oba opominja, križe in nadloge zakonskega stanú voljno in v duhu pokore prenašati, eden z drugim poterpljenje imeti, zopet mirno zakonsko življenje začeti. Med tem prizadevanjem naj velí obema mirno sedeti, le z duhovnikom govoriti ter krotko povedati, kar je komu na sercu. Poterpežljivo mora dušni pastir oba poslušati, vendar naj ne dopušča, da bi drug drugemu segel v besedo. Če nastane razburjenost, ostane naj mašnik miren, in previdno naj utolaži razdraženega.

Ako se duhovnemu pastirju posreči spraviti razperte, pokaže naj svoje veselje nad tem; ko bi pa zakonskih ne mogel pomiriti, ampak bi rekla, da nočeta nič več skupaj živeti, mora preiskovati, če imata zadostnih cerkveno-pravnih razlogov za ločitev od mize in postelje.¹) Ako ni kanoničnih vzrokov, naj zakonskima povč, da

---

¹) Instr. § 207. slôve: „Quodsi conjugum alter adulterii crimen commiserit, alteri jus competit, perpetuam a thoro et mensa separationem petendi, nisi forsan adulterium approbaverit, permiserit vel sua culpa adduxerit, aut ipse quoque adulterii reum se reddiderit. Jure suo excidit, quodsi alteri parti culpam expresse vel tacite condonet. § 208: Conjuges ad vitae consortium eatenus tantum obligantur, quatenus id absque animae, vitae, vel sanitatis periculo continuare possunt. Quodsi conjux a

na pravno ločitev ni misliti ter naj ju skuša zmiriti. A tudi v slučaji, ko je eden družetov res opravičen za tožbo na ločitev, naj duhovni pastir nikar takoj ne privoli v stvar, ampak naj sodnijsko zakonsko ločitev odvračuje, dokler se dá, razun, če so razmere take, da jima res ni skupaj živeti ter je ločitev kot manjše zlo po nravnih pravilih potrebna. Duhovni pastir mora pa tudi v takem prigodku po avstrijskih in cerkvenih zakonih trojno spravo, vselej po preteklih osmih dnéh, poskušati z obema skupaj. Samo če pri hudi razdraženosti kar ni upati sprave, ali če je morda ločitve celó želeti, da se odverne huje zlo, sme tretje spravljenje opustiti.[1] Ako je vse prizadevanje za

---

fide christiana deficiat, quodsi alteram partem ad defectionem a fide catholica, ad vitia vel crimina sollicitet, quodsi injuriis realibus vel insidiis vitam ejus et sanitatem in periculum adducat, quodsi ei acerbiores animi afflictiones per longius tempus intentet, etiam, quando malo corporali diuturno contagiosoque laboret, alteri parti supplicatione proposita concedendum est, ut a thoro et mensa separetur, usquedum conjugale vitae consortium, quin periculum saluti suae aeternae vel temporali immineat, renovare possit. § 209: Conjux, quem altera pars malitiose deseruit, separationem a thoro et mensa petere potest, usque dum desertionis reus animum ad officia conjugalia adimplenda paratum sufficienter probaverit. § 210: Etiam propter tales officiorum transgressiones, quae juribus bona temporalia attinentibus vel honori civili alterius conjugis grave afferunt detrimentum aut urgens parant periculum, temporalis a thoro et mensa separatio pronuntiari potest.“ Gl. tudi avstr. derž. zak. §§ 103, 109.

[1] Instr. § 211 namreč velí: „Hic (parochus) utramque partem vocabit et cuncta, quae lex Dei et foederis conjugalis dignitas suppeditat, motiva graviter simul et amanter adhibebit, ut conjugale vitae consortium intactum servetur. Si animos conciliare non valeat, secundo et tertio id ipsum, octiduo saltem quavis vice interposito, efficere conetur. Tertium tamen omitti potest experimentum, quando animorum exacerbatio successus spem adimat aut in patulo sit, actorem vitae consorcium continuare non posse, quin aeternam aut temporalem salutem urgenti exponat periculo.“ Tudi po avstr. derž. zakoniku, §§ 104 in 107, bilo je ukazano, da se mora soprog, hoteč pri sodniji tožiti na ločitev, najprej oglasiti pri svojem župniku, ki naj skuša ločenje zabraniti; in če se mu ne posreči, dotičnima napraviti spričalo, da se ni mogla doseči sprava. A to je ob veljavo dejano po postavi dné 31. dec. 1868 (gl. K. Verordnbl. str. 135), katera za taki slučaj dotičnima zakonskima prepušča, se li hočeta v zadevi ločitve zglasiti pri svojem duhovnem pastirju ter od njega dobiti spričalo poskušane sprave, ali pa ne. Ko bi pa c. k. sodnija zahtevala od duhovnega pastirja tacega spričala, jej ga župnik ne smé dati, kajti poduk Kranjski duhovščini, kako jim je v zakonskih zadevah z ozirom na avstrijsko postavo 25. maja 1868 ravnati (gl. Kirchl. Verordnungsbl. 1868, št. XIX. str. 104—113) v § 16. določuje: „Im Falle der Seelsorger vom weltlichen Gerichte zur schriftlichen oder mündlichen Erklärung über die Vornahme der Sühnversuche aufgefordert wird, hat derselbe unter ausdrücklicher Berufung auf die ihm vom Ordinariate ertheilte Weisung zu erklären, dass er dasjenige, wozu ihn der Beruf als Seelsorger verpflichtet, erfüllt, und die erforderlichen Auskünfte darüber dem fürstbischöflichen Ehegerichte erstattet habe.“

spravo brezvspešno, reče naj župnik soprogu tožitelju, da naj se oberne do škofijske zakonske sodnije ter najprej pri cerkveni gosposki izroči tožbo na ločitev od mize in postelje. V to sverho naj mu spiše duhovni pastir spričalo, da je razperta druga skušal spraviti trikrat ali dvakrat, pristavivši vzrok, zakaj se je tretje spravljenje opustilo; pové naj tudi dan, mesec, leto poskušane sprave in pa, če so tožiteljeve pritožbe istinite (Instr. § 213). To spričalo in sporočilo poslati mora župnik pervosedniku duhovske sodnije v zakonskih zadevah, da se tamkaj stvar dalje obravnava in razsodi. Več o tem gl. v cerkvenem pravu, pa II. oddelek avstrijske instrukcije: „De processu matrimoniali“, kjer je vse dotično poslovanje cerkvene zakonske sodnije opisano. Duhovni pastir naj pa tudi pové drugu, ki toži, da ločitev doseže le tedaj, ako more vzrok za ločitev pravno dokazati, kar pa ni lahko. Če dotični pri vsem tem toži, treba ga je svariti pred sovražljivostjo in maščevanjem, in naj se mu posebno priporoča skerb za otroke. Ako je cerkvena sodnija izrekla ločitev, pové naj duhovni pastir tožitelju ali obema, da naj sedaj še tudi do deržavne sodnije se oberneta, da se tamkej deržavljanske in vnanje družbinske razmere obravnavajo. Ko bi bil kak zakonski tožbo za ločitev izročil kar naravnost pri deržavni sodniji, in morda že tudi dovoljenje za ločitev od civilne oblasti dobil, mora ga župnik, ko to izvé, takoj opomniti, da se oberne do škofijske zakonske sodnije, ter da mu je v vesti ločitev še-le tedaj dopuščena, ako bode cerkvena oblast izrekla ločitev. Da bi se dotični nikakor ne hotel oberniti do svoje pristojne cerkvene gosposke, morala bi se mu sv. odveza odrekati. — Še tudi tedaj, ko sta zakonska vže sodnijsko ločena, naj si duhovni pastir prizadeva, ju zopet združiti, ako so razmere po tem; toliko bolj, ker cerkev največkrat pripušča le začasno ločitev od mize in postelje.

Nikoli ne sme duhovni pastir dopuščati, da bi se zakonski svojevoljne ločevali in ločeni živeli; ampak skuša naj s prijaznim podučevanjem in resnim opominjevanjem samovoljne ločitve odvračati, ali pa vže ločene zopet pomiriti, združiti. Ako spozná, da ima eden ali drugi onih družetov, ki sta se sama od sebe ločila, pač važen, cerkveno-praven vzrok za ločitev, in nikakor noče ali celó ne more več vkupno živeti, velí naj mu, da se oberne do duhovske zakonske sodnije s tožbo za ločitev. Kedor bi pa iz zgolj termoglavosti, brez pravnega vzroka, in zoper voljo svojega zakonskega družeta se ločil od njega, njemu je odveza tako dolgo odrekati, da obljubi verniti se k vkupnemu življenju.

§ 281.

Skerb za ubožce in jetnike.

1. Vže od početka kerščanstva si je cerkev oskerbo ubogih štela v svojo dolžnost, in Tridentinski zbor (Sess. XXIII. cap. 1. de ref.) pravi: „Praecepto divino mandatum est omnibus, quibus cura animarum commissa est, pauperum aliarumque personarum miserabilium curam paternam gerere.“ Iz verske resnice, da smo vsi ljudje otroci enega Očeta, da nismo lastniki, ampak le oskerbniki časnega blaga; iz nauka o potrebi dobrih del k izveličanju, in da Kristusu storimo, kar ubožcu storimo... razvila se je med kristijani lepa skerb za uboge. Skerb za ubožce vstanovila je službo dijakonov, oskerba ubogih stvarila je brezštevilna zavetja, sirotišča, bólnice, hiralnice, zaloge..., razne rede in družbe, katerim ni le namen, ubogim oznanovati evangelij, ampak tudi k telesnemu življenju potrebnega jim preskerbovati, vdovam, sirotam pomagati itd.

Novejše čase je skoraj povsod svetna oblast, deržava ali občina, prevzela oskerbo ubožcev pa razne zaloge in denarnice za uboge, ki jih je cerkev oskerbovala.[1] A cerkvene, kerščanske oskerbe ubogih ne more namestovati svetna skerb, ker se ne opira na pravo ljubezen do bližnjega, na kerščansko dobrodelnost, ampak jej je v podlago neko človekoljubje, humaniteta, ki je pa nezanesljiva podlaga. Deržava ne more uboštva temeljito zlajšati, ker se opira na načelo, da vsaka občina mora podpirati lastnega srenjčana, kateri jej zamore formalno spričati svojo potrebnost. To pa stori marsikoga lahkomiselnega, da dela le za največo potrebo; na čas bolezni in starosti ne misli. Tudi hvaležnosti ni, kjer je pravica do podpore. Skušnja uči, da občinsko podporo najbolj dobivajo nadležniki in brezsramni; resnično potrebni, sramežljivi ubožci pa ne, ker ne spričajo ubožnosti, ampak jo rajše prikrivajo. Časih je deržavna oskerba ubožcev tudi kar brez moči: kajti najglobokeji vzrok siromaštva je mnogokrat nravne lastnije, marsikateri zabrede v uboštvo vsled moralnih pregreškov — deržavi pa manjka sredstev, moralno vplivati na siromaka, toraj v takem slučaji uboštva v svoji korenini sceliti ne more. Ker pa občina vendar-le tudi moralno spridenega ubožnega podpira, ga s tem odteguje cerkvi, ki bi edina mogla moralno vplivati na-nj. Iz vsega tega spoznamo, da duhovnemu pastirju še vedno ter v vseh razmerah ostane dolžnost: biti varuh in tolažnik siromašnim, oče ubožnim in zapuščenim; ter da vsaki dušni in telesni sili na pomoč prihiti, bodi-si iz lastnih pomočkov, bodi-si s pripomočjo imovitejih duhovnijanov; pa da na moč vzbuja kerščansko dobrodelnost med svojimi verniki. Enako mora duhovnik skerbeti, da po svoji moči med verniki odvračuje vzroke pomanjkanja in siromaštva ter jih na nikakov način ne podpira. Taki viri uboštva so: zapravljivost, gizdavost, nezmernost, razuzdanost, igra, zanikarnost, lenoba, lahkomiselno sklepanje zakonov itd. — Cerkvena oskerba ubožcev mora biti dobro vredjena in modro vojena, zalog za uboge vestno oskerbovan. Duhovnik naj prilično dela na to, da se premožniši farmani v svoji zadnji volji spominjajo ubožcev (tudi sam na-nje ne smé pozabiti); a dostaviti je vselej treba, da volilo oskerbovati in med siromake razdeljevati gré edino le domačemu samostalnemu duhovnemu pastirju, oziroma tistemu, komur je v imenu cerkve izročena skerb za uboge. Da svojo hvaležnost skazujejo dobrotnikom, je priporočevati, da bi obdarovanci morali pred razdelitvijo uboščine se vdeleževati kake pobožne vaje, n. pr. sv. maše, vkupne molitve sv. rožnega venca... Vsaka podpora mora se tako delíti, da je siromak ne more tratiti ali zlorabiti, zato naj je pravilo, redno denarjev ne-dajati, ampak siromaku preskerbeti živeža, zdravil, oblačila ali druzega potrebnega. Kedor more delati, njemu naj se pomaga s tim, da se mu preskerbí delo, služba... S telesno miloščino združuje naj dušni pastir duhovno miloščino, in naj posebno ima ozir na osebe, ki so zarad uboštva v dušni nevarnosti. Blagi ti nameni kerščanske dobrodelnosti se najgotovše dajo doseči, ako duhovni pastir v svoji fari vstanoví Vincencijevo društvo.[1]

---

[1] „Gesetz v. 28. Aug. 1883, wirksam für Krain, betreffend die Aufhebung der Pfarrarmeninstitute und die Uebergabe ihres Vermögens an die Gemeinden“, gl. „L. Diöcbl.“ 1884 str. 97; in „Gesetz v. 28. Aug. 1883, wirksam für Krain, betreffend die öffentliche Armenpflege der Gemeinden“ gl. „L. Diöcbl.“ 1884 str. 106.

2. Veliki ubožci so tudi jetniki, katerim, čeravno od vseh druzih zapuščenim in zaničevanim, je sv. cerkev vže od nekdaj skazovala posebno skerb in ljubezen. Vstanovila je kongregacije, katerim je nálog, skerbeti za boljšanje in spreobernjenje zanemarjenih hudodelcev; in koliko zamore gorečnost duhovnikova storiti pri jetnikih, kaže nam življenje sv. Vincencija Pavl. in drugih móž. Po želji in volji sv. cerkve toraj ravná duhovni pastir, kateri to sicer težavno a

---

[1] Poduk o taki, zlasti za naše čase jako važni družbi, in nauk, kako osnovati Vincencijeva društva, podaje knjižica, kojo je l. 1883 izdala Katoliška družba na Kranjskem pod naslovom „Petdesetletnica Vincencijeve družbe.“ — Jako zanimljiva je tudi knjiga: Dr. G. Ratzinger, Geschichte der kirchlichen Armenpflege, Freiburg, 2. nat. 1884.

zaslužno opravilo goreče izveršuje ter si za dušni blagor, za večno izveličanje jetnikov prizadeva, kolikor ima priliko in mu svetne postave dopuščajo.[1] — Glavna naloga pri skerbi za jetnike je rešenje njih duše, pravo spreobernjenje, in resnična pokora. Najprej si mora duhovni pastir pridobiti zaupanje jetnikovo; naj toraj prijazno, sočutno z njim ravná, naj ga ne izprašuje koj, zakaj je zapert, tudi naj mu berž ne ugovarja, če se dela nedolžnega, ampak pové naj mu kar vpervič, ko ga obišče, da k njemu pride kot pravi prijatelj, kot zastopnik sv. cerkve, ki je tudi zapuščenim jetnikom tolažnica in pomočnica. Treba je povedati hudodelcu, da duhovnik ni v nikakovi zvezi s sodniki in s sodnijo, ter da vse tisto, kar bi razodel duhovnemu pastirju, njemu pred sodiščem ne bode niti škodilo niti koristilo; pa da le zato pride k njemu, ker mu želí do tega pomagati, da si čas, kojega mora tukaj preživeti, obrača v duševno korist. Ker so jetniki navadno zeló nezaupni, naj duhovni pastir o preiskavi, o pričah, sodnikih itd. nikoli ne govori z jetnikom, ter naj vedno le svoj duševni namen ima pred očmi. O tem, kar bi mu jetnik pripovedoval, naj pa tudi molči, ter sodnikom nasproti o tem ne govorí. Da duhovnik doseže svoj namen, t. j. poboljšanje grešnika, naj občevaje z jetnikom skuša spoznati njegov umski in moralni stan, njegovo versko znanje, dosedanje življenje in vnanje razmere. O storjenem zločinstvu potrebno izvé duhovni pastir iz sodnijskih zapisnikov. Prilično naj duhovnik jetnike obiskujoč dela tudi na to, da resnično odpusté tistim, ki so pričali zoper nje, in ki so jih sodili; in da se resnično podveržejo sodnijski obsodbi, pa poterpežljivo, v duhu pokore prenašajo določeno kazen, da po možnosti popravljajo storjeno škodo . . . Duhovnik naj tudi tolaži jetnika, kažoč mu usmiljenje božje, ki se v tem razodeva, ker ga ni sredi velikih grehov poklical s sveta, ampak mu priliko dal, za grehe tù na zemlji zadostovati, pokoro delati. Kaže naj obsojencu na Jezusa Kristusa in toliko svetnikov, ki so celó po nedolžnem ječo in kazni voljno prenašali itd. Učiti je treba jetnika, kako v zaporu kerščansko živeti, kako raznim skušnjavam se ustavljati itd. — Najvažnejše in časih tudi najtežavneje je popolna sprava grešnika z Bogom po dobri spovedi. Treba je toraj jetnika počasi voditi k spovedi (večinoma je vélika spoved potrebna) ter učiti ga, kako se mu je pripravljati na-njo. Kakor sila vže v obče ni mila, tako zlasti jetnikov, kateri so še v preiskavi, nikakor ne kaže priganjati k spovedi, celó ob velikonočnem času ne, ker se je pri preiskovancih bati neodkritoserčnosti, hlimbe. Še ko bi sami prosili za spoved, naj tacega duhovnik opomni, da mu v spovedi razodeto gledé preiskave in razsodbe ne bode prav nič ne koristilo ne škodovalo, ker mora spovednik o vsem molčati, kar izvé pri zakramentalni obtožbi. „Pro praxi notetur (pravi znana Instr. Eyst.), captivos rarius ob periculum sacrilegii ad faciendas confessiones esse inducendos, praecipue, si inquisitio judicialis nondum fuerit finita.“

---

[1] Po nekem avstrij. deržavinem določilu l. 1811 smé duhovni pastir obiskovati vse vže obsojene jetnike; do onih pa, ki so še v preiskavi, ne smé brez posebnega dopuščenja in sam. Mašnikom pri ječah velí dotični hišni red, kako pri jetnikih in kaznjencih opravljati duhovno službo.

Jetnika v preiskavi naj duhovni pastir v obče opominja, da pred sodnijo čisto resnico govorí; a vendar mu ne smé naravnost ukazovati, da sodniku prizná svoje zločinstvo, čeravno mu odsvetovati tega tudi ne smé. O tej zadevi velí Instr. Eyst.: „Caveat, ne obligationem imponat, fatendi crimen, praecipue, si nondum est plene probatum, ne reum in angustias conjiciat, et propterea cogat, contra semetipsum arma praebere judici, nec dissuadeat, neve omnino ab obligatione confitendi crimen liberet, ne reus postea culpam in confessarium rejiciat, ac dein fama confessarii a judice pessime vapulet.“ Samo v prigodku, ko bi kak nedolžen zarad njegovega hudodelstva prišel v preiskavo in kazen, in bi svoje nedolžnosti ne mogel drugače dokazati, moral bi duhovni pastir dotičnemu jetniku ukazati, da prizná ter obstane svojo hudobijo. Ako je zločinstvo občnemu blagru zeló škodljivo ter se je hudodelstva več ljudi vdeležilo, mora obtoženec sodniku povedati tudi sodeležnike; ko bi nikakor ne hotel, moral bi mu spovednik odvezo odreči kot nespokorniku. Pri hudodelstvih, ki niso zeló škodljiva občinstvu, naj duhovnik jetniku prepustí, da sokrivce pové sodniku ali pa ne. — Duhovni pastir naj po možnosti skerbi tudi za take grešnike, ki so kazen vže dostali.[1] Modro in po očetovo naj nadzoruje iz zapora izpuščenega; če treba, preskerbi naj mu kako delo ali službo, vodi naj ga k poravnanju škode in danega pohujšanja; pred vsem pa naj ga skuša obvarovati novega padca v hudobijo.

Zgodí se, čeravno dandanes le redkokedaj, da mora duhovni pastir jetniku zadnjo in najtežavnejšo pomoč skazati: k smerti obsojenega pripravljati na srečno zadnjo uro. Ako je obsodba k smerti poterjena, treba je zločinca berž obiskati, z ljubeznjivostjo in sočutjem si njegovo zaupanje pridobiti ter ponuditi mu duhovno pomoč, da zadnje ure življenja porabi v svoje izveličanje. Da se obsodbi voljno vdá ter smert mirno sprejme kot zadostilo za storjene grehe, treba je kaznjenca najprej vpokojiti. V ta namen naj ga duhovnik opomni, da mora obsodbo k smerti sprejeti kot posebno dobroto božjo, kajti premnogi bi se radi pripravili na smert, a časa, prilike, pomoči nimajo, on pa ima vse to. Opozorí naj obsojenca, da tudi on bi bil nespokorne, nesrečne smerti umerl ter se pogubil, ko bi ga bil Bog sredi hudobij in nepripravljenega poklical na sodbo; sedaj pa mu milost božja ponuja priliko, grehe obžalovati, se jih obtožiti, odvezo prejeti, na srečno smert se pripraviti... Duhovnik utegne k smerti obsojenemu tudi staviti pred oči silno terpljenje in grozno smert nekaterih svetnikov, ki so, in še po nedolžnem, vse muke veselega obličja prenašali. Tudi s tim duhovni pastir kaznjencu zmanjša strah pred smertjo, če mu živo opisuje Kristusovo terpljenje in sramotno smert na križu. Nato je treba z obsojencem opraviti dobro spoved, ki naj redno obsega vse življenje, podelí se mu sv. popotnica in papežev blagoslov, a ne sv. poslednje olje, ker ni bolan. Obiskati mora duhovnik tacega obsojenca do ure usmertitve pogostokrat, da ga tolaži, uči, z njim moli, zoper razne skušnjave ga vterjuje, v duhu spokornosti ohrani, večkrat z njim vzbuja kesanje nad storjenimi grehi in tudi še sv. odvezo mu podelí. Ko se bliža ura smerti, mora duhovni pastir obsojencu biti v pomoč, ter spremiti ga na kraj usmertenja. Vpraša naj ga, če mu še kaj teží vest, če ima kaj naročiti, podelí naj mu še enkrat zakramentalno odvezo, vzbuja naj z njim dejanja vere, upanja, ljubezni, kesanja, vdanosti v božjo voljo . . ., izroča naj ga božji milosti, priprošnji device Marije in svetnikov itd. Na zadnjem potu naj duhovnik kaznjenca opominja, da na nič druzega ne misli, kot na izveličanje svoje duše, ter na nič druzega ne gleda, kot na podobo križanega Jezusa, kojo naj dušni pastir pred njim derží, ali pa mu jo v roko ter v poljubovanje dá. V zadnjih trenutkih še naj duhovnik z obsojencem vzbuja primerna dejanja; če želí, dá mu še enkrat sv. odvezo . . . s kratka: ravná naj z njim prav kakor z umirajočim. — Tudi v prigodku, ko bi k smerti obsojeni bil terdovraten ter bi zametaval duhovno pomoč, moral bi ga dušni pastir zopet in zopet obiskati, ter zdaj milo, ljubeznjivo proseč, zdaj resnobno svareč, na smert, sodbo, pekel opominjajoč, skušati ga pripraviti do kesanja in spovedi. Opravi naj duhovnik za oterpnjenega grešnika sv. mašo, goreče naj moli zanj in naj ga drugim priporoča v molitev itd. Časih je dobro še kakega drugega duhovnika k njemu poslati. In ko bi po vsem prizadevanji obsojenec ostal terdovraten, mora ga dušni pastir vendar-le spremiti na kraj usmertitve in še med potjo si za njegovo spreobernjenje prizadevati, za-nj moliti itd.; morda se v zadnjih trenutkih življenja omeči terdo, merzlo serce. — Po usmertenji se navadno napravi nagovorček do pričujočih, v katerem duhovni pastir povdarja zlasti hudobijo greha, božjo pravico, katera mnogokrat vže tù na zemlji udari itd. Instr. Eyst. pravi glede tacega nagovora: „Post mortem confessarius reum non modo adstantium precibus commendare, sed etiam brevem adhortationem habere debet ad populum, magnitudinem peccati et judicii divini ultionem aliaque convenienter demonstrando; caveat vero, ne indebitis laudibus mortuum extollat, etsi pie obierit; triste est enim exemplum, non vero martyr justitiae ultricis.“

---

[1] Gl. Laib. kirchl. Verordnungsbl. 1863 str. 8.

§ 232.

Duhovna skerb za bolnike sploh.

„Parochus in primis meminisse debet, non postremas esse muneris sui partes, aegrotantium curam habere“, velí obrednik (Ljublj. str. 99); in isto dolžnost duhovnim pastirjem nalaga sv. cerkev po raznih zborih in diecezanskih postavah.[1] In kako bi ne, ker je obiskovanje bolnikov tolike važnosti in koristnosti! Človek nikoli v svojem življenji toliko ne potrebuje poduka, tolažbe, opomina, moči sv. zakramentov, kot na bolniški postelji, ko morda ves zapuščen in v hudih skušnjavah pričakuje trenutka smerti, ter je bolj ali manj na duhovnem pastirju, se bo li ta duša izveličala ali pa pogubila. Kako dober, posebno zdaten pripomoček, grešnika spreoberniti je ravno čas bolezni, ko marsikedo živo spozná svojo dušno revščino ter postane prejemljiv za nauke sv. vere! Prav res: „Infirmi lectus, uberrimus campus spiritualis messis!“ Ob bolniški postelji ima duhovnik tudi dokaj prilik, koristiti zdravim. Tù in tam zamore sedaj temu, sedaj onemu spregovoriti podučilno ali svarilno besedo, ki bi jo dotični ob drugi priložnosti morda ne hotel poslušati, a tù vpričo umirajočega sorodnika ali prijatelja pade v prejemljivo serce, na dobro zemljo. Z vestno skerbjo za bolnike duhovni pastir tudi sam sebi jako koristi, ker si s pridnim, ljubeznjivim, požertvovalnim obiskovanjem betežnikov v posebni meri pridobiva zaupanje, vdanost, ljubezen faranov, katere pri tem opravilu bolj in bolj spoznava.

Da duhovni pastir more vspešno delovati pri bolnikih in umirajočih, ozirati se mu je na ta-le pravila:

1. Voditi ga mora prava apostoljska gorečnost, ki išče edino le časti božje pa izveličanja bolnikov ter za vse, kateri njegove

---

[1] Za Ljubljansko škofijo gl. nadškofa Mihaela Brigido „Pastoralis Epistola“ V. §§ 14—16.

pomoči potrebujejo, z enako ljubeznijo skerbi. Obiskovaje bolnike mora se duhovnik tako vesti, da mu nihče ne more očitati, da večo skerb gospodskim, bogatim skazuje, kot prostim, siromaškim, ali da celó razliko dela med starostjo in spolom — pri duhovni skerbi za bolnika mora odločevati le veča ali manjša dušna potreba njegova. Da v velikih duhovnijah mašnik ne pozabi na kakega bolnika, ampak da vse v pregledu ima, naj bi si po velevi Ritual. Rom. napravil zapisnik ter v njem zaznamoval si imena, stan, bivanje, bolezen posameznih bolnikov; in tudi, če so vže prejeli sv. zakramente, kedaj in katere, pa dan, kedaj je vsakterega zadnjič obiskal. Obrednik (Ljublj. str. 99) tudi opominja: „Aegrotos visitans, ea, qua sacerdotes Domini decet, honestate et gravitate se habeat, ut non aegris solum, sed ipsi et domesticis verbo et exemplo prosit ad salutem.“

2. Da svoje lastne duše ne stavi v nevarnost, treba je duhovnemu pastirju pri bolnikih tudi previdnosti in pazljivosti, posebno kedar ima opraviti z bolnicami, zlasti mlajšimi. Nikoli naj jih ne obišče o neprimernem času, ne celó zgodaj zjutraj, tudi ne pozno zvečer, ako ni sile; in redno naj se dá zglasiti, preden vstopi. Med spovedovanjem je modro, duri odperte puščati; pri navadnem obisku naj domači ljudje ostanejo v sobi, saj tudi tem utegne dokaj koristiti s primernimi nauki. Ako je mašnik klican k bolnim ženskam, njemu popolnoma neznanim ali celó zloglasnim, popraša naj prej, kaj jim je itd., da sklene previdnemu biti. 1)

---

1) Silne opreznosti in previdnosti treba je zlasti pri histeričnih osebah, ki so mlajšemu in manj skušenemu duhovnemu pastirju lahko v veliko nevarnost. V pojasnjenje naj dostavimo, kar o tacih osebah piše zdravnik Dr. C. Capellmann: „Die Hysterie ist ein Leiden, bei welchem die eingenthümliche Entwickelung der erhöhten Erregung sensibler Nerven die ganze psychische Persönlichkeit umwandelt, die Perceptionsfähigkeit modificirt, den Willen lähmt, und so endlich die Selbstthätigkeit nach allen Richtungen hemmt, um der Laune und dem Unwillkührlichen ein schrankenloses Spiel zu lassen. Bei den meisten dieser Kranken entwickelt sich eine nicht zu bezähmende Sucht, Mitleid, Theilnahme zu erregen, Anerkennung zu finden und Aufsehen zu machen. Unbedeutende Eindrücke auf den sensiblen Nervenapparat entlocken ihnen die heftigsten Klagen über grässliche Schmerzen, subjective Sinneseindrücke spiegeln ihnen Erscheinungen vor und bringen sie zu Zuständen, die der Exstase und dem Hellsehen ähneln. Nicht selten wird unter der äussern Erscheinung der religiösen Schwärmerei eine bis zur Nymphomanie gesteigerte geschlechtliche Erregung schlau genug verdeckt, um die Umgebung und selbst junge Aerzte und Seelsorger in bedauerlichem Grade zu täuschen ... Die alarmirendsten Vorkommnisse bei der Hysterie sind die sogenannten hysterischen Paroxismen. Bewegung des Kopfes und der Extremitäten, wie bei Automaten, Zusammenpressen der Kiefer bis zum Zähneknirschen, Wälzen der Zunge, beständiges Hinunterschlucken,

3. Pri duhovni skerbi za bolnike je treba mašniku tudi dokaj zatajevanja samega sebe; deloma da voljno zmaga telesni trud, ki je v tem, da vsako uro, vsaki čas, ob vsacem vremenu, po vsakterem potu ... hití k bolnemu, duševne pomoči potrebnemu; deloma da se znebi strahú pred nalezljivostjo, gnjusa, merzenja nad boleznijo, smradom itd. Misel: tù mi je rešiti neumerljivo dušo, pa goreča molitev k Bogu, daje duhovnemu pastirju moči, da z velikodušno požertvovalnostjo zmaga vsakoršno težavo in oviro.

4. Pri kužnih boleznih ostane naj duhovni pastir pri svojem navadnem, zmernem življenji; naj je miren, v polnem zaupanji na Boga odloží naj ves strah, izročivši se volji nebeškega Pastirja, v čegar imenu deluje; to je najboljše sredstvo, obvarovati se okužbe. A kolikor je moč, poslužuje naj se duhovnik tudi pametnih naredeb previdnosti, kedar mora k bolniku s kužno boleznijo: če mogoče naj ne hodi tešč k tacemu betežniku, tudi ne ves vroč ter v potu, v izbi bolnikovi je skerbeti za čisti zrak, preblizo postelje naj se ne vseda in zlasti ne tako, da bi mu bolnikova sapa naravnost v obličje puhtela, žveči naj duhovni pastir brinove jagode in sline naj ne požira, dokler je v bolniški sobi; ko pride domu, naj si usta izmije z jesihom ter omije obličje in roke, pa (pri zeló kužnih boleznih) preobleče naj se.

5. Da duhovnik vspešno obiskuje bolnike, treba se mu je pripravljati na taka obiskanja, zlasti če mu je iti k terdovratnemu grešniku, ali k betežniku v dolgotrajni bolezni, katerega mora mnogokrat obiskati ter mu vedno kaj druzega in primernega povedati v poduk in tolažbo. Naj toraj duhovni pastir vže doma kaj pristojnega čita, [1])

---

hastiges Athmen, Vociferationen, Aussprechen derselben Worte, Schlagen mit Händen und Füssen, kataleptische Starre des ganzen Körpers ... alle diese Symptome kommen vereinzelt oder in Anfällen mannigfaltig vereinigt vor ... Der Seelsorger soll sich also vor den Hysterischen hüten, nammentlich, dass er durch die oft höchst auffallenden Erscheinungen sich nicht täuschen lasse, und dass er durch die ungemein listigen und in Verfolgung eines Zieles wirklich hartnäckigen Kranken nicht betrogen werde ... Es gibt kein besseres Mittel, die auffälligen Erscheinungen aufhören zu machen, als die absolute Nichtbeachtung derselben ... Es sei zur Beruhigung hergesetzt, dass an der Hysterie besonders auch im hysterischen Paroxismus nur höchst selten Jemand stirbt, dass also der Seelsorger mit der Spendung der Sterbesacramente sehr vorsichtig sein muss bei Anfällen von Personen, die er als hysterisch kennt."

[1]) Koristne knjige v to sverho so n. pr. Köhler, „Anleitung für Seelsorger am Krankenbette", Frankfurt, 8. nat. 1845; Ott. „Vademecum für Priester am Kranken- und Sterbebette", Regensburg 1856; Ed. Löffler, „Infirmus fui", Handbuch für Priester am Kranken- und Sterbebette, Leipzig 1876; Jos. Feller, „Manuale der Krankenseelsorge", Augsburg 1879; — Jan. Zupančič, „Dušna pomoč za bolnike" v Ljubljani 1855, drugi zvezek 1877.

ali vsaj med potjo premišljuje, kake nauke, tolažila... bolnikovim razmeram priležne, bode rabil.

Pri javnem podučevanji in še sicer opominja naj dušni pastir svoje farane, da dosta zgodaj pošljejo po duhovnika, ako kedo hujše zboli, ali da mu vsaj povedati pridejo o nevarni bolezni tega ali unega. Tudi zdravnika naj prosi, da nevarno bolnega opomni na prejem sv. zakramentov, ali da vsaj duhovnemu pastirju sporočí o nevarnosti.[1]) Da se verniki ne bojé klicati svojega duhovnega pastirja k bolnikom, mora kaj pa da vsaki čas biti pripravljen, brez nevolje in odlašanja iti k duhovnijanu, kateri v hudi bolezni njegove pomoči potrebuje. Ker pa domači duhovni pastir nima le dolžnosti, ampak tudi pravico, bolnike svoje fare obiskovati, z njimi govoriti, jim duhovno pomoč ponuditi; zato naj v slučajih, ko izvé za nevarno bolnega duhovnijana ter dalj časa ni poklican k njemu, kar sam in nepoklican ga obišče, bodi-si pogoden ali nepogoden. Ko bi ga domači ne pustili k bolniku, skuša naj njih ugovore modro in vljudno zaverniti ter naj jih zlasti na to opomni, da vsa krivnja in odgovornost zadene nje, ako bolnik neprevidene smerti umerje. Kedaj da duhovni pastir bolnika obiskuje, je pač odvisno od osebnih in domačih razmer dotičnega betežnika, pa od opravil mašnikovih. Najprimernejši čas za obiskovanje bolnikov so ure proti poludnevu ali kmalo po poludnevu. Tudi ni moč določiti, kolikrat treba obiskati bolnika, kajti je zavisno od raznih okolnosti: od bolnikove potrebe in želje, od daljave in časa, ki je dušnemu pastirju na razpolaganje. Dveh napak se mu je v tej zadevi varovati. Perva bi bila, ko bi bolnika, potem ko ga je previdel s sv. zakramenti, nič več ne obiskal, akoravno utegne. Kaj naj skuša duhovnik pri nadaljnih obiskih doseči, povedali bomo pozneje. Druga napaka je, če duhovni pastir svoje bolnike brez potrebe le prevečkrat, kar vsaki dan obiskuje, čeravno duhovna potreba bolnikova tega ne zahteva; ali če se le predolgo mudí pri njih. Ko bi to tudi drugih zlih posledic ne imelo, je potrata časa; s četertinko ure se v navadnih razmerah namen obiskovanja pač vselej doseže. Ako more, vravná naj duhovnik svoja opravila in pota tako, da mu je možno, svoje bolnike obiskati vsak teden; večkrat na teden (ako utegne) pa tiste, kateri so se še-le v bolezni k Bogu spreobernili, ki živé v velikih skušnjavah, ali ki so v bližnji smertni nevarnosti. Svetovati je, da dušni pastir pri obiskovanji bolnikov vselej seboj ima stolo in obrednik, ali sploh knjižico, v kateri je obred za podelitev papeževega blagoslova pa molitve za umirajoče.

---

[1]) To je zdravniku celó dolžnost, kajti Rit. Rom. (tudi Ljublj.) omenja: „Si opus fuerit, (sacerdos) in memoriam revocet, quod Lateranensis Concilii ac plurium summorum Pontificum decretis cavetur sub gravibus poenis, ne medici ultra tertiam vicem aegrotos visitent, nisi prius ipsis certo constet, illos Confessionis sacramento rite expiatos fuisse.“

§ 233.

Obiskovanje bolnikov.

Glavni cilj tega obiskovanja naznanja obrednik z besedami: „In primis spiritualem aegrotantium curam suscipiat, omnemque diligentiam in eo ponat, ut in viam salutis eos dirigat, atque a diabolicis insidiis salutarium adjumentorum praesidio defendat ac tueatur.“ Obiskovaje bolnika si toraj mora duhovni pastir za to prizadevati, da telesna bolezen dotičnemu pomaga k dušnemu ozdravljenju in k večnemu izveličanju. To doseči mora duhovnik bolnika primerno učiti, tolažiti, zoper razne skušnjave mu moč dajati, na vreden prejem sv. zakramentov ga pripraviti, ga k temu voditi, da se popolnoma vdá božji volji in da, če trebá, tudi časne zadeve vravná ter poslednjo voljo izreče. Slednjič naj je dušni pastir umirajočemu na pomoč; ako pa betežnik preboli, treba ga je učiti, kako naj si prestano bolezen obrača v dušni prid. O vsem tem govorimo nadrobneje.

I. Treba je bolnika primerno učiti in tolažiti. Ko duhovni pastir stopi v bolnikovo izbo, naj najprej domačim naznani svoje sočutje, stopi naj potem k bolniku, katerega naj prijazno pozdravi ter vpraša kaj in kako. Poterpežljivo in s pomilovanjem naj posluša duhovnik, kar mu dotični pripoveduje o svoji bolezni in bolečinah, ter naj primerno povzame besedo, opominjajoč bolnika, da mu je boléhavost Bog poslal, da se je treba vdati v božjo voljo, ki ima s človekom vselej najboljše namene; da moramo svoje terpljenje združevati s Kristusovim terpljenjem, bolečine sprejemati kot pokoro za storjene grehe, vse svoje zaupanje staviti na Boga in na zasluženje Kristusovo itd.[1]) Da si duhovnik ložej pridobi zaupanje bolnikovo, skuša naj mu, ako ga najde v velikem pomanjkanji, tudi telesno pomagati zlasti v tem, da mu preskrbí zdravniško pomoč[2]) in primerne hrane. Obrednik

---

[1]) Obredniki imajo za obiskovanje bolnikov poseben način: „Pax huic domui etc.“, kar pa ni de praecepto, kajti Rit. Rom. pravi: „Sequentes preces omnes vel ex parte... pro arbitrio Sacerdotis dici vel omitti possunt.“

[2]) Res ne gré, da bi sé duhovnik sam pečal z zdravilstvom, vendar je zeló koristno, celó potrebno, da v dušnem pastirstvu delujoč mašnik nekoliko zdravniškega znanja ima; zlasti da vé v kaki nagli sili, dokler zdravnika ni, prav svetovati, da

(Ljublj. str. 99) v tej zadevi dušnemu pastirju velí: „Eorum vero praecipuam curam geret, qui humanis auxiliis destituti, benigni ac providi Pastoris caritatem et operam requirunt. Quibus si non potest ipse succurrere de suo, et eleemosynas illis, prout debet, si facultas suppetit, erogare, quantum fieri potest, sive per caritatis, vel alterius nominis confraternitatem, si in ea civitate vel loco fuerit, sive per privatas, sive per publicas collectas et eleemosynas, illorum necessitatibus succurrendum curabit.“ — Pri dolgotrajnih boleznih (sušica, jetika, vodenica...) se bolnika rada loti malodušnost ali nekaka obupnost; tacega je treba obiskati pogosteje ter ga s primernimi tolažili in prigovarjanjem storiti pogumnega in Bogu vdanega. Za take bolnike imej dušni pastir vedno pripravljenih izgledov, zlasti iz življenja tacih svetnikov, ki so veliko ali zeló dolgo terpeli (mučenci, sv. Lidvina, Terezija, Roza Lim...). Akoravno sem ter tje vže povedano ponavlja, naj duhovnik staremu drugačno obliko daje. Bolniku je preskerbeti tudi duhovne hrane: daje naj mu primernega pobožnega berila, uči naj ga premišljevati tolažljive resnice (nebeško veselje, postaje križevega pota, skrivnosti žalostnega dela sv. rožnega venca...), naroči naj domačemu ali kakemu sosedu, da prilično iz te ali druge knjige bolniku bere. Prav pridno naj duhovnik priporoča betežnikom pobožne vzdihljeje, kratke molitvice, poglede na kako sv. podobo, poljubovanje sv. križa, darovanje bolečin terpečemu Jezusu. Jako dobro je, priporočati bolniku take molitve, s katerimi se dobivajo odpustki; veliko duhovno milošćino nakloni dušni pastir bolniku v dolgi bolezni, ako mu preskerbí postajin križ, s katerim dobiva odpustek križevega pota (gl. str. 388). V največo korist in tolažbo pa je bolniku vreden prejem sv. zakramentov, ki naj jih zato večkrat prejme; kolikrat, je zavisno od lastnije bolnikove in tudi od raznih vnanjih okolnosti — gl. § 203, str. 695. A če bi tudi iz raznih vzrokov ne bilo lahko, bolnika večkrat obhajati, nakloni naj mu duhovnik vsaj milost sv. odveze ter naj z njim spoved večkrat opravi. Pogostno prejeta sv. odveza in stanovitna molitev bolnikova je tudi najboljši pomoček zoper razne skušnjave, ki jih satan zlasti takrat napravlja človeku, kedar mu življenje h koncu poteka. Kaj pa, da naj se tudi duhovni pastir bolnikov pridno spominja v svojih

---

lastnijo in nevarnost raznih bolezni spoznava, da mu je znana prava strežba bolnikom itd. Tega ga uči lastno opazovanje, skušnja, občevanje s keršćanskim zdravnikom, pa knjige, kakor n. pr. Bruno Schön, „Was hat man bei lebensgefährlichen Fällen zu thun, bis der Arzt erscheint“, Wien 1875; Dr. C. Capellmann, „Pastoral-Medicin“, Aachen, 5. nat. 1881; Dr. Aug. Stöhr, „Handbuch der Pastoral-Medicin,“ Freiburg, 2. nat. 1882; — „Domači zdravnik“, na svetlo dala družba sv. Mohora 1874.

molitvah; Rit. Rom. namreč velí: „Consoletur infirmum, dicens, se pro eo in Missae sacrificio et aliis precibus oraturum, curaturumque ut alii itidem pro eo faciant, idque re ipsa praestabit.“

II. Ako se bolniku shujšuje in stanje njegovo nevarno postaja,[1] pa ni še previden, mora ga duhovni pastir pripraviti na prejem sv. zakramentov. Pové naj mu, da ker je prihodnost v božji roki ter se ne vé, mu bode li bolje ali slabše, naj se dosti zgodaj sebi v tolažbo in izveličanje posluži sv. zakramentov; opozorujoč bolnika tudi, da oni notranji mir, ki je učinek vredno prejetih zakramentov, vže sam na sebi ozdravljenje pospešuje itd. Ako je bolník voljan in ni še nevarnosti, dovoli naj mu duhovni pastir (če se mu zdi potrebno) časa, da se pripravi na spoved, naj ga o tem nekoliko podučí ter mu naznani uro, kedaj pride, da ga spové, in h krati po okoliščinah morda vže tudi obhaja in sv. posl. olje podelí. Kako gledé spovedi z bolnikom ravnati, smo povèdali v § 197; o sv. rešnjem Telesu gl. § 202, o sv. posl. olji § 207, o papeževem blagoslovu str. 710. Zgodí se tudí:

1. da bolnik v nevarni bolezni pri vsem duhovnikovem prigovarjanji prejetje sv. zakramentov odlaša, morda na nedoločen čas. V takem slučaji skušaj mašnik izvedeti vzrok odlašanja, ter ga modro odstrani. Če misli duhovni pastir, da bi bolniku utegnil kak drug spovednik ljubši biti, naj mu obljubi, da preskerbí mašnika po njegovi želji. Ako bolnik ne spozná nevarnosti svoje bolezni, meneč, da ni nikake sile; ali če ga motijo drugi, morda zoper lastno prepričanje mu nevarnost prikrivajoč: pové naj mu dušni pastir, da je življenje človekovo popolnoma v roki božji, in da mora kristijan celó v zdravih dnéh, toliko bolj v bolezni, vsaki čas pripravljen biti na prihod Gospodov. Bolnik se z odlašanjem stavi v nevarnost, ali sv. zakramentov ne prejeti, ali pa jih prejeti v takem stanji, da so brez učinka... Na izgovor, da ni še pripravljen, pové naj mu duhovnik, da naj je zarad tega brez skerbí, ker mu bode v vsem pomagal, mu spoved olajšal itd. Bolnik in mnogokrat njegovi domači, zlasti med gospôdo, ugovarjajo, rekši: previdenje bo napravilo veliko hrupa in govorjenja med ljudmí itd. Dušni pastir na taki izgovor odverni, da v toliko važni zadevi ni gledati na ljudí. Dobri kristijanje se bodo veselili izvedevši, da je dotični prejel sv. zakramente; nasproti pa napravi veliko hrupa, če kedó nepreviden umerje. — Kedaj smé duhovni pastir sv. popotnico skrivaj nesti k nevarno bolnemu, gl. str. 680.

---

[1] Gl. Capellmann, „Pastoralmedicin“ str. 168—178: Lebensgefährliche Zustände und Zeichen einer schweren Krankheit.

2. V težavnem prigodku, ko bolnik v nevarni bolezni odločno zametuje duhovno pomoč ter nikakor noče prejeti sv. zakramentov, je pervo to, da dušni pastir poterpežljivosti in poguma ne izgubí. Na vedenji nespokornikovem je, kako ravnati z njim. Mašnik naj goreče vzdihuje k Bogu, proseč si pomoči in razsvetljenja; vztrajno naj si prizadeva, da terdovratno serce omeči: zdaj milo in ljubeznjivo, zdaj resno, zdaj s krotko prošnjo, zdaj živo in pretresljivo grešniku pred oči postavljaje nebeškega sodnika in večno pogubljenje. Vporablja naj duhovnik kake družinske razmere bolnikove, kako znano lastnijo njegovo, kak dogodek tistih dni, kaj vnanjega, podobo ob postelji..., spomin na pervo obhajilo bolnikovo, na leta mladosti itd.; moli naj mašnik klečé ter glasno za spreobernjenje nesrečneža, sedaj sam, sedaj z domačimi; rabi naj kako blažilo sv. cerkve... — stori naj kar vé in zná, da doseže svoj cilj. In bodi-si, da se bolnik od mašnika proč obrača zahtevajoč, naj ga pusti v miru; bodi-si, da celó zasmehovaje, porogljivo odgovarja: duhovni pastir ostane naj miren. Krotko naj pové, da mu ne misli sile delati, edino le dolžnost ga je semkaj pripeljala in skerb za bolnika, pa goreča želja, rešiti njegovo dušo. Duhovni pastir naj terdovratnega le tedaj zapustí, če na vse ljubeznjivo prigovarjanje zaničljivo molčí, ali pa, če mu z veliko razdraženostjo zopet in zopet velí, da naj odide. A še odhajajoč naj bolniku pové, da je vsak trenutek pripravljen nazaj priti, ko bi želel duhovne pomoči. Vmes naj naprosi zdravnika, domače, prijatelje bolnikove, da ga skušajo ganiti; mašnik sam pa naj goreče moli za spreobernjenje grešnikovo, in sporočati naj si dá o stanji in vedenji njegovem. Če možno in je vspeha upati, naj še kak drug mašnik obišče nespokornika. — Kedaj gré do konca terdovratnemu odrekati cerkveni pokop, smo povedali str. 771.

III. Duhovnemu pastirju je treba bolnika tudi do tega pripraviti, da se popolnoma v božjo voljo vdá, in da je k vsemu pripravljen, kar mu Bog pošlje. Ali naj nevarno bolnemu naravnost smert napové? Napoved smerti ali tudi le smertne nevarnosti skoraj slehernega jako vznemiri, pretrese, mu mnogokrat odvzame edino časno tolažbo, ki jo je imel v upanji ozdravljenja, mu stan bolezni večinoma shujša itd.; toraj rečemo: duhovnik naj brez prav važnega vzroka bolniku nikoli vsega upanja ozdravljenja ne jemlje, in naj mu smerti naravnost ne napoveduje. Neresnice pa tudi ne smé govoriti dušni pastir, ne smé z drugimi vred slepiti bolnika, nevarnosti mu prikrivati. Kako pa da duhovnik nevšečno resnico bolniku naznani, se ravná po lastniji in razmerah bolanega. Kedar je vže sam ves vdán v voljo božjo in skerben za izveličanje duše, njemu ni treba govoriti o bližajoči smerti, ampak na to delaj duhovni pastir, da dotični s živo vero, s terdnim zaupanjem in gorečo ljubeznijo, pa s serčnim kesanjem pričakuje Gospoda, naj si pride kedar koli. — Takim bolnikom pa, ki prejem sv. zakramentov le vedno odlašajo, meneč, da ni nikake nevarnosti, naj dušni pastir modro in prizanesljivo omenja: da stanje ni brez nevarščine, da se ne vé, kaj Bog sklene in je zato treba, da je kristijan na vse pripravljen itd. — So nevarno bolni, kateri sv. zakramente sicer prav pobožno prejmó, a umreti se tako zeló bojé, da jim kar nihče ne smé smerti v misel vzeti. Sicer tudi tém ne gré vsega upanja jemati, in duhovni pastir jih smé tolažiti z vsemogočnostjo božjo ter jih opominjati, da naj le molijo s Kristusom na Oljski gori: „Moj Oče! ako je mogoče, naj gré od mene ta kelih“; vendar morajo tudi oni pristaviti: „pa vendar ne, kakor jaz hočem, ampak kakor ti.“ (Mat. 26. 39.) Nahajajo se bolniki gledé smerti zeló različne misli: nekateri se je silno bojé, drugi se je veselé ali je celó komaj pričakujejo, tretji so v tem malomarni. Duhovni pastir naj skuša izvedeti vzroke tacega mišljenja, in če niso pravi, kerščanski, ali če so celó pregrešni, naj dotičnega primerno podučí in grešni vzrok odpravi. — Kedar ima pa mašnik s takimi nevarno bolnimi opraviti, ki duhovno pomoč zametujejo in se vsemu ljubeznjivemu prigovarjanju duhovnega pastirja terdovratno ustavljajo, ali ki nekaterih posebnih dolžnosti, n. pr. sprave s sovražnikom, povračila... spolniti nočejo; takrat naj je mašniku zadnji pripomoček to, da nespokorniku bližnjo nevarnost naravnost naznani in mu bližnjo smert napové.

IV. Pravilo naj je duhovnemu pastirju, da se ne vtika v družinske razmere in časne zadeve bolnikove, vendar je časih potrebno, da mašnik nevarno bolnega opomni, naj vravná premoženje ter oporoko naredí. Ako so namreč okolnosti take, da se je po bolnikovi smerti bati prepirov in pravdanja med njegovci in rodovinci, ali če so zavolj storjenih grehov dotičnemu posebne dolžnosti nastale itd., naj duhovni pastir pri domačih popraša, če je bolni ozir svojega imenja vže kaj določil; ako ni, opomni naj ga duhovnik sam na napravo oporoke (najbolje, da še-le po opravljeni spovedi), kažoč mu nje korist ali potrebo. Če bi se izgovarjal, da je še časa za to, povè naj mu duhovnik, da mnogo mnogo ljudi vže v zdravih dnéh spiše svojo oporoko, vedoč, da nihče ne vé dneva in ure, kedaj ga pokliče Gospod.[1]) V to pa, kako in kaj storiti s premoženjem, naj se dušni pastir ne spušča, tudi naj bolniku ne spisuje oporoke in se je ne vdeležuje kot priča, ako ni sila, ker mu sicer utegnejo dediči napravljati marsikatere neprijetnosti. Samo iz važnega razloga, zlasti če bolnik sam prosi, naj le vobče opomni, da je pri oporoki na pervo mesto staviti tisto, kar tirja pravica (dolgove, povernitev, vzrejo nezak. otrók...), in potem dolžnosti ljubezni (sorodniki po bližjem ali daljšem kolenu, veči ali manjši ubožnosti). Zapuščine v dobre namene naj se ne napravljajo, če bi se zarad tega imela prelomiti kaka dolžnost ali prezreti ubožni rodovinci. Mnogokrat je treba bolniku tudi povedati, kako se mora oporoka napraviti, da je po avstrijskih zakonih veljavna. [1]) — K poslednji volji nekako tudi spada, da bolnik na

---

[1]) Tretjerednikom sv. Frančiška ukazovala so stara pravila, da v treh mesecih po sprejemu oporoko naredé; pa tudi po konstituciji Leona XIII. „Misericors Dei“ 30. maja 1883 prenovljena redovna pravila velé svojim udom, da „zgodaj“ ali „za

---

časa“ za slučaj smerti uravnajo svoje premoženje. Pač želeti bi bilo, da tudi vsi duhovniki tako storé ter da vže ob zdravji spišejo poslednjo voljo, se pri tem zavedajoč, da so katoliški mašniki. V tej zadevi Instr. Eystaedt. tako-le opominja: „Videant clerici, quomodo in testamentis satisfaciant menti Ecclesiae, memores aedium sacrarum, operumque piorum, pauperum quoque solatii parentum et necessariorum. Abstineant autem a legatis in suas focarias liberalibus, ne oblocutionibus et scandalis ansa praebeatur, quamquam ex motivo gratitudinis diuturnum famulatum earum praesertim, quae sibi vitae quaestum faciendi vix forent capaces, aliquo legato, potius dono de manu ad manum remunerare laude sit dignum.“ — Gl. tudi „Acta et statuta Synodi Diöc. Lavantinae a. 1883“: De testamentis Clericorum.

[1]) Naj iz avstr. derž. zakonika posnamemo nekatere važnejše dotične §§. „§ 565: Der Wille des Erblassers muss bestimmt, nicht durch blosse Bejahung eines ihm gemachten Vorschlages; er muss im Zustande der vollen Besonnenheit, mit Ueberlegung und Ernst, frei von Zwang, Betrug und wesentlichem Irrthume erklärt werden. § 568: Ein gerichtlich erklärter Verschwender kann nur über die Hälfte seines Vermögens durch letzten Willen verfügen; die andere Hälfte fällt den gesetzlichen Erben zu. § 569: Unmündige (t. j. še ne 14 let stari) sind zu testiren unfähig, Minderjährige, die das 18. Jahr noch nich zurückgelegt haben, können nur mündlich vor Gericht testiren... Nach zurückgelegtem 18. Jahre kann ohne weitere Einschränkung ein letzter Wille erklärt werden. § 577: Man kann aussergerichtlich oder gerichtlich, schriftlich oder mündlich; schriftlich aber mit oder ohne Zeugen testiren. § 578: Wer schriftlich und ohne Zeugen testiren will, der muss das Testament oder Codicill eigenhändig schreiben, und eigenhändig mit seinem Nahmen unterfertigen. Die Beisetzung des Tages, des Jahres und des Ortes, wo der letzte Wille errichtet wird, ist zwar nicht nothwendig, aber zur Vermeidung der Streitigkeiten räthlich. § 579: Einen letzten Willen, welchen der Erblasser von einer anderen Person niederschreiben liess, muss er eigenhändig unterfertigen. Er muss ferner vor drei fähigen Zeugen, wovon wenigstens zwei zugleich gegenwärtig sein sollen, den Aufsatz als seinen letzten Willen bestätigen. Endlich sollen auch die Zeugen sich entweder inwendig, oder von aussen, immer aber auf die Urkunde selbst, und nicht etwa auf einen Umschlag, als Zeugen des letzten Willens unterschreiben. Den Inhalt des Testamentes hat der Zeuge zu wissen nicht nöthig. § 580: Ein Erblasser, welcher nicht schreiben kann, muss nebst Beobachtung der im vorigen § vorgeschriebenen Förmlichkeiten, anstatt der Unterschrift

smertni posteljí daje svojim domačim primernih naukov in svaril, da kot oče, mati, svoje otroke blagoslavlja, da če je treba kóga prosi za odpuščanje itd. Ako méni duhovnik, da bi kaj tacega koristno bilo, in da bi bolnika preveč ne pretreslo, naj ga na to opomni ter po potrebi pri tem posreduje.

V. Ker ga ni bolj važnega in odločnega časa v življenji človekovem, kakor je trenutek, ko ima stopiti pred večnega sodnika, zato je duhovni pastir iz ljubezni in iz pravice dolžan, da svojih bolnikov tudi v zadnjih urah ne zapustí, ampak da je (kolikor mogoče) umirajočim na pomoč. Goreč dušni pastir ni nikdar nevoljen, ako ga kličejo k umirajočemu; on še sam naročí, da ga k bolniku kličejo v zadnjih trenutkih, zlasti k takemu, ki utegne še zeló potreben biti duhovne pomoči, n. pr. v hudih skušnjavah živeč, ali bolezen z veliko

---

sein Handzeichen, und zwar in Gegenwart aller drei Zeugen, eigenhändig beisetzen. Zur Erleichterung eines bleibenden Beweises, wer der Erblasser sei, ist es auch vorsichtig, dass einer der Zeugen den Nahmen des Erblassers, als Nahmensunterfertiger beisetze. § 581: Wenn der Erblasser nicht lesen kann, so muss er den Aufsatz von einem Zeugen, in Gegenwart der anderen zwei Zeugen, die den Inhalt eingesehen haben, sich vorlesen lassen, und bekräftigen, dass derselbe seinem Willen gemäss sei. Der Schreiber des letzten Willens kann in allen Fällen zugleich Zeuge sein. § 585: Wer mündlich testiret, muss vor drei fähigen Zeugen, welche zugleich gegenwärtig und zu bestätigen fähig sind, dass in der Person des Erblassers kein Betrug oder Irrthum unterlaufen sei, ernstlich seinen letzten Willen erklären. Es ist zwar nicht nothwendig, aber vorsichtig, dass die Zeugen entweder alle gemeinschaftlich oder ein jeder für sich zur Erleichterung des Gedächtnisses, die Erklärung des Erblassers entweder selbst aufzeichnen, oder, sobald als möglich aufzeichnen lassen. § 586: Eine mündliche letzte Anordnung muss, um rechtskräftig zu sein, auf Verlangen eines jeden, dem daran gelegen ist, durch die übereinstimmende eidliche Aussage der drei Zeugen, oder, wofern einer aus ihnen nicht mehr vernommen werden kann, wenigstens der zwei übrigen bestätiget werden. § 591: Die Mitglieder eines geistlichen Ordens, Frauenspersonen, Jünglinge unter 18 Jahren, Sinnlose, Blinde, Taube oder Stumme, dann diejenigen, welche die Sprache des Erblassers nicht verstehen, können bei letzten Anordnungen nicht Zeugen sein. § 592: Wer wegen Verbrechens des Betruges oder eines anderen Verbrechens aus Gewinnsucht verurtheilt worden ist, kann nicht als Zeuge gebraucht werden. § 594: Ein Erbe oder Legatar ist in Rücksicht des ihm zugedachten Nachlasses kein fähiger Zeuge, und ebenso wenig dessen Gatte, Aeltern, Kinder, Geschwister, oder in eben dem Grade verschwägerte Personen und die besoldeten Hausgenossen. Die Vorfügung muss, um gültig zu sein, von dem Erblasser eigenhändig geschrieben; oder, durch drei von den gedachten Personen verschiedene Zeugen bestätiget werden. § 595: Wenn der Erblasser demjenigen, welcher den letzten Willen schreibt, oder dessen Ehegatten, Kindern, Aeltern, Geschwistern oder in eben dem Grade verschwägerten Personen einen Nachlass bestimmt; so muss die Anordnung auf die im vorhergehenden § erwähnte Art ausser Zweifel gesetzt werden."

nepoterpežljivostjo prenašajoč. Misel: morda se ta duša brez moje zadnje pomoči celó pogubí, ali vsaj za dolgo pride na kraj očiščevanja..., priganja naj duhovnega pastirja, da iz zanikernosti ali zložnosti nikoli ne opušča, kar mu tudi obrednik (Ljublj. str. 113) pod naslovom: „Modus juvandi morientes“ naroča. Če pa zarad daljine ali važnih opravil ne more duhovnik sam k umirajočemu, naj po možnosti preskerbí, da kak pobožen lajik primerno prigovarja bolniku v zadnjih trenutkih in z domačimi zanj moli.

1. Ko se prikazujejo znamenja bližnje smerti[1]), naj duhovni pastir umirajočemu počasi, umljivo, ne preglasno ter s prenehljeji narekuje dejanje vere, upanja, ljubezni, kesanja, vdanosti v

---

[1]) Dr. Carl Capellmann v vže imenovani svoji knjigi umiranje tako-le opisuje: „Der Verfall aller Apparate des Organismus nimmt schrittweise zu. Durch Lähmung der Muskulatur gleichen die Gesichtszüge sich aus, Alles wird im Gesichte gleichsam hängend, der Unterkiefer sinkt herab, wodurch das Gesicht länger erscheint, die Augenlider senken sich, ohne sich zu schliessen; Nase und Schläfe fallen ein, Alles wird spitzer und schärfer dadurch, dass die Knochen durch die schlaffen Weichtheile stärker hervortreten; die Augen stehen still, fixiren nichts mehr, die Hornhaut wird matt, glasähnlich, glanzlos oder sinkt ein, der Mund steht halb offen, die Lippen sind trocken, dünn, bedecken die Zähne oft nicht mehr; das ganze Gesicht ist schmutzig graugelblich, oft bläulich verfärbt; die Ohren und Nase zuerst, dann das ganze Gesicht wird kühl, meist mit kaltem, klebrigem Schweisse bedeckt. Alle Bewegung der Extremitäten scheint aufgehoben oder äusserst sich nur noch in zitternden Bewegungsversuchen; der ganze Körper folgt der Schwere, rutscht im Bette, der Kopf sinkt nach hinten oder nach der Seite, aufgehobene Glieder fallen kraftlos zurück. Das Athmen wird schwer und langsam, dann unregelmässig und ungleichmässig, seufzend, röchelnd und rasselnd. Die gelähmten Schliessmuskeln vermögen unwillkührliche Entleerungen nicht mehr zu verhindern. Oft ist die Speiseröhre gelähmt, so dass Getränke gleichsam durch sie hindurchfallen und unter kollerndem Geräusch in den Magen gelangen. Der Puls wird ganz klein, unzählbar, aussetzend und verschwindet endlich ganz. Die Gliedmassen werden von unten nach oben kalt, das Bewusstsein schwindet rasch oder nachdem zuerst die Sinne gleichsam gestorben sind. Geruchs- und Geschmacksinn, sowie das Gefühl schwinden zuerst; darauf erlischt der Gesichtsinn. Das Gehör bleibt meist bis zuletzt und ist oft nach vollständigem Absterben aller Sinne noch vorhanden. Selbst bei Scheintodten bleibt es zuweilen erhalten. Die ganze Haut wird blass und welk; bei chronischen Krankheiten ist oft ein rasches Verschwinden von wassersüchtigen Anschwellungen und das Trockenwerden aller Geschwürflächen vorhergegangen. Nach mehr oder weniger vollständigem Eintritte der Lähmung auf allen Gebieten endigt die Scene meist mit einer oder einigen durch längere Pausen getrennten, tiefen Inspirationen, denen eine langsame verlängerte Exspiration folgt. — Mit dem letzten Athemzuge wird der Mensch als todt betrachtet, wiewohl manchmal vielleicht noch Minuten vergehen, bis die letzte Lebensspur verschwindet. Hat man die Agonie und das allmähliche Absterben beobachtet, so kann man einige Minuten nach dem letzten Athemzuge vom Tode sicher überzeugt sein.“

božjo voljo, darovanja samega sebe . . ., ali kratke molitvice, vzdihljeje k Bogu, k devici Mariji, k angelu varuhu, k sv. Jožefu . . . (tako kakor svetuje obrednik ali drugače, na obliki ni ležeče), ter naj opomni bolnika, da vse to natihoma za njim govori ali vsaj v sercu vzbuja. Sedaj pa sedaj pokropi naj umirajočega z blagoslovljeno vodo, zraven morda govoreč: „Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus. Asperges me hyssopo itd.“; večkrat naj ga blagoslavlja, križ čez-nj storivši, z besedami: „Benedicat te omnipotens Deus etc.“; daje naj mu poljubovat podobo križanega Jezusa ali blažene Device. Zlasti še naj duhovni pastir umirajočemu podelí sv. odvezo (če ni ravnokar prejel sv. zakramentov) ter v ta namen z njim opravi kratko spoved. Obtoži naj se bolnik tega, kar mu je še na vesti, ali kakega greha iz prejšnjega življenja, mašnik naj z njim vzbudi kes, dá naj mu prav lahko pokoro (n. pr. poljub sv. križa, klicanje sv. imén . . .) in naj ga odveže. Dobro je med dolgim umiranjem celó večkrat podeliti sv. odvezo, zlasti takim, ki so prej v vednih skušnjavah, v nečisti ljubezni, v sovraštvu živeli, ali ki so v bolezni jako nepoterpežljivi itd. Skerb mora biti dušnemu pastirju, da se umirajoč vdeleži tudi vseh odpustkov, katerih se zamore n. pr. zarad bratovščin; ako ni še prejel papeževega blagoslova, podelí naj mu ga sedaj. — Ko začne bolnik pojemati, moli naj dušni pastir po navodu obrednika z največo pobožnostjo: „Proficiscere anima christiana de hoc mundo . . .“ in druge molitve, vse ali le nekatere, po razmerah. Ko je umirajoč v zadnjih dihljejih, velí naj duhovnik vsem pričujočim, da na pol glasno, goreče kar se dá, molijo za pojemajočega, n. pr. žalostni dél sv. rožnega venca. On sam pa naj k bolniku priklonjen opominja ga k zaupanju do Jezusa; z rahlim glasom naj mu govorí imé „Jezus“, da je za njim vzdihuje, ali kaj druzega primernega, n. pr.: „V tvoje roke, o Gospod! izročim svojo dušo. Gospod Jezus! sprejmi mojo dušo. Sveta Marija! prosi za-me . . .“ Po stari kerščanski šegi prižge se v znamenje spoznanja vere blagoslovljena mertvaška sveča. Ako so domači z glasnim jokom in vpitjem umirajočemu nadležni, prosi naj jih duhovni pastir, da gredó iz sobe in zunaj molijo. Sploh naj je le malo oséb pri umirajočem; zlasti še naj taki ne hodijo blizo bolnika, katerih navzočnost bi utegnila v njem vzbujati kako strast.

2. Ko umirajoč dušo izdihne, naj duhovni pastir ne naznanja takoj pričujočim smerti, da ne nastane splošenj nered in vpitje, ampak klečé začne naj moliti iz obrednika: „Subvenite sancti Dei, occurrite angeli Domini, suscipientes animam ejus etc.“ ter naj slednjič smert mirno s tem napové, da opomni navzoče: „Molimo za ranjcega“.

Odmolivši nekoliko očenašev, poškropí naj truplo z blagoslovljeno vodo, potolaži naj, ako se mu zdi primerno in potrebno, domače, in če bi sicer nikogar ne bilo, da bi ranjcemu preskerbel kerščanski pokop, naj dušni pastir potrebno vravná. [1]

VI. Kedar kak duhovnijan srečno zmaga bolezen ter dušni pastir izvé, da je dotični iz nevarnosti, naj ga vendar-le kot okrevalca še obišče, da v njem vterdi dušno dobro, koje je učinila bolezen, ter pričeto spreobernjenje in boljšanje do konca dožene. Ni kmalo ugodnejše prilike, človeku serce ganiti, k dobremu ga nakloniti, kot v dôbi ozdravenja. Bolezen, smertna nevarnost pripravila je bolnika do spoznanja samega sebe, svojih zmot in grehov; dušni pastir pa je dotičnega duhovnijana ravno med boleznijo dobro spoznal, in ker mu je bil ljubeznjivo na pomoč, smé pričakovati, da ga bo okrevalec rad poslušal in vže iz hvaležnosti storil po njegovi besedi. Nagovarja in opominja pa naj duhovni pastir rekonvalescenta: 1. K resnični hvaležnosti do Boga, katero naj kaže s tim, da zadobljeno zdravje in podaljšano življenje zanaprej vselej rabi po volji božji. V spomin naj mu kliče mašnik tiste trenutke, ko je smerti tako rekoč vže v obličje gledal, pa tiste sklepe, ki jih je takrat storil. Kako bi se mu bilo pač godilo na sodbi, ko bi bil moral takrat stopiti pred večnega sodnika? Naj toraj v prihodnje tako živi, da se ne ustraši, ako zopet poterka Gospod. 2. Da kmalo svete zakramente prejme; deloma, da pri spovedi dopolni, kar je v smertni nevarnosti morda pomanjkljivega bilo pri sv. pokori, deloma pa, da se s tim zahvali dobrotljivemu Bogu. 3. Podučí naj ga, kako v prihodnje po razmerah svojega stanú lepo kerščansko in pobožno živeti, katerih nevarnosti in bližnjih priložnosti se sosebno varovati, priporočujoč mu zlasti pogostno prejemanje sv. zakramentov.

---

[1] Zgodi se pač tudi, da pri človeku ni prej omenjenih gotovih znamenj umiranja, in vendar jenjajo vsa znamenja življenja: žila ne bíje, obličje obledí, sapa zastane, ogledalo pred ustmi ne postane potno, lahko kurje pero se ne premiče... To imenujemo dozdevno smert, ki utegne nastopiti v bolezni s hudim kerčem, po veliki izgubi kervi, po mertúdu, pri otročnicah po zeló hudem porodu, pri novorojenčkih, zmerznjencih, obešencih, utopljencih, po streli zadetih itd. Ako se tacemu človeku nekoliko vrele vode ali kisa vlije na kožo in se mehurec napravi, ali če po močnem dergnjenji, kertačenji koža rudeča postane, je to gotovo znamenje, da je dotični le na videz mertev; če tega ni, pa vendar to ni gotovo znamenje smerti. Če se iz prebodene ustnice ali jezika pokaže kapljica kerví, spričuje to dozdevno smert; če kervi ni, to še ne spričuje smerti. Sicer je dozdevna smert le redka, a vendar je duhovnemu pastirju silno koristno, da zlasti za dogodke naglih nesreč, ko ni berž zdravnika dobiti, vé, kaj storiti in kako izverševati oživljanje. Dober poduk podaja Capellmannova „Pastoralmedicin“ v poglavji: „Erste Hilfe bei plötzlicher Lebensgefahr, bedenklichen Zufällen und Unglücksfällen“, str. 188—208. — Prav gotovo znamenje smerti je terdo truplo pa gnjilina. Mertvaška oterpnost (Leichenstarre) nastopi čez 1—24 ur po smerti, in traja 6—48 ur. Utegne se zgoditi, da ljudje ne spazijo oterpnosti, ker je morda vže prejenjala ali pa še ni nastopila; zato ni to dokaz, da je dotični le na videz mertev, ako mu truplo ni terdo; pač pa je znamenje gotove smerti, če je terdo. Najzanesljivše znamenje smerti je gnjilina, trohnoba, koja se razodeva v znanem tako imenovanem mertvaškem duhu, pa v tem, da se truplo nekako napenja, da koža nekako zelenkasta postaja, da iz raznih krajev priteka smerdljiva sokrovica ali nekake pene, kakor pri vrenji. Dá se gnjilina tudi pospešiti, če se merliški sobi dá gorkote 18—20° R. in se prinesó posode z vodo, da izpuhteva.

§ 234.

Ravnanje z nekaterimi posebnimi bolniki.

1. Bolni otroci. Obrednik velí: „Parochus hortetur parochiales suos, ut ipsum admoneant, cum aliquem in parochia sua aegrotare contigerit, praecipue si morbus gravior fuerit.“ To ne veljá samo o doraslih bolnikih, ampak o vseh, ki se pameti zavedajo, ali ki so sploh kedaj v svojem življenji do razumnosti prišli ter greha vzmožni postali. Naroča naj toraj duhovni pastir svojim vernikom, da mu naznanijo, kedar nevarno zbolí dete, ki je vže pri pameti, toraj 7—8 letno, časih še mlajše; kajti tak otrok ima kot ud sv. katoliške cerkve v smertni nevarnosti pravico do tistih zakramentov, za katere je vzmožen; dušni pastir pa ima dolžnost, mu jih podeliti. Gotovo pa je razumno dete sposobno za sv. odvezo in za zakrament sv. poslednjega olja (kaj pa da tudi za papežev blagoslov). To je nauk sv. cerkve, ki ga od apostolskega sedeža poterjeni Kolinski provincijalni zbor (l. 1860) tako-le naznanuje: „Quum extrema unctio sit vivorum sacramentum, communiter in suscipiente requirit gratiam sanctificantem: hinc si fieri potest, peccatorum praecedat confessio, aut, si ea jam, qua par est, ratione fieri nequit, saltem absolutio. Fideles omnes, qui graviter decumbunt, modo olim rationis fuerint compotes, ut peccata committere potuerint, capaces sunt hujus sacramenti: hinc etiam aetate juniores, licet primam communionem nondum susceperint.“ Ako je pa razumno dete vže toliko podučeno, da vé sv. rešnje Telo razločevati od navadne jedi, da veruje v Kristusa, pričujočega v presv. Zakramentu, in more z dostojno pobožnostjo zavžiti nebeško jed; takrat pa ima v smertni nevarnosti tudi pravico do sv. popotnice, in ko bi rednega poduka o tem zakramentu še tudi ne bilo prejemalo. O tacih otrocih pravi Gury: „Immo non solum communio eis dari potest, sed

etiam dari debet. Ratio est, quia ex una parte pueri in tali periculo constituti tenentur ex praecepto divino communicare: ex alia parte utilitas Eucharistiae tunc majorem dispositionem non exposcit. Graviter igitur errant parochi, qui viaticum hujusmodi pueris administrare nolunt.“ Gl. tudi str. 656, 686, 705, 711. — Ko toraj pride dušni pastir k nevarno bolnemu otroku, mora, če ga morda vže od prej ne pozná, popraševaje domačine in razgovarjaje se z bolnikom skušati spoznati, je-li dete vže pri pameti ter sposobno za sprejem vseh treh zakramentov umirajočih, ali vsaj za odvezo in sv. poslednje olje? Ako je vzmožno, ali vsaj meni duhovnik, da bo moč otroka pripraviti, naj ga začne podučevati o zakramentih, katere mu hoče podeliti: jasno in poljudno kar se dá, pa seveda le najpotrebnejše, kolikor ravno razmere dopuščajo. Potem naj malemu bolniku pomaga, da se bo vedel vsega obtožiti, kar mu očita vest; pripomore naj mu do obžalovanja grehov in do terdnega sklepa, vkupaj naj kaj malega opravita za pokoro, podelí naj mu sv. odvezo itd. V dvomu, se li za smert bolno dete vže zaveda pameti ali ne, podelí naj mu duhovni pastir sv. odvezo pogojno, in tudi sv. poslednje olje z istim pogojem: „Si es capax“; sv. popotnice pa naj mu ne prinese. Tudi umirajočemu otroku, ki v nezavednosti leží, pa o njem duhovnik vé ali izvé, da je bil razumen, podelí naj se nepogojno sv. odveza, sv. poslednje olje in papežev blagoslov. Ako se tak otrok, ki je na smertni postelji vpervič prejel zakrament sv. pokore in sv. rešnjega Telesa, ozdravi, ravnati je pri katehetičnem podučevanji z njim ravno tako, kakor da bi omenjenih zakramentov ne bil prejel, t. j. pustiti je k tema zakramentoma še-le tedaj, ko je z drugimi vred zadostno podučen in pripravljen.

2. Pri hitrih boleznih, v vróčicah (vnetje možganov, pljuč, čreves . . .), v katerih človek kmalo pride ob um, mora duhovni pastir urno ravnati, čas dobro porabiti, da bolniku še pri zavednosti podelí sv. zakramente. S kratkimi pa jedernimi izreki naj ga tolaži, učí, opominja in hitro pripravi k spovedi, pri kateri mašniku ni toliko gledati na materijalno popolnost obtožbe, kakor marveč na pravo kesanje in terdni sklep, ki naj ga skuša vzbuditi v njegovem sercu. Gl. tudi str. 665. Ako duhovnik pride še-le tedaj, ko bolnik vže blêde, stavi naj mu nekatera vprašanja, zlasti ista vprašanja z različnimi besedami, da iz odgovorov spozná, je-li še bolnik po nekoliko pri razumu ali nič. Če je brez uma, ravná naj dušni pastir z njim, kakor z nezavednimi. — Povedali smo vže, kako je ravnati spovedniku, ako se bolnik nič več ne zaveda (gl. str. 667), pridavši, da naj mu vselej naznani: da je prišel duhovnik ter mu želí podeliti sv. za-

kramente, in da naj potem k nezavednemu sklonjen mu narekuje prav kratko in krepko dejanje vere, upanja, ljubezni in kesanja, ker s takimi dejanji bolnika, ki mnogokrat še sliši, pripravljenega storí na prejem sv. zakramentov. Po takem prigovarjanji podelí naj duhovni pastir nezavednemu sv. odvezo (če ima dvom o njegovi dispoziciji, s pogojem „si es capax"), pa sv. poslednje olje in papežev blagoslov. Omenili smo vže tudi (str. 668), da naj duhovnik vsacemu umirajočemu katoličanu, katerega nezavednega najde, in če bi ga po dosedanjem njegovem življenji moral celó očitnim grešnikom prištevati, podelí pogojno sv. odvezo, in tudi v sv. poslednje olje naj ga dene, čede ni dotični bolnik ravno prej, ko se je še zavedal, jasnih in gotovih znamenj nespokornosti dajal. Več o tem str. 669. Ako bi se bolnik, katerega je duhovni pastir v nezavesti ležečega previdel, pozneje zavedel, naj mašnik sedaj z njim opravi spoved, in naj ga vnovič odveže pa tudi sv. popotnico mu podelí. Naroči naj v ta namen domačim, da mu berž sporočé, ko bi bolnik prišel k zavednosti.

3. Pri nenadnih, naglih nesrečah treba je duhovnemu pastirju večinoma vse okrajšati, ter prav dobro porabiti kratki čas, da se nesrečnež vdeleži pomoči sv. cerkve. Kratko in krepko naj ga pripravi do kesanja, in velí naj mu, da se obtoži samo tistih grehov, ki mu najbolj vest obtežujejo, druge naj za sedaj kar sploh všteje v spoved. Na kratko in prav živo naj z umirajočim vzbudí dejanje kesa; kaj prav malega, n. pr. križ poljubiti, sv. imena izgovarjati, dá se mu za pokoro, ali pa naj skupaj kratko molitvico opravita za pokoro; na-to mu dušni pastir podéli sv. odvezo, če mogoče sv. popotnico, sv. poslednje olje in papežev blagoslov, vse s skrajšanim obredom, če je sila velika. Ako človek, kateremu se je pripetila nesreča, ne more več govoriti, a se vendar še zaveda, naj prav tako ravná z njim, kakor smo ravnokar povedali, samo zakramentalna obtožba se zgôdi z znamenji. Popraša naj ga mašnik po večih grehih, ki bi jih bil utegnil v svojih razmerah storiti, nesrečnež naj prikima ali odkima, ali drugače naznani, da se je v tem ali onem pregrešil.[1] Ko bi na taki način previdenemu nesrečnežu toliko odleglo, da bi mu bilo moč, se natančno spovedati, moralo bi se to zgoditi; gl. str. 553. — Slično je ravnati duhovnemu pastirju s porodnicami, ki so v smertni nevarnosti. Mašnik naj se, če moč, napové,

---

[1] Kedar je kedo smertno ranjen v kakem poboji ali dvoboji, treba je duhovnemu pastirju, kateri mu v duhovno pomoč prihiti, skerbeti za spravo z nasprotnikom ter da mu odpusti, in z voljnim prenašanjem nesreče dano pohujšanje popravlja. O ravnanji s samomorci gl. str. 822.

preden stopi v izbo take ženske, in hitrejše ko more naj pri nji opravi svoje duhovno delo, da telesne pomoči (babice, zdravnika) ne zaderžuje. Spoved naj je le formalno popolna; v veliki sili zadostí, da se le enega ali druzega greha obtoži in vse druge samo v obče všteje. Urno naj se jej podelí tudi sv. popotnica in sv. poslednje olje ter naj se ji pové, da se bo natančneje spovedala pozneje, ako mine nevarnost. Takim ženskam naj dušni pastir daje zlasti pogum, zaupanje v božje pomoč, priporočujoč jim, da pobožno in zaupljivo na pomoč kličejo nebeško mater Marijo, sv. Ano, angelja varuha .... Porodna pomoč se v navzočnosti duhovnikovi ne smé izverševati.[1] — Da matere morejo mirne vestí biti ob uri poroda, naj jim duhovni pastir prilično, bodi-si v javnem cerkvenem govoru, bodi-si pri velikonočnem izpraševanji, zeló priporoča, da pridejo vselej k spovedi in vredno prejmó sv. obhajilo, kedar se jim bliža čas poroditve.

4. Ako je po sodbi veščih zdravnikov bolniku treba kirurgične operacije, da se mu ohrani življenje, pa se dotični za-njo noče odločiti, čeravno je veliko upanja, da se srečno izverši, tedaj naj mu duhovni pastir prigovarja k operaciji, opomnivši ga: da je slehernemu dolžnost, si ohraniti življenje, da se mora zanašati na božjo pomoč itd. Kedar so pa z operacijo združene velike bolečine in nevarnost za življenje, ter je izid prav negotov, takrat naj duhovnik bolniku samo pojasni vso stvar. Če se té seveda boleče pomoči noče poslužiti, nima nobenega, ali skoraj nobenega upanja, da ozdravi; ako dopustí operacijo,

---

[1] Kedar so ob hudem porodu razmere take, da bi morala umreti mati in dete, takrat zdravniki, da bi mater rešili, mnogokrat otroka končajo ter po koscih iz porodnice vzemó. Ta operacija (kraniotomija jej pravijo) s stališča kerščanske morale nikakor ni dopuščena, ker ni druzega kot naravnostno usmertenje nedolžnega; napačna toliko bolj, ker ni edino sredstvo za rešitev matere, kajti zdravniku ostane še za taki slučaj — sectio caesarea. Na dotično vprašanje kardinal-nadškofa Lionskega odgovorila je najviša cerkvena oblast tako-le: „Eminentissimi PP. mecum Inquisitores generales in Congregatione generali habita fer. IV., die 28. labentis Maii, ad examen revocarunt dubium ab Eminentia tua propositum: An tuto doceri possit in scholis catholicis, licitam esse operationem chirurgicam, quam Craniotomiam appellant, quando scilicet ea omissa mater et filius perituri sint, ea e contra admissa, salvanda sit mater, infante pereunte? Ac omnibus diu et mature perpensis, habita quoque ratione eorum, quae hac in re a peritis catholicis viris conscripta ac ab Eminentia tua huic Congregationi transmissa sunt, respondendum esse duxerunt: Tuto doceri non posse. Quam responsionem cum SS. D. N. in audientia ejusdem feriae ac diei plene confirmaverit, Eminentiae tuae communico . . . R. Card. Monaco. Romae, 21 Maii 1884.“ In praxi je pač najprevidnejše, da se duhovni pastir sploh ne vtika v porodno pomoč, a ko bi ga zdravnik v tej zadevi vprašal, ali mati sama, moral bi povedati, kaj cerkev uči o taki operaciji.

je pač takrat v smertni nevarnosti, a vendar je tudi upanje, da se posreči... Dalje siliti bolnika ni treba, ampak njemu samemu prepustí naj se stvar. Če se odloči za nevarno operacijo, naj ga dušni pastir prej previdi z vsemi sv. zakramenti za umirajoče; in če mogoče, ostane naj blizò, da mu je na pomoč, ko bi smert nagloma nastopila. Kedar se po sreči izide stvar, spodbuja naj dotičnega k hvaležnosti do Boga, pa da vnovič mu darovano življenje v božjo čast in lastno izveličanje obrača...; če se operacija nesrečno izide, treba je bolnika nagovarjati k vdanosti v voljo božjo, in tolažiti ga z boljšim življenjem, kjer ne bo niti britkosti niti bolečin. — Tudi take hudo bolne, katere hoté v bolnišnico prepeljati, naj vselej dušni pastir prej previdi s sv. zakramenti, kajti zgodí se časih, da med prevožnjo umerjó.

* * *

Dodatek.

Pisarniška opravila duhovnega pastirja.

§ 235.

O župnijskih máticah sploh.

Zraven vestnega oskerbovanja cerkvenega premoženja [1]) ima samostalni dušni pastir tudi dolžnost, natančno spisovati farne knjige in sestavljati razne uradne spise. Rit. Rom. in z istimi besedami obrednik Ljubljanski ukazuje: „Quisquis sacramenta administrare tenetur, habeat libros necessarios ad officium suum pertinentes, eosque praesertim, in quibus variarum parochialium functionum notae ad futuram rei memoriam describuntur.“ [2]) Najvažnejši duhovnijski zapisniki so mátice:

---

[1]) Vse cerkveno premoženje ene dieceze je neka enotna celota, ki v škofu svoje središče ima. Razodeva se ta enota zlasti v tem, da posamezne cerkve in cerkveni zavodi njim namenjena darila in volila le po škofovem sprejetji pridobivati morejo, ter nasproti s svojim imetjem ne smejo popolnoma svobodno ravnati in gospodariti, ampak domači škof ima verhno nadzorstvo čez vse cerkveno premoženje svoje dieceze. Njemu morajo posamni župnijski predstojniki leto za letom račun dajati o vsem cerkvenem posestvu. Kako oskerbovati cerkveno in duhovnijsko premoženje in sestavljati račune, določujejo ter uče posamezne diecezanske zapovedi. Za Ljubljansko škofijo veljá „Anweisung zur Verwaltung des Kirchen-Stiftungs- und Pfründenvermögens, Laibach 1860“; za Lavantinsko: „Normale für die Verwaltung des Pfrüden- und Kirchenvermögens“, objavljeno 22. sept. 1859 in dotična pojasnila v Schlussprot. XXXV.

[2]) Iz reda za kanonično vizitacijo v Ljubljanski škofiji (gl. L. Dioecbl. 1876, str. 83) natančneje razvidimo, katere knjige in zapisnike mora dušni pastir v naši diecezi sestavljati. Tù namreč se ukazuje: „Zur unmittelbaren Vorlage an den visitirenden Bischof sind in Bereitschaft zu halten: Das Promemoria über den gegenwärtigen Zustand der Pfarre nach dem vorgeschriebenen Formulare; die Manualmessenverzeichnisse der in der Pfarre angestellten Priester mit dem Nachweise, dass die Stipendien für die nicht persolvirten Messen vorhanden oder doch hinreichend gedeckt sind; die Vormerkung über die Verrichtung der Pfarrmessen pro populo. — In der Wohnung des begleitenden Domherrn sind zur Revision vorzulegen: Der Status animarum; die Tauf-, Trauungs- und Sterbematrikeln mit ihren Repertorien; das

rojstna in kerstna knjiga, poročna knjiga, in mertvaška knjiga. Te župnijske matrike so po svojem začetku cerkvene knjige, in posebno važnost za javno življenje ter za pravne razmere katoličanov so dobile s tim, da jih avstrijska deržavna oblast spoznava tudi za-se kot uradne knjige, ter pravilnim izpiskom iz njih priznava moč juridičnega dokaza. Zato pa deržava daje za spisovanje župnijskih matic raznih ukazov in določeb, na katere se je dušnemu pastirju ozirati ter po njih ravnati. Ker vlada farne matrike rabi tudi kot svoje uradne knjige, zato župnikovo pisarno v tej zadevi spoznava kot javni urad, in so toraj njegove službene pošiljatve do drugih duhovskih in svetnih javnih uradov poštnine proste.[1]) — Praviloma mora matice v vsakteri fari spisovati

---

Protokoll über die Firmlinge; das Protokoll über das Informativ-Examen der Brautleute; das Eheaufgebotsbuch; das Verzeichniss der Mitglieder der in der Pfarre bestehenden kirchlichen Vereine; das gottesdienstliche Verkündbüchlein; das pfarrämtliche und bei Dekanatspfarren auch das dekanatämtliche Gestionsprotokoll; die Sammlung der f.-b. Ordinariats-Verordnungsblätter; das Buch über die bestehenden Messenstiftungen nebst Vormerk über die Persolvirung derselben; das Verzeichniss der allfälligen Stiftmessen-Reduktion; das Verzeichniss der Religionsfondsmessen und die Vormerkung über deren Verrichtung; die Stolordnung und das Verzeichniss über die Stolar-Einnahmen; die letzte Kirchenrechnungs-Erledigung; die Kircheninventare der Pfarr- und Filialkirchen; das Interessenbehebungsprotokoll; das Journal über die Einnahmen und Ausgaben der Pfarr- und Filialkirchen; der letzte Rechnungsausweis über das Pfarrarmen-Institut; das Journal über die Einnahmen und Ausgaben des Armeninstitutes; das Pfründeninventar; die letztadjustirte Fassion; das Inventarium des Bauzustandes der Pfründengebäude und die Vormerkung über das aus Eigenem auf dieselben Verwendete." — Dober poduk za razna pisarniška opravila daje duhovnemu pastirju: Dr. Jos. Helfert, Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyl, Prag, 10. nat. 1879.

[1]) Gl. „Gesetz v. 2. October 1865, Nr. 108, über die gebührenfreie Benützung der k. k. Postanstalt (Portofreiheit)", natisnjeno v „Laib. Dioecbl." 1876. str. 153., kjer so imenovani vsi oni uradi in oblastva, katerih službena dopisovanja do drugih določenih uradov so poštnine prosta. Tù izvemo, da imajo prostost poštnine: „Die Correspondenz der geistlichen Aemter aller vom Staate anerkannten Confessionen in allen ihren hierarchischen Abstufungen in Religions-, Ehe-, Schul- und sonstigen ämtlichen Angelegenheiten, die Amtscorrespondenz der Mendicanten-Convente . . ." S kom si smé duhovni pastir uradno brezplačno dopisovati, natanko pové ukaz ministr. za bogoč. dné 23. junija 1876, št. 9496, kjer beremo: „Schliesslich wird hervorgehoben, dass die geistlichen Aemter in den als portofrei erklärten Angelegenheiten lediglich im gegenseitigen, dann im Verkehre mit den im Art. II, 1 und 2 des Gesetzes aufgeführten k. k. Civil- und Militärbehörden und Landesorganen, mit den Directionen der öffentlichen Unterrichtsanstalten, mit den Mendicanten-Orden und in Angelegenheit der Kirchenvermögens-Verwaltung überdies mit den Kirchen- und Pfründenvermögens-Verwaltungen portofrei sind." Kaj pa, da tudi duhovniku veljá določilo imenovane postave. „Alle an den Kaiser und die Mitglieder der kaiserlichen Familie entweder unmittelbar oder an deren Secretariate

župnik, farni predstojnik sam; in čeravno ga zarad bolehnosti, starosti... kedo namestuje v pisarniških opravilih, je vendar-le za vse vpisano odgovoren on, ter mora zato njemu biti skerb, da se župnijske knjige prav spisujejo. Matrike za vojake spisuje vojaški duhovnik; kerst, poroko, smert vojaških oséb na krajih, kjer vojaškega duhovnika ni, vpiše sicer civilni župnik v svojo farno knjigo, a berž nato mora natančen izpisek (Matrikel-Extrakt) uradno ter naravnost poslati najbližjemu vojaškemu dopolnitnemu okrajnemu poveljništvu (Militär-Ergänzungs-Bezirks-Commando). [1] Ker pa je stalnim odpuščencem in reservistom ukazano: „Die erfolgte Verehelichung ist bei der nächsten Controls-Versammlung mündlich, unter Vorlage des Trauscheines oder einer beglaubigten Abschrift desselben, anzuzeigen“, je ministr. za vojs. 16. januvarja 1872 izreklo, da župniku poročevalcu ni treba v takem slučaji izpiska iz poročne knjige pošiljati vojaškemu poveljništvu (K. Verordnbl. 1872, str. 221). Gledé brambovcev določuje ukaz 8. avg. 1880: „Die Führung der Geburts-, Trauungs- und

---

gerichteten Correspondenzen sind portofrei.“ Naj omenimo, da župnik z občinskimi predstojništvi ne more naravnost službeno brezplačno občevati; ako toraj hoče kakemu občinskemu uradu kaj službenega poštnine prosto dopisati, more se to zgoditi le po posredovanji domačega soseskinega urada. — Da je župnikov uradni dopis brez poštnine, mora biti zapečaten ali zapert s farnim pečatom, in zraven natančnega imena onega urada, ki pošilja, pa tistega, kateremu se pošilja, treba je na prednji strani pošiljatve naznaniti dopisa predmet, ki izpričuje prostost poštnine. Sama zaznamba „ex officio“ ali „in stricte officiosis“ po zakonu toraj ne zadostuje, ampak mora se na pismo še zapisati: „v zakonskih, šolskih, verskih, farnih, cerkvenih zadevah“, kakor je vže treba. Taka in tako zaznamovana službena pošiljatev se na pošti sprejme brezplačilno tudi tedaj, če je težja, kot smé navadno pismo biti; postava namreč pravi: „Die als portofrei erklärten Correspondenzen werden auch dann als portofrei behandelt, wenn dieselben das bei der Briefpost zulässige Gewicht (t. j. 250 *gr.*) übersteigen und keine anderen Gegenstände, als: Documente, Schriften, Rechnungen, Acten, Karten, Pläne, Drucksachen, und zwar ohne Werthbestimmung enthalten.“ Denarjev in vrednostnih papirjev duhovni pastir ne more nikoli drugače poštnine prosto kam poslati, kakor v slučaji, če bi jih poslal, kakor pravi postava „über Auftrag für Rechnung des Staates oder der Länder“. Kako ravnati pri pošiljanji denarjev, obligacij itd. do škofijstva, gl. „Laib. kirchl. Verordnbl.“ 1867, str. 79. — Opomnimo še, da imajo poštni uradniki nalog, se časih prepričati, če niso uradnim pošiljatvam priložena morda privatna pisma, ali če se pod službenim zavitkom ne pošiljajo stvari, katerim ne gré prostost poštnine. Ako se tacemu prestopku pride na sléd, mora ga pošta naznaniti dotični oblastniji, da pošiljatelja kaznuje.

[1] Gl. „Kirchl. Verordnbl.“ 1871, pag. 209. Obrazce za izpiske iz matičnih knjig, kateri se imajo pošiljati vojaški oblastniji, glej v „Laib. Dioecbl.“ 1877, str. 138—140.

Sterbe-Matrikeln über Landwehrpersonen, sowie die urkundlichen Ausfertigungen aus denselben obliegen im Frieden den hiezu nach den gesetzlichen Vorschriften über die Civil-Matrikeln bestimmten Personen. Sobald jedoch die Mobilmachung der Landwehr eintritt, sind die bei den mobilisirten Landwehr-Abtheilungen sich ergebenden Matrikel-Fälle von den Militärpfarrern, Militärkuraten, exponirten Militärkaplänen oder in dieser Eigenschaft in Verwendung kommenden Landwehrkaplänen ... in ihre Matrikeln einzutragen. Die Ergänzungskörper der Landwehr, insolange sie in der Kadre-(Formirungs-) Station verbleiben, dann die bei den stabilen Landwehr-Behörden und Anstalten in Dienstleistung stehenden Personen bleiben aber auch in der Mobilität in der Civil-Matrikelführung" („L. Diöcbl." 1880, pag. 118). — Za osebe, ki ne pripadajo k nóbeni v Avstriji postavno priznani veri ali cerkvi, oskerbujejo vse matrike c. k. okrajna glavarstva; po mestih s samoupravo pa mestna gosposka.

Pravila za spisovanje župnijskih matic sploh so:

1. V farne matrike mora duhovni pastir vpisovati sproti, kar précej po doveršenem dotičnem liturgičnem opravilu, in sicer razločno, snažno, z dobrim černilom, kajti župnijski zapisniki so za stoletja. Popravljanja se je varovati; če pa je kedaj treba posamezno besedo popraviti, ne smé se siloma izdergniti, ampak samo prečertati, in zraven naj se zapiše prava. Kot resnično smé župnik v matico vpisati le táko, kar mu je za gotovo znano, ali pa po zanesljivih svedokih in pravnih listinah spričano. Zlasti plemeniškega rodú naj duhovnik ne vpisuje v farne zapisnike, če mu plemstvo dotičnega ni popolnoma znano. V dvomnih slučajih zahtevati je potrebnih dokumentov, preden se vpiše. Ko bi kaka listina se dušnemu pastirju zdela sumljiva, pošlje naj jo škofijstvu (ali pa naravnost okrajnemu glavarstvu), da se stvar pojasni.

2. Ako bi bil duhovnik po lastnem zadolženji ali brez zadolženja kak kerst, poroko, smert pozabil vpisati, mora se to zgoditi, berž ko se reči pride na sled. Če bi izpuščeno spadalo v kako vže preteklo leto, treba je zadevo sporočiti tudi škofijstvu. — Važnega ali bistvenega kaj župnik sam ne smé v matriki dostavljati, izbrisovati ali popravljati; kaj tacega se smé zgoditi le na ukaz politične deželne oblasti, ki se v tacih slučajih vselej oberne do dotičnega škofijskega ordinarijata. Ako toraj kak privatnik zahteva popravka ali dostavka v župnijski matici, povedati mu je, da se je s tako prošnjo oberniti do deželne vlade („K. Verordn.-Bl." 1866, str. 76). Kedar se župniku ukaže kak dostavek ali popravek, mora v dotični matici navesti tudi uradni

dopis, s katerim se mu je zaukazal taki popravek ali dostavek. Samo očeta nezakonskemu otroku, in pozakonjenje v nedvomnih prigodkih smé duhovni pastir sam vpisati v kerstno knjigo; več o tem pozneje.

3. Redno v župnijsko matico vpisuje [1]) tisti mašnik, kateri je dotično liturgično opravilo izverševal; le botri, priče, babice, ali zdravnik porodničar bi se imeli na dotično mesto v knjigi lastnoročno vpisovati. Kedor ne zná pisati, pristavi naj križ ali drugo znamenje; imé njegovo pa naj zapiše kedo drugi, ki naj se h krati podpiše kot pisalec imena. Če se kedo v matriki podpiše zeló nerazločno, naj duhovnik dotično ime zraven zapiše prav razvidno s pristavkom „beri“ ali „to je“.

4. Župnijske matice je treba imeti pod ključem, da ne more do njih kedor si bodi, in sicer na varnem, suhem, pred ognjem kolikor moč zavarovanem kraji. Po preteku vsacega leta mora duhovni pastir oskerbeti natančen prepis kerstne-, mertvaške- in poročne knjige, ki ga ima uradno podpisati, in svojemu dekanu v pregled in poterjenje poslati, preden se pošlje škofijstvu, da se ondi shrani v diecezanskem arhivu.

§ 236.

Rojstna in kerstna knjiga.

„Antequam infans ex ecclesia asportetur, aut susceptores discedant, eorum nomina et alia de administrato Baptismo ad praescriptam formam in baptismali libro parochus accurate describat“, velí obrednik. Kerstna knjiga pa ima po današnji vredbi te-le predelke: zaporedno števílko; leto, mesec in dan rojstva pa kersta; rojstni kraj kerščevanca; hišno številko; ime kerščevanca; vero, spol, stan otrokov; ime, priimek, stan in vero očeta; ime, rodbino in vero matere; ime in priimek pa stan botra; babico pomočnico; podpis mašnika kerščevalca.

1. Ker je kerstna matica h krati tudi rojstna knjiga, morajo se v njo zapisovati tudi mertvo rojeni otroci (ako so namreč vže

---

[1]) Gledé pisave slovanskih rodovinskih imén je ministr. za notr. 10. maja 1883, št. 1524 to-le ukazalo: „1. Bei Ausfolgung von Auszügen aus den Geburts-, Sterb- und Trauungsmatrikeln hat man sich bezüglich der Schreibweise genau an die Matriken zu halten; ebenso darf bei neuen Eintragungen in die Matrikenbücher nichts an der Schreibweise geändert werden ohne Wissen und Zustimmung der Partei. 2. Verlangt aber die Partei bei einer solchen Eintragung eine von der früheren abweichende Schreibweise, so ist ihr zu willfahren; es muss aber darüber ein Protokoll aufgenommen und im Pfarrarchive hinterlegt werden; der Continuität halber soll die früher gebrauchte Schreibweise in Klammer hinzugefügt werden. 3. Auch bei Auszügen aus den Matriken soll die etwa gewünschte Schreibweise gebraucht, die frühere aber in Klammer beigefügt werden.“

toliko razviti, da so bili godni za življenje zunaj matere, ker sicer o „rojstvu“ ni moč govoriti), pa taki, ki so umerli berž po prejetem kerstu v sili. Vse take je treba vbeležiti tudi v mertvaško knjigo. — Zaporedna številka pričenjati se mora z vsacim novim letom. Dete konec starega leta rojeno, a v novem letu kerščeno, zapiše se v staro leto; zarad tacih slučajev naj se v knjigi ob koncu leta po zadnjem vpisanem otroku pušča nekoliko prostora. — Dobro je zapisovati tudi uro rojstva, zlasti pri dvojčekih. Gledé kerstnih imén gl. str. 514. — V predelek „vera“ zapiše se vselej „katoliška“, čeravno bi kerščenec bil otrok nekatoliških roditeljev, ki nista katoliške vzgoje obljubila, kar je v kerstno knjigo treba zapisati. Gl. tudi str. 528.

2. Velike važnosti je predelek „stanú zakonskega ali nezakonskega“. Tù je razsoden § 138. avstr. derž. zakonika: „Für diejenigen Kinder, welche im siebenten Monate nach geschlossener Ehe oder im zehnten Monate, entweder nach dem Tode des Mannes, oder nach gänzlicher Auflösung des ehelichen Bandes von der Gattin geboren werden, streitet die Vermuthung der ehelichen Geburt;“ dalje § 158: „Wenn ein Mann behauptet, dass ein von seiner Gattin innerhalb des gesetzlichen Zeitraumes (§ 138) geborenes Kind nicht das seinige sei, so muss er die eheliche Geburt des Kindes längstens binnen drei Monaten nach erhaltener Nachricht bestreiten, und gegen den zur Vertheidigung der ehelichen Geburt aufzustellenden Curator die Unmöglichkeit der von ihm erfolgten Zeugung beweisen. Weder ein von der Mutter begangener Ehebruch, noch ihre Behauptung, dass ihr Kind unehelich sei, können für sich allein demselben die Rechte der ehelichen Geburt entziehen;“ slednjič § 159: „Stirbt der Mann vor dem ihm zur Bestreitung der ehelichen Geburt bewilligten Zeitraume, so können auch die Erben, denen ein Abbruch an ihren Rechten geschähe, innerhalb drei Monaten nach dem Tode des Mannes aus dem angeführten Grunde die eheliche Geburt eines solchen Kindes bestreiten.“ Dokler spisovatelj kerstne knjige ne dobí sodnijske razsodbe, zadevajoče to pravdo, ni opravičen dvomiti nad zakonskim rojstvom otrokovim, ako se je porodil v prej imenovani dôbi. Če se je pa dete rodilo pred poteklim šestim mesecem [1]) po sklenjenem zakonu, treba je bilo po nekem vladnem naročilu l. 1813 očeta vprašati: hoče-li spoznati otroka za svojega ali ne; a to ne veljá več. V takem slučaji deržati se je sedaj duhovnemu pastirju pravila: „Pater est,

---

[1]) Meseci se morajo tù šteti po 30 dni; tako je izreklo najviše sodišče 6. sept. 1870, št. 6687.

quem justae nuptiae demonstrant"; vpiše naj táko dete za zakonske. Oče, ako hoče ugovarjati, oberne naj se do sodnije; gl. tudi avstr. derž. zak. § 156. Ako h kerstu pošlje mati, katere duhovni pastir ne pozná, ki pa terdi, da je zakonska žena, ne smé je in dete njeno mašnik v kerstno knjigo zapisati za zakonsko prej, kakor da županiku spriča, kar zaterjuje: ali s poročnim listom in z dvema svedokoma, ki poterdita, da je otrokova mati res tista oseba, o kateri govorí poročni list; ali pa samo z dvema zanesljivima človekoma, ki sprіčujeta, da dotično mater kot zakonsko dobro poznata in da vesta, da je povedano ime res njeno pravo ime. Te priče, ki se morajo v takem slučaji v kerstno knjigo zapisati, morajo duhovnemu pastirju po osebi in stanu znane biti, ter mora tudi vedeti, da so poštene, zanesljive osebe. Biti smejo za priče tudi ženske; a stari naj so svedoki vselej vže po 20 let, da je njih pričevanje postavno tudi pred deržavo.[1] Ako bi pa županiku neznana mati ne mogla niti po poročnem listu niti po zanesljivih pričah dokazati, kedo je, in če je res zakonska žena, naj duhovni pastir nje ime začasno zapiše na kak drug list, s pristavkom: „boje zakonska žena I. I. — angebliche Gattin des N. N." in tudi otroka naj zapiše: „kakor pravi, zakonski"; potem pa naj vso stvar sporočí okrajnemu glavarstvu, ali škofijstvu, da se ono do deželne vlade oberne zastran nadaljnega preiskovanja. Še-le tedaj, ko gosposka po doveršenem poizvedovanji županiku sporoči, kako in kaj, zapiše naj se za stalno v kerstno knjigo, kar je resnica.

3. Ako je kerščeno dete brez dvombe nezakonsko ter se ne zahteva, da bi se vpisal otrokov oče, zapiše se samo ime in stan nezakonske matere; predelek za roditelja ostane prazen. Če je taka mati duhovnemu pastirju znana, vpiše v matico seveda nje pravo ime brez dostavka. Ko bi pa nezakonske matere ime županiku ne bilo znano, tedaj ni da bi moral pozvedati nje pravo ime, kajti v Avstriji nezakonsko rodečim ženskam vlada na voljo daje, da ob porodu spisovatelju matrik povedó svoje pravo ime, ali pa ne; toraj naj duhovnik v takem slučaji v kerstno knjigo zapiše kot materno ime tisto, katero se mu napové, toda s pristavkom: „kakor pravi, angeblich". A ker je res želeti, da se vpiše vselej pravo materno ime,

---

[1] Gledé otrók, rojenih v civilnem zakonu, je za Ljubljansko škofijo ukazano, da se mora v kerstni matici predelek „zakonski ali nezakonski" pustiti prazen. V opomnjo ali pod ime roditeljev pa se ima zapisati, da sta samo civilno poročena. Ako se za tacega otroka zahteva kerstni list, tudi tù ni reči, niti da je zakonski niti da je nezakonski, ampak samo, da je dete civilnih poročencev I. in I. (Gl. K. Verordnbl. 1868, str. 111).

in je za slučaj mogočega poznejšega pozakonjenja to kar potrebno, naj župnik táko mater opozorí, da bode tudi nji v korist, ako naznani svoje pravo ime. Ako neznana ženska to dovoli, imenuje naj dva zanesljiva človeka, katera moreta duhovnemu pastirju spričati, da je povedano ime res materno pravo ime. To pričanje mora se pod materno ime vbeležiti, morda tako-le: „Podpisana meni kot zanesljiva človeka znana svedoka spričujeta, da tù vpisana I. I., mater nezakonskemu otroku I., dobro poznata in vesta, da je tukaj zapisano ime res nje pravo imé.“ Pristavi se podpis obéh prič in spisovatelja kerstne knjige. — Ako je mati nezakonskemu otroku vdova, mora se v kerstno matico zapisati vselej tudi njeno rodovinsko imé, kajti to imé, kojega je mati pred svojim poročenjem nosila, bode dete imelo, ne pa imena ranjcega soproga. (Ministr. za notr. 28. nov. 1874, št. 17.292.)

4. Tudi imé nezakonskega očeta smé se ali vže pri otrokovem kerstu ali še-le pozneje zapisati v kerstno knjigo, a le na lastno njegovo zahtevanje, in pa če je v matici vpisano pravo ime nezakonske matere. Avstr. d. zak. § 164. določuje: „Die auf Aufgeben der Mutter erfolgte Einschreibung des väterlichen Namens in das Tauf- oder Geburtsbuch macht nur dann einen vollständigen Beweis, wenn die Einschreibung nach der gesetzlichen Vorschrift mit Einwilligung des Vaters geschehen, und diese Einwilligung durch das Zeugniss des Seelsorgers und des Pathen mit dem Beisatze, dass er ihnen von Person bekannt sei, bestätiget worden ist.“ Pozneje objavila je državna oblast nekatera pojasnila k temu §, iz katerih je razvidno, da mora nezakonski oče, želeč da se njegovo ime zapiše v kerstno knjigo, osebno priti v tej zadevi k duhovnemu pastirju tiste fare, kjer je dotično nezakonsko dete vpisano v matici: samo pismeni njegov izrék, da je on res oče temu in temu nezakonskemu otroku, ne zadostuje, celó tedaj ne, ko bi pismo po gosposki bilo poterjeno.[1] Samo z izrečnim dovoljenjem politične deželne gosposke smel bi župnik nezakonskega očeta v kerstno knjigo zapisati zgolj na podlagi po gosposki poterjene pismene izjave; to razvidimo iz ministerskega ukaza 7. novembra 1884, št. 12.350, kjer se tudi naroča, da naj se nezakonski materi o takem zahtevanji pové, ter le z njenim dopuščenjem oče se vpiše, kajti mogoča bi bila sicer kaka prevara. Želeti je, da se nezakonski oče sam podpiše v kerstno knjigo ali vsaj podkriža.

---

[1] Tako določuje reskript c. kr. deželne vlade v Gradcu do Lavantinskega ordinarijata dné 4. nov. 1880, št. 15.451, pa ministr. ukaz 7. nov. 1883, št. 13.197.

Ako je nezakonskemu otroku roditelj župniku znan, more duhovni pastir pri vpisovanji imena veljati za eno pričo; ko bi ga pa ne poznal, pripeljati mora seboj k duhovniku dva človeka, popolnoma zanesljiva, župniku dobro znana, in izverši naj se vpis nezakonskega očeta n. pr. tako-le: „I. I., stan, vera, o katerem podpisana svedoka pričujeta, da ga po osebi in imenu dobro poznata, bil je tukaj, in je vpričo naji spoznal, da je oče tù vpisanega otroka I. I. (kar tudi nezakonska mati poterjuje), ter je zahteval, da se kot oče imenovanemu otroku v kerstno knjigo zapiše.“ Dan in leto... imena prič; podpis župnikov. — Po odposlanji dotičnega prepisa kerstne knjige izveršena vpisanja nezakonskega očeta in pozakonjenja otrók imajo se sporočati škofijstvu, da se tudi ondi zapišejo v kopije mátic. — Nezakonsko dete, ki po roditeljih ni bilo pozakonjeno, nosi materni priimek, čeravno bi se bil njega oče v kerstno knjigo zapisati dal.

5. Nezakonsko dete zamore pravico zakonskih otrók dobiti, t. j. more pozakonjeno biti, in sicer na trojni način:

a) V neveljavnem zakonu rojeni otroci se pozakonijo s tim, da veljavnosti zakona nasprotujoči zaderžek ali sam ob sebi jenja, ali pa po zadobitvi dispenze, ter se nato prej neveljavna zaveza poveljavi (Instr. § 94, av. derž. zak. § 160) — legitimatio plenissima.

b) Per subsequens matrimonium se pozakoni nezakonsko dete, ako roditelja pozneje skleneta veljavni zakon — legitimatio plenior. Gl. cerkveno pravo in av. derž. zak. § 161, ki slôve: „Kinder, welche ausser der Ehe geboren und durch die nachher erfolgte Verehelichung ihrer Eltern in die Familie eingetreten sind, werden, so wie ihre Nachkommenschaft unter die ehelich erzeugten gerechnet; nur können sie den in einer inzwischen bestandenen Ehe erzeugten ehelichen Kindern die Eigenschaft der Erstgeburt und andere bereits erworbene Rechte nicht streitig machen.“

c) Po milosti vladarjevi, na podlagi § 162 av. derž. zak., ki pravi: „Die uneheliche Geburt kann einem Kinde an seiner bürgerlichen Achtung und an seinem Fortkommen keinen Abbruch thun. Zu diesem Ende bedarf es keiner besonderen Begünstigung des Landesfürsten, wodurch das Kind als ein eheliches erklärt wird. Nur die Eltern können um solche ansuchen, wenn sie das Kind gleich einem ehelichen der Standesvorzüge oder des Rechtes an dem frei vererblichen Vermögen theilhaft machen wollen. In Rücksicht auf die übrigen Familienglieder hat diese Begünstigung keine Wirkung“ — legitimatio plena.

Najnavadniša je pozakonitev nezakonskega otroka „per subsequens matrimonium“. Da se dete pozakoni po tem potu; ni po cerkvenem in avstrijskem pravu nič druzega treba, kakór da oče in mati nezakonskega otroka skleneta veljavni zakon. S tistim trenutkom, ko je med njima sklenjen veljavni zakon, je tudi vže nezakonski otrok pozakonjen, zadobi vse pravice in prednosti zakonskih otrók. Ni na tem, kedaj da roditelja skleneta zakon: ali kmalo po otrokovem rojstvu, ali čez več let, ali morda še-le tedaj, ko je vmes oče ali mati nezakonskega otroka vže s kom drugim v veljavnem zakonu živel ter še-le pozneje kot vdovec ali vdova z onim zákon sklene, s komur je pred pervim zakonom imel nezakonskega otroka. — Da se taka pozakonitev more postavno izveršiti, je neizogibno treba dokaza, da je dotično dete zares sin, hči onih dveh, ki sta sklenila zakonsko zvezo. Ta dokaz podaja duhovnemu pastirju ali vže kerstna knjiga sama, ali pa je treba še-le tirjati dokaza od dotičnih zakonskih. Ako je v kerstni matici dotičnega nezakonskega otroka mati vpisana s svojim pravim imenom, ako je pravilno vpisan vže tudi oče otrokov (gl. prej sub 4 povedano), in je ali iz domače poročne knjige ali pa po donesenem poročnem listu razvidno, dokazano, da sta bila v kerstni knjigi zapisana roditelja res cerkveno poročena, tedaj smé duhovni pastir kot spisovatelj matrik kar sam, brez vsacega višega dovoljenja, vsled ministerskega ukaza dné 12. septembra 1868, št. 3649 (gl. K. Verordnbl. 1869, str. 117) pozakonitev izveršiti, ali prav za prav le vpisati jo. To se zgodí s tim, da dušni pastir v kerstno knjigo na dotičnem mestu (najbolje pod očetovo in materno ime) zapiše: „Vsled poročne knjige domače fare, stran ... (vsled donesenega poročnega lista fare ..., dné ...) sta I. I. in I. I. bila cerkveno poročena.“ Dan, leto. Podpis župnikov.[1]) Pozakonitev postane veljavna z dnevom, ko sta se dotična roditelja veljavno poročila, ne še-le z dnevom, ko se je to vpisalo v kerstno knjigo (minist. notr. 20. febr. 1871, št. 289). Besedí „per subsequens matrimonium legitimatus“ ni treba pripisovati, ker je to vsled zaznamovane poroke umljivo samo ob sebi. — Ko bi nezakonskemu otroku mati v kerstni knjigi ne bila vpisana s pravim imenom, ampak samo s pristavkom „po napovedi — angeblich“; ali če bi se nezakonski oče še ne bil zapisati dal v kerstno matico, moralo bi se pravo materno ime vpisati in tudi očetovo (kakor smo prej povedali sub 3 in 4), preden se vpisati smé pozakonitev. Za slučaj, ko bi oče ali mati zarad otrokovega legitimiranja ne mogla osebno priti pred župnika, kjer je v kerstni knjigi zapisano dete, veljá naslednji ministerski ukaz dné 7. novembra 1884, št. 12.350: „Anlässlich einer Anfrage... wie sich in jenen Fällen zu benehmen sei, wo es sich um die Anmerkung der Legitimation per subsequens matr. im Geburtsbuche handelt, wo die Parteien nicht in der Lage sind, die erforderliche Erklärung vor dem das Geburtsbuch führenden Seelsorger persönlich abzugeben, hat das Minist. des Innern im Einvernehmen mit dem k. k. Minist. für Cultus und Unterricht zu bemerken befunden, dass in derlei Fällen die Ingerenz der politischen Landesbehörde behufs Veranlassung der Anmerkung der Legitimation im Geburtsbuche einzutreten hat. Es wird daher den Parteien obliegen, sich diesfalls mit einem Gesuche an die betreffende politische Landesbehörde zu wenden. Es wird aber auch keinem Anstande unterliegen, dass derlei Gesuche bei den politischen Bezirksbehörden eingebracht und von diesen die erforderliche Erklärung zu Protokoll genommen und mit den Gesuchen sodann der Landesbehörde vorgelegt werden... Die politischen Behörden werden sich hiebei gegenwärtig zu halten haben, dass die bezügliche Vaterschafts-Erklärung des Gatten für sich allein nicht genügt, sondern dass hiezu auch die hiemit übereinstimmende Angabe der Mutter erforderlich ist, und dass den diesfälligen Protokollsaufnahmen auch zwei die Identität der Person des Vaters beziehungsweise der Mutter bestätigende Zeugen zuzuziehen sein werden. Selbstverständlich werden derlei Gesuchen oder Protokollsaufnahmen der Taufschein des Kindes, sowie der Trauungsschein der Eltern beizulegen sein.“

---

[1]) Zarad raznih, mnogokrat potrebnih dostavkov k vpisanemu kerstu nezakonskega otroka, naj spisovatelj matice pri tacih otrocih vselej zadostnega praznega prostora v knjigi pušča.

Prej imenovani ministr. ukaz 12. sept. 1868 gledé pozakonitve nezakonskega otroka po naslednjem zakonu tudi določuje: „Die Amtshandlung der politischen Behörde hat nur dan Platz zu greifen, wenn über die Identität der Person oder sonstige für den Gegenstand wesentliche Fragen Zweifel rege werden.“ To je zlasti takrat, če je eden roditeljev, oče ali pa mati, vže umerl ter ostali še-le sedaj želí v kerstni knjigi pozakonitev pred zakonom rojenega otroka izveršiti. V takem prigodku mora še živi soprog dobiti dve zanesljivi priči, ki kakor na prisego morete spričevati, da sta jima oče in mati nezakonsko rojenega otroka dobro znana, da so jima razmere med roditeljema vže ob rojstvu dotičnega otroka bile znane, pa da vesta, da je zamerli oče (mati) deteta ob življenji ga vedno spoznal in imel kot svojega otroka. Župnik sestavi zapisnik (50 kr. kolek), v katerega se vse to zapiše in kojega vradno podpiše duhovni pastir. pa tudi oče (mati), kateri prosi pozakonjenja, in obe priči. Priložiti se mora kerstni list otrokov, poročni list njegovih starišev, in mertvaški list za ranjcega soproga. Vse to se s prošnjo za legitimiranje vred pošlje škofijstvu, katero potem stvar dalje obravnava s c. kr. deželno vlado. Ako dobí duhovni pastir naznanilo, da je viša oblast dovolila vpis pozakonjenja, se v kerstno knjigo pod imé otrokovo zapiše, da „vsled ukaza škofijskega ordinarijata dné . . . je c. kr. deželna vlada dné . . . pripustila itd.“ [1]) — Ker je želeti, da se vsako pozakonjenje per subsequens matrimonium tudi v dotični kerstni knjigi zapiše, je c. kr. deželna vlada Kranjska 17. dec. 1871, št. 9421 spisovateljem matrik naročila: „nun verehelichte Mütter natürlicher Kinder vorzuladen und im Falle, als diese die Erklärung abgeben, ihre unehelichen Kinder mit ihrem Ehemanne vor der Ehe erzeugt zu haben, auch die Väter solcher Kinder zum Zwecke der Berichtigung der Taufbücher und der status animarum vorzurufen, und in evidenten Fällen die Taufbücher Berichtigung nach dem Ministerial-Erlasse v. 12. Sept. 1868, Z. 3649, vorzunehmen, zweifelhafte Fälle aber der zuständigen Bezirksbehörde zur Erhebung anzuzeigen“ (gl. K. Verordnbl. 1872, str. 229). — Nezakonski otroci v prešestvu rojeni (filii spurii ex copula adultera) se po naslednjem zakonu roditeljev pro foro ecclesiastico ne morejo pozakoniti, ker tacega otroka oče in mati ob spočetji (in rojstvu) zarad zaderžka ligaminis nista bila sposobna, veljavni zakon skleniti. Za pozakonjenje nezak. otrók po naslednjem zakonu je namreč po cerkvenem pravu treba, da sta nezakonskega otroka roditelja ob spočetji (in rojstvu) deteta sposobna bila, veljavni zakon (vsaj po dobljeni dispenzi) skleniti. Avstrijska postava pa tudi nezakonskim otrokom v prešestvu rojenim podeljuje pravico pozakonjenja po naslednjem zakonu roditeljev, in to na podlagi § 161 d. z., ki ozir tacih otrók ne dela izime (če morda § 67 a. d. z. zaderžka ne dela). Ako toraj duhovni pastir po škofijstvu dobí naznanilo, da je c. kr. deželna vlada dovolila pozakonjenje per subsequens matrim. v prešestvu rojenemu otroku, naj to vpiše v kerstno knjigo na dotičnem kraji, a pristavi naj, da „ta legitimacija veljá samo quoad effectus civiles, a ne tudi quoad effectus ecclesiasticos.“ Da je dopuščen taki pristavek, razvidimo iz ukaza ministr. za bog. in uk do c. kr. deželne vlade v Gradcu dné 30. jun. 1857, št. 10.220.

---

[1]) Ko bi roditelja kakega nezakonskega otroka se samo civilno poročila in na podlagi tega dobila pri politični gosposki dovoljenje, da se jima dete pozakoni (pomagati jima pri tem mašnik ne smé), takrat naj duhovni pastir v kerstno knjigo pri dotičnem otroku zapiše, da je vsled dekreta . . . gosposke, dné . . . pozakonjen, a samo pro foro civili. (Gl. „K. Verordnbl.“ 1868, str. 111).

6. Po splošnji navadi se v naših krajih dete v tisti duhovniji kersti in v matico zapiše, kjer je bilo (če ravno le slučajno) rojeno. Ako pa duhovni pastir kedaj iz prav važnih razlogov kersti tuje, t. j. v tuji fari rojeno dete, naj sicer kerst vpiše v svojo knjigo, a šteti ga, zaporedno številko pred dotični razpredelek postaviti, ne sme. Napraviti pa mora natančen izpisek, kojega je treba v 8 dnéh uradno poslati domačemu župniku otrokovemu, da ga ta v kerstno knjigo med svoje rojence vpiše. Povė naj tudi vzrok, zarad katerega je kerstil tuje dete.[1])

§ 237.

Poročna in mertvaška knjiga.

1. Obrednik naroča duhovnemu pastirju: „Peractis omnibus parochus manu sua describat in libro matrimoniorum nomina conjugum, diemque et locum contracti matrimonii, et alia juxta formulam praescriptam; idque, licet alius sacerdos a se delegatus matrimonium celebraverit...“ Po današnji vravnavi se v poročno knjigo zapisuje: zaporedna številka; leto, mesec, dan poroke; ženinovo bivališče, h. št., kerstno in rodbinsko ime, stan; vera, starost, samski ali vdovec; nevestino bivališče, h. št., kerstno in rodbinsko ime, stan; vera, starost, samska ali vdova; ženinovega očeta kerstno in rodbinsko ime, stan, vera; njegove matere kerstno in rodbinsko ime, vera; nevestinega očeta kerstno in rodbinsko ime, stan, vera; njene matere kerstno in rodbinsko ime, vera; obéh prič kerstno in rodbinsko ime, vera, stan; dokaznice v odpravo kacih zaderžkov; podpis mašnika poročevalca.

Ako je nevesta vdova, zapisati se mora v poročno knjigo na dotičnem kraji najprej ime in stan njenega ranjcega soproga, in nato še-le nje kerstno in rodbinsko ime. — Dobro je, da se pri ženinu in nevesti „vera“ celoma zapiše, ne da bi se le čerta naredila v zadevnem predelku. — Med dokaznice se vpiše: rojstni list (gl. str. 718) ali spregled od njega, če ni (kakor v naših krajih) splošnja navada, kerstni list po poroki dotičnemu nazaj dati; mertvaški list zamerlega soproga ali soproge (gl. str. 719); spričalo samskega stanu (gl. str. 719); pri nedoletnih ženinih in nevestah očetovo ali gosposkino privoljenje (gl. str. 725); prejete dispenze od očitnih zaderžkov (gl. § 213), ali od oklicev (gl. str. 734); ženitovanjska zglasnica (gl. str. 724); pri vojakih privoljenje od dotične vojaške oblasti (gl. § 210 sub 6); pri ženinih inostrancih razglas pristojne inostranske gosposke, da zoper nameravano poročitev v Avstriji ni nobenega zaderžka, ali pa, da se mu od domače deržave dovoljuje ženitev (gl. str. 728); pri mešanih zakonih pogodba o katoliški vzgoji otrók (gl. str. 749); oklicni list (gl. str. 737)... Vsa dokazna pisma zapišejo se z dnevom in letom pa s svojo številko. Za vsako poroko skupaj se dokaznice zavijejo v izpraševalni zapisnik, kateremu se na vnanjo stran zapiše zaporedna številka dotične poroke. Konec leta se dokumenti vseh ondi sklenjenih zakonov zložé v zvezček, ki se mora zaznamovati z lastno številko in letnico, in potem skerbno spraviti v arhivu.

---

[1]) Glej tudi str. 534, opomnjo 1.

Kedar se je poročenje per delegationem izveršilo v tuji fari in po tujem mašniku (gl. str. 745), takrat oba mašnika zapišeta to poroko: domači župnik, kateri dotična dva za poročanje prepustí tujemu duhovniku, in tudi mašnik poročevalec. Pooblaščenec vpiše sklenjeni zakon v svojo matico z zaporedno številko, t. j. šteje ga med svoje; v predelek za dokaznice zapiše prejeto spisano prepustilo, ter v 8 dnéh uradno naznani župniku pooblastivcu dan, kraj poroke in imena prič, da vé vse to domači župnik poročencev v svojo matico zapisati, kjer pa dotični drugej sklenjeni zakon ne dobí zaporedne številke (ukaz minist. za notr. dné 6. avg. 1882, št. 16.258). Ker za taki zakon odgovoren ostane župnik, kateri dotična zaročenca tujemu mašniku v poročanje prepušča, naj on v svojo knjigo zapiše in shranjuje vsa zadevna dokazna pisma; pooblaščenec naj v lastno matico zapiše in shranjuje samo dobljeno prepustilo. [1]

Očitno poveljavljenje zakonske zveze (gl. str. 758), a nikoli skrivno poveljavljenje neveljavnega zakona, mora se zapisati v poročno knjigo tiste duhovnije, kjer takrat dotična zakonska prebivata. Ako je zakon vpervič sklenjen bil kje drugej, treba je o javnem poveljavljenji sporočiti tudi tistemu župniku, ki je imel do sedaj neveljavni zakon v matici zapisan, da še on vpiše storjeno poveljavljenje.

---

[1] Za slučaj, ko bi katoličan in nekatoličan veljavni zakon sklenivša (gl. § 215 sub 4) tudi še nekatoliškemu pridigarju na podlagi deržavne postave dné 31. dec. 1868 se cerkveno poročiti dala, je ministr. za notr. 14. okt. 1882, št. 10.531, gledé vpisovanja tako-le ukazalo: „Nur jener der beiden ordentlichen Seelsorger eines verschiedener christlichen Confession angehörenden Brautpaares hat die Eheschliessung derselben im Trauungsbuche mit fortlaufender Reihezahl zu matrikuliren, welcher zuerst die feierliche Erklärung der Eheeinwilligung des Paares entgegennimmt. Der spätere Act vor dem Seelsorger des anderen Theiles kann nur ohne fortlaufende Reihezahl im Traubuche eingetragen werden, und ist dabei unter Anführung des bezüglichen Tages und Seelsorgers ersichtlich zu machen, wann und wo bereits zuvor das Paar die feierliche Erklärung der Einwilligung zur Ehe gegeben hat.“ — Civilna poroka se ne vpiše v cerkveno poročno knjigo, ampak na posebno pôlo, kjer se predelek za mašnika poročevalca pusti prazen. Kot opomnja se pristavi: „Vsled dopisa ... gosposke v I. sta tù zapisana I. I. in I. I. dné ... leta ... bila civilno poročena.“ Več o tem gl. „K. Verordnbl.“ l. 1868, str. 110.

3. „Parochus actum sepulturae in libro mortuorum ad praescriptam formam accurate describat“, ukazuje obrednik. Predelki mertvaške knjige po sedanji vredbi so ti-le: zaporedna številka; leto, mesec in dan smerti pa pokopa; bivališče merličevo (t. j. kje je dotični umerl ali bil mertev najden); ime, priimek in stan merličev; vera, spol, starost; bolezen in vzrok smerti; previden ali ne, podpis duhovnika pokopovalca.

Ker mertvaška knjiga spričuje smert in pokop, mora se v njo zapisati sleherni, ki umerje v župniji, čeravno bi ga pokopali drugej; pa tudi taki, katerega ondi pokopljejo, a je umerl v kaki drugi fari. Za take prigodke ministerstvo za notr. 6. avg. 1882, št. 16.258, tako-le ukazuje: „Jeder Sterbefall ist in der Matrik des Sterbeortes einzutragen, da die Umstände, zu deren Beurkundigung die Sterbematrik bestimmt ist, nur im Sterbeorte, beziehungsweise durch die Sterbematrik dieses Ortes nachgewiesen werden können. Immerhin ist es aber zweckmässig, dass wenn die Beerdigung an einem andern Friedhofe als jenem des Sterbeortes stattfindet, dieses in der Anmerkung der Sterbematrik des Sterbeortes unter Bezeichnung des Beerdigungsortes bemerkt; und dass die Beerdigung in dem Friedhofsregister des Beerdigungsortes, wenn ein solches geführt wird, ausser diesem Falle aber in der Sterbematrik dieses Ortes und zwar in der Art eingetragen werde, dass in derselben ohne Bezeichnung durch eine eigene Reihezahl auf dem betreffenden Blatte unter der Namensrubrik der Name des Beerdigten angeführt und ohne weitere Ausfüllung der übrigen Rubriken in der „Anmerkung“ ersichtlich gemacht werde, an welchem Tage die Beerdigung stattgefunden habe und in welchem Orte, resp. Pfarrbezirke, der Beerdigte gestorben sei.“ [1])

---

[1]) Gledé zapisovanja merličev protestantov, ako se pokopljejo na katoliškem pokopališču, je c. kr. ministr. za notr. dné 16. avg. 1883, št. 8157, to-le ukazalo: „Wird ein evangelischer Glaubensgenosse auf einem katholischen Friedhofe beerdiget, so ist der Sterbefall ohne Unterschied, ob die Beerdigung mit oder ohne Intervention des zuständigen evangelischen Seelsorgers erfolgt, mit Reihezahl in die Sterbematrik jenes evangelischen Seelsorgesprengels einzutragen, zu welchem der Sterbeort gehört, und ist dabei der Friedhof, auf welchem die Beerdigung geschehen ist, ersichtlich zu machen. Das katholische Pfarramt dagegen, auf dessen Friedhof die Beerdigung stattfindet, hat diese Thatsache in seine Sterbematrik in der Weise zur Evidenz zu bringen, dass ohne Reihezahl in der Namensrubrik der Name des Beerdigten, sodann ohne Ausfüllung der übrigen Rubriken in der „An-

Po postavi ne sme duhovni pastir nikogar prej pokopati in v mertvaško knjigo zapisati, kakor da ogleda merličev tistega kraja s posebnim merliškim oglednim listom to dovoli, ter spisovatelj matic imenovano uradno spričevalo vže tudi v rokah ima. Tudi gledé zgubljencev in ponesrečencev, katerih trupel ni moč najti, je ukazano (Hofkanz. 28. marca 1846, št. 10.418), da se v mertvaško knjigo ne smejo zapisovati in se tudi mertvaški list za-nje ne smé narejati prej, kot da sodnija po skerbnem preiskovanji uradno izreče njih smert. — V starem letu umerli, pa v novem letu pokopani, zapiše se med merliče starega leta. — Pri umerlih omoženih ženskah in vdovah zapiše se v matico tudi ime in stan še živečega ali ranjcega soproga; pri zakonskih otrocih imé pa stan očetov; pri nezakonskih otrocih materino ime in stan.[1] — Pri mertvorojencih se predelek „vera“ pustí prazen; isto tako predelek za „duhovnika pokopovalca“ v slučajih, kedar se je ranjcemu odrekel cerkveni pokop (gl. str. 770).

§ 238.

Izpiski iz farnih mátic.

1. Najvažnejši izpiski iz mátičnih knjig so: rojstni in kerstni list, poročni list, pa mertvaški list. Duhovni pastir mora te dokaznice jako skerbno in vestno sestavljati ter natanko po izvirniku, t. j. po dotični matriki. Le otrokom po naslednji poroki roditeljev pozakonjenim daje se mesto kerstnega lista tako imenovano kerstno spričalo[2], ki se ne vjema popolnoma s kerstno knjigo, kajti tù se ne pove, je li dete zakonsko, nezakonsko ali pozakonjeno, ampak samo: da je otrok v

---

merkung“ der Beerdigungstag und der Sterbeort, sowie die evangelische Confession des Verstorbenen und jenes evangelische Seelsorgeamt, in dessen Sterbebüchern der Todesfall als ordentlich matriculirt zu suchen sei, angegeben werde. Auch ist, wenn die Beerdigung ohne Intervention des zuständigen evangelischen Seelsorgers erfolgte, an denselben ein Auszug dieser anmerkungsweisen Eintragung sammt dem bei der Beerdigung dem katholischen Pfarramte übergebenen Todtenbeschauzettel unmittelbar oder im Wege der politischen Bezirksbehörde zu übersenden.“ — Nekaj slićnega je ministr. za notr. ukazalo 16. jun. 1873 gledé judov; gl. „K. Verordnbl.“ l. 1873, str. 241.

[1] Pri zapisovanji otrók civilno poročenih roditeljev v mertvaško knjigo, treba je pristaviti, da je dete iz civilnega zakona. Tudi če umerje taka mati, oče, pové se, da je bil civilno poročen. Gl. „K. Verordnbl.“ 1868, str. 111.

[2] Tako kerstno spričevalo (Taufzeugniss) utegne glasiti: „Podpisani župnijski urad poterjuje, da je bil I., sin (hči) zakonskega moža I. I. in njegove soproge I. I., dné . . . tukaj v . . . št. . . . rojen, in dné . . . vpričo botrov I. I. in I. I. po gosp. . . . po rimsko-katoliškem obredu keršćen.“

zakonu živečih ljudi (dekr. dv. kanc. 18. julija 1834, št. 17.820). Važne letnice (rojstva, poroke, smerti) morajo se s čerkami zapisovati na teh izpiskih, kojim je zraven podpisa župnikovega treba tudi uradnega pečata. Vsako táko spričalo, na katerem mora tudi kronovina in škofija dotične duhovnije naznanjena biti, imelo bi se z lastno službeno številko zapisati v knjigo uradnih spisov (Gestionsprotokoll.)

2. Zraven teh listin duhovni pastir iz farnih mátic deloma za uradno, deloma za privatno rabo tudi še izpisuje:

a) Imena nezakonskih otrók in njih mater, katera je treba za vsak mesec posebej ali vsaj od celega leta skupaj (razun vmes zamerlih) poslati okrajni sodniji, da jim preskerbí varuhe (dvorni dekr. 5. aprila 1828, štev. 7278). To se ne zahteva v vseh avstrijskih kronovinah.

b) Zarad stavljenja koz mora se ob začetku aprila vsako leto poslati okrajnemu glavarstvu imenik vseh od 1. aprila lanskega leta do konca marca dotičnega l. v duhovniji rojenih otrok. Napolniti so vsi predelki formulara, ter je v opomnjo pri tistih otrocih, ki so med tem vže umerli, dostaviti dan smerti (gl. K. Verordnbl. 1863 I.).

c) Vsako jesen treba je iz kerstne knjige prepisati imena vseh tistih mladenčev, kateri imajo naslednje leto vpervič pri naboru vojakov na versto priti. V tem izpisku, ki se pošlje okrajnemu glavarstvu, morajo se vpisani razverstiti po občinah; napolniti je treba tudi vse druge predelke formulara, ter zlasti naznaniti dan, mesec in leto smerti pri tistih, ki so vže umerli.

d) Za vsak mesec posebej, ali pri majhnih duhovnijah od treh mescev skupaj, mora župnik poslati okrajni sodniji zapisek merličev, v katerem naj vse predelke kolikor možno natanko napolni; to pa zato, da sodnija vravná zapuščino, in zapuščenim mladoletnim otrokom preskerbí varuha (dv. dekr. 5. apr. 1828; ces. pat. 9. avg. 1854).

e) Ako umerje v fari moški, v tuji duhovniji rojen, ki ni še spolnil 23. leta, naznaniti mora župnik njegovo smert v 8. dnéh uradno duhovnemu pastirju ali sploh spisovatelju matrik rojstnega kraja merličevega. Domači župnik zapiše dan, mesec, leto naznanjene smerti v kerstno knjigo, kjer je vpisan dotični zamerli deček ali mladeneč. Ko bi duhovnik ne vedel, kje je bil ranjki rojen, sporočí naj smert njegovo zarad daljnega poizvedanja politični gosposki svojega kraja. Tako določuje ministr. ukaz 27. jul. 1870, št. 10.148. Ko bi bil umerli, ne še 23letni moški podložnik madjarske krone, naznaniti mora župnik njegovo smert po svoji politični gosposki avstrijskemu ministr. za notr., ki stvar dalje poroči (ministr. ukaz 28. avg. 1872, št. 11.081).

f) Če umerje kedo taki (uradnik ali častnik v pokoji, uradniška vdova, sirota...), ki je iz javne denarnice dobival doslužnino, provisijo ali drugačno denarno podporo, mora župnik njegovo smert takoj naznaniti politični gosposki (okrajn. glavarstvu), kamor je tudi sporočiti, ko bi se bila omožila uradniška ali častnikarska vdova ali sirota, ki dobiva omenjeno denarno pomoč.[1])

g) Prošnjam za oproščenje od vojaščine prilagati se morajo tako imenovane rodovinske pôle (Familienbögen), katere natanko po ukazanem obrazcu duhovni pastir iz farnih matrik sestavlja, če kedo tacega poročila zahteva. Ako dotični ne prosi posebne milosti, ampak če je vsled brambovske postave 5. dec. 1868 opravičen, prositi oproščenja, tedaj, in le tedaj, je taka pôla koleka prosta (finan. ministr. 10. jan. 1859, št. 1977); a vendar smé dotični duhovni pastir za napravo tacega izkaza od prositelja, če ni ubožen, zahtevati toliko pisarine, kolikor za navaden kerstni list (ukaz ministr. za notr. 21. jul. 1872, št. 9902).[2])

h) Po vsacem preteklem četertletji mora župnik v 14 dnéh poslati svojemu okrajnemu glavarstvu natanko po máticah izdelane statistične tablice (ministr. za notr. 31. jan. 1876, št. 610).

i) Za vsako štetje ljudstva napravlja spisovatelj mátic iz kerstne knjige izpiske, ki so koleka prosti, in tudi pisarine ne smé tirjati za-nje.

---

[1]) Jako opazen mora biti duhovni pastir pri podpisovanji pobotnic tistim osebam, ki doslužnino, provisijo ... iz javnih denarnic dobivajo. Le tedaj naj podpiše tako pobotnico, ako je prepričan, da dotični prejemalec pokojnine ... res še živi, da je tista oseba še vdova ali nepreskerbljena sirota, ter da res v duhovniji zadevnega župnika prebiva. Tudi se ne smejo pobotnice doslužencem ... podpisovati pred 25. dnevom tistega meseca, za katerega veljá pobotnica. Ako bi kedó zarad župnikovega podpisa na svojo pobotnico neopravičeno prejel denar, moral bi storjeno škodo cesarski blagajni poverniti duhovni pastir. Kaj več o tej zadevi gl. „K. Verordnbl." 1870, str. 170: „Vorschrift für die Pfarrvorsteher über die Bestätigung der Zahlungsquittungen über Pensionen, Provisionen, Gnadengaben, Quiescentengehalte, Erziehungsbeiträge etc."

[2]) „Von den solche Auskünfte benöthigenden Privatpersonen darf nur die einfache für die Ausstellung eines Matrikenscheines zulässige Gebühr gefordert werden. Diese Gebühr darf aber in keinem Falle, auch wenn von nicht armen Parteien umfassendere Auskünfte dieser Art benöthiget werden, den Betrag von zwei Gulden übersteigen, während die in Rede stehenden Auskünfte armen Parteien ganz unentgeltlich auszustellen sind", pravi ukaz (gl. „K. Verordnbl." 1873, str. 239).

3. Vsak izpisek iz duhovnijskih matic mora pravilno (ako ga zahteva privatnik) imeti kolek[1]) (50 kr.); in če eno in isto pismo (n. pr. rodovnik, gl. tudi str. 740 opom. 1) izkazuje več kerstov, več porok, ali slučajev smerti, mora kolekovine dobiti tolikrat 50 kr., kolikor rojstev, porok, slučajev smerti listina izpričuje (Gebühren-Gesetz 9. febr. 1850 T. P. 73). Za izpiske iz farnih matrik, koje duhovni pastir napravlja za privatno rabo, tirjati smé pisarino, katera je v raznih diecezah in krajih različna ter jo zakon določuje za dotično škofijo ali deželo (gl. Stol-Ordnung für Krain, 11. marca 1816). — Kedaj in komu smé ali mora duhovni pastir po sedanjih avstrijskih zakonih mátične izpiske brez koleka in redno tudi brezplačilno napravljati, povedala je 25. jul. 1884 c. kr. deželna vlada v Terstu na podlagi izreke ondotnega finančnega vodstva dné 7. jul. 1884, št. 14.878, tako-le: „Ungestempelt können Matrikel-Auszüge nur erfolgt werden, wenn dieselben von einer öffentlichen Behörde zu einem ämtlichen Gebrauche gefordert werden (T. P. 117, *m)*, wenn deren Ausfertigung über Ersuchen einer ausländischen Behörde im diplomatischen Wege erfolgt und davon nur im Auslande Gebrauch gemacht wird (T. P. 117, *u)* jedoch nur bei reciprokem Verfahren; endlich wenn dieselben gemäss h. Finanzmin.-Erlasses v. 16. März 1870, Z. 5107, als Beilage eines Gesuches zu dienen haben, womit im Grunde des Wehrgesetzes v. 5. Dez. 1868 um die zeitliche Befreiung von der Stellungspflicht, um die Enthebung von der Präsenz-Dienstpflicht und um die Entlassung aus dem Heere angesucht wird, und mittelst dieser Eingabe ein im Gesetze begründetes Recht im Anspruch genommen wird (T. P. 21. l. *c*; T. P. 44. l. *s*; T. P. 102 l. *d*). Im Falle der stempelfreien Ausfertigung muss überdies nach Absatz 5 der Vorerinnerungen zum Gebührentarife der gebührenfreie Zweck der Urkunde, und die Person, welcher dieselbe zu dienen hat, angesetzt

---

[1]) Gledé rabe koleka velí ministr. za bog. in uk dné 28. febr. 1877: „. . die Stempelmarken sind auf dem Papiere zu befestigen, ehe die stempelpflichtige Urkunde niedergeschrieben wird, daher jede Stempelmarke, welche nachträglich über die Schrift selbst befestiget wurde, als nicht vorhanden angesehen werden muss. Von der Schrift muss wenigstens eine Zeile, nie aber die Ueberschrift (Titel) oder Unterschrift über die Marke unter dem Stempelzeichen in gerader Linie fortlaufen, mithin die Marke auf dem farbigen Felde überschrieben werden. Beim Gebrauche von Blanquetten muss die Marke an einer, für die Handschrift aufgesparten Stelle so befestiget werden, dass von der Handschrift wenigstens eine Zeile über die Marke geht. Die Marke mittelst einer Stampiglie zu überdrucken, statt sie zu überschreiben, ist dem Stempelpflichtigen nicht gestattet“ (več o tem gl. „L. Dioecbl.“ 1877, str. 64).

werden.[1] — Armuthszeugnisse geniessen allerdings die unbedingte Gebührenfreiheit (T. P. 117, *a)*, allein die häufig vorkommende Ansicht, dass ein solches Zeugniss denjenigen, für den es ausgefertiget wurde, berechtige, die Gebührenfreiheit für solche Schriften und Urkunden in Anspruch zu nehmen, welche nach den allgemeinen Vorschriften gebührenpflichtig sind, ist irrthümlich. Nach den dermaligen Bestimmungen gibt die Armuth nur in zwei Fällen Anspruch auf eine Gebührenfreiheit, nämlich in den Vormundschafts- und Curatel-Angelegenheiten, von welchen die T. P. 75, *q* des Gebührengesetzes v. 9. Febr. 1850 handelt, dann gemäss T. P. 75, *o* des Gebührengesetzes v. 13. Dez. 1862 im gerichtlichen Verfahren über die eigene Streitangelegenheit, jedoch nur für den Fall, als dass Armuthszeugniss genau nach den diesfalls bestehenden besondern Vorschriften ausgestellt wurde.“ [2]

Brez koleka in brezplačilno napravlja toraj duhovni pastir izpiske iz mátic:

a) Javnim gosposkam, večinoma c. kr. sodniji, na zahtevanje za službeno porabo;

b) podložnikom tujih deržav za inostransko uradno potrebo vsled pogodbe med avstrijsko in dotično tujo vlado. Lahom, t. j. podložnikom italske deržave se morajo po vsacih preteklih treh mescih napraviti rojstni, poročni ali mertvaški listi ter izročiti dotični politični gosposki (okraj. glavarstvu). Ako bi taka listina bila spisana v kakem drugem kakor v latinskem, nemškem ali laškem jeziku, mora se jej priložiti latinski prevod (gl. „L. Diöcbl.“ 1884, str. 4). Tudi za Švicarske podložnike treba je za vsak slučaj posebej spisati rojstni, oziroma poročni ali mertvaški list, in po okrajnem glavarstvu ga poslati do c. k. deželne vlade, ki dokument dalje pošlje. Če je listina drugačna kot latinska ali nemška, mora se jej dodati latinski poverjen prevod (gl. „L. Diöcbl. 1876, str. 132, pa 1877, str. 36). Za otroke Bavarskih podložnikov mora župnik napravljati kerstne liste, in ob smerti vsacega Bavarskega podanika mertvaški list, ter poslati ga svojemu c. kr. okrajnemu glavarstvu (gl. „L. Diöcbl.“ 1877, str. 84). Ob smerti kakega Virtemberškega podložnika spisati se mora za-nj mertvaški list in izročiti okrajnemu glavarstvu (gl. „L. Diöcbl. 1876, str. 97); isto tako za Saksonce (K. Verordnbl. 1866, str. 75) in za vsacega Belgijanca (gl. K. Verordnbl. 1868, str. 87 in 1870, str. 159, kjer se naroča, da se ima službenim mertvaškim listom, v Belgijo namenjenim, prilagati latinski prevod, ali pa naj se listina vže izvirno latinsko spiše.

---

[1] Navadni napis „Ex offo“ toraj ne zadostuje, ampak treba je zapisati n. pr.: „Kerstni list, spisan na zahtevo c. kr. okrajne sodnije I. v kazenskih zadevah, št. . . ., dné . . .“

[2] Isto finančno vodstvo 11. sept. 1884, št. 20.724, na neko vprašanje odgovarja, da so v tej objavi dné 7. jul. 1884 našteti vsi slučaji, v katerih se izpiski iz matrik smejo koleka prosto napravljati, ter še dostavlja: „Die Erfolgung des Geburtsscheines in Schul-Angelegenheiten gibt keinen gesetzlichen Grund zur Stempelfreiheit. Beigefügt wird, dass im Uebertrettungsfalle der Pfarrer für die Stempel und erhöhte Gebühr nach §§ 71, Z. 5 und 79 obigen Gesetzes mithaftet.“

c) Rodovinske pôle tistim, ki oproščenja od vojaščine prosijo, opirajoč se na brambovsko postavo. Več gl. prej sub 2 *g* povedano.

d) Vojakom v službeno porabo, in sicer: vojaškim osebam v dejavni službi izpisek iz kerstne, poročne ali mertvaške knjige, ako civilni župnik nad njimi izveršuje omenjena liturgična sv. opravila. Te listine pošiljajo se najbližnjemu vojaškemu dopolnitnemu okrajnemu poveljništvu. Gl. tudi § 235, str. 863. Stalnim odpuščencem in reservistom, katere je župnik poročil, spiše poročni list, kateremu na čelo zapiše: „Ausgefertiget für die militärische Evidenzhaltung“, da ga izročé kontrolni skupščini (gl. K. Verordnbl. 1873, str. 238 in L. Diöcbl. 1878, str. 73). Za slehernega, ki še pripada vojaščini (dem k. k. Militär- resp. Landwehrstande angehörende), mora, ako umerje, napraviti spisovatelj matrik mertvaški list, in ga za daljno službeno porabo poslati občinskemu predstojniku (županu) tistega kraja, kjer je dotični umerl (gl. „L. Diöcbl.“ 1880, str. 38); isto tako je storiti, ako je dotična zamerla, k vojaščini pripadajoča oseba, iz deželá ogerske krone (gl. „L. Diöcbl.“ 1882, str. 117).

Ako duhovni pastir kak izpisek iz župnijskih matic službeno pošilja javni gosposki, pridjati mora dotični listini še drugo pisanje, v katerem sporočuje, da priloženi izpisek, kerstni list... pošilja vsled ondotne zahteve dné... št..., ali: vsled deržavnega ukaza itd. — Poduk o vnanji obliki uradnih dopisov in vlog glej: „L. Diöcbl.“ 1884, str. 6; za Lavantinsko škofijo „Sammlung“ str. 26—28; Dr. J. Helfert „Geschäftsstyl“, zlasti §§ 1—18 in 198—207.

A. M. D. G.

Popravki in dostavki.

Na strani 26., versta 15. od zgoraj, beri pogreškov namesto pregreškov.
„ „ 27., „ 35. „ „ „ poročeni „ zaročeni.
„ „ 125., „ 5. „ „ „ simpatetični „ simpatični.
„ „ 127., „ 15. „ „ „ simpatetičnemu „ simpatičnemu.
„ „ 128., „ 25. „ „ „ zapoved „ resnic.
„ „ 198., „ 20. „ „ „ izrednih „ rednih.
„ „ 287., „ 12. „ „ „ 1587 „ 1557.
„ „ 293., „ 22. „ „ „ namena „ namen.
„ „ 343., „ 19. „ „ „ deloma „ jako.
„ „ 380., „ 20. „ „ „ Bethezdi „ Behezdi.
„ „ 384., „ 1. „ „ „ udarce „ udarec.
„ „ 441., „ 2. po besedi „marca“ dostavi „l. 1858.“
„ „ 449., „ 11. od zgoraj beri pateno namesto palo.
„ „ 508., „ 10. „ „ „ namenjena „ namenjeni.
„ „ 548., „ 40. „ „ „ čeznaturnih „ naturnih.
„ „ 551., „ 16. „ „ „ storjena „ storjenega.
„ „ 564., „ 30. „ „ „ diligenter „ diligentur.
„ „ 576., „ 11. „ „ „ fieri „ fiere.
„ „ 600., „ 37. „ „ „ imejte „ imetje.
„ „ 615., „ 20. „ „ „ strasti „ starosti.
„ „ 739., se ima opomnji [1]) dostaviti to-le: Kar je v tem navodu S. C. de Prop. fide povedano gledé zamolčanja kervoskrunstva, je Leon XIII. dejal ob veljavo določivši: „Dispensationes matrimoniales posthac concedendas, etiamsi copula incestuosa vel consilium et intentio per eam facilius dispensationem impetrandi reticita fuerint, validas futuras; contrariis quibuscumque etiam speciali mentione dignis minime obstantibus“. (C. S. Off. die 25. junii 1885).
„ „ 751., versta 37. od zgoraj, beri zaročencema namesto zaročencem.
„ „ 754., „ 32. „ „ „ neodjenljiv „ odjenljiv.
„ „ 758., je oddelku 2 dostaviti: Rimska penitencijarija v svojih dispenzacijah najnovejši čas besedam: „Dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata . . .“ časih pristavi: „et quatenus haec certioratio absque gravi periculo fieri nequeat, renovato consensu juxta regulas a probatis auctoribus traditas.“ Iz tega spoznamo, da se duhovni pastir v največi sili smé oprijeti nauka sv. Alfonza (ki je gotovo „probatus auctor“), kateri za slučaj, kedar se pogojek „certiorata altera parte de nullitate prioris consensus“ ne dá izveršiti brez največe nevarnosti, učí, da se skrivno poveljavljenje smé zgoditi na taki način: „Si habeatur copula maritali affectu ex parte conjugis conscii impedimenti per dispensationem jam sublati, intendendo sic exprimere novum consensum ad matrimonium de novo contrahendum; nam ex altera parte inscia impedimenti jam exercetur copula eo affectu ex primo consensu praestito, usque tunc in effectu perseverante“.
„ „ 759., so v „Dostavku“ med osebami, s katerimi po grešnem združenji nastane svaštvo, izpuščeni: stara mati in bratranka, oziroma stari oče in bratranec.
„ „ 767., versta 3. od zgoraj, beri njih namesto njega.
„ „ 770., „ 10. „ „ „ kedor „ koder.
„ „ 799., „ 20. „ „ „ ultra „ ultram.
„ „ 800., „ 30. „ „ naj se med besedi „da“ in „mu“ vstavi „se“.

Manjše napake častiti bralec blagovoljno sam popravi!

Stvarno kazalo.

A.

Akoliti, podelitev tege reda, njih opravila 47.

Alba, mašna srajca 361.

Aleluja, v maši, kedaj se rabi 456.

Altar, njega zgodovina 319, razne oblike altarjev 320, déli nepremakljivega a. 324, premakljivi a. (portatile) 325, 442, kedaj a. izgubí posvečenje 326, altare privilegiatum 326, alt. pertovi 364, po stipendiju določen a. 434, posvečevanje a. 783.

Ambon, vzvišeno mesto za čitanje v cerkvi 455.

Anticipiranje jutranjic in hvalnic, kedaj se ima začenjati 413.

Antipendij (frontale) 365.

Apatija kot duševna bolezen 825.

»Apostolicae Sedis moderationi«, konstitucija Pija IX. gledé prideržajev 576.

Approbatio, poterjenje za spovedovanje, kedo je delí 558.

Articulus mortis, kedo takrat smé odvezo dajati 560, 563, in art. m. se prejme popoln odpustek papeževega blagoslova 711, poroka in art. m. 735.

Asceza, pri vterjevanji volje za dobro 126, v moralnih pridigah 182, pripomočki a. 829.

Asil, zavetišče v cerkv. pridvorji 334.

»Asperges«, njega namen in obred 779.

Assistentia passiva župnikova zadostuje za veljavnost zakona 744, kako se izveršuje 751, kaj storiti, če zaročenca celó terpno pomoč župnikovo zametujeta 753.

Avstrijanske deržavne postave: gledé spreobernjenja ali prestopa 529, ozir civilnih oklicev in civilne poroke 714, 718, 746, gledé ženinov v vojaških letih 720, gledé vojakov 721, ozir domovinske pravice 733, gledé spregleda v zakonskih zadevah, katerega daje c. kr. okrajno glavarstvo 735, zarad prestopa iz ene vere v drugo 813, ozir narejanja oporoke 851, gledé prostosti poštnine 862, ozir zakonskega ali nezak. poroda 866, o legitimiranji nezak. otrók 871, gledé koleka 879.

B.

Babice, o čem jih mora duh. pastir učiti; ministr. podúk za-nje 532, se morajo v kerstno knjigo same podpisovati 865.

Baldahin, nebo, relikvije svetnikov se ne sméjo prenašati pod b., pač pa svetinje Gospodove 392, nebo je strogo ukazano za slovesno prenašanje sv. R. T. ob procesiji 407.

Barve cerkv. oblačil, katere so, kedaj se rabijo 358, v kateri b. se daje popoludne blagoslov s sv. R. T. 403, drugačna b. tuje cerkve časih odločuje mašo 444, b. mašnih oblačil pri votivnih mašah 493, štole pri kerščevanji 514, 517, pri spovedovanji 542, pri obhajanji 679, 680, pri delitvi sv. posl. olja 703, pri poročanji 746, pri blažilih 764.

Bazilika in baziličen zlog 315.

Basen, naj pridigar le redko kedaj rabi 99.

»Benedicamus Domino« v maši, njega pomen in raba 481, v votivni maši 493.

Beneficij, cerkveni, naklada dolžnost, opravljati oficij 412, sicer treba povračevati 416, b. združen z dolžnostjo maševati 436.

Beneficijat, njegove dolžnosti ozir duh. dnevnic 412, 416, ozir maševanja 436.

Berilo, lekcija v sv. maši, nje vsebina 455, bolniku je treba preskerbeti pobožnega b. 847.

Besnost kot duševna bolezen, kaj je 825.

Biniranje, s škofovim dovoljenjem ob nedeljah in zapovedanih praznikih iz važnih razlogov dovoljeno 439, kako ravnati, če se b. godí v različnih cerkvah 441.

Biret, mašnikovo pokrivalo 363.

Birma sv., kako pripravljati katehumene na ta zakrament 265, nje bistveni obred, prejemnik 535, delivec 537.

Bizantski zidavni zlog 316.

Blago cerkveno prodajati ali kupovati brez dovoljenja apost. sedeža je pod izobčenjem prepovedano 587, na bl. storjena škoda, kako jo popravljati 653.

Blagoglasnost v cerkv. govorjenji 153.

Blagoslov, z relikvijo 392, s sv. rešnjim Telesom 402, kako se ima dajati 403, v sv. maši 482, v poročni maši, kedaj je dopuščen in kedaj ni 491, papeževi blagosl., kaj je treba o njem vedeti 710, 767, z roko podeljen bl. 766, rečni blagoslovi 771.

Blagoslovljenje: cerkv. oblačil, kedaj se blagoslov izgubí 360, bl. sv. posod 371, kadila 375, križevega pota 386, ženinov v poročni maši 490, 747, matere po porodu 534, podób in dr. 763, 771, romarjev, merličev 768, vode 778.

Bláznica, duhobolniku največa dobrota 827.

Blaznost, kaj je 825.

Blažila, gl. zakramentali.

Blodnomislije in blodnoveličje kot duševna bolezen 825.

Bogočastje, bogoslužje, gl. liturgija.

Bolnik, kedo ga smé spovedati 561, kako z njim ravnati pri spovedi 664, kako gledé sv. popotnice 690, če jo v stanu smertnega greha zahteva 692, le nevarno b. smé sv. olje prejeti 706, kedaj in kolikrat smé sv. posl. olje prejeti 708, duhovna skerb za b. 842, kako obiskovati b. 846, če prejetje sv. zakramentov odlaša 848, če zakr. zametuje 849, b. otrok 856, b. v hitrih boleznih, kako z njim ravnati 857, kako z nezavednim 858.

Botri pri sv. kerstu, njih naloga 520, število in lastnosti 521, b. birmski 536, b. se morajo v kerstno knjigo sami podpisovati 865.

Božič, pravica trikrat maševati 439, kakó? 440, slabovidni smejo vot. mašo de Beata na b. le enkrat opravljati 494.

Branje, duh. pastirju potrebno 33, duhovno br. 36, pridigarju pomoček 77, br. kerščanskih knjig in časnikov je fari pomoček izveličanja 796.

Bratovščina: podeljuje časih privilegijo altarja 330, je pomoček izveličanja 798, kako se br. kanonično vstanoví 799, kako se udje v njo sprejemajo 801, kako se mora br. voditi 802.

Brevijar, gl. duhovne dnevnice.

Brezverci, ako hoté s katoličanom v zakon stopiti 754.

Bursa (theca corporalis) 366, b. okrog malega ciborija 368.

C.

Ceremoniale romanum, C. episcoporum 284.

Cerkev kot sv. poslopje 313, nje zgodovina 314, nje razne zidave 315, c. farna ima privilegijo altarja 329, zidanje cerkve 335, kako izgubí posvečenje in blagoslov 336, kako očistiti oskrunjeno c. 338, 786, onečastenje cerkve 338, skerb za dostojnost in lepoto 339, katero c. imenujemo tujo, kako je ondi maševati 442, c. je pravi kraj kerščevanja 520, spovedovanja 544, kako se c. posvečuje 781, blagoslavlja 783, lepo vravnana c. je pomoček izveličanja 797.

Cerkveno leto, kaj je 295, njega dôbe in kristijanova dolžnost v teh dôbah 296.

Ciborij nad altarjem in njemu v varstvo 320, plašček okrog cib. 366, c. za shrambo sv. R. T. 368, blagoslovljenje c. 369, izpostavljanje sv. rešnj. Telesa v cib. 401.

Cingul, pas 361.

»Communio« in »Postcommunio« v sv. maši 480.

Complex peccati in re turpi, v katerih slučajih do take osebe spovednik nima sodnosti 566, kazen zažugana za prigodek nedopuščenega odvezovanja take osebe 567, 579.

Concubinarius, na smertni postelji, kako je spovedniku ravnati z njim 691, konkubinati so zaderžek izveličanja 791.

Congregatio sacrorum rituum, nje važnost ter nálog, njeni dekreti 287.

»Credo« v maši, nastanek in pomen te molitve 459, cr. v votivnih mašah 492, 494.

Č.

Čas, ob katerem gré opravljati oficij 413, kedaj maševati 437, koliko je časa odmenjenega maševanju 438, č. kerščevanja 519, spovedovanja 545, č. omejuje sodnost 564, za koliko č. se nalaga pokora 624, čas obhajanja 682, poročanja 747.

Častniki vojaki, če se ženijo, kedaj jim je dovoljenja treba 722.

Černa maša, v tuji cerkvi 443, 444, pomen ofertorija v č. m. 460, pogrebna č. m. praesente corpore 495, absente c. pa corpore jam sepulto 497, accepto primo nuntio de obitu alicujus 498, ob 3., 7., 30. dnevu 499, ob pravi in nepravi obletnici 500, vernih duš dan 502, zasebna černa m. 503.

Čertež učni za katehetično podučevanje na ljudskih in mestnjanskih šolah po Kranjskem 213, č. za novo cerkev 335, za pôljske kapele 342.

Češčenje bl. dev. Marije 38, svetinj 389, sv. rešnjega Telesa 401, 403, 404, 407.

Čustvo, naj pridigar vzbuja 116, prijetna in neprijetna čustva 118, kako vzbujati č. 119, kaka č. naj katehet vzbuja in kako 228.

D.

Dalmatika in tunika 363.

Darilo mašno (stipendij) 432, za Ljubljansko škofijo določeno 433, velika darila prejemati od redovnikov je pod kaznijo izobčenja prepovedano 571, barantati z mašnimi dar. je pod izobčenjem prepovedano 585, od tako imenovanih pobožnih duš naj mašnik ne sprejema daríl 831.

Daritev sv. maše, gl. maša.

Darovanje v sv. maši, nekedaj in sedaj 459, dar. v ožjem smislu 461.

Defekt, gl. nedostatek.

Dejanja simbolična v bogočastji 393, stanje, poklekovanje, priklanjanje 394, deržanje rók, poljubovanje 396.

Deklamacija, lastnosti dobre d. 149, njé milota 152, živost 155, pogreški 155, vaje v d. 156, d. pri raznih góvorskih oblikah 157, gledé razne vsebine stavkov 159, d. katehetova 242.

Dekreti S. R. C. 228.

Delegacija za poročanje, gl. prepustilo; kako se sestavi 745, kje se vpiše v mático in shranjuje 874.

Delivec sv. zakramentov sploh, kedo jih veljavno delí 508, kedo vredno 509, kedo radovoljno 511, d. sv. kersta 530, sv. birme 537, sv. pokore 558, sv. rešnj. Telesa 700, sv. posl. olja 709, sv. zakona 717, blažil 763.

Denuntiatio calumniosa, kot papežev prideržaj 570, 575.

Devištvo obljubi subdijakon 49.

Dijakon, podelitev dijakonata 51, opravila tega reda 53, d. je izredni delivec sv. kersta 532, sv. rešnj. Telesa 700.

Direktorij škofijski, določuje oficij 412, v katerih slučajih se maševaje odstopa od domačega dir. 443.

Disciplina arcani — tajinstven nauk perve cerkve 205, d. katehetični vzgoji pomoček 276.

Dispozicija grešnikova ali notranja priprava 626, vnanja znamenja d. 627, dvoumna znamenja 630, pomanjkanje d. pri ženinih pred poroko 661, dvoumna d. pri umirajočih 667.

Dnevnice duhovne, njih namen, zgodovina 408, posamezne ure 409, zgodovina brevijarija 410, dolžnost opravljati duh. dnev. 411, kedo jih mora opravljati 412, kako 413, učinek dobro ali slabo opravljenih d. 415, kedaj jenja dolžnost, opravljati jih 416.

Dogmatični govori, teoretični način 178, praktični 179, apologetična pot braniti dogme in polemična 180.

Dogodek, izredni, naj pridigar porablja pri cerkv. govoru 88, d. služi v skušenjski dokaz 106, zeló graje vreden d. je predmet svarilni pridigi 182, zamotan d. v spovednici 655.

Dokaz, razodenjski 101, govornik naj pridno rabi dokaze iz sv. pisma 101, dok. iz ustnega izročila 103, iz pameti, kako ga rabiti 104, iz zgodovine 105, iz skušnje 106, iz veljave 107, kakšen mora biti d. 109, razni dok. za katehetični poduk 225.

Dokaznice (listine), katere se zapisujejo v poročno knjigo 873, katere se brez koleka in brezplačilno napravljajo 880.

Dokazovanje, pridigarju potrebno 100, pozitivna in negativna pot dok. 101, se ima ravnati po poslušateljih 108, oblika dok. 110, katehetovo dokazovanje 224.

Dolžnost ljubezni, v pastirstvu delovati in dolžnost pravice 68, d. stanovališča 70, ob nedeljah in praznikih besedo božjo oznanovati 75, d. naša v cerkvenem letu 296, d. pokopavati ima parochus proprius 347, d. skerbeti za pravo tvarino sv. maše 379, opravljati duh. dnevnice 411, maševati za ljudstvo 430, zarad sprejetega stipendija maševati 432, d. mašne ustanove 436, d. sv. zakramente radovoljno delíti 511, spovedovati in se spovedati 545, pokoro opravljati in kakó 556, denuntiandi sacerd. sollicit. 571, dolžnósti spovednikove 603, kot učitelj 612, kot zdravnik 615, d. tacih, ki so koga oškodovali 652, zakonskih 664, kake d. ima spovednik zarad pogreškov, pri spovedovanji storjenih 670, d. spovedne molčečnosti 671, prejemanja sv. rešnj. T., kóga veže, kedaj, kje 694, če je d., sv. posl. olje prejeti 709, naznaniti župniku zakonski zaderžek, kedorkoli zanj vé 736, privatno duh. vodstvo je mašniku d. 807, d. za bolnike skerbeti 842, nekatere izpiske iz mátic napravljati 877.

Dominica, major, minor, vacans 300, fixa, mobilis 301.

Domovališče, mora časih ženin izkazati z domovinskim listom 719, pravo in nepravo, postava gledé domovinske pravice 733.

Društvo, skrivno, pod kaznijo izobčenja prepovedano 583, cerkveno d. 798, kat. rokodelsko 803, sv. Vincencija 838.

Duhobolni, kateri in kedaj se smejo obhajati 686, bistvo duševne bolezni 823, verste duhobolnikov 824, kako z njimi ravnati med boleznijo, in če ozdravijo 826.

Duhovnik sam utegne biti čedi zaderžek izveličanja 792, obnašanje d. do raznih gosposk 794, d. naj se poslužuje deržavljanskih pravic 804, mu je koristno nekoliko zdravniškega znanja 846, d. pri pisarniških opravilih 861.

Duševna bolezen, nje bistvo 823, vzroki, razne verste 824, simptomi nastajajoče d. b. 825.

Dvobojniki in njih podpiralci zapadejo izobčenju 582.

Dvojčeki, gledé kerščevanja med težkim porodom 524.

Dvomi: pri delitvi sv. zakramentov sploh 509, pri kerščevanji 525, o nekem djanstvu in o vrednosti spovedenčevi pri odvezovanji 541, dvomno dejanje in dvomna postava ne storé reservata 592, d. o stanovanji ženinovem 718, ravnanje s tacimi, ki ozir verskih reči d. imajo 809.

Dvoratec (diléma) 111.

E.

Edinost, med katehetom in učiteljem 204, se ohrani po latinščini kot bogočastnem jeziku 348, e. med duhovniki v fari 792, med duh. pastirjem in veljavnimi osebami 794.

Eksorcisti, podelitev tega reda, njih dolžnosti 46, 765.

Eksorcizem, gl. zarotovanje.

Embolizem v maši, njega pomen 475.

Enakopadje (isotonija) pri cerkvenem govoru 155.

Enoglasje (monotonija) pri cerkvenem govoru 155.

Epiklesis, v jutrovih mašnih obredih 447, v Rimski liturgiji 461.

Evangelij, iz njega jemlje pridigar vvod 132, ev. pri katehetičnem podučevanji 212, kako učiti evangelije na ljudski šoli 252, ev. v maši, njega pomen 457, zadnji ev. v maši 482.

Execratio altaris 326, cerkve 336.

F.

Fábrike, njih važnost za versko-moralno življenje v fari 795, dolžnost duh. past. ozir f. 796.

Farna maša, kaj je 484.

Férije, njih pomen in razdelitev 301, petek in sobota dneva abstinence 302, kvaterni dnevi ter njih pomen in namen 303.

Figure govorne: inverzija, repeticija, antiteza, korekcija, dubitacija, reticencija, personifikacija 145.

Forme liturgične, bistvene in nebistvene 294.

Formulari, stalni v bogočastji 350, od kod mašni f. jemati v tuji cerkvi maševaje 445, razdelitev maš po f. 484, f. za votivne maše 486, f. za černe maše 495, gl. tudi »**obrazec**«.

G.

Glas, njega ponaturnost 153, nizki, srednji, visoki pri pridiganji 154, pridigarski — v čem je 155, se ravná po góvorskih oblikah 156, po vsebini stavkov 159, s kakím gl. so opravljati razne molitve v maši 482, gl. pri spovedovanji 543, ko se govorí umirajočemu 853.

Glasnoba, pri pridigovanji 149, gledé g. je važno pridigarjevo stanje na leci 152, g. pri katehizovanji 242.

»**Gloria**« v sv. maši, njega pomen in začetek 453, gl. v votivnih mašah 492.

Glušec, pri spovedi 554, 665, ni veljavna priča oporoke 852.

Godba v cerkvi, in glasbini instrumenti 354.

Gorečnost, duh. pastirju potrebna 16, kakšna mora biti 18—23, je duša cerkv. govorništvu 76, g. in gorkote pridigarju treba 120, 155, katehetu 201, 203, spovedniku potrebna g. 600, duh. pastirja mora voditi g. pri obiskovanji bolnikov 842.

Gosposke svetne, kako je gledé njih duh. pastirju ravnati 794, katere izpiske iz matrik jim je treba pošiljati 877.

Gotski ali nemški zidavni zlog 316.

Govor, beseda, nje važnost in kako si lepo b. pridobiti 147, razločnost 149, milota 152, živost g. 155, kak naj je katehetov g. 242.

Govornik cerkveni, njemu pomočki 76, sloveči cerkv. govorniki 81—83, o čem naj govorí 84, o čem ne 89, mora pojasnovati 91, dokazovati 100, zavračati 112, serca pridobivati 116, voljo nagibati 121, njemu potrebne lastnosti 146, o njegovi pisavi 141, o besedi, govorjenji njegovem 149, o g. ponaši 162, kako se mu je pripravljati v obče 167, kako na posamezne pridige 169.

Govorništvo cerkveno, njega namen, važnost, potreba 75, njega zgodovina 80, njemu predmet 84.

Graduale, gredne molitve, v maši, njih oblika nekedaj in sedaj 456.

Greh, kedaj postane prideržan 591, pri spovedi treba poizvedati število, versto velikih gr. 605, nekatere okolišćine 606, gr. za katerega spovednik vé iz zunaj spovedi 607, gr. opušćenja 609, po grehih se ima odbirati pokora 622, gr. iz navade 649, materijalna in formalna povernitev v gr. 651, kako smé mašnik iz spovedi znani gr. zunaj spovedi porabiti 675, tudi sv. posl. olje odpušča časih smertne grehe 701, gr. ni razdiraven zakonski zaderžek 715.

Grešnik očitni, ne smé pušćen biti k sv. obhajilu, kedó veljá za očitnega gr. 689, kaj če pristopi k sv. obhajilu 690, če je na smertni postelji 690, če hoče poročén biti 715, kedaj se mu odreka cerkv. pokop 771, kako si za spreobernjenje gr. prizadevati v zasebnem podučevanji 828.

Grob, kot jamica v altarji za svetinje 324, če se vlomi ta grobek 326, kraj za grobe merličev 343, kakšen mora gr. biti 344, zališanje gr. 345.

H.

Halucinacije, čutna mamila, kaj so 824.

Himne, hvalne pesmi 351.

Hipohondrija, kaj je 821, kako ravnati s h. človekom 822.

Histerija, kaj je in katere opreznosti je treba pri h. osebah 843.

Hišica sv. rešnj. Telesa, gl. tabernakelj.

Homiletika, kaj je, razdelitev 80, splošnja h. 84, posebna 177.

Homilija, nje nastanek 81, zbirka h. ali homilijarij 82, prednosti h. 188, prosta ali mala h. 189, visoka ali vélika 190.

Hostije, kakšne morajo biti in kako jih shranjevati 378, koliko stare smejo biti ob posvečevanji 685, kaj storiti, če bolnik sv. h. izbljuje, ali če umerje, ko jo še v ustih ima 688.

Humeral, namen in pomen tega liturg. oblačila 360.

I.

Igre, pobožne, v srednjem veku 207.

Iluzije, kot duševna bolezen 824.

Imé, ki se otroku dá pri kerstu, kar je o tem vedeti treba 514, pod cerkv. kaznijo se ne smé poizvedati pri spovedi i. sogrešnika 580, spovednik mora skerb imeti za dobro imé spokornikovo 624, i. ženinov 718, slovanska rodovinska imena, kako jih zapisovati v farnę mátice 865, i. nezakonske matere, kako se vpiše v kerstno knjigo 867, kako i. nezak. očeta 868.

Inclinatio capitis, corporis 395.

Inorek, alegorija 97.

Inostranci, ako se za zakon oglasijo, kako ravnati z njimi 723, nekaterim inostr. je treba izpiske iz mátic brezplačilno napravljati za uradno porabo 880.

Instrukcija, Klemena XI. ozir 40urinega slovesnega izpostavljenja sv. rešnj. Telesa 401, za ravnanje v zakonskih zadevah 718, 834.

»**Introibo**«, začetna mašna antifona, nje pomen 451.

Irregulariteta, gl. nepravilnost.

»**Ite, missa est**« v maši, njega pomen, kedaj se rabi 481, v votivnih mašah 493.

Izceljenje v korenini, kako se v spovednici izveršuje 756.

Izgled, lep, je dolžan dajati duh. pastir 15, dobri pridigarji so govorniku i. 78, izgledi dobro služijo pridigarju 95, pri nagibanji volje 126, i. kot vvod pridigi 132, izgl. svetnikov predmet cerkv. govoru 194, duhovnikovi slabi izg. so čedi zaderžek izveličanja 792, če veljavna oseba v fari daje sl. izg. 794.

Izobčenec po imenu (excom. vitandus), za njega se ne smé maševati 426, kedaj mu gré cerkv. pokop odrekati 770.

Izobčenje véliko, storí mašniku sv. opravila nedopuščena, ali celó neveljavna 68, izobč. ga zadene, kedor z mašnimi darili dobičkarijo uganja 435, tudi tacega, ki bi odvezal deležnika in re turpi 567, izob. sv. očetu speciali modo prideržana 577, simpliciter prideržana 580, škofom prideržana 586, nikomur prideržana 587, malega izob. ni več 588.

Izobraževanje znanstveno duh. pastirja 31, ascetično 34, praktično 40, pridigarjevo i. 77.

Izpiski iz farnih mátic, katere mora duh. pastir pošiljati raznim uradnijam 877, ki jih napravlja brez koleka in brezplačilno 880.

Izpostavljanje svetinj 392, sv. rešnj. Telesa: kolikero je in kedaj je dovoljeno 399, kako se ima goditi izpost. sv. R. T. 401, izpost. ob predpustnem času 404.

Izpraševanje vesti vsakdanje, mašniku potrebno 36, izpraš. učencev, kako naj se godí 235, velikonočno izp. 545, ženinov in nevest, kako izverševati 718.

J.

Jetniki, skerb sv. cerkve za nje 838, j. v preiskavi, k smerti obsojeni 840.

Jezik, v pridigi, mora biti pravilen, čist, določen 143, priserčen 144, živ, krepak, jedern 145, ponaturen 146, blagoglasen in živahen 147, katehetov j. naj je otroškemu podoben 238, cerkveni ali liturgični 347.

Jud, kako ga podučevati za sprejem v katoliško cerkev 811, kerst doraslega j. 813, kerst judovskega otroka 527.

»Judica«, psalm v sv. maši 451.

Jurisdictio, gl. oblast duhovna ali sodnost.

K.

Kadilnica in čolnič 370.

Kadilo (thus), njega zgodovina, pomen in lastnosti 374.

Kajenje, incenz, sv. rešnj. Telesa pred in po blagoslovu 403, pri slovesni maši 452, 462, 469, pri slovesnih blažilih 764.

Kamen temeljni za novo cerkev, kako se vklada in posvečuje 780.

Kanon v sv. maši, njega starost, raz delitev in razlaganje posameznih delov 465.

Kapele, javne in njih pravice 341, zasebne in kakšne imajo biti 341, póljske k. in skerb za nje 342, zaseb. k. in pravica, v njih maševati 442, kaki mašni formular se jemlje v privatni k. 445.

Karavne pridige, kedaj in kakó se imajo napravljati 182.

Katehet in njegova služba; katehetika 200, važnost katehetične službe 201, težave in pomočki katehetu 202, kako se mora na posamezne učne ure pripravljati 240, kako mora učiti na doljni skupini 245, kako na gornji 248, kako učence vaditi pobožnega življenja 257, kako jih učiti prav moliti 261, pri sv. maši biti 262, se spovedovati 270, sv. obhajilo prejemati 272.

Katehetični govori, kerščanski nauki 191, kat. podučevanje 205, 209, kat. šole 206, učila 207, slovstvo 208, k. pripravljanje 240, vzgoja 256.

Katehizem Rimski, Kanizijev 207, Belarminov, Saganski, Overbergov, Deharbov 208, Ljubljanski diecez. k. in kako ga rabiti 210, kat. in zgodbe sv. pisma v ponaturni zvezi 243, k. na doljni skupini 247, na gornji skupini 250.

Katehumeni, njih sprejem in podučevanje 204, za-nje se smé maševati 427, 428, kako odraščene k. za sv. kerst pripravljati 811.

Kazen, pri katehetičnem podučevanji 278, k. za neopravljene duh. dnevnice je povračilo 416, poznanje cerkvene k. je potrebno k papeževemu reservatu, a ne k škofovskemu 593, od vseh cerkvenih k. smé mašnik v smertni nevarnosti odvezovati 595, kako z jetniki ravnati, katere zadeve smertna k. 840.

Kazula, zgodovina in pomen 362.

Kelih, cerkvena določila o njem, njega posvečenje in oskrunjenje 367, kako se osnaži ob biniranji v različnih cerkvah 441.

Kerst sv., njega bistveni obred 511, nebistveni 513, kedaj se pogojno delí 523, kedaj se s pogojem ponoví 524, dušno pripravljanje na sv. k. 526, k. otrók nekerščanskih starišev 527, krivoverskih starišev 528, njega delivec 530, privatni k., kedo ga smé deliti 532, k. proselitu podeljen 813, pogojno podeljen konvertitu 816.

Kerstni kamen, cerkvena določila o njem 332, 520.

Kerstna knjiga, kako jo spisovati 865, izpiski iz nje 877.

Kerstna voda 512, kako se posvečuje 776.

Kerstni list, treba ga je zahtevati od tujih ženinov in nevest 718, ga priložiti, kedar se prosi pozakonitve otroku po smerti enega njegovih roditeljev 872, k. l. za pozakonjene otroke 876, kedaj se napravi brez koleka in brezplačilno 879.

Kesanje, kakšno mora biti pri spovedi 548, kako spoznati resničnost k. 609, kakó v spovedencih vzbujati k. 616, navadna in nenavadna znamenja k. 628, če bolnik pred nezavednostjo ni kazal k. 667.

Knjige liturgične 284, čitanje po heretikih in odpadnikih spisanih knj., v katerih se krivoverstvo zagovarja, je pod izobčenjem prepovedano 577, k. de rebus sacris tractantes se ne smejo brez škofovega dovoljenja tiskati 588, k. za spovednika 599, dobre k. je treba v fari razširjati 796, katere k. mora župnik spisovati 861.

Kolek, je potreben vsem izpiskom iz mátic, če se napravljajo za privatno rabo 879, kateri izpiski se napravljajo brez koleka 880.

Kolekta, zbirna molitev, v maši, nje pomen, število in oblika 454.

Konec, v pridigi, kakšen naj je 138, v sv. maši, po sedanjem obredu 481.

Konference pastoralne 40.

Konventna maša, kje se ima opravljati 431, 484, če kedo v tuji cerkvi opravlja k. m., se mora ravnati po direktoriji ondotne cerkve 443.

Konvertit, kako ga podučevati za sprejem v katol. cerkev 814, kako ga v sv. cerkev sprejeti 816.

Koral, cerkveno petje 353.

Korporal, telesnik 365, se mora razgerniti med obhajanjem 679.

Kraj pokopa, dorasli katoličan si ga smé sam voliti 347, kje opravljati duh. dnevnice 415, kje pro populo maševati 431, kraj maševanja 434, 441, 443, keršćevanja 520, spovedovanja 544, kr. skerči jurisdikcijo 564, k. obhajanja 683, poročanja 747.

Kraniotomija, kaj o tej operaciji cerkev učí 859.

Krivoverci, za njih spreobernjenje se smé privatno maševati 427, zapadejo izobčenju 577, odreka se jim cerkv. pokop 770, o njih spreobernitvi 814.

Krizma, posodica za sv. k. 369, se napravlja pri posvečevanji olja s primešanjem balsama 381, se rabi pri sv. kerstu 518, pri sv. birmi 535, pri posvečevanji kerstne vode 777, altarja in cerkve 784, zvonov 787.

Krizmale, doljni altarni pert 364.

Križ in razpelo, ki mora na vsacem altarji biti 383, k. se stori nad vodo pri darovanji v sv. maši 461, v kanonu 466, 468, 469, 472, blagoslovljenje k. 763.

Križevi pot, njega začetek 383, odpustek 384, kje se smé napraviti, kaj je k temu treba 385, se mora blagosloviti 386, kako zgubi odpustek, kako ga je treba obiskovati 387, namestilo pravilno postavljenega kr. p. 388, kakšen mora biti križ z odpustki kr. p. 389.

Kruh, kot tvarina pri sv. maši, zakaj ga cerkev rabi 377, zakaj ravno nekvašen 378, kedaj je kr. veljavna, kedaj neveljavna tvarina; kedaj smé mašnik latinskega obreda rabiti prekvašen kruh 418.

Kužne bolezni, kako takrat ravnati pri obiskovanji bolnikov 844.

Kvaterni dnevi, njih začetek, pomen in namen 303.

»Kyrie eleison« v sv. maši 453.

L.

Ladja cerkve, nje pomen in namen 331, maševanje na ladijah 442.

Lastnosti: duh. pastirja 9, pridižnega sloga: slovniške 143, govorske 144, lepoznanske 146, l. pridigarjeve 148, l. dobre deklamacije 149, ponaše 163, katehetove lastn. 203, l. liturgičnega petja 353, kerstnih botrov 521, birmskih 536, l. kesanja 548, zakramentalne spovedi 550, spovednikove 598, l. vprašanja pri spovedi 611, l. pokore 621.

Latinščina, neznana, provzroči nepravilnost 26, zakaj je l. liturgični jezik 348.

Laž pri spovedi 551.

Legitimatio per subsequens matrimonium 870.

Lektorji, podelitev tega reda, njih opravila 45, 455.

List, kerstni 718, 876, mertvaški, časih zaročencu potreben 719, domovinski 733, merliški ogledni l. 876.

Litanije, katere so dopuščene za javno in katere za privatno pobožnost 398, litaniae majores 405, minores 406.

Liturgične pridige, njih korist 185, kakó jih napravljati 186; liturg. knjige 284, pravila 286, običaji 288, slovstvo 289, l. forme 294, prostori 313, l. ali sveti jezik 347, petje 352, posode 366, liturg. sv. opravila vkupna in za posameznike 397, posebnosti vzhodnega in zahodnega mašnega obreda 447.

Liturgija, nje važnost 281, zgodovina lit. 283, nje namen 291, objektivna in subjektivna stran l. 292, 293, razvoj mašne l. 446, l. vzhodne cerkve 447, zahodne cerkve 448.

Liturgika, je potreben del katehetičnega podučevanja 212, kaj je l., duhovniku potrebna veda 282, od kod zajema svoja pravila 283, nje razdelitev 289, nje slovstvo 289, posebna l. 397.

Ljubezen, glavni motiv za pridobivanje volje, l. do Boga 123, do bližnjega 125, do samega sebe 125, l. spovedniku potrebna 600, med duhovnimi pastirji 792, do ubožcev 837.

Ljudske pobožnosti, javne 397, litanije, rožnivenec 398, Šmarnice, izpostavljanje sv. R. T. 399, procésije 405.

Ločitev zakonskih od mize in od postelje, kedaj jo cerkev dovoljuje 835, kako župniku ravnati, če tožba na ločitev nastane 836.

Lomljenje in mešanje konsekriranih darov v sv. maši, pomen tega obreda 476.

Luč, nje pomen v liturgiji, po koliko jih ima goreti med sv. mašo 372, pred sv. rešnj. Telesom 373, 401, tvarina luči 373, l. pred svetinjami 392, med spovedovanjem ob temi 547, pri izverševanji blažil 764.

M.

Majolčice za vino in vodo pri sv. maši 370.

Manipelj, njega začetek in raba 361.

Marija, njeno češčenje duh. pastirju potrebno 38, pridige v njeno čast 194, votivna maša o blaž. dev. M. 489, 494.

Maša, kako učiti katehumene, vdeleževati se sv. m. 262, m. za pridobitev odpustka 328, smé biti vsaki dan v javni kapeli 341, a ne v privatni 342, luči med sv. m. 372, m. pred izpostavljenim sv. rešnj. Telesom 401, 404, ob procesiji križevi teden 406, pred procesijo sv. rešnj. Telesa 407; imé »missa« 417, tvarina in slovilo za daritev sv. m. pa namera mašnikova 419, kaj je treba, da se vredno opravlja sv. m., nedostatki pri m. 420, če mašnik po konsekriranji nagloma zboli 421, kedaj se m. smé pretergati 422, kedaj prenehati 423; sad sv. maše, glavni in postranski 423, kateri sad je odvisen od volje mašnikove 425, za kóga se ne smé maševati 426, za mertve nekatoličane se nikoli ne smé maševati 428, dolžnost maševati 429, konventna m. 431, vstanovljena 436, čas maševanja 437, dvakratno maševanje 439, kraj maševanja 441, sv. m. v tuji cerkvi 442, nje razni obredi 446, m. podučevancev (katehumenov) 450, vernikov 458, slovesna, peta, tiha, farna m. 484, votivne 485, Rorate 489, pro sponsis 490, de Titulari 491, neprivilegirane vot. m. 492, razne černe maše 494, kako obhajati med sv. m. 678, m. ob poroki s slovesnim blagoslovom za ženine 747.

Mašnik, podelitev mašništva 54, kako po altarjevi privilegiji zadobí popoln odpustek 327, kedaj smé mašo nedokončano pustiti, in kedaj netešč maševati 422, kako je od mašnika zavisna postranska korist sv. maše 424, za katere smé maševati in za katere ne 426, kolikrat mora maševati 429, kolikrat na dan 438, kakó mu ravnati, če isti dan večkrat mašuje 440, če v tuji cerkvi sv. daritev želí opraviti, na kaj mu je gledati 442, m. slaboviden ali slep dobí pripuščenje, maševati de Beata 494, vsak m. smé v smertni nevarnosti odvezo dajati 561, m. ki zakon sklene zapade izobčenju 586, v smertni nevarn. smé vsak m. od vseh prideržajev in kazni veljavno odvezati 595, kedaj smé skrivaj nositi sv. popotnico 680, kolikrat mora obnoviti sv. hostije 684, kolikrat naj pušča k sv. obhajilu 697, kako naj podučuje ženine 730, katere zakramentale smé deliti 763, komu naj odreka cerkveni pokop 770, kako naj vodi bratovščine 802.

Mati, nezakonska, kako se vpiše v kerstno knjigo 867.

Mátice, matrike, za spreobernjence 817, kaj so župnijske mátice, njih začetek in važnost 861, pravila za njih spisovanje 864, izpiski iz m. 880.

Maziljenje, mašnikovih rók 56, škofa verh glave 61, keršččenca 517, 518, pri sv. posl. olji 702, pri posvečevanji altarja 784.

Melanholija, kaj je 821, 825, kako ravnati z m. človekom 822.

Memento, gl. spomin.

Memoriale rituum 285.

Menza, plošča altarjeva, kakšna ima biti 324, kedaj izgubí posvečenje 326, kako se mazili pri posvečevanji altarja 784.

Merlič, kje ga pokopati, k prepeljavanju m. treba je dovoljenja gosposkinega 347, cerkveni blagoslov m. 768, katerim se odreka ta blagoslov 770, ako se m. pokoplje na tujem pokopališči, kje se zapiše v mertvaško knjigo 875.

Metoda katehetičnega podučevanja 230, akroamatična 231, heuristična 233, monologična 234, m. pri nižem oddelku učencev 245, pri višem 248, pri dopolnivnem verskem poduku 253.

Miloščina kot pokora 620, kakšna naj je m. pri oskerbi ubožcev 838.

Milota v slovesnem govorjenji 152.

Misal rimski 445, ukazan za vse kraje rimskega obreda 449.

Misijon ljudski, važen pomoček izveličanja za faro 804.

Mlačnost duh. pastirja 17, 792, ml. in merzlote se je pridigarju varovati 117, m. mašnikova zmanjšuje postranski sad sv. maše 424.

Mladenči, pri spovedi, kako z njimi ravnati 658, ako se ženijo v vojaških letih 720, ako umerje m., v tuji fari rojen, pred spolnjenim 23. letom 877.

Modrost in previdnost, v življenji duh. pastirja 24, pri zavračanji ugovorov 115, ste spovedniku potrebni 599, in duh. pastirju, kedar izvé, da je bil kak zakon neveljavno sklenjen 754, pri obiskovanji bolnikov 843.

Molčečnost spovedna, kedaj začne vezati, kóga veže 672, kaj obsega 673, kako se prelomi 674.

Molitev: mašniku potrebna 34, pridigarjeva 79, pred pridigo 175, molitve v šoli 212, 241, 255, kako v šoli moliti učiti 261, m. med sv. mašo pri katehumenih 262, štirideseturina m. pred sv. rešnj. Telesom 403, m. urina ali brevijar 408, nastopna 451, zbirna (kolekta) 454, tiha (secreta) 463, predobhajilna 478, obhajilna in poobhajilna 480, po tihi maši 483, kot pokora 621.

Monomanija, kaj je 824.

Monstranca, kakšna mora biti 369, v nji se izpostavlja sv. R. Telo 401, 403, se ima rabiti pri procesiji sv. R. T. 407.

Moralni govori, njih teoretično, praktično in ascetično obdelovanje 181, slog v njih 182, učence učiti versko-moralnega življenja, notranjega 257, vnanjega 259, kaj moralno stanje v fari shujšuje 791, misijon je izredni pripomoček, moralno sprideno duhovnijo boljšati 804.

Motíla med pridiganjem 176.

Mutec, pri spovedi 554, 666, kako je z njim ravnati ozir sv. obhajila 686, ni veljavna priča oporoke 852.

N.

Načert pridižni 138, kako ga sostaviti 171, n. za novo cerkev je treba škofu predložiti 335, n. za póljsko kapelo 342.

Nadaljevanje maše po drugem mašniku 421.

Nagib, motiv, za pridobivanje volje je pridigarju v pervi versti ljubezen 123, tudi izgledi 126, 230, kes mora izvirati iz čeznaturnega n. 548, treba je izvedeti n., kedar se za sprejem v katol. cerkev oglasi spreobernjenec 811, 814.

Naglaševanje, besedno in góvorsko na leci 151.

Nagon versko-moralen, simpatetičen in lastnega blagra je velike važnosti pridigarju pri nagibanji volje 123.

Nalíka, analogija, govorniku pripomoček poočitovanja 111.

Namera (intentio), pri duh. dnevnicah 415, pri sv. maši naj je dejanjska ali vsaj vplivajoča 419, n. za naklonitev srednjega sadu sv. maše je zadostna tudi le stalna (habitualis) 425, kake je treba prejemalcu sv. zakr. sploh 507, kake delivcu 508, n. pri kerščevanji doraslih 527, pri odvezovanji 540, kriva tožba de sollicit. iz hudobne namere 575, iz katere n. gré spovedniku vpraševati 610, sv. posl. olje se delí z interpretativno n. 706, n. pri zakr. sv. zakona 713.

Napad na duhovnika, ali njega dejanjska razžalitev, je pod kaznijo izobčenja prepovedana 581.

Napake, med opravljanjem duh. dnevnic 413, pri sv. maši 420, pri spovedovanji 601, kako popravljati pri spovedovanji storjene n. 670, n. pri ravnanji z duhobolniki 826.

Návod, indukcija, govorniku pripomoček poočitovanja 110,

Nedelje, njih pomen in razdelitev 300, nakladajo župniku dolžnost, za duhovnijane maševati 429, vse privatne votivne maše so ob nedeljah prepovedane 492, enako tudi privatne černe 503, »Asperges« ob n. 779.

Nedostatki pri sv. maši 420.

Nepravilnosti zavolj pogreškov 26, zavolj pregreh 28, sv. opravila zarad n. nedopuščena 67, nepr. prost mora biti mašnik 420.

Netešč, sme časih duhovnik maševati 422, kedó je n. gledé prejemanja sv. rešnj. Telesa 692, tudi n. smé prejeti sv. popotnico 695.

Nevednost, izgovarja papežev reservat, a ne škofovskega 589, n. v spovednici 612, pri ženinih, kaj jih učiti 730, n. ljudstva je zaderžek izveličanja 790, ravnanje z nevednimi zunaj spovedi 809.

Nevernik, kako z njim ravnati v zasebnem pastirstvu 809.

Nevesta vdova, če se pred šestimi meseci po moževi smerti hoče poročiti 728, ako je samska nev. noseča, če jemlje vojaka v dejanjski službi, kaj je takrat treba 729, n. ki hoče mešan zakon skleniti 749.

Nevzmožnost, fizična in moralna, opravljati duh. dnevnice 416, fizična in moralna n. nadaljevati sv. mašo 422, umstvena n. se popolno spovedati 553, telesna 554, moralna 555, n. za prejemanje sv. obhajila 686, 688.

Nezavedni ter zmešani, če se smejo obhajati 687, smejo sv. posl. olje prejeti 706, ravnanje z nezavednimi bolniki 857.

Noč, za spovedovanje nedopuščen čas 547, redno tudi za obhajanje 682.

O.

Obhajilo, pervo 274, o. se smé v javni kapeli delíti, kakor v cerkvi 341, v privatni k. le z dovoljenjem škofovim 342, obh. med sv. mašo 474, 479, 678, ločeno od sv. maše 679, na domu 681, kedaj se smé delíti sv. ob. 682, kjé 683, kedaj se bolnemu zarad bljuvanja ali kašlja ne smé delíti 688, očitnim grešnikom se ne smé delíti 689, se mora prejemati o velikon. času 694, v smertni nevarnosti 695, pogostno obh. je cerkev vsaki čas priporočala 696, pravila za dovoljevanje pogostnega o. 697, vsakdanje ob. 700, o. bolnemu otroku 856.

Običaj liturgičen (consuetudo), kedaj je zakonit, secundum, praeter, contra legem 288, sv. običaji 294.

Obiskovanje sv. rešnj. Telesa 37, jetnikov 839, bolnikov 842.

Oblačila škofovska 60, 363, liturgična, njih zgodovina, pomen, tvarina 356, oblika cerkv. obl. 357, njih barve 358, 403, blagoslovljenje 359, belo ob. pri kerstu 518.

Oblast duhovna ali sodnost, redna 65, prepuščena 66, skerčena in zgubljena 67, obl. zakonodavna v liturgičnih rečéh je apostoljski sedež 288, sodnost spovedna, kedó ima redno 559, kedó prepuščeno 560, kako ugasne 562, kedaj jo cerkev nadomestuje 563, skerčena spovedna obl. 564.

Obletnice po ranjcih, kolikere so, in katere dni se smejo opravljati kot černe maše 499.

Oblika katehetičnega podučevanja 220, 230, o. bogočastja, kaj je, nje potreba 293, kolikera je 294, o. liturg. oblačilom 357.

Obljuba kerstna 517, obl. odveze 629, prihodnjega zakona 716.

Obrazec, služi v razjasnovanje konkretnih pojmov katehumenom 221, mašni o. je jemati iz Rimskega misala, ako je v tuji cerkvi vzeti mašo od svetnika, ki ima ondi lastni mašni formular 445, o. za votivne maše 486, za černe maše 495, obr. za delegacijo 745, za pogodbo pri mešanem zakonu 749, za izceljenje v korenini 756, za podelitev spregleda v svaštvu, izvirajočem iz grešnega združenja 760, za blagoslov novomašnikovi 767, za vesoljno odvezo IIIrednikom sv. Fr. 767, za kerstno spričevalo 876.

Obred v liturgičnem smislu, kaj je 294, o. pri opravljanji oficija 415, mašni ob. po stipendiji določen 434, katerega o. naj se derži duhovnik v tuji cerkvi mašujoč 446, mašni o. vzhodne cerkve 447, zahodne cerkve 448, razlaganje Rimskega mašnega o. 450, obr. votivnih maš, slovesnih in zasebnih 492, 494, černih maš 503, o. sv. kersta 513, sv. pokore 542, zakr. sv. rešnj. Telesa 678, sv. posl. olja 703, sv. zakona 746, pri deljenji zakramentalov 764, pri pokopavanji merličev 768, obr. za kropljenje ljudstva z blagosl. vodo ob nedeljah 779, za sprejem konvertita v sv. cerkev 816.

Obrednik, gl. Rituale.

Obredoslovje, gl. liturgika 282.

Obsédenje, kako ravnati, ako se v duhovniji govorí o obs. 824.

Oče, mora dovoliti v poroko nedoletnega svojega sina ali hčere 725, nezakonski o., kedaj in kako se zapiše v kerstno knjigo 868.

Očenaš v sv. maši in z njim združen embolizem 474.

Odbor za sv. obrede, gl. Congregatio sacrorum rituum.

Odgovor, kako katehetu ravnati pri raznih odg. učencev 236.

Odlog odveze: doklej je odložiti 631, kako je napovedati 632, kako ravnati, ko grešnik po odl. zopet pride 633.

Odpadniki, zapadejo izobčenju 577, odreka se jim cerkv. pokop 770.

Odpustek, popoln, za duše v vicah, ki je dobiti po privilegiji altarja 327, kako se izgubí ta privilegija 331, odp. križevega pota 384, kedaj se izgubí 386, ob 40urini pobožnosti 403, 404, oznanovati o. iz časnega dobička je pod izobčenjem prepovedano 585, zadobivanje od. pri bratovščinah 803.

Odrešenje, se nadaljuje po sv. cerkvi 2, 281, 295.

Odveza, neposrednje in posrednje podeljena 537, o. od cerkvenih kazni 538, se mora izrekovati nad vsaj moralno pričujočim 540, kedaj pogojna o. veljá ter je dopuščena 541, kaj treba za veljavno in kaj za vredno o. 548, odv. v smertni nevarnosti 560, v tuji duhovniji in škofiji 561, kedaj je neveljavna ali le nedopuščena 562, naravnostna o. od prideržanih grehov 594, nenaravnostva 596, kako je z o., ako spovednik za kak spovedenčev greh vé od drugod, pa se ga ta ne obtoži 607, odv. se podeljuje sposobnim in vrednim 626, kedaj se odloží 629, kedaj odreče 630, kako se odloži in odreče 631, kedaj se podeljuje priložnostnim grešnikom 645, kedaj grešnikom iz navade 650, kedaj povračljivim 651, kedaj tacim, ki so bližnjega oškodovali 655, odv. pri otroških spovedih 657, pri nezavednih bolnikih 667, 858, če je spovednik pozabil dati odv. 670, vesoljna o. za tretjerednike sv. Frančiška 767, odv. »ab haeresi« 815, večkratna o. umirajočemu 854.

Ofertorij v sv. maši, razlaganje of. černe maše 460.

Oficij, gl. dnevnice duhovne.

Ogenj, njega posvečevanje 775.

Oklici, kje se morajo goditi 733, kedo vojake oklicuje 734, spregled okl., razlogi zanj 735, kako dolžnost ima tisti, ki okl. sliši 736.

Oklicna knjiga 732, 862.

Oklicni list 728, stroga dolžnost je župniku, da zahteva ok. l. 737.

Okoliščine grehov, katere treba spovedniku poizvedati 606.

Okrevalci, kako naj z njimi ravná duh. pastir 855.

Olje sv., kje se ima shraniti 369, oljkino o. za večno luč 373, razna raba o. v bogočastji 380, pačeno o., kaj storiti z ostalim blagosl. oljem 381, primešanje sv. o. v kerstno vodo 512, sv. poslednje o., kako se delí 703, komu se mora sv. posl. o. odrekati 707, kako se olje posvečuje 774.

Omejitev praznikov po Urbanu VIII. 307, o. spovedne pravice 564.

Onečastenje sv. kraja (profanatio), kako se zgodí, in kaj je takrat storiti 338, kaj storiti, če sv. rešnj. Telesu oneč. žuga 422, ako se ni o. bati, smé se nekaterim duhobolnim sv. rešnj. Telo podeliti 686.

Operacije kirurgične, ako so za ohranitev življenja potrebne, če naj jih duhovnik priporočuje bolniku 859.

Oporoka, časih je treba bolnika opomniti, da naredí o. 850, in kakó 851.

Opresen kruh, zakaj se ga latinska cerkev poslužuje pri sv. maši 378.

Oracije v slovesni in zasebni votivni maši 492, v slabovidnim dovoljeni m. de Beata 494, or. v černih mašah 503.

Osebe, katere veže spovedna molčečnost 673, važne o. v fari 792, kako se obnašati do gosposkinih o. 794, histerične 843, ki oporoko delajo 851.

Oskerba, ubogih je duh. pastirju dolžnost 837, kakšna naj bi bila 838, o. ubogih bolnikov 846, bolnih otrók 856, o. cerkvenega premoženja 861.

Oskrunjenje cerkve in pokopališča, kedaj nastopi 336, kaj storiti v tem slučaji 337, o. pokopališča 345.

Osmine, njih začetek in namen 298, oktave s privilegijo in brez nje 299, ob katerih niso dovoljene neprivil. (privatne) votivne maše 492.

Osnova, gl. načert.

Ostijarci, podelitev tega reda, njih opravila 44.

Otroci, judovski in njih kerščevanje 527, o. pri spovedi, kako z njimi ravnati 656, kaj o otr. velja gledé sv. obhajila 686, ot. še ne 14 let stari naj se prepogostno ne puščajo k sv. obhajilu 697, kateri smejo prejeti sv. posl. olje 705, kakó o. pokopovati 769, kako z bolnimi o. ravnati 856, mertvorojeni o., v katero mático so vpisati 865, kateri o. veljajo za zakonske in kateri ne 866, iz civilnega zakona o., kako se vpišejo v kerstno knjigo 867, 872, kako se pozakonijo nezakonski o. 869.

Overžba ali negativno dokazovanje 112, 227.

P.

Pačenje voska 374, kadila 376, vina in moke 379, olivinega olja 381.
Pala, kakšna mora biti 365.
Pareneza (ekshorta), kaj je in kakšna ima biti 187.
Pastir duhovni, kedo smé biti, vzmožnosti in lastnosti njegove 9, ljudstvu učitelj 12, 72, se mora voditi dati pravičnosti, zmernosti, serčnosti, modrosti 18—23, njega modrost in previdnost 23—25, njega izobraževanje 30, mora biti od cerkve poslan 64, njega redna oblast 65, prepuščena 66, mora bivati pri čedi 70, ima skerbeti za pravo vino in moko k sv. maši 379, kaj mu je storiti, če se zaročenec brani k spovedi iti 714, če hoče mešani zakon skleniti 748, če še-le po sklenjenem zakonu najde razdiraven zaderžek 754, obiskovaje bolnike 842, njegova pisarniška opravila 861.
Pastirstvo duhovno, kaj je 2, njega namen in važnost 3, od kod jemlje pravila, njega razdelitev in zgodovina 2—8, privatno duh. p. 807.
Pastoralna didaktika, kaj je, nje razdelitev 73.
Patena, kakšna mora biti 367.
Patron dežele, škofije, stolnice, farne cerkve — kako ga praznovati 311.
»Pax«, poljub miru v sv. maši 478.
Pazljivost, kako jo ohraniti med katehetičnim podučevanjem 242, med sv. mašo 263.
Pepel, njega pomen in raba v bogočastji 376, posvečevanje p. 773.
Períkope, njih začetek, one odločujejo pridigi predmet 88, 170.
Pertovi altarni (tobaleae) 364.
Pesmi, pri katehetičnem podučevanji 212, 255, duhovne v domačem jeziku, cerkvena pesmarica 352.
Pisarina, za družinsko pólo 878, za druge izpiske iz mátic 879, katere listine se napravljajo brez p. 880.
Plašček okrog ciborija 366.
Ples, je mnogokrat zaderžek izveličanja, kako ravnati ozir p. 791.
Pluvijal 363, je strogo ukazan za procesijo sv. rešnj. Telesa 408.
Pobotnice doslužencev, uradniških vdov, kako jih podpisovati 878.
Pobožnost: duh. pastirju potrebna 14—16, govornikova 77, vnanja med sv. mašo 263, notranja 264, med oficijem 415, p. serca je potrebna priprava na sv. obhajilo 692, ravnanje s tako imenovanimi pobožnimi dušami 830.
Podoba v govorniškem smislu, nje važnost, lastnosti 96; podobe kot katehetično učílo 206, služi v razjasnovanje konkretnih pojmov 221, p. kot slike in kipi so velicega pomena v bogočastji, kakšne morajo biti, se smejo kronati 382.
Podučevati, kakó treba katehetu v obče 218, kako pri doljni skupini učencev 245, kako pri gornji 248, katehumene p., kako pri sv. maši biti 262, p. za zakr. sv. birme 265, za spoved 268, za pervo sv. obhajilo 272, kako v spovednici p. 612, kako ženine 730, kako bolnike 846.
Poezíja v bogočastji 350.
Pogodba, o kerščanski vzgoji vseh otrók v mešanem zakonu 749.
Pogoj, kedaj se smé slovilu zakramentov pristavljati 506, kedaj se kersti s p. 522, kedó se pri pogojnem kerstu vpiše kot kerstitelj 534, pogojno odvezovanje 540, s pogojem »si dispositus es« se sv. posl. olje ne smé deliti 707, pogojki pri podeljenji dispenze 741, pod katerimi p. cerkev dopušča mešani zakon 749, pogojni kerst spreobernjencu podeljen 816.
Pohujšanje, očitno, če ga daje priložnostni grešnik 649, grešnik mora očitno dano p. preklicati pred pričami, če hoče sv. popotnico prejeti 691, kako ravnati, če veljavne osebe v fari p. dajó 794.
Pojasnovanje, v čem je 91, p. z razlaganjem 92, p. v dogmatičnih govorih 178, pri katehetičnem uku 221, 246, 248, kako pri večih učencih katekizem pojasn. 250, dolžnost bogočastne obrede pojasnovati 282, poj. mašnega obreda 450.
Pojmi konkretni, abstraktni, kako jih more katehet razjasnovati učencem 221.
Poklekovanje, z enim kolenom in na obe 394, ob spreminjevanji v maši 469.
Poklic, kaj je 10, njega potreba, kako ga spoznati 11, 832, kaj mu storiti, če je brez poklica stopil v duhovski stan 12.
Pokop nekerščenih 337, drugovercev 344, maša ob p. 495, doraslih kristijanov p. in otrók 769, komu se odreka cerkv. p. 770, p. na tujem pokopališču 347, 875.

Pokopališče, da je okrog cerkve, je želeti 343, kaj deržavni zakoni ozir njega ukazujejo 344, njega blagoslovljenje, skerb za dostojnost tega kraja 345, blagoslovljeno p. je cerkvena naprava 346, posvečevanje p. 785.

Pokora, kot zakrament, kako pripravljati katehumene nanj 268, nauk o tem zakramentu 537, kaznivna p. in zdravilna 556, kako jo opravljati 557, kolikera je 618, kako jo modro odbirati 621, za koliko časa jo nalagati 624, kaka p. je hudo bolnim dajati 666, kaka umirajočemu 854.

Poljubovanje svetinj 392, altarja 396.

Poljudnost sloga v pridigi 142.

Politika, če smé na leco 85, če naj se duh. pastir p. vdeležuje 804.

Pollutio, gl. oskrunjenje.

Pomočnik duhovni, njegova prepuščena oblast 66, pastirsko službo opravljati jim je dolžnost 68, je vezan na bivanje pri čedi 70, kako se mu je vesti do župnika 793.

Ponaša, kot govorski pomoček 162, kakšna mora biti 163, s telesom 164, z glavo in obrazom 165, z rokami 166, p. v šoli 242.

Ponaturnost, glasu pri pridiganji 153, 154, p. ponaše 163.

Pontificale romanum 284.

Pooblaščenje cerkveno 9, 64, za delitev sv. zakramentov sploh 508, za deljenje zakramentalov v obče 763.

Poočitovanje, kaj je, njega pomočki 94, 221.

Popolnost, je poglavitna lastnost spovedi 551, kaj tirja materialna p. 552, kedaj zadostuje formalna 553, pri spovedencih na smertni postelji je mnogokrat le formalna p. možna 665, pogrešek ozir spovedne p. 670, duše po popolnosti hrepeneče 828.

Popotnica sv., kedaj se smé skrivaj nositi 680, kedaj se zarad bljuvanja ali kašlja ne smé podeliti 688, pod katerimi pogoji se smé deliti očitnemu grešniku 690, otróku 856.

Porodnica v smertni nevarnosti, kako ozir previdenja z njo ravnati 858.

Poroka, se naravnost odrekati ne smé, če se kedo zaročencev brani k spovedi iti 715, p. in articulo mortis 735, pred kom mora sklenjena biti 743, civilna p. 746, 874, kako se v poročno knjigo zapiše p., ki se je zgodila per delegationem 874.

Posledice, večne in časne, dobrih in zlih dejanj pri nagibanji volje 125, p. dobro, slabo, ali celó ne opravljenih duh. dnevnic 415.

Posodje liturgično 366, za sv. olja 369, kako to p. snažiti 370.

Post, ob petkih in sobotah 302, ob kvaternih dnevih 303, p. kot pokora 620.

Postaje križevega pota, kakšne morajo biti 385, blagoslovljen postajin kríž kot namestilo križevega pota 388.

Postne pridige, njih namen 196, kaj jim je predmet 197.

Posvečevanje: mašnika 54, škofovo 59, ob kvaternih sobotah 303, p. cerkve in razposvečenje 335, p. oseb in rečí 772, svéč, pepela, palem 773, olja 774, ognja in kerstne vode 775, nove cerkve 781, altarja 783, pokopališča 785, zvonov 787.

Poštnina, katerim službenim dopisom ni treba plačevati p. 862.

Povdarki, različni, so pri pridigovanji važni 151.

Poveljavljenje zakona (convalidatio), kako se godí skrivno 757, kako očitno 758, brez dispenze 759, kje se očitno p. zapiše v poročno knjigo 874.

Povračilo, za neopravljen oficij 416, za škodo bližnjemu storjeno 653, p. skrivnih krivic, kako naj se zgodí 656, spovednik mora od bolnika izveršitev p. takoj tirjati 667, kaj storiti, če spovednik ni tirjal p. 671, p. škode zarad obljubljenega zakona 742.

Povzdigovanje, oči med sv. mašo 396, sv. hostije in keliha ob spreminjevanji v maši 469.

Pozakonjenje nezakonskih otrók, kolikero je 869, kako se navadno izveršuje 870, p. otrók, v prešestvu rojenih 872.

Požigalci, si v Ljublj. diecezi nakopljejo škofovski prideržaj 589.

Pravica, spovedna, se podeljuje s poterjenjem in s sodnostjo 558, na pr. storjena škoda 653, domovinska pr., kje jo kedo v Avstriji ima 733, deržavljanskih pravic naj se duh. pastir poslužuje v izveličanje svoje čede 804, p. do prostosti poštnine 862.

Prazniki: Gospodovi 304, Marijini, angeljev, svetnikov 305, zgodovina zapovedanih p. 306, njih razdelitev 309, če pr. zadene na zadnje tri dni vélicega tedna 438.

Prazniške pridige, za godove Gospodove 192, za Marijine 194, svetnikom v hvalo, kako se narejajo 195.

Predglasje, prefacija, v maši, nje starost in sostava 463, pr. v votivnih mašah 493.

Predmet pridižni, kako ga razverstiti po posameznih delih govora 129, kako po raznih govorih 139, kako ga iz perikope jemati 170, katehetu učni pr. 210.

Predpodoba, tip, pridigarju dobro služi 99, v Marijinih pridigah 194.

Predpraznovanje in popraznovanje v cerkv. letu 297.

Prefacija, gl. predglasje.

Prejemnik sv. zakramentov v obče, treba mu je sposobnosti 507, vrednosti 508, kedó more veljavno kerščen biti 522, kedó vredno 526, kedo je v moralnem smislu sposoben pr. sv. rešnj. Telesa 685, kedo v fizičnem 688, kedo je vreden pr. sv. rešnj. Telesa 689, kedo je sposoben pr. sv. posl. olja 705, kedo vreden 706, pr. zakramentalov 762.

Premišljevanje, duh. pastirju potreba 35, 155, pridiganje po osnovi in po pr. 169, pr. kot priprava na pridigo 170, na katehezo 240, na sv. obhajilo 698.

Premolki, pavze, med pridigovanjem 153, govorski p. 154, v psalmih pri oficiji 414.

Premoženje, treba vravnati po oporoki 850, cerkveno p., kako oskerbovati 861.

Prenos (metáfora) 97.

Prepíri, ne gredo na leco 89, kako je duh. pastirju ravnati s prepiravci, in z farani v sovraštvu živečimi 832, zakonski pr., kako jih odstranjati 834.

Prepustilo (Entlassschein), kojega vojaški župnik pošlje duh. pastirju nevojaške neveste 726, pr. (delegatio) za poročanje je izrečno, molčé dano, dozdevno ali telegrafičnim potom podeljeno 745, se zapiše v poročno knjigo 873.

Prestop (transitus) v pridigi, njega lastnosti 135, izgledi prestopov 137, pr. iz ene vere v drugo, komu je dovoljen po cerkvenih in komu po avstrijskih zakonih 529, 530, kako spreobernjenca pripravljati na pr. 811.

Pretergati mašo, kedaj je dovoljeno 422.

Prezbiterat, njega podelitev 54.

Prezbiterij, gl. svetišče.

Priče, pri sklepanji poroke, kaj se od njih zahteva 745, pri spisovanji farnih matic, kakšne morajo biti 867.

Prideržaj, kaj je, njega namen 568, razdelitev 569, papeževi neposrednji p. 570, škofovski 589, samostanski 591, kako pr. postane 591, odvezovanje od prideržanih grehov 594, kako ravnati spovedniku, če najde p. 597, če se pokaže pri spovedi ženinov pred poroko 661.

Pridiga, njej predmet 85, se mora ravnati po poslušalcih 86, stanovska p. 87, zveza p. s praznikom 88, notranja naprava p. 90, nje deli 129, sistematično vredjene in rapsodične 139, vnanja naprava p. 141, nje slog 141, nje beseda 147, kako stati med pr. 152, pogreški med pr. 155, pripravljanje na pr. 167, kako rabiti tuje pr. 171, učiti se pr. na pamet 173, dogmatična p. 178, moralna 181, svarilna 182, tolažilna 183, zgodovinska 184, liturgična 185, katehetična 191, nedeljska in prazniška 192, postna 196, priložnostna 197, kako dolga naj je pr. 199.

Pridvorje cerkveno, kakšno je nekedaj bilo 333.

Prigodba ali izgled, kaj je 95, kakšne naj pridigar rabi 96, p. pridigi vvod 132.

Prikazni, če pobožne osebe začnó govoriti o pr., razodenji, zamaknjenji, kako se je takrat duhovniku vesti 831, p. pri histeričnih osebah 843.

Priklanjanje: globoko, srednje, malo, z glavo in z životom 395.

Prilika, parabola, nje važnost 98.

Priložnost, pridigi mikaven vvod 183, daje raznim govorom povod 197, pr. greha in bližnja priložnost, kaj in kolikera je 641, kako ravnati z grešniki v bližnji pr. 643.

Priložnostni govori, njih namen, razdelitev, lastnosti 197, pr. grešniki 641, ravnanje z njimi 643.

Pripomočki, cerkvenemu govorniku 76, zoper greh in strast 617, 647, p. izveličanja 797, p. k čednosti 829.

Pripravljanje pridigarjevo 167, nepopolno 169, bližnje pridigarjevo pr., kedaj se ima začeti, kaj obsega 170 do 175, pr. katehetovo 240, malih učencev za redni katehetični poduk 245, katehumenov na sv. mašo 262, na birmo 265, na spoved 268, na sv. obhajilo 272, pr. zakramenta v sv. maši 475, mašnika na sv. obhajilo v maši 476, pr. dušno na sv. kerst 526, spovednikovo p. 602, telesno pr. na sv. obhajilo 692, pr. na pogostno sv. obhajilo 698, na obiskovanje bolnikov 844.

Prisega, ki se mora storiti, kedar se vsi trije oklici spregledajo 735.

Prislovice, pregovori, pridigarju dokazilo 105.

Privilegija vigilije 298, osmine 299, feriae privileg. 302, pr. altarja 326, pr. za obhajanje božje službe v slovanščini 348, pr. votivnih maš 489, černe maše s pr. 495, brez pr. (zasebne černe m.) 502.

Prižnica, leca, kako na nji stati 152, kje in kakšna mora biti 332.

Procésija, na dan sv. Marka 405, križevi teden 406, ob prazniku sv. rešnj. Telesa 407.

Proseliti, kaj so, kako ravnati, ako se zglasijo za sprejem v katoliško cerkev 811, kako jih po sv. kerstu sprejeti v sv. cerkev 813, civilna postava o njih prestopu 813.

Pro sponso et sponsa poželjna maša, kedaj je dopuščena, kako se opravlja 490, 747.

Prostomavtarji zapadejo izobčenju 583.

Prostor, cerkveni ali liturgični 313, za pokopavanje vernikov 344, za shranjevanje župnijskih knjig 865.

Prošnja, do škofa, da se smé odveza dati od papeževega prideržaja 594, od škofovskega 597, pr. do škofijstva, da se spregledajo oklici 736, pr. za spregled zak. zaderžkov 738, 750.

Protestantje, njih otroci, kedaj jih smé katoliški duhovnik kerstiti 528, o sprejemanji p. v katol. cerkev 814, matrika za take spreobernjence 817.

Psalmi in »Cantica« 351.

Purifikatorij 366.

R.

Ravnanje: s spovedenci v bližnji priložnosti smertnega greha 643, z grešniki iz navade in s povračljivimi 650, s tacimi, ki imajo storjeno škodo popravljati 652, z otroci 656, z mladenči 658, z ženskimi spovedenci 659, z ženini in nevestami pri spovedi 660, z zakonskimi 663, z bolniki 664, kako ravnati, če je spovednik kak pogrešek storil pri spovedovanji 670, z ženini pri izpraševanji 718, z nevestami 728, pri prošnji za spregled 739, in pri izveršitvi podeljenega spregleda 739, s katoličani, ki hočejo v mešani zakon stopiti 749, ravnanje župnikovo, če po vže sklenjenem zakonu najde razdiraven zak. zaderžek 754, r. z nevednimi, neverniki 809, s spreobernjenci 811, s sumnjivci 818, z otožnimi 822, s samomorci 822, z duhobolniki 826, s tako imenovanimi svetimi dušami 830, z ljudmi v prepiru živečimi 832, z jetniki 839, z bolniki 842, z bolnimi otroci 856, pri naglih nesrečah 858.

Razdelítev (partitio) v pridigi, njene lastnosti 134, r. predmeta na več govorov 139, r. katehetike 209, učne tvarine na posamezne razrede učencev 212, r. praznikov 309, mašnih obredov 447.

Razkolniki: za njih spreobernjenje se smé privatno maševati 427, zapadejo izobčenju 578, se jim odreka cerkv. pokop 770.

Razlaganje, besedno, stvarno, logično, govorniško, lastnosti razlaganja 92 do 94, r. z nasprotjem 94, r. pojmov v katehetičnem podučevanji 221, sv. zgodeb in katekizma na doljni skupini učencev 246, na gornji skupini 248, 251, r. Rimskega mašnega obreda 450.

Razprava (tractatio), najvažniši del pridige, kakšna naj je 136.

Razšteva, razdrobitev ali specifikácija je pripomoček poočitovanja v cerkv. govoru 95.

Razumljivost, razločnost, pridigarjevega govorjenja 149.

Red, dnevni, duh. pastirju potreben 39, zakrament sv. reda 42, štirje niži redovi 44, viši redi 49, IIIred sv. Frančiška prejema vesoljno odvezo 767.

Redovnik, ki je storil obljube, mora opravljati duh. dnevnice 412, kedó smé spovedovati redovnice in redovnike 565, r. ki zakon sklene, zapade izobčenju 586, ako se samostanskega prideržaja spoveduje 591.

Rék pridižni (textus), njega pomen, od kod ga jemati, kakšen naj je 129, daje pridigarju vvod 132.

Relikvije, gl. svetinje.

Renaissance v cerkvenem stavbarstvu 317.

Reservat, gl. prideržaj.

Rimski mašni obred, njega najstarejše obredne knjige 448.

Rituale romanum et dioecesanum 285.

Roccoco- zidava pri cerkvah 317.

Rodovinska pola, kot priloga prošnji za oproščenje od vojaščine 878.

Rodovnik, se priloží prošnji za spregled od sorodstva in svaštva 739, kako naj se napravi 740.

Roke, gibanje z njimi pri bogočastnih opravilih 396, r. mašnik zagerne, ko daje blagoslov s sv. R. T. 403, kako se r. mazilijo pri sv. posl. olji 704.

Romanski zidavni zlog 316.

»Rorate«, kedaj je dovoljena ta maša 489.
Rubricistika 283.
Rubrike, njih razdelitev in razna stopinja obveze 286, zbirke rubrik 291.

S.

»Sacrosanctae«, kako je moliti 410.
Sad: sv. maše, in kedo se ga vdeležuje 423, človeški, kedar je še negoden, kako ravnati gledé sv. kersta 523, s. človeški hudovoljno odgnati je pod izobčenjem prepovedano 587, je na Kranjskem škofovski prideržaj 589, s. blažil 762.
Sakramentarij, kaj je, in kaj obsega 448.
Samomor, izveršen, kedaj dotičnega stori nevrednega cerkvenega pokopa 771, poskušan s., kako takrat s človekom ravnati 822.
Samostan, kedó sme ondi spovedovati 565, 566, izobčenju zapade, kedor brez dovoljenja gré v ženski samostan, pa ženske vstopivše v moški s. 584.
Sekvencije, naslednjice, v maši, njih začetek in zgodovina 456.
Semenišča bogoslovna, njih zgodovina 30.
Simbóli v bogočastji 371.
Simonija, pod kaznijo izobčenja prepovedana 584.
Silogizem, sklep po umu 111.
Skerčenje števila zapovedanih praznikov za Avstrijo 308, sk. duhovnih dnevnic 410, števila vstanovljenih maš 437, s. slovila pri odvezovanji 540, obreda pri sv. posl. olji 702.
Sklep (epilogus) v pridigi, kakšen mora biti, kaj naj obsega, kako naj se končá 137, terden s., kako ga vzbujati v spovedencih 616.
Skrupuloznost, gl. sumnjivci.
Skupina, kako gré katehetu podučevati na doljni s. 245, kako na gornji 248.
Skušnja, daje pridigarju dokazov 106.
Slaboumni, kaj o njih velja gledé prejemanja sv. rešnj. Telesa 686, kako z njimi ravnati v zasebnem podučevanji 809, s. kot duhobolni 825.
Slavolok (arcus triumphalis) v cerkvi 319.
Slog v cerkv. govoru 141, njega poljudnost 142, slovniške, govorske in estetične lastnosti 143.
Slovesnost: pervega sv. obhajila 274, pri prenašanji sv. rešnj. Telesa 680, pri sprejetji proselita v sv. cerkev 813, pri sprejetji konvertita 816.
Slovilo (forma) pri sv. maši 419, kaj storiti, če mašnik dvomi o pravem s. 421, s. zakramentov v obče, pravila za njega rabo 506, sl. sv. kersta 513, sv. pokore 538, sv. rešnj. Telesa 677, navadno in splošnje sl. sv. posl. olja 702, zakramenta sv. zakona 712, sl. zakramentalov 761.
Slovstvo: duh. pastírstva 6, cerkvenega govorništva 83, katehetično s. 204, liturgično 289, s. za spovednika 599, kerščansko s. je treba podpirati 796.
Smert, znamenja bližnje s. 853, dozdevna s. in gotova znamenja smerti 855.
Snaženje cerkvenih oblačil 357, liturgičnih posod 370.
Sodnost, gl. oblast duhovna.
Sol, v bogočastji 376, nje raba pri kerščevanji 515, pri posvečevanji vode 778, v vodi sv. Gregorija 783.
Sollicitatio, kaj je in kaj je treba spovedniku vedeti o tem 570, izveršeno s. je treba škofu naznaniti v enem mescu 588.
Sovraštva med verniki je treba na moč odstranjati 832.
Spaček, kakó ravnati gledé kerščevanja 523.
Spisovanje, cerkvenih govorov, zakaj je zeló koristno 172, kedaj in kako se ima goditi 173, s. župnijskih mátic 864, poročne knjige 873, mertvaške knjige 875, raznih izpiskov iz matrik 877.
Splav, kedor ga vedoma provzroči, postane nepravilen 29, zapade izobčenju 587, je v Ljubljanski diecezi škofovski prideržaj 589.
Spomin za žive v sv. maši 467, za mertve 471.
Sposobnost, kedo jo ima za prejemanje sv. zakr. sploh 507, na s. je gledati pri nalaganji pokore 623, moralna s. za prejem sv. obhajila 685, fizična 688, s. za prejem sv. posl. olja 705, za sv. zakon 712, osebna s. za ženitev pri ženinih iz tujih deržav 723, za deljenje blažil 763.
Spoved, pogostna, mašniku potrebna 37, pripravljanje otrók na sp. 268, obred pri spovedovanji 542, kraj s. 544, čas 545, s. kot obtožba, nje lastnosti 550, vedenje mašnikovo pri spovedovanji 604, vélika s., komu je potrebna 634, koristna ali škodljiva 636, ravnanje spovednikovo pri vél.

sp. 637, s. priložnostnih grešnikov 641, gr. iz navade in povračljivih 650, ljudi, ki so bližnjega oškodovali 655, otrók 656, mladenčev 658, žensk 659, ženinov in nevést 660, zakonskih 663, bolnikov 664, zakramentalna sp. rodí dolžnost molčečnosti 672, sp. očitnih grešnikov na smertni postelji 690, če se ženin ali nevesta brani k sp. iti 713, ne smé se od slehernega tirjati vélika sp. 830, sp. jetnikov 839, k smerti obsojenih 841, nevarno bolnega otroka 857, pri naglih nesrečah 858.

Spovednica, kje in kašna mora biti 333, 544.

Spovednik: kako se mu je vesti med spovedovanjem 542, kje, kolikrat mu je spovedovati 545, kedaj ne 547, mora zakram. sv. pokore delíti veljavno in vredno 558, kako dobi s. pravico 559, v tuji duhovniji ali škofiji 561, ob sv. letu 562, cum titulo colorato et existimato 563, kako mu je sodnost skerčena 564, sp. redovnic 565, complicis 566, ako zasledí solicitacijo 570, ne smé popraševati po imenu sogrešnika 580, njemu potrebne lastnosti in čednosti 597, pogreški njegovi 601, bližnje pripravljanje sp. 602, dolžnosti njegove 603, če iz zunaj spovedi za kak spovedenčev greh vé 607 s. mora biti učitelj 612, zdravnik 615, sodnik in zdravnik h krati 618, smé pokoro spremeniti 625, izreka sodbo kot sodnik 626, kako mu je ravnati pri odlogu in odreki odveze 631, vedenje sp. pred veliko spovedjo 637, med vél. sp. 639, kako mora s. pogreške pri spovedovanji storjene popravljati 669, kedaj in kako smé rabiti spovedno tajnost 675, po kolikrat naj bi spovedence puščal k sv. obhajilu 697.

Sprava cerkvena (reconciliatio), kedo jo izveršuje 338, s. oskrunjenega pokopališča 346, sprava med sovražniki 832, med razpertimi zakonskimi 834.

Sprejetje v duhovski stan 42, s. proselita (juda) v sv. cerkev 813, sp. konvertita (heretika) 816.

Spregled dolžnosti, oficij opravljati 417, sp. od oklicev, kedo ga daje 734, vzroki tega sp. 735, prošnja za s. 736, kje je prositi sp., kakó 739, 740, kako se izveršuje dobljeni sp., zunaj spovedi, pri spovedi 741, sp. očitnega zaderžka se mora v poročno knjigo vpisati 741, skrivnega zad. pa ne 742.

Spreminjevanje v sv. maši, način 469.

Spričalo samskega stanu, časih zaročencu potrebno 719, s. keršćanskega nauka 724, nravnosti 808, poskušane sprave med zakonskima, na ločitev tožečima 835, kerstno sp. 876.

Stan, ko si ga kedó voli, kako mu je svetovati 659, 832, st. milosti božje k vrednemu prejemu sv. obhajila potreben 689, treba ga ženinu skazati 719, st. zakonski ali nezak. pri otrocih 866.

Stanje, t. j. kako se vstopiti na leci 152, véstno st., kako je treba preiskovati z vpraševanjem 604.

Stanovališče, materijalno in formalno duh. pastirja 70, pravo in nepravo pri zaročencih 719, 733.

Starost, ki se zahteva za sv. redove 26, za pervo spoved 268, za pervo sv. obhajilo 274, kerstnih botrov 521, st. je časih velike važnosti pri ženinih 720, 725, se vpiše v mertvaško knjigo 875.

Stipendij mašni, njega začetek 432, kakšne dolžnosti mašniku naklada 433, pod katerimi pogoji se smé drugim mašnikom prepuščati 435, pri biniranji se st. ne smé sprejemati 439, barantanje s st. pod izobčenjem prepovedano 585.

Subdijakon, podelitev poddijakonstva 49, njega dolžnosti 51, mora opravljati duh. dnevnice ex titulo ordinis 412.

Sumnjivci, kaj so 817, kako v zasebnem podučevanji z njimi ravnati 818.

Svaštvo, kako ženinom prositi za spregled od njega 739, s. superveniens, kedaj nastopi, kaj je njega posledica 760.

Sveča, na altarji, med tiho mašo 372, katere s. morajo biti voščene 373, goreča s. se podá novokerščenemu 518, posvečevanje s. 773, 775.

Sv. rešnje Telo, kako se je nekedaj v cerkvah shranjevalo 321, kako mora dandanes biti shranjeno (tabernakelj) 322, izpostavljeno 40 ur 330, kedaj smé biti shranjeno v javni kapeli 341, v zasebni kapeli ne smé biti shranjeno 342, posodice sv. r. Telesa 368, kolikero je izpostavljanje sv. r. T. 399, kedaj je dovoljeno, javno izpost. sv. r. T. 400, Klemena XI. instrukcija za izpost. 401, blagoslov s sv. r. T. 402, izpostavlj. ob 40urini pobožnosti 403, procesija sv. r. T. 407, njega vživanje po mašniku 479, kako se delí v cerkvi 678, kako se prinaša bolnikom na dom 680, kedaj se smé nositi skrivaj in kákó 681, kje se mora in kje smé shranjevati 683, se mora pogostokrat obnoviti, pa z ne starimi hostijami 684, zapoved prejemati sv. r. T. o veliki noči 693, v smertni nevarnosti 695, v hudih skušnjavah 696.

Svetinje, njih častenje je opravičeno 390, kakšne s. se smejo javno izpostavljati 391, daje se blagoslov s sv. 392, se zazidajo v posvečeni altar 782, 784.

Svetišče cerkveno in njega déli 318.

Š.

Šege, sv. običaji, so nebistvene liturgične oblike 294, š. pri delitvi sv. zakramentov sploh 510, pri sv. kerstu 513, pri birmi 267, pri spovedi 542, pri sv. obhajilu 678, pri sv. posl. olji 703, pri poroki (po Ljublj. obredniku) 746.

Škoda, bližnjemu storjena na duši, na poštenji, zdravji, blagu, kako jo popravljati 653, po obljubi zakona storjena š. 742.

Škof: njega posvečevanje 59, oblačila 60, 62, 363, on posvečeno cerkev očiščuje, ako je postala oskrunjena 338, tudi pokopališče, če je pervotno bilo na slovesni način blagoslovljeno 346, š. poterjuje istinitost relikvij 391, dovoljuje izpostavljenje sv. rešnj. Telesa 400, mora vse nedelje in praznike za svojo diecezo maševati 432, dovoljuje slovesno votivno mašo 488, podeljuje spovedno pravico 560, odvezuje s prepuščeno pravico od papeževih reservatov, razun dveh 594, dovoljuje mašnikom delíti papežev blagoslov umirajočim 710, š. kot delivec zakramentalov 763, dopušča kanonično vstanovitev bratovščine 800, dovoljuje sprejem judov v sv. cerkev 812, daje oblast, odvezati spreobernjenca ab haeresi 815, ima verhno nadzorstvo čez cerkv. premoženje svoje dieceze 861.

Škofija, spovedovanje v tuji š. 561, 564, po š. se ravnajo prideržaji 569, prošnja za spregled oklicev, kedar sta ženin in nevesta iz različnih š. 736, isto tako za spregled zakonskih zaderžkov 738.

Šola, koliko skerb ima cerkev za njo 201, učni čertež za kerščanski nauk po ljudskih š. na Kranjskem 213, š. naj bi fari bila pomoček izveličanja 798.

Število storjenih velikih grehov je treba vprašáje izvedati 605.

Štirideseturina molitev pred izpost. sv. rešnj. Telesom 403, po Klemenovem navodu in ob predpustnem času 404.

Štola, nje zgodovina in pomen 362, bela in vijolična pri kerščevanji 517, v sili se smé spovedovati brez štole 543, v veliki sili tudi sv. posl. olje delíti 703.

Štolnina, kedar se merlič prepelje v tujo faro 347.

T.

Tabernakelj, kakšen mora biti 322.

Tabla za vstanovljene maše 437.

Tajnost spovedna, gl. molčečnost spovedna.

Tešč, od polnoči mora biti obhajanec, kako je to umeti 692, sv. popotnica se smé bolniku deliti, akoravno ni t. 695, če mogoče, naj duhovnik ne hodi t. k bolniku s kužno boleznijo 844.

Tiha molitev (secreta) v sv. maši 463.

Titulus, poroštvo za pošten preživitek ob posvečevanji subdijakona 49, kaj je t. ecclesiae 311.

Tolaženje žalostnih in terpečih, kako se ima goditi 819.

Tolažilne pridige, njih namen, in kakó jih napravljati 183.

Toleriranje liturgičnih običajev, postavi nasprotnih 288.

Tolmač, kedar se rabi pri spovedi 550, 554.

Tonzura, nje pomen in podelitev 42.

Trajanje, ritem, pri pridigovanji 150.

Trakt, podaljšana molitev, v maši 456.

Tranzlacija praznikov 312.

Tvarina ali tkanina za cerkvena oblačila 356, veljavna, neveljavna in nedopuščena t. za daritev sv. maše 418, tv. sv. zakramentov sploh 506, tv. sv. kersta 511, sv. pokore 537, bližnja t. sv. pokore pri nezavednem bolniku 668, t. sv. rešnjega Telesa 677, sv. posl. olja 701, sv. zakona 712, zakramentalov 761.

U.

Ubožci, skerb sv. cerkve za nje 837, izpiski iz mátic za ub. v obče niso koleka prosti 880.

Učenje pridig na pamet, kako naj se godí 173, u. katehetovo 240, spovedniku je u. potrebno 598.

Učinek zakramentalov 762, pobožne rabe posvečene vode 778.

Učitelji, nedefinitivni, če se ženijo 723, kako se je duhovnemu pastirju do njih vêsti 795.

Učni čertež, katehetu določen za ljudske in mestnjanske šole po Kranjskem 213.

Učna oblika katehetova 230.

Udje, živi, sv. cerkve imajo vsi pravico, da se za-nje mašuje 426, u. tajnih cerkvi ali deržavi nevarnih družb zapadejo izobčenju 582, v Ljublj. diecezi tudi škofovskemu reservatu 590, kako se u. sprejemajo v bratovščine 801.

Ugovor, zoper sv. vero, kako ga treba zavračati 112, kak u. more biti pridigi vvod 133, očetov u. zoper ženitev svojega vže polnoletnega sina 725.

Umirajoči na spovedi 554, kedó mu smé odvezo delíti 560, tudi nezaveden u. smé dobiti papežev blagoslov 711, kako u. na pomoč biti 852, znamenja umiranja 853.

Umivanje rók pri sv. maši 462, pred obhajanjem 679.

Uradniki, kedar se ženijo: vojaški 722, civilni 723, kako duh. pastirju do u. se vêsti 794.

Ure molitvene, nočne in dnevne 409, kedaj se opravljajo 413, kakó, kje 415, kazen za neopravljene m. u. 416, kedaj jenja dolžnost, jih opravljati 416.

Ustanova mašna, kako se napravi, kake dolžnosti naklada 436, ustanovljena obletnica po ranjcem 500.

V.

Vaje, duhovne, pomoček izveličanja 39, cerkv. govorniku je potreba v. 78, v. v deklamaciji 156, v. katehumenov v versko-moralnem življenji 258, 260, v. pri nauku za spoved 270.

Varuh, mora dovoliti v poročitev mladoletnega 725, mora pogodbo o keršč. vzgoji vseh otrok v mešanem zakonu podpisati, če je eden zaročencev mladoleten 749, imena nezakonskih otrók je treba sodniji sporočiti, da se jim v. preskerbí 877.

Vdova, kedar porodi nezakonsko dete, kako je vpisati v kerstno knjigo 868, kako se v. zapiše v poročno knjigo 873, kako v mertvaško 876.

Večernice, z njimi cerkev pričenja liturgični dan 413, se v postu opravljajo pred obedom 414.

Večna luč, dolžnost za njo skerbeti in kakega olja je treba za-njo 373.

Vedenje duhovnikovo pred pridigo 175, med pr. 176, po pr. 177, katehetovo v. pri izpraševanji in odgovarjanji učencev 235, spovednikovo v. pri spovedi 542, pri popraševanji 604, pri podučevanji 612, pri svarjenji 615, pri vzbujanji kesanja 616, kedar ga kedo ozir izvolitve stanu vpraša 659, pri spovedovanji ženinov in nevést 660, če bolnik prejem sv. zakr. odlaša 848, če zametuje 849, ved. duh. pri umirajočih 853.

Vednost duh. pastirju potrebna 12, kako si jo pridobivati 32, spovedniku potrebna v. 598, ženinu in nevesti potrebna 730.

Velika noč, je središče cerkvenega leta 296, izpraševanje in spoved za V. n. 545, sv. obhajilo za V. n. 693.

Véliki stavek (propositio) v pridigi, njega namen in lastnosti 133, vélika spoved, kaj je o njej treba vedeti 634.

Velikost altarja in njega posameznih delov 325, vel. mašnih stipendijev 433.

Velum, kelihovo zagrinjalo in ogrinjalo 366, v. za prijemanje posode s sv. r. Telesom mora biti bele barve 403.

Verižnjak (sorites) 112.

Vérnih duš dan, daje privilegijo altarja 330, začetek in pomen te splošnje obletnice za vse duše v vicah 502.

Versta greha, se mora pri spovedi izvedati 605.

Versko-moralno življenje pri katehumenih, notranje 257, vnanje 259, v. m. življ. v duhovniji 790, kaj pripomore k njega povzdigi 797.

Vhod, pristop, v sv. maši 452.

Vigilije, njih začetek 297, s postom in brez p., s privilegijo in brez pr. 298.

Vino, kot tvarina pri sv. maši 377, zakaj se mu nekoliko vode priliva 378, varovati se je ponarejenega v. 379, kedaj je v. neprava tvarina sv. maše 418.

Viri duh. pastirstvu 4, verskih ugovorov 113, iz katerih v. zajema liturgika svoja pravila 283, izviri spokornih dél 618, uboštva 838.

Vladanje duhovne čede 789, 807.

Voda, blagoslovljena, ob cerkvenih durih 333, zakaj se pri sv. maši vinu priliva 378, zakaj se rabi pri mnogih liturgičnih funkcijah 380, če se pri darovanji vinu ni nič v. prililo 421, kot tvarina sv. kersta 511, kerstna v., nje posvečevanje 776, kako se v. blagoslavlja 778.

Vodnik dušni, zlasti mladenčem in dekletom potreben 659, kaj je treba vodniku bratovščin vedeti 802.

Vojaki, če se ženijo, kateri civilni zakoni o njih veljajo 720, če se pokristijani judovski vojak 812, kedo spisuje matrike za v. 863, časih treba vojakom izpiske iz mátic brezplačno napraviti za uradno porabo 881.

Volitev stanú 659, 831, v. v razne zastope naj se duhovnik vdeležuje v blagor sv. cerkve in svoje čede 805.

Volja, jo treba pridigarju pridobivati 121, kako nagibati v. 123, 229, mašnikova v., sad sv. maše nekomu gotovemu nakloniti 425, kake v. je treba prejemniku sv. zakramentov 507, kake delivcu 508, bolnika treba nagibati, da se v božjo v. vdá 849, zadnja v. 850.

Vosek čebelni za cerkv. sveče 373.

Votiva officia loco officiorum ferialium 301.

Votivne maše, njih namen 485, razdelitev po formularu 486, katera je slovesna, katera zasebna 488, katere dni se opravlja v. m. »Rorate« 489, pro sponsis 490, de Titulari 491, slovesna zaukazana pa neprivilegirana 492, obred in barva v. máš 493, slabovidnim mašnikom dovoljena zasebna v. m. de Beata 494.

Vpeljevanje porodnic 534.

Vprašanje pri katehetičnem podučevanji 235, v spovednici, kedaj? 604, kako? 610, kaka vp. se ženinom stavijo 718.

Vrednost prejemnika sv. zakramentov sploh 508, delivca 509, kedó vredno prejme sv. odvezo 548, kedo sv. rešnje Telo 689, kedo zakr. sv. zakona 713.

Vvod (exordium) kot pričetek pridige, njega namen 131, kakšen naj je, od kod vpeljavo jemati 132.

Vzgoja katehetična, kaj obsega 256, disciplina jo pospešuje 276, v. keršćanska mora pred sv. kerstom zagotovljena biti 527, keršč. vz. vseh otrok se mora zagotoviti pred mešanim zakonom 749.

Z.

Zaderžki: nagibanju volje nasprotni 127, katehetovega opravila 202, prepričanja 227, če se zakonski z. pokažejo pri spovedi ženinov ravno pred poroko 662, po katerih treba ženine vpraševati 727, vsled slišanih oklicev nastane dolžnost, naznaniti župniku zak. z. 736, kje se od zak. z. spregled dobí 738, kakó 739, razdiravni, če se jim na sled pride še-le po sklenjenem zakonu 754, treba je pastirju odvračati z. izveličanja 790.

Zagotovljenje keršč. vzreje za podelitev sv. kersta 527, z. keršč. vzgoje vseh otrók pri mešanem zakonu 749, če je dotična nočeta dati 750.

Zagrinjala okrog altarja in pred altarjem 320.

Zakon, duhovnikom z višimi redovi in redovnikom s slovesnimi obljubami pod izobčenjem prepovedan 586, kedo more zakrament z. veljavno prejeti 712, kedo vredno 713, kako ženine za z. učiti 731, civilni 746, katoličana z nekatoličanom je na moč zabranjevati 748, neveljavno sklenjeni z. 754, kako se poveljavi skrivno 757, kako očitno 758, pozakonjenje otrók po naslednjem z. roditeljev 869.

Zakonski, v prepiru živeči, kako jih spraviti 834, če na ločitev tožijo 835, svojevoljno ločeni 836, zakonski ali nezak. stan pri otroku, kako to razsoditi 866.

Zakramentali, kaj so 761, njih učinek, prejemavec 762, delivec 763, obred 764.

Zakramenti, pripravljati katehumene na njih prejemanje 265, o sv. zakr. sploh 505, z. sv. posl. olja in sv. popotnice redovniki brez župnikovega dovoljenja zunaj sile ne smejo deliti 585, če se je bolnik z. branil, preden je v nezavest padel 669, kako na prejem sv. z. bolnika pripravljati 848, kateri z. se delé bolnemu otroku 856.

Zapisnik, pridigarju potreben 78, z. domačih dogodkov 107, mašnih stipendijev 435, pri izpraševanji ženinov in nevest 718, bolnikov v fari 843, katere z. mora župnik spisovati 861.

Zapoved cerkvena gledé spovedi 545, z. spovedne molčečnosti 672, o prejemanji sv. rešnj. Telesa 693.

Zaročenca, ne smeta v eni hiši skupaj prebivati, od nju se tirja ob poroki stan milosti božje 713, kaj če se branita k spovedi 714, kako ju podučevati o zakr. zakona 731, če hočeta mešani zakon skleniti 748.

Zaroke (sponsalia), na kaj je treba opozoriti vernike ozir z. 716, med ženini 726, 742.

Zarota zoper sv. cerkev ali deržavo je papežev prideržaj 582, v Ljublj. diecezi tudi škofovski 590.

Zarotevanje, eksorcizem 46, med kerščevanjem 516, neslovesno in slovesno z. 765, z. obsedenega 824.

Zavest, če je bolnik več nima, kako je s sv. odvezo 667, 858, kako s sv. obhajilom 687, s sv. posl. oljem 706.

Zdravnik, mora se dosta zgodaj poklicati k duhobolniku 826, mora nevarno bolnega opomniti na prejem sv. zakramentov 845.

Zglasnica ženitovanjska, od katerih ženinov jo je tirjati 724, se zapiše v poročno knjigo 873.

Zgodbe sv. pisma in katehizem v ponaturni zvezi pri šolskem podučevanji 243, kako zg. sv. p. učiti na doljni skupini 246, kako na gornji 248.

Zgodovina, cerkvenega govorništva 80, zg. daje pridigarju dokazov 106, zgodovinski govori 184, z. katehetične službe 204, z. katehetu učni predmet 211, 243, cerkvena zg. v ljudski šoli 254, z. zapovedanih praznikov 306, svetih oblačil 355, križevega pota 384, duhovnih dnevnic 408, brevijarija 410, mašnih stipendijev 432.

Zlog zidavni, rimski: bazilični, bizantinski in romanski 315, nemški ali gotski 316, renesančni in Roccoco 317.

Zmote verske, je treba pobijati, v homiletičnem podučevanji 112, v katehetičnem p. 227, v zasebnem občevanji z zmotenci 810.

Zmotenec, potrebuje poduka 128, 810.

Znamenje vidno ali bistveni obred zakramentov 505, gotova zn. notranje priprave grešnikove 627, verjetna 628, dvoumna 630, gotova z. nepriprave 631, bolnik brez z. kesanja 667, dušna zn. nastajajoče duševne bolezni 825, telesna 826, z. umiranja 853, bližnje smerti 853, gotova z. smerti 855.

Znanje, med spovedenci različnega spola, kako je s tacimi ravnati 646, tako imenovana »znanja« so zaderžek izveličanja 791.

Zvonovi in zvonik 334, kedo ima s posvečenimi zvonovi zapovedovati 335, posvečevanje zv. 787, raba posvečenih zv. 788.

Ž.

Žagrad, se gledé oskrunjenja ne prišteva cerkvi 336, kakšen mora biti, njega oprava 339, ob hudem mrazu se smé s škofovo vednostjo v ž. slovesen kerst deliti 520.

Žalost velika, je mnogokrat pogubna, kako tolažiti žalostne 819.

Žandarji, morajo za ženitev imeti dovoljenje od vojaške gosposke 722.

Želje brez dejanja ne storé prideržaja 592.

Ženin, ako se brani k spovedi iti 714, kako ga izpraševati gledé zaderžkov 718, na kaj gledati, če je ž. v vojaških letih ali vojak 720, inostranec 723, mladoleten 725, kako ga na zakon podučevati 730, ž. ki hóče mešan zakon skleniti 749.

Ženske, razun bolnih, smé duhovnik le samo v cerkvi ter v spovednici spovedovati 544, ž. pri spovedi, kako se je mašniku vesti 659, kako v zasebnem občevanji ravnati s pobožnimi ž. 830, previdnosti je treba pri ž. na bolniški postelji 843, niso veljavne priče oporoke 852, če nepoznana ž. v fari porodí, kako je z vpisovanjem v kerstno knjigo 867.

Živost, prešinljivost cerkvenega govora 155.

Župnik, njegova trojna pastirska služba in redna oblast 65, izločno župnijske pravice 65, njega dolžnosti v pastirstvu 68, ga veže dolžnost stanovališča 70, kolikrat, kedaj in kje mora ž. maševati za ljudstvo 429, katero mašo vzeti, ako kedo namestuje župnika v tuji cerkvi 443, ž. delivec zakramenta sv. zakona 717, 743, vedenje ž. do kapelana 792, njemu gre farne mátice spisovati 863.